Nauəuə Asim Rəha
Uhgɨn Nəmtətiən Vi

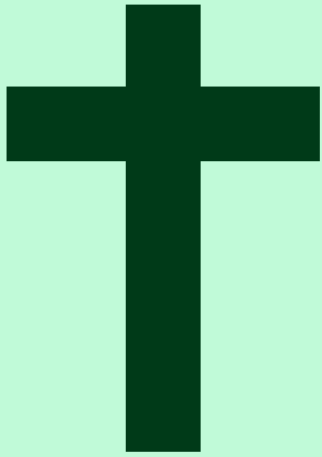

The New Testament in the Whitesands language of Tanna Island, Vanuatu

Nauəuə Asim Rəha Uhgɨn Nəmtətiən Vi
The New Testament in the Whitesands language of Tanna Island, Vanuatu
Niutesteman long Nərak, lanwis blong Whitesands Tanna, Vanuatu

Copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

℗ Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Whitesands

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
913a182a-255f-5344-b6b0-0294ba221e87

Contents

FRT 1
MATIU 5
MAK 63
LUK 97
JON 155
UƏK MŦN 203
ROM 254
1 KORƏN 279
2 KORƏN 302
KƏLESIƏ 317
EFƏSŦS 327
FŦLŦPAI 335
KOLOSI 341
1 TƏSALONAIKƏ 347
2 TƏSALONAIKƏ 352
1 TIMOTI 355
2 TIMOTI 363
TAITƏS 368
FŦLIMON 372
HIPRUS 374
JEMŦS 396
1 Pitə 403
2 PITƏ 411
1 JON 415
2 JON 423
3 JON 425
JUT 427
NƏHAN-ƏHANIƏN 429
OTH 456
TIKSŦNƏRI 457
Nəukətin min 464

Nauəuə Asim Rəha Uhgɨn Nəmtətiən Vi

(Niutestɨmɨn)

Niutesteman long Nərak,
lanwis blong Whitesands Tanna, Vanuatu

The New Testament in Nərak,
the language of Whitesands Tanna, Vanuatu

Le Nouveau Testament en Nərak,
langue du Whitesands de l'île de Tanna au Vanuatu

Illustrations on pages ... by Horace Knowles revised by Louise Bass
© The British & Foreign Bible Society, 1994.

Illustrations on pages ... by Horace Knowles
© The British & Foreign Bible Society, 1954, 1967, 1972, 1995.

Illustrations on pages ... by Louise Bass
©The British & Foreign Bible Society, 1994.

Illustrations on pages ... used by permission of the
© 1978 David C. Cook Publishing Co.

Illustrations on pages ... used by permission of Gordon Thompson.

Illustration on page ... used by permission of Melody Carlson.

Color photographs used by permission of Mark Evans.

First Edition
2014 2M

© 2014 Bible League International

Pej mɨn iətəm natimnati kəutatɨg lan

Nərgɨ nauəuə ... Nərgɨn əkuəkɨr ... Pej

Nərgɨ nauəuə mɨn rəha Nəmtətiən Əuas mɨne nərgɨlah əkuəkɨr

Nərgɨ nauəuə	**Nərgɨn əkuəkɨr**
Jenesis	Jen
Eksodas	Eks
Levitikas	Lev
Namba	Nam
Dutronome	Dut
Josua	Jos
Jajes	Jaj
Rut	Rut
Fas Samuel	1Saml
Seken Samuel	2Saml
Fas King	1King
Seken King	2King
Fas Kronikel	1Kron
Seken Kronikel	2Kron
Esra	Esra
Nehemaea	Neh
Esta	Esta
Job	Job
Ol Sam	Sam
Ol Proveb	Prov
Eklesiastis — Prija	Pri
Sing Blong Solomon	Sing
Aesea	Aes
Jeremaea	Jer
Ol Krae	Krae
Esikel	Esik
Daniel	Dan
Hosea	Hos
Joel	Joel
Amos	Amos
Obadaea	Obad
Jona	Jona
Maeka	Maeka
Neham	Neham
Habakuk	Hab
Sefanaea	Sef
Hagae	Hag
Sekaraea	Sek
Malakae	Mal

Mak rəha nauəuə mɨn rəha Nəmtətiən Vi

Matiu ... Mat
Mak ... Mak
Luk ... Luk
Jon ... Jon
Uək Mɨn ... Uək
Rom ... Rom
1 Korən ... 1Kor
2 Korən ... 2Kor
Kəlesiə ... Kəl
Efəsis ... Efəs
Fɨlipai ... Fɨl
Kolosi ... Kol
1 Təsalonaikə ... 1Təs
2 Təsalonaikə ... 2Təs
1 Timoti ... 1Tim
2 Timoti ... 2Tim
Taitəs, Fɨlimon ... Tait, Flm

Hiprus ... Hip
Jemɨs ... Jem
1 Pitə, 2 Pitə ... 1Pitə, 2Pitə
1 Jon, 2 Jon, 3 Jon, Jut ... 1Jon, 2Jon, 3Jon, Jut
Nəhan-əhaniən ... Nəh

Nəghatiən tətaupən

Fastok
From wanem nao yumi transletem Baebol i kam long lanwis blong Whitesands? Taem ol man oli raetem Baebol, oli raetem long ol lanwis blong olgeta we oli kolem Hipru mo Grik mo Aramaik. Bihaen, sam man oli tanem i kam long sam defdefren lanwis. Baebol i no kam long Inglɨs lanwis bitim 1300 yia i pas. Be i had wok tumas blong ridim tok blong God long wan narafala lanwis. Mo nating we wan man i save rid long wan defren lanwis, be lanwis ya i no rili tajem hat blong hem. Be taem tok blong God i stap long stret lanwis blong wan man, mo hem i ridim o hem i harem, be tok blong God i tajem hat blong hem.

Fasin blong tanem tok i kam long lanwis
Mifala i wok long wan rod we i blong folem mining blong toktok. Mifala i no traem blong tanem wan wan wod, be mifala i lukluk gud ful mining blong stampa toktok, afta nao mifala i lukaotem wan rod blong talem sem mining long lanwis blong Whitesands.
Oltaem mifala i stap lukluk gud long Grik lanwis we oli raetem Niutestimin long hem fastaem, blong mekem sua se mifala i karem stret mining we i gat i stap.

Fasin blong joenem ol fes
Long wan wan ples long buk ya, bae yumi faenem sam fes we oli joenem, olsem Rom 1:3-4. Fasin blong raetem Grik lanwis mo Inglɨs lanwis mo Bislama lanwis hem i defren long fasin blong raetem lanwis blong Whitesands. Ale, wan wan taem ol transleta oli mas muvum sam laen we oli stap bihaen, mo oli mas pulum i kam antap smol. Mining blong Grik lanwis mo Whitesands lanwis i semak nomo, be sam laen oli muv-muv lelebet.

Ol defren mak long buk ya
Taem yu ridim sam wod we oli luk olsem: KIG RƏHA KIG MIN, hemia i min se hemi wan spesel nem blong wan man. O maet hemi tokbaot samting we oli raetem abaot wan man olsem: INU IESU, KIG RƏHA NƏTƏM ISREL, we oli putum antap long kros blong Jisas.
Taem yu luk stael *olsem*, hemi min se, bae yu ridim strong, olsem fes ya blong Rom 2:13 we i talem se, "Tol lanəha mətəu-inu səniəmə nətəmimi nətəm *kautətəu* Lou iətəm kotəhruahru e nəhmtɨ Uhgɨn, mətəu nətəmimi nətəm *kautol* nati iətəm Lou tətəni, ilah əha, Uhgɨn otəni məmə ilah kotəhruahru e nəhmtɨn."
O maet yu ridim sam wod we oli wan defren lanwis olsem, *"Talitə kum."* Man we i raetem i putum stret long lanwis blong Aramaik o Hipru.
Ol kwestin, yumi makem olsem Bislama, we i gat mak ia "?" long stat mo long en blong laen, olsem hemia, "?Pəh təmətei nauəuə u?"
Mak ya "!" i min se yu ridim strong. Mak ia i kam long stat mo long en blong laen olsem, "!Amərəkɨs muvən isəu, Setən!"
Tufala mak ya tugeta "!?" o "!!" i min se man i sapraes o hemi kros o hemi no save olgeta. Taem yu ridim, yu ridim strong, olsem, "!?Onəhgɨn nəpanotəhrun!?"
Mak ya ":" i min se i gat sam samting i stap kam yet, olsem wan list olsem, "Ol man blong Jisas nem blong olgeta ya: Pita, mo Jemes, mo Jon, mo..." "Ol frut blong Tabu Speret oli olsem: lav; mo gladhat; mo pis..."
Mak ya ";" i min se tingting we i kam afta i defren be klosap nomo long hemia we i go fastaem.

Stret lanwis blong Gris
Wan wan taem, i had we i had blong tanem lanwis blong Gris from sam wod long lanwis Gris, i no gat long sam narafala lanwis olsem Inglɨs o lanwis blong Whitesands. Mo fasin blong toktok blong ol man Gris i no semak wetem fasin blong yumi. Ale mifala i mas jusum wan defren rod blong tanem toktok. Wan wan taem mifala i jusum blong raetem wan samting we yumi savegud long lanwis, be oli gat wan defren samting long taem blong Jisas. Olsem long Bislama Baebol, oli no raetem "sid blong mastat," be oli raetem "sid blong nambangga." Sipos i olsem, bae yumi putum wan futnot we i talem olsem se: "stret lanwis blong Gris i talem olsem se..."

Ol futnot mo ol refrens

Wan wan taem bae yu luk wan smol leta i stap klosap long en blong wan wod o long en blong wan laen olsem hemia.* Mining blong leta i olsem se, i gat wan tok we i stap daon long en blong pej blong talemaot wan samting blong wod ya o laen ya. Luk daon long en blong pej blong faenem wan futnot we i gat wan leta we i olsem hemia long en blong laen wan. Wan wan taem bae i talemoat mining blong wan samting, mo narafala taem bae i talemaot stret lanwis Gris blong wod o laen, o bae i talemaot wan narafala ples long Baebol we i gat sem tingting or tok. I gud blong yumi lukluk ol smol tok ya.
Ananit long ol futnot, bae yu luk ol refrens. Ol refrens oli talemaot wan narafala ples long Baebol we i gat sem tingting o tok olsem ves we refrens i stap tokbaot. Traem luk daon long en blong pej ya blong faenem wan eksampol blong wan refrens blong Rom 7:23.

Taem wan stori i stap long wan defren buk bakegen
Yumi save se ol buk blong Matiu, Mak, Luk, mo Jon, oli stap tokbaot laef mo ded blong Jisas Kraes, mo olsem wanem hem i laef bakegen long ded. Plante taem yumi ridim wan stori long buk blong Matiu, be i gat sem stori nomo long Mak o Luk o Jon. Sipos i olsem, bae yumi faenem rod blong narafala stori ya ananit long blakmak, olsem hemia blong Mak 1:9:

Jon təmol bəptais e Iesu əpəha e nəhu Jotən
(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)
Ale, stori ya blong baptaes blong Jisas long Mak 1:9, hem i stap bakegen long Mat 3:13-17 mo long Luk 3:21-22.

Ol buk we oli raetem Baebol long hem fastaem
Ol man we oli raetem Niutestimin, oli bin raetem buk blong olgeta klosap tu tausin yia i pas finis. Taem man i raetem wan buk, be sam narafala man oli ridim mo oli mekem wan kopi blong hem. Oli raetem nomo wetem pen mo pepa from we oli no gat masin blong printim. Afta, sam narafala man oli ridim ol kopi ya, mo oli mekem kopi bakegen. Ol stret buk we oli raetem fastaem, yumi nomo gat naoia. Be i gat plante kopi i stap. Wan wan taem, yumi faenem se ol kopi oli no agri long sam smol ples. Taem yumi faenem wan ples olsem, yumi ting se kopi we i olfala bitim ol narawan, hemia nao i gat stret tok olsem buk we oli raetem fastaem. Be wan wan taem yumi no sua se weswan long ol kopi i stret olgeta. Ale, bae yumi putum wan futnot we i talem olsem se, "Long sam olfala kopi blong Niutestimin we oli raetem long lanwis blong Gris bifo, fes ya i talem olsem se, ..."

Tiksonari
Sipos yu no save mining blong wan wod long buk ya, traem lukluk long tiksonari bihaen. Bae yumi faenem plante wod we oli talemaot gud mining blong olgeta.

Ol Stampa Tok Long Baebol
Bihaen long tiksonari, i gat wan Baebol stadi we i soem ol ples long Niutesteman we oli tokbaot ol defren stampa tok long Baebol, olsem "God i olsem wanem," "Hao nao bae yumi kam ol man blong Jisas Kraes," "Famli," "Tabu Speret i mekem wanem kaen wok." Yumi lukluk gud ol ves we oli stap ananit long stampa tok ya.

Ol map
Bae yumi faenem sam defren map blong ol defren ples we Jisas i wokbaot long hem, mo sam map we oli soemaot wokbaot blong Pol.

Lastok
Whitesands Baebol Translesen Projek i mekem ol wok blong tanem Niutesteman i kam long lanwis blong Whitesands. Projek ya i satp ananit long Vanuatu Baebol Translesen we hem i wan Komiti blong Kristin Kaonsel blong Vanuatu.
I gat plante man mo woman oli bin givhan long wok blong tanem Niutestimin i kam long lanwis blong Whitesands. Mifala evriwan i wantem leftemap nem blong Masta mo Sevia Jisas Kraes mo talem tangkiu long hem from we hem nomo i givim paoa blong mekem bigfala wok ya. Prea blong mifala se, taem yumi ridim buk ya, bae God i tajem hat mo jenisim laef blong yumi wan wan.

* **0:** Hemia nao wan eksampol blong wan futnot we i stap long japta 3 mo ves 5 long wan buk. **0:** Kal 5:17; 1 Pita 2:11 (Eksampol ya i kamaot long Rom 7:23. Ale tufala refrens ya, oli gat sem tok, o sem tingting olsem Rom 7:23.)

Matiu
Nanusiən Təuvir Rəha Iesu Kristo Iətəm Matiu Təmətei
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Matiu

?Pəh təmətei nauəuə u? Matiu təmətei nauəuə u. In iətəmi tueləf kəti rəha Iesu. Nərgin kəti min u Lifai. Matiu in iətəm Isrel iətəm tatos məni rəha takis rəha kəpmən rəha Rom. Mətəu Iesu təmauin lan məmə in otuva rəhan kəti iətəmimi.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tatuvən o nətəm Isrel, mətəu təmətei e nəghatiən Kris iətəm təhmen e Bislama rəha nətəmimi min rəfin ikin əha. (Afin-to "Nəghatiən Kris" e tiksinəri.)

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? Nauəuə u tatilpin Oltestimin mine Niutestimin mətəu-inu in tətəghati tepət e nəghatiən rəha iəni min rəha Uhgin aupən iətəm kəmətei e Oltestimin. Kəməutəhtahnin iətəmi kəti iətəm otuva mosmiəgəh ilah. Kəutauin e iətəmi u məmə Kristo, uə Məsaiə. E nian rəha Iesu, nətəm Isrel kəmautatig ahgəl kəpmən rəha Rom.

?Təmətei nauəuə u o nak? Matiu təmətei nauəuə u məmə otəni pətigəm vivi məmə Iesu in Kristo (Məsaiə), iətəmi iətəm Uhgin təməni rəkis məmə otəpanahli=pa məmə otuva mosmiəgəh Isrel. Matiu təməghati e nəghatiən tepət rəha Uhgin e Oltestimin iətəm iəni min kəmotəghati lan e Iesu, kəni mətəgətun məmə nəghatiən min u kohiet=pa e nəmiəgəhiən rəha Iesu. Kəni Matiu tolkeikei məmə nətəmimi okotəhrun məmə Iesu in Kig iətəm in ilis e kig min rəfin.

Tipi Iesu Kristo tərah min
(Luk 3:23-38)

1 Ilah min u nərgi tipi Iesu Kristo tərah min nəuvein. Kig Tefit in tipin tərah asoli kəti. Kəni tipin tərah asoli min kəti u tətaupən in Epraham.
2 Epraham in tatə rəha Aisək,
kəni Aisək in tatə rəha Jekəp,
kəni Jekəp in tatə rəha Juta mine pian min,
3 kəni Juta in tatə rəha Peres mine Serə, rəhalau mamə u Temar,
kəni Peres in tatə rəha Hesron,
kəni Hesron in tatə rəha Ram,
4 kəni Ram in tatə rəha Aminatap,
kəni Aminatap in tatə rəha Nason,
kəni Nason in tatə rəha Salmon,
5 kəni Salmon in tatə rəha Poas u rəhan mamə Rehap,
kəni Poas in tatə rəha Opet u rəhan u mamə Rut,
kəni Opet in tatə rəha Jese,
6 kəni Jese in tatə rəha Kig Tefit.
Kəni Kig Tefit in tatə rəha Solomən u rəhan mamə in pətan rəha Uraiə aupən,
7 kəni Solomən in tatə rəha Rehopom,
kəni Rehopom in tatə rəha Apia
kəni Apia in tatə rəha Asa,
8 kəni Asa in tatə rəha Jehosəfat,
kəni Jehosəfat in tatə rəha Jehorəm,
kəni Jehorəm in kəha tərah rəha Usaiə,
9 kəni Usaiə in tatə rəha Jotəm,
kəni Jotəm in tatə rəha Ahas,
kəni Ahas in tatə rəha Hesikaiə,
10 kəni Hesikaiə in tatə Mənase,
kəni Mənase in tatə rəha Amon,
kəni Amon in tatə rəha Josaiə,
11 kəni Josaiə in tatə rəha Jekonaiə mine pian min, kəni uərisig lan, tikimir min rəha nəuaniləuis min rəha Isrel kəmotəmki ilah məhuvən Papilon məmə ilah okəhuva slef min rəhalah.
12 Kəni inu nərgi kəha min iətəm təmətuəuin e nian nəuaniləuis min rəha Isrel kəməhuvən Papilon.
Jekonaiə in tatə rəha Sealtiel,
kəni Sealtiel in kəha rəha Serupapel,

1:1 Jen 22:18; 1Kron 17:11 **1:3** Jen 38:29-30; Rut 4:18-22 **1:5** Rut 4:13-17 **1:6** 2Saml 12:24 **1:11** 2King 22–24; 2Kron 36:10; Jer 27:20 **1:12** Esra 3:2

13 kəni Serupapel in tatə rəha Apiut,
kəni Apiut in tatə rəha Eliakim,
kəni Eliakim in tatə rəha Asor,
14 kəni Asor in tatə rəha Satok,
kəni Satok in tatə rəha Akim,
kəni Akim in tatə rəha Eliut,
15 kəni Eliut, in tatə rəha Eleasar,
kəni Eleasar in tatə rəha Matən,
kəni Matən in tatə rəha Jekəp,
16 kəni Jekəp in tatə rəha Josip u iərman rəha Meri.
Kəni Meri təməlәs Iesu, kəni kətauin lan məmə Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa.
17 Təmətuəuin e Epraham mətəuarus=pən Kig Tefit, kəha tərah min əmə u nəuvein kəmətei rəkis nərgilah, ilah fotin. Kəni təmətuəuin min e Kig Tefit mətəuarus=pən nəuaniləuis min rəha Isrel kəməhuvən Papilon, kəha tərah min ilah rəfin fotin. Kəni təmətuəuin min e nəuaniləuis min rəha Isrel kəməhuvən Papilon mətəuarus=pən Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa, kəha tərah min ilah rəfin fotin.

Nairiən rəha Iesu Kristo
(Luk 2:1-7)
18 Inu nanusiən təuvir rəha nairiən rəha Iesu Kristo.
Mamə rəha Iesu, nərgin u Meri, kinəni rəkis məmə okos rəhan kətim kan məmə otitəu=pən suah kəti, nərgin u Josip. Mətəu e nian kəsiəuva əhanəhiən muatig pəti kətiəh, kəni Josip təsuvən əhanəhiən meruh, mətəu Narmin Rəha Uhgin tinol məmə Meri, iəpəou tinatig rəkis lan.
19 Kəni rəhan iauəhli Josip in iətəmi əhruahru, kəni tətəlig lan məmə otəpəh Meri, mətəu in təsolkeikeiən məmə otol Meri taulis, kəni nikin təhti məmə otəsəni pətigəmiən kəm nətəmimi.
20 Mətəu nian nikin təmatəhti məmə in otol nətəligiən əha, kəni agelo kəti rəha Iərmənig tuva ohni e nəməhlairiən məni=pən kəm in məmə, "Josip, mipi Tefit tərah. Onəsəginiən məmə onəkit Meri məmə in rəham pətan, mətəu-inu suakəku əha tətatig lan, in təmsipən əmə e Narmin Rəha Uhgin.
21 Kəni in otələs nətin kəti iərman, kəni onəkauin e nərgin məmə Iesu* mətəu-inu in otosmiəgəh rəhan min nətəmimi e noliən tərah min rəhalah."
22 Natimnati min rəfin əha kəməhuva motol əmə nipəhriəniən e nəghatiən rəha Iərmənig iətəm rəhan kəti iəni təməni aupən ikin məmə,
23 "Pətan mitə kəti iətəm iərman təsuvən əhanəhiən ohni, otəpəh məuig, kəni məpanələs nətin kəti iərman, kəni okauin e nərgin məmə Imaniuel," inu nipətin təni məmə, "Uhgin tətatig kitah min."
24 Kəni nian Josip təmair, kəni təmitəu=pən əmə nəghatiən rəha agelo rəha Iərmənig. Kəni təmuvən mit Meri muva e rəhan lahuənu məmə rəhan pətan,
25 mətəu in təməsuvən əhanəhiən meh matuvən mətəuarus=pən Meri tələs nətin iərman. Kəni Josip təmauin e nərgin məmə Iesu.

2

Nətəmi asoli kəmotəsal e Iesu
1 Iesu təmair əpəha nitəni Jutiə e taun Petlehem e nian Kig Herot Asoli in təmətarmənig lan. Kəni uərisig lan, nətəmi asoli min nəuvein kəmotsipari isəu məhuva Jerusiləm. Koteinatig vivi e nəniən nipəti məhau min. Kəni məhuva motətapuəh məmə, 2 "? Suakəku u in iə, iətəm təmair məmə in kig rəha nətəm Isrel? Iəmoteh rəhan məhau təməri əpəha pari, kəni iəkəhuva məmə iəkotəfən nisiaiən kəm in."
3 Nian Kig Herot Asoli təmətəu nəghatiən əha, ilah nətəm Jerusiləm nikilah rəfin təmərah.*
4 Kəni tuhapumin pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel, kəni mətapuəh o lah məmə, "?Kristo iətəm Uhgin təməni rəkis məmə otahli=pa, in otair iə?"
5 Kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, "In otair əpəha taun Petlehem e nitəni rəha Jutiə. Mətəu-inu iəni kəti rəha Uhgin aupən, təmətei tol lanu lan məmə,

---

1:18 Luk 1:27,35 * **1:21** Nərgin u Iesu, nipətin tətəni məmə, "Iərmənig tatosmiəgəh" **1:21** Luk 1:31; 2:21 **1:23** Aes 7:14 **1:25** Luk 2:21 **2:2** Nam 24:17 * **2:3** Herot nikin təmauit məgin mətəu təmətəu məmə kig kəti min tinair. Kəhrun nəniən məmə "niki Jerusiləm rəfin təmauit," nipətin u məmə nətəmi asoli min rəha Herot kəmotəgin. Uə məta nətəmimi min rəfin nəuvein kəmotəhrun məmə nəmə kig kəti min təri, kəni okəkeikei kol nəluaginiən kəti kəm nətəm Rom, mətəu-inu Rom in təmətarmənig e Isrel e nian əha.

6 ‘Ik Petlehem əpəha e nitəni Juta,† ko kəsəniən məmə ik nati əpnapin e nətəmi asoli min
əpəha ikin Juta, mətəu-inu iətəmi asoli kəti otsipən lam, kəni in otateh vivi rəhak min nətəm
Isrel təhmen=pən e iətəmi tətəsal vivi o rəhan min sipsip min.’ ”
7 Kəni Kig Herot Asoli təmauin e nətəmi min u koteinatig vivi e nəniən nipəti məhau min
kəhuva tuhapumin oneuən ilah, mətapuəh o lah məmə məhau əha təməri əhruahru e nian
nak, kəni kəmotəni=pən nian rəha məhau kəm in.
8 Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Əhuvən Petlehem motəsal vivi e suakəku. Nian
onəkoteruh, kəni nəkotos nəghatiən lan məhuva məmə iəu min iəkuvən məfən min nisiaiən
kəm in.”
9-10 Nian kəmotətəu nəghatiən əha, kəmohiet məhuvən, kəni moteh məhau əpələ iətəm
kəmoteh əpəha pari, kəni nikilah təmagiən təmagiən ohni. Kəni məhau u təmaupən e lah
muvən məhtul əhruahru əha suakəku əpələ tətapili ikin.
11 Kəni kəməhuvən əha imə, moteh suakəku ilau rəhan mamə Meri. Kəni kəmotasiəulin
mautəfən nisiaiən kəm suakəku əha. Kəni kəmotiəlgi nautə e rəhalah kətim min iətəm
nəhmtilah tiəkis, motəfən kəm in. Kəmotəfən aiən u kol toraip-oraip, mine nati kəti min
iətəm nəmiəvin təuvir nian kuvan e nigəm, nərgin u frankinsens, mine fomat iətəm nəmiəvin
təuvir, nərgin u mir.
12 Kəni Uhgin təməniəhu ilah e nəməhlairiən məmə okəsohtəlig-pəniən o Kig Herot Asoli.
Kəni inəha ilah kəmotauvlək e Kig Herot məhuvən=pən e suaru pisin mautəhuvən imalah
ikin.

Josip mine Meri kəmuos Iesu mihlagim mihluvən Ijip

13 Nian nətəm koteinatig vivi min u kəmohiet rəkis minautəhuvən, kəni agelo kəti rəha
Uhgin təmuva miet pətigəm o Josip e nəməhlairiən mətəni=pən kəm in məmə, “Əhtul uəhai,
mələs suakəku ilau rəhan məmə, onəklagim mihluvən əpəha Ijip. Kəni onəklatig əha ikin
milətəuarus=pən iəu əmə iəkəni=pinə min kəm ik məmə onəklitəlig=pa min, mətəu-inu
otəsuvəhiən, Kig Herot Asoli otəsal e suakəku u məmə otohamu.”
14 Kəni əmeiko e nian əmə əha lapin, Josip təməhtul mələs suakəku ilau rəhan məmə
mihlagim mihluvən əpəha Ijip.
15 Kəni kəməhlatig e nitəni əha milətəuarus Kig Herot Asoli timis. Nati u tinuva məmə otol
nipəhriəniən e nəghatiən iətəm Iərmənig təməni rəkis aupən e nəghatiən rəha iəni kəti tətəni
lanu lan məmə, “Iəmauin e nətik iərman məmə otiet rəkis Ijip.”

Soldiə min rəha Kig Herot Asoli kəmotohamu nəpəou min nəman

16 Kəni e nian Kig Herot Asoli təməhrun məmə nətəm koteinatig vivi e məhau min
kəməsotoliən nəuian motauvlək e suaru pisin motagim, kəni nikin təmahmə pik agin. Kəni
in təmahli=pən rəhan min soldiə min məmə okəhuvən Petlehem mine ikin min rəfin titəlau
lan, məmə okotəsal e nəpəou min nəman rəhalah nu təsapirəkisiən nu keiu, kəni okotohamu
rəfin ilah. In təmitəpin nu keiu lanəha mətəu-inu nikin təməhti məmə nian əhruahru əha
iətəm nətəm koteinatig kəmoteh məhau lan.
17 Natimnati min u təmol nəghatiən u tuva mol nipəhriəniən lan iətəm iəni Jerimaiə təməni
rəkis aupən ikin məmə,
18 “Nətəm Ramə kəmotətəu pətan kəti tətasək mətasək mətəu-inu tətətəu tərah agin. Pətan
əha in Reijel, in tətasək o nenətin min. Kəni məsolkeikeiən məmə iətəmi kəti otuva məghati
məfəri min rəhan nətəligiən mətəu-inu nenətin min kinohmis rəfin.”‡

Josip mine Meri mine suakəku kəmhliet Ijip mihlitəligpən Nasərit

19 Uərisig e nian Kig Herot Asoli təmimis, mətəu Josip mine Meri mine suakəku kəhlatig
əhanəh əpəha Ijip, kəni agelo kəti rəha Uhgin təmuva o Josip e nəməhlairiən kəti mətəni=pən
kəm in məmə,
20 “Josip. Əhtul mələs suakəku mine rəhan mamə kəni mihlitəlig=pən e nitəni Isrel, mətəu-
inu nətəmi min u kəmotolkeikei məmə okotohamu suakəku, ilah kinohmis rəkis.”
21 Kəni Josip təməhtul mələs suakəku əha mine rəhan mamə, kəni mihlitəlig=pən min e
nitəni əha Isrel.
22 Mətəu nian Josip təmətəu məmə Akeleas təmos nimei rəhan tatə Kig Herot Asoli
mətarmənig e Jutiə, kəni in təməgin e nitəlig-pəniən Jutiə. Kəni Uhgin təməghati kəm Josip
e nəməhlairiən kəti min məmə in otəsuvəniən Jutiə, kəni təmiet muvən ikin pisin e nitəni
asoli Kaləli.

---

† **2:6** Aupən ikin, nətəmimi rəha Isrel kəmotatig e profens tepət, kəni nitəni Juta in təhmen e profens kəti rəha Isrel. Mətəu kəməhuva slef min rəha Asiria minəhuvən ikin əha, kəni uərisig lan, kəməhuva slef min rəha Papilon məhuvən məutatig ikin. Nian nətəm Isrel kəmohtəlig=pa Isrel, mətəu kəməhuvən ikin kətiəh əmə, iuəkir o Jerusiləm. Kətauin ikin əha məmə Jutiə. **2:6** Maeka 5:2; Jon 7:42 **2:11** Sam 72:10-15; Aes 60:6 **2:15** Hos 11:1 **2:18** Jer 31:15 ‡ **2:18** E fes u, nərgin u Reijel, tətəhtul o mamə min rəfin rəha Isrel.

23 Kəni kəmhluvən məhlatig e nitəni əha Kaləli e taun u Nasərit. Nati u tinuva məmə
otol nəghatiən rəha iəni min rəha Uhgin aupən otuva mol nipəhriəniən. Ilah kəmotəni=pən
məmə, “Okotəni məmə in iətəm Nasərit.”

3

Jon Bəptais təmanus pətigəm nəghatiən rəha Uhgin
(Mak 1:1-8; Luk 3:1-9,15-17; Jon 1:19-28)

1 Nu min nəuvein tinuva minuvən rəkis, kəni Jon Bəptais təmiet pətigəm, kəni mətəni pətigəm
nəghatiən rəha Uhgin əpəha Jutiə ikin təpiə-məpiə ikin,
2 mətəni məmə, “Otəuhlin itəmah e rəhatəmah noliən tərah min, kəni məhuvən o Uhgin,
mətəu-inu, nian iətəm Uhgin otarmənig e nətəmimi rəfin tinuva iuəkir.”
3 Jon Bəptais u, iətəm Aisea, iəni rəha Uhgin aupən, təmətəghati lan məmə, “Suah kəti tətauin
əpəha təpiə-məpiə ikin mətəni məmə, ‘Itəmah, otol əpenə-penə e suaru rəha Iərmənig, kəni
motol rəhan suaru təhruahru.’ ”*
4 Jon tatuvən e napən iətəm kəmol e nimeimei nati miəgəh kəti kətəni məmə kaməl, kəni
rəhan kətəuti kəmol e nilosi kau, kəni nigin nauəniən, tatun pitu mine nəhu sukəpak.†
5 Kəni nətəmimi tepət kəmotsipən Jerusiləm, mine ikin min e nitəni Jutiə, mine ikin min
iuəkir o nəhu əha Jotən, kəməhuva məmə okoteruh Jon.
6 Kəni kəmotəni pətigəm rəhalah noliən tərah min, kəni in təmol bəptais e lah e nəhu əha
Jotən.
7 Mətəu nian Jon təmafu məmə Farəsi min mine Satusi min tepət kəməhuva məmə
otol bəptais e lah, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “! Itəmah nəkotəhmen e təgəluə min!
Rəhatəmah noliən tekəu-ekəu. Nikitəmah təsəhtiən məmə, nəmə nautol əmə bəptais u, kəni
onəkotagim rəkis e nalpiniən mine niəməha rəha Uhgin iətəm otuva. !Kəpə!
8 Otol natimnati iətəm kautəgətun məmə nəmotəlali e nətəligiən rəhatəmah, motəpəh
pəhriən noliən tərah min, kəni məhuvən o Uhgin.
9 “Kəni sotəni aruiən kəm təmah e nəfəriən məmə itəmah nəkotəhruahru əmə mətəu-inu
itəmah nəuaniləuis min rəha Epraham. !Kəpə! Inu nati əpnapin əmə. Iətəni kəm təmah
məmə nati əpnapin kəpiel min əmə, mətəu Uhgin təhrun nəuhliniən ilah kəhuva nəuaniləuis
min rəha Epraham.‡
10 Mətəu-inu rəueiu mine, Uhgin tinəhtul maru rəkis məmə otəuahli nigi iətəm təsəuəiən e
nəuan iətəm təuvir. Kəni in otəuahli=pən nigi əpəha e nəukətin məraki=pən lan e nigəm.
11 “Rəueiu, iatol bəptais e təmah e nəhu mətəu-inu, itəmah nəmotəuhlin rəhatəmah
nətəligiən e noliən tərah min rəhatəmah. Mətəu iətəmimi kəti otuva iətəm rəhan nəsanəniən
mine nepətiən tapirəkis iəu. Kəni iəu ləhtəni agin, iəsəhmen-pəniən məmə iəkos rəhan put
təhmen e iol əhruin. Kəni suah kəha, in otol bəptais e təmah e Narmin Rəha Uhgin mine
nigəm.
12 In tətəhtul maru o nakiliən noliən rəha nətəmimi məmə otəuəri nətəmimi, təhmen=pən
e iətəmi tətasum mətəuəri rəkis nəua wit təuvir mine nilosi wit tərah. Tatos nəua wit təuvir
matuvən lahuənu. Mətəu tətəraki=pən e nilosi wit tərah e nigəm asoli iətəm tatuəu naunun
tikə.”§

Jon təmol bəptais e Iesu
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

13 Kəni Iesu təmiet e nitəni Kaləli muva e nəhu Jotən məmə Jon otol bəptais lan.
14 Mətəu Jon tətəniəhu əskasik in məni=pən məmə, “Təhruahru əmə məmə ik onəkol
bəptais lak. ?Təhro nətuva məmə iəkol bəptais lam?”

2:23 Aes 11:1; 53:2; Luk 2:39; Jon 1:45 **3:2** Mat 4:17; Mak 1:15 * **3:3** Nipətin rəha nəghatiən u məmə, “Nian iətəmi asoli kəti tuva, itəmah nəkotələhu əhruahru suaru mine motol vivi. Mine itəmah motol əpenə-penə natimnati rəfin. Kəni təhmen əmə, itəmah nəkotəkeikei motələhu əhruahru nətəligiən rəhatəmah kəni motol əpenə-penə nikitəmah məmə nian Iərmənig otuva, mətəu itəmah ninotol əpenə-penə rəkis o nətəuiən in mine nuərisigiən lan.” **3:3** Aes 40:3 † **3:4** Jon tatuvən e napən iətəm təhmen e rəha iəni Elaijə təmatuvən lan aupən. (2King 1:8, Sek 13:4). Nətəm Isrel, nikilah təmatəhti məmə Elaijə otitəlig=pa min e nəhue niftəni nian kəti min məmə otol əpenə-penə nətəmimi o nuvaiən rəha Kristo (Mal 4:5-6). Uərisig, Iesu təməni əpu vivi məmə Jon in iəni kəti təhmen e Elaijə iətəm niki nətəmimi tətəhti məmə otuva min. (Mat 11:14; 17:10-13) **3:4** 2King 1:8 **3:7** Mat 12:34; 23:33 ‡ **3:9** Nətəm Isrel, nikilah təhti məmə in nati asoli məmə ilah nəuaniləuis pəhriən rəha Isrel, mətəu nati asoli e nəhmti Uhgin məmə nətəmimi okotəkeikei motəuhlin motəlali e rəhalah nətəligiən kəni motol nəuian. **3:9** Jon 8:33,39; Rom 4:12 **3:10** Mat 7:19; Luk 13:6-9 **3:11** Jon 1:26-27,33; Uək 1:5 § **3:12** Nipəti nəghatiən u məmə Uhgin otəuəri nətəmimi. Nətəmimi u kəutəhatətə e Iesu okəhuvən e negəu e neai, mətəu nətəmimi u kəsotəhatətəiən, otəraki=pən e nigəm asoli, inəha “hell.”

15 Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Kəpə. Pəh otol lan u rəueiu. E noliən əha, kilau
okuol nati kəti iətəm Uhgin tolkeikei.” Kəni Jon təmegəhan lan.
16 Kəni Jon təmol bəptais e Iesu, kəni rəueiu agin Iesu təməri e nəhu, kəni əmeiko negəu
e neai təməuag, kəni təmeruh Narmin Rəha Uhgin təmeiuaiu=pa təhmen e mak, kəni
məharəg-pəri lan.
17 Kəni nəuia Uhgin təmsipəri e neai mətəni məmə, “Inu nətik keikei iətəm iəkolkeikei pik,
kəni nikik tagiən pik ohni.”

4

Setən təməfən-əfən kəm Iesu
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

1 Kəni Narmin Rəha Uhgin təməghati=pən e niki Iesu məmə in otuvən əpəha ikin təpiə-məpiə
ikin məmə Setən otəfən-əfən kəm in. Kəni Iesu təmuvən ikin.
2 Kəni Iesu təməpəh nauəniən o nian fote, e nərauiə mine lapin, kəni uərisig lan nəumis təmus
pik.
3 Kəni Setən təmuva minatəfən-əfən kəm Iesu məni=pən kəm in məmə, “Nəmə ik Nəti Uhgin,
əni=pən kəm kəpiel min pəh kotəuhlin ilah məhuva motol piret lan.”
4 Mətəu Iesu təmuhalpin nəghatiən rəha Setən məmə, “Kəmətei e Nauəuə Rəha Uhgin
məmə, ‘Nətəmimi ko kəsotəmiəgəhiən e nauəniən əmə, mətəu okotatig e nəghatiən min rəfin
iətəm tatsipən o Uhgin.’ ”
5 Kəni Setən təmit Iesu mian əpəha Jerusiləm, e nəhue nimə əpəha ilis agin e Nimə Rəha
Uhgin,
6 kəni məni=pən kəm Iesu məmə, “Nəmə ik Nəti Uhgin, iuvig pətigəm, mətəu-inu Nauəuə
Rəha Uhgin tətəni məmə, ‘Uhgin otəni=pən kəm rəhan nagelo min məmə okotəsal vivi lam,
kəni motələs ik əpə ilis e nəhlmilah məmə nəsoriniən nəhlkəm nəuvetin e kəpiel.’ ”
7 Kəni Iesu təmuhalpin nəghatiən rəha Setən məmə, “Nauəuə Rəha Uhgin tətəni min məmə,
‘Ko nəsəfən-əfəniən kəm rəhatəmah Iərmənig Uhgin matol məmə in tətatig itəmah min, uə
kəpə.’ ”
8 Kəni Setən təmit min Iesu mian əpəha ilis e nitəuət asoli, kəni məgətun in e nitənimtəni
min rəfin, mine nepətiən rəhalah, mine natimnati təuvir agin min rəfin iətəm kəutatig lan,
9 kəni təməni=pən kəm Iesu məmə, “Natimnati min rəfin min əha, iəkəfinə kəm ik məmə
onətarmənig e lah, nəmə nəkasiəulin=pa kəni məfaki=pa kəm iəu.”
10 Kəni Iesu təmuhalpin rəhan nəghatiən məmə, “!Amərəkis muvən isəu, Setən! Nauəuə
Rəha Uhgin tətəni məmə, ‘Onəkotəfaki əmə kəm rəhatəmah Iərmənig Uhgin, kəni in əmə,
onautol əmə rəhan nətəligiən.’ ”
11 Kəni Setən təmagim məpəh Iesu, kəni nagelo min kəməhuva motasiru lan.

Iesu təmətuəuin mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin e nitəni Kaləli
(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

12 Kəni e nian əha, kəmaskəlim Jon Bəptais kləfən e kaləpus. Kəni nian Iesu təmətəu
nəghatiən lan, kəni in təmiet muvən e taun Nasərit e nitəni Kaləli.
13 Kəni ko uərisig, təməpəh natigiən Nasərit, kəni miet muvən əpəha ləuahtəni e taun
kəti, nərgin u Kapeniəm, iuəkir o nəhu Lek Kaləli, kəni mətatig ikin əha e nitəni asoli rəha
nəuaniləuis min rəha Sepulun mine Naptali aupən.
14 Təmuvən ikin əha məmə nəghatiən rəha iəni Aiseə otuva mol nipəhriəniən lan iətəm
təməni aupən məmə,
15 “Niftəni rəha nəuaniləuis rəha Sepulun, mine niftəni rəha nəuaniləuis rəha Naptali
tətəməhli e suaru tatuvən e nəhu Lek Kaləli, nəven=pən e nəhu Jotən. Inu nitəni asoli Kaləli,
ima Nanihluə min.
16 Nətəmi ikin kəmotatig e napinəpuiən, mətəu kəmoteruh nəhagəhagiən asoli kəti. Kəni
tinatian, kəni nəhagəhagiən asoli təmasiəgəpin ilah nətəm kəmotatig e napinəpuiən rəha
nimisiən u tətəhtərain ilah nian rəfin.”
17 Kəni mətuəuin e nian əha, Iesu təmətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin mətəni məmə,
“Otəuhlin itəmah e rəhatəmah noliən tərah min, kəni mohtəlig=pən o Uhgin, mətəu-inu
Narmənigiən Rəha Uhgin tinatuva iuəkir.”

Iesu təmauin e nətəmimi kuvət məmə okotohtəupən in
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

3:16 Jon 1:32 **3:17** Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 12:18; 17:5; Luk 9:35 **4:1** Hip 2:18; 4:15 **4:2** Eks 34:28 **4:4** Dut 8:3; Kol 1:16-17 **4:6** Sam 91:11-12 **4:7** Dut 6:16 **4:10** Dut 6:13 **4:12** Mat 14:3; Mak 6:17; Luk 3:19-20 **4:16** Aes 9:1-2 **4:17** Mat 3:2; 19:27

18 Iesu təmətaliuək e nikali nəhu Lek Kaləli, kəni meruh suah mil keiu ilau pian, Antiru mine Saimon, u nərgin kəti min u Pitə. Ilau kətuatu e net e nəhu Lek Kaləli mətəu-inu ilau iətəmimi mil rəha niuviən nəmu min. 19 Kəni təməni=pən kəm lau məmə, "Iəuva, muitəu=pa iəu, miəuva rəhak iətəmimi mil, kəni iəu iəkol itəlau nəkiəuva iətəmimi mil rəha niuviən nətəmimi məmə okəhuva rəhak min nətəmimi."

20 Kəni rəueiu agin, ilau kəmuəpəh rəhalau net, kəni muitəu=pən.

21 Kəni Iesu təmaliuək muvən nəuan nəuvetin min, kəni meruh suah mil keiu min ilau pian, nərgilau u Jemis mine Jon, nəti Səpəti mil. Kətuəharəg e nipəgnəua bot ilahal rəhalau tatə mətuəhli vivi rəhalau min net. Kəni Iesu təmauin e lau məmə okiəuva miauərisig lan.

22 Kəni rəueiu agin, ilau kəmuəhtul muəpəh bot mine tatə rəhalau, kəni miatəu=pən Iesu.

Iesu təməgətun nətəmimi kəni matol vivi nətəmimi e nimisiən
(Luk 6:17-19)

23 Kəni Iesu təmaliuək ikin min rəfin e nitəni Kaləli, mətəgətun nətəmimi əpəha e nimə min rəha nuhapuminiən, kəni mətəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Uhgin kəm nətəmimi, kəni matol vivi nətəmimi nətəm kautohmis e nimisiən rəfin, mine nətəmimi nətəm nipətilah tərah o nimisiən rəfin.

24 Kəni nanusiən e Iesu təmitəlau rəfin e profens ikin Siriə, kəni nətəmimi kəmotos nətəmimi rəfin nətəm kautohmis məhuva o Iesu, rəhalah nimisiən tol min lanu: nəuvein kautohmis, nəuvein nipətilah tətahmə, nəuvein narmin tərah tətatig e lah, nəuvein kautos nimisiən rəha mənig məutauit, kəni nəuvein nipətilah nəuvetin təmimis. Mətəu Iesu təmol vivi ilah.

25 Kəni nimənin nətəmimi kəmohiet e ikin min rəfin. Mohiet e nitəni Kaləli, mine ikin Tekapolis, mine Jerusiləm əpəha Jutiə, mine ikin pisin min nəuvein əpəha Jutiə, mine ikin min nəven=pən e nəhu Jotən kəni ilah rəfin kəməhuarisig e Iesu.

5

Əpəha ilis e nitəuət, Iesu təməgətun rəhan nətəmimi nətəm kautəhuərisig lan

1 Nian Iesu təmeruh nimənin nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən in, kəni in təmuvən əpəha ilis e nitəuət, kəni mətəharəg, kəni rəhan nətəmimi nətəm kautəhuərisig lan, ilah kəməhuva.
2 Kəni minətuəuin mətəgətun ilah.

Nətəmimi nətəm kəutatig e nəuviriən pəhriən

Iesu təməni məmə,

3 "Nəkəutatig e nəuviriən pəhriən nian nautosiahu itəmah, məutəni e nikitəmah məmə nəutəhtul=pən əmə e Uhgin. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, itəmah nətəmimi rəha Uhgin, kəni in tətarmənig e təmah.

4 Nəkotatig e nəuviriən pəhriən nian nəutasək kəni nikitəmah tətahmə.* In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, Uhgin otosiahu nikitəmah.

5 Nəkotatig e nəuviriən pəhriən nian nəsotəfəri aruiən itəmah. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, o nian kəti Uhgin otəfinə nəhue niftəni kəm təmah u rəhan min.

6 Nəkotatig e nəuviriən pəhriən nian nəkotolkeikei pik e nikitəmah rəfin agin məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah otəhruahru e nəhmti Uhgin. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, Uhgin otol itəmah nəkotəhruahru.

7 Nəkotatig e nəuviriən pəhriən nian nəkotasəkəhruin nətəmimi. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, Uhgin otasəkəhruin itəmah.

8 Nəkotatig e nəuviriən pəhriən nian nikitəmah təhruahru məuvir. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, onəkoteruh Uhgin.

9 Nəkotatig e nəuviriən pəhriən nian itəmah nətəmimi rəha nələhuiən nəmələinuiən. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, okauin e təmah məmə nenəti Uhgin.

10 Nəkotatig e nəuviriən pəhriən nian nautol natimnati iətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgin, kəni nətəmimi kautol tərah kəm təmah ohni. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, itəmah nətəmimi rəha Uhgin, kəni in tətarmənig e təmah.

11 "Nəkotatig e nəuviriən pəhriən nian nətəmimi kautol natimnati min tərah kəm təmah mətəu-inu itəmah nətəmimi rəhak, inəha kəutəni rah itəmah, kəni məutərəkin itəmah, kəni məuteiuə e təmah məutəni nəghatiən tərah min məutərəkin itəmah lan.

4:23 Mat 9:35; Mak 1:39; Uək 10:38 **4:24** Mak 6:55 **4:25** Mak 3:7-8 **5:3** Aes 57:15 * **5:4** Iesu təsəniən əhruahru u ikinu məmə iətəmi kəti təməhro nikin tahmə. Nəmə təhro nikin tətahmə o noliən tərah rəhan, uə kəmə təhro nikin tətahmə mətəu-inu iətəmi kəti təmimis, uə nəmə təhro in nati kəti min. **5:4** Aes 61:2-3; Nəh 7:17 **5:5** Sam 37:11 **5:6** Aes 55:1-2 **5:10** 1Pitə 3:14 **5:11** 1Pitə 4:14

12 Niɨpəhriəniən, nətəmimi kəmautol noliən əhmen min əmə kəm iəni min aupən ikin iətəm
ilah kautol kəm təmah. Kəni otagiən pik, mətəu-inu nətəouiən asoli rəhatəmah tətatig əpah
e negəu e neai.

Sol mine nəhagəhagiən
(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

13 "Itəmah nəkotəhmen e sol o nətəmimi rəfin e nəhue niftəni.† Mətəu nəmə rəhan nətəhiən
tinikə, otəhro muva mətəhiən min? !Təsəuvir miniən o nati kəti min! Okəraki lan, kəni
nətəmimi okotaliuək lan.‡

14 "Itəmah nəhagəhagiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni. Taun iətəm kəmol əpəha ilis e
nitəuət, ko təsəhluaigiən.

15 Kəni iətəmimi kəti tikə məmə otasiəpən e lait, kəni masuəpəpim lan e bəkit. Kəpə,
nian tasiəpən e lait, kəni in otəkeikei maharu-pəri ilis, ikin lait tətəharəg ikin məmə lait
otasiəgəpin rəfin nipəgnəua nimə o nətəmimi rəfin.

16 Kəni e noliən əhmen min əmə, otol rəhatəmah lait e nəmiəgəhiən rəhatəmah tasiə məmə
nətəmimi okoteruh uək təuvir min iətəm itəmah nautol, kəni ilah okotəfəri nərgi tatə Uhgin
iətəm tətatig e negəu e neai."

Lou rəha Mosis

17 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni=pən kəm lah məmə, "Məta nikitəmah təhti məmə iəmuva
məmə iəkərəkin Lou iətəm Uhgin təməfən kəm Mosis mine iəni min aupən. ! Kəpə!
Iəməsuvaiən məmə iəkərəkin ilah, mətəu iəmuva məmə iəkol nipəti nəghatiən pəhriən min
əha okəhuva motol nipəhriəniən.

18 Pəhriən, iatəni kəm təmah məmə nian niftəni mine neai kətuatig, kəni Lou, in min
otətatig. Kəni ko nati kəti otəsikəiən lan, nati əpnapin in letə əkəku agin, kəni Lou otəhtul
matol uək mətəuarus=pa nəghatiən min rəfin rəha Lou kəhuva motol nipəhriəniən lan.

19 Kəni, o nati əha inəha, iətəmi kəti iətəm təpəh Lou mətəgətun nətəmimi min məmə ilah
min okotəpəh, nati əpnapin in Lou kəti ləhtəni agin, kəni okotauin e iətəmi əha məmə in
ləhtəni agin e Narmənigiən Rəha Uhgin. Mətəu iətəmi kəti iətəm tatol Lou min əha, mətəgətun
nətəmimi lan, kəni okotauin e iətəmi əha məmə in ilis agin e Narmənigiən Rəha Uhgin.

20 Iatəni lanəha kəm təmah mətəu-inu, rəhatəmah noliən otəkeikei məhruahru vivi agin
e nəhmti Uhgin, tapirəkis noliən min rəha Farəsi min mine nəgətun min rəha Lou nətəm
nikilah əmə təhti məmə kotəhruahru vivi. Nəmə rəham noliən təsəhruahru viviən lanəha
lan, kəni ko nəsuvəniən matig ahgəl Narmənigiən Rəha Uhgin."

Nəniən rəha Iesu
o noliən niəməha
(Luk 12:57-59)

21 Kəni Iesu təməni min məmə, "Itəmah nəmotətəu rəkis nəghatiən iətəm nəgətun min
kəmotəni kəm kəha min rəhatəmah aupən. Ilah kəmotəni məmə, 'Sotohamuiən itəmi,' kəni
'Iətəmimi iətəm təmohamu iətəmi, otəkeikei məhtul e nəhmti kot mos nalpiniən.'

22 Mətəu iəu iətəni kəm təmah məmə,§ nəmə iətəmi kəti niəməha tatol əmə o nati kəti pian
təmol, kəni təhruahru məmə iətəmi əha iətəm niəməha təmol, otəhtul e nəhmti kot. Kəni
nəmə iətəmi kəti tətəni rah pian, kəni təhruahru məmə in otəhtul e nəhmti kaunsil asoli.
Kəni nəmə iətəmi kəti təuiakən e iətəmi kəti, * kəni təhruahru məmə iətəmi təməni nəghatiən
əha otuvən e nigəm asoli.

23 "Kəni o nati əha inəha, nəmə nian natuvən e oltə e Nimə Rəha Uhgin məmə onəkəfən nati
kəm Uhgin, mətəu ikin əha, nikim tinəhti piam iətəm tatol niəməha kəm ik o nati kəti nəmol
lan təsəhmeniən,

24 əpəh pipim rəham nati əha, kəni muvən meruh piam muələhu əhruahru nətəligiən
rəhatəlau, muəpəh noliən tikimir, miəuva matuol kətiəh, kəni uərisig nəpanitəlig muvən
məfən nati kəti rəham kəm Uhgin e oltə əpəha e Nimə Rəha Uhgin.

5:12 2Kron 36:16; Uək 7:52 † **5:13** Sol tatol nauəniən tətəhiən vivi, kəni məsərahiən. Təuvir məmə noliən rəhatah otətasiru e nətəmimi məmə ilah kəhuva nətəmimi nətəm kotəhruahru. Mətəu tərah okəmə noliən rəhatah tatiuvi=pən nətəmimi e noliən tərah. ‡ **5:13** Kitah kotəhmen e nipəti nien nian kakiəh kəni kauərin nati lan, nətəmimi kotun motətəu təuvir. Mətəu nəmə noliən rəhatah tatiuvi=pən nətəmimi e noliən tərah, kəni kitah kotəhmen əmə nipat e nien ko kəsoliən nati kəti min lan. Təuvir əmə məmə kəraki lan. **5:14** Jon 8:12; 9:5 **5:15** Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 **5:16** Efəs 5:8-9; 1Pitə 2:12 **5:17** Rom 3:31 **5:18** Luk 16:17; 21:33 **5:19** Jem 2:10 **5:21** Eks 20:13; Dut 5:17 § **5:22** Iesu təməsəniən məmə Lou tərah. Mətəu in tətəni pətigəm lou iətəm təuvir pik, kəni matek niki nətəmimi. * **5:22** Nəghatiən u "təuiakən e iətəmi kəti," tətəghati e nəghatiən min təhmen e "Ik iərmis," uə "Ik ialməli," uə "Rəhm-kapə tikə," uə "Ik nəti iərmis." **5:22** 1Jon 3:15 **5:23** Mak 11:25; 1Jon 4:20-21; Hos 6:6; Aes 1:10-17; 1Saml 15:22

25 “Kəni nəmə nəmol nati kəti təsəhmeniən e iətəmimi kəti, kəni iətəmi u tolkeikei məmə
otələs ik nəkian e kot, təuvir məmə nəkuvən uəhai əmə, nian nəsian əhanəhiən e kot, kəni
muələhu əhruahru pipim nipəgnəmtin rəhatəlau. Nəmə nəkəpəh, iətəmimi u otləfən ik e
nəhlmi iətəm tətakil nəghatiən, kəni iətəm tətakil nəghatiən otləfən ik e nəhlmi polis, kəni
polis otləfən ik e kaləpus.
26 Nipəhriəniən iatəni kəm təmah məmə, nəmə tol lanəha, ko nəsietiən e kaləpus mətəuarus
nəkəkeikei mətəou e məni rəfin agin o nalpiniən rəham.”

Iətəmimi iətəm tətakləh e pətan
27 Kəni Iesu tətəkeikei mətəni=pən kəm lah məmə, “Itəmah nəmotətəu rəkis nəghatiən u
məmə, ‘Itəmah nətəm nəmotol rəkis marit, nəsotakləhiən e nipətan pisin min.’
28 Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə nian suah kəti iətəm tinol rəkis marit tateruh
pətan pisin kəti matolkeikei məmə otakləh lan, kəni in tinol rəkis təfagə tərah e nikin, təhmen
əmə məmə in tinakləh pəhriən lan.
29 Nəmə nəhmtəm tol ik natol təfagə, kəni təuvir məmə nəkələs rəkis məraki lan. Təməuvir
məmə nipətim nəuvetin tikə, tapirəkis agin nəmə nipətim rəfin okəraki=pən e nigəm asoli u
naunun tikə.
30 Kəni nəmə nəhlməm tol ik natol təfagə, kəni təuvir məmə nəkətahtuv rəkis məraki lan.
Təməuvir məmə nipətim nəuvetin tikə, tapirəkis agin məmə nipətim rəfin okəraki=pən lan e
nigəm asoli u naunun tikə.”†

Iətəmimi iətəm tətəpəh
rəhan pətan
(Mat 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)
31 Kəni Iesu təməni min məmə, “Itəmah nəmotətəu rəkis nəghatiən u məmə, ‘Iətəmimi iətəm
otəpəh rəhan pətan, in otəkeikei məfən nauəuə kəti kəm in iətəm tətəgətun məmə in tinəpəh.’
32 Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə, nəmə ierman kəti iətəm təmol marit tatol tifos
mətəpəh rəhan pətan, mətəu pətan u təsapiliən ilau suah pisin kəti, kəni rəhan ierman tatol
təfagə tərah. Kəni nəmə pətan əha tatitəu=pən suah pisin, kəni pətan əha tatol təfagə, mətəu
nəmkarəpəniən rəha ierman rəhan aupən. Kəni suah u iətəm tatit pətan əha, in min tatol
təfagə.”

Nonauvil min
33 Kəni Iesu təməni min məmə, “Nəmotətəu rəkis nəghatiən kəti min iətəm nəgətun min
kəmotəni kəm rəhatah kəha min aupən məmə, ‘Nəsotatgəhliən nonauvil min rəhatəmah
iətəm nəmotos, mətəu nəkotəkeikei motol nati nak nəmotos nonauvil lan kəm Uhgin məmə
nəkotol.’
34 Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə, sotos əməiən nonauvil e nati kəti məmə otol
rəhatəmah nəghatiən təskasik. Sotosiən nonauvil e negəu e neai mətəu inu ikin əha Uhgin
tətarmənig lan, kəni noliən əha təhmen məmə nautos nonauvil e Uhgin.
35 Kəni sotosiən nonauvil e nəhue niftəni mətəu-inu ikin əha Uhgin tətarmənig lan, kəni
noliən əha təhmen məmə nautos nonauvil e Uhgin. Kəni sotosiən nonauvil e Jerusiləm
mətəu-inu ikin əha in taun rəha Uhgin, u in Kig asoli ikin, kəni noliən əha təhmen məmə
nautos nonauvil e Uhgin.
36 Kəni sotosiən nonauvil e rəhn-kapə təmah, mətəu-inu rəhatəmah nəsanəniən tikə
lan. Nəkotəruru nəuhliniən nəuanutəmah kətiəh əmə tuva məruən uə mapin. Uhgin əmə
tətarmənig e natimnati e nəmiəgəhiən rəhatəmah. Kəni noliən əha təhmen məmə nautos
nonauvil e Uhgin.
37 Mətəu nian rəfin onəkotəni əmə nipəhriəniən, nati kəti min tikə. Kəni nəmə rəhatəmah
nətəligiən e nati kəti in ‘əuəh,’ kəni nəkotəni əmə məmə, ‘əuəh.’ Kəni nəmə rəhatəmah
nətəligiən e nati kəti in ‘kəpə,’ kəni nəkotəni əmə məmə, ‘kəpə.’ Nəghatiən min iətəm
kotapirəkis ‘əuəh’ uə ‘kəpə,’ kautsipən e Setən.”

Nalpiniən
(Luk 6:29-30)
38 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Nəmotətəu rəkis nəghatiən kəti məmə, ‘Nəmə
iətəmi kəti tərəkin nəhmtəm kəti, kəni nətəmimi okotərəkin min nəhmtin kəti. Kəni nəmə
iətəmi kəti tərəkin nəhluvm kəti, kəni nətəmimi okotərəkin min nəhluvn kəti.’

5:27 Eks 20:14; Dut 5:18 **5:29** Mat 18:9; Mak 9:47 † **5:30** Inu nəghatiən əuhlin iətəm tətəgətun məmə Iesu tolkeikei məmə kitah okotəkeikei motol uək əskasik o nəpəhiən rəhatah noliən tərah min. Təhmen əmə məmə kəutətahtuv rəkis noliən tərah min. Mətəu Iesu təsolkeikeiən məmə okotərəkin nipətitah, mətəu tolkeikei məmə kəutaliuək e noliən əhruahru, kəni molkeikei məmə nikitah kəutəhruahru. **5:30** Mat 18:8; Mak 9:43 **5:31** Dut 24:1-4; Mak 10:4 **5:33** 1Kor 7:10-11 **5:33** Lev 19:12; Nam 30:2; Dut 23:21 **5:34** Aes 66:1; Mat 23:22; Jem 5:12 **5:35** Sam 48:2; Aes 66:1 **5:38** Eks 21:24; Lev 24:20; Dut 19:21

39 Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə, nəsalpiniən nərahiən iətəm iətəmimi kəti təmol
kəm ik. Nəmə iətəmi kəti tahi ik mem nikapim maru, kəni nəkəkeikei malelin=pən min
nikapim məuil pəh tem min.
40 Kəni nəmə iətəmi kəti tələs ik nəkian e kot, kəni mətəkeikei ohnik məmə nəkəfən rəham
sot əkəku kəm in məmə otol vivi rəhatəlau nərahiən, kəni nəkəkeikei məfən min rəham sot
asoli.
41 Kəni nəmə soldiə kəti rəha nətəm Rom tətəkeikei ohnik məmə nəkələs rəhan kətim
muvən kilomitə kətiəh, mətəu ik nəkəkeikei mələs min muvən kilomitə kəti min tol keiu.
42 Nəmə iətəmi kəti təteasiə ohnik, kəni ik nəkəkeikei məfən kəm in. Kəni nəmə iətəmi kəti
tolkeikei məmə in otos rəham nati kəti muvən konu mos mitəlig min muva, kəni nəsəniən
məmə nəkəpəh. Nəkəkeikei məfən."

Noliən rəha nolkeikeiən tikimir min
(Luk 6:27-28,32-36)

43 Kəni Iesu təməni min məmə, "Nəmotətəu rəkis məmə, 'Onəkotolkeikei nətəmi min u
iuəkir o təmah, kəni mətəməki e tikimir min rəhatəmah.'
44 Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə onəkotolkeikei rəhatəmah tikimir min, kəni
motəfaki o nətəmimi min u nətəm kautol nərahiən kəm təmah,
45 kəni noliən əha otəgətun məmə itəmah nenəti Uhgin rəhatəmah iətəm tətatig ilis e
negəu e neai. Kəni otol lanəha mətəu-inu rəhatəmah Uhgin tatol mitigar tətasiəgəpin
nətəmimi nətəm kotəuvir mine nətəmimi nətəm kotərah, kəni in mətahli=pa nuhuən kəm
nətəmimi min u nətəm rəhalah nəmiəgəhiən təhruahru, mine nətəmimi min u nətəm rəhalah
nəmiəgəhiən təsəhruahruiən.
46 "?Nəmə nəkotolkeikei əmə nətəmimi min u nətəm kotolkeikei itəmah, kəni nikitəmah
təhti məmə Uhgin otətəou itəmah o noliən kəti iətəm təuvir? !Kəpə! !Nətəmimi min u nətəm
kautos məni rəha takis, iətəm kətəni məmə nətəmimi ilah kotərah, ilah min kotolkeikei ilah
min!
47 "?Kəni nəmə nəkotos əmə itəmah min nəuvein məutəghati kəm lah min, mətəu təhro?
?Nikitəmah təhti məmə nautol nati kəti iətəm təuvir tapirəkis nətəmimi əpnapin? Kəpə.
Nətəmimi min nətəm kəsotəhruniən Uhgin, ilah min kautol lanəha.
48 Tol lanəha, itəmah nenəti Uhgin nəkotəkeikei motol noliən iətəm in təuvir məhruahru
nian rəfin, təhmen=pən əmə məmə rəhatəmah Tatə Uhgin in tatol."

6

Noliən min iətəm təuvir kəm Uhgin

1 Kəni Iesu təməni min məmə, "Sotoliən məmə nəkotol noliən təuvir min məmə nətəmimi
okoteruh itəmah ohni. Nəmə nəkotol məmə nətəmimi okoteh, kəni Uhgin əpəha e negəu e
neai otəsətəouiən itəmah ohni.

Noliən iətəm təuvir
o nəfəniən kəm nanrah min

2 "Tol lanəha, nəmə nəkotəfən nati kəti kəm nanrah min məmə nəkotasiru e lah,
nəsotahliən təui lan məmə nətəmimi okotəhrun. Inu təhmen e noliən rəha nəfaki eiuə
min. Nian ilah kotasiru e nanrah min, rəhalah noluək min kəutəni pətigəm e nimə rəha
nuhapuminiən mine ihluə e suaru asoli. Kautol lanəha məmə nətəmimi okotisiai ilah.
Nipəhriəniən iətəni kəm təmah məmə, ilah kinotos rəkis nətəouiən rəhalah, inəha nisiaiən
rəha nətəmimi.
3 Mətəu itəmah, nəmə nəkotəfən nati kəti kəm nanrah min məmə nəkotasiru e lah,
nəkotəkeikei motol məmə nətəmimi okəsoteruhiən, nati əpnapin rəhatəmah min nətəmimi.
4 Otol lanəha məmə nətəmimi okotəruru rəhatəmah noliən təuvir min, kəni rəhatəmah
Tatə iətəm tateruh rəhatəmah noliən təuvir min nati əpnapin nətəmimi kəsoteruhiən, in
otətəou itəmah o noliən min əha."

Noliən rəha nəfakiən
(Luk 11:2-4)

5 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, "Nian nəkotəghati kəm Uhgin e nəfakiən, kəni
sotoliən e noliən rəha nəfaki eiuə min. Nətəmimi min əha, ilah kotolkeikei məmə okotəhtul
əpəha e nimə rəha nuhapuminiən, mine ihluə e suaru asoli, kəni motəfaki məmə nətəmimi
okotafu motətəu ilah. Nipəhriəniən iətəni kəm təmah məmə ilah kinotos rəkis nətəouiən
rəhalah, inəha nisiaiən rəha nətəmimi.

5:43 Lev 19:18 **5:44** Eks 23:4-5; Luk 23:34; Uək 7:60; Rom 12:14,20 **5:48** Lev 19:2; Dut 18:13 **6:1** Mat 23:5
6:5 Mat 23:5; Luk 18:10-14

6 Mətəu nian nəkotəghati kəm Uhgin e nəfakiən, nəkəhuvən əpəha e nipəgnəua nimə
rəhatəmah, kəni motahtipəsig, kəni motəfaki kəm Uhgin iətəm tətatig ikin əha iətəm
nətəmimi kəsoteruhiən itəmah. Kəni rəhatəmah Tatə iətəm tateh rəhatəmah noliən oneuən
min, in otətəou itəmah o rəhatəmah noliən təuvir min.
7 "Kəni nian nəkotəghati kəm Uhgin e nəfakiən, sotoriaruniən nəghatiən min tepət pik u
nipətin tikə, təhmen e nətəm kotəruru Uhgin. Nikilah təhti məmə rəhalah uhgin min okotətəu
ilah o nəghatiən min tepət iətəm kəutəfaki məutəni.
8 Sotoliən məmə ilah mine, mətəu-inu uərisig nəkotətapuəh ohni, mətəu rəhatəmah Tatə
Uhgin tinəhrun rəkis nati nak iətəm nəkotolkeikei.
9 "Kəni tol min lanəha, nian nəkotəghati kəm Uhgin e nəfakiən, kəni nəkotəfaki lanu lan:
'Tatə rəhatimah iətəm nətatig e negəu e neai, pəh nətəmimi kotisiai ik.
10 Pəh narmənigiən rəham tuva, kəni pəh nati iətəm ik nəkolkeikei in otuva mol nipəhriəniən
lan u ikinu e nəhue niftəni, təhmen=pən əmə mə inko ilis e negəu e neai.
11 Əfa-to nauəniən kəm timah təhmen o nian rəueiu.
12 Kəni alu məsalpiniən, noliən tərah min rəhatimah, təhmen=pən əmə məmə itimah
iəsotalpiniən motalu lan kəni məsotaskəlim əskasikiən e nikitimah noliən tərah min
rəha nətəmimi nətəm kautol nərahiən kəm timah.
13 Kəni segəhaniən e timah iəkəhuvən ima nəfeifeiən, məta oiəkotəkeikei motol noliən tərah.
Mətəu os rəkis itəmah e nəhlmi Setən.'
14 "Nəmə itəmah nəkotalu e noliən tərah min rəha nətəmimi iətəm kautol e təmah
məsotaskəlim iəkisiən e nikitəmah məsotalpiniən, kəni rəhatəmah Tatə Uhgin e negəu e neai,
in otalu məsalpiniən rəhatəmah noliən tərah min.
15 Mətəu nəmə itəmah nəsotaluiən, motaskəlim iəkis e nikitəmah noliən tərah min rəha
nətəmimi iətəm kautol e təmah, motalpin, kəni ko rəhatəmah Tatə Uhgin otəsaluiən kəni
malpin noliən tərah min rəhatəmah."

Noliən rəha nətuakəmiən

16 Kəni Iesu təmətəni min məmə, "Nian nəkotətuakəm motəpəh nauəniən motəfaki kəm
Uhgin, sotoliən nəhmtitəmah təpəou təhmen=pən e nəfaki eiuə min. Ilah kautol nəhmtilah
tol pisin, məmə nətəmimi okoteruh ilah məmə nəumis tinus ilah, kəni nətəmimi okotisiai
ilah. Nipəhriəniən iətəni kəm təmah məmə ilah kinotos rəkis nətəouiən rəhalah, inəha
nisiaiən rəha nətəmimi.
17 Mətəu nian nəkotətuakəm motəpəh nauəniən məutəfaki kəm Uhgin, onəkoteikuas e
nəhmtitəmah, kəni motol məmə okeruh məmə nəkotəuvir.
18 Nautol lanəha məmə nətəmimi okəsoteruhiən məmə nəutətuakəm məutəpəh nauəniən
mautəfaki kəm Uhgin. Kəni rəhatəmah Tatə iətəm tateruh rəhatəmah noliən oneuən min, in
otətəou itəmah o rəhatəmah noliən təuvir min."

Nati təuvir əpəha
e negəu e neai
(Luk 11:34-36)

19 Kəni Iesu təmətəni min məmə, "Təsəuviriən məmə nəkotoriarun rəhatəmah natimnati
təuvir min e nəhue niftəni u məmə rəhatəmah nautə otepət, mətəu-inu e nəhue niftəni u,
uvni min kotəhrun noarehreiən, kəni namrəiən təhrun nərəkiniən natimnati min əha, kəni
nakləh min kotəhrun nəhapuiən nimə məhuvən imə motakləh e rəhatəmah natimnati.
20 Mətəu təuvir məmə nəkotoriarun rəhatəmah natimnati təuvir min əpəha e negəu e neai.
Ikin əha uvni min kəsotoarehreiən, kəni namrəiən ko təsərəkiniən natimnati min əha, kəni
nakləh min ko kəsotakləhiən lan.
21 Nəukəti nətəligiən u məmə onəsotaluiən lan məmə, ikin pəhruvən rəhatəmah natimnati
təuvir min kəutəməhli ikin, mətəu nian rəfin nikitəmah otəkeikei mətəhti natimnati min əha
ikin əha.
22 "Nəhmtəm in təhmen e lait iətəm tətəfinə nəhagəhagiən kəm nipətim. Nəmə nəhmtəm
mil kuəuvir, təhmen əmə məmə nipətim təriauəh e nəhagəhagiən.
23 Mətəu nəmə nəhmtəm mil kuərah, təhmen əmə məmə nipətim in təriauəh e napinəpuiən.
! Kəni nəmə nəhagəhagiən e nipətim in napinəpuiən əmə, təhmen əmə məmə ik nətatig e
napinəpuiən asoli agin!*

6:7 1King 18:26-29 **6:8** Mat 6:32 **6:10** Luk 22:42 **6:12** Mat 6:14-15; 18:21-35 **6:13** Luk 22:40; Jem 1:13; Jon 17:15; 2Təs 3:3; 2Tim 4:18 **6:14** Mak 11:25-26 **6:16** Aes 58:5-9 **6:19** Jem 5:1-3 **6:20** Mat 19:21; Luk 18:22

* **6:23** Nipətin kəti rəha "nəhmtəm mil kuəuvir" təni məmə, ik iətəmi kəti iətəm nikim tagiən o nasiruiən e nətəmimi e rəham məni. Kəni nipətin kəti min rəha "nəhmtəm mil kuərah" təni məmə, ik iavərəs kəti.

24 “Iətəmimi tikə iətəm təhrun nuvaiən in slef rəha iətəmi asoli keiu. Nəmə in tətalkut
məmə otol lanəha, kəni otolkeikei kəti mol nəuian, kəni məməki e kəti məsoliən nəuian. Ko
nəsoliən slef rəha Uhgin mine məni e nian kətiəh əmə.”

Təsəuviriən məmə
nəkotətəlig pik
(Luk 12:22-31)

25 Kəni Iesu təməni məmə, “Kəni o natimnati min əha, iəu iətəni kəm təmah məmə,
təsəuviriən məmə nəkotətəlig pik e rəhatəmah nəmiəgəhiən məmə onəkotun nak, kəni
motəmnim nak. Kəni təsəuviriən məmə nəkotətəlig pik e nipətitəmah məmə onəkotos iə
rəhatəmah napən. ?Nəukəti nəmiəgəhiən rəhatəmah tətəmiəgəh əmə e nauəniən, uə kəpə?
Kəpə. ?Kəni nati nak in nati asoli o nipətitəmah? ?Napən, uə kəpə? Kəpə.

26 Oteruh-to mənig min iətəm kautiuvig məutan. Ilah kəsotasumiən, kəni məsotəuləkiən,
kəni ilah kəsotələhu viviən nauəniən e nipəgnəua nimə, mətəu Tatə rəhatəmah e negəu e
neai, in tətəfən nauəniən kəm lah. ?Kəni e nəhmtin, nikitəmah təhti məmə in tolkeikei pik
itəmah tapirəkis mənig min? !Əuəh! 27 ?Nikitəmah təhti məmə rəhatəmah nətəlig pikiən
təhrun noliən rəhatəmah nəmiəgəhiən təfəməh? !Kəpə! Noliən rəha nətəlig pikiən təsəfinəiən
auə kətiəh min e rəhatəmah nəmiəgəhiən.

28 “?Kəni təhro nikitəmah tətəhti pik napən onəkəhuvən lan? Nikitəmah təhti-to nəugi nigi
min iətəm kauteviə əpnapin əmə. Ilah kəsotol pikiən uək o nəhliən rəhalah napən.

29 Mətəu iəkəni kəm təmah məmə aupən Kig Solomən, in iətəmimi rəhan nautə tepət, kəni
rəhan napən iətəm tatuvən lan, ilah kotəuvir motapirəkis. Mətəu nəugi nigi əpnapin min
kotəuvir tapirəkis agin rəhan napən.

30 Uhgin təmol nimanuvehli əpnapin əmə təuvir pik e nəugi nigi min əha. Mətəu
nimanuvehli əha in rəha nian kətiəh əmə, kəni olauig kuvan e nigəm. ?Kəni nəmə Uhgin tatol
vivi nimanuvehli əha, kəni nikitəmah təhti məmə Uhgin otəfinə napən iətəm nəkotəkeikei
məhuvən lan? !Əuəh! In otol lanəha. !Ei, rəhatəmah nəhatətəiən in təkəku agin!

31 “Tol lanəha, təsəuviriən məmə itəmah nəkotətəlig pik məmə, ‘? Iəkotun nak?’ uə ‘?
Iəkotəmnim nak?’ uə ‘?Iəkotos iə napən məhuvən lan?’

32 Sotətəlig pikiən. Nətəmimi nətəm kotəruru Uhgin, ilah kautətəlig pik e natimnati iətəm
tol lanəha. Mətəu itəmah nenəti Uhgin min, kəni rəhatəmah Tatə əpəha e negəu e neai, in
təhrun məmə nəkotəkeikei motos natimnati min əha.

33 Mətəu pəh onəkotol Narmənigiən Rəha Uhgin, mine nəmiəgəhiən əhruahru iətəm Uhgin
tolkeikei, ilau okuəhtul aupən e nəmiəgəhiən rəhatəmah. Nian nəkotol lanəha, kəni Uhgin
otəfinə min natimnati min əha kəm təmah o natigiən.

34 Tol lanəha, təsəuviriən məmə nəkotətəlig pik e natimnati iətəm onəkotəkeikei motos
olauig, mətəu-inu natimnati min rəha olauig, ilah rəha olauig. Nərahiən rəha nian kətiəh,
in tinəhmen rəkis rəha nian kətiəh.

7

Sotakiliən noliən rəha iətəmi kəti min
(Luk 6:37-38,41-42)

1 Nəmə nəutakil rah nətəmimi, kəni Uhgin otələhu nəghatiən rəha nalpiniən rəhatəmah.
2 Tol lanəha mətəu-inu, nəghatiən əskasik iətəm nəutəni məmə iətəmi kəti in iətəmi tərah,
kəni Uhgin otitəu=pən əmə o nəniən rəhatəmah noliən tərah min. Nəmə nəkotakil iətəmimi
e noliən iətəm təhruahru, kəni Uhgin otakil itəmah e noliən iətəm təhruahru. Mətəu nəmə
nəkotakil rah nətəmimi e noliən əskasik, kəni Uhgin otakil itəmah e noliən əhmen min əmə.
3 ? Təhro nəutəni nipispisi nigi iətəm tətatig e nəhmti piatəmah min, mətəu itəmah
nəsoteruhiən nigi asoli iətəm tətatig e nəhmtitəmah?
4 ? Kəni təhro nəutəni məmə, ‘Ei piak, pəh iəkos rəkis nipispisi nigi e nəhmtəm,’ mətəu
nəsoteruhiən nigi asoli e nəhmtitəmah?
5 !Itəmah nəfaki eiuə min! Otaupən, motos rəkis nigi asoli e nəhmtitəmah, kəni nəkotəhrun
neruh viviən noh rəkisiən nipispisi nigi iətəm tətatig e nəhmti piatəmah min.

6 “Sotəfəniən natimnati rəha Uhgin kəm kuri min, kəni sotəraki-pəniən natimnati təuvir
min kəm pikəh min. * Okəmə nəkotol lanəha, kəni pikəh min okotaliuək lan kəni motəlali
motus itəmah.”

6:25 Fil 4:6; 1Tim 6:6-8; 1Pitə 5:7 **6:26** Mat 10:29-31; Luk 12:6-7 **6:29** 1King 10:4-7; 2Kron 9:3-6 **6:32** Mat 6:8
6:33 1King 3:11-14; Sam 37:4,25; Rom 14:17 **7:1** Rom 2:1; 1Kor 4:5; Jem 4:11-12 **7:2** Mak 4:24 * **7:6** Nəghatiən
Kris əhruahru tətəni məmə, “sotəraki-pəniən rəhatəmah perəl kəm pikəh min.” Perəl u, in kəpiel kəti iətəm nəhmtin tiəkis.
Təmsipən e niki kəuvin kəti. Kəmə təhro, “kuri” mine “pikəh” kətuəpsen=pən nətəm kotərah.

Noliən əhruahru
o nətapuəhiən e nati kəti
o Uhgin
(Luk 11:9-13; 6:31)

7 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, "Iəkəni kəm təmah məmə, otətapuəh=pən kəm Uhgin o natimnati, kəni in otəfinə kəm təmah. Kəni otəsal lan kəni onəkoteruh. Kəni otəhti-əhti doə, kəni doə oterəh o təmah.
8 Iəkəni lanu mətəu-inu nətəmimi rəfin nətəm kəutətapuəh, ilah okotos. Kəni nətəmimi min u nətəm kəutəsal, ilah okoteruh. Kəni nətəmimi min u kəutəhti-əhti doə, kəni doə oterəh o lah.
9 "?Itəmah pəh, nian nətin tətapuəh o piret, mətəu in tətəfən kəpiel? !Kəpə!
10 ?Uə, nian in tətapuəh e nəmu, mətəu in tətəfən sineik? !Kəpə!
11 Nati əpnapin itəmah nətəmimi nəkotərah, mətəu nəutəfən natimnati təuvir min kəm nenətitəmah min. !Mətəu Tatə Uhgin e negəu e neai, noliən rəhan in təuvir pik mapirəkis agin noliən rəhatəmah, kəni nipəhriəniən, in otəfən natimnati təuvir min kəm nətəmimi min u ilah kəutətapuəh ohni!
12 "Kəni tol lanəha, otol təuvir kəm nətəmimi rəfin e noliən min rəfin iətəm nəkotolkeikei məmə nətəmimi okotol kəm təmah. Inu nipəti Lou iətəm Uhgin təməfən kəm Mosis, mine nəukəti nəghatiən iətəm təməfən kəm iəni min aupən."

Suaru keiu
(Luk 13:24)

13 Iesu təməni min məmə, "Itəmah onəkotəkeikei məhuvən=pən e ket iətəm təkəku, mətəu-inu ket iətəm iahgin mine suaru iətəm timətig əmə tatuvən o nərəkiniən, kəni nətəmimi tepət kautəhuvən=pən e ket əha.
14 Mətəu ket iətəm təkəku, mine suaru iətəm tiəkis tatuvən o nəmiəgəhiən, kəni nətəmimi nəuan nəuvein əmə okoteruh kəni motohtəu=pən."

Nigi ilau nəuan
(Luk 6:43-44)

15 Kəni Iesu təməni məmə, "Autətəu vivi itəmah o iəni eiuə min. Ilah kəutəhuva məutəghati mətig e noliən əpəou təhmen e sipsip, mətəu əpəha imə e nikilah, ilah kotəhmen e kuri arpin.
16 Kəni e nəmiəgəhiən rəhalah, nəkoteruh nəuan, kəni nəkotəhrun nak tətatig e nikilah. Nətəmimi ko kəsəhuvəniən motəhli nəua krep e niləuis arfu, uə nəua fik e təliluə.
17 Tol min lanu, nigi iətəm təuvir tətəuə e nəuan iətəm təuvir, mətəu nigi iətəm tərah tətəuə e nəuan iətəm tərah.
18 Kəni nigi iətəm təuvir ko təsəuəiən e nəuan iətəm tərah, kəni nigi iətəm tərah, ko təsəuəiən e nəuan iətəm təuvir.
19 Nigi min rəfin iətəm kəsotəuəiən e nəualah iətəm təuvir, okətei rəkis ilah, kəraki=pən e lah e nigəm.
20 Tol lanəha, e nəmiəgəhiən rəha iəni eiuə min əha, onəkoteruh nəua lah, kəni nəkotəhrun nak tətatig e nikilah.
21 "Səniəmə nətəmimi rəfin nətəm kəutauin lak məutəni məmə, 'Iərmənig, Iərmənig,' nətəm ilah kotəhrun nuvəniən motatig ahgəl Narmənigiən Rəha Uhgin, mətəu ilah min əmə u, nətəm kautol nəuia rəhak Tatə iətəm tətatig e negəu e neai.
22 E nian Uhgin otakil nətəmimi rəfin, nətəmimi tepət okotəni=pən kəm in məmə, '! Iərmənig, Iərmənig! ?Təhro? ?Nəkəhrun uə kəpə məmə, itimah iəmautəni pətigəm nəghatiən rəham iətəm nəməfa kəm timah, kəni motəhgi pətigəm narmin tərah min e nərgəm, kəni mautol natimnati apispis min e nərgəm?'
23 Kəni oiəkəni=pən əhruahru kəm lah məmə, 'Aupən iəkəruru, kəni rəueiu min iəkəruru itəmah. Itəmah səniəmə rəhak min nətəmimi. !Əhuvən isəu ohniəu, itəmah nətəm nautol noliən tərah!' "

Iətəmimi keiu kəmuol nimə
(Mak 1:22; Luk 6:47-49)

7:7 Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24 **7:8** Jon 15:7; Jem 4:3; 1Jon 3:22 **7:11** Jem 1:17 **7:12** Mat 22:39-40; Luk 6:31; Rom 13:8-10 **7:15** Mat 24:24; Uək 20:29; 2Pitə 2:1 **7:16** Kəl 5:19-22; Jem 3:12 **7:19** Mat 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6 **7:20** Mat 12:33 **7:21** Luk 6:46; Jem 1:25 **7:23** Luk 13:25-27; Sam 6:8; 2Tim 2:19

24 Kəni Iesu təmol naunun e rəhan nəghatiən məmə, “Nəmə itəmah u nətəm nəmotətəu
nəghatiən min u rəhak mautol, kəni onəkotəhmen e iətəmimi iətəm teinatig, təmuvləkin
rəhan nimə təskasik, mel pos min kəuteiuaiu məhuvən isəu məgərain tiəkis.†
25 Kəni nuhuən təməfuv, kəni naruəh taiu, kəni nimətagi asoli talifu moh nimə. Mətəu
nimə təsəmeiən mətəu-inu təmuvləkin rəhan nimə təskasik.
26 Nəmə itəmah u nətəm nəmotətəu nəghatiən min u rəhak kəni məsotoliən, kəni
onəkotəhmen e iətəmimi iətəm təsətəlig viviən e noliən natimnati, kəni in ialməli, təməseliən
rəhan pos min kəhuvən əpəha isəu, maharu rəkis əmə əpə ilis, kəni rəhan nimə təsəskasikiən.‡
27 Kəni nuhuən təməfuv, kəni naruəh taiu, kəni nimətagi asoli talifu moh nimə. Kəni nimə
təməmei. E nian təməmei, kəni mərah agin.”

Nəghatiən rəha Iesu, nəsanəniən tətatig lan

28 Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən rəhan, kəni nətəmimi narmilah təmiuvig pik
ohni,
29 mətəu-inu nian tətəgətun, səniəmə təhmen e rəhalah nəgətun min rəha Lou, mətəu rəhan
nəghatiən təfigəm, nepətiən əha ikin.

8

Iesu təmol vivi iətəmi kəti təmos nimisiən u leprosi
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

1 Nian Iesu təmeiuaiu=pa e nitəuət, nətəmimi tepət kəmohtəu=pən.
2 Kəni suah kəti nimisiən u leprosi * təmol təmuva ohni, masiəulin=pən o Iesu, kəni
məni məmə, “Iərmənig, nəmə nəkolkeikei, kəni nəkəhrun nol viviən iəu kəni mafəl rəkis
namikmikiən lak.”
3 Kəni Iesu təmuahru e nəhlmin mələhu=pən lan, məni məmə, “Əuəh. Iəkolkeikei. !Əuvir-
tə!” Kəni rəueiu agin min, nimisiən u leprosi təmikə lan.
4 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Səni pətigəmiən natimnati min u kəm nətəmimi,
mətəu uvən əmə meruh pris kəti pəh in teruh məmə nipətim tinəuvir lankonu lan, kəni əfən
kəm in nati u iətəm Lou rəha Mosis təməni o iətəmi kəti iətəm rəhan leprosi tinikə, kəni
nətəmimi okotəhrun məmə nipəhriəniən ninəuvir, kəni rəham namikmikiən tinikə.”

Nəhatətəiən rəha iətəmi asoli kəti rəha soldiə min
(Luk 7:1-10)

5 Kəni Iesu təmuvən miet pətigəm əpəha e taun Kapeniəm, kəni iətəmi asoli kəti rəha soldiə
min rəha nətəm Rom təmuva meruh Iesu, kəni mətasək=pən ohni mətəni məmə,
6 “Iərmənig, rəhak ioluək tatimis, kəni mətapili əpəha e nimə rəhak, nipətin rəfin təmimis,
kəni tətətəu tərah pik.”
7 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Oiəkuvnə mol in təuvir min.”
8 Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min təməni=pən kəm in məmə, “Iərmənig, iəu iətəmi kəti
iətəm iəsəhruahruiən, kəni iəsəhmeniən məmə ik onəkuva e rəhak nipəgnəua nimə. Əni
əmə nəghatiən kəti, kəni iəkəhrun məmə in otətəu təuvir min. 9 Iəkəhrun məmə ik natos
narmənigiən məmə nimisiən otəkeikei mol nəuiam. Iəkəhrun mətəu-inu iəu min, rəhak
nətəmi asoli min kəutarmənig lak, kəni iatol nəuialah. Kəni soldiə min nəuvein əha ikin
nətəm iəu iətarmənig e lah. Nəmə iəkəni kəm kəti məmə, ‘Uvən,’ kəni tuvən. Kəni nəmə iəkəni
kəm kəti məmə, ‘Va,’ kəni tuva. Kəni nəmə iəkəni kəm rəhak slef məmə, ‘Ol nati u,’ kəni tol
nati əha.”
10 Nian Iesu təmətəu nəghatiən əha, kəni narmin təmiuvig pik ohni, mətəu-inu nati
əpnapin səniəmə in iətəm Isrel, mətəu rəhan nəhatətəiən təskasik e Uhgin. Kəni təməni=pən
kəm nətəmimi nətəm kautəhuərisig lan məmə, “Nipəhriəniən iətəni kəm təmah məmə,
iətəmi u səniəmə iətəm Isrel, mətəu in rəhan nəhatətəiən e Uhgin in təskasik. Kəni nati
əpnapin nəuaniləuis min rəha Isrel, mətəu iəsehiən ilah kəti iətəm rəhan nəhatətəiən təskasik
təhmen=pən lan.
11 Iatəni kəm təmah məmə nətəmimi tepət okotsipən e nikalin min rəfin rəha nəhue niftəni,
məhuva motauən kətiəh e tepil ilah Epraham, mine Aisək, mine Jekəp əpəha e narmənigiən
əpəha e negəu e neai.

---

† **7:24** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “in təmuvləkin=pən nəukəti rəhan nimə e kəpiel.” E nian əha ilah kəmautol rəhalah nimə min e kəpiel, mine nəukəti nimə okəkeikei kol təskasik e kəpiel. Nəmə kəsotoliən lanəha, nimə təsəskasikiən kəni təhrun nəmeiən. ‡ **7:26** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “in təmuvləkin=pən nəukəti rəhan nimə e nipəkil əmə.” **7:29** Mak 1:22; Luk 4:32 * **8:2** E Nauəuə Rəha Uhgin, nəghatiən u “leprosi” tətəghati e nimisiən pisin pisin min rəha nilositəmi. Nimisiən min u tətərəkin nilositəmi, kəni Lou rəha Mosis tətəni məmə iətəmi kəti iətəm təmos nimisiən lanəha, in tamikmik e nəhmti Uhgin. Afin Lev 13-14. **8:4** Lev 14:1-32; Mat 9:30; Luk 17:14 **8:11** Luk 13:29

12 Mətəu itəmah nəuaniləuis rəha Isrel tepət nətəm Uhgin təmaupən mitəpin itəmah məmə
in otarmənig e təmah, in otəraki=pən e təmah ihluə e napinəpuiən, kəni ikin əha, nətəmimi
okotasək kəni motətəu tərah, kəni mautigət-ərain nəhluvlah min."
13 Kəni Iesu təməni=pən kəm iətəmi asoli rəha soldiə min məmə, "Atuvən. Rəham ioluək
otəuvir tol əmə məmə inu mine nəməhatətə məmə Uhgin otol lanko." Kəni e nian əhruahru
əha, nipəti ioluək rəha iətəmi asoli rəha soldiə min təmuva məuvir min.

Iesu təmol nimisiən tepət kotəuvir min
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

14 Kəni təmuvən e nimə rəha Pitə, kəni muvən imə meruh uhu Pitə tətətəpu ətəpu mətapili.
15 Kəni təmuahru e nəhlmin mek nəhlmi pətauəhli u, kəni nətəpu ətəpuiən tikə rəkis lan
magim, kəni təhtul. Kəni minatol nauəniən nig Iesu.
16 Tinapinəpu mitigar tinatiuvig, nətəmimi kəmotos nətəmimi tepət nətəm narmin tərah
tətatig e lah məhuva o Iesu, kəni Iesu təməhgi pətigəm narmin tərah min e nəghatiən əmə
rəhan, kəni mol vivi nətəmimi rəfin nətəm kautohmis.
17 Natimnati min əha təmol lanəha məmə otol nəghatiən rəha iəni Aiseə tuva mol
nipəhriəniən lan, iətəm təməni aupən ikin məmə,
"In təmos rəkis nimisiən min rəhatah,
kəni mol nipətitah min u kəutahmə, kotəuvir."

Iətəmimi keiu kəmuəkeikei məmə okiauərisig e Iesu
(Luk 9:57-62)

18 Kəni nian Iesu təməsal=pən meruh nimənin nətəmimi kautəhuərisig məhuva mohtəlau
lan, kəni təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə okəhuvən e nikali lek e nitəni=pən.
19 Kəni iəgətun kəti rəha Lou təmuva məni=pən kəm in məmə, "Iəgətun. Onəkuvən=pən iə
ikin, iəkitəu=pən ik."
20 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Kuri rarpin min, rəhalah nipəg tatig məmə
okotapili ikin. Kəni mənig min, nimaalah tatig məmə okotapili ikin. Mətəu iəu Nəti Iətəmimi,
† nimə rəhak tikə o napiliən."
21 Kəni iətəmimi kəti min rəha Iesu təmuva məni=pən kəm in məmə, "Iərmənig.
Oiəkitəu=pən ik mətəu, pəh iəkuvən pipim mitənim rəhak tatə."
22 Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Itəu=pa iəu. Nətəmimi nətəm kəsotoliən nəuia
Uhgin, təhmen əmə məmə ilah kinohmis rəkis e nikilah. Pəh ilah okəhuvən mohtənim
rəhalah nətəmimi nətəm kəmohmis."

Iesu təməniəhu nimətagi asoli
e nəhu Lek Kaləli
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

23 Kəni Iesu təmuvən e bot, kəni rəhan min nətəmimi kəhuvən ilah min.
24 Kəni təsuvəhiən, nimətagi asoli kəti təhtul kəni minol peau-peau asoli min e lek, kəni
nəhu tətəri=pən e bot, iuəkir əmə bot tətamnim, mətəu Iesu tətapili.
25 Kəni kəməhuvən motəhgi-pəri Iesu motəni=pən məmə, "!Iərmənig! !Osmiəgəh itah! !
Otəsuvəhiən kotamnim!"
26 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "?Təhro nəutəgin pik? Rəhatəmah nəhatətəiən
təkəku agin." Kəni təməhtul məniəhu nimətagi mine peau-peau asoli min. Kəni nimətagi
təmeiuaiu, kəni mol nəməlinuiən asoli.
27 Kəni nətəmimi rəha Iesu narmilah təmiuvig pik mautəni məmə, "!Ei! ?Iətəmimi nak u?
Nati əpnapin nimətagi mine nəhu, mətəu ilau kəmuol nəuian."

Iesu təməhgi pətigəm narmin
tərah e iətəmimi keiu
(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

28 Kəni nian Iesu təmuva miet=pa e nitəni=pən e lek, ikin Katara, kəni iətəmimi keiu
narmin tərah min kəutatig e lau kəmiaiet pətigəm=pa məmə okueruh Iesu. Ilau kəmiasipən
e nipəg kəpiel min, ikin katitənim nətəmimi ikin. Ilau kuəsanən matuoh nətəmimi, kəni
nətəmimi kəutəgin e nuvən-pəniən ikin.
29 Kəni əmeiko narmin tərah min u kəutatig e lau kəmotagət əfəməh motəni məmə, "!Ik
Nəti Uhgin! ?Nəmuva məmə nəkəhro itimah? ?Nəmuva məmə nəkol uəhai əmə nalpiniən
kəm timah iətəm təsol əhanəhiən nian əhruahru rəhan?"
30 Iuəkir əmə o lah, pikəh min tepət əha ikin kəutauən,

8:12 Mat 22:13; 25:30; Luk 13:28 **8:17** Aes 53:4 † **8:20** Nian Iesu təməni nərgin u "Nəti Iətəmimi," tətəghati aru lan. Nərgin u təmiet e Nauəuə rəha Daniel mine nauəuə pisin pisin min e Oltestimin. Kəni nipətin təni məmə iətəmi kəti iətəm təmsipən e Uhgin kəni matos nepətiən rəha Uhgin. **8:20** 2Kor 8:9 **8:24** Sam 4:8 **8:26** Mat 14:31; Sam 89:9 **8:29** Mak 1:24; Luk 4:41

31 kəni narmin tərah min kotasək=pən o Iesu motəni məmə, “Nəmə nəkəhgi pətigəm itimah,
ahli=pən itimah iəkəhuvən e pikəh min əha.”
32 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Əhuvən.” Kəni narmin tərah min kəmohiet e lau,
motaiu məhuvən e pikəh min. Kəni pikəh min ilah rəfin kəmotaiu məuteiuaiu e nipatu, kəni
motiuvig=pən e nəhu motamnim.
33 Kəni nətəmimi nətəm kəutaugin pikəh min, kəmotagim məhuvən e taun motəni pətigəm
natimnati rəfin, mine natimnati iətəm Iesu təmol e suah mil u narmin tərah min kəutatig e
lau.
34 Kəni əmeiko nətəmimi rəfin rəha taun kəməhuva məmə okotafu Iesu. Kəni nian
kəmoteruh in, kəni kəməutəkeikei əskasik kəm in məmə otəkeikei miet əha ikin əha.

9

Iesu təmol vivi
iətəm nipətin təmimis
(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

1 Kəni Iesu təmuvən e bot muvən e nitəni=pən e lek, kəni miet pətigəm iman ikin, e taun
Kapeniəm.
2 Kəni nətəmimi nəuvein kəmotələs iətəmimi kəti məhuva ohni. Nipətin nəuvetin təmimis,
kəni tətapili e rəhan nimahan. Kəni nian Iesu təmeruh rəhalah nəhatətəian, kəni təməni=pən
kəm iətəmimi əha məmə, “Nətik, səginiən. Rəham noliən tərah min iəmos rəkis rəkis.”
3 Kəni nian kəmotətəu nəghatiən əha, nəgətun min nəuvein rəha Lou kotəni=pən kəm lah
min məmə, “Nəghatiən əha tərah. Suah kəha tətəghati təhmen məmə in Uhgin.”
4 Mətəu Iesu təhrun nətəligiən rəhalah kəni təməni=pən kəm lah məmə, “?Təhro itəmah
nəutos nətəligiən iətəm tərah min lanu lan?
5 ?In pəhruvən timətig məmə oiəkəni, məmə, ‘Iəmafəl rəkis rəham noliən tərah min,’ uə
‘Əhtul maliuək’?
6 Kəni rəueiu iəkol nati kəti məmə nəkotəhrun məmə Nəti Iətəmimi tatos nepətiən ikinu e
nəhue niftəni məmə otafəl rəkis təfagə tərah min.” Kəni in təməni=pən kəm suah kəha tatimis
məmə, “Əhtul mos rəham nimahan maliuək matuvən lahuənu.”
7 Kəni suah u tatimis təməhtul maliuək matuvən lahuənu.
8 Kəni nian nimənin nətəmimi kəmotafu nati əha, kəni kəmotəgin, kəni motəni-vivi nərgi
Uhgin iətəm təməfən nepətiən kəm iətəmimi məmə otol lanəha.

Iesu təmauin e Matiu
(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

9 Kəni Iesu təmaliuək muvən nəuvetin min, mafu suah kəti, nərgin u Matiu. In iətəmimi
iətəm tatos məni rəha takis, kəni tətəharəg ikin kətətəou=pən takis ikin. Kəni Iesu təməni=pən
kəm in məmə, “Uərisig lak, muva iətəmimi rəhak.” Kəni in təməhtul muərisig e Iesu.
10 Kəni Iesu təmuvən mətauən e nimə rəha Matiu, kəni nətəmimi tepət rəha nosiən məni
rəha takis kəməhuva, kəni nətəmimi tepət nətəm kautol təfagə tərah* kəməhuva, kəni ilah
kəməhuva motəharəg motauən ilah Iesu mine rəhan min nətəmimi.
11 Kəni nian Farəsi min kəmotafu nati əha, kəni kəmotəni=pən kəm nətəmimi rəha Iesu
məmə, “?Təhro rəhatəmah iəgətun tətauən pəti ilah nətəm kautos məni rəha takis mine
nətəm kautol təfagə?”
12 Mətəu Iesu təmətəu rəhalah nəghatiən kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Iətəmimi iətəm
təsimisiən təsuvəniən o toktə. Mətəu iətəmi u iətəm tatimis, in otəkeikei muvən o toktə.
13 Əhuvən moteruh-to kəni motətəlig əhruahru lan məmə nipəti nəghatiən u iətəm Nauəuə
Rəha Uhgin tətəni məmə,
‘Nati kəti tatol nikik tətagiən, inu məmə onəkotasəkəhruin nətəmimi, mətəu səniəmə
rəhatəmah sakrifais min iətəm nautol məutəfa kəm iəu iətəm tatol nikik tətagiən.’†
Iətəni tol lanu lan mətəu iəu iəməsuvaiən məmə iəkauin e nətəmimi min u kotəni məmə
kinotəhruahru rəkis. Mətəu iəmuva məmə iəkauin e nətəmimi min u kotəhrun əmə məmə
ilah kautol noliən tərah min.”

9:1 Mat 4:13 **9:4** Luk 9:47; Jon 2:25 **9:6** Jon 17:2 * **9:10** Farəsi min, ilah kəmautohtəu=pən vivi agin Lou rəfin iətəm Uhgin təməfən kəm Mosis məmə Mosis otəfən kəm nətəm Isrel. Kəni ilah kautohtəu=pən vivi min nəghatiən min iətəm kəmotsipən e Lou rəha Mosis, mətəu nətəmimi əmə kəmotol, səniəmə Lou əhruahru min rəha Uhgin. Kəni Farəsi min, kəutəni məmə nətəmimi rəfin nətəm kəsotohtəu-pəniən lou əlkələh min əha, ilah nol təfagə. **9:11** Luk 15:2 **9:13** Hip 10:8; Hos 6:1-6; Maeka 6:6-8; 1Saml 15:22 † **9:13** Nian Uhgin təməni lanəha, nipətin u məmə in otəpəh sakrifais min mətəu-inu nərahiən tətatig e nikilah. Uhgin təməni məmə ilah kotəkeikei motasəkəhruin nətəmimi.

Noliən rəha nəpəhiən nauəniən o Uhgin
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

14 Kəni nətəmimi rəha Jon Bəptais kəməhuva moteruh Iesu motəni=pən kəm in məmə, “Eruh-to. Itimah iəutətuakəm məutəpəh nauəniən məutəfaki kəm Uhgin, kəni Farəsi min, ilah min kautol lanəha. ?Mətəu təhro rəham nətəmimi kəsotoliən lanəha?”

15 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Nian nətəmimi kautol marit rəha suah kəti, kəni in tətan e nauəniən rəhan ilah in min nəuvein, nikitəmah təhti məmə in min nəuvein okotasək? !Kəpə! Mətəu nian əha ikin iətəm tətuva məmə nətəmimi okotələs rəkis iətəmimi iətəmi katol nauəniən rəhan. Kəni e nian əha, in min nəuvein kotəhrun nəpəhiən nauəniən.

16 “Kəni iətəmimi kəti tikə məmə otos nəuveti napən vi kəti, kəni məhli-ərain=pən e napən əmnəmit rəhan iətəm təməhapu, mətəu-inu nəmə tol lanəha, kəni nəuveti napən vi təhrun nauviniən məhapuiən napən əmnəmit, kəni ikin təməhapu ikin aupən təhrun nuvaiən mol iahgin pik agin.

17 “Kəni iətəmimi kəti tikə məmə otos wain iətəm kəmol vi, kəni miuvi=pən e pətəl əuas u təskasik iətəm kəmol e nilosi nəni. Nəmə tol lanu lan, kəni nahgi wain otahlifu, kəni pətəl otəhapu, kəni wain otauvəregin, kəni pətəl otərah.‡ Mətəu wain kəmol vi okəkeikei kiuvi=pən e pətəl iətəm kəmol timətmətig, kəni wain mine pətəl kətuəməhli vivi.”§

Pətauəhli kəti iətəm tatimis mine pətəkəku kəti
iətəm təmimis
(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

18 Nian Iesu tətəni=pən natimnati min əha kəm lah, iətəmi asoli kəti tuva masiəulin=pən nəulin o Iesu məmə, “Nətik pətəkəku təmimis rəueiu əmə. Mətəu va, mələhu=pən nəhlməm lan, kəni otəmiəgəh min.”

19 Kəni Iesu təməhtul mine rəhan min nətəmimi, məhuərisig e suah u məhuvən.

20 Kəni əmeiko pətan kəti əha ikin iətəm tatos nimisiən rəhalah nipətan nian rəfin əmə, minos nu tueləf.* Kəni pətan əha təmsipən e nəmtah Iesu ikin, kəni meapən mek nififi napən rəhan,

21 təmol lanəha mətəu-inu tətəni aru əmə kəm in məmə, “Nəmə iəkek əmə nififi napən rəhan, kəni rəhak nimisiən otol naunun.”

22 Kəni Iesu təmeirair meruh pətan əha, kəni məni=pən kəm in məmə, “Nətik pətan, səginiən. E rəham nəhatətəian lak, ninuva minəuvir.” Kəni e nian əha, rəhan nimisiən təmikə.

23 Kəni nian Iesu təmuva miet pətigəm=pa e nimə rəha iətəmi asoli əha, kəni təmuvən imə meruh nətəmimi kautahli nau məutani nəpuən lan rəha nimisiən, kəni nətəmimi kəməutasək pik.

24 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Ohiet məhuvən isəu, mətəu-inu pətəkəku u təsimisiən, mətəu in tətapili əmə.” Kəni ilah kəmotaləh əuvsan lan.

25 Mətəu nian nətəmimi kəmohiet məhuvən ihluə, kəni tuvən imə, maskəlim nəhlmi pətəkəku, kəni pətəkəku u təməhtul.

26 Kəni nanusiən rəha nati u təmaiu mitəlau rəfin e nitəni əha.

Iesu təmol vivi
iəmnəu tərah mil keiu

27 Kəni nian Iesu təmiet ikin əha, mətəu iəmnəu mil tərah keiu kəmuitəu=pən in, kəni mətuagət əfəməh məmə, “!Mipi Kig Tefit, asəkəhruin itimlau!”

28 Nian Iesu tinuvən əpəha imə, kəni iəmnəu tərah mil kiəuva ohni. Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, “?Itəlau nətuəhatətə məmə iəkəhrun nol viviən nəhmtitimlau, uə kəpə?”

Kəni ilau kuəni=pən məmə, “Əuəh, Iərmənig.”

29 Kəni Iesu təmələhu=pən nəhlmin e nəhmtilau məni=pən məmə, “Uhgin otol vivi nəhmtitəlau mətəu-inu nəmuəhatətə lan.”

30 Kəni nəhmtilau təuvir kəni kinatueruh nati. Kəni Iesu təməni=pən əskasik kəm lau məmə, “Onəsuəni pətigəmiən natimnati min u kəm nətəmimi.”

31 Mətəu ilau kəmiaiet mian, kəni muəni pətigəm nanusiən rəha Iesu tuvən mitəlau ikin min rəfin e nitəni u.

Iesu təməhgi pətigəm
narmin tərah
e iətəm təruru nəghatiən

9:14 Luk 18:12 ‡ **9:17** Afin futnot e Luk 5:37. § **9:17** Iesu təməni lanəha məmə in otəgətun ilah e nəgətuniən vi kəti tol pisin e nəgətuniən rəha Farəsi min mine nəgətun min rəha Lou. * **9:20** Lou təməni məmə nimisiən u təmol pətan əha tamikmik, kəni nəmə tatek iətəmi kəti, kəni in min otamikmik. **9:21** Mat 14:36 **9:27** Mat 20:29-34 **9:30** Mat 8:4

32 Nian suah mil u kəmiaiet, nətəmimi kotələs iətəmi kəti təruru nəghatiən məhuva o Iesu.
Suah kəha in təruru nəghatiən mətəu-inu narmin tərah tətatig lan.
33 Kəni Iesu təməhgi pətigəm narmin tərah e suah kəha, kəni tinətəghati. Kəni nimənin
nətəmimi narmilah təmiuvig pik ohni, kəni motəni məmə, "Suah kəti təsehiən nati kəti tol
lanu u ikinu Isrel nian kəti mine."
34 Mətəu Farəsi min kəmotəni məmə, "Tatos nəsanəniən o iətəmi asoli rəha narmin tərah
min məmə otəhgi pətigəm narmin tərah min lan."

Iesu nikin təmahmə
pik o nətəmimi

35 Kəni Iesu təmaliuək matuvən e taun mine lahuənu min rəfin, kəni mətəgətun
əpəha e nipəgnəua nimə min rəha nuhapuminiən, mətəni pətigəm nanusiən təuvir rəha
Narmənigiən Rəha Uhgin, kəni matol vivi nətəmimi rəfin nətəm kautohmis, mine nətəmimi
rəfin nətəm nipətilah tərah kautəuvir.
36 Nian təmeruh nimənin nətəmimi tinepət pik, kəni nikin təmepət pik o lah mətəu-inu
kinotos pik nahməiən, kəni motəruru nasiru aruiən e rəhalah nəmiəgəhiən, kinotəhmen e
sipsip min rəhalah iətəmimi tikə o neruh viviən ilah.
37 Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, "!Oteruh-to! Nauəniən tepət
əpəha e nasumiən tiniməhtə, mətəu noluək min təkəku əmə kəutəulək lan.
38 Otətapuəh o iətəmi asoli rəha nasumiən məmə otahli=pa noluək min tepət məmə
okəhuvən motəulək e nasumiən rəhan."

10

Nətəmi tueləf rəha Iesu
(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

1 Kəni Iesu təmauin e nətəmi tueləf rəhan kəhuva kətiəh, kəni məfən nəsanəniən kəm lah
məmə ilah kəhuvən motəhgi pətigəm narmin tərah min e nətəmimi, kəni motəhrun nol
viviən nimisiən min rəfin, mine nətəmimi min u nipətilah təmərah.
2 Kəni inu nərgi nətəmi tueləf rəha Iesu: in aupən Saimon, u nərgin kəti min u Pitə; mine
notəhan Antiru; mine Jemis mine pian Jon, nəti Səpəti mil;
3 mine Filip mine Patolomiu; mine Toməs mine Matiu, iətəmimi rəha nosiən məni rəha
takis; mine Jemis nəti Alfiəs; mine Tateas;*
4 mine Saimon u kətauin lan məmə Selot;† mine Jutəs Iskariot u təmegəhan=pən e Iesu
tuvən e nəhlmi rəhan min tikimir.‡

Iesu təmahli pətigəm
rəhan nətəmimi tueləf
(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

5 Kəni nian Iesu təmahli pətigəm rəhan nətəmimi tueləf məmə okəhuvən motol rəhan
uək, təmaupən məghati kəm lah məmə, "Itəmah onəsəhuvəniən o nətəmi min u səniəmə
nəuaniləuis min rəha Isrel, kəni məsəhuvəniən e taun kəti rəha nətəm Səmeriə,
6 mətəu onəkəhuvən o nəuaniləuis min rəha Isrel nətəm kotəhmen e sipsip min kəutəluei.
7 Kəni nian nəkəhuvən, nəkotəkeikei motəni pətigəm məmə, 'Nian iətəm Uhgin otarmənig
e nətəmimi rəfin lan, tinuva iuəkir.'
8 "Kəni itəmah nəkotəkeikei motol nətəm kautohmis kotəuvir min. Kəni itəmah
nəkotəkeikei motol nətəm kəmohmis kotəmiəgəh min. Kəni nətəmimi nətəm leprosi tatol
ilah, nəkotəkeikei motol nipətilah tuva məuvir min. Kəni nətəmimi nətəm narmin tərah
tətatig e lah, itəmah nəkotəkeikei motəhgi pətigəm narmin tərah min kəhuvən isəu o lah.
Kəni nəsanəniən iətəm nəmotos, nəməsotosiən nəhmtin. Kəni onəkotəkeikei motol əmə uək,
nətəmimi okəsotətəouiən itəmah lan.
9 Nian nəkəhuvən, nəsotosiən məni e rəhatəmah pauis.
10 Kəni məsotəmkiən rəhatəmah kətim min. Kəni napən iətəm nautəhuvən lan, in əmə ko,
məsotosiən inəuau kəti min. Kəni məsotosiən put, mine kasikin rəhatəmah min. Iətəni lanu

---

9:33 Mak 2:12 **9:34** Mat 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 **9:35** Mat 4:23; Mak 1:39 **9:36** Nam 27:17; 1King 22:17; Sek 10:2; Mat 14:14; Mak 6:34 **9:37** Luk 10:2 **10:1** Mak 6:7; Luk 9:1 * **10:3** E nauəuə mil rəha Mak mine Luk, kətauin pisin e nərgi Tateas məmə Jutəs nəti Jemis. Mətəu in iətəmi kətiəh əmə. † **10:4** Selot in suah kəti iətəm in tətəhtul əskasik o kəntri rəhan. Eruh e tiksinəri. ‡ **10:4** Iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Saimon, ilau u Saimon Pitə mine Saimon u kətauin lan məmə Selot. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jemis, ilau u Jemis nəti Səpəti mine Jemis nəti Alfiəs. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jutəs, inu Jutəs Iskariot mine Jutəs nəti Jemis u kətauin pisin məmə Tateas e nauəuə u rəha Matiu. **10:6** Jer 50:6 **10:7** Mat 3:2; 4:17; Luk 10:9,11 **10:9** Luk 10:4

lan mətəu-inu təhruahru əmə məmə kətəfən kəm noluək min natimnati iətəm təhruahru o natigiən rəhalah.
11 "Nian nəkəhuvən e taun kəti uə lahuənu kəti, nəkotəkeikei moteh iətəmimi kəti iətəm nikin tagiən məmə nəkəhuvən motatig itəmah min, kəni nəutatig ikin əha mətəuarus=pən nian nəkohiet min.
12 Nian nəkəhuvən motatig e nimə kəti, nəkotəkeikei motəghati vivi kəm lah məmə, 'Nəməlinuiən tətatig o təmah.'
13 Kəni nəmə nətəmimi e nipəgnəua nimə u, nikilah tagiən məmə okotos itəmah, kəni pəh rəhatəmah nəghatiən rəha nəməlinuiən tətatig o lah. Mətəu nəmə nikilah təsagiəniən o təmah, nəkotəkeikei motos nəghatiən rəha nəməlinuiən mautəhuvən.
14 "Kəni nəmə nətəmimi nəuvein kəsotolkeikeiən məmə okotit itəmah nəkəhuvən e rəhalah nipəgnəua nimə, uə kəsotətəligiən e rəhatəmah nəghatiən, kəni nian nautohiet e nimə rəhalah, uə rəhalah lahuənu, nəkotəkeikei motohrapispis rəkis niməulul e nəhlkitəmah məmə ilah okotəhrun məmə nəmotəuhlin=pən pəhriən nəmtahtəmah o lah motəpəh agin ilah.
15 Nipəhriəniən iətəni kəm təmah, e nian iətəm Uhgin otakil nətəmimi, nalpiniən rəha nətəmi min əha in otəskasik pik mapirəkis nalpiniən rəha nətəm kotərah aupən e taun mil əha, Sotəm mine Kəmorə."§

Nətəmimi okotol tərah kəm nətəmimi rəha Iesu
16 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, "Otətəlig-to. Iətahli=pən itəmah nautəhuvən təhmen e sipsip min iətəm kəməhuvən e nəlugi kuri rarpin min. Onəkotəkeikei moteinatig vivi təhmen e məlikim, kəni itəmah motan mətig təhmen e mənig mak.
17 Onəutətəu vivi itəmah o nətəmimi. Ilah okotələs itəmah məhuvən məmə nəkotəhtul e nəhmti kaunsil rəhalah mətəu-inu itəmah nətəmimi rəhak. Kəni okotalis itəmah əpəha e nimə rəha nuhapuminiən.
18 "Kəni okoteikəpan itəmah nəkəhuven motəhtul e nəhmti nətəmi asoli min rəha kəpmən min, mine kig min məmə onəkotəni pətigəm nəghatiən təuvir rəhak e nəhmtilah, kəni mine e nəhmti Nanihluə min.
19 Nian ilah okəhuva motələs itəmah, kəni nikitəmah təsəhti pikiən məmə onəkəhuvən motəni məmə nak, uə nəkotəhro lanu lan motəghati. Nəsotəginiən mətəu-inu Narmin Rəha Uhgin, in otəfinə nəghatiən iətəm onəkotəni e nian əhruahru əha.
20 Nəsotəginiən mətəu-inu səniəmə itəmah onəkotəghati, mətəu Narmin Rəha rəhatəmah Tatə Uhgin, otəfinə nəghatiən kəm təmah məmə nəkotəni pətigəm.
21 "Nətəmimi okotegəhan=pən e pialah əhruahru min kəm rəhalah tikimir min məmə okotohamu ilah, kəni tatə min okotol min lanəha kəm nenətilah əhruahru min, kəni kəlkələh min okotəhtul motol noliən əhmen min əmə kəm rəhalah tatə min mine mamə min məmə okotohamu ilah.
22 Nətəmimi rəfin okotəməki e təmah o nərgək. Mətəu iətəmi otəhtul əskasik mətəuarus=pən natimnati min u okotol naunun, kəni Uhgin otosmiəgəh.
23 Nian okotol tərah kəm təmah e taun kəti, kəni nəkohiet motagim məhuvən e taun pisin kəti min. Iətəni pəhriən kəm təmah məmə ko nəsəhuvən rəfiniən e taun min rəha Isrel mətəuarus=pən Nəti Iətəmimi in otuva min.
24 "Nətəmimi nətəm kətəgətun ilah, ko kəsotapirəkisiən rəhalah iəgətun. Kəni noluək min, ko kəsotapirəkisiən rəhalah iətəmi asoli.
25 Nətəm kətəgətun ilah, kotəkeikei motagiən məmə okəhuva motəhmen e iəgətun rəhalah, kəni noluək min kotəkeikei motagiən məmə okəhuva motəhmen e iətəmi asoli rəhalah. Iəu, iəu iətəmi asoli rəha nimə. Nəmə nətəmimi nəuvein kotəni rah iəu məmə iəu Pielsepul, u nərgin kəti rəha Setən, kəni ko təhmen min əmə e noluək min rəha nimə rəhak. Inəha, nətəmimi okotəni rah ilah min tapirəkis."

Iətəmimi rəha Iesu
təsəginiən e nətəmimi
(Luk 12:2-7)
26 Kəni Iesu təməni məmə, "Tol lanəha, sotəginiən e nətəmimi. Natimnati iətəm nətəmimi kautəht-ərain, Uhgin otəfətigəm ikin təhagəhag ikin, kəni natimnati iətəm nətəmimi kəutəhluaig lan, Uhgin otəfətigəm, nətəmimi rəfin okotafu.

10:10 Luk 10:7; 1Kor 9:14 **10:12** Luk 10:5-6 **10:14** Luk 10:10-12; Uək 13:51 § **10:15** Sotəm mine Kəmorə, ilau taun mil aupən ikin iətəm təfagə tərah tepət tepət əha ikin. Kəni Uhgin təmol nalpiniən kəm lau mahli=pən nigəm məmə otus ilau. **10:15** Mat 11:24; Jaj 7 **10:16** Luk 10:3; Rom 16:19 **10:20** Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15 **10:20** Jon 14:26 **10:21** Maeka 7:6; Mat 10:35; Mak 13:12; Luk 21:16 **10:24** Luk 6:40; Jon 13:16; 15:20 **10:25** Mat 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 **10:26** Mak 4:22; Luk 8:17

27 Natimnati iətəm iətəni kəm təmah əmə əha rəueiu, itəmah onəkotəkeikei motəni pətigəm min təhagəhag kəm nətəmimi rəfin. Kəni təhmen əmə, natimnati iətəm iətəni oneuən, itəmah onəkotəkeikei motəni pətigəm e nəhmti nətəmimi.
28 "Sotəginiən e nətəmimi nətəm kotəhrun nohamuiən nipətitəmah, mətəu ko kotəruru nohamuiən narmitəmah. Mətəu nəkotəgin e Uhgin iətəm təhrun nərəkiniən nipətitəmah mine narmitəmah e nigəm asoli.
29 Oteruh-to. Nimənig əlkələh min, nətəmimi kautos nəhmtilah e məni əkəku əmə. Mətəu nəmə rəhatəmah Tatə Uhgin təsegəhaniən e lah, ko kəti təsimisiən.
30 Kəni Uhgin təhrun vivi agin itəmah mine. Kəni nati əpnapin nəuanutəmah ko e rəhnkapə təmah in səniəmə nati agin kəti, mətəu Uhgin in tətafin rəfin ilah.
31 !Tol lanəha, sotəginiən! Uhgin tolkeikei pik itəmah tapirəkis mənig əlkələh min əha.
32 "Tol lanəha, nəmə iətəmimi otəni pətigəm nərgək e nəhmti nətəmimi, kəni iəu min, iəkəni pətigəm nərgin e nəhmti rəhak Tatə e negəu e neai.
33 Mətəu nəmə iətəmimi otəni pətigəm e nəhmti nətəmimi məmə in səniəmə rəhak, kəni iəkəni pətigəm e nəhmti rəhak Tatə e negəu e neai məmə in səniəmə rəhak.
34 "Nikitəmah təsəhtiən məmə iəmuva məmə iəkələhu nəməlinuiən e nəhue niftəni. Iəməsuvaiən məmə iəkələhu nəməlinuiən, mətəu iəmuva məmə iəkol nətəmimi kotərgəhu.
35 Iətəni lanəha mətəu-inu iəmuva məmə iəkol iərman mine rəhan tatə okətuərah o lau min, kəni pətan mine uhun okətuərah o lau min,
36 kəni iətəmimi otol tikimir ilah aru rəhan min.*
37 "Kəni iətəmimi iətəm tolkeikei pik rəhan tatə mine mamə tapirəkis iəu, in təsəhmeniən məmə otuva rəhak iətəmimi. Kəni iətəmimi iətəm tolkeikei pik nətin iərman uə pətan tapirəkis iəu, in təsəhmeniən məmə otuva rəhak iətəmimi.
38 Kəni iətəmimi iətəm təsələsiən rəhan nigi kəməluau muərisig lak,† in təsəhmeniən məmə otuva rəhak iətəmimi.
39 Kəni iətəmimi iətəm tatol pik uək əmə məmə rəhan nəmiəgəhiən e nəhue niftəni u in otəuvir, otəmkarəpən e nəmiəgəhiən pəhriən. Mətəu iətəmimi iətəm otimis o nərgək, in otos nəmiəgəhiən itulin.
40 "Kəni iətəmimi iətəm tatos itəmah e nikin agiən kəni təhmen əmə məmə tatos iəu e nikin agiən. Kəni iətəmimi iətəm tatos iəu e nikin agiən, kəni təhmen əmə məmə tatos iətəmi u iətəm təmahli=pa iəu.
41 Kəni iətəmimi iətəm təhrun məmə suah kəti in iəni kəti rəha Uhgin, kəni tatos e nikin agiən, in otos nətəouiən lan, təhmen əmə e iətəm iəni min kautos. Kəni iətəmimi iətəm tatos e nikin agiən iətəmi əhruahru, in otos nətəouiən lan, təhmen e iətəmi əhruahru.
42 Kəni nəmə iətəmimi kəti tətəfən nati kəti kəm suah kəti mətəu-inu təhrun məmə in rəhak iətəmimi, nipəhriəniən Uhgin otətəou in o rəhan noliən təuvir u, nati əpnapin rəhan nəfəniən in nati əkəku əmə təhmen e nəhu ətəpu nəuan nəuvetin əmə, uə rəhak iətəmimi in ləhtəni agin."

11

Iesu mine Jon Bəptais
(Luk 7:18-35)

1 Nian Iesu tinol naunun nəgətuniən rəhan nətəmimi tueləf, təmiet ikin əha muvən e taun min e nitəni Kaləli, mətəgətun nətəmimi kəni mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin kəm lah.
2 E nian əha, Jon Bəptais tətatig e kaləpus, kəni in təmətəu nanusiən e uək iətəm Iesu tatol. Kəni təmahli=pən rəhan nəuvein nətəmimi kəhuvən motətapuəh ohni məmə,
3 "?Təhro? ?Ik u iətəm kəmətəni aupən məmə suah kəti otuva, uə itimah iəutəhtahnin iətəmimi kəti min məmə otəpanuva min?"
4 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Əhuvən moteruh Jon motəni=pən nati nak iətəm nəməhuva motətəu kəni moteruh:
5 nətəmi nəhmtilah təpis kinauteruh nati. Kəni nətəmimi nətəm nəhlkilah tərah kinotətəu təuvir kəni minəutaliuək. Kəni nətəmimi min u kəmotos nimisiən leprosi, nilosilah tinəuvir.

10:28 Rom 8:31; Jem 4:12 **10:31** Mat 6:26 **10:33** Luk 12:8-9 **10:36** Maeka 7:6; Luk 12:51-53 * **10:36** Famli nəuvein okotəhapu ilah min mətəu-inu nəuvein e famli min okəhuərisig e Iesu, kəni nəuvein e famli əmə əha okotəməki e Iesu. **10:37** Luk 14:26-27 † **10:38** Nipəti nəghatiən rəha Iesu səniəmə rəhan nətəmimi okotəkeikei mohmis e nigi kəməluau təhmen əmə lan. Nipəti nəghatiən u məmə kitah rəfin kətiəh kətiəh kotəkeikei motegəhan lan məmə Uhgin otol nəuian e nəmiəgəhiən rəhatah nati əpnapin məmə rəhan nətəligiən məmə kəutatig e nian iəkis min. Nəmə təhro nətəmimi okotol nərahiən kəm tah, nəmə təhro kitah okohmis o nərgin, uə nəmə təhro nərahiən min əha otəsuvaiən e nəmiəgəhiən rəhatah. Kitah kotəruru, mətəu kotəhtul maru əmə o natigiən e nəmiəgəhiən iətəm Uhgin tolkeikei. **10:39** Mat 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Jon 12:25 **10:40** Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20

Kəni nətəmimi min u nipəgtəlgilah təmalu, rəueiu əha kinautətəu nati. Kəni nətəmimi min u kəmohmis, kinotəmiəgəh min. Kəni rəueiu, iətəmi kəti tinatəni pətigəm nanusiən təuvir kəm nanrah min.
6 Iətəmimi otatig e nəuviriən pəhriən nəmə in təsəhlmaniən e nəhatətəiən lak o natimnati min iətəm iəu iatol uə iəsoliən."

Iesu təməghati e Jon Bəptais

7 Nian nətəmimi rəha Jon kautohtəlig, kəni Iesu tinətuəuin mətəghati e Jon kəm nətəmimi min u kəutəharəg əha ikin, mətəni məmə, "? Aupən, nəmautəhuvən ikin təpiə-məpiə ikin məmə nəkoteh nak? ? Nəməhuvən məmə nəkotafu iətəmi əpnapin əmə kəti təhmen e nimanuvehli əfəməh iətəm nimətagi tətalifu alifu əpnapin əmə? Kəpə.
8 ?Kəni təhro itəmah nəmohiet, məmə nəkotafu iətəmi kəti iətəm tatuvən e napən təuvir nəhmtin tiəkis? Kəpə. Nətəmimi kautəhuvən e napən təuvir tol lanəha, nian rəfin kəutatig e nimə rəha kig.
9 ?Mətəu nati nak əha nəməhuvən məmə nəkoteruh, iəni kəti, uə? Əuəh, pəhriən, mətəu iətəni kəm təmah məmə in ilis tapirəkis iəni.
10 Suah u inu Nauəuə Rəha Uhgin təmətəghati lan. Uhgin təməni məmə,
'Otafu-to. Iətahli=pinə iahləpis iətəm otos rəhak nəghatiən.
In otaupən lam məmə otol əpenə-penə e rəham suaru.'
11 Nipəhriəniən iətəni kəm təmah məmə, nətəmi u kəmotair e niftəni u, kəti təsapirəkisiən suah kəha Jon Bəptais. Kəni mətəu iətəmi in ləhtəni agin e Narmənigiən Rəha Uhgin, in ilis tapirəkis Jon.*
12 E nian Jon Bəptais təmətuəuin mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin mətəuarus=pa rəueiu, Narmənigiən Rəha Uhgin in təskasik məmə otol uək matuvən. Kəni nətəmimi nətəm kotəskasik kotalkut pik məmə okəhuvən motatig ahgəl.†
13 Iətəni lanəha mətəu-inu, aupən agin mətəuarus=pa nian rəha Jon, nəghatiən min rəha Lou iətəm Uhgin təməfən kəm Mosis, mine nəghatiən min rəha iəni min rəha Uhgin, kautəni pətigəm Narmənigiən Rəha Uhgin.
14 Kəni nəmə nikitəmah tagiən məmə nəkotos nətəligiən u, iəkəni məmə Jon in Elaijə iətəm in iəni kəti aupən kəmətəni məmə otuva mol əpenə-penə e suaru rəha Məsaiə.
15 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u.
16 "?Nətəmimi min u nətəm kəutatig rəueiu, ilah kotəhro lanu lan? Ilah kotəhmen=pən e kəlkələh min kəutəharəg ikin katol makit ikin məutahkul məutauin e lah min nəuvein məmə,
17 'Itimah iəmotahli nau kəm təmah məmə onəkautol danis rəha nagiəniən lan, mətəu itəmah nəsotoliən danis. Kəni itimah iəməutasək eiuə rəha nimisiən, mətəu nəsotasəkiən kitah min itəmah.'
18 "Kəni təhmen əhmen əmə, itəmah nəsotolkeikeiən Jon, kəni məsoltolkeikeiən iəu. Iətəni lanəha lan mətəu-inu Jon təmuva, kəni mətətuakəm mətəpəh nauəniən mətəfaki kəm Uhgin, kəni məsəmnimiən wain. Kəni nəmotəpəh in motəni məmə, 'Suah kəha narmin tərah kəti tətatig lan.'
19 "Mətəu nian iəu, Nəti Iətəmimi, iəmuva kəni mətauən kəni mətəmnim wain, mətəu nəmotəpəh min iəu motəni məmə, 'Otafu-to, suah kəha in iətəmimi rəha nauən pikiən mine iətəmimi rəha napisiən, kəni mətan pəti ilah nətəmimi rəha nosiən məni rəha takis, mine nətəmimi nətəm nol təfagə tərah.' Mətəu nətəmimi min u kəutətəlig e noliən rəhak mine rəha Jon, kotəhrun nehiən məmə nati iətəm iəmuol təhmen vivi pəhriən."

Nahməiən asoli otuva
(Luk 10:13-15)

20 Kəni Iesu təməghati əskasik e natigiən rəha nətəmimi e taun min əha iətəm in təmol nati apispis tepət ikin e nəhmtilah. Təməghati lanəha mətəu-inu ilah kəməsotəuhliniən nətəligiən rəhalah o rəhalah noliən tərah min.
21 Təməni məmə, "Itəmah nətəm Korasin, kəsi, nərahiən asoli otuva o təmah! !Itəmah nətəm Petsaitə, kəsi, nərahiən asoli otuva o təmah! Mətəu-inu iəmol pau nati apispis tepət e taun mil rəhatəmah mətəu itəmah nəsotəuhliniən nətəligiən rəhatəmah! Kəni nəmə iəmol

---

11:5 Aes 35:5-6; 61:1 **11:10** Mal 3:1; Luk 1:76 * **11:11** Fes u tətəni məmə uək rəha Jon, in uək iətəm tatos nisiaiən. In tatol əpenə-penə suaru rəha Kristo iətəm Uhgin otahli=pa, kəni in tətəni pətigəm məmə Kristo tinatuva. Uək u in uək asoli. Kəni Jon in iətəmi asoli mətəu-inu in tatos uək əha. Mətəu nati kəti iətəm in təuvir tapirəkis uək rəha Jon, inu nəmə suah kəti tətuva iətəmi rəha Uhgin nian in tətəhatətə e Iesu Kristo. † **11:12** Suaru kəti min o nəuhliniən fes u tol lanko lan məmə: E nian Jon Bəptais təmətuəuin mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin mətəuarus=pa rəueiu, mətəu nətəmimi kəutəluagin ilah nətəmimi nətəm kəutatig ahgəl Narmənigiən Rəha Uhgin. Kəni nətəmimi rəha nəluaginiən kəutalkut məmə okotiuvi rəkis nətəmimi rəha Uhgin məmə kəhuva nətəmimi rəhalah. **11:13** Luk 16:16 **11:14** Mal 4:5; Mat 17:10-13; Mak 9:11-13; Mak 1:1-8 **11:19** Mat 9:14

natimnati min əha əpəha Taea mine Saedon aupən, ko nətəmimi əha ikin əha kəmotəuhlin rəhalah nətəligiən e noliən tərah min, kəni ilah məhuvən e napən əuas min məhuvən məutəharəg e nəhmtahu e nigəm məutəgətun məmə kautətəu tərah agin o noliən tərah min rəhalah.

22 “Mətəu iətəni kəm təmah məmə e nian əha iətəm Uhgin otol nalpiniən kəm nətəmimi, nalpiniən rəhatəmah otəskasik, mapirəkis nalpiniən rəha nətəm Taea mine Saedon u aupən.

23 ?Kəni itəmah nətəm Kapeniəm, nikitəmah təhti məmə Uhgin otəfəri=pən itəmah əha ima nisiaiən əpəha e negəu e neai? !Kəpə! Mətəu Uhgin otəhlman e təmah nəkoteiuaiu ləhtəni agin, ima naulisiən, mətəu-inu iəmol nati apispis tepət e taun rəhatəmah. Kəni nəmə iəmol natimnati min u əpəha Sotəm, iətəm taun əha təfagə tərah min tepət ikin, kəni nətəm ikin kəmotəuhlin rəhalah nətəligiən, kəni nəmə Uhgin təməsərəkiniən Sotəm, kəni təmətatig əmə mətəuarus=pa u rəueiu.

24 Mətəu iətəni kəm təmah məmə e nian əha iətəm Uhgin otol nalpiniən kəm nətəmimi, nalpiniən rəhatəmah otəskasik, mapirəkis nalpiniən rəha nətəm Sotəm aupən ikin.”

Itəmah nətəm ninotəpəou
(Luk 10:21-22)

25 Kəni e nian əha, Iesu təmətəfaki mətəni məmə, “Tatə Uhgin, ik Iərmənig rəha natimnati rəfin ilis e neai mine ləhtəni e nəhue niftəni. Iətəni-vivi ik mətəu-inu nəməhluaig e nipəti natimnati min u e nəhmti nətəmimi nətəm koteinatig motəhrun vivi nati. Kəni nəmol əpu kəm nətəmimi nətəm kotəhmen=pən əmə e kəlkələh min məmə okotəhrun vivi.

26 Əuəh, Tatə, inu nati kəti iətəm ik nəkolkeikei.”

27 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni kəm lah məmə, “Rəhak Tatə təmegəhan=pa rəkis natimnati rəfin e nəhlmək. Kəni iətəmi kəti tikə iətəm təhrun vivi iəu u Nəti Uhgin, məmə iəu pəh əhruahru. Mətəu Tatə Uhgin əmə təhrun. Kəni iətəmi kəti tikə iətəm təhrun vivi Uhgin, mətəu iəu pisin əmə u Nəti Uhgin, iəkəhrun, mine nətəmimi nətəm iəu iəmitəpin məmə iəkol pətigəm Tatə Uhgin kəm lah.

28 “Əhuva ohniəu, itəmah nətəm nahgitəmah nikə kəni ninotəpəou e natipəiən e katipə figəm min, kəni iəkəfinə nəmeigiən.‡

29 Itəmah otos uək iətəm iəkəfinə kəm təmah, kəni pəh iəkaupən məgətun itəmah lan. Iətəni lanəha mətəu-inu iəu iətəmi mətig, kəni rəhak nətəligiən in ləhtəni. Kəni onəkotos nəmeigiən e nikitəmah.

30 Tol lanəha mətəu-inu rəhak uək iəkəfinə kəm təmah in timətig, kəni rəhak katipə in təhvevig.”§

12

Iərmənig rəha Sapət
(Mak 2:23-3:6; Luk 6:1-11)

1 Kəni e nian əha e Sapət kəti, Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməutaliuək məutohapumin e nasumiən rəha wit,* kəni rəhan min nətəmimi nəumis təmus ilah, kəni kəmautəhli nəua wit kəni mautun.

2 Mətəu nian Farəsi min kəmotafu ilah, kəni kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “! Ei, afu-to! Rəham nətəmimi kautol nati kəti iətəm kəutatgəhli Lou rəha Sapət.”†

3 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Nəmotafin uə kəpə, nati nak iətəm Kig Tefit təmol aupən, nian in mine rəhan min nətəmimi nəumis təmus ilah?

11:22 Aes 23; Esik 26–28; Joel 3:4-8; Amos 1:9-10; Sek 9:2-4 **11:23** Jen 19:24-28; Aes 14:13-15 **11:24** Mat 10:15; Luk 10:12 **11:25** 1Kor 1:26-29 **11:27** Mat 28:18; Jon 1:18; 3:35; 10:15; 17:2 ‡ **11:28** Nəghatiən u “natipəiən e katipə figəm min” tətəghati e Lou rəha nətəm Isrel iətəm kotəhmen e nati figəm mətəu-inu Lou min u, ilah kotəskasik pik, kəni tiəkis o noliən. **11:28** Jer 31:25 **11:30** 1Jon 5:3 § **11:30** Nian Iesu təməni “rəhak katipə in təhvevig,” nəghatiən əhruahru rəha katipə, in “iok.” In nati kəti kəmol e nigi iətəm kəmələhu=pən e nentəui nati miəgəh əsanən kəti, kətəni məmə “okis,” nati miəgəh u təhmen e kau. Nətəm Isrel kəutələhu=pən iok e nentəui okis, kəni motəlis=pən nati kəti lan məmə okis otiuvi, təhmen e “kat” uə “plau,” nati iətəm tətahlu e niftəni. Nətəm Isrel kəmotəni məmə nitəu-pəniən Lou rəha Mosis in təhmen e iok kəti mətəu-inu in uək əskasik. Mətəu iok iətəm Iesu tətəfa kəm tah in təhvevig mətəu-inu, nian təmimis e nigi kəməluau mos nalpiniən o təfagə tərah min rəhatah, kəni in tinol rəkis uək rəhatah. In təni məmə kitah kotəkeikei məutəhatətə əmə lan. Kəni in otasiru e tah məmə okotaliuək e suaru əhruahru rəha Uhgin. * **12:1** Wit in nati kəti təhmen e rais. Afin-to e tiksinəri. **12:1** Dut 23:25 † **12:2** Lou rəha nətəm Isrel tategəhan məmə iətəmimi təhrun nosiən nəua wit e nasumiən rəha nətəmimi nian tətaliuək mətohapumin e lah (Dut 23:25). Farəsi min nikilah təmərah mətəu inko nətəmimi min rəha Iesu kəmautol uək rəha nəuləkiən, u in kəti rəha tate-nain noliən min kəməniəhu agin məmə okəsoliən e nian rəha Sapət. (Eks 20:8-11; 34:21; Dut 5:12-15)

4 In təmuvən imə e Nima Tapolin Rəha Uhgin, kəni mos piret mun iətəm pris min kinotəfən
rəkis kəm Uhgin. Kəni noliən əha tətatgəhli Lou, mətəu-inu piret əha, Lou tətəni məmə pris
min əmə kotəhrun nuniən.
5 ?Kəni nəmotafin e Lou uə kəpə, məmə nian rəfin e Sapət, pris min əpəha e Nimə Rəha
Uhgin, ilah kautol uək rəhalah iətəm tətatgəhli Lou rəha Sapət? Mətəu Uhgin tateruh məmə
nati əha in təhruahru əmə.
6 Mətəu iətəni kəm təmah məmə iətəmi kəti u ikinu in ilis tapirəkis Nimə Rəha Uhgin.
7 E Nauəuə Rəha Uhgin, in tətəni məmə,
'Nati kəti tatol nikik tətagiən, inu məmə onəkotasəkəhruin nətəmimi, mətəu səniəmə
rəhatəmah sakrifais min iətəm nautol məutəfa kəm iəu iətəm tatol nikik tətagiən.'
Nəmə nəkotəhrun nipəti nəghatiən u, kəni nətəmimi min u nətəm kotəhruahru, ko
nəsotakiliən ilah motəni məmə ilah kautol noliən tərah.
8 Iətəni lanu lan mətəu-inu iəu, Nəti Iətəmimi, iəu iətarmənig e nian rəha Sapət."
9 Kəni Iesu təmiet ikin əha, maliuək matuvən əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən
rəhalah.
10 Kəni əmeiko ikin əha, iətəmi kəti əha ikin nəhlmin təmimis, təsuahruian lan. Kəni
kəmotətapuəh o Iesu məmə, "?Təhro? ?In təhruahru e Lou məmə e Sapət, iətəmi təhrun
nol viviən iətəmimi iətəm tatimis?" Ilah kəmotətapuəh ohni mətəu-inu kəutəsal e nətəligiən
tərah kəti rəha Iesu uə noliən kəti rəhan təhmen e nol viviən iətəmi e Sapət, iətəm ilah
okotləfən in e kot ohni.
11 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "?Okəmə itəmah kəti rəhan kəti sipsip, kəni sipsip
u tiuvig=pən e nimil e Sapət, nikitəmah təhti məmə iətəmi əha otuvən miuvi-pəri=pa min? !
Əuəh! Otəkeikei muvən miuvi-pəri.
12 !Mətəu iətəmimi, in nati keikei tapirəkis sipsip! Konu, in təhruahru əmə e Lou məmə
natol nati təuvir min əmə kəm nətəmimi e Sapət."
13 Kəni təməni=pən kəm iətəmi nəhlmin təmimis məmə, "Uahru-to e nəhlməm." Kəni
təmuahru e nəhlmin, kəni nəhlmin tuva minəuvir agin min, məhmen e nəhlmin u kəti min.
14 Mətəu Farəsi min kəmohiet məhuvən ihluə minəutətei nəuə ohni məmə okotohamu Iesu.

Ioluək iətəm Uhgin təmitəpin

15 Kəni Iesu təməhrun nətəligiən rəhalah, kəni təmiet ikin əha. Kəni nətəmimi tepət
kəmohuərisig lan. Kəni in təmol vivi nimisiən rəfin rəhalah kəutəhuva məutəuvir min.
16 Kəni təməniəhu ilah məmə okəsotəni pətigəmiən in kəm nətəmimi min.
17 Natimnati min əha kəmohiet məmə nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgin otuva mol
nipəhriəniən lan. Uhgin təməfən kəm iəni Aiseə u aupən o nəni pətigəmiən məmə,
18 "Inu ioluək rəhak iətəm iəu initəpin rəkis,
iəkolkeikei pik in, kəni nikik tagiən pik ohni.
Kəni iəu iəkol məmə Narmin Rəhak otuva məriauəh lan.
Kəni in otəni pətigəm noliən əhruahru rəhak mine nosmiəgəhiən rəhak e nəhmti nətəmimi
e nitəni pisin pisin min.
19 Ko in təsorgəhuiən kəni məsagət əfəməhiən,
məsəghati pikiən ikin nətəmimi kəutuhapumin ilah min ikin.
20 In iətəmi mətig,
kəni in otol təuvir kəm nətəmimi nətəm kəutəpəou kəni rəhalah nəsanəniən tikə.‡
In otol lanəha mətəuarus=pa noliən iətəm in təhruahru otol win e noliən iətəm tərah.
21 Kəni nətəmimi min u səniəmə nəuaniləuis min rəha Isrel,
ilah okotələhu=pən əskasik rəhalah nətəligiən tətatig lan,
məmə in otosmiəgəh ilah."

Iesu mine Pielsepul
(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10)

22 Kəni nətəmimi kəmotos iətəmi kəti məhuva kəm Iesu iətəm nəhmtin təpis kəni
təsəghatiən mətəu-inu narmin tərah kəti tətatig lan. Kəni Iesu təmol vivi min, kəni iətəmi
kəha tinateruh nati kəni minətəghati.
23 Kəni nətəmimi rəfin narmilah təmiuvig motəni məmə, "?Nəmə təhro suah u in Mipi Kig
Tefit iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa?"

12:4 1Saml 21:1-6 **12:4** Lev 24:5-9 **12:5** Nam 28:9-10 **12:6** Mat 12:41-42 **12:7** Hos 6:6; Mat 9:13 **12:10** Luk 14:3 **12:12** Luk 14:5 **12:14** Jon 5:16 **12:16** Mat 8:4; Mak 3:12 **12:18** Mat 3:17 ‡ **12:20** Nəghatiən Kris əhruahru rəha fes 20 tətəni məmə, "Ko təsatgəhliən niuig kəti iətəm təməgəu, kəni ko təsəmkəpis aginiən wik rəha lait iətəm tətənah əmə." **12:21** Aes 42:1-4

24 Kəni nian Farəsi min kəmotətəu nati əha mine nəghatiən lan, kəni kəmotəni məmə,
"Suah kəha tətəhgi pətigəm narmin tərah min e nəsanəniən əmə rəha Pielsepul u iətəmi asoli
rəha narmin tərah min."
25 Mətəu Iesu təhrun nətəligiən rəhalah, kəni təməni=pən kəm lah məmə, "Nəmə nətəmimi
e kəntri kəti kautəhapu ilah min, kəni okotərəkin rəhalah kəntri. Kəni təhmen=pən əmə e
taun kəti uə lahuənu kəti, nəmə nətəmimi kautəhapu ilah min, kəni okotərəkin taun u uə
lahuənu u.
26 "Kəni nəmə Setən tətəhgi pətigəm narmin tərah min rəhan e nətəmimi, kəni tatol aru
əmə tikimir kəm in. ?Kəni otəhro lanu, rəhan narmənigiən otəhtul?
27 ?Kəni nəmə iəu iətəhgi pətigəm narmin tərah min e nəsanəniən rəha Pielsepul, kəni təhro
e rəhatəmah min nətəmimi? Ilah kautəhgi pətigəm narmin tərah min e nəsanəniən rəha pəh?
?Rəha Setən? Kəpə. Kəni tərah məmə nautəni məmə iəu iatol lanəha. Tol lanəha, rəhatəmah
nətəmimi okotakil nəghatiən min rəhatəmah, motəni məmə in neiuəiən.
28 Mətəu nəmə iətəhgi pətigəm narmin tərah min e nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uhgin,
kəni Narmənigiən Rəha Uhgin tinuvnə rəkis o təmah.
29 "Kəni iəkəni e suaru kəti min tol lanəha məmə, iətəmimi kəti tikə məmə təhrun nuvəniən
e nimə rəha iətəmimi kəti iətəm nahgin tepət təhmen e Setən məmə otəmki rəhan natimnati.
Mətəu iətəmimi kəti iətəm nahgin tepət agin otaupən məlis-ərain iətəmimi u iətəm nahgin
tepət, uərisig təpanuvən imə məmki rəkis rəhan natimnati.
30 "Iətəmi u in təsuərisigiən lak, in rəhak tikimir. Kəni iətəmi u in təsoriaruniən sipsip min,
in tatol ilah kəutagim atiti.
31 Tol lanəha iətəni kəm təmah məmə, Uhgin otafəl rəkis noliən tərah pisin pisin min rəfin,§
mine nəghatiən tərah pisin pisin min rəfin iətəm nətəmimi kəutəni lan, mətəu otol nalpiniən,
kəni məsaluiən e nəghatiən tərah min iətəm nətəmimi kautəni e Narmin Rəhan.
32 Kəni nəmə iətəmimi tətəni rah iəu, Nəti Iətəmimi, kəni Uhgin otalu kəni məsalpiniən.
Mətəu iətəmimi iətəm tətəni rah Narmin Rəha Uhgin, Uhgin ko təsaluiən lan e nian kəti, e
nəhue niftəni u, mine e nian iətəm tətuva.*
33 "Nəmə nigi in təuvir, kəni nəuan in otəuvir; nəmə nigi in tərah, kəni nəuan in otərah. Tol
lanəha mətəu-inu itəmah nəkoteruh əmə e nəua nigi məmə nigi in təuvir uə nigi in tərah.†
34 ! Itəmah nəkotəhmen e sineik! Itəmah nautol noliən ekəu-ekəu, kəni itəmah nətəm
nəkotərah. Ko nəsotəniən nati təuvir kəti, mətəu-inu nian iətəmimi tətəghati, tətəni əmə nati
nak iətəm təriauəh e nikin.
35 Iətəmimi iətəm nətəligiən təuvir təriauəh e nikin, nian rəfin in tətəni nati iətəm in təuvir.
Kəni iətəmimi iətəm nətəligiən tərah təriauəh e nikin, nian rəfin in tətəni nati iətəm tərah.
36 Iətəni kəm təmah məmə e nian Uhgin otakil nətəmimi lan, nətəmimi okotəkeikei motəni
pətigəm kəm in məmə təhro ilah kəmautəni nəghatiən tərah əpnapin min rəfin agin rəhalah.
37 Tol lanəha, in otakil rəfin nəghatiən pisin min rəhatəmah, məmə itəmah nətəm
nəkotəhruahru uə nətəm nəkotərah."

Nəmtətiən rəha Jonə
(Mak 8:12; Luk 11:29-32)

38 Kəni nəgətun min nəuvein rəha Lou mine Farəsi min kəmotəni=pən kəm in məmə,
"Iəgətun. Iəkotolkeikei məmə iəkoteruh nəmtətiən kəti iətəm tapispis ik onəkol."
39 Mətəu təməni=pən kəm lah məmə, "Itəmah nətəmimi rəueiu mine, nəkotərah,
nəmotəpəh rəhatəmah nəhatətəiən e Uhgin, təhmen e pətan kəti tətəpəh rəhan iərman
mətitəu=pən suah pisin. Kəni rəueiu nəkotolkeikei məmə iəkol nəmtətiən kəti iətəm otəgətun
məmə iəmsipən e Uhgin. Mətəu Uhgin otəfinə əmə nəmtətiən kətiəh əmə, kəni inəha nəmtətiən
rəha iəni əha Jonə.
40 Təhmen əmə məmə Jonə təməməhli o nian kisil lapin mine lənian e nərfi nəmu asoli təfla,
kəni Nəti Iətəmimi, in otəməhli o nian kisil lapin mine lənian əpəha e niki niftəni.
41 "E nian əha iətəm Uhgin otakil nətəmimi rəfin, kəni nətəm Ninivə aupən, ilah okotəhtul
motəni pətigəm məmə itəmah nəuanilauis rəha Isrel nəkotərah. Okotəhrun nəniən lanəha
mətəu-inu nian ilah kəmotətəu nəghatiən rəha iəni əha Jonə, ilah kəmotəuhlin rəhalah

---

12:24 Mat 9:34; 10:25 **12:28** Uək 10:38; 1Jon 3:8 **12:30** Mak 9:40; Luk 9:50 § **12:31** Uhgin tətafəl rəkis noliən tərah min nian nətəmimi kotəuhlin rəhalah nətəligiən kəni məutətapuəh ohni məmə in otalu məsalpiniən rəhalah noliən tərah min. **12:31** Hip 6:4-6 * **12:32** Nətəmimi nəuvein kotəni məmə nəghatiən u tətəghati e nətəmi min u nətəm kəmautəni məmə Iesu tatol vivi nətəmimi e nəsanəniən rəha Setən. Təhmen əmə məmə ilah kotauin lan məmə Narmin Rəha Uhgin in Setən. Nətəmimi nəuvein min kotəni məmə nəghatiən u tətəghati e nətəmimi nətəm kəsotəhatətə əhanəhiən e Iesu, kəni motəpəh uək rəha Narmin Rəha Uhgin. † **12:33** Nipəti nəghatiən rəha Iesu məmə in iətəmi təuvir mətəu-inu tatol əmə natimnati təuvir min. **12:33** Mat 7:16-20 **12:34** Mat 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:43-45 **12:38** Mat 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30 **12:39** Jona 1:17; Mat 16:4; Mak 8:12 **12:40** Jona 1:17

nətəligiən e rəhalah noliən tərah min. Kəni oteruh-to, iətəmi kəti iətəm ilis tapirəkis Jonə tinuva, mətəu itəmah nəsotəuhliniən rəhatəmah nətəligiən e rəhatəmah noliən tərah min.
42 Kəni e nian əha Uhgin otakil nətəmimi rəfin, kəni kwin rəha nitəni pesi ikin, otəhtul məni pətigəm məmə itəmah nətəm nəkotərah. Otəhrun nəniən lanəha mətəu-inu, in təmiet e nikali nitəni əpəha isəu agin, kəni maliuək muva məmə otətəu nəghatiən rəha Kig Solomən u iətəm teinatig pik. Kəni oteruh-to, suah kəti iətəm in ilis agin mapirəkis Kig Solomən tinuva, mətəu itəmah nəsotətəligiən.
43 "Nian narmin tərah tiet e iətəmimi, kəni in otuvən maliuək mətan əpəha ikin nigi mine nian mitə tikə ikin, kəni nəhu tikə ikin, mətəsal ikin otatig məmeig ikin, mətəu təsehiən.
44 Kəni təni aru əmə kəm in məmə, 'Iəkitəlig=pən e rəhak nimə‡ iətəm iəmsipən ikin.' Kəni nian tuva meruh nimə, iətəmimi tikə ikin, kəni kəmafəl, kəni kəməlin vivi natimnati.
45 Kəni tuvən mit narmin tərah səpin min u kotərah pik motapirəkis in, kəni məhuvən imə motatig. Kəni natigiən rəha iətəmi əha rəueiu tərah pik tapirəkis rəhan natigiən iətəm aupən. Kəni kotəhmen əmə e təmah nətəm nəkotərah nətəm nəutatig rəueiu."

Mamə rəha Iesu
mine pian min
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

46 Nian Iesu tətəghati əhanəh kəm nətəmimi, kəni rəhan mamə mine pian min kautəhtul əpəha ihluə məutətapuəh lan məmə okotəghati kəm in.
47 Kəni iətəmimi kəti təməni=pən kəm Iesu məmə, "Rəham mamə mine piam min əpəha ihluə kəutəhtul. Ilah kotolkeikei məmə okotəghati kəm ik."§
48 Kəni Iesu təməni=pən kəm iətəmi təməni pətigəm məmə, "?Pəh u rəhak mamə, kəni pəh u piak min?"
49 Kəni muahru=pən e nəhlmin məgətun=pən rəhan nətəmimi, kəni məni məmə, "!Inu rəhak mamə mine piak min!
50 Iatəni lanəha lan mətəu-inu pəh u tatol nəuia rəhak Tatə əpəha ilis e negəu e neai, in piak, mine nəuvinik, mine rəhak mamə."

13

Nəghatiən əuhlin e niftəni
(Mak 4:1-20; Luk 8:4-15)

1 E nian əmə kəha, Iesu təmiet e nimə muvən mətəharəg əpəha iuəkir e nikali nəhu Lek Kaləli.
2 Mətəu-inu nətəmimi tepət kəməhuva motəhtul titəlau lan, kəni in təmuvən e bot kəti u tətəhtul iuəkir əmə o nipəkil, kəni mətəharəg. Kəni nətəmimi kəmautəhtul ipari.
3 Kəni in təməni=pən natimnati min tepət kəm lah e nəghatiən əuhlin min.
Təməni məmə, "Iətəmimi kəti təmuvən məmə otearəgrəg nikiti wit rəhan əpəha e rəhan nasumiən.*
4 Kəni nian təmətearəgrəg nikiti wit rəhan, nəuvein kəmotəmei=pən e suaru, kəni mənig min kəməhuva motun rəfin ilah.
5 Kəni nikiti wit nəuvein kəmohmərəgrəg=pən e niftəni iətəm kəpiel iuəkir əmə. Kəmoteviə uəhai əmə mətəu-inu niftəni nəuan nəuvetin əmə.
6 Nian mitigar təri, kəni məhgi ilah kotaukei-aukei mətəu-inu nokilah təseiuaiu pikiən.
7 Kəni nikiti wit nəuvein kəmotəmei=pən e niki niləuis u tol nihlin, kəni nian nikiti wit min koteviə mətəu niləuis tətatu-atu ilah kəni kohmis.
8 Kəni nikiti wit nəuvein min kəmotəmei=pən e niftəni iətəm təuvir, kəni kəmotəuə e nəualah. Nəuvein nəualah tate, nəuvein nəualah sikiste, nəuvein nəualah uan-hanrit.
9 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u."
10 Kəni nətəmimi rəha Iesu kəməhuva motətapuəh ohni məmə, "?Təhro nətəghati kəm nətəmimi e nəghatiən əuhlin min?"
11 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Iətəni lanəha mətəu-inu itəmah u, Uhgin təmerəh e suaru o təmah məmə itəmah onəkotəhrun nəghatiən oneuən min rəha Narmənigiən Rəha Uhgin. Mətəu ilah, Uhgin təməserəhiən e suaru lanu o lah.
12 Tol lanəha mətəu-inu, iətəmi u iətəm rəhan əha ikin nəhruniən, Uhgin otəfən min nəhruniən kəm in, kəni rəhan nəhruniən in otepət pik. Mətəu iətəmi u iətəm rəhan nəhruniən tikə, Uhgin otos rəkis rəfin rəhan nəhruniən iətəm nikin təhti məmə in tatos.

12:41 Jona 3:5 **12:42** 1King 10:1; 2Kron 9:1 ‡ **12:44** Nəghatiən u "nimə" tətəghati e iətəmi u iətəm narmin tərah təmiet rəkis lan. **12:45** Luk 11:24-26; 2Pitə 2:20 § **12:47** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, fes 47 tikə. **12:50** Rom 8:29 **13:2** Luk 5:1-3 * **13:3** Afin-to "wit" e tiksinəri. **13:12** Mat 25:29; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26

13 Iətəghati e nəghatiən əuhlin kəm lah mətəu-inu ilah kautafu pau mətəu kəsotəhruniən,
kəni ilah kautətəu pau mətəu kəsotəhrun viviən.
14 Nəmiəgəhiən rəhalah tatol nəghatiən rəha iəni Aiseə tətuva matol nipəhriəniən lan. In
təməni məmə,
'Okautətəu, mautətəu, mautətəu,
mətəu ko kəsotəhruniən.
Kəni okauteruh, mauteruh, mauteruh,
mətəu ko kəsotəhruniən nian kəti.
15 In tol lanəha mətəu-inu nikilah tiniəkis rəkis.
Kəmotasisig e matəlgilah mine nəhmtilah.
Mətəu kəmautol lanəha məmə,
okəsoteruhiən e nəhmtilah,
kəni okəsotətəuiən e matəlgilah,
kəni nikilah təruru nəhruniən.
Kəni məsəhuvaiən ohniəu məmə iəkosmiəgəh ilah.'
16 Mətəu itəmah u, Uhgin təməfinə rəhan nəuvirian kəm təmah, kəni nian nəkoteruh,
motəhrun, kəni nian nəkotətəu motəhrun.
17 Nipəhriəniən iətəni kəm təmah məmə, iəni min tepət mine nətəm kotəhruahru min tepət
kəmotolkeikei pik məmə okoteruh nati nak iətəm nauteruh, mətəu kəməsoteruhiən. Kəni
motolkeikei pik məmə okotətəu nati nak iətəm nautətəu, mətəu kəməsotətəuiən."
18 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, "Itəmah otətəlig vivi-to məmə nəkotəhrun nipəti
nəghatiən əuhlin rəha iətəmi u iətəm təmearəgrəg nikiti wit.
19 Nikiti wit iətəm təməmei e suaru, tətəgətun=pən iətəmimi iətəm tətəu nəghatiən rəha
Narmənigiən Rəha Uhgin, mətəu in təsəhruniən. Kəni Setən tuva mos rəkis uəhai əmə
nəghatiən əha iətəm təmuvən e nikin.
20 "Kəni nikiti wit iətəm təməmei=pən e niftəni iətəm kəpiel iuəkir əmə, tətəgətun=pən
iətəmimi iətəm tətətəu nəghatiən rəha Uhgin, kəni mos e nikin agiən,
21 mətəu nokin təseiuaiu pikiən, kəni tətəhtul o nian əkuəkir əmə. Nian nəsəsauiən,
uə nərahiən tuva e nəmiəgəhiən rəhan o nəghatiən əha, kəni təmei uəhai əmə e rəhan
nəhatətəiən.
22 "Kəni nikiti wit iətəm təməmei=pən e niki niləuis tol nihlin, tətəgətun=pən iətəmimi
iətəm tətəu nəghatiən rəha Uhgin, mətəu rəhan nətəligiən tatuvən pik o natimnati rəha
nəhue niftəni, kəni in tolkeikei məmə rəhan nautə otepət; kəni nətəligiən min əha kotatu-atu
nəghatiən rəha Uhgin, kəni nəghatiən əha təsəuəiən e nəuan.
23 "Mətəu nikiti wit iətəm təməmei=pən e niftəni təuvir, tətəgətun=pən iətəmimi iətəm tətəu
nəghatiən rəha Uhgin kəni məhrun nipətin. Kəni e nəmiəgəhiən rəhan, in otəuə e nəuan, nian
nəuvein nəuan tate, nian nəuvein nəuan sikiste, kəni nian nəuvein nəuan uan-hanrit."

Nəghatiən əuhlin
e manuvehli iətəm tərah

24 Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti min kəm lah mətəni məmə, "Nəghatiən əuhlin
u tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgin. Iətəmimi kəti təmearəgrəg e nikiti wit təuvir e
rəhan nasumiən.
25 Mətəu nian in mine rəhan min nətəmimi kəmautapili, rəhan kəti tikimir təmuvən
məraki e nikiti nimanuvehli tərah min e rəhan nasumiən, kəni magim.
26 Kəni nikiti wit təuvir mine nikiti manuvehli tərah koteviə kəni kotəhmen əhmen əmə.
Mətəu wit təmaupən mol nəuan, kəni e nian əha, noluək min kotəhrun neruhiən məmə
manuvehli tərah, ilah min əha ikin.
27 "Kəni noluək min rəha iətəmimi əha, kəməhuva moteruh in, motəni məmə, 'Iətəmi asoli.
?Nikiti wit min iətəm nəmearəgrəg e rəham nasumiən, ilah nikiti wit təuvir min əmə, uə kəpə?
?Mətəu təhro nikiti manuvehli tərah min kinotəri?'
28 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, 'Tikimir kəti təmol nati əha.'
"Kəni rəhan min noluək min kotəni=pən kəm in məmə, '?Mətəu təhro? ?Nəkolkeikei məmə
itimah iəkəhuvən moteuvi rəkis manuvehli tərah min əha?'
29 "Mətəu təməni=pən kəm lah məmə, 'Kəpə. Otəpəh. Nəmə itəmah nəkəhuvən moteuvi
rəkis manuvehli tərah min, kəni məta nəkoteuvi rəkis min wit təuvir min.
30 Pəh kotəri pəti əmə mətəuarus=pən wit timəhtə. Kəni iəkəni=pən kəm nətəmimi nətəm
okotəulək e wit məmə ilah okotaupən moteuvi rəkis manuvehli iətəm tərah motəlis o nəraki-
pəniən e nigəm. Uərisig okotəulək e wit təuvir min motəmki məhuvən e nimə rəhak iətəm
kətəlin nauəniən ikin.' "

13:15 Aes 6:9-10; Jon 12:40; Uək 28:26-27 **13:17** Luk 10:23-24 **13:22** Luk 12:16-21; 1Tim 6:9-10,17

Nəghatiən əuhlin
e nikiti mastət
(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

31 Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin min kəti kəm lah məmə, "Narmənigiən Rəha Uhgin in
otəkeikei mepət təhmin, təhmen e nikiti mastət† iətəm iətəmimi təmos muvən mərfei e rəhan
nasumiən.
32 Nikiti mastət əha in natiəkəku agin, mətəu nian in oteviə, in otuva iahgin təhmen e nigi
kəti, kəni mənig min iətəm kautiuvig ilis okəhuva motol nimaalah e nəhlmin min."‡

Nəghatiən əuhlin e is
(Mak 4:33-34; Luk 13:20-21)

33 Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti min məmə, "Narmənigiən Rəha Uhgin in
otəkeikei mepət təhmin, təhmen=pən e is nəuan nəuvetin iətəm pətan kəti tətalkin e flauə
tepət iətəm kəmol=pən e pesin asoli, kəni təhgi flauə rəfin tətasisi matol iahgin."
34 Natimnati min rəfin əha, Iesu təməghati əuhlin lan kəm nətəmimi. In təmatəgətun əmə
nətəmimi e nəghatiən əuhlin.
35 Noliən əha təmol nəghatiən rəha iəni aupən tətuva matol nipəhriəniən lan. Təməni
məmə,
"Iəkəni pətigəm rəhak nəghatiən e nəghatiən əuhlin min.
Iəkəni pətigəm natimnati iətəm iəməhluaig e lah e nian iəmətuəuin matol niftəni
mətəuarus=pa u rəueiu."

Iesu təməni nipəti
nəghatiən əuhlin e manuvehli

36 Kəni Iesu təmiet rəkis e nətəmimi, kəni muvən min e nipəgnəua nimə kəti. Kəni rəhan
min nətəmimi kəməhuva ohni motətapuəh məmə, "Əni-to kəm timah nipəti nəghatiən əuhlin
e manuvehli iətəm təməri e nasumiən."
37 Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Iətəmimi iətəm təmearəgrəg nikiti wit təuvir min e
nasumiən, tətəgətun=pən iəu, Nəti Iətəmimi.
38 Kəni nasumiən, tətəgətun=pən nəhue niftəni. Kəni nikiti wit təuvir min, ilah u
kəutəgətun=pən nətəmimi rəha Uhgin nətəm tətarmənig e lah. Kəni manuvehli tərah min,
ilah kəutəgətun=pən nətəmimi rəha Setən.
39 Kəni tikimir iətəm təmuvən mearəgrəg manuvehli tərah, tətəgətun=pən Setən. Kəni
nian okəuləк e nasumiən, tətəgətun=pən naunun nian, kəni nətəmimi nətəm kautəuləк e
nasumiən, kəutəgətun=pən nagelo min.
40 Okotəmki manuvehli tərah motuvan əhtuv e nigəm, noliən əha təhmen e naunun nian.
41 "Iəu Nəti Iətəmimi, iəkahli=pən nagelo min rəhak okəhuvən ikin iətarmənig ikin, motos
rəkis natimnati rəfin mine nətəmimi rəfin nətəm kautiuvi=pən nətəmimi o noliən təfagə
tərah min mine nətəmimi rəfin nətəm kautol noliən tərah min.
42 Ilah okotəraki=pən e lah e nigəm asoli, kəni ikin əha nətəmimi okotasək kəni mautigət-
ərain nəhluvlah min ikin.
43 Kəni nətəm kotəhruahru okotasiə təhmen e mitigar e narmənigiən rəha rəhalah Tatə
Uhgin. Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u."

Nəghatiən əuhlin
e bokis məni iətəm tətəhluaig

44 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, "Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narmənigiən
Rəha Uhgin. Bokis məni kəti tətəhluaig e niftəni kəti. Kəni iətəmimi kəti təmətan mafu bokis
məni əha, kəni tatig mitənim min. Nikin təmagiən pik, kəni təmuvən mol səlim e natimnati
rəfin rəhan, kəni mos nəhmti niftəni əha."

Nəghatiən əuhlin e kəpiel perəl

---

† **13:31** Mastət in nigi iətəm katol=pən nikitin e nauəniən məmə təpien vivi. Nikitin in natiəkəku agin, mətəu tateviə matol nigi asoli lan. ‡ **13:32** Nəghatiən əuhlin e mastət mine piret u is tikə lan tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgin tətətuəuin mətig əmə, kəsəni pikiən nepətiən rəhan məmə nətəm Isrel min kotolkeikei mine. Nəghatiən əuhlin min u kəutəgətun itah e: (1) məmə təhro lanu Narmənigiən Rəha Uhgin tətarmənig vivi agin e nəmiəgəhiən rəha nətəmimi kətiəh kətiəh u ilah rəhan min, (2) məmə təhro lanu Narmənigiən Rəha Uhgin e nəhue niftəni, mətəfa nətəmimi tepət kəutəhuva e nəhatətəiən lan. Suaru rəha Narmənigiən Rəha Uhgin tətarmənig e nətəmimi e nəmiəgəhiən mine nimisiən rəha Iesu, keruh məmə təkəku, məpəou məsəhmeniən o nati kəti (məmə in əha nətəm Isrel nikilah tətəhti mine), mətəu nian kəti nətəmimi rəfin okoteruh nepətiən mine nəhagəhagiən asoli rəhan. **13:35** Sam 78:2 **13:41** Mat 24:31; 25:31; Mak 13:27 **13:42** Mat 8:12 **13:43** Dan 12:3

45 Kəni Iesu təməni məmə, “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgin. Iətəmimi kəti tətəsal e natimnati, kəni matol səlim min lan. Kəni in tətəsal e kəpiel təuvir min nəhmtilah tiəkis, kətəni məmə perəl.
46 Nian təmeruh perəl kəti iətəm təuvir pik agin, kəni in təmuvən mol səlim e rəhan natimnati min rəfin, kəni muvən mos nəhmti perəl əha, kəni mələs rəhan.”§

Nəghatiən əuhlin e net rəha niuviən nəmu

47 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgin. Nətəmimi kəutəraki=pən e net əpəha itəhi mautos nəmu pisin pisin min lan.
48 Nian net tinəriauəh e nəmu, kəni kotiuvi-pari net, kəni motəuəri nəmu min motaipei=pən nəmu təuvir min e kətim asoli min rəhalah, mətəu okotəraki e nəmu min iətəm kotərah.
49 Kəni e naunun nian, nagelo min okəhuva motos rəkis nətəmimi nətəm kotərah e nətəmimi nətəm kotəhruahru,
50 kəni motəraki=pən e nətəmimi kotərah e nigəm asoli, kəni ikin əha nətəmimi okotasək mautigət-ərain nəhluvlah ikin.
51 “?Itəmah nəkotəhrun natimnati min u, uə kəpə?” Kəni ilah kəmotəni kəm in məmə, “Əuəh.”
52 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Tol lanəha, nəgətun min rəfin rəha Lou iətəm kəməgətun vivi ilah e Narmənigiən Rəha Uhgin, kotəhmen e iətəmi asoli rəha nimə iətəm rəhan nautə tepət. Kəni nian kəti in tatos rəkis nati vi e rəhan nautə, kəni nian kəti min tatos rəkis nati əuas.”*

Iəni iətəm kəsisiaiən
(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

53 Nian Iesu tinol naunun nəghatiən e nəghatiən əuhlin min əha, kəni təmiet ikin əha,
54 muvən iman ikin. Kəni təmətəgətun nətəmimi əpəha e nimə rəha nuhapuminiən, kəni narmilah təmiuvig, kəni kotəni məmə, “Suah u təmos iə neinatigiən əha mine nəsanəniən əha o noliən nati apispis min?
55 Suah kəha, kitah kotəhrun vivi in. ?In nəti iətəmimi iətəm tatol nimə, uə kəpə? ?Kəni rəhan mamə, in Meri, kəni pian min ilah Jemis, mine Josip, mine Saimon, mine Jutəs, uə kəpə?
56 ?Kəni rəhan kakə min kitah min ilah, uə kəpə? ?Təmos iə nəhruniən o noliən natimnati min əha?”
57 Kəni nikilah təsagiəniən ohni kəni motəuhlin nəmtahlah ohni.
Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə iətəmi kəti in iəni, nətəmimi rəfin kautisiai. Mətəu rəhan min nətəmimi əpəha lahuənu mine rəhan min nətəmimi e nipəgnəua nimə rəhan, ilah əmə kəsotisiaiən.”
58 Kəni təməsoliən nati apispis tepət ikin əha, mətəu-inu ilah kəsotəhatətəiən lan.

14

Kig Herot Antipas
təməghati o Iesu
(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

1 E nian əha, Kig Herot Antipas* u tətarmənig e nitəni Kaləli, təmətəu nanusiən rəha Iesu.
2 Kəni təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi asoli məmə, “Suah u in Jon Bəptais iətəm təməmiəgəh min e nimisiən. Tol lanəha tatos nəsanəniən əha o noliən nati apispis min.”

Nimisiən rəha Jon Bəptais

3-4 Herot Antipas təməghati lanəha mətəu-inu in təmohamu rəkis Jon Bəptais. Inu nanusiən e nimisiən rəha Jon Bəptais, tol lanu lan.
Aupən ikin, Kig Herot Antipas təmakləh e Herotiəs u pətauəhli rəha pia Herot u, Filip Kətiəh. Kəni Jon təməni=pən kəm in məmə, “Təsəhruahruiən məmə nəkos pətan u, mətəu-inu nətatgəhli Lou.” Kəni Herot Antipas təmaskəlim Jon o Herotiəs, məlis-ərain, miləfən e kaləpus.

---

§ **13:46** Nipəti nəghatiən əuhlin mil u məmə, Narmənigiən Rəha Uhgin in təuvir pik agin. In təhruahru məmə kitah kotəfən rəfin natimnati min rəhatah məmə kotəhrun nosiən. **13:50** Mat 13:42; Luk 13:28 * **13:52** Kəmə təhro nəghatiən u “nati əuas” tətəghati e nəghatiən rəha Uhgin iətəm kəmətei e Nauəuə Rəha Uhgin əpəha Oltestimin, kəni nəghatiən u “nati vi e rəhan nautə” tətəghati e nəgətuniən vi rəha Iesu. **13:54** Jon 7:15 **13:55** Jon 6:42 **13:57** Jon 4:44 * **14:1** Afin-to “Herot” e tiksinəri meruh famli rəha Herot. **14:3-4** Lev 18:16; 20:21; Luk 3:19-20

5 Herot Antipas tolkeikei məmə in otohamu Jon, mətəu təməsoliən mətəu-inu tətəgin e
nətəmimi. Ilah kautisiai Jon məutəni məmə in iəni kəti.
6 Mətəu nian kəti, Herot Antipas təmol lafet kəti rəha nian təmair lan, kəni pətan mitə, nəti
Herotiəs, təmol danis aupən e nəhmti nətəmimi rəfin. Kəni rəhan noliən danis təmol Herot
Antipas nikin təmuvən pik lan,
7 kəni tol lanəha, in təməni əskasik mos nonauvil məmə in otəfən nati nak iətəm pətan mitə
əha tolkeikei.
8 Kəni Herotiəs təməghati kəm nətin, kəni nətin təməni=pən nəghatiən rəha Herotiəs kəm
Herot Antipas məmə, "Os rəhn-kapə Jon Bəptais e pilet kəti muva u ikinu məfa kəm iəu
rəueiu."
9 Kəni kig, nikin təpəou. Mətəu təməni=pən kəm rəhan nətəmimi məmə ilah okotol
nəuia nəti Herotiəs, mətəu-inu o rəhan nonauvil mine nəniəskasikiən iətəm təmol e nəhmti
nətəmimi.
10 Kəni təmahli=pən nətəmimi nəuvein kəhuvən e kaləpus, kəni ilah kəmotəuahtuv rəkis
rəhn-kapə Jon ikin əha,
11 motələhu=pən e pilet kəti, motos məhuva, motəfən kəm nəti Herotiəs, kəni in təməfən
kəm rəhan mamə.†
12 Kəni nətəmimi rəha Jon kəməhuvən motos nipətin məhuvən mohtənim, kəni məhuvən
motəni=pən kəm Iesu.

Iesu təmaugin
nətəmimi faif-tausin
(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

13 Nian Iesu təmətəu nanusiən əha, kəni təmuvən e bot kəti muvən əpəha ikin nətəmimi
kohkə ikin. Mətəu nian nimənin nətəmimi kəmotəhrun ikin təmuvən ikin, kəni ilah
kəmohiet e rəhalah lahuənu min motaliuək ipari məhuərisig e Iesu.
14 Nian Iesu təmuvari, mafu məmə nimənin nətəmimi tepət, kəni nikin təmepət o lah,
molkeikei ilah, kəni mol vivi nimisiən min rəhalah.
15 Kəni ləhnaiuv iuəkir o napinəpuiən, rəhan min nətəmimi kəməhuva ohni mautəni
məmə, "Ikinu, ikin nətəmimi kohkə ikin, kəni otəsuvəhiən tapinəpu. Ahli=pən nimənin
nətəmimi məmə okəhuvən lahuənu min motos nəhmti niglah nəuvein nauəniən."
16 Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Kəpə. Otəpəh əmə ilah kautol u ikinu, kəni itəmah əmə
otaugin ilah."
17 Mətəu kotəni=pən kəm in məmə, "Itimah iautos əmə piret faif mine nəmu keiu."
18 Kəni təni məmə, "Otos məhuva kəm iəu."
19 Kəni məni=pən kəm nətəmimi məmə okotəharəg ləhtəni e nimanuvehli. Kəni təmos
piret faif mine nəmu keiu əha, məsal-pəri əpəha e neai, məfaki=pən lan, kəni məhapu piret.
Kəni məfən kəm rəhan min nətəmimi, kəni kotəfən kəm nimənin nətəmimi.
20 Kəni ilah rəfin kəmotauən, nərfilah tasisi. Kəni nipispisi nauəniən iətəm kəmotəpəh,
nətəmimi rəha Iesu kəmotaipei=pən e kətim asoli ilah tueləf kotəri vivi.
21 Kəni nətəmimi nətəm kəmotauən, nəman əmə təhmen e faif-tausin, mətəu kəsafiniən
nipətan mine kəlkələh min.

Iesu təmaliuək e nəhue nəhu
(Mak 6:45-52; Jon 6:16-21)

22 Kəni Iesu təməni kəm rəhan nətəmimi məmə ilah okəhuvən e bot məhuvən e nəven=pən
əpəha e lek, mətəu in otahli=pən nətəmimi kohtəlig=pən imalah min ikin.
23 Nian tinahli=pən rəkis nətəmimi, kəni muvən əpəha ilis e nitəuət kəti in pisin əmə, məmə
otəfaki. Nian tinapinəpu, Iesu pisin əmə əha ikin,
24 mətəu bot tinuvən rəkis e nəlugi lek, kəni minətələs pikin nimətagi, kəni peau-peau min
kinəutoh bot.
25 Kəni lapin iuəkir o nianiən, Iesu təmaliuək e nəhue nəhu mətuva o lah.
26 Mətəu nian nətəmimi rəha Iesu kəmotafu in tətaliuək e nəhue nəhu, kəni kəmotəgin pik
mautəni məmə, "!Ei, narmi iətəmimi kəti!" Kəni kəmotasək əfəməh mətəu-inu kəutəgin.
27 Mətəu uəhai əmə, Iesu təməghati kəm lah məmə, "!Ei, nikitəmah təhtul məha-məha. Mə
iəu əpə. Sotəginiən!"
28 Kəni Pitə təni məmə, "Iərmənig, nəmə ik pəhriən, kəni auin lak iəkaliuək e nəhue nəhu
muvnə."
29 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Va."
Kəni Pitə təmeiuaiu e nəhue bot, kəni maliuək e nəhue nəhu matuvən o Iesu.

14:5 Mat 21:26 † **14:11** Herotiəs təmolkeikei məmə kəməfən rəhn-kapə Jon e pilet məmə təgətun məmə Jon in təmimis
pəhriən. In tətəgətun min məmə Herotiəs in iərmis e pətan. **14:19** Mat 15:35-39; Mak 8:6-10 **14:23** Luk 6:12; 9:28
14:26 Luk 24:37

30 Mətəu nian nikin təməhti nimətagi asoli, kəni nikin təməgin pik, kəni minətamnim mətasək=pən o Iesu mətəni məmə, "!Iərmənig, asiru lak!"
31 Kəni rəueiu agin Iesu təmeapən maskəlim Pitə, kəni məni=pən kəm in məmə, "Ik rəham nəhatətəian təkəku agin. ?Təhro rəham nəhatətəian təkəku ohniəu?"
32 Kəni nian kəmuəri=pən e bot, kəni nimətagi təmeiuaiu.
33 Kəni ilah əha e nəhue bot kəmotəfən nisiaiən asoli kəm in mautəni məmə, "Pəhriən, ik Nəti Uhgin."
34 Nian kinəhuvən e nəve nitəni=pən, kəməhuvari=pən e nitəni Kenesəret.
35 Kəni nian nətəmimi əha ikin əha kinotəhrun Iesu, motahli=pən nəghatiən tuvən mitəlau o nətəmimi e lahuənu min rəfin əha ikin. Kəni kəmotos rəhalah min nətəmimi nətəm kautohmis məhuva o Iesu,
36 kəni kəmotəkeikei o Iesu məmə ilah nətəm kautohmis okotek əmə nififi napən rəhan. Kəni ilah rəfin nətəm kəmotek nififi napən rəhan, rəhalah nimisiən təmikə, kəni kəmotəuvir.

15

Nati iətəm tatol iətəmimi tətamikmik
(Mak 7:1-23)

1 Kəni Farəsi min nəuvein mine nəgətun min nəuvein rəha Lou kəmotsipən Jerusiləm məhuva o Iesu. Kəni motətapuəh ohni məmə,
2 "?Təhro rəham min nətəmimi kəutatgəhli kastim rəhatah iətəm rəhatah kəha min aupən kəmotəgətun itah lan? Ilah kəutauən mətəu kəsotaupəniən moteikuas e nəhlmilah."
3 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "?Mətəu təhro itəmah min nəutatgəhli Lou rəha Uhgin o naskəlim əskasikiən kastim pisin pisin min rəhatəmah?
4 Iətəni lanəha mətəu-inu, Uhgin təməni məmə, 'Nəkotisiai rəhatəmah tatə mine mamə,' kəni təməni min məmə, 'Iətəmimi iətəm otəghati rah e rəhan tatə uə mamə, okəkeikei kohamu.'
5 Mətəu itəmah nəkotəni məmə, nəmə iətəmi kəti rəhan kəti məni əha ikin iətəm in təhrun nasiruiən e rəhan tatə mine mamə, in təhrun nəniən kəm lau məmə, 'Kəsi, iəmələhu pisin məni u məmə rəha Uhgin,'
6 kəni təsəfəniən məni u kəm rəhan tatə, kəni noliən əha tətəgətun məmə ko in təsisiaiən in. E noliən əha, itəmah nautol nəghatiən rəha Uhgin tatol nati əpnapin lan, mətəu-inu itəmah nəkotolkeikei məmə nəkotaskəlim kastim min əmə rəhatəmah.
7 ! Itəmah nəfaki eiuə min. Nəkotəhmen e kəhvitei. Inu ihluə nəkotəuvir, mətəu nəkəutamikmik e nikitəmah. Iəni Aiseə təməghati əhruahru e təmah nian təməni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin iətəm tətəni məmə,
8 'Nətəmimi min u kautisiai iəu e nohlilah əmə,
mətəu nikilah isəu ohniəu,
9 Rəhalah noliən rəha nəfakiən kəm iəu in nati əpnapin əmə,
kəni nian kəutəgətun, kəutəni məmə nəghatiən min rəhak,
mətəu in nəghatiən min rəha nətəmimi əmə.' "
10 Kəni Iesu təmauin e nətəmimi məmə okəhuva ohni, kəni məni=pən kəm lah məmə, "Otətəlig-to, kəni motəhrun nati u.
11 Nati nak iətəm nətəfən e nohlim matun, təsoliən ik nəkamikmik e nəhmti Uhgin, mətəu nati nak iətəm tatiet e nohlim, in tatol ik nəkamikmik e nəhmti Uhgin."
12 Kəni rəhan min nətəmimi kəməhuva ohni məutətapuəh məmə, "?Nəkəhrun məmə Farəsi min, nikilah tərah nian kəmotətəu nəghatiən əha?"
13 Kəni təməni=pən məmə, "Nigi min rəfin iətəm rəhak Tatə əpəha e negəu e neai təməsərfeiən, okeuvi-pəri ilah nokin.
14 Əpəh ilah. Ilah kautit nətəmimi, mətəu nəhmtilah təpis. Nəmə iətəmimi, iətəm nəhmtin təpis tit iətəmimi kəti iətəm nəhmtin təpis, kəni ilau pəti okiauvig=pən e nimil."
15 Kəni Pitə təməni=pən kəm in məmə "Əni-to nipəti nəghatiən əuhlin u kəm timah."
16 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "?Itəmah rəhak min nətəmimi, mətəu itəmah min nəsotəhrun əhanəhiən?
17 ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, nati nak iətəm tatuvən e nohli iətəmimi meiuaiu e nərfin, kəni miet min e nipəti iətəmimi?
18 Mətəu natimnati min iətəm kautohiet e nohli iətəmimi, ilah kautsipən e niki iətəmimi. Kəni natimnati min tərah əpəha e niki iətəmimi kautol iətəmimi u tətamikmik e nəhmti Uhgin.

14:31 Mat 8:26; Mak 4:39 **14:36** Mat 9:20-21; Mak 6:53-56 **15:4** Eks 20:12; Dut 5:16 **15:4** Eks 21:17; Lev 20:9 **15:9** Aes 29:13 **15:11** Mat 12:34 **15:14** Luk 6:39; Rom 2:19

19 Tol lanəha mətəu-inu, natimnati iətəm kautsipən e niki iətəmimi kotol lanu lan:
nətəligiən tərah min; nohamuiən iətəmimi; nakləhiən e pətan; nipətan mine nəman mine,
kautit oneuən ilah min; nakləhiən; nəghati eiuəiən e nətəmimi; nəni rahiən nərgi iətəmimi.
20 Inu natimnati iətəm tol iətəmimi tətamikmik e nəhmti Uhgin. Mətəu nəmə iətəmi kəti
təseikuasiən e nəhlmin kəni mauən, inu təsoliən in tamikmik e nəhmti Uhgin."

Nəhatətəiən
rəha pətan Ianihluə
(Mak 7:24-30)

21 Kəni Iesu təmiet ikin əha, kəni muvən ikin iətəm taun keiu əha, Taea mine Saedon
kətuəməhli ikin.
22 Kəni pətan kəti əha ikin, Ianihluə pətan Kenan, təmuva ohni mətasək əfəməh məmə,
"Iərmənig, Mipi Tefit, asiru lak. Narmin tərah kəti təskasik tətatig e nətik pətan mətərəkin
in."
23 Mətəu Iesu təsəni=pən aginiən nəghatiən kəti kəm in. Kəni rəhan nətəmimi kəməhuva
mautəkeikei ohni, motəni məmə, "Ahli=pən in isəu, mətəu-inu tətasək əfəməh matuərisig e
tah."
24 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Kəmahli=pa əmə iəu o sipsip min rəha nəuaniləuis
rəha Isrel nətəm kəmotəluei."
25 Mətəu pətan əha təmuva misin nəulin aupən e Iesu mətəni məmə, "Iərmənig, asiru lak."
26 Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Təsəhruahruiən məmə iəkos nauəniən nig kəlkələh min,
kəni məraki=pən kəm kuri min."*
27 Kəni pətan u təməni=pən məmə, "Əuəh, Iərmənig. Mətəu kuri min kautun nipispisi
nauəniən iətəm tətəmei e tepil rəha narmənig min rəhalah."
28 Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Ei, pətan. !Rəham nəhatətəiən in iahgin! Nati nak iətəm
nəkolkeikei, otuva mol nipəhriəniən." Kəni rəueiu agin, nətin pətan təuvir min.

Iesu təmol vivi nimisiən tepət

29 Kəni Iesu təmiet ikin əha maliuək e nikali nəhu Lek Kaləli. Kəni məri muvən əpəha ilis
e nitəuət kəti kəni mətəharəg.
30 Nimənin nətəmimi kəməhuva ohni, mautos nətəmi min u nətəm nəhlkilah təməpaiu-
əpaiu, mine nətəmi min u nəhmtilah təpis, mine nətəmi min u nipətilah nəuvetin təmimis,
mine nətəmi min u kotəruru nəghatiən, mine nimisiən pisin pisin min. Kəni motəlin=pən
ilah iuəkir o Iesu, kəni tol vivi ilah.
31 Kəni nimənin nətəmimi narmilah təmiuvig nian kəmotafu nətəmimi kotəruru
nəghatiən kəmotəghati, mine nətəm nipətilah nəuvetin təmimis kotəuvir, mine nətəm
nəhlkilah təməpaiu-əpaiu kotaliuək, mine nətəm nəhmtilah təpis koteruh nati. Kəni
mautəni-vivi Uhgin rəha Isrel.

Iesu təmaugin
nətəmimi fo-tausin
(Mak 8:1-10)

32 Kəni Iesu təmauin e rəhan min nətəmimi kəhuva ohni, təməni=pən kəm lah məmə,
"Nikik nahmə pik o nətəmimi min u. Kitah min ilah o nian kisil əha rəueiu, kəni nati tikə
məmə okotun. Iəsolkeikeiən məmə iəkahli=pən ilah kautəhuvən, nəumis tus ilah, məta
nəuvein kohmiseah e suaru."
33 Kəni rəhan nətəmimi kotəni=pən kəm in məmə, "?Okotos iə piret u ikinu, ikin təpiə-
məpiə ikin iətəm təhmen məmə okotaugin nimənin nətəmimi lan?"
34 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "?Piret ko kuvəh u nautos?"
Kəni kotəni=pən məmə, "Iautos piret səpin mine nəmu əkəku nəuan nəuvein əmə."
35 Kəni Iesu təməni=pən kəm nimənin nətəmimi məmə okotəharəg e niftəni.
36 Kəni təmos piret ilah səpin, mine nəmu əlkələh, kəni məfaki məni tagkiu kəm Uhgin
ohni, kəni məhapu ilah, məfən kəm rəhan min nətəmimi, kəni kotəfən kəm nətəmimi.
37 Kəni ilah rəfin kəmotun nərfilah tasisi. Kəni nətəmimi rəha Iesu kəmotaipei=pən
nipispisi nauəniən iətəm kəmotun motəpəh e kətim asoli ilah səpin, kəmotəri vivi.
38 Nətəmimi nətəm kəmotun, nəman ilah fo-tausin, mətəu kəsafiniən nipətan mine
kəlkələh min.

15:24 Mat 10:6 * **15:26** Nəghatiən u "kəlkələh" tətəghati e nətəm Isrel, kəni nəghatiən u "kuri" tətəghati e Nanihluə
min. Nəghatiən u səniəmə nəghatiən təuvir agin. Iesu in tətəni əmə nəghatiən rəha nətəm Isrel mine rəhan min nətəmimi
kəutəni. Kəni rəueiu in tolkeikei məmə otəgətun ilah e nati kəti məmə nəhatətəiən rəha pətan u tətəgətun məmə səniəmə in
nati əpnapin əmə e nəhmti Uhgin. **15:31** Mak 7:37 **15:32** Mat 14:14

39 Kəni Iesu tahli=pən nimənin nətəmimi kautəhuvən, kəni in təmuvən e bot muvən ikin Makatən.

16

Farəsi min mine Satusi min kəutətapuəh o nəmtətiən kəti.
(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

1 Kəni Farəsi min mine Satusi min kəməhuva o Iesu, kəni kəmotəghati əuhlin kəm in məmə otol kəm lah nəmtətiən kəti rəha negəu e neai, inu nati apispis asoli iətəm otəgətun məmə Uhgin təmahli=pa in.
2 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, "Nian tinəhnaiuv, nəkotəni məmə, 'olauig tərauiə, mətəu-inu nəpuə tətərəuvarəuv.'
3 Kəni ləplapin nəkotəni məmə, 'Nuhuən otəfuv, mətəu-inu nəpuə tinərəuvarəuv mitəlau.'* Nəkotəhrun nəniən məmə nipəti nəmtətiən min e nimali nəpuə iətəm tatiet, mətəu nəkotəruru nəniən nipəti nəmtətiən iətəm nəuteruh əha rəueiu, inəha nati agin min iətəm kəutəhuva e nəmiəgəhiən rəhatəmah rəueiu.
4 "Itəmah nətəmimi rəueiu mine, nəkotərah, itəmah nətəm Isrel nəmotəpəh rəhatəmah nəhatətəiən e Uhgin, təhmen e pətan kəti tətəpəh rəhan iərman mətitəu=pən suah pisin. Kəni rəueiu nəkotolkeikei məmə iəkol nəmtətiən kəti iətəm otəgətun məmə iəmsipən e Uhgin. Mətəu Uhgin otəfinə əmə nəmtətiən kətiəh əmə, kəni inəha nəmtətiən rəha iəni Jonə."† Kəni in təməpəh ilah matuvən.

Is rəha Farəsi min
mine Satusi min
(Mak 8:14-21)

5 Nian Iesu mine rəhan min nətəmimi kəmautəhuvən e nəve nəhu=pən e nəhu Lek Kaləli, rəhan nətəmimi kəmotalu məmə okotos piret nəuvein. Kəni nian kinəhuvən e nəve nəhu=pən,
6 kəni təməni=pən kəm rəhan nətəmimi məmə, "Onəutətəu itəmah o is rəha Farəsi min mine Satusi min."
7 Kəni nəruruiən tinos ilah, kəni kəmotəni=pən kəm lah min məmə, "Tətəghati lanəha mətəu-inu kəmotalu e nəmkiən piret nəuvein."
8 Mətəu Iesu tinəhrun rəhalah nətəligiən, kəni təməni=pən kəm lah məmə. "Ei, rəhatəmah nəhatətəiən təkəku agin. ?Təhro nəutəni=pən kəm təmah min məmə piret tikə o təmah? Mətəu təhro nəutətəlig pik məmə piret tikə?
9 ?Nəsotəhrun əhanəhiən, uə kəpə? ?Ninotalu e piret faif u iətəm iəmaugin nətəmimi faif-tausin lan, kəni uərisig, nauəniən tepət əha ikin kəməpəh, kəni nəməhuveipei=pən nipispisi nauəniən e kətim asoli tepət?
10 ?Kəni ninotalu e piret səpin u iətəm iəmaugin nətəmimi fo-tausin? Kəni kəpəh nipispisi nauəniən tepət əha ikin, kəni nəmotaipei=pən e kətim asoli tepət.
11 ?Təhro itəmah nəsotəhruniən məmə iəu iəsəghatiən e piret? Autətəu itəmah o is rəha Farəsi min mine Satusi min."
12 Təməni lan əha, kəni e nian əha, ilah kəmotəhrun məmə in təsəghatiən e is rəha noliən piret məmə okautətəu ilah ohni, mətəu okotətəu ilah o nəghatiən min iətəm Farəsi min mine Satusi min kautəgətun nətəmimi lan.

Pitə təməni məmə
Iesu in Kristo
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

13 Nian Iesu təmuva ikin Sisəriə Filipai, məni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, "?Nətəmimi kautəni iəu məmə iəu pəh, Nəti Iətəmimi?"
14 Kəni kotəni=pən məmə, "Nəuvein kautəni məmə ik Jon Bəptais, nəuvein kautəni məmə ik iəni Elaijə, kəni nəuvein kautəni məmə ik iəni Jerimaiə, uə iəni kəti aupən ikin."
15 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, "?Mətəu təhro e təmah? ?Nəkotəni məmə pəh u iəu?"
16 Kəni Saimon Pitə təməni=pən məmə, "Ik Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa. Ik Nəti Uhgin iətəm tətatig mətəmiəgəh."

16:1 Mat 12:38; Luk 11:16 * **16:3** Inu e Nitəni kotəni məmə, "Nəmə nəpuə apin tinəri, kəni otəsuvəhiən təfuv." † **16:4** Nian təfla təmərgei Jonə, in təhmen məmə təmimis, kəni nərfi təfla u təhmen e suvət rəhan. Təmatig e nərfi təfla o nian kisil. Nian təfla təmeuə e Jonə, təhmen məmə təməmiəgəh min e rəhan nimisiən. Iesu təni məmə in otimis, kəni nətəmimi okohtənim e suvət kəti. In otatig e suvət o nian kisil, kəni otəmiəgəh min. Tol lanəha, nəmtətiən rəha Jonə məmə Iesu otimis matig e suvət o nian kisil məmiəgəh min e nimisiən. Afin-to Mat 12:40 mine Jona 1:17. **16:6** Luk 12:1 **16:9** Mat 14:17-21 **16:10** Mat 15:34-38 **16:14** Mat 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 **16:16** Jon 6:69

17 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Uhgin təməfinə rəhan nəuviriən kəm ik, Saimon nəti Jonə, mətəu-inu səniəmə iətəmimi əmə təmol pətigəm nati u kəm ik, mətəu rəhak Tatə əpəha e negəu e neai iətəm təmol əpu nati u kəm ik.
18 Kəni iəkəni=pinə kəm ik Pitə, u nipətin təni məmə kəpiel. Kəni iəkuvləkin rəhak niməfaki e kəpiel u, kəni ko nəsanəniən rəha nimisiən otəsapirəkisiən.
19 Iəkəfinə kəm ik nepətiən iətəm tatsipən o Uhgin əpəha e negəu e neai. Kəni əpəha e negəu e neai, Uhgin tinegəhan rəkis e nəuiam iətəm onəkəni e nəhue niftəni. Nian onəkahtipəsig e nati kəti, uə nəkegəhan e nati kəti, kəni otol.”
20 Kəni məni=pən əskasik kəm rəhan nətəmimi məmə okəsotəni-pəniən kəm iətəmi kəti məmə in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa.

Iesu təməni pətigəm
rəhan nimisiən
(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)

21 E nian əha, Iesu təmətuəuin mətəni pətigəm kəm rəhan nətəmimi məmə in otəkeikei muvən Jerusiləm, kəni pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmi asoli min rəfin rəha nətəm Isrel okotol in tətəu nahməiən e nərahiən tepət, kəni okotohamu in. Kəni uərisig e nian kisil lan, in otəmiəgəh min e nimisiən.
22 Kəni Pitə tos pisin Iesu, kəni mətuəuin mətəniəhu mətəni məmə, “Iərmənig, Uhgin otəkeikei mahtipəsig e nati əha. !Nati əha ko təsuvaiən mol nipəhriəniən lan!”
23 Kəni Iesu təlali məni=pən kəm Pitə məmə, “!Setən! !Uvən isəu ohniəu! Ik nətəhtul-pəsig lak. Rəham nətəligiən səniəmə nətəligiən rəha Uhgin, mətəu in nətəligiən rəha nətəmimi əmə.”
24 Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan nətəmimi məmə, “Iətəmimi iətəm tolkeikei məmə otuərisig lak, otəkeikei malu aru lan, kəni məlәs rəhan nigi kəməluau mitəu=pa iəu.
25 Tol lanəha mətəu-inu, iətəmimi iətəm tatol pik uək əmə məmə rəhan nəmiəgəhiən e nəhue niftəni u in otəuvir, otəmkarəpən e nəmiəgəhiən pəhriən. Mətəu iətəmimi iətəm otimis o nərgək, in otos nəmiəgəhiən itulin.
26 ?Nəmə iətəmimi kəti tatos rəfin natimnati e nəhue niftəni, mətəu təsosiən nəmiəgəhiən itulin, in təmol win e nati təuvir, uə kəpə? Kəpə. Ko iətəmi əha təsəfəniən nati kəti rəha nəhue niftəni kəm Uhgin məmə Uhgin otəfən nəmiəgəhiən itulin kəm in.
27 Tol lanəha mətəu-inu, iəu Nəti Iətəmimi iəpanuva itimah nagelo min e nəsanəniən mine nepətiən əhagəhag asoli rəha Tatə rəhak, kəni iəkəfən nətəouiən kəm nətəmimi rəfin e uək əhruahru iətəm kəmotol.
28 Iətəni=pinə nipəhriəniən məmə nətəmimi nəuvein kautəhtul u ikinu nətəm kəsohmisiən motəmiəgəh əmə moteruh Nəti Iətəmimi u in kig, nian tətuva e narmənigiən rəhan.”

17

Nipəti Iesu təmuva mol pisin
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

1 Nian sikis tinuva minuvən rəkis, Iesu tit Pitə, mine Jemis, mine Jon u pia Jemis, mit ilahal məhuvən əpəha ilis e nitəuət əfəməh, ilah pisin əmə.
2 Kəni ikin əha, nipəti Iesu təməuhlin muva mol pisin. Rəhn-kapə təmasiə məhagəhag təhmen e mitigar, kəni rəhan napən tinuva məruən məhagəhag.
3 Rəueiu agin, Mosis mine Elaijə kəmiaietigəm=pa məhləghati ilahal Iesu.
4 Kəni Pitə təməni=pən kəm Iesu məmə, “!Iərmənig! Təuvir məmə itimahal u iəmluva u ikinu. Nəmə nəkolkeikei, iəkol nimauvluvl kəti u ikinu, rəham kəti, rəha Mosis kəti, kəni rəha Elaijə kəti.”
5 Nian Pitə təmətəghati əhanəh, nəpuə əhagəhag kəti təmuva məuveg ilah, kəni kəmotətəu nəuia iətəmi kəti təmiet e nəpuə mətəni məmə, “Inu nətik iətəm iəkolkeikei pik. Nikik tagiən pik ohni. !Nəklətəlig lan!”
6 Nian suah milahal əha kəmhlətəu nəghatiən əha, mihləmei=pən mihlitənim=pən rəhn-kapə lahal e niftəni məhləgin pik.
7 Mətəu Iesu təmuva mek ilahal mətəni məmə, “Ləhtul. Sləginiən.”
8 Nian kəmhləsal-pəri, məsleruh miniən iətəmi kəti, mətəu Iesu pisin əmə.
9 Nian kəmoteiuaiu=pa e nitəuət, Iesu təni kəm lahal məmə, “Nəsləniən kəm iətəmimi kəti nati nak iətəm nəmhleruh mətəuarus=pən Nəti Iətəmimi otəmiəgəh min e nimisiən.”

16:17 Kəl 1:15-16 **16:18** Jon 1:42; Efəs 2:20 **16:24** Jon 19:17; Fil 2:8; Mat 10:38; Luk 14:27 **16:25** Mat 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 **16:26** Mat 4:8-9 **16:27** Sam 62:12; Prov 24:12; Mat 25:31; Rom 2:6; Nəh 22:12 **17:2** 2Pitə 1:16-18 **17:5** Dut 18:15; Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22

10 Kəni kihləni=pən məmə, “? Mətəu təhro nəgətun min rəha Lou kəutəni məmə Elaijə
otəkeikei maupən muva min?”*
11 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Nipəhriəniən məmə Elaijə otəkeikei maupən muva məmə
otol vivi min natimnati rəfin.
12 Mətəu iəkəni=pinə kəm təmahal məmə, Elaijə tinuva rəkis, mətəu nətəmimi
kəsotəhruniən in, kəni motol tərah lan. E noliən əhmen min əmə, Nəti Iətəmimi otətəu
nahməiən e nəhlmilah.”
13 Kəni rəhan nətəmimi kinotəhrun məmə tətəghati e Jon Bəptais kəm lah nian tətəghati e
iəni Elaijə.

Iesu təməhgi pətigəm
narmin tərah e suakəku kəti
(Mak 9:14-32; Luk 9:37-45)

14 Nian kinohiet=pa o nimənin nətəmimi, suah kəti tuva misin nəulin aupən e Iesu,
15 kəni məni məmə, “Iərmənig, asiru e nətik. Tətauit, kəni mətətəu pik nahməiən lan. Nian
tepət tətəmei=pən e nigəm, mətəmei=pən e nəhu.
16 Iəmələs muvən o rəham min nətəmimi, mətəu kotəruru nol viviən.”
17 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “! Ei! Itəmah nətəmi rəueiu nəsotəhatətəiən, kəni
ninəhuvən isəu o suaru rəha Uhgin. !?Kərmə oiəkatig kitah min itəmah mətəuarus=pən nian
nak nəmanotəhatətə lak!? !?Kəni kərmə onəhgin iəpanəmeig e təmah!? !Otit suakəku ko
məhuva kəm iəu!”
18 Kəni Iesu təməghati əskasik kəm narmin tərah, kəni tiet e suakəku, kəni rəueiu agin
suakəku təməuvir.
19 Kəni rəhan nətəmimi kəməhuva motəhtul pisin ilah Iesu, kəni motətapuəh ohni məmə,
“?Təhro itimah iəkotəruru nəhgi pətigəmiən narmin tərah?”
20 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Mətəu-inu rəhatəmah nəhatətəiən təkəku əmə,
təsəhmeniən. Mətəu iətəni pəhriən kəm təmah məmə, nəmə rəhatəmah nəhatətəiən əha ikin,
nati əpnapin təhmen e nikiti mastət u təkəku agin, kəni nəkotəhrun nəni-pəniən kəm nitəuət
u məmə, ‘Iet u e nimeim, muvən ikin əha,’ kəni nitəuət otiet, kəni nati kəti tikə iətəm itəmah
nəkotəruru noliən.”†
22 Nian kəməhuva kətiəh əpəha Kaləli, Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iəu Nəti Iətəmimi,
suah kəti otegəhan=pən lak e nəhlmi tikimir min.
23 Nətəmimi okotohamu iəu, kəni uərisig e nian kisil, Uhgin otosmiəgəh min iəu e
nimisiən.” Kəni rəhan min nətəmimi kəmotətəu tərah pik agin o nəghatiən əha.

Takis rəha Nimə Rəha Uhgin

24 Nian Iesu mine rəhan nətəmimi kəməhuva Kapeniəm, nətəmimi rəha nosiən məni rəha
takis rəha Nimə Rəha Uhgin, kəməhuva o Pitə motəni məmə, “? Təhro? ? Rəham iəgətun
tatətəou takis u, uə kəpə?”
25 Kəni Pitə təməni=pən məmə, “Əuəh, tatətəou.”
Nian Pitə təmuvən e nipəgnəua nimə, kəni Iesu təmaupən məghati mətəni kəm in məmə
“?Saimon, nikim təhti məmə nak? ?Kig min rəha nəhue niftəni kautos takis o pəh, kautos o
rəhalah min nətəmimi, uə nətəmimi pisin min?”
26 Pitə təməni=pən məmə, “Kautos o nətəmimi pisin min.”
Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Kəni tol lanəha, nətəmimi rəha kig kəsotətəouiən.‡
27 Mətəu kitah kəsotolkeikeiən məmə kotol ilah kotətəu tərah o tah. Kəni tol lanəha, təuvir
məmə ik onəkuvən əpəha ləuahtəni e lek, məraki rəham nipien o niuviən nəmu. Nəmu iətəm
nəkaupən miuvi, məhapu nipəgnəuan, kəni meruh məni silfə kəti təhmen o nətəouiən takis.
Mos muvən məfən kəm lah o nətəouiən rəhalau takis.”

---

* **17:10** Nian Uhgin təməghati kəm lahal əpəha e nitəuət, ilahal kiləhrun məmə Iesu in Kristo iətəm otuva. Kəni kiləhrun
məmə Elaijə otəkeikei maupən muva min, mətəu kəmsleruhiən məmə Elaijə təmuva mol əpenə-penə natimnati rəfin. Tol
lanəha, rəhalah nətəligiən tinol nəruruiən, mətəu-inu Iesu iətəm in Kristo tinuva rəkis, mətəu Elaijə təməsuvaiən. **17:10**
Mal 4:5 **17:11** Mal 4:5-6 **17:12** Mat 11:14 **17:13** Luk 1:17 **17:19** Mat 10:1 † **17:20** E kopi əuas min
nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən
u mətəni məmə, “21 Mətəu suah kəti iətəm tolkeikei məmə otəhgi pətigəm narmin tərah min lanəha, in otəkeikei mətəfaki
kəni mətətuakəm.” **17:20** Mat 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1Kor 13:2 **17:22** Mat 16:21 **17:24** Eks 30:13;
38:26 ‡ **17:26** Inu tol lanu məmə nətəm Rom ilah kəutarmənig e nitəni u Isrel. Kəni nətəm Isrel ilah kəutətəou takis
tatuvən o Rom. Mətəu nətəm Rom, ilah kəsotətəouian takis. Mətəu e fes u, in tətəghati e takis pisin kəti o Nimə Rəha Uhgin
u nətəm Isrel ilah kəutətəou. Mətəu Iesu tətəni məmə, in Nəti Uhgin pəhriən. Kəni Nimə Rəha Uhgin in rəhan min. Ko ilah
kəsotətapuəhiən o Iesu məmə in otətəou takis u.

18

Iətəmi asoli
e Narmənigiən Rəha Uhgin
(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

1 E nian əha, nətəmimi rəha Iesu kəməhuva ohni motətapuəh ohni məmə, "?Pəh u in iətəmi
asoli e Narmənigiən Rəha Uhgin?"
2 Kəni Iesu tauin e suakəku kəti tuva məhtul e nəlugin e lah,
3 kəni məni məmə, "Pəhriən iətəni kəm təmah məmə nəmə nəsotəuhliniən itəmah məhuva
motəhmen e kəlkələh min, ko nəsəhuvəniən motatig ahgəl Narmənigiən Rəha Uhgin.
4 Tol lanəha, pəh u otosiahu in təhmen e suakəku u, in iətəmi asoli e Narmənigiən Rəha
Uhgin.
5 "Nəmə iətəmi kəti in ləhtəni təhmen e suakəku u, kəni iətəmimi kəti nikin tagiən o nosiən
iətəmimi u muvən e nipəgnəuan nimə rəhan, kəni nəmə tatol e nərgək, kəni in təhmen məmə
tatos iəu min e nikin agiən.
6 "Rəhak iətəmimi u tətəhatətə lak təhmen e suakəku əha. Kəni nəmə iətəmimi kəti
tatiuvi=pən suakəku kəti əha məmə tatol təfagə tərah, kəni iətəmimi əha, Uhgin otol
nalpiniən asoli kəm in. Kəni nalpiniən əha otəskasik tapirəkis nəmə kətu=pən kəpiel kəti
e nentəui, kəni kəraki=pən lan əpəha ləuantəhi lokamnim təmnim.
7 "Kəsi, nahməiən asoli otuva o nətəmimi rəha nəhue niftəni, nətəm kautəfən-əfən kəm
nətəmimi məmə okotol təfagə tərah. Nəfən-əfəniən min əha okotəkeikei məhuva. Mətəu kəsi,
nahməiən asoli otuva o iətəmimi u iətəm in suaru rəha nərahiən əha.
8 Nəmə nəhlməm uə nəhlkəm tol ik natol təfagə, kəni nəkətei rəkis məraki lan. Mətəu-inu
təuvir pik məmə nian nəkuvən e negəu e neai, nəhlkəm kəti uə nəhlməm kəti tikə, tapirəkis
agin məmə ik nətaskəlim nəhlməm pəti mil mine nəhlkəm pəti mil əha ikin, kəni kəraki=pən
lam e nigəm iətəm tatuəu naunun tikə.
9 Nəmə nəhmtəm tol ik natol təfagə, kəni isul rəkis məraki lan. Mətəu-inu təuvir pik məmə
nian nəkuvən e negəu e neai, nəhmtəm kəti tikə, tapirəkis agin inu məmə ik nətaskəlim
nəhmtəm pəti mil, kəni kəraki=pən lam e nigəm asoli iətəm tatuəu naunun tikə."*

Nəghatiən əuhlin e sipsip iətəm təməluei
(Luk 15:3-7)

10 Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Nəkotəkeikei motəhrun vivi məmə nəsotehauiən
nətəmimi rəhak min nətəm kotəhmen e kəlkələh min, mətəu-inu iətəni kəm təmah məmə
nagelo min nətəm kauteh ilah, nian rəfin ilah kautəhtul e nəhmti rəhak Tatə u tətatig əpəha
e negəu e neai məmə okotəni pətigəm ilah kəm in.†
12 "?Nikitəmah təhti məmə nak? ?Nəmə iətəmimi kəti rəhan sipsip uan-hanrit, kəni kətiəh
təluei mətan, kəni iətəmi əha otol nak? In otəpəh nainti-nain əpəha nitəuət, kəni muvən
məsal e inu iətəm təməluei.
13 Kəni nəmə təmeruh, iətəni pəhriən kəm təmah məmə, nikin otagiən o sipsip u kətiəh əmə,
tapirəkis min ilah u nainti-nain u kəməsotəlueiən.
14 E noliən əhmen min əmə, rəhatəmah Tatə əpəha e negəu e neai, in təsolkeikeiən məmə
nətin kəti otuvən məluei."

Piam iətəm tatol nərahiən kəm ik
(Luk 17:3)

15 Kəni Iesu təməni məmə, "Nəmə piam kəti tol noliən tərah kəti kəm ik, uvən meruh itəlau
pisin əmə, kəni nəkəni=pən nati nak iətəm təmol təsəhruahruiən. Nəmə tətətəlig lam, rəham
nəghatiən otol in titəlig=pa min muəuvir o təlau min.
16 Mətəu nəmə təsətəligiən lam, os iətəmimi kətiəh uə keiu mihluvən min mihleruh məmə
nəghatiən min rəfin onəkotəni, okotəhrun məmə ilah rəfin nipəhriəniən əmə.
17 Mətəu nəmə təsətəlig miniən e təmah, nəkəni=pən kəm niməfaki kəni pəh iətəmi kəti rəha
niməfaki otəghati kəm in. Mətəu nəmə təsətəligiən e niməfaki, kəni niməfaki otol in məmə
Ianihluə uə iətəmimi rəha nosiən məni rəha takis.

18:1 Luk 22:24 **18:3** Mat 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 **18:5** Mat 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20 **18:6** Mak 9:42; Luk 17:1-2 **18:8** Mat 5:29-30 * **18:9** Inu nəghatiən əuhlin iətəm tətəgətun məmə Iesu tolkeikei məmə kitah okotəkeikei motol uək əskasik o nəpəhiən rəhatah noliən tərah min. Təhmen məmə kəutətahtuv rəkis noliən tərah. Mətəu in təsolkeikeiən məmə okotərəkin nipətitah. **18:9** Mak 9:43-48 † **18:10** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, "11 Kəni iəu, Nəti Iətəmimi, iəmuva məmə iəkosmiəgəh ilah u kəmotəluei." **18:10** Hip 1:14 **18:15** Luk 17:3; Kəl 6:1 **18:16** Dut 19:15; Jon 8:17

18 “Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, əpəha e negəu e neai, Uhgin tinegəhan rəkis
məmə nəuiatəmah iətəm nəkotəni e nəhue niftəni. Nian nəkautahtipəsig e nati kəti uə
nəkautegəhan e nati kəti, kəni otol məmə inu mine.
19 “Kəni iətəni pəhriən min kəm təmah məmə, nəmə itəlau keiu nəkuəni əskasik nəghatiən
kəti o nati kəti kəni muətapuəh ohni e nəfakiən kəm Uhgin, kəni rəhak Tatə əpəha e negəu e
neai otol nati nak iətəm nəkotətapuəh ohni.
20 Tol lanəha mətəu-inu, ikin pəhruvən iətəmimi keiu uə kisil kihluva kətiəh e nərgək, iəu
əha ikin e nəlugin.”

Nəghatiən əuhlin
e iətəmimi iətəm təsaluiən e kauin rəha iətəmi kəti.
21 Kəni Pitə təmuva o Iesu kəni mətapuəh ohni məmə, “Iərmənig. ?Nəmə piak kəti tatol
tərah kəm iəu, kəni oiəkalu məsalpiniən e noliən tərah rəhan mau kuvəh? ?Mau səpin?”
22 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Iəkəni=pinə kəm ik məmə, səniəmə mau səpin əmə, mətəu
mau səpinte-səpin.”‡
23 “Nəkəkeikei mol lanəha mətəu-inu Narmənigiən Rəha Uhgin təhmen e nəghatiən əuhlin
u. Kig kəti tolkeikei məmə oteruh-to kauin min iətəm rəhan nətəmimi kəmotol kəm in məmə
ilah okotətəou.
24 Nian tinətuəuin uək əha, kotələs rəhan kəti ioluək məhuva ohni iətəm təmol rəhan kauin
iahgin agin, təhmen e fifti-tausin-miliən vatu (50,000,000,000 vatu).
25 Mətəu suah kəha tinəruru nətəouiən, kəni tol lanəha, kig təməni məmə okotol səlim lan,
mine rəhan pətan, mine rəhan min kəlkələh min, mine rəhan natimnati min rəfin məmə
otətəou rəhan kauin.§
26 “Kəni rəhan ioluək təmeiuaiu misin nəulin aupən lan. Kəni mətəkeikei ohni mətəni=pən
kəm in məmə, ‘Pale. ?Nəkəhrun nəfaiən nian əkuəkir nəuvetin kəm iəu məmə iəkətəou rəfin
rəhak kauin?’
27 Kəni rəhan iətəmi asoli təmasəkəhruin in, kəni məpəh rəfin rəhan kauin məmə
otəsətəouiən nian kəti mine, kəni megəhan lan məmə tuvən.
28 “Mətəu nian ioluək u təmuvən, kəni meruh iətəmimi kəti u təmol kauin kəm in, təhmen e
uan-hanrit tausin vatu (100,000 vatu). Ilau pəti ioluək mil katuol uək kətiəh əmə rəha iətəmi
asoli u. Kəni ioluək iətəm iətəmi asoli təmalu e rəhan kauin, in təmaskəlim iətəmimi u kəti
kəmatuol pəti uək, kəni mətəmkəhtuv nentəui, mətəni məmə, ‘!Ətəou=pa rəham kauin iətəm
nəmol kəm iəu!’
29 “Kəni ioluək əha iətəm təmol kauin kəm in, teiuaiu misin nəulin mətəkeikei ohni mətəni
məmə, ‘Pale. ?Nəkəhrun nəfaiən nian əkuəkir nəuvetin kəm iəu məmə iəkətəou rəhak kauin?’
30 “Mətəu in təni məmə, kəpə. Kəni təmuvən məni məmə okələs suah u kan kləfən e kaləpus
mətəuarus otətəou rəfin rəhan kauin iətəm təmol.
31 Mətəu noluək min nəuvein min kəmoteruh nati əha, nikilah təmahmə pik ohni, kəni
məhuvən motəni=pən kəm iətəmi asoli natimnati rəfin iətəm kəmoteruh.
32 “Kəni iətəmi asoli təmauin e ioluək əha tuva təni=pən kəm in məmə, ‘Ik ioluək tərah agin.
Iəməpəh rəfin rəham kauin mətəu-inu nəmatəkeikei ohniəu.
33 ?Təhro nəsasəkəhruiniən iətəmi u natuol pəti uək itəlau min, təhmen=pən əmə e iətəm
iəmol kəm ik?’
34 ?Kəni niəməha təmol iətəmi asoli, kəni təni məmə okələs kan kləfən e kaləpus məmə
iətəm tətəhtul o kaləpus otaskəlim in mətəuarus=pən otətəou rəfin rəhan kauin iətəm təmol.”
35 Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən əuhlin, təməni=pən kəm lah məmə, “Kəni e
suaru kətiəh əmə, rəhak Tatə əpəha e negəu e neai, otol kəm təmah rəfin, nəmə nəutalpin
məsotalu pəhriəniən e nərahiən iətəm piatəmah min kautol kəm təmah.”

19

Iərman mine pətan
kətuəpəh ilau min
(Mak 10:1-12; Luk 16:18)
1 Nian Iesu təmol naunun e nəniən natimnati min u, kəni miet Kaləli muvən e nitəni Jutiə e
nitəni=pən e nikali nəhu Jotən.
2 Kəni nimənin nətəmimi kəmautəhuərisig lan məhuvən əha ikin əha, kəni təmol vivi ilah e
nimisiən min.

18:18 Mat 16:19; Jon 20:23 **18:19** Mak 11:24; Jon 15:7 ‡ **18:22** Nipəti “mau səpinte-səpin” məmə kitah kotəkeikei motalu e nərahiən rəha iətəmi kəti nian rəfin, naunun tikə. **18:22** Luk 17:4 § **18:25** Inu noliən əskasik rəhalah e nian min əha. **18:34** Mat 5:25-26 **18:35** Mat 6:15; Mak 11:25; Efəs 4:32; Kol 3:13

3 Kəni Farəsi min nəuvein kəmotol nəniən ekəu-ekəu məmə otiuvi=pən Iesu e nəghatiən kəti iətəm təsəhruahruiən. Kəməhuva o Iesu motəni məmə, "?Lou tətəni məmə iərman təhrun nəpəhiən rəhan pətan mol difos lan o nati əpnapin əmə kəti uə kəpə?"
4 Kəni təmol aulis ilah məni=pən məmə, "?Nəmotafin uə kəpə məmə, e nətuəuiniən nian muva mətəuarus=pa u rəueiu, Uhgin u iətəm təmol nətəmimi rəfin, təmol iərman mine pətan?
5 Kəni Uhgin u inu, u təməni məmə, 'O nati əha in əha, iərman otəpəh rəhan tatə mine mamə, kəni mətuatig ilau rəhan pətan. Kəni ilau okiəuva nipətilau kətiəh.'
6 Kəni rəueiu, ilau səniəmə keiu, mətəu kətiəh əmə. Uhgin tinilpin ilau kiniəuva minuol kətiəh, kəni o nati əha, pəh iətəmimi əpnapin əmə kəti ko təsətahtuviən rəhalau natigiən."
7 Kəni Farəsi min kotəni=pən məmə, "?Mətəu təhro Mosis təməni məmə iətəmimi təhrun nəfəniən nauəuə kəti kəm rəhan pətan o nəpəhiən mol difos lan, kəni mahli=pən tatuvən?"
8 Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Mosis təmegəhan e təmah nətəm Isrel məmə onəkotəpəh rəhatəmah nipətan min motol difos e lah mətəu-inu rəhn-kapə təmah təskasik pik. Mətəu aupən, e nətuəuiniən nian muva mətəuarus=pa u rəueiu təməsoliən lanu.
9 Mətəu iətəni kəm təmah məmə, nəmə suah kəti tatol tifos mətəpəh rəhan pətan mətəu pətan u təsapiliən ilau suah pisin kəti, kəni suah u in mit pətan pisin, təhmen əmə məmə in tatol təfagə mətakləh e pətan əha."
10 Kəni nətəmimi rəha Iesu kotəni məmə, "Nəmə natigiən rəha iərman mine pətan təskasik pik lanu, təuvir məmə iərman mine pətan okəsuoliən marit."
11 Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Səniəmə nətəmimi rəfin okotəhrun nosiən nəghatiən u, mətəu nətəmimi əmə min konu nətəm kəməfən nəghatiən u kəm lah, məmə rəhalah əmə.
12 Tol lanəha mətəu-inu, nətəmimi nəuvein okəsotoliən marit o nati pisin pisin min. Kəti ko təsoliən marit mətəu-inu nipətin nəuvetin tərah nian təmair. Kəti ko təsoliən marit mətəu-inu nətəmimi kəmotərəkin nipətin nəuvetin. Kəni kəti tətəni aru məmə in otəsoliən marit məmə otol uək rəha Narmənigiən Rəha Uhgin. Iətəmimi iətəm təhrun nosiən nəghatiən u, in təkeikei mos."

Iesu təməfaki o kəlkələh min
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

13 Kəni nətəmimi kəmotos kəlkələh min məhuva o Iesu məmə otələhu=pən nəhlmin e lah, kəni məfaki o lah. Mətəu nətəmimi rəha Iesu kəmotəniəhu ilah.
14 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Pəh kəlkələh min kəhuva ohniəu, sotəniəhuiən ilah, mətəu-inu Narmənigiən Rəha Uhgin in rəha nətəmimi min u kotol lanu."
15 Kəni təmələhu=pən nəhlmin e lah məfaki o lah, kəni miet ikin əha.

Iətəm aluə iətəm
rəhan nautə tepət
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

16 Kəni suah kəti təmuva o Iesu məni=pən məmə, "Iəgətun. ?Iəu oiəkəkeikei mol uək nak iətəm in təuvir məmə iəkos nəmiəgəhiən itulin?"
17 Kəni Iesu təməni=pən məmə, "?Təhro nətətapuəh ohniəu o nati nak iətəm təuvir? Iətəmi kətiəh əmə iətəm in təuvir. Nəmə nəkolkeikei məmə nəkos nəmiəgəhiən itulin, itəu=pən nəghatiən min rəha Lou."
18 Kəni suah u təməni=pən məmə, "?Lou min pəhruvən?"
Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Sohamuiən iətəmimi, kəni məsakləhiən e pətan, kəni məsakləhiən, kəni məseiuəiən e kot,
19 kəni misiai rəham tatə mine mamə, kəni molkeikei ik kəti təhmen əmə məmə nəkolkeikei aru ik."
20 Kəni iətəm aluə u təməni=pən məmə, "Natimnati rəfin ko iatol. ?Nati nak min əha ikin iətəm iəsoliən?"
21 Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Nəmə nəkolkeikei məmə rəham noliən otəhruahru agin, uvən mol nətəmimi kotos nəhmti rəham nautə, kəni məfən məni lan kəm nanrah min. Kəni ik onəkos nəuvirian tepət əpəha e negəu e neai. Kəni muva, muərisig lak, mol məmə rəhak iətəmimi."
22 Nian iətəm aluə təmətəu nəghatiən əha, kəni təmagim matuvən. Nikin təpəou mətəu-inu rəhan nautə tepət.
23 Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, "Iətəni pəhriən məmə, tiəkis o iətəmimi iətəm rəhan nautə tepət məmə otuvən matig ahgəl Narmənigiən Rəha Uhgin.

19:4 Jen 1:27; 5:2 **19:5** Jen 2:24; Efəs 5:31 **19:7** Dut 24:1-4; Mat 5:31 **19:9** Mat 5:32; 1Kor 7:10-11 **19:14** Mat 18:2-3 **19:17** Lev 18:5; Luk 10:28 **19:18** Eks 20:13-16; Dut 5:17-20 **19:19** Eks 20:12; Lev 19:18

24 Kəni iətəni min kəm təmah məmə, tiəkis məmə kamə̀l* otuvən=pən e nipəg nitil, mətəu
tiəkis pik məmə iətəmimi rəhan nautə tepət otuvən matig ahgəl Narmənigiən Rəha Uhgin.”
25 Nian nətəmimi rəha Iesu kəmotətəu nəghatiən əha, narmilah təmiuvig pik, mətəu
nikilah təhti məmə ilah u nətəm rəhalah nautə tepət, konu Uhgin tolkeikei pik agin ilah,
mətəu in tətasiru e lah. Kəni motəni=pən məmə, “? Kəni pəh təhrun nosiən nəmiəgəhiən
itulin?”
26 Kəni Iesu təməsal=pən əhruahru meruh ilah kəni məni məmə, “Nati u, ko iətəmimi
təsoliən. Mətəu Uhgin, in təhrun noliən natimnati rəfin.”
27 Kəni Pitə təməni=pən məmə, “Iəmotəpəh natimnati rəfin məmə iəkotohtəu=pinə ik. ?
Nati nak u, o nian kəti in rəhatəmah?”
28 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, e nian iətəm
natimnati rəfin okotəuhlin məhuva motiuvi, kəni Nəti Iətəmimi otəharəg e rəhan jeə rəha
kig iətəm in təhagəhag məuvir agin, kəni itəmah ko nətəm nəmotohtəu=pa iəu, onəkotəharəg
min e jeə rəha kig ilah tueləf, kəni məutakil məutarmənig e nəuaniləuis min ilah tueləf rəha
Isrel.
29 Kəni nətəmimi rəfin u nətəm kəmotəpəh rəhalah nimə min, uə pialah min, uə nəuvinilah
min, uə rəhalah tatə uə məmə, uə nenətilah min, uə rəhalah nipətan min o nərgək, Uhgin
otəfən natimnati min əha tepət pik agin kəm lah, kəni məfən nəmiəgəhiən itulin kəm lah.
30 Mətəu nətəmimi tepət nətəm kautəhtul aupən e nəhue niftəni rəueiu, okəhuva motəhtul
uərisig e nəmiəgəhiən iətəm otuva. Kəni nətəmimi tepət kautəhtul uərisig e nəhue niftəni
rəueiu, okəhuva motəhtul aupən e nəmiəgəhiən iətəm otuva.”

20

Nəghatiən əuhlin
e noluək min
əpəha e nasumiən

1 “Tol lanəha mətəu-inu Narmənigiən Rəha Uhgin təhmen e nəghatiən əuhlin u. Iətəmi asoli
kəti rəha nasumiən təmiet ləplapin agin məmə otəsal e nətəmimi məmə okəhuva motol uək
e rəhan nasumiən.
2 Kəni in təməni məmə otətəou ilah kətiəh kətiəh uan tənariəs* e nian kətiəh, kəni mahli=pən
ilah kəhuvən e rəhan nasumiən.
3 “Iuəkir o nain klok ləplapin, təmiet muvən e makit meruh nətəmimi nəuvein kəutəhtul
məsotoliən nati kəti.
4 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, ‘Itəmah min, əhuvən motol uək əpəha e rəhak nasumiən,
kəni iəkətəou itəmah e məni iətəm təhruahru.’
5 Kəni kəməhuvən.
“Kəni iuəkir o tinə, təmiet muvən mol nati kətiəh əmə, kəni mol min e tri klok ləhnaiuv.
6 Kəni iuəkir e faif klok ləhnaiuv, təmiet muvən meruh nətəmimi nəuvein min kautəhtul
əpnapin əmə. Kəni təməni=pən kəm lah məmə, ‘?Təhro nəutəhtul u ikinu nian apiəpiə kəti,
məsotoliən nati kəti?’
7 Kəni kotəni=pən məmə, ‘Mətəu-inu iətəmi kəti təsəsaliən e timah məmə iəkotol uək rəhan.’
Kəni təməni=pən kəm lah məmə, ‘Itəmah min əhuvən motol uək e rəhak nasumiən.’ Kəni ilah
kəməhuvən.
8 “Nian tinəhnaiuv, iətəmi asoli rəha nasumiən təməni=pən kəm rəhan iətəmimi iətəm
tətəsal o noluək min məmə, ‘Auin e noluək min kəhuva, nəkəfən rəhalah məni. Nəkətuəuin
mətəou nətəmimi nətəm kəməhuva uərisig muvən mətəuarus nətəmimi kəmotaupən motol
uək.’
9 “Kəni noluək min nətəm kəməhuva motol uək e faif klok, kəməhuva kəni təmətəou ilah
uan tənariəs kətiəh kətiəh.
10 Tol lanəha, nətəmimi min u nətəm kəmotaupən motol uək, nikilah təhti məmə okotos
məni tapirəkis nətəmi min u kəmotol uək uərisig. Mətəu ilah kətiəh kətiəh kəmotos min əmə
uan tənariəs.
11 Nian kəmotos məni, kəni nikilah tinərah minəutəni nikali iətəmi asoli rəha nasumiən,
kəni motəni=pən kəm in məmə,
12 ‘Nətəmimi min u nətəm kəmotol uək uərisig, kəmotol uək əmə e auə kətiəh əmə, mətəu
ik nəmətəou itimah təhmen-əhmen əmə. Mətəu itimah iəmotol uək asoli e nərauiə əskasik e
nian apiəpiə.’

---

* **19:24** Kamə̀l in nati miəgəh kəti iətəm in iahgin tapirəkis hos mine kau. Afin-to e tiksinəri. **19:26** Job 42:2 **19:28** Mat 25:31; Luk 22:30; Nəh 3:21 **19:30** Mat 20:16; Luk 13:30 * **20:2** “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Tənariəs kətiəh in təhmen e nətəouiən rəha uək o nian kətiəh. Rəueiu, 1 tənariəs təhmen e 1,000 vatu. **20:8** Lev 19:13; Dut 24:15

13 “Mətəu iətəmi asoli təməni=pən kəm lah məmə, ‘Iəu kəti. Iəsakləhiən kəm ik. ?Nəməni
məmə nəkol uək o uan tənariəs, uə kəpə?
14 Os rəham məni matuvən. Iəkolkeikei məmə iəkətəou iətəmimi u iətəm təmol uək uərisig
təhmen əmə lam.
15 Rəhak u məni. ?Iəkəhrun noliən lanəha nati nak iətəm iəkolkeikei, uə kəpə? ?Nətəməki
lak mətəu-inu iatol təuvir?’ ”
16 Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən əuhlin, təməni=pən kəm lah məmə, “Tol
lanəha, iətəmi tatuərisig otaupən, kəni iətəmi tətaupən otuərisig.”

Iesu təməni pətigəm
rəhan nimisiən
(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

17 Kəni nian Iesu təmatuvən Jerusiləm, təmos rəhan nətəmimi tueləf motəhtul pisin, kəni
təməni=pən kəm lah məmə,
18 “Kautəhuvən əpəha ilis Jerusiləm, kəni iəu Nəti Iətəmimi, okegəhan=pən lak kəm pris
asoli min mine nəgətun min rəha Lou. Kəni okotiuvi pətigəm iəu məmə iəkimis,
19 kəni motəfən iəu kəm Nanihluə min məmə okotəuvsan lak, kəni motalis motoh, kəni
motətu-pəri iəu e nigi kəməluau məmə iəkimis. Kəni uərisig e nian kisil, kəni Uhgin
otosmiəgəh min iəu e nimisiən.”

Nətapuəhiən rəha mamə kəti o Iesu
(Mak 10:35-45)

20 Kəni pətan rəha Səpəti, tos nətilau mil muva misin=pən nəulin o Iesu, mətətapuəh e nati
kəti ohni. (Ilau iətəmimi mil rəha Iesu.)
21 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “?Nəkolkeikei nak?”
Kəni pətan təməni=pən məmə, “Pəh nəkegəhan lan məmə nətik mil u, ilau pəti kəti otəharəg
e nikalim maru, kəni kəti təharəg e nikalim məuil, ikin ima nəsanəniən mine nisiaiən, nian
onəkarmənig lan.”
22 Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, “Nəkuəruru nati iətəm nətuətapuəh ohniəu. ?
Təhro? ?Itəlau, nikitəlau təhti məmə nəkuəhrun məmə ko nəkuos nahməiən u oiəkos məmə
oiəkətəu tərah?”† Kəni kuəni=pən kəm Iesu məmə, “Əuəh, iəkuəhrun.”
23 Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, “Pəhriən, onəkuəmnim=pən e rəhak kap rəha
nətəuiən nahməiən. Mətəu o nəharəgiən e nikalik maru mine məuil, səniəmə rəhak məmə
iəkəni. Ikin mil əha, ilau rəha nətəmimi min u iətəm Uhgin təmol əpenə-penə o lah.”
24 Nian nətəmimi ten min rəha Iesu kəmotətəu nəghatiən əha, kəni niəməha təmol pik ilah
o suah mil ilau pian mətəu ilah min kotolkeikei məmə kəhuva motepət.
25 Mətəu Iesu təmauin e lah kəhuva kətiəh, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Nəkotəhrun
rəkis noliən rəha nətəmi asoli rəha Nanihluə min. Ilah kautol təskasik pik kəm rəhalah min
nətəmimi. Kəni rəhalah kəpmən min kautol ilah kəutəməhli ləhtəni e narmənigiən rəhalah.
26 Mətəu itəmah, ko nəsotoliən lanəha. Mətəu nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə otuva in
iətəmi asoli kəti rəhatəmah, in otəkeikei muva məhmen e ioluək kəti rəhatəmah,
27 kəni nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə otəhtul aupən e təmah, in otəkeikei muva slef
rəhatəmah.
28 Noliən əha təhmen əmə lak, Nəti Iətəmimi. Iəməsuvaiən məmə nətəmimi okotol uək
rəhak, mətəu iəmuva məmə iəkol uək rəhalah, kəni iəkəfən rəhak nəmiəgəhiən məmə iəkitis
ilah e rəhalah noliən tərah min.”

Iəmnəu mil kəmueruh nati
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

29 Nian Iesu mine rəhan min nətəmimi kəmohiet e taun Jeriko, nimənin nətəmimi
kəmohtəu=pən.
30 Kəni iəmnəu mil keiu kətuəharəg e nikali suaru, kəni nian kəmuətəu məmə Iesu tətaliuək
e suaru mətuva, kəni kəmuagət əfəməh muəni məmə, “!Iərmənig, Mipi Kig Tefit, asəkəhruin
itimlau!”
31 Kəni mətəu, nimənin nətəmimi kautəniəhu ilau, motəni=pən məmə kəsuagət pikiən,
mətəu ilau kuagət pik agin min məmə, “!Iərmənig, Mipi Tefit, asəkəhruin masiru itimlau!”
32 Kəni Iesu təhtul mauin e lau, məni=pən məmə, “?Nəkuolkeikei məmə iəkol nak kəm
təlau?”
33 Kəni kuəni=pən məmə, “Iərmənig, iəkuolkeikei məmə iəkueruh nati.”

20:16 Mat 19:30; Mak 10:31 **20:18** Mat 16:21; 17:22-23 **20:21** Mat 19:28; Luk 22:30 † **20:22** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “?Itəlau, nikitəlau təhti məmə nəkuəhmen məmə kitahal okihləmnim pəti e kap rəha nətəuiən nahməiən iətəm iəu iəkəkeikei məmnim lan?” **20:22** Mat 26:39; Jon 18:11 **20:25** Luk 22:25-26 **20:26** Mat 23:11; Mak 9:35 **20:28** Luk 22:27; Fil 2:7

34 Kəni Iesu təmasəkəhruin ilau, kəni mek nəhmtilau. Kəni rəueiu agin, kinatueruh nati, kəni matuitəu=pən Iesu.

21

Iesu təmuvən əpəha Jerusiləm mol əpu məmə in Kig
(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

1 Nian kinəhuva iuəkir o Jerusiləm, minəhuva Petfas e Nitəuət Rəha Nigi U Olif, kəni Iesu
təmahlirəkis rəhan mil iətəmimi keiu,
2 kəni məni=pən kəm lau məmə, "Ian əpəha e lahuənu aupən e tah, kəni ikin əha nəkueruh
uəhai əmə togki kəti kəmohrain ilau nətin. Kəni nəkiatis ilau muasig miəuva kəm iəu.
3 Nəmə iətəmi kəti təni nati kəti kəm təlau, nəkuəni=pən kəm in məmə Iərmənig tolkeikei ilau,
kəni otəpanahli=pa uəhai əmə ilau."
4 Nati u təmuva məmə otol nəghatiən nak iətəm iəni təməni otuva mol nipəhriəniən. Iəni
təməni məmə,
5 "Otəni=pən kəm nətəmimi əha Jerusiləm* məmə,
'Oteruh-to, rəhatəmah kig tətuva o təmah,
rəhan nətəligiən in ləhtəni,
kəni mətasuə e togki,
mine togki u in nətin əmə.' "
6 Kəni iətəmimi mil rəha Iesu kəmian muol nati nak iətəm Iesu təməni məmə okuol.
7 Kəmuasig togki mine nətin, kəni muələhu-pəri rəhalau kot min e togki mil, kəni Iesu
təməharəg-pəri lan.
8 Nimənin nətəmimi tepət kautepin rəhalah min kot əpəha e suaru, kəni nəuvein kotətei
nimali nigi min, kəni motepin ilah e suaru e nisiaiən.
9 Kəni nimənin nətəmimi nətəm kəutaupən e Iesu, mine nimənin nətəmimi nətəm
kautəhuərisig e Iesu, kəutagət əfəməh mautəni məmə,
"!Hosanə† o Mipi Tefit!
!Iərmənig Uhgin tətatig ilau iətəmimi u iətəm tətuva e nərgin!
!Hosanə o Uhgin əpəha ilis e negəu e neai!"
10 Nian Iesu təmiet=pən Jerusiləm, nətəmimi rəfin əha ikin nikilah təmauit, kəni mautəni
nəghatiən tepət məutətapuəh məmə, "?Pəh u?"
11 Kəni nimənin nətəmimi kotəni məmə, "Inu iəni Iesu, rəha Nasərit, əpəha e nitəni Kaləli."

Iesu əpəha e Nimə Rəha Uhgin
(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

12 Kəni Iesu təmuvən əpəha imə e Nimə Rəha Uhgin, kəni məhgi pətigəm nətəmimi nətəm
kautol səlim mine mautos nəhmtin natimnati əha ikin məmə okotol sakrifais lan. Kəni
mahuvihin tepil min iətəm kətəuhlin məni ikin, kəni mahuvihin jeə min rəha nətəmimi min
u kautol səlim e iəuein min.‡
13 Kəni məni=pən kəm lah məmə, "Kəmətei e Nauəuə Rəha Uhgin məmə, 'Rəhak nimə,
okauin lan məmə nimə rəha nəfakiən kəm Uhgin,' mətəu itəmah nəmotol məmə in 'nimə
rəha iakləh min.' "
14 Kəni nətəmimi nətəm nəhmtilah tərah mine nətəmimi nəhlkilah təməpaiu-əpaiu
kəməhuva ohni əpəha e Nimə Rəha Uhgin, kəni tol vivi ilah.
15 Kəni pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou kəmoteruh nati təuvir min iətəm in
təmol, kəni moteruh min kəlkələh min kəutagət əfəməh əpəha e Nimə Rəha Uhgin, mautəni
məmə, "!Hosanə o Mipi Tefit!"
Mətəu nətəmi asoli əha, niəməha təmol ilah.
16 Kəni kotəni=pən kəm Iesu məmə, "?Nətətəu nati nak kəlkələh min kəutəni, uə kəpə?"
Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Əuəh. Nəmotafin, uə kəpə, nəghatiən iətəmi kəti
təməni kəm Uhgin iətəm tətəni lanu lan məmə,
'E nohli kəlkələh agin min mine nəpəou min agin,
nəmol məmə ilah okotəni-vivi ik'."
17 Kəni təməpəh ilah miet Jerusiləm muvən e taun Petəni, mapili ikin.

---

* **21:5** Nəghatiən əhruahru rəha Kris təni məmə, "Nətin Pətan Saion" kəni nipəti nəghatiən u məmə "nətəmimi rəha Jerusiləm." Saion in nərgin kəti min rəha Jerusiləm. **21:5** Sek 9:9 † **21:9** Nipəti nəghatiən u "Hosanə" təni məmə, "əni-vivi." Nətəmimi kəməutəni pətigəm məmə Iesu in Məsaiə, iətəmimi u Uhgin təməni məmə in otahli=pa məmə otosmiəgəh ilah. **21:9** Sam 118:26 ‡ **21:12** Afin-to e tiksinəri "Nimə Rəha Uhgin" o nəhruniən natimnati nian Iesu təmuvən məhgi pətigəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgin. **21:13** Aes 56:7 **21:13** Jer 7:11 **21:16** Sam 8:2

Nigi kəti fik təmaukei-aukei
(Mak 11:12-14,20-26)

18 Ləplapin agin, Iesu təmitəlig=pən min Jerusiləm, kəni nəumis tinus.
19 Kəni təmafu nigi u fik e nikali suaru, kəni təmuvən ohni mətəu təsehiən nəuan kəti, mafu əmə nimalin. Kəni təni=pən kəm nigi u məmə, "!Ko nəsəuə miniən!" Kəni rəueiu agin, nigi təmaukei-aukei.
20 Nian rəhan nətəmimi kəmoteruh nati əha, kəni narmilah təmiuvig, kəni motəni=pən kəm Iesu məmə, "?Təhro nigi əha fik təmaukei-aukei uəhai əmə lanəha?"§
21 Mətəu Iesu təməni=pən məmə, "Iətəni=pinə nipəhriəniən məmə nəmə nautos nəhatətəiən, kəni rəhatəmah nətəligiən təsoliən keiu, nəkotəhrun noliən nati nak iətəm iəmol e nigi u fik. Mətəu səniəmə in əmə əha, nəkotəhrun nəni-pəniən kəm nitəuət əha məmə 'Uvən miuvig mamnim əpəha ləuantəhi,' kəni otol nəuiatəmah.
22 Nəmə nəkotəhatətə, kəni onəkotos nati nak iətəm nəutətapuəh lan e nəfakiən."

Nətapuəhiən o nepətiən
rəha Iesu
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

23 Iesu təmuvən e Nimə Rəha Uhgin, kəni nian təmətəgətun, pris asoli min mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, kəhuva ohni motəni=pən məmə, "?Natol natimnati min u e nepətiən rəha pəh? ?Kəni pəh təməfinə nepətiən ko?"
24 Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Iəkətapuəh=pinə min e nəghatiən kəti kəm təmah. Nəmə nəkotəfa nəghatiən kəti, kəni iəkəni=pinə kəm təmah məmə nepətiən nak iətəm iatol natimnati min u lan.
25 ?Nepətiən rəha Jon təmsipən iə o noliən bəptais? ?Təmsipən e negəu e neai, uə rəha nətəmimi əmə?"
Kəni kəmotəni=pən kəm lah min məmə, "Nəmə kotəni məmə, 'Nepətiən rəha Jon təmsipən e negəu e neai,' kəni otəni məmə, '?Mətəu təhro nəsotəniən nipəhriəniən lan?'
26 Mətəu nəmə kotəni məmə, 'Rəha nətəmimi əmə,' kitah kəutəgin e nimənin nətəmimi ikinu rəueiu mətəu-inu nikilah təhti məmə Jon in iəni kəti rəha Uhgin."
27 Tol lanəha, kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, "Itimah iəkotəruru."
Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Kəni iəu min, ko iəsəniən kəm təmah məmə e nepətiən nak iatol natimnati min u lan."

Nəghatiən əuhlin
e suah mil keiu.

28 Kəni Iesu təməni=pən məmə, "?Təhro? ?Nikitəmah tətəhti məmə nak? Suah kəti, nətin iərman keiu. Kəni təmuvən məni=pən kəm iətəm iahgin lan məmə, 'Nətik, uvən mol uək rəueiu əpəha e nasumiən.'
29 Mətəu nətin təməni=pən məmə, 'Iəkəpəh.' Kəni matig məuhlin min rəhan nətəligiən, kəni muvən e nasumiən.
30 "Kəni tatə təmuvən o nətin iətəm təkəku, məni=pən min kəm in nati kətiəh əmə. Kəni nətin təməni=pən məmə, 'Əuəh, tatə, iəkuvən,' mətəu təməpəh=pən e nasumiən.
31 "?Otəni-to məmə suakəku mil u in pəhruvən, təmol nəuia rəhan tatə?"
Kəni kəmotəni=pən məmə, "Suakəku iətəm iahgin lan."
Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Əuəh, in əhruahru. Kəni iətəni=pinə nipəhriəniən məmə, nətəmi kautos məni rəha takis, mine nipətan rəha suaru kautəhuvən e Narmənigiən Rəha Uhgin aupən e təmah,
32 mətəu-inu Jon təmuva o təmah məmə otəgətun suaru rəha noliən əhruahru, kəni mətəu itəmah nəsotəniən nipəhriəniən lan. Nəti suah u iətəm təkəku tətəgətun=pən itəmah. Mətəu nətəm kautos məni rəha takis, mine nipətan rəha suaru kəmotəni nipəhriəniən lan. Nəti suah iətəm tepət lan tətəgətun=pən ilah. Kəni nəmoteruh pau nati əha, mətəu nəməsotəuhliniən itəmah e rəhatəmah noliən tərah min, kəni məsotəniən nipəhriəniən lan."*

---

§ **21:20** E Oltestimin, nigi u fik tatol nəmtətiən e nətəm Isrel. Iesu in təmol nigi u fik taukei-aukei məmə otəgətun nətəmi asoli rəha Isrel, okol nalpiniən kəm lah. Uə təhmen əmə lanu məmə Uhgin otol nalpiniən kəm nətəmimi min u kəsotoliən nəuan uə məsotəfakiən kəm in (Aiseə 5:1-7 mine Jeremaea 8:4-13 rəhalau nəghatiən təhmen əhmen; eruh min Matiu 24:2 mine futnot). Mine Iesu təməgətun min lanu məmə otəgətun rəhan min nətəmimi o rəhalah nəhatətəiən, u inu, rəhalah nəhtuliən e Uhgin. **21:21** Mat 17:20; Luk 17:6; Jon 14:12; 1Kor 13:2 **21:22** Mat 7:7-11; 18:19 **21:26** Mat 14:5

* **21:32** Nətəmimi rəha nosiən takis mine nipətan rəha suaru, ilah kautol təfagə tərah, kəni ilah kotəhmen e suakəku u iətəm tepət lan. Aupən kəmotəhti nəuia Uhgin, mətəu uərisig ko kotol nati nak təməni. Nətəmi asoli rəha nətəm Isrel mine nətəm u kəsotəhatətəiən e Iesu kotəhmen e suakəku u iətəm təkəku. Kəutəni əmə e nohlilah məmə kotolkeikei Uhgin kəni motol nəuian, mətəu nikilah isəu o Uhgin. **21:32** Luk 3:12; 7:29-30

Nəghatiən əuhlin e nətəmimi tərah nətəm kəutasum
e nasumiən
(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

33 Kəni Iesu tətəkeikei mətəni məmə, “Otətəlig-to e nəghatiən əuhlin kəti min. Iətəmi asoli
kəti rəha nasumiən, təmol nasumiən kəti e niləuis kəti kətəni məmə krep, u katol wain lan.
Kəni mol kəlkəl e kəpiel muvən mitəlau lan. Kəni mol ikin kəti o noliən nimei nevig-evigiən
e nəua krep məmə nəhu krep otaiu kəni mol wain lan. Kəni mol nimə kəti iətəm in ilis məmə
iətəmi otəri lan mətəsal vivi o nasumiən o nati miəgəh min mine nətəmimi.†
“Kəni təmegəhan=pən e nasumiən kəm nətəmimi məmə okotasum lan, kəni məuəri nəua
krep, nəuvein rəhan, nəuvein rəhalah. Kəni miet muvən e naliuəkiən ikin pisin pisin kəti.
34 “Nian krep tinimarəg, kəni tahli=pən rəhan ioluək min məmə okəhuvən e nasumiən
rəha krep, motətapuəh o nətəmimi nətəm kautol uək e nasumiən məmə okotəfən rəhan krep
nəuvetin kəm lah.
35 “Mətəu nətəm kautol uək e nasumiən kəmotaskəlim rəhan ioluək min, kəni motoh kəti,
motohamu kəti, motəhti e kəpiel iətəm tatol kisil lan.
36 Kəni tahli=pən min ioluək min nəuvein kəhuvən o lah, ilah tepət tapirəkis in min aupən.
Kəni nətəmimi nətəm kautol uək e nasumiən kotol tərah e lah e noliən əhmen min əmə məmə
kəmotol e in min aupən.
37 Naunun agin, tahli=pən nətin iərman tuvən o lah, kəni məni məmə, ‘Ilah okotəkeikei
motisiai nətik.’
38 “Mətəu nian nətəmimi min kautol uək e nasumiən kəmotafu nətin, kəni kotəni=pən kəm
lah min məmə, ‘Inu nəti iətəmi asoli iətəm otarmənig e nasumiən nian rəhan tatə otimis. Pəh
kəhuvən motohamu min, kəni motos nasumiən məmə rəhatəmah motarmənig lan.’
39 Kəni kəmotaskəlim motatu pətigəm lan e nasumiən, kəni motohamu.”
40 Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən əuhlin, kəni məni məmə, “? Tol lanu lan,
nian iətəmi asoli rəha nasumiən otuva, kəni otol nak e nətəmimi nətəm təmegəhan=pən e
nasumiən kəm lah?”
41 Kəni kəmotəni=pən məmə, “Otərəkin agin nətəm kotərah min əha, mohamu ilah. Kəni
uərisig, təpanegəhan e rəhan nasumiən əha tuvən e nəhlmi nətəmimi pisin nəuvein, kəni e
nian əhruahru iətəm krep tatimarəg, ilah okotəfən nəuvetin rəhan.”
42 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “? Nəmotafin e Nauəuə Rəha Uhgin u, uə kəpə?
Tətəni məmə,
‘Pos u iətəm nətəmimi rəha nuvləkiniən nimə kəsotolkeikeiən motəpəh,
in tinuva pos iətəm tol nəhgin o noliən nimə.‡
Iərmənig təmol nati u,
kəni in nati təuvir agin e nəhmtitah.’
43 Tol lan əha, iətəni kəm təmah məmə Narmənigiən Rəha Uhgin okos rəkis o təmah, kəni
kəfən kəm nətəmimi min u nətəm okotol nəuialah.
44 Nəmə iətəmi kəti otaiu məlәs pikin pos u, nikilkilin titəgit əgit. Uə nəmə pos u otəmei
məməhli-ərain in, otauvtəuvtə mərah agin.”§
45 Nian pris asoli min mine Farəsi min kəmotətəu nəghatiən əuhlin iətəm Iesu təməni, kəni
kəmotəhrun məmə tətəghati e lah.
46 Kəni kinəutəsal e suaru kəti məmə okotaskəlim Iesu motləfən e kaləpus, mətəu kautəgin
e nimənin nətəmimi, mətəu-inu nətəmimi kəutəni məmə in iəni kəti.

22

Nəghatiən əuhlin
e nauəniən asoli rəha marit
1 Kəni Iesu təməni min nəghatiən əuhlin kəti min məmə,
2 “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgin. Kig kəti iətəm təmol əpenə-
penə e nauəniən asoli o marit rəha nətin.
3 Kəni mahli=pən rəhan noluək min məmə okəhuvən o nətəmimi min u nətəm təmahli=pən
rəkis nəghatiən o lah məmə okəhuva o nauəniən rəha marit. Mətəu kotəni məmə ko
kəsəhuvaiən.

---

† **21:33** Natimnati iətəm Iesu tətəghati lan e fes 33 tətəghati e noliən rəha noliən wain **21:33** Aes 5:1-2 **21:38** Mat 27:18 **21:39** Hip 13:12 ‡ **21:42** “pos” — Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “kəpiel.” E nian əha, nətəmimi kəmotol nimə e kəpiel. Kəni kəpiel keikei in kəpiel ləhtəni agin u tətaskəlim nimə mətuvləkin nimə lan. Rəueiu u Tanna, nətəmimi tepət kautol nimə e pos mine napət. Kəni pos iətəm in nati keikei in pos u iətəm tol nəhgin maskəlim nəhgi nimə. Iesu tətəghati aru lan məmə in pos iətəm tol nəhgin. **21:42** Sam 118:22-23; Rom 9:33; 1Pitə 2:6-8 § **21:44** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin təuvir agin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən rəha fes 44 u tikə.

4 “Kəni tahli=pən rəhan noluək nəuvein min, məni=pən kəm lah məmə, ‘Əhuvən
motəni=pən kəm nətəmimi min u nətəm iəmahli=pən rəkis nəghatiən o lah məmə, inol əpenə-
penə rəkis e rəhak nauəniən. Rəhak kau min mine nəti kau min u kotasisi vivi, iəmoh rəkis
ilah, kəni natimnati rəfin tinəhmen. Əhuva e nauəniən rəha marit.’
5 “Mətəu kəsotətəligiən e noluək min, kəni motaiu atiti, kəti tatuvən e rəhan nasumiən, kəti
tatuvən e rəhan bisnis.
6 Kəni nəuvein kotaskəlim noluək min rəhan, motol tərah e lah, kəni motohamu ilah.
7 Kəni kig, niəməha təmol pik. Kəni tahli=pən rəhan soldiə min kəhuvən, kəni motohamu
nətəmimi min u nətəm kəmotohamu rəhan noluək min, kəni motasiəpən e rəhalah taun
asoli.
8 “Kəni məni=pən kəm rəhan noluək min məmə, ‘Kinol əpenə-penə rəkis e nauəniən rəha
marit, mətəu nətəmimi min u iəmahli=pən rəkis nəghatiən o lah, noliən rəhalah təsəhmeniən
məmə okəhuva.
9 Tol lanəha, əhuvən əpəha e suaru asoli min kəni motəni=pən kəm nətəmimi əpnapin rəfin
nətəm nəkoteruh məmə okəhuva e nauəniən rəha marit.’
10 Kəni noluək min kəməhuvən əpəha e suaru asoli min, kəmotuhapumin nətəmimi rəfin
u kəmoteruh ilah, nətəmimi nətəm kotəuvir mine nətəmimi min u nətəm kotərah, kəni ikin
kətauən ikin təməriauəh e nətəmimi.
11 “Mətəu nian kig təmuva meruh nətəmimi, təmeruh min iətəmimi kəti əha ikin iətəm
təsuvəniən e napən rəha marit.
12 Kəni kig təməni=pən məmə, ‘?Iəu kəti, nəməhro? ?Nəmuva imə mətəu nəməsuvəniən e
napən rəha marit?’ Kəni suah u tinəruru nuhalpiniən nəghatiən rəhan. *
13 “Kəni kig təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, ‘Otəlis-ərain nəhlmin mine
nəhlkin, kəni motəraki pətigəm əpəha e napinəpuiən ikin kətasək ikin, kəni katigət-ərain
nəhluvtəmi ikin.’ ”
14 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Tol lanəha mətəu-inu nətəmimi tepət, kətahli=pən
nəghatiən o lah, mətəu nəuan nəuvein əmə nətəm katitəpin ilah.”

Takis rəha Kig Sisə
(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

15 Kəni Farəsi min kəmohiet məhuvən motol nəghatiən ekəu-ekəu min məmə otiuvi=pən
Iesu o nəniən nəghatiən kəti iətəm təsəhruahruiən.
16 Kəni kotahli=pən rəhalah nətəmimi kəhuvən o Iesu ilah nətəmimi rəha pati rəha Herot.
Kəni motəni=pən məmə, “Iəgətun. Iəkotəhrun məmə ik iətəmi əhruahru, kəni mətəgətun
pəhriən suaru əhruahru rəha Uhgin. Nəsoliən məmə nətəligiən rəha nətəmimi okotiuvi rəkis
rəham nətəligiən, mətəu-inu natol təhmen-əhmen əmə kəm nətəmimi rəfin, nəmə in iətəmi
asoli uə iətəmi əpnapin əmə.
17 Kəni əni-to kəm timah rəham nətəligiən e nati u. ?Təhruahru məmə okətəou=pən takis
kəm Kig Sisə, uə kəpə?”
18 Mətəu Iesu tinəhrun rəhalah nətəligiən tərah min, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “!
Itəmah kəuit kəsuə min! ?Təhro nəutalkut məmə nəkotol kekəu-ekəu ohni iəu?
19 Otəgətun-to məni iətəm katətəou takis lan.” Kəni kotos məni † məhuva kəm in,
20 kəni təməni=pən kəm lah məmə, “?Narmi pəh u, kəni nərgi pəh u e məni u?”
21 Kəni kəmotəni=pən məmə, “Kig Sisə.”
Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Narmin tətəgətun məmə inu in nati kəti rəhan
pəhriən. Kəni tol lanko, nak u rəha Kig Sisə, otəfən kəm Kig Sisə. Kəni nak u rəha Uhgin,
otəfən kəm Uhgin.”
22 Nian kəmotətəu nəghatiən əha, narmilah təmiuvig. Kəni kəmotəpəh Iesu motagim.‡

Nian Uhgin otosmiəgəh nətəmimi e nimisiən.
(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

23 E nian əha inəha, Satusi min kəməhuva o Iesu. Ilah kəutəni məmə nətəmimi
okəsotəmiəgəh miniən e nimisiən. Kəni kotəni=pən kəm Iesu məmə,

---

22:6 Mat 21:35 * **22:12** Nətəmimi nəuvein rəha noliən stadi e Baebol ilah nikilah təhti məmə kig təməfən napən rəha marit kəm nətəmimi rəfin məmə okəhuvən lan, mətəu inkonu kəmos əpnapin əmə nətəmimi nətəm kəmafu ilah e suaru min. Mətəu iətəmimi u nikin təməhti məmə otəsuvəniən e rəhan napən əha kəməfən məmə otuvən lan, inu noliən u tətəgətun məmə in təsisiaiən kig mine nətin. **22:13** Mat 8:12; 25:30; Luk 13:28 **22:15** Mak 3:6 † **22:19** Məni iətəm kəmotos məhuva in koin kəti, nərgin u “tənariəs,” iətəm təhmen e 1,000 vatu. **22:21** Rom 13:7 ‡ **22:22** Nəmə Iesu tuhalpin kəni məni məmə okəsotətəouiən takis, in otol nati kəti nətəm Rom nikilah otəsagiəniən ohni, kəni ko kotəhrun nələsiən in. Nəmə in tuhalpin məni məmə okotəkeikei motətəou takis, kəni in otol nati kəti nətəm Isrel nikilah otəsagiəniən ohni, kəni okotələs in. Mətəu rəhan nuhalpiniən in tol pisin, rəhan nəghatiən təməu nikilah e nati əha: u niki iətəmimi. Kəni ilah kəməsotələsiən in mine ilah kəmotauit pəhriən e nəghatiən əha. **22:23** Uək 23:8

24 “Iəgətun. Mosis təməni kəm tah məmə, nəmə iərman kəti otimis, kəni məpəh rəhan
pətan, kəni məsuələsiən nətilau kəti mine, kəni pian otəkeikei mit pətalimis əha, məmə
okuələs nətilau kəti ko, kəni suakəku u otos nimei rəhan tatə asoli əpəha tinimis rəkis.
25 “Kəni ikin əha imatimah ikin, nəman ilah səpin, u rəhalah tatə kətiəh. Kəni iətəm tepət e
lah təmaupən mit pətan kəti, kəni məsuələsiən nətilau kəti, kəni mimis. Kəni pian iətəm tatol
keiu lan tit pətalimis.
26 Kəni in min təmimis məsələsiən nətin kəti, kəni iətəm tatol kisil lan mine ilah rəfin
məhuvən mətəuarus=pən iətəm tatol səpin, kəmotol nati kətiəh əmə.
27 Kəni əmeiko, pətalimis timis.
28 ?Tol lanəha, əni-to kəm timah məmə, e nian iətəm Uhgin otosmiəgəh nətəmimi lan e
nimisiən, pətan əha in rəha pəh, mətəu-inu ilah rəfin əha səpin kəmotol marit e pətan əha?”
29 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah nəmotəni arəpən rəhatəmah nəghatiən
mətəu-inu nəsotəhruniən Nauəuə Rəha Uhgin mine nəsanəniən rəhan.
30 Nian Uhgin otosmiəgəh nətəmimi e nimisiən, kəni nətəmimi okəsotoliən marit,
okotəhmen e nagelo min əpəha e negəu e neai.
31 ? Nəmotafin uə kəpə, Nauəuə Rəha Uhgin iətəm tətəghati e nian Uhgin otosmiəgəh
nətəmimi e nimisiən? Tətəni məmə,
32 ‘Iəu Uhgin rəha Epraham, iəu Uhgin rəha Aisək, kəni iəu Uhgin rəha Jekəp.’ In
səniəmə Uhgin rəha nətəm kəmohmis, mətəu in Uhgin rəha nətəmimi nətəm kəutəmiəgəh,
təhmen=pən min e suah milahal, u nati əpnapin nipətilahal təmimis nuvəh rəkis, mətəu
narmilahal tətatig əhanəh u rəueiu.”
33 Nian nimənin nətəmimi kəmotətəu nəghatiən əha, narmilah təmiuvig o nəgətuniən
rəhan.

Lou iətəm in ilis pik
(Mak 12:28-34)

34 Nian Farəsi min kəmotətəu məmə Iesu təmasisig e nohli Satusi min e rəhan nəghatiən,
kəni Farəsi min kəməhuva kətiəh.
35 Kəni kəti iətəm təhrun pik Lou, təməni=pən nəghatiən kəti kəm Iesu məmə Iesu otəni
nəghatiən kəti təsəhruahruiən, məmə
36 “Iəgətun. ?Lou pəhruvən rəha Uhgin u in ilis pik?”
37 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Nəkəkeikei molkeikei Iərmənig Uhgin rəham e nikim rəfin
rəham, mine nətəligiən rəfin rəham, mine nəmiəgəhiən rəfin rəham.
38 Inu in Lou iətəm tətaupən kəni in ilis pik.
39 Kəni Lou iətəm tatol keiu lan, in iuəkir təhmen əmə, məmə, ‘Nəkəkeikei molkeikei ik kəti
təhmen əmə məmə nəkolkeikei aru ik.’
40 Kəni Lou mil u keiu, ilau nəukəti Lou rəfin, mine nauəuə rəha iəni min rəfin aupən.”

Kristo in nəti pəh
(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

41 Kəni e nian Farəsi min kəutuhapumin ilah min, Iesu təməni=pən məmə,
42 “?Nikitəmah təhti məmə nak, e Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa? ?In tatsipən
e nəuaniləuis rəha pəh?”
Kəni ilah kotəni=pən məmə, “In mipi Kig Tefit.”
43 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Mətəu təhro e Tefit, iətəm tətəghati e Narmin Rəha Uhgin,
tətauin e Kristo məmə ‘Iərmənig.’ Mətəu-inu tətəni məmə,
44 ‘Iərmənig Uhgin təməni=pən kəm rəhak Iərmənig məmə,
“Əharəg u e rəhak maru, ikin ima nəsanəniən mine nisiaiən,
mətəuarus=pən iəu iəkələs iahu rəham tikimir min
məlin=pən ilah əpəha ləhtəni e nəhlkəm,
məmə nətarmənig e lah.” ’
45 ?Kəni nəmə Tefit tətauin e Kristo məmə ‘rəhak Iərmənig,’ kəni otəhro məmə Kristo in mipi
Tefit tərah?”
46 Kəni iətəmimi kəti təruru nuhalpiniən nəghatiən rəha Iesu. Kəni e nian əha matuvən,
kəmotəgin e nətapuəhiən e nəghatiən kəti min.

22:24 Dut 25:5 **22:32** Eks 3:6 **22:37** Dut 6:5 **22:39** Lev 19:18; Mat 7:12 **22:40** Rom 13:10; Kəl 5:14
22:42 Jon 7:42 **22:44** Sam 110:1; Mat 26:64

23

Iesu təmagət əskasik
e nəgətun min rəha Lou
mine Farəsi min
(Mak 12:38-40; Luk 11:37-54; 20:45-47)

1 Kəni Iesu təməni=pən kəm nimənin nətəmimi, mine rəhan min nətəmimi məmə,
2 "Nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min kautos nepətiən məmə okotəni pətigəm Lou rəha
Mosis kəm təmah.
3 Tol lanəha, nəkotəkeikei motohtəu=pən kəni motol natimnati min rəfin iətəm kəutəni kəm
təmah. Mətəu nəsotoliən kəmə ilah u kəutəni əmə nati, mətəu ilah kəsotoliən nati iətəm
kəutəni pətigəm.
4 Kautəkeikei o nətəmimi məmə okotohtəu=pən lou əskasik min iətəm kotəhmen e katipə
figəm, mətəu ko ilah kəsotəfəniən nəuanəhlmilah məmə okotasiru e lah.
5 "Natimnati rəfin iətəm ilah kautol, kautol əmə məmə nətəmimi okoteruh. Nəkotəhrun
pauis kəti kətəni məmə failaktri iətəm nətəmimi kəmotaipei=pən nəghatiən rəha Nauəuə
Rəha Uhgin ikin, konu motəlis rəhn-kapə lah mine nəhlmilah lan.* Mətəu rəha nəgətun min
rəha Lou mine Farəsi min, rəhalah pauis in iahgin tapirəkis. Kəni nəkotəhrun niləuis əlkələh
min iətəm kəutəhkul=pən e nipəgnəmti kot min, iətəm tətəgətun məmə iətəmimi in tətəhtul
əskasik o nitəu-pəniən Lou. Mətəu rəha nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, rəhalah
niləuis təfəməh pik.
6 Kəni e lafet min, ilah kotolkeikei ima nisiaiən, kəni e nimə rəha nuhapuminiən, ilah
kotolkeikei məmə okotəharəg e jeə aupən.
7 Kəni e ikin katol makit ikin, ilah kotolkeikei məmə nətəmimi kotəni təuvir kəm lah, kəni
məutauin e lah məmə 'Rapai' u nipətin təni məmə 'iəgətun katisiai.'†
8 "Mətəu sotoliən məmə nətəmimi okotauin e təmah məmə 'Rapai,' mətəu-inu rəhatəmah
Iəgətun katisiai kətiəh əmə, kəni itəmah piatəmah min.
9 Kəni sotauiniən e iətəmi kəti u e nəhue niftəni məmə, 'Tatə, iətəm katisiai,' mətəu-inu Tatə
rəhatəmah kətiəh əmə əpəha ilis e negəu e neai.
10 Kəni sotoliən məmə nətəmimi okotauin e təmah məmə, 'Iəgətun,' mətəu-inu rəhatəmah
Iəgətun kətiəh əmə, Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa.
11 Iətəmimi u in tepət e təmah, in təkeikei muva ioluək rəhatəmah.
12 Tol lanəha mətəu-inu, iətəmimi iətəm otəfəri aru in, Uhgin otosiahu, kəni iətəmimi iətəm
otosiahu aru in, Uhgin otəfəri.
13 "! Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, nərahiən asoli otuva
o təmah! ! Itəmah nəfaki eiuə min! Nəutasisig e suaru o nətəmimi o nuvəniən matig
ahgəl Narmənigiən Rəha Uhgin. Mətəu itəmah nəsəhuvəniən, kəni nəsotegəhaniən məmə
nətəmimi kəhuvən ikin, nati əpnapin ilah kotolkeikei məmə okəhuvən.‡
15 "! Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, nərahiən asoli otuva o
təmah! !Itəmah nəfaki eiuə min! Nikitəmah tagiən əmə məmə nəkəhuvən isəu e negəu, uə
e naliuəkiən əmə o nuvəniən e niftəni pisin pisin min məmə nəkotiuvi=pa iətəmimi kətiəh
əmə e nəfakiən rəhatəmah. Mətəu nian iətəmimi kəti tatos noliən min əha rəhatəmah, kəni
tətuva iətəmi tərah tapirəkis itəmah, kəni nəmotol məmə in otəkeikei mos nalpiniən e nigəm
asoli tapirəkis itəmah.
16 "!Kəsi, nərahiən asoli otuva o təmah nətəm nautit nətəmimi mətəu nəhmtitəmah təpis!
Itəmah nəutəni məmə, 'Nəmə iətəmi kəti tatos nonauvil e Nimə Rəha Uhgin məmə otol rəhan
nəghatiən tətəhtul əskasik, nəmə təsoliən, mətəu in nati əpnapin əmə. Mətəu nəmə iətəmi

---

* **23:5** "pauis" — inu bokis əkəku kəti kəmol e nilosi kau. Kəmətei rəkis=pən nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgin e letə əkəku agin motaipei=pən lan (Eks 13:1-10,11-16; Dut 6:4-9; 11:13-21). Nətəmimi kəmotol lanəha mətəu-inu kəmotolkeikei məmə otol nəghatiən iətəm tətatig e Dut 6:8 mine 11:18. Kəni nəman min u nətəm Isrel min rəfin nətəm kinotos rəkis nu tatin, ilah okotəfən pauis min əha nian tepət, kəni nian rəfin e nian rəha nəfakiən. Kətəlis e nipənəgin mine nəhlmin məuil e niləuis kəmol e nilosi kau. E nəghatiən Inglis, kətəni pauis min əha məmə, "Phylacteries." **23:5** Eks 13:9; Nam 15:38-39; Dut 6:8; Mat 6:1 † **23:7** Nəmə iəgətun rəha Lou təmaliuək mətuvən iuəkir ohnik, nəkəhtul e nisiaiən, kəni nəkəni təuvir kəm in, mauin lan məmə, "iətəmi asoli," uə "Rapai." Kəni nətəm Isrel kəutauin e rəhalah nəgətun asoli min nətəm ilah ilis pik məmə, "Rapai," u nipətin təni məmə "iətəmimi in ilis" uə "iətəmimi tətəmki nətəmimi" uə "iəgətun katisiai." **23:11** Mat 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 **23:12** Job 22:29; Prov 29:23; Luk 14:11; 18:14 ‡ **23:13** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, "14 Kəsi, nahməian asoli otuva o təmah nəgətun min rəha Lou, mine Farəsi min. !Itəmah nəfaki eiuə min! Nəutakləh e natimnati rəha pətalimis min, mətəu nian kətiəh əmə, nautol nəfakiən əfəməh min məmə nətəmimi okotisiai itəmah. E noliən əha, rəhatəmah nalpiniən otəskasik təhmin min."

kəti tatos nonauvil e aiən u kol tətoraip-oraip rəha Nimə Rəha Uhgin, kəni in otəkeikei mol nəuian iətəm təmos nonauvil ohni.'
17 !Itəmah nətəm nəkotalməli, nəhmtitəmah təpis! ?Naku u in ilis, aiən u kol tətoraip-oraip, uə Nimə Rəha Uhgin iətəm tatol aiən u tətasim?
18 Kəni nəkotəni min məmə, 'Nəmə iətəmi kəti tatos nonauvil e oltə, in nati əpnapin əmə. Mətəu nəmə iətəmi kəti tatos nonauvil e sakrifais iətəm tətəharəg lan, kəni in otəkeikei mol nəuian iətəm təmos nonauvil ohni.'
19 !Itəmah nətəm nəkotalməli, nəhmtitəmah təpis! ?Nak u in ilis, sakrifais uə oltə iətəm tatol sakrifais tətasim?
20 Tol lanəha, iətəm tatos nonauvil e oltə, pəhriən, tatos nonauvil e oltə mine natimnati rəfin iətəm tətəharəg lan.
21 Kəni iətəm tatos nonauvil e Nimə Rəha Uhgin, pəhriən tatos nonauvil e Nimə Rəha Uhgin mine Suah u tətatig ikin.
22 Kəni iətəmi tatos nonauvil e negəu e neai, pəhriən tatos nonauvil e jeə rəha kig u in rəha Uhgin, kəni tatos nonauvil e Suah u tətəharəg-pəri lan.
23 "! Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, nərahiən asoli otuva o təmah! ! Itəmah nəfaki eiuə min! Nautəfən tait rəhatəmah e natimnati rəfin muvən mətəuarus=pən e nimali nigi əlkələh min agin nəmiəvilah tətəpien u kətəfən e nauəniən, kətəni məmə minit, mine til, mine kumin. Mətəu nəutəpəh nati asoli e Lou, inu iətəmimi tatol təhruahru kəni məhmen-əhmen əmə kəm nətəmimi, kəni mətasəkəhruin nətəmimi, kəni tatol nian rəfin nati iətəm təkeikei matol. Təuvir nautol lou əlkələh min, mətəu nəkotəkeikei mautol lou asoli min, mətəu kəpə, nəsotoliən.
24 ! Itəmah nautit nətəmimi mətəu nəhmtitəmah təpis! ! Itəmah nətəmimi nəutəsal e mənman e rəhatəmah kap məmə o nəsotərgeiən, mətəu nautərgei nati miəgəh asoli u kau!
25 "! Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, nərahiən asoli otuva o təmah! ! Itəmah nəfaki eiuə min! Nautol noliən min nəuvein məmə nətəmimi nikilah otəhti məmə itəmah nəkotəhruahru kəni rəhatəmah noliən min kotəuvir. Mətəu əpəha imə e nikitəmah, itəmah nəumis min, kəni nian rəfin nautol əmə natimnati tərah min iətəm tətatig e rəhatəmah nətəligiən. Itəmah nəkotəhmen e kap mine pilet min. Nəutafəl vivi ihluə e kap mine pilet, mətəu əpəha imə tamikmik məriauəh e nəpieniən rəha nəmnəmitiən.
26 !Itəmah Farəsi min, nəhmtitəmah təpis! Otaupən motafəl əpəha imə e kap mine pilet, kəni ihluə min e kap mine pilet, in təuvir təsamikmikiən, u nipətin tol lanu lan. Otaupən motol nikitəmah təhruahru, kəni uərisig, rəhatəmah noliən min otəhruahru min.
27 "! Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, nərahiən asoli otuva o təmah! !Itəmah nəfaki eiuə min! Nəkotəhmen e suvət rəha nətəm kəmohmis iətəm kəmuh e pen ruən. Ihluə nətəmimi koteruh məmə təuvir, mətəu əpəha imə təriauəh e nikilkili nətəm kəmohmis, mine natimnati rəfin iətəm tamikmik.§
28 E noliən əhmen min əmə, ihluə, e noliən rəhatəmah, nətəmimi, nikilah tətəhti məmə itəmah nəkotəhruahru. Mətəu imə, e nikitəmah, nəkotəriauəh e nəghatiən nəkotəni məsotoliən, mine noliən tərah agin min.
29 "! Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, nərahiən asoli otuva o təmah! !Itəmah nəfaki eiuə min! Nəutuvləkin nimə e kəpiel rəha suvət rəha iəni aupən mine nətəm kotəhruahru, kəni mautol nahlu e kəpiel, kəni mautol malə-malə lan.
30 Kəni nəkotəni=pən məmə, 'Nəmə itimah iəmotatig e nian min rəha tipitah min, ko itimah iəməsotasiruiən e lah motohamu iəni min.'
31 E nəghatiən əha, nautəni pətigəm məmə itəmah nəuaniləuis əhruahru rəha tipitəmah min aupən nətəm kəmotohamu iəni min əha, kəni nəkotəhmen əhmen əmə e lah.
32 Kəni təuvir əmə, itəmah nəkotəkeikei motol naunun e uək iətəm tipitəmah min kəmotətuəuin.
33 "! Itəmah sineik min, mine nəti sineik min! ?Nikitəmah təhti məmə ko nəkotagim e nalpiniən e nigəm asoli? !Kəpə!
34 Tol lanəha, iəkahli=pinə iəni min, mine nətəm koteinatig, mine nəgətun min. Nəuvein, itəmah onəkotohamu ilah motətu-pəri ilah e nigi kəməluau, nəuvein onəkotalis motoh ilah əpəha e nimə rəha nuhapuminiən rəhatəmah, kəni nəuvein nəkotəgəu rəkis ilah kohiet e taun kəti mohiet məhuvən e kəti.

23:16 Mat 15:14 **23:22** Aes 66:1; Mat 5:34 **23:23** Lev 27:30; Maeka 6:8 **23:25** Mak 7:4 § **23:27** Lou rəha nətəmi Isrel təni məmə, nian iətəmimi kəti tatek nipəti iətəmi kəti tinimis, kəni tamikmik e nəhmti Uhgin o nian səpin. Kəni təkeikei mitəu=pən noliən rəha neikuasiən məmə rəhan namikmikiən otikə. Nəmə təsoliən noliən əha, kəni nətəm Isrel kotəkeikei motəpəh in. In səniəmə iətəmi Isrel u rəueiu. Afin e nauəuə u Namba japtə 19. **23:27** Uək 23:3 **23:28** Luk 16:15 **23:31** Uək 7:52 **23:33** Mat 3:7; 12:34; Luk 3:7

35 Kəni tol lanəha, itəmah onəkotos nalpiniən rəha nətəmimi nətəm kəmotohamu
nətəmimi rəfin nətəm kotəhruahru, iətəm tətuəuin e Epil iətəm təhruahru, muvən
mətəuarus=pən Səkaraea, nəti Perekaea, iətəm tipitəmah min kəmotohamu e Nimə Rəha
Uhgin nəlugin e oltə mine nimə.*
36 Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, nalpiniən rəfin u otuva o nətəm Isrel nətəm kəutatig u
rəueiu.
37 "!Əui, kəsi, nətəm Jerusiləm! Itəmah nəutohamu iəni min rəha Uhgin, kəni nətəmimi
nətəm Uhgin təmahli=pa kəm təmah, nəutahtimu ilah e kəpiel apin, inəha nətəmimi u rəha
Uhgin nətəm kautos nəghatiən rəhan. Nian tepət iətigaru əfəməh e nəhlmək məmə iəkos
vivi itəmah, təhmen=pən e mənig iətəm tatuu nenətin min e nikəuvkəuvin, mətəu nikitəmah
təsagiəniən, kəni məutəpəh iəu.
38 Otafu-to. Uhgin tinəpəh itəmah, rəhatəmah nimə nərahiən otələs, kəni nati tikə ikin.
39 Kəni iəkəni kəm təmah məmə, nati əha in nipəhriəniən mətəu-inu onəsoteruh miniən
iəu mətəuarus nəkotəni məmə,
'!Iərmənig Uhgin tətatig ilau suah u iətəm tətuva e nərgin.' "†

24

Nəmtətiən min
rəha naunun nian
(Mak 13:1-37; Luk 21:5-36)

1 Iesu təmiet e Nimə Rəha Uhgin maliuək matuvən, kəni rəhan min nətəmimi kəhuva
motəni=pən kəm in məmə oteruh-to nimə min u kəmol e kəpiel min əpəha e Nimə Rəha
Uhgin.
2 Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Əuəh, oteruh-to nimə min əha. Nipəhriəniən iətəni kəm
təmah məmə nimə min əha nətəmimi okotoharəg-rəg kəpiel min e lah. Ko kəpiel kəti
təsəməhliən e nimein."
3 Kəni uərisig lan, Iesu təmaliuək ilah rəhan min nətəmimi məhuvən əpəha e Nitəuət Rəha
Nigi U Olif kəni mətəharəg. Kəni rəhan min nətəmimi kotagim rəkis e nətəmimi məhuva
pisin əmə ohni motəni=pən məmə, "?Əni-to məmə natimnati min u okəhuva e nian nak, kəni
nəmtətiən nak otol əpu məmə rəham nuvaiən mine naunun nian tinuva iuəkir?"
4 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Oteh vivi itəmah məmə iətəmimi kəti otəseiuəiən
e təmah,
5 mətəu-inu nətəmimi tepət okəhuva motos nərgək motəni məmə, 'Iəu Kristo iətəm Uhgin
təməni məmə otahli=pa,' kəni okoteiuə e nətəmimi tepət.
6 Onəkotətəu nanusiən min rəha nəluaginiən min, kəni onəkotətəu nəghatiən əpnapin min
məmə nətəmimi kəutəluagin. Mətəu onauteh vivi itəmah məmə nəsotəginiən. Natimnati
min əha okotəkeikei məhuva motol nipəhriəniən lan, mətəu naunun nian otəpanuva.
7 Negəu min okotoh negəu min, kəni nitəni min okotoh nitəni min. Nəumis otan, kəni
nəmig otəlauəl e ikin min tepət.
8 Natimnati min əha, ilah nətuəuiniən əmə rəha nərahiən, təhmen e pətan iətəm tinətuəuin
mətətəu nahməiən o neməkiən.
9 "E nian min əha, nətəmimi okotegəhan=pən e təmah məmə okol nərahiən kəm təmah,
kəni kohamu itəmah, kəni nətəmimi rəha nitəni min rəfin okotəməki e təmah mətəu-inu o
nərgək.
10 Kəni e nian min əha, nətəmimi tepət okotəpəh rəhalah nəhatətəiən, kəni
okotegəhan=pən e lah min e nəhlmi tikimir min rəhalah, kəni motəməki e lah min,
11 kəni iəni eiuə min tepət okəhuva moteiuə e nətəmimi tepət.
12 Mətəu-inu nərahiən tinepət, iuəkir nətəmimi rəfin rəhalah nolkeikeiən o Uhgin otikə,
13 mətəu iətəmimi iətəm tətəhtul əskasik mətəuarus naunun nian, Uhgin otosmiəgəh in.

23:35 Jen 4:8; Hip 11:4 **23:35** Sek 1:1 * **23:35** E nauəuə rəha nətəm Isrel, Epil in iətəmimi əhruahru iətəm kəmaupən agin kohamu, kəni Səkaraea in naunun. **23:35** 2Kron 24:21 **23:38** 1King 9:7-8; Jer 22:5 **23:39** Sam 118:26; Luk 13:34-35 † **23:39** 1. Nipilga nətəmimi u kəmotol stadi vivi e Baebol, kotəni məmə nəghatiən u, u təmietigəm e Oltestimin in tətəni lanu: Nətəmimi nəuvein ko kəsotəuhliniən ilah məmə kəhuva o Uhgin mine ko kəsotəhatətəiən e Iesu məmə in otosmiəgəh ilah. Nati əpnapin nəmə ilah kəmotol noliən min tol lanəha, kəni e nian Uhgin o takil nətəmimi, ilah min okotəkeikei motəni məmə, nipəhriəniən, Iesu in Iərmənig, kəni okotəfəri nərgin, Kol 2:9-11. 2. Mətəu nətəmimi min nəuvein u kəmotol vivi stadi e Baebol ilah kotəni məmə Iesu in tətəghati e nian kəti u in otəpanuva e nəhue niftəni. Kəni e nian əha, nətəm Isrel ilah okəhuva nəkəlasi min e lah kəni okotəhatətə e Iesu məmə in Iosmiəgəh rəhalah. **24:2** Luk 19:44 **24:5** Mat 24:23-24; 1Jon 2:18 **24:9** Mat 10:22 **24:11** Mat 24:5,24; 1Jon 4:1 **24:13** Mat 10:22

14 Kəni nanusiən təuvir əha rəha Narmənigiən Rəha Uhgin, okəni pətigəm ikin min rəfin
e nəhue niftəni, məmə suaru əha ikin rəha nitəni min rəfin o nətəligiən, kəni naunun nian
otuva.
15 “Iəni u Daniəl təməghati e nati kəti kətəni məmə, ‘nati iətəm Uhgin təsolkeikeiən, kəni
matol Nimə Rəha Uhgin təsasimiən’ *(nian iətəmi kəti tafin nati u, pəh otətəlig e nipətin).*
Tol lanəha, nian nati tərah əha tətəhtul e Nimə Rəha Uhgin,
16 kəni itəmah nətəm nəutatig Jutiə, nəkotaiu motagim məhuvən motəhluaig e nitəuət min.
17 Nəmə iətəmimi tətəmeig ihluə e rəhan nimə, ko təsuvəniən imə mos min rəhan natim-
nati.
18 Nəmə iətəmimi əpəha e nasumiən rəhan, ko təsitəlig-pəniən lahuənu mos rəhan kot.
19 !Kəsi! Nahməiən asoli o nipətan nətəm kəmotol nərfilah mine nipətan kəutəfən nah kəm
nəpəou min. E nian əha okotos pik nahməiən.
20 Təuvir nəkotəfaki məmə onəsotagimiən e nərahiən əha e nian rəha nətəpuiən, uə e nian
rəha Sapət,
21 mətəu-inu e nian əha, nərahiən asoli otuva iətəm iətəmimi təsafuiən tol lanəha aupən
mətəuarus=pa u rəueiu, kəni ko nərahiən asoli kəti min tol lanəha otəsuva miniən nian kəti
təhmen e inəha.
22 Kəni nəmə Uhgin təsətei əkuəkiriən nian rəha nərahiən əha, ko iətəmimi kəti
təsəmiəgəhiən. Mətəu Uhgin təmətei əkuəkir rəkis nian əha o rəhan min nətəmimi nətəm
tinitəpin rəkis ilah.
23 “E nian əha, nəmə iətəmi kəti otəni=pinə kəm təmah məmə, ‘!Otafu-to, inu Kristo iətəm
Uhgin təməni məmə otəpanahli=pa!’ uə ‘!In əpəha!’ sotəniən nipəhriəniən lan,
24 mətəu-inu nətəmimi nəuvein okəhuva motəni məmə ilah Kristo, mine iəni eiuə min
okəhuva, kəni ilah okotol nəmtətiən asoli min, mine nati apispis min məmə okoteiuə e
nətəmimi nətəm Uhgin təmitəpin rəkis ilah, nəmə ilah kotəhrun noliən.
25 Nikitəmah otəkeikei mətəhti vivi nəghatiən min u iətəm iəməni rəkis kəm təmah, uərisig
natimnati min u okəhuva motol nipəhriəniən lan.
26 “Tol lanəha, nəmə iətəmi kəti təni kəm təmah məmə, ‘In əpəha, ikin təpiə-məpiə ikin,’
səhuvəniən. Uə iətəmi kəti təni məmə, ‘In əpə imə,’ nəsotəniən nipəhriəniən lan,
27 mətəu-inu nian Nəti Iətəmimi otitəlig=pa min, otuva uəhai əmə, kəni nətəmimi rəfin
okoteruh in, təhmen e noraipiən iətəm təmoraip masiə misipesi muva məsəu-pahav rəfin
əpə ilis e nimagəuagəu.
28 Nian tiapin min tepət kinotəri, kəni nəkotafu mənig min ləuantəhi kəhuva.* E noliən
əhmen min əmə, nian nəkoteruh nəmtətiən min əha, nəkotəhrun məmə otəsuvəhiən iəkuva
min.
29 “Nian əhruahru nərahiən əha otol naunun, kəni
‘mitigar otəpis agin,
kəni məuig otəsasiə miniən,
kəni məhau min okotəmei e neai,
kəni Uhgin otəlauəl e nəsanəniən e nati iəkis min əpəha e neai.’†‡
30 “E nian əha, nəmtətiən rəha Nəti Iətəmimi okeruh pətigəm əmə e neai, nətəmimi e negəu
min rəfin e nəhue niftəni okotasək e nəginiən. Kəni okoteruh iəu, Nəti Iətəmimi iəkuva e
nəpuə e neai e nəsanəniən mine nepətiən əhagəhag asoli rəha Uhgin iətəm otasiə mitəlau
lak.
31 Kəni iəkahli=pən rəhak nagelo min kohiet nian okotətəu təui otasək əfəməh, kəni ilah
okəhuvən ikin min rəfin e nəhue niftəni, motos rəkis rəhak min nətəmimi nətəm Uhgin
təmitəpin rəkis ilah, kəni motuhapumin ilah kətiəh.
32 “Nikitəmah otəkeikei mətəhti nigi u fik.§ Nian əhruahru iətəm nəhlmin min
kinəutətuəuin mauteviə, kəni nimalin min kinəutapilpil, itəmah nəkotəhrun məmə nian əha
inəha iətəm nəkotasum lan rəhatəmah.

24:14 Mat 28:19 **24:15** Dan 9:27; 11:31; 12:11 **24:17** Luk 17:31 **24:21** Dan 12:1 **24:23** Mat 24:5 **24:24** Dut 13:1-3; 2Təs 2:8-9; Nəh 13:13-14 **24:26** Luk 17:23-24 **24:27** Mat 24:37-39 * **24:28** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “Nian nati miəgəh kəti təmimis, nəkotafu kueriə min kəhuva məmə okoton.” **24:28** Luk 17:37 **24:29** Aes 13:10; 34:4; Esik 32:7; Joel 2:10,31; 2Pitə 3:10; Nəh 6:12-13 † **24:29** Məta “nəsanəniən min əpəha e neai” tətəgətun=pən narmin min, uə nəmə təhro natimnati təhmen=pən e mitigar mine məuig əpəha e neai. ‡ **24:29** Aupən aupən agin, nian Uhgin təmol natimnati min rəfin, e nian təm tatol kuvət lan, in təmələ̀hu=pən mitigar mine məuig mine məhau e neai (Jen 1:14-19). Mətəu e fes 29, koteruh məmə təmos rəkis min ilah. Nəghatiən əhmen min u tətatig min e ikin min tepət e Oltestimin, nian Uhgin tətəghati e nian in otakil nətəmimi lan. Afin-to fes min u: Aes 13:9-13; 24:21-23; 34:4; Esik 32:7-8; Joel 2:10,31; 3:15; Amos 8:9; 2Pitə 3:10; Nəh 6:12-13. **24:30** Dan 7:13; Sek 12:10; Nəh 1:7 **24:31** 1Kor 15:52; 1Təs 4:16 § **24:32** Nigi u fik təhmen e nimə̀h.

33 Kəni e noliən əhmen min əmə, nian nəkoteruh nəmtətiən min əha, onəkotəhrun məmə
otəsuvəh aginiən iəkuva min.
34 Iatəni pəhriən kəm təmah məmə nətəmimi nətəm kəutatig u rəueiu, ko kəsohmis rəfiniən
mətəuarus natimnati min əha okəhuva motol nipəhriəniən lan.*
35 Neai mine niftəni okiakə, mətəu nəghatiən min rəhak ko kəsohkəiən." †

Iətəmimi tikə iətəm təhrun nuvaiən rəha Iesu Kristo

36 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, "Iətəmimi kəti təsəhruniən nian uə auə əhruahru
rəha natimnati min əha. Nagelo min əpəha e neai kotəruru, kəni iəu min Nəti Iətəmimi
iəkəruru. Mətəu Tatə Uhgin əmə in təhrun nian əhruahru əha.
37 E nian iəu, Nəti Iətəmimi, iəkuva lan, otəhmen=pən əmə e nian rəha Noa aupən, iətəm
nətəmimi kəmotol natimnati min məsotəhruniən məmə Uhgin otol nati kəti lan, məsotol
əpenə-penəiən.
38 E nian əha, iətəm naruəh təsaiu əhanəhiən, nətəmimi kəutauən, məutəmnim, mautol
marit, inəha natimnati min rəfin kəmautol e nəmiəgəhiən rəhalah, mətəuarus=pən nian Noa
təmuvən imə e nipəgnəua negəu asoli rəhan,
39 kəni ilah məsotəhruniən nati nak otuva mətəuarus=pa naruəh təmaiu məmki ilah rəfin.
In əha otol təhmen əmə e nian Nəti Iətəmimi otuva lan.
40 Iətəmimi keiu e nasumiən, kəni okos kətiəh, kəpəh kətiəh.
41 Pətan keiu kətuəharəg pəti matuol nauəniən, kəni okos kətiəh, kəpəh kəti.
42 "Tol lanəha, nəkotəkeikei motair, mətəu-inu nəkotəruru nian nak rəhatəmah Iərmənig
otuva lan.
43 Mətəu nəkotəkeikei motəhrun nati u. Nəmə iətəmi asoli rəha nimə təhrun nian
əhruahru lapin iətəm iakləh otuva lan, kəni in otəkeikei mətair mateh vivi rəhan nimə məmə
iakləh otəsəhapuiən muvən imə.
44 Kəni itəmah min onəkotəkeikei mautəhtul maru, mətəu-inu Nəti Iətəmimi otuva e auə
əmə iətəm nikitəmah təsəhtiən.
45 "Nikitəmah otəkeikei mətəhti vivi noliən rəha ioluək iətəm in teinatig kəni tətaskəlim
vivi uək rəhan kəni məsəpəhiən. Iətəmi asoli təmələhu məmə ioluək əha otarmənig e rəhan
min rəfin noluək min məmə in otəfən nauəniən kəm lah e nian əhruahru.
46 Kəni nəmə iətəmi asoli otuva meruh iətəm tətarmənig e noluək min rəhan, kəni matol
vivi rəhan uək, kəni otəfən nətəouiən kəti kəm iətəmi əha.
47 Nipəhriəniən iəkəni kəm təmah məmə, iərmənig in otəfəri ioluək əha tuva mol iətəmi
asoli lan məmə in otarmənig e natimnati rəfin rəhan.
48 Mətəu nəmə ioluək əha, in iətəmi tərah, kəni nikin otəhti məmə, 'Rəhak iətəmi asoli
təsuvaiən nuvəh,'
49 kəni mətuəuin matoh noluək min nəuvein, kəni muvən mətauən mətəmnim ilah nətəm
kəutapis.
50 Kəni iətəmi asoli rəha noluək min əha otuva e nian mine auə iətəm ioluək nikin təsəhtiən
məmə rəhan iətəmi asoli otuva lan.
51 Iətəmi asoli əha otol nalpiniən asoli kəm ioluək əha kəni məraki=pən lan ima nəfaki eiuə
min. Ikin əha, nətəmimi okotasək mautigət-ərain nəhluvlah ikin."

25

Nəghatiən əuhlin
e nipətan əlkələh ten

1 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha
Uhgin e nian iətəm rəhatəmah Iərmənig otuva min lan. Nipətan mitə* ilah ten kəmohiet
lapin məmə okəhuvən e marit kəti, kəni məutəhtahnin iətəmi otol marit otuva mos rəhan
pətan muvən e rəhan nimə, əpəha ikin katol lafet ikin. Ilah ten kəmotos rəhalah lait.
2 Faif kotalməli, kəni faif koteinatig.
3 Nipətan min u ilah faif nətəm kotalməli kəmotos rəhalah lait min, mətəu kəsotosiən kərəsin
nəuvetin min o niuvi-pəniən e lait.

---

* **24:34** Suaru kəti min rəha nəuhliniən fes 34 tətəni məmə, "Iatəni pəhriən kəm təmah məmə nəuaniləuis u rəha Isrel otəsikəiən mətəuarus natimnati min əha okəhuva motol nipəhriəniən lan." **24:34** Mat 16:28 **24:35** Mat 5:18
† **24:35** Nəghatiən u e japtə u təmuva rəkis nu 40 uərisig e nian Iesu təmimis kəni mair min lan. Nati u təmuva nian nətəm Isrel kəmotəməu ilah nətəm Rom, kəni soldiə min rəha Rom kəməhuva motoh motərəkin kəntri rəha Isrel. Mətəu nəghatiən rəha Iesu tətəghati əhanəh min e nuvaiən min e Nian Uərisig məmə otəpanuva. **24:36** Uək 1:7; 1Təs 5:1-2 **24:37** Jen 6:5-8 **24:39** Jen 7:21-23; Luk 17:26,27 **24:42** Mat 25:13 **24:43** Luk 12:39-40; Nəh 16:15 **24:47** Mat 25:21,23
* **25:1** Nipətan əha, kəsotol əhanəhiən marit. Rəhalah nu tuenti mine. **25:1** Luk 12:35; Nəh 19:7

4 Mətəu nipətan min u ilah faif nətəm koteinatig kəmotos rəhalah lait min, kəni motos min
kərəsin nəuvetin min o niuvi-pəniən e rəhalah lait.
5 Kəni iətəmi otol marit təsuva uəhaiən, kəni napiliən tinos ilah, kəni minəutapili.
6 "Kəni lapin agin, iətəmi təmagət əfəməh məmə, '!Iətəmimi iətəm tatol marit tinatuva əha
rəueiu! !Əhuva moteruh!'
7 "Kəni nipətan mitə min u ilah ten kəmotair motuerin asoli rəhalah min lait.
8 Kəni nipətan nətəm kotalməli kotəni=pən kəm nipətan nətəm koteinatig məmə, '! Əui!
Otəfa rəhatimah nəuvetin kərəsin mətəu-inu rəhatimah kərəsin e rəhatimah lait kinotamir,
okotəpis rəueiu.'
9 "Mətəu nipətan nətəm koteinatig kotəni=pən kəm lah məmə, '! Kəpə! Kərəsin min u
kəsotəhmeniən e tah rəfin. Mətəu ohtəlig məhuvən motos nəhmti rəhatəmah kəti kərəsin
əpəha e stəuə.'
10 "Mətəu nian nipətan nətəm kotalməli kəmohtəlig məhuvən o kərəsin, kəni iətəmi iətəm
otol marit təmuva. Kəni nipətan mitə nətəm kautəhtul maru, kəməhuvən ilah min e
nauəniən rəha marit, kəni məhuvən imə. Kəni kasisig e doə.
11 "Uərisig, nipətan mitə nətəm kotalməli kəmohtəlig=pa motauin motəni məmə, '!Iətəmi
asoli, iətəmi asoli! !Egəhan e timah iəkəhuvnə imə!'
12 "Mətəu iətəmi otol marit təməni=pən kəm lah məmə, 'Iətəni=pinə pəhriən məmə, iəu
iəkəruru itəmah.' "
13 Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən əuhlin, təməni=pən kəm lah məmə, "Tol lanu
lan, itəmah nəkotəkeikei məutair, mətəu-inu nəkotəruru nian mine auə rəha rəhatəmah
Iərmənig otuva lan."

Nəghatiən əuhlin
e noluək min kisil

14 Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti min məmə, "Iəkəni min nəghatiən əuhlin u
tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgin e nian iətəm rəhatəmah Iərmənig otuva min lan.
Iətəmi asoli kəti təmol əpenə-penə məmə otaliuək muvən isəu e nitəni pisin kəti. Kəni mauin
e rəhan noluək min kəhuva, kəni tələhu=pən e nəhlmilah rəhan məni məmə okotol nati kəti
lan.
15 Təməfən titəu=pən rəhalah nəhruniən məmə okotol uək lan. Iətəmimi kətiəh təfən faif-
miliən vatu. Kəni kəti min təməfən tu-miliən vatu. Kəni naunun lanko təməfən uan-miliən
vatu.† Kəni iətəmi asoli təmiet muvən e rəhan naliuəkiən.
16 "Kəni ioluək iətəm təmos faif-miliən vatu təmuvən uəhai əmə mol bisnis tepət lan, kəni
mos min faif-miliən vatu.
17 Kəni təhmen əmə e iətəm təmos tu-miliən vatu, təmuvən mol bisnis tepət min lan, kəni
mos min tu-miliən vatu.
18 Mətəu ioluək iətəm təmos uan-miliən vatu, in təmuvən mil nimil məhluaig=pən e məni
rəha rəhan iətəmi asoli ikin.
19 "Kəni nu tepət tinuva minuvən, kəni iətəmi asoli rəha noluək min u təmitəlig=pa, kəni
mauin e rəhan noluək min məmə oteruh-to məmə ilah kəmotol nak e məni min iətəm
təməfən kəm lah.
20 Ioluək iətəm təmos faif-miliən vatu, təmos min faif-miliən vatu muva məhtul e nəhmti
iətəmi asoli kəni məni məmə, 'Iətəmi asoli. Aupən nəmələhu=pa faif-miliən e nəhlmək. Kəni
iəmol bisnis lan, kəni mos min inəuau faif-miliən u.'
21 "Kəni iətəmi asoli təməni=pən kəm in məmə, 'Nəmol təuvir, kəni ik ioluək təuvir iətəm
nətaskəlim vivi uək rəham kəni məsəpəhiən. Nəmol təuvir lanu e natimnati min əha nəuan
nəuvetin, kəni iəkələhu ik nəkarmənig e natimnati tepət. !Va imə matig ahgəl nagiəniən rəha
iətəmi asoli rəham!'
22 "Ioluək iətəm təməfən tu-miliən vatu kəm in, təmuva məni=pən məmə, 'Iətəmi asoli.
Aupən nəmələhu=pa-tu miliən vatu e nəhlmək. Kəni iəmol bisnis lan, kəni mos min inəuau
tu-miliən u.'
23 "Kəni iətəmi asoli təməni=pən kəm in məmə, 'Nəmol təuvir, kəni ik ioluək təuvir iətəm
nətaskəlim vivi uək rəham kəni məsəpəhiən. Nəmol təuvir lanu lan e natimnati min əha
nəuan nəuvein, kəni iəkələhu ik nəkarmənig e natimnati tepət. ! Va imə matig ahgəl
nagiəniən rəha iətəmi asoli rəham!
24 "Ioluək iətəm kəməfən uan-miliən vatu kəm in, təmuva məni=pən məmə, 'Iətəmi
asoli. Ik iətəmi nətəkeikei pik kəm nətəmimi. Kəni ik natos nauəniən e nasumiən iətəm
nəməsasumiən lan, kəni mətəhli nəua nigi e nigi iətəm nəməsərfeiən.

25:11 Luk 13:25-27 **25:12** Mat 7:23 **25:13** Mat 24:42 † **25:15** E Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, təməfən "talən" pisin pisin min kəm lah, faif talən, mine tu talən, mine uan talən. **25:15** Rom 12:6 **25:21** Mat 24:45-47; Luk 16:10

25 Kəni iəməgin lam, məmə nəmə iəmərəkin rəham məni, kəni onəkol nalpiniən asoli kəm
iəu, kəni iəmos rəham məni muvən məhluaig e niftəni. Ah, inu rəham məni.'
26 "Kəni rəhan iətəmi asoli təməni=pən məmə, '!Ik ioluək tərah, ik iəlpah! Ik ninəhrun rəkis
məmə iatos nauəniən e nasumiən iətəm iəsasumiən lan, kəni mətəhli nəua nigi e nigi iətəm
iəsərfeiən.
27 ?Təhro nəsuvəniən əmə mələhu=pən rəhak məni e bank? Nəmə nəmol lanəha, nian
iəmitəlig=pa, iəkuvən mos rəhak məni, kəni iəkos məni nəuvetin min iətəm bank otəfa.'
28 Kəni iətəmi asoli təməni=pən kəm rəhan ioluək pisin məmə, 'Os rəkis məni ohni məfən
kəm ioluək u iətəm təmos faif-miliən,
29 mətəu-inu iətəmimi u iətəm tinos rəkis nati kəti mol uək lan tuva mepət, kəni okəfən min
nəuvein min, rəhan natimnati tepət. Mətəu iətəmimi iətəm təsoliən uək e rəhan natimnati
tuva mepət, okos rəkis rəfin natimnati ohni.
30 Kəni ioluək u iəlpah iətəm təruru noliən nati təuvir kəti, əraki=pən lan ihluə e
napinəpuiən, ikin əha kətasək ikin katigət-ərain nəhluvtəmi ikin.' "

Sipsip min mine nəni min

31 Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Nəti Iətəmimi otuva e nepətiən əhagəhag mine nəsanəniən
rəhan, ilah nagelo min rəfin. In Kig, kəni in otəharəg e rəhan jeə rəha Kig mətarmənig e
nəsanəniən mine nepətiən əhagəhag rəhan.
32 Nətəmimi rəfin e nəuaniləuis min rəfin e nəhue niftəni, okotuhapumin ilah min e
nəhmtin, kəni in otəuəri nətəmimi təhmen e iətəmimi iətəm tateh sipsip min tatəuəri sipsip
min mine nəni min.
33 In otəuəri sipsip min kəhuva e nəhlmin maru, kəni nəni min okəhuvən e nəhlmin məuil.‡
34 "Kəni Kig otəni=pən kəm nətəmimi min əha e nəhlmin maru məmə, 'Əhuva-tə, itəmah
u nətəm rəhak Tatə Uhgin təməfinə rəkis nəuviriən rəhan kəm təmah. Əhuva-tə motos nati
nak u iətəm Uhgin təmələhu pisin rəhatəmah. Əhuva motatig ahgəl narmənigiən rəhan iətəm
təmol əpenə-penə lan uərisig təmanol nitəni.
35 Əhuva motos, mətəu-inu nian nəumis təmatus iəu, nəkotəfa nauəniən iəkun; kəni
iəmətəuauə, nəkotəfa nəhu iəkəmnim; kəni iəu iapispis, nəmotit iəu kəhuvən e rəhatəmah
lahuənu;
36 kəni rəhak napən tikə, kəni nəkotəfa napən kəm iəu; kəni matimis, nəkoteh vivi iəu; kəni
iəmətatig e kaləpus, nəkəhuva motəsal=pa lak.'
37 "Kəni nətəmimi nətəm kotəhruahru okotəni=pən kəm in məmə, '?Iərmənig, nian nak
iəmoteruh ik nəumis təmus ik, kəni iəkotaugin ik; uə nəməuauə, kəni iəkotəfinə nəhu məmə
nəkəmnim?
38 ?Nian nak iəmoteruh ik iapispis, kəni iəkotit ik məhuvən lahuənu; uə rəham napən tikə,
kəni iəkotəfinə napən kəm ik?
39 ?Nian nak iəmoteruh ik natimis, uə nətatig e kaləpus, kəni iəkəhuvnə motəsal=pinə lam?'
40 "Kəni Kig otəni=pinə məmə, 'Iətəni=pinə nipəhriəniən məmə nati nak iətəm nəmotol kəm
piak min u kəti, nati əpnapin in ianrah, mətəu nəmotol kəm iəu.'
41 "Kəni in otəni=pən kəm nətəmimi min u e nəhlmin məuil məmə, 'Əhuvən isəu ohniəu.
Uhgin tinələhu rəkis rəhatəmah nalpiniən. Əhuvən e nigəm asoli iətəm tatuəu naunun tikə u
Uhgin təmol rəha Setən min nagelo min rəhan.
42 Əhuvən isəu mətəu-inu nian nəumis təmus iəu, nəsotəfaiən nauəniən kəti məmə iəkun;
kəni iəmətəuauə, nəsotəfaiən nəhu məmə iəkəmnim;
43 kəni iəu iapispis, nəsotauiniən lak məmə iəkuva lahuənu; kəni rəhak napən tikə,
nəsotəfaiən napən kəti rəhak; kəni iəmatimis, mətatig e kaləpus, nəsotuvaiən motəsal=pa
lak.'
44 "Kəni ilah min okotəni=pən məmə, '!Iərmənig! ?Nian nak iətəm iəmoteruh ik nəumis
təmus ik, uə mətəuauə, uə ik iapispis, uə rəham napən tikə, uə nəmatimis, uə nəmətatig e
kaləpus kəni iəsəhuvnəiən motəsal=pinə lam?
45 "Kəni in otəni=pən kəm lah məmə, 'Iətəni=pinə pəhriən kəm təmah məmə, nəmə
nəməsotasiruiən e piak min u kəti, nati əpnapin in ianrah, mətəu nəməsoliən kəm iəu.'
46 "Kəni ilah okəhuvən motos nalpiniən iətəm naunun tikə. Mətəu nətəmimi nətəm
kotəhruahru okotos nəmiəgəhiən itulin."

25:29 Mat 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 **25:30** Mat 8:12; Luk 13:28 **25:31** Mat 16:27; 19:28 **25:32** Esik 34:17; Nəh 20:11-13 ‡ **25:33** Nətəmimi rəha Iesu kotəhrun məmə lapin, nətəmimi rəha nəsaliən e sipsip min, okotəkeikei motəuəri sipsip min mine nəni min mətəu inko nəni min kotəkeikei motapili pisin u nətəpuiən təsepət pikiən ikin. Təuvir min məmə kəhrun məmə nətəm Isrel ilah kotolkeikei sipsip min tapirəkis nəni min. **25:35** Aes 58:7 **25:40** Prov 19:17; Mat 10:42; Mak 9:41 **25:41** Mat 7:23 **25:46** Dan 12:2; Jon 5:29

26

Nəlpəkauiən
o nohamuiən Iesu
(Mak 14:1-2; Luk 21:1-2; Jon 11:45-53)

1 Nian Iesu təmol naunun e nəghatiən min əha kəm rəhan nətəmimi, kəni məni=pən kəm lah
məmə,
2 "Nəkotəhrun məmə lafet rəha Pasova otuva, nian keiu əmə əha ikin. Kəni iəu, Nəti Iətəmimi,
okegəhan=pən lak məmə okətu-pəri iəu e nigi kəməluau."
3 Kəni pris asoli min mine nətəmi asoli rəha nəuaniləuis rəha Isrel kəmotuhapumin ilah
min e nimə rəha pris asoli agin u nərgin u Kaiəfəs.
4 Kəni motəlpəkau məmə okotaskəlim Iesu e noliən ekəu-ekəu, məmə okotohamu in.
5 Mətəu kəmotəni məmə, "Səniəmə e nian rəha lafet rəha Pasova, okotol məta nətəmimi
kotoh ilah min motoh min itah."

Pətan kəti təməueiu Iesu
e nati pien-pien min
(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

6 Nian Iesu əpəha Petəni e nimə rəha iətəmi əha, nərgin u Saimon u aupən leprosi təmol,
7 kəni pətan kəti təmuva ohni mos səntə kəti u nəhmtin tiəkis, kəmiuvi=pən e pətəl kəmol e
kəpiel iətəm nəhmtin tiəkis, kətəni məmə alapastə. Nian Iesu tətəharəg e tepil mətauən, kəni
pətan u təməueiu rəhn-kapə e səntə əha.
8 Nian nətəmimi rəha Iesu kəmotafu nati əha, niəməha təmol ilah, kotəni məmə, "?Təhro
katərəkin nati u?
9 Səntə u, kəhrun noliən səlim lan, kəni kos məni asoli lan, kəfən kəm nanrah min."
10 Mətəu Iesu tinəhrun nəghatiən iətəm kəutəni, kəni təni=pən kəm lah məmə, "?Təhro
nəutəni rah pətan u? In təmol nati təuvir agin kəm iəu.
11 Nanrah min nian rəfin kəutatig itəmah min ilah. Mətəu iəu, iəsatigiən kitah min itəmah
nian rəfin.
12 Nian təməueiu nipətik, təmol məmə otol əpenə-penə o nitənimiən iəu.
13 Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, ikin min rəfin e nəhue niftəni iətəm okəni pətigəm
nanusiən təuvir u, kəni okəkeikei kəni pətigəm min nati nak iətəm pətan u təmol, kəni nikilah
otətəhti min in."

Pris asoli min kəmotətəou Jutəs
məmə otegəhanpən e Iesu
e nəhlmi rəhan tikimir min
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

14 Kəni iətəmimi tueləf u kəti rəha Iesu, nərgin u Jutəs Iskariot, təmuvən meruh pris asoli
min,
15 kəni məni=pən məmə, "? Onəkotəfa nak kəm iəu nəmə iəkegəhan=pinə e Iesu kəm
təmah?" Kəni kəmotafin məni ilah rəfin tate iətəm kəmol e silfə.
16 Kəni tətuəuin e nian əha, Jutəs təmətəsal e suaru məmə otegəhan=pən Iesu e nəhlmi
rəhan min tikimir min.

Naunun nauəniən
(Mak 14:12-25; Luk 22:7-23; Jon 13:21-30; 1Kor 11:23-26)

17 E nian əha e nətuəuiniən nian iətəm lafet rəha Piret u Is Tikə Lan, nətəmimi rəha Iesu
kəməhuva motəni=pən kəm in məmə, "? Nəkolkeikei məmə itimah iəkotol əpenə-penə iə
rəham nauəniən rəha lafet rəha Pasova məmə nəkauən ikin?"*
18 Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Əhuvən əpəha e taun. Iətəmi kəti əha ikin initəpin rəkis,
kəni onəkoteruh in. Kəni nəkotəni=pən kəm in məmə, 'Iəgətun tətəni məmə: Nian iətəm
Uhgin təmitəpin rəkis məmə rəhak, tinuva iuəkir. Kəni iəkol lafet rəha Pasova kitah min
itimah rəhak min nətəmimi e rəham nimə.' "
19 Tol lanəha rəhan nətəmimi kəmotol nati nak iətəm Iesu təməni məmə okotol o nol əpenə-
penəiən o nauəniən rəha lafet rəha Pasova.
20 Nian tinapinəpu, Iesu tətəharəg ilah rəham nətəmimi tueləf əpəha e tepil. 21 Kəni nian
kəməutauən, kəni təməni=pən kəm lah məmə, "Iatəni pəhriən kəm təmah məmə itəmah kəti
otegəhan=pən lak e nəhlmi tikimir min rəhak."
22 Kəni nikilah tinəpəou, kəni ilah rəfin kətiəh kətiəh kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, "?Eh,
Iərmənig, pəh u? ?Iəu?"

26:2 Eks 12:1-27; Mat 20:18 **26:7** Luk 7:37-38 **26:11** Dut 15:11 **26:15** Sek 11:12; Jon 11:57 * **26:17** Lafet rəha Pasova katol pəti ilau lafet rəha Piret u Is Tikə Lan. **26:17** Eks 12:14-20

23 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Iətəmimi iətəm otegəhan=pən lak e nəhlmi tikimir min
rəhak, in rəhak kəti iətəm tatos nigin piret məfən məuveri e pilet pəti əmə itimlau min.†
24 Kəni iəu Nəti Iətəmimi oiəkəkeikei mimis məmə inu Nauəuə Rəha Uhgin təməni lak mine.
!Mətəu kəsi, nərahiən asoli o iətəmi u iətəm otegəhan=pən e Nəti Iətəmimi e nəhlmi rəhan
tikimir min! Təuvir pik agin nəmə təməsair əməiən.”
25 Kəni Jutəs u iətəmi otegəhan=pən e Iesu e nəhlmi rəhan tikimir min təməni=pən məmə,
“Iəgətun. ?Pəh kəha? ?Iəu?”
Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Əuəh, ik. Ik aru nəməni.”
26 Nian kəməutauən, Iesu təmos piret, məfaki məni tagkiu ohni, məhapu, məfən kəm
rəhan min nətəmimi, məni=pən məmə, “Otos motun, inu nipətik.”
27 Kəni mos kap wain, məfaki məni tagkiu ohni, məfən kəm rəhan min nətəmimi,
məni=pən məmə, “Otəmnim, itəmah rəfin.
28 Inu nirak iətəm tatol məmə nəniəskasikiən rəha nasiruiən in tətəhtul mətəmiəgəh. Nirak
u otaiu o nimənin nətəmimi tepət məmə otafəl rəkis rəhalah noliən tərah min.
29 Iətəni pəhriən kəm təmah məmə iəsəmnim miniən wain u mətəuarus=pən nian iətəm
iəkəmnim wain vi kitah min itəmah əpəha e negəu rəha Tatə rəhak.”
30 Kəni kəmotani nəpuən əfaki kəti, uərisig kohiet məhuvən əpəha e Nitəuət Rəha Nigi U
Olif.

Iesu təməni pətigəm məmə Pitə otəpəh in
(Mak 14:26-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

31 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “O lapin əmə u, nəkotəhlman e rəhatəmah
nəhatətəian lak o nati iətəm okol lak. Nauəuə Rəha Uhgin iətəm təkeikei mol nipəhriəniən,
təməni məmə,
‘Iəu iəkohamu iətəmimi iətəm tətəsal o sipsip min,
kəni sipsip min okotaiu kətiəh kətiəh.’
32 Mətəu nian iəkəmiəgəh min e nimisiən, iəkaupən muvən əpəha Kaləli, kəni itəmah
nəmanəhuərisig.”
33 Kəni Pitə təməni=pən məmə, “Məta, ilah rəfin okotəpəh rəhalah nəhatətəian lam, mətəu
iəu, kəpə, iəsəpəhiən rəhak nəhatətəian lam nian kəti mine.”
34 Kəni Iesu təməni=pən kəm Pitə məmə, “Iətəni=pinə pəhriən kəm ik məmə, lapin əmə u,
mənig otəsəkakə əhanəhiən, onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.”
35 Mətəu Pitə təməni məmə, “!Nati əpnapin iəkəkeikei mimis kilau min ik, ko iəsəniən məmə
iəkəruru ik!” Kəni rəhan min rəfin nətəmimi kəmotəni min təhmen e Pitə.

Iesu təməfaki
əpəha Ketsəməni
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

36 Kəni Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməhuvən ikin kəti kətəni kəmə Ketsəməni, kəni
təməni=pən kəm lah məmə, “Əutəharəg u ikin u, pəh iəu iəkuvən ikin əha məfaki=pən kəm
Uhgin.”
37 Kəni təmit Pitə mine nəti Səpəti mil ilah min, nikin tinahmə pik, kəni tinətəu tərah.
38 Kəni təməni=pən kəm lahal məmə, “Iəkətəu nikik tinahmə pik, iuəkir iəkimis lan.
Itəmahal ələharəg u ikin u, məhlair kitah min iəu.”
39 Kəni muvən nəuan nəuvetin əmə, meiuaiu misin=pən rəhan kapə e niftəni mətəfaki,
mətəni məmə, “Rəhak Tatə, nəmə suaru kəti min əha ikin o rəham nəlpəkauiən, pəh nəkoh
rəkis ohniəu nərahiən iətəm tətuva.” Matəkeikei məmə, “Mətəu səniəmə nəkol nəuiak, mətəu
nəkol nəuiam.”
40 Kəni təmitəlig=pa meruh ilahal kəhlapili. Kəni təməni=pən kəm Pitə məmə, “!?Təhro
nəslairiən kitah min iəu o auə kətiəh əmə mine!?
41 Ihlair kəni mihləfaki məmə nəhləhtul əskasik nian nəfən-əfəniən tuva o təmahal.
Nikitəmahal tolkeikei, mətəu nipətitəmahal təpəou.”‡
42 Kəni mitəlig=pən min mətəfaki mau keiu, mətəni məmə, “Rəhak Tatə, nəmə iəkəkeikei
mos nərahiən iətəm tətuva, kəni pəh nəkol nəuiam.”
43 Kəni nian təmitəlig=pa, təmeruh ilahal kinlapili mətəu napiliən təmos ilahal.
44 Kəni təpəh ilahal mitəlig=pən min mətəfaki mau kisil, mətəni əmə nəghatiən kətiəh əmə.

---

† **26:23** E nian rəha Iesu, nian nətəmimi kotauən pəti, in nəmtətiən məmə rəhalah niəli in təuvir. **26:23** Sam 41:9 **26:28** Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Kor 10:16 **26:30** Luk 22:39; Jon 18:1 **26:31** Sek 13:7; Jon 16:32 **26:32** Mat 28:7,16 **26:34** Mat 26:69-75 **26:38** Jon 12:27 ‡ **26:41** Iesu tolkeikei məmə ilahal okəhləhtul əskasik məsləhlmaniən e rəhalahal nəhatətəian lan. Afin min fes 31-35.

45 Kəni mitəlig=pa məni=pən kəm lahal məmə, "?Nəhlapili əhanəh məhləmeig? Lahfu-to,
nian tinuva iuəkir əha rəueiu, kəni iəu Nəti Iətəmimi, okegəhan=pən lak e nəhlmi nətəm nol
təfagə tərah.
46 !Hhləhtul-tə, kautəhuvən! Lahfu-to, iətəmimi u tətegəhan=pən lak e nəhlmi tikimir min,
əpəha tətuva."

Tikimir min
kəmotaskəlim Iesu
(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:2-11)

47 Nian Iesu təmətəghati əhanəh, Jutəs, in iətəmi tueləf kəti rəha Iesu, təmietigəm=pa ilah
nimənin nətəmimi nətəm kautəmki nau asoli rəha nəluaginiən mine neim. Pris asoli min
mine nətəmi asoli rəha nəuaniləuis min rəha Isrel kəmotahli=pa ilah.
48 Jutəs təməni=pən rəkis nəghatiən kəm lah məmə, "Pəh u iətəm iəkol nəmtətiən kəti rəha
nolkeikeiən lan, kəni nəkotaskəlim."§
49 Kəni rəueiu agin, Jutəs təmaliuək muvən o Iesu məni=pən kəm in məmə, "! Təuvir,
Iəgətun!" Kəni təmol nəmtətiən rəha nolkeikeiən kəm in.
50 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Iəu kəti, ol nati nak iətəm nəmuva ohni."
Kəni nətəmimi kəməhuva motaskəlim Iesu məmə okotləfən e kaləpus.
51 Kəni iətəmimi kəti rəha Iesu təmeapən meuvi rəkis nau rəha nəluaginiən, kəni mauəh
lan mohatuv rəkis matəlgi ioluək rəha pris asoli agin.
52 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Əfən rəham nau e nimein, mətəu nətəmi min
kəutauəh e nau, okohmis e nau.
53 ? Nəkəhrun uə kəpə məmə iəkəhrun nauiniən e rəhak Tatə, kəni rəueiu agin min
otahli=pa nagelo min tausin tepət tepət* məmə okotasiru lak?
54 Mətəu nəmə iəkol lanəha, ko Nauəuə Rəha Uhgin otəsuvaiən mol nipəhriəniən lan, iətəm
tətəni məmə otuva tol lanu lan."
55 E nian əha, Iesu təməni=pən kəm nimənin nətəmimi məmə, "?Təhro nəməhuva motəmki
nau asoli min mine neim min? ? Nikitəmah təhti məmə iəu iohamu itəmi kəti matol
nəluaginiən o nələs iahuiən kəpmən, uə? !Kəpə! Nian rəfin iətəharəg əpəha e Nimə Rəha
Uhgin mətəgətun nətəmimi, kəni nəsəhuvaiən motaskəlim iəu.
56 Mətəu natimnati rəfin min u tinuva minol nipəhriəniən lan məmə Nauəuə Rəha Uhgin
iətəm iəni min aupən kəmotətei otuva mol nipəhriəniən lan." Kəni rəhan min nətəmimi
kəmotəpəh in motagim.

Iesu təməhtul e nəhmti kaunsil
(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:12-14,19-24)

57 Nətəmimi min u kəmotaskəlim Iesu, kəmotələs məhuvən o Kaiəfəs u in pris asoli agin.
Ikin əha, iəgətun min rəha Lou mine nətəmi asoli rəha nəuaniləuis rəha Isrel, kəutəhuva
motohapumin ikin.
58 Mətəu Pitə tətan təlig-təlig matuərisig e Iesu, muvən əpəha lahuənu rəha pris asoli agin.
Kəni təmuvən əpəha e iat mətəharəg ilah soldiə min məmə oteruh-to məmə okol nak e Iesu.
59 Pris asoli min mine nətəmimi rəfin rəha kaunsil kəutəsal e nəghatiən eiuə min e Iesu
məmə okohamu o nəghatiən min əha.
60 Mətəu kəsoteruhiən noliən tərah kəti rəhan e nəghatiən eiuə min rəha nətəmimi, nati
əpnapin nəghatiən eiuə min tepət kəmohiet.
Kəni əmeiko, iətəmimi keiu kiəuva aupən,
61 kəni muəni pətigəm məmə, "Suah u təmətəni məmə təhrun nərəkiniən Nimə Rəha Uhgin,
kəni muvləkin min e nian kisil əmə."
62 Kəni pris asoli agin təhtul məni=pən kəm Iesu məmə, "?Təhro nəsəghatiən? ?Təhro e
nəghatiən min əha iətəm kətəni pətigəm tətələs pikin ik?"
63 Mətəu Iesu təpnapin əmə məsəghatiən.
Kəni pris asoli agin təməni=pən kəm in məmə, "Onəkəkeikei mos nonauvil kəti e Uhgin
iətəm tətəmiəgəh, kəni məni pətigəm nipəhriəniən kəm timah məmə ik Nəti Uhgin mine Kristo
iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa, uə kəpə."
64 Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Əuəh, tol əmə məmə inu nəməni mine. Mətəu iəkəni=pinə
kəm təmah rəfin məmə, e nian iətəm otuva, onəkoteruh iəu Nəti Iətəmimi iəkəharəg e nikalin
maru e Uhgin u iətəm rəhan nəsanəniən iahgin, kəni məteiuaiu=pa e neai e nəpuə."

26:46 Jon 14:31 § **26:48** E nəghatiən Kris əhruahru, Jutəs təməni məmə "Iətəmi u iətəm iəkəpah nikapin, kəni nəkotaskəlim." E noliən rəha nətəm Isrel aupən, nəpahiən in nəmtətiən rəha nolkeikeiən. **26:51** Jon 18:26 **26:52** Jen 9:6; Nəh 13:10 * **26:53** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "Kəmpəni rəha nagelo tueləf," iətəm təhmen e nagelo səpinte-tu-tausin. **26:55** Luk 19:47; 21:37 **26:61** Jon 2:19-21 **26:63** Aes 53:7; Mat 27:12 **26:64** Sam 110:1; Dan 7:13; Mat 24:30

65 Kəni pris asoli agin tearis rəhan napən mətəu-inu niəməha təmol o nəghatiən rəha Iesu,† kəni məni məmə, "!Tətəghati rah e Uhgin!‡ ?Təhro məmə suah kəti min təkeikei məghati min lan? Otətəlig-to, nəmotətəu nəghatiən tərah kəha.
66 ?Nikitəmah təhti məmə nak?"
Kəni kəmotəni=pən məmə, "Otəkeikei mimis."
67 Kəni kəmotagəh əpnapin əmə nəhmtin, kəni motəhti e nəhlmilah. Nəuvein kotem e nəhlmilah,
68 kəni motəni=pən məmə, "Ei, Kristo. ?Əni pətigəm e nəsanəniən rəha Uhgin məmə pəh təmoh ik?"

Pitə təməni məmə təruru Iesu
(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

69 E nian əha, Pitə tətəharəg ihluə e iat rəha nimə, kəni pətan mitə kəti u in ioluək tuva ohni məni=pən kəm in məmə, "Ik min u, nəmatuərisig e Iesu, iətəm Kaləli."
70 Mətəu Pitə təmeiuə e lah rəfin məmə, "Iəkəruru nati ko iətəm nətəni."
71 Kəni maliuək muvən e ket rəha iat, kəni ikin əha pətan mitə kəti min təmeruh in, kəni təməni=pən kəm nətəmimi ikin əha məmə, "suah u kəti u təmatuərisig e Iesu Iətəm Nasərit."
72 Mətəu Pitə təmeiuə əskasik min mos nonauvil məmə, "!Iəkəruru suah kəha!"
73 Təsuvəhiən, nətəmimi min u kautəhtul ikin əha kəməhuvən o Pitə motəni=pən məmə, "Pəhriən məmə ik kəti əha, mətəu-inu noliən rəha nəghatiən rəham təhmen əmə e lah."§
74 Kəni təni məmə nəmə təteiuə pəh nərahiən rəha Uhgin otuva ohni. Kəni təmos nonauvil məmə, "!Iəkəruru suah kəha!"
Kəni rəueiu agin, mənig təkakə. 75 Kəni Pitə nikin təhti nəghatiən iətəm Iesu təməni kəm in məmə, "Uərisig mənig təkakə, onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu." Kəni Pitə təmiet muvən ihluə, nikin titəgit kəni təmasək pik.

27

Jutəs təmarin aru in
(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

1 Ləplapin agin, pris asoli min rəfin mine nətəmi asoli min rəha nətəmimi kəmotuhapumin min motətei nəuə məmə okotohtəu=pən suaru nak o nohamuiən Iesu.
2 Kəmotəlis in, kəni motələs məhuvən motəhlman=pən lan e nəhlmi Pailət, kəpmən rəha Rom.
3 Nian Jutəs u iətəm təmegəhan=pən e Iesu e nəhlmi rəhan min tikimir, təmafu məmə kəmotiuvi pətigəm Iesu məmə otimis, nikin tinahmə pik o nati iətəm təmol, kəni təmki məni əha kəmol e silfə ilah tate, məmə otəfən kəm pris asoli min mine nətəmimi asoli min rəha nətəm Isrel.
4 Kəni məni=pən məmə, "Inol təfagə tərah mətəu-inu iəmegəhan=pən e nəhlmi tikimir min iətəmi kəti iətəm təsoliən nati kəti tərah."
Kəni kotəni=pən məmə, "Inu nati əpnapin əmə o timah. !In nati kəti rəham əmə!"
5 Tol lanəha, Jutəs təməmki məni morin=pən əpəha e Nimə Rəha Uhgin, kəni in miet magim muvən marin aru in.
6 Kəni pris asoli min kəməhuvən motəuəri-əuəri məni, kəni motəni məmə, "Təsəhruahru-pəniən e rəhatah Lou məmə okotələhu=pən məni u ilah məni rəha Nimə Rəha Uhgin, mətəu-inu kəmotos nəhmti nira iətəmimi lan."
7 Kəni kautəni məmə okotos məni kəha məhuvən motos nəhmti niftəni kəti u aupən kətəni məmə, "niftəni rəha iətəmi kəti iətəm tatol sospən e niftəni," kəni kautəni məmə okatitənim napispis min ikin.
8 Tol lanəha, muva mətəuarus=pa u rəueiu, nətəmimi kəutauin e niftəni əha məmə, "Niftəni E Nirə."
9 Kəni nəghatiən nak iətəm iəni Jerimaiə təməni aupən, təmuva mol nipəhriəniən lan. Təməni məmə, "Kəmotos məni tate əha iətəm kəmol e silfə, inu nəhmtin iətəm nətəm Isrel kəmotəni o iətəmi u,
10 kəni kautos məni əha məmə okotos nəhmtin 'niftəni o noliən sospən,' təhmen əmə məmə Iərmənig təməni kəm iəu."

---

† **26:65** Nətəmimi rəha kaunsil, kəsotəniən nipəhriəniən məmə Iesu in Məsaiə, nəti Uhgin. Iətəmi asoli rəha pris min təməhapu rəhan napən mətəu-inu niəməha təmol o nəghatiən rəha Iesu. Lou rəha Mosis e Lev 10:6 mine 21:10 tətəni məmə iətəmi asoli rəha pris min otəsəhapuiən napən rəhan. ‡ **26:65** Iətəmi asoli rəha pris min təməni məmə Iesu təməni rah Uhgin mətəu-inu Iesu tətəni məmə in təhmen əmə e Uhgin. **26:65** Mat 9:3; Jon 10:33 **26:66** Lev 24:16; Jon 19:7 **26:67** Aes 50:6; 53:5 § **26:73** Pitə in iətəm Kaləli, kəni nəghatiən rəhan tol pisin nəuan nəuvetin e nətəm Jerusiləm. **26:75** Mat 26:34 **27:5** Mat 26:14-15; Uək 1:18-19 **27:10** Sek 11:12-13

Iesu təməhtul e nəhmti Pailət
(Mak 15:2-15; Luk 23:3-5,13-25; Jon 18:33-19:6)

11 Kəni Iesu təmuvən məhtul e nəhmti Pailət, kəni Pailət təmətapuəh ohni məmə, “Ik kig rəha nətəm Isrel?”
Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Əuəh, tol əmə məmə inu nəməni mine.”
12 Nian pris asoli min mine nətəmi asoli min rəha Isrel kautəni pətigəm nəghatiən min e Iesu, mətəu Iesu təsuhalpiniən rəhalah nəghatiən.
13 Kəni Pailət təməni=pən kəm in məmə, “?Natətəu nəghatiən min iətəm kəutəni tatələs pikin ik, uə kəpə?”
14 Mətəu Iesu təpnapin əmə məsəghatiən, kəni məsuhalpin miniən nəghatiən kəti ilah kəutəni, kəni Pailət, narmin təmiuvig pik.
15 Kəni e nian rəha lafet rəha Pasova, in noliən rəha kəpmən məmə otahli pətigəm iətəmimi kəti e kaləpus iətəm nimənin nətəmimi kəmotəni.
16 E nian əha, iətəmi kəti tətəməhli e kaləpus, nərgin u Parəpəs. Kəni nətəmimi rəfin kotəhrun məmə in təmol tərah pik agin.
17 Kəni nian nimənin nətəmimi kinəhuva, kəni Pailət təmətapuəh o lah məmə, “?Nəkotolkeikei məmə iəkahli pətigəm pəh e kaləpus tiet matuvən, Parəpəs, uə Iesu, kətauin lan məmə Kristo?”
18 Təməni lanəha mətəu-inu in təhrun məmə kəmotegəhan=pən e Iesu e nəhlmin mətəu-inu kautetet Iesu.
19 Nian Pailət tətəharəg e jeə rəha nakiliən nəghatiən, rəhan pətan tahli=pən nəghatiən kəm in məmə, “Suah konu təsoliən nati tərah kəti. Soliən nati kəti lan, mətəu iəməməhlair lan, kəni rəueiu iətətəu tərah agin ohni.”
20 Mətəu pris asoli min mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəmotəghati kəm nimənin nətəmimi məmə okotəuhlin nətəligiən rəhalah. Kəni ilah kəmotətapuəh o Pailət məmə otahli pətigəm Parəpəs, kəni kotohamu Iesu.
21 Kəni Pailət təmətapuəh o lah məmə, “?Suah mil u, in pəhruvən lan iəkahli pətigəm?”
Mətəu nimənin nətəmimi kəmotəni=pən məmə, “Parəpəs.”
22 Kəni Pailət təməni=pən məmə, “?Kəni oiəkəhro Iesu u kətəni məmə Kristo?”
Kəni nimənin nətəmimi rəfin kəmotəni=pən məmə, “!Okətu-pəri e nigi kəməluau otimis!”
23 Kəni Pailət təməni=pən kəm lah məmə, “?O nak? ?Təmol nati tərah nak?”
Mətəu nimənin nətəmimi kəmotagət əfəməh, motəni məmə, “! Okətu-pəri in e nigi kəməluau otimis!”
24 Kəni nian Pailət təmeruh məmə ko təsələhuiən nəghatiən rəhalah, kəni ilah kinəutəhtul maru o norgəhuiən, kəni tos nəhu meikuas e nəhlmin e nəhmti nimənin nətəmimi, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Nəghatiən kəti rəhak tikə o suah u, məmə niran otəməhli=pa lak. !Nimisiən rəhan tətəməhli=pinə e nəhlmitəmah!”
25 Kəni nətəmimi rəfin kəmotəni məmə, “!Pəh niran təməhli=pa o timah mine kəlkələh min rəhatimah min!”
26 Kəni Pailət təmahli pətigəm megəhan=pən e Parəpəs kəm lah. Mətəu təməni məmə okalis Iesu, kəni təmegəhan=pən lan məmə okətu-pəri e nigi kəməluau məmə otimis.

Soldiə min kəməutəuvsan e Iesu

27 Kəni soldiə min rəha Pailət kotələs Iesu məhuvən əpəha imə e nimə asoli rəha kəpmən, kətəni məmə Praetoriəm. Kəni kəmotauin rəfin e soldiə min kəhuva mohtəlau lan.
28 Kəni motəmkirəkis rəhan natimnati, məhuvən=pən e kot ərarəuv kəti kəm in, təhmen e kot rəha kig kəti.
29 Kəni motol niləuis iətəm nihlin əha ikin motol kəfəfau lan, motəfəfau=pən e rəhn-kapə Iesu motaləh əuvsan lan məmə in hat rəha kig kəti. Kəni motələhu=pən nəuanigi kəti e nəhlmin maru məmə in nigi rəha kig, kəni motisin nəulilah aupən lan, motaləh əuvsan, motəni=pən kəm in məmə, “!Iəkotisiai ik, kig rəha nətəm Isrel!”
30 Kəni motagəh lan, kəni motələs nəuanigi motoh rəhn-kapə lan motau tepət.
31 Nian kinotol əuvsan rəkis lan, kəni motəpeg rəkis kot ərarəuv, məhuvən=pən min e rəhan natimnati. Kəni motələs məhuvən məmə okotətu-pəri e nigi kəməluau məmə otimis.

Kəmətu-pəri Iesu
e nigi kəməluau
(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

32 Nian kəmautəhuvən, motafu iətəm Sairəni kəti, nərgin u Saimon, kəni kəmotəni=pən əskasik ohni məmə otələs nigi kəməluau.*

27:12 Aes 53:7 **27:18** Jon 11:47-48; 12:19 **27:24** Dut 21:6-9 **27:25** Uək 5:28 **27:28** Luk 23:11 **27:30** Aes 50:6 * **27:32** Iesu tinəpəou rəkis mətəu kəmotalis pik kəni motoh pik.

33 Kəməhuva ikin kəti kətəni məmə, Kolkotə, u nipətin tətəni məmə Louipil-uipil.
34 Ikin əha kəmotəfən wain kəm Iesu iətəm kəmalkin ilau nati tarfu. Mətəu nian Iesu
təməmnim askəuvin, kəni məpəh nəmnimiən.†
35 Nian kəmətu-pəri e nigi kəməluau, kəni moturin tais o rəhan napən.
36 Kəni məutəharəg mauteruh Iesu ikin əha məmə otimis agin.
37 Ilis e rəhn-kapə, kəmətei=pən nipəgnəmti nəniən tətəni məmə,
INU IESU,
KIG RƏHA NƏTƏM ISREL.
38 Kəni iətəmimi keiu iətəm katuoh nətəmimi mətuaklə e rəhalah natimnati, kəmətu-pəri
ilau e nigi kəməluau, kəti e nikalin maru, kəti e nikalin məuil.
39 Kəni nətəmimi min u kəməutaliuək məutəhuva mautəhuvən, məutəni=pən nəghatiən
tərah kəm Iesu, mauturin-urin rəhn-kapə lah,
40 mautəni məmə, "Nəmətəni məmə onəkərəkin Nimə Rəha Uhgin kəni ik pisin əmə
muvləkin o nian kisil. !Osmiəgəh aru ik! !Kəni eiuaiu e nigi kəməluau nəmə ik Nəti Uhgin
pəhriən!"
41 E noliən əhmen min əmə, pris asoli min, mine iəgətun asoli min rəha Lou, mine
nətəmimi asoli min rəha nətəm Isrel kotol əuvsan,
42 motəni məmə, "Təmosmiəgəh nətəmimi, mətəu ko təruru nosmiəgəh aruiən in. In kig
rəha Isrel. Nəmə teiuaiu aru e nigi kəməluau, kəni okotəni nipəhriəniən lan.
43 Tətəhatətə e Uhgin. Təməni məmə in Nəti Uhgin, kəni pəh Uhgin tos rəkis in əha rəueiu
nəmə in tolkeikei."
44 E noliən əhmen min əmə, iaklə mil iətəm kəmətu-pəri ilau ilahal min e nigi kəməluau,
kətuəni=pən nəghatiən tərah tepət kəm in.

Iesu tinimis
(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)
45 Kəni e tueləf klok mətəuarus=pən tri klok, napinəpuiən təmeiuaiu mirəuei rəfin
natimnati.
46 Kəni iuəkir e tri klok ləhnaiuv, Iesu təmasək əfəmə e rəhan nəghatiən məni məmə, *"! Eli, Eli! ?Lema sapaktəni?"* Nipəti rəhan nəghatiən təni məmə, "!Uhgin rəhak, Uhgin rəhak!
?Təhro nətəpəh iəu?"‡
47 Nian nətəmimi nəuvein nətəm kəmautəhtul əha ikin kəmotətəu təmasək əfəmə lanəha,
kəni kotəni məmə, "In tətauin e Elaijə."
48 Kəni rəueiu agin min, kəti təmaiu muvən mələs nati kəti təhmen e kotin,§ kəni məueiu
wain u tarfu, məu e nigi, kəni məfən məmə Iesu otəmnim.
49 Kəni ilah min nəuvein kotəni=pən məmə, "Əpəh əmə. Pəh kauteh-to nəmə Elaijə otuva
mosmiəgəh in, uə kəpə."
50 Kəni Iesu təmasək əfəmə min, megəhan aru lan məmə otimis, kəni rəhan nehagiən tiet.
51 E nian əhruahru əha, napən iətəm tətəhkul e Nimə Rəha Uhgin təməhapu mol nəuvetin
keiu, təmətuəuin əpəha ilis muva mol naunun əpəha ləhtəni. Nəmig təməlauəl, kəni kəpiel
min kəmotəhapu.
52 Kəni suvət min u kəmol e nipəg kəpiel kəmotəuag, kəni nətəmimi nətəm kotəhruahru
tepət nətəm kəmohmis rəkis, kəmotəmiəgəh min.
53 Kəmohiet e suvət min, kəni uərisig Iesu təmanəmiəgəh min e nimisiən, kəni ilah
kəməhuvən əpəha Jerusiləm mohiet=pən o nətəmimi tepət.
54 Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min rəha nətəm Rom ilah rəhan soldiə min nətəm
kəmoteruh Iesu, kəmotafu nəmig mine natimnati min əha. Kəni kəmotəgin pik, kəni motəni
əfəmə məmə, "!Nipəhriəniən, inu Nəti Uhgin pəhriən!"
55 Nipətan tepət kəmautəhtul isəu məutarfu. Ilah kəmotsipən ikin Kaləli mautohtəu=pən
Iesu məutasiru lan e nati pisin pisin min.*
56 Ilah min nəuvein u Meri Maktələ, kəni Meri u mamə rəha Jemis mine Josis, kəni mamə
rəha nəti Səpəti mil.

---

† **27:34** Məta nati tarfu u in nati kəti təhmen e mərsin məmə otol təsətəu pikiən nahməiən, məmə otol iətəmimi təsətəlig viviən. Mətəu Iesu in təsolkeikeiən məmə otəsətəuiən nahməiən, kəni molkeikei məmə rəhan nətəligiən otətəuvir əmə. Tol lanəha in təməsəmnimiən mərsin u. **27:34** Sam 69:21 **27:35** Sam 22:18 **27:38** Aes 53:12 **27:39** Sam 22:7; 109:25 **27:40** Mat 26:61; Jon 2:19 **27:43** Sam 22:8 **27:46** Sam 22:1 ‡ **27:46** "Eli, Eli" in nəghatiən Hipru, kəni "lema sapaktəni" in nəghatiən Aramaik (nəghatiən u in iuəkir əmə o nəghatiən Hipru). Iesu mine rəhan min nətəmimi kəutəghati pik e nəghatiən mil u mine nəghatiən Kris. § **27:48** Nati u təhmen nipispisi matris. **27:48** Sam 69:21 **27:51** Eks 26:31-33; Hip 10:19-20 * **27:55** Nipətan min əha kəmotasiru e Iesu e nati pisin təhmen e nauəniən, mine nəhu, mine ikin rəha napiliən. **27:55** Luk 8:2-3

Kəmitənim Iesu
(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

57 Iətəm Aramatiə u rəhan nautə tepət, nərgin u Josip, in iətəmimi kəti rəha Iesu. Nian tinətuva iuəkir o napinəpuiən,
58 təmuvən meruh Pailət, kəni mətapuəh o nipəti Iesu, kəni Pailət təmegəhan e nipəti Iesu kəm in.
59 Kəni Josip təmos nipəti Iesu muvən məuveg e napən ruən vi kəti, nərgin u linən,
60 kəni mələs muvən mələhu=pən e suvət vi kəmol e nipəg kəpiel. Suvət u rəha Josip. Kəni misuə=pən e kəpiel asoli kəti mahtipəsig e nipəg kəpiel lan, kəni matuvən.†
61 Meri Maktələ, mine Meri kəti min kətuəharəg əha iuəkir o suvət.

Soldiə min nətəm kəmoteh nipəg kəpiel
62 Nian əha, in nian katol əpenə-penə o Sapət lan, kəni kəməni lauig lan e Sapət, pris asoli min mine Farəsi min kəməhuvən moteruh Pailət.
63 Motəni=pən məmə, "Iətəmi asoli. Nikitimah tinəhti məmə, nian suah kəha, iətəmi rəha neiuəiən, təmətəmiəgəh əhanəh, mətəni məmə, 'Nian kisil otuva muvən, kəni Uhgin otosmiəgəh min iəu e nimisiən.'
64 Tol lanəha, ahli=pən rəham nəuvein soldiə okəhuvən məuteh nipəg kəpiel suvət motətəuarus=pən nian kisil tuva muvən. Məta rəhan min okəhuva motakləh e nipətin, kəni motəni=pən kəm nətəmimi məmə təməmiəgəh min e nimisiən. Kəni neiuəiən u, in otərah tapirəkis iətəm aupən."
65 Kəni Pailət təməni=pən məmə "Otos soldiə min, kəni məhuvən motol natimnati rəfin iətəm nəkotolkeikei məmə okotol e neh viviən suvət e nipəg kəpiel."
66 Kəni soldiə min kəməhuvən mauteh vivi nipəg kəpiel, motələhu=pən nəmtətiən kəti e kəpiel.‡ Kəni kəmotələhu soldiə min məmə okauteh ikin əha.

28

Iesu təməmiəgəh min
e nimisiən
(Mak 16:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

1 E Sante* ləplapin agin, təmətian məsian viviən, Meri Maktələ mine Meri kəti min kəmian məmə okuəsal=pən e suvət e nipəg kəpiel.
2 Kəni əmeiko, nəmig asoli kəti təmələuəl mətəu-inu agelo kəti rəha Iərmənig təmsipəri e negəu e neai muvən e nipəg kəpiel, kəni misuə rəkis e kəpiel, kəni mətəharəg-pəri lan.
3 In tətasiə təhmen e noraipiən, kəni rəhan napən min kotəruən təhmen e nəuaui nitəhi.
4 Soldiə min kəmotəgin pik, kəni motərəmrumin, narmilah təmikə təhmen e nətəm kəmohmis.
5 Kəni agelo təməni=pən kəm pəta mil məmə, "Suəginiən, mətəu-inu iəkəhrun məmə nətuəsal e Iesu iətəm kəmətu-pəri e nigi kəməluau.
6 Tikə u ikin inu. In təməmiəgəh min e nimisiən təhmen əmə e inu təməni mine aupən. Iəuva mueruh ikin təmətəməhli ikin.
7 Kəni ian uəhai, kəni muəni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, 'In təməmiəgəh min e nimisiən, kəni in tətaupən e təmah matuvən əpəha Kaləli. Kəni ikin əha, onəkoteruh in ikin.' Intələh, rəhak u nəghatiən inəni kəm təlau."
8 Kəni pəta mil kəmuagim uəhai əmə e suvət e nipəg kəpiel, mətuəgin, mətəu nikilau tagiən, mətian məmə okuəni=pən kəm nətəmimi min rəha Iesu.
9 Kəni əmeiko, Iesu tiet pətigəm o lau, məni=pən kəm lau məmə, "Təuvir." Kəni kəmiəuva o Iesu, muaskəlim nəhlkin, kəni muəfaki kəm in.
10 Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, "Suəginiən. Ian muəni=pən kəm piak min məmə okəhuvən Kaləli. Ikin əha okoteruh iəu ikin."

Nəghatiən rəha soldiə min
11 Nian pəta mil kəmualiuək mətian, kəni soldiə min əha nəuvein kəməhuvən e taun, kəni motəni=pən kəm pris asoli min natimnati rəfin iətəm kəmoteruh.

27:58 Dut 21:22-23 † **27:60** Kəpiel u kətahtipəsig=pən lan e nipəg suvət lan, kəmətei təharəg əharəg təhmen e whil rəha loto asoli kəti, təhmen e uan mitə mine e nəharəg əharəgiən rəhan. **27:60** Aes 53:9 **27:63** Mat 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Jon 2:19-21 ‡ **27:66** Rəueiu, kitah kəsotəhrun əhruahruiən məmə kəmol nəmtətiən əha e noliən nak. Kəmə təhro kəmalis niləuis kəti iətəm təmol mak lan, uə kəmə təhro, kəmol plastə. Mətəu nətəmimi rəfin kotəhrun məmə iətəmi kəti otəsekiən nati əha məsələs rəkisiən. Kəni nəmə kauteruh nəmtətiən kəti məmə təməhapu=pən, uə təmiet rəkis, kəni soldiə min okotəhrun məmə iətəmi kəti təmahuvihin rəkis kəpiel. * **28:1** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "Nian Sapət tinol naunun, e nian iətəm tətaupən e wik" **28:6** Mat 12:40; 16:21 **28:10** Mat 26:32

12 Nian pris asoli min kəməhuvən moteruh nətəmimi asoli rəha nətəm Isrel, kəni motol
nəuə kəti motəlis nəghatiən lan. Kəni motəfən məni asoli kəm soldiə min,
13 motəni=pən kəm lah məmə, "Nəkotəni=pən kəm nətəmimi məmə, 'Rəhan min nətəmimi
kəməhuva lapin nian itimah iəmotapili, motakləh e nipətin motələs motagim.'
14 Nəmə kəpmən otətəu nanusiən u, kəni itimah iəkəhuvən motəni nəghatiən kəti kəm in.
Kəni itimah onəsotosiən nərahiən kəti lan."
15 Tol lanəha, soldiə min kəmotos məni, kəni motol təhmen=pən əmə məmə kəməni mine
kəm lah. Kəni nəghatiən eiuə u təmuvən mitəlau e nətəm Isrel muva mətəuarus=pa rəueiu.

Iesu təmiet pətigəm
o rəhan min nətəmimi
(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

16 Kəni nətəmi lepin rəha Iesu kəməhuvən Kaləli, məhuvən e nitəuət iətəm Iesu təməni kəm
lah məmə okəhuvən ikin.
17 Nian kəmoteruh in, kəni kəmotəfaki kəm in, mətəu nəuvein rəhalah nətəligiən tatol
keiu.
18 Kəni Iesu tuva o lah, kəni məni=pən kəm lah məmə, "Nepətiən rəfin rəha negəu e neai
mine nəhue niftəni o narmənigiən, Uhgin təməfa kəm iəu.
19 Tol lanu, onəkəhuvən motiuvi nətəmimi e nəuaniləuis min rəfin e nitəni min rəfin məmə
okəhuva rəhak nətəmimi, kəni motol bəptais e lah e nərgi Tatə Uhgin, mine Nətin, mine
Narmin,
20 kəni motəgətun ilah məmə okotohtəu=pən rəfin nəghatiən min iətəm iəməni kəm təmah.
Kəni nipəhriəniən, iətatig kitah min itəmah nian min rəfin mətəuarus naunun nian."

28:16 Mat 26:32 **28:18** Jon 13:3; Efəs 1:20-22 **28:19** Mak 16:15-16; Uək 1:8

Mak
Nanusiən Təuvir Rəha Iesu Kristo Iətəm Mak Təmətei
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Mak

?Pəh təmətei nauəuə u? Jon Mak təmətei nauəuə u. In səniəmə iətəmi tueləf kəti rəha Iesu. Mətəu kətəni məmə in niəli təuvir kəti rəha Pitə iətəm ilau kətian ikin min tepət. Nauəuə rəha Uək Min tətəni məmə in təmuvən ilau Pol e rəhan naliuəkiən iətəm təmaupən mol, kəni uərisig lan, təmuvən ilau Panəpəs.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Kəmotəni məmə Mak təmətatig Rom nian in təmətei nauəuə u, kəni nəmə təhro ilau Pitə, uərisig kohamu Pitə. Mak təmətei nauəuə u tatuvən o nəfaki min əpəha Rom u ilah Nanihluə min. Kitah kotəhrun lanəha mətəu-inu in tətəni pətigəm nipəti noliən min rəha nətəm Isrel iətəm kautol. Kəni e nauəuə u, təmətei nəghatiən nəuvein e nəghatiən Aramaik iətəm nətəm Isrel kinotəhrun rəkis. Mətəu in təməuhlin nəghatiən min u tuva e nəghatiən Kris iətəm Nanihluə min əpəha Rom kəutəghati lan.

? Natigiən təhro lanu nian təmətei? E nian Mak təmətei nauəuə u, kəni nətəm Rom kəutarmənig e nitəni asoli iətəm titəlau e Nitəhi Metitereniən. Rəhalah nəghatiən kətiəh əmə, kəni rəhalah suaru kotəuvir, kəni rəhalah noliən o nahli-pəniən nəghatiən min in təuvir. Nian əha, in nian təuvir o nəni pətigəmiən Nanusiən Təuvir rəha Iesu Kristo. E nian əha, Nanusiən Təuvir təmaiu uəhai əmə e nitəni pisin pisin min e suaru min rəha Rom.

? Təmətei nauəuə u o nak? Mak tolkeikei məmə otəni pətigəm əhruahru nanusiən rəfin rəha Iesu, məmə in pəh, kəni in təmol nak, kəni mətəgətun nak. Nəmə təhro in tolkeikei məmə otəfəri nətəligiən rəha nəfaki min əpəha Rom, mətəu-inu nətəmimi tepət kəmol nərahiən kəm lah. Mak təmətei nətəligiən tepət o nian iəkis min iətəm otəpanuva e nəmiəgəhiən rəha nətəmimi rəha Iesu. Kəni in təməni pətigəm noliən rəha Iesu məmə in min təmətatig e nian iəkis min.

Jon Bəptais təmol əpenə-penə e suaru
(Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

1 Inu nətuəuiniən rəha Nanusiən Təuvir rəha Iesu Kristo, Nəti Uhgin.
2 Iəni rəha Uhgin, nərgin u Aiseə təmətei lanu e nauəuə aupən. Uhgin təməni məmə,
"Otafu-to. Iətahli=pinə iahləpis iətəm otos rəhak nəghatiən. In otaupən lam məmə otol
əpenə-penə e rəham suaru."
3 "Iətəmimi u tətauin əpəha ikin təpiə-məpiə ikin mətəni məmə, 'Itəmah, otol əpenə-penə e
suaru rəha Iərmənig, kəni motol rəhan suaru təhruahru.' "
4 Kəni iahləpis u in Jon Bəptais. Tol lanəha, təmiet=pa ikin təpiə-məpiə ikin matol bəptais e nətəmimi, kəni mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin kəm lah məmə okotəkeikei motəuhlin nəmtahlah o noliən tərah min rəhalah, kəni məhuvən o Uhgin, məmə in otafəl noliən tərah min rəhalah. Kəni nəmtətiən kəti o nati u, okol bəptais e lah.
5 Nətəmimi tepət pik e nitəni Jutiə mine taun əha Jerusiləm, kəməhuva motətəlig e rəhan nəghatiən, kəni motəni pətigəm rəhalah noliən tərah min, kəni Jon təmol bəptais e lah əpəha e nəhu Jotən.
6 Jon təməsuvəniən e napən təuvir. Rəhan napən təhmen əmə e rəha iəni u Elaijə aupən. Rəhan napən kəmol e nimeimei kaməl, kəni rəhan kətəuti kəmol e nilosi kau, kəni matun əmə pitu mine nəhu sukəpak e nikinati.
7 Kəni təməni pətigəm kəm nətəmimi məmə, "Iətəmi kəti u tatuərisig lak, rəhan nəsanəniən mine nepətian tapirəkis iəu. Kəni iəu ləhtəni agin, iəsəhmen miniən məmə iəkeiuaiu mitis rəkis niləuis e rəhan put.
8 Iatol bəptais e təmah e nəhu, mətəu in otəpanol bəptais e təmah e Narmin Rəha Uhgin."

Jon təmol bəptais e Iesu əpəha e nəhu Jotən
(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)

9 E nian əha, Iesu təmiet əpəha Nasərit, lahuənu kəti əpəha Kaləli muva. Kəni Jon təmol bəptais lan əpəha e nəhu Jotən.
10 Nian Iesu təməri əpəha e nəhu, kəni məsal-pəri mafu negəu e neai təməuag, kəni Narmin Rəha Uhgin təmeiuaiu=pa ohni təhmen=pən e mak.
11 Kəni nəuia Uhgin təmsipəri əpəha e negəu e neai mətəni lanu lan məmə, "Ik nətik keikei, iəkolkeikei pik ik, kəni nikik tagiən pik agin ohnik."

1:2 Mal 3:1 **1:3** Aes 40:3 **1:4** Uək 13:24; 19:4 **1:6** 2King 1:8; Mat 11:8 **1:7** Uək 13:25 **1:11** Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 12:18; Mak 9:7

Setən təməfən-əfən kəm Iesu
(Mat 4:1-11; Luk 4:1-13)

12 Kəni rəueiu agin min, Narmin Rəha Uhgin təmiti=pən Iesu əpəha ikin təpiə-məpiə ikin,
13 ima nati rarpin min. Təmatig ikin mos nian fote. E nian min əha Setən tətəfən-əfən kəm in. Kəni nagelo min kəmotasiru lan.

Iesu tinətuəuin mətəni pətigəm Nanusiən Təuvir
(Mat 4:12-17; Luk 4:14-15)

14 Nian kinləfən rəkis Jon e kaləpus, Iesu təmuvən əpəha Kaləli mətəni pətigəm Nanusiən Təuvir rəha Uhgin kəm nətəmimi.
15 Təməni məmə, "!Nian tinuva əhruahru əha rəueiu! !Rəhan nian tinuva! !Nian rəha Narmənigiən Rəha Uhgin tinatuva iuəkir! !Otəuhlin nətəligiən rəhatəmah, motəpəh pəhriən noliən tərah min, kəni məhuvən o Uhgin, kəni motəhatətə e Nanusiən Təuvir!"

Iesu təmauin e nətəmimi kuvət rəha niuviən nəmu
(Mat 4:18-22; Luk 5:1-11)

16 Nian Iesu təmətaliuək e nikali nəhu Lek Kaləli, kəni meruh suah mil keiu, rəha niuviən nəmu min, nərgilau u Saimon mine pian Antiru. Kətuatu e net.
17 Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, "Iəuva, muitəu=pa iəu, miəuva rəhak iətəmimi mil, kəni iəu iəkol itəlau nəkiəuva iətəmimi mil rəha niuviən nətəmimi məmə okəhuva rəhak min nətəmimi."
18 Kəni əmeiko kuəpəh rəhalau net, kəni muitəu=pən.
19 Kəni Iesu təmaliuək muvən təhmin min nəuvetin, kəni meruh nəti Səpəti mil Jemis mine pian Jon kətuəharəg e rəhalau bot mətuəhli vivi rəhalau net.
20 Kəni e nian əmə kəha inəha, Iesu təmauin e lau lan, kəni kuəhtul muəpəh rəhalau tatə Səpəti mine rəhan noluək min kəutəharəg e nipəg nəua bot, kəni muitəu=pən Iesu.

Iesu təməhgi pətigəm
narmin tərah min e iətəmi kəti
əpəha Kapeniəm.
(Luk 4:31-37)

21 Kəni Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməhuvən əpəha lahuənu Kapeniəm. Kəni e nian rəha Sapət, Iesu təmuvən əpəha e nimə rəha nuhapuminiən mətəgətun nətəmimi.
22 Kəni nətəmimi kəmotətəu rəhan nəghatiən, narmilah təmiuvig pik ohni mətəu-inu rəhan nəghatiən təfigəm, nepətiən əha ikin, kəni mapirəkis rəha nəgətun min rəha Lou.
23 Kəni e nian əha, iətəmi kəti narmin tərah tətatig lan təmuva imə mətagət əfəməh məmə,
24 "!Ilk Iesu iətəm Nasərit! ?Nəmuva məmə onəkəhro e timah? !Nəmə təhro nəmuva məmə onəkərəkin itimah! Iəu inəhrun rəkis ik, ik Iətəmi Asim rəha Uhgin!"
25 Kəni mətəu Iesu təməni=pən əskasik kəm narmin tərah kəha məmə, "!Ah! Səghatiən, miet e suah u."
26 Kəni narmin tərah təmol nipəti suah kəha tərəmrumin, magət əfəməh miet lan.
27 Kəni nətəmimi kəmotauit motəni=pən kəm lah min məmə, "!Ei, nak u! Nəgətuniən vi kəti u. !Suah u tatos nəsanəniən o nəghatiən kəm narmin tərah min, kəni kautətəlig lan mautol nəuian!"
28 Kəni kəmanus ueiuəhai əmə Iesu, tuvən mapəkol əpəha e nitəni Kaləli.

Iesu təmol vivi
nətəmimi tepət
(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)

29 Nian Iesu mine Jemis, Jon, Saimon, mine Antiru kəmohiet e nimə rəha nuhapuminiən, kəni motaiu əhruahru məhuvən əpəha lahuənu ima Saimon mine Antiru ikin.
30 Nian kəməhuvən, mətəu uhu Saimon tətətəpu-ətəpu, kəni mətapili pəri e rəhan pet, kəni kəmotəni=pən kəm Iesu məmə pətan əha tatimis.
31 Kəni Iesu təmuvən meapən o nəhlmin kəni masiru lan təhtul. Kəni nətəpu-ətəpuiən tagim lan. Kəni tuvən matol niglah nauəniən.
32 Tinapinəpu mitigar tinatiuvig, nian rəha Sapət tinol naunun, kəni nətəmimi min u kautohmis, mine nətəmimi narmin tərah tətatig e lah, pialah min kəmotos ilah məhuva o Iesu.
33 Nətəmimi rəfin e lahuənu əha kəməhuva motuhapumin əmə ilah min əpəha e namtihluə e nimə əha rəha Saimon mine Antiru.

1:13 Sam 91:11-13 **1:14** Mak 6:17 **1:15** Mat 3:2 **1:22** Mat 7:28-29 **1:24** Mak 5:7 **1:26** Mak 9:26 **1:28** Mat 4:24

34 Kəni Iesu təmol vivi nətəmimi tepət u kautos nimisiən pisin pisin min kotəuvir, kəni
məhgi pətigəm narmin tərah tepət e nətəmimi, mətəu təməniəhu narmin tərah min məmə
okəsotəghatiən, mətəu-inu kinotəhrun rəkis məmə pəh u Iesu.

Iesu təmətanus pətigəm rəhan nəghatiən əpəha Kaləli
(Luk 4:42-44)

35 Kəni ləplapin agin, fətukai təsəri əhanəhiən, Iesu təmiet muvən əpəha ikin nətəmimi
kohkə ikin mətəfaki.
36 Kəni Saimon mine in min nəuvein kəməhuvən məutəsal lan.
37 Nian kəmoteruh, kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, "Nətəmimi rəfin kəutəsal lam."
38 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Kəpə. Pəh kəhuvən əpəha e lahuənu pisin min
nəuvein, iəkanus pətigəm rəhak nəghatiən kəm nətəmimi mapəkol mətəu-inu, nati u inu
iəmuva ohni məmə iəkol."
39 Kəni muvən mapəkol rəfin e nitəni əpəha Kaləli, mətanus pətigəm rəhan nəghatiən əpəha
e nimə rəha nuhapuminiən min, kəni məhgi pətigəm narmin tərah min e nətəmimi.

Iesu təmol vivi suah kəti leprosi təmol
(Mat 8:1-4; Luk 5:12-16)

40 Suah kəti leprosi təmol, təmuva misin=pən nəulin o Iesu mətasək=pən e nəuvirian ohni
məmə, "Nəmə nəkolkeikei, kəni nəkəhrun nol viviən iəu kəni mafəl rəkis namikmikiən lak."
41 Kəni Iesu nikin təmahmə pik ohni, kəni təmuahru e nəhlmin mələhu=pən lan, məni
məmə, "Əuəh. Iəkolkeikei. !Əuvir-tə!"
42 Kəni rəueiu agin min, nimisiən leprosi təmagim mikə lan, kəni nipətin təuvir,
namikmikiən tikə.
43-44 Kəni Iesu təməni=pən əskasik kəm suah kəha məmə, "Nəsəni pətigəmiən natimnati
min u kəm nətəmimi, mətəu uvən əmə meh pris kəti pəh in teh məmə nipətim tinol lanu lan,
kəni əfən kəm in nati u iətəm Lou rəha Mosis təməni o suah kəti iətəm rəhan leprosi tinikə,
kəni nətəmimi okotəhrun məmə nipəhriəniən ninəuvir, kəni rəham namikmikiən tinikə."
Kəni mahli=pən tatuvən.
45 Mətəu suah u təmuvən kəni məni pətigəm nati u kəm nətəmimi min rəfin mol məmə Iesu
təsuvəniən e lahuənu min məghati mətəu-inu nimənin nətəmimi tepət pik kautəhtul pəsig
lan. Kəni o nati əha inəha, təmətan ikin nətəmimi kohkə ikin. Kəni nətəmimi kotsipən ikin
min rəfin məutəhuva ohni.

2

Iesu təmol vivi suah kəti nipətin nəuvetin təmimis
(Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)

1 Nian nəuvein kinəhuva rəkis minəhuvən, Iesu təmitəlig=pən min əpəha Kapeniəm, kəni
nəghatiən təmaiu muvən kəm nətəmimi min məmə Iesu əpəha e rəhan nimə.
2 Kəni nətəmimi tepət kəməhuva motəriauəh vivi əpəha imə, mine ihluə mine, kəni nəua
nimahan kəti tikə o iətəmimi kəti min. Kəni Iesu tətəni pətigəm rəhan nəghatiən kəm lah.
3 Kəni nətəmimi kuvət kəmotəlis pialah kəti məhuva o Iesu iətəm nipətin nəuvetin təmimis
mətapili-pəri əmə e rəhan nimahan.
4 Nian kəməhuva, mətəu nətəmimi nəri əpəha imə, kəni ko kəsəhuvəniən imə moteruh
Iesu. Kəni kotələs məhuvən əpəha ilis e nəhue nimə motos rəkis nəhgi nimə nəuvetin
əhruahru əmə əha Iesu tətəhtul ikin imə,* kəni motəhlman-əhlman e iətəmi u teiuaiu e
nimahan rəhan muvən iuəkir əmə o Iesu.
5 Nian Iesu təmeruh nəhatətəiən rəhalah, kəni təni=pən kəm iətəm tatimis əha məmə,
"Nətik, iəu inos rəkis rəkis noliən tərah rəham."
6 Mətəu nəgətun min nəuvein rəha Lou kəutəharəg əpəha imə, kəni nikilah təməhti məmə,
7 "?Təhro suah u tətəni rah Uhgin? Nəghatiən əha tərah. Uhgin əmə təhrun nos rəkisiən
noliən tərah rəha iətəmimi. !Pəh min təhrun nos rəkisiən!"
8 Kəni rəueiu agin min, Iesu təhrun rəhalah nətəligiən, kəni məni məmə, "?Təhro nikitəmah
tətəhti pik natimnati min lanu lan?
9 ?In pəhruvən timətig, iətəm inu məmə iəkəni=pən kəm suah u məmə, 'Inos rəkis rəkis
rəham noliən tərah,' uə inu timətig məmə, 'Əhtul, mələs rəham nimahan matuvən'?
10 Mətəu iəkol nati kəti məmə onəkotəhrun məmə iəu Nəti Iətəmimi, iatos nepətiən u ikinu
e nəhue niftəni o nos rəkisiən noliən tərah rəha nətəmimi." Kəni məni=pən kəm suah kəha
məmə,

1:34 Mak 3:10-12 **1:35** Mat 14:23; Mak 6:46 **1:39** Mat 4:23; 9:35 **1:43-44** Lev 14:1-32 * **2:4** E nian əha, kəmol nəhgi nimə e tael. Kəni nətəmimi min u kəmotos rəkis tael min nəuvein məmə kotol nipəg təhmen e iətəmi u iətəm tatimis.

11 “Iətəni=pinə kəm ik məmə, əhtul, mələs rəham nimahan matuvən imam ikin.”
12 Kəni əmeiko suah u təməhtul, mələs rəhan nimahan, maliuək matuvən, kəni ilah
rəfin kəmoteruh, motauit, narmilah təmiuvig ohni, kəni motəni-vivi Uhgin motəni məmə,
“Iəsoteh əhanəhiən nati kəti tol lanu lan nian kəti mine.”

Iesu təmauin e Lifai məmə otuva muərisig lan.
(Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)

13 Iesu təmuvən min mətaliuək əpəha e nikali nəhu Lek Kaləli, kəni nimənin nətəmimi
kəməhuva ohni, kəni tətəgətun ilah.
14 Kəni təmaliuək matuvən kəni meruh Lifai nəti Alfiəs, in iətəmimi rəha nosiən məni rəha
takis, tətəharəg imə matol uək. Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Itəu=pa iəu, muva rəhak
iətəmimi.” Kəni əmeiko təhtul muərisig lan.
15 Kəni nian kəti, Iesu təmuvən mətauən əpəha ima Lifai ikin ilah nətəmimi rəha nosiən
məni rəha takis, mine nətəmi kətəni məmə nol təfagə tərah nəuvein.† Məutauən pəti
ilah Iesu mine rəhan min nətəmimi mətəu-inu nətəmimi tepət kotol təfagə tərah lanəha
mautəhuərisig e Iesu.
16 Iəgətun min nəuvein rəha Lou, ilah Farəsi min. Kəni nəuvein kəmoteh məmə Iesu
tətauən pəti əmə ilah nol təfagə min əha, mine nətəmimi rəha nosiən məni rəha takis, kəni
kotətapuəh o nətəmimi rəhan min məmə, “?Təhro Iesu tətauən pəti əmə ilah nətəm kautol
lanəha?”
17 Kəni Iesu təmətəu rəhalah nəghatiən kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Nətəmimi min
u kəsohmis-ohmisiən kəsəhuvəniən o toktə, mətəu nətəmimi min u kautohmis-ohmis, toktə
təkeikei muvən meruh ilah. Iəu iəməsuvaiən məmə iəkauin e nətəmimi min u kotəni məmə
kinotəhruahru rəkis. Mətəu iəmuva məmə iəkauin e nətəmimi min u kotəhrun əmə məmə
ilah kautol noliən tərah min.”‡

Kotəpəh nauəniən o nəfakiən
(Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)

18 Kəni e nian əha, nətəmimi min rəha Jon Bəptais mine Farəsi min kəmotəpəh nauəniən
məutətuakəm o nəfakiən kəm Uhgin. Kəni nətəmimi nəuvein kəməhuva motəni=pən kəm
Iesu məmə, “Afu-to, nətəmimi rəha Jon Bəptais minə Farəsi min kəutətuakəm o nəfakiən. ?
Mətəu təhro rəham min kəsotoliən lanəha?”
19 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Nian katol lafet lan rəha iətəm tatol marit, kəni
iərman u otol marit tətatig əhanəh ilah in min nəuvein mautol lafet, nikitəmah təhti məmə
otətuakəm məpəh nauəniən? !Kəpə! Nian tətatig əhanəhiən ilah min, kəni nikilah tətagiən,
məutauən əmə.
20 Mətəu nian əpəha ikin məmə okəpanələs rəkis suah kəha lan, kəni e nian əha in əha, in
min nəuvein nikilah otahmə ohni, kəni kəpanotətuakəm motəpəh nauəniən lan.”
21 Kəni təmatig məni məmə, “Suah kəti min ko təsəhli-pəniən nəuveti napən vi kəti e napən
əmnəmit iətəm təməhapu. Nəmə otəhli=pən, kəni napən vi u təhrun nəhapu asoliən napən
əmnəmit u.
22 “Iətəmi kəti min ko təsiuvi-pəniən wain vi kəti e nilosi nati əuas kəti, mətəu-inu nəmə
otiuvi=pən wain vi e nilosi nəni əuas iətəm təskasik, kəni wain otahlifu kəni nilosi nəni əuas
u otasisi kəni məhapu, kəni wain mine nilosi nəni u okuərah. Mətəu wain vi okiuvi=pən əmə
e nilosi nəni vi iətəm timətmətig.”§

Nətəmimi min rəha Iesu kəmotəhli wit e Sapət
(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)

23 E nian kəti e Sapət, Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməutaliuək məutohapumin e niki
nasumiən rəha wit, kəni nətəmimi min rəha Iesu kəmotəhli wit məmə okotun.
24 Kəni Farəsi min u kəutaskəlim əskasik Lou rəha Mosis kəmotəni=pən kəm Iesu məmə,
“!Ei, afu-to! E Sapət, kəsəuləkiən e nasumiən mine kəsoliən natimnati min lanəha kotərəkin
Lou. ?Təhro rəham min nətəmimi kautol lanəha?”

---

† **2:15** Farəsi min, kəutəni e nətəmimi tepət məmə ilah nol təfagə tərah. Nəmə təhro ilah kəsotəfaki viviən, uə nəmə təhro ilah nanihluə min, uə nəmə təhro nətəmimi kəsotolkeikeiən ilah, uə nəmə təhro ilah nipətan rəha suaru uə nətəmi rəha nosiən takis, uə nəmə təhro ilah kəsotohtəu=pən viviən nipilga lou əlkələh min e Lou asoli rəha Mosis. **2:16** Mat 11:19 ‡ **2:17** Farəsi min mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, nikilah təhti məmə ilah kotəhruahru e nəhmti Uhgin mətəu-inu kəutohtəu=pən Lou Rəha Mosis. Uhgin təhrun nikilah məhrun mə ilah nol təfagə pəhriən. Mətəu Iesu təruru nasiruiən e lah mətəu-inu ilah kəsotegəhaniən məmə ilah nol təfagə. Mətəu nətəmimi tepət kəmotəhrun məmə ilah nol təfagə motolkeikei məmə kotəpəh noliən tərah min rəhalah motolkeikei məmə Uhgin otafəl rəkis təfagə tərah min rəhalah. Iesu təni məmə in təmuva məmə otasiru e lah. § **2:22** Afin futnot e Luk 5:37 **2:24** Dut 23:25

25-26 Iesu təmuhalpin rəhalah nəghatiən məmə, “Nəmə təhro itəmah nəsotafin əhanəhiən
nati u Tefit təmol aupən nian Apiətə in pris asoli agin rəha Uhgin. Itəmah ninotafin rəkis
məmə Tefit nəumis təmus, kəni tuvən əpəha e Nima Tapolin rəha Uhgin, kəni məlәs piret
asim u pris min əmə kautun, kəni in məlәs muva mun ilah in min nəuvein.”
27 Kəni təmatig məni=pən min kəm lah məmə, “!Kəməsoliən Sapət məmə in nati figəm kəm
nətəmimi, mətəu kəmol Sapət məmə otasiru e lah kotəmeig!*
28 Tol lanəha, iəu Nəti Iətəmimi iətarmənig rəfin e natimnati min, kəni mətarmənig min e
Sapət.”

3

Iesu təmol vivi
nəhlmi suah kəti təməpaiu
(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)

1 E Sapət kəti min, Iesu təmitəlig=pən min əpəha e nimə rəha nuhapuminiən kəni meruh suah
kəti nəhlmin təmimis, təsuahruiən lan.
2 Nian Iesu təmuvən imə, kəni nətəmimi nəuvein kəmauteruh vivi məmə otol vivi iətəmi u e
Sapət, uə kəpə. Nəmə in tatol, kəni okotəni məmə in tətərəkin Lou rəha Sapət.
3 Kəni Iesu təməni=pən kəm suah u məmə, “Əhtul muva u aupən,” kəni təhtul muvən əpəha
aupən.
4 Kəni Iesu təmahi ilah məmə, “Iəkolkeikei məmə iəkətapuəh nati kəti o təmah. ?Təhro? ?
E nian rəha Sapət, noliən nak in təhruahru e Lou məmə okol, kəhrun noliən nati təuvir uə
kəhrun noliən nati tərah? ?Okosmiəgəh iətəmi, uə okuhamu itəmi?” Mətəu kotəpnapin əmə.
5 Kəni Iesu təməsal=pən meruh ilah, kəni niəməha tol, kəni nikin tahmə o lah mətəu-inu
rəhn-kapə lah tiəkis pik. Kəni məni=pən kəm suah u məmə, “Uahru-to e nəhlməm.” Kəni
suah u təmuahru e nəhlmin, əmeiko nəhlmin təuvir.
6 Kəni Farəsi min əha kəmohiet motaiu əhruahru əmə məhuvən moteruh rəhalah tikimir
min e pati rəha Herot, motol məhuva əmə kətiəh motəsal e suaru məmə okotələs Iesu
motohamu.

Nimənin nətəmimi kəmautəhuərisig e Iesu

7 Iesu mine rəhan min nətəmimi kəmohiet moteiuaiu məhuvən əpəha e nəhu Lek Kaləli.
Nimənin nətəmimi kəmautəhuərisig e lah. Nətəmimi min u nəuvein kəmotsipən e lahuənu
rəhalah e nitəni Kaləli,
8 nəuvein kotsipən əpəha e lahuənu əlkələh min e nitəni əpəha Jutiə; nəuvein kotsipən
Jerusiləm. Nəuvein min kəmotsipən e nəuvetin min əpəha nitəni Itumiə mine nəve nəhu
Jotən e nitəni=pən matuvən. Nəuvein min kəmotsipən pahav əpəha ikin min e taun mil u
Taea mine Saedon. Nətəmimi min u kinotətəu rəkis natimnati min u Iesu tatol ilah, kəni
kəməhuva məmə okoteruh.
9 Kəni nimənin nətəmimi kəməhuva pik, kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi
məmə okotol əpenə-penə e bot kəti məmə otuvən məharəg lan, məmə nimənin nətəmimi
okəsotəhgi-əhgi pikiən in.
10 Mətəu-inu tinol vivi rəkis nətəmimi tepət, kəni nətəmimi min u kautohmis əhanəh
kəutəhgi-əhgi ilah min məmə okəhuva iuəkir motek Iesu.
11 Kəni nian nətəmimi nətəm narmin tərah min kəutatig e lah kəmotafu Iesu, kəmotaiu
aupən lan motəmei=pən ohni motagət əfəməh məmə, “Ik Nəti Uhgin!”
12 Mətəu Iesu təməniəhu əskasik narmin tərah min u məmə kəsotəni pətigəmiən in kəm
nətəmimi.

Iesu təmauin e rəhan nətəmimi ilah tueləf məmə okəhuərisig lan.
(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)

13 Kəni Iesu mine kəməhuvən əpəha e nəhue nitəuət, kəni tətauin e nətəmimi nəuvein əmə
okəhuva ohni.
14 Nian kəməhuvən, kəni təmitəpin rəkis ilah tueləf kəni məfəri ilah məmə aposil min. In
təməni min məmə nətəmimi min əha, ilah əha okotaliuək ilah min, kəni in otahli rəkis ilah
kəhuvən motəni pətigəm nanusiən təuvir kəm nətəmimi əpəha ikin min,
15 kəni okotos nepətian mine nəsanəniən o nəhgi pətigəmiən narmin tərah min e nətəmimi.
16 Nətəmi min u ilah u təmitəpin ilah, ilah u, Saimon u Iesu təmauin=pən min nərgin kəti
min məmə Pitə,

2:25-26 1Saml 21:1-6 **2:25-26** Lev 24:5-9 **2:27** Dut 5:14 * **2:27** Farəsi min kəmotol lou əlkələh min tepət tepət rəha Sapət, kəni tiəkis məmə nətəmimi okotol rəfin ilah. Inu tatol məmə Sapət in nati figəm. Mətəu nətəligiən rəha Uhgin məmə Sapət in nian kəti iətəm nətəmimi okotəmeig magiən lan. **3:4** Luk 14:3 **3:6** Mat 22:15-16 **3:10** Mat 14:36 **3:11** Luk 4:41 **3:12** Mak 1:34 **3:16** Jon 1:42

17 mine Jemis mine pian Jon nəti Səpəti mil u Iesu təməfən min nərgilau notəhan məmə, “Poanejes,” nipəti nəghatiən əha təni məmə nəti kaluəluə mil, mətəu-inu niəməha tatol uəhai ilau.

18-19 Kəni mine Antiru, Filip, Patolomiu, Matiu, Toməs, Jemis u nəti Alfiəs, Taitəs, Saimon u kətauin lan məmə, Selot,* mine Jutəs Iskariot u otegəhan=pən e Iesu e nəhlmi tikimir min. Nətəmi min əha ilah kəha tueləf, Iesu təməfəri ilah.†

Iesu mine Pielsepul
(Mat 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

20 Uərisig, təmitəlig=pən min lahuənu, kəni nimənin nətəmimi kəməhuva min ohni, kəni Iesu mine rəhan min nətəmimi kinotəruru nəmeigiən mine nauəniən mine.

21 Nian rəhan mamə mine kəmotətəu nəghatiən u kətəni e Iesu, kəni məhuva məmə okotit rəkis o nətəmimi, mətəu-inu nətəmimi nəuvein kəutəni məmə Iesu in nətalməli.

22 Nəgətun min nəuvein rəha Lou kəmotsipən əpəha Jerusiləm məhuva kəni motəni məmə Pielsepul (nərgin kəti min rəha Setən), u in iətəmi asoli rəha narmin tərah min, in tətatig e Iesu, kəni motəni məmə in tətəfən nəsanəniən kəm Iesu məmə otəhgi pətigəm narmin tərah min e nətəmimi.

23 Kəni Iesu təmauin e lah kəhuva iuəkir ohni kəni məni nəghatiən əuhlin kəti kəm lah, məmə, “?Nikitəmah tətəhti məmə ko Setən təhgi pətigəm aru Setən? !Kəpə!

24 Nəmə nətəmimi e kəntri kəti kəutəhapu ilah min, kəni okotərəkin rəhalah kəntri, kəni narmənigiən rəhan otəmei mikə.

25 Kəni təhmen=pən əmə, e lahuənu kəti, nəmə nətəmimi lan kəutəhapu ilah min, kəni okotərəkin agin lahuənu u.

26 Kəni nəmə Setən tətəhgi pətigəm narmin tərah min rəhan e nətəmimi, kəni tatol aru əmə tikimir kəm in. ?Kəni otəhro lanu, rəhan narmənigiən otəhtul? Uək rəhan otəmei mikə.

27 “Kəni ko iakləh kəti təsuvən əpnapiniən e nimə rəha iətəmi kətəgin lan kəti, mə takləh e natimnati rəhan, mətəu otəkeikei məlis e niləuis, mələhu, kəni ko məpanuvən makləh e rəhan natimnati.

28 “Iətəni pəhriən kəm təmah məmə təfagə tərah rəfin rəha nətəmimi, mine nəghatiən tərah min iətəm ilah kautəni, Uhgin təhrun nos rəkisiən.

29 Mətəu iətəmi tətəni rah Narmin Rəha Uhgin, ko Uhgin təsos rəkisiən rəhan təfagə tərah. Təfagə tərah əha otətatig kətiəh lan mətatig, ko təsikəiən.”‡

30 Iesu təməni lanəha mətəu-inu kəmotaupən motəni məmə narmin tərah kəti tətatig lan.

Mamə rəha Iesu
mine pian min
(Mat 12:46-50; Luk 8:19-21)

31 Kəni e nian əha, mamə rəha Iesu mine pian min kəməhuva, kəni mautəhtul əmə əpəha ihluə kəni motahli=pən nəghatiən o Iesu məmə tuva-to meh ilah.

32 Kəni nimənin nətəmimi kəmotəharəg kan kekəu e Iesu, kəni motəni=pən kəm Iesu məmə, “Ei, mamə rəham mine piam min əpəha ihluə, kotolkeikei məmə okoteh-to ik.”

33 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Pəh u rəhak mamə mine piak min?”

34 Kəni məsal=pən meruh rəfin ilah kəni məni məmə, “Oteruh-to. Itəmah u piak min mine rəhak mamə əhruahru min.

35 Nətəmimi min u kautol nəuia Uhgin, ilah u piak min, mine rəhak kakə min, mine rəhak mamə.”

4

Iətəm tətərfei
nikiti natimnati
(Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)

1 Kəni Iesu təmitəlig=pən min əpəha e nəhu Lek Kaləli mətəgətun nətəmimi, mətəu nimənin nətəmimi kəməhuva ohni, motol məmə Iesu tuvən e bot. Kəni bot u tətəməhli=pən e lek,

---

3:17 Luk 9:54 * **3:18-19** Selot in suah kəti iətəm in tətəhtul əskasik o kəntri rəhan. Afin-to e tiksinəri. † **3:18-19** Iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Saimon, ilau u Saimon Pitə mine Saimon u kətauin lan məmə Selot. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jemis, ilau u Jemis nəti Səpəti mine Jemis nəti Alfiəs. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jutəs, inu Jutəs Iskariot mine Jutəs nəti Jemis u kətauin pisin məmə Tateas e nauəuə rəha Matiu. **3:22** Mat 9:34; 10:25 ‡ **3:29** “Təfagə tərah əha otətatig iəkis lan, ko təsikəiən.” Təfagə tərah u təsəghatiən o noliən rəha nətəmimi nəuvein o nəniən nərgi Iesu nian niəməha tatol ilah. Uhgin təhrun nafəl rəkisiən təfagə tərah u nəmə ilah kəutəni noliən tərah rəhalah məutətapuəh o Uhgin məmə in otafəl rəkis. Təfagə tərah u tətəghati e suah kəti iətəm tətəuhlin nəmtahn e Iesu Kristo məsolkeikeiən məmə nimisiən rəhan e nigi kəməluau otafəl rəkis təfagə tərah min rəhan. Inəha, suah u təsəhatətəiən e Iesu Kristo. **3:31** Mak 6:3; Jon 2:12; Uək 1:14

ipari əmə o nipəkil, kəni Iesu tətəharəg=pən lan. Kəni nimənin nətəmimi kəmotəharəg əpəha ipari e nikali lek.
2 Kəni Iesu təməghati e nəghatiən əuhlin kəm lah mətəgətun ilah e natimnati tepət.
3 Təməni=pən kəm lah məmə, "Otətəlig-to. Suah kəti təmuvən məmə otearəgrəg rəhan nikiti natimnati əpəha e rəhan nasumiən.
4 Nian təmətearəgrəg rəhan nikiti natimnati, kəni nəuvein kotəmei=pən ikin kətaliuək ikin, kəni mənig min kəhuva motun rəkis.
5 "Kəni nikiti wit nəuvein kəmohmərəgrəg=pən e niftəni iətəm kəpiel iuəkir əmə. Kəmoteviə uəhai əmə mətəu-inu niftəni nəuan nəuvetin əmə.
6 Nian mitigar təri, kəni məhgi ilah kotaukei-aukei mətəu-inu nokilah təseiuaiu pikiən.
7 "Kəni nikiti wit nəuvein kəmotəmei=pən e niki niləuis u tol nihlin, kəni nian nikiti wit min koteviə mətəu niləuis tətatu-atu ilah kəni kohmis məsotəuəiən.
8 "Kəni nəuvein min kəmotəmei=pən e niftəni təuvir, kəni moteviə vivi motol iahgin, kəni motəuə e nəualah, nəuvein nəualah tate, nəuvein nəualah sikiste, nəuvein nəualah uan hanrit."
9 Kəni Iesu təmatig məni=pən min kəm lah məmə, "Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u."

Nətəmimi min rəha Iesu kotəni məmə otəni nipəti nəghatiən əuhlin u
(Mat 13:10-17; Luk 8:9-10)

10 Nian Iesu pisin əmə mine rəhan nətəmimi tueləf mine nətəmimi nətəm kautəhuərisig lan, kəmotətapuəh ohni o nəghatiən əuhlin min.
11 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Itəmah u, Uhgin tətəni=pinə nəghatiən oneuən rəhan kəm təmah məmə in tətuva məmə otarmənig e rəhan min nətəmimi. Mətəu nətəmi min u nanihluə min, kəutətəu əmə nəghatiən rəha Uhgin e nəghatiən əuhlin.
12 Noliən u tol lanu lan məmə,
'Kəutafu pau mətəu kəsotehiən,
mautətəu pau, mətəu kəsotəhruniən,
rəhn-kapə lah tiəkis, mətəu-inu ko kəsotolkeikei aginiən məmə okotəuhlin ilah e rəhalah nətəligiən motəpəh noliən təfagə tərah min rəhalah,
məmə Uhgin otos rəkis rəhalah təfagə tərah.' "

Iesu təməni pətigəm nipəti nəghatiən əuhlin
(Mat 13:18-23; Luk 8:11-15)

13 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "? Nəmə təhro itəmah nəkotəruru əhanəh nəghatiən u? ?Onəkotəhra motəhrun min nipəti nəghatiən pisin pisin min rəfin? Otətəlig vivi-to məmə nəkotəhrun.
14 "Nipəti nəghatiən əuhlin u məmə, nikiti natimnati əha tətəgətun=pən nəghatiən rəha Uhgin iətəm kətəni pətigəm kəm nətəmimi. Kəni niftəni tətəgətun=pən niki nətəmimi.
15 "Nikiti natimnati u təməmei=pən e suaru tətəgətun=pən nətəmimi nəuvein nətəm kautətəu nəghatiən rəha Uhgin. Nian kəutətəu, mətəu Setən tuva mos rəkis uəhai əmə o lah.
16-17 "Nikiti natimnati u tətəmei=pən e niki kəpiel nokilah təseiuaiu pikiən tətəgətun=pən nətəmimi nəuvein nətəm kəutətəu nəghatiən rəha Uhgin, mautos uəhai əmə e nagiəniən, mətəu təsatigiən tuvəh e nikilah. Nian kotatig rah, uə nətəmimi kautol tərah e lah o nəghatiən rəha Uhgin, kəni kəutəmei uəhai əmə e rəhalah nəmiəgəhiən.
18 "Kəni nikiti natimnati u təməmei=pən e niki niləuis tətəgətun=pən nətəmimi nəuvein min nətəm kautətəu nəghatiən rəha Uhgin, mətəu nian kautətəu,
19 rəhalah nətəligiən tatuvən pik o natimnati rəha nəhue niftəni, kəni nautə mine natimnati təuvir min rəha nəhue niftəni kotiuvi rəkis rəhalah nətəligiən, motatu-atu e nikilah, mol kotəpəou e noliən nəghatiən rəha Uhgin, kəni məsotəuəiən e nəualah təuvir e nəmiəgəhiən rəhalah.
20 "Kəni nikiti natimnati u təməmei=pən e niftəni təuvir tətəgətun=pən nətəmimi nəuvein min nətəm kautətəu nəghatiən rəha Uhgin, kəni mautos e nikilah pəhriən, kəni motəuə e nəualah təuvir e nəmiəgəhiən rəhalah, nəuvein tate, nəuvein sikiste, kəni nəuvein uanhanrit."

Otələhu-pəri lait e tepil
(Luk 8:16-18)

4:1 Mak 3:7-9; Luk 5:1-3 **4:2** Mat 13:34; Mak 4:33-34 **4:12** Aes 6:9-10 **4:19** Mat 19:23-24

21 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "?Pəh tətasiəpən e lait kəni masuəpəpim lan e bəkit, uə tətəfən e nipəg pet? !Kəpə! Kəsoliən lan əha. Nian nəkotasiəpən e lait, kəni motələhu-pəri e tepil məmə nətəmimi okoteh nati lan.
22 Nati kətəhtərain okəkeikei kauvis, kəni nati tətəhluaig otəkeikei miet=pa ikin təhagəhag ikin.
23 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u."
24 Kəni matig məni=pən min kəm lah məmə, "Otətəlig vivi-to. Iətəmimi iətəm tətalkut məmə otəhrun rəhak nəghatiən, Uhgin otegəhan məmə otəhrun. Kəni otegəhan məmə in otəhrun pik.*
25 Tol lanəha mətəu-inu, iətəmi u iətəm rəhan əha ikin nəhruniən, kəni in tatitəu=pən molkeikei min məmə otəhrun pik, kəni Uhgin otəfən min nəhruniən kəm in, kəni rəhan nəhruniən otepət pik. Mətəu iətəmi u iətəm rəhan nəhruniən tikə məsolkeikeiən məmə otəhrun, Uhgin otos rəkis rəfin rəhan nəhruniən iətəm nikin təhti məmə in tatos."

Nəghatiən əuhlin
e nisuviən nikiti natimnati
26 Kəni Iesu təməni min məmə, "Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgin. Iətəmi kəti təmisuv nikiti natimnati əpəha e rəhan nasumiən.
27-28 Lapin min tuvən mətapili, kəni e nərauiə min tuvən maliuək mətan, kəni məsol miniən nati kəti lan mine, mətəu-inu niftəni əmə tətəfən neamtəiən kəm in məmə otəuə e nəuan. Mətəu nikiti nati u tineviə minuva minol iahgin, mətəu suah u təruru məmə təməhro lanu lan meviə. Kəni təməgeiət mol iahgin, kəni mol=pən nimalin, kəni məuə mətuvən matuvən, kəni miniməhtə.
29 Kəni nian tiniməhtə, e nian əmə kəha inəha, iətəmi əha tuvən mələs rəhan nisə muvən matətei rəkis mətəulək lan, mətəu-inu nian əhruahru rəhan tinuva."

Nəghatiən əuhlin
e nikiti mastət
(Mat 13:31-32; Luk 13:18-19)
30 Kəni Iesu təməni min məmə, "Pəh iəkəni nəghatiən əuhlin kəti məmə otəgətun itəmah e Narmənigiən Rəha Uhgin.
31 Nikiti mastət tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgin. Mastət u in nigi kəti nikitin təkəku agin uəha. In təkəku e nikiti nigi min rəfin.
32 Mətəu nian kəmərfei, kəni teviə mol iahgin mapirəkis nigi min iətəm katərfei e nasumiən, mol nəhlmin iahgin min, kəni mənig ilis min kəhuva motol=pən nimaalah e nikəmkəmin."

Iesu təmatəgətun nətəmimi
e nəghatiən əuhlin
(Mat 13:34-35)
33 Iesu təmatəgətun lanəha nətəmimi e nəghatiən əuhlin tepət, mətəu təmatəni əmə təhmen o nəhruniən.
34 In təmatəgətun əmə nətəmimi e nəghatiən əuhlin tepət. Mətəu nian kotan pisin əmə ilah rəhan min nətəmimi, kəni tətəni pətigəm nipəti nəghatiən əuhlin kəm lah.

Iesu təməniəhu nimətagi asoli mine nəhu mine
(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)
35 Tinəhnaiuv, kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, "Pəh-to kəhuvən-to e nikali lek e nitəni=pən."
36 Kəni kəmotəpəh nətəmimi, kəni rəhan min nətəmimi kəməhuvən e bot mətəu Iesu tinuvən rəkis mətəharəg. Kəni kəmotələs Iesu e bot məhuvən ilah bot nəuvein min kautəhuərisig e lah.
37 Kəmautəhuvən əmeiko nimətagi asoli kəti nahgin təhmen e nəliu təmuva. Kəni peau-peau asoli min kinəutorasilig=pən e nipəgnəua bot, kəni nəhu tinətəri=pən e bot, kəni bot tinatol o namnimiən.
38 Mətəu Iesu əpəha uərisig təmapili alu mətəsauə. Kəni rəhan min nətəmimi kəmotaiu məhuva motəhgi-pəri, motəni məmə, "! Ei, Iəgətun! !Təhro nikim təsəhtiən itimah mine, iuəkir əmə iəkohmis!"

4:21 Mat 5:15; Luk 11:33 **4:22** Mat 10:26; Luk 12:2 **4:24** Mat 7:2 * **4:24** Suaru kəti min o nəuhliniən fes u: Nəkotəhrun nosiən nipəti nəghatiən rəhak təhmen əmə e nalkutiən iətəm nəkotalkut motəhrun lan. Nəmə nəkos kətim əkəku əmə molkeikei məmə Uhgin otəri e nəhruniən, in otəfinə nəhruniən əkəku əmə lanəha. Kəni nəmə nəkos kətim asoli agin kəti molkeikei məmə Uhgin otəri lan e nəhruniən tepət, in otəfinə nəhruniən tepət lanəha, kəni otəfinə nəhruniən tapirəkis kəm ik. **4:25** Mat 13:12; 25:29; Luk 19:26

39 Kəni Iesu təmair məhtul mətəniəhu nimətagi mine nəhu məmə, "!Nəhmen! !Uəmeig-tə!" Kəni nimətagi təmohrahli nəhlmin, kəni peau-peau asoli min əha kəmohkə, kəni təməmələinu asoli.
40 Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, "?Təhro nəutəgin pik lanəha? Nəmə təhro rəhatəmah nəhatətəian tikə əhanəh lak."
41 Mətəu rəhan min nətəmimi kinotəgin pik, kəni motəni=pən kəm lah min məmə, "!Ei nəman! ?Iətəmimi nak u? Nati əpnapin nimətagi mine nəhu, mətəu ilau katuol nəuian."

5

Iesu təməhgi pətigəm
narmin tərah e suah kəti
(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)

1 Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməhuvən məhuvari əpəha e nitəni=pən e nəhu Lek Kaləli, əpəha ima nətəm Kerasa.
2 Nian Iesu təmeiuaiu e bot, kəni meruh suah kəti təmsipən əpəha e nipəg kəpiel min, ikin katitənim nətəmimi ikin. Suah u narmin tərah tətatig lan.
3 Suah u tətatig əmə əpəha e suvət. Ko kəsaskəlimiən, kəni kəruru min nəlisiən e niləuis uə sen.
4 Nian tepət kotəlis nəhlmin mine nəhlkin mine e sen. Mətəu nian rəfin təteatuv-eatuv sen, kəni matohratuv-ohratuv sen e nəhlmin mine nəhlkin mine, kəni məsanən pik məsəhmeniən e iətəmi kəti məmə otaskəlim.
5 Kəni lapin mine nərauiə min mine nian rəfin, in tətan əpəha e suvət, mine əpəha e nitəuət min, in pisin əmə, mətagət əfəməh, kəni matətei aru in e kəpiel asilə min.
6 Nian suah u təmafu Iesu əpəha isəu tətuva əhanəh, kəni təmaiu muvən meiuaiu misin=pən nəulin ohni.
7-8 Iesu təni məmə, "!Ik narmin tərah, iet e suah u!" Mətəu narmin tərah kəha təmagət əfəməh məmə, "!Iesu, ik Nəti Uhgin Ilis! ?Nəmuva məmə onəkəhro lak? !Upəh əmə iəu! ! Iatisiai ik e nərgi Uhgin məmə onəsoliən nalpiniən kəm iəu!"
9 Kəni Iesu təmətapuəh ohni məmə, "?Ik nərgəm pəh?" Mətəu təni məmə, "Nərgək u, Nimənin Tepət, mətəu-inu itimah tepət."
10 Kəni kəmotəni=pən əskasik kəm Iesu motisimaru motisimaru məmə otəsahli pətigəmiən ilah əha ikin əha.
11 Ikin əha, pikəh min tepət pik kəutahlu əpəha e nikali nitəuət u.
12 Kəni narmin tərah min əha kəməutasək=pən o Iesu məmə, "Kəsi, ahli=pən-to itimah iəkəhuvən o pikəh min əpəha, megəhan e timah iəkəhuvən motatig əpəha e lah."
13 Kəni Iesu təmegəhan e lah məmə okəhuvən, kəni narmin tərah min əpəha kəmohiet e suah kəha məhuvən əpəha e pikəh min. Pikəh min əha kotəhmen e tu-tausin. Kəni pikəh min ilah rəfin kəmotaiu məuteiuaiu e nipatu, kəni motiuvig=pən e nəhu motamnim.
14 Kəni nətəmimi nətəm kəutaugin pikəh min u, kəmotaiu məhuvən motəni pətigəm nati u kəm nətəmimi min əpəha e taun rəhalah, kəni motəni tuvən mapəkol əpəha lahuənu min. Kəni nətəmimi tepət kəməhuva məmə okotafu-to nati u məmə kəməhro lanu.
15 Nian kəməhuva o Iesu, kəni motafu suah u narmin tərah min kəmautatig lan aupən, tinəpəh nalməliən kəni minuvən e napən mətəharəg, kəni narmilah təmiuvig ohni kəni motəgin.
16 Kəni nətəmimi min u kəmoteh nati əhruahru e nəhmtilah, kəmotanus kəm ilah min nəuvein nati u kəmoteh Iesu təmol e suah u mine pikəh min.
17 Mətəu nətəmimi min u e nitəni u kəmotəni=pən əskasik kəm Iesu məmə otatuvən məsatigiən əha imalah ikin.
18 Kəni nian Iesu tinitəlig=pən min məmə otuvən e bot, mətəu suah u narmin tərah min kəməutatig lan, təmolkeikei pik məmə otuvən ilah Iesu mine, kəni mətəni=pən kəm Iesu məmə, "Egəhan lak, pəh iəkuvnə kitah min itəmah."
19 Mətəu Iesu təməsegəhaniən, mətəu təməni=pən kəm in məmə, "Ihəlig=pən imam ikin, kəni manus kəm nətəmi imam ikin nati nak iətəm Uhgin ilis agin təmol kəm ik, kəni məmə in təmasəkəhruin ik."
20 Kəni təmuvən əpəha ikin Tekapolis mətəni pətigəm natimnati iətəm Iesu təmol kəm in. Kəni nian nətəmimi kəmotətəu, kəni kəmotauit pik ohni.

Pətauəhli kəti iətəm tatimis mine pətəkəku kəti
iətəm təmimis
(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)

5:7-8 Mak 1:24

21 Kəni Iesu mine kəməhuvən min e bot mohtəlig=pən e nəve nitəni=pa e lek, mətəu nimənin nətəmimi kəməhuva ohni mohtəlau lan e nikalkali lek.
22 Kəni iətəmi kəti, nərgin u Jaerəs, in iətəmi asoli kəti rəha nimə rəha nuhapuminiən, təmeruh Iesu kəni tuva misin=pən nəulin ohni.
23 Kəni mətapuəh o Iesu mətəkeikei kəm in o nasiruiən məmə, "Nətik pətəkəku tatimis pik otəsuvəhiən timis. !Pale, va-to kian nəkələhu=pən nəhlməm lan pəh təsanən"
24 Kəni Iesu təmitəu=pən suah u mian, kəni nimənin nətəmimi tepət kəmohuərisig mohtəlau lan məutəhgi ilah min.
25 Kəni pətan kəti təmuva o Iesu iətəm tatos nimisiən rəhalah nipətan nian rəfin əmə, minos nu tueləf.
26 Kəni təmuvən o toktə tepət, kəni mərəkin rəfin rəhan məni e lah, mətəu uək rəhalah kəmotol tətəu pik nahməiən. Mətəu rəhan nimisiən təməseiuaiuiən, nimisiən təməri nəuvetin min.
27-28 In təmos nəghatiən e Iesu, kəni nikin təməhti məmə, "Nəmə iəkek əmə rəhan nififi napən, kəni rəhak nimisiən otol naunun." Kəni tol lanəha, təmuva maliuək muərisig e lah, misipən e nəmtah Iesu ikin, kəni meapən mek rəhan nififi napən.
29 Nian təmek nififi napən rəha Iesu lanəha, kəni rəueiu agin min rəhan nimisiən təməhtul, kəni təmətəu əmə e nipətin məmə in tinəuvir.
30 Kəni rəueiu agin min əmə, Iesu təmətəu məmə nəsanəniən nəuvetin təmiet lan, kəni təmeirair mətapuəh məmə, "?Pəh təmek rəhak napən?"
31 Mətəu rəhan min nətəmimi kotəni məmə, "Ei, afu-to. Nətəmimi kəutəhgi-əhgi rəkis pikin ik. ?Təhro nətəni lanko məmə 'pəh təmek iəu'?"
32 Mətəu Iesu təmətəsal məmə oteh-to məmə pəh təmek.
33 Kəni əmeiko pətan u tinəhrun məmə nian in təmek napən rəha Iesu, rəhan nimisiən tinikə. Kəni tinəhrun məmə Iesu tətəsal lan. Tol lanəha, tinatəgin mətərəmrumin muva meiuaiu misin=pən nəulin o Iesu mətəni=pən natimnati rəfin kəm in.
34 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Nətik pətan, e rəham nəhatətəian lak, ninuva minəuvir. Kəni atuvən, pəh nəməlinuiən rəha Uhgin tətatig ohnik. Rəham nimisiən tinikə!"
35 Nian Iesu təmətəghati əhanəh kəm pətan u, kəni nətəmimi nəuvein kəmotsipən əpəha ima Jaerəs ikin məhuva motəni=pən kəm Jaerəs məmə, "Nətim pətəkəku tinimis rəkis. Mə iəgətun təsuvaiən, məsoliən namuliən kəm in."
36 Mətəu Iesu təməsətəligian e rəhalah nəghatiən, kəni məni=pən kəm Jaerəs məmə, "Səginiən, məsoliən nikim tərah. Əhatətə əmə lak."
37 Kəni Iesu təməniəhu nətəmimi məmə okəsohuərisigiən e lau, kəni mit əmə Pitə mine Jemis mine pian Jon məhuvən.
38 Kəni kəməhuvən əpəha ima Jaerəs ikin motafu nətəmimi tepət kəməhuva məutasək əuiləuil.
39 Kəni Iesu təmuvən əpəha imə məni=pən kəm lah məmə, "?Nəutagət pik lanu o nak? ? Kəni məutasək pik o nak? Pətəkəku u təsimisiən, tətapili əmə."
40 Kəni nətəmimi kəmotaləh əuvsan lan. Mətəu Iesu tətahli pətigəm ilah məmə okohiet məhuvən əpəha ihluə. Kəni mit əmə rəhan iətəmimi milahal mine mamə mine tatə rəha pətəkəku u məhuvən əha tətapili ikin.
41 Kəni Iesu təmos nəhlmin, məni e rəhalah nəghatiən məmə, *"Talitə kum."* Nipəti nəghatiən u təni məmə, "!Pətəkəku, iətəni=pinə kəm ik məmə onəkəhtul!"
42 Kəni rəueiu min əmə, pətəkəku əha təməhtul minətaliuək. (Pətəkəku u tinos nu tueləf.) Nian kəmotafu nati u Iesu təmol, kəni narmilah təmiuvig pik ohni.
43 Kəni Iesu təməni=pən əskasik kəm nətəmi min u məmə, "Onəsotəni pətigəmiən nati u kəm iətəmi kəti." Kəni matig məni=pən min kəm lah məmə okotəfən nauəniən kəti kəm pətəkəku u tun.

6

Nətəm Nasərit
kəməsotisiaiən Iesu
(Mat 13:53-58; Luk 4:16-30)

1 Iesu təmiet ikin əha kəni rəhan min nətəmimi kəməhuərisig lan məhuvən əpəha iman ikin.
2 Kəni e nian rəha Sapət, Iesu təmuvən əpəha e nimə rəha nuhapuminiən mətəgətun nətəmimi. Kəni nətəmimi tepət nətəm kəmotətəu rəhan nəghatiən, kəmotauit pik ohni motəni məmə, "?Ei nəman, kəruru məmə suah əpəha təmos iə natimnati min əpəha? ?Kəruru məmə təmos iə neinatigiən tol lanəha? ?Uə kəruru məmə təməhro lanəha matol nati apispis min əpəha?

5:30 Luk 6:19 **5:34** Mak 10:52; Luk 7:50; 17:19 **5:41** Luk 7:14

3 Kitah kotəhrun əmə məmə suah kəha iol əmə nimə. In nəti Meri, pia Jemis, Josis, Jutəs mine Saimon. Kəni kitah rəhan min kakə min kəutan." Kəni nikilah təsagiəniən ohni kəni motəuhlin nəmtahlah ohni.

4 Mətəu Iesu təni məmə, "Iəni rəha Uhgin kətisiai pik in ikin min rəfin. Mətəu rəhan min əmə, mine nətəmi iman ikin kəsotisiaiən."

5 Kəni ikin əha, ko təsoliən nati apispis kəti ikin, mətəu təmələhu=pən əmə nəhlmin e nətəm kautohmis nəuvein, kəni kotəmiəgəh min.

6 Kəni Iesu narmin təmiuvig pik o nətəm iman ikin mətəu-inu kəsotolkeikeiən məmə okotəni nipəhriəniən lan. Kəni təmaliuək muvən lahuənu min rəfin, mətəgətun nətəmimi.

Iesu təmahlipən
rəhan nətəmimi tueləf
məmə okəhuvən e nitəni min
(Mat 10:5-15; Luk 9:1-6)

7 Kəni matig mauin min e rəhan tueləf nətəmimi kəhuva ohni, kəni mahli=pən ilah keiu-keiu. Təməfən nəsanəniən kəm lah o nəhgi pətigəmiən narmin tərah min e nətəmimi.

8 Kəni məni=pən nəghatiən u kəm lah məmə, "Onəsotosiən nati kəti e rəhatəmah naliuəkiən, mətəu onəkotos əmə kasikin rəhatəmah. Onəsotosiən məni kəti e pauis rəhatəmah, kəni məsotosiən piret, uə kətim, uə nati kəti.

9 Onəkəhuvən e put, mətəu onəsotosiən sot keiu.

10 Nəmə onəkəhuvən əpəha ima iətəmi kəti ikin, kəni otapili əmə e rəhan nimə motatig motətəuarus mohiet lahuənu əha.

11 Kəni nəmə onəkəhuvən e lahuənu kəti, mətəu nətəmimi nəuvein kəsotolkeikeiən məmə okotit itəmah nəkəhuvən e rəhalah nipəgnəua nimə, uə okəsotətəligiən e rəhatəmah nəghatiən, kəni nian nautohiet e rəhalah lahuənu, nəkotəkeikei motohrapispis rəkis niməulul e nəhlkitəmah məmə ilah okotəhrun məmə nəmotəuhlin=pən pəhriən nəmtahtəmah o lah motəpəh agin ilah."

12 Kəni kəmohiet məhuvən motəni=pən kəm nətəmimi məmə okotəuhlin nətəligiən rəhalah, motəpəh pəhriən noliən tərah min, kəni məhuvən o Uhgin.

13 Kəni motəhgi pətigəm narmin tərah min tepət e nətəmimi, kəni motol=pən oiel e nətəmimi min u kautohmis, kəni motol vivi ilah.

Kig Herot Antipas
təməni məmə Jon Bəptais
tinəmiəgəh min
(Mat 14:1-2; Luk 9:7-9)

14 Kəni Kig Herot Antipas təmətəu nəghatiən rəha Iesu tinuvən minapəkol e nitəni min rəfin. Kəni nətəmimi nəuvein kotəni məmə in Jon Bəptais əpə tinair=pa min mol tatos nəsanəniən o noliən nati apispis min.

15 Mətəu nətəmimi nəuvein min kotəni məmə in Elaijə, nəuvein min kotəni məmə in iəni kəti rəha Uhgin mətəu təhmen e iəni min rəha Uhgin aupən.

16 Mətəu Kig Herot Antipas təmətəu, kəni məni məmə, "!Jon Bəptais əpəha! Iəməuahtuv rəkis rəhn-kapə, mətəu tinəmiəgəh min."

Noliən iətəm Kig Herot Antipas
təmohamu Jon Bəptais lan.
(Mat 14:3-12; Luk 3:19-20)

17-19 Kig Herot Antipas təməni lanəha mətəu-inu in təmol nati kəti təsəhmeniən. Pian Filip təmatit pətan kəti nərgin u Herotiəs muol marit, kəni Kig Herot Antipas titirəkis pətan u ohni muol min marit. Kəni Jon təmətəni=pən kəm in məmə, "Nətatgəhli Lou. Təsəhmeniən məmə onəkit pətan rəha piam." Kəni Herotiəs təmətəu nəghatiən u kəni mətəməki e Jon ohni, kəni molkeikei məmə okohamu, mətəu kəpə, Kig Herot təsegəhaniən.

Mətəu təmolkeikei məmə otol rəhan pətauəhli nikin tagiən, kəni mahli=pən rəhan min nətəmimi kəhuvən motaskəlim Jon motəlis-ərain, kəni motələs məhuvən motləfən e kaləpus.

20 Mətəu Kig Herot Antipas tatisiai Jon məhrun məmə in iətəmi asim, kəni in iətəmi əhruahru kəti mol tateh vivi kəni məsohamuiən. Nian tepət tətəu nəghatiən rəha Jon, kəni tinəruru əfəməh, mətəu tolkeikei məmə otətəlig lan.

21 Matuvən matuvən Herotiəs tinos rəhn maru Jon e nian kəmatol lafet lan rəha Kig Herot Antipas e nian təmair lan. Kig təmauin ərəfin e nətəmi asoli rəhan min, mine nətəmi asoli rəha rəhan soldiə min, mine nətəmi asoli rəha nətəm Kaləli, məmə okəhuva moteh motauən.

6:4 Jon 4:44 **6:11** Luk 10:4-11 **6:11** Uək 13:51 **6:13** Jem 5:14 **6:14** Mat 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19-20 **6:17-19** Lev 18:16

22 Kəni e nian əha, pətan mitə u nəti Herotiəs təmuva imə matol danis e nəhmtilah. Kəmoteruh təmol danis kəni nikilah təmagiən pik ohni. Kəni kig əha təməni=pən kəm pətan mitə əha məmə, “Nəmə nəkolkeikei nak, nəkətapuəh lan ohniəu, kəni iəkəfinə kəm ik.”
23 In təməni əskasik kəni mos nonauvil ohni məmə, “Nati nak nəkolkeikei kəni nəkeasiə lan ohniəu, iəkəfinə. Nati əpnapin nəmə iahgin təhmen e nipilga rəhak natimnati, mətəu iəkəkeikei məfinə.”
24 Kəni pətan mitə əha təmuvən əpəha ihluə mətapuəh o rəhan mamə məmə, “?Mamə, oiəkeasiə o nak e kig?” Mətəu rəhan mamə təni məmə, “Uvən measiə o rəhn-kapə Jon Bəptais.”
25 Kəni pətan mitə əha təmaiu ueiuəhai əmə muvən əpəha imə o kig kəni məni məmə, “Iəkolkeikei rəhn-kapə Jon Bəptais u rəueiu əmə, kələhu=pən e pilet kəti.”*
26 Kəni nati u təmol kig nikin təpəou pik, mətəu ko təsəpəhiən, mətəu-inu təmos rəkis nonauvil e nəhmti nətəmimi u kəməhuva o lafet.
27 Kəni mahli=pən rəhan kəti soldiə məmə otaiu əmə muvən məlәs rəhn-kapə Jon Bəptais muva. Kəni soldiə əha təmuvən əpəha e kaləpus, kəni mohatuv rəhn-kapə Jon Bəptais,
28 kəni mələhu=pən e pilet kəti mələs muva, kəni məfən kəm pətan mitə kəha, kəni tələs muvən kəm rəhan mamə.
29 Nian nətəmimi min rəha Jon Bəptais kəmotətəu nətəmimi kəmotanus nati u kəmol e Jon, kəni kəməhuvən motələs nipətin məhuvən mohtənim e nipəg kəpiel kəti.

Nətəmi tueləf rəha Iesu kəmohtəligpa min ohni
(Luk 9:10)

30 Kəni aposil min rəha Iesu kəmohtəlig=pa min ohni, kəni motəni=pən natimnati rəfin iətəm kəmotol, mine nəghatiən min iətəm kəmotəgətun nətəmimi lan.
31 Mətəu nətəmimi tepət kəutəhuva mautəhuvən, kəni Iesu mine rəhan min nətəmimi kinotəruru nauəniən mine nəmeigiən mine. Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Pəh-to kəhuvən-to əpəha ikin kəti nətəmimi kohkə ikin, kəni nəkotəmeig nəuvetin.”
32 Kəni ilah əmə məhuvən e bot kəti minautəhuvən əpəha ikin nətəmimi kohkə ikin.

Iesu təmaugin
nəman faif tausin
(Mat 14:13-21; Luk 9:11-17; Jon 6:1-14)

33 Mətəu nətəmimi tepət kəmotafu ilah nian kəmohiet, kəni motəhrun ilah. Kəni kəmohiet e lahuənu min motaiu motaupən e lah, məhuvən əpəha kautəhuvən ikin.
34 Nian Iesu təmuvari e bot mafu nimənin nətəmimi tepət kəməhuva rəkis, kəni nikin təmepət pik o lah, mətəu-inu kotəhmen əmə e sipsip min nətəm iətəmimi tikə o neruh viviən ilah. Kəni təməhtul mətəgətun ilah e natimnati tepət.
35 Kəni mətəuarus tinəhnaiuv, kəni nətəmimi rəha Iesu kəməhuva motəni=pən kəm in məmə, “Napinəpu, kəni ikinu ikin nətəmimi kohkə ikin.
36 Təuvir məmə onəkahli=pən-tə nətəmimi kautəhuvən e lahuənu min, mine əpəha ikin min, məmə okotos nəhmti niglah nauəniən.”
37 Mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “Kəpə, itəmah əmə. Nəkotaugin nətəmimi min əha.” Mətəu kotəni məmə, “!Nak! ?Nəkəmə oiəkəhuvən motəraki e məni asoli agin u tu-hanrit tənariəs o nosiən piret lan u o nauginiən nimənin nətəmimi u?”†
38 Mətəu Iesu təni məmə, “?Nautos piret kuvəh? Əhuvən-to moteh-to.” Kəməhuvən moteh məmə, “Piret faif, kəni nəmu keiu.”
39 Kəni Iesu təni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə okotol nətəmimi kotəharəg e nimanuvehli fifti-fifti mine uan-hanrit-uan-hanrit,
40 kəni kəmotəharəg lanəha fifti-fifti mine uan-hanrit-uan-hanrit.
41 Kəni Iesu təmos piret faif mine nəmu mil u keiu, kəni məsal-pəri əpəha e neai məfaki=pən lan, kəni məhapu piret u məfən kəm rəhan min nətəmimi məmə okotəuəri e nətəmimi. Kəni matig mos min nəmu mil u keiu məhapu məuəri kəm nətəmimi.
42 Kəni nətəmimi rəfin kəmotauən nərfilah tasisi,
43 kəni motəpəh nipispisi piret u mine nəmu mil u, kəni nətəmimi min rəha Iesu kəmotaipei=pən e kətim asoli tueləf kotəri vivi.
44 Kəni nətəmimi min u kəmotauən, nəman e lah kotəhmen e faif-tausin.

Iesu təmaliuək e nəhue nəhu
(Mat 14:22-33; Jon 6:15-21)

---

* **6:25** ?Pətan u təmətapuəh o rəhn-kapə Jon e pilet o nak? Məmə okəhrun əhruahru məmə tinimis, mine o nol əuvsaniən in. **6:30** Luk 10:17 **6:34** Nam 27:17; Mat 9:36 † **6:37** “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tu-hanrit tənariəs təhmen e tu-hanrit-tausin vatu (200,000 vatu). **6:44** Mak 8:1-9

45 Kəni rəueiu agin min, Iesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə okotələs bot kəti motaupən məhuvən e nəve nitəni=pən əpəha ikin kəti nərgin u Petsaitə, mətəu in otatig mahli=pən pipim nətəmimi kautəhuvən imalah min ikin.
46 Nian tinauiəhruin rəkis nətəmimi, mahli=pən ilah kautəhuvən, kəni muvən əpəha e nitəuət məmə otəfaki.
47 Kəni tinapinəpu, bot tinuvən əpəha e nəlugin əhruahru əpəha e lek, mətəu Iesu tətan pisin əmə əpəha ipari.
48 Kəni mafu ilah kəutasuə məutasuə mətəu kinotəpəou mətəu-inu nimətagi tatoh ilah. Kəni lapin iuəkir o nianiən, kəni taliuək e nəhue nəhu mətuva. Təmaliuək muva, məmə otapirəkis ilah.
49-50 Kəni nian nətəmimi min rəha Iesu kəmotafu tətaliuək e nəhue nəhu mətuva, kəni nikilah təhti məmə narmi iətəmi kəti. Kəni ilah rəfin kəmoteruh, kəni motəgin məutearəg əfəməh. Mətəu rəueiu agin əmə, Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "!Ei, nikitəmah təhtul məhaməha. Iəu əmə u. Sotəginiən!"
51 Kəni məri e bot ilah min ilah, kəni nimətagi təmeiuaiu, kəni kəmotauit pik ohni,
52 mətəu-inu rəhn-kapə lah tiəkis. Kəmotafu pau Iesu təmaugin nətəmimi tepət e piret nəuan nəuvetin əmə, mətəu ilah kotəruru əhanəh məmə in pəh.

Iesu təmol vivi nətəm kautohmis əpəha Kenesəret
(Mat 14:34-36)

53 Kəməhuvən e nəve nitəni=pən məhuvari əpəha ikin kəti nərgin u Kenesəret, kəni motiuvi-ərain bot ikin.
54 Nian kəməhuvari ikin əha, nətəmimi min ikin kəmotəhrun uəhai əmə məmə in Iesu.
55 Kəni kəmotaiu məhuvən əpəha lahuənu min mautəni=pən kəm nətəmimi. Kəni nian kotətəu məmə Iesu əha ikin əha, kotəmki nətəm kautohmis e rəhalah min pet məhuva ohni.
56 Kəni ikin min rəfin Iesu tatuvən=pən ikin e lahuənu əlkələh min, mine lahuənu asoli min, mine ikin min rəfin titəlau, nətəmimi kotəmki nətəm kautohmis mohiet motəlin əmə ilah əpəha e makit ikin. Kəni kəmotəkeikei məutəni=pən kəm Iesu məmə otegəhan e lah kotek əmə nififi napən rəhan. Kəni nətəmimi rəfin u kəmotek rəhan kot kəmotəuvir e rəhalah nimisiən.

7

Nətəmi asoli min kəmotəməki e Iesu o kastim rəhalah
(Mat 15:1-9)

1 Kəni Farəsi nəuvein mine nəgətun nəuvein rəha Lou, kəmotsipən əha Jerusiləm, məutəharəg ilah Iesu.
2 Kəni kəmotafu məmə nətəmimi min rəha Iesu nəhlmilah tamikmik kəni məsoteikuasiən e noliən rəha Farəsi min, kəni motauən.
3 Farəsi min, mine nətəm Isrel tepət, kəmautohtəu=pən əhruahru kastim rəha tipilah nuvəh min. Kəutəkeikei moteikuas e nəhlmilah e noliən kəti, kəni uərisig lan, kotəhrun nauəniən.
4 Kəni nian kotsipən e makit məhuva, məsotauən pipimiən, motaupən moteikuas e nəhlmilah, uərisig kəmanotauən. Kəni mautohtəu=pən natimnati tepət min lanəha iətəm kəmotos o tipilah nuvəh min. Kəni kastim əhruahru əha ikin rəha neikuasiən e sospən, mine kap, mine pesin u kəmol e aiən.
5 Kəni inu Farəsi min mine nəgətun min rəha Lou kotətapuəh o Iesu məmə, "!?Təhro rəham min nətəmimi kəsotohtəu-pəniən kastim rəha tipitah nuvəh min!? !?Təhro kəsoteikuasiən e nəhlmilah ko məpanotauən, kəni mautol lanəha!?"
6 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Aupən Aiseə təməni pəhriən nian təməni pətigəm əhruahru nəghatiən rəha Uhgin mətəni e təmah məmə itəmah nəfaki eiuə min. In təməni məmə,
'Uhgin təni məmə nətəmimi min u kautisiai iəu e nəghatiən əmə rəhalah,
mətəu nikilah tətan=pən əpəha isəu.
7 Məutəfaki kəm iəu o nati əpnapin əmə,
mətəu-inu ilah kəutəgətun nətəmimi e lou iətəm iətəmimi əmə təmol
məutəni məmə lou rəha Uhgin, mətəu kəpə.' "
8 Kəni Iesu təməni min kəm lah məmə, "Itəmah nəutəpəh Lou rəha Uhgin mautohtəu=pən əmə kastim rəha iətəmimi."
9 Kəni məni=pən kəm lah məmə, "Nəutəfəri pik o noliən əpətu rəhatəmah məmə nəkotəpəh Lou rəha Uhgin kəni məutohtəu=pən aru əmə kastim rəhatəmah.

6:46 Luk 5:16 **6:49-50** Luk 24:37 **6:51** Mak 4:39 **7:2** Luk 11:38 **7:4** Mat 23:25 **7:7** Aes 29:13

10 Mosis təməni məmə, ‘Onəkisiai rəham tatə mine mamə. Nəmə iətəmi kəti tətəghati rah e
rəhan tatə mine mamə, okəkeikei kohamu.’
11 Mətəu itəmah nəkotəni məmə, iətəmi kəti nəmə təpəh nasiruiən e rəhan tatə mine rəhan
mamə kəni məni=pən kəm lau məmə, ‘Rəhak u nati u iəkəmə iəkasiru e təlau lan, mətəu
iəmələhu əmə məmə rəha Uhgin. Kəni nati kətəfən kəm Uhgin ko kəsoliən nati kəti lan.’
12 “Kəni kastim rəhatəmah tətegəhan məmə suah kəti təhrun nəpəhiən nasiruiən e rəhan
tatə mine rəhan mamə e noliən əha. Kəni inu təsisiaiən ilau.
13 Mətəu e noliən əha, nəutəgətun nətəmimi e rəhatəmah kastim məmə in nati agin, kəni
motol nəghatiən rəha Uhgin tatol əmə nati əpnapin lan. Kəni natimnati min tepət min lanəha
itəmah nautol.”

Nati tol nətəmimi kotərah
e nəhmti Uhgin
(Mat 15:10-20)

14 Kəni Iesu təmauin e nimənin nətəmimi məmə okəhuva iuəkir ohni kəni təni=pən kəm
lah məmə, “Otətəlig vivi-to lak məmə nəkotəhrun noliən rəha nauəniən mine neikuasiən.
15 Nati iətəmimi tatun təsoliən iətəmimi tamikmik e nəhmti Uhgin, mətəu nati tatsipən e
niki iətəmimi tatol iətəmimi tətamikmik e nəhmti Uhgin.”*
17 Nian Iesu təmiet rəkis e nimənin nətəmimi u, kəni muvən əpəha imə, kəni rəhan min
nətəmimi kotətapuəh o nipəti nəghatiən min u kəm in.
18 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə təhro itəmah min rəhn-kapə təmah tikə.
Onəkotəkeikei motəhrun məmə natimnati iətəm iətəmimi tatun in təhmen əmə e nati ihluə
təsoliən iətəmimi tətərah e nəhmti Uhgin.
19 Mətəu-inu tun kəni təsuvəniən e nikin, mətəu tatuvən e nisigan, kəni matiet min.” (E
nəghatiən əha Iesu təməni pətigəm məmə nauəniən rəfin katun təuvir e nəhmti Uhgin.)
20 Kəni təni məmə, “Mətəu nati iətəm tatiet e niki iətəmimi, in tol iətəmimi tətamikmik e
nəhmti Uhgin.
21 Mətəu-inu niki iətəmimi tətəhti natimnati tərah tepət, kəni nətəmimi kautol noliən tərah
min u: nipətan mine nəman mine, kautit oneuən ilah min; kəutakləh; kautohamu iətəmi;
22 kəutakləh e pətan rəha iətəmi pisin; kəutaumis pik o natimnati; kautol təfagə tərah min;
kəuteiuə; kautit əpnapin əmə nipətan mine nəman; kautetet; kəutəni nikali iətəmi; kəutəfəri
ilah; kəutalməli.
23 Noliən tərah min əha, ilah kəha kautsipən e niki nətəmimi kəni mautol ilah kotamikmik
e nəhmti Uhgin.”

Iesu təməhgi pətigəm
narmin tərah e nəti pətan kəti
(Mat 15:21-28)

24-26 Kəni Iesu təmiet u ikinu kəni məsəu-pahav muvən əpəha Fonisiə, ima Nanihluə min
e nitəni rəha Siriə, mətatig e nimə kəti iuəkir o taun u Taea, mətəhluaig məsolkeikeiən məmə
nətəmimi okotəhrun məmə in tətatig əha ikin əha, mətəu ko təsəhluaigiən.
Mətəu pətan kəti əha ikin, narmin tərah tətatig e rəhan pətəkəku. Pətan u təmair ikin əha,
kəni in təsəfakiən, in Ianihluə. (Nətəm Isrel kotəni məmə Nanihluə min kotəhmen e kuri.)
Nian təmətəu natimnati təuvir min iətəm Iesu tatol ilah, kəni tasək muva misin=pən nəulin
ohni məmə otəhgi pətigəm narmin tərah e rəhan pətəkəku.
27 Mətəu Iesu təni məmə, “Kəpə. Pəh kotaupən motaugin kəlkələh min. Təsəuviriən məmə
okəraki=pən e nauəniən nig kəlkələh min kəm ‘kuri min.’ ”†
28 Mətəu pətan u təni məmə, “Nipəhriəniən iətəmi asoli, mətəu nati əpnapin kuri
min, mətəu kegəhan məmə ilah kautun nipispisi nauəniən nig kəlkələh min iətəm
tatimərəgrəg=pən e nipəg tepil.”
29 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Mətəu-inu nəmuhalpin vivi rəhak nəghatiən,
uvən-to əpəha imam ikin mafu narmin tərah tiniet rəkis e rəham pətəkəku.”
30 Pətan u təmaiu muvən iman lahuənu mafu rəhan pətəkəku tətapili-pəri vivi əmə e rəhan
pet, kəni narmin tərah tiniet rəkis lan.

Iesu təmol vivi
iətəmimi kəti matəlgin talu məruru nəghatiən

7:10 Eks 20:12; 21:17; Dut 5:16 * **7:15** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, “16 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u.” **7:15** Uək 10:14-15 † **7:27** “Kəlkələh min” tətəgətun nətəm Isrel, kəni “kuri min” tətəgətun Nanihluə min. Nian koteruh nəghatiən u “kuri” mak u tətatig lan, tətəgətun məmə Iesu in tətəni nəghatiən rəha nətəmimi nəuvein nətəm kəutəni e Nanihluə min məmə “kuri min.”

31 Kəni Iesu təmiet ikin əha ima nətəm Taea kəni muvən=pən əpəha Saedon muvən=pən əpəha Tekapolis ikin matuvən əpəha e nəhu Lek Kaləli.
32 Kəni nətəmimi kəmotit iətəmimi kəti nimatəlgin talu kəni məruru nəghatiən məhuva məmə Iesu otələhu=pən nəhlmin lan pəh tətəu təuvir min e nimisiən.
33 Kəni Iesu təmit suah u mian əpəha isəu nəuvetin o nətəmimi, kəni məfən nəuanəhlmin e nimatəlgin kəni magəh nəhlmin ‡ mələhu=pən e namin.
34 Kəni məsal pəri əpəha e neai, kəni meəhagəhli ohni e rəhan nəghatiən məmə, *"!Efata!"* Nipətin təni məmə, "!Əuvir-tə!"
35 Kəni əmeiko iətəmi u tinatətəu nati, kəni namin tinəuvir minatəghati vivi.
36 Kəni Iesu təmənihu ilah məmə okəsotəniən nati u kəm nətəmimi. Mətəu nian Iesu təmətəkeikei kəm lah, mətəu ilah kəmotəkeikei motəni pətigəm pik min kəm nətəmimi.
37 Kəmotauit pik ohni motəni məmə, "Natimnati rəfin iətəm tatol, mətəu in təuvir pik agin. Nətəmimi min u nimatəlgilah talu kinautətəu nati, mine nətəmimi min u kotəruru nəghatiən kinautəghati."

8

Iesu təmaugin
nətəmimi fo-tausin
(Mat 15:32-39; Mak 6:35-44)

1 E nian kəti min, nətəmimi tepət kəməhuva min ohni, kəni mətəu niglah nauəniən tinikə. Kəni Iesu təmauin e rəhan min nətəmimi kəhuva kəni təni=pən kəm lah məmə,
2 "Nikik tinahmə pik o nətəmimi min əpəha mətəu-inu, kəməhuərisig lak minotos rəkis nian kisil, kəni rəueiu əha, niglah nauəniən tinikə.
3 Nəmə iəkahli=pən ilah kautəhuvən əha rəueiu, kəni sueiuei otoh ilah, kəni nəhmtilah otapin e suaru, mətəu-inu kəməsotauəniən nuvəh, kəni nəuvein kəmotsipən əpəha isəu."
4 Kəni rəhan min nətəmimi kəmotətapuəh ohni məmə, "?Okos iə piret təhmen o naugininən ilah? In u ikinu nati tikə ikin, nətəmimi kəsotatigiən ikin."
5 Kəni Iesu təmətapuəh o lah məmə, "?Nautos piret kuvəh?" Mətəu kotəni məmə "Səpin."
6 Kəni təməni=pən kəm nətəmimi məmə okotəharəg, kəni tos piret u məfaki məni tagkiu kəm Uhgin ohni, kəni məhapu məfən kəm rəhan min nətəmimi məmə okotəuəri e nətəmimi, kəni ilah kəmotol lanəha.
7 Kəni kəmotos min nəmu əlkələh nəuvein motəfən kəm Iesu, kəni Iesu təfaki kəm Uhgin ohni kəni məfən min kəm lah məmə okotəuəri kəm nətəmimi.
8-9 Kəni nətəmimi min u Iesu təmaugin ilah kotəhmen e fo-tausin, kəmotun nauəniən nərfilah tasisi, kəni motəpəh nipispisi nauəniən, kəni kaipei=pən e kətim asoli səpin kotəri.
10 Kəni Iesu tahli=pən nətəmimi kautəhuvən imalah min ikin. Kəni ilah rəhan min nətəmimi kəməhuvən e bot məhuvən əpəha e nitəni Talmanutə.

Farəsi min kəmotəni məmə okoteh nəmtətiən kəti
(Mat 16:1-4)

11 Kəni Farəsi min nəuvein kəməhuva o Iesu mautorgəhu kəm in motəni=pən kəm in məmə otol-to nəmtətiən asoli kəti pəh kotəhrun məmə in təmsipən pəhriən o Uhgin, uə kəpə.
12 Kəni Iesu nikin təməpəou, kəni təmeəhagəhli o lah kəni məni məmə, "?Kərmə təhro nətəmimi min u rəueiu mine kotəni məmə okotafu-to nəmtətiən kəti? Mətəu iətəni pəhriən kəm təmah məmə ko kəsoliən nəmtətiən kəti kəm təmah."
13 Kəni məpəh ilah məhuvən e bot məhuvən əpəha e nikali nəhu nəven=pən.

Is rəha Farəsi min mine
is rəha Kig Herot Antipas
(Mat 16:5-12)

14 Rəhan min nətəmimi kəmotalu e nəmkiən piret təhmen mətəu kəmotos əmə kətiəh əmə məhuvən e bot.
15 Kəni Iesu təməuvahag kəm lah məmə, "Onauteh vivi itəmah o is rəha Farəsi min mine is rəha Herot Antipas."
16 Kəni kəmotəni=pən kəm lah min məmə, "Tətəni lanəha mətəu-inu kəməsotəmkiən piret."
17 Kəni mətəu Iesu tinəhrun rəhalah nətəligiən kəni məni məmə, "?Təhro nəutəni nəghatiən əha məmə nəməsotəmkiən piret? ?Təhro itəmah nəsoteruh əhanəhiən kəni məsotəhrun əhanəhiən? !Rəhn-kapə təmah tiəkis!
18 Nəhmtitəmah u ikin. ?Təhro nəsotehiən nati? Kəni nipəgtəlgitəmah u ikin. ?Təhro nəsotətəuiən nati? Iəkəhrun məmə nəmə təhro ninotalu e natimnati iətəm kinəhuva rəkis.

‡ **7:33** E nian min əha, nətəmimi nikilah təhti məmə nəunəhuatəmi in təhmen e mərsin kəni tətasiru e nimisiən. **7:36** Mak 1:43-45 **7:37** Aes 35:5 **8:12** Mat 12:39; Luk 11:29 **8:15** Luk 12:1 **8:17** Mak 6:52

19 ?Nian iəmos piret min əha faif məfən kəm nətəmimi əha faif-tausin kotun, kəni uərisig
nəmotaipei nipispisin e kətim asoli kuvəh?" Mətəu kotəni məmə, "Tueləf."
20 Kəni təmətapuəh min o lah məmə, "?Kəni nian iəmos piret əha səpin məmə iəkəfən kəm
nətəmimi min əpəha fo-tausin kotun, kəni uərisig nəməhuveipei=pən nipispisin e kətim asoli
kuvəh?" Mətəu kotəni məmə, "səpin."
21 Kəni təmətapuəh o lah məmə, "?Mətəu itəmah nəkotəruru əhanəh iəu?"

Iesu təmol vivi
iətəmi kəti nəhmtin tərah

22 Kəni kəməhuvari əpəha ikin kəti kətəni məmə Petsaitə, kəni nətəmimi ikin kəmotit suah
kəti nəhmtin tərah məhuva kəni məutəkeikei o Iesu məmə otələhu=pən nəhlmin lan.
23 Kəni Iesu təmos nəhlmi suah u mian isəu nəuvetin o lahuənu kəni magəh nəhmti suah
u* kəni məlәhu=pən nəhlmi mil lan, kəni mətapuəh ohni məmə, "?Ninəhrun neruhiən nati
uə kəpə?"
24 Mətəu suah u təməsal pəri kəni məni məmə, "Iətafu nətəmimi mətəu kotəhmen əmə e
nigi min mətəu in əmə u kəutaliuək."
25 Kəni Iesu təmatig məlәhu=pən min nəhlmin mil e nəhmti suah u, kəni nəhmtin tinəhrun
neruh viviən natimnati minəpəh nəuau-əuauiən.
26 Kəni Iesu təmahli=pən məmə otatuvən iman ikin mətəu təməniəhu məmə otəsuvən-
pəniən əha lahuənu əha ikin.

Pitə təməni pətigəm məmə Iesu in Məsaiə əpələ
(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)

27 Kəni Iesu mine rəhan min nətəmimi kəmohiet motəsəu pahav məhuvən e lahuənu min
u iuəkir o nati əpəha Sisəriə Filipai. Nian kəmautəhuvən e suaru kəni tətapuəh o lah məmə,
"?Otəni-to məmə nətəmimi kotəni iəu məmə iəu pəh?"
28 Mətəu rəhan min nətəmimi kotəni məmə, "Nətəmimi nəuvein kotəni məmə ik Jon
Bəptais. Nəuvein kotəni məmə ik Elaijə. Nəuvein min kotəni məmə ik iəni kəti rəha Uhgin
aupən."
29 Kəni təmətapuəh o lah məmə, "?Mətəu itəmah nəkotəni məmə iəu pəh?" Kəni Pitə təni
məmə, "!IK u Məsaiə† əpələ!"
30 Kəni Iesu təməniəhu əskasik ilah məmə, okəsotəni pətigəmiən in kəm iətəmi kəti.

Iesu təməghati
e rəhan nimisiən
(Mat 16:21-23; Luk 9:22)

31 Kəni təmatəgətun ilah kəni mətəni məmə, "Iəu Nəti Iətəmimi oiəpanətəu nahməiən o
natimnati tepət. Nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, mine pris asoli min, mine nəgətun min rəha
Lou okotəməki lak, kəni motohamu iəu, mətəu oiəkos nian kisil ko, kəni məpanəmiəgəh
min."
32 Təməni-vivi pau kəm lah, mətəu Pitə təmit Iesu mian əpəha e nikali suaru kəni
mətəniəhu əskasik məmə otəsəghatiən lanəha.
33 Kəni mətəu Iesu təməsal=pən meruh rəhan min nətəmimi, kəni məni=pən kəm Pitə
məmə, "! Ik iərmis Setən asoli, agim muvən isəu ohniəu! Rəham nətəligiən səniəmə rəha
Uhgin, mətəu rəha iətəmimi əmə."

Naulisiən e nəni pətigəmiən Iesu kəm nətəmimi
(Mat 16:24-28; Luk 9:22-27)

34 Kəni Iesu təmauin rəfin e nətəmimi, mine rəhan min nətəmimi, məmə okəhuva ohni,
kəni məni məmə, "Nəmə iətəmi kəti təni məmə otuərisig lak, otəkeikei malu aru lan, kəni
mələs rəhan nigi kəməluau muərisig lak.‡
35 Iətəmimi iətəm tolkeikei məmə otosmiəgəh rəhan nəmiəgəhiən e nəhue niftəni u, kəni
otəmkarəpən e rəhan nəmiəgəhiən itulin. Mətəu iətəmi otimis ohniəu mine Nanusiən Təuvir
rəhak, in otos nəmiəgəhiən itulin.
36 ?Nəmə iətəmimi kəti tatos rəfin natimnati e nəhue niftəni, mətəu uərisig lan otimis kəni
təsosiən nəmiəgəhiən itulin, in təmol win e nati təuvir kəti, uə kəpə? Kəpə.
37 Ko iətəmi təsəfəniən nati kəti kəm Uhgin məmə Uhgin otəfən nəmiəgəhiən itulin kəm in.
38 "Nəmə nətəmimi kəutaulis e nəni pətigəmiən iəu mine rəhak nəghatiən kəm nətəmi
kəsotəfakiən mautol təfagə tərah, kəni o nian iəu Nəti Iətəmimi oiəkuva lan, iəu min oiəkaulis

---

8:19 Mak 6:41-44 * **8:23** Afin-to e futnot e Mak 7:33. **8:28** Mak 6:15 † **8:29** Afin-to e tiksinəri o nəghatiən u "Məsaiə." **8:29** Jon 6:68-69 **8:30** Mak 9:9 ‡ **8:34** Nian nəmə okətu-pəri iətəmimi kəti e nigi kəməluau, in otəkeikei məlәs rəhan nigi kəməluau muvən ikin okətu-pəri ikin. **8:34** Mat 10:38-39; Luk 14:27

e nəni pətigəmiən məmə ilah u rəhak min nətəmimi. O nian əha iəkuva itimah nagelo asim min e noraipiən əhagəhag asoli rəha rəhak tatə."

9

1 Kəni Iesu təməni məmə, "Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, itəmah nəuvein u nəutəhtul u ikinu rəueiu, ko kəsohmisiən motətəuarus koteruh Narmənigiən Rəha Uhgin otuva e nəsanəniən asoli."

Nipəti Iesu təmuva mol pisin
(Mat 17:1-13; Luk 9:28-36)

2 Kəni nian sikis kinəhuva minəhuvən rəkis, kəni Iesu tit Pitə, Jemis, mine Jon, kəni ilahal pisin əmə kiluərisig lan məhuvən əpəha e nitəuət əfəməh kəti, kəni ilah pisin əmə əha ikin. Kəni kəmlafu nipəti Iesu təməuhlin muva mol pisin.

3 Rəhan napən təmuva məruən mətoraip-oraip, ko iətəmi kəti təseikuasiən e napən kəti təruən lanəha.

4 Kəni suah milahal əha kəmlafu Elaijə mine Mosis kəmiaiet pətigəm=pa məhləghati ilahal Iesu.

5 Kəni Pitə təməni=pən kəm Iesu məmə, "Iəgətun, təuvir məmə iəkluva u ikin u. Pəh mihlol nimauvluvl kisil, rəham kəti, rəha Mosis kəti, kəni rəha Elaijə kəti."

6 Pitə tinətəghati əpnapin əmə mətəu-inu kinləgin pik məhlərəmrumin.

7 Kəni nəpuə təmuva məuveg ilah, kəni kəmotətəu nəuia iətəmi kəti təmsipən əpəha e nəpuə məmə, "Inu nətik keikei u iəkolkeikei pik. Onəklətəlig lan."

8 Kəni rəueiu agin min, kəmleirair, mətəu kəsleruhiən min suah mil, mətəu kəmleruh əmə Iesu tətəhtul ilahal min.

9 Nian kəməuteiuaiu e nitəuət məhuvən əpəha ləhtəni, kəni Iesu təməniəhu əskasik ilahal məmə, "Natimnati min u nəmleh əpəha ilis e nitəuət, onəsləniən kəm iətəmi kəti milətəuarus=pən iəu Nəti Iətəmimi oiəkəmiəgəh min e nimisiən."

10 Kəni ilahal kəmlisiai nəghatiən rəha Iesu, mətəu kəməhləni əmə kəm lahal min məmə, "Nəghatiən əha təməni məmə otəmiəgəh min e nimisiən, kəruru məmə nipətin təni məmə nak."

11 Kəni kəmlətapuəh o Iesu məmə, "? Təhro iəgətun min rəha Lou kotəni məmə Elaijə otəkeikei maupən muva?"

12 Kəni Iesu təməni=pən kəm lahal məmə, "Nipəhriəniən, Elaijə otaupən muva məmə otol vivi natimnati rəfin. ? Mətəu təhro Nauəuə Rəha Uhgin təməni məmə iəu Nəti Iətəmimi oiəpanətəu nahməiən o natimnati tepət, kəni nətəmimi okoteruh iəu motəuhlin nəmtahlah ohniəu motəpəh iəu?*

13 Mətəu iətəni pəhriən kəm təmahal məmə Elaijə tinuva rəkis, kəni kəmol nati tərah lan təhmen e Nauəuə Rəha Uhgin təməni məmə okəpanol lanəha."

Iesu təməhgi pətigəm
narmin tərah e suakəku kəti
(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43)

14 Nian kəmohtəlig=pa min, moteruh nətəmimi nəuvein min rəha Iesu, mətəu nimənin nətəmimi kəmohtəlau e lah, kəni iəgətun nəuvein rəha Lou mine nətəmimi min rəha Iesu kautorgəhu.

15 Nian nətəmimi kəmoteruh Iesu, narmilah təmiuvig pik ohni, kəni motaiu məhuva məmə okotəghati kəm in.

16 Kəni Iesu təmətapuəh o lah məmə, "? Nakəha nautorgəhu ohni itəmah nətəmimi min əpəha?"

17 Mətəu nətəmimi min u kəti təni məmə, "Iəgətun, iəu iəmit nətik muva ohnik məmə onəkol vivi, mətəu-inu narmin tərah kəti tətatig lan kəni mol təruru nəghatiən.

18 Kəni nian narmin tərah əpə taskəlim in, kəni moh mələs iahu morin e niməulul, kəni nəhun nəuan ruən tatiet, təhmen e nəuaui nitəhi, kəni matigət-ərain nəhluvn, nipətin tatikimkim. Kəni iəmətapuəh o rəham nətəmimi məmə okotəhgi pətigəm narmin tərah u lan, mətəu kotəruru nəhgi pətigəmiən."

8:38 Mat 10:33 **9:1** Mak 13:30 **9:7** Uək 3:22; 2Pitə 1:17-18 **9:11** Mal 3:1 * **9:12** Nətəm Isrel rəhalah nətəligiən məmə nəmə Məsaiə tuva, in otepət e nətəm Rom mine marmənig e nətəmimi. Mətəu ilah kəsotətəligiən lanu e Məsaiə məmə otimis o lah, kəni mosmiəgəh ilah o nos rəkisiən nalpiniən o təfagə tərah, kəni məfən nəmiəgəhiən itulin, kəni kotol win e nimisiən. **9:12** Sam 22:1-18; Aes 53:3; Mal 4:5-6 **9:13** Mat 11:14

19 Mətəu Iesu təni məmə, “Kəsi, itəmah u nətəmimi rəueiu mine nəsotəhatətəiən lak. Kərmə oiəkatig kitah min itəmah mətəuarus=pən nian nak nəmanotəhatətə lak. Kəni kərmə onəhgin iəpanəmeig e təmah. !Otit suakəku ko məhuva kəm iəu!”

20 Kəni kəmotələs məhuvən o Iesu. Kəni narmin tərah əpəha təmafu Iesu kəni tol suakəku u tauit nipətin tərəmrumin pik, kəni məmei morin əpə ləhtəni e niməulul məsəuəsəu mətan, kəni nəunəhuan tiet təhmen e sop.

21 Kəni Iesu təmətapuəh o rəhan tatə məmə, “Təmol lanəha minos nu kuvəh?”

Mətəu rəhan tatə təni məmə, “Təmətuəuin e nian təmatəkəku mətəuarus=pa əha rəueiu.

22 Kəni nian tepət narmin tərah kəha tatoh mətləfən əpəha e nigəm mine nəhu məmə otohamu. Nəmə nəkəhrun noliən, pəh nəkasəkəhruin itimlau masiru e timlau.”

23 Mətəu Iesu təni məmə, “Nak əha, nəghatiən u məmə, ‘Nəmə nəkəhrun noliən’? Uhgin təhrun noliən natimnati rəfin kəm iətəmimi iətəm tətəhatətə lan.”

24 Kəni rəueiu agin, tatə rəha suakəku u təmagət əfəməh məmə, “Iəkəhatətə lam, mətəu in əmə u rəhak nəhatətəiən təkəku əmə. !Asiru lak məmə rəhak nəhatətəiən otəri mepət!”

25 Kəni nian Iesu təmeruh məmə nətəmimi nəuvein min kinəutaiu minəutuva iuəkir ohni məmə okotafu-to, kəni təni=pən əskasik uəhai əmə kəm narmin tərah əpəha məmə, “Ik narmin tərah iətəm natol nimatəlgitəmi tətalu, kəni mol iətəmi təruru nəghatiən. ! Iəkəni=pinə əhruahru u rəueiu məmə onəkiet e suakəku u, kəni məsuva miniən muvən lan!”

26 Kəni narmin tərah əha təmagət əfəməh mol suakəku əpəha tauit mərəmrumin min u iuəkir agin timis, kəni miet lan. Ko nakafu məmə tinimis rəkis, kəni nətəmimi tepət kotəni məmə tinimis.

27 Mətəu Iesu təmeapən maskəlim nəhlmin miuvi-pəri, kəni təhtul.

28 Iesu təmuvən imə, kəni ilah pisin əmə rəhan min nətəmimi kəutəharəg, kəni kotətapuəh ohni məmə, “?Kərmə təhro iəkotəruru nəhgi pətigəmiən narmin tərah əpəha?”

29 Mətəu Iesu təni məmə, “Nəfakiən əmə təhrun nəhgi pətigəmiən narmin tərah min əha lanəha.”

Iesu təməni pətigəm min rəhan nimisiən
(Mat 17:22-23; Luk 9:43-45)

30 Kəni Iesu mine rəhan nətəmimi kəmohiet u ikinu kəni məhuvən=pən əpəha e nitəni Kaləli ikin, mətəu Iesu təsolkeikeiən məmə okəhrun məmə in əha ikin əha.

31 Təmol lanəha mətəu-inu tətəgətun rəhan min nətəmimi. Təməni məmə, “Iəu Nəti Iətəmimi, okegəhan=pən lak kəm nətəmimi kotohamu iəu iəkimis. Mətəu oiəkos nian kisil, kəni məpanəmiəgəh min.”

32 Kəni mətəu rəhan min nətəmimi kəsotəhrun viviən rəhan nəghatiən, kəni nikilah tinətəgin o nətapuəhiən e nipəti nəghatiən rəhan.

?Pəh in tepət e lah?
(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

33 Kəmohiet=pa əpəha Kapeniəm, kəni minautəhuvən imə kəti. Kəni Iesu təmətapuəh o lah məmə, “?Nak əha nəmautəni e suaru?”

34 Mətəu kinotaulis o nuhalpiniən motəpnapin əmə mətəu-inu, e suaru kəmautəni məmə pəh in tepət e lah.

35 Kəni Iesu təməhtiahu məharəg, kəni mauin e rəhan nətəmimi tueləf məmə okəhuva-to ohni, kəni təni=pən kəm lah məmə, “Iətəmi tolkeikei məmə in otepət e nətəmimi, in otəkeikei meiuaiu e lah kəni muva məmə in ioluək əmə kəti rəhalah.”

36 Kəni məlәs suakəku kəti muva mem aupən e lah, kəni maskəlim məmə,

37 “Kəni iətəmimi iətəm tatos e nikin agiən suakəku təhmen e inu, kəni tatol e nərgək, kəni təhmen əmə məmə tatos iəu e nikin agiən. Kəni iətəmimi iətəm tatos iəu e nikin agiən, kəni təhmen əmə məmə tatos iətəmi u iətəm təmahli=pa iəu.”

Suah kəti təmol nati apispis
e nərgi Iesu
(Luk 9:49-50)

38 Kəni Jon təməni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgətun iəmotafu suah kəti tətəhgi pətigəm narmin tərah min e nərgəm, kəni iəmotəniəhu mətəu-inu səniəmə kitah kəti.”

39 Mətəu Iesu təni məmə, “Sotəniəhuiən, mətəu-inu nətəmimi rəfin nətəm kautol nati apispis min e nərgək, ko kəsotəni uəhaiən nəghatiən tərah lak.

40 Iətəmimi iətəm səniəmə rəhatah tikimir, in tolkeikei itah.

9:23 Mat 21:21; Mak 11:23 **9:26** Mak 1:26 **9:30** Jon 7:1 **9:31** Mak 8:31; 10:32-34 **9:32** Luk 9:45 **9:35** Mat 20:25-27; Mak 10:43-44; Luk 22:24-26 **9:37** Mat 10:40 **9:40** Mat 12:30; Luk 11:23

41 Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, nəmə iətəm tətasiru e təmah, mətəu-inu rəhak u itəmah, kəni Uhgin otətəou in o rəhan noliən təuvir u, nati əpnapin rəhan nasiruiən in nati əkəku əmə təhmen e nəhu tətəfinə kəm təmah məmə nəkotəmnim.”

Nati tol iətəmimi tətəmei
e rəhan nəmiəgəhiən
(Mat 18:6-9; Luk 17:1-2)

42 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Kəlkələh min u kəutəhatətə lak, nəmə iətəmi kəti tol kəti təmei e rəhan nəmiəgəhiən uə rəhan nəhatətəiən, kəni iətəmi əha, Uhgin otol nalpiniən asoli kəm in. Kəni nalpiniən əha otəskasik tapirəkis nəmə kətu=pən kəpiel kəti e nentəuin, kəni kahtiuvət lan əpəha ləuantəhi lokamnim məmə otamnim.

43-44 “Kəni nəmə nəhlməm tol ik natol təfagə, kəni təuvir məmə nəkətahtuv rəkis məraki lan.† Nəmə nəhlməm kətiəh əmə mətəu onəkos nəmiəgəhiən itulin, inu təuvir pik mapirəkis agin məmə nəhlməm keiu mətəu okəraki=pən lam e nigəm asoli u naunun tikə.”‡

45-46 Kəni nəmə nəhlkəm kəti tol ik nətəmei e rəham nəmiəgəhiən, nəkətahtuv rəkis. Nəmə nəhlkəm kətiəh əmə mətəu onəkos nəmiəgəhiən itulin, inu təuvir pik mapirəkis agin məmə nəhlkəm keiu mətəu okəraki=pən lam e nigəm asoli.§

47 Kəni nəmə nəhmtəm kəti tol ik nətəmei e rəham nəmiəgəhiən, nəkələs rəkis. Nəmə nəhmtəm kətiəh əmə mətəu onəkuvən ikin Uhgin tətarmənig ikin, inu təuvir pik mapirəkis agin məmə nəhmtəm keiu mətəu okəraki=pən lam e nigəm asoli.

48 Kəni ikin əha, uhrəl min okotətu e nipəti nətəmimi ikin məsohmisiən, kəni nigəm tatus ilah kəni matuəu əmə kilpin ko kəsohapisiən nian kəti.

49 “Uhgin tətearəgrəg=pən nigəm e nətəmimi təhmen əmə e sol kətearəgrəg=pən e nauəniən.

50 “? Sol təuvir, mətəu nəmə otisiu, kəni kəruru məmə okəfən min nak pəh tətəhiən? Onəkotəkeikei motos sol u təhmen e nolkeikeiən e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni motatig e nəməlinuiən nian rəfin.”

10

?Təuvir məmə nipətan mine nəman okotəpəh ilah min,
uə kəpə?
(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

1 Kəni Iesu təmiet ikin əha kəni muvən miet=pən əpəha e nitəni əpəha Jutiə e nəven nitəni=pən e nəhu Jotən. Kəni nimənin nətəmimi kəmotuhapumin=pən min ilah min ohni, kəni tətəgətun ilah məmə inu tətəgətun ilah mine nian min.

2 Kəni Farəsi nəuvein kəməhuva moteiuə əmə motətapuəh ohni məmə, “?Təhro? ?Rəhatah Lou tətegəhan məmə iərman təhrun nəpəhiən rəhan pətan mol difos lan, uə kəpə?”

3 Mətəu Iesu təmətapuəh o lah məmə, “?Lou nak u Mosis təmələhu aupən kəm təmah?”

4 Kəni mətəu kotəni məmə, “Mosis təmegəhan lan məmə nəmə iərman tətəpəh rəhan pətan, kəni təkeikei mətei nauəuə kəti məfən kəm rəhan pətan məmə in tinəpəh minol difos lan, kəni ko mənahli pətigəm.”

5 Mətəu Iesu təni məmə, “Mosis təmətei lou ko mətəu-inu rəhn-kapə təmah tiəkis pik.

6 Mətəu e nətuəuiniən, Uhgin təmol natimnati, kəni mol iərman mine pətan.

7 O nati əha in əha, iərman otəpanəpəh rəhan tatə mine mamə, kəni mətuatig ilau rəhan pətan.

8 Kəni ilau okiəuva nipətilau kətiəh. Kəni rəueiu, ilau səniəmə keiu, mətəu kətiəh əmə.

9 Uhgin tinilpin ilau kiniəuva minuol kətiəh, kəni o nati əha, pəh iətəmimi kəti ko təsətahtuviən rəhalau natigiən.”

10 Kəni Iesu mine rəhan nətəmimi kəməhuvən əpəha imə, kəni rəhan min nətəmimi kotətapuəh ohni o nati u.

11 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Iətəmi tatol tifos mətəpəh rəhan pətan kəni matit min in pisin kəti, in tatol təfagə tərah e rəhan əhruahru pətan.

12 Kəni təhmen min əmə, nəmə pətan kəti tətəpəh rəhan iərman kəni matitəu=pən in pisin kəti, in min tatol təfagə tərah e rəhan əhruahru iərman.”

9:41 Mat 10:42 † **9:43-44** Inu nəghatiən əuhlin iətəm tətəgətun məmə Iesu tolkeikei məmə kitah okotəkeikei motol uək əskasik o nəpəhiən rəhatah noliən tərah min. Təhmen məmə kəutətahtuv rəkis noliən tərah. Mətəu in təsolkeikeiən məmə okotərəkin nipətitah. ‡ **9:43-44** E kopi əuas min nəuvein rəhan Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, katilpin nəghatiən kəti min e fes 44 iətəm təhmen=pən əmə e fes 48. **9:43-44** Mat 5:30 § **9:45-46** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, katilpin nəghatiən kəti min e fes 46 iətəm təhmen=pən əmə e fes 48. **9:47** Mat 5:29 **9:48** Aes 66:24 **9:50** Mat 5:13; Luk 14:34 **10:4** Dut 24:1-4; Mat 5:31 **10:6** Jen 1:27; 5:2 **10:8** Jen 2:24; Efəs 5:31-33 **10:11** Mat 5:32

Iesu təməfaki o kəlkələh min
(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)

13 Kəni nətəmimi nəuvein kəmotəmki kəlkələh min məhuva o Iesu məmə otələhu=pən nəhlmin e lah məfən nəuviriən rəha Uhgin kəm lah. Mətəu rəhan min nətəmimi kəmautəniəhu ilah.

14 Mətəu nian Iesu təmeruh, kəni niəməha tol, mətahi ilah məmə, "Pəh kəlkələh min okəhuva ohniəu. Sotəniəhuiən kəlkələh min u, mətəu-inu nətəmimi min u nikilah təhmen əmə e niki kəlkələh min, ilah u Uhgin tətarmənig e lah.

15 Iatəni pəhriən kəm təmah məmə, nəmə iətəmi kəti təsolkeikeiən məmə oteiuaiu məhmen e kəlkələh min u kəti mupəh Uhgin tarmənig lan, ko in təsatig ahgəliən Narmənigiən Rəha Uhgin."

16 Kəni mos kəlkələh min e nəhlmin, kəni mələhu=pən nəhlmin e lah məmə, "Pəh Uhgin otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah."

Suah kəti rəhan nautə tepət
(Mat 19:16-22; Luk 18:18-23)

17 Nian Iesu tinətaliuək matuvən, kəni suah kəti təmaiu muva misin=pən nəulin ohni məmə, "Iəgətun təuvir, oiəkəkeikei mol nak u məmə iəkos nəmiəgəhiən itulin?"

18 Mətəu Iesu təni məmə, "?Təhro nətəni məmə iəu iətəmi təuvir? Uhgin pisin əmə u in təuvir, iətəmi kəti min tikə məmə in təuvir.

19 Ik ninəhrun rəkis lou min rəha Mosis məmə onəsohamuiən iətəmi, məsakləhiən, məseiuəiən, məsakləhiən e pətan, onəkəkeikei misiai rəham tatə mine mamə."

20 Mətəu suah u təni məmə, "Iəgətun, lou min u, iatol rəfin ilah nian iəmatəkəku mətəuarus=pa u rəueiu mine."

21 Kəni Iesu təməsal=pən əhruahru meh suah u molkeikei pik, kəni məni məmə, "Nati kəti min əmə əha ikin onəkol. Uvən mol nətəmimi kotos nəhmti rəham nautə rəfin agin, kəni məfən məni lan kəm nanrah min, kəni ik onəkos nəuviriən tepət əpəha e negəu e neai. Kəni muva, muərisig lak, mol məmə rəhak iətəmimi."

22 Kəni nian suah u təmətəu nəghatiən u, kəni nəhmtin təməpəou, kəni nikin təməpəou pik ohni, matuvən mətəu-inu rəhan nautə tepət.

Tiəkis o iətəmi rəhan
nautə tepət məmə otuvən
ima Uhgin
(Mat 19:23-30; Luk 18:24-30)

23 Kəni Iesu təməsal=pən meruh nətəmi min əha ikin, kəni məni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, "!Nəman! Tiəkis pəhriən o nətəm rəhalah nautə tepət məmə okəhuvən motatig ahgəl e Narmənigiən Rəha Uhgin."

24 Kəni rəhan min nətəmimi kəmotauit pik o nəghatiən rəhan, mətəu Iesu təməni min məmə, "Nenətik min, tiəkis pəhriən məmə iətəmi kəti otuvən matig ahgəl e Narmənigiən Rəha Uhgin.

25 Tiəkis o kaməl* asoli məmə otuvən=pən e nipəg nitil, mətəu tiəkis pik agin o iətəm rəhan nautə tepət məmə otuvən matig ahgəl e Narmənigiən Rəha Uhgin."

26 Kəni rəhan min nətəmimi kəmotauit pik ohni motəni məmə, "?Ei, mətəu pəh təhrun nosiən nəmiəgəhiən itulin?"†

27 Kəni Iesu təməsal=pən meruh ilah, kəni məni məmə, "Nak u, ko iətəmimi təsoliən. Mətəu Uhgin, in təhrun noliən natimnati rəfin."

28 Mətəu Pitə təni məmə, "Itimah iəmotəpəh rəfin rəhatimah natimnati məmə oiəkohuərisig lam."

29 Mətəu Iesu təni məmə, "Iətəni pəhriən, iətəmimi iətəm otəpəh rəhan nimə, uə pian min, uə kakə min, uə mamə, uə tatə, uə kəlkələh min, uə rəhan niftəni ohniəu mine Nanusiən Təuvir,

30 e nəmiəgəhiən rəha nəhue niftəni u, in otos nitailah uan-hanrit, inu nimə min, mine pian min, mine kakə min, mine mamə min, mine kəlkələh min, mine niftəni min — kəni in otos min nərahiən min iətəm nətəmimi okotol kəm in. Kəni e nəmiəgəhiən vi iətəm otəpanuva, in otos nəmiəgəhiən itulin.

31 Mətəu nətəmimi tepət u kautaupən u rəueiu, okəpanəhuərisig, kəni nətəmi u kautəhuərisig u rəueiu okəpanotaupən."

10:15 Mat 18:3 **10:19** Eks 20:12-17; Dut 5:16-20 * **10:25** Kaməl in nati miəgəh kəti iətəm in iahgin tapirəkis hos mine kau. Afin-to e tiksinəri. † **10:26** Narmilah təmiuvig pik, mətəu-inu nikilah təhti məmə ilah u nətəm rəhalah nautə tepət, konu Uhgin tolkeikei pik agin ilah, mətəu-inu in tətasiru e lah e nautə rəhalah. **10:31** Mat 20:16; Luk 13:30

Iesu təməni min məmə otəpanimis
(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)

32 Kəni Iesu mine kəmotaliuək e suaru məutəri=pən əpəha Jerusiləm, kəni Iesu təmətaupən e rəhan min nətəmimi, əmeiko narmilah təmiuvig pik ohni, kəni nətəmi kəmautəhuərisig e lah kəmotəgin. Kəni Iesu tit rəkis rəhan min nətəmi tueləf məhuvən, kəni mətəni=pən nati nak iətəm okəpanol lan,

33 məni məmə, "Otətəlig vivi-to lak. Rəueiu kinautəri minautəhuvən əpəha Jerusiləm, kəni okegəhan=pən lak iəu Nəti Iətəmimi e nəhlmi pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou. Kəni okotəni məmə oiəkimis, kəni okotəhlman=pən lak e nəhlmi Nanihluə min.

34 Kəni okotəuvsan lak, kəni motagəh iəu, motalis iəu, kəni motohamu iəu. Mətəu e nian tatol kisil lan u, iəpanəmiəgəh min."

Jemis mine Jon kəmuətapuəh məmə Iesu otol nati kəti kəm lau
(Mat 20:20-23)

35 Kəni Jemis mine Jon, nəti Səpəti mil, kəmiəuva o Iesu, kəni muəni=pən ohni məmə, "Iəgətun, iəkuolkeikei nati kəti məmə onəkol kəm timlau."

36 Kəni Iesu təni məmə, "?Nəkuolkeikei nak məmə iəkol kəm təlau?"

37 Mətəu kuəmə, "O nian nəkuva məmə onəkarmənig e nəhagəhagiən rəha nəsanəniən rəham, kəni iəkuolkeikei məmə onəkegəhan e timlau kəti təharəg e nəhlməm maru kəni kəti təharəg e nəhlməm məuil, ikin mil ko ima nəsanəniən mine nisiaiən ikin."

38 Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, "Itəlau nəkuəruru nati nətuəni. ?Təhro? ?Itəlau, nikitəlau təhti məmə nəkuəhmen o nəmnimiən e kap rəha nahməiən iəu oiəkəmnim lan? ? Kəni muəhmen min məmə okol bəptais e təlau e nahməiən məmə inu okol lak?"

39 Kəni kuəmə, "!Əuəh, iəkuəhmen lan!" Mətəu Iesu təni məmə, "Pəhriən, onəkuəkeikei nəmnimiən e kap iəu iəkəmnim lan. Kəni okol bəptais e təlau e bəptais iətəm okol bəptais lak lan.

40 Mətəu o nəharəgiən e nəhlmək maru mine məuil, səniəmə rəhak məmə iəkəni. Ikin mil əha, ilau rəha nətəmimi u iətəm Uhgin təmol əpenə-penə o lah."

Iətəmi iətəm otepət e nətəmimi
(Mat 20:24-28)

41 Uərisig lan, rəhan nətəmi ten kəmotətəu nəghatiən u, kəni niəməha təmol ilah o Jemis mine Jon.

42 Kəni Iesu təmauin e rəhan min nətəmimi kəhuva, kəni təni=pən kəm lah məmə, "Itəmah nəkotəhrun məmə nətəmimi min u kotəni məmə okotepət e Nanihluə min, kautəfəri aru ilah, kəni nətəmi asoli rəhalah kautol nalkutiən asoli kəm rəhalah min nətəmimi.

43 "Mətəu itəmah onəsotoliən lanəha. Nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə in otepət e təmah, in otəkeikei muva məmə in ioluək əmə kəti rəhatəmah.

44 Kəni nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə in otit itəmah, kəni in otəkeikei muva məmə in iol əhruin kəti rəhatəmah.

45 Kəni iəu min, Nəti Iətəmimi, iəməsuvaiən məmə nətəmimi okotol uək kəm iəu, mətəu iəmuva məmə iəkol uək kəm nətəmimi kəni məfən rəhak nəmiəgəhiən məmə iəkitis ilah e rəhalah noliən tərah min."

Iesu təmol vivi nəhmti Patimiəs
(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)

46 Kəni Iesu mine rəhan min nətəmimi, kəməhuva əpəha Jeriko. Kəni nian kinohiet mautəhuvən, kəni nətəmimi tepət kəməhuərisig e lah. Kəni suah kəti nəhmtin tərah, tətəharəg e nikali suaru, nərgin u Patimiəs nəti Timiəs. Nian rəfin təteasiə e məni o nətəmimi.

47 Nian təmətəu məmə Iesu iətəm Nasərit tətaliuək e suaru mətuva, kəni təmagət əfəməh məmə, "!Əui, Iesu Mipi Tefit, asəkəhruin iəu masiru lak!"

48 Kəni nətəmimi nəuvein kotearəg lan motəni məmə, "!Ei, sagətiən!" motəni pau mətəu in təməha magət əfəməh pik min məmə, "!Mipi Tefit, asəkəhruin iəu masiru lak!"

49 Kəni Iesu təhtul kəni məni məmə, "Otauin-pən-to e suah u məmə tuva." Kəni motəni=pən kəm in məmə, "Ei, agiən, məhtul, mətəu-inu Iesu tətauin lam."

50 Kəni suah u təməraki e rəhan kot, miuvig-pəri məhtul muvən o Iesu.

51 Kəni Iesu tətapuəh ohni məmə, "? Nəkolkeikei nak?" Mətəu təni məmə, "Iəgətun, iəkolkeikei məmə nəkol vivi nəhmtək pəh iəkeh nati."

10:34 Mak 8:31; 9:31 **10:38** Mak 14:36; Luk 12:50 **10:39** Uək 12:2; Nəh 1:9 **10:42** Luk 22:25-26 **10:43** Mat 23:11; Mak 9:35

52 Kəni Iesu təni məmə, “Atuvən. Rəham nəhatətəiən tinol vivi ik.” Kəni rəueiu agin min
nəhmtin təməuvir, tinateh nati. Kəni minatitəu=pən Iesu məutan.

11

Iesu təmasuə e togki
mətuvən Jerusiləm
(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

1 Kəməhuvən iuəkir o Jerusiləm, iuəkir o lahuənu mil u Petfas mine Petəni, mautəhuvən
əpəha e Nitəuət Rəha Nigi U Olif, kəni Iesu təmahli=pən rəhan keiu iətəmimi mil kuaupən.
2 Təməni=pən nəghatiən u kəm lau məmə, “Onəkian əpəha e lahuənu əha kəutəsal=pən
ikin. O nian nəkian əha ikin, kəni ko mueruh min nəti togki kəti kəsasuə əhanəhiən lan
kəmohrain. Kəni nəkiatis muasig miəuva.
3 Kəni nəmə iətəmi kəti tətəni məmə, ‘? Onəkuəhro e nəti togki?’ kəni nəkuəmə, ‘Iərmənig
tolkeikei, kəni otəpanahli=pa min tuva uəhai əmə.’ ”
4 Ilau kəmian kəni mueruh nəti togki u kəmohrain e nikali suaru əpah iuəkir o namtihluə
e nimə, kəni kiatis.
5 Mətəu nətəmimi nəuvein kəməutəhtul əha ikin kəni motətapuəh o lau məmə, “! Ei! !
Nətiatis nəti togki u o nak?”
6 Kəni kəmuəni=pən nəghatiən rəha Iesu kəm lah, kəni kəmotegəhan=pən e nəti togki kəm
lau.
7 Kəni kəmuasig togki mian o Iesu, kəni muəpeg rəhalau kot muəhtərain nəhue togki u
lan, kəni Iesu təmasuə lan.* 8 Kəni nətəmimi tepət kəmotepin rəhalah kot əpah e suaru, kəni
nəuvein kəmotaiu məhuvən əpəha e nikinati motətei nimənati motəmki məhuva motepin
əpah e suaru.†
9 Nətəm kəutaupən mine nətəm kautəhuərisig kəmotagət əfəməh məmə,
“!Hosanə,‡ əni-vivi Uhgin!
!Iərmənig Uhgin tətatig ilau iətəmimi u iətəm tətuva e nərgin!
10 ! Pəh Uhgin otəfən rəhan nəuviriən kəm suah u tətuva məmə iərmənig təhmen e Tefit u
tipitimah aupən!
!Hosanə o Uhgin əpəha ilis e negəu e neai!”
11 Kəni Iesu təmuvən əpəha Jerusiləm e Nimə Rəha Uhgin meruh rəfin natimnati mitəlau.
Mətəu mitigar tinalelin rəkis, kəni tiet ilah rəhan min tueləf nətəmimi mautəhuvən min
Petəni.

Nigi kəti fik iətəm nəuan tikə
(Mat 21:18-19)

12 Kəni kəməni pa lauig lan, kohiet min Petəni minautəhuvən Jerusiləm, kəni nəumis tinus
Iesu.
13 Kəni təsal=pən e nigi kəti fik tətəhtul əpəha isəu nəuvetin nimalin tepət. Tuvən məmə
otəhli nəuan kəti, mətəu nəuan tikə, nimalin əmə, mətəu-inu səniəmə nian rəha nigi fik tətəuə
lan.
14 Kəni Iesu təməni=pən kəm nigi fik əha məmə, “Pəh nətəmimi kəsotun miniən nəuam e
nu min rəfin.” Kəni rəhan min nətəmimi kəmotətəu rəhan nəghatiən əha təməni.§

Iesu təmahli pətigəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgin
(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

15 Kəni kəməhuvən mohiet=pən əpəha Jerusiləm, kəni Iesu tuvən əpəha imə e Nimə Rəha
Uhgin məhgi pətigəm nətəmimi kautol makit, kəni mahuvihin tepil rəha nətəm kautol senis
e məni, mine stul rəha nətəmi kautol səlim e mak min.*
16 Kəni məhtul pəsig e nətəmimi məmə okəsotəmkiən rəhalah natimnati məhuvən əpəha e
Nimə ikin Rəha Uhgin.

10:52 Mak 5:34 * **11:7** Togki in nati miəgəh kəti təhmen e əhos əkəku. Iətəmi rəha nəluaginiən otasuə e əhos kəti, mətəu iətəmi rəhan nətəligiən ləhtəni otasuə e togki. Nian Iesu təmasuə e togki, tətəgətun məmə in tətuva e nəməlinuiən təhmen e Kig iətəm rəhan nətəligiən ləhtəni. Sek 9:9 tətəni məmə nian Məsaiə otuva Jerusiləm, in otasuə e nəti togki kəti. † **11:8** Kəmotol lanəha tətəgətun=pən məmə kəutəfən nisiaiən. ‡ **11:9** Aupən nipəti nəghatiən u “Hosanə” təni məmə, “osmiəgəh.” Kəni mətəu uərisig lanko, nipətin tinuva min, “əni-vivi.” **11:9** Sam 118:25-26 **11:13** Luk 13:6 § **11:14** E Oltestimin mine Niutestimin, nigi fik tətəgətun nətəm Isrel. * **11:15** Afin-to e tiksinəri “Nimə Rəha Uhgin” o nəhruniən natimnati nian Iesu təmuvən məhgi pətigəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgin. **11:15** Sek 14:21; Jer 26:1-15; Hos 9:15-16; Mal 3:1-5

17 Kəni təməgətun ilah məmə, “Kəmətei=pən e Nauəuə Rəha Uhgin məmə Uhgin təni məmə, ‘Rəhak nimə, in nimə rəha nəfakiən məmə nətəmimi e nitəni min rəfin okotəfaki=pa ikin kəm iəu.’ Mətəu itəmah nəmotol məmə in ‘nimə rəha iakləh min.’ ”

18 Kəni pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou kəmotətəu rəhan nəghatiən. Kəni kinotəgin e Iesu mətəu-inu nian nimənin nətəmimi kəmotətəu rəhan nəgətuniən, narmilah tiuvig pik ohni. Kəni pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou kinotətuəuin məutəsal e suaru kəti məmə okotohamu in.

19 Kəni nian tinəhnaiuv, Iesu mine rəhan min nətəmimi kohiet Jerusiləm minautəhuvən.

Nigi fik təmimis mətəgətun nəhatətəiən rəha nətəmimi
(Mat 21:20-22)

20 Kəni kəməni lauig lan, kəməhuva min e suaru motafu nigi fik əha tinaukei rəkis muvən mətəuarus əpəha e nəukətin.

21 Kəni Pitə nikin tinəhti nəghatiən rəha Iesu e nigi əha, kəni təni=pən kəm in məmə, “! Iəgətun, afu-to nigi fik əpələ nəməni rah, kəni tinaukei rəkis!”

22 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Otəhatətə əmə e Uhgin.

23 Iətəni pəhriən kəm təmah məmə nəmə iətəmi kəti tətəhatətə pəhriən e Uhgin, kəni otəni=pən kəm nitəuət əpəha məmə, ‘Uvən, miuvig pətigəm əpəha ləuantəhi mamnim,’ kəni nəmə təsəniən e nikin keiu, məhatətə əmə e Uhgin, kəni nati u otol nipəhriəniən.

24 Kəni o nati u inu, iəkəni kəm təmah məmə, nəmə nəkotəfaki o nati kəti kəni motəhatətə məmə onəkotos pəhriən, kəni onəpanotos rəfin nati u nəmotəfaki ohni.

25 “! E nian nəkotəhtul məutəfaki, mətəu nikitəmah nəuvetin əha ikin tərah mətəu-inu iətəmi kəti təmol nati kəti təsəhmeniən e təmah, kəni otəlu e rəhan noliən tərah məsotalpiniən nitai təfagə tərah rəhan. Otol lanəha pəh Uhgin əpəha e negəu e neai in otəlu kəni mafəl rəhatəmah təfagə tərah min.”†

?Pəh təməgəhan e Iesu məmə otol natimnati min əha?
(Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)

27 Kəni Iesu mine rəhan tueləf nətəmimi kəmohtəlig=pa min əpah Jerusiləm. Kəni Iesu taliuək mətan əpəha e Nimə Rəha Uhgin, kəni pris asoli nəuvein, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəməhuva ohni.

28 Kəni kəutətapuəh məmə, “?Əni-to kəm timah məmə pəh təməgəhan lam natol natimnati min əha? ?Kəni pəh təməgəhan e nepətiən əha, Uhgin uə iətəmimi əmə?”

29 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Oiəkətapuəh-pinə-to nəghatiən kəti kəm təmah, kəni nəmə nəkotuhalpin ko, kəni iəkəni=pinə məmə pəh təməgəhan e nepətiən u məmə iəkol natimnati min əha.

30 ?Otəni-to məmə pəh təməni məmə Jon otol bəptais e nətəmimi? ?Uhgin, uə iətəmimi əmə kəti?”

31 Kəni əmeiko kinotəni-əni kəm lah min məmə, “?Ei, okotəni məmə nak? Nəmə okotəni məmə Uhgin əha rəueiu, kəni otəni min məmə, kəni təhro kəməsotəhatətəiən e Jon.

32 Mətəu, ko kəsotəniən məmə iətəmimi əmə kəti.” Kəmotəni lanəha mətəu-inu ilah kəmotəgin e nətəmimi iətəm kinotəni rəkis nipəhriəniən e Jon məmə in iəni kəti rəha Uhgin.

33 Kəni kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “Itimah iəkotəruru.” Mətəu Iesu təni məmə, “Kəni iəu min, ko iəsəni pətigəmiən kəm təmah məmə pəh təməgəhan e nepətiən məmə iəkol natimnati min əha.”

12

Nəghatiən əuhlin e nətəmimi kəutasum o nəua krep
(Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)

1 Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti kəm lah məmə, “Suah kəti təmasum e nəua krep, u niləuis katol wain e nəuan. Kəni mol kəlkəl e kəpiel tuvən mitəlau lan, kəni mol ikin kəti o noliən nimei naliuək-aliuəkiən e nəua krep məmə nəhuin otaiu kəni kol wain lan. Kəni mol nimə kəti iətəm in ilis məmə iətəmi otəri lan mətəsal vivi o nasumiən o nati miəgəh min mine nətəmimi. Kəni təməgəhan=pən e nasumiən kəm nətəmimi məmə okotasum lan, kəni məuəri nəua krep, nəuvetin rəhan, nəuvetin rəhalah. Kəni miet muvən e naliuəkiən iki pisin kəti.*†

11:17 Aes 56:7 **11:17** Jer 7:11 **11:18** Mak 14:1 **11:23** Mat 17:20 **11:24** Mat 7:7 † **11:25** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, “26 Mətəu nəmə itəmah nəsotaluiən, motaskəlim iəkis e nikitəmah noliən tərah min rəha nətəmimi iətəm kautol e təmah, motalpin, kəni ko rəhatəmah Tatə Uhgin əpəha e negəu e neai otəsaluiən kəni malpin noliən tərah min rəhatəmah.” **11:25** Mat 6:14-15 * **12:1** E Oltestimin, nasumiən rəha krep in tatol nəmtətiən rəha Isrel. † **12:1** Afin-to e tiksinəri “nasumiən rəha krep.” **12:1** Aes 5:1-2

2 “Matuvən, matuvən, kəni nian niləuis u krep təmol nəuan kəni minimarəg, iətəmi asoli
təmahli=pən rəhan kəti ioluək məmə in otuvən meh nətəm kautol uək e rəhan nasumiən
məmə okotəhli nəua krep, kəni motəuəri motəfən rəha iətəmi asoli nəuvein.
3 Mətəu nətəmimi min əha kəmotəhtul motəhti ioluək əha, kəni motahli=pən titəlig
məsotəfəniən nəua krep nəuvein mine kəm in.
4 “Kəni iətəmi asoli u tahli=pən min rəhan kəti ioluək tuvən, kəni kotoh rəhn-kapə motol
aulis in.
5 Kəni tahli=pən min rəhan kəti ioluək tuvən, kəni kotohamu timis. Ilah tepət kəməhuvən,
kəni nətəmimi min u kotohaein nəuvein, kəni motohamu nəuvein.
6 “Kəni kətiəh əmə əha ikin ilau min kətuatig, inu nətin keikei. Naunun, təmahli=pən nətin,
kəni nikin təhti məmə, ‘Ilah okotəkeikei motisiai nətik.’
7 Mətəu təmuvən kəni nətəmimi min u kotəni məmə, ‘Inu nəti iətəmi asoli iətəm otarmənig
e nasumiən nian rəhan tatə otimis. ! Pəh kəhuvən motohamu min, kəni motarmənig e
nasumiən rəhan!’
8 Kəni kəmotaskəlim motohamu, kəni motələs nipətin məhuvən motəraki=pən lan əpəha
ihluə e nasumiən.”
9 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Iətəmi asoli u otol nak? Otuvən mohamu ilah
kəni məfən min nasumiən u kəm nətəpisin min nəuvein.”
10-11 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Nəmotafin e Nauəuə Rəha Uhgin u, uə kəpə?
Tətəni məmə,
‘Kəpiel u iətəm nətəmimi rəha nuvləkiniən nimə kəsotolkeikeiən motəpəh,
in tinuva kəpiel keikei o noliən nimə.
Iərmənig təmol nati u,
kəni in nati təuvir agin e nəhmtitah.’ ”
12 Kəni nətəmimi asoli kotolkeikei məmə okotaskəlim Iesu motləfən e kaləpus, mətəu-inu
tətəghati rah e lah e nəghatiən əuhlin u. Mətəu kinotəgin e nimənin nətəmimi kəni motəpəh,
motagim.‡

?Təhruahru o nətəuiən takis kəm Sisə, uə kəpə?
(Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)

13 Farəsi min nəuvein mine nətəmimi nəuvein e pati rəha Kig Herot Antipas, rəhalah
min nətəmi asoli kəmotahli=pən ilah məmə okəhuva moteiuə e Iesu pəh təmei aru e rəhan
nəghatiən.
14 Kəməhuva ohni kəni motəni=pən kəm in məmə, “Iəgətun, iəkotəhrun məmə ik iətəmi
əhruahru. Noliən rəham o nətəmimi təhmen əhmen əmə o nətəmi asoli mine nətəmimi
əpnapin min rəfin əmə. Mətəni nipəhriəniən mətəgətun nətəmimi e suaru rəha Uhgin. ?Əni-
to məmə təhruahru məmə iəkotətəou=pən takis kəm Kig Sisə, kəpmən asoli rəha nətəm Rom,
uə kəpə? ?Oiəkotəkeikei motətəou=pən, uə kəpə?”
15 Mətəu Iesu tinəhrun əmə məmə kəutəni əmə e nohlilah mətəu nikilah tol pisin, kəni məni
məmə, “?Təhro nəkotəni məmə onəkotol məmə iəkəmei e rəhak nəghatiən? Otos-to məni kəti
məhuva-to pəh iəkeh.”
16 Kəni kəmotos kəti məhuva, kəni təmətapuəh o lah məmə, “?Narmi pəh u, kəni nərgi pəh
u e məni u?” Mətəu kotəni məmə, “Sisə, iətəmi asoli rəha Rom.”
17 Kəni Iesu təni məmə, “Natimnati rəha Sisə, okəfən kəm Sisə. Mətəu natimnati rəha Uhgin
okəfən kəm Uhgin.”§ Kəni narmilah təmiuvig mətəu-inu təmuhalpin vivi rəhalah nəghatiən.

?Təhro iətəmimi timis
kəni məmiəgəh min?
(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)

18 Kəni Satusi min nəuvein kəməhuva o Iesu. E rəhalah nətəligiən, nətəmimi kəmohmis
məsotəmiəgəh miniən. Kəməutalkut o noliən məmə rəhalah nətəligiən in təhruahru, kəni tol
lanəha, kəmotəni kəm Iesu məmə,
19 “Iəgətun, Mosis təmətei rəkis lou kəti u təni məmə, ‘Nəmə iərman kəti otimis, kəni məpəh
rəhan pətan, kəni məsuələsiən nətilau kəti mine, kəni pian otəkeikei mit pətalimis əha, məmə
okuələs nətilau kəti ko, kəni suakəku u otos nimei rəhan tatə asoli əpəha tinimis rəkis.’

12:8 Hip 13:12 **12:10-11** Sam 118:22 ‡ **12:12** E nəghatiən əuhlin u, iətəmi rəha nasumiən tətəgətun=pən Uhgin. Kəni nətəmimi nətəm kəutasum tətəgətun=pən nətəmi asoli rəha Isrel. Kəni noluək min kəutəgətun=pən iəni min rəha Uhgin. Kəni nətin tətəgətun=pən Iesu məmə otəmanimis. Kəni nalpiniən tətəgətun=pən nalpiniən iətəm otəpanuva o nətəmi asoli rəha Isrel. **12:13** Luk 11:53-54 § **12:17** Nətəligiən rəha nətəmimi məmə məni rəfin rəha Rom, in rəha iətəmi asoli rəha Rom. Kəni nətəligiən rəhatah məmə nəmiəgəhiən rəhatah mine natimnati rəfin rəhatah, ilah rəha Uhgin. **12:17** Rom 13:7 **12:18** Uək 23:8 **12:19** Dut 25:5

20 “Kəni nəman ilah səpin, u rəhalah tatə kətiəh. Kəni iətəm tepət e lah təmaupən mit pətan
kəti, kəni məsuələsiən nətilau kəti, kəni mimis.
21 Kəni iətəm təmuərisig tit pətalimis u, kəni məsuələsiən nətilau kəti mine, kəni timis min.
Kəni pialau iətəm tatuərisig e lau tol əmə nati kətiəh.
22 Mətuvən, matuvən kəni nətəmi min u səpin ilah pialah min kəmotit pətan u kəni ilah
rəfin mohmis, kəni məsotələsiən nətilah kəti mine. Kəni pətan əpəha təmimis min.
23 ?Kəni o nian nətəmimi okotəmiəgəh min e rəhalah nimisiən, kəni pətan əha rəha pəh, u
ilah rəfin səpin kəmotit?”
24 Mətəu Iesu təni məmə, “Itəmah nəmotəmkarəpən. ?Nəkotəhrun məmə onak? Mətəu-inu
itəmah nəkotəruru Nauəuə Rəha Uhgin, kəni mautəruru min nəsanəniən rəha Uhgin.
25 Nian nətəmimi nətəm kəmohmis okotəmiəgəh min, ilah okotəhmen e nagelo min əpəha
e neai, kəni məsotit miniən pətan, mine məsotohtəu=pən miniən iərman.
26 Kəni oiəkəgətun itəmah e iətəm tətəmiəgəh min e rəhan nimisiən. Kəni nəmə təhro
itəmah nəsotafin əhanəhiən nəghatiən əha kəmətei=pən e nauəuə rəha Mosis, tətəni
nanusiən rəha Mosis nian nigi kəti nigəm təmatus. Kəni e nian əha, Epraham, mine Aisək,
mine Jekəp kinohmis rəkis nuvəh. Kəni Uhgin təməni=pən kəm Mosis məmə, ‘Rəueiu əha, iəu
Uhgin rəha Epraham, mine Uhgin rəha Aisək, mine Uhgin rəha Jekəp.’
27 Tol lanəha, kəmləmiəgəh e narmilahal, nati əpnapin kəmlimis e nipətilahal. Kəni
tol pəhriən lanu mətəu-inu Uhgin, in Uhgin rəha nətəm kəutəmiəgəh, səniəmə rəha nətəm
kəmohmis agin. Itəmah nəmotəmkarəpən pəhriən.”

?Lou nak in tepət e lou min?
(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)

28 Kəni iəgətun kəti rəha Lou təmətəharəg mətətəu ilah kəutəghati, kəni Iesu tətuhalpin vivi
nəghatiən rəha Satusi min. Kəni tuva o Iesu mətətapuəh ohni məmə, “?Lou əhro pəhruvən
u in ilis agin kəni in məuvir məmə okotohtəu=pən?”
29 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Lou u in ilis agin u okotohtəu=pən təni məmə, ‘!
Otətəlig vivi-to itəmah nətəm Isrel! Uhgin u in rəhatah Iərmənig, in əmə in Uhgin.
30 Onəkolkeikei Uhgin u rəham Iərmənig e nikim rəfin, mine nəmiəgəhiən rəfin rəham,
mine nətəligian rəfin rəham, mine nəsanəniən rəfin rəham.’
31 Kəni lou iətəm tatuərisig lan təni məmə, ‘Onəkolkeikei ik min nəuvein təhmen=pən əmə
məmə natolkeikei aru ik.’ Lou kəti tikə min tapirəkis lou mil əha.”
32 Kəni iəgətun əha rəha Lou təni məmə, “Iəgətun, rəham nəghatiən təhruahru. Nəməni
pəhriən məmə Iərmənig əmə in Uhgin. Uhgin kəti min tikə.
33 Kəni okotolkeikei Uhgin e nikitah rəfin, mine nətəligian rəfin rəhatah, mine nəsanəniən
rəfin rəhatah, kəni motolkeikei kitah min nəuvein məmə kotolkeikei aru kitah min. Təuvir
pik məmə okotohtəu=pən lou mil əha tapirəkis nuvan əhtuviən nati miəgəh mine sakrifais
min rəfin iətəm Lou tətəni.”
34 Kəni Iesu təmeh məmə rəhan nəghatiən teinatig pik, kəni təni=pən ohni məmə, “Ik
ninuva iuəkir o Narmənigian Rəha Uhgin.” Kəni uərisig lan, ilah rəfin kinotəgin e nətapuəh
miniən nəghatiən ohni.

Məsaiə səniəmə mipi Tefit əmə,
mətəu rəhan min iətəmi asoli
(Mat 22:41-46; Luk 20:41-44)

35 Nian Iesu təmətəgətun nətəmimi əpəha e Nimə Rəha Uhgin, kəni mətətapuəh o nəghatiən
kəti o lah məmə, “?Təhro iəgətun min rəha Lou kotəni məmə Məsaiə u in mipi Kig Tefit?
36 Narmin Rəha Uhgin təməfən neinatigian kəm Tefit məmə otəni məmə,
‘Iərmənig Uhgin təməni=pən kəm rəhak Iərmənig məmə,
Əharəg u e rəhak maru, ikin ima nəsanəniən mine nisiaiən,
mətəuarus=pən iəu iəkələs iahu rəham tikimir min məlin=pən ilah əpəha ləhtəni e nəhlkəm,
məmə nətarmənig e lah.’
37 Tefit aru təməni məmə Məsaiə in rəhan Iərmənig. ?Kəni nəmə mipi Tefit aru əmə, kəni
təhro matol rəhan Iərmənig?”
Kəni nətəmimi min u kəmautətəlig e Iesu kəmotagiən pik e rəhan nəghatiən.

Nətəmimi okotətəu vivi ilah o nəgətun min rəha Lou
(Mat 23:1-36; Luk 20:45-47)

38 Nian Iesu təmətəgətun ilah, kəni məni məmə, “Itəmah onəkotəkeikei məutətəu vivi
itəmah kəni məsotohtəu-pəniən noliən min rəha nəgətun min rəha Lou. Ilah kotolkeikei

12:26 Eks 3:2,6 **12:28** Luk 10:25-28 **12:30** Dut 6:4-5 **12:31** Lev 19:18 **12:33** 1Saml 15:22; Hos 6:6
12:36 Sam 110:1

məmə okəhuvən e napən əfəməh min rəha nəfəriən məmə nətəmimi okoteruh=pən ilah lan. Kəni nikilah tətagiən nian nətəmimi kəutəfəri nəhlmi lah kəm lah e nisiaiən əpəha e makit.
39 Kəni əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən, kotolkeikei məmə okotəharəg aupən əpəha təuvir ikin. Kəni e nian rəha lafet, ilah kotolkeikei məmə okəhuvən motəharəg aupən ikin nisiaiən ikin.
40 Kəni motakləh e nimə min rəha pətalimis min, kəni moteiuə əmə məutəfaki əfəməh məmə okotol pəh nətəmimi kotisiai ilah, mətəu okəmanol nalpiniən kəm lah tapirəkis."

Məni rəha pətalimis
(Luk 21:1-4)

41 Kəni Iesu təmətəharəg əpəha e Nimə Rəha Uhgin iuəkir o bokis kətəfən məni ikin, materuh nətəmimi tepət kəutəraki=pən e məni rəhalah. Kəni nətəmi rəhalah nautə tepət kəutəraki=pən e məni asoli min.
42 Kəni pətalimis kəti ianrah təməfən məni əkəku keiu əmə.*
43 Kəni Iesu təmauin e rəhan min nətəmimi kəhuva kəni məni məmə, "Iətəni=pinə kəm təmah məmə pətalimis əha ianrah pəhriən, mətəu təməraki=pən e məni asoli tapirəkis rəha nətəmimi min rəfin.
44 Ilah kəmotəraki=pən e rəhalah məni, mətəu tepət min əpəha lahuənu. Mətəu pətalimis u iətəm in ianrah pəhriən, in təməfən rəfin məni rəhan o nosiən nəhmti nigin nauəniən, kəni tikə min əha ikin."

13

Iesu təni məmə
Nimə Rəha Uhgin otəmei
(Mat 24:1-2; Luk 21:5-6)

1 Nian Iesu təmatiet e Nimə Rəha Uhgin, kəni rəhan kəti nətəmi tueləf təməni=pən ohni məmə, "!Iəgətun, afu-to kəpiel asoli min mine nimə min kotəuvir!"*
2 Kəni mətəu Iesu təni məmə, "Itəmah nauteh natimnati min əha, mətəu nian otətuva iətəm nimə min əha, nətəmimi okotoharəg-rəg kəpiel min e lah. Ko kəpiel kəti təsəməhliən e nimein."

Nahməiən asoli otuva
(Mat 24:3-14; Luk 21:7-19)

3 Uərisig lan, Iesu təmuvən mətəharəg əpəha e Nitəuət Rəha Nigi U Olif ikin kəhrun neruhiən Nimə Rəha Uhgin e nitəni=pən. Kəni Jemis, Jon, Pitə mine Antiru kəməhuva ohni ilah pisin əmə.
4 Kəni kəmotətapuəh ohni məmə, "? Əni-to məmə natimnati min əha okəhuva nəhgin? ? Kəni nəmtətiən əhro u otol pəh iəkotəhrun məmə tinol nian əhruahru əha rəueiu rəha natimnati min əha?"
5 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Onəutətəu vivi itəmah o nətəmimi, məsotegəhaniən məmə koteiuə e təmah.
6 Kəni mətəu nətəmimi tepət okəpanəhuva e nərgək, kəti otəni məmə in Məsaiə, kəti otəni məmə in, kəni moteiuə e nətəmimi tepət.
7 "Kəni nəmə nəkotətəu məmə nətəmimi nəuvein kəutəməu əpəha iuəkir o təmah, kəni motətəu min nəuvein min əpəha isəu kautoh ilah min, mətəu nəgənməpitəmah otəsəginiən. Natimnati min əha okotaupən məhuva pəhriən, mətəu səniəmə naunun nian əha tinətuva.
8 Nitəni asoli min okotəluagin, kəni kəntri min okotoh min ilah min, kəni nəmig asoli otəlauəl ikin min rəfin, kəni nəumis asoli otus nətəmimi; mətəu natimnati min əha nətuəuiniən əmə rəha nahməiən iətəm otəmanuva, kotəhmen əmə e pətan iətəm təmol nərfin, kəni minətuəuin mətətəu nahməiən məmə otəsuvəhiən temək.
9 "Onəutətəu vi itəmah. Okələs itəmah kan nəkotəhtul e nəhmti kaunsil, kəni okoh itəmah əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən min, kəni onəkotəhtul aupən e kig min mətəu-inu rəhak min u nətəmimi itəmah. Kəni onəkotəni pətigəm iəu kəm lah.
10 Mətəu okaupən kəni pətigəm Nanusiən Təuvir kəm nətəmimi ikin min rəfin ko, kəni naunun nian təmanuva.
11 "Nəmə kəhuva motələs itəmah kətan məmə onəkotəhtul e kaunsil, kəni nikitəmah təsəhti pikiən məmə onəkotəni nak. E nian əhruahru əha, onəkotəni pətigəm əmə nəghatiən u Uhgin otəfinə kəm təmah, mətəu-inu nəghatiən u onəkotəni, səniəmə rəhatəmah nəghatiən, mətəu rəha Narmin Rəha Uhgin otəfinə.

---

* **12:42** Məni u təhmen=pən e tuenti vatu. **12:43** 2Kor 8:12 * **13:1** Inəha Nimə Rəha Uhgin ikin, kəmol nimə min e kəpiel asoli min. Nəuvein rəhalah nəfigəmiən təhmen e fote-faif-tausin kilo. **13:2** Luk 19:44 **13:9** Mat 10:17-20 **13:11** Luk 12:11-12

12 “Nətəmimi okotegəhan=pən e pialah əhruahru min kəm rəhalah tikimir min məmə
okotohamu ilah, kəni tatə min okotol min lanəha kəm nenətilah əhruahru min, kəni kəlkələh
min okotəhtul motol noliən əhmen min əmə kəm rəhalah tatə mine mamə min məmə
okotohamu ilah.
13 Nətəmimi rəfin okotəməki e təmah o nərgək. Mətəu iətəmi otəhtul əskasik
mətəuarus=pən natimnati min əha okotol naunun, kəni Uhgin otosmiəgəh.”

Nahməiən asoli əpəha Jerusiləm
(Mat 24:15-28; Luk 21:20-24)

14 “Nian əha, onəkoteruh ‘nati iətəm Uhgin tətəməki lan əpəha e Nimə Rəha Uhgin, kəni
nati u tatol Nimə Rəha Uhgin təsasimiən.’ (Iətəmi tətafin nəghatiən u, in otəkeikei məsal lan
məhrun nipətin.) Kəni e nian əha, nətəm Jutiə okotəkeikei motaiu motagim=pən e nitəuət
min.
15 Iətəmi tətəmeig ihluə e rəhan nimə ko təsuvən miniən e nipəgnəua nimə məmki rəhan
natimnati. Otaiu əmə magim.
16 Nəmə iətəmi tətasum, kəni ko təsuvəniən lahuənu o rəhan napən mos. Otaiu əmə magim.
17 “!Kəsi! Nahməiən asoli o nipətan nətəm kəmotol nərfilah mine nipətan kəutəfən nah
kəm nəpəou min. E nian əha okotos pik nahməiən.
18 Otəfaki əsanən kəm Uhgin məmə natimnati min əha okəsəhuvaiən e nian rəha
nətəpuiən, inəha nian rəha nimətagi asoli mine nuhuən mine,
19 mətəu-inu e nian əha, nahməiən asoli kəseruh əhanəhiən kəti mine tol lanəha e nian
Uhgin təmətuəuin mol natimnati mətəuarus=pa u rəueiu mine. Kəni okəseruh miniən
nahməiən asoli kəti tol min lanəha.
20 Mətəu Uhgin təmətei əkuəkir nian əha. Nəmə təməsətei əkuəkiriən, kəni ko iətəmi kəti
təsəmiəgəhiən. In təmətei əkuəkir rəkis nian əha o rəhan min nətəmimi nətəm tinitəpin rəkis
ilah məmə rəhan min.
21 “E nian əha, nəmə iətəmi kəti otəni məmə, ‘!Afu-to Məsaiə əpəha!’ uə ‘!Afu-to in əpə!’
mətəu onəsotəhatətəiən lan.
22 Onəsotəhatətəiən lan mətəu-inu, Məsaiə eiuə nəuvein, mine iəni eiuə min, ilah okəhuva
motol nəmtətiən min mine nati apispis min. Nəmə ilah kotəhrun noliən, okotalkut məmə
okotiuvi rəkis nətəmimi min u nətəm Uhgin təmitəpin rəkis ilah.
23 !O natimnati min əha, onəkotətəu! Mətəu iəmaupən rəkis məni pətigəm rəfin natimnati
min əha kəm təmah.”

Nian rəha
Nəti Iətəmimi otuva
(Mat 24:29-31; Luk 21:25-28)

24 “Kəni e nian nahməiən asoli əha otikə,
‘kəni mitigar otəpis,
kəni məuig otəsasiəiən,
25 kəni məhau min e neai okotəmei
kəni natimnati asoli min ikin e neai okotəlauəl.’
26 Kəni nətəmimi okotafu iəu Nəti Iətəmimi oiəkuva e nəpuə e rəhak nəsanəniən mine
nepətiən əhagəhag asoli rəhak iətəm otasiəgəpin rəfin iəu.†
27 Kəni e nian əha, iəkahli=pən nagelo min rəhak kəhuvən motəmki nətəmi min u Uhgin
təmitəpin ilah məhuva motoriarun əmə ilah kətiəh. Nagelo min okəhuvən e nətəni min rəfin
agin e nəhue niftəni məmə okotəmki ilah.

Kəruru nian iətəm
Nəti Iətəmimi otuva lan
(Mat 24:32-36; Luk 21:29-33)

28 “Nikitəmah otəkeikei mətəhti nigi u fik. Nian əhruahru iətəm nəhlmin min
kinəutətuəuin mauteviə, kəni nimalin min kinəutapilpil, itəmah nəkotəhrun məmə nian əha
inəha iətəm nəkotasum lan rəhatəmah.
29 Kəni e noliən əhmen min əmə, nian nəkoteruh məmə natimnati min u kinəutəhuva, kəni
nəkotəhrun əmə məmə otəsuvəhiən agin iəkuva min.

13:12 Mat 10:21 **13:13** Mat 10:22; Jon 15:21 **13:14** Dan 9:27; 11:31; 12:11 **13:15** Luk 17:31 **13:17** Luk 23:29 **13:19** Dan 12:1; Nəh 7:14 **13:22** Nəh 13:13 **13:25** Aes 13:10; 34:4; Joel 2:10 † **13:26** Afin-tu Dan 7:13 **13:26** Nəh 1:7 **13:27** Mat 13:41

30 “Iatəni pəhriən kəm təmah məmə nətəmimi nətəm kəutatig u rəueiu, ko kəsohmis
rəfiniən mətəuarus natimnati min əha okəhuva motol nipəhriəniən lan.‡
31 Neai mine niftəni okiakə, mətəu nəghatiən min rəhak ko kəsohkəiən.
32 Iətəmi kəti təsəhruniən nian uə auə əhruahru rəha natimnati min əha. Nagelo min əpəha
e neai kotəruru, kəni iəu min Nəti Iətəmimi iəkəruru. Mətəu Tatə Uhgin əmə in təhrun nian
əhruahru əha.

Itəmah onəkotətəu vivi itəmah
(Mat 24:42-44)

33 “Onəutətəu vivi itəmah məutair, mətəu-inu itəmah nəkotəruru nian əha rəhak oiəkuva
lan məmə otuva nəhgin.
34 Otəhmen e iətəmi asoli kəti tatuvən məmə otaliuək əpəha iki pisin kəti, kəni məlin rəhan
min noluək məmə okəutatig o rəhan min natimnati, kəni məfən rəhalah min uək kətiəh
kətiəh. Kəni məni=pən kəm iətəmi e namtihluə məmə otətair.
35 “Kəni itəmah onəutatig məutair məutəsal mətəu-inu itəmah nəkotəruru nian iətəmi
asoli rəha nimə u otuva lan. Kəruru məmə otuva ləhnaiuv, uə o lapin, uə o fətukai tinətəri,
uə mitigar tinətəri.
36 Kəruru, kəmə təhro otuva ueiuəhai əmə. !Təsəuviriən məmə nəkotapili nian in otuva!
37 !Mətəu nəghatiən min u iətəm iətəni=pinə kəm təmah, iətəni min kəm nətəmimi min rəfin
məmə okəutair məutəsal!”

14

Nətəmi asoli kəməutəsal
e suaru o Iesu məmə okotoh
(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

1 Nian keiu əmə əha ikin kəmanol lafet mil lan rəha Pasova mine Piret U Is Tikə Lan. Kəni
pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou kəməutəsal e suaru o Iesu məmə okotələs oneuən
motohamu.
2 Kəni kotəni məmə okəsotoliən e nian rəha lafet mətəu-inu məta nimənin nətəmimi
okotorgəhu nəmə kotəhrun məmə kəmotol nati kəti tərah kəm Iesu.

Pətan kəti təməueiu
rəhn-kapə Iesu e səntə
(Mat 26:6-13; Jon 12:1-8)

3 Kəni Iesu təmətatig əpəha Petəni ima Saimon u leprosi təmatol aupən. Nian təmətauən,
kəni pətan kəti təmos səntə kəti təməri e pətəl u kəmol e kəpiel iətəm nəhmtin tiəkis, kətəni
məmə alapastə. Səntə u, nəmiəvin təuvir, kəni nəhmtin tiəkis, kəmol e noki nard, nigi kəti.
Kəni pətan əha təməhti rəkis, məueiu rəhn-kapə Iesu e səntə əha.
4 Kəni nətəmimi nəuvein kəməutəharəg əha ikin, niəməha təmol ilah, kəni mautəni=pən
kəm lah min məmə, “?Təhro tətərəkin səntə?
5 ! Nəmə tol səlim lan təhrun nosiən məni asoli təhmen e tri-hanrit tənariəs,* məhrun
nəfəniən kəm nanrah min!” Kəni məutahi pətan u.
6 Mətəu Iesu təni məmə, “!Otəpəh-tə! ?Nəutahi onak? In təmol nati təuvir kəm iəu.
7 Nian min rəfin itəmah nanrah min nəutatig, kəni nəmə nəkotolkeikei, nəkotəhrun
nasiruiən e lah. Mətəu iəu iəsatigiən nian rəfin kitah min itəmah.
8 Pətan u təmol nati u in təhrun. Təməueiu nipətik məmə otol əpenə-penə o nian okitənim
iəu.
9 Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, ikin min rəfin okətanus pətigəm Nanusiən Təuvir, kəni
okətanus min nati u pətan u təmol məmə okəsaluiən lan.”

Jutəs təməni məmə otegəhan e Iesu
(Mat 26:14-16; Luk 22:3-6)

10 Kəni Jutəs Iskariot in e nətəmi tueləf rəha Iesu, təmuvən meruh pris asoli min məmə
otegəhan=pən e Iesu kəm lah.
11 Nian kəmotətəu rəhan nəghatiən, kəni kəmotagiən ohni, motəni məmə okəmanotəfən
məni kəm in. Kəni Jutəs təmətəhtahnin əmə nian təuvir məmə otuva kəni tegəhan e Iesu lan
kəm lah.

---

‡ **13:30** Woning u e japtə 13 kəməhuva pəhriən təhmen e nu fote nian Iesu təmimis rəkis nian nətəm Isrel kəmotəməu ilah nətəm Rom. Kəni Rom təmos rəhan soldiə min tepət tepət məhuva motoh rəhalah kəntri. (Mətəu nətəm kəutəfaki, ilah kəmotəhrun woning rəha Iesu e fes 14-16 kəni ilah kotagim.) Mətəu nəghatiən rəha Iesu tətəghati min o Naunun Nian min u kəmanəhuva. **13:35** Luk 12:38 **14:3** Luk 7:37-38 * **14:5** “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tri-hanrit tənariəs təhmen e tri-hanrit-tausin vatu (300,000 vatu). **14:7** Dut 15:11 **14:8** Jon 19:40

Nol əpenə-penəiən
o lafet rəha Pasova
(Mat 26:17-19; Luk 22:7-13)

12 Nian tinuva o noliən lafet rəha Piret U Is Tikə Lan, kəni kinatətuəuin noliən lafet, kəni noliən rəhalah katoh sipsip o lafet rəha Pasova. E nian əha, nətəmimi min rəha Iesu kəməhuva ohni motəni məmə, "? Nəkolkeikei məmə iəkəhuvən iə motol əpenə-penə ikin məmə onəkol lafet ikin rəha Pasova?"

13 Kəni Iesu təmahli=pən rəhan keiu iətəmimi mil məmə, "Onəkian əha taun mueruh iətəmi kəti tətaharu pəri pətəl asoli kəti təmətu=pən nəhu lan, kəni nəkuitəu=pən.

14 Əpəha e nimə iətəm tatuvən=pən ikin, kəni nəkuətapuəh o iətəmi asoli rəha nimə ko məmə, '?Iəgətun təni məmə nəuan u in pəhruvən məmə itimah in, mine rəhan min nətəmimi iəkotauən ikin e lafet rəha Pasova?'

15 Kəni in otəgətun nəuan asoli u in ilis agin kinəlin vivi rəkis natimnati ikin. Onəkian əmə muol nigtah ikin nauəniən."

16 Kəni kəmian e taun mueruh natimnati təhmen=pən əmə məmə inu Iesu təməni mine. Kəni ilau kəmuol əpenə-penə nauəniən ikin məmə rəha lafet rəha Pasova.

Iesu təməni pətigəm məmə Jutəs otegəhanpən lan
(Mat 26:20-25; Luk 22:14,21-23; Jon 13:21-30)

17 Tinəhnaiuv, Iesu mine rəhan min nətəmimi tueləf kəməhuva,

18 məutauən e tepil. Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Iətəni pəhriən kəm təmah məmə itəmah kəti u ikinu rəueiu kəutauən pəti kitah min, otegəhan=pən lak kəm rəhak min tikimir."

19 Kəni rəhan min nətəmimi nikilah təməpəou agin, kəni məutətapuəh kətiəh kətiəh ohni məmə, "?Ei, Iərmənig, pəh u? !?Iəu!?"

20 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Itəmah əmə kəti u nətəmi tueləf u in tətəuveri pəti piret e dis kətiəh matun.

21 Kəni iəu Nəti Iətəmimi oiəkəkeikei mimis məmə inu Nauəuə Rəha Uhgin təməni lak mine, mətəu kəsi o iətəmi u iətəm tatol kəuit kəsuə iətəm otegəhan=pən lak Nəti Iətəmimi. !Təməuvir əmə məmə in təməsair=paiən!"

Iesu mine kəmotauən
e lafet rəha Pasova
(Mat 26:26-30; Luk 22:15-20; 1Kor 11:23-25)

22 E nian kəməutauən, Iesu təmos piret məfaki məni tagkiu ohni kəm Uhgin, kəni məhapu məfən kəm lah məni məmə, "Otos, inu nipətik."†

23 Matig mos min kap wain məfaki məni tagkiu ohni kəm Uhgin, məfən kəm lah, kəni ilah rəfin kəmotəmnim=pən lan.

24 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, "Inu nirak iətəm tatol məmə nəniəskasikiən rəha nasiruiən in tətəhtul mətəmiəgəh. Nirak u otaiu o nətəmimi tepət məmə otafəl rəkis rəhalah təfagə tərah min.

25 Iətəni pəhriən kəm təmah məmə oiəsəmnim miniən wain u mətəuarus=pən oiəmanəmnim min ikin Uhgin otarmənig ikin."

26 Kəni kəmotani nəpuən əfaki kəti, uərisig kohiet məhuvən əpəha e Nitəuət Rəha Nigi U Olif.

Iesu təməni pətigəm məmə Pitə otəni məmə in təruru in
(Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

27 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Itəmah rəfin u onəpanotagim motəpəh iəu mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgin tinəni rəkis aupən məmə Uhgin otəmanoh iətəmi rəha nəsaliən e sipsip min, kəni sipsip min okotaiu kətiəh kətiəh.

28 Mətəu nian iəkəmiəgəh min e nimisiən, iəkaupən muvən əpəha Kaləli, kəni itəmah nəmanəhuərisig."

29 Mətəu Pitə təni məmə, "Nati əpnapin ilah rəfin okotagim rəkis lam, mətəu iəu əmə ko iəsagim rəkisiən lam."

30 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Iətəni pəhriən kəm ik məmə o lapin əmə u, nian mənig otəsəkakə əhanəhiən mau keiu, kəni ik onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu."

31 Mətəu Pitə təməni əskasik məmə, "Nati əpnapin iəkəkeikei mimis kilau min ik, ko iəsəniən məmə iəkəruru ik." Kəni rəhan rəfin nətəmimi kotəni min təhmen e Pitə.

14:12 Eks 12:6 **14:18** Sam 41:9 † **14:22** Piret mine wain uə jus in nəmtətiən e nipəti Iesu mine nira Iesu, kəni mətasiru e tah məmə kautətəlig e nati nak Iesu təmol kəm tah e nigi kəməluau. Mətəu niməfaki min nəuvein kotəni məmə piret u mine wain kətiəuva nipəti Iesu mine nira Iesu agin. **14:24** Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Kor 10:16; Hip 9:20 **14:27** Sek 13:7 **14:28** Mat 28:16; Mak 16:7 **14:31** Jon 11:16

Iesu təmuvən mətəfaki
əpəha Ketsəməni
(Mat 26:36-46; Luk 22:39-46)

32 Kəni lapin kəməhuvən əpəha ikin kəti nərgin u Ketsəməni, kəni Iesu təməni=pən kəm lah
məmə, "Otəharəg u ikin u, pəh iəkuvən məfaki."
33 Kəni mit Pitə, Jemis mine Jon məhuvən, kəni nikin tinətahmə pik, kəni tinətəu tərah agin.
34 Kəni təni məmə, "Nikik tətahmə pik, kəni iuəkir iəkimis lan. Ələharəg u ikinu kəni
məhlair əmə."
35 Kəni muvən min nəuvetin meiuaiu məmei e niftəni mətəfaki məmə, "Nəmə suaru kəti
min əha ikin, pəh nian əfigəm u otəsuvaiən ohniəu."
36 Kəni mətəfaki məmə, "Apə," (u nipətin u təni məmə rəhak tatə), "ik nəkəhrun noliən
natimnati min rəfin. Əui, os rəkis nahməiən min u iətəm okəmanəhuva. Mətəu nəsoliən
rəhak nətəligiən, mətəu ol nati nak iətəm ik əmə nəkolkeikei."
37 Kəni mitəlig=pa. Mətəu rəhan iətəmimi milahal kəhlapili. Kəni təni=pən kəm Pitə məmə,
"?Saimon, nətapili, uə? ?Təhro nəsairiən-to auə kətiəh əmə?"
38 Kəni məni=pən kəm lahal məmə, "Onəklair məhləfaki maleh vivi məmə onəsləmei-
pəniən e nəfeifeiən. Nikitəmahal tolkeikei, mətəu nipətitəmahal təpəou."
39 Kəni təməpəh min ilahal, mitəlig=pən min mətəfaki mətəni əmə nati kətiəh.
40 Kəni mitəlig=pa min, mətəu kinlapili min, minləruru nairiən, kəni minləruru məmə
okihləni=pən nak kəm in.
41 Təmuvən min kəni mitəlig=pa mau kisil, mətəu kəhlapili, kəni təməni=pən kəm lahal
məmə, "?Nəhlapili əhanəh məhləmeig? !Nəhmen! Nian tinuva məmə iəu Nəti Iətəmimi
okegəhan=pən lak e nəhlmi nətəm nol təfagə tərah.
42 !Ihləhtul-tə, kautəhuvən! Lahfu-to, iətəmimi u tətegəhan=pən lak e nəhlmi tikimir min,
əpəha tətuva."

Tikimir min rəha Iesu kəmotaskəlim in
(Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

43 Iesu təmətəghati əhanəh, kəni Jutəs in e nətəmi tueləf rəhan min‡ tətaupən e nimənin
nətəmimi. Nəuvein kotəmki nau rəha nəluaginiən, mine neim məhuva. Nətəmi min u, pris
asoli min, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəmotahli=pa
ilah.
44 Iətəmi u tətegəhan e Iesu kəm lah təməni rəkis kəm lah məmə, "Iətəmi əha iəkol nəmtətiən
kəti rəha nolkeikeiən lan, nəkotəhrun əmə məmə iətəmi əha in əha. !Nəkotaskəlim motos
məhuvən motaskəlim vivi!"
45 Kəni əmeiko Jutəs təmuva iuəkir o Iesu, kəni məni məmə, "Iəgətun," kəni mol nəmtətiən
rəha nolkeikeiən lan.
46 Kəni nətəmimi min əha kəməhuva motaskəlim tiəkis.
47 Mətəu ilah kəti rəha Iesu təmatəhtul iuəkir o lah təmeuvi nau rəha nəluaginiən e nimein
maut-aut əmeiko mauəh e nau mohatuv rəkis matəlgi ioluək kəti lan rəha pris asoli agin.
48 Kəni Iesu təni məmə, "? Təhro nəutəmki nau asoli rəha nəluaginiən mine neim
məutəhuva məmə onəkotələs iəu? ?Nikitəmah təhti məmə iəu iohamu itəmi kəti matol
nəluaginiən o nələs iahuiən kəpmən, uə? !Kəpə!
49 Nian min rəfin kitah min itəmah əpəha e Nimə Rəha Uhgin iətəgətun nətəmimi ikin. ?
Kəni nəkotəhro məsotaskəlimiən iəu? Mətəu nati Nauəuə Rəha Uhgin təməni otəkeikei muva
mol nipəhriəniən lan."
50 Kəni rəhan min rəfin nətəmimi kinotəpəh in, kəni motagim.
51 Kəni iətəm aluə kəti iətəm təməlkahu əmə e napən kəti matuərisig e Iesu, kəni nətəmimi
nəuvein kəmotələs, motəmkarəpən lan,
52 kəni rəhan napən titis, taiu piəpiə əmə magim.§

Iesu təməhtul
e nəhmti kaunsil min
(Mat 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

53 Kəni tətapinəpu əhanəh, kəmotos Iesu məhuvən əpəha ima pris asoli agin u
kətuhapumin rəfin pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmi asoli rəha nətəm
Isrel ikin.

14:32 Jon 18:1 **14:34** Jon 12:27 **14:36** Mak 10:38; Jon 6:38 ‡ **14:43** Inu Mak təmsimaru min, məni məmə Jutəs in min iətəmimi tueləf kəti rəha Iesu. In tolkeikei məmə təgətun əhruahru məmə noliən rəha Jutəs in tərah pəhriən agin. In tatol kəuit kəsuə. **14:49** Luk 19:47; 21:37; Jon 18:20 **14:50** Sam 31:11 § **14:52** Nətəmimi tepət kotəni məmə iətəm aluə u in Mak, in iətəmimi u təmətei nauəuə u.

54 Kəni Pitə tətan təlig-təlig matuərisig e lah muvən əpəha lahuənu ima pris asoli agin ikin. Kəni təmuvən əpəha e iat mətəharəg ilah soldiə min rəha pris asoli agin mətətogəm e nigəm.
55 Kəni pris asoli min mine nətəmimi rəfin rəha kaunsil kəməutəsal e nəniən min nəuvein rəha Iesu məmə okotohamu ohni. Mətəu kəsotehiən kəti mine.
56 Kəni nətəmimi tepət kəmoteiuə e Iesu, mətəu rəhalah nəghatiən tətaiu pisin pisin.
57 Kəni nəuvein kotəhtul moteiuə lan məmə,
58 "Iəmətəu təməni məmə otərəkin Nimə Rəha Uhgin u nətəmimi əmə kəmotol e nəhlmilah. Mətəu e nian tatol kisil lan, təmanuvləkin min nitain u kəsoliən e nəhlmitəmi."
59 Kəmotəni lanəha mətəu ilah min, rəhalah nəghatiən tətaiu pisin pisin.
60 Kəni pris asoli agin təməhtul aupən e lah kəni məni=pən kəm Iesu məmə, "? Təhro nəsəghatiən? ?Təhro e nəghatiən min əha iətəm kautəni pətigəm tətələs pikin ik?"
61 Mətəu Iesu təpnapin əmə məsəghatiən. Kəni pris asoli agin əpəha təməni=pən min məmə, "?Təhro? ?Ik Məsaiə u Nəti Iətəmi kətəni-vivi?"
62 Kəni Iesu təni məmə, "!Əuəh, iəu u! Onəpanoteruh iəu Nəti Iətəmimi iətəharəg e nəven maru rəha Uhgin u iətəm rəhan nəsanəniən iahgin, kəni manoteh min iəu e nəpuə e neai iətuva."
63 Kəni pris asoli agin tearis rəhan napən min mətəu-inu in tolkeikei məgətun kəm nətəmimi məmə nikin təmərah o nəghatiən rəha Iesu, kəni məni məmə, "Okəsotəsal miniən iətəmi kəti məmə otəni min nati kəti lan.
64 !Ninotətəu rəkis tətəghati rah e Uhgin! ?Nəutəhrətəlig? ?Okotəhro e suah u?" Kəni ilah rəfin kəmotəni məmə otəkeikei mimis.
65 Kəni kəmotol əuvsan Iesu, kəni nəuvein kəmotagəh lan, nəuvein kotəlis nəhmtin motoh kəni motəni məmə, "!Ei, ik iəni rəha Uhgin! !Əni-to məmə pəh u təmoh ik!" Kəni soldiə min rəha pris asoli agin kəmotem.

Pitə təməni məmə
in təruru Iesu
(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-27)

66 Kəni Pitə təmətan əhanəh əpəha ləhtəni e iat. Kəni pətan mitə kəti u in ioluək rəha pris asoli agin təmuva.
67 Kəni mafu tətətogəm e nigəm, kəni təmeruh mətig Pitə kəni məni məmə, "Ik min itəlau Iesu iətəm Nasərit nəmətuan."
68 Mətəu Pitə təmeiuə, kəni məni məmə, "Iəkəruru nati ko nətəni," kəni muvən mətəhtul əpəha e ket rəha iat. Kəni mənig kəti təkakə.
69 Kəni pətan əha təmeruh min in ikin əha, kəni məni=pən kəm nətəm kəutəhtul əha ikin məmə, "Suah u in min in ilah kəti."
70 Mətəu Pitə təmeiuə min.
Kəni təsuvəhiən, nətəmimi nətəm kəutəhtul əha ikin əha kəmotəni=pən min kəm in məmə, "Nipəhriən, ik min ilah kəti mətəu-inu iəkotəhrun məmə ik iətəm Kaləli."
71 Mətəu Pitə təməni məmə, "Nəmə iəteiuə, pəh Uhgin otol nalpiniən əskasik kəm iəu," kəni mos min nonauvil məmə, "!Iəkəruru suah kəha nəutəni!"
72 Kəni rəueiu agin min mənig təkakə min, kəni nikin təhti nəghatiən rəha Iesu məmə, "Mənig otəsəkakə əhanəhiən mau keiu, kəni ik onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu." Kəni Pitə tinətəu tərah əmeiko mətasək.

15

Iesu təməhtul e nəhmti Pailət
(Mat 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

1 Kəni ləplapin agin pris asoli min, mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmimi min rəfin rəha kaunsil kəmotuhapumin ilah min, kəni mautələhu nəghatiən məmə okotohamu Iesu. Kəmotəni=pən kəm nətəmimi nəuvein məmə okotəlis Iesu kəni motit məhuvən motəhlman=pən lan e nəhlmi Pailət, u kəpmən asoli rəhalah.
2 Kəni Pailət təmətapuəh ohni məmə, "? Ik kig rəha nətəm Isrel?" Kəni mətəu Iesu təni məmə, "Ik nətəni məmə tol lanko."
3 Kəni pris asoli min kəmotəni pətigəm noliən tepət lan.
4 Kəni Pailət təmətapuəh ohni məmə, "?Təhro nəsuhalpiniən? ?Nəmətəu kəmotəni pətigəm nipəgnəmtin tepət lam?"
5 Mətəu Iesu təsəghati miniən, məpnapin əmə, kəni Pailət narmin təmiuvig ohni.

14:58 Jon 2:19-21 **14:64** Lev 24:16; Jon 19:7 **15:1** Luk 22:66 **15:5** Aes 53:7; Mak 14:61

Pailət təməni məmə
Iesu otəkeikei mimis
(Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

6 E nu min rəfin, nian katol lafet lan rəha Pasova, noliən rəha kəpmən u Pailət məmə in
otahli pətigəm iətəmi kəti e kaləpus iətəm nətəm Isrel kəmotəni.
7 Kəni suah kəti, nərgin u Parəpəs, tətatig e kaləpus ilah in min nəuvein, mətəu-inu
kəmotohamu iətəmimi e nian kəməutəluagin ilah kəpmən.
8 Kəni nimənin nətəmimi kəməhuva o Pailət motəni=pən kəm in məmə otol əmə nati kətiəh
təhmen=pən e iətəm tatol nian min, mahli pətigəm iətəmi kəti e kaləpus.
9 Kəni Pailət təmətapuəh o lah məmə, "?Nəkotolkeikei məmə iəkahli pətigəm kig rəha nətəm
Isrel?"
10 Təməni lanəha mətəu-inu in tinəhrun rəkis məmə pris asoli min kəmotəfən Iesu e
nəhlmin mətəu-inu kautetet.
11 Mətəu pris asoli min kəmotəkeikei kəm nimənin nətəmimi məmə okotəuhlin nətəligiən
rəhalah. Kəni ilah kəmotətapuəh o Pailət məmə otahli pətigəm Parəpəs, mətəu səniəmə Iesu.
12 Kəni Pailət təmətapuəh o lah məmə, "?Mətəu iəkəhro e suah u itəmah nəmotəni məmə
in kig rəha nətəm Isrel?"
13 Kəni kəmotagət əfəməh məmə, "!Okətu-pəri e nigi kəməluau!"
14 Kəni Pailət təmətapuəh min o lah məmə, "?O nak? ?Noliən tərah nak u suah u təmol?"
Mətəu kəmotagət əfəməh min məmə, "!Okətu-pəri e nigi kəməluau!"
15 Kəni Pailət təmolkeikei məmə otol nikilah, kəni mahli pətigəm Parəpəs, kəni
məhlman=pən e Iesu e nəhlmi rəhan soldiə min məmə okotalis kəni motətu-pəri e nigi
kəməluau.

Soldiə min kəmautol
mirə Iesu
(Mat 27:27-31; Jon 19:2-3)

16 Kəni soldiə min rəha Pailət kotələs Iesu məhuvən əpəha imə e nimə asoli rəha kəpmən,
kətəni məmə Praetoriəm. Kəni kəmotauin rəfin e soldiə min kəhuva mohtəlau lan.
17 Kəni məhuvən=pən e kot ərarəuv təhmen əmə e kot rəha kig, kəni motuerin-uerin
niləuis iətəm tol nihlin nihlin motol kəfəfau lan iətəm təhmen e kəfəfau rəha kig, kəni
motəfəfau=pən lan kəm in.
18 Kəni motol mirə kəni məutəuvsan lan məutəni məmə, "Itimah iəkotəfinə nisiaiən kəm
ik, kig rəha nətəm Isrel."
19 Kəni motoh rəhn-kapə e nəuanigi, motagəh lan, motasiəulin e nəulilah məutəfən
nisiaiən eiuə kəm in.
20 Nian kəmotol əuvsan rəkis lan, kəni motəpeg rəkis kot ərarəuv əha, kəni məhuvən=pən
əhanəh e rəhan napən, kəni motit məhuvən məmə okotətu-pəri e nigi kəməluau.

Kəməhtipən Iesu
e nigi kəməluau
(Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

21 Nian əha, e suaru, kəmoteruh suah kəti iətəm Sairəni, nərgin u Saimon. (In tatə rəha
Aleksantə mine Rufəs.)* Tatuvən Jerusiləm, kəni kotəkeikei kəm in məmə otələs nigi kəluau.
22 Kəni kəmotit Iesu məhuvən əpəha ikin kəti kətəni məmə, Kolkotə, u nipətin təni məmə
Louipil-uipil.
23 Kəni kəmotəfən wain u kəmol filəh-filəh ilau mərsin u mir məmə otəmnim pəh təsətəuiən
nahməiən e nipətin, mətəu təpəh nəmnimiən.
24 Kəni kəmotələs Iesu məhuvən motətu-pəri e nigi kəməluau. Kəni motəuəri rəhan napən
moturin tais ohni məmə pəh otos.
25 Kəmotətu-pəri Iesu e nigi kəməluau e nain klok ləplapin,
26 kəni motətei rəkis nipəgnəmtin u kəmoteh lan məmə,

IN KIG RƏHA NƏTƏM ISREL

kəni motəhti=pən nəghatiən u e rəhan nigi kəməluau.
27 Kəni iətəmimi mil keiu iətəm kətuəluagin kəm kəpmən matuoh nətəmimi, kəmətu-pəri ilau
e nigi kəməluau, kəti e nikalin maru, kəti e nikalin məuil.†

15:11 Uək 3:13-14 * **15:21** Kateruh lanu lan məmə nətəmimi min u Mak təmətei nauəuə u tatuvən kəm lah, ilah kinotəhrun rəkis Aleksantə mine Rufəs. Məta Rufəs pəhriən u Pol təməni e Rom 16:3. **15:21** Rom 16:13 **15:24** Sam 22:18 † **15:27** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, "28 Kəni nəghatiən iətəm Aiseə təmətei e Nauəuə Rəha Uhgin tinuva pəhriən. Tətəni məmə, 'Kətəni məmə in iətəmi rəha nəhtiən lou.' " (Aes 53:12)

29 Kəni nətəmimi nətəm kəutaliuək e suaru, məuturin-urin rəhn-kapə lah kəm in
məutəuvsan lan məutəni məmə, “Ei, ik nəməni məmə onəkərəkin Nimə Rəha Uhgin kəni nian
tatol kisil lan, nəmanuvləkin min in pisin.
30 !Eiuaiu-to e nigi kəməluau ko, mosmiəgəh aru-to ik!”
31 Pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou kəmotol əmə nati kətiəh motol əuvsan motəni
məmə, “!Təmasiru e nətəmimi tepət, mətəu ko təsasiru aruiən lan!
32 Təuvir pəh kitah koteruh-to Məsaiə u, kig rəha nətəm Isrel, oteiuaiu e nigi kəməluau
pəh kitah koteruh motəhatətə lan.” Kəni iətəmimi mil u kətuəhkul ilahal Iesu kinatuəni min
nəghatiən tərah lan.

Iesu tinimis
(Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

33 Kəni e tueləf klok mətəuarus=pən tri klok, napinəpuiən təmeiuaiu mirəuei nati.
34 Kəni e tri klok ləhnaiuv, Iesu təmasək əfəməh e rəhan nəghatiən məni məmə, *“!Eli, Eli!
?Lema sapaktəni?”*‡ Nipəti rəhan nəghatiən təni məmə, “!Uhgin rəhak, Uhgin rəhak! ?Təhro
nətəpəh iəu?”
35 Nətəmimi nəuvein kəməutəhtul əha ikin kəməsotətəu viviən nəghatiən u, kəmotəni
məmə, “Otətəu-to. Tətauin e Elaijə.”
36 Kəni ilah kəti təmaiu muvən miuvi=pən wain u tarfu e nati kəti timətmətig təhmen e
kotin, məu-pəri e nəuanigi tuvən o Iesu məmə otəmnim. Kəni məni məmə, “Pəh-to koteh-to
məmə Elaijə otuva mələs iahu, uə kəpə.”
37 Mətəu Iesu təmagət əfəməh min, kəni rəhan nehagiən tiet.
38 Kəni əpəha e Nimə Rəha Uhgin, napən iətəm tətəhkul pəsig e Ikin Tasim Agin Ikin,
təməhapu nəuvetin keiu təmətuəuin əpəha ilis mətəuarus=pa əpəha ləhtəni.
39 Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min iətəm təmatəhtul e nikali Iesu, təmeh məmə təmimis
lanəha, kəni in təməni məmə, “!Nipəhriəniən, suah u in Nəti Uhgin pəhriən!”
40 Nipətan nəuvein kəməutəhtul isəu məutəsal=pa mauteruh. Ilah nəuvein u Meri
Maktələ, mine iahuni mamə rəha Jemis əkəku mine Josis, mine Sələme.
41 Ilahal kəməhlitəu=pən Iesu nian təmətatig Kaləli, məhlasiru lan. Ilah nipətan tepət
kəmotəri məhuvən əpəha Jerusiləm ilah Iesu.

Josip təməhluaig e Iesu
(Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

42 Kəni nian əha Iesu təmimis lan, in nian rəha nol əpenə-penəiən natimnati rəha Sapət,
kəni olauig nian rəha Sapət, kəsoliən uək lan. Tinapinəpu,
43 Josip in iətəm Aramatiə tinuva. In iətəmi kəti rəha kaunsil iətəm kətisiai in. In nikin
təməhti pik Narmənigiən Rəha Uhgin. Kəni təməsəginiən, muvən o Pailət mətapuəh o nipəti
Iesu.
44 Nian Pailət təmətəu məmə Iesu tinimis rəkis, kəni təmauit mauin e iətəmi asoli rəha
soldiə min mətapuəh ohni məmə, “?Kətəni pəhriən məmə Iesu tinimis rəkis uəhai əmə?”§
45 Mətəu iətəmi asoli rəha soldiə min təni məmə, “Nipəhriəniən, tinimis rəkis.” Pailət
təmətəu nəghatiən u kəni megəhan=pən e nipəti Iesu kəm Josip.
46 Kəni Josip təmuvən mos nəhmti napən ruən kəti, nərgin u linən, muva mələs iahu Iesu
e nigi kəməluau məuveg lan, mələs muvən məlehu=pən e nipəg kəpiel u kəmel rəkis məmə
okol suvət ikin. Kəni misuə=pən e kəpiel asoli kəti mahtipəsig=pən e nipəg kəpiel u lan.
47 Kəni Meri Maktələ mine Meri mamə rəha Josis, ilau kəmueruh ikin əha kəmələhu=pən
Iesu ikin.

16

Iesu tinəmiəgəh
e rəhan nimisiən
(Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

1 Nian rəha Sapət tinuva minuvən rəkis, kəni Meri Maktələ mine Meri mamə rəha Jemis,
mine Sələme kəmlos nəhmti nati pien-pien min u nəmiəvilah təuvir məmə okilol=pən e nipəti
Iesu.
2 Ləplapin agin mitigar tinətəri e Sante, pəta milahal u kəmhluvən e suvət.
3 Nian kəmhluvən e suaru kəni məhləni kəm lahal min məmə, “?Kərmə pah otasiru e tahal
misuə rəkis kəpiel asoli əpəha e nipəg kəpiel?”
4 Mətəu-inu kəpiel əha kəpiel asoli.

15:29 Sam 22:7; 109:25; Mak 14:58 ‡ **15:34** Afin-to e futnot e Mat 27:46 **15:34** Sam 22:1 **15:36** Sam 69:21
15:40 Luk 8:2-3 § **15:44** Nian nətəm Rom kəutətu-pəri nətəmimi e nigi kəməluau, kəutəhrun nəmiəgəhiən o nian
kətiəh uə keiu uə kisil mine, kautol məmə nətəmimi okotos pik nahməian, uərisig ko kəmanohmis.

Mətəu nian kəmhluvən iuəkir, miləsal=pən milafu kinisuə rəkis e kəpiel.
5 Kəmhluvən imə e nipəg kəpiel milafu iətəm aluə kəti tətəharəg əha e nipəg kəpiel e nikalin
maru ikin rəhalahal, təmuvən e kot əfəməh ruən kəti, kəni ilahal kəmhlauit pik ohni.
6 Kəni təməni=pən kəm lahal məmə, “Sləgin pikiən. Nələsal e Iesu iətəm Nasərit, iətəm
kəmətu-pəri e nigi kəməluau, mətəu in tikə u ikinu rəueiu. In tinəmiəgəh rəkis e rəhan
nimisiən. Leruh-to nimein u kəmələhu=pən ikin.
7 Kəni rəueiu onəkluvən mihləni=pən kəm rəhan min nətəmimi mine Pitə, məmə in
otaupən matuvən Kaləli, kəni onəkohuərisig lan məhuvən moteh əha ikin məmə inu təməni
rəkis mine kəm təmah.”
8 Kəmlaiu mihliet e suvət məhlagim, mətəu-inu kinləgin pik məhlərəmrumin. Kəni
mihluvən məsləniən nati kəti mine kəm nətəmimi mətəu-inu kinləgin pik.*

Iesu təmietpa o Meri Maktələ
(Mat 28:9-10; Jon 20:11-18)
9 Nian Iesu təməmiəgəh min e Sante ləplapin agin, kəni maupən miet=pa o Meri Maktələ.
Aupən təməhgi pətigəm narmin tərah səpin lan.
10 Kəni Meri təmuvən məni=pən kəm rəhan min nətəmimi nətəm kəməutan ilah min ilah
aupən, mətəu nikilah tətahmə pik kəni məutasək.
11 Mətəu nian kəmotətəu məmə Iesu tinəmiəgəh rəkis e rəhan nimisiən, kəni miet=pa o
pətan əha, mətəu ilah kəməsotəniən nipəhriəniən lan.

Iesu təmietpa o rəhan iətəmimi mil keiu
(Luk 24:13-35)
12 Uərisig, Iesu təmiet=pa o iətəmimi mil keiu kəmiasipən Jerusiləm mətian e suaru, mətəu
e nian əha nipətin təmol pisin.
13 Kəni ilau kəmiatəlig min mian muəni=pən kəm ilau min nəuvein, mətəu ilah kəməsotəni
miniən nipəhriəniən e lau.

Iesu təmietpa o rəhan nətəmimi lepin
(Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Uək 1:6-8)
14 Kəni uərisig, Iesu təmiet=pa min o rəhan nətəmimi lepin nian kəməutauən. Kəni mətahi
ilah məmə, “Itəmah nəsotəhatətəiən lak, rəhn-kapə təmah tiəkis pik.” Təmahi ilah mətəu-inu
kəsotəhatətəiən e nətəm kəmoteh məmə tinəmiəgəh rəkis e rəhan nimisiən.
15 Kəni məni=pən kəm lah məmə “Əhuvən motəni pətigəm Nanusiən Təuvir kəm nətəmimi
min e nəuaniləuis min rəfin e nitəni min rəfin.
16 Iətəmi otətəu Nanusiən Təuvir təhatətə lan kəni mol bəptais, Uhgin otosmiəgəh. Mətəu
iətəmi təsəhatətəiən lan, Uhgin otol nalpiniən asoli kəm in.
17 Kəni nətəmi okotəhatətə lak, Uhgin otol ilah kotol nati apispis min. Okotəhgi pətigəm
narmin tərah tepət e nərgək, kəni motəghati e nəghatiən iki pisin min.
18 Ilah kotəhrun naskəlimiən sineik u tatus itəmi, motəhrun nəmnimiən nati kətakonə
lan, mətəu ko təsərəkiniən ilah. Ilah motəhrun nələhu-pəniən nəhlmilah e nətəm kautohmis
kotəmiəgəh.”

Iesu tinəri matuvən e neai
(Luk 24:50-53; Uək 1:9-11)
19 Kəni nian Iərmənig Iesu tinəghati rəkis kəm rəhan min nətəmimi, kəni Uhgin tos
minatuvən e neai, kəni in tətəharəg e nikali Uhgin maru, ikin ima nəsanəniən mine nisiaiən.
20 Kəni rəhan min nətəmimi kəmohiet məhuvən motanus pətigəm rəhan nəghatiən əpəha
ikin min rəfin. Kəni Iərmənig tətasiru e lah matol nəmtətiən tepət. Kəni nəmtətiən min əha
kautol nəfigəmiən məmə rəhalah nəghatiən in nipəhriəniən.

16:7 Mat 26:32; Mak 14:28 * **16:8** E kopi əuas min tepət rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, fes 9-20 kohkə, kəni nəghatiən rəha Mak təmol naunun u ikinu. Kəni nətəmi asoli nətəm kotəhrun vivi Baebol, nikilah təhti məmə nətəpisin kotilpin fes 9-20. E kopi əuas min nəuvein min rəha Niutestimin, nəghatiən u tatos nimei fes 9-20: Nipətan min u kəməhuva, motəfa nəniən min u kəm Pitə mine in min nəuvein u ilah min ilah, e natimnati min u iətəmi u təməni kəm lah. Konu uərisig e natimnati min u, Iesu əmə təməfən nəghatiən kəm lah u tasim, tətəmiəgəh, məruru məsikəiən nian kəti. Nəghatiən u tətəni məmə Uhgin təhrun nosmiəgəhiən nətəmimi, in təhrun naskəlimiən iətəmimi mətəuarus naunun nian. Kəni Iesu təmahli pətigəm nətəmimi min rəhan məmə okotos rəhan nəghatiən məhuvən e nitəni min rəfin rəha nəhue niftəni. **16:14** 1Kor 15:5 **16:15** Uək 1:8 **16:16** Uək 2:38 **16:17** Uək 2:4; 8:7 **16:18** Luk 10:19; Uək 28:3-6 **16:19** Uək 1:9-11; 2:33-34 **16:20** Uək 14:3; Hip 2:3-4

LUK
Nanusiən Təuvir Rəha Iesu Kristo Iətəm Luk Təmətei
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Luk

?Pəh təmətei nauəuə u? Luk təmətei nauəuə u. Səniən mə in iətəmi tueləf kəti rəha Iesu, mətəu in niəli kəti rəha Pol, in təman pik ilau Pol. In səniən mə in iətəm Isrel, in Ianihluə əmə kəti, mətəu in iəfaki kəti. In toktə kəti təmol pik skul. In təməhrun vivi natimnati e nəmiəgəhiən rəha Iesu. In təmətei nauəuə mil u: Nanusiən Təuvir Iətəm Luk Təmətei, mine Uək Min Rəha Aposil Min.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Luk təmətei nauəuə u tatuvən kəm rəhan kəti niəli u Teofiləs. Nipəti nərgin u məmə, "Iətəmimi iətəm tolkeikei Uhgin." Luk təmətei nauəuə u tatuvən kəm suah u, mətəu in təhrun məmə Nanihluə* min tepət okotafin.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? Nətəmimi tepət, nikilah təhti məmə Luk təmətatig Rom uə Sisəriə nian təmətei nauəuə u. E nian əha, nəniən tepət o Iesu təmitəlau-təlau.

?Təmətei nauəuə u o nak? Luk təmolkeikei məmə otətei nəniən kəti təm təhruahru kəni məhagəhag e nəmiəgəhiən rəha Iesu. Kəni in təməghati ilah nətəmimi min kəmotaliuək ilah Iesu mauteruh rəhan min noliən mine nəniən min. Nian in təmos nəghatiən rəha Iesu o lah kəni Luk təmətei nauəuə u. In tolkeikei məmə otəgətun məmə Iesu in iətəmi pəhriən kəti, mətəu in təməsoliən nati kəti tərah. Kəni in Uhgin, mine in Iosmiəgəh.

1-2 Teofiləs, ik iətəmi asoli katisiai ik, kəni iəkətei nauəuə u tatuvən kəm ik.
Aupən, Uhgin təməni natimnati nəuvein, kəni rəueiu e nian rəhatah, in tinol ilah kinəhuva minautol nipətin. Nətəmimi tepət kəməutatig e nian əha, mauteruh natimnati min əha e nəhmtilah əhruahru, kəni məutəni. Kəni nətəmi nəuvein kəməutətəu rəhalah nəghatiən, kəni məutalkut pik məmə okotətei rəkis əhruahru natimnati min əha.
3 Kəni iəu iəmitəu vivi nəghatiən min əha məmə iəkəhrun əhruahru mə təmətuəuin əhro, kəni iəu rəhak nətəligiən məmə təuvir iəu min iəkətei rəkis əhruahru natimnati ərəfin min əha məmə onəkafin. Iətətei əhruahru natimnati min u nəukəti nəniən mine natimnati iətəm kautəhuərisig.
4 Iəkolkeikei məmə iəkəni natimnati min əha kəm ik məmə nəkəhrun əhruahru məmə nəniən iətəm kəməni rəkis kəm ik, in nipəhriəniən.

Agelo təməghati e nairiən rəha Jon Bəptais
5 E nian rəha suah kəti, nərgin u Herot Asoli, kig rəha Jutiə, e nian əha pris kəti nərgin u Səkaraea. In kəti min e pris min u kətəni nərgi lah məmə, Pris min rəha Apia. Aupən rəkis, suah u Apia tatsipən e pris u Eron. Rəhan pətauəhli nərgin u Ilesəpet, kəni in min tatsipən e pris u Eron.
6 Kəni ilau kuəhruahru e nəhmti Uhgin, nian rəfin kətuitəu=pən vivi noliən rəha Lou rəhan mine nəghatiən min rəhan, kəni məsuərəkiniən kəti.
7 Nati əpnapin kuəhruahru, mətəu ilau nətilau tikə. Ilesəpet, in təseməkiən mətəuarus minəpətauəhli kəni ilau pəti kinuauəhli.
8 Kəni nian tinuva əhruahru, məmə pris min rəha Apia okəhuvən e Nimə Rəha Uhgin motol rəhalah natimnati min. Kəni Səkaraea, in min təmuvən mə tol pisəpis rəha Uhgin.
9 E noliən rəha pris min, ilah kəmotatu e kəpiel əkəku min mə otəgətun pəh mə otol nati e Nimə Rəha Uhgin məmə otuvan nati pien-pien tuvən kəm Uhgin. E nian ilah kəmotol lanəha in təməgətun Səkaraea.
10 Kəni e nian in təmuvən imə mətuvan nati pien-pien, nətəmimi tepət kəmautəhtul ihluə mautəfaki.
11 Kəni agelo kəti rəha Uhgin təmietigəm=pən ohni mətəhtul əha e nəven maru ikin, əha kətuvan nati pien-pien ikin.
12 Kəni nian Səkaraea təmeruh, kəni narmin təmiuvig mətərəmrumin minəruru əfəməh nati, kəni nəginiən təmərianuəh e nikin.
13 Mətəu agelo təməni=pən kəm in məmə, "Səkaraea, səginiən, mətəu rəueiu Uhgin tinətəu rəham nəfakiən. Kəni rəham pətauəhli Ilesəpet otos nətin kəti iərman. Kəni onəkəkeikei mauin e nərgin məmə Jon.
14 Kəni onəkətəu təuvir magiən min, kəni nətəmimi tepət okotagiən o nairiən rəhan,
15 mətəu-inu in otuva iətəmi asoli e nəhmti Iərmənig. Kəni in otəsəmnim aginiən wain mine nəmnimiən əskasik min. Kəni Narmin Rəha Uhgin otəriauəh lan, nian otətatig əhanəh e nərfi rəhan mamə, matuvən əmə lanəha nian rəfin.

---

* **:** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. **1:1-2** Uək 1:1 **1:9** Eks 30:7 **1:15** Nam 6:2-3

16 Kəni in otiuvi=pa nətəm Isrel tepət okohtəlig=pa o Iərmənig, Uhgin rəhalah.
17 “Uərisig Iərmənig otuva, mətəu in otaupən muva mətan e narmin mine e nəsanəniən təhmen e Elaijə məmə in otəuhlin nətəligiən rəha tatə min kohtəlig=pən min o rəhalah kəlkələh min, kəni in otəuhlin min nətəm kəutəhti nəuia Uhgin okotos min neinatigiən rəha nətəmi kotəhruahru. E noliən əha, in otol əpenə-penə o nəmiəgəhiən rəha nətəmimi o nuvaiən rəha Iərmənig.”
18 Kəni Səkaraea təməni=pən kəm agelo məmə, “? Oiəkəhro lanu məhrun məmə nati u otuva mol nipəhriəniən lan? Mətəu-inu iəu inauəhli rəkis, kəni rəhak pətan min tinəpətauəhli.”
19 Kəni agelo təməni=pən kəm in məmə, “Iəu, nərgək u Kapriel, kəni iəu iətəhtul e nəhmti Uhgin e nian ərəfin. Kəni in təmahli=pa iəu məmə iəkuva məghati kəm ik, kəni məni=pinə nanusiən təuvir u.
20 ! Ətəlig-to lak! Naməm otekəu kəni onəsəghatiən mətəuarus=pa nəkeruh nipəti nəghatiən u, mətəu-inu nəməsəniən nipəhriəniən e rəhak nəghatiən. Nati u in otuva mol nipəhriəniən lan e nian əhruahru rəhan.”
21 Kəni e nian əha, nətəmimi kəməutəhtahnin Səkaraea, nikilah təhti məmə təhro tinan tinuvəh əha e Nimə Rəha Uhgin.
22 Mətəu nian in təmuva ihluə, mətəu tinəruru nəghatiən, kəni ilah kəmotəhrun məmə in təmeruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən əpəha imə. In təməghati əmə e nəhlmin kəm lah, məsəghatiən mətəu namin təmekəu.
23 Nian rəhan uək rəha pris e Nimə Rəha Uhgin təmol naunun, kəni in təmitəlig=pən lahuənu.
24 Kəni təsuvəhiən, rəhan pətauəhli təməpəh məuig e iəpəou. Kəni e məuig faif, pətauəhli u in təmətəhluaig əmə lahuənu,
25 kəni in təməni məmə, “Inu uək rəha Iərmənig. Aupən ikin, nətik tikə kəni iətaulis. Mətəu rəueiu u, Uhgin tinol təuvir kəm iəu, kəni nikin tagiən məmə iəkələs nətik, kəni iəu oiəsaulis miniən e nəhmti nətəmimi.”

Agelo təməni pətigəm mə Iesu otair

26 Nian Ilesəpet iəpəou tinatig lan minos məuig sikis, Uhgin təmahli=pən rəhan agelo, nərgin u Kapriel, məmə in otuvən e nitəni Kaləli e taun kəti nərgin u Nasərit.
27 In təmos nəghatiən kəti matuvən rəha pətan mitə kəti iətəm təruru əhanəh iərman, mətəu kinəni rəkis məmə okitipən mə rəha suah kəti, nərgin u Josip. In mipi Kig Tefit tərah. Kəni pətan əha, nərgin u Meri.
28 Kəni agelo təmuvən miet=pən, kəni məni=pən kəm in məmə, “Təuvir, Meri. Uhgin təmələhu rəhan nəuviriən kəm ik, kəni in mətatig itəlau min.”
29 Mətəu Meri tinəruru əfəməh nəghatiən əha, kəni nikin tinəhti pik məmə nipəti nəghatiən əha təhro lanu.
30 Kəni agelo təməni=pən kəm in məmə, “Səginiən, Meri, mətəu-inu Uhgin təməni rəkis məmə in otətuati e rəhan nəuviriən kəm ik.
31 Kəni inəha, ik onəkəpəh məuig e nətim kəti, kəni onəkələs iərman. Kəni onakauin e nərgin mə Iesu.
32 In otuva iətəmi asoli kəni in iətəmi keikei, kəni okauin lan məmə Nəti Uhgin Ilis Agin. Kəni Iərmənig Uhgin otol in tuva Kig təhmen=pən əmə e tipin tərah Tefit.
33 Kəni in otarmənig e nətəmimi min rəfin nətəm kautsipən e Jekəp, kəni rəhan narmənigiən otatig itulin matuvən naunun tikə.”
34 Kəni Meri təməni=pən kəm agelo məmə, “? Iəsəhruniən məmə oiəkəhro lanu mələs suakəku kəti nəmə iəsitəu-pəniən iərman kəti?”
35 Kəni agelo təməni=pən kəm in məmə, “Narmin Rəha Uhgin otuva matig lam, kəni nəsanəniən rəha Uhgin Ilis Agin otəuveg ik. Kəni in ko, suakəku asim ko onəkələs, okauin lan məmə in nəti Uhgin.
36 Kəni iətəni=pinə kəm ik məmə ik kəti Ilesəpet tinamki-amki rəkis e nətin kəti iərman, nati əpnapin in tinəpətauəhli rəkis. Kəmətəni lan məmə ko təseməkiən, mətəu rəueiu əha tinəpəh rəkis məuig sikis e nətin.
37 Natimnati min u tatitəu=pən əmə nəghatiən rəha Uhgin məmə, ‘Uhgin təhrun noliən natimnati ərəfin, kəni nati kəti təsiəkisiən ohni.’ ”
38 Kəni Meri təməni=pən məmə, “Əuəh, iəu pətan iol əhruin əmə rəha Iərmənig. Pəh in otol lak nati nak iətəm ik ninəni rəkis.” Kəni agelo təpəh in, kəni mitəlig.

Meri təmuvən məmə otəsalpən e Ilesəpet

1:17 Mal 3:1; 4:5-6; Mat 17:11-13 **1:19** Dan 8:16; 9:21 **1:27** Mat 1:16,18 **1:31** Aes 7:14; Mat 1:21-23 **1:33** 2Saml 7:12,13,16; Aes 9:7 **1:37** Mat 19:26; Job 42:2; Jer 32:17

39 Uərisig lan təsuvəhiən, kəni Meri təmiet iman ikin kəni maliuək uəhai mətuvən e taun
e nitəuət e Jutiə mə otəsal=pən e Ilesəpet,
40 kəni in təmuvən e lahuənu rəha Səkaraea, kəni muvən imə mətəni təuvir kəm Ilesəpet.
41 Kəni nian Ilesəpet təmətəu nəghatiən rəha Meri, suakəku u iətəm tətatig e nərfin təmauit,
kəni Narmin Rəha Uhgin təməri e niki Ilesəpet.
42 Kəni in təmagət əfəməh məmə, "!Uhgin tinol təuvir ohnik tapirəkis nipətan ərəfin, kəni
in tinol təuvir min kəm suakəku u onəkələs!
43 Nikik tagiən. Kəni təhro Uhgin təmol nati təuvir asoli kəm iəu, məmə mamə rəha
Iərmənig rəhak tuva məsal=pa lak.
44 Iətəni lanu mətəu e nian iəmətəu rəham nəghatiən, kəni suakəku u e nərfək təmagiən
mauit.
45 Uhgin otol təuvir kəm ik mətəu-inu nəməni nipəhriəniən e nəghatiən u Iərmənig təməni
tinuva lam məmə otol nipəhriəniən lan."

Nəpuən rəha Meri

46 Kəni Meri təməni məmə,
"E nəmiəgəhiən rəfin rəhak, iatləfəri nərgi Iərmənig ilis,
47 Kəni nikik tətagiən pik o Uhgin Iosmiəgəh rəhak,
48 mətəu-inu iəu pətan iol əhruin əmə u iəu nati əpnapin əmə, mətəu nikin tətəhti iəu.
Kəni rəueiu mine matuvən, nətəmimi rəfin okotəni məmə Uhgin təmol təuvir kəm iəu;
49 mətəu-inu Uhgin u nəsanəniən rəhan in iahgin,
in təmol nati apispis min təuvir pik agin kəm iəu,
kəni in nərgin tasim.
50 In tatolkeikei nətəmimi min u kəutisiai in, inu nətəmimi e nəuaniləuis aupən ikin
mətəuarus=pa nəuaniləuis min nətəm kəutəhuva əhanəh.
51 In təmol nati apispis min e nəsanəniən e nəhlmin.
In təməhgi-atiti nətəm kəutəfəri ilah e nətəligiən rəhalah.
52 In tatosiahu narmənig min e rəhalah narmənigiən,
kəni in tətəfəri nətəmi min u rəhalah nətəligiən teiuaiu.
53 Nətəmi nəumis tatus ilah, in tətaugin ilah e nauəniən təuvir,
Kəni nətəmi rəhalah nautə tepət, in tahli pətigəm ilah, kəni nati tikə e nəhlmi lah.
54 Uhgin təmasiru e nəuaniləuis min rəha Isrel u rəhan iol əhruin min,
kəni təməsaluiən e rəhan nolkeikeiən e
55 Epraham mine rəhan min nəuaniləuis,
matuvən əmə lanko naunun tikə məmə inəha təməni kəm tipilah min nuvəh."
56 Kəni Meri təmatig ilau Ilesəpet mətəuarus=pən məuig kisil, kəni in təmitəlig=pən əpəha
iman ikin.

Nairiən rəha Jon Bəptais

57 Kəni nian əhruahru rəha Ilesəpet tinuva məmə otemək lan, kəni təmələs nətin iərman.
58 Kəni nətəmimi nətəm kəutatig iuəkir ohni mine rəhan min nəuaniləuis, kəmotətəu
nanusiən əha məmə Iərmənig təmol nəuviriən asoli kəm in, kəni ilah kəməhuva motol kətiəh
ilah min məmə okotagiən pəti.
59 Nian suakəku əha tinos nian eit, ilah kəməhuva məmə okotəhgi=pən. Kəni iuəkir
kotauin e nərgin məmə iahuni rəhan tatə Səkaraea,
60 mətəu rəhan mamə təni məmə, "Kəpə. Okauin e nərgin məmə Jon."
61 Kəni ilah kəmotəni kəm in məmə, "?Onak? Rəham nərgin u Jon tikə."
62 Kəni kəmotəghati e nəhlmilah məutətapuəh o Səkaraea mə in otəkeikei məni-to mə
okauin e nərgin mə pəh.
63 Kəni in təmətapuəh o nati kəti mə otətei rəkis nati kəti lan, kəni in təmətei=pən məmə,
"Nərgin u Jon." Nian kəmoteh, narmilah təmiuvig pik.
64 Kəni e nian əmə əha, nami Səkaraea tinimətig kəni tinəhrun nəghatiən mətəni-vivi
Uhgin.
65 Kəni nətəmimi rəfin u kəutatig iuəkir kəmotəgin. Kəni nətəmimi kəmotəni pik natimnati
min u titəlau-təlau əha ilis e nitəni Jutiə.
66 Kəni nətəmimi min ərəfin nətəm kəmotətəu nanusiən əha, kəni məutətəlig lan,
məutətapuəh məmə, "? Suakəku əha, otuva iətəmi əhro?" Kəməutəni lanəha mətəu-inu
kəmoteruh əmə məmə nəsanəniən rəha Iərmənig tətatig lan.

Səkaraea təməni pətigəm nəghatiən Uhgin təməfən kəm in

1:46 1Saml 2:1-10 **1:50** Sam 103:13,17 **1:52** Job 12:19; 5:11; Sam 147:6 **1:53** Sam 34:10 **1:54** Sam 98:3
1:55 Jen 17:7; Maeka 7:20 **1:59** Jen 17:12; Lev 12:3; Luk 2:21

67 Kəni Narmin rəha Uhgin təməri e niki Səkaraea, tatə rəha Jon, kəni in təməni pətigəm
nəghatiən iətəm Uhgin təməfən kəm in. Kəni təməni lanu məmə,
68 "Pəh kotəni-vivi Iərmənig, u in Uhgin rəha nətəm Isrel,
mətəu-inu in təmuva məmə otasiru e rəhan min nətəmimi,
kəni in təmos rəkis ilah e nəhlmi tikimir min rəhalah.
69 Uhgin u təməfəri iosmiəgəh əsanən iətəm otosmiəgəh kitah.
Iosmiəgəh u təmsipən e nəuaniləuis rəha iol əhruin rəhan u Tefit.
70 Kəni in təhmen=pən əmə e nəghatiən iətəm Uhgin təməni rəkis kəm tah nəghatiən rəha iəni
min rəhan aupən.
71 In təməni-əskasik rəkis məmə otosmiəgəh itah o tikimir min rəhatah mine nətəmimi rəfin
nətəm kəutəməki e tah.
72 In tətləfəri iosmiəgəh əha məmə otol nəuviriən u in təməni kəm kəha tərah min,
kəni təsaluiən e rəhan nəghatiən iətəm in aru təməni e rəhan nəniəskasikiən rəha nasiruiən,
73 inu nəniəskasikiən iətəm in təməni kəm kəha Epraham.
74 In təmləfəri iosmiəgəh əha məmə otosmiəgəh itah,
kəni mələs rəkis itah e nəhlmi tikimir min rəhatah
məmə nian min rəfin e nəmiəgəhiən rəhatah,
kitah okotəhrun noliən rəhan uək e nəhmti Uhgin, kəni məsotəginiən,
75 kəni kitah okotasim, kəni nəmiəgəhiən rəhatah otəhruahru e nian min rəfin.

76 "Kəni ik, nətik, okauin lam məmə ik iəni rəha Uhgin Ilis Agin,
mətəu-inu ik onəkaupən e Iərmənig məmə onəkol əpenə-penə rəhan suaru.
77 Ik onəkəni pətigəm kəm rəhan min nətəmimi məmə Uhgin otosmiəgəh ilah nian in otafəl
rəkis rəhalah təfagə tərah min.
78 In otol mətəu-inu, in tolkeikei itah matol təuvir kəm tah.
E nolkeikeiən rəhan, Kristo otuva o tah təhmen=pən e mitigar tətəri e neai,
79 mətasiəgəpin itah nətəmimi kəutatig e napinəpuiən mine əpəha ikin nimisiən tatoh itəmi
ikin,
kəni matit vivi nəhlkitah e suaru rəha nəməlinuiən."

80 Kəni suakəku təmepət e nipətin, kəni narmin rəhan təsanən. Kəni nian rəfin in tətatig
əpəha ikin təpiə-məpiə ikin mətəhtahnin nian rəhan otuva iətəm otətuəuin uək lan kəni
nətəm Isrel okoteruh.

2

Nairiən rəha Iesu
(Mat 1:18-25)

1 E nian min əha uərisig Iesu tair, suah kəti iətəm Rom, nərgin u Sisə Okastas, in iətəmi asoli
təmətarmənig e nitənimtəni min rəfin rəha Rom. In təmələhu lou kəti məmə okafin rəfin
nətəmimi iətəm kəutatig rəfin əha ikin.
2 Inu nafiniən nətəmimi kəmaupən kol, kəni Kuarinias in kəpmən rəha Siriə.
3 E nian əha, nətəmimi rəfin okotəkeikei mohtəlig=pən imalah min ikin kəmotair ikin məmə
okafin ilah, kəni kətei rəkis nərgilah e nauəuə rəha kəpmən.
4 Kəni Josip mine Meri kəmiaiet e nitəni Kaləli e taun kəti, nərgin u Nasərit, mian əpəha nitəni
Jutiə e taun kəti, nərgin u Petlehem, ima Kig Tefit aupən. Ilau kəmian ikin əha mətəu-inu
Josip in mipi Tefit tərah.
5 Ilau Meri kətian məmə okos nərgilau. Kinəni rəkis mə Meri otitəu=pən Josip, kəni Meri
in namki-amki rəkis e iəpəou.
6 Nian ilau əpəha Petlehem, nimə tikə məmə okuapili ikin, kəni kətuapili e nimə rəha
natimiəgəh min. Kəni nian rəha Meri tinuva məmə otemək e nətin.
7 Kəni iəpəou iətəm in təmaupən mair, in iərman. Kəni in təuveg e napən, məlәhu=pən e
bokis kəti iətəm kətələhu=pən manvehli u natimiəgəh min kəutauən=pən ikin.

Nətəmimi rəha sipsip min
mine nagelo min

8 Kəni e nikali Petlehem, nətəmimi rəha sipsip min kəməutəsal o rəhalah min sipsip min
lapin.
9 Kəni agelo kəti rəha Iərmənig təmietigəm=pən o lah, kəni nəhagəhagiən asoli rəha
Iərmənig təmasiəgəpin ilah, kəni kəmotəgin pik.

1:68 Sam 72:18 **1:69** Sam 18:2 **1:71** Sam 106:10 **1:72** Jen 17:7; Sam 105:8-9 **1:73** Jen 22:16-17 **1:75** Tait 2:12-14 **1:76** Aes 40:3 **1:77** Jer 31:34 **1:78** Aes 60:1-2

10 Mətəu agelo təni=pən kəm lah məmə, “Sotəginiən, mətəu-inu iəu iətuva məmə iəkəfinə
nəniən təuvir kəti iətəm otol niki nətəmimi kotagiən pik, kəni nəniən u in rəha nətəmimi
ərəfin.
11 Əpəha e taun rəha Kig Tefit, suakəku kəti təmair=pa u rəueiu. In Iosmiəgəh, kəni in
Kristo iətəm Uhgin təməni aupən məmə otahli=pa o təmah, kəni in Iərmənig.
12 Inu nəmtətiən rəhatəmah: onəkoteruh suakəku kəməuveg e napən, kəni kələhu=pən e
bokis kətaugin=pən nati miəgəh min ikin.”
13 Kəni rəueiu agin, nagelo min tepət kəmohietigəm=pa məutəhtul ilah min, məutəni-vivi
Uhgin, məutəni məmə,
14 “Kətəni-vivi Uhgin əpəha ilis ilis agin e neai.
Kəni əpəha ləhtəni e nəhue nitəni u, nətəmimi iətəm niki Uhgin tətagiən o lah, ilah okotatig e
nəmələinuiən.”

Nətəmimi min rəha sipsip min
kəməhuvən moteh Iesu

15 Nian nagelo min kinotəpəh nətəmimi rəha sipsip min minotohtəlig=pən e negəu e neai,
kəni nətəmimi rəha sipsip min kəmotəni kəm lah min məmə, “Pəh kəhuvən Petlehem moteh-
to nati u Iərmənig təməni=pa kəm tah.”
16 Kəmotəhrəmlin uəhai əmə məhuvən moteh Meri mine Josip mine suakəku iətəm
kəmələhu=pən e bokis iətəm kətaugin=pən nati miəgəh min ikin.
17 Nian kəməhuvən rəkis moteh suakəku u, kəni kəmotanus nəghatiən e suakəku u iətəm
kəmotos o agelo.
18 Kəni nətəmimi rəfin nətəm kəmotətəu nəghatiən əha rəha nətəmimi rəha sipsip min, ilah
kəmotauit, narmilah təmiuvig pik.
19 Mətəu Meri təmatos əmə e nikin natimnati rəfin min u, kəni mətətəlig lan nian min.
20 Kəni nətəmimi rəha sipsip min kəmohtəlig, məutəfəri nərgi Uhgin məutəni-vivi in o
natimnati rəfin iətəm kəmotətəu kəni moteh, təhmen=pən əmə e nati u agelo təməni=pən
kəm lah.

Kəmauin e nərgi Iesu.

21 Nian suakəku təmair minos nian eit, kəni kəhgi=pən titəu=pən Lou rəhalah, kəni kauin e
nərgin məmə Iesu, nərgin u iətəm agelo təməni=pən kəm Meri aupən rəkis, nian in təməsəpəh
əhanəhiən məuig lan.

Josip mine Meri kəmuos Iesu mian e Nimə Rəha Uhgin

22 Kəni tinuva əhruahru e nian rəha Josip mine Meri məmə okuələs suakəku u mian əpəha
Jerusiləm məmə okuəfən kəm Iərmənig. Kəni ilau kəmian.
23 Inu tatitəu=pən əhruahru Lou rəha Iərmənig u tətəni məmə, “Suakəku iərman min u
kəmaupən kələs ilah, okəkeikei kətəfən ilah kəm Uhgin məmə rəhan.”
24 Kəni ilau kəmian Jerusiləm o nati kəti min, məmə ilau okuos mak keiu uə iəuein keiu,
kəni miohamu mətuəfən kəm Uhgin o nafəliən namikmikiən rəha Meri, tatitəu=pən əmə Lou
rəha Iərmənig u Mosis təmətei.*

Simion təmeruh Iesu

25 Kəni inu iətəmimi kəti əha Jerusiləm nərgin u Simion. Rəhan nəmiəgəhiən təhruahru,
kəni nian rəfin tatitəu=pən nəghatiən rəha Uhgin. Kəni in tətəhtahnin nuvaiən rəha Kristo
iətəm otuva mosmiəgəh mol nəunəhmtilah nətəm Isrel. Kəni Narmin Rəha Uhgin təmuva
məriauəh e nikin.
26 Narmin Rəha Uhgin tinəni rəkis kəm in məmə otəsimisiən mətəuarus in oteh Kristo iətəm
Iərmənig təməni mə otahli=pa.
27 Narmin Rəha Uhgin təməuhlin nikin məmə in otuvən e Nimə Rəha Uhgin. Kəni Josip
mine Meri kəmuələs suakəku u Iesu mian e nimə Rəha Uhgin məmə ilau okuol natimnati
rəfin iətəm Lou tətəni.
28 Kəni Simion təmeruh Iesu, kəni in təmələs=pa e nərfin, kəni mətəni-vivi Uhgin,
mətəni=pən məmə,
29 “Iərmənig, nəmol rəfin rəham nəghatiən o nəniəskasikiən kəm iəu, iol əhruin əmə rəham.
Kəni rəueiu, inategəhan lak məmə iəkimis-tə e nəmələinuiən,
30 mətəu-inu ineruh e nəhmtək suakəku u iətəm otosmiəgəh nətəmimi.
31 Ik nəmol əpenə-penə məmə in Iosmiəgəh, kəni nətəmimi rəfin okoteruh.

2:14 Luk 19:38 **2:19** Luk 2:51 **2:21** Luk 1:31 **2:22** Lev 12:1-8 **2:23** Eks 13:2,12 * **2:24** Lou təməni məmə nian suakəku kəti otair, rəhan mamə nipətin otamikmik e nəhmti Uhgin o nian fote. Rəkis ko, rəhan mamə mine tatə okuəkeikei muol sakrifais rəha naruətuəhiən tətitəu=pən Lou rəha Mosis. **2:24** Lev 12:8 **2:30** Aes 52:10; Luk 3:6; Tait 2:11

32 In otuva nəhagəhagiən, kəni otəgətun rəhan suaru kəm Nanihluə† min,
kəni nətəmimi okotləfəri rəham min nətəm Isrel o Iosmiəgəh əha."
33 Kəni tatə mine mamə rəha suakəku u, narmilau təmiuvig o nəghatiən min əha Simion
təməni lan.
34 Kəni Simion təməfaki məmə nəuviriən rəha Uhgin otuvən o lau. Kəni in təməni kəm
Meri u mamə rəha suakəku məmə, "Onakateh, Uhgin təməni rəkis məmə suakəku u otol
məmə nətəmimi tepət əpəha Isrel okoteiuaiu motorin, kəni tepət min okotəri. Kəni in otuva
nəmtətiən kəti nətəmimi tepət okotəghati rah lan məmə,
35 nətəmimi okoteruh nətəligiən min e niki nətəmimi tepət.
"Kəni Meri, nikim otitəgit təhmen e suah kəti təməu nikim e nau asilə."

Ana təmeruh Iesu

36 Kəni pətauəhli kəti əha ikin, nərgin u Ana, kəni in iəni kəti. In nəti Fanuel, iətəmi kəti in
təmsipən e Aser aupən ikin. Pətauəhli u, rəhan nu tepət. Nian in pətan mitə əmə kəti, kəni
mitəu=pən rəhan iauəhli. Kəni ilau kəmuan o nu səpin əmə, kəni rəhan iauəhli timis.
37 Kəni pətan u təmətatig əmə lanəha mətəuarus=pa in pətauəhli kəti. Kəni rəueiu minos
nu eiti-fo. Nian rəfin in tətatig e Nimə Rəha Uhgin mətəfaki, inəha ləplapin mine ləhnaiuv
tətətuakəm mətəpəh nauəniən mətəfaki kəm Uhgin.
38 Kəni in təmuva ikin əha e nian əhruahru Simion tətəghati e suakəku. Kəni pətauəhli u
tətəni-vivi Uhgin ohni, kəni mətəghati e suakəku əha kəm nətəmimi rəfin u kəməutəhtahnin
məmə Kristo in otitis nətəm Isrel.‡

Josip mine Meri kəmian Nasərit

39 Nian Josip mine Meri, ilau kəmuol natimnati u lou rəha Iərmənig tətəni, kəni
kəmlitəlig=pən nitəni Kaləli e taun Nasərit, imalahal ikin.
40 Kəni suakəku təmepət muva məskasik, kəni in teinatig vivi, kəni nian rəfin nəuviriən
rəha Uhgin tətəriauəh e rəhan nəmiəgəhiən.

Iətəm aluə Iesu əpəha e Nimə Rəha Uhgin

41 E nu min rəfin, tatə mine mamə rəha Iesu kətian Jerusiləm məmə okotol lafet rəha
Pasova.
42 Nian Iesu tinos nu tueləf, in təmitəu=pən ilau mihluvən əpəha ilis e lafet əha,
təhmen=pən əmə e noliən rəha nətəm Isrel.
43 Nian lafet tinol naunun, kəni nətəmimi kinotohtəlig mautəhuvən imalah min ikin,
mətəu iətəm aluə Iesu in təməsitəu-pəniən rəhan tatə mine mamə, in matol əmə əpəha
Jerusiləm, mətəu ilau kuəruru.
44 Nikilau təhti mə in təmuvən ilah nətəmimi min nəuvein motaupən, kəni ilah
kəmotaliuək o nian apiəpiə kətiəh. Kəni ilau kinətuəsal lan o rəhalau min nətəmimi, mine
nətəmimi iətəm kuəhrun ilah.
45 Mətəu nian ilau kəməsueruhiən in, kəni kəmiatəlig muəsal lan mian Jerusiləm.
46 Kəni e nian kisil, kəni mueruh e Nimə Rəha Uhgin, tətəharəg ilah nəgətun min matətəlig
e lah, kəni mətətapuəh o lah o natimnati nəuvein.
47 Kəni nətəmimi rəfin nətəm kəmotətəu nati u, narmilah təmiuvig pik o rəhan nəhruniən
mine rəhan nuhalpiniən nəghatiən min.
48 Kəni nian rəhan tatə mine mamə kəmueh, kəni narmilau təmiuvig pik ohni. Kəni rəhan
mamə təməni=pən kəm in məmə, "Nətik. ?Nəkəhro matol lanu lan e timlau. Itimlau rəham
tatə nikitimlau təhti pik ik, kəni iətuəsal pik lam."
49 Kəni in təməni=pən kəm lau məmə, "?Nətuəsal lak onak? ?Nəsuəhruniən məmə iəu
iəkəkeikei mətuva e nimə rəha rəhak Tatə?"
50 Mətəu ilau kəsuəhruniən nipəti nəghatiən tətəni kəm lau.
51 Kəni in təmitəu=pən ilau mihleiuaiu mihluvən əpəha Nasərit. Kəni in təmisiai ilau matol
nəuialau. Mətəu nian rəfin rəhan mamə tətətəlig e natimnati rəfin min əha e nikin.
52 Kəni Iesu təmatepət e nipətin, kəni rəhan nəhruniən tatol iahgin, kəni e nian min rəfin,
Uhgin mine nətəmimi nikilah tətagiən ohni.

---

† **2:32** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. **2:32** Aes 42:6; 49:6; 52:10 **2:34** Aes 8:14; Mat 21:42; 1Pitə 2:8

‡ **2:38** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "Kristo in otitis Jerusiləm," kəni Jerusiləm tatəpsen=pən nətəm Isrel ərəfin. Kəni nəghatiən u rəhan suaru keiu. Nətəmimi nəuvein iətəm kəutatig e nian rəha Iesu, nikilah təhti məmə Kristo otos rəkis nətəm Isrel e nəhlmi tikimir min u nətəm Rom. Mətəu nipətin asoli məmə Kristo otitis nətəm Isrel e təfagə tərah min rəhalah.

2:39 Mat 2:23 **2:41** Eks 12:24-27; 23:14-17; Dut 16:1-8 **2:51** Luk 2:19 **2:52** 1Saml 2:26; Prov 3:4

3

Jon Bəptais təməni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin
(Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28)

1 Kəni e nian rəha iətəm Rom, nərgin u Sisə Taipiriəs, in təmətarmənig e nitəni min rəfin rəha Rom. Kəni e nian in təmətarmənig mətəuarus=pa nu fiftin, kəni nətəmi asoli nəuvein min kəutarmənig ləhtəni e Sisə e niftəni əlkələh min rəha Rom, inu Herot tətarmənig əpəha Kaləli, mine pian Filip in tətarmənig əpəha Ituria mine Trakonaetas, mine Lisanias tətarmənig əpəha Apilin, mine Pontiəs Pailət u iətəm Rom in kəpmən rəha Jutiə.
2 Inu e nian əhruahru rəha Anəs mine Kaiəfəs ilau pris asoli agin mil rəha Isrel.

E nian əha, Jon nəti Səkaraea, in tinepət rəkis, in mətan əpəha təpiə-məpiə ikin, kəni Uhgin təməfən nəghatiən kəti kəm in.

3 Kəni in təmuvən mətan rəfin əha iuəkir o nəhu Jotən mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin. In mətəni məmə nətəmimi okotəkeikei mohtəlig e noliən tərah min rəhalah, kəni məhuvən o Uhgin, məmə in otafəl noliən tərah min rəhalah. Kəni nəmtətiən lanko, okol bəptais e lah.

4 In təhmen əmə e nəghatiən rəha iəni u Aiseə iətəm təmətei e nauəuə rəhan məmə, "Suah kəti tətauin əpəha ikin təpiə-məpiə ikin mətəni məmə, 'itəmah, nəkotol əpenə-penə e suaru rəha Iərmənig, kəni mautol rəhan suaru təhruahru.

5 Nipəgləuahtəni min otirəuei vivi, kəni nitəuət min mine narit min rəfin okosiahu, kəni suaru ekəu-ekəu min okəgəhruahru, kəni suaru u tapəhri-apəhri okol təpiə.

6 Kəni nətəmimi rəfin okoteh suaru rəha Uhgin o nosmiəgəhiən nətəmimi.' "

7 Kəni e nian əha, nətəmimi tepət kəməhuva o Jon məmə in otol bəptais e lah, mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, "!Itəmah nəkohtəhmen əmə e təgəluə min! !Nikitəmah təsəhtiən məmə onəkotagim rəkis e niəməha mine nalpiniən rəha Uhgin iətəm tətuva!

8 Onəkotəkeikei motol nati kəti pəh kəhrun məmə ninotəpəh pəhriən noliən tərah min rəhatəmah kəni məhuva o Uhgin. Kəni sotəni aruiən kəm təmah e nəfəriən məmə itəmah nəkotəhruahru mətəu-inu itəmah namipi Epraham min. !Kəpə! Inu nati əpnapin əmə. Iətəni kəm təmah məmə, Uhgin təhrun noliən kəpiel min u kəhuva namipi Epraham min.

9 Kəni rəueiu əha, Uhgin tinəhtul maru o nətahli-pəniən nigi e nəukətin. Kəni nəmə nigi kəti təsəuəiən e nəuan iətəm təuvir, kəni in otəuahli məraki=pən e nigəm."

10 Kəni nimənin nətəmimi kəmotətapuəh o Jon məmə, "?Kəni oiəkotol nak?"

11 Kəni Jon təməni=pən kəm lah məmə, "Okəmə rəham napən keiu, əfən kəti kəm suah kəti u rəhan tikə. Nəmə nəgəm nauəniən tatig, əfən kəti kəm nətəmimi u niglah tikə."

12 Nətəmimi nəuvein rəha nosiən məni rəha takis kəməhuva məmə otol bəptais e lah, kəni motətapuəh o Jon məmə, "?Kəni oiəkotol nak?"

13 Kəni Jon təməni=pən kəm lah məmə, "Sotos əuauiən məni o nətəmimi tapirəkis inu təhmen əmə mə onəkotos."

14 Kəni soldiə min nəuvein kəmotətapuəh min, "Kəni itimah? ?Itimah o iəkotəhro?" Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, "Sotoliən nəginiən kəm nətəmimi məmə, 'Okəmə nəsotəfaiən məni, kəni iəkotol nahməiən kəm təmah.' Kəni sotoliən nəginiən kəm nətəmimi məmə, 'Okəmə nəsotəfaiən məni, kəni iəkotəni=pən kəm nətəmi asoli məmə nəmotol nati kəti tərah.' Nikitəmah otəkeikei magiən o nos əhruahruiən nətəouiən rəhatəmah kəni in əmə ko."

15 Kəni nətəmi u kəməutəhtahnin Kristo u Uhgin təməni məmə otahli=pa, nikilah təhti məta Jon in Kristo.

16 Mətəu Jon təməni=pən kəm lah məmə, "Iatol bəptais e təmah e nəhu, mətəu iətəmi kəti tətuva rəhan nəsanəniən mine nepətiən tapirəkis iəu. Kəni iəu ləhtəni agin, iəsəhmeniən məmə iəkuva iəu iol əhruin kəti rəhan o noliən rəhan uək.* Kəni suah kəha, in otol bəptais e təmah e Narmin Rəha Uhgin mine nigəm.

17 In tətəhtul maru o neruhiən noliən rəha nətəmimi məmə otəuəri ilah, nətəm kotəuvir mine nətəm kotərah təhmen e iətəm tətasum. Tətələs fok o nafəl rəkisiən nilosi wit məmə otos nipətin iətəm təuvir. Nətəm kotəuvir kotəhmen e nipəti wit, tatos ilah matuvən lahuənu. Mətəu nətəm kotərah kotəhmen e nilosi wit, təraki=pən e lah e nigəm asoli iətəm tatuəu naunun tikə."

18 Kəni Jon təməni pətigəm nəniən təuvir e nəghatiən tepət məmə otiuvi=pa nətəligiən rəha nətəmimi kəhuvən o Uhgin.

Herot təmləfən Jon e kaləpus

3:3 Uək 13:24 **3:6** Aes 40:3-5 **3:7** Mat 12:34; 23:33 **3:8** Jon 8:33,39 **3:9** Mat 7:19 **3:12** Luk 7:29

* **3:16** Nəghatiən əhruahru rəha Jon tətəni məmə, "iəsəhmeniən məmə iəkitis rəkis niləuis e rəhan put." Uək u, in uək rəha slef. **3:16** Uək 13:25

19 E nian əha, Herot Antipas təmitirəkis Herotiəs inu pətan rəha pian, kəni in təmol
natimnati tepət tərah. Kəni noliən min əha, Jon təməni əskasik mahi Herot Antipas o noliən
tərah min rəhan.
20 Kəni Herot Antipas təmatig mol min noliən tərah kəti min tapirəkis, in təmələs Jon
muvən mahtipəsig lan e kaləpus.

Jon təmol bəptais e Iesu
(Mat 3:13-17; Mak 1:9-11)

21 Mətəu nian Jon təməsuvən əhanəhiən e kaləpus, kəni in təmatol bəptais e nətəmimi min,
kəni Iesu min təmuva, kəni Jon tol bəptais lan. Kəni nian Iesu təmətəfaki, Uhgin təmerəh e
neai,
22 kəni Narmin Rəha Uhgin təmsipəri meiuaiu, nipətin təhmen e mak muva məharəg pəri
e Iesu, kəni nəuia Uhgin təmsipəri e negəu e neai mətəni məmə, "Ik nətik keikei, iəkolkeikei
pik ik, kəni nikik tagiən pik agin ohnik."

Kəha tərah min rəha Iesu
(Mat 1:1-17)

23 Nian Iesu təmətuəuin rəhan uək, rəhan nu təhmen=pən e tate.
Nətəmimi nikilah təhti məmə in nəti Josip.
Kəni Josip in nəti Heli,
24 Heli in nəti Matat,
Matat in nəti Lifai,
Lifai in nəti Melki,
Melki in nəti Janae,
Janae in nəti Josip,
25 Josip in nəti Matatias,
Matatias in nəti Amos,
Amos in nəti Neham,
Neham in nəti Esli,
Esli in nəti Nagae,
26 Nagae in nəti Mahat,
Mahat in nəti Matatias,
Matatias in nəti Semein,
Semein in nəti Josek,
Josek in nəti Jota,
27 Jota in nəti Joanan,
Joanan in nəti Resa,
Resa in nəti Serupapel,
Serupapel in nəti Sealtiel,
Sealtiel in nəti Neri,
28 Neri in nəti Melki,
Melki in nəti Ati,
Ati in nəti Kosam,
Kosam in nəti Elmatam,
Elmatam in nəti Er,
29 Er in nəti Josuə,
Josuə in nəti Eliesa,
Eliesa in nəti Jorim,
Jorim in nəti Matat,
Matat in nəti Lifai,
30 Lifai in nəti Simion,
Simion in nəti Juta,
Juta in nəti Josip,
Josip in nəti Jonam,
Jonam in nəti Eliakim,
31 Eliakim in nəti Melea,
Melea in nəti Mena,
Mena in nəti Matata,
Matata in nəti Natan,
Natan in nəti Tefit,
32 Tefit in nəti Jese,

3:19 Mat 14:3-4; Mak 6:17-18 **3:22** Jon 1:32 **3:23** Luk 4:22; Jon 6:42

Jese in nəti Opet,
Opet in nəti Poas,
Poas in nəti Salmon,
Salmon in nəti Nason,
33 Nason in nəti Aminatap,
Aminatap in nəti Atmin,
Atmin in nəti Ani,
Ani in nəti Hesron,
Hesron in nəti Peres,
Peres in nəti Juta,
34 Juta in nəti Jekəp,
Jekəp in nəti Aisək,
Aisək in nəti Epraham,
Epraham in nəti Tera,
Tera in nəti Nahor,
35 Nahor in nəti Seruk,
Seruk in nəti Rehu,
Rehu in nəti Pelek,
Pelek in nəti Eper,
Eper in nəti Sela,
36 Sela in nəti Kaenan,
Kaenan in nəti Apaksat,
Apaksat in nəti Sem,
Sem in nəti Noa,
Noa in nəti Lamek,
37 Lamek in nəti Metusela,
Metusela in nəti Inok,
Inok in nəti Jaret,
Jaret in nəti Mahalalel,
Mahalalel in nəti Kenan,
38 Kenan in nəti Enos,
Enos in nəti Set,
Set in nəti Atəm,
kəni Atəm in nəti Uhgin.†

4

Setən təməfən-əfən kəm Iesu
(Mat 4:1-11; Mak 1:12-13)

1 Narmin Rəha Uhgin təməriauəh e nəmiəgəhiən rəha Iesu, kəni nian in təmsipən e nəhu Jotən, kəni Narmin Rəha Uhgin təməghati=pən e niki Iesu məmə in otuvən əpəha təpiə-məpiə ikin.
2 Kəni e nian fote, Setən təməfən-əfən kəm Iesu. E nian min rəfin əha, in təsauəniən, kəni e naunun nian min əha, nəumis təmus agin in.
3 Kəni Setən təni=pən kəm Iesu məmə, "Okəmə ik Nəti Uhgin, əni=pən kəm kəpiel u məmə otəuhlin mol piret lan."
4 Kəni Iesu təmuhalpin nəghatiən rəha Setən məmə, "Kəmətei e Nauəuə Rəha Uhgin məmə, 'Nətəmimi ko kəsotəmiəgəhiən e nauəniən əmə.' "
5 Kəni Setən təmit Iesu mian əpəha e nitəuət əfəməh kəti, kəni məgətun uəhai əmə in e nitənimtəni min rəfin, mine e nəuviriən rəhalah,
6 kəni in təməni=pən kəm in məmə, "Iəu o iəkəfinə e nəhlməm narmənigiən min mine nepətiən min rəfin, mine nəmemtəhiən rəhalah, mətəu-inu natimnati rəfin tətatig e nəhlmək, kəni iəkəhrun negəhan-pəniən kəm iətəmi-pəh iəkolkeikei məmə iəkəfən kəm in.
7 Mətəu nəmə nəkəfaki=pa kəm iəu, kəni natimnati min rəfin u rəham."
8 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, 'Onəkotəfaki əmə kəm rəhatəmah Iərmənig Uhgin, kəni in əmə, onautol əmə rəhan nətəligiən.' "
9 Kəni Setən təmit in mian əpəha Jerusiləm e nəhue nimə əpəha ilis agin e Nimə Rəha Uhgin. Kəni məni=pən kəm in məmə, "Okəmə ik Nəti Uhgin, iuvig-to u ikinu, 10 mətəu-inu kəmətei e Nauəuə Rəha Uhgin məmə, 'In otahli=pa nagelo min rəhan kəhuva motəsal vivi ohnik,
11 kəni ilah okotos əmə ik ilis e nəhlmilah məmə onəsoriniən nəhlkəm e kəpiel.' "

3:32 Rut 4:17-22 **3:36** Jen 11:10-26 † **3:38** Kətəni mə Atəm in nəti Uhgin mətəu-inu, Uhgin in təmol Atəm. **3:38** Jen 4:25-26 **4:4** Dut 8:3 **4:8** Dut 6:13 **4:11** Sam 91:11-12

12 Kəni Iesu təmuhalpin nəghatiən rəha Setən məmə, “Nauəuə Rəha Uhgin tətəni min
məmə, ‘Onəsotoliən nəfən-əfəniən kəm rəhatəmah Iərmənig Uhgin məmə otol nati kəti, məmə
nəkoteruh məmə in tətatig itəmah min, uə kəpə.’ ”
13 Nian Setən təmol naunun e nəfən-əfəniən rəhan, in təmagim muvən isəu o Iesu
mətəhtahnin mə nian təuvir kəti min rəhan otəpanuva min.

Iesu təmətuəuin rəhan uək əpəha Kaləli
(Mat 4:12-17; Mak 1:14-15)

14 Kəni Iesu təmitəlig=pən nitəni Kaləli, kəni nəsanəniən rəha Uhgin təməriauəh e
nəmiəgəhiən rəhan. Kəni nəghatiən ohni təmitəlau-təlau e lahuənu min tepət e nitəni əha.
15 Kəni Iesu in təmətəgətun e nimə rəha nuhapuminiən min, kəni nətəmimi min rəfin
kəməutəni-vivi in.

Nətəm Nasərit
kəmotəpəh Iesu
(Mat 13:53-58; Mak 6:1-6)

16 Kəni Iesu təmuvən Nasərit, ikin əha in təmepət ikin aupən. Kəni e nian rəha Sapət, in
təmuvən e nimə rəha nuhapuminiən təhmen əmə mə in tatol nian min. Kəni in təməhtul
məmə otafin Nauəuə Rəha Uhgin.
17 Kəni kəməfən nauəuə iətəm kəmaiu-aiu rəha iəni u Aiseə. Kəni in təmuahru=pən e iətəm
Aiseə təmətei tətəni lanəha məmə,
18 “Narmin Rəha Uhgin tətatig lak mətəu-inu təmitəpin iəu məmə iəkəni pətigəm nəniən
təuvir kəm nanrah min. Kəni təmahli=pa iəu məmə iəkuvən məni=pən kəm nətəmi kəutatig
e kaləpus məmə iəkitis ilah, kəni mahli pətigəm ilah, kəni məni=pən kəm nətəmimi min
nəhmtilah təpis məmə okoteruh nati. Kəni təmahli=pa iəu məmə iəkuvən mitis niki
nətəmimi,
19 kəni məni pətigəm məmə nian tinuva rəkis məmə Iərmənig otəgətun rəhan nəuviriən
kəni mosmiəgəh nətəmimi.”
20 Nian təmafin rəkis nauəuə u, kəni maiu-aiu min məfən nauəuə u kəm iətəm tətələhu
nauəuə u, kəni mətəharəg məmə otəgətun nətəmimi. Kəni nəhmti nətəmimi rəfin əha imə
təməhtul əmə lan.
21 Kəni in təmətəghati kəm lah mətəni məmə, “Rəueiu u e nian u nəutətəlig lan e Nauəuə
Rəha Uhgin, Uhgin tinol əpu nəghatiən min əha tinuva matol nipəhriəniən lan.”
22 Nətəmimi rəfin kəmotəni-vivi in, kəni narmilah təmiuvig o nəghatiən təuvir min in
tətəni, kəni məutəni kəm lah min məmə, “?Nəti Josip u, uə kəpə?”
23 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iəkəhrun məmə onəkotəni=pa nəghatiən əuas u
kəm iəu u tətəni məmə, ‘Toktə, ol vivi aru-to nipətim,’ u nipətin məmə, ‘Natimnati min əha u
kətəni mə nəmol rəkis ilah əpəha Kapeniəm, təuvir məmə nəkuva mol min ilah u ikinu imam
ikin.’
24 Pəhriən, iəkəni kəm təmah məmə ko nətəmimi kəsotisiaiən iəni kəti iətəm tatsipən e lah.
25 E nian rəha Elaijə, nuhuən təməsəfuviən o nu kisil mine məuig sikis, nəumis təman kəni
nauəniən tikə. Kəni iətəni pəhriən kəm təmah məmə, e nian əha, pətalimis min tepət u ikinu
Isrel,
26 mətəu Uhgin təməsahli-pəniən Elaijə məmə otuvən masiru e lah. Kəpə. In təmahli=pən
məmə otasiru e pətalimis kəti əpəha Saedon e taun Sarefat, kəni pətan u in pətan Ianihluə
kəti.
27 Kəni e nian rəha iəni Elisa, nətəmimi tepət kəməutatig Isrel u kəmautos nimisiən u
leprosi e nipəti lah, kəni Elisa təməsol viviən kəti mine. Mətəu in təmol vi əmə Neman u
iətəm Siriə, in iətəm Ianihluə kəti.”
28 Kəni e nian nətəmimi u e nimə rəha nuhapuminiən kəmotətəu nəghatiən əha niəməha
təmol pik ilah.
29 Kəni kəmotəhtul uəhai əmə motaskəlim Iesu, motələs mohiet itaun, məhuvən əpəha e
kiəkis e nikali taun məmə kotəraki pətigəm lan.
30 Mətəu Iesu təmaliuək rəkis e lah miet e nəlugin e lah kəni matuvən.

Iesu təmahli pətigəm
narmin tərah e iətəmimi kəti
(Mak 1:21-28)

31 Kəni Iesu təmeiuaiu muvən əpəha Kapeniəm, taun kəti min rəha Kaləli. Kəni e nian rəha
Sapət in təmətəgətun nətəmimi.

4:12 Dut 6:16; 1Kor 10:9 **4:13** Hip 2:18; 4:15 **4:19** Aes 61:1,2 **4:22** Luk 3:23; Jon 6:42 **4:24** Jon 4:44
4:25 1King 17:1,7 **4:26** 1King 17:8-16 **4:27** 2King 5:1-14

32 Kəni nətəmimi iətəm kəmotətəu rəhan nəghatiən, narmilah təmiuvig pik ohni mətəu-inu
rəhan nəghatiən təfigəm, nepətiən tatig lan.
33 Kəni in əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən, kəni suah kəti əha ikin iətəm narmin tərah
kəti tətatig lan. Kəni in təmagət əfəməh məmə,
34 "!Ei, Iesu iətəm Nasərit! ?Təhro? ?Nəmuva məmə nəkol nərahiən kəm timah? Inəhrun
rəkis ik. Ik Iətəmi Asim rəha Uhgin!"
35 Mətəu Iesu təmagət əskasik lan məmə, "!Aaah, sagətiən! !Iet magim rəkis e suah u!" Kəni
narmin tərah əha təmol suah u tisipəri morin e niftəni e nəlugilah, əmeiko magim rəkis lan,
mətəu təməsərəkiniən suah u.
36 Kəni nətəmimi rəfin ikin əha narmilah təmiuvig kəni məutəni=pən kəm lah min məmə,
"Ei! ?Nəghatiən nak u? Suah u, təmagət əskasik e narmin tərah min e nəghatiən rəha
nepətiən mine nəsanəniən, kəni ilah kəmohiet e nətəmimi."
37 Kəni nəniən rəha Iesu təmaiu mitəlau e nitəni əha.

Iesu təmasiru
e nətəmimi tepət
(Mat 8:14-17; Mak 1:29-34)

38 Iesu təməhtul kəni miet e nimə rəha nuhapuminiən muvən əpəha e nimə rəha Saimon.*
E nian əha, uhu Saimon tatimis matətəpu-ətəpu pik, kəni ilah kəmotəni=pən kəm Iesu məmə
oteruh.
39 Kəni Iesu təməhtul=pən iuəkir ohni kəni magət əskasik e nimisiən, kəni pətan u təsanən.
Əmeiko in təhtul kəni mol nauəniən niglah.
40 Nian mitigar tiniuvig rəkis, nətəmimi kəmotos nətəmimi min rəfin u nətəm kautohmis
e nimisiən pisin pisin min məhuva o Iesu. Kəni in təmələhu=pən nəhlmin e lah kətiəh kətiəh,
kəni ilah rəfin kəmotəsanən.†
41 Kəni iərmis min kəmohiet motagim e nətəmimi tepət məutagət əfəməh məmə, "!Ik Nəti
Uhgin!" Mətəu Iesu təmagət əskasik e lah mahtipəsig e lah o nəghatiən mətəu-inu ilah
kotəhrun məmə in Kristo iətəm Uhgin təmahli=pa.
42 Kəni kəməni lauig lan, Iesu təmiet əha ikin əha muvən əpəha ikin kəti iətəm nətəmimi
kohkə ikin. Mətəu nətəmimi kəmotəsal lan, kəni nian kəmoteruh in, ilah kəməhuva ohni
məutalkut məmə okotəniəhu məmə in təsagimiən məpəh ilah.
43 Mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, "Kəpə. Iəu iəkəkeikei muvən lahuənu pisin
min nəuvein, məni pətigəm nəniən təuvir rəha Narmənigiən Rəha Uhgin, mətəu-inu Uhgin
təmahli=pa iəu məmə iəkol lanu."
44 Kəni in təmatuvən mətan e nitəni Jutiə mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin e nimə rəha
nuhapuminiən min.

5

Natətəlig min iətəm Iesu təmaupən mauin e lah
(Mat 4:18-22; Mak 1:16-20)

1 Nian kəti, Iesu təmətəhtul e nikali nəhu asoli, nərgin u Lek Kaləli.* Kəni nimənin nətəmimi
kəməhuva motəhtul motohtəlau lan məutatətə kəni məutəhgi ilah min məmə okotətəu
nəghatiən rəha Uhgin.
2 Kəni in təmeh bot keiu rəha nətəm kautos nəmu e nipəkil mətəu ilah kəutafəl nopin min
rəhalah.
3 Kəni Iesu təmuvən e bot rəha Saimon,† kəni mətapuəh ohni məmə otiuvi-pah bot tuvən
ihluə nəuvetin. Nian Saimon təməharəg pətigəm e bot, kəni Iesu təməharəg lan mətəgətun
nətəmimi.
4 Nian Iesu təməghati rəkis kəm nətəmimi, kəni məni=pən kəm Saimon məmə, "Saimon,
otasuə kotəsəu-pah lokamnim, kəni ko motəraki e nopin motos nəmu nəuvein."
5 Kəni Saimon təni məmə, "Iətəmi asoli, iəmotalkut pik lapin mətəuarus=pa u, məsotosiən
nəmu kəti mine. Mətəu ik ninəni min mə okəhuvən, təuvir pəh kəhuvən motəraki min e
nopin."
6 Kəni nian ilah kəmotol, kəmotos pik nəmu tepət e rəhalah nopin, kəni nopin min rəhalah
kəmotəri kəni motasisi e nəmu min, kəni nopin min təsuvəhiən kotəhapu.

4:32 Mat 7:28-29 * **4:38** Nian min nəuvein, kətauin e Saimon Pitə məmə, "Saimon," kəni nian nəuvein, kətauin lan məmə, "Pitə." † **4:40** Lou kəti rəha nətəm Isrel tətəni məmə iətəmimi ko təsələsiən iətəm tatimis e nian rəha Sapət. Mətəu nian mitigar tiniuvig rəkis, kəni Sapət tinol naunun, kəni nətəmimi kotəhrun nələsiən nətəmimi. **4:41** Mat 8:29; Mak 3:11-12 **4:44** Mak 1:35-39; Mat 4:23 * **5:1** Nəghatiən Kris əhruahru təni məmə, "Lek Kenesəret" u nərgin kəti min rəha Lek Kaləli. **5:1** Mat 13:1-2; Mak 3:9-10 † **5:3** Inu Saimon Pitə. **5:5** Jon 21:3-8

7 Kəni ilah kəmotauin=pən min e nətəmimi e bot pisin mə kəhuva motasiru e lah. !Kəni
ilah kəməhuva motəmki=pən nəmu e bot pəti mil kuəri muəriauəh e nəmu, kəni iuəkir bot
mil kuamnim!
8 Nian Saimon Pitə təmeruh nati u, kəni təmasiəulin=pən kəm Iesu e nisiaiən mətəni məmə,
"!Iərmənig, uvən isəu ohniəu, iəu iəsəhmeniən, iəu iol təfagə tərah!"
9 In təməghati lanu mətəu-inu in mine nətəmi min əha e bot mil, kəmotauit pik narmilah
təmiuvig o nəmu min u tepət lanəha.
10 Kəni Jemis mine Jon, nəti Səpəti mil u katiavi nəmu min ilahal Saimon, ilau min
kəmuauit pik narmilau tiuvig o nəmu min u.
Mətəu Iesu təməni=pən kəm Saimon məmə, "Səginiən. Ik iətəm rəha niuviən nəmu, mətəu
rəueiu əha matuvən, ik onəkiuvi=pa nətəmimi."
11 Kəni nian ilah kəmotiuvi-pari rəhalah bot min, kəni motəpəh ərəfin natimnati kəni
məhuərisig e Iesu, kəni məhuva rəhan min nətəmimi.

Iesu təmol vivi iətəm tatos nimisiən u leprosi
(Mat 8:1-4; Mak 1:40-45)

12 Nian Iesu təmətaliuək e taun kəti, suah kəti iətəmi təmos nimisiən u leprosi‡ təmaliuək
muva. Nimisiən u leprosi təmaiu ərəfin e nipətin. Kəni nian in təmeruh Iesu, təmeiuaiu
masiəulin=pən nipənəgin e niftəni mətəfən nisiaiən kəm in, mətasək mətəkeikei kəm in
mətəni kəm in məmə, "Iərmənig, okəmə nəkolkeikei, kəni nəkəhrun nol viviən iəu, kəni mafəl
rəkis namikmikiən lak."
13 Kəni Iesu təmuahru e nəhlmin mələhu=pən lan məni məmə, "Əuəh. Iəkolkeikei. !Əuvir-
tə!" Əmeiko rəueiu agin, nimisiən u leprosi tikə lan.
14 Kəni Iesu təmənieəhu məmə otəsəni pətigəmiən natimnati min u kəm nətəmimi, mətəu
təməni kəm in məmə, "Uvən meruh pris kəti pəh in oteh məmə nipətim tinol lanko, kəni ko
ik mol sakrifais kəm Uhgin iətəm Lou rəha Mosis tətəni məmə nəmə suah kəti iətəm rəhan
leprosi tinikə, kəni nətəmimi okotəhrun məmə ninəuvir pəhriən, kəni rəham namikmikiən
tinikə."
15 Mətəu nanusiən rəha Iesu təmiet muvən ikin min rəfin, kəni nətəmimi tepət kəməhuva
məmə okotətəlig e rəhan nəgətuniən, kəni məmə in otol vivi nimisiən min rəhalah.
16 Mətəu nian tepət, in tatuvən təpiə-məpiə ikin, in pisin əmə, məmə otətəfaki.

Iesu təmol vi iətəmi nipətin nəuvetin təmimis
(Mat 9:1-8; Mak 2:1-12)

17 Nian kəti, Iesu təmətəgətun əpəha ima e nimə kəti, kəni Farəsi min, mine nəgətun min
rəha Lou, ilah min əpəha ikin kəutəharəg, kəmotsipən əpəha lahuənu min e nitəni Kaləli,
mine nitəni Jutiə, mine taun Jerusiləm. Kəni nəsanəniən rəha Iərmənig tətatig o Iesu məmə
in otol vi nətəmimi min u kautohmis.
18 E nian əha, nətəmimi nəuvein kəmotələs suah kəti məhuva, in tətapili əmə e nimahan
rəhan mətəu-inu nipətin nəuvetin təmimis. Kəni ilah kəmotolkeikei məmə okotələs məhuva
motələhu=pən e nəhlki Iesu.
19 Mətəu ilah kotəruru nuvəniən ima mətəu nətəmimi tepət əha ikin. Kəni kəməhuvən
əpəha ilis e nəhue nimə motos rəkis nəhgi nimə nəuvetin,§ kəni motəhlman-əhlman e suah
u teiuaiu e nimahan rəhan muvən iuəkir əmə o Iesu.
20 Nian Iesu təmeruh rəhalah nəhatətəiən, kəni təni məmə, "Niəli. Rəham nolrahiən min,
iəu inos rəkis rəkis."
21 Kəni nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min nikilah təhti məmə, "?Iətəmi nak u tətəghati
əuvsan məmə in Uhgin? Uhgin əmə in təhrun nos rəkisiən noliən tərah min rəha nətəmimi."
22 Iesu in tinəhrun rəkis rəhalah nətəligiən, kəni in təməni=pən kəm lah məmə, "?Təhro
nəutətəlig lanko?
23 ?Nikitəmah təhti məmə nəghatiən u timətig o nəniən, 'Iəkos rəkis rəham təfagə tərah
min,' uə nəghatiən u, 'Əhtul maliuək'?
24 Kəni rəueiu onəkoteruh məmə Nəti Iətəmimi in tatos nepətiən o nos rəkisiən təfagə tərah
min u ikinu e nəhue nitəni." Kəni in təməni=pən kəm suah u təmatimis məmə, "Əhtul, mos
rəham nimahan maliuək matuvən imam ikin."
25 Kəni əmeiko təsuvəhiən agin, suah u təhtul mələs rəhan nimahan minətaliuək mətəni-
vivi Uhgin matuvən.

5:11 Mat 19:27 ‡ **5:12** E Nauəuə Rəha Uhgin, nəghatiən u "leprosi" tətəghati e nimisiən pisin pisin min e nilositəmi. Nimisiən min u tətərəkin nilositəmi, kəni Lou rəha Mosis tətəni məmə iətəmi kəti təmos nimisiən lanəha, in tamikmik e nəhmti Uhgin. Afin Levitikas iətəm tepət 13-14. **5:14** Lev 14:1-32 § **5:19** E nian əha, kəmol nəhgi nimə nəuvein e tael. Kəni nətəmi min u kəmotos rəkis tael min nəuvein məmə otol nipəg təhmen e suah u iətəm in tatimis. **5:20** Aes 43:25; Luk 7:48 **5:24** Jon 5:8

26 Kəni ilah rəfin kəmotauit pik ohni narmilah təmiuvig, kəni mautəni-vivi nərgi Uhgin, kəni məutərəmrumin kəni məutəgin nəuvetin məutəni məmə, “Nəman, rəueiu kitah kauteruh nati apispis agin.”

Iesu təmauin e Lifai
(Mat 9:9-13; Mak 2:13-17)

27 Uərisig e natimnati min u, Iesu təmiet maliuək matuvən, kəni in təmeruh suah kəti iətəm tatos məni rəha takis, nərgin u Lifai, tətəharəg ikin kətətəou=pən takis ikin. Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Va, muərisig lak muva rəhak iətəmimi.”

28 Kəni in təməpəh natimnati min rəfin rəhan, məhtul muərisig e Iesu.

29 Kəni Lifai təmol nauəniən asoli kəti rəha Iesu əpəha e rəhan nimə. Kəni nətəmimi tepət nətəm kautos məni rəha takis, mine nətəmi əpnapin min kəməhuva məutəharəg pəti ilah min ilah məmə okotauən.

30 Kəni Farəsi min mine nətəmimi nəuvein min u rəhalah nəgətun min rəha Lou, nikilah təsagiəniən kəni məutəni=pən kəm nətəmimi rəha Iesu məmə, “?Təhro itəmah nəutauən pəti əmə itəmah nətəmi kautos məni rəha takis mine nətəm nol təfagə tərah?”

31 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iətəmimi u in təsimisiən, təsarəriəiən e toktə. Mətəu iətəm tatimis, in otarəriə e toktə.

32 Iəu iəməsuvaiən məmə iəkauin e nətəmimi min u kotəni məmə kinotəhruahru rəkis. Mətəu iəmuva məmə iəkauin e nətəmimi min u kotəhrun əmə məmə ilah kautol noliən tərah min, məmə okotəuhlin rəhalah nətəligiən.”

Noliən rəha nəpəhiən nauəniən o Uhgin
(Mat 9:14-17; Mak 2:18-22)

33 Kəni ilah kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “Nətəmimi rəha Jon Bəptais, nian rəfin kəutəpəh nauəniən məutətuakəm o nəfakiən kəm Uhgin, kəni nətəmimi rəha Farəsi min ilah min kautol əmə nati kətiəh, mətəu rəham nətəmimi min kəutauən əmə katilpin. ?Təhro?”

34 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Nian itəmah nautol nauəniən rəha iətəm təmol əmə marit, mətəu okotəni kəm rəhan min məmə okotəkeikei motəpəh nuniən nauəniən, uə kəpə? !Kəpə!

35 Mətəu nian tətuva nətəmimi okotələs rəkis suah u təmol əmə marit motələs məhuvən isəu o rəhan min nətəmimi. Kəni e nian əha, ilah okotəpəh nauəniən lan.”*

36 Kəni Iesu təməni min nəghatiən əuhlin kəti tol lanu məmə, “Ko suah kəti təsosiən napən vi rəhan məhapu nəuvetin, kəni məhli=pən e napən əmnəmit məmə otol pəsig e iətəm tərah. Mətəu təni məmə otol lanəha, kəni otərəkin rəhan napən vi, kəni napən vi nəuvetin ko təsəməhli viviən ilau napən əuas.

37 “Kəni ko suah kəti təsosiən wain vi miuvi=pən e pətəl əuas u təskasik, pətəl u kəmol e nilosi nəni.† Nəmə suah kəti tol lanəha, kəni wain vi otahlifu kəni miməhrehreh, kəni wain taiəh rəfin, kəni pətəl min, otərah.

38 Mətəu wain vi okəkeikei kiuvi=pən e pətəl vi ətmətig.

39 Kəni iətəmi iətəm təməmnim rəkis wain əuas, ko in təsolkeikeiən məmə otəmnim min wain vi, mətəu in otəni məmə, ‘Wain əuas in təuvir.’ ”

6

Nətəmimi rəha Iesu kəməutəhli wit e nian rəha Sapət
(Mat 12:1-8; Mak 2:23-28)

1 Nian kəti e Sapət, Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməutaliuək məutohapumin e nasumiən min rəha wit, nati kəti təhmen e rais, kəni rəhan min nətəmimi kəutəhli wit nəuvein məutauig rəkis nilosin, kəni mautun.

2 Mətəu Farəsi min nəuvein kəmotagət məmə, “!Ei! Sapət u rəueiu, kəni noliən u nautol təsəhmen-pəniən e Lou. ?Təhro itəmah nautol lanko?”

3 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Itəmah nəsotafiniən e Nauəuə Rəha Uhgin, natimnati min əha Kig Tefit təmol aupən? Ilah rəhan min nətəmimi nəumis təmus ilah.

4 Kəni in təmuvən imə e Nima Tapolin rəha Uhgin, təmos piret u iətəm pris min kinotəfən rəkis kəm Uhgin. Kəni Lou tətəni məmə pris min əmə kotəhrun nuniən, mətəu Tefit in təmun kəni məfən nəuvein kəm rəhan min nətəmimi məmə okotun.”

5:30 Luk 15:1-2 **5:34** Jon 3:29 * **5:35** “Iətəmimi iətəm təmol əmə marit” tətəgətun=pən Iesu, kəni “rəhan min nətəmimi” tətəgətun=pən nətəmimi min rəha Iesu. † **5:37** E nian əha, kəmol pətəl rəha wain e nilosi nəni. Pətəl vi in timətmətig o nahgigiən. Mətəu pətəl əuas in təskasik ko təsahgigiən. Nian nəhu krep tuva mol wain lan, kəni nahgin tətalifu pətəl tətasisi. **6:1** Dut 23:25 **6:2** Jon 5:10 **6:3** 1Saml 21:1-6 **6:4** Lev 24:5-9

5 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iəu, Nəti Iətəmimi, iəu iətarmənig e nian rəha Sapət.”

Iesu təmol vi iətəmimi
e nian rəha Sapət
(Mat 12:9-14; Mak 3:1-6)

6 Kəni e nian pisin kəti min rəha Sapət, Iesu təmuvən əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən, mətəgətun nətəmimi. Kəni ikin əha, suah kəti əha ikin nəhlmin maru təmimis, ko təsegaruiən lan.

7 Kəni nəgətun min rəha Lou, mine Farəsi min, ilah kəutəsal məmə okoteruh mə Iesu otol vi suah u e nian rəha Sapət, pəh ilah kotəhrun nəniən mə Iesu təmatgəhli Lou.

8 Mətəu Iesu təməhrun əmə nətəligiən rəhalah, kəni təməni=pən kəm suah u nəhlmin təmimis məmə, “Va, məhtul aupən.” Kəni tuvən məhtul=pən əha aupən.

9 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iəkolkeikei məmə iəkətapuəh nati kəti o təmah. ? Təhro? ?E nian rəha Sapət, noliən nak in təhruahru e Lou məmə okol, kəhrun noliən nati təuvir uə kəhrun noliən nati tərah? ?Okosmiəgəh iətəmi, uə okuhamu itəmi?”

10 Kəni Iesu təməsal=pən meruh nətəmimi mitəlau, kəni məni=pən kəm suah u nəhlmin təmimis məmə, “Uahru-to e nəhlməm.” Kəni in təmuahru e nəhlmin, kəni nəhlmin təuvir.

11 Mətəu Farəsi min mine nəgətun min rəha Lou, nikilah nərah pik agin, kəni məutəghatiəghati kəm lah min məmə okotəhro e suah kəha Iesu.

Iesu təmauin
e tueləf aposil min rəhan
(Mat 10:1-4; Mak 3:13-19)

12 Kəni e nian min əha, Iesu təmuvən əpəha ilis e nitəuət məmə otəfaki, kəni mətəfaki lapin mətəuarus tian.

13 Kəni tinian, in təmauin e rəhan min nətəmimi məmə okəhuva moteruh in. Kəni in təmitəpin rəkis tueləf, mauin e nərgin lah məmə aposil min.

14 Nərgi aposil min u tol lanu: Saimon iətəm Iesu təmauin e nərgi vi mə Pitə, mine pian Antiru, mine Jemis mine Jon, mine Filip, mine Patolomiu,

15 mine Matiu, mine Toməs, mine Jemis nəti Alfiəs, mine Saimon u kətauin lan məmə Selot,*

16 mine Jutəs nəti Jemis, mine Jutəs Iskariot u iətəm təmegəhan e Iesu kəm rəhan min tikimir min.†

Iesu təməgətun nətəmimi kəni mosmiəgəh
nətəm kautohmis
(Mat 4:23-25)

17 Kəni Iesu mine rəhan aposil min kəmoteiuaiu e nitəuət məhuva ikin kəti təməhli ikin, ilah nətəmimi rəhan min tepət, mine nətəmimi əpnapin min tepət, kəmotsipən nitəni Jutiə, mine Jerusiləm, mine nikalkali nitəhi Taea mine Saedon.

18 Ilah kəməhuva məmə okotətəu nəghatiən rəha Iesu, kəni məmə otol vi nimisiən min rəhalah. Kəni in təmol vi nimisiən min rəhalah. Kəni in təmol vi min nətəmimi narmin tərah min kəmotərəkin ilah.

19 Kəni nətəmimi nətəm kəməutəhtul təlau-təlau lan, kəmotalkut məmə okotek mətəu-inu nəsanəniən tatsipən lan matol vi ilah rəfin.

Nagiəniən mine nərahiən
(Mat 5:1-12)

20 Kəni Iesu təməsal=pən meruh rəhan min nətəmimi, kəni təni=pən kəm lah məmə,
“Itəmah u nanrah min, nəutatig e nəuviriən pəhriən. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, itəmah
nətəmimi rəha Uhgin, kəni in otarmənig e təmah.
21 Itəmah nətəm nəumis tatus itəmah rəueiu, nəutatig e nəuviriən pəhriən. In nəuviriən
pəhriən mətəu-inu, onəkotəni məmə, ‘Əuəh, təhmen.’
Itəmah nətəm nəutasək u rəueiu, nəutatig e nəuviriən pəhriən. In nəuviriən pəhriən mətəu-
inu onəkotaləh.
22 Onəkotatig e nəuviriən pəhriən nian nətəmimi kəutəməki e təmah, kəni kəsegəhaniən
e təmah məmə onəkotol nati kətiəh itəmah min ilah, kəni kətəni rah itəmah, kəni

* **6:15** Afin-to futnot e Mat 10:4. † **6:16** Iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Saimon, ilau u Saimon Pitə mine Saimon u kətauin lan məmə Selot. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jemis, ilau u Jemis nəti Səpəti mine Jemis nəti Alfiəs. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jutəs, inu Jutəs Iskariot mine Jutəs nəti Jemis u kətauin pisin məmə Tateas e nauəuə rəha Matiu. **6:21** Sam 126:5-6; Aes 61:3; Nəh 7:16-17

kətərəkin nərgɨ təmah məmə itəmah rəha iərmis min, kəni ilah kautol noliən min əha kəm təmah mətəu-inu iəu Nəti iətəmimi, kəni itəmah rəhak min.
23 E nian min əha, nəkotagiən, kəni motəmako e nagiəniən mətəu-inu nətəouiən asoli rəhatəmah rəha natimnati min əha tətatig e negəu e neai. Nikitəmah otagiən mətəu tipilah min kəmotol noliən kətiəh əmə kəm iəni min aupən ikin.
24 Mətəu, kəsi, nərahiən asoli otuva o təmah u rəhatəmah nautə tepət rəueiu mətəu-inu, ninotos rəkis nagiəniən rəfin iətəm onəkotos,
25 Kəsi, nərahiən asoli otuva o təmah nətəm nəutauən pik məutətəu təuvir lanəha rəueiu mətəu-inu, nəumis otəpanus itəmah.
Kəsi, nahməiən asoli otuva o təmah nətəm nəutalәh əha rəueiu mətəu-inu, onəpanotasək agin.
26 Kəsi, nərahiən asoli otuva o təmah nian nətəmimi min kautləfəri nərgɨ təmah mətəu-inu, tipilah min kəməutləfəri lanəha nərgɨ iəni eiuə min aupən ikin."

Otolkeikei rəhatəmah min tikimir min
(Mat 5:38-48; 7:12)

27 Kəni təməni min məmə, "Mətəu iətəni kəm təmah nətəm nəutətəlig lak motəhrun məmə, onəkotəkeikei məutolkeikei rəhatəmah tikimir min, kəni məutol təuvir kəm nətəm kəutəməki e təmah,
28 kəni nian nətəmimi kəutəuiakən e təmah, mətəu itəmah onəkotəni=pən kəm Uhgin məmə otəfən rəhan nəuviriən kəm lah, kəni onəkotəfaki o nətəmimi u kautol tərah e təmah.
29 "Okəmə suah kəti tem nikapim, əfən min nəven tem. Okəmə suah kəti tos rəham kot, kəni ətəhtul maru min o nəfən miniən rəham sot.
30 Kəni əfən min nati nak kəm iətəmimi kəti nəmə teasiə lam, kəni iətəmimi kəti təmos rəham nəuvein natimnati, əpəh əmə, məsətapuəhiən lan.
31 Kəni otol təuvir kəm nətəmimi rəfin e noliən min rəfin iətəm nəkotolkeikei məmə nətəmimi okotol kəm təmah.
32 "Nikitəmah təsəhtiən məmə okləfəri itəmah nəmə itəmah nautolkeikei əmə nətəmimi min u kotolkeikei əmə itəmah mətəu-inu, nətəmi kotərah min, ilah min kotolkeikei ilah min.
33 Nikitəmah təsəhtiən məmə okləfəri itəmah nəmə itəmah nautol təuvir əmə kəm nətəmi min u kautol təuvir əmə kəm təmah. Mətəu-inu nətəm kotərah min kautol min nati kətiəh.
34 Nikitəmah təsəhtiən məmə okəni-vivi itəmah nəmə nautegəhan e natimnati kəm nətəmi nəuvein nətəm ilah kotəhrun nalpin-pinəiən nitain kəm təmah. Mətəu-inu nətəmimi kotərah, ilah min kəutegəhan e natimnati kəm lah min məmə nian kəti kəpanos=pən min nitain.
35 "Mətəu onəkotəkeikei məutolkeikei rəhatəmah min tikimir min, kəni mautol təuvir kəm lah, kəni mautegəhan=pən e natimnati u kəmotos məmə okəsotalpiniən. Okəmə onautol lanəha, rəhatəmah nətəouiən asoli tətatig, kəni nəkəhuva nenəti Uhgin Iliis Agin, mətəu-inu in tatol təuvir kəm nətəm kəutaumis min, kəni matol təuvir min kəm nətəmi u kəsotəniən məmə nikilah tagiən o natimnati təuvir u in tatol kəm lah.
36 Mətəu onəkotolkeikei nətəmimi təhmen əmə e rəhatəmah Tatə tatolkeikei nətəmimi."

Səniən noliən rəha iətəmimi
(Mat 7:1-5,17-27; 12:34-35)

37 Kəni Iesu təməni məmə, "Onəsəniən noliən rəha iətəmimi məmə tərah, pəh kəsəniən rəham noliən məmə tərah; onəsəniən məmə suah kəti otəkeikei mos nalpiniən o təfagə tərah rəhan, kəni pəh okəsəniən məmə ik onəkəkeikei mos nalpiniən o təfagə tərah kəti rəham; salpiniən malu e noliən tərah rəha iətəmimi u tatol kəm ik, kəni pəh kəsalpiniən kalu e noliən tərah rəham.
38 Ətuati, məfən kəm nətəmimi, kəni Uhgin otəfinə natimnati tepət tepət kəm ik, təhmen e kətim u təməri kasin-asin kargin təri məriauəh kəni mətauvəregin u okəfinə e nəhlməm. Okəmə nəkəfən tepət, okəfinə tepət kəm ik, mətəu nəmə nəkəfən təkəku əmə, okəfinə əmə təkəku kəm ik."
39 Kəni in təməni nəghatiən əuhlin kəti kəm lah məmə, "Iətəmi nəhmtin təpis ko təsitiən iətəmi kəti min u nəhmtin təpis min. !Kəsi, okiauvig=pən e nipəg asoli!
40 Iətəm kətəgətun, in təsapirəkisiən rəhan iəgətun, mətəu iətəmi u tətətəlig vivi mətitəu=pən iəgətun e nətəligiən min rəfin, in otuva məhmen e rəhan iəgətun.
41 "? Təhro nətəni nipispisi nigi e nəhmti piam, mətəu nikim təsəhtiən nigi asoli agin e nəhmtəm?

6:22 Jon 15:19; 16:2; 1Pitə 4:14 **6:31** Mat 7:12 **6:37** Mat 6:14 **6:38** Mak 4:24 **6:39** Mat 15:14 **6:40** Mat 10:24-25

42 ? Nəmə nəsəhruniən nigi asoli e nəhmtəm, kəni onəkəhro mos rəkis nipispisi nigi e nəhmti piam? !Itəmah nəfaki eiuə min! Aupən mos rəkis nigi asoli e nəhmtəm, kəni məhrun neruhiən niftəni e nəhmti piam kəti."
43 Mətəu Iesu təkeikei mətəni məmə, "Ko nigi katun kəti kotəsəuəiən e nigi kəsuniən, təhmen=pən əmə e nigi kəsuniən ko təsəuəiən e nigi katun,
44 mətəu kəhrun neruhiən nigi e nəuan. Ko iətəmi təsəhliən nəua nigi katun e nigi akonə, kəni ko iətəmi təsəhliən nəua nigi ətəhiən e nəuaniləuis arfu.
45 Iətəmi təuvir, nikin təriauəh e natimnati təuvir min, kəni in tatol natimnati təuvir. Kəni iətəm tərah, nikin təriauəh əmə e noliən tərah min, kəni in tatol əmə noliən tərah; mətəu-inu e nian in tətəghati, kəni natimnati min əha e nikin kautohiet."
46 Kəni Iesu təməni məmə, "? Təhro nəutauin lak məmə 'Iərmənig, Iərmənig,' mətəu nəsotoliən nati iətəni?
47 Pəh iəkəgətun itəmah e noliən rəha suah kəti iətəm təmuva ohniəu, kəni mətətəu nəghatiən min rəhak, kəni matol natimnati min iətəm iətəni ilah.
48 "Kəni in təhmen əmə e iətəmimi u təmol rəhan nimə. Təmaupən mel niftəni meiuaiu muvən mafəl vivi kəpiel əpəha ləhtəni, kəni mol pən rəhan nimə ikin. Nian nuhuən təməfuv maiu mahruəh muva məlәs pikin, mətəu təsəlauəliən lan, mətəu-inu təmol təskasik.
49 Mətəu iətəmi iətəm tətətəu nəghatiən rəhak kəni məsoliən, in təhmen=pən e iətəm təmol pəri rəhan nimə əmə e niftəni. Nian nuhuən təməfuv maiu mahruəh muva məlәs pikin nimə, kəni əmeiko təmei morin məhapu-əhapu."

7

Nəhatətəiən rəha iətəmi asoli kəti rəha soldiə min
(Mat 8:5-13)

1 Nian Iesu təməghati rəkis kəm nətəmimi, kəni in təmuvən əpəha e taun Kapeniəm.
2 Kəni ikin əha, iətəmi asoli kəti rəha soldiə min rəha nətəm Rom tətatig, kəni slef kəti əha ikin rəhan iətəmimi in tolkeikei pik, mətəu slef əha tatimis pik, rəhan nahməiən tepət.
3 Kəni e nian iətəmi asoli əha təmətəu nəniən rəha Iesu, kəni in təmahli rəkis nətəmi asoli nəuvein rəha nətəm Isrel məmə okəhuvən motəni=pən kəm Iesu məmə otuvən mol vi rəhan slef.
4 Kəni nətəmi asoli min əha kəməhuva moteh Iesu, məutətapuəh əskasik ohni mautəni məmə, "Iərmənig, təhruahru əmə məmə nəkasiru e suah kəha,
5 mətəu-inu in tolkeikei pik kitah nətəm Isrel, kəni in təmasiru mol nimə rəha nuha-puminiən."
6 Kəni Iesu təmitəu=pən ilah. Kəni nian kinəhuva iuəkir o nimə, iətəmi asoli rəha soldiə min tahli=pən rəhan min nətəmimi kəhuvən moteruh Iesu məutəni rəhan nəghatiən u məmə, "Iərmənig, suvaiən nahgim təsikəiən, mətəu-inu iəu iəsəhmeniən məmə nəkuva imak ikin.
7 Kəni tol lanu, iəu iəsəhmeniən mə iəkuva meh ik. Ik iətəmi asoli kəti, mətəu iəu iətəmi əkəku əmə. Mətəu əghati əmə, kəni rəhak iol əhruin, in otətəu təuvir min.
8 Iəkəhrun məmə ik natos narmənigiən məmə nimisiən otəkeikei mol nəuiam. Iəkəhrun mətəu-inu iəu min, rəhak nətəmi asoli min kəutarmənig lak, kəni iatol nəuialah. Kəni soldiə min nəuvein əha ikin nətəm iəu iətarmənig e lah. Nəmə iəkəni kəm kəti məmə, 'Uvən,' kəni tuvən. Kəni nəmə iəkəni kəm kəti məmə, 'Va,' kəni tuva. Kəni nəmə iəkəni kəm rəhak slef məmə, 'Ol nati u,' kəni tol nati əha."
9 Nian Iesu təmətəu nəghatiən u, narmin təmiuvig pik o nəghatiən rəha suah u. Kəni in təmeirair məni=pən kəm nəhlin nətəmimi u kəutəhtul uərisig lan məmə, "Iəkəni kəm təmah məmə, suah u səniəmə in iətəm Isrel. Kəni nati əpnapin nətəm Isrel, mətəu iəseruhiən ilah kəti rəhan nəhatətəiən iahgin təhmen=pən lan."
10 Kəni e nian iahlirəkis min rəha iətəmi asoli kəmohtəlig=pən imə, kəni moteruh iol əhruin əha tinəsanən rəkis.

Iesu təmosmiəgəh nəti pətalimis kəti

11 Kəni təsuvəhiən e natimnati min u, Iesu təmuvən e taun kəti nərgin u Nain, ilah rəhan min nətəmimi mine nimənin nətəmimi tepət kautəhuərisig lan.
12 Kəmol nipai e kəpiel titəlau e taun əha, kəni nian Iesu təmuva iuəkir o namtihluə rəha taun, meruh nətəmimi kautsipən e taun mautələs iətəm təmimis kəti. In iətəm aluə iərman, nəti pətalimis kəti in kətiəh əmə. Kəni nimənin nətəmimi tepət e taun əha kəutaliuək pəti ilah pətalimis əha.
13 Mətəu nian Iərmənig təmeh pətalimis əha, nikin tahmə pik ohni, kəni məni=pən kəm in məmə, "Sasəkiən."

6:45 Mat 7:17-20; 12:34-35 **6:46** Mat 7:21

14 Kəni in təmuvən mek uvləuvlə u kətəlis suah u təmimis lan, kəni kəmotəhtul. Kəni Iesu
təməni=pən məmə, "!Iətəm aluə! !Iətəni kəm ik məmə, əhtul!"
15 Kəni iətəm təmimis təməmiəgəh kəni məhtul, kəni minətəghati. Kəni Iesu təfən iətəm
aluə əha kəm rəhan mamə.
16 Nətəmimi rəfin kəmotəgin məutərəmrumin, kəni mautəni-vivi Uhgin məmə, "!Iəni asoli
kəti tinuva u rəueiu kəutatig kitah min!" Kəni məutəni min məmə, "!Uhgin təmuva məmə
otasiru e rəhan min nətəmimi!"
17 Kəni nanusiən rəha Iesu təmaiu mitəlau ikin min rəfin e nitəni Jutiə kəni e niftəni min
rəfin min iuəkir ohni.

Iesu mine Jon Bəptais
(Mat 11:2-19)

18 Nətəmimi rəha Jon Bəptais kəmotəni=pən kəm in natimnati rəfin iətəm Iesu təmol ilah.
Kəni Jon Bəptais təmauin e rəhan keiu iətəmimi mil kiəuva ohni,
19 kəni tahli rəkis ilau məmə okian mueruh Iərmənig muətapuəh ohni məmə, "?Təhro? ?
Ik u iətəm kəmətəni aupən məmə suah kəti otuva, uə itimah iəutəhtahnin iətəmimi kəti min
məmə otəpanuva min?"
20 Kəni nian suah mil kəmiəuva mueruh Iesu, kəmuəni=pən kəm in məmə, "Jon Bəptais
təmahli=pa itimlau iəkiəuva məmə iəkuətapuəh ohnik məmə, '?Təhro? ?Ik u iətəm kəmətəni
aupən məmə suah kəti otuva, uə itimah iəutəhtahnin iətəmimi kəti min məmə otəpanuva
min?' "
21 Kəni e nian əmə əha ilau kəmiəuva mueruh Iesu lan, mətəu Iesu tatol nimisiən tepət
kotəuvir. Nəuvein kautos nimisiən pisin pisin min, nəuvein narmin tərah tətatig e lah. Kəni
nətəmimi tepət nəhmti lah tərah, mətəu Iesu təmol vivi ilah.
22 Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, "Iatəlig mian muəni=pən natimnati min ərəfin u
kəm Jon, nati iətəm nəmuətəu kəni mueruh. Nətəmi nəhmtilah təpis kinauteruh nati. Kəni
nətəmimi nətəm nəhlkilah tərah kinotətəu təuvir kəni minəutaliuək. Kəni nətəmimi min
u kəmotos nimisiən leprosi, nilosilah tinəuvir. Kəni nətəmimi min u nipəgtəlgilah təmalu,
rəueiu əha kinautətəu nati. Kəni nətəmimi min u kəmohmis, kinotəmiəgəh min. Kəni rəueiu,
iətəmi kəti tinatəni pətigəm nanusiən təuvir kəm nanrah min.
23 Iətəmimi otatig e nəuviriən pəhriən nəmə in təsəhlmaniən e nəhatətəiən lak o natimnati
min iətəm iəu iatol uə iəsoliən." *
24 Nian iahləpis mil rəha Jon ilau kəmiatəlig min, kəni Iesu tinətuəuin mətəghati e Jon kəm
nətəmimi min u kəutəharəg əha ikin, mətəni məmə, "?Aupən, nəmautəhuvən ikin təpiə-məpiə
ikin məmə nəkoteh nak? ?Nəməhuvən məmə nəkotafu iətəmi əpnapin əmə kəti təhmen e
nimanuvehli əfəməh iətəm nimətagi tətalifu alifu əpnapin əmə? Kəpə.
25 ?Kəni təhro itəmah nəmohiet, məmə nəkotafu iətəmi kəti iətəm tatuvən e napən təuvir
nəhmtin tiəkis? Kəpə. Nətəmimi kautəhuvən e napən təuvir, məutagiən əmə o rəhalah nautə,
ilah kəutatig e nimə təuvir min təhmen e rəha kig.
26 ?Mətəu nati nak əha nəməhuvən məmə nəkoteruh, iəni kəti, uə? Əuəh, pəhriən, mətəu
iətəni kəm təmah məmə in ilis tapirəkis iəni.
27 Suah u inu Nauəuə Rəha Uhgin təmətəghati lan. Uhgin təməni məmə, 'Otafu-to.
Iətahli=pinə iahləpis iətəm otos rəhak nəghatiən. In otaupən lam məmə otol əpenə-penə e
rəham suaru.'
28 Iətəni kəm təmah məmə, nətəmi u kəmotair e niftəni u, kəti təsapirəkisiən suah kəha Jon.
Kəni mətəu iətəmi in ləhtəni agin e Narmənigiən Rəha Uhgin, in ilis tapirəkis Jon."
29 Nian nətəmi əpnapin, mine nətəmimi rəha nosiən takis kəmotətəu nəghatiən rəha Iesu,
ilah kəmotəni məmə suaru rəha Uhgin in suaru əhruahru. Kəutəni lanəha mətəu-inu Jon
təmol bəptais rəkis e lah.
30 Mətəu Farəsi min mine nəgətun min rəha Lou, ilah kəməsotosiən bəptais rəha Jon, kəni
inəha ilah kəmotəpəh suaru rəha Uhgin e nəmiəgəhiən rəhalah.
31 Kəni Iesu təməghati min məmə, "?Oiəkəni noliən rəha nətəmimi u rəueiu, məmə təhmen
e nak? ?Kəni rəhalah nətəligiən təhro?
32 Ilah kotəhmen=pən e kəlkələh min kəutəharəg ikin katol makit ikin məutahkul
məutauin e lah min nəuvein məmə, 'Itimah iəmotahli nau kəm təmah məmə onəkautol
danis rəha nagiəniən lan, mətəu itəmah nəsotoliən danis. Kəni itimah iəməutasək eiuə rəha
nimisiən, mətəu nəsotasəkiən kitah min itəmah.'

7:15 1King 17:23; 2King 4:36 **7:16** Luk 1:68 **7:20** Sam 40:7; Mal 3:1; Nəh 1:8 **7:22** Aes 35:5-6; 61:1; Luk 4:18

* **7:23** E nian rəha Iesu, nətəmimi tepət kəutəsal=pən o Kristo iətəm otəpanuva. Mətəu nikilah təhti məmə in otol noliən pisin e noliən rəha Iesu. Nikilah təhti məmə Kristo otos nəsanəniən o nəluaginiən o kəpmən rəha Rom. **7:26** Luk 1:76
7:27 Mal 3:1 **7:29** Luk 3:12 **7:30** Mat 21:32

33 “Iatəni lanu mətəu-inu nian Jon Bəptais təmuva, mətətuakəm məsuniən nauəniən nian
tepət o nəfakiən, məsəmnimiən wain. Kəni itəmah nəutəni məmə, ‘Suah kəha, narmin tərah
kəti tətatig lan.’
34 Mətəu iəu, Nəti Iətəmimi, iəmuva mətauən mətəmnim wain, kəni itəmah nəutəni məmə,
‘!Otafu-to, suah kəha in iətəmimi rəha nauən pikiən mine iətəmimi rəha napisiən, kəni mətan
pəti ilah nətəmimi rəha nosiən məni rəha takis, mine nətəmimi nətəm nol təfagə tərah!’
35 Mətəu neinatigiən rəha Uhgin mine nəlpəkauiən rəhan in təhruahru məmə itimlau Jon
iatuol nati in tolkeikei. Kəni nəmiəgəhiən rəha nətəmimi u kəutəhatətə lanəha tətəgətun
məmə inu nipəhriəniən.”

Pətan tərah kəti təməueiu nəhlki Iesu e səntə

36 Kəni Farəsi kəti, nərgin u Saimon, in təmauin e Iesu məmə otuvən mauən e rəhan nimə.
Kəni Iesu təmuvən lahuənu, kəni muvən imə e nimə rəha Farəsi u mətəharəg məmə otauən.†
37 Kəni pətan kəti e taun əha in iol təfagə tərah, təmətəu məmə Iesu tətauən əpəha ima Farəsi
ikin. Kəni in təmos səntə kəti muva iətəm nəhmtin tiəkis. Səntə u e pətəl kəmol e kəpiel iətəm
nəhmtin tiəkis, kətəni kəmə alapastə.
38 Kəni in təmuva iuəkir o Iesu məhtul e nikali nəhlkin mətasək, nəhu nəhmtin tahli=pən
e nəhlki Iesu mol nəhlkin təpirig. Kəni təmafəl nəhu nəhmtin e nəhlki Iesu e nəuanun, kəni
matek nəhlki Iesu e nikapin mətəfən nisiaiən kəm in,‡ kəni mol=pən səntə e nəhlkin.
39 Kəni Farəsi u təmeh nati u, kəni məni aru e nikin məmə, “Nəmə suah u in iəni pəhriən,
ko in təhrun əmə noliən rəha pətan əha iətəm tatek nəhlkin, məmə in iol təfagə tərah.”
40 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Saimon, iəkolkeikei məmə iəkəni nati kəti kəm ik.”
Kəni Saimon təni məmə, “Əuəh, Iəgətun, nati nak?”
41 Kəni Iesu təni məmə, “Suah keiu, rəhalau məni təsəhmeniən, kəni iərmənig kəti təməfən
məni nəuvein kəm lau, mə nian kəti kəmənuhalpin rəhan məni. Kəti təmos faif-hanrit
tənariəs, kəni kəti tos fifti tənariəs.§
42 Nian ilau kinuəruru nalpiniən, kəni iərmənig təməni məmə, ‘uəpəh əmə nalpiniən məni
u nəmuos.’ ?Kəni suah mil u in pəhruvən lan otolkeikei pik iərmənig?”
43 Kəni Saimon in təni məmə, “Nikik təhti məmə iətəm u in təmos məni tepət, iərmənig in
nikin təmepət ohni, in otolkeikei pik iərmənig.” Kəni Iesu təməni məmə, “Nəməni pəhriən.”
44 Kəni Iesu təmeirair meruh pətan u, kəni məni=pən kəm Saimon məmə, “? Saimon,
nəmeh pətan u, uə kəpə? Nian iəmuva imam ikin, ik nəsəfaiən nəhu kəti o nəueiuiən nəhlkək,
mətəu pətan u, in təməueiu nəhlkək e nəhu nəhmtin mafəl e nəuanun.
45 Nian iəmuva, kəni Saimon, ik nəməsoliən nəmtətiən kəti məmə nəkolkeikei iəu. Mətəu
pətan u, tatek əmə nəhlkək e nikapin lanko, kəni noliən rəhan tətəgətun məmə in tolkeikei
iəu.
46 Saimon, ik nəməsəueiuiən rəhk-kapə e kaliku nəuvetin, mətəu pətan u, in təməueiu
nəhlkək e səntə iətəm nati kəti nəhmtin tiəkis.
47 Kəni tol lanu iətəni kəm ik məmə, inafəl rəkis rəhan təfagə tərah min u tepət pik, kəni tol
lanu, noliən min əha iətəm təmol, tətəgətun məmə tolkeikei pik iəu. Mətəu nian iətos rəkis
təfagə tərah rəha iətəmimi nəuan nəuvetin əmə, kəni kəsi, rəhan nolkeikeiən in natiəkəku
ohniəu.”
48 Kəni Iesu təməni=pən kəm pətan u məmə, “Rəham təfagə tərah min, iəu inafəl rəkis.”
49 Kəni nətəmimi nəuvein min iətəm kəməutauən ilah min, kəutəni kəm lah min məmə, “?
Iətəmimi naku təni məmə tatos rəkis təfagə tərah rəha iətəmimi?”
50 Mətəu Iesu təməni=pən kəm pətan u məmə, “Uhgin tinosmiəgəh ik mətəu-inu nəməhatətə
lak. Kəni uvən, pəh nəməlinuiən rəha Uhgin tətatig ohnik.”

8

Nipətan min u kəmautasiru e Iesu

1 Uərisig e natimnati min əha, Iesu in tətaliuək matuvən e taun min nəuvein mine lahuənu
min nəuvein. In mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin kəni mətanus pətigəm nanusiən təuvir
rəha Narmənigiən Rəha Uhgin. Kəni e nian əha, tueləf aposil min rəhan kəməutohtəu=pən.

7:34 Luk 15:2 † **7:36** Nian min nəuvein, nətəm Isrel kəutohtəu=pən noliən rəha nətəm Kris mine nətəm Rom nian kəutauən. Mətəu tepil rəhalah in ləhtəni agin, kəni nətəmimi kəutəməhli e nikali lah motol nəhlmilah tatəu pəri kəugə lah, kəni nəhlmi lah maru tatos nauəniən mautun. Kəni mautuahru əmə e nəhlkilah kateruh əmə. Inu Iesu təmol lanu nian pətan əha təmuva məueiu nəhlkin. Eruh narmin e Mat 26. **7:37** Mat 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3 ‡ **7:38** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, pətan əha təmek nəhlki Iesu e nohlin, kəni inu nəmtətiən rəha nisiaiən, kəni nikin tagiən o natimnati iətəm Iesu təmol kəm in. § **7:41** “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, faif-hanrit (500) tənariəs təhmen e faif-hanrit-tausin vatu (500,000 vatu), kəni fifti (50) tənariəs təhmen e fifti-tausin vatu (50,000 vatu).
7:50 Luk 8:48; 18:42

2 Kəni nipətan nəuvein min kəmautuərisig e Iesu, inu aupən ilah kəmautohmis, uə kəmautos
narmin tərah min e lah, mətəu Iesu in təməhgi pətigəm narmin tərah min kəni mol vi rəhalah
nimisiən. Nərgi nipətan min u Meri u kətəni məmə Maktələ u Iesu təməhgi pətigəm narmin
tərah səpin lan;
3 mine Joana pətauəhli rəha Jusa iətəm in tepət e nətəmimi nətəm kautol uək e nimə rəha kig
Herot Antipas; mine Susana; mine nipətan tepət min. Nipətan min u kəutəfən rəhalah məni
o nosiən nəhmti natimnati o nasiruiən e Iesu mine rəhan tueləf nətəmimi min.

Nəghatiən əuhlin e niftəni
(Mat 13:1-23; Mak 4:1-20)

4 Nətəmimi min tepət kəmotsipən e taun min tepət məhuva o Iesu. Nian kəməhuva
məutəhtul titəlau lan, kəni təməni nəghatiən əuhlin u kəm lah,
5 "Suah kəti, rəha nərfeiən nikiti wit, təmuvən mətearəgrəg e nikiti wit əpəha e nasumiən.
Kəni nəuvein timərəgrəg e suaru, mətəu nətəmimi kəməhuva motaliuək lan, kəni mənig min
kəməhuva motun rəkis ilah.
6 Kəni nikitin nəuvein kohmərəgrəg=pən e niftəni nəuan nəuvetin iətəm kəpiel əha ləhtəni
lan. Nian koteviə, kəni motaukei mətəu-inu nəhu tikə ləhtəni ikin.
7 Kəni nikiti wit nəuvein kəmotəmei=pən e niki niləuis u tol nihlin, kəni nian nikiti wit min
koteviə mətəu niləuis tətatu-atu ilah kəni kohmis.
8 Mətəu nikiti wit nəuvein kəmotəmei=pən e niftəni təuvir kəni moteviə kəni motəuə e nəua
lah tepət pik təhmen=pən e uan-hanrit."
Nian Iesu təməni rəkis nəghatiən u, kəni məghati, məni kəm lah məmə, "Itəmah rəfin
matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u."
9 Kəni nətəmimi rəha Iesu kəmotətapuəh ohni məmə, "Əni=pa nipəti nəghatiən u kəm
timah."
10 Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, "Itəmah, Uhgin tinerəh rəkis e rəhatəmah suaru
məmə itəmah onəkotəhrun nəghatiən rəha Narmənigiən Rəha Uhgin iətəm tətəhluaig. Mətəu
nətəmimi min nəuvein, ilah kautos əmə e nəghatiən əuhlin min, məmə ilah okoteh, mətəu
kotəruru, kəni ilah okəutətəu, mətəu ko kəsotəhruniən."
11 Kəni Iesu in təməni məmə, "Nipəti nəghatiən u tol lanu. Nikiti wit tətəgətun=pən
nəghatiən rəha Uhgin.
12 Nikiti wit iətəm təməmei e suaru tətəgətun=pən nətəmimi min u kəutətəu nəghatiən rəha
Uhgin, mətəu Setən tatos rəkis nəghatiən rəha Uhgin e rəhalah nətəligiən məmə okəsotosiən
nipəhriəniən lan, mə Uhgin otəsosmiəgəhiən ilah.
13 "Nikiti wit min u kəmotəmei=pən niftəni u təkəku kəpiel əha ləhtəni, kəutəgətun=pən
nətəmimi u kəutətəu nəghatiən rəha Uhgin, nikilah tətagiən ohni. Mətəu nokilah
təseiuaiuiən isəu, ilah kəutəhatətə e nian əkuəkir əmə. Mətəu nian nəfeifeiən tuva, uə
nərahiən tuva e nəmiəgəhiən rəhalah, kəni ilah kotəmei e rəhalah nəhatətəiən.
14 "Kəni nikiti wit min u kəmotəmei=pən e niki niləuis, kəutəgətun=pən nətəmimi u
kəmotətəu nəghatiən rəha Uhgin, mətəu natimnati tepət tətatu-atu=pən e nəmiəgəhiən
rəhalah, mətəu ilah kəutətəlig pik e natimnati rəha nəmiəgəhiən rəhalah, uə ilah kotolkeikei
nautə tepət, uə ilah kotolkeikei məmə okotətəu təuvir e rəhalah nəmiəgəhiən. Kəni
nəmiəgəhiən rəhalah təsəuəiən e nati təuvir kəti e nəghatiən rəha Uhgin.
15 "Mətəu nikiti wit min u kəmotəmei e niftəni təuvir, kəutəgətun=pən nətəmimi
u kəmotətəu nəghatiən rəha Uhgin, kəni nikilah təhruahru kəni məuvir, kəni ilah
kəmotaskəlim nəghatiən rəha Uhgin tiəkis e nikilah. Kəni ilah kotəuə e nəmiəgəhiən təuvir."

Otaharu pəri lait e tepil
(Mak 4:21-25)

16 Kəni Iesu təməni=pən məmə, "?Pəh tətasiəpən e lait kəni masuəpəpim lan e bəkit, uə
taharu=pən e nipəg pet? !Kəpə! Kəsoliən lanəha. Nian nəkotasiə e lait, kəni motaharu pəri e
tepil məmə nətəmimi okoteruh nati lan.
17 Kəni tol min lanəha, nəmə suah kəti tətəhluaig e nati kəti, mətəu Uhgin in otol əpu in,
kəni nəmə suah kəti tatos oneuən nəghatiən kəti, mətəu Uhgin in otəni əpu.
18 Nəghatiən u nəutətəu, otətəlig vivi lan. Iətəmi u in tinəhrun rəkis nipəti nəghatiən rəhak,
in təhrun nosiən tepət təhmin. Mətəu iətəmi u təsəhruniən, in otəmkarəpən e nati iətəm nikin
tətəhti məmə tatos."

Mamə rəha Iesu mine pian min
(Mat 12:46-50; Mak 3:31-35)

8:2 Mat 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49 **8:10** Aes 6:9 **8:16** Mat 5:15; Luk 11:33 **8:17** Mat 10:26; Luk 12:2
8:18 Mat 25:29; Luk 19:26

19 Kəni e nian əha, mamə rəha Iesu mine pian min kəməhuva məmə okoteh, mətəu ko
kəsəhuvəniən iuəkir moteh mətəu nətəmimi tepət kəutətəlig lan.
20 Kəni nətəmimi kəmotəni=pən kəm in məmə, "Mamə rəham mine piam min ilah əpəha
ihluə kəutəhtul, ilah kotolkeikei məmə okoteruh ik."
21 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Nətəmimi rəfin u nətəm kəutətəu nəghatiən rəha
Uhgin kəni məutohtəu=pən, ilah u rəhak nətəmimi min, ilah rəhak min mamə min mine piak
min."

Iesu təməniəhu nimətagi asoli e nəhu Lek Kaləli
(Mat 8:23-27; Mak 4:35-41)

22 Nian kəti Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməhuvən e bot kəti, kəni in təməni=pən kəm
lah məmə, "Pəh kəhuvən e nikali lek e nitəni=pən." Kəni kəmotiuvi nivən mohiet.
23 Nian bot tinətaiu, kəni Iesu təmuvən mətapili. Kəni nimətagi asoli kəti təmeiuaiu=pən e
nəhu əha, kəni nəhu tinatuvən e nipəgnəua bot, kəni iuəkir əmə bot tamnim.
24 Kəni kəmotəhgi-pəri Iesu kəni motəni, "!Ei, Iətəmi asoli! !Ei, Iətəmi asoli! Air-tə, okohmis
rəueiu!"
Kəni Iesu təmair magət məniəhu nimətagi mine peau-peau asoli min. Kəni nimətagi
təmohrahli nəhlmin, kəni təməməlinu.
25 Kəni Iesu təməni kəm lah məmə, "Təhro? ?Rəhatəmah iə nəhatətəiən?"
Mətəu ilah kinotəgin, kəni narmilah təmiuvig min, kəni minautəni=pən kəm lah min
məmə, "!Ei! ?Iətəmimi nak u? Nati əpnapin nimətagi mine nəhu, mətəu kətuətəlig e rəhan
nəghatiən matuol."

Iesu təməhgi pətigəm
narmin tərah e suah kəti
(Mat 8:28-34; Mak 5:1-20)

26 Kəni ilah kəməhuva mohietigəm=pa ima nətəm Kerasa ikin, inəha e nitəni=pən e nəhu
u, kəni məhuvari.
27 Nian Iesu təmuvari, kəni əmeiko iətəmimi kəti əha ikin təmuva meh. Suah u, narmin
tərah min kəutatig lan, kəni in aupən in təsuvəniən e napən, kəni in təsapiliən imə, mətəu in
tətatig əmə əha e nipəg kəpiel min, ikin katitənim nətəmimi ikin.
28-29 Aupən ikin, nian tepət, narmin tərah əha tatol in tətalməli pik, kəni nətəmimi kəutəlis
nəhlkin mine nəhlmin e sen məmə otaskəlim tiəkis mauteh məmə otəsərəkiniən natimnati.
Mətəu nian rəfin təteatuv-eatuv sen min əha, kəni narmin tərah tətəkeikei kəm in məmə otiet
magim muvən əpəha ikin təpiə-məpiə ikin.
Mətəu nian ialməli u təmeh Iesu, təmearəg əfəməh, muva morin=pən e nəhlki Iesu, kəni
mətagət məmə, "!Iesu, Nəti Uhgin Ilis Agin! ?Nəmə nəkəhro lak? !Əui, iətətapuəh ohnik məmə
onəsoliən nalpiniən asoli kəti kəm iəu!" Narmin tərah u təməni lanu mətəu-inu Iesu təməni
rəkis məmə in otiet magim e suah u.
30 Kəni Iesu təmətapuəh ohni məmə, "?Nərgəm pəh?" Kəni in təməni məmə, "Nimənin
Tepət." Təməni lanəha mətəu-inu narmin tərah min tepət kəməutatig lan.
31 Kəni narmin tərah min kəmotətapuəh əskasik o Iesu məmə, "Onəsahli-pəniən itimah e
nipəg iətəm naunun tikə tapinəpu ikin, u imə nalpiniən."
32 Kəni ikin əha e nikali nitəuət, pikəh min tepət kəutauən məutan əha ikin. Kəni narmin
tərah min kəməutasək=pən məutəni=pən kəm Iesu məmə, "Əui, egəhan e timah iəkəhuvən e
pikəh min əha." Kəni Iesu təmegəhan e lah kəhuvən.
33 Kəni narmin tərah min u kəmohiet e suah u məhuvən e pikəh min, kəni pikəh min ilah
rəfin kəmotaiu məuteiuaiu e nipatu, kəni motiuvig=pən e nəhu motamnim.
34 Nian nətəmimi nətəm kəutaugin pikəh min kəmoteh nati u, kohiet motagim məhuvən
məutəni pətigəm nanusiən rəha natimnati min u e taun rəhalah mine ikin min rəfin titəlau-
təlau.
35 Kəni nətəmimi kəmohiet e taun məhuvən məmə okoteruh natimnati min əha. Kəni
kəməhuva moteruh Iesu, kəni moteh min suah u narmin tərah min kəmohiet rəkis lan, in
tətəharəg e nəhlki Iesu kəni nəpəh nalməliən, kəni minəfən rəkis rəhan napən. Kəni nətəm e
taun u kəmotəgin.
36 Kəni nətəmimi u kəmoteh əhruahru nati u e nəhmtilah, ilah kəmotanus tatuvən kəm
nətəmimi nəuvein min məutəni pətigəm məmə Iesu təməhrol lanu mol vivi suah kəha, u
aupən narmin tərah min kəməutatig lan.
37 Kəni nətəmimi rəfin u kəutatig iuəkir o Kerasa, kəmotəni=pən kəm Iesu məmə otiet əha
imalah ikin mətəu-inu ilah kinəutəgin pik. Kəni əmeiko in təmuvən e bot məmə okotasuə
məhuvən nəve nəhu=pən.
38 Mətəu suah u narmin tərah min kəmohiet lan, in təmətapuəh o Iesu məmə, "!Pale, pəh
iəkuvnə kitah!" Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə,

39 “Ɨtəlig muvən imam ikin, muvən məni pətigəm natimnati min u Uhgin təmol kəm ik.”
Kəni suah u təmuvən ikin rəfin e taun u iman ikin mətəni pətigəm natimnati min iətəm Iesu
təmol kəm in.

Pətauəhli kəti iətəm tatimis mine pətan kəti iətəm təmimis
(Mat 9:18-26; Mak 5:21-43)

40 Nian Iesu təmitəlig=pa min e nitəni=pa e nəhu u, nətəmimi nikilah təmagiən məmə
koteruh min Iesu, mətəu-inu ilah kəmautəhtahnin.
41 Kəni iətəmi kəti təmuva meh, nərgin u Jaerəs, suah u in iətəmi asoli kəti rəha nimə rəha
nuhapuminiən. Təmuva meiuaiu misin nəulin e nisiaiən, mətəkeikei e nətapuəhiən kəm
Iesu məmə in otuvən əpəha iman ikin,
42 mətəu-inu nətin pətəkəku tatimis pik rəhan nahməian tepət, kəni təsuvəhiən rəueiu
timis. In nəuan kətiəh əmə, rəhan nu tueləf.
Kəni Iesu təmaliuək matuvən o pətəkəku əha, kəni nimənin nətəmimi tepət kəmotəhtul
təlau lan məutatətə əmə e lah min.
43 Kəni pətan kəti təmuva o Iesu iətəm tatos nimisiən rəhalah nipətan nian rəfin əmə minos
nu tueləf, kəni in təmuvən o nətəmimi tepət iətəm kautol mərsin, mətəu ko kəti təsol viən.
44 Kəni pətan əha in təmsipən e nəmtah Iesu ikin, kəni meapən mek nififi napən rəha Iesu,
kəni əmeiko rəueiu agin min, rəhan nimisiən təmol naunun.
45 Kəni Iesu təni məmə, “?Ei, pəh təmek iəu?”
Mətəu nətəmimi kotəni məmə, “Kəti təsekiən ik,” kəni Pitə təni məmə, “! Iətəmi asoli,
nətəmimi tepət kəutələs pikin ik.”
46 Mətəu Iesu təni məmə, “Kəpə. Iəkəhrun məmə iətəmi kəti təmek iəu mətəu-inu iəmətəu
nəsanəniən təmiet lak.”
47 Kəni nian pətan əha tinəhrun məmə ko təsəhluaigiən, in təmuva mətərəmrumin pik kəni
misin nəulin mətəfən nisiaiən kəm Iesu. Kəni e nəhmti nətəmimi rəfin, təni pətigəm kəm Iesu
məmə təmek in o nak, kəni mətəni pətigəm min məmə nian təmek in, kəni rəueiu agin min,
rəhan nimisiən təmol naunun.
48 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Nətik pətan, e rəham nəhatətəian lak, ninuva
minəuvir. Kəni atuvən, pəh nəməlinuiən rəha Uhgin tətatig ohnik.”
49 Nian Iesu təmətəghati əhanəh, kəni iətəmi kəti təmsipən ima Jaerəs ikin tiet=pa, kəni
məni kəm Jaerəs məmə, “Nətim pətəkəku tinimis rəkis. Mə iəgətun nahgin təsikəiən məmə
tuva.”
50 Mətəu nian Iesu təmətəu nəghatiən əha, in təməni=pən kəm Jaerəs məmə, “Səginiən.
Əhatətə əmə lak, kəni pətəkəku rəham, in otəmiəgəh min.”
51 Nian Iesu təmuvən mietigəm=pən lahuənu ima suah kəha, kəni mit rəkis əmə Pitə mine
Jon, mine Jemis, mine mamə mine tatə rəha pətəkəku u iətəm təmimis, məmə ilah əmə
okəhuvən imə.
52 Nətəmimi rəfin kəutasək əfəməh məutauin e pətəkəku əha, mətəu Iesu təni=pən kəm lah
məmə, “Sotasəkiən. Pətəkəku u in təsimisiən. In tətapili əmə.”
53 Kəni ilah kəmotaləh əuvsan lan mətəu-inu ilah kotəhrun məmə pətəkəku əha tinimis
rəkis.
54 Mətəu Iesu təmuvən imə, kəni meapən mos nəhlmi pətəkəku u kəni mauin lan məmə,
“Pətəkəku, əhtul.”
55 Kəni əmeiko pətəkəku əha təməmiəgəh min məhtul. Kəni Iesu təməni=pən kəm lah
məmə, “Otəfən nati kəti tun.”
56 Kəni rəhan mamə mine tatə, narmilau təmiuvig pik, mətəu Iesu təni=pən kəm lau məmə,
“Onəsuəni pətigəmiən natimnati min u kəm iətəmimi kəti.”

9

Iesu təmahli pətigəm
rəhan nətəmi tueləf
məmə okotəni pətigəm
Narmənigiən Rəha Uhgin
(Mat 10:5-15; 14:1-2; Mak 6:7-16)

1 Kəni Iesu təmoriarun rəhan min tueləf nətəmimi, kəni məfən nəsanəniən kəm lah kəni
mətegəhan=pən e rəhan nepətiən kəm lah məmə ilah kotəhrun nəhgi pətigəmiən narmin
tərah min, kəni mə ilah okotol vivi nimisiən min.
2 Kəni Iesu təmahli pətigəm ilah məmə okotəni pətigəm Narmənigiən Rəha Uhgin, kəni məmə
okotol vivi nətəmimi iətəm kəutohmis.

8:48 Luk 7:50

3 Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Nian onəkəhuvən, məsotosiən natimnati nəuvein
rəha naliuəkiən rəhatəmah, natimnati iətəm təhmen e kasikin, uə kətim, uə nauəniən, uə
məni, kəni məsotosiən napən keiu.
4 Kəni nian itəmah nəkəhuvən e lahuənu kəti məutatig e nimə kəti, nimə u inu onəkotatig
əmə lan mətəuarus nian itəmah onəkohiet lan.
5 Kəni ikin pəhruvən onəkəhuvən ikin, nəmə nətəmimi nikilah təsəginiən məmə nəkəhuva
motatig itəmah milah, kəni onəkotohrapispis rəkis niməulul e nəhlki təmah kəni mohiet. Inu
nəmtətiən kəti tətəgətun məmə nəkotəpəh ilah, kəni niki Uhgin tərah o lah.”
6 Kəni ilah kəmohiet motaliuək mautəhuvən lahuənu min məutanus pətigəm nanusiən
təuvir, kəni ikin min rəfin kautəhuvən ikin, məutəfaki kəm nətəmimi tepət, kəni kotəmiəgəh.
7 Kəni Kig Herot Antipas u in iərmənig e nitəni Kaləli, in təmətəu nanusiən rəha natimnati
min u iətəm Iesu tatol ilah. In təmətəlig lan muvən, mətəu tinəruru əfəməh mətəu-inu
nətəmimi nəuvein kəutəni məmə Jon Bəptais tinəmiəgəh min,
8 kəni nətəmimi nəuvein min kəutəni məmə Elaijə tinuva min, kəni nətəmimi nəuvein
kəutəni məmə in iəni kəti rəha Uhgin aupən ikin iətəm təməmiəgəh min.
9 Kəni Herot Antipas təməni məmə, “Jon u, iəu iəməuahtuv rəkis rəhn-kapə. ?Mətəu iətəmi
pəh u iətətəu rəhan nanusiən?” Kəni in mətəsal e Iesu məmə oteruh.

Iesu təmaugin
nətəmimi faif-tausin
(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-14)

10 Kəni aposil min rəha Iesu kəmohtəlig=pa min ohni, kəni motəni=pən kəm in natimnati
rəfin iətəm kəmotol. Kəni in təmit ilah mohiet rəkis e nətəmimi, məhuvən əpəha taun pisin
kəti min, nərgin u Petsaitə.
11 Mətəu nian nətəmimi kəmotətəu nanusiən məmə Iesu tinuva, kəni kəməhuva
mautəhuərisig e lah. Kəni Iesu nikin təmagiən əmə nian təmeruh ilah, kəni in təməgətun
ilah e Narmənigiən Rəha Uhgin, kəni mətol vivi nətəmi kautohmis kəutəmiəgəh min.
12 Kəni ləhnaiuv iuəkir tapinəpu, nətəmi tueləf rəha Iesu kəməhuva ohni məutəni məmə,
“Iərmənig. Ahli=pən nətəmimi rəfin kautəhuvən əpəha lahuənu min məmə okotəsal ikin
kəti o napiliən kəni motəsal e nauəniən kəti kotun mətəu-inu, ikinu nətəmimi kohkə ikin,
in liminan.”
13 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Kəpə, itəmah əmə. Onəkotaugin nətəmimi min
əha.” Mətəu ilah kəmotəni məmə, “Itimah iəutos əmə piret faif mine nəmu keiu. ?Təhro? ?
Nəkolkeikei məmə iəkəhuvən motos nəhmti nauəniən kəti min nig nimənin nətəmimi min
rəfin əha?”
14 Kəmotəghati lanəha mətəu nətəmimi tepət pik u kəməhuva ikin əha, nəmə kafin nəman
əmə, kəni ilah rəfin faif-tausin.
Mətəu Iesu təni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Əhuvən motəuəri ilah fifti fifti
motəni məmə okotəharəg.”
15 Kəni rəhan min nətəmimi kəmotəuəri ilah min lanəha, kəni nətəmimi rəfin
kəmotəharəg.
16 Kəni Iesu təmos piret əha faif mine nəmu u keiu, məsal-pəri əpəha e neai, kəni
məfaki=pən lan, kəni məmkəris məfən kəm rəhan min nətəmimi məmə okotəfən kəm
nətəmimi.
17 Kəni nətəmimi rəfin kəmotauən məhuvən nərfilah tasisi. Kəni kotəpəh nipispisi
nauəniən, kəni nətəmimi rəha Iesu kəmotaipei=pən e kətim asoli ilah tueləf kotəri vivi.

Pitə təməni məmə
Iesu in Kristo
(Mat 16:13-20; Mak 8:27-9:1)

18 Kəni nian kəti, Iesu mine rəhan min əmə nətəmimi kautatig, kəni Iesu tətəfaki kəm
Uhgin. Kəni in təmətapuəh e lah məmə, “?Nətəmimi kəutəni iəu məmə iəu pəh?”
19 Mətəu kotəni məmə, “Nəuvein kəutəni məmə ik Jon Bəptais. Kəni nəuvein kəutəni
məmə ik iəni Elaijə. Kəni nəuvein kəutəni məmə ik iəni kəti rəha Uhgin u aupən ikin iətəm
tinəmiəgəh min.”
20 Kəni Iesu təmətapuəh e lah məmə, “?Mətəu itəmah nəkotəni məmə iəu pəh?” Kəni Pitə
təni məmə, “Ik Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa.”
21 Mətəu Iesu təməniəhu əskasik ilah məmə okəsotəniən nəghatiən min əha kəm nətəmimi.
22 Kəni in təmatig məni min kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Nati kəti otəkeikei muva mol
nipəhriənian lan, məmə iəu, Nəti Iətəmimi, oiəkətəu nahməiən e natimnati tepət. Kəni nətəmi
asoli u nəhlin rəha Isrel, mine pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou, ilah okotəməki

9:5 Luk 10:4-11 **9:7** Mat 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19 **9:9** Luk 23:8 **9:19** Luk 9:7-8 **9:20** Jon 6:68-69

lak, kəni motuhamu iəu, kəni iəkimis. Mətəu nian tatol kisil lan, Uhgin otol iəkəmiəgəh min e nimisiən."
23 Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, "Iətəmi u tolkeikei məmə otuva muərisig lak, in otəkeikei məpəh natimnati min nikin tolkeikei, kəni mələs rəhan nigi kəməluau muərisig lak,
24 mətəu-inu nəmə iətəmimi tolkeikei məmə otosmiəgəh rəhan nəmiəgəhiən e niftəni u, in otəmkarəpən e rəhan nəmiəgəhiən itulin. Mətəu iətəmimi u otimis o nərgək, kəni in otos nəmiəgəhiən itulin.
25 ?Nəmə suah kəti otos rəfin natimnati rəha niftəni u, kəni mimis ohni, in otos nati təuvir nak?
26 Okəmə nəkaulis o nəniən nərgək mine rəhak nəghatiən, kəni Nəti Iətəmimi in min otaulis min ohnik e nian in otuva e nepətiən əhagəhag mine nəsanəniən rəhan, mine e nepətiən əhagəhag mine nəsanəniən rəha Tatə rəhan mine nagelo min asim.
27 Mətəu iətəni nipəhriəniən kəm təmah məmə, itəmah nəuvein u nəutəhtul u ikinu, onəkoteruh Narmənigiən Rəha Uhgin uərisig nəpanohmis."

Iesu mine Mosis mine Elaijə
(Mat 17:1-8; Mak 9:2-8)

28 Nian Iesu təməghati rəkis, iuəkir o nəfakiən kətiəh, kəni Iesu təmit Pitə, mine Jon, mine Jemis kəməhuvən əpəha ilis e nitəuət məmə in otəfaki.
29 Kəni nian in təmətəfaki, kəni rəhn-kapə təməuhlin muva mol pisin, kəni napən rəhan təmuva məruən matoraip-oraip.
30 Kəni əmeiko Mosis mine Elaijə kəmiaiet=pa muəhtul məhləghati ilahal Iesu,
31 Kəni nəhagəhagiən asoli kəti təmasiə mitəlau e lau, ilahal kəməhləghati e nimisiən rəha Iesu əpəha Jerusiləm iətəm otol nəghatiən rəha iəni min rəha Uhgin mə tuva mol nipəhriəniən lan.*
32 Mətəu Pitə mine suah mil, napiliən tinos rəkis ilahal, kəni kəmhlapili nəuvetin. Mətəu nian kəmhlair, mihlafu nəhagəhagiən asoli titəlau e Iesu, kəni kəmhleruh Mosis mine Elaijə kətuahtul ilahal Iesu.
33 Kəni nian suah mil kinətuagim rəkis e Iesu, kəni Pitə təməni=pən kəm Iesu məmə, "Iərmənig, təuvir məmə itimahal iəkluva məhlatig u ikinu. Pəh iəklol nimauvluvl kisil, rəham kəti, rəha Mosis kəti, kəni rəha Elaijə kəti." Mətəu in təmətəghati əpnapin əmə, məsəhruniən məmə nəghatiən nak u in tətəni.
34 Mətəu nian təmətəghati əhanəh, kəni nəpuə kəti təmuva məuveg ilahal, nian kəmhleruh nəpuə təməuveg ilahal, kəni kəmhləgin pik.
35 Kəni ilahal kəhlətəu nəuia suah kəti təmsipən e nəpuə, mətəni məmə, "Inu nətik iətəm iəu iəmitəpin. !Əhlətəlig vivi lan!"
36 Nian kinotətəu rəkis nəuia Uhgin təməghati, kəni Pitə mine Jon mine Jemis kəmleruh pisin əmə Iesu. Kəni e nian min əha, kəsləniən natimnati min əha kəm suah kəti min, kəməsləniən natimnati min u iətəm kəmhleruh.

Iesu təmahli pətigəm
narmin tərah e suakəku kəti
(Mat 17:14-23; Mak 9:14-32)

37 Kəni kəməni lauig lan, nian Iesu mine rəhan iətəmi milahal kəmotsipəri ilis e nitəuət moteiuaiu=pa, kəni moteh nətəmimi tepət kəməhuva ohni.
38 Kəni nətəmimi min əha kəti təmauin əfəməh e Iesu məmə, "Iəkolkeikei məmə nəkuva masiru e rəhak suakəku iərman, mətəu-inu in nəuan kətiəh əmə.
39 Nian tepət, narmin tərah kəti tətuva lan, kəni mol in tətagət pik, kəni mol nipətin tətərəmrumin pik, nəhun nəuan ruən tatiet, təhmen e nəuaui nitəhi. Narmin tərah əha tatorin pik in, kəni mətaskəlim in, kəni məsəpəhiən nian kəti.
40 Kəni iəu iəmətapuəh o rəham min nətəmimi məmə okotəhgi pətigəm narmin tərah u, mətəu ilah kotəruru nəhgi pətigəmiən."
41 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Itəmah u nətəmi rəueiu mine, rəhatəmah nəhatətəiən tikə. Kəni rəhatəmah nətəligiən təsəhruahruiən. Kərmə oiəkatig kitah min itəmah mətəuarus=pən nian nak nəmanotəhatətə lak. Kəni kərmə onəhgin iəpanəmeig e təmah. It nətim muva u ikinu."
42 Nian suakəku u təmətuva əhanəh o Iesu, kəni narmin tərah tətgəpis təmei morin=pən e niftəni, mol nipətin tərəmrumin pik. Mətəu Iesu təmagət əskasik e narmin tərah u, kəni

---

9:22 Luk 9:44; 18:32-33 **9:23** Mat 10:38; Luk 14:27 **9:24** Mat 10:39; Mak 8:35; Luk 17:33; Jon 12:25 **9:26** Mat 10:33; Luk 12:9 * **9:31** Nəghatiən Kris əhruahru təni məmə, "kəni kəhləghati e nian in otiet magim əpəha Jerusiləm." **9:31** Luk 9:22 **9:32** 2Pitə 1:16-18 **9:35** Luk 3:22

məhgi pətigəm narmin tərah tiet, kəni mol vi suakəku. Kəni məfən suakəku u kəm rəhan tatə.
43 Kəni ilah rəfin, narmilah təmiuvig o nəsanəniən asoli rəha Uhgin. Mətəu nian nətəmimi narmilah təmiuvig o natimnati min rəfin u Iesu təmol ilah, kəni in təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə,
44 "Otos nəghatiən u teiuaiu mamnim e nikitəmah kəni məsotaluiən lan. Iəu Nəti Iətəmimi, suah kəti otegəhan=pən lak e nəhlmi tikimir min rəhak."
45 Mətəu rəhan min nətəmimi kəsotəhruniən nipəti nəghatiən u mətəu-inu Uhgin təməhluaig e nipəti nəghatiən u məmə ilah okəsotəhruniən, kəni ilah kinotəgin o nətapuəhiən o nipəti nəghatiən u o Iesu.

?Pəh in tepət?
(Mat 18:1-5; Mak 9:33-40)
46 Kəni nətəmimi rəha Iesu kinautol nikilah min məmə pəh in otepət mapirəkis ilah rəfin.
47 Mətəu Iesu təməhrun rəkis nati nikilah tətəhti, kəni in təmos suakəku kəti kəni mit muva kəni təhtul e nikali lah,
48 kəni məni=pən kəm lah məmə, "Nəmə iətəmi kəti, nikin tagiən məmə otos suakəku kəti meruh vivi, kəni in tatol lanəha e nərgək, kəni in təhmen=pən məmə in tatos iəu, mateh vivi iəu. Kəni iətəmi tatos iəu e nikin agiən, in tatos Uhgin u iətəm təmahli=pa iəu. Nəniən pəhriən u mətəu-inu iətəmi tatosiahu in ləhtəni agin, in otuva iətəmi asoli."
49 Kəni Jon təməni məmə, "Iərmənig. Itimah iəmoteruh suah kəti tətəhgi pətigəm narmin tərah min e nərgəm, kəni iəmotəniəhu məmə otəsoliən lanəha mətəu səniəmə in rəhatah kəti iətəmimi."
50 Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Səniəhuiən mətəu-inu, nəmə suah kəti təsoliən tikimir itəmah min, kəni in tolkeikei itəmah."

Nətəm Səmeriə nəuvein nikilah təməsagiəniən o Iesu
51 Kəni tinuva iuəkir o nian Uhgin otos Iesu lan muvən əpəha e negəu e neai, kəni Iesu tinolkeikei məmə otəkeikei muvən Jerusiləm.
52 Kəni in təmahli=pən nətəmimi nəuvein mə kotos rəhan nəghatiən motaupən məhuvən əpəha lahuənu kəti e nitəni Səmeriə məmə okotol əpenə-penə ohni.
53 Mətəu nətəmi ikin əha, kəsotolkeikeiən məmə in otuvən matig əha imalah ikin, mətəu ilah kotəhrun vivi məmə in tatuvən Jerusiləm.†
54 Kəni nian rəhan iətəmimi mil, Jemis mine Jon, ilau kəmueruh nati min u, kəni kəmuəni məmə, "? Iərmənig, nəkolkeikei məmə iəkuauin e nigəm tisipən əpəha ilis e negəu e neai meiuaiu muva mus ilah?"‡
55 Mətəu Iesu təmeirair mahi ilau.
56 Kəni ko məhuvən min lahuənu pisin kəti min.

Nətəmimi nəuvein kəmotəni mə okohuərisig e Iesu
(Mat 8:19-22)
57 Kəni e nian Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməutaliuək mautəhuvən e suaru, kəni suah kəti təməni=pən kəm in məmə, "Onəkuvən=pən iə ikin, iəkitəu=pən ik."
58 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Kuri rarpin min, rəhalah nipəg tatig məmə okotapili ikin. Kəni mənig min, nimaalah tatig məmə okotapili ikin. Mətəu iəu Nəti Iətəmimi, nimə rəhak tikə o napiliən."
59 Kəni Iesu təməni=pən kəm suah kəti min məmə, "Va, kilau min ik, nəkuva ik rəhak iətəmimi." Mətəu suah u təni=pən məmə, "Iərmənig, əui. Oiəkitəu=pən ik mətəu pəh iəkuvən pipim mitənim rəhak tatə."
60 Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Kəpə, əpəh=pən. Pəh nətəmi kinohmis rəkis e nikilah, kohtənim aru ilah min. Mətəu ik, uvən məni pətigəm Narmənigiən Rəha Uhgin."
61 Kəni kəti min təni məmə, "Iərmənig, iəkətəu=pinə ik muva iətəmimi rəham, mətəu əui, pəh pipim iəkitəlig=pən imak ikin mauiəhruin rəhak min nətəmimi."
62 Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Nəmə suah kəti tinətuəuin matol uək rəha Uhgin, mətəu rəhan nətəligiən tatuvən o natimnati pisin pisin min nəuvein, kəni suah u təsəhmen-pəniən məmə Uhgin otarmənig lan."

9:44 Luk 9:22 **9:45** Luk 18:34 **9:46** Luk 22:24 **9:48** Mat 10:40 **9:50** Mat 12:30; Luk 11:23 † **9:53** Nətəm Səmeriə kəutəfaki e nitəuət Kerasim əpəha Səmeriə. Tol lanəha, ilah kəsotolkeikeiən nətəm Isrel u kautəhuvən=pən əha imalah ikin mautəhuvən Jerusiləm məutəfaki e Nimə Rəha Uhgin. ‡ **9:54** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, kətilpin nəghatiən u məmə, "təhmen e Elaijə." Afin-to e 2King 1:9-16 **9:54** 2King 1:9-16 **9:61** 1King 19:20

10

Iesu təmahlipən
rəhan nətəmimi səpinte-tu
o nənian nanusian təuvir

1 Uərisig e natimnati min əha, Iərmənig təmitəpin rəkis səpinte-tu nətəmimi nəuvein min rəhan, kəni mahli=pən ilah keiu-keiu kotaupən lan məhuvən e taun min, mine ikin min nəuvein min iətəm Iesu təpanuərisig muvən ikin.

2 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, "! Oteruh-to! Nauəniən tepət əpəha e nasumiən tiniməhtə, mətəu noluək min təkəku əmə kəutəuləlk lan. Otətapuəh o iətəmi asoli rəha nasumiən məmə otahli=pa noluək min tepət məmə okəhuvən motəuləlk e nasumiən rəhan.

3 Əhuvən, mətəu onəkotəkeikei motəhrun məmə iəu iətahli=pən itəmah nautəhuvən təhmen e sipsip əlkələh min məutaliuək mautəhuvən e nəlugin kuri rarpin min.

4 Kəni onəsotosian kətim əkəku rəha məni, mine kətim, mine put, kəni məsotəmeigian e suaru məutəghati kəm nətəmimi.

5 "Nimə nak o nəkəhuvən ikin, nəkotaupən motəni pətigəm məmə, '! Pəh nəməlinuian otətatig ikin!'

6 Nəmə iətəmi rəha nəmələinuian əha ikin, kəni rəhatəmah nəfakian otuva mol nipəhriəniən lan, kəni nəmələinuian otətatig ohni. Mətəu nəmə iətəmimi kəti tol lanəha tikə, kəni nəua nəfakian rəhatəmah otitəlig=pa min o təmah.

7 Kəni onəkotatig əmə e nimə kətiəh, sotapiliən e nimə pisin pisin min. Kəni nauəniən nak okotəfinə kəm təmah, nəkotun. Kəni nəmnimian nak okotəfinə, nəkotəmnim. Mətəu-inu nəmə suah kəti tatol uək, kəni təhruahru məmə in otos nətəouian lan.

8 "Nian itəmah nəkəhuvən e taun kəti, nəmə nikilah tagian o təmah, kəni nəkotun nauəniən nak kotəfinə kəm təmah,

9 kəni itəmah onəkotəkeikei motol vi nətəmi kəutohmis məutatig ikin, kəni motəni=pən kəm lah məmə, 'Narmənigian Rəha Uhgin tətuva iuəkir o təmah.'

10 Mətəu nəmə nəkəhuvən e taun kəti, kəni nətəmimi nikilah təsagiəniən o təmah, kəni əhuvən məutaliuək e suaru asoli min, kəni motəni məmə,

11 'Niməulul rəha niftəni e nəhlkitimah, iəkotohrapispis rəkis, inu in nəmtətian tətəgətun məmə nəmotol təsəhmenian, kəni Uhgin təpəh itəmah. Mətəu onəkotəkeikei motəhrun məmə Narmənigian Rəha Uhgin tinatuva iuəkir rəkis.'

12 Kəni iətəni pəhrian kəm təmah məmə, Uhgin otəfən nalpiniən asoli kəm lah tapirəkis nalpiniən rəha taun əha Sotəm aupən.

13 "!Itəmah nətəm Korasin, kəsi, nahməian asoli otuva o təmah! !Itəmah nətəm Petsaitə, kəsi, nahməian asoli otuva o təmah! Mətəu-inu iəmol pau nati apispis tepət e taun mil rəhatəmah mətəu itəmah nəsotəuhliniən nətəligian rəhatəmah! Kəni nəmə iəmol natimnati min əha əpəha Taea mine Saedon aupən, ko nətəmimi əha ikin əha kəmotəuhlin rəhalah nətəligian e noliən tərah min, kəni ilah məhuvən e napən əuas min məhuvən məutəharəg e nəhmtahu e nigəm məutəgətun məmə kautətəu tərah agin o noliən tərah min rəhalah.

14 Mətəu e nian əha iətəm Uhgin otol nalpiniən kəm nətəmimi, nalpiniən rəhatəmah in otəskasik, mapirəkis nalpiniən rəha nətəm Taea mine Saedon u aupən.

15 ?Kəni itəmah nətəm Kapeniəm, nikitəmah təhti məmə Uhgin otəfəri=pən itəmah əha ima nisiaian əpəha e negəu e neai? !Kəpə! Mətəu Uhgin otəhlman e təmah nəkoteiuaiu ləhtəni agin, ima naulisian."

16 Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, "Nətəmimi u kəutətəlig e təmah, kəutətəlig lak. Kəni nətəmimi min u kəutəuhlin=pən nəmtahlah e təmah, kautəuhlin=pa nəmtahlah kəm iəu, kəni məutəuhlin=pən nəhmtilah kəm suah u iətəm təmahli=pa iəu."

Səpinte-tu nətəmimi
rəha Iesu kəmohtəlig

17 Kəni nətəmimi min rəha Iesu ilah səpinte-tu kəmohtəlig=pa min, kəni nikilah təmagiən məutəni kəm Iesu məmə, "! Iərmənig, nati əpnapin narmin tərah min, mətəu nian itimah iəkotəghati e nərgəm, kəni ilah kautol nəuiatimah!"

18 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Iəu iəmeh Setən təmsipəri ilis e neai meiuaiu təhmen=pən e noraipiən.

10:1 Mak 6:7 **10:2** Mat 9:37-38; Jon 4:35 **10:3** Mat 10:16 **10:4** Mat 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5 **10:7** 1Kor 9:6-14; 1Tim 5:18 **10:8** 1Kor 10:27 **10:11** Uək 13:51; 18:6 **10:12** Jen 19:24-25; Mat 10:15; 11:24 **10:15** Mat 11:20-24 **10:16** Mat 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23 **10:18** Aes 14:12; Nəh 12:7-10,13; Luk 10:15; Jon 12:31; Nəh 20:1-3,10

19 Otətəlig-to. Iəu inəfinə rəkis nəsanəniən kəm təmah, u itəmah nəkotəhrun nevig-
ərainiən sineik min mine skopion* min. Kəni nəsanəniən u iətəfinə kəm təmah, in tapirəkis
nəsanəniən rəha tikimir rəhatah, Setən. Kəni ko nati kəti təsərəkiniən itəmah.
20 Inu nipəhriəniən. Mətəu onəsotagiəniən məmə narmin tərah min kautol nəuiatəmah,
mətəu onəkotagiən əmə mətəu-inu Uhgin tinətei rəkis nərgitəmah əpəha e negəu e neai.”
21 Kəni e nian əha, Narmin Rəha Uhgin təmol niki Iesu tətagiən pik, kəni in təməfaki məni
məmə, “Tatə Uhgin, ik Iərmənig rəha natimnati rəfin ilis e neai mine ləhtəni e nəhue niftəni.
Iətəni-vivi ik mətəu-inu nəməhluaig e nipəti natimnati min u e nəhmti nətəmimi nətəm
koteinatig motəhrun vivi nati. Kəni nəmol əpu kəm nətəmimi nətəm kotəhmen=pən əmə
e kəlkələh min məmə okotəhrun vivi. Əuəh, Tatə, inu nati kəti iətəm ik nəkolkeikei.”
22 Kəni Iesu təkeikei mətəghati kəm lah məmə, “Rəhak Tatə təmegəhan=pa rəkis natimnati
rəfin e nəhlmək. Kəni iətəmi kəti tikə iətəm təhrun vivi iəu u Nəti Uhgin, məmə iəu pəh
əhruahru. Mətəu Tatə Uhgin əmə təhrun. Kəni iətəmi kəti tikə iətəm təhrun vivi Uhgin, mətəu
iəu pisin əmə u Nəti Uhgin, iəkəhrun, mine nətəmimi nətəm iəu iəmitəpin məmə iəkol pətigəm
Tatə Uhgin kəm lah.”
23 Kəni Iesu təmeirair məghati əmə kəm rəhan min nətəmimi məmə, “! Onəkotatig e
nəuvirian pəhrian mətəu-inu itəmah nauteh e nəhmtitəmah natimnati min u!
24 Iətəni kəm təmah məmə, iəni min tepət aupən, mine kig min tepət, kəmotolkeikei
pik məmə okoteh natimnati min u itəmah nauteruh, mətəu kəməsoteruhiən. Kəni ilah
kəmotolkeikei məmə okotətəu natimnati min u itəmah nautətəu, mətəu kəməsotətəuiən.”

Iesu təməghati əuhlin e iətəmi təuvir kəti rəha Səmeriə

25 Kəni e nian əha, ieinatig kəti rəha Lou təməhtul meiuə əmə e nətapuəhiən kəti kəm Iesu
məmə oteh-to məmə Iesu in teinatig pəhriən uə kəpə. In təməni məmə, “?Iəgətun, oiəkəhro
lanu mos nəmiəgəhiən itulin?”
26 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “? Lou rəha Mosis tətəni məmə nak? ? Nian ik
nətafin, nipətin tətəni nak kəm ik?”
27 Kəni suah u təməni=pən məmə, “Onəkəkeikei molkeikei Iərmənig rəham Uhgin e nikim
rəfin, mine nəmiəgəhiən rəfin rəham, mine nəsanəniən rəfin rəham, mine nətəligiən rəfin
rəham, kəni molkeikei min ik min nəuvein məmə natolkeikei aru ik mine.”
28 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “In əhruahru ko. Okəmə natol lanəha, kəni ik
onəkos nəmiəgəhiən itulin.”
29 Mətəu suah kəha, in tolkeikei əmə məmə otəgətun rəhan noliən məmə in iətəmi
əhruahru, kəni in təmətapuəh o Iesu məmə, “?Mətəu nipəh min ilah iəu min nəuvein?”
30 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Suah kəti təmsipən Jerusiləm kəni maliuək
meiuaiu matuvən əpəha Jeriko. Kəni e suaru, nakləh min nəuvein kəmotaskəlim motəmki
rəkis rəhan napən, kəni motoh motələhu timiseiah mətəməhli e suaru, kəni motagim
motəpəh.
31 “Kəni əmeiko təuvir agin, pris kəti tatitəu min suaru əha mətuva, mətəu nian in təmeruh
suah kəha, in təmaliuək mos nikali suaru matuvən.
32 Kəni Lifait† kəti titəu min suaru kətiəh muva, mətəu nian in təmeruh suah kəha in
tətəməhli, təmol əmə nati kətiəh min maliuək mos nikali suaru.
33 Mətəu iətəm Səmeriə kəti, iətəm kautol tikimir ilah nətəm Isrel, in min tatitəu suaru əha
mətuva, kəni meruh suah kəha tətəməhli. Nian təmeruh, nikin təmahmə ohni,
34 kəni in təmaliuək muvən ohni, mafəl rəhan niməgim e oiel mine wain, kəni məuveg
vivi ilah. Kəni miləfəri suah u maharu-pəri e rəhan togki, kəni mələs mian əpəha e hotel
kəni mateh vivi.
35 Kəni kəməni lauig lan, in təmos məni‡ muvən məfən kəm iətəmi rəha hotel, kəni
məni=pən kəm in məmə, ‘Onateh vivi suah u, kəni nəmə nəkəraki e rəham kəti məni lan,
kəni nian iəu iəkitəlig=pa min, kəni nəkəni=pa, kəni iəu iəpanalpin.’ ”
36 Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən u, kəni mətapuəh o ieinatig e Lou məmə, “?E
rəham nətəligiən, suah milahal əha, nəkəhrun məmə ilahal pəh təmol təuvir kəm suah kəha
kəmoh, təhmen məmə in in kəti?”

---

* **10:19** Skopion in nati kəti təhmen e tupə əkəku kəti u tətəlkəu e niftəni. Tatus itəmi, kəni tətahmə, tapirəkis nilpat uə pitimar. **10:20** Fil 4:3; Nəh 3:5 **10:22** Jon 3:35; 10:15 **10:24** Mat 11:25-27; 13:16-17 **10:25** Mat 22:35-40; Luk 18:18 **10:27** Dut 6:5 **10:27** Lev 19:18 **10:28** Lev 18:5 † **10:32** Lifait, ilah nətəmimi min u kəutasiru e pris min e uək rəhalah, kəni kautol uək pisin pisin min əpəha e Nimə Rəha Uhgin. ‡ **10:35** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Tənariəs keiu.” “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Nian suah kəti tatol uək nian kətiəh, kəni kətətəou in tənariəs kətiəh.

37 Kəni ieinatig e Lou təməni=pən məmə, “Iətəmimi iətəmi in təmolkeikei pik suah kəha.”
Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Intəh. Ik uvən mol min təhmen=pən əmə məmə inu
suah kəha təmol.”

Iesu təmuvən e lahuənu rəha Matə mine Meri

38 Nian Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməutaliuək e suaru, kəni kəmohiet=pən lahuənu
kəti. Kəni pətan kəti, nərgin u Matə, in təmos Iesu e nikin agiən muvən əpəha e rəhan nimə.
39 Pətan əha, pian kəti əha ikin, nərgin u Meri. Kəni Meri təmuva məharəg iuəkir e nəhlki
Iərmənig mətətəlig e nəgətuniən min rəhan.
40 Mətəu Matə, rəhan nətəligiən tatuvən pik o noliən nauəniən, kəni uək tinatoh in. Kəni
təmuvən o Iesu məni=pən kəm in məmə, “?Iərmənig, təhro? ?Nikim təhti məmə təhruahru
əmə, uə kəpə, məmə pətan u piak təsasiruiən lak mine o noliən uək u, kəni iəu pisin əmə iatol?
Ahli=pa məmə otuva masiru lak.”
41 Mətəu Iərmənig təməni=pən kəm in məmə, “Ei, Matə. Sətəlig pikiən e natimnati min tepət
lanko.
42 Mətəu nati kətiəh əmə in nati agin, kəni Meri in tinitəpin rəkis nati u iətəm in təuvir
tapirəkis, kəni ko iəu iəsos rəkisiən nati əha ohni.”

11

Iesu təmətəgətun rəhan min nətəmimi e suaru rəha nəfakiən kəm Uhgin
(Mat 6:9-15; 7:7-11)

1 Nian kəti, Iesu təmətəfaki kəm Uhgin ikin kəti. Nian təmol naunun nəfakiən rəhan kəm
Uhgin, kəni rəhan kəti iətəmimi təmətapuəh ohni məmə, “Iərmənig, əgətun-to itəmah e suaru
rəha nəfakiən kəm Uhgin, təhmen=pən e Jon Bəptais in təməgətun rəhan min nətəmimi.”
2 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nian nəmə nəkotəfaki kəm Uhgin, nəkotəni məmə,
‘Tatə Uhgin, nərgəm ilis agin, pəh nətəmimi okotisiai.
Pəh rəham narmənigiən tuva mətatig.
3 Nian rəfin, onəkəfa nauəniən nigtəmah təhmen o nian rəueiu.
4 Kəni mafəl rəkis rəhatimah noliən tərah min mətəu-inu itimah min iəsotapliniən motəpəh
rəkis naskəlim iəkisiən e nikitimah noliən tərah min rəha nətəmimi iətəm kautol e
timah.
Kəni məsegəhan-pəniən e timah iəkəhuvən ima nəfeifeiən, məta iəkotəmkarəpən motol
təfagə tərah.’ ”
5-6 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “? Nəmə suah kəti tuva imam ikin lapin, mətəu
nauəniən tikə, kəni onəkəhro? Onəkuvən e nimə rəha ik kəti, kəni məni=pən məmə, ‘Pale,
suah kəti əha təmsipən isəu muva imak ikin rəueiu lapin, mətəu nauəniən təmikə mə iəkəfən
kəm in. Əfa nauəniən kəti, iəkos muvən məfən kəm in.’
7 Kəni nəmə, in otəni=pinə kəm ik məmə, ‘!Aaah! Atuvən, səhgi-pəriən itimah, inotapili
rəkis itimah kəlkələh min rəhak. Ko iəsəhtul miniən məfinə nauəniən kəm ik.’
8 Iəkəni kəm təmah məmə, nati əpnapin ik in kəti, mətəu suah u təsolkeikeiən məmə in
otəfinə nauəniən kəm ik. Mətəu iətəni pəhriən, nian nətəkeikei mətətapuəh ohni, kəni in
otəhtul məfinə natimnati min rəfin iətəm ik nəkolkeikei.
9 “Kəni tol lanu iəkəni kəm təmah məmə, otətapuəh=pən kəm Uhgin o natimnati, kəni in
otəfinə kəm təmah. Kəni otəsal lan, kəni onəkoteruh. Kəni otəhti-əhti doə, kəni doə oterəh o
təmah.
10 Iəkəni lanu mətəu-inu nətəmimi rəfin nətəm kəutətapuəh, ilah okotos. Kəni nətəmimi
min u nətəm kəutəsal, ilah okoteruh. Kəni nətəmimi min u kəutəhti-əhti doə, kəni doə oterəh
o lah.
11 “Itəmah tatə min. ?Itəmah kəti, nian nətin tətapuəh o nəmu, kəni in otəfən sineik? !Kəpə!
12 ?Uə nian in tətapuəh o nonali mənig, kəni in otəfən skopion?* !Kəpə!
13 Nati əpnapin itəmah nətəmimi nəkotərah, mətəu nəutəfən natimnati təuvir min kəm
nenətitəmah min. Mətəu Tatə Uhgin e negəu e neai, noliən rəhan in təuvir pik mapirəkis
agin noliən rəhatəmah, kəni nipəhriəniən, in otəfən Narmin Rəhan kəm nətəmimi min u ilah
kəutətapuəh ohni.”

Nətəmimi nəuvein kəmotəni məmə Iesu tatol uək
e nəsanəniən rəha Setən
(Mat 12:22-30,43-45; Mak 3:20-27)

14 Kəni e nian kəti, suah kəti əha ikin iətəm narmin tərah tətatig lan, kəni in təruru
nəghatiən. Kəni Iesu təməhgi pətigəm narmin tərah əha, kəni suah kəha təmətuəuin məghati,
kəni nətəmimi narmilah təmiuvig pik ohni.

10:39 Jon 11:1; 12:2-3 **10:42** Mat 6:33 * **11:12** Skopion — afin-to futnot e Luk 10:19

15 Mətəu nətəmimi min əha nəuvein kəutəni məmə, “Pielsepul u in iətəmi asoli rəha
narmin tərah min, in əmə əha təməfən nəsanəniən kəm suah u məmə in otəhgi pətigəm
narmin tərah min e nətəmimi.”
16 Kəni nətəpisin min nəuvein kəmotətapuəh o Iesu məmə in otol-to nəmtətiən asoli kəti
e nəsanəniən iətəm tatsipən e negəu e neai mətəu-inu, ilah kotolkeikei məmə okotəhrun-to
məmə Iesu in iətəmi pəh.
17 Mətəu Iesu tinəhrun rəkis nətəligiən rəhalah, kəni təni məmə, “Nəmə nətəmimi e
kəntri kəti kautəhapu ilah min, kəni okotərəkin rəhalah kəntri, kəni narmənigiən otearis
mikə. Kəni təhmen=pən əmə, e lahuənu kəti, nəmə nətəmimi lan kautəhapu ilah min, kəni
okotərəkin agin lahuənu u.
18 ? Kəni nəmə nətəmimi rəha Setən kautəhapu ilah min, kəni otəhro lanu e rəhan
narmənigiən otatig? Iətəni lanu mətəu-inu nəutəni lanu məmə iətəhgi pətigəm narmin tərah
min e nəsanəniən rəha Pielsepul.
19 ?Kəni nəmə iəu, iətəhgi pətigəm narmin tərah min e nəsanəniən rəha Pielsepul, kəni
itəmah nəutəni məmə rəhatəmah min nətəmimi kəutəhgi pətigəm narmin tərah min e
nəsanəniən rəha Pielsepul. Təmə tol lanəha, ilah okotakil rəhatəmah min nəghatiən məmə
in neiuəiən.
20 Mətəu nəmə iəu iətəhgi pətigəm narmin tərah min e nətəmimi e nəsanəniən rəha Uhgin,
kəni tətəgətun məmə Narmənigiən Rəha Uhgin tinuvnə rəkis o təmah.
21 “Nian iətəmi rəhan nəsanəniən tepət tətəmki natimnati rəha nəluaginiən, in otətəhtul
maru mətəsal vi o rəhan nimə, in ko rəhan natimnati kəutəməhli vi əmə.
22 Mətəu nian iətəpisin kəti min iətəm rəhan nəsanəniən tapirəkis in, in otuva muəluagin
mətian-mətian tehpahu in, kəni mos rəkis rəfin rəhan natimnati rəha nəluaginiən iətəm
təmələhu=pən rəhan nətəligiən lan, kəni in otəuəri natimnati rəfin rəha suah kəha kəm rəhan
min nətəmimi.
23 “Iətəmi u in təsuərisigiən lak, in rəhak tikimir. Kəni iətəmi u in təsoriaruniən sipsip min,
in tatol ilah kəutagim atiti.”
24 Kəni təməni əskasik məmə, “Nian narmin tərah tatiet e suah kəti, kəni in tuvən mətan
əpəha ikin kikə-kikə ikin, ikin nəhu tikə lan mətəsal ikin otəmeig ikin, mətəu təseruhiən. Kəni
in otəni məmə, ‘Pəh iəkitəlig=pən e rəhak nimə u iəmsipən ikin aupən.’
25 Kəni nian in təmitəlig=pa, meh rəhan nimə kəmafəl təpiə vivi, kəni natimnati rəfin
kəutəməhl-məhli vi əmə.
26 Kəni in otuvən mit min narmin tərah səpin min məhuva u kotərah pik motapirəkis
in. Kəni okəhuvən min imə motatig e nəmiəgəhiən rəha suah u. Kəni suah u, aupən rəhan
nəmiəgəhiən tərah, mətəu rəueiu tinərah pik agin.”
27 Nian Iesu təməni nəghatiən əha, pətauəhli kəti tagət əfəməh məmə, “Uhgin təmətuati
pəhrian e rəhan nəuvirian kəm pətan u iətəm təmemək lam, kəni məfinə nah kəm ik.”
28 Kəni Iesu təni məmə, “Nipəhriəniən, mətəu Uhgin otətuati e rəhan nəuviriən kəm
nətəmimi min u kəutətəu rəhan nəghatiən tapirəkis agin, kəni mautol.”

Nəmtətiən rəha Jonə
(Mat 12:38-42; Mak 8:12)

29 Kəni nian nətəmimi kəməhuva məmə okotətəu nəghatiən rəha Iesu, kəməhuva tepət
nəuvetin min, kəni Iesu təni məmə, “Itəmah nətəmi rəueiu mine, itəmah nol təfagə tərah
agin min. Itəmah nəkotolkeikei məmə nəkoteh nati apispis u nəmtətiən kəti. Mətəu Uhgin
ko təsəfinəian nəmtətiən kəti kəm təmah tol lanu. Mətəu Uhgin otəfinə əmə nəmtətiən kətiəh
kəm təmah, inəha nəmtətiən rəha iəni Jonə.
30 Təhmen əmə e Jonə mə in nəmtətiən kəti tatuvən o nətəm Ninivə u aupən, kəni tol lanu,
iəu Nəti Iətəmimi iəu min nəmtətiən rəha nətəmimi u rəueiu mine.
31 “Kəni e nian əha Uhgin otakil nətəmimi rəfin, kəni kwin rəha nitəni pesi ikin, otəhtul
məni pətigəm məmə itəmah nətəm nəkotərah. Otəhrun nəniən lanəha mətəu-inu, in təmiet e
nikali nitəni əpəha isəu agin, kəni maliuək muva məmə otətəu nəghatiən rəha Kig Solomən u
iətəm teinatig pik. Kəni oteruh-to, suah kəti iətəm in ilis agin mapirəkis Kig Solomən tinuva,
mətəu itəmah nəsotətəligiən.
32 “Kəni nətəm Ninivə okotəhtul e nian Uhgin otakil nətəmimi ərəfin lan, kəni ilah okotəni
məmə itəmah nəmotol noliən tərah. Kəni ilah okotəhrun nəniən lanəha mətəu-inu, nian
ilah kəmotətəu nəghatiən rəha Jonə, ilah kəmotəuhlin ilah e noliən tərah min rəhalah. Kəni
rəueiu u, suah kəti u ikinu in ilis pik tapirəkis Jonə.”

11:15 Mat 9:34; 10:25 **11:16** Mat 12:38 **11:22** Kol 2:15 **11:23** Luk 9:50 **11:27** Luk 1:28,42,48 **11:29** Mat 16:4 **11:31** 1King 10:1-10 **11:32** Jona 3:5-10

Nəhagəhagiən rəha lait
(Mat 5:15; 6:22-23)

33 Kəni Iesu təməni məmə, “Ko suah kəti təsasiəpəniən e lait, kəni ko matig məhluaig lan uə
təfən e nipəg nati kəti. Kəpə. Mətəu nian iətəmi tasiəpən e lait, otəkeikei maharu pəri e nigi
rəha lait məmə nətəmimi u kəutəhuva e nipəg nəuan nimə, kəni ko mauteruh nəhagəhagiən
rəha lait kəni kotəhrun neruhiən nati lan.
34 Nəhmtəm təhmen e lait u tətəfən nəhagəhagiən kəm nipətim. Nian nəhmtəm mil
kuəuvir, təhmen əmə məmə nipətim təriauəh e nəhagəhagiən. Mətəu nian nəhmtəm mil
kuərah, təhmen əmə məmə nipətim təriauəh e napinəpuiən.†
35 Kəni tol lanəha, ik onəkəkeikei mateh vivi məmə rəham nəhagəhagiən in səniən məmə
napinəpuiən.
36 Kəni nəmə rəham nəmiəgəhiən təriauəh vivi e nəhagəhagiən, napinəpuiən otikə agin
lam, kəni nəhagəhagiən tasiəgəpin vivi rəfin rəham nəmiəgəhiən, təhmen=pən əmə e
nəhagəhagiən rəha nəuanisiə tətasiəgəpin ik.”

Iesu təmagət əskasik
e Farəsi min mine
nəgətun min rəha lou
(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)

37 Kəni nian Iesu təməghati rəkis, kəni Farəsi kəti təmuva məni=pən kəm in məmə okian
muauən əpəha e rəhan nimə. Kəni Iesu təmaliuək muvən əpəha imə məharəg e nikali tepil o
nauəniən.
38 Kəni Farəsi əpəha təmauit ohni narmin təmiuvig nian təmeruh məmə Iesu
təməsəueiuiən nəhlmin e nəhu uərisig təpanauən.
39 Kəni Iərmənig təməni=pən kəm in məmə, “Itəmah u Farəsi min, nəkotəhmen əmə e kap
mine pilet iətəm nəutafəl ilah əpəha ihluə əmə, mətəu in əpəha e nipəgnəualah, kotapin.
Itəmah nəkotəriauəh e navərəsiən mine nərahiən.
40 !Itəmah nəutalməli pik! ?Nikitəmah təhti uə kəpə məmə, Uhgin iətəm təmol nipətitəmi,
in min təmol nikitəmi? !Əuəh!
41 Mətəu onəkotəfən kəm nanrah min e nikitəmah agiən, kəni natimnati rəfin ihluə mine
imə okotəhruahru motəuvir.
42 “!Mətəu itəmah Farəsi min, nərahiən asoli otuva o təmah! Itəmah nəutohtəu=pən vivi
nipispisi Lou min. Itəmah nəkotəni məmə nautol tait rəhatəmah e nimali minit mine ru
mine nəuvein min kotol lanəha, u iətəmimi tətəfən e nauəniən. Inu təhruahru e Lou, mətəu
itəmah ninotəpəh nitəu-pəniən suaru əhruahru rəha nakiliən iətəmimi, mine suaru rəha
nolkeikeiən Uhgin. Onəkotəkeikei motol noliən təuvir asoli əha, kəni məsotaluiən məmə
nəkotol tait rəhatəmah.
43 “Itəmah u Farəsi min, nərahiən asoli otuva o təmah, mətəu-inu nəkotolkeikei məmə
nəkəhuvən məutəharəg aupən e nimə rəha nuhapuminiən. Kəni e makit, nəkotolkeikei
məmə nətəmimi okotəfəri=pinə nəhlmi lah kəm təmah o nisiaiən itəmah.
44 “Itəmah u Farəsi min, nərahiən asoli otuva o təmah, mətəu-inu itəmah nəkotəhmen e
suvət u kotamikmik, mətəu kəsəhrun əhruahruiən məmə in iə, kəni nətəmimi kəutaliuək
pikin lan motəruru, məutol rəhalah nəmiəgəhiən tətamikmik.”‡
45 Kəni iəgətun kəti rəha Lou təməni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgətun. Nian nətəni nəghatiən
min u, kəni tətərəkin min itimah.”
46 Kəni Iesu təni məmə, “!Nəgətun min rəha Lou! Nərahiən asoli otuva o təmah mətəu-inu,
itəmah nəutəlin-pəri nati figəm min u tiəkis məmə nətəmimi okotos.§ Kəni məsotasiruiən
nəuvetin e nəuanəhlmitəmah məmə onəkotasiru e lah o nosiən natimnati min əha.
47 “Nərahiən asoli otuva o təmah mətəu-inu itəmah nəutuvləkin nimə təuvir min o suvət
rəha iəni min rəha Uhgin aupən, kəni məutəni məmə nəutisiai ilah. Mətəu nəuteiuə.
Tipitəmah min əmə kəmotohamu ilah.*
48 Tol lanu, itəmah nəutəni pətigəm məmə itəmah nəutegəhan e natimnati min əha
tipitəmah min kəmotol aupən, u kəmotohamu iəni min, kəni itəmah nikitəmah tagiən o
noliən rəhalah, kəni ko nautuvləkin suvət min rəhalah.

11:33 Mak 4:21; Luk 8:16 † **11:34** Nipətin kəti rəha “nəhmtəm mil kuəuvir” təni məmə, ik kəti u nikim tagiən o nasiruiən e nətəmimi e rəham məni. Kəni nipətin kəti rəha “nəhmtəm mil kuərah” təni məmə, ik iəumis kəti. Nipətin kəti min rəha “nəhmtəm mil kuəuvir” təni məmə, rəham nətəligiən kətiəh əmə o Uhgin. ‡ **11:44** Lou rəha nətəm Isrel tətəni məmə, nəmə suah kəti otek iətəmi təmimis, kəni in tamikmik e Lou. Tol lanəha, ilah okotəkeikei motol əpətin uə nəmtətiən kəti ikin kəmol suvət ikin məmə nətəmimi okəsotaliuək pikiniən lan. § **11:46** “Nati figəm” u Iesu tətəghati lan, in lou əlkələh min tepət pik rəha nətəm Isrel. * **11:47** Iesu tətahi Farəsi min mətəu-inu kəutəni məmə kəutisiai iəni aupən min. Mətəu ilah kəsotoliən natimnati min u iəni min kəmautəni.

49 “Kəni tol lanəha, Uhgin u iətəm teinatig pik təməni məmə, ‘Iəu oiəkahli=pən rəhak iəni min mine aposil min okəhuvən motəghati kəm lah, kəni ilah okotəgəu rəkis ilah motol nərahiən kəm nəuvein, kəni motuhamu nəuvein.’
50 Tol lanəha, Uhgin otakil itəmah təhmen məmə itəmah əmə nəmotohamu iəni min rəfin rəhan, kəni in otol nalpiniən kəm təmah o nimisiən rəhalah, ilah u kəməutatig e nətuəuiniən e niftəni mətəuarus=pa u rəueiu,
51 iəni min rəfin u kəmotuhamu əpəha e Epil mətəuarus=pən Səkaraea, u iətəm təmimis e Nimə rəha Uhgin e nəlugin e oltə mine nimə.† Kəni nipəhriəniən, itəmah u rəueiu mine, Uhgin otol nalpiniən kəm təmah.
52 “Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou, nərahiən asoli otuva o təmah mətəu-inu suaru kəti əha ikin iətəm tətəgətun nak Uhgin tolkeikei. Itəmah nəkotəhrun suaru əha, mətəu nəutəhluaig lan məmə nətəmimi kotəruru. Itəmah nəsotəgətun-pəniən, kəni məutasisig e nətəmimi məmə ilah min kotəruru nitəu-pəniən.”
53 Nian Iesu təmiet e nimə əha minətaliuək minatuvən, kəni nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, niəməha təmol ilah. Təmətuəuin əha ikin əha, ilah kəməhuva məmə tikimir min rəhan. Kəni ilah kəməutərakipən e nəghatiən əskasik tepət kəm in
54 məmə okoteruh-to nəniən kəti rəhan u iətəm təsəhmeniən.

12

Nəghatiən min
rəha nem əskasikiən
(Mat 10:19-20,26-33; 12:32)

1 Kəni e nian əha, nətəmimi tepət kəməhuva kətiəh, ko kafin kəruru. Mətəu nətəmimi tinepət pik, kəni məutəhgi-əhgi rəkis ilah min. Kəni ko Iesu tətuəuin mətəghati kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Itəmah, onəutətəu itəmah o is rəha Farəsi min, is u in noliən rəhalah u rəhalah nəniən təuvir, mətəu nikilah tamikmik.
2 Natimnati u iətəmimi tatol oneuən, Uhgin otəpanəfətigəm, tagəhag ikin. Kəni natimnati iətəm iətəmimi tətəhluaig lan, kəni Uhgin otəpanəfətigəm, nətəmimi okoteruh.
3 Natimnati u nautəni e napinəpuiən, nətəmimi okotətəu e nərauiə asoli. Kəni natimnati u nəutəni oneuən e nipəgnəua nimə, nətəmimi kəpanotəni pətigəm əpə ihluə, nətəmimi rəfin okotətəu.
4 “Rəhak min nətəmimi, iəkəni kəm təmah məmə, nəsotəginiən e nətəmimi u kotəhrun nuhamuiən nipətitəmah, mətəu uərisig, ko kəsotol miniən nati kəti tərah e təmah.
5 Mətəu iəkəni pətigəm kəm təmah iətəmi u təhruahru məmə onəkotəgin lan. Onəkotəkeikei motəgin e Uhgin, mətəu-inu nian in otohamu suah kəti, in təhrun nərəki-pəniən in e nigəm asoli. Əuəh, nipəhriəniən, iəkəni kəm təmah məmə onəkotəkeikei motəgin e Uhgin.
6 Mənig əlkələh uəha kotəhmen e kəuviəguvehli u kos nəhmti lah məni əkəku əmə, mətəu Uhgin təsaluiən agin e kəti.
7 Sotəginiən, mətəu-inu Uhgin tolkeikei itəmah tapirəkis mənig min tepət. Nipəhriəniən, Uhgin təmafin məhrun vivi nəuanutəmah rəfin.
8 “Iəkəni kəm təmah məmə, nəmə iətəmi tətəni pətigəm e nəhmti nətəmimi məmə in rəhak kəti, kəni iəu Nəti Iətəmimi, iəu min iəkəni pətigəm e nəhmti nagelo min rəha Uhgin məmə in rəhak iətəmimi.
9 Mətəu nəmə iətəmi tətəni pətigəm e nəhmti nətəmimi məmə in səniəmə məmə iətəmimi kəti rəhak, kəni iəu iəkəni pətigəm e nəhmti nagelo min məmə suah u in səniəmə iətəmimi kəti rəhak.
10 Kəni iətəmimi tətəni nəghatiən tərah e Nəti Iətəmimi, Uhgin otafəl rəkis rəhan təfagə tərah. Mətəu iətəmimi tətəghati rah e Narmin Rəha Uhgin, ko Uhgin təsafəl rəkisiən rəhan təfagə tərah.*
11 “Kəni nian kotiuvi pətigəm itəmah e nimə rəha nuhapuminiən, mine e nəhmti iərmənig min, mine nətəmi asoli min məmə okotiuvi pətigəm itəmah məutakil rəhatəmah nəghatiən, kəni nikitəmah otəsəhti pikiən məmə onəkotəhro lanu motuhalpin rəhalah nəghatiən,
12 mətəu-inu e nian əhruahru əha, Narmin Rəha Uhgin otəgətun itəmah e nəghatiən nak onəkotəghati lan kəni motəni kəm lah.”

Nəghatiən əuhlin
e iətəmi u rəhan nautə tepət mətəu rəhn-kapə tikə

† **11:51** E Nauəuə Rəha Uhgin u e Oltestimin, Epil in iəni aupən agin, kəni Səkaraea, in naunun. Afin-to e Jen 14 mine 2Kron 24:22. **12:2** Luk 8:17 **12:7** Luk 12:24; Uək 27:34 * **12:10** Afin-to futnot min əpəha Mat 12:32 mine Mak 3:29. **12:11** Mak 13:11; Luk 21:12-15

13 Kəni nətəmi min əha kəti təməni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgətun. Rəhak tatə tinimis rəkis. Pale, əni=pən kəm piak məmə otəuəri natimnati rəha tatə rəhatimlau məmə təfa rəhak nəuvein, u iətəm tatə təmələhu məmə rəhak.”
14 Mətəu Iesu təməni kəm in məmə, “Iəu kəti, iəu iəkikə e nətəligiən u rəhatəlau o nəuəriən rəhatəlau natimnati.”
15 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Onəutətəu vivi itəmah. Onəkotasisig vivi e təmah məmə nəsotoliən məmə itəmah navərəs min, mətəu nəukəti nəmiəgəhiən təsisipəniən e nautə tepət.”
16 Kəni təməni nəghatiən əuhlin u məmə, “Suah kəti, rəhan nautə tepət, kəni rəhan nasumiən təuvir pik.
17 Kəni məni=pən aru kəm in məmə, ‘?Kəsi, oiəkəhro əha rəueiu, mətəu-inu rəhak nimə min kinotəpəh nəhmeniən məmə iəkəfən nauəniən nəgək min ikin?’
18 “Kəni in təməni məmə, ‘Təuvir məmə iəkol lanu lan. Iəkəmki rəkis nimə min u, kəni mol nimə asoli min nəuvein iətəm iahgin min nəuvetin. Kəni məlin=pən nəgək nauəniən, mine nautə min rəhak ikin.
19 Kəni iəkəhrun nəniən aru kəm iəu məmə, rəhak natimnati tepət pəhriən təhmen o nu tepət. Kəni rəueiu əha iəkəmeig, mətauən, mətəmnim, kəni mətətəu nagiəniən təuvir əmə lanu rəha nian rəfin.’
20 “Mətəu Uhgin təməni=pən kəm in məmə, ‘!Ik ialməli! Iəu iəməfinə nəmiəgəhiən u kəm ik, mətəu rəueiu əmə u lapin, iəkos rəkis, nəkimis. ?Kəni okəhro e natimnati min u rəham ik nəmoriarun=pa tepət pik, kəni pəh otarmənig e natimnati min əha?’ ”
21 Kəni Iesu təməni məmə, “Uhgin otol əmə lanəha kəm nətəmimi u kəutoriarun nautə min tepət məmə rəhalah, kəni nikin təsəhti pikiən noliən təuvir min u Uhgin tolkeikei.”

Nəsotətəlig pikiən
e natimnati rəha nipətitəmi
(Mat 6:19-21,25-34)

22 Kəni Iesu təməni kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Mətəu-inu noliən əha, iətəni kəm təmah məmə, nəsotətəlig pikiən e natimnati rəha nəmiəgəhiən rəhatəmah məmə onəkotun nak, kəni məsotətəlig pikiən e natimnati rəha nipətitəmah məmə onəkəhuvən e nak.
23 Nəsotətəlig pikiən mətəu-inu nəmiəgəhiən rəhatəmah tapirəkis nauəniən, kəni nipətitəmah tapirəkis napən min rəha nuvəniən lan.
24 Oteruh-to mənig min, ilah kəsotasumiən, kəni məsotəuləkiən, kəni rəhalah nimə rəha nauəniən tikə, mətəu Uhgin in tətaugin ilah. !Mətəu Uhgin tolkeikei pik itəmah tapirəkis mənig min!
25 “? Nikitəmah təhti məmə rəhatəmah nətəlig pikiən təhrun noliən rəhatəmah nəmiəgəhiən təfəməh? ! Kəpə! Noliən rəha nətəlig pikiən təsəfinəiən auə kətiəh min e nəmiəgəhiən rəhatəmah.
26 ? Mətəu nəmə itəmah nəsotəhruniən noliən nati əkəku kəti tol lanəha, kəni təhro nəutətəlig pik e natimnati pisin pisin min e nəmiəgəhiən rəhatəmah?
27 “Nikitəmah təhti-to noliən rəha nəuginigi min u kəutəugin. Ilah kəsotoliən nati kəti, məsotəhliən rəhalah napən. Mətəu iəkəni kəm təmah məmə aupən, Kig Solomən, in iətəmimi rəhan nautə tepət, kəni rəhan napən iətəm tatuvən lan, ilah kotəuvir motapirəkis. Mətəu nəugi nigi əpnapin min kotəuvir tapirəkis agin rəhan napən.
28 Nəuginigi min əha kəutəhtul o nian kətiəh əmə, kəni olauig, kuvan e nigəm, mətəu Uhgin in tatol ilah kotəuvir pik. ?Kəni nikitəmah təhti məmə in otəfinə napən kəm təmah uə kəpə? !Əuəh! Rəhak nətəmimi, rəhatəmah nəhatətəiən təkəku agin.
29 “Təsəuviriən məmə nikitəmah təhti pik natimnati o nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni nian rəfin nəutəsal e nauəniən nigtəmah mine nəmnimiən nimtəmah.
30 Nikitəmah təsəhti pikiən natimnati min əha, mətəu-inu nətəm kəsotəhatətəiən e Uhgin, ilah kəutəsal e natimnati min əha. Rəhatəmah Tatə in təhrun natimnati iətəm nəkotəkeikei motos o nəmiəgəhiən rəhatəmah.
31 Mətəu onəkotətəlig pik əmə e natimnati rəha Narmənigiən Rəha Uhgin motol təhtul aupən e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni in otəfinə min kəm təmah natimnati min rəha nəmiəgəhiən u ikinu e nəhue niftəni.
32 “Nəsotəginiən, itəmah rəhak min sipsip itəmah təkəku əmə, mətəu-inu Tatə rəhatəmah nikin tətagiən pik o təmah məmə onəkotatig ahgəl rəhan narmənigiən, kəni in oteh vivi itəmah, kəni onəkotarmənig itəmah min.
33 Onəkotəfətigəm rəhatəmah natimnati nətəmimi kotos nəhmtin, kəni motəfən məni kəm nanrah min. Nian nəkotol təuvir lanu, in təhmen məmə ikin nautə rəhatəmah otətəməhli ikin ko təsərahiən nian kəti, kəni itəmah onəkotələhu pən rəhatəmah natimnati iətəm təuvir

12:15 1Tim 6:9-10 **12:21** Mat 6:19-20

əpəha e negəu e neai iətəm ko təsikəiən. Kəni ikin əha, ko nakləh min kəsotərəkiniən, kəni ko uvni min kəsotərəkiniən natimnati min əha.
34 Iətəni lanu mətəu-inu, ikin pəhruvən rəhatəmah natimnati təuvir min kəutəməhli ikin, kəni nikitəmah otəkeikei məhti-əhti natimnati min əha ikin əha."

Nətəmimi rəha Iesu okotəkeikei mautol əpenə rəhan nuvaiən

35 Kəni Iesu təməni məmə, "Nian min ərəfin, onəutəhtul maru, təhmen e iətəmi təfən napən rəha uək, meargin rəhan kətəuti, kəni masiəpən e rəhan nəuanisiə nian rəfin.
36 Onəkotəkeikei motəhmen e noluək min rəha iərmənig kəti təmsipən e lafet kəti rəha marit kəti. Kəni nian in təmuva məhti-əhti doə, kəni əmeiko, ilah koterəh e doə məmə otuvən imə.
37 Noluək min u kəutair məutəhtul maru nian iərmənig tətuva, ilah kəmoteh kəni motos nəuviriən rəha iərmənig. Nipəhriəniən u iəkəni kəm təmah məmə, in otuvən e napən rəha uək, kəni mauin e lah məmə okəhuva motəharəg, kəni in oteh vivi ilah kəni maugin ilah.
38 Kəni nəmə iərmənig otətuva lapin e napinəpuiən, uə e nian mənig nətəkakə lan, mətəu noluək min kəutair mautol əpenə əmə, kəni in otol təuvir agin kəm lah.
39 Kəni itəmah nəkotəkeikei motəhrun məmə, nəmə suah kəti təhrun nian əhruahru iətəm iakləh otuva e rəhan nimə məmə otakləh, kəni ko in təsapiliən, in otətəhtul maru mateh vivi rəhan nimə məmə iakləh otəsuvaiən imə.
40 Kəni itəmah, nian rəfin nəkotəkeikei məutəhtul maru mətəu-inu iəu Nəti Iətəmimi iəkuva min e nian iətəm itəmah nəsotəhruniən."
41 Kəni Pitə təməni=pən kəm in məmə, "Iərmənig. ?Nəghatiən əuhlin u nətəni rəhatimah əmə, uə rəha nətəmimi ərəfin?"
42 Kəni Iərmənig təni məmə, "?Pəh u in ioluək kəni meinatig min matol rəhan uək e nian min rəfin e noliən iətəm təuvir? ?Kəni iərmənig kəti otəfəri pəh otuva iətəmi asoli rəha noluək min e nimə rəhan məmə in təuəri nauəniən nig noluək min rəfin e nian əhruahru rəhan?
43 Kəni nian iərmənig rəha suah kəha titəlig=pa, kəni meruh məmə in tatol vivi rəhan uək, kəni in otol təuvir kəm ioluək əha.
44 Nipəhriəniən iəkəni kəm təmah məmə, iərmənig in otəfəri ioluək əha tuva mol iətəmi asoli lan məmə in otarmənig e natimnati rəfin rəhan.
45 ?Mətəu nəmə ioluək u nikin təhti məmə, 'Rəhak iətəmi asoli təsuvaiən nuvəh. Ko təsuva uəhaiən.' Kəni ioluək əha tinətuəuin minatoh noluək min nipətan mine nəman, kəni muvən mətauən mətəmnim mətapis. ?Kəni iərmənig otol nak?
46 Iərmənig rəha suah u otitəlig=pa ohni e nian kəti iətəm in təsəhruniən kəni məsəhtul maruiən ohni. Kəni iərmənig otəfən nalpiniən asoli kəm in, kəni in otəfən in tuvən matig ilah nətəmi min u kəsotoliən rəhan nəghatiən.
47 "Ioluək əha iətəm tinəhrun rəkis nəghatiən rəha iərmənig rəhan, mətəu in təsəhtul maruiən məmə otol uək min əha, kəni okoh in tətəu nahməiən.
48 Mətəu ioluək iətəm in təsəhruniən nəghatiən min rəha iərmənig, kəni in matol natimnati iətəm in təsəhruahruiən iətəm in otəkeikei mos nalpiniən ohni, kəni okoh mətig ioluək u. Iətəmimi u Uhgin tətəfən natimnati tepət kəm in, in otəkeikei mol natimnati tepət. Kəni iətəmimi u kətələhu=pən natimnati tepət e nəhlmin, okətapuəh e natimnati tepət ohni."

Iesu tatol nətəmimi kəutəuəri ilah min

49 Kəni Iesu təməni məmə, "Iəmuva məmə iəkəhlman e nigəm e nəhue niftəni, kəni nəmə rəueiu əha nigəm əha tinatuəu rəkis, kəni nikik tagiən.
50 Nian əskasik kəti otuva e rəhak nəmiəgəhiən, təhmen e noliən bəptais kəti, kəni nikik tətahmə lan mətəuarus otol naunun.
51 ?Nikitəmah təhti məmə iəmuva u məmə iəkələhu nəmələinuiən e nəhue niftəni? !Kəpə! Iəməsuvaiən məmə iəkələhu nəmələinuiən, mətəu iəmuva məmə iəkol nətəmimi kotaiu atiti.
52 Kəni rəueiu əha, nəmə nətəmimi faif e lahuənu kəti, kəni okotəuəri ilah min, kisil oklahi keiu, kəni keiu okuahi kisil.
53 Tatə mine nətin iərman okətuərah o lau min. Kəni mamə mine nətin pətan, okətuərah o lau min. Kəni pətan mine uhun, okətuərah o lau min."

Nətəmimi okotəkeikei motəhrun nəmtətiən min (Mat 16:1-4; Mak 8:11-13)

54 Kəni in təməghati min kəm nimənin nətəmimi mətəni məmə, "Nian nəkoteruh nimali nəpuə min okotəri, kəni nəkotəni uəhai əmə məmə otəfuv, kəni otol pəhriən.

12:33 Luk 18:22 **12:35** Mat 25:1-13 **12:39** Mat 24:43-44; 1Təs 5:2 **12:44** Mat 25:21,23 **12:46** Mat 24:45-51 **12:47** Jem 4:17 **12:48** Mat 10:34-36 **12:50** Mak 10:38-39 **12:53** Maeka 4:6

55 Kəni nian nəkoteruh niuig notəsuvəhiən tol naugin,† nəkotəni məmə okəpiapei, kəni otol pəhriən.
56 !Ei! !Itəmah nəfaki eiuə min! Itəmah nəkotəni məmə nəkotəhrun pik natimnati min, kəni motəhrun nehiən niftəni mine neai, kəni nəkotəhrun məmə nian otuva lanəha, kəni otol pəhriən lanəha. ?Mətəu təhro nəsotəhruniən nipəti nəmtətiən min iətəm nauteruh əha rəueiu?
57 "?Təhro nəsotitəpəniən suaru iətəm təhruahru məmə onəkotohtəu=pən?
58 Nian suah kəti otələs ik nəkian e kot, kəni e nian natualiuək e suaru, kəni təuvir məmə nəkaupən məghati kəm in muəni-vivi rəhatəlau nərahiən. Nəmə nəsuoliən, kəni otələs ik mian e kot, kəni iətəmi asoli rəha kot otegəhan=pən lam e nəhlmi polis, kəni otələs ik muvən masisig lam e kaləpus.
59 Iətəni kəm ik məmə, nəmə tol lanəha, ko nəsietiən e kaləpus mətəuarus nəkəkeikei mətəou e məni rəfin agin o nalpiniən rəham."

13

Nətəmimi okotəkeikei motəuhlin ilah
e rəhalah noliən tərah min
1 Kəni e nian əha, nətəmimi nəuvein kəməhuva motəni=pən kəm Iesu məmə nətəm Kaləli nəuvein kautoh natimiəgəh min məmə okotol sakrifais lan kəm Uhgin, əmeiko, soldiə min rəha kəpmən u Pailət kəməhuva motohamu ilah, kəni nira natimiəgəh min mine nira nətəmimi min kəmotaiu motol əmə kətiəh.*
2 Kəni Iesu təməni=pən məmə, "?Təhro? ?Nikitəmah təhti məmə nərahiən əskasik rəha nətəm Kaləli əha məmə inkonu ilah kotərah pik tapirəkis ərəfin nətəm Kaləli?
3 !Kəpə! Iətəni kəm təmah məmə təsoliən lanəha. Mətəu okəmə itəmah min nəsotəuhliniən itəmah e noliən tərah min rəhatəmah, kəni itəmah min onəkohmis.
4 ?Kəni təhro e nətəm Sailoam eitin əpə nimə əfəməh təməmei məharəg-ərain ilah kohmis? ? Nikitəmah təhti məmə nəmiəgəhiən rəhalah tərah tapirəkis nətəmimi rəfin əpəha Jerusiləm?
5 !Kəpə! Iətəni kəm təmah məmə təsoliən lanəha. Mətəu nəmə itəmah nəsotəuhliniən itəmah e noliən tərah rəhatəmah, kəni itəmah min onəkohmis."
6 Kəni təməni nəghatiən əuhlin u məmə, "Iətəmimi kəti təmərfei nigi kəti e nasumiən rəhan, nərgin u fik. Kəni nian nu min nəuvein təmuva minuvən rəkis, kəni suah u təmuvən nian tepət mətəsal e nəuan nigi u, mətəu-inu təsəuəiən.
7 Kəni in təməni=pən kəm suah u tateh nasumiən məmə, 'Eruh-to. Iəmuva mətəsal e nəuan nigi minos nu kisil, mətəu iəseruhiən nəuan nigi kəti mine. Əuahli rəkis. Təsəuviriən məmə təhtul pəsig e niftəni rəha nasumiən.'
8 Kəni suah u iətəm tateh nasumiən təni=pən kəm in məmə, 'Iətəmi asoli, upəh-to pəh tos min nu kətiəh. Kəni iəkel niftəni mitəlau e nəukətin, kəni masiru lan məmki=pən niftəni təuvir.
9 Kəni nəmə təuə e nu əha ikin, kəni ko təuvir. Mətəu nəmə kəpə, ik nəkəhrun nətei rəkisiən.' "

Iesu təmol vi
pətan kəti e Sapət
10 Kəni e Sapət kəti, Iesu təmətəgətun nətəmimi əpəha e nimə rəha nuhapuminiən.
11 Kəni pətan kəti əha ikin narmin tərah tətatig lan e nu eitin, kəni tatol məmə nəmtahn tatekəu e nian rəfin, kəni məsəhtul əhruahruiən.
12 Kəni Iesu təmeruh in, kəni in təmauin lan məmə otuva ohni, kəni təni=pən kəm in məmə, "Pətan. Iəu iatitis rəkis rəham nimisiən, ko təsaskəlimiən ik."
13 Kəni Iesu təmələhu=pən nəhlmin lan, kəni əmeiko, təməhtul əhruahru minəuvir, kəni minatəni-vivi Uhgin.
14 Mətəu iətəmi asoli rəha nimə rəha nuhapuminiən, nikin təmahmə məmə inko Iesu təmol vi pətan u e nian rəha Sapət. Kəni in təməni=pən kəm nətəmimi məmə, "Nian sikis rəhatəmah o noliən uək lan. Nəkotəhrun nəhuvaiən e nian min əha məmə in otol vi itəmah lan, mətəu e nian rəha Sapət, onəsəhuvaiən lan."
15 Kəni Iərmənig təməni=pən kəm in məmə, "!Itəmah nəfaki eiuə min! ?Pəh u ikinu e nikitəmah e nian rəha Sapət, kəni təsitisiən rəhan kau uə togki u təmohrain, kəni masig muvən təmnim nəhu? !Kəpə! Itəmah min nautol lanəha.

† **12:55** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "Nian nəkotətəu nimətagi iətəm tatsipesi," mətəu-inu əpəha Isrel, nəpiapeiən tətuərisig e nimətagi iətəm tatsipesi. **12:59** Mat 5:25-26 * **13:1** Nətəm Isrel kəmotauit o nimisiən rəha nətəmimi min əha mətəu-inu ilah kəutatig e Nimə Rəha Uhgin u tasim, kəni mautol nati Lou tətəni. **13:2** Jon 9:2 **13:7** Luk 3:9 **13:8** 2Pitə 3:9,15 **13:14** Eks 20:9-10; Dut 5:13-14 **13:15** Luk 14:5

16 Mətəu pətan əha, in nəuaniləuis kəti rəha Epraham, u Setən təməlis o nu eitin. Kəni təhruahru əmə iəu iəkəkeikei mitis kəni mosmiəgəh in e nian rəha Sapət."
17 Kəni nəghatiən rəha Iesu təmol rəhan tikimir min kəmotaulis. Kəni nətəmimi rəfin, nikilah tagiən o uək təuvir agin min iətəm Iesu tatol ilah.

Iesu təməni nəghatiən əuhlin keiu e Narmənigiən Rəha Uhgin
(Mat 13:31-33; Mak 4:30-32)

18 Kəni Iesu təməni məmə, "? Narmənigiən Rəha Uhgin in təhmen e nak? Pəh iəkəni nəghatiən əuhlin kəti məmə otəgətun itəmah e Narmənigiən Rəha Uhgin.
19 Nəua nigi kəti u nikitin natiəkəku agin u tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgin.† Kəni suah kəti tərfei e rəhan nasumiən. Kəni nikitin teviə mol iahgin, kəni mənig ilis min kəhuva motol=pən nimaalah e nəhlmin min."
20 Kəni təməni min məmə, "?Iətəgətun Narmənigiən Rəha Uhgin məmə in təhmen=pən e nak?
21 In təhmen=pən e is nəuan nəuvetin iətəm pətan kəti tətalkin flauə e pesin asoli, kəni təhgi flauə rəfin tətasisi matol iahgin."

Təuə əkəku
(Mat 7:13-14,21-23)

22 Nian Iesu təmətaliuək matuvən Jerusiləm, kəni mətəgətun nətəmimi e nəhruənu asoli min mine lahuənu min.
23 Kəni suah kəti təmətapuəh ohni məmə, "?Iərmənig, nətəmimi nəuan nəuvein əmə iətəm Uhgin otosmiəgəh ilah?"
Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə,
24 "Iəkəni kəm təmah məmə onəkotəkeikei motalkut pik məmə nəkəhuvən pən e namtihluə u iətəm natiəkəku tatuvən e negəu e neai, mətəu-inu nətəmimi tepət okotalkut məmə okəhuvən imə, mətəu ko kəsəhuvəniən.
25 Mətəu o nian kəti, iərmənig rəha nimə əha in otəhtul masisig e rəhan doə. Kəni itəmah u nəsəhuvaiən əha imə e nikulu iətəm natiəkəku, onəkəutəhtul ihluə məutəhti-əhti nikulu məutəni məmə, 'Pale, Iərmənig. !Erəh e doə o timah!' Mətəu in otəni məmə, 'Iəkəruru agin itəmah.'
26 Kəni itəmah onəkotəni məmə, 'Iərmənig, kitah kəmotauən pəti, kəni ik nəməgətun itimah əpəha imatimah ikin.'
27 Mətəu in otəni=pinə məmə, 'Iəu iətəni kəm təmah məmə iəkəruru agin itəmah. Itəmah rəfin nətəm nəkotərah agin. !Əhuvən əpəha isəu ohniəu!'
28 "E nian əha itəmah onəkoteruh Epraham, mine Aisək, mine Jekəp, mine iəni aupən min kəutatig e negəu e neai iətəm Uhgin tətarmənig lan, mətəu itəmah onəutəhtul ihluə kəni okəraki pətigəm e təmah, kəni onəkotasək, mautigət-ərain nəhluvtəmah, məutətəu tərah.
29 Kəni nətəmimi okotsipən e nikalin min rəfin rəha nəhue niftəni, məmə okəhuvən motəharəg motauən e negəu e neai iətəm Uhgin tətarmənig lan.
30 Kəni təuvir məmə nəkotəhrun məmə, nətəmimi nəuvein iətəm kautəhuərisig okəhuva motəhtul aupən. Kəni nətəmimi nəuvein u kəutaupən, ilah okəpanəhuərisig."‡

Herot təmolkeikei məmə
in otuhamu Iesu
(Mat 23:37-39)

31 Kəni e nian əha, Farəsi min nəuvein kəməhuva motəni=pən kəm Iesu məmə, "Təuvir məmə onəkiet uəhai əmə u ikinu matuvən, mətəu-inu Herot Antipas tolkeikei məmə otuhamu ik."
32 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Herot Antipas in iol ekəu-ekəu, təhmen e kuri rarpin. Əhuvən motəni=pən kəm in məmə iəu iətəni məmə, 'Eh-to. Nian əkuəkir əmə əha ikin tətatig iətəm iəu iəkəhgi pətigəm narmin tərah min e nətəmimi, kəni matol vivi nimisiən rəha nətəmimi, kəni uərisig e nian kisil lan, kəni iəkol naunun e rəhak uək.'
33 "Nati əpnapin Herot təməni lanəha, mətəu iəu iəkəkeikei mətitəu=pən rəhak suaru matuvən u rəueiu, mine olauig, mine oniəh muvən miet pən Jerusiləm. Ikin əha əhruahru iətəm okotəkeikei kisiai iəni min ikin. Mətəu Jerusiləm əmə, kətuhamu iəni min rəha Uhgin ikin.

---

† **13:19** Nəghatiən Kris tətəni məmə, "nikiti mastət." Mastət in nigi kəti u nikitin in natiəkəku. Tateviə əpəha Isrel, mətəu tikə əpəha Nitəni. **13:25** Mat 25:10-12 **13:27** Sam 6:8 **13:28** Mat 8:11-12 **13:29** Sam 107:3 **13:30** Luk 14:9; Mak 9:35; 1Kor 4:9; Mat 20:8 ‡ **13:30** Nətəm Isrel, nikilah təhti məmə ilah kəutəhtul aupən e nətəmimi ərəfin. Kəni nikilah təhti məmə Nanihluə min kotərah əmə. Mətəu Iesu təni məmə nətəmimi tepət rəha Isrel okəsəhuvəniən e negəu e neai, kəni Nanihluə min tepət, ilah okəhuvən e negəu e neai.

34 "!Əui kəsi, nətəm Jerusiləm, nətəm Jerusiləm! Itəmah nəutohamu iəni min rəha Uhgin,
kəni nətəmimi nətəm Uhgin təmahli=pa kəm təmah, nəutahtimu ilah e kəpiel apin, inəha
nətəmimi u rəha Uhgin nətəm kautos nəghatiən rəhan. Nian tepət iətigaru əfəməh e nəhlmək
məmə iəkos vivi itəmah, təhmen=pən e mənig iətəm tatuu nenətin min e nikəuvkəuvin,
mətəu nikitəmah təsagiəniən, kəni məutəpəh iəu.
35 Otafu-to. Uhgin tinəpəh itəmah, rəhatəmah nimə nərahiən otələs, kəni nati tikə ikin.
Kəni iəkəni kəm təmah məmə, nati əha in nipəhriəniən mətəu-inu onəsoteruh miniən iəu
mətəuarus nəkotəni məmə, '!Iərmənig Uhgin tətatig ilau suah u iətəm tətuva e nərgin.' "

14

Iesu təmuvən əpəha ima Farəsi kəti ikin

1 E nian e Sapət kəti, Iesu təmuvən e nimə rəha iətəmi asoli kəti rəha Farəsi min məmə otauən,
kəni nətəmimi kəmauteruh vivi in məmə otol-to nak.
2 Kəni inəha Iesu təmətəharəg ikin, suah kəti tatimis e nimisiən u nipətin tətasisi, in tətəharəg
iuəkir əmə ohni.
3 Kəni Iesu təmətapuəh o nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min məmə, "?Təhro? ?Lou
tətegəhan məmə suah kəti otol vivi nətəmi kautohmis kotəhrun nəmiəgəhiən min e Sapət,
uə Kəpə?"
4 Mətəu ilah kəsotəniən nati kəti mine. Kəni Iesu təmos suah u, mol nipətin təuvir min, kəni
mahli=pən tatuvən.
5 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, "?Nəmə itəmah kəti, rəhan suakəku, uə rəhan kau
otiuvig=pən pikin e nimil asoli e Sapət, kəni in otəhro? In otəkeikei muvən mələs rəkis uəhai
əmə. ?Pəh u e təmah otəsoliən lanəha?"
6 Kəni rəhalah kəti nəghatiən təmikə məmə okotəni.
7 Kəni Iesu təmeh nətəmimi nəuvein iətəm kəmauin e lah o nauəniən, kəni kəməhuva imə
kəni motitəpin ikin min rəha nisiaiən məmə okotəharəg=pən ikin. Kəni təməni=pən kəm lah
məmə,
8 "Nəmə iətəmi tətauin lam məmə onəkuva o nauəniən rəha marit, kəni nəsuvəniən
məharəg pipim ikin təuvir ikin maupən. Məta suah kəti in tepət mapirəkis ik tuva,
9 kəni iətəmi asoli rəha nimə otəni kəm ik məmə, 'Agim. Pəh suah u in otəharəg u ikinu.'
Kəni onakaulis mətəu-inu onəkəkeikei meiuaiu məharəg ləhtəni agin ikin nisiaiən tikə ikin.
10 Mətəu nəmə suah kəti taun lam məmə nəkuvən mauən e nauəniən kəti, kəni təuvir məmə
nəkitəpin ikin nisiaiən tikə ikin. Kəni ko, nəmə iətəmi asoli rəha nimə tuva, kəni in otəni kəm
ik məmə, 'Rəhak iətəmimi, uvən məharəg əha ilis, ikin təuvir ikin.' Kəni inu otləfəri nərgəm
e nəhmti nətəmi rəfin əha imə.
11 Iəkəni lanu mətəu-inu iətəmi tətəfəri aru in məmə otuva iətəmi asoli, Uhgin in otosiahu
in. Mətəu iətəmimi tatosiahu aru in, Uhgin otəfəri matol iətəmi asoli lan."
12 Kəni Iesu təməni=pən kəm iətəmi asoli rəha nimə u məmə, "Nəmə natol nauəniən asoli
kəti e nərauiə uə lapin, təsəuviriən məmə nəkauin e ik min nəuvein, mine piam min, mine
nimənin min rəham, mine nətəmi rəhalah nautə tepət u kəutatig təlau lam. Nəmə natol
lanəha, kəni məta, ilah min okotauin lam məmə nəkuvən motauən itəmah min ilah, kəni
ilah okotalpin nati nəmol kəm lah.
13 Mətəu nian natol nauəniən kəti, onəkəkeikei mauin e nanrah min, mine nətəmi nipəti
lah nəuvetin tərah, mine iəhlkin rah min, mine nətəmi nəhmtilah tərah, məmə okəhuva
nəkaugin ilah.
14 Kəni Uhgin in otətuati e rəhan nəuviriən kəm ik, mətəu-inu ko ilah kəsotalpin aginiən
nati nəmol kəm lah. Mətəu e naunun nian, nian nətəm kotəhruahru okotəmiəgəh min, Uhgin
otətəu ik lan."

Nəghatiən əuhlin
e nauəniən asoli
(Mat 22:1-10)

15 Kəni ilah kəti əha ikin e nauəniən təmətəu nəghatiən əha, kəni təməni=pən kəm Iesu
məmə, "Təuvir pik o iətəmimi u otuvən əpəha e negəu e neai ikin Uhgin tətarmənig lan, kəni
mauən e nauəniən asoli rəhan."
16 Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Nian kəti, suah kəti təmol nauəniən asoli kəti
rəhan, kəni mauin e nətəmimi tepət məmə okəhuva motauən pəti ilah min.

13:35 Sam 118:26; Mat 21:9; 23:39; Mak 11:9-10; Jon 12:13 **14:3** Luk 6:9 **14:5** Mat 12:11; Luk 13:15 **14:8** Prov 25:6-7 **14:11** Mat 23:12; Luk 18:14 **14:14** Jon 5:29 **14:15** Luk 13:29

17 Kəni e nian rəha nauəniən, in təmahli=pən rəhan iol əhruin məmə otuvən məni pətigəm
kəm nətəmimi u təmauin rəkis e lah. Kəni təmuvən məni=pən kəm lah məmə, ‘Əhuva-tə
motauən, inol əpenə-penə rəkis e nauəniən.’
18 Mətəu ilah rəfin kəmotəpəh nuvəniən motəni məmə ko kəsuvaiən. Kəti təmaupən məni
kəm in məmə, ‘Pale. Əni=pən-to kəm rəham iətəmi asoli məmə ko iəsuvnəiən mətəu-inu,
iəmos əmə nəhmti niftəni kəti, kəni iəkəkeikei muvən meruh.’
19 “Kəni kəti min təni məmə, ‘Pale. Əni=pən kəm rəham iətəmi asoli məmə ko iəsuvnəiən
mətəu-inu iəmos əmə nəhmti kau ten rəha niuviən kat, kəni iəkəkeikei muvən meh pipim
rəhalah min uək.’
20 “Kəni kəti min təni məmə, ‘Əni=pən kəm rəham iətəmi asoli məmə ko iəsuvnəiən mətəu-
inu, kəmit rəhak pətan kəhuva lahuənu u rəueiu.’
21 “Kəni iol əhruin təmuva məni=pən kəm rəhan iətəmi asoli. Kəni iətəmi asoli u nikin
təmahmə pik, kəni təməni=pən kəm rəhan iol əhruin məmə, ‘Uvən uəhai e suaru mine ikin
min nəuvein e taun meruh nanrah min, mine nətəmi nipəti lah min tərah, mine nətəmi
nəhmti lah tərah, mine nətəmi nəhlkilah tərah, kəni mit ilah məhuva.’
22 “Kəni in təmol nati rəhan iətəmi asoli təməni, kəni nian in təmitəlig=pa məni=pən kəm
rəhan iətəmi asoli məmə, ‘Iətəmi asoli. Iəu inol rəkis natimnati min iətəm ik nəməni məmə
iəkol, mətəu nauəniən tepət əhanəh əha ikin, kəni nimə təhmen e nətəmimi nəuvein min.’
23 “Kəni iətəmi asoli təməni kəm ioluək məmə, ‘Kəni ko uvən e suaru, mine ikin min rəfin
ihluə e taun, kəni muvən muh nikilah məmə ilah okəhuva imə, məmə nimə u rəhak otəkeikei
məri.
24 Mətəu iəkəni kəm ik məmə nətəmi iəmaupən mauin e lah, ko kəsotun askəuviniən
nauəniən nəuvetin rəhak.’ ”

Suaru o nitəu-pəniən Iesu

25 Nimənin nətəmimi tepət kəmautəhuərisig e Iesu e suaru. Kəni nian in təmeirair
məni=pən kəm lah məmə,
26 “Nəmə suah kəti tolkeikei məmə otuərisig lak, in otəkeikei mol iəu iəkəhtul aupən e
rəhan nəmiəgəhiən. In otəkeikei molkeikei pik agin iəu, mapirəkis rəhan tatə mine mamə
mine rəhan pətan mine nətin min mine pian min mine nəuvinin min, mine in əhruahru
min.* Kəni nəmə təsoliən lanəha, ko in təsəhmeniən məmə otuva rəhak iətəmimi.
27 Kəni nəmə iətəmimi kəti təsələsiən rəhan nigi kəluau mitəu=pa iəu, ko in təsəhmeniən
məmə in otuva mol rəhak iətəmimi lan.
28 “Nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə tol nimə asoli kəti u təfəməh, in otaupən məharəg
meruh rəhan məni rəha natimnati min məmə təhmen uə kəpə.
29 In tatol lanəha mətəu nəmə in təsaupəniən meruh məni ohni, kəni in otətuəuin mətələhu
nəukəti† nimə əmə, nəmə təsoliən naunun lan, kəni nətəmi rəfin u kəhuva moteruh kəni
motaləh lan motəni məmə,
30 ‘Otafu-to. Suah əpəha təmol nimə kəni məsol rəfiniən.’
31 “Kəni nəmə kig kəti, rəhan nətəm kəutəluagin ilah ten-tausin əmə, mətəu tətətəu məmə
kig pisin kəti min rəhan nətəm kəutəluagin ilah tuenti-tausin tətuva məmə okuəluagin, ko
təsuvən uəhaiən mə otəluagin. In otaupən məharəg mətəlig lan məmə təhrun nehpahuiən,
uə kəpə.
32 Nəmə təhrun məmə ko təsehpahuiən, in otəkeikei mahli=pən nətəmi nəuvein kəhuvən
moteh rəhan min tikimir nian in isəu əhanəh, məmə okotol nəməlinuiən.
33 Kəni təhmen əmə, nəmə itəmah kəti in təsol əpenə-penəiən məmə otəhlman e natimnati
rəhan məmə tuva muərisig lak, ko in təsuvaiən mə rəhak iətəmimi.”
34 Kəni Iesu təmol naunun e nəghatiən rəhan kəm nətəmimi e suaru məmə, “Sol in nati
təuvir kəti, mətəu nəmə narfuiən rəhan tikə, ko nati tikə mə ko tol məmə in otəuvir min.‡
35 Kəni ko kəsoliən nati təuvir kəti lan, kəni nətəmimi okotəraki əmə lan. Itəmah rəfin
matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u.”

14:20 1Kor 7:33 * **14:26** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, iətəmi tolkeikei məmə otuərisig e Iesu, in otəkeikei
məməki e rəhan min. Mətəu nipəti nati u məmə, kitah okotolkeikei kitah min, mətəu okotəkeikei mautolkeikei pik agin
Iesu. **14:26** Luk 9:23 † **14:29** Nəghatiən u “nəukəti,” tətəghati e kəpiel min iətəm kətaupən kətələhu o noliən nimə.
‡ **14:34** Sol rəha nətəmimi e nian əha, in təmol filəh-filəh e nati pisin pisin u rəhalah nətəhiənian tikə. Kəni nian nəuvein,
nəmə nəhu tatol filəh-filəh e sol, kəni ko narfuiən tiet. Mətəu sol rəhatah u rəueiu təsoliən lanəha. In tarfu əmə lanko.
14:34 Mat 5:13; Mak 9:50

15

Nəghatiən əuhlin
e sipsip iətəm təməluei
(Mat 18:10-14)

1 E nian əha, nətəmimi tepət nətəmi kautos məni rəha takis, mine nətəmimi min tepət u iol təfagə tərah min, kəməhuva məmə okotətəlig e Iesu.
2 Kəni Farəsi min mine nəgətun min rəha Lou kəməutəni nikali Iesu o nətəm iol təfagə tərah min əha, məutəni məmə, "Suah əha, nikin tagiən əmə məmə nol təfagə tərah min kəutəhuva ohni, kəni məutauən pəti."
3 Kəni əmeiko Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti məmə,
4 "Inu nipəhriəniən, uə kəpə. Nəmə itəmah kəti rəhan sipsip ilah uan-hanrit, kəni kətiəh təluei, kəni tupəh nainti-nain kəutan ikin təpiə ikin məutauən, kəni muvən məsal e sipsip u təməluei mətəuarus məkeikei meruh.
5 Nian in təmeh, kəni in təməfəri mələs, kəni nikin təmagiən.
6 Kəni nian in təmiet=pa lahuənu, in otəkeikei mauin e in min nəuvein, mine nətəmimi min u kəutatig ilah min, kəni məni=pən kəm lah məmə, 'Əhuva. Pəh kotagiən pəti, mətəu-inu iəmeruh min rəhak sipsip u təməluei.' "
7 Nian Iesu təməni rəkis nəghatiən əuhlin u, kəni məni=pən kəm lah məmə, "Kəni iəu iəkəni kəm təmah məmə, əpəha e neai otəhmen əmə lanəha. Nəmə iol təfagə tərah kəti titəlig e rəhan nətəligiən muva o Uhgin, kəni nagiəniən asoli əpəha ilis e negəu e neai o suah u otepət, mapirəkis nagiəniən o nətəmimi nainti-nain u nikilah təhti məmə kotəhruahru məsotoliən nati kəti tərah iətəm okotəkeikei mohtəlig e nətəligiən rəhalah ohni."*

Nəghatiən əuhlin
e məni təmikə
8 Kəni Iesu təmatig məghati min məmə, "?Nəmə pətan kəti rəhan məni ten kəmol e silfə, kəni məruru kətiəh, kəni in otol nak? In otasiə, kəni maiəh məsal vi əha imə mətəuarus meruh.
9 Kəni nian in təmeruh məni əha, in otauin e in min nəuvein mine nətəmimi min u kəutatig ilah min, məni məmə, 'Əhuva pəh kotagiən pəti mətəu-inu iəmeruh rəkis rəhak məni əpələ təmikə.' "
10 Nian Iesu təməni rəkis nəghatiən əuhlin u, kəni məni=pən kəm lah məmə, "Iəu iəkolkeikei məmə iəkəni kəm təmah məmə, təhmen əmə min lanəha, nagiəniən asoli e nəhmti nagəlo min əpəha ilis e neai, nian iol təfagə tərah kəti titəlig e nətəligiən rəhan matuvən o Uhgin."

Nəghatiən əuhlin e nəti suah kəti iətəm təməluei
11 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, "Suah kəti, nətin iərman keiu.
12 Iətəm təkəku lan təni=pən kəm timilau, 'Tatə. Əuəri nautə min rəham, kəni məfa rəhak u rəueiu.' Kəni timilau təuəri rəhan natimnati kəni məfən kəm lau.
13 "Kəni təsuvəhiən, nətin iətəm təkəku tos rəhan muvən mətuati lan kəni mos məni lan, kəni miet imalah ikin muvən e nitəni pisin kəti min isəu. Kəni mol rəhan məni mərəkin-rəkin e noliən tərah min əmə.
14 Kəni nian rəhan məni təmikə rəfin, nəumis asoli təman e nitəni əha, kəni nəumis tinatus suah u, nigin nauəniən tinikə.
15 Kəni təmuvən matol uək kəm suah kəti əha ikin, kəni suah u təmahli=pən məmə otuvən mətaugin rəhan min nipikəh min. Nian in təmətaugin nipikəh min əha,
16 mətəu nəumis natus pik kəni əmeiko in tinatolkeikei məmə otun nauəniən nig pikəh min. Mətəu iətəmi tikə məmə otəfən nati kəm in.
17 "Kəni əmeiko nətəligiən təuvir kəti tinuva ohni, kəni tətəlig məmə, 'Kəsi. Rəueiu əha noluək min rəha tatə, niglah nauəniən tepət mapirəkis agin, mətəu iəu əpə iətatig u ikinu, otəsuvəhiən iəkimis e nəumis.
18 Oiəkəkeikei miet u ikinu mitəlig=pən o rəhak tatə, kəni məni=pən kəm in məmə, "Tatə. Iəu iəmol təfagə tərah e Uhgin mine ik.
19 Rəueiu əha iəsəhmeniən məmə onəkauin lak məmə nətim. Mətəu ol iəu məmə ioluək əmə kəti rəham." '
20 Kəni təməhtul maliuək minatuvən məmə oteh rəhan tatə.
"Mətəu nian təmətuva əhanəh isəu, rəhan tatə təməsal=pən mafu, kəni nikin təmepət ohni, kəni maiu muvən mos nəuegin magiən ohni.

15:2 Luk 5:30 **15:4** Esik 34:11,16; Luk 19:10 * **15:7** Iesu tətəghati e Farəsi min nətəmi kəutohtəu=pən Lou rəha Mosis, kəni ilah kəutəni məmə kotəhruahru, nati əpnapin nərahiən tətatig e nikilah rəfin. **15:18** Sam 51:4

21 “Kəni nətin təni=pən kəm in məmə, ‘Tatə. Iəu iəmol təfagə tərah e Uhgin mine ik. Rəueiu əha iəsəhmeniən məmə onəkauin lak məmə nətim.’
22 “Mətəu rəhan tatə taun e rəhan min noluək min məni=pən kəm lah məmə, ‘!Ei! Əhuvən uəhai motos napən u iətəm təuvir mapirəkis məhuva məhuvən=pən lan kəm in, kəni motos ring motəfən e nəhlmin, kəni motos put kəhuva məhuvən=pən e nəhlkin,
23 kəni motos kau iətəm tasisi-asisi məuvir kəni motoh, pəh kotol pəti nauəniən asoli rəha nətik,
24 mətəu-inu nətik u, in təhmen əmə məmə təmimis rəkis, mətəu rəueiu in tinəmiəgəh min. In təməluei, mətəu ineruh min.’ Kəni əmeiko ilah kinautol lafet.
25 “Kəni e nian əha, nətin iətəm tepət in əpəha e nasumiən. Nian təmətuva minuva iuəkir o lahuənu, kəni mətəu nətəmimi kautol nəpuən, kəni məutol danis.
26 Kəni taun e ioluək kəti tuva tətapuəh lan məmə, ‘?Ei, nati nak əha nətəmimi kautol?’
27 Kəni təməni=pən kəm in məmə, ‘Piam təmuva, kəni rəham tatə təmoh pilik iətəm tasisi mətəu-inu piam tinitəlig=pa, kəni in təsanən əmə.’
28 “Kəni nikin təmahmə, kəni in təməni məmə, ‘Ko iəsuvəniən imə.’ Mətəu rəhan tatə təmuva ihluə mətəkeikei kəm in məmə otuvən imə.
29 Mətəu təni=pən kəm rəhan tatə məmə, ‘Afu-to. Kəmətuatig nu tepət rəkis, kəni iatol uək u ikinu təhmen=pən əmə məmə rəham kəti ioluək, kəni məsəhtiən nəuiam. ?Mətəu təhro, tatə? Nəməsəfaiən nati əkəku kəti kəm iəu təhmen=pən e nəni, məmə iəkol nauəniən lan itimah iəu min nəuvein.
30 Mətəu nətim əha iətəm təmərəkin rəfin rəham min natimnati o nətəouiən nipətan min lan rəha suaru, mətəu nian tinitəlig=pa lahuənu, kəni nəkauit moh pilik u tasisi-asisi matol lafet lan rəhan.’
31 “Mətəu rəhan tatə təni=pən məmə, ‘Nətik. Nian rəfin kilau min ik kətuatig, kəni natimnati rəfin rəhak in rəham.
32 Mətəu təhruahru əmə məmə okol lafet u motagiən, mətəu-inu piam u təhmen=pən əmə məmə təmimis rəkis, mətəu rəueiu in tinəmiəgəh min. In təmikə, mətəu rəueiu kinoteh min.’ ”

16

Nəghatiən rəha iətəmi asoli iətəm tatol noliən ekəu-ekəu

1 Kəni Iesu təməni kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Suah kəti rəhan nautə tepət, kəni in təmos suah kəti tuva in iətəmi asoli rəha noluək min. Kəni rəhan min nəuvein noluək min kəməhuva motəni=pən nərahiən rəha iətəmi asoli əha kəm iərmənig, motəni məmə, ‘Ei, suah kəha tətərəkin rəham natimnati.’
2 Kəni təmauin e suah kəha məmə tuva təghati kəm in məmə, ‘?Ei, nəghatiən nak u iətətəu kətəni lam? Iəkolkeikei məmə nəkos rəfin nəghatiən min rəha uək rəham muva, mətəu rəueiu əha iəkahli pətigəm ik e uək.’
3 “Kəni iətəmi asoli əha təmuvən nikin təhti məmə, ‘Kəsi. Rəhak iərmənig təni məmə otəraki lak e rəhak uək əha rəueiu. ?Kəni oiəkəhro əha rəueiu? Iəu iəsəhmeniən məmə o iəkuvən mətu niftəni o nosiən məni, kəni iəu iəkisiai neasiəiən o məni.
4 !Əuəh! Rəueiu əha inəhrun nati oiəkol pəh nətəmimi okotol iəu iəkuvən imalah ikin kəni ko moteh vivi iəu nəmə rəhak iərmənig otəraki lak e rəhak uək.’
5 “Kəni ko in təmauin rəfin e nətəmimi nətəmi kəmotos məni o iərmənig kəhuva kətiəh kətiəh. Kəni in təməni=pən kəm iətəm təmaupən muva məmə, ‘?Ik nəmos nak?’
6 Kəni suah kəha təni məmə, ‘Iəmos dirəm rəha oiel rəha nauəhiən ilah uan-hanrit.’* Kəni iətəmimi asoli təməni=pən kəm in məmə, ‘Inu mə nauəuə rəha kauin rəham. Əharəg uəhai, kəni mətei fifti dirəm əmə e rəham nauəuə.’
7 “Kəni ko məni=pən kəm suah kəti min məmə, ‘?Ik nəmos nak?’ Mətəu in təni məmə, ‘Iəmos uan tausin pak wit.’ Kəni iətəmi asoli təni məmə, ‘Os nauəuə rəha kauin rəham, kəni mətei=pən əmə eit-hanrit pak wit.’
8 “Kəni ko, iərmənig rəha iətəmi asoli əha iətəm in təmol tərah lan, təməni-vivi in o rəhan neiuəiən məmə in oteh vivi aru in.
“Nati u tətəgətun məmə nətəmimi rəha niftəni, ilah kotəhrun vivi noliən min rəha niftəni nian ilah kəutəghati kəm lah min, tapirəkis nətəmimi rəha nəhagəhagiən.†
9 “Kəni iətəni kəm təmah məmə, onəkotasiru vivi e nətəmimi e məni rəha niftəni məmə ilah okəhuva rəhatəmah niəli min. Kəni nian məni rəha niftəni u otikə, kəni Uhgin otos itəmah muvən əpəha e negəu e neai iətəm ko təsikəiən.

15:24 Efəs 2:1,5 * **16:6** Dirəm e oiel kətiəh təhmen e tate o fote litə. † **16:8** Nipəti nəghatiən rəha Iesu məmə nətəmimi rəha nəhagəhagiən kəsotoliən natimnati iətəm Uhgin in tolkeikei məmə otəhtul aupən e rəhalah nəmiəgəhiən. Nikilah təsəhti pikiən nətəligiən rəha Uhgin.

10 “Nəmə suah kəti in tətəsal vivi o nati əkəku kəti, kəni in otəhrun nəsaliən o nati asoli. Kəni nəmə suah kəti in tatol noliən tərah e nati əkəku kəti, kəni in otol noliən tərah e nati asoli.
11 ?Kəni tol lanəha, nəmə itəmah nəsotəsal viviən o məni rəha niftəni u, kəni pəh otegəhan e təmah məmə nəkotos nati iətəm təuvir pəhriən, u natimnati rəha Uhgin?
12 Kəni nəmə itəmah nəsotəsal viviən e natimnati rəha suah kəti min, kəni niki təmah təsəhtiən məmə okəfinə min kəm təmah məmə rəhatəmah əhruahru natimnati mətəu-inu, kateruh məmə ko nəsotəsal viviən min natimnati min əha.
13 “Ko iətəmimi kəti təsuvaiən məmə in ioluək rəha iətəmi asoli mil keiu. Nəmə tol lanəha, in otolkeikei kəti matol nəuian, kəni məməki e kəti kəni məsoliən nəuian. Kəni ko nəsoliən ioluək rəha Uhgin mine məni e nian kətiəh.”
14 Farəsi min kotolkeikei pik məni, kəni nian kəmotətəu nəghatiən min u, kəni kəmotaləh əuvsan e Iesu.
15 Mətəu in təməni kəm lah məmə, “Itəmah nautol noliən min məmə nətəmimi kotəni məmə itəmah nəkotəhruahru. Mətəu Uhgin təhrun nikitəmah məmə nəkotərah. Iətəni lanu mətəu-inu nati nak u nətəmimi kəutos məmə in nati agin, mətəu e nəhmti Uhgin in nati əpnapin əmə.”
16 Kəni in təmətəkeikei mətəni məmə, “Kəmətəni pətigəm Lou mine nəghatiən rəha iəni min rəha Uhgin mətəuarus=pa Jon Bəptais, kəni ko uərisig lan, kətəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Narmənigiən Rəha Uhgin, kəni nətəmimi rəfin kəutalkut pik məmə okəhuvən motatig lan.
17 Mətəu kəsəniən məmə uək rəha Lou mine nəsanəniən rəhan, təmol naunun. Nəghatiən rəfin rəhan kəutatig, iətəm tepət min mətəuarus=pən iətəm təkəku agin. Lou otətatig mapirəkis neai mine niftəni.
18 “Kəni təhmen=pən əmə lanəha: nəmə iətəmi kəti tatol tifos mətəpəh rəhan pətan, kəni matit pətan pisin kəti min mətuatig, in tatol təfagə tərah. Kəni nəmə iətəmi kəti tatit pətan kəti iətəm rəhan iərman təməpəh kəni ilau mətuatig, in tatol təfagə tərah mətəu-inu in tətakləh e pətan rəha iətəmi pisin kəti.”

Nəghatiən rəha Lasiris mine iətəmi kəti rəhan nautə tepət

19 Kəni Iesu təməni məmə, “Iətəmi kəti rəhan nautə tepət, kəni in tatuvən e napən təuvir kəmoh e al u nəugi naris in nəhmtin tiəkis, kəni nian rəfin in tatun əmə nauəniən təuvir min.
20 Kəni ianrah kəti, nərgin u Lasiris, niməgim təmol rəfin nipətin min. Kəni kəmələs kan əpəha e namtihluə rəha suah u.
21 In tolkeikei pik məmə otatun nipispisi nauəniən min u kəutəmei e tepil rəha iətəmi asoli əha. Kəni nati tərah min kəti, kuri min kəutəhuva məutəpah-əpah niməgim min rəhan.
22 “Kəni ianrah əha təmimis, kəni nagelo min kəmotos in məhuvən əpəha e nikali Epraham, ima nəuviriən ikin. Kəni iətəmi u rəhan nautə tepət, in min təmimis kəni kitənim.
23 Kəni in təmuvən əpəha e nigəm asoli, kəni tətətəu naməhiən asoli, kəni nian təməsal-pəri, mafu Epraham əpəha isəu. Kəni Lasiris əpəha e nikalin.
24 Kəni təmauin əfəməh məmə, ‘!Əui, Tatə Epraham! Asiru lak. Əni=pən kəm Lasiris məmə otəfən nəuan nəhlmin e nəhu kəni mos muva mek namik lan məmə otətəpu, mətəu iətətəu nahməiən asoli e nigəm u ikinu rəueiu.’
25 “Mətəu Epraham təni məmə, ‘Nətik, nikim təhti-to rəham nəmiəgəhiən aupən. Ik nəmatos natimnati təuvir min rəham tepət, mətəu Lasiris təmatətəu nahməiən tepət e nipətin. Mətəu rəueiu əha, in tətətəu təuvir u ikinu, kəni ik nətətəu nahməiən tepət e nipətim.
26 Kəni nati kəti min. E nəlugin e tah, nimil asoli tətəuəri itah, ik ko, kəni itimah u. Nəmə itimah kəti tolkeikei məmə otuvnə meh ik, mətəu ko təsuvəniən. Kəni nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə otuva meh itimah mətəu ko təsuvaiən.’
27 “Kəni iətəm rəhan nautə tepət təməni məmə, ‘Tatə. Əui, kəsi. Ahli=pən Lasiris tuvən e nimə rəha tatə rəhak,
28 mətəu-inu piak faif əha ikin. Təuvir məmə in otuvən məghati mem əskasik ilah məmə okotətəu ilah məmə okəsəhuvaiən u ikinu iətəm iətətəu nahməiən asoli agin ikin,’
29 “Mətəu Epraham təni məmə, ‘Kəpə. Nəghatiən rəha Mosis mine iəni min rəha Uhgin tətatig. Pəh piam min okotətəu nəghatiən min əha.’
30 “Kəni iətəmi rəhan nautə tepət təməni məmə, ‘Kəpə, Tatə Epraham. Təsəhmeniən. Mətəu nəmə iətəmi kəti otəmiəgəh min e nimisiən otuvən məghati kəm lah, kəni nipəhriəniən, ilah okotəuhlin rəhalah nətəligiən kəni motəpəh təfagə tərah min rəhalah.’

16:10 Luk 19:17-26 **16:13** Mat 6:24 **16:15** Mat 23:28; Luk 18:9-14 **16:16** Mat 11:12-13 **16:17** Mat 5:18 **16:18** Mat 19:1-12; Mak 10:1-12

31 “Kəni Epraham təni məmə, ‘Nəmə kəsotətəligiən e nəghatiən rəha Mosis mine iəni min rəha Uhgin, kəni nati əpnapin nəmə iətəmi kəti təmiəgəh pau e nimisiən kəni muvən məghati kəm lah, mətəu ko kəsotəniən nipəhriəniən lan.’ ”

17

Əutətəu itəmah
(Mat 18:6-7,21-22; Mak 9:42)

1 Kəni Iesu təməni kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Pəhriən, natimnati min u kautiuvi=pən iətəmi tətəmei=pən e təfagə tərah, okəhuva. !Mətəu nərahiən asoli o iətəmi əha u tətəfən-əfən kəm nətəmimi, uə in suaru rəha nəfən-əfəniən!
2 Mətəu nəmə iətəmi kəti tiuvi=pən rəhak kəti iətəmimi u təhmen e suakəku, məmə otol təfagə tərah, kəni suah kəha, Uhgin otol nalpiniən asoli kəm in. Kəni nalpiniən əha otəskasik tapirəkis nəmə katu=pən kəpiel kəti e nentəui, kəni kəraki=pən əpəha itəhi lokamnim.
3 Kəni tol lanəha, əutətəu mauteruh vi rəhatəmah nəmiəgəhiən.
“Nəmə piam tatol təfagə tərah kəm ik, kəni əni=pən rəhan noliən tərah e nəhmtin, kəni nəmə tətəuhlin rəhan nətəligiən, kəni alu e rəhan noliən tərah məsosiən tatig e nikim.
4 Kəni nati əpnapin nəmə in tatol təfagə tərah lam mau səpin e nian kətiəh, kəni muva mau səpin, kəni məni=pən kəm ik məmə, ‘Kəsi, iəmol təfagə tərah lam. Iatitəlig e nətəligiən rəhak kəni mətəpəh təfagə tərah,’ kəni ik onəkəkeikei məsalpiniən malu e rəhan noliən rah min, kəni məsosiən tatig e nikim.”*
5 Kəni aposil min kəmotətapuəh o iərmənig məmə, “Ol rəhatimah nəhatətəiən təskasik təhmin.”
6 Kəni Iərmənig təməni məmə, “Nati əpnapin nəmə rəhatəmah nəhatətəiən natiəkəku agin pau təhmen e nipispisi nipəkil, kəni nəkotəhrun nəniən kəm nigi u nokin təfəməh məmə, ‘Euvi aru ik, kəni muvən miuvig=pən itəhi,’ kəni nigi u otol nəuiatəmah.†
7 “Otəni-to. ?Nəmə iətəmi kəti rəhan ioluək tətasum, uə in tateh rəhan min sipsip min, nian in tuva lahuənu, nikitəmah təhti məmə, iətəmi asoli otəni=pən kəm in məmə, ‘!Ei! Va uəhai məharəg mun nauəniən əha’? !Kəpə!
8 In otəni=pən kəm rəhan ioluək məmə, ‘Uvən mol nəgək nauəniən, kəni ko muvən muvən e rəham napən təuvir, kəni məfa nəgək nauəniən mine nimək nəmnimiən. Nian nəkol rəfin rəham uək, ko nəkəhrun nuniən nauəniən kəni mine nəmnimiən.’
9 ?Kəni nikitəmah təhti məmə iətəmi asoli, in otəni-vivi rəhan ioluək o uək asoli rəhan iətəm in otəkeikei mol? !Kəpə!
10 Kəni itəmah ko, nəkotəhmen əmə e noluək min rəha Uhgin. Nian nəmotol rəkis natimnati rəfin iətəm Uhgin təməni məmə onəkotəkeikei motol, onəkotəni məmə, ‘Itimah noluək min əmə. Noliən rəhatəmah təsəhmeniən o nəni-viviən. Itimah iəmotol əmə uək u itimah oiəkotəkeikei mautol.’ ”

Iesu təmol vivi nətəmi ten iətəm leprosi təmol ilah
11 Nian Iesu təmətaliuək matuvən Jerusiləm, in təmətaliuək matuvən=pən e nəlugi nitəni mil u Səmeriə mine Kaləli.
12 Kəni nian in təmiet=pən lahuənu kəti, nətəmimi ten iətəm nimisiən u leprosi təmol ilah kəməhuva motəhtul isəu nəuvetin,
13 kəni motauin lan məmə, “!Iesu, Iətəmi asoli, asiru e timah!”
14 Kəni nian in təmeh ilah, təni məmə, “Onəkəhuvən o pris məmə in oteh nipətitəmah.”‡ Kəni nian ilah kəmautaliuək əhanəh e suaru, kəni motəuvir, nimisiən təmikə.
15 Kəni ilah kəti təmeruh məmə leprosi rəhan tinikə, kəni in təmələli mitəlig=pən o Iesu, mətəni əfəməh məmə, “!Iatəni-vivi Uhgin! !Iatəni-vivi Uhgin!”
16 Kəni in təmeiuaiu e nəhlki Iesu misin nəulin nipənəgin tatek niftəni, kəni mətəni kəm Iesu məmə nikin tətagiən məmə in təmol vivi rəhan nimisiən. Kəni suah u in iətəm Səmeriə.
17 Kəni Iesu təməni məmə, “?Iəmol vivi nətəmi ten kəni mos rəkis rəhalah nimisiən, uə kəpə? ?Mətəu nain min, ilah iə?
18 ?Suah u in iapispis əmə, mətəu in pisin əmə təmitəlig=pa mətəni-vivi Uhgin?”

17:3 Mat 18:15 * **17:4** Nipəti nəghatiən əha təsəniən məmə kitah okotalu e təfagə tərah rəha iətəmi kəti mau səpin əmə, mətəu okotəkeikei motalu lanu naunun tikə. † **17:6** E nəghatiən əhruahru rəha Iesu, in tətəghati e nikiti mastət u in natiəkəku agin, mine nigi kəti nəukətin təmeviə agin, nərgin u fik-malperi. **17:6** Mat 17:20; 21:21 **17:13** Lev 13:45-46 ‡ **17:14** Nian nimisiən leprosi təmol suah kəti, Lou tətəni məmə in tamikmik. Nian nimisiən təmikə, in otəkeikei muvən meruh pris kəti məmə in otəni pətigəm kəm nətəmimi rəfin məmə nimisiən təmikə mine namikmikian təmikə. Nian Iesu təməni kəm lah məmə okəhuvən moteruh pris kəti, in təhmen məmə in təməni məmə in otol vivi ilah. **17:14** Lev 14:2-3; Mat 8:3-4

19 Kəni Iesu təməni kəm suah u məmə, “Əhtul maliuək matuvən. Rəham nəhatətəiən təmol
vivi ik.”

Nuvaiən rəha
Narmənigiən Rəha Uhgin
(Mat 24:23-28,36-41)

20 Nian kəti, Farəsi min kəmotətapuəh o Iesu məmə, “?Onəhgin Narmənigiən Rəha Uhgin
otuva?” Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Narmənigiən Rəha Uhgin otəsuvaiən məmə
nətəmimi okoteruh e nəhmti lah.
21 Kəni iətəmimi tikə mə otəni məmə, ‘Əsal=pa meh, in uəha,’ uə ‘!Əsal=pən meh, in əpəha!’
mətəu-inu Narmənigiən Rəha Uhgin tinuva rəkis mətatig e nikitəmah.”
22 Kəni Iesu təni kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Nian min kəutəhuva iətəm itəmah
onəkotolkeikei məmə onəkoteh nian min rəha Nəti Iətəmimi, mətəu ko nəsotehiən.
23 Kəni nətəmimi okotəni kəm təmah məmə, ‘!Əsal=pa, in uəha!’ uə ‘!Əsal=pən, in əpəha!’
Mətəu onəsəhuvəniən motohtəu=pən ilah,
24 mətəu-inu e nian iəu Nəti Iətəmimi oiəkuva lan, in otəhmen e noraipiən iətəm tətoraip
kəni mətasiəgəpin neai e nikalin kəti mətəuarus=pən nikalin kəti min, kəni nətəmimi rəfin
okoteruh motəhrun.
25 Mətəu aupən, iəu iəkəkeikei mətəu naməhiən tepət, kəni nətəmi kəutatig rəueiu, ilah
okotəuhlin nəmtahlah mətəpəh iəu.
26 “E nian iəu, Nəti Iətəmimi, iəkuva lan, otəhmen=pən əmə e nian rəha Noa aupən, iətəm
nətəmimi kəmotol natimnati min məsotəhruniən məmə Uhgin otol nati kəti lan məsotol
əpenə-penəiən.
27 E nian əha, nətəmimi kəməutauən, məutəmnim, mautol marit, inəha natimnati min
rəfin kəmautol e nəmiəgəhiən rəhalah, motətəuarus=pa nian iətəm Noa tinuvən e nipəgnəua
negəu asoli rəhan. Kəni nuhuən təməfuv naruəh asoli təmuva kəni maiu melərmin rəfin
nətəmimi iətəm kəməsəhuvəniən e negəu.
28 “In təhmen=pən əmə e nian rəha suah kəha Lot. Nətəmimi kəmotauən, məutəmnim,
məutos nəhmti natimnati min, məutasum, mautuvləkin nimə min, inəha natimnati rəfin
kəmautol e nəmiəgəhiən rəhalah.
29 Mətəu e nian iətəm Lot təmiet lan e taun əha Sotəm, kəni nigəm mine kəpiel min
kəmohuəu mautsipəri e neai motohamu ilah rəfin əpəha e taun.
30 “Kəni otəhmen əmə e nian iəu Nəti Iətəmimi oiəkuva min lan kəni, Uhgin otol əpu iəu
kəm nətəmimi.
31 E nian əha, nəmə suah kəti tətəharəg ihluə e rəhan nimə, pəh in tagim məsuvən miniən
imə məmə in otos rəhan natimnati, kəni nəmə suah kəti in əpəha e nasumiən, pəh in otagim
məsuva miniən lahuənu.
32 !Onəsotaluiən e pətauəhli rəha Lot!
33 In təmolkeikei məmə otaskəlim rəhan nəmiəgəhiən e nəhue niftəni u məsitəupaiən iəu,
in otəsosiən nəmiəgəhiən itulin. Mətəu iətəmimi u tətəpəh natimnati rəha nəmiəgəhiən e
nəhue niftəni u, kəni mətətəu=pa iəu, in otos nəmiəgəhiən itulin.
34 Iətəni kəm təmah məmə, e nian əha lapin, iətəmimi keiu okətuapili e pet kətiəh, kəni
okos rəkis kəti, kəpəh kəti.
35-36 Pətan keiu kətuəharəg pəti matuol nauəniən, kəni okos kətiəh, kəpəh kəti.”§
37 Kəni rəhan noluək min kəmotəni=pən kəm in məmə, “?Iərmənig, onəkuva iə?”
Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Onəkotəhrun əmə. Təhmen e nian nati miəgəh kəti
təmimis mətəməhli, kəni kuveriə min koteiuaiu mauton pəti.”*

18

Nəghatiən əuhlin
rəha pətalimis kəti
iətəm tətasək o nasiruiən

1 Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəm lah mətəgətun ilah lan məmə okotəkeikei məutəfaki
nian rəfin məsotəpəhiən, məsotoliən məmə nikilah otəsəmeiən.
2 In təməni məmə, “Lahuənu kəti, iəni kəti əha ikin rəha nələhuiən nəghatiən min. Kəni
təsisiaiən Uhgin, kəni təsisiai miniən nətəmimi.

17:23 Mak 13:21; Luk 21:8 **17:28** Jen 18:20; 19:25 **17:31** Mat 24:17-18 **17:32** Jen 19:26 **17:33** Luk 9:24

§ **17:35-36** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, kəmilpin nəghatiən min u rəha fes 36: Iətəmi keiu okətuasum, kəni okos rəkis kəti, kəpəh kəti. * **17:37** Nipəti nəghatiən u məmə, e nian Iesu in otuva lan, nətəmimi rəfin okoteruh. **18:1** Kol 4:2; 1Təs 5:17

3 Kəni e lahuənu əha, pətalimis kəti əha ikin, kəni nian rəfin tətuva materuh iəni u
mətəni=pən kəm in məmə, 'Əui. Kəsi, onəkasiru lak məghati o nələhu əhruahruiən nərahiən
rəha tikimir rəhak tatol kəm iəu.'
4 Mətəu iəni u in təməsuvəniən, kəni mos nian əfəməh məmə otagət mol vi nərahiən əha rəha
pətalimis. Mətəu pətan əha təmətətapuəh o suah kəha nian rəfin matuvən matuvən, kəni iəni
nikin təni məmə, 'Nati əpnapin iəsisiaiən Uhgin, kəni məsisiai miniən nətəmimi,
5 mətəu pətan əha tətəni mətəni nati kətiəh minatol mirə iəu o rəhan nəghatiən, matol matol.
Pəh iəkəkeikei muvən məni-vivi rəhan nərahiən kəni məlehu nəuviriən. Nəmə iəkəpəh, kəni
in otətuva ohniəu matol matol rəueiu kəni iəkəpəou lan.' "

6 Kəni nian Iərmənig təməni rəkis nəghatiən əuhlin əha, kəni məni məmə, "Otətəlig-to e
nəghatiən rəha iəni əpəha iətəm in tərah təhmin.
7 ?Mətəu təhro e Uhgin? In təmitəpin rəhan min nətəmimi, kəni ilah kəutasək=pən kəm in
nian rəfin e nərauiə mine lapin min rəfin. ?Kəni nikitəmah təhti məmə in otəni=pən kəm lah
məmə, 'Pəh pipim'? Kəpə. ?Kəni nikitəmah təhti məmə in ko təsasiruiən uəhai əmə e rəhan
min? Kəpə.
8 Iətəni=pinə kəm təmah məmə nipəhriəniən, in otasiru uəhai əmə e rəhan min, kəni mol
vivi rəhalah nərahiən. ?Mətəu nian iəu Nəti Iətəmimi oiəkitəlig=pa min lan e niftəni, oiəkeh
nətəmimi nəuvein nətəm kəutəhatətə e Uhgin, uə kəpə?"

Nəghatiən əuhlin
rəha Farəsi mine
iətəm tatos məni rəha takis

9 Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti kəm nətəmimi nəuvein nətəm nikilah təhti məmə
ilah kotəhruahru motapirəkis nətəmimi rəfin, kəni motəsal iahu e lah.
10 In təməni məmə, "Suah mil keiu kəmian əpəha e Nimə Rəha Uhgin məmə kuəfaki. Kəti,
in Farəsi, kəni kəti in iətəmi tatos məni rəha takis.
11 Kəni Farəsi təməhtul məmə tətəfaki, kəni in mətəni aru əmə in, mətəni məmə, 'Uhgin,
iətəni-vivi ik mətəu-inu nəmol məmə iəkol iətəpisin lak, mə inəha nətəmimi kotolkeikei pik
məni kəni məuteiuə məmə kotakləh lan, kəni məutol tərah, kəni məutakləh e pətan rəha
iətəpisin. Mətəu iəu iəsoliən kəmə ilah. Kəni iəu min iəsoliən kəmə suah kəha iətəm tatos
məni rəha takis.
12 Nian keiu e nəfakiən kətiəh, iətətuakəm mətəpəh nauəniən mətəfaki kəm ik. Kəni nəmə
iəkos natimnati ten, iətos rəkis kətiəh mətəfinə kəm ik.'
13 "Mətəu suah kəha, iətəmi tatos məni rəha takis, in təməhtul=pən isəu, kəni mətaulis
məsəsal pəriən e negəu e neai kəni məfaki. Kəni nikin titəgit mətasək mətəhti mankilahan
mətəni məmə, 'Uhgin, iəu iətəmi tərah. !Nikim teiuaiu ohniəu!' "
14 Kəni Iesu təni məmə, "Iətəni kəm təmah. Nian suah mil u okiatəlig=pən lahuənu, iətəmi
rəha takis, in otəhruahru e nəhmti Uhgin. Mətəu Farəsi, in təsoliən lanəha, mətəu-inu iətəmi
tətəfəri aru in, Uhgin otosiahu, mətəu iətəmi tatosiahu aru in, Uhgin otəfəri."

Kəlkələh min kəməhuva o Iesu
(Mat 19:13-15; Mak 10:13-16)

15 Kəni nətəmimi nəuvein kəmotos rəhalah min iəpəou mətmətig min məhuva kəm Iesu
məmə in otələhu=pən nəhlmin e lah kəni məfaki o lah. Mətəu nian rəhan min nətəmimi
kəmoteh ilah, kəni motəniəhu ilah.
16 Mətəu Iesu təmauin e iəpəou min əha mə okəhuva ohni, kəni məni=pən kəm rəhan min
natətəlig məmə, "Sotəniəhuiən iəpəou min məmə okəsəhuvaiən ohniəu, pəh ilah okəhuva
ohniəu, mətəu-inu Narmənigiən Rəha Uhgin in rəha nətəmimi min u kotəhmen e iəpəou min
u.
17 Iatəni pəhriən kəm təmah məmə, nəmə iətəmi kəti təsolkeikeiən məmə oteiuaiu məhmen
e kəlkələh min u kəti mupəh Uhgin tarmənig lan, ko in təsatig ahgəliən Narmənigiən Rəha
Uhgin."

Suah kəti rəhan nautə tepət
(Mat 19:16-30; Mak 10:17-31)

18 Kəni iətəmi asoli kəti təməni=pən kəm Iesu məmə, "Iəgətun, ik iətəmi təuvir. ?Oiəkəhro
mos nəmiəgəhiən itulin?"
19 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, "?Təhro nətauin lak məmə iəu iətəmi təuvir? Suah
kəti tikə in iətəmi təuvir, mətəu Uhgin əmə in təuvir.

18:12 Aes 58:1-4; Mat 23:23 **18:13** Sam 51:1 **18:14** Mat 23:12 **18:17** Mat 18:3 **18:18** Luk 10:25

20 Ik nəkəhrun nəghatiən min e Lou rəha Uhgin tətəni məmə, ‘Sakləhiən e pətan rəha
iətəpisin, məsohamuiən iətəmimi, məsakləhiən e natimnati, məseiuəiən e kot, misiai rəham
tatə mine mamə.’ ”
21 Kəni suah u təməni məmə, “Natimnati min rəfin u, iəmol rəfin ilah, nian iəmətəkəku
mətəuarus=pa u rəueiu.”
22 Nian Iesu təmətəu nəghatiən əha, kəni təni=pən kəm in məmə, “Nati kəti min əmə əha
ikin onəkol. Uvən mol nətəmimi kotos nəhmti rəham nautə rəfin agin, kəni məfən məni lan
kəm nanrah min. Kəni ik onəkos nəuviriən tepət əpəha e negəu e neai. Kəni muva muərisig
lak, mol məmə rəhak iətəmimi.”
23 Mətəu nian təmətəu nəghatiən min əha, nikin təməpəou mətəu inko rəhan nautə tepət.
24 Kəni nian Iesu təməsal=pən meruh məmə nikin nəpəou, kəni təni məmə, “!Ei, tiəkis agin
o iətəmi rəhan nautə tepət məmə in otuva matig ahgəl e Narmənigiən Rəha Uhgin!
25 Tiəkis məmə kau otuvən=pən e nipəg nitil, mətəu tiəkis pik məmə iətəmi rəhan nautə
tepət otuva matig ahgəl e Narmənigiən Rəha Uhgin.”*
26 Kəni nətəmimi u kəutətəu nəghatiən əha kəmotəni məmə, “?Nəmə tiəkis o iətəmi rəhan
nautə tepət, kəni pəh əha in təhmen məmə otos nəmiəgəhiən əha?”
27 Mətəu in təməni məmə, “Nati nak u tiəkis pik agin, mə ko nətəmimi kəsotoliən, mətəu
Uhgin in təhrun noliən.”
28 Kəni Pitə təməni=pən kəm in məmə, “?Mətəu təhro e timah? Iəmotəpəh rəfin rəhatimah
natimnati kəni məhuva məmə iəkəhuərisig lam.”
29 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, iətəmi təməpəh
rəhan nimə, uə rəhan pətan, uə pian min, uə rəhan tatə mine mamə, uə rəhan kəlkələh min
mətəu-inu in tatitəu=pən Narmənigiən Rəha Uhgin,
30 kəni e nəhue niftəni u, in otos natimnati tepət tapirəkis ilah min u təməpəh ilah, kəni
uərisig, in otos min nəmiəgəhiən itulin.”

Iesu təməni pətigəm
rəhan nimisiən
(Mat 20:17-19; Mak 10:32-34)

31 Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan tueləf natətəlig min məmə okohiet e nimənin nətəmimi
məhuva kətiəh motuhapumin ilah min, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Otətəlig-to. Rəueiu
kəhuvən əpəha ilis Jerusiləm, kəni natimnati min iətəm iəni min rəha Uhgin aupən kəmotəni
lak, Nəti Iətəmimi, e nauəuə min rəhalah, ilah okəhuva motol nipəhriəniən.
32 Nətəmimi okotegəhan=pən lak e nəhlmi Nanihluə min, kəni nətəmimi okotəghati
motaləh əuvsan lak, motol=pən əmə iəu, motagəh əpis nəhmtək,
33 kəni okalis iəu, kəni kohamu iəu. Mətəu e nian tatol kisil lan, oiəkəmiəgəh min.”
34 Mətəu kəsotəhruniən rəhan nəghatiən min. In təhmen=pən e nəghatiən iətəm nipətin
tətəhluaig, kəni kəsotəhruniən nipəti nəghatiən min əha.

Iesu təmol vi iətəmi kəti nəhmtin tərah
(Mat 20:29-34; Mak 10:46-52)

35 Nian Iesu təmuva iuəkir o taun əha Jeriko, suah kəti in tətəharəg e nikali suaru nəhmtin
tərah. Nian rəfin in təteasiə e məni o nətəmimi.
36 Kəni nian iətəmi əha nəhmtin tərah təmətəu məmə nətəmimi tepət kəutaliuək e suaru,
kəni in təmətapuəh məmə, “?Nati nak əha katol?”
37 Nətəmimi kəmotəni=pən kəm in məmə, “Iesu əpəha, iətəm Nasərit, tətaliuək e suaru.”
38 Kəni təmagət əfəməh məmə, “!Iesu! !Mipi kig Tefit! !Asiru lak!”
39 Kəni nətəmimi min u kəutaliuək məutaupən e Iesu, kəmotagət lan, motəni məmə, “!
Sagətiən!” Mətəu in təmagət əfəməh təhmin məmə, “!Mipi kig Tefit! !Asəkəhruin iəu masiru
lak!”
40 Kəni Iesu təməhtul təməni=pən kəm lah məmə okotit məhuva. Kəni nian kəmotit
məhuva iuəkir, Iesu tətapuəh ohni məmə,
41 “?Nəkolkeikei məmə iəkol nak kəm ik?” Kəni in təməni məmə, “Iərmənig, iəkolkeikei
məmə oiəkair meruh nati.”
42 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Air meruh nati. Rəham nəhatətəiən tinol vivi ik.”
43 Əmeiko rəueiu agin min, təmair minateh nati, kəni minatuərisig e Iesu, mətəni-vivi
Uhgin. Kəni nian nətəmimi rəfin kəmoteruh nati əha, ilah kəməutəni-vivi Uhgin.

18:20 Eks 20:12; Dut 5:16-20 * **18:25** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Tiəkis o kaməl otuvən=pən e nipəg nitil.” Kaməl in nati miəgəh asoli kəti tapirəkis kau. **18:31** Luk 24:44 **18:32** Luk 9:22,44 **18:34** Mak 9:32

19

Iesu mine Sakiəs

1 Kəni Iesu təmaliuək muvən imə e taun u Jeriko matuvən məmə otiet=pən e nikalin nəuvetin min kəti.
2 Kəni e taun əha, suah kəti əha ikin, nərgin u Sakiəs. In iətəmi asoli kəti rəha nətəm kautos məni rəha takis, kəni in rəhan nautə tepət.
3 Kəni in tolkeikei məmə oteh-to məmə Iesu in pəh, mətəu təruru neruhiən mətəu in təkuəkir, nətəmimi kəutəhtul pəsig lan.
4 Kəni in təmaiu aupən muvən məri e nigi kəti, nərgin u sikəmo, məmə otəhrun neruhiən Iesu nian in otuva=pa in ikin.
5 Kəni nian Iesu təmuva əhruahru əha ikin, təməsal-pəri meruh, kəni məni=pən kəm in məmə, "Sakiəs. Eiuaiu uəhai, mətəu rəueiu ko iəkəkeikei muvən mauən əpəha e rəham nimə."
6 Kəni Sakiəs təmeiuaiu uəhai əmə, kəni mit Iesu mian əpəha iman ikin imə, kəni nikin təmagiən.
7 Mətəu nian nətəmimi kəmoteruh natimnati min əha, kəni kəutasiuən kəm lah min o noliən əha məutəni nikali Iesu məmə, "Suah əha tatuvən e nimə rəha iol təfagə tərah."
8 Kəni nian kinəhuvən rəkis e nipəgnəua nimə rəha Sakiəs, in təhtul məni kəm Iərmənig məmə, "Iərmənig, ətəlig-to. Oiəkəuəri rəhak natimnati mol nəhmtin keiu, kəti rəhak, kəni kəti iəkəfən kəm nanrah min. Kəni natimnati iətəm iəmakləh lan o suah kəti, oiəkalpin mau kuvət."
9 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "Rəueiu Uhgin tinosmiəgəh ik mine rəham min, mətəu-inu ik min, nəməhatətə e Uhgin, kəni ik nəuaniləuis pəhriən kəti rəha Epraham.
10 Kəni iəu, Nəti Iətəmimi, iəmuva məmə iəkəsal e nətəmimi iətəm kəmotəluei, kəni mosmiəgəh ilah."

Nəghatiən əuhlin
rəha nətəmimi nətəm kəmotos məni rəha iərmənig rəhalah

11 Nian nətəmimi kəməutətəlig e Iesu, in təmətəkeikei mətəni nəghatiən əuhlin kəm lah mətəu-inu in tinuva iuəkir o Jerusiləm, kəni nikilah təhti məmə Narmənigiən Rəha Uhgin otəsuvəhiən əha rəueiu tuva.
12 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, "Iərmənig kəti tolkeikei məmə in otuvən isəu meruh kig asoli agin məmə kig asoli otəfəri in mol kig lan əpəha iman ikin, kəni in otəpanitəlig=pa min.
13 Kəni in təmauin e rəhan noluək min ten, kəni məuəri məni asoli kətiəh kətiəh e lah.* Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, 'Itəmah onəkotəkeikei motalkut o məni u o noliən nətin mətəuarus=pən iəu iəkitəlig=pa min.'
14 "Mətəu nətəm iman ikin kəsotolkeikeiən suah kəha, kəni motahli=pən nətəmimi nəuvein kotos nəghatiən məhuvən kəm kig asoli agin məmə, 'Itimah iəsotolkeikeiən məmə suah u otarmənig e timah.'
15 Mətəu kəmləfəri iərmənig u kol kig lan, kəni in təmitəlig=pa min. Kəni suah u təmauin e rəhan noluək min iətəm in təməuəri rəhan məni kəm lah. In tolkeikei məmə otəhrun məmə ilah kəmotətəuarus məni nak nian in təmətatig əpəha isəu.
16 "Kəni iətəm təmaupən muva məni=pən kəm in məmə, 'Iərmənig, nəmələhu=pa məni kətiəh e nəhlmək, kəni iəmətəuarus məni ten min.'
17 Kəni rəhan iərmənig təməni=pən kəm in məmə, 'Ik ioluək təuvir, nəmol nati iətəm in təuvir. Mətəu-inu nəmol uək təuvir o neruh viviən nati iətəm təkəku, kəni rəueiu əha oiəkegəhan lam məmə ik onəkarmənig e taun ilah ten.'
18 "Kəni iətəm tətuərisig lan təmuva məni=pən məmə, 'Iərmənig, nəmələhu=pa məni kətiəh e nəhlmək, kəni iəmətəuarus məni faif min.'
19 Kəni iərmənig təməni=pən kəm in məmə, 'Ik onəkarmənig e taun ilah faif.'
20 "Kəni ioluək kəti min təmuva məni=pən kəm in məmə, 'Iərmənig, inu rəham məni. Iəməlis-ərain e napən, kəni məhluaig vivi lan.
21 Iəu iəməgin lam mətəu-inu, iəkəhrun məmə ik iətəmi noliən rəham tiəkis. Ik natos natimnati kəsəniəmə məmə rəham, kəni matos nauəniən e nasumiən min rəha nətəmimi pisin min.'
22 "Kəni iərmənig təməni=pən kəm in məmə, '! Ik ioluək tərah! E rəham əmə nəghatiən, iətakil ik məmə nəmol tərah agin. Nəmə ik ninəhrun rəkis məmə iəu iətəmi iəkis, kəni iətos

19:7 Luk 15:2 **19:8** Eks 22:1; Nam 5:6-7 **19:9** Luk 13:16; Uək 16:31 **19:10** Luk 15:4; Jon 3:17; 1Tim 1:15 * **19:13** Kəni iərmənig təməfən məni kətiəh kətiəh kəm rəhan ioluək ten, kəni məni kətiəh in təhmen=pən e uan-hanrit-tausin vatu. **19:17** Luk 16:10

natimnati iətəm kəsəniəmə rəhak, kəni matos nauəniən e nasumiən min rəha nətəmimi pisin min,
23 kəni təhro nəməsosiən rəhak məni muvən məfən e bank, kəni nian iəkitəlig lan, iəkəhrun nosiən rəhak məni ilau nətin.'
24 "Kəni təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, 'Otos rəkis rəhan məni, kəni motəfən kəm suah u rəhan məni ten.'
25 "Kəni ilah kəmotəni məmə, '!Iərmənig, təsəhruahruiən mətəu-inu rəhan məni ten rəkis!'
26 "Kəni iərmənig təməni=pən kəm lah məmə, 'Iətəni kəm təmah məmə, iətəmimi iətəm tatos nati kəti, kəmanəfən min nəuvein min kəm in. Mətəu iətəmi rəhan nati kəti tikə, kəpanos rəkis rəhan natimnati rəfin.
27 Kəni rəueiu, rəhak tikimir min iətəm kəməsotolkeikeiən iəu məmə iəkuva kig rəhalah, onəkotit ilah məhuva, kəni motuhamu ilah e nəhmtək.' "

Iesu təmuvən Jerusiləm
(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)

28 Kəni nian Iesu təməghati rəkis, kəni in təmaliuək maupən matuvən əpəha ilis Jerusiləm, kəni nətəmimi kəmautuərisig lan.
29 Nian kəməhuva iuəkir o lahuənu mil u keiu, Petfas mine Petəni e Nitəuət Rəha Nigi U Olif, kəni in təməni=pən kəm rəhan mil keiu iətəmimi məmə,
30 "Onəkian əpəha lahuənu ikin kəmotsipən ikin. Ikin əha, onəkueh nəti togki kəti kəsasuə əhanəhiən lan. Nəkiatis niləuis lan muasig miəuva u ikinu.
31 Kəni nəmə suah kəti tətapuəh o təlau məmə, '?Nətiatis togki o nak?' kəni onəkuəni=pən kəm in məmə, 'Iərmənig, in tolkeikei məmə otol nati kəti lan.' "
32 Kəni kəmian mueruh natimnati rəfin tol əmə məmə inu Iesu təməni.
33 Kəni nian kəmətiatis nəti togki, kəni nətəmimi min rəha togki kəmotətapuəh o lau məmə, "!Ei! ?Nətiatis nəti togki o nak?"
34 Kəni ilau kəmuəni=pən məmə, "Kəpə. Iərmənig tolkeikei məmə otol nati kəti lan."
35 Kəni kəmuasig miəuva kəm Iesu, kəni kəmuəpəg rəhalau kəti napən muəhtərain nəmtah nəti togki lan, kəni muasiru e Iesu təri masuə e nəti togki.
36 Nian təmasuə lan minatuvən, kəni rəhan min nətəmimi kəmotaupən motəpeg rəhalah min kəti napən motəpenə e suaru.†
37 Nian Iesu tinatuva iuəkir o Jerusiləm mətasuə e togki məteiuaiu e Nitəuət Rəha Nigi U Olif, kəni nətəmimi min rəfin rəhan nikilah təmagiən, kəni minautəni-vivi Uhgin məutagət əfəməh o nati apispis min ilah kəmoteruh in təmatol.
38 Kəni ilah məutəni məmə,
"!Iərmənig Uhgin tətatig ilau kig u iətəm tətuva e nərgin!
Pəh nəməlinuiən otatig əpəha e negəu e neai, kəni əpəha ilis ilis agin e negəu e neai, okətəfəri nərgi Iərmənig Uhgin!"
39 Kəni Farəsi min nəuvein əha kəutatig əha ikin kəmotəni=pən kəm in məmə, "Iəgətun. Əniəhu rəham min nətəmimi məmə okəsotagətiən."
40 Mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, "Nəmə nətəmi min u kəsotagətiən, kəni kəpiel əpnapin min u, ilah okotagət əfəməh."

Iesu təmasək
o nətəm Jerusiləm

41 Kəni nian Iesu təmuva iuəkir meruh taun əha Jerusiləm, in təmasək o nətəmimi min əha ikin əha.
42 Kəni in təni məmə, "Kəsi, iəmolkeikei pik məmə itəmah min nəmotəhrun natimnati min iətəm okotəfinə nəməlinuiən kəm təmah e nian u rəueiu. Mətəu kəpə. Kəni rəueiu, natimnati min əha kəutəhluaig ko nəsoteruhiən.
43 Mətəu e nian min iətəm otuva o təmah, rəhatəmah tikimir min okəhuva motəhtul titəlau e təmah, okotel niftəni motətu-pəri motol əpətin rəhatəmah taun, kəni motahtipəsig lan məmə onəsohietiən.
44 Kəni ilah okotərəkin rəfin nimə e taun rəhatəmah, kəni ko kəpiel kəti mine rəha nimə min otəsəhtuliən. Kəni okotohamu itəmah rəfin itəmah kəlkələh min rəhatəmah. Natimnati rəfin u otuva mətəu-inu itəmah nəmoteruh mətəu nəməsotəhruniən nian iətəm Uhgin təmuva məmə in otosmiəgəh itəmah lan."

Iesu təməhgi pətigəm nətəmimi iətəm kautol makit e Nimə Rəha Uhgin
(Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)

19:26 Mat 13:12; Luk 8:18 † **19:36** Nian kəmotəpeg rəhalah min kəti napən motəpenə e suaru məmə togki otaliuək lan, inu nəmtətiən rəha nisiaiən rəhalah o Iesu. **19:38** Sam 118:26 **19:44** Luk 21:6

45 Kəni Iesu təmuvən Jerusiləm, kəni muvən e iat rəha Nimə Rəha Uhgin meruh nətəmimi
kautol makit ikin, kəni mətəhgi pətigəm ilah.‡
46 Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, "Kəmətei rəkis e Nauəuə Rəha Uhgin məmə, 'Rəhak
nimə, in nimə rəha nəfakiən,' mətəu itəmah ninautol tinuva məmə 'nimə kəti iətəm nakləh
min kəutəhluaig ikin.' "
47 Kəni uərisig lan, e nian min rəfin, Iesu təmətəgətun əpəha imə e Nimə Rəha Uhgin.
Kəni pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmimi asoli min rəha nətəm Isrel,
kəməutəsal e suaru məmə okotuhamu Iesu,
48 mətəu kəsotehiən suaru kəti mətəu-inu nətəmimi rəfin kotolkeikei pik məmə okotətəu
nəghatiən min rəhan, kəni nəghatiən rəhan tətaskəlim vivi rəhalah nətəligiən.

20

Nətapuəhiən məmə
pəh təmegəhan e Iesu
məmə otol uək
(Mat 21:23-27; Mak 11:27-33)

1 Nian kəti, Iesu təmətəgətun nətəmimi əpəha e Nimə Rəha Uhgin, kəni mətəni pətigəm
nanusiən təuvir rəha Uhgin kəm nətəmimi. Kəni pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou,
mine nətəmimi asoli min rəha nətəm Isrel kəməhuva moteh in,
2 kəni kəmotətapuəh ohni məmə, "?Əni-to kəm timah məmə natol natimnati min əha e
nepətiən əhro? ?Kəni pəh təmegəhan lam natol natimnati min əha?"
3 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Təuvir əmə. Iəu iəkətapuəh min e nəghatiən kəti kəm
təmah, kəni itəmah onəkotaupən motuhalpin=pa kəm iəu.
4 ?Pəh təmegəhan e nepətiən kəm Jon məmə in otol bəptais e nətəmimi, Uhgin uə iətəmimi
əmə?"
5 Kəni kinəutəni nəghatiən u kəm lah min, məutəni məmə, "Nəmə kotəni məmə Uhgin
təmegəhan lan, kəni in otəni məmə, '?Mətəu təhro nəsotəniən nipəhriəniən e nəghatiən rəha
Jon?'
6 Mətəu nəmə kitah kotəni məmə nətəmimi əmə kəmotegəhan lan, kəni nətəmi min əha
okotəhti itah e kəpiel mətəu-inu ilah kinotəni rəkis nipəhriəniən e Jon məmə in iəni kəti rəha
Uhgin."
7 Kəni ilah kəmotuhalpin məmə, "Itimah iəsotəhruniən məmə pəh təmegəhan lan."
8 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, "Kəni iəu min, ko iəsəniən məmə pəh təmegəhan e
nepətiən kəm iəu məmə iəkol natimnati min u."

Nəghatiən əuhlin
e nasumiən rəha krep
(Mat 21:33-46; 22:15-22; Mak 12:1-17)

9 Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti kəm nətəmimi məmə, "Iətəmi asoli kəti təmərfei
niləuis u krep e nasumiən asoli rəhan. Kəni mələhu=pən nasumiən u e nəhlmi nətəmimi
nəuvein, kəni ilah okəutasum kəni məutafəl, kəni nian rəha nəuləkiən, kəni ilah okotəfən
nəuvetin kəm in. Kəni in təmuvən əpəha e nitəni pisin kəti min, kəni minatig minos nian
tepət.
10 "Kəni nian krep təmol nəuan kəni minatimarəg, iətəmi asoli u təmahli=pən rəhan kəti
ioluək məmə in otuvən meruh nətəm kəutasum e rəhan nasumiən məmə okotəhli nəua
krep, kəni motəuəri motəfən rəha iətəmi asoli nəuvein. Mətəu nətəmimi min əha kəmotəhtul
motəhti ioluək əha, kəni motahli=pən titəlig kəni məsotəfəniən nəua krep nəuvein kəm in.
11 Kəni iətəmi asoli təmahli=pən min rəhan kəti ioluək. Kəni ilah kəmotoh min, kəni motol
aulis in, kəni motahli=pən titəlig məsotəfəniən nəua krep kəti kəm in mine.
12 Kəni in təmahli=pən min kəti, kəni ilah kəmotoh motəfən niməgim kəm in, kəni motəraki
pətigəm lan.
13 "Kəni iətəmi asoli rəha nasumiən təni məmə, '? Oiəkəhro əha rəueiu? Təuvir məmə
iəkahli=pən nətik əhruahru, iətəm iəkolkeikei pik. Nikik təhti məta okotisiai in.' Kəni in
təmahli=pən.
14 "Mətəu nian nətəmimi min əha kəmoteruh, kəni kəmotəni kəm lah min məmə, 'Nəti
iətəmi asoli əpə tətuva u nian kəti nasumiən tuva mol rəhan lan. Pəh kotohamu, kəni kitah
kotos nasumiən u rəhan məmə rəhatah.'
15 Kəni kəmotaskəlim motatu pətigəm lan e nasumiən, kəni motoh motohamu.
"?Kəni tol lanəha, iətəmi asoli rəha nasumiən otol nak e nətəmimi min əha?

‡ **19:45** Afin-to e tiksinəri "Nimə Rəha Uhgin" o nəhruniən natimnati nian Iesu təmuvən məhgi pətigəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgin. **19:46** Aes 56:7 **19:46** Jer 7:11 **19:47** Luk 21:37 **20:9** Aes 5:1

16 In otuva kəni moh nətəmimi min əha mohamu ilah, kəni in otələhu=pən nasumiən asoli
əha tuvən e nəhlmi nətəpisin.”*
Kəni nian nətəmimi kəmautətəlig lan kəmotətəu nəghatiən əha, məutəni məmə, “!Təuvir
məmə, otəsol aginiən nati əha!”
17 Mətəu Iesu təməsal=pən meruh ilah, kəni məni məmə, “?Mətəu nəghatiən u nipətin nak?
Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
‘Kəpiel iətəm nətəmimi rəha nuvləkiniən nimə kəmotəraki lan,
in tinuva kəpiel keikei rəha noliən nimə.’
18 “Nətəmimi rəfin nətəm okotəmei motorin=pən ilah e kəpiel əha, kəni nikilkililah otitəgit-
əgit. Kəni nəmə kəpiel əha otəmei məhti iətəmi kəti, kəni in otauvtəuvtə mərah agin.”
19 Kəni nəgətun min rəha Lou, mine pris asoli min kəmotəhrun məmə nəghatiən əuhlin u
rəhan tətəni əmə ilah, kəni tol lanəha, ilah kəutəsal e suaru məmə okotaskəlim uəhai əmə,
motləfən e kaləpus, mətəu kinotəgin e nətəmimi, kəni motəpəh.

?Təhruahru məmə nətəmimi okotətəu takis kəm Sisə,
uə kəpə
(Mat 22:15-22; Mak 12:13-17)

20 Kəni nəgətun min rəha Lou, mine pris asoli min kəutəsal vivi o Iesu məmə okotətəu
nəghatiən kəti rəhan u təsəhmen əhruahruiən. Kəni o nəghatiən u, okotəfən in e nəhlmi
iətəm kəti rəha kəpmən rəha Rom. Kəni kəmotahli=pən nətəmimi nəuvein məmə ilah
okəhuvən motol kəuit kəsuə e Iesu.
21 Kəni kəuit kəsuə min kəməhuvən motətapuəh o Iesu məmə, “Iəgətun. Itimah iəkotəhrun
natimnati min iətəm nətəni mine natimnati iətəm nətəgətun nətəmimi lan, kotəhruahru vivi.
Ik onəsoliən noliən pisin kəm suah kəti, kəni matig mol pisin min kəm suah kəti. Mətəu
onəkol təhmen-əhmen əmə kəm lah rəfin. Kəni ik nətəghati əmə e nipəhriəniən mətəgətun
nətəmimi e suaru rəha Uhgin.
22 Kəni tol lanu, əni-to kəm təmah məmə, təhruahru e Lou rəhatah məmə okotətəou takis
kəm Kig Sisə u in iətəmi asoli agin rəha kəpmən rəha Rom, uə kəpə?”
23 Mətəu Iesu təməhrun rəkis məmə kautol kəuit kəsuə kəm in, kəni in təməni=pən kəm lah
məmə,
24 “Otəgətun-to məni† kəti kəm iəu. ?Narmi pəh u tətatig e məni u? ?Kəni nərgi pəh u tətatig
e məni u?” Kəni kəmotəni məmə, “Narmi Sisə, mine nərgi Sisə.”
25 Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Kəni ko nəmə natimnati rəha Sisə, əfən kəm Sisə.
Kəni natimnati rəha Uhgin, əfən kəm Uhgin.”
26 Kəni e nəhmti nətəmimi ərəfin, nəghatiən min iətəm kəutətapuəh lan, ko kəsələs
iahuiən Iesu lan. Mətəu narmilah təmiuvig pik e nəghatiən iətəm Iesu təmuhalpin, kəni
kəməsotəghatiən.

?Təhro e iətəmi timis
kəni məmiəgəh min?
(Mat 22:23-33; Mak 12:18-27)

27 Kəni Satusi min nəuvein kəməhuva o Iesu. Ilah kəutəni məmə nian iətəmi timis, ko
təsəmiəgəh miniən.
28 Kəni kəmotətapuəh e nəghatiən kəti kəm Iesu məmə, “Iəgətun. Mosis təmətei=pən e Lou
rəhatah məmə nəmə iərman kəti otimis, kəni məpəh rəhan pətan, kəni məsuələsiən nətilau
kəti mine, kəni pian otəkeikei mit pətalimis əha, məmə okuələs nətilau kəti ko, kəni suakəku
u otos nimei rəhan tatə asoli əpəha tinimis rəkis.
29 “Tol lanəha, nəman ilah səpin, u rəhalah tatə kətiəh. Kəni iətəm tepət e lah təmaupən
mit pətan kəti, kəni məsuələsiən nətilau kəti, kəni mimis.
30 Pian iətəm tətuərisig lan, təmit min pətalimis u, mətəu in min təmimis, kəni
kəməsuələsiən nətilau kəti.
31 Kəni uərisig lan, pialah kəti min təmit min pətalimis u, mətəu in min təmimis. Kəni
pian min əha ilah rəfin səpin kəmotit pətan u, mətəu kəsotələsiən nətilah kəti, ilah kəmohmis
ərəfin.
32 Kəni uərisig lan, pətalimis u timis min.
33 Inəha nətəmimi səpin, ilah pialah min kəmotit pətan əha. ?Mətəu e Naunun Nian, nian
nətəmimi okotəmiəgəh min e nimisiən, pətan əha in rəha pəh lan?”

---

* **20:16** Nəghatiən əuhlin u tətəghati e nətəmimi pisin pisin min tepət. Iətəmi asoli rəha nasumiən tətəgətun=pən Uhgin. Kəni nasumiən rəha krep tətəgətun=pən nətəmimi rəha Isrel. Nətəm kəutasum tətəgətun=pən nətəmimi asoli min rəha nətəm Isrel. Iol əhruin nati rəha iətəmi asoli tətəgətun=pən iəni min rəha Uhgin. Kəni nəti iətəmi asoli tətəgətun=pən Kristo Iesu. **20:17** Sam 118:22 **20:18** Aes 8:14-15 **20:20** Luk 11:54 † **20:24** Məni u in silin kəti rəha Rom, kətəni məmə Tənariəs. Okotəkeikei motətəou takis e məni əha tatuvən kəm Sisə. **20:28** Dut 25:5

34 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “E nian u rəueiu e nəhue niftəni u, nəman mine
nipətan kautol marit.
35 Mətəu e nian rəha natigiən vi, otəsoliən lanəha. Nətəmimi nətəm Uhgin nikin tətagiən o
lah məmə ilah okotəmiəgəh min e nimisiən, kəni in otos ilah məhuvən kotatig e natigiən vi.
Kəni ko ilah okəsotoliən marit, kəni ilah okəsotohtəu-pəniən noliən rəha marit,
36 mətəu-inu ilah ko kəsohmis miniən. Kəni ko kəsohmis miniən mətəu-inu, ilah
okotəhmen əmə e nagelo min nətəm kəsohmisiən, kəni məsotoliən marit, kəni məsoteməkiən
e kəlkələh min. Kəni ilah min u nətəm Uhgin təmol ilah kotəmiəgəh min e nimisiən, ilah min
nenəti Uhgin.‡
37 Kəni kotəhrun məmə inu otuva mol nipəhriəniən lan mətəu-inu, nauəuə rəha Mosis
tətəgətun min məmə nian nətəmimi okohmis, ilah okotəmiəgəh min. E nəniən rəha nigi iətəm
nigəm təmatuəu=pən lan, Mosis təmauin e Iərmənig məmə in ‘Uhgin rəha Epraham, Uhgin
rəha Aisək, mine Uhgin rəha Jekəp,’ nati əpnapin ilahal kəmlimis rəkis nuvəh nəuvetin.
38 Uhgin u, in Uhgin rəha nətəm kautəmiəgəh, mətəu səniəmə in Uhgin rəha nətəm
kəmohmis, mətəu-inu in tateh nətəmimi min rəfin məmə ilah okotəmiəgəh, nati əpnapin
nəmə kəmohmis rəkis uə kəutəmiəgəh əhanəh.”
39 Kəni nəgətun min rəha Lou nəuvein kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgətun,
nəmuhalpin vivi pəhriən.”
40 Kəni kəmotəgin o nətapuəh miniən nəghatiən kəti min tol lanəha.

Kig Tefit mine Kristo
(Mat 22:41-46; Mak 12:35-37)

41 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “? Təhro nətəmimi kəutəni məmə Kristo iətəm
Uhgin təməni məmə otahli=pa, in mipi Kig Tefit?
42 Mətəu-inu e Nauəuə Rəha Nəpuən Min,§ Kig Tefit aru əmə təməni məmə,
‘Iərmənig Uhgin təməni=pən kəm rəhak Iərmənig* məmə, “Əharəg u e rəhak maru, ikin ima
nəsanəniən mine nisiaiən,
43 mətəuarus=pən iəu iəkələs iahu rəham tikimir min,
məlin=pən ilah əpəha ləhtəni e nəhlkəm,
məmə nətarmənig e lah.” ’†
44 Kig Tefit əhruahru təməni məmə Kristo in rəhan Iərmənig. ?Kəni nəmə mipi Tefit əhruahru
əmə, kəni təhro matol rəhan Iərmənig lan?”

Iesu təmagət
e nəgətun min rəha Lou
(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54)

45 Nətəmimi kəməutətəlig, kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə,
46 “Itəmah onəkotəkeikei məutətəu vivi itəmah kəni məsotohtəu-pəniən noliən min rəha
nəgətun min rəha Lou. Ilah kotolkeikei məmə okəhuvən e napən əfəməh min rəha nəfəriən
məmə nətəmimi okoteruh=pən ilah lan. Kəni nikilah tətagiən nian nətəmimi kəutəfəri
nəhlmi lah kəm lah e nisiaiən əpəha e makit. Kəni əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən, ko-
tolkeikei məmə okotəharəg aupən əpəha təuvir ikin. Kəni e nian rəha lafet, ilah kotolkeikei
məmə okəhuvən motəharəg aupən ikin nisiaiən ikin.
47 Kəni ilah kautol tərah kəni məutakləh e nimə min rəha pətalimis min. Kəni ilah kəutəfaki
əfəməh məuteiuə əmə məmə nətəmimi okoteruh ilah ohni. Nalpiniən rəha nətəmimi min u
in otəskasik mapirəkis.”

21

Pətalimis kəti təməfən
rəhan məni kəm Uhgin
(Mak 12:41-44)

1 Kəni nian Iesu təməsal-pəri, materuh vivi nətəmimi min u rəhalah nautə tepət kəutəfən
rəhalah məni e bokis kətəfən məni ikin əpəha e Nimə Rəha Uhgin,
2 kəni in təmeruh pətalimis kəti ianrah tətəfən məni əkəku keiu əmə.*

‡ **20:36** Nətəmimi u kəutatig rəueiu e nəhue niftəni u, kautol marit məmə okotemək e kəlkələh min. Mətəu nəmə iərman kəti o pətan kəti tatuvən e negəu e neai, ko təsimisiən, kəni ko təsoliən marit məmə otemək. **20:37** Eks 3:6 § **20:42** “Nauəuə Rəha Nəpuən Min” in “Ol Sam” e Bislama Baebol. * **20:42** Nətəmimi e nian rəha Iesu, kotəhrun məmə nəghatiən u “Iərmənig” e nəpuən u tətəghati e Məsaiə iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa. † **20:43** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “iəkol rəham tikimir min ilah okotəhmen e nati kəti iətəm kətəharəg matəfu-pəri nəhlkəm lan.” **20:43** Sam 110:1 * **21:2** Məni u təhmen=pən e tuenti vatu.

3 Kəni Iesu təni məmə, “Nipəhriəniən iətəni kəm təmah məmə, məni iətəm pətan u təməfən,
in tapirəkis rəha nətəmimi rəfin,
4 mətəu nətəm rəhalah nautə tepət kəmotəfən məni nəuvein mətəu inko in nati əpnapin o lah,
rəhalah tepət min əpəha ikin. Mətəu pətalimis u in ianrah pəhriən, in təməfən rəfin rəhan
məni o nos nəhmtiniən nauəniən nigin, kəni tikə min əha ikin.”

Iesu təməghati e natimnati min
iətəm okəhuva
(Mat 24:1-35,42-44; Mak 13:1-37)

5 Kəni Iesu təmətəu rəhan min nəuvein nətəmimi kəutəni Nimə Rəha Uhgin iətəm rəhan
kəpiel asoli min kotəuvir, mine natimnati təuvir min əha imə iətəm nətəmimi kəmotəfən kəm
Uhgin. Kəni təni məmə,
6 “Itəmah nəuteruh natimnati min əha, mətəu nian otətuva nətəmimi okotoharəg-rəg
kəpiel min rəha nimə əha, kəpiel min rəfin okotəmei, ko kəti təsəhtuliən əha tətəhtul ikin
rəueiu.”
7 Kəni kəmotətapuəh ohni məmə, “Iəgətun. ?Natimnati min əha onəhgin kəhuva? ?Kəni
nəmtətiən nak otəgətun məmə otəsuvəhiən natimnati min əha okəhuva?”
8 Kəni Iesu təni məmə, “Onəkotəkeikei məutətəu vivi itəmah məmə suah kəti otəseiuəiən e
təmah, mətəu-inu nətəmimi tepət okəhuva motəni məmə, ‘!Iəu, iəu Kristo u!’ Kəni nəuvein
okotəni məmə, ‘Nian rəha natimnati əha tinuva iuəkir.’ Mətəu onəsəhuərisigiən e lah.
9 Kəni nian onəkotətəu nanusiən məmə nətəmimi kəutəluagin, uə nətəmimi kəutəməu
ilah rəhalah kəpmən, mətəu itəmah onəsotəginiən. Natimnati min əha okotaupən məhuva
pipim, mətəu kəsəniə məmə in Naunun Nian.”
10 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Nətəmimi e nitəni min nəuvein okotəluagin ilah
nətəmimi e nitəni min nəuvein, kəni kəpmən nəuvein okotəluagin ilah kəpmən nəuvein.
11 Kəni nəmig asoli min okotan, kəni nəumis otan ikin min tepət e nəhue niftəni, kəni
nimisiən əskasik min okotan e nəhue niftəni, kəni əpəha ilis e neai, natimnati min okəhuva
motol niki nətəmimi otəgin, kəni ilah okoteruh nəmtətiən asoli min e neai.
12 “Mətəu nian natimnati min u okəsəhuva pipim əhanəhiən, nətəmimi okotaskəlim
itəmah, kəni motol nərahiən kəm təmah o nəhatətəian rəhatəmah, kəni motələs itəmah
məhuvən əpəha e nimə rəha nuhapuminiən, mine e kaləpus, kəni onəkotəhtul e nəhmti
kig min mine nətəmi asoli min rəha kəpmən mətəu-inu itəmah nautos nərgək məutəni
nipəhriəniən lak.
13 Inəha nian təuvir əhruahru məmə nəkotəni pətigəm nanusiən təuvir kəm lah.
14 Mətəu otol əpenə-penə e nikitəmah rəueiu məmə e nian əha nikitəmah təsəhtiən məmə
nəghatiən nak onəkotəni kəm lah,
15 mətəu-inu iəu oiəkəfinə nəghatiən əhruahru kəm təmah kəni məfinə nəhruniən
kəm təmah, kəni mol rəhatəmah nəghatiən təsanən, kəni rəhatəmah min tikimir ko
kəsotuhalpiniən, kəni ko kəsotəniən məmə nəsotəniən nipəhriəniən.
16 Kəni rəhatəmah tatə mine mamə min, mine piatəmah min, mine rəhatəmah nimənin
min, mine niəli min okotəfən itəmah e nəhlmi tikimir min. Kəni okotohamu itəmah nəuvein.
17 Nətəmimi min rəfin okotəməki e təmah o nərgək.
18 Mətəu ko nəuanutəmah uəha kəti, ko təsikəiən.
19 Nian onəutəhtul əskasik məutəhatətə lak e nian iəkis min iətəm okəhuva e rəhatəmah
nəmiəgəhiən, kəni onəkotos nəmiəgəhiən itulin.
20 “Mətəu nian onəkoteruh soldiə min okəhuva tepət motohtəlau e taun u Jerusiləm, kəni
itəmah onəkotəkeikei motəhrun məmə otəsuvəhiən kəni kərəkin agin taun əha Jerusiləm.
21 Kəni itəmah nəutatig Jutiə, onəkotəkeikei motaiu motagim məhuvən motəhluaig əpəha
e nitəuət min. Kəni itəmah nətəm nəutatig e taun əha, onəkotəkeikei mohiet. Kəni itəmah
nətəm nəutatig ikinu titəlau e taun əha, onəsəhuvən miniən əha imə e taun əha,
22 mətəu-inu nian əha, in nian rəha Uhgin otol nalpiniən lan kəm nətəm kautol noliən
tərah, kəni mol əpu nəghatiən iətəm kəmətei=pən e nauəuə rəhan tuva matol nipəhriəniən
lan.
23 “!Kəsi! Nahməiən asoli o nipətan nətəm kəmotol nərfilah mine nipətan kəutəfən nah
kəm nəpəou min. E nian əha okotos pik nahməiən, mətəu-inu nərahiən asoli otuva e nəhue
niftəni, kəni niəməha mine nalpiniən rəha Uhgin otuva kəm nətəmimi min u rəha Isrel u
kautol noliən tərah min.
24 Kəni rəhalah tikimir min okagəmu ilah e nau, kəni nian okotoh ilah, kəni okotit ilah
məhuvən e nitəni pisin pisin min kəni ilah okəhuva iol əhruin nati min rəhalah. Kəni

21:3 2Kor 8:12 **21:6** Luk 19:44 **21:14** Luk 12:11-12 **21:15** Uək 6:10 **21:16** Mat 10:21-22 **21:22** Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7

Nanihluə min okotaliuək kəni motevig əpevin e Jerusiləm motələs iahu nətəmimi min ikin iətəm kəutatig əhanəh, məutarmənig e lah, mətəuarus=pən rəhalah nian otol naunun.†
25 "Kəni nəmtətiən nəuvein okəhuva e mitigar, mine məuig, mine məhau min. Kəni ikinu e nəhue niftəni, nətəmimi rəfin okotəgin e nərkərikiən rəha nitəhi mine peau-peau asoli min.
26 Nətəmimi okotəgin pik məutimiseiah e nərahiən asoli min iətəm kəutəhuva e nəhue niftəni, mətəu-inu natimnati e neai iətəm kotəskasik pik, mətəu Uhgin otəlauəl-auəl e lah.
27 Kəni e nian əha, okoteruh Nəti Iətəmimi tətuva e nimali nəpuə kəti e nəsanəniən mine nepətiən əhagəhag asoli rəhan.
28 Kəni nian natimnati min u kinotətuəuin minəutəhuva minautol nipəhriəniən lan, otəhtul məha-məha motəhrun məmə nati təuvir tinatuva, mətəu-inu otəsuvəhiən Uhgin otosmiəgəh itəmah."
29 Kəni in təməni nəghatiən əuhlin u kəm lah məmə, "Nəkotəhrun-to nigi u fik mine nigi nəuvein min.
30 Nəmə kinotehaləgləg minəutapilpil min, kəni nəkotəhrun məmə in nian rəha nasumiən.
31 Təhmen əmə, nəmə nəkoteh natimnati min u kautol lanəha, onəkotəhrun məmə otəsuvəhiən, Narmənigiən Rəha Uhgin tuva.
32 "Nipəhriəniən iətəni kəm təmah məmə nimənin rəha Isrel‡ otəsikəiən mətəuarus=pən natimnati rəfin əha okotol nipəhriəniən.
33 Neai mine niftəni okiakə, mətəu nəghatiən min rəhak ko kəsohkəiən."
34 Kəni Iesu tətəni məmə, "Nəkotəkeikei məutətəu itəmah. Sotərəkiniən rəhatəmah nian min o noliən əmə lafet, məutapis lan, kəni məutətəlig pik e natimnati rəha niftəni u. Təsəuviriən məmə nian asoli u otuva mos kauit kəm təmah təhmen=pən məmə nəuanikulu təmahtipəsig e təmah,
35 mətəu-inu nian əha otuva məlәs nətəmimi min rəfin e nəhue niftəni.
36 Mətəu nian rəfin onəkotəkeikei məutəhtul maru, kəni məutəkeikei məutəfaki məmə nəkotos nəsanəniən təhmen məmə nəkəutəhtul əskasik əmə e natimnati ərəfin əha okəhuva, kəni ko Nəti Iətəmimi otagiən o təmah nian onəkotəhtul e nəhmtin."
37 Kəni nian rəfin Iesu tətəgətun nətəmimi əpəha e Nimə Rəha Uhgin, kəni lapin min in tiet muvən əpəha Nitəuət Rəha Nigi U Olif mətapili əha ikin.
38 Kəni nian min rəfin ləplapin agin, nətəmimi kəutəhuva məmə okotətəlig e rəhan nəghatiən əpəha e Nimə Rəha Uhgin.

22

Jutəs təmətuati e Iesu
(Mat 26:1-5,14-16; Mak 14:1-2,10-11; Jon 11:45-53)
1 Kəni nian rəha lafet rəha Piret U Is Tikə Lan tinatuva iuəkir, kəni in tinətuəuin e lafet rəha Pasova.
2 Kəni pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou kəməutəsal oneuən e suaru məmə okotohamu Iesu lan. Kəməutəsal oneuən e suaru mətəu-inu ilah kəutəgin e nətəmimi məmə, kəta nimənin nətəmimi okotorgəhu nəmə kotəhrun məmə kəmotohamu Iesu.
3 Kəni Setən təmuvən e niki Jutəs, u nərgin kəti min u Iskariot, in kəti e nətəmimi tueləf rəha Iesu.
4 Kəni in təmuvən meruh pris asoli min mine nətəmi asoli min rəha soldiə rəha Nimə Rəha Uhgin, məutəsal e suaru məmə otegəhan e Iesu tuvən e nəhlmilah.
5 Kəni nikilah təmagiən, kəni kəmotəniəkis məmə okotəfən məni kəti kəm in.
6 Kəni Jutəs təmegəhan lan məmə in otol, kəni mətəsal e suaru məmə otegəhan e Iesu tuvən e nəhlmilah nian nətəmimi okohkə lan.

Iətəmi keiu rəha Iesu
kəmuol əpenə-penə
o lafet rəha Pasova
(Mat 26:17-29; Mak 14:12-25; Jon 13:21-30; 1Kor 11:23-26)
7 Kəni e nian rəha lafet rəha Piret U Is Tikə Lan tinuva, kəni e nian əha, nətəmimi okotəkeikei motuh nəti sipsip rəha lafet rəha Pasova.
8 Kəni Iesu təmauin e Pitə mine Jon, kəni məni=pən kəm lau məmə, "Ian kəni muol əpenə-penə nauəniən rəha lafet rəha Pasova məmə okəhuvən motauən ikin."

---

† **21:24** E nian Iesu təmimis lan mətəuarus=pa nu fote, soldiə min rəha Rom kəmotoh Jerusiləm motərəkin e nu 70 AD. **21:24** Sam 79:1; Nəh 11:2 **21:25** Aes 13:10; Esik 32:7; Joel 2:31; Nəh 6:12-13 **21:27** Dan 7:13; Mat 26:64; Nəh 1:7
‡ **21:32** Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə nəghatiən u tətəghati e nətəmimi iətəm kəutəmiəgəh nian Iesu tətəghati. Kitah kəmotətei təhmen e nətəmimi nəuvein min iətəm kəutan məmə tətəghati e nimənin min rəfin rəha Isrel tatuvən muvən isəu. **22:3** Jon 13:2,27 **22:7** Eks 12:1-27

9 Kəni kəmuəni=pən kəm in məmə, "?Nəkolkeikei məmə itimlau oiəkian iə muol əpenə-penə e nauəniən ikin?"
10 Kəni təməni=pən kəm lau məmə, "Uətəlig vivi-to. Nian itəlau onəkian=pən itaun, kəni onəkueh suah kəti tətaharu pəri pətəl asoli kəmətu=pən nəhu lan. Kəni nəkiauərisig lan mihluvən e nimə kəti iətəm in otuvən ikin.
11 Kəni nəkuəni=pən kəm iətəmi asoli rəha nimə, '? Iəgətun təmahli=pa itimlau məmə iəkuva muətapuəh ohnik məmə nəuan u in pəhruvən iətəm in mine rəhan min nətəmimi okəhuva motol nauəniən ikin rəha lafet rəha Pasova?'
12 Kəni in otit itəlau nəkian əpəha e nəuan ilis ikin iətəm kinol vivi rəkis natimnati rəfin rəha nauəniən əha ikin. Kəni nəkuol əpenə-penə nauəniən əha ikin."
13 Kəni kəmian mueruh natimnati rəfin təhmen=pən əmə məmə inu Iesu təməni mine. Kəni ilau kəmuol əpenə-penə nauəniən ikin məmə rəha lafet rəha Pasova.

Naunun nauəniən rəha Iesu mine rəhan min natətəlig

14 Kəni e nian rəha nauəniən, Iesu təmuvən məharəg e tepil ilah rəhan min aposil min.
15 Kəni təməni=pən kəm lah məmə "Otəsuvəhiən, okol nahməiən kəm iəu. Mətəu nikik tinolkeikei pik məmə okotaupən motun nauəniən rəha lafet rəha Pasova.
16 Iəkolkeikei pik məmə kitah okotauən lanu mətəu-inu, ko iəsauəniən min e nauəniən rəha Pasova mətəuarus nipəti lafet u tuva mol nipəhriəniən lan e Narmənigiən Rəha Uhgin."
17 Kəni Iesu təmos kap wain məni tagkiu ohni kəm Uhgin, kəni məni məmə, "Otos itəmah rəfin kəni motəmnim,
18 mətəu-inu rəueiu iətəni kəm təmah məmə iəsəmnimiən wain mətəuarus=pən nian natimnati rəfin okotatig ahgəl Narmənigiən Rəha Uhgin."
19 Kəni təmos piret məni tagkiu ohni kəm Uhgin, kəni məhapu məfən kəm rəhan min nətəmimi, kəni məni məmə, "Inu nipətik iətəm iətəfinə o təmah. Nian rəfin onəkotəkeikei mautol nati u məmə nikitəmah tətəhti iəu."
20 E noliən əhmen min əmə, nian kəmotauən rəkis, Iesu təmos kap wain kəni məni məmə, "Kap wain u tətəgətun=pən nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən rəha Uhgin kəm nətəmimi, kəni nəniəskasikiən vi u tətəhtul mətəmiəgəh e nirak iətəm otaiu o təmah.
21 Mətəu onəkotətəlig vivi-to. Suah kəti u ikinu kəutauən kitah min e tepil, kəni in otəpanegəhan=pən lak e nəhlmi rəhak min tikimir.
22 Iəu Nəti Iətəmimi oiəkəkeikei mimis məmə inu Uhgin təməni mine. !Mətəu kəsi, nərahiən asoli tatuvən o iətəmi təmegəhan=pən lak e nəhlmi tikimir min!"
23 Kəni kinəutətapuəh-ətapuəh o lah min məmə, "?Kitah pəh otol nati əha?"
24 Kəni nati kəti min, ilah kinautol nikilah min məmə pəh u in otepət mapirəkis nəuvein.
25 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, "Kig min rəha niftəni u kəutarmənig e nətəmimi e rəhalah nəsanəniən, kəni kəutauin aru e lah məmə ilah 'Nətəmimi rəha Nasiruiən.'
26 Mətəu itəmah onəsotoliən lanəha. Nəmə itəmah kəti in ilis, in otosiahu in təhmen=pən e suakəku. Kəni nəmə itəmah kəti tətəhtul aupən, kəni in otuva iol əhruin nati əmə kəti.
27 ?Pəh u in ilis pik, iətəmi in tətauən e tepil, uə iol əhruin iətəm tatos nauəniən e tepil in ilis tapirəkis? Nəkotəhrun məmə iətəm tətauən e tepil in ilis tapirəkis. Mətəu iəu, iətəmi asoli rəhatəmah, nian iəmətaliuək kitah min itəmah, iəməhmen=pən e iol əhruin əmə kəti.
28 "Itəmah u, nian rəfin nəutatig iuəkir ohniəu nian iətatig e nian əskasik min.
29 Kəni təhmen əmə məmə Tatə rəhak tətəfəri iəu məmə iəkuva kig, kəni iəu min oiəkəfəri itəmah məmə nəkəhuva kig min,
30 məmə nəkəhuva motəharəg kitah min iəu, motauən pəti e nian iəkuva mol kig lan. Kəni e nian əha, itəmah min onəkotəharəg e jeə min rəha Kig, kəni itəmah onəkəhuva motəhtul aupən e nəuaniləuis min ilah tueləf rəha Isrel məutakil ilah məutarmənig e lah."
31 Kəni Iesu təni=pən kəm Saimon Pitə məmə, "Kəsi. Saimon. Ətəlig-to lak. Setən tinətapuəh rəkis o Uhgin məmə otegəhan məmə in otuva məfən-əfən kəm təmah mol nərahiən kəm təmah məmə otəgətun rəhatəmah nəhatətəian məmə təskasik lak uə kəpə.
32 Mətəu inəfaki rəkis ohnik məmə rəham nəhatətəian otəsəmeian. Kəni nian nəkəuhlin rəham nətəligiən titəlig=pa min, ik onəkəkeikei mol nətəligiən rəha piam min okotəskasik."
33 Mətəu Saimon Pitə təni=pən kəm in məmə, "Iərmənig. Iətəhtul maru məmə iəkuvən kilau min ik e kaləpus, kəni mimis kilau min ik."
34 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "Pitə, iətəni kəm ik məmə, o lapin u mənig otəsəkakə əhanəhiən, kəni ik onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu."

22:21 Sam 41:9; Jon 13:21-22 **22:24** Luk 9:46 **22:25** Mat 20:25-27; Mak 10:42-45 **22:26** Mat 23:11; Mak 9:35
22:27 Jon 13:12-15 **22:30** Mat 19:28 **22:32** Jon 17:15 **22:34** Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38

35 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Aupən, iəmahli pətigəm itəmah, nəməsotosiən məni
e pauis, mine kətim, mine put. ?Təhro? ?Rəhatəmah natimnati təsəhmeniən, uə kəpə?” Kəni
ilah kəmotəni məmə, “Kəpə.”
36 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Mətəu rəueiu, nəmə suah kəti tatos rəhan məni e pauis
uə kətim, otəkeikei mos. Kəni iətəm təsosiən nau rəha nəluaginiən, pəh otətuati e rəhan kot
mos nəhmti rəhan kəti.
37 Iətəni kəm təmah məmə nəghatiən u e Nauəuə Rəha Uhgin tətəghati lak, kəni in otəkeikei
mol nipəhriəniən. In tətəni məmə, ‘Nətəmimi nikilah təhti məmə in iətəmimi kəti in tətəraki
e Lou.’ Əuəh, nəghatiən u tatol nipəhriəniən əha rəueiu.”
38 Kəni ilah kəmotəni məmə, “Iərmənig, afu-to. Nau rəha nəluaginiən keiu u.” Kəni in
təni=pən kəm lah məmə, “Nəhmen. Otəpəh-tə.”

Iesu təmuvən mətəfaki əpəha e Nitəuət Rəha Nigi U Olif
(Mat 26:36-46; Mak 14:32-42)

39 Kəni Iesu təmiet e taun muvən əpəha e Nitəuət Rəha Nigi U Olif təhmen=pən əmə məmə
in tatol nian min rəfin, kəni rəhan min nətəmimi kəutohtəu=pən in.
40 Kəni nian in təmuvən mətəuarus=pən əha ikin əha, məni=pən kəm lah məmə,
“Onəkotəkeikei məutəfaki məmə nati kəti otəsəfən-əfəniən kəm təmah.”
41 Kəni in təmaliuək mupəh ilah muvən nəuvetin, kəni misin nəulin mətəfaki mətəni
məmə,
42 “Tatə, okəmə nikim tagiən, kəsi, os rəkis nahməiən min u okəpanəhuva. Mətəu nəsoliən
rəhak nətəligiən, mətəu ol nati ik əmə nəkolkeikei.”
43 Kəni agelo e neai kəti təmietigəm=pən məfən nəsanəniən kəm Iesu.
44 Kəni mətəu-inu nikin tətahmə pik, kəni rəhan nətəligiən təsəməhliən, kəni təməfaki
əskasik pik, kəni nəmnəhagiən asoli təmaiu lan mətəhliahli=pən e niftəni təhmen e nirə.*
45 Nian təməfaki rəkis, kəni məhtul mitəlig=pən o rəhan min nətəmimi, kəni meruh ilah
kinotapili alu rəkis. Kəmotəpəou mətəu-inu nikilah tətahmə.
46 Kəni təni=pən kəm lah məmə, “?Təhro nəutapili? Otair motəfaki məmə nati kəti otəsəfən-
əfəniən kəm təmah.”

Tikimir min rəha Iesu kəməhuva motos
(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:2-11)

47 Nian Iesu təmətəghati əhanəh, nimənin nətəmimi kəmohiet=pa əha ikin, kəni suah kəha
Jutəs, u in iətəmimi kəti e nətəmi tueləf rəha Iesu, in təmit ilah məhuva, in təmuva iuəkir
məmə otol nəmtətiən kəti rəha nolkeikeiən kəm Iesu.
48 Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, “?Jutəs, iəu Nəti Iətəmimi, mətəu təhro nəmuva məmə
onəkol nəmtətiən kəti rəha nolkeikeiən kəm iəu, kəni e noliən u megəhan=pən lak e nəhlmi
rəhak tikimir min?”
49 Kəni nian nətəmimi min rəha Iesu kəmoteruh natimnati min əha minotəhrun məmə
nak əha okol, kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, “?Iərmənig oiəkotəhro? ?Iəkotəluagin e nau,
uə?”
50 Əmeiko ilah kəti təmauəh e nau rəha nəluaginiən mohatuv rəkis nimatəlgin maru rəha
ioluək rəha pris asoli agin.
51 Mətəu Iesu təni məmə, “!Ei! !Nəhmen, otupəh əmə!” Kəni in təmələhu=pən nəhlmin e
matəlgi suah u, kəni mol vivi min.
52 Kəni Iesu təməghati kəm pris asoli min, mine nətəmimi asoli min rəha soldiə rəha Nimə
Rəha Uhgin, mine nətəmi asoli rəha nimənin rəha Isrel, u kəməhuva məmə okotaskəlim Iesu.
In təməni=pən kəm lah məmə, “Təhro, nəman? ?Nikitəmah təhti məmə iəu iohamu itəmi kəti
matol nəluaginiən o nələs iahuiən kəpmən, uə? !Kəpə! ?Kəni nəutəmki nau asoli min mine
neim min məutəhuva məmə onəkotaskəlim iəu?
53 ?Nian rəfin iətan kitah min itəmah e Nimə Rəha Uhgin, mətəu təhro nəsotaskəlimiən
iəu? Mətəu rəueiu əha, in nian əhruahru rəhatəmah, kəni nəsanəniən rəha napinəpuiən in
tətarmənig.”

Pitə təməni məmə
in təruru Iesu
(Mat 26:57-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Jon 18:12-18,25-27)

54 Kəni kəməhuva motaskəlim Iesu motələs məhuvən e lahuənu rəha pris asoli agin. Kəni
Pitə təmuərisig e lah mətəu təməsuvəniən iuəkir o lah.

22:35 Luk 9:3; 10:4 **22:37** Aes 53:12 * **22:44** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən rəha fes 43-44 tikə. Tol mə, səniəmə Luk u təmətei fes 43-44, mətəu suah kəti min in təmətei kopi kəti rəha nauəuə u. **22:54** Mak 14:53-54

55 Nətəmi min əha kəmotahli nigəm əpəha e iat rəha pris asoli agin, kəni məutəharəg titəlau
e nigəm. Kəni Pitə tuvən mətəharəg ilah min.
56 Kəni pətan mitə kəti u in ioluək rəha pris asoli agin, təmuva meruh Pitə tətəharəg,
kəni nəhagəhagiən rəha nigəm təmasiəgəpin in, kəni pətan əha təmateruh mətig in, kəni
məni=pən kəm lah məmə, "Suah u, in min ilau Iesu kəmətuan."
57 Mətəu Pitə təni=pən kəm pətan u məmə, "Iəsəhruniən suah u nətəni."
58 Kəni uərisig lan təsuvəhiən, suah kəti min tuva məni=pən kəm Pitə məmə, "Ei, ik min, ik
iətəmi kəti rəhan." Mətəu Pitə təni məmə, "Ei, səniəmə iəu iətəmimi rəhan."
59 Kəni ko uərisig lan, auə kəti tinuva minuvən rəkis, kəni suah kəti təməni əskasik kəm lah
məmə, "Nipəhriəniən məmə suah u təmatuərisig e Iesu, mətəu in iətəm Kaləli!"
60 Mətəu Pitə təni məmə, "! Ei! ! Iəsəhrun aginiən nəghatiən u nətəni!" Kəni nian Pitə
təmətəghati əhanəh, kəni mənig təkakə.
61 Kəni Iərmənig təmeirair məsal=pən əhruahru meruh Pitə. Kəni Pitə, nikin təhti
nəghatiən rəha Iərmənig iətəm təməni lan məmə, "O lapin əmə u, nian mənig otəsəkakə
əhanəhiən, ik onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu."
62 Kəni Pitə tiet muvən ihluə, təmasək təmasək.

Nətəmimi kəmotaləh əuvsan e Iesu
(Mat 26:67-68; Mak 14:65)

63 Kəni e nian əha, nətəmimi nətəm kəmotaskəlim Iesu kəmotagət əuvsan lan, kəni
mautoh.
64 Ilah kəmotəlis-ərain nəhmtin kəni motoh, məutəni=pən məmə, "!Ei, iəni! ?Əni-to məmə
pəh tatoh ik?"
65 Kəni ilah kəmotəni nəghatiən tərah tepət məutərəkin in lan.

Kəmiuvi pətigəm Iesu
e kaunsil
(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)

66 Kəni ləplapin agin, nətəmi asoli rəha nimənin rəha Isrel kəməhuva motuhapumin e
kaunsil rəhalah, ilah u pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou. Kəni nətəmimi kotos Iesu
məhuva təhtul e nəhmti kaunsil əha.
67 Kəni nətəmi rəha kaunsil kəmotətapuəh ohni məmə, "Nəmə ik Kristo u iətəm Uhgin
təməni məmə otahli=pa, əni kəm timah." Mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmə, "Nəmə iəkəni
kəm təmah, kəni nəsotəniən nipəhriəniən lak.
68 Kəni nəmə iəkətapuəh itəmah, ko nəsotuhalpiniən.
69 Mətəu tətuəuin rəueiu, iəu Nəti Iətəmimi, iəu oiəkuvən məharəg e nikali Uhgin maru,
Uhgin u iətəm rəhan nəsanəniən iahgin agin."
70 Kəni ilah rəfin kəmotətapuəh ohni məmə, "?Təhro? Ik Nəti Uhgin?"
Kəni Iesu təni=pən məmə, "Itəmah nəutəni məmə iəu u inu."
71 Kəni kotəni məmə, "?Təhro kitah kəutəsal e nəghatiən kəti min məmə otasiru e rəhatah
nəghatiən? Kinotətəu əhruahru nəghatiən əha e nohlin."

23

Iesu təməhtul e nəhmti Pailət
(Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38)

1 Kəni nətəmimi rəfin rəha kaunsil kəmotəhtul motit Iesu məhuvən kəm Pailət.
2 Kəni motəni pətigəm nipəgnəmtin min iətəm otoh Iesu məmə, "Iəmoteh məmə suah u tatit
rəhatah nətəmimi min, kəni mol ilah kəutalməli, kəni mətəuhlin rəhalah nətəligiən kautol
tikimir ilah kəpmən rəha Rom, mətahtipəsig e timah məmə iəsotətəouiən takis tuvən kəm Sisə
iətəm tətarmənig e nitəni u. Kəni in mətəni pətigəm məmə in Kristo iətəm Uhgin təmahli=pa
məmə in kig kəti."
3 Kəni Pailət təmətapuəh ohni məmə, "?Təhro? ?Ik kig rəha nətəm Isrel?" Mətəu Iesu
təni=pən kəm in məmə, "Ik nəməni lanko."
4 Kəni Pailət təməni=pən kəm pris asoli min mine nətəmimi rəfin məmə, "Iəsehiən
nipəgnəmtin kəti mine, iətəm tətəni məmə suah u təmərəkin Lou."
5 Mətəu ilah kəmotagət əfəməh məutəni məmə, "Kəpə. Mətəu suah u tətan əpnapin
mətəgətun nətəmimi rəfin ikin min əha Jutiə təmətuəuin əpəha Kaləli mətuva mətəuarus=pa
u ikinu, kəni mol nətəligiən rəha nətəmimi kəutəluei məutalməli."
6 Kəni nian Pailət təmətəu nəghatiən əha, tətapuəh məmə, "?Təhro? ?Suah u in iətəm
Kaləli?"

22:67 Jon 3:12 **22:69** Uək 7:56

7 Kəni nian təmətəu məmə Iesu tisipən Kaləli, ikin əha iətəm Herot Antipas tətarmənig ikin, in təmahli=pən Iesu məmə otuvən meruh Herot, mətəu-inu e nian əha, Herot min in tətatig Jerusiləm.

Iesu təməhtul
e nəhmti Herot Antipas
8 Kəni nian Herot Antipas təmeruh Iesu, nikin təmagiən pik, mətəu-inu nuvəh nəuvetin in təmolkeikei məmə oteruh. Herot təmətəu əmə nəniən rəhan, kəni in təmolkeikei pik məmə teruh otol nati apispis kəti.
9 Kəni o natimnati min u, Herot Antipas təmətapuəh lan o nəghatiən min tepət o Iesu, mətəu Iesu təməpnapin əmə məsuhalpiniən rəhan nəghatiən.
10 Kəni pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou kəmotəhtul motagət əskasik e nipəgnəmtin min rəhalah mautuh Iesu lan.
11 Kəni uərisig lan, Herot Antipas mine rəhan min soldiə kotagət əuvsan e Iesu, kəni məutəuvsan lan. Kəni Herot təməni=pən kəm rəhan min soldiə məmə okəhuvən=pən e napən təuvir rəha kig kəm in, kəni motit min məhuvən kəm Pailət.
12 Aupən ikin, Herot Antipas mine Pailət kəmatuol tikimir kəm lau min, mətəu e nian əha, ilau kəmiəuva minuolkeikei ilau min.

Pailət təməni məmə Iesu otəkeikei mimis
(Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16)
13 Kəni Pailət təmauin e pris asoli min, mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, mine nətəmimi rəfin, kəni ilah rəfin kəməhuva kətiəh.
14 Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Suah u, nəmotos məhuva təhtul e nəhmtək, kəni nəmotəni məmə tətəuhlin nətəligiən rəha nətəmimi rəhatəmah kautol tikimir kəm kəpmən. Mətəu iəmakil rəkis rəhan nətəligiən u e nəhmtitəmah, kəni məsehiən məmə təmatgəhli lou kəti, kəni nipəgnəmtin min iətəm nəutəni lan təsoliən nipəhriəniən.
15 Kəni Herot Antipas min, in təmakil meruh məmə noliən rah kəti təsəhkul-pəniən lan. Tol lanəha, in tahli=pa tuva min kəm tah, kəni təhruahru əmə məmə suah u in təməsoliən nati kəti iətəm tərah məmə in otimis ohni.
16-17 Kəni o nati əha inəha, rəhak min soldiə okotalis əmə, kəni uərisig kotahli=pən tatuvən.”*
18 Mətəu ilah rəfin kəmotagət əfəməh məutəni məmə, “! Otiləfətigəm suah u kəni motohamu! !Mətəu ahli pətigəm Parəpəs tuva meh itəmah!”
19 (Suah u Parəpəs, kəmləfən e kaləpus mətəu-inu təməhtul aupən məmki nətəmimi məutəluagin mə kotələs iahu kəpmən rəha Rom e taun əha, kəni in təmohamu itəmi.)
20 Mətəu Pailət in təmolkeikei məmə otəhlman e Iesu tatuvən, kəni in təməghati min kəm lah.
21 Mətəu ilah kəmotagət əfəməh pik məmə, “!Ətu-pəri in e nigi kəməluau! !Ətu-pəri in e nigi kəməluau!”
22 Mətəu Pailət təməghati min kəm lah minau kisil məmə, “?O nak? ?Suah u in təmol nati tərah nak? Iəu iəseruhiən məmə in təmol nati kəti iətəm təhruahru məmə in otimis ohni. Mətəu rəhak soldiə min, ilah okotalis əmə, mə kəmanotəhlman lan tatuvən.”
23 Mətəu ilah kəmotəkeikei məutagət əskasik, kəni məutagət əfəməh e Pailət məmə otətupəri Iesu e nigi kəməluau. Kəni məutagət məutagət pik, kəni motapirəkis Pailət.
24 Tol lanəha, Pailət təməni məmə Iesu otəkeikei mimis təhmen=pən məmə ilah kəutəni mine.
25 Kəni in təmol nətəligiən rəhalah, kəni mahli pətigəm Parəpəs u in təmətatig e kaləpus o nəluaginiən o kəpmən mine mohamu itəmi. Kəni in megəhan=pən e Iesu e nəhlmi rəhan min soldiə məmə ilah okotos məhuvən mohtəu nətəligiən rəha nimənin nətəmimi.

Kəmit Iesu kan məmə otimis
(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)
26 Kəni nian soldiə min kəmotit Iesu mohiet e taun, kəni motafu iətəm Sairəni kəti, nərgin u Saimon. Kəni kəmotaskəlim motələhu pəri nigi kəməluau rəha Iesu e nəuegin məmə otələs, kəni motəni=pən məmə otitəu=pən Iesu.
27 Kəni nimənin nətəmimi tepət kəmautaliuək məutuərisig e Iesu e suaru, kəni nipətan min kəmautəhuərisig e lah, məutasək o Iesu kəni məutauin lan.
28 Mətəu Iesu təmeirair məsal=pən meruh ilah, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Nipətan Jerusiləm. Sotasəkiən ohniəu, mətəu otasək aru o təmah, mine nenətitəmah min.

23:7 Luk 3:1 * **23:16-17** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, katilpin nəghatiən kəti min u ikinu tətəni məmə, “E nian rəha lafet rəha Pasova, Pailət in otəkeikei mahli pətigəm rəhalah kəti iətəmimi otiet e kaləpus.”

29 Otətəlig-to lak. Nian tərah min otətuva kəni kəmanəni məmə, '!Otagiən itəmah nətəm
nəsoteməkiən uə nəsotəfəniən nah kəm iəpəou!'
30 E nian əha, nətəmimi okotəni=pən kəm nitəuət asoli min məmə, 'Əui, ohmərəgrəg=pa e
timah.'
31 Iətəni lanu mətəu nətəmimi min u kautol nati tərah min u kəm iəu rəueiu e nian u nigi
tətəmtə əhanəh. ?Kəni otəpanəhro əhanəh nian nigi tiniməmətu?"†

Soldiə min kəmotətu-pəri Iesu e nigi kəməluau

32 Kəni soldiə min kəmotələs suah mil keiu iətəm ilau kəmuatgəhli lou, məmə okuhamu
ilahal Iesu.
33 Kəni kəməhuva ikin kəti, nərgin u Louipil-uipil. Ikin əha, motətu-pəri Iesu e nigi
kəməluau. Kəni kəmotətu-pəri iatgəhli lou mil əha ikin, kəti e nikali Iesu maru, kəni kəti
e nikalin məuil.
34 Kəni Iesu təni məmə "Tatə. Alu e rəhalah noliən tərah min kautol lak, kəni məsalpiniən,
mətəu-inu kəsotəhruniən nati nak ilah kautol." Kəni kəmotəuəri napən rəhan moturin tais
ohni.
35 Kəni nətəmimi min u kəməutəhtul əha ikin, mauteruh natimnati min u, mətəu nətəmi
asoli min rəha nətəm Isrel kəutol əuvsan e Iesu məutəni məmə, "!In təmosmiəgəh nətəmimi
tepət rəkis. Mətəu nəmə in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa, kəni in Iətəm Uhgin
Təməni Rəkis, təuvir pəh otosmiəgəh aru in!"
36 Kəni soldiə min, ilah min kəutəghati əuvsan e Iesu, kəni məhuva iuəkir ohni
məutətapuəh məmə in tolkeikei wain u iətəm tarfu,‡
37 mautəni məmə, "!Nəmə ik kig pəhriən rəha Isrel, osmiəgəh aru-to ik əha rəueiu!"
38 Kəni nəghatiən kəti əha ikin kəmətei kətu-pəri e rəhn-kapə nigi kəməluau, tətəni məmə,

INU KIG RƏHA NƏTƏM ISREL

39 Kəni iatgəhli lou mil kəti iətəm kətuəhkul-pəri e nigi kəluau, in təməghati rah e Iesu,
mətəni məmə, "!Ei! ?Ik Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa, uə kəpə?"
40 Mətəu iatgəhli lou əha kəti min təməni=pən kəm in kəti, kəni mahtipəsig lan məmə, "?
Təhro? ?Nəsəginiən e Uhgin, nati əpnapin onəkimis? Nalpiniən u rəhatahal in təhmen-
əhmen əmə.
41 Mətəu təməhruahru əmə məmə kilau okiamis o rəhalau noliən tərah min iətəm kəmuol.
Mətəu suah u, in təsoliən nati kəti tərah kəti mine."
42 Kəni məni=pən kəm Iesu məmə, "Iesu, o nian onəkuva mətol kig lan, kəni nikim otətəhti
iəu."
43 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Nipəhriəniən iətəni kəm ik, məmə rəueiu əmə kilau
min ik əpəha e negəu e neai."

Iesu təmimis
(Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30)

44-45 Kəni iuəkir tueləf klok e nərauiə, mitigar təsasiəiən, kəni napinəpuiən tinan rəfin ikin
əha mətəuarus=pən tri klok ləhnaiuv. Kəni napən iətəm tətəhkul pəsig=pən Ikin Tasim Agin
Ikin e Nimə Rəha Uhgin, təməhapu nəuvetin keiu.
46 Kəni Iesu təmasək əfəməh məmə, "!Tatə. Iatələhu=pən nəmiəgəhiən rəhak e nəhlməm!"
Nian təməni rəkis nəghatiən əha, kəni rəhan nehagiən tiet.
47 Kəni nian iətəmi asoli rəha soldiə min əha rəha nətəm Rom təmeh natimnati min əha,
kəni in təməni-vivi Uhgin mətəni məmə, "!Nipəhriəniən, suah u in təhruahru pəhriən!"
48 Kəni nətəmimi min u kəməhuva ikin əha məmə okoteruh, nian kəmoteruh natimnati
min əha, kəməutətəu tərah e nikilah kəni məutəhti-əhti mankilahalah, kəni minəutəhuvən.
49 Kəni niəli min rəha Iesu, mine nipətan iətəm kəmotsipən Kaləli motohtəu=pən Iesu
məhuva, ilah kəməutəhtul isəu nəuvetin kəni məuteruh natimnati min əha.

Josip təmitənim Iesu
(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)

50-51 Kəni iətəm Aramatiə kəti əha ikin, nərgin u Josip. Aramatiə in taun kəti rəha Isrel, kəni
suah kəha in iətəmimi kəti rəha kaunsil rəha nətəm Isrel. In iətəmi təuvir, rəhan nəmiəgəhiən
təhruahru, kəni in iətəmi kəti təmətəhtahnin məmə oteruh Narmənigiən Rəha Uhgin. Kəni
in təməsegəhaniən e nəghatiən rəha kaunsil iətəm kəmotegəhan e Iesu məmə okuh.
52 Kəni in təmuvən meh Pailət mətapuəh ohni məmə otegəhan e nipəti Iesu tos.

23:29 Luk 21:23 **23:30** Hos 10:8; Nəh 6:16 † **23:31** "Nigi tətəmtə əhanəh" tatəpsen=pən Iesu iətəm in təhruahru agin, mətəu in tatos nalpiniən. Kəni "nigi tiniməmətu" tatəpsen=pən nətəm Isrel. Kəni uərisig lan, nətəm Rom okotol nalpiniən asoli kəm lah. Afin Luk 21:20-24. **23:34** Sam 22:18; Aes 53:12 **23:35** Sam 22:7-8 ‡ **23:36** Wain u iətəm tarfu, in nəmnimiən rəha nanrah min. **23:36** Sam 69:21 **23:44-45** Hip 6:19-20; 10:19-20

53 Kəni Josip təmuvən mosiahu nipəti Iesu e nigi kəməluau, mos muva məuveg e napən təuvir kəti, nərgin u linən. Kəni mos muvən mələhu=pən e nipəg kəpiel iətəm kəmətei rəkis o noliən suvət ikin, mətəu kəsitənim əhanəhiən suah kəti ikin.
54 Inəha e nian rəha nətəm Isrel iətəm kautol əpenə-penə lan o nian rəha Sapət, kəni iuəkir Sapət tətuəuin.
55 Kəni nipətan u kəmotsipən Kaləli kəmautuərisig e Iesu, kəməutohtəu=pən suah u, kəməhuvən kəni moteruh nipəg kəpiel, kəni moteruh noliən iətəm in təmələhu Iesu ikin.
56 Kəni uərisig, nipətan kəmohtəlig=pən lahuənu, kəni mautol əpenə-penə nimənati min nəuvein mine fomat iətəm nəmiəvilah təuvir məmə okotol=pən e nipəti Iesu. Kəni e nian rəha Sapət, ilah kəmotəmeig məutohtəu=pən nəghatiən rəha Lou.

24

Iesu təməmiəgəh min
e nimisiən
(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)

1 Kəni e Sante ləplapin agin, nipətan kəməhuvən əpəha e suvət, motos natimnati u nəmiəvilah təuvir u kəmotol əpenə-penə rəkis lan.
2 Nian kəməhuva e suvət, moteruh kəpiel u kətahtipəsig e nipəg kəpiel lan, mətəu kəmisuə rəkis rəkis.
3 E nian kəməhuvən imə e nipəg kəpiel, mətəu kəsotehiən nipəti Iərmənig Iesu.
4 Kəni ilah kinotəruru əfəməh məutətəlig e natimnati min əha. Kəni əmeiko kəmotauit pik e iətəmi keiu kəmiaietigəm=pa əha ikin məutuəhtul ilah nipətan, kəmian e napən iətəm tətoraip-oraip.
5 Kəni nipətan kəmotəgin pik, motasiəulin nəulilah məutəsal iahu mauteh niftəni.
Kəni suah mil kuəmə, "Təhro nəutəsal e iətəmi tətəmiəgəh u ikinu imə nətəm kəmohmis?
6 In tikə u ikinu. !In tinəmiəgəh min! Nikitəmah təhti nəghatiən in təməni kəm təmah nian in təmətatig əhanəh əpəha Kaləli məmə,
7 'Natimnati min u okotəkeikei muva motol nipəhriəniən lan. Okegəhan=pən e Nəti Iətəmimi tuvən e nəhlmi iol təfagə tərah min, kəni okətu-pəri e nigi kəməluau timis, mətəu e nian tatol kisil lan, kəni in otəmiəgəh min.' "
8 Kəni nikilah tinəhti nəghatiən rəha Iesu.
9 Kəni kəmohiet e suvət məhuvən motəni=pən natimnati min əha kəm nətəmi lepin rəha Iesu, mine rəhan min rəfin.
10 Kəni nipətan min əha u kəmotəni pətigəm natimnati min u kəm aposil min, inko Meri Maktələ, Joana, Meri mamə rəha Jemis, mine nipətan min nəuvein iətəm kəməhuvən e suvət.
11 Mətəu aposil min kəmotətəu nəghatiən əha təhmen=pən əmə e nəghatiən alməli kəti iətəm nipətin tikə, kəni məsotəniən nipəhriəniən lan.
12 Mətəu Pitə təməhtul maiu muvən əpəha e suvət, məməhli-əməhli məsal=pən e nipəg kəpiel kəni meruh əmə napən iətəm kəməuveg nipəti Iesu lan, mətəu nati min kəti tikə əha ikin. Kəni in təmaliuək mitəlig minatuvən lahuənu, kəni matətəlig pik e natimnati min əha.

E suaru tatuvən Emeəs
(Mak 16:12-13)

13 E nian əmə əha inəha, suah mil keiu rəha Iesu kəmətualiuək mətian lahuənu kəti, nərgin u Emeəs. Lahuənu u mətəuarus=pən Jerusiləm, in iuəkir o lepin kilomitə.
14 Kəni nian ilau kəmətualiuək mətian, kəni ilau mətuəghati e natimnati min u kəmol ilah.
15 Nian ilau kəmətuəghati lanəha, kəni Iesu təmuva iuəkir o lau, məhlaliuək pəti mihluvən.
16 Mətəu kəməsuəhruniən məmə pəh əha ilahal min kəməhlaliuək mətəu-inu Uhgin təmahtipəsig e nətəligiən rəhalau.
17 Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, "Suah mil. ?Nati nak u nətuəni?"
Kəni əmeiko kəmuəlali muəhtul, nəhmtilau təməpəou.
18 Kəni suah mil əha kəti, nərgin u Kleopas, təməni=pən kəm in məmə, "Iətəhrun məmə ik əmə u iapispis kəti u Jerusiləm iətəm nəsəhruniən natimnati min kəmol ilah e nian min u kinəhuva minəhuvən rəkis."
19 Kəni in təməni=pən kəm lau məmə, "?Natimnati min nak əha?"
Kəni kəmuəni=pən kəm in məmə, "Natimnati min u kəmol e Iesu iətəm Nasərit. In iəni kəti rəha Uhgin, kəni rəhan uək təsanən vivi mine rəhan min nəghatiən kotəfigəm, kəni niki Uhgin mine niki nətəmimi tətagiən lan.
20 Mətəu rəhatimah pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou kəmotəfən in tuvən e nəhlmi nətəm Rom məmə okotakil məmə in otimis. Kəni kəmotətu-pəri e nigi kəluau timis.

23:56 Eks 20:10; Dut 5:14 **24:6** Luk 9:22

21 “Mətəu itimah iəmotələhu=pən pau rəhatimah nətəligiən tətatig əskasik lan məmə in otos
rəkis itimah nətəm Isrel e nəhlmi tikimir min rəhatimah. Kəni rəueiu in nian tatol kisil lan.
22 Kəni nati kəti min, nipətan nəuvein u iəməutan, kəmotol narmitimah təmiuvig o
nəghatiən kəti. Rəueiu ləplapin agin, kəməhuvən əpəha e suvət u kəmitənim Iesu ikin,
23 mətəu kəməsoteruhiən nipətin. Kəni kəmohtəlig=pa motəni məmə, ‘Iəmoteh nati kəti
təhmen e nəməhlairiən, agelo mil keiu kətuəni=pa məmə Iesu təməmiəgəh.’
24 Kəni rəhatimah nəuvein nətəmimi kəməhuvən e suvət, kəmoteh natimnati rəfin agin
təhruahru təhmen əmə e nəghatiən əha nipətan min əha kəmotəni, mətəu kəsotehiən Iesu.”
25 Kəni in təməni=pən kəm lau məmə, “Suah mil. !Rəhatəlau kapə tikə, nəkotəhro tiəkis
agin o təmah o nəniən nipəhriəniən e natimnati min u iəni min rəha Uhgin kəmotəni!
26 ? Nəkuəhrun uə kəpə məmə, Kristo, u Uhgin təməni məmə otahli=pa otəkeikei mos
nahməiən e nipətin, kəni uərisig lan, in təpanuvən e negəu e neai mos nərgin rəha nisiaiən?”
27 Kəni Iesu təməni=pən vivi kəm lau Nauəuə Rəha Uhgin u kəutəghati lan, təmətuəuin e
nauəuə rəha Mosis kəni muvən mətəuarus=pən nauəuə min rəha iəni min rəha Uhgin.
28 Kəni kinəhluva iuəkir o lahuənu u suah mil u kətian ikin. Kəni kinuafu məmə Iesu
tinətaliuək minətapirəkis ilau məsəhtuliən,
29 mətəu ilau kətioh nikin məmə, “Ei, təuvir məmə nəkuva kitahal min ik, mətəu tinapinəpu
rəkis, kəni təsuvəhiən rəueiu mitigar tiuvig.” Kəni ko tuvən meruh ilau məhləharəg.
30 Nian kinəhləharəg məmə okihlauən, kəni in təmos piret kəni məni-vivi Uhgin ohni, kəni
ko məmkəris məfən kəm lau.
31 Kəni əmeiko Uhgin tol kinuəhrun məmə in Iesu, kəni əmeiko in tatig mikə min, kəni
kəməsueruhiən min.
32 Kəni kəmuəni=pən kəm lau min məmə, “!Ei! ?Nian in təməni=pa vivi Nauəuə Rəha Uhgin
kəm lau e suaru, kəni kəmuətəu təuvir lan nikilau tətagiən pik, uə kəpə?”
33 Kəni rəueiu agin min, kəmuəhtul miaiet ikin əha miatəlig=pən min Jerusiləm. Kəni
ikin əha, ilau kəmueh nətəmimi lepin rəha Iesu mine nətəmimi min nəuvein min rəhan
kəməhuva motuhapumin rəkis ilah min məutəharəg,
34 kəni məutəni məmə, “! Nipəhriəniən! ! Iərmənig təməmiəgəh min, kəni Saimon Pitə*
təmeh rəkis!”
35 Kəni ilau kəmuəni=pən rəfin natimnati iətəm kəmol kəm lau e suaru, kəni muəni=pən
nian ilau kəmuəhrun Iesu lan e nian iətəm in təməgəuvahli piret məfən kəm lau.

Nətəmimi min rəha Iesu kəmoteh in
(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)

36 Kəni nian kətuəni əhanəh nəghatiən min əha, Iesu təmuva məhtul e nəlugin e lah mətəni
kəm lah məmə, “Nəməlinuiən tətatig o təmah.”
37 Mətəu ilah kəmotauit lan kəni minəutəgin, nikilah təhti məmə kinotafu narmin kəti.
38 Mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “? Təhro rəhatəmah nətəligiən tətərah lanko? ?
Təhro rəhatəmah nətəligiən tətəhtul pəgpag?
39 Oteh-to nəhlmək mine nəhlkək məmə iəu əmə əpə. Otea=pa motek nipətik kəni
motəhrun məmə iəu. Narmi iətəmimi nipətin mine nikilkilin tikə, təsoliən məmə inu nauteh
iəu, nipətik mine nikilkilik əpə ikin.”
40 Təməni nəghatiən əha, kəni məgətun nəhlmin mine nəhlkin kəm lah.
41 Kəni narmilah təmiuvig nikilah təmagiən pik kəni motalu məmə nati u in nipəhriəniən.
Ilah kəsotəni-vivi əhanəhiən nipəhriəniən lan. Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “?
Nauəniən kəti u nəutos, uə?”
42 Kəni kəmotos nəmu nəuvetin iətəm kəmuvan rəkis motəfən kəm in,
43 kəni e nəhmtilah, təmos mun.
44 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Aupən ikin, nian iəmətatig əhanəh kitah min
itəmah, iəməni nəghatiən u kəm təmah məmə, natimnati rəfin iətəm kəutəghati lak e Nauəuə
Rəha Uhgin, okotəkeikei məhuva mautol nipəhriəniən lan, inu nəghatiən min e nauəuə rəha
Mosis, mine nauəuə min rəha iəni min rəha Uhgin, mine Nauəuə Rəha Nəpuən Min.”
45 Kəni in təmerəh e rəhalah nətəligiən məmə okotəhrun nəghatiən min iətəm tətatig e
Nauəuə Rəha Uhgin.
46 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Nəghatiən iətəm tətatig e Nauəuə Rəha Uhgin tətəni
məmə nətəmimi okotol tərah e Kristo iətəm Uhgin təmahli=pa, mautol tətətəu nahməiən e
nipətin mətuvən mətəuarus timis, mətəu e nian tatol kisil lan, in otəmiəgəh min e nimisiən.
47 Kəni e nərgi Kristo u Uhgin təmahli=pa, nətəmimi okotəkeikei motəni pətigəm nəghatiən
u məmə nətəmimi okotəkeikei motəuhlin kəni motohtəlig e rəhalah təfagə tərah min, kəni

---

24:21 Luk 19:11; Uək 1:6 **24:24** Jon 20:3-10 **24:26** Luk 9:22 **24:27** Sam 22:1-21; Aes 53 * **24:34** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Saimon.” **24:34** 1Kor 15:4-5 **24:37** Mat 14:26 **24:44** Luk 9:22

Uhgin in otəsalpiniən nitai təfagə, kəni malu e rəhalah noliən tərah min. Nəghatiən u otəkeikei muvən kəm nətəmimi min e nəuaniləuis min rəfin e nitəni min rəfin, otətuəuin Jerusiləm muvən əpəha ikin min rəfin e nəhue nitəni min.
48 Itəmah nəmoteh natimnati min u, kəni onəkotəni pətigəm əhruahru nəghatiən min lan.
49 Kəni iəkahli=pa suah u iətəm rəhak Tatə təməniəkis məmə in otahli=pa kəm təmah, inu rəhan Narmin. Mətəu onəkotəhtahnin e taun əha motətəuarus=pən nəkotos nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uhgin, kəni təriauəh e nəmiəgəhiən rəhatəmah."

Uhgin təmos Iesu muvən
e neai
(Mak 16:19-20)

50 Kəni Iesu təmit ilah mohiet e taun məhuvən əha lahuənu Petəni. Kəni məfəri nəhlmin məfaki o lah.
51 Kəni nian təmətəfaki o lah, kəni məpəh ilah nian Uhgin təmos minatuvən əpəha ilis e negəu e neai.
52 Kəni kəmoteiuaiu motəfaki=pən kəm in, kəni uərisig lan, kəmohtəlig=pən Jerusiləm nikilah tətagiən.
53 Kəni nian rəfin, kəutəhuvən e Nimə Rəha Uhgin məutəni-vivi Uhgin.

24:48 Jon 15:27; Uək 1:8 **24:49** Jon 14:16; 15:26; Uək 1:4

Jon
Nanusiən Təuvir Rəha Iesu Kristo Iətəm Jon Təmətei
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Jon

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Jon təmətei nauəuə u. In pia Jemis, kəni ilau nəti Səpəti mil. In kəti nətəmimi tueləf rəha Iesu, kəni Iesu tolkeikei pik in. E nauəuə u, Jon təsəniən nərgin mine. Mətəu təməni əmə nati tol lanu məmə "iətəmimi kəti min rəha Iesu," (Jon 18) uə "suah u iətəmi Iesu tolkeikei pik," (Jon 13:23; 20:2; 21:7,20) uə "Iətəmi təmiəu-iəu muva iuəkir o Iesu e nian kəməutauən e lafet rəha Pasova" (Jon 21:20). In təmətei nauəuə min u: Nanusiən Təuvir Iətəm Jon Təmətei, 1Jon, 2Jon, 3Jon, mine Nəhan-əhaniən.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tatuvən kəm nətəmimi məmə okotəni nipəhriəniən e Iesu. In tolkeikei məmə otasiru e lah mol nəhatətəiən rəhalah tuva məskasik, mətəu-inu rəhalah nəhatətəiən təsəskasik əhanəhiən.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? Jon in iətəmi asoli kəti rəha niməfaki, kəni nətəmimi rəfin rəha niməfaki kautisiai in. In tolkeikei məmə nətəmimi rəfin okotəhrun vivi rəhan nəgətuniən, kəni nian nəgətuniən eiuə tətan, mətəu nətəmimi kotəhrun nahtipəsigiən e nəghatiən eiuə min e nəghatiən rəha Jon e nauəuə u.

?Təmətei nauəuə u o nak? Jon təmətei nauəuə u mətəni pətigəm vivi məmə Iesu in nəti Uhgin, kəni nətəmimi rəfin nətəm okotəhatətə lan, okotos nəmiəgəhiən itulin. Kəni Jon tolkeikei məmə otəni pətigəm təhruahru məmə Iesu in nəti Uhgin, kəni Iesu in Uhgin pəhriən. Kəni Jon tolkeikei məmə otəni pətigəm nanusiən min nəuvein rəha Iesu iətəm nauəuə min rəha Matiu, mine Mak, mine Luk kəmsləniən. Kəni tolkeikei məmə otəgəu əhruahru nətəligiən min nəuvein iətəm nətəmimi kəutəni e Iesu.

Nəghatiən Rəha Uhgin Təmuva Iətəmimi, in Iesu

1 Aupən agin, e nətuəuiniən nian, Nəghatiən* tinatig rəkis.† Nəghatiən u təmətatig ilau Tatə Uhgin, kəni Nəghatiən u, in min, in Uhgin.
2 E nəukəti nian, in təmətatig rəkis ilau Uhgin,
3 kəni Uhgin təmol natimnati rəfin e Nəghatiən u, kəni natimnati rəfin iətəm Uhgin təmol, nati kəti tikə mine məmə Nəghatiən u təsoliən.‡§
4 Inu, in Nəukəti Nəmiəgəhiən,* kəni Nəmiəgəhiən u, in Nəhagəhagiən rəha nətəmimi rəfin.†
5 Nəhagəhagiən əha, tətasiəgəpin napinəpuiən, kəni napinəpuiən ko təsapirəkisiən.‡
6 Iətəmimi kəti iətəm Uhgin təmahli=pa təmuva, nərgin u Jon Bəptais.§
7 Təmuva mətəhtul pətigəm məmə otanus pətigəm Nəhagəhagiən əha kəm nətəmimi, pəh ilah rəfin kotəni nipəhriəniən lan.
8 Səniəmə Jon Bəptais in Nəhagəhagiən əha, mətəu in təmuva əmə məmə otəhtul pətigəm məni pətigəm Nəhagəhagiən əha kəm nətəmimi rəfin.*
9 Nəghatiən əha təmətuva e nəhue niftəni, kəni in Nəhagəhagiən pəhriən, iətəm in tətasiəgəpin nətəmimi rəfin.†
10 Nati əpnapin məmə Uhgin təmol niftəni u e Nəghatiən əha, kəni Nəghatiən u təmətatig e nəhue niftəni u, mətəu nətəmimi rəha nəhue niftəni u kəsotəniən nipəhriəniən məmə in pəh.
11 Təmuva iman ikin, mətəu nətəmiman min kəutəuhlin=pən nəmtahlah kəm in, məsotolkeikeiən.
12 Mətəu nətəmimi nəuvein kəmotos in, kəni ilah rəfin nətəm kəmotos in, nikilah tagiən ohni, kəni motəhatətə e nərgin, kəni in təməfən nepətiən kəm lah məmə kotəhrun nuvaiən nenəti Uhgin min.‡

---

* **1:1** Nian Aposil Jon təmətei "Nəghatiən" e japtə 1, tətəghati e Iesu Kristo, kəni "Nəghatiən" in təhmen e nərgin kəti rəhan.
† **1:1** Jen 1:1; 1Jon 1:1; Jon 17:5; Nəh 19:13 ‡ **1:3** Laen e "Nəghatiən" mil u kətuəni əmə nati kətiəh əmə. Mətəu-inu in noliən rəha Jon o nəniən nati kətiəh e suaru pisin pisin min. § **1:3** Kol 1:16; 1Kor 8:6; Hip 1:2 * **1:4** Jon 5:26; 11:25; 14:6; Jen 1 † **1:4** Jon japtə 1 tatol məmə kitah kotətəlig e Jenesis japtə 1, nian Uhgin təmol nəhue niftəni mine natimnati rəfin agin. Japtə mil u kuəghati e nəghatiən, mine nəhagəhagiən, mine nəmiəgəhiən. Kəni Jon japtə 1 tətauin e Iesu Kristo məmə in Nəghatiən rəha Uhgin, mine Nəhagəhagiən, mine Nəmiəgəhiən. ‡ **1:5** Jon 9:5; 12:46 § **1:6** Aposil Jon in təmətei nauəuə u. In tətəghati e suah pisin kəti e fes min u, nərgin u Jon Bəptais. * **1:8** Nətəmimi tepət kəməutəhtahnin Məsaiə iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa, kəni ilah tepət, nikilah təhti məmə Jon Bəptais u in Məsaiə. Jon 1:19-28 † **1:9** 1Jon 2:8; Jen 1:1-5 tətəghati e nəhagəhagiən rəha nian Uhgin təmol nəhue niftəni, kəni Jon tətəghati e nəhagəhagiən rəha Narmənigiən Rəha Uhgin iətəm tətasiə e niki nətəmimi. ‡ **1:12** Kəl 3:16

13 Nenəti Uhgin min əha, ilah kəsotairiən e noliən u iəpəou min kəutair lan, kəni məsəniən
min məmə e nətəligiən rəha iətəmimi, təhmen e tatə kəti iətəm tolkeikei in otos iəpəou. Mətəu
ilah kəutair vi min e Uhgin, e rəhan əmə nəsanəniən.§
14 Nəghatiən əha, in təmuva iətəmimi, mətatig kitah min u nətəmimi rəha nəhue niftəni.
Kəni itimah iəmoteruh rəhan nepətiən, kəni nəsanəniən asoli mine nəhagəhagiən rəhan e
nəhmtitimah.* Inu, in nəsanəniən asoli mine nəhagəhagiən rəha Nəuan Kətiəh Əmə, iətəm
in təmsipən e Tatə Uhgin. In təriauəh e nəuviriən iətəm tətətuati lan kəm tah, kəni məriauəh
min e nipəhriəniən.†
15 Jon təmatəhtul pətigəm mətəni əfəməh məmə, "Iətəmi u inu iətəm iəu iəmətəni məmə,
'Iətəmi kəti tətuərisig lak, mətəu in ilis tapirəkis iəu, mətəu-inu, nian iəməsair əhanəhiən, in
təmətatig itulin rəkis.' "‡
16 Kəni in təməriauəh e nəuviriən iətəm in tətətuati lan kəm tah, kəni e nəuviriən əha rəhan,
nian rəfin in tətəfa, mətəfa, mətəfa, kəm tah rəfin.
17 Tol lanəha mətəu-inu Lou iətəm Uhgin təməfa aupən, Mosis in suaru ohni, mətəu Iesu
Kristo in suaru rəha nətuatiən e nəuviriən əha mine nipəhriəniən rəha Uhgin kəm tah.§
18 Iətəmi kəti təseruhiən Uhgin nian kəti mine.* Mətəu Nəuan Kətiəh Əmə, in Uhgin, iətəm
in iuəkir o niki Tatə Uhgin, in təmol əpu Uhgin kəm tah kəni kotəhrun.†

Jon təməni məmə səniəmə in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahlipa
(Mat 3:11-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17)

19 Kəni nətəmimi asoli min rəha nətəm Isrel nətəm kautatig Jerusiləm, kəmotahli=pən
pris min nəuvein mine Lifait min u, nətəm kəutasiru e pris min e Nimə Rəha Uhgin, məmə
okəhuva moteh Jon motətapuəh ohni, məmə, "?Ik iətəmi pəh ko?" Kəutətapuəh mətəu-inu
nətəmimi tepət kəmautəni məmə Jon in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa. Kəni
əmeiko, Jon təməhtul pətigəm məni pətigəm in.
20 Nian ilah kəmotətapuəh ohni, in təməsəhluaigiən, mətəu təməni=pən əhruahru əmə in
kəm lah məmə, "Səniəmə iəu Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa."
21 Kəni ilah kəmotəni məmə, "?Nəmə səniəmə ik Kristo, kəni ik pəh? ?Ik Elaijə?"‡
Mətəu Jon təni məmə, "Kəpə, səniəmə iəu Elaijə."
Kəni ilah kəmotətapuəh min ohni məmə, "?Nəmə səniəmə ik Elaijə, kəni ik pəh? ?Ik iəni
rəha Uhgin iətəmi kəmətəni aupən məmə otəpanuva?"§
Mətəu Jon təni məmə, "Kəpə."
22 Kəni ilah kəmotəni məmə, "?Kəni ik pəh? Ik onəkeikei məni pətigəm ik kəm timah, pəh
itimah iəkəhuvən motəni=pən kəm nətəmimi kəmotahli=pa itimah iəkəhuva."
23 Kəni təni=pən kəm lah məmə, "Iəu u iətəm iəni rəha Uhgin Aiseə təməni rəkis aupən
məmə, 'Iəu u nəuia iətəmi kəti tətauin əfəməh əpəha ikin təpiə-məpiə ikin, mətəni məmə, otol
suaru təhruahru rəha Iərmənig.' "*
24 Nətəmimi nətəm kəmahli=pa ilah, Farəsi min nəuvein əha ikin,
25 kəni ilah kəmotətapuəh o Jon məmə, "?Nəmə səniəmə ik Kristo iətəm Uhgin təməni məmə
otahli=pa, kəni səniəmə ik Elaijə, kəni səniəmə ik iəni iətəm kəmətəni pətigəm aupən, kəni
təhro natol bəptais e nətəmimi?"
26 Kəni tuhalpin mətəni məmə, "Iəu iatol bəptais e nətəmimi e nəhu, mətəu iətəmi kəti u
ikin e nəlugin e təmah, iətəm itəmah nəkotəruru in.
27 Iətəmi u tətuərisig lak, mətəu in ilis, in tepət mapirəkis iəu, kəni iəu ləhtəni lan, kəni
iəsəhmen aginiən məmə iəkol uək əkəku agin kəti rəhan."†
28 Natimnati min u, kəmol əpəha e lahuənu kəti, nərgin u Petəni, in tətatig əpəha e
nitəni=pən e nəhu Jotən. Ikin əha Jon təmatol bəptais e nətəmimi ikin.

Iesu in təhmen e nəti sipsip rəha Uhgin.

29 Kəməni lauig lan, Jon təmeruh Iesu tətaliuək mətuva, kəni in təni məmə, "!Ei! !Oteruh-
to! Suah u inu, in Nəti Sipsip rəha Uhgin o noliən sakrifais lan o noliən tərah min rəha
nətəmimi.‡ Kəni in otəpanos rəkis noliən tərah min rəha nitənimtəni min.§

---

§ **1:13** Jon 3:5; 1Pitə 1:23 * **1:14** Jon tətəghati e aposil min nətəm kəmoteruh rəhan nepətiən, mine nəsanəniən, mine nəhagəhagiən e nəhmtilah. † **1:14** Fil 2:7; 1Tim 3:16 ‡ **1:15** Jon 1:1 § **1:17** Rom 5:21 * **1:18** Eks 33:20 † **1:18** 2Kor 4:6; Kol 1:19; 2:9; Nəh 22:4 ‡ **1:21** Mal 3:1; 4:5-6; Mat 11:14; 17:10-13 § **1:21** Dut 18:15 * **1:23** Aes 40:3 † **1:27** Nəghatiən pəhriən iətəm Jon təməni, tol lanu, "Iəu iəsəhmen aginiən məmə iəkos rəkis put rəhan." Nətəmimi aupən kotəni məmə uək rəha nos rəkisiən put rəha iərmənig, in uək rəha slef iətəm in ləhtəni agin. ‡ **1:29** Aupən ikin, e nian rəha Oltestimin, nətəmimi kautohamu nəti sipsip mautol sakrifais lan məmə otafəl rəkis təfagə tərah rəhalah. Afin-to nəghatiən u "sakrifais" e tiksinəri. Jen 22:8; Aes 53:7; 1Pitə 1:19; Nəh 5:6 § **1:29** Hiprus 9:22,26

30 Iətəmi u inu, iəu iəmətəni kəm təmah məmə, ‘Iətəmi kəti tətuərisig lak, mətəu in ilis
tapirəkis iəu, mətəu-inu, nian iəməsair əhanəhiən, in təmətatig itulin rəkis.’
31 Nian iəu iəmətəghati lan, kəni iəu min iəməruru məmə in iətəmi pəh; mətəu iəmuva
matol bəptais e nətəmimi e nəhu məmə iəkol əpu suah u kəm nətəmimi min rəha Isrel.”
32-33 Jon təmətəhtul pətigəm mətəni məmə, “Uhgin təmahli=pa iəu məmə iəkol bəptais e
nətəmimi e nəhu, kəni nian iəmətəghati lan, iəu min iəməruru məmə suah u inu. Mətəu
Uhgin təməni=pa kəm iəu məmə, ‘Onəkeruh Narmin Rəhak oteiuaiu matig e iətəmimi kəti.
Kəni suah u inu, in otol bəptais e nətəmimi e Narmin Rəha Uhgin.’ Kəni əmeiko, uərisig
iəmeruh Narmin Rəha Uhgin təmsipəri e neai təhmen e mak, muva, meiuaiu məharəg-pəri
lan.
34 Iəu əhruahru iəmeruh nati u, kəni iəməhtul pətigəm mətəni pətigəm məmə, ‘Suah u inu,
in Nəti Uhgin pəhriən.’ ”

Iesu təmətuəuin mətauin e rəhan nətəmimi

35 Kəməni lauig lan, Jon tətəhtul əmə əha ləmen kətiəh əmə ilahal rəhan keiu iətəmimi mil.
36 Kəni nian nəhmti Jon təməhtul e Iesu taliuək mətuva kəni təni məmə, “!Ei! !Oteruh-to!
!Suah u inu, in Nəti Sipsip rəha Uhgin!”
37 Kəni nian rəhan iətəmimi mil kəmuətəu nəghatiən əha, kəmuəhtul mətiauərisig e Iesu.
38 Kəni Iesu teirair meruh suah mil u kətiatəu=pən in, kəni in təni məmə, “Ei! !Suah mil!
?Nətuəsal lak onak?”
Kəni ilau kuəmə, “Rapai. ?Ik nətatig iə?” (Nəghatiən u “Rapai,” nipətin u “Iəgətun.”)
39 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Pəh kihluvən nəkueruh-to.” Kəni ilau kəmiauərisig lan
mihluvən kueruh ikin in tətatig ikin. Iuəkir mitigar tiuvig ləhnaiuv, ilau kəmətuan ilahal
min mətəuarus tapinəpu.
40 Suah mil u kəti iətəm təmətəu Jon kəni muərisig e Iesu, nərgin u Antiru, pian u Saimon
Pitə.
41 Kəni rəueiu agin min, in təmuvən meh pian Saimon, kəni məni=pən kəm in məmə, “!Ei!
!Inotafu rəkis Məsaiə!” (Nəghatiən u, Məsaiə, nipətin u məmə, “Kristo,” iətəm Uhgin təməni
məmə otahli=pa.)
42 Kəni təmit Saimon muva o Iesu.
Kəni nian nəhmti Iesu təməhtul lan, kəni məni=pən kəm in məmə, “Ik u inu Saimon, nəti
Jon, mətəu rəueiu okauin ərəg-rəg lam məmə ‘Kefəs.’ ” (In “Pitə” e nəghatiən Kris u nipətin
məmə “kəpiel.”)*†

Iesu təmauin e Filip mine Nətaniəl

43 Kəməni lauig lan min, Iesu nikin tinəhti məmə otuvən-to Kaləli.
Təməsal e Filip kəni meruh. Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Va-to, mitəu=pa iəu.”
44 Filip u, in iətəm Petsaitə, ima Antiru mine Pitə.
45 Kəni in təmuvən məsal meruh Nətaniəl, kəni təni=pən kəm in məmə, “Itimah inoteruh
suah əpələ u, aupən Mosis təmətei rəkis rəhan nəghatiən min iətəm tətəghati lan e nauəuə
rəha Lou. Kəni iəni min rəha Uhgin aupən ilah min kəmotətei rəkis nəghatiən min iətəm
tətəghati lan. In iətəm Nasərit, in nəti Josip, kəni nərgin u Iesu.”
46 Mətəu Nətaniəl təni məmə, “!Nati nak! ?Nikim təhti məmə nati təuvir kəti otsipən e
Nasərit? !Kəpə!”
Kəni Filip təni məmə, “Intəh, təuvir əmə, pəh-to kian nəkeruh-to.”
47 Nian Iesu təmeruh Nətaniəl tətaliuək mətuva, kəni təni məmə, “!Suah u, in iətəm Isrel
pəhriən! !Neiuəiən tikə lan!”‡
48 Kəni əmeiko Nətaniəl təmauit mətapuəh o Iesu məmə, “?Nəməhra məhrun məmə iəu
iətəmi tol lanu?”
Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nian ik nəmətəharəg e nəukəti nigi fik, kəni Filip təsauin
əhanəhiən lam, mətəu iəu iəmafu rəkis ik.”§

---

* **1:42** Nətəmimi rəha Kris kəutəni kəpiel məmə “pitə.” Kəni nəghatiən u pitə tinuva nərgin kəti rəhalah, kətauin e nətəmimi lan. Kəmətei nauəuə min rəha Niutestimin e nəghatiən rəha Kris. Nətəmimi tepət kəməutəghati e nəghatiən rəha Kris, təhmen əmə e nətəmimi tepət e nəhue niftəni rəueiu kəutəghati e nəghatiən mil u rəha Inglan uə Franis. “Kefəs” in nəghatiən kəti rəha Aram u nipətin təni məmə kəpiel. Nətəm Isrel kəməutəghati e nəghatiən rəha Aram təhmen e nətəm Vanuatu kəutəghati e nəghatiən u Bislama. † **1:42** Mat 16:18 ‡ **1:47** Jen 27:30-36; 31:26; 32:28 Nərgin u “Isrel,” in nərgin kəti min rəha iətəmimi u Jekəp. Nərgin u Jekəp nipətin təni məmə “iətəmi təteiuə.” Mətəu Uhgin təmauin ərəgrəg e nərgin tuva “Isrel” məmə otəgətun nəmiəgəhiən vi rəhan. § **1:48** Nigi min u fik, ilah nigi kəhrun min e nasumiən ikin Isrel. Nətəmimi kautun nəualah, kəni məutəharəg ahgəl nimalilah. Kəutəharəg ahgəl pik nigi fik iuəkir o nimə rəhalah kəni məutəfaki məmə nikilah otatəhti nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgin. Nati iətəm Iesu təməni e fes 47 mine 51 in tətəghati e Nətaniəl məmə nəmə təhro təmətəharəg ahgəl rəhan nigi fik, kəni nikin təmatəhti nəmiəgəhiən rəha Jekəp.

49 Kəni Nətaniəl təni məmə, "!Iəgətun! !Ik Nəti Uhgin! Ik Kig rəha nətəm Isrel!"
50 Iesu təməni=pən kəm in məmə, "?Ik nəməhatətə lak mətəu-inu iəu iəməni əmə məmə iəmeruh rəkis ik nian nəmətəharəg=pən əha e nəukəti nigi fik? Ik onəmaneruh nati asoli min tapirəkis inu."
51 Kəni məni min məmə, "Nipəhriəniən agin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, onəpanoteruh negəu e neai otəuag, kəni nagelo min rəha Uhgin kəutəri mautəhuvən e neai, kəni məuteiuaiu məutəhuva e Nəti Iətəmimi u təhmen e suaru tatilpin nuvəniən e neai mine nəhue niftəni."*

2

Marit kəti əpəha Kenə

1 Kəməni niəh lan, katol marit kəti əpəha Kenə, lahuənu kəti e Kaləli. Kəni mamə rəha Iesu in əpəha ikin.*
2 Kəni ilah kotauin=pən min e Iesu mine rəhan min nətəmimi, məmə ilah min okəhuvən e marit əha.
3 Kautol mautol lafet, kəni nətəmimi min kotəmnim rəfin wain, kəni mamə rəha Iesu təni=pən kəm in məmə, "Rəhalah wain təmikə."
4 Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, "?Pətauəhli, təhro nətələhu=pa nati u kəm iəu? Nian rəhak təsuva əhanəhiən."
5 Mətəu rəhan mamə təni=pən kəm noluək min rəha marit məmə, "Itəmah onəkotəkeikei motol natimnati rəfin iətəm in otəni."
6 Nilosi nati asoli ilah sikis, kəmələin əha ikin əha o nəhu, məmə nətəm Isrel ilah okoteikuas məutaruətuəh lan e nəhmti Uhgin. Nilosi nati min u, kəmol e kəpiel, kəni kətiəh təhrun nosiən uan-hanrit litə nəhu.
7 Kəni Iesu təni=pən kəm nətəm kautol uək məmə, "Otətu=pən nəhu e nilosi nati min u." Kəni kəmotətu ilah kotəriauəh vivi.
8 Kəni təni=pən kəm lah məmə, "Otətu rəkis nəhu kəti motos məhuvən kəm iətəm tətarmənig e marit." Kəni ilah kəmotol lanəha.
9 Kəni nian iətəmi u təməmnim askəuvin, mətəu nəhu tinol rəkis wain lan. Mətəu iətəmi u in tətarmənig e marit u, in təruru məmə kəmos iə wain u. Nətəmi min əmə u nətəm kəmotos nəhu məhuva, ilah əmə kotəhrun. Kəni iətəm tətarmənig e marit təmauin e iətəm təmol marit,
10 məni=pən məmə, "Nian rəfin nətəmimi kotaupən motəfətigəm wain təuvir, kəni uərisig nətəmimi kotəmnim tepət ko, kəni kəpanəfətigəm inu təsəuvir pikiən. !Mətəu ik, nəmaharu kalin iətəm təuvir mətəuarus=pa u rəueiu!"
11 Kəni inu nəmtətiən iətəm Iesu təmətuəuin agin lan mol. Kəni in təmol ikin Kenə, lahuənu kəti e Kaləli. E nəmtətiən əha, in təməgətun nepətiən rəha Uhgin lan, kəni rəhan nətəmimi min, kəmotəhatətə əskasik lan.

Iesu təməhgi pətigəm nətəmimi nətəm kautol makit e Nimə Rəha Uhgin
(Mat 21:12-13; Mak 11:15-18; Luk 19:45-46)

12 Uərisig e marit əha, in təmeiuaiu muvən e taun asoli əha Kapeniəm əpəha Kaləli ilah rəhan mamə mine pian min mine rəhan nətəmimi min. Kəni kəmotatig nian nəuvein əha ikin əha.
13 Kəni tinuva iuəkir o nian rəha lafet rəha nətəm Isrel iətəm kətəni məmə lafet rəha Pasova.† Kəni Iesu təməri muvən əpəha Jerusiləm.
14 Ihluə lan e Nimə Rəha Uhgin kəutəfaki ikin, Iesu təmafu nətəmimi kautol səlim e kau, mine sipsip, mine mak min, məmə nətəmimi okotos nəhmtin o noliən sakrifais lan. Kəni nətəmimi nəuvein əha ikin, ilah kautol senis e məni rəha nətəmi iki pisin pisin min.
15 Kəni in tos təulə nəuvein, mətəl o nalisiən iətəmi. Kəni in mitəu nətəmi min u ilah kau min mine sipsip min məmə okohiet e Nimə Rəha Uhgin. Kəni in mauvəregin məni rəha nətəmi min u nətəm kautol senis lan, kəni təmahuvihin-ahuvihin rəhalah tepil min.‡
16 Kəni mahi ilah min u nətəm kautol səlim e iəuein məni=pən kəm lah məmə, "!Otəmki natimnati min u mohiet! !Itəmah məsotoliən Nimə Rəha Tatə rəhak tuva məmə in nimə rəha noliən makit!"

---

* **1:51** Jen 28:12 * **2:1** Nəmə təhro Josip u iərman rəha Meri, mamə rəha Iesu, in tinimis rəkis. Mətəu Jon u təmətei nauəuə u, təməsəniən məmə inəha ikin ilah min ilah. † **2:13** Eks 12; Dut 16:1-6 ‡ **2:15** Afin-to e tiksinəri "Nimə Rəha Uhgin" o nəhruniən natimnati nian Iesu təmuvən məhgi pətigəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgin.

17 Kəni nətəmimi rəhan, nikilah təməhti nəghatiən kəti e Nauəuə Rəha Uhgin, iətəm tətəni
məmə, “Iəu iəkolkeikei pik Nimə Rəham e nikik, nikik pik agin lan.”§*
18 Kəni nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel nikilah təmahmə motətapuəh ohni məmə, “?Pəh
təmol məmə nəkəhrun noliən nati u? !Ol nəmtətiən məmə otəgətun əhruahru kəm timah!”
19 Mətəu Iesu təni məmə, “Nəmə itəmah nəkotərəkin Nimə u Rəha Uhgin, kəni nian kisil
əmə, iəu iəkuvləkin min təhtul.”†
20 Kəni nətəmi asoli min əha kotəni məmə, “!Ei, nəman! Nətəmimi kəmotol uək asoli o nu
ilah rəfin fote-sikis motuvləkin Nimə u Rəha Uhgin. !Onəkəhro lanu muvləkin e nian kisil
əmə!”
21 Mətəu Nimə əha Rəha Uhgin iətəm Iesu tətəghati lan, in nipətin.
22 Kəni uərisig, nian in tinimis rəkis, kəni minəmiəgəh min, kəni rəhan nətəmimi min,
nikilah təhti nəghatiən əha rəhan iətəm təməni. Kəni ilah kəmotəhatətə e Nauəuə Rəha Uhgin,
mine nəghatiən iətəm Iesu təməni=pən kəm lah.

Iesu tinəhrun rəkis nətəligiən min rəha nətəmimi

23 Nian əha Iesu təmətatig e Jerusiləm e nian rəha lafet rəha Pasova u, nətəmimi tepət
kəmoteruh nəmtətiən min iətəm in təmol, kəni kəmotəhatətə lan.
24 Mətəu Iesu in təməhrun nati iətəm tətatig e nikilah, kəni məsəhatətəiən e lah.
25 Ko iətəmi kəti təsəhtul pətigəmiən məghati rəha nətəmimi lan, mətəu-inu Iesu təhrun
rəfin nətəligiən rəha nətəmimi.‡

3

Nikotimәs təmuvən meruh Iesu

1 Iətəmi asoli kəti rəha nətəm Isrel, nərgin u, Nikotimәs.* In Farəsi kəti.
2 Kəni nian kəti lapin, in təmuvən məmə otəghati ilau Iesu. In təməni=pən məmə, “Iəgətun,
itimah iəkotəhrun məmə ik iəgətun kəti iətəm Uhgin təmahli=pa ik nəkuva, mətəu-inu iətəmi
kəti ko təsoliən nəmtətiən min u ik natol nəmə Uhgin təsatigiən ohni.”
3 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nipəhriəniən agin u iətəni=pinə kəm ik məmə, nəmə
iətəmimi kəti təsair vivi miniən,† ko in təseruhiən Narmənigiən Rəha Uhgin.”‡
4 Kəni Nikotimәs, narmin təmiuvig pik, kəni mətapuəh ohni məmə, “?Iətəmi tinol iahgin
rəkis, otəhro mair mətmətig min? Ko təsuvən miniən e nərfi rəhan mamə kəni mair=pa min!”
5 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nipəhriəniən agin u iətəni=pinə kəm ik məmə, nəmə
iətəmi təsair viən e nəhu mine Narmin Rəha Uhgin, ko təsuvəniən matig ahgəl Narmənigiən
Rəha Uhgin.§
6 Nipətitəmi təmair əmə e nirə rəha iətəmimi əmə, mətəu Narmin Rəha Uhgin əmə u in tatol
məmə narmitəmi tətair vi min.
7 Təsəuviriən məmə narməm otiuvig nian iəməni=pinə kəm ik məmə, ‘Onəkəkeikei motair
vi min.’
8 Təhmen əmə e nimətagi u nəseruhiən məmə tatsipən ikin kəti, matelel nati matuvən ikin
kəti iətəm in tolkeikei məmə otuvən=pən ikin. Natətəu əmə, mətəu ik nəsoteruhiən məmə
təmsipən iə, kəni matuvən iə. Kəni e suaru kətiəh əmə, kitah kəsoteruhiən Narmin Rəha
Uhgin, mətəu kauteruh əmə rəhan uək e nəmiəgəhiən rəha iətəmi iətəm təmair vi min.”*†
9 Kəni əmeiko, Nikotimәs tətapuəh o Iesu məmə, “?Natimnati min u, otəhro lanu muva?”
10 Kəni Iesu təni məmə, “Ik iəgətun asoli rəha nətəm Isrel. ?Təhro nəkəruru natimnati min
u?
11 Nipəhriəniən agin u iətəni=pinə kəm ik məmə, nəghatiən min u iətəm iətəni ilah,
iəu iəkəhrun vivi, kəni natimnati iətəm iətəni pətigəm, iəu ineruh rəkis. Mətəu itəmah
nəsotəhatətəiən e nəghatiən min rəhatimah.‡

---

§ **2:17** Suaru kəti min o nəuhliniən fes u tol lanu lan: “Iəu iəkolkeikei pik Nimə Rəham e nikik, nikik pik agin lan, kəni nətəmimi okotohamu iəu lan.” * **2:17** Sam 69:9 † **2:19** Mat 26:60-61; 27:40; Mak 14:57-59; 15:29 ‡ **2:25** Jon 1:47; 6:61; 13:11 * **3:1** Jon 7:50-51; 19:39-42 † **3:3** Nəghatiən u “nair viən,” nipətin keiu məmə, “iətəmi tətair vivi min” mine “Uhgin təmol məmə in tair e nairiən rəha negəu e neai.” Nəghatiən u in əha ikin e fes 5 min. ‡ **3:3** Jon 1:13; 1Pitə 1:23; Jem 1:18 § **3:5** Esik 36:25-27; Efəs 5:26; Tait 3:5 * **3:8** E nəghatiən rəha Kris, nəghatiən mil u “nimətagi” mine “narmin,” ilau nəghatiən kətiəh mil əmə. † **3:8** Esik 37:9 ‡ **3:11** Nəghatiən Kris əhruahru rəha fes 11 tətəni məmə, “Nipəhriəniən agin u iətəni=pinə kəm ik məmə, nəghatiən min u iətəm iəutəni ilah, itimah iəkotəhrun vivi, kəni natimnati iətəm iəutəni pətigəm, itimah inoteruh rəkis. Mətəu itəmah nəsotəhatətəiən e nəghatiən min rəhatimah.” Nəmə təhro, Iesu təməni məmə, “itimah” e fes u mətəu-inu e fes 2, Nikotimәs təməni məmə “itimah.” Uə nəmə təhro Iesu tətəghati e Uhgin, Narmin Rəhan, mine in; uə nəmə təhro tətəghati e Jon Bəptais mine in.

12 Iəu iəməni natimnati min iətəm katol e nəhue nitəni əmə u, mətəu itəmah
nəsotəhatətəiən e rəhak nəghatiən. ?Kəni nəmə iəkəni natimnati min iətəm katol e Negəu e
Neai, nəkotəhro lanu motəhatətə lan?
13 Iətəmi kəti tisuvəniən əpəha ilis e Negəu e Neai, meiuaiu=pa, məni pətigəm nian kəti
mine. Mətəu Nəti Iətəmimi əmə, təmsipən iman ikin e Negəu e Neai, meiuaiu=pa, təhrun
nəni pətigəmiən.§
14 "Aupən, əpəha ikin təpiə-məpiə ikin, Mosis təmos narmi sineik kəti, mətu-pəri ilis e nigi
əfəməh kəti, kəni miləfəri.* Kəni e noliən əhmen əmə lanəha, okəkeikei kətu-pəri miləfəri Nəti
Iətəmimi lanəha,†
15 məmə nətəmimi min u nətəm okotəhatətə lan, ilah okotos nəmiəgəhiən itulin.
16 "Tol lanəha, Uhgin təmolkeikei pik nətəmimi e nəhue niftəni, tol=pən in təməfa Nətin
Nəuan Kətiəh Əmə, məmə nətəmimi min rəfin u nətəm kəutəhatətə lan, ilah ko kəsəhuvəniən
e nigəm itulin, mətəu okotos nəmiəgəhiən itulin.‡
17 Uhgin in təməsahli=paiən Nətin tuva e nəhue niftəni u məmə otəni pətigəm nalpiniən
rəha noliən rəha nətəmimi rəha nəhue niftəni, mətəu in təmahli=pa məmə Nətin otuva in
suaru o nosmiəgəhiən nətəmimi e nəhue niftəni.
18 "Nətəmimi nətəm kəutəhatətə lan, Uhgin otəsəniən nalpiniən rəhalah. Mətəu nətəmimi
nətəm kəsotəhatətəiən lan, Uhgin tinəni rəkis nalpiniən rəhalah, mətəu-inu kəsotəhatətəiən
e Nəti Uhgin Nəuan Kətiəh Əmə.
19 Uhgin tətakil nətəmimi e noliən u məmə, Nəhagəhagiən tinuva rəkis e nəhue niftəni,
mətəu nətəmimi kəsotolkeikeiən Nəhagəhagiən, mətəu-inu nian rəfin rəhalah noliən,
təsəhruahruiən.
20 Nətəmimi nətəm kautol noliən iətəm təsəhruahruiən, ilah kəutəməki e Nəhagəhagiən.
Kəni ilah kəsəhuvaiən e Nəhagəhagiən, mətəu-inu ilah kəutəpəh məmə Nəhagəhagiən əha
otasiəgəpin pətigəm rəhalah noliən tərah min.
21 "Mətəu nətəmimi nətəm kautohtəu=pən suaru rəha nipəhriəniən ilah okəhuva e
Nəhagəhagiən, məmə Nəhagəhagiən əha, in otasiəgəpin rəhalah noliən, kəni mətəgətun
məmə ilah kautol nəuia Uhgin e nəsanəniən əmə rəhan."

Jon təməghati min e Iesu

22 Uərisig e natimnati min əha, Iesu mine rəhan min nətəmimi kəmohiet Jerusiləm motan
əmə e nitəni Jutiə. Təmatig nuvəh nəuvetin ilah min ikin əha, kəni matol bəptais e nətəmimi.
23 Mətəu e nian əha, Jon min, in tatol bəptais e nətəmimi əpəha ikin kəti iuəkir əmə o Salim,
nərgin u, Aenon, mətəu-inu, ikin əha, nəhu tepət ikin. Kəni nətəmimi kautəhuvən ikin əha,
məmə Jon otol bəptais e lah.
24 E nian əha, kəsləfən əhanəhiən Jon e kaləpus.
25 Kəni nətəmimi nəuvein rəha Jon, ilah kəmotorgəhu ilah iətəm kəti u taskəlim vivi lou
rəha Mosis, o noliən əhruahru iətəm iətəmimi otəkeikei maig məmə in otəhruahru e nəhmti
Uhgin.
26 Kəni ilah kəməhuvən moteruh Jon, motəni=pən kəm in məmə, "Iəgətun, ik nəkəhrun
iətəmimi kəti u aupən itəlau min əpəha e nitəni=pən ikin e nəhu Jotən, kəni ik nəməhtul
pətigəm mətəghati lan kəm nətəmimi. Rəueiu əha, in tinatol bəptais e nətəmimi. Kəni ilah
rəfin kinautəhuvən ohni."
27 Kəni Jon təni=pən məmə, "Iətəmimi təruru noliən nati kətiəh mine, nəmə Uhgin əpəha e
Negəu e Neai tətəfən uək əha kəm in.
28 Itəmah u nəutəhtul=pa ohniəu. Itəmah nəkotəhrun məmə iətəni lanu məmə, 'Səniəmə
iəu Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa.' Mətəu Uhgin təmahli=pa iəu məmə iəkaupən
muva, kəni Kristo in otəpanuərisig.
29 Iətəm aluə kəti məmə otol marit, in otos pətan vi rəhan. Mətəu iətəmimi u tətasiru e
lafet rəha marit u, nikin tagiən pik məmə otəhtul e nikali iətəm aluə u mətəlig lan. Kristo in
təhmen e iətəm aluə, kəni iəu iəkəhmen e iətəm tasiru. Kəni nikik tagiən məmə in təmuva,
kəni nikik tagiən min məmə nətəmimi okotuərisig lan.
30 Kristo əha, in otəkeikei muva mə in ilis tapirəkis iəu, kəni ko iəu iəkeiuaiu."
31 Iətəmimi in təmsipən ilis e Negəu e Neai, in ilis tapirəkis nətəmimi ərəfin. Iətəmimi iətəm
tətan əmə e nəhue niftəni, in iətəmimi əmə rəha nəhue niftəni, kəni in təhrun əmə nəniən
natimnati min u e nəhue niftəni u. Mətəu, iətəmimi iətəm tatsipən ilis e neai in ilis tapirəkis
nətəmimi rəfin.

---

§ **3:13** Nian Iesu təməni "Nəti Iətəmimi," in təməghati aru lan. * **3:14** Eruh min e Namba 21:4-9 tətəghati e aiən sineik. Jon 8:28; 12:32; 12:24 † **3:14** Nəghatiən u "okəkeikei kətu-pəri miləfəri Nəti Iətəmimi lanəha" nipətin keiu u ikinu: məmə nətəmimi okotəfəri Iesu ilis e nigi kəməluau məmə otimis, kəni mine Uhgin otəfəri min in təri muvən e neai ikin ima nisiaiən. ‡ **3:16** Esik 18:23,32; 37:9; 1Tim 2:4; 4:10; 1Jon 4:9-10

32 In tətəhtul pətigəm o nəni pətigəmiən natimnati iətəm in təmeruh kəni minətəu rəkis,
mətəu iətəmimi kəti mine təsəhatətəiən e rəhan nəghatiən.
33 Iətəmimi iətəm təmos rəhan nəghatiən kəni mətəhatətə lan, in tətəhtul pətigəm məmə
nəghatiən iətəm Uhgin təməni, in nipəhriəniən.
34 Tol lanəha mətəu-inu iətəmimi əha iətəm Uhgin təmahli=pa tuva, in tətəni pətigəm
əmə nəghatiən min rəha Uhgin. Kotəhrun məmə in tətəni pətigəm əmə nəghatiən min rəha
Uhgin mətəu-inu Uhgin təməfən Narmin Rəhan təriauəh lan, ko kəseuviəhliniən keruh kəni
kəsehiən naunun lan.
35 Əuəh, Tatə Uhgin in tolkeikei pik Nətin əha, kəni in tinələhu=pən rəkis natimnati rəfin e
nəhlmin.
36 Iətəmimi u iətəm tətəhatətə e Nəti Uhgin u, in tatos nəmiəgəhiən itulin u, naunun tikə.
Kəni mətəu, iətəmi tətəhti nəuia Nətin u, in ko təsosiən nəmiəgəhiən itulin u nian kəti mine,
mətəu-inu iətəmimi iətəm tol lanəha, niəməha rəha Uhgin tatuvən ohni naunun tikə.

4

Iesu təmətəghati
kəm pətan Səmeriə

1 Farəsi min kəmotətəu nəghatiən, məmə Iesu in tinatiuvi=pa nətəmimi tepət kinəutəhuva
ohni, kəni in tatol bəptais e lah tepət. Rəhan nətəmimi tepət e rəha Jon.
2 (Mətəu nipəhriəniən səniəmə Iesu in tatol bəptais e lah, nətəmimi min əmə rəhan ilah kautol
bəptais e nətəmimi.)
3 Kəni nian Iesu tinəhrun məmə Farəsi min kinautətəu nəghatiən əha, kəni in təmiet Jutiə
mitəlig=pən əpəha Kaləli.
4 Kəni nian in təmatuvən əha ikin əha, təməni məmə otəkeikei muvən=pən Səmeriə ikin.*
5 Kəni in təmuvən=pən e taun kəti e Səmeriə, nərgin u, Saikar. Taun əha, in iuəkir o nitəni
kəti iətəm Jekəp təmətei məfən aupən ikin† kəm nətin u Josip.
6 Kəni wel rəha Jekəp əha ikin. Kəni Iesu tinəpəou agin, mətəu-inu in təmaliuək e suaru
əfəməh, kəni tuva məharəg-pəri iuəkir o wel, mətəmeig. E nian əha, mitigar tinəhtul
əhruahru.
7-8 Kəni rəhan min nətəmimi kəməhuvən əpəha itaun, məmə okotos nəhmti nauəniən. Kəni
təsuvəhiən, pətan Səmeriə kəti, təmuva məmə otətu nəhu. Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə,
"Ei. Əfa-to nəhu nəuan nəuvetin kəm iəu. Iəkolkeikei məmə iəkəmnim."
9 Kəni pətan Səmeriə u, təni=pən kəm in məmə, "!Ei! Ik iətəm Isrel ko, kəni iəu pətan
Səmeriə. ?Təhro nətətapuəh=pa o nəhu kəm iəu?" Təməni=pən lanəha mətəu-inu iətəm Jutiə
mine iətəm Səmeriə kəsuəmnim pətiən nəhu e kap kətiəh.
10 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "Ik nəkəruru nati nak iətəm Uhgin tolkeikei məmə
otəfinə kəm ik. Kəni ik məruru min iəu, iəu u, iətətapuəh=pinə o nəhu kəm ik. Nəmə ik
nəkəhrun, ik onəkətapuəh o nəhu ohniəu. Kəni iəu oiəkəfinə nəhu miəgəh."‡
11 Kəni pətan u, təni=pən kəm in məmə, "Iətəmi asoli, ik rəham pəkit tikə kəni wel u, in
əpəha ləhtəni isəu. ?Nəhu miəgəh u, nətəni məmə onəkətu əhro lanu?
12 Rəhatah kəha Jekəp u aupən, in təməfa wel u kəm tah, kəni in təmatətu nəhu ikin nimin,
ilah nenətin min, mine rəhan min kau min. ?Kəni təhro? ?Ik nəkapirəkis Jekəp, uə?"
13 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Nətəm kəutəmnim nəhu e wel u, ilah
okəpanotəuauə min.
14 Mətəu iətəmimi iətəm otəmnim nəhu iətəm iəu iəkəfən kəm in, ko təsəuauə miniən nian
kəti mine.§ Nəhu iətəm iəu oiəkəfən kəm in, in təhmen e nəhmti nəhu kəti iətəm tətapuəl-
apuəl mətaiu əpəha imə e nikin nian rəfin, mətəfən nəmiəgəhiən itulin kəm in, iətəm otəsoliən
naunun."*
15 Kəni pətan əha təni=pən kəm in məmə, "!Iətəmi asoli, əui! Əfa-to nəhu u kəti kəm iəu,
məmə iəu iəsəuauə miniən nian kəti, kəni məsuvaiən min u ikinu, mətu nəhu."†
16 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "Uvən mauin=pən e rəham iərman, kəni miəuva u
ikinu."
17 Kəni pətan əha təni=pən kəm in məmə, "M-m-m. Iəu rəhak iərman tikə."

---

* **4:4** E nian əha, tiəkis o nətəm Isrel məmə okəhuvən ima nətəm Səmeriə, mətəu-inu e rəhalah neruhiən, nətəm Səmeriə ilah kotamikmik e nəhmti Uhgin. Kəni nati əpnapin kəməutəni min məmə kəmotsipən e Jekəp, mətəu kəutəməki e lah min.
† **4:5** Jen 48:22; Jos 24:32 ‡ **4:10** Pətan u təməsəhrun viviən nipəti nəghatiən iətəm Iesu təməni=pən məmə otəfən nəhu miəgəh. Nəghatiən əha, nipətin əhruahru u nəhmti nəhu kəti iətəm təhlan mətapuəl-apuəl. Mətəu Iesu in tətəghati aru lan, məmə Narmin Rəhan in tətəfən nəhu itulin. Aes 44:3; 55:1; Jer 2:13; 17:13; Sek 14:8; Jon 7:37-38; Nəh 7:17; 21:6; 22:1,17
§ **4:14** Jon 6:35 * **4:14** Sam 42:1-2; 63:1; Aes 12:3; 41:17-18; 44:3; 49:10; 55:1; Jer 2:13; 17:13; Jon 7:38 † **4:15** Jon 6:34

Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nətəni pəhriən məmə rəham iərman tikə.
18 Mətəu-inu ik, nəmitəu=pən rəkis nəman faif, kəni iərman u iətəm itəlau min nətuatig u rəueiu, səniəmə rəham əhruahru iərman. Nəghatiən rəham u rəueiu, in nipəhriəniən.”
19 Kəni pətan u, təni=pən məmə, “!Ei-i-si! Iətəmi asoli, iətafu məmə ik iəni kəti rəha Uhgin.
20 Tipitimah min aupən, ilah kəmautəfaki kəm Uhgin əpəha ilis e nitəuət əpəha, mətəu itəmah nətəm Isrel, nəutəni məmə Jerusiləm əmə əha, okəkeikei kətan ikin kətəfaki.”
21 Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, “Pətan, ik onəkəkeikei məni nipəhriəniən e rəhak nəghatiən. Nian əha ikin tətuva, məmə itəmah onəsotəfaki miniən kəm Tatə Uhgin əpəha e nitəuət asoli əha, mine Jerusiləm min.
22 Itəmah nətəm Səmeriə, itəmah nəutəfaki kəm Uhgin mətəu itəmah nəkotəruru in. Mətəu itimah iəutəfaki kəm Uhgin u, iəkotəhrun in, mətəu-inu suaru rəha Uhgin o nosmiəgəhiən nətəmimi in təmsipa e timah, nətəm Isrel.‡
23 Mətəu otəsuvəhiən, Narmin rəha Uhgin in otasiru e nəfaki pəhriən min, mol ilah məmə ilah okotəhrun vivi Uhgin məmə Uhgin u, in Uhgin pəhriən, kəni mol ilah məmə ilah okotəfaki kəm in e nikilah pəhriən. Mətəu-inu Tatə Uhgin in tətəsal e nəfaki min nətəm kautol lanəha. Kəni nipəhriəniən məmə nian əha tinuva rəkis.
24 Uhgin səniəmə iətəmimi. Kəpə. In narmin. Tol lanəha, kəni nətəmimi nətəm kəutəfaki kəm in, ilah kotəkeikei motəfaki kəm Uhgin məmə Uhgin u, in Uhgin pəhriən, kəni ilah kotəkeikei motəfaki kəm in e nikilah pəhriən e nəsanəniən rəha Narmin Rəhan.”
25 Kəni pətan u, təməni=pən kəm in məmə, “Iəu inəhrun məmə Məsaiə, otəkeikei muva. Inu, kətauin lan məmə Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa. Kəni nian otuva, kəni in təhrun nəni pətigəmiən natimnati rəfin kəm tah.”§
26 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Iəu u inu, iətəghati kəm ik.”
27 Kəni əmeiko, nətəmimi rəha Iesu kəmohtəlig=pa min. Kəni narmilah təmiuvig pik nian kəmoteh in tətəghati ilau pətan kəti. Mətəu ilah kəti təməsətapuəhiən o pətan əha məmə, “? Ik nəkolkeikei nak?” uə kəm Iesu məmə, “?Ik nətəghati kəm pətan əha o nak?”
28 Kəni pətan u, təməpəh rəhan nilosi nəhu tətəharəg, mitəlig muvən əpəha e taun. Təmuvən mətəni=pən kəm nətəmimi ikin əha məmə,
29 “!Ei! Əhuvən-to motafu suah kəti əha ikin əha. In təməni pətigəm rəfin natimnati min iətəm iəu iəmol. ?Nəmə təhro in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa?”
30 Kəni ilah kəmohiet e taun əha, minautəhuvən məmə okotafu to Iesu.

Iesu təməghati əuhlin e nauəniən

31 Kəni e nian əha, nətəmimi rəha Iesu kəmautuh nikin məmə, “Iəgətun, ik auən kəti.”
32 Mətəu in təni=pən kəm lah məmə, “Iəu nəgək əpəha nauəniən iətəm itəmah nəkotəruru.”*
33 Tol lanəha, rəhan min nətəmimi kinəutətapuəh-ətapuəh o lah min məmə, “?Təhro? ? Kəmə təhro iətəmi kəti təməfən nauəniən kəti kəm in, uə?”
34 Mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Uhgin təmahli=pa iəu iəkuva, kəni nauəniən u nəgək, məmə iatol natimnati iətəm in tolkeikei məmə iəkol.† Kəni iəkol rəfin uək min iətəm in təməfa məmə iəkol, o nol naununiən rəhan uək.
35 “Itəmah nəkotəhrun-to nəghatiən kəti u kətəni məmə, ‘Məuig kuvət əha ikin tətatig məmə okotətəuarus nian rəha nəuləkiən e nauəniən e nasumiən.’ Mətəu iəu iətəni kəm təmah, oteruh-to nauəniən u e nasumiən. Rəueiu əha, nimalilah tinimətu rəkis. Nian rəha nəuləkiən əha rəueiu.‡
36 “Iətəmimi rəha nəuləkiən tinuva, minətətuəuin minatos rəkis rəhan nətəouiən. Kəni nauəniən u, in təməulək lan o nəmiəgəhiən itulin.§ E noliən u, iətəmimi iətəm tətasum mine iətəmimi iətəm tətəulək lan mos mətuva, ilau pəti nikilau otagiən.
37 Nəghatiən kəti u kətəni məmə, ‘Iətəmi kəti təmuvən məmə otərfei kəni misuv nati, mətəu iətəmi pisin kəti min otəulək lan mos muva.’ Nəghatiən u, in nipəhriəniən.
38 Iəu iəmahli=pən itəmah məmə onəkəhuvən motəulək e nasumiən iətəm itəmah nəməsotərfeiən mine məsotisuviən. Nətəpisin min, ilah kəmotasum lan. Kəni itəmah ninəutəhli nəua rəhalah uək.”

Nətəm Səmeriə tepət kəmotəhatətə e Iesu

---

‡ **4:22** Rom 3:1,2; 9:4,5; 15:8,9 § **4:25** Nətəm Səmeriə kəmotəhrun e nauəuə rəha Dut 18:15-19 məmə Kristo in otəni əpu kəm lah nəlpəkauiən rəha Uhgin. * **4:32** Job 23:12; Jon 6:27 † **4:34** Jon 5:30; 8:29 ‡ **4:35** Nian Iesu tətəghati e nauəniən e nasumiən iətəm nimalilah tinimətu rəkis, in tətəni əhruahru əmə məmə, “!Oteruh-to! Nətəmimi kinotəhtul maru rəkis. Sotoliən məi məutapili o nəni pətigəmiən nəghatiən rəha Uhgin təhmen=pən əmə e nətəm kautol məi o nəuləkiən, kəni məutəni məmə, ‘Məuig kuvət əha ikin, kəni nauəniən təpanimahtə.’ Kəpə, nətəmimi kinautəhtul maru rəkis o nosiən nəghatiən rəha Uhgin.” § **4:36** Nipəti nəghatiən u məmə nətəmimi rəha Iesu okotos nətəmimi məhuva o Uhgin təhmen=pən əmə e iətəmimi tatos nauəniən e nasumiən. Nətəmimi min okotos nəmiəgəhiən itulin.

39 Kəni e taun u, nətəm Səmeriə tepət, ilah kəmotəhatətə e Iesu mətəu-inu pətan əha
təməhtul pətigəm mətəni=pən kəm lah məmə, "Iesu təməni pətigəm natimnati rəfin iətəm
iəu iəmatol."
40 Kəni nian nətəm Səmeriə kəməhuvən moteh, kəni kəmotəkeikei ohni məmə otuvən
motatig ilah min. Kəni Iesu təmuvən motatig o nian keiu.
41 Kəni nətəmimi tepət min kəmotəhatətə lan e rəhan min nəghatiən.
42 Kəni mautəni=pən kəm pətan u məmə, "Itimah iəmotəhatətə lan o nəghatiən u iətəm ik
nəməni=pa, mətəu rəueiu əha, iəkotəhatətə lan mətəu-inu itimah əhruahru iəmotətəu rəhan
nəghatiən min, kəni motəhrun pəhriən məmə in Iosmiəgəh rəha nəhue niftəni."*

Iesu təmol vivi nəti
iətəmi asoli kəti rəha kig

43 Nian Iesu təmatig mos nian keiu rəkis ikin əha, in təmiet muvən Kaləli.
44 Aupən, in təmətəni məmə iəni min rəha Uhgin, nauət imalah min, ilah kəsotisiaiən ilah.†
45 Nətəm Kaləli, aupən ilah kəməhuvən Jerusiləm mautol lafet rəha Pasova, kəni e nian
əha, ilah kəmoteruh natimnati min iətəm in təmol ikin əha. Kəni nian Iesu təmuvən Kaləli,
nikilah təmagiən ohni.
46 Kəni Iesu təmitəlig=pən min e lahuənu Kenə, əpəha Kaləli. Ikin əha aupən, in təmol nəhu
tuva mol wain.‡ Kəni e Kapeniəm iuəkir əmə, iətəmi asoli kəti rəha kig tətatig ikin. Kəni nətin
kəti tatimis.
47 Kəni nian suah u təmətəu məmə Iesu təmsipən Jutiə minuva rəkis Kaləli, kəni in təmuva
meruh Iesu. Kəni məni=pən kəm in məmə oteiuaiu muva əpəha Kapeniəm masiru e nətin.
Mətəu-inu suakəku otimis rəueiu.
48 Kəni Iesu təni=pən kəm suah u məmə, "!Nəman! Itəmah u, nəkotəni məmə onəkoteruh
əmə nəmtətiən min mine natimnati min iətəm narmitəmah otaupən miuvig ohni, uərisig ko,
nəpanotəhatətə lak. Mətəu nəmə nəsoteruhiən, ko nəsotəhatətəiən lak."
49 Kəni suah kəha təni məmə, "!Iətəmi asoli, əui! !Pəh kian uəhai əmə! !Otəsuvəhiən rəueiu
nətik timis!"
50 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Uvən; nətim otəpanəmiəgəh." Kəni suah u
təməhatətə e nəghatiən rəha Iesu kəni mitəlig.
51 Nian in təmatuvən əhanəh e suaru, meruh rəhan noluək min, kəni ilah kotəni=pən kəm
in məmə, "Rəham suakəku tinəmiəgəh rəkis."
52 Kəni in təmətapuəh o lah məmə, "?Təməuvir e nian nak?"
Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, "Nəniuv ləhnaiuv e uan klok rəhan nəpiapeiən
təmikə."
53 Kəni suah u, təməhrun məmə, e nian əhruahru əha inəha, Iesu təməni=pən kəm in
məmə, "Rəham suakəku otəpanəmiəgəh." Kəni in mine rəhan min, kəmotəhatətə e Iesu.
54 Inu nian tatol keiu lan iətəm Iesu təmiet Jutiə, muva Kaləli kəni mol nəmtətiən kəti.

5

Iesu təmol vivi suah kəti əpəha iuəkir e nəhu Petseta

1 Uərisig e nian əha, Iesu təməri muvən e taun u Jerusiləm, mətəu-inu katol lafet kəti rəha
nətəm Isrel əha ikin əha.
2 E Jerusiləm, noan nəhu asoli kəti əpəha ikin, iətəm kətaig lan. E nəghatiən rəha nətəm
Isrel kətəni nərgin məmə Petseta. Kəni nimə kəti tətəhtul iuəkir o noan nəhu əha. Nimə u,
fərantə lan, faif. In iuəkir əmə o ket u e nikali taun u, nərgin u, Ket rəha Sipsip.
3-4 Kəni ikin əha e fərantə min, nətəm kautohmis tepət kəutapili əha ikin. Nəuvein
nəhmtilah tərah, kəni nəuvein nəhlkilah tərah, nəuvein min nipətilah nəuvetin təmimis.*
5 Kəni suah kəti əha ikin tətapili. In təmatimis minos rəkis nu tate-eit.
6 Kəni Iesu təmeruh suah u tətapili, kəni in minəhrun məmə suah u təmimis nuvəh
nəuvetin, kəni tətapuəh ohni məmə, "?Təhro? ?Nəkolkeikei məmə onəkəuvir?"

---

* **4:42** 1Jon 4:14 † **4:44** Nati əpnapin Iesu təmair lahuənu Petlehem, e niftəni asoli Jutiə, nətəmimi kəuteruh məmə in iətəm Nasərit əpəha Kaləli, mətəu-inu təmatig nuvəh ikin əha (Jon 7:41; 18:5; 19:19). Nətəmi Isrel e Jutiə mine Kaləli tepət kəsotəhatətə pəhriəniən lan, rəhalah nəhatətəiən təkəku əmə lan, nian kauteruh in tatol nati apispis nəuvein (Jon 1:11; 2:18,23-25; 4:45,48; 6:2,41,66). Mətəu nətəm Səmeriə nətəm kotatig e taun u Saikə, ilah kəmotəhatətə pəhriən lan, məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa (Jon 4:40-42). ‡ **4:46** Jon 2:1-11 * **5:3-4** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, kəmətu=pən nəghatiən rəha fes 3-4 tol lanu məmə, "3b Ilah kəutapili ikin əha məutəhtahnin nəuan əha məmə otəlauəl. 4 Mətəu-inu, nian nəuvein, agelo kəti rəha Uhgin tuva, muvən e noan əha, kəni mol tatəlauəl. Kəni nian nəmə nəhu əha təlauəl, iətəmimi iətəm taupən meiuaiu muvən e nəhu, nati əpnapin tatos nimisiən nak, mətəu rəhan nimisiən otəuvir."

7 Iətəmi tatimis əha təni=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, iətəmi tikə məmə otələs iəu
meiuaiu muvən e noan nəhu əha nian nəhu tələuəl. Nian rəfin, iəu iətalkut pik məmə
iəkeiuaiu muvən e nəhu, mətəu nətəmimi nəuvein ilah kotapirəkis iəu moteiuaiu məhuvən.
Kəni ilah motaupən motek nəhu.”
8 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “!Əhtul! Mos rəham nimahan maliuək matuvən.”
9 Kəni rəueiu agin suah kəha təməuvir min. Kəni maiu-aiu rəhan nimahan mos matuvən.
Nati u kəmol e nian rəha Sapət,†
10 kəni nətəmi asoli min rəha Isrel kəmotahi suah kəha iətəm tinəmiəgəh e rəhan nimisiən,
motəni məmə, “Nian u rəueiu rəha Sapət; kəni təsəhruahruiən e Lou rəhatah məmə onəkos
lanko rəham nimahan.”‡
11 Kəni in təni=pən kəm nətəmi min u məmə, “Mətəu suah u təmol vivi iəu, in təməni=pa
məmə iəkos rəhak nimahan maliuək matuvən.”
12 Kəni ilah kəmotətapuəh ohni məmə, “?Suah pəh ko təməni=pinə kəm ik məmə onəkol
nati u?”
13 Mətəu suah u təruru nərgi Iesu, mətəu-inu nətəmimi tepət ikin əha, kəni Iesu təmikə=pən
əmə əpəha e nikilah.
14 Kəni uərisig, Iesu təmeruh suah kəha e Nimə Rəha Uhgin, kəni təni=pən kəm in məmə,
“!Ei! !Eruh-to! !Ik ninəuvir rəkis! Mətəu onətətəu ik məmə nəsol miniən təfagə tərah min.
Nəmə nəkol, nərahiən kəti otos min ik, iətəm tərah pik min.”
15 Kəni suah kəha təmuvən məni pətigəm kəm nətəmi asoli min rəha Isrel məmə, “Suah u
iətəm təmol vivi iəu, nərgin ko, Iesu.”
16 Kəni tol lanəha, nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, ilah kinautohtəu-ohtəu Iesu məmə okotol
nərahiən kəm in, mətəu-inu ilah kauteruh in tatol natimnati min tol lanəha e nian rəha
Sapət kəni nati u tol ilah kəutəməki lan.
17 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nian rəfin rəhak Tatə in tatol uək, kəni iəu min
iatol uək.”§
18 Kəni nəghatiən u, tol nətəligiən rəhalah təskasik təhmin min, məmə okotohamu in timis.
Mətəu-inu rəueiu əha, səniəmə məmə tətatgəhli əmə Lou rəha Sapət, mətəu nati asoli agin, in
tətəni məmə rəhan Tatə əhruahru Uhgin, kəni tol lanəha, in matol məmə in təhmen əhruahru
e Uhgin.*

Iesu in tətarmənig
mətəu-inu in Nəti Uhgin

19 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Nipəhriəniən agin u iətəni kəm təmah, Nəti Uhgin
təruru noliən nati kəti e rəhan aru əmə nətəligiən. Təhrun əmə noliən natimnati min u iətəm
tateruh Tatə Uhgin tatol, mətəu-inu natimnati rəfin u iətəm Tatə Uhgin tatol, Nətin, in min
in tatol.†
20 Nətin təhrun noliən lanəha, mətəu-inu Tatə Uhgin tolkeikei pik Nətin, kəni in tətəgətun in
e natimnati rəfin iətəm in tatol. Kəni in otəpanəgətun in e natimnati rəfin iətəm in tatol. Kəni
in otəpanəgətun min natimnati min kəm in iətəm iahgin min kotapirəkis in min u, məmə otol
itəmah narmitəmah tatiuvig pik ohni.
21 “Mətəu-inu Tatə Uhgin tatol nətəm kəmohmis ilah kotəmiəgəh min, kəni e noliən kətiəh
əmə, Nətin təhrun nəfəniən nəmiəgəhiən kəm nətəmimi nətəm nikin tagiən məmə otəfən kəm
lah.‡
22 Mətəu-inu səniəmə Tatə Uhgin iətəm in otakil nətəmimi, mətəu in təmələhu=pən rəfin
nakiliən e nəhlmi Nətin,§*
23 məmə nətəmimi ilah rəfin okotisiai Nətin, təhmen əmə məmə inu kəutisiai lanəha Tatə
Uhgin. Iətəmimi iətəm təsisiaiən Nətin, ko təsisiaiən Tatə Uhgin u iətəm təmahli=pa Nətin.†
24 “Nipəhriəniən agin u iatəni kəm təmah məmə, iətəmimi iətəm tətətəu rəhak nəghatiən,
kəni mətəhatətə e Uhgin iətəm təmahli=pa iəu iəkuva, in tinatos nəmiəgəhiən itulin. Ko in
təsəhtuliən e nəhmtək məmə oiəkəni pətigəm nalpiniən rəhan. In tinagim rəkis e nimisiən,
kəni minuva o nəmiəgəhiən.‡
25 Nipəhriəniən agin u iatəni kəm təmah, məmə o nian kəti iətəm tətuva, nətəmi min u
kəmohmis, ilah okotətəu nəuia Nəti Uhgin, kəni nətəmi min u ilah kəutətəlig lan, ilah okotos
nəmiəgəhiən. Kəni nipəhriəniən, nian əha tinuva rəkis.

---

† **5:9** Sapət — Eruh e tiksinəri. ‡ **5:10** Jer 17:21 § **5:17** Jon 14:10 * **5:18** Jon 10:30,33; 19:7 † **5:19** Jon 14:10 ‡ **5:21** Rom 4:17; Jon 11:25 § **5:22** Kitah koteruh fes 21-22 kəni məhrun məmə Iesu in otakil itah rəfin o nian kəti, kəni in otəfən nəmiəgəhiən kəm nətəmimi min u nətəm nikin tagiən məmə otəfən kəm lah. Mətəu Jon 3:17 tətəgətun məmə Iesu təməsuvaiən e nəhue niftəni o nəni pətigəmiən nalpiniən rəhatah, mətəu təmuva o nəfəniən nəmiəgəhiən kəm tah. * **5:22** Jon 5:26-27; 9:39; Uək 10:42 † **5:23** Luk 10:16; 1Jon 2:23 ‡ **5:24** Jon 3:18

26 Tatə Uhgin in Nəukəti Nəmiəgəhiən, kəni e noliən kətiəh əmə, in təmol məmə Nətin in
min Nəukəti Nəmiəgəhiən,§
27 kəni in təmələhu=pən nəsanənіən mine nepətiən e nəhlmi Nətin məmə in otakil noliən
min rəha nətəmimi, mətəu-inu in Nəti Iətəmimi.
28 “Təsəuvirіən məmə narmitəmah otiuvig pik o nati u, mətəu-inu nian əha ikin tətuva
iətəm nətəm kəmohmis okotətəu nəuia Nətin,
29 kəni ilah okotəhtul e rəhalah min suvət, ilah min u aupən kəmautol noliən təuvir min
okotəkeikei motəhtul min motos min nəmiəgəhiən, mətəu nətəmi min aupən ilah kəmautol
noliən tərah min, ilah okotəkeikei motəhtul min e nimisiən kəni motəhtul e nəhmti Tatə
Uhgin məmə Nətin otəni pətigəm rəhalah nalpiniən.*
30 “Iəu iəkəruru nol aruiən nati kəti e rəhak əmə nəsanənіən. Iəu iətakil noliən min
rəha nətəmimi min, mətəu iatol əhruahru əmə məmə rəhak Tatə tətəni mine məmə oiəkol.
Kəni nian iəkakil noliən rəha nətəmimi, iəkəhrun məmə iəkol təhruahru, mətəu-inu
oiəsolkeikeiən məmə iəkol əmə e rəhak nətəligiən. Iəkəkeikei mol təhmen e nətəligiən rəha
Uhgin iətəm təmahli=pa iəu iəkuva.”†

Nəhtul pətigəmiən
o nəruəsaniən Iesu

31 Nəmə iəu pisin əmə iətəhtul pətigəm mətəghati aru lak, kəni rəhak nəghatiən ko
təsəhtuliən.‡
32 Mətəu iətəmi kəti min əha ikin in tətəhtul pətigəm kəni matol nəfigəmiən ohniəu, kəni
iəu iəkəhrun məmə nəghatiən min u rəhan iətəm tətəni lak ilah nipəhriəniən.§
33 “Aupən, itəmah nəmotahli=pən rəhatəmah min nətəmimi məmə okəhuvən motətəlig e
nəghatiən rəha Jon, kəni in təmətəhtul pətigəm o nipəhriəniən.*
34 Iətəghati lanu lan, mətəu iəsarəriəiən e nəghatiən rəha iətəmimi əmə kəti məmə təhrun
noliən nəfigəmiən ohniəu. Kəpə. Təsoliən lanəha.† Iətəghati e nəghatiən rəha Jon lanu mətəu-
inu iəkolkeikei məmə Uhgin otosmiəgəh itəmah.
35 Jon u, təhmen e lait kəti. Tatuəu məhagəhag vivi, kəni nikitəmah təmagiən ohni o nian
əkuəkir əmə.
36 “Mətəu rəhak uək min,‡ ilah min kautol nəfigəmiən ohniəu. Kəni ilah kotəsanən
motapirəkis nəghatiən min u Jon təmatəni. Uək min u, rəhak Tatə təməfa kəm iəu mə iəkol
naunun e lah. Kəni uək min u rəhak, ilah kəutəni pətigəm iəu, kəni ilah mautol əpu iəu məmə
rəhak Tatə in təmahli=pa iəu.§
37 Kəni Tatə Uhgin iətəm təmahli=pa iəu, inəha iətəm tinatəhtul pətigəm ohniəu. In tətəni
pətigəm pau iəu, mətəu itəmah nəsotətəu aginiən nəuian aupən mətəuarus=pa u rəueiu mine,
kəni itəmah nəsoteruhiən nəhmtin.
38 Kəni nəghatiən rəhan təsatig viviən e nikitəmah, mətəu-inu itəmah nəsotəhatətəiən lak,
iəu u, iətəm in təmahli=pa iəu iəkuva.
39 “Itəmah nəutafin pik nəghatiən min e Nauəuə Rəha Uhgin, kəni motəhatətə e nəghatiən
min əha məmə itəmah onəkotos nəmiəgəhiən iətəm naunun tikə. Mətəu oteruh-to. Nəghatiən
min əha e Nauəuə Rəha Uhgin, ilah kəutəghati lak, məutəni pətigəm iəu.
40 Mətəu itəmah nəutəpəh nuvaiən ohniəu məmə nəkotos nəmiəgəhiən ohniəu.*
41 “Iəsoliən nati agin e nəni-viviən rəha nətəmimi. Kəpə.
42 Mətəu mə itəmah ko, iəu iəkəhrun vivi itəmah, kəni iəu iəkəhrun vivi məmə nolkeikeiən
rəha Uhgin tikə e nikitəmah.

---

§ **5:26** Jen 2:7; Job 10:12; 33:4; Sam 36:9; 42:8; 66:9; Jon 1:1-4 * **5:29** Nətəmimi nətəm kəutəhatətə e Iesu, kəutos nəmiəgəhiən itulin. Nətəmimi nətəm kəsotəhatətəiən lan, ilah okotos nalpiniən itulin (Jon 3:36; 5:24; Mak 16:16; Efəs 2:8-10). Natimnati min nətəm nətəmimi kautol, okotol əpu nəmə təhro ilah kəutəhatətə pəhriən e Iesu o kəpə (Mat 7:17-20; Kəl 5:6; Jem 2:17,26). Uhgin tətəfən nəhatətəiən kəm nətəmimi əpnapin əmə, kəni matig masiru min e lah məmə okautol natimnati təuvir min. † **5:30** Jon 8:16 ‡ **5:31** Dut 17:6; 19:15 § **5:32** Jon 8:17-18 * **5:33** Jon 1:19-28 † **5:34** 1Jon 5:9 ‡ **5:36** Uək min iətəm Iesu təmol tol lanu lan: in təmol vivi nətəmimi u kautohmis; in təmahli pətigəm narmin tərah min e nətəmimi; in təməgətun nətəmimi e Narmənigiən Rəha Uhgin; in təmaugin nətəmimi faif-tausin e piret faif mine nəmu əkəku keiu; in təməniəhu nimətagi asoli əpəha e nəhu Lek Kaləli. Natimnati min tol lanəha kəutəgətun məmə Uhgin in Tatə rəha Iesu kəni mahli=pa e nəhue niftəni. § **5:36** Jon 10:25; 14:11 * **5:40** E fes min u 31-40, Iesu tətəghati e lou rəha nətəm Isrel u tətəni məmə, nəmə iətəmi keiu uə kisil kəutəhtul məutəni pətigəm nati kəti e iətəmi kəti, nətəmimi okotəhrun məmə nəghatiən rəhalah in nipəhriəniən. Nətəmi asoli rəha Isrel, kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, ko təsəhtuliən məghati pətigəm aru əmə mətəu-inu in pisin əmə (fes 31). Mətəu Iesu təni məmə kəpə, in min Jon Bəptais ilau min (fes 33); mine uək min rəhan təmol ilah (fes 36); mine Rəhan Tatə Uhgin (fes 37); mine nauəuə rəha Uhgin (fes 39). Ilah min u kəutəhtul məutəni pətigəm in. Afin-to Jon 8:17-18.

43 Iəu iəmuva e nərgi Tatə rəhak, mətəu itəmah nəsotosiən iəu e nikitəmah, nikitəmah təsagiəniən ohniəu; mətəu nəmə iətəmi kəti tətuva e nərgin aru əmə, kəni nikitəmah tos, kəni motagiən ohni.
44 Nian rəfin itəmah nəkotolkeikei məmə nəkotos nəni-viviən rəhatəmah min, mətəu nəsotalkut aginiən məmə onəkotol nati kəti iətəm Uhgin u, in pisin əmə in Uhgin, otəni-vivi itəmah ohni. ?Onəkotəhatətə əhro lanu lak nian nautol noliən əha?
45 "Təsəuviriən məmə nikitəmah otəhti məmə, iəu oiəkəni pətigəm noliən tərah min rəhatəmah e nəhmti Tatə Uhgin. Kəpə. Mətəu Mosis pəhriən, nian rəfin itəmah nəutəsal=pən ohni,† in otəni pətigəm noliən tərah min rəhatəmah.
46 Mətəu-inu nəmə itəmah nəmotəhatətə pəhriən e nəghatiən min rəha Mosis, kəni itəmah onəkotəhatətə min e rəhak nəghatiən min. Mətəu-inu təmətei nəghatiən min kəutəghati lak.
47 Mətəu itəmah nasotəhatətəian e nəghatiən min iətəm in təmətei, tol lanəha, suaru tikə agin məmə onəkotəhatətə lak."

6

Iesu təmaugin nətəmimi tepət
(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

1 Uərisig e natimnati min u, Iesu təmuvən əpəha e nitəni=pən e nəhu asoli nərgi u, Lek Kaləli. Kəni nərgin kəti min u, Lek Taipiriəs.
2 Kəni nimənin nətəmimi kəmautuərisig lan, mətəu-inu kəutafu nəmtətiən min rəhan, iətəm tatol nətəmimi kautohmis kəmotəsanən.
3 Kəni Iesu təmuvən əpəha ilis e nitəuət kəti, kəni mətəharəg ikin ilah rəhan min nətəmimi.
4 E nian əha, lafet kəti rəha nətəm Isrel u, kətəni məmə lafet rəha Pasova tinuva iuəkir.
5 Kəni nian Iesu təməsal=pən, kəni meruh nimənin nətəmimi tepət ilah kəməhuva, kəni in təmətapuəh o Filip məmə, "?Okotəhro motos piret tepət təhmen e nətəmimi min u məmə ilah okotun?"
6 In təməni askəuvin əmə məmə oteruh-to nəhatətəiən rəha Filip, mətəu in tinəhrun rəkis nati nak iətəm in otəpanol.
7 Kəni Filip təni=pən kəm in məmə, "!Ei! Nəmə okos nəhmti piret məni lan təhmen e tu-hanrit tənariəs pau,* mətəu ko təsəhmeniən. Nətəmimi min u rəfin ilah okotun əmə təkəku məkəku."
8 Kəni iətəmimi kəti rəha Iesu, nərgin u Antiru u pia Saimon Pitə, in təməni=pən kəm Iesu məmə,
9 "Suakəku kəti uəha tatos piret faif kəmol e pale, mine nəmu keiu. Mətəu ko təsəhmen aginiən e nətəmimi min əha."†
10 Kəni Iesu təni məmə, "Otəni=pən kəm nətəmimi məmə okotəharəg." Kəni ikin əha, manuvehli tepət, kəni ilah kəmotəharəg. Kəni nəmpə rəha nəman əmə, təhmen e faif-tausin.‡
11 Kəni Iesu təmos piret, məni tagkiu kəm Uhgin ohni, kəni məfən piret u kəm lah rəfin u kəutəharəg, kəni matig mol min nati kətiəh əmə e nəmu. Kəni ilah kəmotun təhmen nərfilah tasisi.
12 Kəni nian kinotauən rəkis, nərfilah tasisi, kəni Iesu təni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, "Əhuvən motəuəri nipispisi piret min kəutəməhl-məhli. Təsəuviriən məmə okotərəkin əmə."
13 Kəni ilah kəməhuvən motəuəri nipispisi piret kəni məhuveipei=pən e kətim asoli min ilah tueləf kotəriauəh vivi. Piret u, in nipispisi piret ilah faif kəmol e pale,§ iətəm nətəmimi kəmotun motəpəh.
14 Kəni nian nətəmimi kəmoteruh nəmtətiən əha iətəm Iesu təmol, kəni ilah kəmotəni məmə, "Nipəhriəniən. !Iəni pəhriən u* rəha Uhgin iətəm aupən kəmətəni məmə in otuva e nəhue niftəni!"†
15 Kəni Iesu təməhrun məmə nətəmimi min u kotəni məmə okəhuva motos in məhuvən motəkeikei kəm in məmə in otuva mol kig rəhalah. Kəni in təmagim min, məpəh ilah muvən əpəha e nitəuət, mətan in pisin əmə.‡

---

† **5:45** Jon 9:28; Rom 2:17 * **6:7** "Tənariəs," inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tu-hanrit tənariəs təhmen e tu-hanrit-tausin vatu (200,000 vatu). † **6:9** 2King 4:42-44 ‡ **6:10** Nipətan mine kəlkələh min ilah min e nimənin əha, mətəu kəmafin əmə nəman. Noliən rəhalah tol lanəha. !Nəmə təhro, nətəmimi ilah rəfin tuenti-tausin! § **6:13** Pale in nati kəti təhmen e rais uə wit. * **6:14** Nətəm Isrel ilah kəmotəhtahnin iəni kəti məmə in otuva təhmen e Mosis (Jon 1:21). E nian rəha Mosis, Uhgin təməfən piret təmsipəri e neai, nərgin u mana. Kəni ilah kəmauteruh əmə Iesu təmol nati apispis, maugin ilah e piret. Rəhalah nətəligiən təmuvən o nauəniən (fes 26) mine noh rəkisiən ilah o nətəm Rom (fes 15). † **6:14** Dut 18:15-19 ‡ **6:15** Mat 4:8-10; Jon 18:36-37

Iesu təmaliuək e nəhue nəhu
(Mat 14:22-27; Mak 6:45-52)

16 Nian mitigar təmeiuaiu, nətəmimi rəha Iesu min kəmoteiuaiu məhuvən e lek əha.
17 Kəni tinapinəpu, mətəu Iesu tikə, təsuva-əhanəhiən. Kəni əmeiko, ilah kəməhuvən
motəri e bot kəti, kəni minəutasuə lan minəutohapumin min e lek, məmə ilah okəhuvən
Kapeniəm.
18 Kəni nimətagi asoli kəti təməhtul minatol nəhu tinətərah.
19 Kəni nian ilah kəməutasuə mautəhuvən, təhmen e faif uə sikis kilomitə, kəni ilah
kəmotafu Iesu taliuək e nəhue nəhu§ mətuva iuəkir o rəhalah bot. Kəni ilah kəmotəgin pik,*
20 mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, "Sotəgin pikiən, mə iəu əpə."
21 ! Kəni nikilah təmagiən mə kotələs in e bot, mautol əmeiko, rəueiu agin, mətəu bot
tinuvən e nəve nəhu e nitəni=pən ikinu kəməutəni məmə okəhuvən ikin!

Nətəmimi kəməutəsal e Iesu

22 Kəməni lauig lan, nətəmimi min nətəm kəutatig əha e ləven=pən=pa ikin e lek asoli
u, ilah kəmoteruh məmə aupən, bot kətiəh əmə tətəhtul. Kəni ilah kotəhrun məmə Iesu
təsuvəniən e bot u ilah rəhan min nətəmimi, mətəu-inu nian kəmohiet, ilah pisin əmə
məhuvən.
23 Kəni bot min nəuvein, komotsipən e taun u Taipiriəs, ilah kəməhuva. Ilah kəməhuvari
iuəkir əmə u ikinu iətəm Iərmənig təməhtul ikin məfaki mətəni tagkiu o piret, kəni nətəmimi
kəmotun.
24 Kəni ilah kəmoteruh məmə Iesu tinikə u ikinu, moteruh məmə rəhan min nətəmimi
kinohkə min, kəni tol lanəha, ilah min kəmotasuə min e bot min, məhuvən Kapeniəm,
mautəsal lan.

Iesu in piret rəha nəmiəgəhiən

25 Nian nətəmimi min u kəmoteruh Iesu əpəha nəve nəhu=pən əpəha e lek u, kotətapuəh
ohni məmə, "?Iəgətun, ik nəmuva u ikinu nəhgin?"
26 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Nipəhriəniən agin iətəni kəm təmah məmə,
itəmah nəutəsal lak, səniəmə nəmoteruh nəmtətiən min u iətəm iəmol, mətəu itəmah
nəmotun əmə piret, nərfitəmah tasisi.
27 Mətəu təsəuviriən məmə itəmah nahgitəmah otikə o nosiən piret iətəm otəpanəmnəmit
mikə.† Itəmah, nahgitəmah otəkeikei mikə o nosiən piret iətəm tətatig itulin u, piret rəha
nəmiəgəhiən iətəm naunun tikə.‡ Piret u, inu, Nəti Iətəmimi otəpanəfinə kəm təmah; mətəu-
inu Tatə Uhgin, in təməgətun məmə nikin tagiən o Nətin."§
28 Kəni ilah kəmotətapuəh ohni məmə, "?Noliən nak min u iətəm Uhgin tolkeikei məmə
itimah oiəkotol?"
29 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, "Itəmah nəkotəkeikei motəhatətə lak, məmə Uhgin
təmahli=pa iəu.* Nati u inu Uhgin in tolkeikei."
30 Kəni ilah kəmotətapuəh min ohni məmə, "?Mətəu ik onəkol nəmtətiən nak, məmə itimah
iəkoteruh kəni iəkotəhatətə lam? ?Ik onəkol nati nak?
31 Nian rəhatah kəha min u aupən, ilah kəmautan ikin təpiə-məpiə ikin, ilah kəmautun
'mana.'† Nəghatiən kəti e Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, 'In təməfən piret iətəm təmsipən
e Negəu e Neai məmə ilah okotun.' "‡
32 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Nipəhriəniən agin u iatəni kəm təmah məmə,
səniəmə Mosis təməfinə piret u iətəm tatsipən e Negəu e Neai məmə nəkotun. Mətəu mə rəhak
Tatə in təməfinə. Kəni in u tətəfinə piret pəhriən iətəm tatsipən e Negəu e Neai, məmə itəmah
onəkotun.
33 Mətəu-inu piret rəha Uhgin, inu in iətəm tatsipən e Negəu e Neai, məteiuaiu=pa e nəhue
niftəni.§ Kəni piret u tətəfən nəmiəgəhiən kəm nətəmimi e nəhue niftəni."*
34 Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, "Iətəmi asoli, kəsi, əfa-to piret u kəm timah nian
rəfin."†

§ **6:19** Job 9:8 * **6:19** Mat 14:26; Mak 6:49; Luk 24:37 † **6:27** Aes 55:2 ‡ **6:27** Jon 6:35,48 § **6:27** Aes 55:2 * **6:29** Jon 6:35; 1Təs 1:3; 1Jon 3:23 † **6:31** Nam 11:7-9 ‡ **6:31** Eks 16:4,15; Neh 9:15; Sam 78:24; Sam 105:40 § **6:33** Jon 3:13,31 * **6:33** Dut 8:3; Mat 4:4; Luk 4:4 † **6:34** Mat 6:11; Jon 4:15

35 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iəu u, iəu‡ Piret iətəm tətəfən nəmiəgəhiən. Iətəmimi otuva ohniəu, in nəumis otəsus miniən. Kəni iətəmimi iətəm otəhatətə lak, in otəsəuauə miniən.§*
36 Mətəu iəu iəməni=pinə rəkis kəm təmah, məmə nati əpnapin nauteruh iəu, mətəu itəmah nəsotəhatətəiən lak.
37 Nətəmimi nətəm rəhak Tatə tətəfa ilah kəm iəu, ilah okəhuva ohniəu. Kəni iətəmimi iətəm otuva ohniəu, ko iəsahli pətigəmiən.†
38 Mətəu-inu iəu iəmsisipəniən e Negəu e Neai meiuaiu=pa e nəhue niftəni məmə iəkol natimnati min u iəu əmə iəkolkeikei. Mətəu iəmuva məmə iəkol natimnati min u iətəm rəhak Tatə təmahli=pa iəu iəkuva ohni.
39 Kəni in tolkeikei məmə iəu iəkaskəlim tiəkis nətəmimi min u nətəm in təməmki=pa ilah kəm iəu, oiəsəmkarəpəniən e iətəmi kəti mine. In tolkeikei məmə e naunun nian, iəu iəkol nətəmi min u ilah okotəmiəgəh min e nimisiən.‡
40 Mətəu-inu rəhak Tatə in tolkeikei məmə nətəmimi rəfin nətəm kəutəsal=pən o Nətin, kəni motəhatətə lan, ilah okotos nəmiəgəhiən itulin. Kəni e naunun nian, iəu oiəkol nətəmimi min u ilah okotəmiəgəh min e nimisiən.”
41 Kəni o nati u, nətəmimi nikilah tinətuəuin mətagət, mətəu-inu in tətəni məmə, “Iəu u, Piret iətəm tatsipən e Negəu e Neai, meiuaiu=pa e nəhue niftəni.”
42 Ilah kəutəni məmə, “?Təhro? Suah u in Iesu, nəti Josip, kitah kotəhrun əmə rəhan tatə mine mamə. ?Təhro in tətəni lanəha məmə, ‘Iəu iəmsipən e Negəu e Neai, mətuva e nəhue niftəni’?”
43 Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Təsəuviriən məmə nəkotəghati lanko.
44 Nəmə Tatə Uhgin iətəm təmahli=pa iəu iəkuva, in təsiuvi=paiən iətəmimi kəti tuva ohniəu, kəni ko iətəmimi u təsuva aruiən ohniəu məmə iəkol otəmiəgəh min e nimisiən e naunun nian.§
45 Nəghatiən iətəm iəni kəti təmətei aupən e Nauəuə rəha Uhgin, tətəni tol lanu məmə, ‘Uhgin in otəgətun nətəmimi rəfin.’* Iətəmimi iətəm tətətəlig e nəgətuniən rəha Tatə Uhgin kəni mos rəhan nətəligiən ikin, in tətuva ohniəu.
46 Iətəmimi kətiəh mine tikə, iətəm təmeruh Tatə Uhgin. In pisin əmə u iətəm təmsipən lan, təmeruh in.
47 Nipəhriəniən agin u iətəni kəm təmah məmə, iətəmimi iətəm tətəhatətə lak, in tinos nəmiəgəhiən itulin.
48 “Iəu u, Piret rəha nəmiəgəhiən.†
49 Nati əpnapin tipitəmah min aupən, ilah kəmotun piret u ‘mana’ əpəha ikin təpiə-məpiə ikin, mətəu ilah kəmohmis rəkis.
50 Mətəu Piret iətəm təmsipən e Negəu e Neai meiuaiu=pa u rəueiu, in tol pisin. Piret u, təmeiuaiu=pa məmə iətəmi iətəm tatun, ko təsimisiən
51 Iəu u, iəu Piret iətəm tətəmiəgəh, təmsipən e Negəu e Neai, meiuaiu=pa e nəhue niftəni. Iətəmi otun Piret u, in otəmiəgəh matuvən əmə lanko naunun tikə; kəni Piret u, iətəm iəu iəkəfinə o nəmiəgəhiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni, inu nəhuvegək.”
52 Nəghatiən u təmol nətəmimi kinautəhtul minautorgəhu kəm lah min, motəni məmə, “? Təhro ?Suah u təhrun nəfaiən nəhuvegin kitah kotun?”
53 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nipəhriəniən agin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, nəmə itəmah nəsotuniən nəhuvegi Nəti Iətəmimi, kəni məsotəmnimiən niran, ko nəsotosiən nəmiəgəhiən itulin.‡
54 Iətəmimi iətəm tatun əmə nəhuvegək mətəmnim nirak, in otos nəmiəgəhiən itulin,§ kəni e naunun nian, iəu oiəkol in otəmiəgəh min e nimisiən.*

---

‡ **6:35** Jon 8:12; 10:7,11; 11:25; 14:6; 15:1 § **6:35** Jon 4:14; 7:37-39 * **6:35** E nauəuə rəha Jon, Iesu in tətəni in məmə in nati səpin: in Piret iətəm tətəfən nəmiəgəhiən (6:35); in Nəhagəhagiən rəha nətəmimi u e nəhue niftəni (8:12); in Namtihluə (10:7,9); in Iətəmimi rəha Nəsal Viviən Sipsip Min (10:11,14); in Nəukəti Nair=pa Miniən e Nimisiən, kəni in Nəukəti Nəmiəgəhiən (11:25); in Suaru, mine Nəukəti Nipəhriəniən, mine Nəukəti Nəmiəgəhiən (14:6); in Nəukəti Nigi Pəhriən (15:1). † **6:37** Jon 17:2 ‡ **6:39** Jon 17:2,12; 18:9 § **6:44** Hos 11:4; Jon 6:65; 12:32 * **6:45** Aes 54:13; Jer 31:34 † **6:48** Piret əpnapin əmə tasiru e nipətitah məmə kitah okotəmiəgəh kəni məutatig, mətəu Iesu, in Piret rəha nəmiəgəhiən, kəni in nəukəti nəmiəgəhiən itulin, iətəm tətətuəuin u rəueiu. ‡ **6:53** Iesu tətəghati e nəghatiən əuhlin əha məmə katun nəhuvegin, katənim niran. Nipətin u, məmə nətəmimi okotəkeikei motəhatətə e rəhan nimisiən kəni motos nəmiəgəhiən itulin. (Jon 6:27,29,35,47-48,60). Nati nak in təməni tol nikitah təhti nipəti Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu; Mat 26:26,28. § **6:54** Fes 54 in suaru kəti min rəha nəniən fes 40. Nipətilau kuəhmen-əhmen e lau min. In təhruahru əmə məmə nuniən nəhuvegi Iesu mine nəmnimiən niran in nəghatiən əuhlin o nəhatətəiən rəhatah. * **6:54** Sam 63:5

55 Iəməni lanəha, mətəu-inu nəhuvegək in piret pəhriən nig nətəmimi. Konu nirak, in
nəmnimiən pəhriən nim nətəmimi.
56 Iətəmimi iətəm tatun nəhuvegək, kəni mətəmnim nirak, in otatig lak. Kəni iəu iətatig
lan.†‡
57 "Rəhak Tatə iətəm təmahli=pa iəu iəkuva, in nəukəti nəmiəgəhiən. Kəni iəu iatos
nəmiəgəhiən ohni. Kəni e noliən əhmen əmə, iətəmimi iətəm tatun iəu, inu tatos nəmiəgəhiən
ohniəu.
58 Iəu u piret pəhriən, iətəm təmsipən e Negəu e Neai, meiuaiu=pa e nəhue niftəni. In
təsəhmeniən e piret u, iətəm tipitah min aupən kəmautun. Nati əpnapin məmə ilah kəmotun
piret əha, mətəu ilah kinohmis rəkis. Mətəu iətəmimi iətəm tun piret u, in otos nəmiəgəhiən
ituliŋ, iətəm naunun tikə."§
59 Iesu təməni pətigəm nəghatiən min u, nian təmətəgətun nətəmimi əpəha e nimə rəha
nuhapuminiən* e Kapeniəm.

Nətəmimi min rəha Iesu kəmotəpəh nəhatətəiən lan

60 Nətəmimi tepət rəha Iesu kəmotətəu nəghatiən u rəhan, kəni ilah kotəni məmə, "!
Nəman! !Nəghatiən u tiəkis agin! ?Pəh u təhrun nosiən nəghatiən tol lanəha?"
61 Kəni Iesu təməhrun aru məmə nətəmimi min rəhan, kinautəni mun-mun e nəghatiən
əha rəhan. Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, "?Mətəu təhrol əha? ?Nətəligiən rəhatəmah
təmeiuaiu o nati u?
62 ?Mətəu nəmə təhro nəkoteruh Nəti Iətəmimi təri matuvən min ikin əha, in təmsipən ikin
aupən, təhrol u rəueiu?†
63 Narmin Rəha Uhgin əmə təhrun nəfəniən nəmiəgəhiən kəm iətəmimi.‡ Nəsanəniən rəha
iətəmimi təruru noliən nati u. Nəghatiən min u iəmatəni kəm təmah, ilah nəghatiən min
rəha Narmin Rəha Uhgin iətəm tətəfən nəmiəgəhiən kəm nətəmimi.
64 Mətəu itəmah nəuvein u ikinu, itəmah nəsotəhatətə əhanəhiən lak." (Iesu təməni lanəha
mətəu-inu in tinəhrun rəkis e nətuəuiniən məmə nətəmi nipəh min u kəsotəhatətəiən lan,
kəni pəh u in otegəhan=pən e nəhlmi tikimir min rəhan.)§
65 Kəni in təməni məmə, "O nati u inu, iəu iəməni rəkis kəm təmah, məmə ko iətəmimi kəti
təsuvaiən ohniəu nəmə Tatə Uhgin təsoliən suaru ohni."*
66 Uərisig e nəghatiən əha, nətəmimi rəhan tepət kəmotagim, minotəpəh nitəu-pəniən.

Pitə təməni pətigəm məmə in tətəhatətə e Iesu

67 Kəni Iesu təmətapuəh o rəhan nətəmimi tueləf məmə, "?Təhro e təmah? ?Itəmah min
nəkotəni məmə nəkotagim motəpəh iəu?"
68 Kəni Saimon Pitə təməni=pən kəm in məmə, "?Iərmənig, itimah oiəkəhuvən o pəh? Ik
əmə u, rəham əmə nəghatiən in tətəfən nəmiəgəhiən iətəm naunun tikə.†
69 Kəni itimah inotəhatətə rəkis lam, kəni itimah inotəhrun rəkis məmə ik Iətəmi Asim rəha
Uhgin."‡
70 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Itəmah u, nətəmi tueləf rəhak. Iəu u, iəmitəpin
itəmah, mətəu itəmah kəti u ikin, in iərmis."§
71 In tətəni Jutəs, nəti Saimon Iskariot, mətəu-inu in min in iətəmi tueləf kəti rəha Iesu,
mətəu uərisig ikin, in otəpanegəhan=pən in e nəhlmi rəhan min tikimir.*

7

Iesu təməghati ilah pian min

1 Uərisig e natimnati min u, Iesu təsolkeikeiən məmə otuvən lahuənu min e Jutiə məmə otol
rəhan uək əha ikin əha, mətəu-inu, nətəmi asoli rəha nətəm Jutiə kəmotətei nəniən oneuən
kəti ohni məmə okotuhamu in. Kəni titəlig muvən lahuənu min e nitəni Kaləli.
2 Mətəu nian tinəkuəkir e nian rəha noliən lafet kəti rəha nətəm Isrel, nərgin ko lafet rəha
Noliən Nimauvluvl.*
3 Kəni pia Iesu min kəmotəni=pən kəm in məmə, "Təuvir agin konu məmə nəkiet muvən
əpəha Jutiə, pəh nətəmimi min rəham əha ikin əha, ilah koteruh nati apispis min rəham iətəm
natol.

---

† **6:56** Nian kitah kəutəni məmə kəutatig e Iesu, uə kəutəpeir=pən e Iesu, nipətin u məmə kitah kəutatig e Iesu məsohietiən, məutsipən lan, məutəhtul=pən lan, kautos rəfin nəsanəniən rəhatah ohni, məutarərig lan, kautilpin kitah min. ‡ **6:56** Jon 15:4-7; 1Jon 3:24; 4:15 § **6:58** Jon 6:41,51 * **6:59** "nimə rəha nuhapuminiən" — Afin-to e tiksinəri. † **6:62** Jon 3:31; 17:5 ‡ **6:63** Jon 6:68; 2Kor 3:6 § **6:64** Jon 2:25 * **6:65** Jon 3:27; 6:44; 14:6 † **6:68** Jon 6:63 ‡ **6:69** Mak 1:24; 8:27-30; Luk 4:34 § **6:70** Jon 13:2,27 * **6:71** Jon 17:12 * **7:2** Lafet rəha Noliən Nimauvluvl — Eruh e tiksinəri.

4 Mətəu-inu iətəmimi iətəm tolkeikei məmə nətəmimi okotəhrun in, kəni ko təsəhluaigiən e rəhan min uək min. Nəmə natol natimnati min u, uvən mol əpu ik, kəni təuvir agin məmə onəkol pəh nətəmimi min e nəhue niftəni koteruh."
5 Pian agin min pau, ilah min kəsotəhatətəiən lan, kəni mol kəutəni lanəha.†
6 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Nian əhruahru rəhak təsuva əhanəhiən,‡ mətəu itəmah, nian min rəfin əmə təhruahru o təmah.
7 Nətəmimi rəha nəhue niftəni u, ilah ko kəsotəməkiən e təmah, mətəu iəu, ilah kəutəməki lak,§ mətəu-inko iəu iatəni pətigəm məmə rəhalah noliən təsəhruahruian.*
8 Itəmah onəkautəhuvən e lafet, mətəu ko iəu iəsaupəniən muvən e lafet əha mətəu inko, nian əhruahru rəhak təsuva əhanəhiən."†‡
9 In təmətəni nəghatiən u, kəni mətatig əpəha Kaləli.

Iesu təmuvən min e lafet rəha Noliən Nimauvluvl

10 Kəni pia Iesu min kəmotaupən məhuvən e lafet əha, uərisig ko, Iesu təmuvən min. Mətəu nian təmuvən, in təmətan oneuən əmə o nətəmimi məmə okəsotehiən.
11 Kəni e lafet əha, nətəmi asoli rəha nətəm Jerusiləm, kəutəsal lan məutətapuəh lan əpnapin əmə o nətəmimi məmə, "?Suah əpə in iə?"
12 Kəni ikin əha, nimənin nətəmimi kəməutasiuən-asiuən lan. Ilah nəuvein kotəni məmə, "In iətəmi təuvir kəti," mətəu nəuvein kotəni məmə, "Kəpə, in təteiuə əmə əpəha e nətəmimi."
13 Mətəu ilah kəutəgin e rəhalah nətəmi asoli,§ kəni kəti təməsəni pətigəmiən Iesu e niki nətəmimi məmə nətəmimi okotətəu.
14 Lafet əha, kəmol o nəfakiən apiəpiə kəti, kəni e nəlugi lafet u, Iesu in təmuvən əpəha e Nimə Rəha Uhgin, mətəgətun nətəmimi.
15 Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, narmilah təmiuvig pik, kəni kotəni məmə, "?Suah u təməhro məhrun natimnati min u e Nauəuə Rəha Uhgin? Rəhatah kəti iətəmi asoli təsəgətuniən lan mine."
16 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Nəghatiən min u iətəm iətəgətun nətəmimi lan, səniəmə rəhak əmə. Ilah kautsipən e Tatə Uhgin iətəm təmahli=pa iəu iəkuva.
17 "Kəni nəmə suah kəti rəhan nətəligiən təskasik məmə otol natimnati min iətəm Uhgin tolkeikei, kəni in təhrun məmə nəghatiən min u rəhak, ilah kautsipən o Uhgin, səniəmə rəhak aru əmə.
18 Iətəmimi iətəm tətəghati aru əmə e rəhan nepətiən, in tətalkut aru əmə ohni, məmə otiuvi rəkis nətəmimi, kəni kotəfəri nərgin ohni.* Mətəu iətəmimi iətəm tolkeikei məmə nətəmimi okotəfəri nərgi iətəm təmahli=pa in tuva, in iətəmimi rəha nəniən nipəhriəniən, in səniəmə iətəm təteiuə.
19 Mosis təməfən Lou kəm təmah, mətəu itəmah kətiəh mine təsol viviən Lou əha mine. ? Itəmah nəutalkut məmə nəkotohamu iəu o nak?"†
20 Kəni nimənin nətəmimi kotəni məmə, "!Nəman! !Narmin tərah kəti u tətatig lam! ?Pəh təni məmə otoh ik mine?"
21 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Iəu iəmol uək kətiəh əmə,‡ kəni itəmah rəfin, narmitəmah tatiuvig ohni.
22 Mətəu itəmah min nautol uək e Sapət, nəutəhgi=pən nəsualkələh e nian əha, mautohtəu=pən Lou rəha Mosis.§ (Nipəhriəniən, səniəmə Mosis əhruahru in təmətuəuin noliən əha, mətəu tipitəmah min ilah kəmotətuəuin.)*
23 Mətəu nian rəfin, itəmah nəutəhgi=pən nəsualkələh e nian rəha Sapət mautol məmə onəsotatgəhliən Lou rəha Mosis.† ?Kəni təhro niəməha tatol itəmah mətəu-inu iəu iəmol vivi agin nipəti iətəmimi e nian rəha Sapət?‡

† **7:5** Sam 69:8; Mak 3:21 ‡ **7:6** Mat 26:18; Jon 2:4; 7:30 § **7:7** Jon 15:18-21 * **7:7** Jon 3:19-20 † **7:8** Jon 7:6 ‡ **7:8** Kopi əuas min nəuvein rəha nauəuə u kəutəni məmə, "O iəu iəsuvəniən e lafet əha." Nipəti nəghatiən u məmə Iesu otəsuvəniən e lafet əha mətəu-inu pian min, nikilah təhti məmə in otəkeikei muvən məmə in otol nati apispis min, kəni mol narmi nətəmimi okotiuvig ohni. Mətəu Iesu otuvən əmə e lafet e nian əhruahru iətəm Uhgin otəni kəm in. § **7:13** Jon 9:22; 12:42-43; 19:38; 20:19 * **7:18** Jon 5:41; 8:50,54 † **7:19** Nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel, kəmautəsal e suaru o nohamuian Iesu e Jon 5:18 mine 7:25. E Lou rəha Mosis, Uhgin tətəniəhu nohamuian iətəmi (Eks 20:13). ‡ **7:21** Jon 7:23; Jon 5:2-9 § **7:22** Lev 12:3 * **7:22** Jen 17:9-14; 21:4 † **7:23** Nətəm Isrel, nətəligiən rəhalah tol lanəha. Nəmə lou keiu, kəni kuol pisin e lau min, nəmə natol kəti iətəm tatol ik nətatgəhli min kəti min, kəni onəkeikei məhrun məmə lou nak u in iahgin. Nati əpnapin məmə kəsegəhaniən noliən uək e nian rəha Sapət, mətəu nətəm Isrel ilah kinotəhrun rəkis məmə nəhgi-pəniən iətəmi, in iahgin e lou rəha Sapət. Tol lanəha, nəmə okəhgi=pən suakəku kəti e nian rəha Sapət, kəni okəkeikei kəhgi=pən e nian əha, kəni səniəmə noliən tərah. Nətəligiən rəha Iesu tol lanu məmə, nəmə ilah kəutegəhan nəhgi-pəniən nəsualkələh e nian rəha Sapət, kəni kəutəkeikei motegəhan o nol viviən nipəti iətəmimi kəti nəmə nimisiən uə nərahiən kəti tətatig lan e nian rəha Sapət. ‡ **7:23** Jon 5:2-9; Mak 3:5; Luk 13:12-14; Luk 14:4-6

24 Otəpəh nakiliən noliən rəhak u iətəm nəmoteruh əmə e nəhmtitəmah, mətəu
onəkotəkeikei motətəlig e natimnati iətəm nəsoteruhiən e nəhmtitəmah, kəni motakil e
nətəligiən iətəm təhruahru.”§

Nətəmimi kəmotəghati e Kristo

25 Kəni e nian əha, nətəm Jerusiləm nəuvein kotəni məmə, “?Təhrol əha? ?Suah u inu,
nətəmi asoli kotəni məmə okotuhamu?*

26 Mətəu oteruh-to. In tinatəgətun pətigəm əmə nətəmimi əpəha e nəhmti nətəmimi mətəu
suah kəti təsahiən ohni. ?Təhro nəmə nak nətəmi asoli min kinotəhrun rəkis məmə in Kristo
iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa?

27 Mətəu kitah kotəhrun ikin suah u təmsipən ikin. Mətəu nian Kristo in otuva, ko iətəmi
kəti təsəhruniən ikin in tatsipən ikin.”†

28 Kəni e nian əha, Iesu in tətəgətun nətəmimi e Nimə Rəha Uhgin. Kəni in təmagət əfəməh
mətəni pətigəm məmə, “Nikitəmah təhti məmə nəkotəhrun iəu, kəni motəhrun min ikin
iəmsipən ikin, mətəu itəmah nəkotəruru. Iəu, iəməsuvaiən e nətəligiən əmə rəhak. Uhgin
təmahli=pa iəu iəkuva. Kəni Uhgin, in nipəhriəniən. Itəmah nəkotəruru in,

29 mətəu iəu iəkəhrun,‡ mətəu-inu iəu iəmsipən lan. Kəni in təmahli=pa iəu iəkuva.”

30 O nati u, nətəmi asoli min kəmotolkeikei məmə soldiə min okotaskəlim Iesu, mətəu kəti
təməsea-pəniən mek, mətəu-inu təsol əhanəhiən nian rəhan.§

31 Mətəu e nimənin nətəmimi ikin əha, ilah tepət kəmotəhatətə lan, kəni motəni məmə,
“Nəmə Kristo tuva, kəni ko in təsoliən nəmtətiən tepət tapirəkis ilah min u suah u Iesu tatol.”*

Soldiə min rəha
Nimə Rəha Uhgin kəməhuva
məmə okotaskəlim Iesu

32 Kəni nian Farəsi min kəmotətəu nimənin nətəmimi kəutasiuən-asiuən e Iesu lanəha, ilah
mine pris asoli min kəmotahli=pən soldiə min nətəm kəutəhtul o Nimə Rəha Uhgin məmə
okotaskəlim Iesu.†

33 Kəni Iesu təməni=pən kəm nimənin nətəmimi məmə, “Iəu iətatig nian təkuəkir əmə kitah
min itəmah, kəni uərisig, iəkitəlig=pən min o iətəm təmahli=pa iəu.

34 E nian u, itəmah onəpanotəsal lak, mətəu ko nəsotehiən iəu; mətəu-inu ikin əha, iəu
iatuvən ikin, ko itəmah nəsəhuvaiən ikin.”

35 Kəni nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel kinəutətapuəh-ətapuəh o lah min məmə, “?In
otuvən iə əha məmə kitah okəsoteruhiən in? ?Otuvən o nətəm Isrel nəuvein u nətəm kəutatig
e nitəni pisin pisin min ilah Nanihluə‡ min, məmə otəgətun ilah?

36 In tətəni məmə e nian əha, kitah okotəsal lan, mətəu kəsoteruhiən in, mətəu-inu ikin əha
in tatuvən ikin, ko kitah kəsəhuvəniən ikin. ?Nəghatiən nak u, nipətin tətəni nak?”

Nəhu iətəm tətəfa nəmiəgəhiən pəhriən

37 Naunun nian rəha lafet əha, in iahgin tapirəkis e nian min nəuvein rəha lafet. Kəni
e nian əha, Iesu təməhtul əpəha e nəhmti nətəmimi magət əfəməh məmə, “!Iətəmimi iətəm
tətəuauə, pəh in otuva ohniəu, məmnim!§*

38 Iətəmimi iətəm tətəhatətə lak, in təhmen e nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgin u tətəni
lanu məmə, ‘Nəhu iətəm tətəfən nəmiəgəhiən pəhriən, in otsipən e nikin, təhmen e nəhmti
nəhu iətəm tətapuəl-apuəl mətəri mətaiəh pətigəm.’ ”†

39 Iesu təməni nəghatiən u, mətəghati e Narmin Rəha Uhgin u uərisig in otəpanəfən kəm
nətəmi min u kotəhatətə lan.‡ Mətəu e nian əha, Narmin Rəha Uhgin, təsuva əhanəhiən e
nətəmimi, mətəu-inu Uhgin təməsəfəri əhanəhiən Iesu.§

Nətəmimi kəmotəuəri ilah min o Iesu

40 Nian nətəmimi əha ikin kəmotətəu nəghatiən u, kəni nəuvein kotəni məmə, “Suah u, in
iəni rəha Uhgin u, aupən kəmatəghati lan.”

---

§ **7:24** Aes 11:1-3; Jon 8:15 * **7:25** Jon 7:1 † **7:27** Nətəmimi kotəhrun məmə Iesu təmepət əha Nasərit, kəni in rəhan u mamə mine tatə u Josip mine Meri (Mat 2:23; Jon 1:45; 6:42; 18:5). Nətəm Isrel nəuvein ilah kotəhrun məmə Kristo in otsipən əpəha taun Petlehem (Maeka 5:2; Mat 2:4-6), mətəu nəuvein, nikilah təhti məmə in otuva əmə, nətəmimi ilah okotəruru ikin in təmsipən ikin. ‡ **7:29** Mat 11:27 § **7:30** Mat 26:18 * **7:31** Jon 2:23; 4:48 † **7:32** Jon 7:45-48 ‡ **7:35** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. § **7:37** “Nəuauəiən” in nəghatiən əuhlin tətəgətun məmə kitah kotəkeikei motos Uhgin təhmen e iətəmimi iətəm tətəuauə təkeikei məmnim nəhu. “!Əhuva ohniəu, məmnim!” in nəghatiən əuhlin iətəm tətəni məmə, “Əhatətə lak.” * **7:37** Aes 55:1; Jon 4:13-14; 6:35; Nəh 22:17 † **7:38** Jer 2:13; Aes 44:3; 55:1; 58:11; Sek 14:8-9; Jon 4:10-14; 6:35; Nəh 7:17 ‡ **7:39** Jon 1:33; Uək 2:17,33 § **7:39** Jon 12:23,32; 13:31,32

41 Mətəu nəuvein min ilah kotəni məmə, “Suah u, in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa.”
Mətəu in pisin min nəuvein kotəni məmə, “?Nikitəmah təhti məmə Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa təhrun nisipəniən e Kaləli? !Kəpə!*
42 Nauəuə rəha Uhgin tətəni məmə Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa otəkeikei misipən e nəuaniləuis rəha Tefit, e taun u Petlehem, ima Tefit aupən.”†
43 Tol lanəha, kəni nimənin nətəmimi min u, kəmotuəri ilah min o Iesu.
44 Kəni nəuvein kotəni məmə okotaskəlim in, mətəu iətəmi kəti təməsea-pəniən mek.

Nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel kəməsotəhatətəiən e Iesu

45 Kəni soldiə min kəmohtəlig məhuvən o pris asoli min mine Farəsi min, kəni nətəmi asoli min əha kəmotətapuəh o lah məmə, “?Təhro nəsotələsiən Iesu məhuva?”
46 Kəni soldiə min əha kotəni=pən kəm lah məmə, “!Iəməsotələsiən mətəu-inko suah kəti təsəghatiən təhmen lan!”
47 Kəni Farəsi min kəmotəni=pən kəm lah məmə, “? Təhro? In tiniuvi=pən nətəligiən rəhatəmah min e rəhan nəghatiən eiuə?
48 ?Nəmoteruh rəkis rəhatah kəti iətəmi asoli uə Farəsi kəti təməhatətə lan?
49 Mətəu nətəmi əpnapin min, ilah kotəruru agin Lou rəha Mosis, tol lanəha, Uhgin otərəkin ilah.”
50 Kəni Nikotiməs u in Farəsi kəti, inəha ikin ilah min. Suah u inu aupən təmuvən mətəghati kəm Iesu.‡ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə,
51 “? Təhro? ? Təhruahru e Lou rəhatah məmə kitah okotəni pətigəm nalpiniən rəha iətəmimi iətəm kitah kəsotaupəniən motəhrun vivi, konu, məsoteh əhruahruiən nati nak iətəm in tatol?”
52 Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “?Təhro? !?Ik u ik iətəm Kaləli, uə!? Uvən-to mafin min Nauəuə Rəha Uhgin. Ik onəkeruh məmə iəni kəti ko təsisipəniən Kaləli.”
53 Kəni nətəmimi kinotohtəlig=pən min məutəhuvən lahuənu min.§

8

1 Mətəu Iesu təmuvən əpəha e nitəuət u, nərgin u, Nitəuət Rəha Nigi U Olif.

Pətan iətəm təmapili ilau iərman pisin u səniəmə rəhan iərman

2 Kəməni lauig, ləplapin agin, kəni Iesu təmitəlig=pən min e Nimə Rəha Uhgin. Kəni nətəmimi tepət kəməhuva, motuhapumin=pən ilah min ohni, kəni Iesu təməharəg kəni minətuəuin mətəgətun ilah.
3 Kəni nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min kəmotələs pətan kəti məhuva ohni. Kəni motol in təhtul aupən e nəhmtilah. Pətan əha, nətəmimi nəuvein kəmoteruh e nəhmtilah məmə tətapili ilau iərman kəti səniəmə rəhan əhruahru iərman.
4 Kəni nətəmi asoli min əha kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgətun, pətan u nətəmimi kəmoteruh e nəhmtilah məmə in tətapili ilau iərman kəti, mətəu səniəmə rəhan əhruahru iərman.
5 E Lou rəhatah, Mosis təmələhu nəghatiən kəti tətəni məmə, pətan tol lanu, kitah kotəkeikei motəhti e kəpiel apin motahtimu.* ?Mətəu ik, rəham nətəligiən təhro?”
6 Ilah kəmotətapuəh lanəha, məmə okotol nətəligiən ekəu-ekəu, pəh ilah moteruh=pən noliən tərah nəuvein lan, məmə ilah kotəhrun nakiliən noliən rəhan.† Mətəu Iesu təpnapin əmə, məməhli-əməhli mətətei nati e niftəni e nəuanəhlmin.
7 Ilah kəməutəhtul məutəhtul məutətapuəh e nəghatiən u kəm in, kəni in təhtul, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Nəmə itəmah kəti u ikinu, in təsoliən noliən tərah nian kəti mine, pəh in otaupən məhti pətan u.”‡
8 Kəni in məməhli-əməhli min, mətətei nati e niftəni e nəuanəhlmin.
9 Kəni nian ilah kəmotətəu nəghatiən rəhan, kinəutan kətiəh kətiəh, məutagim. Nauəhli min kotaupən motagim kətiəh kətiəh, motəpəh əmə Iesu mine pətan əha.
10 Kəni Iesu təməhtul əhruahru min lan məni=pən kəm pətan məmə, “?Pətan, nətəmimi min u kəmotəhruvən? ?Kəti təsuvaiən məmə otəni pətigəm rəham nalpiniən?”
11 Kəni pətan əha təməni=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, ilah kohkə.”
Kəni Iesu təni=pən məmə, “Iəu min, ko iəsəni pətigəmiən rəham nalpiniən. Mətəu atuvən, mol naunun e noliən tərah min.”§

---

* **7:41** Jon 1:46 † **7:42** 2Saml 7:16; Sam 89:3-4; Maeka 5:2; Jer 23:5; Mat 2:1,22-23; Luk 2:4-7 ‡ **7:50** Jon 3:1 § **7:53** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən u Jon 7:53–8:11 tikə.
* **8:5** E Lou rəha Mosis pətan mine iərman ilau pəti okəkeikei kahtimu ilau (Lev 20:10; Dut 22:22-24). † **8:6** Nikilah təhti məmə niki Iesu otasəkəhruin pətan əha, konu ilah okotəni məmə in təsitəu-pəniən Lou rəha Mosis. ‡ **8:7** Dut 17:7; Rom 2:1,22 § **8:11** Jon 3:17; 5:14

Iesu in nəhagəhagiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni

12 Kəni Iesu təmətəghati min kəm lah, mətəni məmə, “Iəu u, iəu Nəhagəhagiən rəha
nətəmimi u e nəhue niftəni.* Iətəmimi iətəm tətitəu=pa iəu, ko in təsaliuəkiən e napinəpuiən
nian kəti mine, mətəu in otos nəhagəhagiən e nəmiəgəhiən rəhan.”†
13 Kəni Farəsi min kəmotəni=pən kəm in məmə, “!Ik nətəfu pətigəm ik lanko, mətəu iətəmi
kəti təsoliən rəhan aru nəfigəmiən, kəni tol lanko, rəham nəghatiən ko təsəhtuliən!”‡
14 Kəni Iesu təni=pən məmə, “Əuəh, nipəhriəniən məmə iəu aru əmə iətəni pətigəm iəu.
Mətəu rəhak nəghatiən in tətəhtul pəhriən, mətəu-inko, iəu iəkəhrun ikin iatsipən ikin,
kəni məhrun min ikin iatuvən min ikin,§ mətəu itəmah nəkotəruru ikin iatuvən ikin, kəni
motəruru ikin iatsipən ikin.*
15 “Itəmah u, nəutakil noliən rəha iətəmimi e nətəligiən rəha iətəmimi əmə. Mətəu iəu
iəsakiliən noliən rəha iətəmi lanəha, məsakiliən iətəmi kəti.
16 Mətəu nəmə iəu, iəkakil noliən rəha nətəmimi, oiəkol e noliən iətəm təhruahru, mətəu-
inu səniəmə iətakil e nətəligiən əmə rəhak, mətəu itimlau Tatə Uhgin iətəm təmahli=pa iəu,
rəhatimlau nakiliən in kətiəh əmə.
17 E Lou rəhatəmah, kəmətei məmə, nəmə iətəmimi keiu, katuol nəfigəmiən o nəghatiən
kəti, kəni nəghatiən u, in otatəhtul.†
18 Kəni rəueiu əha, iəu iatəni pətigəm iəu, mətəu rəhak Tatə iətəm in təmahli=pa iəu iəkuva,
in min tatol nəfigəmiən ohniəu.”‡
19 Kəni tol lanəha, ilah kinəutətapuəh ohni məmə, “?Mətəu Tatə in iə rəham?”
Kəni in təni məmə, “Itəmah nəkotəruru iəu, kəni itəmah nəkotəruru min rəhak Tatə. Nəmə
itəmah nəkotəhrun mə iəu pəh, kəni nəkotəhrun min rəhak Tatə.”§
20 Iesu təməni nəghatiən u e Nimə Rəha Uhgin əhruahru, nian in təmətəgətun nətəmimi
əpəha ikin kəti iətəm kətəfən məni ikin. Mətəu iətəmi kəti təməsuvəniən maskəlim in, mətəu-
inu təsol əhanəhiən nian rəhan.

Iesu təmsipən ilis

21 Kəni Iesu təmətəni=pən min kəm lah məmə, “Iəu iəpanagim rəkis e təmah, kəni itəmah
onəkotəsal lak. Mətəu itəmah onəkohmis, kəni təfagə tərah u rəhatəmah* otatig əhanəh e
təmah. Ikin əha iatuvən ikin, ko itəmah nəsəhuvaiən ikin.”
22 Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, ilah kotəni məmə, “?Nəghatiən əha Iesu tətəni məmə,
ikin əha in tatuvən ikin, ko kitah kəsəhuvəniən ikin, nipətin tətəni nak? ?Nəmə təhro in
otohamu aru in, uə?”
23 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Imatəmah u ikinu, mətəu iəu, iəu imak əha ilis
ikin əha, kəni iəmsipən ikin, meiuaiu=pa. Itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni u. Mətəu iəu,
səniəmə iətəmi rəha nəhue niftəni u.†
24 Tol lanəha, iətəni=pinə kəm təmah məmə, itəmah onəpanohmis e noliən tərah min
rəhatəmah, mətəu-inu nəmə itəmah nəsotəhatətəiən lak məmə Iəu U Inu,‡ kəni itəmah
onəkohmis, kəni noliən tərah min rəhatəmah okotatig agin e təmah.”§
25 Kəni ilah kəmotətapuəh ohni məmə, “!Ei! ?Ik pəh konu?”
Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Iəu iəkəhmen əmə məmə in konu iəmatəni kəm təmah
aupən, mətəuarus=pa u rəueiu.
26 Natimnati tepət iətəm iəkəhrun nəniən e təmah, kəni məhrun nakiliən noliən min
rəhatəmah ohni, mətəu iətəmimi iətəm təmahli=pa iəu, rəhan nəghatiən in nipəhriəniən əmə.
Iəu iətəni pətigəm əmə natimnati min iətəm iəmətəu ohni, məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni
ilah okotətəu.”
27 Mətəu ilah kəsotəhruniən məmə Iesu in tətəgətun Tatə Uhgin.

---

* **8:12** Esik 1:26-28; Jon 1:4-5; Hip 1:3 † **8:12** Sam 27:1; 44:3; 119:105; Prov 6:23; Aes 49:6; 60:19-20; Mat 5:14; Nəh 21:23-24 ‡ **8:13** Jon 5:31 § **8:14** Jon 13:3; 16:28 * **8:14** Nəghatiən rəha Iesu in nipəhriəniən mətəu-inu təmsipən e Uhgin, kəni mətətəlig e Uhgin, kəni Uhgin in nipəhriəniən. † **8:17** Dut 19:15 ‡ **8:18** Mak 1:10-11; Jon 1:33-34; Jon 5:31-40 § **8:19** 1Jon 2:23 * **8:21** Nian Iesu tətəni “təfagə tərah u,” nəmə nak in tətəghati e təfagə tərah iətəm kəsotəhatətəiən lan (Jon 9:41). † **8:23** Jon 3:31 ‡ **8:24** E kopi əuas min rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən u rəha Iesu, “Mə Iəu U Inu,” təməni u ikinu mine ikin min tepət e nauəuə u, in təhmen-əhmen əmə e nəghatiən kəti iətəm Uhgin təmətəni o nəni aruiən nərgin kəm Mosis, mətəni məmə, “Iəu Iətatig.” Afin-to e nauəuə rəha Eks 3:14-16. Iesu tətəni nəghatiən əha, matol əpu in məmə in Uhgin. Iesu in tətəni məmə in Uhgin. Jon 8:28,58; 13:19; 18:6

§ **8:24** Rəueiu Iesu in təsəghatiən əmə e noliən tərah asoli iətəm kəsotəhatətəiən lan, mətəu tətəghati e noliən tərah min rəfin agin iətəm nətəmimi əha kəmotol.

28 Tol lanəha, in təni=pən kəm lah məmə, “Nian onəkotləfəri rəkis Nəti Iətəmimi,* nəpanotəhrun məmə Iəu U Inu.† Kəni onəpanotəhrun min məmə iəsol aruiən nati kəti e rəhak nətəligiən. Iətəni əmə natimnati iətəm Tatə Uhgin təməgətun iəu lan.‡

29 Iətəmi təmahli=pa iəu iəkuva, in tətatig itimlau min. In təsəpəhiən iəu iəkan pisin,§ mətəu-inu, nian rəfin, iatol natimnati min iətəm nikin tətagiən ohni.”*

30 Nian Iesu təmətəni nəghatiən min əha, nətəmimi tepət kəmotəni nipəhriəniən lan.

Nipəhriəniən
tateuvi rəkis itəmi

31 Kəni Iesu təməni=pən kəm nətəm Isrel min u kəmotəni nipəhriəniən lan məmə, “Nəmə nəkotaskəlim əskasik nəghatiən min u rəhak, iətəm iətəni=pinə kəm təmah, itəmah əhruahru konu, rəhak nətəmimi min.†

32 Kəni itəmah onəkotəhrun nipəhriəniən, kəni nipəhriəniən u, otitis itəmah məmə nəsəhuva miniən motol slef.”‡

33 Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “Itimah u namipi Epraham,§ itimah u iəsotol aginiən slef* min rəha iətəmi kəti. ?Təhro nəməni nəghatiən u məmə, ‘Nipəhriəniən otitis itəmah, nəkotəpiə.’?”

34 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Nipəhriəniən agin u iətəni=pinə kəm təmah, nətəmimi nətəm kautol noliən tərah, kəni noliən tərah u, in tətarmənig e lah, kəni mətaskəlim matol ilah kəutəhuva rəhan min slef.†

35 Kəni slef, rəhan iətəmi asoli təsegəhaniən məmə otatig e nimə rəhan. Mətəu iərmənig tətegəhan lan məmə nətin tətatig e nimə rəhan nian rəfin matuvən əmə lanko naunun tikə.

36 !Tol lanəha, nəmə Nəti Uhgin tatitis itəmah, kəni tatitis pəhriən agin itəmah, kəni itəmah nəsəhuva miniən motol slef!

37 Iəkəhrun məmə itəmah namipi Epraham, mətəu nəutəsal e suaru məmə onəkotohamu iəu, mətəu-inu nəsotolkeikeiən məmə onəkotətəlig e rəhak nəghatiən.‡

38 Iəu iətəni natimnati min u, iətəm iəmeruh rəhak Tatə təmol. Mətəu itəmah nautol natimnati min u iətəm rəhatəmah əmə tatə təməni kəm təmah.”

39 Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “!Mətəu tatə rəhatimah, in Epraham!”

Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə itəmah namipi Epraham əhruahru min, kəni itəmah onəkotos rəhan noliən min, təhmen lan təmol aupən. Mətəu itəmah səniəmə namipin əhruahru, mətəu-inu nəsotosiən noliən min rəhan.§

40 Iəu iətəni pətigəm nəghatiən pəhriən kəm təmah iətəm iəmətəu o Uhgin, mətəu itəmah nəkotəni məmə onəkotohamu iəu. ?Nikitəmah təhti məmə noliən rəha Epraham tol lanəha?

41 Itəmah nəutohtəu=pən əmə noliən əmə rəha tatə rəhatəmah.”

Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “Itimah u səniəmə kəlkələh min e suaru. Uhgin əmə in Tatə rəhatimah.”

Nenəti Setən

42 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Nəmə Uhgin pəhriən in Tatə rəhatəmah, kəni itəmah onəkotolkeikei iəu, mətəu-inu iəu iəmsipən lan, muva u ikinu.* Mətəu in səniəmə rəhatəmah Tatə. Iəu iəməsuvaiən u ikinu e rəhak aru əmə nətəligiən, iəmuva mətəu-inu in təmahli=pa iəu.

43 “?Mətəu təhro nəsotəhruniən nipəti nəghatiən rəhak? !Mətəu-inu nəsotolkeikei aginiən məmə nəkotətəu rəhak nəghatiən!

44 Itəmah, rəhatəmah noliən təhmen əmə e noliən rəha tatə rəhatəmah, Setən. Kəni nian rəfin itəmah nəkotolkeikei noliən nəuan.† Noliən rəhan iətəm təmatol e nətuəuiniən,‡ tatol əhanəh, in iətəmi rəha nohamuiən itəmi. In təməki e nipəhriəniən, mətəu-inu nipəhriəniən tikə lan. Nian in təteiuə, in tatol əmə rəhan noliən, mətəu-inu in iətəmi rəha neiuəiən, kəni in tatə rəha neiuəiən min.

45 “Mətəu iəu iətəni nipəhriəniən əmə kəm təmah, kəni tol lanəha, itəmah nəsotəhatətəiən e rəhak nəghatiən.

46 ?Təhro? Itəmah kəti u ikinu təhrun nəgətuniən məmə iəu iəmol noliən tərah kəti mine? ?Nəmə iəu iətəni nəghatiən pəhriən min, kəni təhro itəmah nəsotəhatətəiən lak?

---

* **8:28** Jon 3:14; 12:32-33 † **8:28** “Iəu u inu” — Afin-to futnot e Jon 8:24. ‡ **8:28** Jon 14:24 § **8:29** Jon 16:32 * **8:29** Jon 4:34; 5:30; 6:38 † **8:31** 2Jon 1:9 ‡ **8:32** Rom 8:2; 2Kor 3:17; Kəl 5:1 § **8:33** Luk 3:8 * **8:33** “slef” — Afin-to e tiksinəri. † **8:34** Rom 6:12-23; 1Jon 3:8-9 ‡ **8:37** Jer 9:25-26; 1Jon 3:10 § **8:39** Rom 2:28-29; 9:7-9 * **8:42** 1Jon 5:1 † **8:44** 1Jon 3:8 ‡ **8:44** E nauəuə rəha Jen 3:4, koteruh məmə Setən təmaupən meiuə e nətuəuiniən. In təməni=pən kəm Iv məmə, “Ko ik onəsimis aginiən.” Mətəu Setən təmətəghati lanu, məuhlin nəghatiən iətəm Uhgin təməni e Jen 2:17.

47 Iətəmimi rəha Uhgin, in tatətəlig e nəghatiən rəha Uhgin, mətəu itəmah səniəmə
nətəmimi rəha Uhgin. Tol lanəha, nəsotətəligiən e nəghatiən rəha Uhgin."

Iesu mine Epraham

48 Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəmotahi Iesu motəni məmə, "! Nəman! ! Itimah
inoteruh əhruahru ik! Ik iətəm Səmeriə kəti. !Ik, narmin tərah kəti tətatig lam!"
49 Mətəu Iesu təni məmə, "Narmin tərah tikə lak, mətəu iəu iətəfəri nərgi rəhak Tatə, mətəu
itəmah, nəutərəkin nərgək.
50 Iəu iəsalkutiən o nərgin asoli, mətəu iətəmi kəti in tətalkut ohniəu. Kəni in otəpanakil
nətəmimi rəfin.
51 Nipəhriəniən agin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, iətəmimi iətəm tatol nəuiak, ko in
təsimisiən nian kəti mine."
52 Kəni nətəmimi min əha kotəni=pən kəm in məmə, "! Rəueiu inotəhrun məmə narmin
tərah kəti tətatig lam! Epraham təmimis, kəni iəni min kəmohmis min, mətəu ik nətəni məmə,
iətəmimi iətəm tatol nəuiam, ko in təsimisiən nian kəti. ?Nəghatiən nak u?
53 ?Ik nəkapirəkis Epraham u tipitimah tinimis rəkis? ?Kəni mine iəni min u kinohmis
rəkis? ?Kəni nəkəmə ik iətəmimi nak?"§
54 Kəni Iesu təni=pən məmə, "Nəmə iəu əmə iətəfəri aru iəu, kəni rəhak nisiaiən in nati
əpnapin əmə. Mətəu rəhak Tatə u itəmah nəutəni məmə in Uhgin rəhatəmah, inəha in tətəfəri
iəu mətəfən nisiaiən kəm iəu.
55 Itəmah nəkotəruru in, mətəu iəu iəkəhrun in. Nəmə iəkəni məmə iəkəruru in, kəni in
otol iəu məmə iəu iətəmimi rəha neiuəiən, təhmen əmə e təmah. Mətəu iəu iəkəhrun in, kəni
iəu matol nəuian.
56 Tipitəmah u Epraham, nikin təmagiən pik məmə in otəpaneh nian rəhak otuva. Kəni
nian in təməhrun məmə rəhak nian otəkeikei muva, kəni nikin təmagiən-pik."
57 Kəni nətəmimi min u kəmotahi motəni məmə, "! Nəman! ! Ik nəsos əhanəhiən nu fifti
mine! Nəməhro mafu Epraham?"*
58 Kəni Iesu təni məmə, "Nipəhriəniən agin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, nian Epraham
təməsair əhanəhiən, mətəu Iəu Iətatig."†‡
59 Kəni əmeiko, ilah kəmotəmki kəpiel apin, motəni məmə okotəhti Iesu lan;§ mətəu Iesu
təməhluaig, kəni miet e Nimə Rəha Uhgin matuvən.

9

Iesu təmol vivi nəhmti suah kəti

1 Kəni nian kəti, Iesu təmaliuək mətan, kəni meruh suah kəti. Nian təmair, nəhmtin təpis.
2 Kəni nətəmimi min rəha Iesu kəmotəni=pən kəm in məmə, "Iəgətun, suah u təmair nəhmtin
təpis. ?O nak? ?O noliən tərah rəhan, uə noliən tərah rəha tatə mine mamə rəhan?"*
3 Mətəu Iesu təni məmə, "Nəhmti suah u təmərah, mətəu səniəmə e noliən tərah rəhan, uə e
noliən tərah rəha tatə mine mamə rəhan. Mətəu, nəhmti suah u təməpis lanəha məmə Uhgin
otəgətun rəhan uək e nəmiəgəhiən rəhan.†‡
4 Nian tətian əhanəh,§ kitah kotəkeikei motol uək rəha Uhgin, iətəm təmahli=pa iəu iəkuva.
Nian lapin otəpanuva, kəni iətəmimi in təruru noliən uək.*
5 Nian iəu iətatig əhanəh e nəhue niftəni u, iəu Nəhagəhagiən rəha nətəmimi e nəhue
niftəni."†
6 Nian Iesu təməni rəkis nəghatiən əha, təmagəh niftəni, kəni, mol nəmit lan, kəni mos
nəmit əha, mol=pən e nəhmti suah kəha.‡
7 Kəni Iesu təni=pən ohni məmə, "Onəkuvən e noan nəhu Sailoam, kəni məueiu nəhmtəm."
(Nərgin u Sailoam, nipətin təni məmə, "Kəmahli=pən.") Kəni suah kəha, təmuvən, məueiu
nəhmtin. Nian təmitəlig=pa, mətəu nəhmtin tinəuvir, kəni minateruh nati.§

---

§ **8:53** Jon 4:12 * **8:57** Epraham təmimis minos rəkis nu tu-tausin, uərisig Iesu təpanair=pa. † **8:58** Nian Iesu təməni min məmə, "Iəu Iətatig," tatos nərgi Uhgin (Eks 3:14), təhmen e "Mə Iəu U Inu" (Jon 8:24). Tol lanəha, təhmen=pən əmə məmə in təməni məmə in Uhgin əhruahru. Afin-to futnot e Jon 8:24. ‡ **8:58** Jon 1:1; 17:5; 17:24 § **8:59** Lev 24:16 * **9:2** Luk 13:2-3 † **9:3** Nətəm Isrel kəutəghati pik o nətapuəhiən min tol lanu, mətəu Iesu in təməsuvəniən pik o nəghatian min tol lanu, mətəu in təmətəgətun ilah məmə koteh nəsanəniən rəha Uhgin. ‡ **9:3** Jon 11:4 § **9:4** Nian Iesu tətəni məmə, "Nian tətian əhanəh," nəghatiən u tətəgətun rəhan nəmiəgəhiən, mətəu-inu in Nəhagəhagiən (fes 5). Mətəu lapin tətəgətun=pən rəhan nimisiən. * **9:4** Jon 12:35-36 † **9:5** Jon 1:4 ‡ **9:6** E nian əha, nətəmimi nikilah təhti məmə nagəhiən tatol uək təhmen e mərsin. Nəmə təhro, noliən u rəha Iesu təmasiru e iətəmimi əha məmə otəhatətə e nəsanəniən rəhan. § **9:7** Aes 35:5

8 Kəni nətəmimi iman ikin, mine nətəm min u nətəm kotəhrun in, məmə in iətəmimi kəti
nian rəfin təteasiə o məni o nətəmimi, ilah narmilah təmiuvig pik ohni. Kəni kinautətapuəh-
ətapuəh o lah min məmə, "!Ei! !Oteruh-to! ?Suah u inu, nian rəfin tətəharəg məteasiə o məni
o nətəmimi?"
9 Kəni nətəmimi nəuvein kotəni məmə, "Əuəh, inəha."
Kəni mətəu nəuvein kotəni məmə, "Kəpə. Təhmen əmə lan, mətəu səniəmə in."
Mətəu suah kəha təni məmə, "!Iəu u inu!"
10 Kəni ilah kəmotətapuəh ohni məmə, "?Nəhmtəm təməhro məuvir?"
11 Kəni in təni məmə, "Suah u, nərgin u Iesu, in təmol nəmit nəuvetin kəni mol=pən e
nəhmtək, kəni məni məmə, 'Uvən əpəha Sailoam, məueiu nəhmtəm.' Kəni əmeiko, iəmuvən.
Nian iəməueiu nəhmtək, mətəu nəhmtək tinəuvir, inateh nati."
12 Kəni ilah kəmotətapuəh ohni məmə, "?Mətəu suah tətatig iə?"
Kəni in təni məmə, "Iəu iəkəruru."
13 Kəni nətəmimi kəmotələs suah u nəhmtin təmərah aupən, məhuvən kəm Farəsi min.
14 Nian u, iətəm Iesu təmol=pən nəmit e nəhmti suah kəha kəni mol vivi, in nian rəha Sapət.
15 Kəni Farəsi min kəmotətapuəh ohni məmə, "?Nəməhro nəhmtəm təuvir?"
Kəni suah kəha təməni=pən kəm lah məmə, "Iesu təmol=pən nəmit e nəhmtək, kəni
iəkuvən məueiu rəkis, kəni nəhmtək təuvir, iateruh nati."
16 Kəni Farəsi min nəuvein kəmotəni=pən məmə, "Suah ko təsisipəniən o Uhgin, mətəu-inu,
in təsitəu-pəniən lou rəha Sapət."
Mətəu Farəsi min nəuvein min kotəni məmə, "? Mətəu təhro? Suah kəha səniəmə in
tatol noliən tərah. Iətəm tatol noliən tərah təruru noliən nəmtətiən kəti lanəha." Kəni ilah
kəmotəuəri ilah min o nəghatiən u.
17 Kəni ilah kəmotətapuəh min ohni məmə, "?Suah kəha təmol vivi nəhmtəm, kəni nikim
təhti məmə in iətəmimi nak?"
Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, "In iəni kəti."
18 Mətəu nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəsotəniən nipəhriəniən lan məmə suah u aupən
nəhmtin təmərah, mətəu rəueiu əha, tinətair. Tol lanəha, ilah kəmotauin=pən e rəhan tatə
mine mamə kiəuva,
19 kəni kəmotətapuəh o lau məmə, "? Təhro? ? Nətitəlau u suah u? ? Itəlau onəkuəni-to
məmə nian in təmair=pa, kəni nəhmtin təpis? ?Okəmə nipəhriəniən, kəni nəhmtin təməhro
məuvir?"
20 Kəni rəhan mamə mine tatə kuəmə "Itimlau iəkuəhrun məmə nətitimlau əha, kəni
itimlau iəkuəhrun məmə təmair=pa, nəhmtin tərah.
21 Mətəu itimlau iəkuəruru məmə, rəueiu əha, kəməhro nəhmtin tair. Kəni itimlau
iəkuəruru min məmə iətəmimi pəh təmol nəhmtin təuvir. Təuvir məmə itəmah nəkotətapuəh
ohni. In tinepət rəkis, in təhrun nəniən natimnati min rəfin kəm təmah."
22 Rəhan tatə mine mamə, kəmuəni lanəha, mətəu-inu ilau kətuəgin e nətəmi asoli min rəha
Isrel, mətəu-inu ilah kinotələhu rəkis nəghatiən kəti məmə, iətəmimi iətəm tətəni pətigəm
məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa, kəni ilah okotahli pətigəm e nimə
rəha nuhapuminiən.*
23 Tol lanəha, rəhan tatə mine mamə, ilau kəmuəni məmə, "In tinepət rəkis, təuvir məmə
itəmah nəkotətapuəh ohni, pəh in təni."
24 O nati u, ilah kəmotauin=pən min e suah kəha iətəm nəhmtin təmərah aupən, məmə
otuva məhtul aupən e nəhmtilah. Kəni kəmotahi motəni məmə, "Əni nipəhriəniən kəni
məfəri nərgi Uhgin. Itimah iəkotəhrun məmə suah u, in iol təfagə tərah."
25 Mətəu suah u təni məmə, "Iəu iəkəruru məmə suah u in iol təfagə tərah, uə kəpə. Nati
kətiəh əmə iətəm iəu iəkəhrun. Aupən nəhmtək təməu, mətəu rəueiu inətair."
26 Kəni ilah kinəutətapuəh min ohni məmə, "?Təməhro ik? ?Təməhro lanu mol nəhmtəm
tair?"
27 Mətəu in təni məmə, "Iəməni=pini rəkis kəm təmah, mətəu itəmah nəsotətəligiən lak. ?
Təhro nəkotəni məmə iəkəni min? ?Itəmah min nəkotəni məmə rəhan u itəmah!?"
28 Kəni ilah kəmotahi motəni rah, motəni məmə, "!Ah! !Ik u rəhan iətəmimi! !Mətəu itimah
u, nətəmimi rəha Mosis!†
29 Itimah iəkotəhrun vivi məmə Uhgin təmətəghati kəm Mosis, mətəu suah ko, iəkotəruru
məmə təmsipən iə."‡

---

* **9:22** Nəmə kotahli pətigəm nətəmimi nəuvein e nimə rəha nuhapuminiən, kəni nətəmimi rəfin okoteruh məmə ilah nətəm kotərah. † **9:28** Jon 5:45 ‡ **9:29** Nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, təməuvir məmə ilah okotəhrun məmə Iesu təmsipən o Uhgin, mətəu-inu Uhgin əmə təhrun nol viviən iəmnəu. Nəuvetin min u, Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə nian Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa tuva, kəni in otol vivi iəmnəu min okotəuvir (Aes 29:18; 35:5; 42:7). Mətəu, nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, nəhmtilah təu o natimnati min rəha Uhgin, kəni kəutəpəh nitəu-pəniən Iesu.

30 Kəni suah kəha təni məmə, "!Nəman! !Narmək təmiuvig pik! !Suah u in təmol vivi
nəhmtək, mətəu itəmah nəkotəruru ikin təmsipən ikin!
31 Kitah kotəhrun məmə Uhgin təsətəligiən e nətəm kautol noliən tərah. !Mətəu iətəmi
tatisiai Uhgin, kəni matol nəuian, Uhgin tətətəlig lan!§
32 E nətuəuiniən nian, mətəuarus=pa u rəueiu, kəsətəu əhanəhiən iətəmi kəti təmol vivi
iətəm nəhmtin təməpis kəti iətəm təmair=pa tol lanəha. Mətəu nəhmtək tinəuvir.
33 Nəmə iətəmi kəti təsisipəniən e Uhgin, ko təsol aginiən nati kəti. Mətəu təhruahru əmə
məmə in tatsipən e Uhgin."*
34 Kəni ilah kəmotahi min motəni məmə, "!Nəman! Ik iətəmimi rəha noliən tərah nian min
rəfin əmə, tətuəuin e nian nəmair=pa mətəuarus=pa u rəueiu. ?Nəkəhro məmə nəkəgətun
itimah?" Kəni ilah motəraki pətigəm lan.†

Nətəligiən rəha Farəsi min, təhmen e iətəm nəhmtin təpis

35 Kəni Iesu təmətəu nəghatiən məmə kəmahli pətigəm suah u e nimə rəha nuhapuminiən,
kəni in təmuvən meruh, kəni tətapuəh ohni məmə, "?Təhro? ?Ik nətəhatətə e Nəti Iətəmimi?"
36 Kəni suah u təni məmə, "?Iətəmi asoli, iətəmimi ko in pəh? !Əui! Əni=pa-to, pəh iəu
iəkəhatətə lan."‡
37 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "Rəueiu əha, ik nineh rəkis in. Suah u, mə inu iəu,
iətəghati kəm ik u rəueiu."§
38 Kəni suah u təni=pən kəm Iesu məmə, "Iərmənig, iəu inəhatətə lam əha rəueiu." Kəni in
masiəulin=pən kəm in, kəni mətəfaki kəm in.*
39 Kəni Iesu təməni məmə, "Iəu iəmuva e nəhue niftəni u məmə iəkakil nətəmimi məuəri
ilah, kəni tol lanəha, nətəmi nəhmtilah təməpis, okoteh nati, kəni nətəmi min u kauteh nati,
nəhmtilah otəpis."†
40 Kəni Farəsi min nəuvein əha ikin, kəmotətəu nəghatiən lan, kəni kotəni=pən kəm in
məmə, "?Təhro? ?Ik nətəni məmə nəhmtitimah min təpis?"‡
41 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Nəmə nəhmtitəmah təpis, oiəsəniən məmə itəmah
nəkotəkeikei motos nalpiniən o təfagə tərah min rəhatəmah. Mətəu itəmah nəkotəni məmə
nəhmtitəmah təuvir, nəuteh nati, kəni tol lanəha, təfagə tərah min rəhatəmah tətatig əhanəh
e təmah."§*

10

Iesu təməghati əuhlin
e iətəmi rəha nəsaliən e sipsip

1 Kəni təni məmə, "Nipəhriəniən agin u iətəni kəm təmah məmə, iətəmi iətəm tatuvən imə
e nipai rəha sipsip, təsuvən-pəniən e namtihluə, mətəu in tətəri kəni matiuvigegəu məmə
otuvən imə e nipai rəha sipsip,* in iakləh mine iohamu itəmi kəti.†
2 Mətəu iətəmimi iətəm tatuvən=pən e namtihluə, in iətəm tətəsal o sipsip.‡
3 Iətəmimi iətəm tətəhtul e namtihluə, nian rəfin in taterəh e doə o suah u, kəni sipsip min
kotəhrun nəuian. Nian rəfin in tətauin e nərgi sipsip min kətiəh kətiəh, kəni in matit ilah
mautohiet.
4 Nian in tatit rəhan min sipsip min mautohiet e nipai, in tətaupən e lah, kəni sipsip min
kautəhuərisig lan, mətəu-inu kotəhrun nəuian.
5 Mətəu ilah kəsotohtəu-pəniən iətəmi kəti u iətəm kotəruru, ilah okotəkeikei motagim
motəpəh, mətəu-inu ilah kotəruru nəuian."
6 Iesu təməghati əuhlin lanu, mətəu ilah kotəruru nipətin məmə tətəni nak.

Iesu in iətəmimi əhruahru rəha nəsaliən e sipsip

7 Tol lanəha, kəni Iesu təməni=pən min kəm lah məmə, "Nipəhriəniən agin u iətəni kəm
təmah məmə, iəu u, Namtihluə rəha sipsip min iətəm kautəhuvən=pən ikin.§

---

§ **9:31** Sam 66:16-20; Prov 15:29; Aes 1:15; 59:2 * **9:33** Jon 3:2 † **9:34** Jon 9:2; Aes 66:5 ‡ **9:36** Rom 10:14 § **9:37** Jon 4:26 * **9:38** Mat 28:9 † **9:39** Aes 6:10; Mak 4:12; Luk 4:18 ‡ **9:40** Rom 2:19 § **9:41** Nian Iesu tətəghati e noliən rəha nehiən, tətəghati e noliən rəha nehiən e nəhmti nikitəmi. Farəsi min kəutəni məmə kotəhrun nehiən, kəni nipətin nati u təni məmə kotəhrun Lou rəha Mosis. Lou tətəgətun ilah məmə noliən min nak ilah təfagə tərah min, kəni mətəgətun məmə Uhgin təkeikei mol nalpiniən kəm lah o təfagə tərah min rəhalah. Mətəu ilah kəsotəhatətəiən e Iesu, tol lanəha Uhgin təsafəliən təfagə tərah min rəhalah, mətəu təfagə tərah min rəhalah tətatig əhanəh e lah. * **9:41** Jon 15:22,24; Hip 10:28-31 * **10:1** Nipai rəha sipsip əha, təhmen e ikin kəti iətəm kətəhgi=pən sipsip min ikin nian rəfin lapin məmə ilah okəutəməhli vivi ikin o kuri rarpin min mine laion min. † **10:1** Jon 10:8,10 ‡ **10:2** E fes min u 1-5, namtihluə mine iətəmi tətəsal o sipsip, ilau pəti kətuəgətun=pən Iesu, konu nakləh min kautəgətun=pən nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel mine məsəiə eiuə min e nian əha. Konu sipsip min kəutəgətun=pən nətəmimi min rəha Uhgin. § **10:7** Jon 1:51; 14:6

8 Nətəmi min u nətəm kəmotaupən lak, ilah rəfin nətəmimi rəha nakləhiən əmə mine
nohamuiən itəmi.* Mətəu sipsip min ko kəsotətəligiən e lah.
9 Iəu u, iəu Namtihluə u. Iətəmi tətuva=pa iəu ikin, məmə otuvən imə, in otos nəmiəgəhiən.
In otuva imə, miet muvən ihluə e iəu, kəni mos nimanuvehli əmemtəh təuvir.†‡
10 Mətəu iakləh, in tətuva əmə o nati kətiəh əmə. In tətuva məmə otakləh kəni mohamu
itəmi, kəni mərəkin-ərəkin natimnati rəfin. Mətəu iəu, iəmuva məmə iəkol suaru o nosiən
nəmiəgəhiən,§ kəni nəmiəgəhiən u otol niki nətəmimi tagiən vivi.
11 "Iəu u, Iətəmimi rəha Nəsal Viviən Sipsip Min.* Iətəmi təuvir u, iətəm tətəsal vivi o sipsip
min, in nikin tagiən əmə məmə otəfən nəmiəgəhiən rəhan o sipsip min.†
12 Sipsip min, ilah rəha Iətəmimi rəha Nəsal Viviən e Sipsip Min. Mətəu iətəmimi kəti iətəm
kətətəou məmə in otətəsal o sipsip min, in səniəmə iətəmi əhruahru rəha nəsaliən o sipsip.
Səniəmə in rəhan əha sipsip min. Kəni nəmə tafu kuri arpin kəti tuva məmə otus ilah, kəni
in otaiu magim məpəh ilah. Kəni kuri arpin u, tuvən mus sipsip min nəuvein, kəni məhgi
atiti ilah kətiəh kətiəh.
13 Iətəmi tol lanəha, in otagim mətəu-inu kətətəou əmə in o nəsaliən o sipsip min, mətəu e
nikin, in təsəniən nati agin e sipsip min.
14-15 "Iəu u inu, iəu Iətəmimi rəha Nəsal Viviən o Sipsip Min. Tatə Uhgin in təhrun iəu, kəni
iəu iəkəhrun in,‡ kəni e noliən əhmen əmə, iəu iəkəhrun rəhak sipsip min, kəni rəhak sipsip
min ilah kotəhrun iəu. Iəu nikik tagiən əmə, məmə oiəkimis o nosmiəgəhiən ilah.
16 Rəhak min nəuvein min sipsip əpəha ikin, iətəm ilah kəsotatigiən e nipai u, mətəu iəu
iəkəkeikei mit min ilah kəhuva. Ilah min, okəpanotəhrun nətəuiən nəuiak. Kəni sipsip min
u ilah rəfin u, okəhuva motuhapumin əmə ilah min motol kətiəh. Kəni iətəmimi kətiəh əmə,
in otateruh ilah.§*
17 "Rəhak Tatə in tolkeikei pik iəu, mətəu-inu nikik tagiən əmə məmə iəkəfən rəhak
nəmiəgəhiən o nətəmimi, məmə uərisig lanko, iəu iəkos min nəmiəgəhiən rəhak.†
18 Iətəmimi kəti tikə məmə otos rəkis nəmiəgəhiən rəhak, mətəu iəu aru əmə iəkəfən
rəhak nəmiəgəhiən mətəu-inu iəu əmə iəkolkeikei lanəha. Iəu aru əmə iətos nepətiən məmə
iəkəhlman e rəhak nəmiəgəhiən, kəni iəu aru əmə matos min nepətiən məmə iəkaskəlim min
rəhak nəmiəgəhiən. Nati u inu, iətəm rəhak Tatə təməni=pa kəm iəu məmə iəkəkeikei mol."‡
19 Kəni nətəm Isrel u, ilah kəmotəhapu min ilah min.
20 Ilah tepət kəutəni məmə, "!Suah u narmin tərah kəti tətatig lan! !Rəhn-kapə tətalməli! ?
Təhro itəmah nəutətəlig lan?"
21 Mətəu nəuvein min, ilah kəutəni məmə, "Nəghatiən u, səniəmə nəghatiən rəha iətəmi
narmin tərah tətatig lan. ?Nikitəmah təhti məmə, narmin tərah təhrun nol viviən iətəmi
nəhmtin təməu, təuvir min?"§

Nətəmimi kəmotəməki
e Iesu, mətəu-inu in təməni
məmə in Nəti Uhgin

22 Tinuva e nian rəha nətəm Isrel iətəm kautol lafet kəti lan əpəha Jerusiləm. Nərgin u,
lafet rəha Nol Viviən Min Nimə Rəha Uhgin.*
23 Inəha e nian rəha nətəpuiən. Kəni Iesu təmətaliuək e fərantə kəti e Nimə Rəha Uhgin,
nərgin u Fərantə Rəha Kig Solomən.
24 Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel nəuvein kəməhuva motəhtul, mohtəlau lan.
Kəmotəni=pən kəm in məmə, "?Onəhgin kəni ik nəmanol itimah iəkotəhrun ik? Nəmə ik
Kristo pəhriən iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa, nəkəni=pa vivi kəm timah."†

---

* **10:8** Jer 12:1; Esik 34:2 † **10:9** Sam 118:20,22-24 ‡ **10:9** Dut 28:6 § **10:10** Jon 1:4; 3:15-16; 5:40; 20:31
* **10:11** Sam 23:1; Aes 40:11; Esik 34; Maeka 5:2,4; Mat 2:6; Mak 6:34; 1Pitə 2:25; 5:2-4; Nəh 7:17; Jon 15:13; 1Jon 3:16
† **10:11** Hip 13:20 ‡ **10:14-15** Mat 11:27 § **10:16** Fes 16 u, in tətitəlig=pən e fes min 1-5. Ikin əha, nipai rəha sipsip
tətəgətun nətəm Isrel. Iesu tətauin e lah məmə rəhan min. Sipsip min iətəm kəutəməhli əhanəh e nipai kəha, ilah u, nətəm
Isrel nətəm kəutəhatətə e Iesu. Sipsip min iətəm Iesu tətəni məmə ilah kəsotəməhliən e nipai u, ilah Nanihluə min. Nian
in otauin e lah, kəni ilah min okotətəlig e nəuian, kəni ilah rəfin okəhuva motol kətiəh, kəni iətəmimi kətiəh əmə, inu Iesu,
in otətəsal vivi ilah. * **10:16** Aes 56:8; Jon 11:52; Uək 10:34,35; Rom 1:16; Efəs 3:6 † **10:17** Aes 53:12 ‡ **10:18**
Mat 26:53-54; Fil 2:8; Hip 5:8 § **10:21** Eks 4:11 * **10:22** Lafet əha kautol nikilah tətəhti nian kəti aupən. Nian kəti,
tikimir min rəha Isrel kəməutəluagin məhuvən imə e Nimə Rəha Uhgin, kəni mautos nimə kəha. Kəni konu uərisig lan, kəni
nətəm Isrel kəmotəhtul kəni motəluagin ilah rəhalah min tikimir, kəni motəhgi pətigəm lah. Kəni konu motafəl vivi min
Nimə Rəha Uhgin tuva masim min. Lafet əha, kətəni min məmə lafet rəha Lait Min, mətəu-inu nətəmimi kəmotasiəpən e
lait min tepət e rəhalah lahuənu min. † **10:24** Luk 22:67-71

25 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Iəu iəməni=pinə rəkis kəm təmah,‡ mətəu itəmah
nəsotəhatətəiən lak. Nəmtətiən min u iətəm iatol e nərgi rəhak Tatə, ilah kautol nəfigəmiən e
nəghatiən rəhak,§
26 mətəu itəmah nəsotəhatətəiən lak, mətəu-inko itəmah səniəmə rəhak min sipsip min.*
27 Rəhak sipsip min ilah kəutətəu nəuiak kəni motəhrun. Iəu iəkəhrun vivi ilah, kəni ilah
kəutuərisig lak.
28 Kəni iəu iətəfən nəmiəgəhiən itulin u naunun tikə kəm lah, ilah ko kəsohmisiən nian kəti
mine. Kəni iətəmimi kəti mine ko təsiuvi rəkisiən ilah e nəhlmək.†
29 Rəhak Tatə iətəm təməfa ilah kəm iəu, in təsanən tapirəkis natimnati min rəfin. Tol
lanəha, kəni iətəmi kəti ko təsiuvi rəkisiən ilah e nəhlmin.‡
30 Itimlau rəhak Tatə, itimlau kətiəh əmə.”§
31 Kəni nətəm Isrel kəmotəmki min kəpiel apin, məmə okotəhti in lan.
32 Mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Iəu inol rəkis nəmtətiən təuvir min tepət e
nəhmtitəmah. Nəmtətiən min əha ilah əha, rəhak Tatə təməfa məmə iəu iəkol. ?Mətəu
nəmtətiən əhro u itəmah nəkotəni məmə onəkotəhti iəu ohni e kəpiel apin?”
33 Kəni ilah kotəni məmə, “Itimah iəsotəniən məmə iəkotəhti ik e kəpiel apin o nati apispis
təuvir u ik natol. Itimah iəkotəni məmə iəkotəhti ik mətəu-inu nətəni rah Uhgin. Ik iətəmimi
əmə, mətəu ik nətəni məmə ik Uhgin.”
34 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Kəmətei=pən aupən, e rəhatəmah əhruahru Lou,
məmə Uhgin təməni=pən kəm lah məmə, ‘Itəmah uhgin min.’*
35 Kəni kitah kotəhrun məmə Nauəuə Rəha Uhgin, ko təsəuhliniən, in nipəhriəniən əmə.
Uhgin təməfa nəghatiən rəhan kəm nətəmimi nəuvein. ?Tol lanəha, nəmə Uhgin təmətəghati
e nətəmi min u, kəni məni ilah məmə uhgin min,
36 kəni nəkotəhro məutahi iəu məutəni məmə iəu iətəni rah Uhgin mətəu iətəni məmə iəu
Nəti Uhgin? Iəu u inu, iətəm Tatə Uhgin in təmələhu=pən iəu məmə rəhan pisin əmə, kəni mol
əpenə-penə iəu, məmə otahli=pa iəu iəkuva e nəhue niftəni.
37 “Nəmə iəsoliən nəmtətiən min iətəm rəhak Tatə tatol, kəni sotəhatətəiən lak.
38 Mətəu nəmə iatol nəmtətiən min u rəhak Tatə tatol, kəni nati əpnapin məmə itəmah
nəsotəhatətəiən e rəhak nəghatiən min, mətəu təuvir məmə onəkotəhatətə e nəmtətiən min
rəhak. Kəni tol lanəha, itəmah onəmanotəhrun vivi agin məmə Tatə Uhgin tətatig lak, kəni
iətatig e Tatə Uhgin.”†
39 Tol lanəha, e nəghatiən min u, ilah kəmotolkeikei min məmə okotaskəlim in, mətəu in
təmiet e lah magim.
40 In təmohapumin=pən min e nəve nəhu Jotən, muvən əpəha Jon təmatol bəptais e
nətəmimi ikin aupən. Kəni mətatig əha ikin əha.
41 Kəni nətəmimi tepət kəməhuva ohni, kəni motəni məmə, “Jon təməsoliən nəmtətiən kəti
mine. Mətəu nəghatiən min iətəm in təmətəni e suah u, ilah rəfin nipəhriəniən əmə.”‡
42 Kəni ikin əha, nətəmimi tepət kəmotəhatətə e Iesu.

11

Lasiris təmimis

1 Iətəm Petəni kəti, nərgin u Lasiris, tatimis. Petəni, in lahuənu kəti, ima Meri mine pian
Matə.*
2 Meri u, inu, uərisig otəpanəueiu nəhlki Iərmənig rəhatah e səntə, kəni mafəl e nəuanun,
tasik.† Kəni pətan u, rəhan u kakə Lasiris u tatimis.
3 Tol lanəha, nəuvini Lasiris mil kuahli=pən nəghatiən o Iesu məmə, “Iətəmi asoli, ik kəti u
iətəm nəkolkeikei pik,‡ in tatimis.”
4 Nian Iesu təmətəu nəghatiən u, kəni in təni məmə, “Lasiris tatimis, mətəu rəhan nimisiən
əha, ko təsoliən in timis agin. Nimisiən əha rəhan otol məmə nətəmimi okotəfəri motəni-vivi
Uhgin ohni. Kəni nimisiən əha otol məmə nətəmimi okotəfəri motəni-vivi Nəti Uhgin ohni.”
5 Iesu tolkeikei pik Matə mine pian, mine rəhalau kakə Lasiris.

---

‡ **10:25** Jon 8:58 § **10:25** Jon 5:36; 14:11 * **10:26** Jon 6:44 † **10:28** Jon 6:39; Rom 8:35-39 ‡ **10:29** Jon 17:2,6,24 § **10:30** Dut 6:4; Jon 17:21-23 * **10:34** E Sam 82:1-2, Uhgin təmol nəghatiən əuhlin kəti məmə, nətəmi asoli min rəha nətəmimi rəhan, ilah kotəhmen e uhgin min, mətəu-inu in təmitəpin ilah məmə ilah okautəhtul o Uhgin, kəni motakil rəhan nətəmimi min. Kəmotakil nətəmimi lanəha, kəni tol lanəha, kəni təni e lah məmə, “uhgin min.” Mətəu kəsi, məmə ilah kəməsotakiliən suaru əhruahru, kəni Uhgin otərəkin ilah. Inu e fes u Jon 10:34, Iesu in tatos e nəghatiən u kəmətei aupən e Sam, kəni tətəghati kəm nətəmi asoli min rəueiu. † **10:38** Jon 14:10,11,20; 17:21 ‡ **10:41** Jon 1:26-27,30,34 * **11:1** Luk 10:38-42 † **11:2** Jon 12:3 ‡ **11:3** Jon 11:5,36

6 Tol lanəha, nian tətətəu pau məmə Lasiris tatimis, in təmatig mos nian keiu əpəha ikin tətatig ikin.§
7 Kəni uərisig, təni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Pəh kohtəlig=pən min Jutiə.”
8 Mətəu rəhan min nətəmimi kotəni=pən, kəm in məmə, “Iəgətun, rəueiu əmə uəha, nətəmimi asoli rəha Isrel əha ikin əha kəmotəni məmə okotahtimu ik e kəpiel apin. ?Mətəu ik nəkəni məmə onəkitəlig=pən min ikin əha?”
9 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Itəmah nəkotəhrun məmə tueləf auə lənian. Nəmə iətəmimi tətaliuək lənian, ko təsoriniən nəhlkin e kəpiel kəti, mətəu-inu tateruh nati e nəhagəhagiən rəha nəhue niftəni.*
10 Mətəu nəmə in tətaliuək lapin, in təhrun noriniən nəhlkin e kəpiel kəti, mətəu-inu rəhan nəhagəhagiən tikə.”
11 Iesu tinəni rəkis nəghatiən əha, kəni in məni=pən kəm lah məmə, “Kitah kəti u Lasiris, in tətapili. Mətəu iəu oiəkuvən əha ikin məhgi-pəri.”†
12 Kəni rəhan min nətəmimi kotəni=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, nəmə in tətapili, kəni rəhan nimisiən otikə. !In otətəu təuvir min!”
13 E nəghatiən u rəha Iesu, nipətin u məmə Lasiris tinimis rəkis. Mətəu ilah nikilah təhti məmə Lasiris in tətapili əmə.
14 Kəni Iesu təməni=pən vivi məmə, “Lasiris tinimis rəkis.
15 Nian nikik tətəhti itəmah, nikik tagiən məmə iəməsatigiən itimlau min, mətəu-inu nati u, otasiru e təmah məmə onəkotəhatətə lak. Mətəu təuvir məmə pəh kəhuvən moteh in.”
16 Kəni Toməs u, kətauin lan məmə, Mil-Mil, in təni=pən kəm nətəmimi nəuvein min rəha Iesu məmə, “Təuvir, pəh kitah rəfin kəhuvən, məmə kitah rəfin okohmis əmə kitah min.”

Iesu in nəukəti nairpa miniən
e nimisiən

17 Nian Iesu təmietigəm=pən Petəni, kəni təmətəu məmə kəmitənim Lasiris tinos nian kuvət rəkis.
18 Lahuənu u, Petəni, in iuəkir əmə o Jerusiləm, nəmə təhro suaru lan təhmen e kilomitə kisil,
19 kəni nətəm Isrel tepət kəməhuva məmə okoteh Matə mine Meri o nəfəriən nətəligiən rəhalau mətəu-inu kətuətəu tərah o rəhalau kakə təmimis.
20 Kəni nian Matə təmətəu məmə Iesu tətuva, in təməhtul muvən məmə oteruh. Mətəu Meri, in təmətəharəg əmə imə.‡
21 Kəni Matə təməni=pən kəm Iesu məmə, “Iətəmi asoli, nəmə ik nəmətatig u ikinu, ko rəhak kakə təməsimisiən.
22 Mətəu iəu iəkəhrun məmə nati nak onəkətapuəh lan kəm Uhgin, kəni Uhgin otəpanəfinə kəm ik.”
23 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Rəham kakə otəpanəmiəgəh min.”
24 Matə təni məmə, “Əuəh. Iəu iəkəhrun məmə Lasiris otəmanəmiəgəh min e Naunun Nian, iətəm nətəmimi rəfin kəmohmis okotair=pa min.” §
25 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Iəu u, iəu Nəukəti Nair=pa Miniən e Nimisiən, kəni iəu min, iəu Nəukəti Nəmiəgəhiən. Iətəmimi iətəm in otəhatətə lak, nati əpnapin məmə in təmimis, mətəu in otəmiəgəh min.
26 Kəni iətəmi iətəm tətəmiəgəh kəni mətəhatətə lak,* in ko təsimisiən agin nian kəti mine.† ?Nətəhatətə e nəghatiən u rəhak?”
27 Matə təni=pən kəm in məmə, “Əuəh, Iərmənig. Iəu inəhatətə lam, məmə ik Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa. Ik Nəti Uhgin. Ik u inu, aupən kəməni e Nauəuə Rəha Uhgin məmə ik onəpanuva e nəhue niftəni.”

Iesu təmasək

28 Nian Matə tinəni rəkis nəghatiən u, kəni muvən məmə otəni=pən kəm pian Meri tuva. Təmuvən kəni masiuən=pən e matəlgin məmə, “Iəgətun‡ tinuva rəkis. Tolkeikei məmə oteruh ik.”
29 Kəni nian Meri təmətəu nəghatiən u, təməhtul uəhai əmə, matuvən məmə oteruh Iesu.
30 Iesu in təsuvən əhanəhiən lahuənu, in tətəhtul əha ikin Matə təmuvən ikin meh.

---

§ **11:6** Iesu in tolkeikei Meri mine Matə mine Lasiris, tol lanəha in tətəhtahnin məmə Lasiris otaupən mimis, mətəu-inu in otol nəhatətəiən rəhalahal təskasik min nian in otol Lasiris təmiəgəh min e nimisiən. Afin-to fes 14-15. * **11:9** Jon 8:12; 9:5 † **11:11** E nəghatiən rəhalah, “napiliən” nipətin keiu. Kəti məmə napiliən, kəni kəti min məmə nimisiən. Nimisiən rəha nətəm kəutəhatətə e Iesu in təhmen əmə məmə kəmotapili alu əmə mətəu-inu ilah kəmotos nəmiəgəhiən itulin. Jon 3:16; 5:24; 10:28; 11:25-26; 1Təs 4:13-18 ‡ **11:20** Luk 10:38-42 § **11:24** Dan 12:2; Jon 5:28,29; 6:39,40; Uək 24:15 * **11:26** Jon 3:15 † **11:26** Mat 25:46 ‡ **11:28** Jon 13:13

31 Kəni nətəm Isrel min u kəməutəharəg imə ilah Meri, məutəfəri rəhan nətəligiən. Nian
kəmoteruh in təməhtul uəhai əmə matuvən ihluə, kəni ilah kohuərisig lan. Nikilah təhti
məmə tatuvən e suvət, otasək.
32 Meri təmiet=pən u ikin Iesu tətəhtul ikin, kəni nian təmeruh Iesu, in təmasiəulin
məni=pən kəm in məmə, "Iətəmi asoli, nəmə ik nəmətatig u ikinu, kəni ko rəhak kakə
təsimisiən."
33 Nian Iesu təmeruh məmə pətan u mine nətəmimi min u ilah min kəutasək, in təmətəu
tərah pik, nikin təfigəm.
34 Kəni in təmətapuəh o lah məmə, "?Nəmohtənim iə?"

Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, "Iətəmi asoli, va-to meruh."

35 Iesu, nəhu nəhmtin təmaiəh.§
36 Kəni nətəm Isrel min u, ilah kotəni məmə, "Ei, nətəmimi. !In təmolkeikei pik agin suah
u tapirəkis!"
37 Mətəu ilah nəuvein min kotəni məmə, "Suah kəha inəha aupən, təmol vivi iətəm nəhmtin
təpis. ?Kəni təhro məsəniəhuiən Lasiris məmə təsimisiən?"

Iesu təmosmiəgəh min Lasiris

38 Kəni Iesu təmətəu min tərah pik, kəni in təmuvən əpəha e suvət. Ilah kəmohtənim Lasiris
əpəha e nipəg kəpiel kəti, kəni motləfən min kəpiel kəti min motahtipəsig=pən nipəg kəpiel
lan. Inu rəhalah noliən.*
39 Kəni Iesu təni=pən məmə, "Otahuvihin rəkis-to kəpiel."

Kəni Matə u, nəuvini Lasiris, təni=pən kəm Iesu məmə, "!Mətəu iətəmi asoli, in tinəpien
rəkis! Kəmitənim tinos nian kuvət rəkis."
40 Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, "?Təhro? ?Ik ninalu məmə iəməni=pinə rəkis kəm
ik məmə nəmə nəkəhatətə lak kəni onəkeh nəsanəniən asoli mine nepətiən əhagəhag rəha
Uhgin?"
41 Tol lanəha, ilah kəmotahuvihin rəkis kəpiel. Kəni Iesu təməsal-pəri kəni məni məmə,
"Tatə, iəu iətəni tagkiu ohnik mətəu-inu nəmətəu rəkis rəhak nəghatiən.
42 Kəni iəkəhrun məmə e nian rəfin, natətəu iəu. Mətəu iətəni nəghatiən u, o nətəmi min u,
nətəm kautəhtul titəlau lak, məmə ilah okotəhatətə məmə ik nəmahli=pa iəu."†
43 Kəni əmeiko, nian Iesu tinəni rəkis nəghatiən u, in təmauin əfəməh məmə, "!Lasiris,
əhtul miet!" 44 !Kəni Lasiris təməhtul miet mətmətig əmə, napən min u iətəm kəmatu-ərain
nəhlmin mine nəhlkin mine nəhmtin mine lan tətatig əhanəh lan!

Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, "Ohtis rəkis napən min əha, pəh in taliuək."

Nətəmi asoli min rəha Isrel
(Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

45 Nətəm Isrel nətəm kəməhuva o Meri kəni moteh natimnati min u iətəm Iesu təmol, ilah
tepət kəmotəhatətə lan.
46 Mətəu ilah min nəuvein kəməhuvən o Farəsi min, kəni motəni pətigəm kəm lah
natimnati min rəfin iətəm Iesu təmol.
47 Kəni o nati u, Farəsi min u mine pris asoli min ilah kəmotaskəlim nuhapuminiən asoli
kəti rəhalah, kəni ilah kəmotəni kəm lah min məmə, "?Okotəhro lanu? Suah kəha tinatol
nəmtətiən tepət.
48 Nəmə kotəpəh əmə, tatol lanəha, kəni nətəmimi rəfin okotəhatətə lan, kəni nətəm Rom
ilah okəhuva motərəkin Nimə Rəha Uhgin mine nitəni rəhatah, kəni motos rəkis ilau e
nəhlmitah."
49 Kəni ilah kəti u, nərgin u Kaiəfəs, in pris asoli agin e nu əha. Tol lanəha, in təməni məmə,
"Itəmah nəkotəruru agin nati u.
50 ?Təhro itəmah nəsotəhruniən? ?Itəmah nəsotəhruniən məmə təuvir nəuvetin o təmah
məmə iətəmi kətiəh əmə otimis o nətəmimi, tapirəkis məmə kəntri apiəpiə otimis?"‡

§ **11:35** Luk 19:41 * **11:38** Nətəm Isrel e nian əha kəsotitənimiən iətəmimi e niftəni. Ilah kəuteikuas e nipətilah, kəni motəuveg ilah e napən u kəmotol=pən nati pien-pien u tətəpien təuvir (Afin-to Jon 12:7; 19:39-40), konu motəfən e nipəg kəpiel, kəni motahtipəsig=pən nipəg e kəpiel asoli kəti. † **11:42** Jon 3:17 ‡ **11:50** Jon 18:14

51 Nian in tinəni nəghatiən u, in təməsəni aruiən e nətəligiən əmə rəhan. In pris asoli agin e nu əha, kəni in təmaupən məni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgin təməfən kəm in. Kəni in təməni məmə Iesu in otimis o nosmiəgəhiən nətəm Isrel.§
52 Kəni mətəu rəhan nimisiən, səniəmə o nosmiəgəhiən nətəm Isrel əmə, mətəu o nosmiəgəh miniən nenəti Uhgin min nətəm kəutan atiti e nəhue nitəni min, kəni mol ilah kəhuva motol kətiəh əmə.*
53 Tol lanəha, e nian əha, ilah kəmotegəhan lan məmə okotəkeikei motəsal e suaru kəti o nuhamuiən Iesu.
54 Kəni o nati u, Iesu təsaliuək pətigəmiən min ikin min e Jutiə, in təmagim ikinu, muvən əpəha e taun kəti, nərgin u Efraim. Taun u, in iuəkir əmə o ikin təpiə-məpiə ikin. Kəni in mətatig ikin əha, ilah rəhan min nətəmimi.

Nətəmimi kəmautol əpenə-penə
o noliən lafet rəha Pasova

55 Tinatuvən iuəkir o nian rəha lafet kəti rəha nətəm Isrel, nərgin u, lafet rəha Pasova.† Kəni nətəmimi tepət kinautohiet ikin pisin pisin min minəutəhuva Jerusiləm məmə okotol natimnati min məmə ilah okotaruətuəh‡ e nəhmti Uhgin, uərisig ko, kəmanotətuəuin e lafet əha.
56 Kəni nətəmi min əha kinəutəsal e Iesu. Kəni nian kəmotuhapumin e Nimə Rəha Uhgin, kinəutətapuəh-ətapuəh o lah min məmə, "?Kəruru mə Iesu otuva e lafet u, uə kəpə?"
57 Mətəu e nian əha, pris asoli min mine Farəsi min kəmotələhu nəghatiən kəti, məmə nəmə iətəmimi kəti təhrun ikin Iesu tətatig ikin, in otəkeikei muva məni pətigəm kəm lah, pəh soldiə min kəhuvən motaskəlim.

12

Meri təməueiu nəhlki Iesu
e səntə
(Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)

1 Nian sikis əha ikin tətatig əhanəh kəpənan e nian rəha lafet rəha Pasova, kəni Iesu tinitəlig=pa min Petəni, ima Lasiris ikin. Suah u inu, Lasiris Iesu in təmol in təmiəgəh min e nimisiən.
2 Kəni nətəmimi ikinu, kəmotol nauəniən kəti rəha Iesu e nimə rəha Matə. Kəni in tos nauəniən, muva.* Kəni Lasiris min əha ikin e nauəniən əha, ilah Iesu mine, kautəməhli=pən məutauən.†
3 Kəni Meri təmos səntə kəti təməri e nilosi nati, muva. Səntə u, kəmol e noki nard.‡ Səntə əha, nəmiəvin təuvir, kəni nəhmtin tiəkis. Kəni in təməueiu nəhlki Iesu e səntə u, kəni mafəl e nəuanun. Nəmiəvi səntə u, təməriauəh rəfin e nipəgnəuan nimə.§
4 Mətəu iətəmimi kəti rəha Iesu, nərgin u Jutəs Iskariot, suah u inu uərisig lanko təpanegəhan=pən e Iesu e nəhlmi rəhan tikimir min, in təmahi ohni. In təməni məmə,
5 "?Ik nəkəruru noliən səlim e səntə u, mos məni lan, kəni məfən kəm nanrah min? Səntə, in təhmen e məni u, tri-hanrit tənariəs."*
6 In təməni lanəha, mətəu səniəmə in tatol nati agin e nanrah min, mətəu in təməni əmə, mətəu-inu in iakləh. In tatos kətim rəha məni rəhalah, kəni nian nəuvein, in tətakləh lan.
7 Mətəu Iesu təni məmə, "Upəh-to pətan u. Sərəkiniən rəhan nətəligiən. In təmətələhu vivi səntə u, məmə otəueiu nipətik, o nian əha iətəm okitənim iəu lan.†

---

§ **11:51** Kaiəfəs tolkeikei məmə okuhamu Iesu mətəu-inu təsolkeikeiən məmə nətəm Rom okotərəkin kəntri rəha nətəm Isrel. Mətəu, in təmətəni aupən nati kəti iətəm otuva mol nipəhriəniən lan. Uhgin təməfən nəghatiən u kəm in e nohlin məmə otəni pətigəm mətəu-inu in Pris Asoli rəhan. Mətəu in təruru nati əha in tətəni. Rəhan nəghatiən, nipətin tətəgətun məmə Iesu otəkeikei mimis məmə Uhgin otəsoliən nalpiniən kəm rəhan nətəmimi o rəhalah təfagə tərah min. Nipəhriəniən agin məmə nətəmi asoli rəha Isrel kəmotolkeikei məmə kotoh Iesu, nati əpnapin in təmatol natimnati min təuvir tepət. Nikilah təhti məmə məta otəmki nətəmimi min nəuvein motəluagin ilah nətəm Rom, mətəu ko kəsotoliən win. Kəni nəmə nati u otol lanu, kəni okəmki iahu ilah, kəsəhuvaiən məmə nətəmi asoli rəha Isrel. Nian Iesu təmimis rəkis nu 30 rəkis, nəluaginiən kəti təməhtul kəni nətəm Rom kəmotol win, kəmotərəkin tepət kəni motohamu nətəmimi tausin tepət, kəni motol nətəmimi tausin tepət min kəhuva mol slef e lah kəni kəmki ilah kagim. * **11:52** Aes 49:6; Jon 10:16 † **11:55** Eks 12:13,23,27 ‡ **11:55** Okotaruətuəh, nipətin u, məmə ilah okotafəl vivi ilah min, mətəu-inu ilah kotəhrun məmə ilah kotamikmik e nəhmti Uhgin. * **12:2** Luk 10:38-42 † **12:2** Nipəhriəniən məmə ilah kəsotəharəgiən motauən. Mətəu e noliən rəhalah e nian əha, ilah kotapili mautisin=pən nəunəlmilah e tepil, məutauən. ‡ **12:3** Nard in nati kəti nəmiəvin tətəpien vivi, təhmen e nigipisi. § **12:3** Mak 14:3 * **12:5** "Tənariəs," inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tri-hanrit tənariəs təhmen e tri-hanrit tausin vatu. † **12:7** Afin-to futnot e Jon 11:38 iətəm tətəghati e noliən rəha nitənimiən itəmi.

8 Nanrah min, nian rəfin itəmah min ilah nəutatig.‡ Mətəu iəu, ko iəsatigiən nian rəfin
kitah min itəmah."

Pris asoli min kəməutəsal min e suaru o nohamuiən Lasiris

9 Kəni nian nimənin nətəm Jutiə kəmotətəu məmə Iesu tətatig lahuənu Petəni, kəni ilah
kinəhuvən ikin. Kəsəhuvaiən əmə məmə okoteh Iesu, mətəu ilah kəməhuva min məmə
okoteh-to Lasiris u təmimis, kəni Iesu tol min təmiəgəh.§
10 Kəni əmeiko, pris asoli min, kəmotegəhan lan min məmə okəkeikei kohamu min Lasiris,
11 mətəu-inu nian nətəm Isrel tepət kəmoteruh Lasiris təməmiəgəh min, kəni ilah
kəmotəhatətə e Iesu, kəni minautəpəh rəhalah nətəmimi asoli min.

Iesu təmuva Jerusiləm
matol əpu in məmə in kig
(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

12 Kəməni lauig lan, nimənin nətəmimi nətəm kəməhuva Jerusiləm məmə okotol lafet rəha
Pasova, kəmotətəu məmə Iesu tətaliuək minatuvən e taun.
13 Kəni tol lanəha, ilah kəmohiet e taun u, mautəmki nati kəti təhmen e nimali nəmil*
mautəhuvən məmə okoteruh Iesu. Kəni məutagət əfəməh mautəni məmə,
"!Hosanə!†
!Iərmənig Uhgin tətatig ilau suah u iətəm tətuva e nərgin!
!Iərmənig Uhgin tətatig ilau Kig u rəha nətəm Isrel!"‡
14 Kəni Iesu təmeruh nəti togki§ kəti, kəni tasuə lan maliuək matuvən. Natimnati min u,
Nauəuə Rəha Uhgin tinəni rəkis məmə,
15 "Nətəm Jerusiləm,* Itəmah sotəginiən.
!Oteruh-to! !Kig rəhatəmah tətuva,
in tətasuə e nəti togki maliuək mətuva, mətuva!"†
16 E nian əha, nətəmimi rəha Iesu ilah kotəruru nipəti nati u. Mətəu uərisig, nian Iesu
tinəmiəgəh min e nimisiən, kəni Uhgin tinol əpu rəkis nepətiən rəha Iesu, kəni nikilah
təpanəhti məmə aupən, kəmətei rəkis nəghatiən lan e Nauəuə Rəha Uhgin, konu nətəmimi
kinotol nəghatiən min əha, tinuva minol nipəhriəniən lan.
17 E nian Iesu təmauin e Lasiris, kəni Lasiris tiet e nipəg kəpiel məmiəgəh min, nimənin
nətəmimi tepət ilah Iesu e ikin əha e nian əha. Kəni ilah kəməutanus natimnati u in təmol.
18 Tol lanəha, nətəmimi tepət kəməhuva məmə okoteruh Iesu, mətəu-inu kəmotətəu məmə
in təmol nəmtətiən əha.
19 Kəni Farəsi min kinautəni-əni kəm lah min məmə, "!Oteruh-to, ko kitah kəsotol aginiən
nati kəti. Rəueiu əha, nətəmimi rəfin e nəhue niftəni kinautəhuərisig lan!"

Nətəm Kris nəuvein kəmotolkeikei məmə okoteruh Iesu

20 Kəni nian nətəmimi kəməhuvən Jerusiləm məmə okotəfaki e nian rəha lafet u, kəni
nətəm Kris nəuvein min əha ikin ilah min, kəmautəfaki.
21 Nətəm Kris min u kəməhuva moteh Filip. Filip in iətəm Petsaitə əpəha Kaləli.‡ Kəni ilah
kəmotəni=pən kəm in məmə, "Iətəmi asoli, iəkotolkeikei məmə iəkoteruh Iesu."
22 Kəni Filip təhtul muvən məni=pən kəm Antiru, kəni ilau kəmian muəni=pən kəm Iesu.
23 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Rəueiu əha, Nəti Iətəmimi, rəhan nian tinuva
rəkis, məmə Uhgin otol əpu rəhan nepətiən.
24 Nipəhriəniən agin u iətəni kəm təmah məmə, iətəmimi otəkeikei mitənim nikiti nati e
niftəni keruh məmə timis. Nəmə təsimisiən, ko təseviəiən kəni məsəuəiən. Mətəu nəmə otimis,
kəni otəuə e nəuan tepət.§*

---

‡ **12:8** Dut 15:11 § **12:9** Jon 11:43,44 * **12:13** Nimali nəmil u in nəmtətiən rəha niftəni rəhalah məmə ilah kəmotol win e tikimir min rəha nətəm Isrel. Ilah kəmautəfəri nimali nəmil mətəu-inu nikilah təhti məmə Iesu in Kristo, kəni in tinuva məmə otəmki rəkis ilah e narmənigiən rəha nətəm Rom. † **12:13** "Hosanə," nipətin əhruahru məmə, "Asiru, Uhgin, osmiəgəh itimah," mətəu e nian rəha Iesu, nəghatiən u, ilah kəməutəuhlin məmə nipətin məmə, "Əni-vivi Uhgin!" Fes u ilah kəutəni təmsipən e Sam 118:25-26. ‡ **12:13** Jon 1:49 § **12:14** Togki in nati miəgəh kəti təhmen e əhos əkəku, in nəhmtin teiuaiu əmə e əhos. * **12:15** Nəghatiən əhruahru ikinu tətəni "Nətəm Saion." Saion u, in nərgi Jerusiləm kəti min. Kəmauin e Jerusiləm məmə Saion, mətəu-inu nərgin əha rəha nitəuət kəti iətəm kəmuvləkin-pəri taun lan. † **12:15** Sek 9:9 ‡ **12:21** Jon 1:43-44 § **12:24** Iesu in tətəghati aru lan u ikinu, məmə otəkeikei mimis, kəni nəua nimisiən rəhan məmə nətəmimi tepət okotos nəmiəgəhiən vi nian Uhgin tosmiəgəh ilah. In təmətəghati min e rəhan min nətəmimi. Rəhatah nəmiəgəhiən əuas e təfagə tərah otəkeikei mimis, kəni ko kotəhrun noliən nəuatah vi min tepət. * **12:24** 1Kor 15:36

25 Kəni tol lanu, iətəmi nikin tətəhti pik rəhan nəmiəgəhiən e nəhue niftəni u, in
otəmkarəpən lan. Mətəu iətəmi iətəm nikin təsəhti pikiən lanəha rəhan nəmiəgəhiən e nəhue
niftəni u, in otaskəlim vivi nəmiəgəhiən rəhan o nəmiəgəhiən itulin.†
26 Iətəmi tolkeikei məmə otol uək rəhak, in otəkeikei muərisig lak,‡ kəni nəmə ikin
pəhruvən iəu iəkatig ikin, kəni in min, in otatig ikin.§ Kəni iətəmi tatol uək rəhak, Tatə Uhgin
otisiai in."

Iesu təməghati
e nimisiən rəhan

27 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Rəueiu əha, nikik tətahmə pik.* ?Oiəkəhrol lanu?
Ko iəsəniən məmə, 'Tatə, oh rəkis nahməiən iətəm tətuva ohniəu.' Nati u inu, iəu iəmuva
ohni.
28 Tatə, ik əfəri aru nərgəm."
Kəni əmeiko, rəueiu agin ilah kəmotətəu nəuia iətəmi kəti təmsipəri=pən e neai tətəni
məmə, "Iəu inəfəri rəkis nərgək, kəni rəueiu əha, oiəkəfəri min."
29 Kəni nətəmimi nətəm kəməutəhtul iuəkir ohni kəmotətəu nəuia iətəmi əha, kəni ilah
nəuvein kotəni məmə, "!Nətəmimi! ?Nati nak u? ?Kaluəluə kəti, uə?" Mətəu nəuvein kotəni
məmə, "Agelo kəti əha tətəghati kəm in."
30 Mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmə, "Nəuia iətəmi u, təməsuvaiən məmə iəu iəkətəu.
Mətəu təmuva məmə itəmah onəkotətəu.†
31 Rəueiu əha tinol nian iətəm Uhgin otakil noliən rəha nətəmimi e nəhue niftəni. Rəueiu
əha, in otoh iahu nəsanəniən rəha Setən,‡ iərmənig rəha nəhue niftəni u.§
32 Nian kətəfəri iəu ilis,* kəni ko iəu oiəkiuvi=pa nətəmimi rəfin kəhuva ohniəu."†
33 E nəghatiən u, in tinuahpik e nimisiən rəhan məmə otəhro lanu mimis.‡
34 Kəni nətəmimi kəmotəni=pən kəm in motəni məmə, "Itimah iəmotətəu rəkis e Lou
rəhatah, məmə nian Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa tuva, in otətatig itulin əmə,
mətuvən əmə lanko naunun tikə.§ ?Təhro ik nətəni məmə nətəmimi okotəkeikei motəfəri
Nəti Iətəmimi?* ?Mətəu Nəti Iətəmimi u, in pəh?"
35 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Nəhagəhagiən u, tətatig o təmah o nian əkəku
əmə. Kəni nian nəhagəhagiən u, tətatig o təmah, itəmah nəkotəkeikei motaliuək lan. Nəmə
kəpə, kəni napinəpuiən otətəuarus itəmah. Kəni iətəmimi iətəm tətaliuək e napinəpuiən, in
təruru ikin in tatuvən ikin.
36 Nian nəhagəhagiən u tətatig əhanəh o təmah, itəmah nəkotəkeikei motəhatətə e
nəhagəhagiən u məmə itəmah nəkəhuva nenəti nəhagəhagiən."†

Nətəm Isrel ilah kəməsotəhatətəiən e Iesu

Nian Iesu təməni rəkis nəghatiən u kəm lah, kəni magim məpəh ilah muvən mətəhluaig.
37 Nati əpnapin məmə in tinol rəkis nəmtətiən tepət e nəhmti nətəm Isrel, mətəu ilah
kəsotəhatətəiən lan.
38 Iəni rəha Uhgin u Aiseə, təmaupən mətəghati e rəhalah noliən. Kəni nati u təmuva məmə
otol nəghatiən rəhan tuva mol nipəhriəniən lan. In təməni məmə,
"?Iərmənig, pəh otəhatətə e nəghatiən rəhatimah, uə kətiəh əmə mine?
?Iəutəni pətigəm, kəni pəh otəhatətə lan, uə kətiəh əmə mine?
?Kəni Iərmənig otol əpu kəm pəh nahgin iətəm təsanən pik o nosmiəgəhiən?"‡
39 Konu ilah kotəruru nəhatətəiən lan mətəu-inu təhmen=pən əmə məmə Aiseə təməni
pətigəm min aupən məmə,
40 "In təmol ilah məmə nəhmtilah otəpis.
Nəmə təsəpisiən, kəni ilah okoteruh nati kəni motəhrun.
Kəni in tinahtipəsig rəkis e nikilah.

---

† **12:25** Mat 10:39; 16:25; Mak 8:34-38; Luk 14:26; 17:33; 2Kor 5:14-15 ‡ **12:26** Mat 10:38; Luk 14:27 § **12:26** Jon 14:3; 17:24 * **12:27** Mat 26:38,39; Jon 11:33,38; 13:21 † **12:30** Eks 19:9; Jon 11:42 ‡ **12:31** Nati əpnapin məmə nimisiən rəha Iesu təmol məmə nəmə təhro Setən təmol win, mətəu nipəhriəniən məmə in təsoliən win. Afin-to Luk 10:18; Hip 2:14-15; 1Jon 4:4; Nəh 12:8-9. § **12:31** Mat 4:8-9; Jon 14:30; 16:11; 2Kor 4:4; Efəs 2:2; 6:12 * **12:32** E nauəuə rəha Jon, tətəghati e nəghatiən u "kinatləfəri rəkis iəu ilis" nian tepət. Kəni in nipətin keiu. Nian tətəni "kinatləfəri rəkis iəu ilis," nipətin kəti in tətəghati e nimisiən rəha Iesu e nigi kəməluau. Eruh min e Namba 21:4-9 tətəghati e aiən sineik. Kəni nipətin kəti min, e nigi kəməluau əha, in tətəgətun nəuvirian asoli min nepətian asoli rəha Iesu. † **12:32** Jon 3:14; 6:44; 7:39; 8:28 ‡ **12:33** Fil 2:8-9; 1Tim 3:16; Hip 1:3 § **12:34** Nətəmimi nikilah tətəhti fes min əha, təhmen e 2Saml 7:16; Sam 72:17; 89:4,35-37; 110:1,4, Aes 9:7; Esik 37:25; Dan 7:14. Nikilah təsəhtiən fes min iətəm kəutəni məmə Kristo in otaupən mimis. * **12:34** "əfəri" — Afin-to futnot əpəha Jon 3:14. † **12:36** Mat 5:14; Efəs 5:8-9; 1Təs 5:5 ‡ **12:38** Aes 53:1; Rom 10:16

Nəmə təsoliən, kəni ilah okoteinatig kəni motəhrun nəuhliniən nətəligiən rəhalah, kəni motəhatətə lak, iəkol nəmiəgəhiən rəhalah, otuvi min.”§*

41 Iəni rəha Uhgin, Aiseə u aupən, təməni lanu lan mətəu-inu in təmeruh nepətiən əhagəhag rəha Iesu, kəni tol lanəha, in tətəghati lan.†

42 Kəni mətəu, nətəmi asoli min tepət nəuvetin, ilah min kəmotəhatətə e Iesu. Mətəu ilah kəutəgin e nəni pətigəmiən məmə ilah kəmotəhatətə lan, mətəu-inu kəutəgin e Farəsi min məmə məta kotahli pətigəm ilah e nimə rəha nuhapuminiən,

43 mətəu-inu nətəmi asoli min u, ilah kotolkeikei pik məmə nətəmimi okotəni-vivi ilah, tapirəkis məmə Uhgin nikin, otagiən o lah.

Nəghatiən rəha Iesu təhrun nakiliən noliən rəha nətəmimi

44 Kəni Iesu təmagət əfəməh məmə, “Iətəmimi iətəm tətəhatətə lak, səniəmə tətəhatətə pisin əmə lak, mətəu tətəhatətə min e Uhgin iətəm təmahli=pa iəu.

45 Kəni iətəmimi u iətəm təmeruh iəu, səniəmə təmeruh əmə iəu. In təmeruh min Uhgin u təmahli=pa iəu.‡

46 Iəu u nəhagəhagiən.§ Iəmuva e nəhue niftəni u, məmə iətəmimi iətəm otəhatətə lak, otəsatigiən e napinəpuiən.

47 Iətəmimi iətəm tətətəu rəhak nəghatiən, məsoliən, ko iəu iəsəni pətigəmiən rəhan nalpiniən, mətəu-inu iəməsuvaiən e nəhue niftəni u məmə iəkəni pətigəm nalpiniən rəha nətəmimi. Mətəu iəmuva məmə iəkosmiəgəh ilah.*

48 Mətəu iətəmimi iətəm tətəuhlin=pa nəmtahn kəm iəu, məsosiən rəhak nəghatiən, nati kəti əha ikin tətatig məmə in otəni pətigəm rəhan nalpiniən. E Naunun Nian, nəghatiən min u rəhak, ilah okotəni pətigəm nalpiniən rəhan.†

49 Tol lanəha mətəu-inu nəghatiən min u, səniəmə rəhak pisin əmə, mətəu Tatə Uhgin u təmahli=pa iəu, kəni in təməni məmə iəkəkeikei muvən məni lanəha, kəni məghati lanəha.‡

50 Kəni iəu inəhrun rəkis məmə nəghatiən min u, iətəm in təməni=pa kəm iəu, nəmiəgəhiən itulin tətatig lan. Kəni tol lanəha, nəghatiən min u iətəni ilah, Tatə Uhgin təməni=pa kəni məgətun iəu lan, məmə iəkəni.”

13

Iesu təməueiu
nəhlki rəhan min nətəmimi

1 Tinuva mətəuarus nian nətəm Isrel kotol lafet lan, lafet rəha Pasova, kəni Iesu tinəhrun məmə rəhan nian tinuva rəkis məmə otəpəh nəhue niftəni u, muvən meruh Tatə Uhgin.* Nian rəfin in təmatolkeikei pik rəhan nətəmimi u kəutatig e nəhue niftəni, kəni mətəu rəueiu in tətəgətun əsas rəhan nolkeikeiən kəm lah muvən mətəuarus naunun nian rəhan.

2 Tinəhnaiuv, Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməutauən, kəni Setən tinəfən rəkis nətəligiən e niki Jutəs Iskariot, nəti Saimon, məmə in otətuati e Iesu tuvən e nəhlmi rəhan tikimir min.

3 Iesu təməhrun məmə Tatə Uhgin təmələhu=pən rəkis natimnati rəfin u e nəhlmin,† kəni tinəhrun min məmə in təmsipən e Uhgin, kəni in otəpanitəlig=pən min o Uhgin.

4 Tol lanəha, in təməhtul, kəni məpeg rəkis rəhan sot asoli, kəni matu in e tauil kəti.

5 Kəni mələs pesin kəti, mətu=pən nəhu lan, kəni əmeiko mətuəuin mətəueiu nəhlki rəhan min nətəmimi, kəni mətafəl e tauil, tauil u iətəm in tətətəuti lan.

6 Təmol lanəha muvən e Saimon Pitə, kəni Pitə təni=pən kəm in məmə, “?Iərmənig, təhro? Təsəuviriən məmə ik onəkəueiu nəhlkək.”

7 Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, “Rəueiu ik nəkəruru nipəti nati u iəu iatol, mətəu uərisig nəpanəhrun nipətin.”

8 Kəni Pitə təni=pən in məmə, “Onəkəpəh agin nafəliən nəhlkək.”

Mətəu Iesu təni məmə, “Nəmə iəsəueiuiən nəhlkəm, kəni ko ik nəsuvaiən mol rəhak iətəmimi.”

9 Kəni Saimon Pitə təməni=pən kəm in məmə, “Iərmənig, nəmə tol lanəha, kəni onəsəueiu əməiən nəhlkək, mətəu əueiu min nəhlmək mine rəhk-kapə!”

10 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “! Kəpə! Iətəmimi u tinaig rəkis, in tinəruən rəkis, tinəhmen. Təuvir əmə məmə okəsəueiu miniən nipətin; mətəu iəu oiəkəkeikei məueiu min əmə nəhlkin. Itəmah ninotəruən rəkis. Mətəu səniəmə itəmah rəfin agin.”‡

---

§ **12:40** Nətəmimi ilah kinotəni rəkis məmə okəsotəhatətəiən, kəni Uhgin təhlman e lah lanəha. Eruh min to Mat 13:13-15; Uək 28:26-27; Rom 11:8. * **12:40** Aes 6:10 † **12:41** Aes 6:1-4 ‡ **12:45** Jon 14:8-9 § **12:46** Jon 1:4 * **12:47** Jon 3:17 † **12:48** Jon 5:45 ‡ **12:49** Jon 14:31 * **13:1** Jon 16:28 † **13:3** Mat 28:18 ‡ **13:10** Jon 13:18

11 Iesu tinəhrun rəkis məmə ilah pəh u otegəhan=pən lan e nəhlmi rəhan min tikimir min.
Tol lanəha, kəni in təni məmə, “Səniəmə itəmah rəfin agin.”
12 Nian Iesu tinəueiu rəkis nəhlki rəhan min nətəmimi, kəni muvən min e rəhan napən,
kəni muvən məharəg e nimein e tepil. Kəni əmeiko mətapuəh o lah məmə, “? Itəmah
nəkotəhrun nipəti nati u iəmol rəueiu agin e təmah?
13 Itəmah nəutauin lak məmə Nəgətun mine Iərmənig, kəni təhruahru əmə lanko, mətəu-
inu nipəhriəniən məmə iəu u, rəhatəmah Nəgətun mine rəhatəmah Iərmənig.
14 “Mətəu-inu iəu, iəu u rəhatəmah Iərmənig mine iəu Iəgətun rəhatəmah, konu iəu
iəkəueiu nəhlkitəmah, konu itəmah min, onəkotəueiu nəhlkitəmah min.§
15 Iəu iəmol məgətun itəmah lan, məmə itəmah onəkotol kəm təmah min.*
16 Nipəhriəniən agin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, ioluək kəti, in təsapirəkisiən rəhan
iətəmi asoli, konu iahli=pən in təsapirəkisiən iətəm tətahli.
17 Rəueiu əha, itəmah nəkotəhrun vivi natimnati min u. Kəni o nati u, nəmə onautol lanu,
kəni itəmah onəkotos nəuviriən o Uhgin.†
18 “Iəu iəsəniən itəmah rəfin.‡ Iəkəhrun vivi itəmah min u nətəm iəu iəmitəpin itəmah.§
Mətəu nəghatiən u rəha Nauəuə Rəha Uhgin, otəkeikei muva mol nipəhriəniən lan.
Nəghatiən u tətəni məmə, ‘Iətəmimi u, aupən itimlau iəmatuauən pəti e pilet kətiəh, mətəu
rəueiu, in tinəuhlin rəhan nətəligiən, minətələhu nəghatiən tərah ohniəu.’*
19 “Iəu iətəni pətigəm natimnati min u kəm təmah u rəueiu, nian okəsol əhanəhiən. Mətəu
nian okatol, kəni itəmah onəkotəhatətə lak, məmə Iəu U Inu.†
20 Nipəhriəniən agin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, iətəmimi pəh iətəm tatos iətəmi u
iətahli=pinə, kəni nikin tagiən ohni, təhmen=pən əmə məmə in tatos min iəu, kəni nikin
tagiən ohniəu. Konu iətəmimi iətəm tatos vivi iəu, kəni nikin tagiən ohniəu, təhmen=pən
əmə məmə in tatos vivi min rəhak Tatə, kəni nikin tagiən ohni.”‡

Iesu təməni pətigəm məmə Jutəs in otegəhanpən lan
e nəhlmi tikimir min
(Mat 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

21 Nian Iesu tinəni pətigəm rəkis nəghatiən əha, kəni nikin təməfigəm pik, kəni in təni
məmə, “Nipəhriəniən agin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, itəmah kəti u ikinu otegəhan=pən
lak e nəhlmi tikimir min rəhak.”
22 Kəni rəhan min nətəmimi kəmotəsal=pən moteruh ilah min, minotəruru agin məmə in
tətəni pəh.
23 Kəni ilah kəti u iətəm Iesu in tolkeikei pik,§ in tətəməhli* iuəkir əmə o Iesu.
24 Kəni Saimon Pitə, in təmasiuən=pən kəm in məmə, “Ətapuəh-to ohni, məmə iətəmimi pəh
kəha in tətəni.”
25 Kəni suah kəha təmiəu-iəu muva iuəkir o Iesu, kəni mətapuəh ohni məmə, “?Iərmənig,
pəh u nətəni?”
26 Kəni Iesu təni məmə, “Iəu iəkəmkəris piret nəuvetin, konu məuveri=pən e sup, kəni
məfən kəm in, konu suah u, inko.” Kəni əmeiko, in təməmkəris piret kəti, məuveri=pən e
sup, kəni məfən kəm Jutəs, nəti Saimon Iskariot.
27 Kəni Jutəs təmos piret u. Kəni rəueiu agin, Setən† tinəuveg rəhan nətəligiən.
Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nati u nəkəmə natol, uvən uəhai əmə mol.”‡
28 Nətəmimi min u rəha Iesu nətəm kautəməhli titəlau e tepil məutauən, ilah kəsotəhruniən
məmə Iesu təməni=pən nəghatiən u kəm in o nak.
29 Jutəs in tətaharu kətim rəha məni rəhalah, kəni ilah nəuvein nikilah təhti məmə Iesu
təməni=pən kəm in məmə otuvən mos nəhmtin nauəniən nəuvein niglah o lafet, uə nəmə
təhro tatuvən otəfən məni kəti kəm nanrah min.§
30 Kəni nian Jutəs təmos rəkis piret u, təməhtul miet uəhai əmə. Kəni tinapinəpu rəkis.*

Iesu təməni nəghatiən vi kəti
məmə okotol

---

§ **13:14** 1Pitə 5:5 * **13:15** Iesu təmol uək rəha slef, kəni molkeikei məmə okotol uək rəha slef kəm kitah min nəuvein. Suaru min tepət o nasiruiən e kitah min nəuvein lanəha. † **13:17** Mat 7:24,25; Luk 11:28; Jem 1:25 ‡ **13:18** Jon 13:10 § **13:18** Jon 15:16 * **13:18** Sam 41:9 † **13:19** “Iəu u inu” — Afin-to futnot e Jon 8:24. ‡ **13:20** Mat 10:40; Jon 17:18 § **13:23** Iətəmimi iətəm nauəuə u tətəni, in Jon u iətəm tətəməhli iuəkir o Iesu e tepil. In u, iətəm Iesu tolkeikei pik, mətəu in təmətei nauəuə u, kəni məsəniən nərgin. * **13:23** E noliən rəhalah e nian əha, ilah kəutəməhli lanəha məutauən. † **13:27** Setən — Afin-to e tiksinəri. ‡ **13:27** Luk 22:3 § **13:29** Jon 12:5-6 * **13:30** Tinapinəpu mətəu-inu lapin, mətəu tinapinəpu min e niki nətəmimi. E Luk 22:53, Iesu təməni kəm pris asoli min, mine nətəmi asoli rəha soldiə min, mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel məmə, “Mətəu rəueiu əha, in nian əhruahru rəhatəmah, kəni nəsanəniən rəha napinəpuiən in tətarmənig.”

31 Nian Jutəs tiniet rəkis, kəni Iesu təni məmə, “Rəueiu əha, Uhgin tinatəfəri nərgi Nəti
Iətəmimi,† kəni Nəti Iətəmimi tinatəfəri nərgi Uhgin.
32 Mətəu nian Nəti Iətəmimi tinol əpu rəkis nepətiən rəha Uhgin, kəni Uhgin aru əmə in otol
əpu min nepətiən rəha Nəti Iətəmimi. Kəni in otol əmə uəha rəueiu əmə.‡
33 “Nenətik min, ko iəsatigian tuvəh kitah min itəmah. Kəni itəmah onəmanotəsal lak,
mətəu iəu iətəni min nəghatiən kətiəh əmə kəm təmah u rəueiu, iətəm iəməni=pən kəm nətəmi
asoli min rəha Isrel aupən. Iətəni=pinə kəm təmah məmə, ikin əha iatuvən ikin, itəmah
nəkotəruru nuvəniən ikin.§
34 “Iəu iətəni=pinə nəghatiən vi kəti kəm təmah məmə nəkotəkeikei mautol.* Itəmah
nəkotəkeikei motolkeikei itəmah min.† Iəu iəmolkeikei itəmah, kəni itəmah nəkotəkeikei
motolkeikei itəmah min təhmen əmə lanəha.‡
35 Kəni nəmə nəkolkeikei lanu itəmah min, kəni nətəmimi rəfin okotəhrun məmə itəmah
rəhak min nətəmimi.”§

Iesu təməni pətigəm məmə Pitə otəpanəni məmə
in təruru Iesu
(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

36 Kəni Saimon Pitə tətapuəh ohni məmə, “?Iərmənig, ik onəkuvən iə?”
Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Ikin əha iəu iatuvən ikin, ik nəkəruru nitəu=paiən iəu
rəueiu, mətəu uərisig ko, onəpanuva.”*
37 Kəni Pitə tətapuəh ohni məmə, “?Iərmənig, oiəsitəu-pəniən ik u rəueiu o nak? Iəu, nikik
tagiən əmə məmə iəkimis ohnik.”
38 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “?Ik nəkəmə nikim tagiən əmə məmə onəkimis ohniəu?
Nipəhriəniən agin u iətəni kəm ik məmə, mənig otəsəkakə əhanəhiən, kəni ik onəkəni mau
kisil məmə nəkəruru iəu.”†

14

Iesu in suaru o nuvəniən o Tatə Uhgin
1 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nikitəmah təsahməiən. Itəmah nəkotəkeikei
motəhatətə e Uhgin,* kəni motəhatətə min lak.
2 E nimə rəha Tatə rəhak, nəuan tepət əha ikin. Nəghatiən u in nipəhriəniən. Nəmə
təsoliən lanəha, ko inəni=pinə rəkis kəm təmah. Rəueiu əha, iəu iatuvən, iəkol əpenə-penə
rəhatəmah.†
3 Kəni mətəu-inu iəkuvən mol əpenə-penə o təmah, kəni iəu oiəpanitəlig=pa min mos itəmah
nəkəhuva motatig kitah min iəu,‡ məmə itəmah onəkotatig ikinu iətəm iəu min iətatig ikin.§
4 Ikin əha iatuvən ikin, itəmah ninotəhrun rəkis suaru rəhan.”
5 Mətəu Toməs təni=pən kəm in məmə, “Iərmənig, itimah iəkotəruru ikin ko natuvən ikin.
?Iəkotəhro lanu lan motəhrun suaru tatuvən ikin əha?”
6 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Iəu u,* Suaru ohni.† Kəni iəu u, Nəukəti Nipəhriəniən,‡
kəni iəu u, Nəukəti Nəmiəgəhiən.§ Iətəmimi kəti ko təsuvəniən o rəhak Tatə nəmə iəu iəsosiən
in muvən.*
7 Nəmə nəmotəhrun iəu, kəni nəmotəhrun min rəhak Tatə.† Kəni tol lanəha, tətuəuin
rəueiu, ninotəhrun rəkis in, kəni minoteruh.”
8 Kəni Filip təni=pən kəm in məmə, “Iərmənig, əui, əgətun-to Tatə Uhgin e timah. Nati əmə
u inu, itimah iəkotolkeikei.”‡
9 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Filip, iəu iəmatig təfəməh kitah min itəmah. Mətəu ik
nəkəruru əhanəh iəu. Iətəmimi iətəm tateruh iəu, in tateruh Tatə Uhgin.§ Təhro ik nətəni
məmə, ‘Əui, əgətun Tatə Uhgin kəm timah?’*
10 ?Ik nəsəhatətəian məmə iətatig e Tatə Uhgin, konu Tatə Uhgin tətatig lak?† Nəghatiən min
u iəkatəni kəm təmah, səniəmə rəhak əmə. Tatə Uhgin u, nian rəfin, tətatig lak, inu in tatol
rəhan min u uək.

---

† **13:31** Jon 12:23 ‡ **13:32** Jon 17:1-5 § **13:33** Jon 7:33-34 * **13:34** Jon 15:12; 1Jon 2:7-11; 3:11 † **13:34** Lev 19:18; 1Təs 4:9; 1Pitə 1:22 ‡ **13:34** Efəs 5:1-2; 1Jon 4:10-11 § **13:35** 1Jon 3:14; 4:20 * **13:36** Jon 14:2 † **13:38** Jon 18:27 * **14:1** Sam 4:5 † **14:2** Hip 11:16 ‡ **14:3** 1Təs 4:16-17; 2Kor 5:8; Fil 1:23 § **14:3** Jon 12:26 * **14:6** Jon 6:35 † **14:6** Jon 10:9; Hip 10:20 ‡ **14:6** Jon 1:14 § **14:6** Jon 1:4 * **14:6** Uək 4:12 † **14:7** Jon 1:18; 1Jon 2:23 ‡ **14:8** Eks 33:18 § **14:9** Aes 9:6; Jon 1:14; 12:45; 2Kor 4:4; Fil 2:6; Kol 1:15; Hip 1:3 * **14:9** Jon 1:18; 10:30; 12:44-45; 13:20 † **14:10** Jon 14:20; 10:38; 17:21

11 Itəmah onəkotəkeikei motəhatətə lak nian iəu iətəni məmə iətatig e Tatə Uhgin, konu
Tatə Uhgin tətatig lak. Mətəu nəmə kəpə, təuvir məmə nəkotəhatətə lak o nəfigəmiən rəha
uək asoli min iətəm iəmatol.‡
12 Nipəhriəniən agin u iətəni kəm təmah məmə, iətəmimi iətəm tətəhatətə lak, in otol noliən
uək min u iətəm iəu iəmatol.§ Əuəh, in otol noliən uək təri təhmin min tapirəkis uək min u
iətəm iəu iəmol, mətəu-inko iəu oiəkatuvən o Tatə Uhgin.
13 Iəu Nətin, kəni nəmə nəkoteasiə e nati kəti e nərgək, nati əpnapin nəmə nəkoteasiə e nati
nak, iəu iəpanol,* məmə uək u rəha Nətin otəfəri nərgi Tatə Uhgin.
14 Kəni nəmə onəkoteasiə e nati kəti ohniəu, e nərgək, kəni iəu iəkol."

Iesu təməni məmə
Narmin Rəha Uhgin otuva

15 Kəni Iesu təməghati əhanəh matuvən, mətəni məmə, "Nəmə itəmah nəkotolkeikei iəu,
konu itəmah onəkotol nəghatiən rəhak.†
16 Kəni iəu, oiəkeasiə e Tatə Uhgin məmə in otahli=pa Iasiru‡ kəti min o təmah. Kəni in
otətatig itulin itəmah min.
17 Suah u inu, in Narmin rəha Nipəhriəniən.§ Nətəmimi rəha nəhue niftəni u, ko kəsotosiən
in e nikilah,* mətəu-inu ilah kəsoteruhiən in, motəruru in. Mətəu itəmah, nəkotəhrun in,
mətəu-inko in tətatig itəmah min. Kəni in otəpanatig e nikitəmah.
18 "Nian iəu iəkiet e təmah, ko iəsəpəhiən itəmah nəkotatig pisin əmə, təhmen e iətəm
kəmimis-ərin. Iəu iəpanitəlig=pa min o təmah.
19 Otəsuvəhiən, nətəmimi rəha nəhue niftəni u ilah okəsoteruhiən iəu. Mətəu itəmah
onəpanoteruh iəu.† Kəni mətəu-inu iəu iəpanəmiəgəh, itəmah min onəpanotəmiəgəh.‡
20 E nian rəha natimnati min u, kəni itəmah onəkotəhrun məmə iətatig e rəhak Tatə.§ Kəni
itəmah nəkotatig lak, konu iəu iətatig e təmah.
21 "Iətəmimi iətəm təmos vivi nəghatiən rəhak, kəni matol, iətəmimi u inu in tolkeikei iəu.
Kəni iətəmimi iətəm tolkeikei iəu, rəhak Tatə in otolkeikei min in.* Kəni iəu min oiəkolkeikei
in. Kəni iəu oiəkol əpu iəu kəm in, məmə in otəhrun vivi iəu."
22 Kəni Jutəs u, (səniəmə Jutəs Iskariot, mətəu iahunin kəti u in iətəmi kəti min rəha Iesu),
in təmətapuəh ohni məmə, "?Iərmənig, ik onəkəhro lanu kəni mol əpu ik kəm timah əmə,
mətəu onəsol əpuiən ik kəm nətəmimi rəha nəhue niftəni?"†
23 Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Iətəmimi iətəm tolkeikei iəu, in otatol nəuiak,
kəni rəhak Tatə in otolkeikei in. Konu iəu mine rəhak Tatə, itimlau oiəkiəuva mətuatig
itimahal min. Kəni itimlau iəkuol imatimlau əha ikin.‡
24 Iətəmimi iətəm təsolkeikeiən iəu, in təsoliən nəuiak. Nəghatiən min u iətəm nəmotətəu
iəmatəni, iəməsəni aruiən ilah. Mətəu iəmos ilah o rəhak Tatə iətəm in təmahli=pa iəu
iəkuva.§
25 "Iəu iatəni pətigəm nəghatiən min u kəm təmah nian iətatig əhanəh kitah min itəmah.
26 Mətəu Narmin Rəha Uhgin u, in Iasiru, iətəm Tatə Uhgin otahli=pa e nərgək, in otəgətun
itəmah e natimnati min rəfin. Kəni in otol itəmah məmə nikitəmah otətəhti natimnati min
u iətəm iatəni kəm təmah, məsotaluiən lan.*
27 "Rəueiu əha tinuəkir məmə iəu oiəkəpəh itəmah. Iəu iətələhu nəmələinuiən rəhak tətatig o
təmah.† Konu nəmələinuiən u, iətəm iəkəfinə, təsəhmeniən e nəmələinuiən iətəm nəhue niftəni
u tətəfinə. Itəmah, nikitəmah təsahməiən kəni məsotəginiən.
28 "Itəmah ninotətəu rəkis rəhak nəghatiən, iəməni=pinə kəm təmah məmə, 'Iəu
oiəpanəpəh itəmah, mətəu uərisig, oiəpanitəlig=pa min o təmah.' Nəmə nəkotolkeikei
pəhriən iəu, kəni nikitəmah otagiən əmə məmə nəkoteruh iəu iatuvən o rəhak Tatə, mətəu-
inu in ilis tapirəkis iəu.
29 Iəu iətəni pətigəm rəkis əmə natimnati min u kəm təmah u rəueiu, nian ilah kəsotol
əhanəhiən, məmə nian ilah kinəhuva mautol nipəhriəniən lan, kəni itəmah onəkotəhatətə
lak.
30 Rəueiu əha, ko iəsəghatiən təfəməh min kəm təmah, mətəu-inu Setən u iərmənig rəha
nəhue niftəni u,‡ in tinuva. In təsosiən nəsanəniən məmə otol win lak.§

---

‡ **14:11** Jon 5:36; 10:38 § **14:12** Luk 10:17 * **14:13** Mat 7:7 † **14:15** Dut 11:13; Jon 13:34; 1Jon 2:3-5,24; 5:3; 2Jon 6 ‡ **14:16** Jon 14:26; 15:26; 16:7 § **14:17** Jon 15:26; 16:13; 1Jon 4:6; 5:6 * **14:17** 1Kor 2:14 † **14:19** Jon 16:16 ‡ **14:19** Jon 6:57 § **14:20** Jon 10:38; 17:21 * **14:21** Jon 16:27; 1Jon 2:5 † **14:22** Uək 10:41 ‡ **14:23** Esik 37:27-28; Sek 2:10; Efəs 3:17; 1Jon 4:12,16; Nəh 21:3 § **14:24** Jon 5:19; 7:16; 8:28; 12:49-50 * **14:26** Jon 15:26; 16:7,13; 1Jon 2:27 † **14:27** Aes 9:6-7; Luk 2:14; 24:36; Jon 16:33; Rom 5:1; Fil 4:7 ‡ **14:30** Jon 12:31 § **14:30** Otəsuvəhiən kəni nəmə təhro nətəmimi rəha Iesu nikilah otəhti məmə Setən tatol win. Mətəu Iesu təməni nəghatiən u məmə otləfəri nətəligiən rəhalah məmə nipəhriəniən, nətəligiən rəha Uhgin tinatuva.

31 Mətəu iəu iatol əhruahru əmə nəuia Tatə Uhgin məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni okotəhrun məmə iəu iəkolkeikei in.*
"Intələh, pəh kotəhtul motagim u ikinu, mautəhuvən."

15

Iesu in təhmen
e nəukəti nigi pəhriən

1 Kəni Iesu təni məmə, "Iəu u,* iəu iəkəhmen e nəukəti nigi pəhriən. Kəni rəhak Tatə in təhmen e iətəmimi iətəm tətətahlin nigi u.†
2 Nəhlmi nigi min rəfin iətəm kəsotəuəiən, in tətətei rəkis ilah, kəni nəhlmi nigi rəfin u iətəm kautəuə, in tətafəl vivi ilah,‡ məmə ilah okotəuə e nəualah tepət.§
3 Itəmah nəkotəhmen e nəhlmi nigi u. Kəni iəu inafəl vivi rəkis itəmah e nəghatiən min iətəm iəməni=pinə kəm təmah.*
4 Otəhtul=pa lak,† kəni iəu oiəkəhtul=pinə e təmah. Nəhlmi nigi otəsəuəiən nəmə in təsəhtul-pəniən e nəukətin. Təhmen əmə, itəmah ko nəmiəgəhiən rəhatəmah təsəuəiən e nəuan nəmə nəsotəhtul=paiən lak.‡
5 "Iəu u, iəu nəukəti nigi. Kəni itəmah nəhlmi nigi min, nəhlmi nigi min iətəm tatilpin=pa vivi lak, mautəhtul=pa. Nəmiəgəhiən rəha iətəmimi iətəm tətəhtul=pa lak kəni iətəhtul=pən lan, in otəuə e nəuan tepət. Mətəu itəmah u, nəmə nəsotəhtul=paiən lak, ko nəsotoliən nati kəti.§
6 Nəmə iətəmimi təsəhtul=paiən lak, in təhmen e nəhlmi nigi kəti, iətəm kinəraki lan kəni tinimətu rəkis. Nəhlmi nigi min tol lanəha, kəhrun nəmki-pəniən e nigəm, kuvan əhtuv.*
7 Nəmə itəmah nəkotəhtul=pa lak, kəni nəghatiən rəhak nəmotətəu rəkis tətatig e nikitəmah, nati nak itəmah nəkotolkeikei, nəkotəhrun neasiəiən lan. Kəni Uhgin otol kəm təmah.†
8 Nian nəmiəgəhiən rəhatəmah otəuə e nəuan tepət,‡ nati əha in tətəfəri nərgi rəhak Tatə, kəni e noliən u, tətəgətun məmə itəmah rəhak min nətəmimi.§
9 "Tatə Uhgin in tolkeikei pik iəu. Təhmen əmə, iəu iəkolkeikei itəmah lanəha. Otəhtul e rəhak nolkeikeiən.
10 Nəmə itəmah nautol rəhak nəghatiən,* kəni onəkotəhtul=pa e rəhak nolkeikeiən, təhmen əhruahru əmə məmə inu iəu iəmol nəghatiən min rəha Tatə Uhgin, kəni iətəhtul=pən e rəhan nolkeikeiən.
11 Iəu iəmətəni pətigəm nəghatiən min u kəm təmah, məmə nikitəmah otətagiən, təhmen əmə məmə iəu nikik tətagiən. Konu nikitəmah otagiən magiən məriauəh.†
12 "Itəmah nəkotəkeikei mautol nəghatiən u rəhak. Tətəni məmə itəmah onəkotolkeikei itəmah min, təhmen əmə məmə iəu iəkolkeikei itəmah lanəha.‡
13 Iətəmi kəti tikə iətəm tolkeikei pik in kəti tapirəkis iətəmimi u iətəm tətegəhan e rəhan nəmiəgəhiən məmə otosmiəgəh in min nəuvein.§
14 Kəni nəmə itəmah nəkotol natimnati min u iətəni kəm təmah, tətəgətun məmə itəmah ko, iəu min nəuvein.
15 "Iəu oiəsauin miniən e təmah məmə noluək min rəhak, mətəu-inu iətəm tatol uək, in təruru natimnati min iətəm rəhan iətəmi asoli tatol. Mətəu rəueiu əha, iəu iəkauin e təmah, məmə iəu min nəuvein, mətəu-inu natimnati min rəfin u iətəm iəmətəu o rəhak Tatə, inəni pətigəm rəkis kəm təmah.*
16 Itəmah nəməsotitəpiniən iəu, mətəu iəu iəmitəpin itəmah.† Kəni iəu iəmələhu=pən itəmah məmə itəmah onəkəhuvən motol uək, kəni uək rəhatəmah otəuə e nəuan.‡ Kəni nəuan u, in otətatig. Tol lanəha, kəni nəmə nəkoteasiə e natimnati min kəm Tatə Uhgin e nərgək, kəni in otəfinə kəm təmah.
17 Iətəfinə nəghatiən kəti kəm təmah in tol lanu. Itəmah onəkotəkeikei motolkeikei itəmah min."§

Nətəmimi rəha nəhue niftəni, ilah kautəməki e nətəmimi rəha Iesu
18 Kəni Iesu təni=pən məmə, "Okəmə nətəmimi rəha nəhue niftəni u kautəməki e təmah, nikitəmah otəkeikei məhti məmə aupən, ilah kəmotəməki lak lanəha.*

---

* **14:31** Jon 10:18; 12:49 * **15:1** Jon 6:35 † **15:1** Aes 5:1-7 ‡ **15:2** Hip 12:5-11 § **15:2** Mat 7:20; Kəl 5:22-23; Efəs 5:8-9; Fil 1:11 * **15:3** Jon 1:29; 13:10; Efəs 5:26 † **15:4** Jon 6:56 ‡ **15:4** Afin-to e futnot əpəha Jon 6:56. § **15:5** Fil 4:13 * **15:6** Mat 3:10 † **15:7** Mat 7:7 ‡ **15:8** Kəl 5:22-23 § **15:8** Jon 8:31 * **15:10** Jon 14:15 † **15:11** 1Jon 1:4 ‡ **15:12** Jon 13:34 § **15:13** Jon 10:11; Rom 5:7,8; 1Jon 3:16 * **15:15** Jon 8:26 † **15:16** Jon 13:18 ‡ **15:16** Jon 15:5 § **15:17** Jon 15:12 * **15:18** Aes 66:5; 1Jon 3:13

19 Okəmə itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni u, kəni nətəmimi rəha nəhue niftəni okotolkeikei itəmah, mətəu-inu rəhalah u itəmah. Mətəu səniəmə itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni u. Iəu iəmitəpin rəkis itəmah, kəni mos rəkis itəmah o nəhue niftəni. Kəni o nati u inu, nətəmimi rəha nəhue niftəni, kautəməki e təmah.†
20 Nikitəmah otəkeikei mətəhti nəghatiən u iəməni=pinə rəkis kəm təmah məmə, 'Ioluək əmə kəti, təsapirəkisiən rəhan iətəmi asoli.'‡ Kəni mətəu-inu nətəmi rəha nəhue niftəni u, ilah kautol tərah agin ohniəu, kəni tol lanəha, ilah okotol noliən kətiəh əmə e təmah.§ Nəmə ilah kəmotol rəhak nəghatiən, kəni ilah okotol rəhatəmah nəghatiən. Mətəu ilah kəməsotol aginiən rəhak nəghatiən min.
21 Ilah okotol natimnati min lanəha, mətəu-inu itəmah rəhak min nətəmimi.* Ilah okotol lanəha, mətəu-inu ilah kotəruru Uhgin iətəm təmahli=pa iəu.†
22 "Iəmuva kəni məghati kəm lah. Tol lanəha nəua nəghatiən u, ilah kəmoteruh əsas rəhalah noliən tərah min. Mətəu kəmotəuhlin matəlgilah ohniəu motəpəh rəhak nəghatiən. Kəni rəueiu, ko kəsotəniən məmə rəhalah noliən tərah tikə.‡§
23 Iətəmimi iətəm tətəməki lak, in tətəməki min e rəhak Tatə.
24 Iəmuva mol uək min u e nəhmtilah iətəm ko iətəpisin kəti təməsoliən. Tol lanəha, ilah kəmotəhrun məmə pəh u iəu. Kəni nati əpnapin kəmotəhrun iəu, mətəu kəutəməki lak, kəni tol lanəha məmə kəutəməki min e rəhak Tatə. Kəni rəueiu, ko kəsotəniən məmə rəhalah noliən tərah tikə.*
25 Mətəu natimnati min əha otəkeikei mol lanəha, kəni mol məmə nəghatiən u otuva pəhriən iətəm nətəmimi aupən kəmotətei rəkis e nauəuə rəha Lou. Rəhalah u Lou iətəm kotolkeikei pik tətəghati e lah mətəni məmə, 'Iəu iəsoliən nati kəti e lah, mətəu ilah kotəməki agin lak, mautol timəti kəm iəu.'†
26 "Mətəu nian Iasiru otuva, in otəni pətigəm iəu. Narmin rəha Nipəhriəniən u, tatsipən e Tatə Uhgin.‡ Iəu iəkahli=pa in tuva o təmah.
27 Konu itəmah min, onəkotəkeikei motəhtul pətigəm motəni iəu,§ mətəu-inu itəmah nautatig kitah min iəu e nətuəuiniən e uək rəhak muva mətəuarus=pa u rəueiu.

16

1 Iəu inətəni pətigəm natimnati min u kəm təmah məmə nəsotəhlmaniən e rəhatəmah nəhatətəiən.
2 Ilah okəpanotəhgi pətigəm itəmah e nimə min rəha nuhapuminiən rəhalah;* kəni nipəhriəniən agin, nian əha ikin tətuva iətəm nətəmimi okotohamu itəmah, kəni nikilah təhti məmə ilah kautol uək təuvir kəti rəha Uhgin.†
3 Ilah okotol natimnati min u, mətəu-inu ilah kotəruru pəhriən Tatə Uhgin, kəni motəruru pəhriən min iəu.‡
4 Mətəu iəu iəkaupən məni pətigəm natimnati min u kəm təmah. Kəni nian ilah kinotətuəuin minautol e təmah, kəni nikitəmah otəhti məmə iəu iəməni rəkis natimnati min u kəm təmah."

Uək min iətəm
Narmin Rəha Uhgin otəpanol

Kəni Iesu təghati əhanəh matuvən, mətəni məmə, "Iəu iəməsəni pətigəmiən natimnati min u kəm təmah aupən, mətəu-inu iəmətatig kitah min itəmah.
5 Mətəu rəueiu iəkitəlig=pən min o rəhak Tatə iətəm təmahli=pa iəu, mətəu itəmah kəti təsətapuəhiən ohniəu məmə, '?Ik onəkuvən iə?'
6 Mətəu rəueiu, tol lanu lan məmə iəməni natimnati min u kəm təmah, kəni nikitəmah təmahmə.
7 Mətəu iəu iətəni pəhriən kəm təmah məmə, otəuvir pik o təmah məmə iəu iəkagim rəkis e təmah. Mətəu-inu nəmə iəsagim rəkisiən e təmah, kəni ko Iasiru§ təsuvaiən matig itəmah min. Mətəu nəmə iəu iəkagim muvən, kəni iəu iəkahli=pa in tuva matig o təmah.*

† **15:19** Jon 13:16; 17:14 ‡ **15:20** Jon 13:16 § **15:20** 2Tim 3:12 * **15:21** Aes 66:5; Mat 5:10-12; 10:22; Luk 6:22-23; Uək 5:41; 1Pitə 4:14; Nəh 2:3 † **15:21** Jon 16:1-3 ‡ **15:22** Iesu tinuva kəni mol əpu rəhalah noliən tərah, kəni mol suaru o nitisiən ilah e təfagə tərah. Mətəu nətəmimi rəha nəhue niftəni kəutəməki məmə inko Iesu tatol əpu noliən tərah min rəhalah. Tol lanəha, ilah kotəpəh in kəni mautohtəu=pən napinəpuiən mapirəkis nəhagəhagiən, kəni nati u in təfagə tərah asoli. (Jon 3:19-21; 9:39-41) § **15:22** Jon 9:41; Rom 1:20; 2:1; Luk 11:31-32 * **15:24** Jon 5:36; Mat 11:20-24 † **15:25** Sam 35:19; 69:4 ‡ **15:26** Jon 14:26 § **15:27** Luk 24:48; Jon 21:24; 1Jon 1:2; 4:14 * **16:2** Jon 9:22; 12:42 † **16:2** Uək 26:9-10 ‡ **16:3** Jon 15:21; 1Jon 3:1 § **16:7** Jon 14:16 * **16:7** Jon 7:39

8 Kəni nian in otuva, kəni otəgətun nətəmimi rəha nəhue niftəni məmə ilah nol təfagə tərah,
kəni nətəligiən rəhalah təsəhmeniən o noliən iətəm təhruahru e nəhmti Uhgin, kəni nətəligiən
rəhalah təsəhmeniən o nakiliən noliən rəha nətəmimi.
9 Narmin u otəgətun ilah məmə ilah nol təfagə tərah,† mətəu-inu kəsotəhatətəiən lak.
10 Narmin u otəgətun ilah məmə nətəligiən rəhalah in təsəhmeniən o rəhalah
nəhruahruiən e nəhmti Uhgin,‡ mətəu-inu iəu iəkitəlig=pən min o rəhak Tatə, kəni itəmah
onəsoteruhiən iəu.
11 Narmin u otəgətun ilah məmə nətəligiən rəhalah in təsəhmeniən o nakiliən noliən rəha
nətəmimi, mətəu-inu Uhgin in tinakil rəkis iərmənig rəha nəhue niftəni u, Setən.§
12 "Iəu iatos əhanəh natimnati tepət min məmə iəpanəni kəm təmah. Mətəu rəueiu əha, ko
nəsotos rəfiniən ilah. Tiəkis pik o təmah.*
13 Mətəu nian Narmin rəha Nipəhriəniən otuva,† in otit itəmah, mol məmə itəmah
nəkotəhrun nipəhriəniən min rəfin. In ko təsəni aruiən rəhan əmə nəghatiən. In otəni
pətigəm əmə natimnati min u in tətətəu o Tatə Uhgin. Kəni in otəni=pinə min kəm təmah
natimnati min u nian kəti okəpanəhuva.
14 In otətəu nəghatiən pəhriən ohniəu kəni mətəni pətigəm kəm təmah. E noliən u, in otəfəri
iəu.
15 Natimnati min rəfin rəha Tatə Uhgin, in rəhak.‡ Tol lanəha, kəni iəu iətəni məmə,
Narmin u, in otətəu nəghatiən pəhriən ohniəu kəni matol əpu nipətin kəm təmah."

Otəsuvəhiən koteruh Iesu

16 Kəni Iesu təni=pən məmə, "Otəsuvəhiən onəsoteruhiən iəu, mətəu uərisig ko, təsuvəhiən,
kəni onəmanoteruh min iəu."§
17 Kəni nətəmimi min nəuvein rəhan, ilah kəutətapuəh-ətapuəh kəm lah min məmə, "?
Nəghatiən u, nipətin nak? In tətəni kəm tah məmə, 'Otəsuvəhiən onəsoteruhiən iəu, mətəu
uərisig, otəsuvəhiən, nəmanoteruh min iəu.' Kəni in təni məmə, 'Mətəu-inu iəu iatuvən o Tatə
Uhgin.'
18 Nəghatiən u, 'otəsuvəhiən' nipətin nak? Kitah kotəruru nəghatiən min əha in tətəni."
19 Kəni Iesu tinəhrun rəkis məmə ilah kotolkeikei məmə okotətapuəh o nati kəti ohni, kəni
təni=pən kəm lah məmə, "?Təhro? Iəu iəməni məmə, 'Otəsuvəhiən itəmah nəsoteruhiən iəu.
Mətəu uərisig, təsuvəhiən onəmanoteruh min iəu.' ?Kəni rəueiu nəutətapuəh o təmah min o
nipəti nəghatiən u?
20 Nipəhriəniən agin u iətəni məmə, itəmah nikitəmah otahmə, itəmah onəkotasək pik,*
mətəu nətəmimi rəha nəhue niftəni, nikilah otagiən. Itəmah onəkotətəu tərah pik agin, mətəu
nahməiən rəhatəmah otəuhlin=pa e nagiəniən.†
21 Nian nəmə tinuəkir məmə pətan kəti otemək, kəni in otətəu tərah, mətəu-inu tinol nian
rəhan məmə otətəu nahməiən əha. Mətəu uərisig, nəmə nətin tinair rəkis, kəni in nikin təsəhti
miniən nahməiən əha. In nikin tətagiən pik mətəu-inu nətin tinair=pa e nəhue niftəni.
22 Kəni təhmen əmə, rəueiu əha itəmah nautətəu tərah. Mətəu uərisig, konu iəu iəkeruh
min itəmah. Konu nikitəmah otagiən pik, ko iətəmimi kəti təsol miniən itəmah nikitəmah
tahmə min.
23 O nian əha, itəmah onəsotətapuəh miniən o nati kəti ohniəu. Nipəhriəniən agin u iətəni
kəm təmah məmə, nəmə itəmah nəkotətapuəh e nati kəti o Tatə Uhgin e nərgək, kəni in otəfinə
kəm təmah.‡
24 Mətəuarus=pa u rəueiu, itəmah nəsotətapuəh əhanəhiən e nati kəti e nərgək. Otətapuəh
lan e nərgək, kəni onəkotos, məmə nikitəmah otagiən məri məriauəh."§

Iesu təmehpahu rəkis e natimnati min
rəha nəhue niftəni

25 Kəni Iesu tətəghati əhanəh matuvən mətəni məmə, "Iəu iətəni=pinə natimnati min u e
nəghatiən əuhlin, mətəni kəm təmah.* Mətəu nian əha ikin tətuva, iətəm iəu iəsəni miniən
nəghatiən əuhlin lan, mətəu oiəkanus=pinə rəhak Tatə kəm təmah e noliən kəti məmə itəmah
onəkotəhrun vivi in lan.
26 E nian əha, itəmah onəkoteasiə e natimnati kəm rəhak Tatə e nərgək, mətəu iəu iəsəniən
məmə iəu iəkuvən e nərgitəmah measiə e natimnati ohni†

---

† **16:9** Jon 15:22 ‡ **16:10** Aes 64:5; Mat 5:20; Rom 1:17; 3:21,22; 10:3; Fil 3:6-9; Tait 3:5; 1Pitə 3:18 § **16:11** Jon 12:31 * **16:12** Mak 4:33 † **16:13** Jon 14:17 ‡ **16:15** Jon 17:10 § **16:16** Jon 14:18 * **16:20** Mak 16:10 † **16:20** Jon 20:20 ‡ **16:23** Mat 7:7 § **16:24** Jon 15:7-8 * **16:25** Mat 13:34; Mak 4:33,34; Jon 10:6 † **16:26** Kitah kotəhrun nuvaiən o Uhgin e nəfakiən, təhmen əmə e kəlkələh min kautəhuvən o rəhalah min tatə nətəm kotolkeikei ilah. Iesu tətəfaki o nati kətiəh əmə, inu, məmə Uhgin oteruh itah məmə kotəhruahru e nəhmtin (Rom 8:34; Hip 7:24-25; 1Jon 2:1-2). Kəni tol lanəha, kitah kotəhrun nuvəniən moteasiə e natimnati o Uhgin.

27 mətəu-inu Tatə Uhgin, in əmə tolkeikei pik itəmah. In tolkeikei itəmah mətəu-inu itəmah
nəkotolkeikei iəu, kəni itəmah nəmotəhatətə məmə iəu iəmsipən lan.
28 Iəu iəmsipən e Tatə Uhgin, muva e nəhue niftəni u. Konu rəueiu otəsuvəhiən kəni
iəkəpəh min nəhue niftəni u, mitəlig=pən min o Tatə Uhgin."
29 Kəni nətəmimi min rəhan kəutəni məmə, "In konu! !Rəueiu əha ik nəsəghati əuhlin
miniən! Ik nətəni əhruahru əmə kəm timah.
30 Rəueiu əha inotəhrun məmə ik nəkəhrun natimnati rəfin agin, kəni nati əpnapin nəmə
iətəmi kəti təsətapuəh əhanəhiən nati kəti ohnik, mətəu ik nəkəhrun nuhalpiniən nəghatiən
min rəfin iətəm kəsətapuəh əhanəhiən lan. Kəni nati u, tol kəni itimah iəkotəhrun məmə ik
nəmsipən e Uhgin."
31 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, "?Nipəhriəniən, itəmah ninotəni nipəhriəniən lak u
rəueiu?‡
32 Itəmah otətəlig-to lan, nian əha ikin tətuva, nipəhriəniən məmə nian əha tiniet
pətigəm=pa rəkis, iətəm nətəmimi okotəgəu rəkis itəmah, nəkotaiu atiti, məhuvən imatəmah
min ikin, motəpəh iəu, iəu pisin əmə.§ Mətəu ko iəu iəsan pisin əməian, mətəu-inu nian rəfin
rəhak Tatə tətatig itimlau min.*
33 "Iəu iəməni pətigəm rəkis natimnati min u kəm təmah, məmə otol nəməlinuian otatig
e nikitəmah mətəu-inu nəutatig lak.† E nəhue niftəni u, nahməian otepət o təmah,‡
mətəu sotəginiən, motəhtul məha-məha,§ mətəu-inu inehpahu rəkis nəsanəniən rəha nəhue
niftəni."*

17

Iesu təməfaki aru ohni

1 Nian Iesu təməghati rəkis, kəni məsal-pəri ilis e neai, kəni mətəfaki mətəni məmə,
"Tatə, rəhak nian tinuva rəkis. Iəu iəkolkeikei məmə ik onəkəfəri nərgi Nətim, məmə in
min otəmanəfəri nərgəm,*
2 mətəu-inu ik nəməfən nəsanəniən mine nepətian kəm in, məmə in otarmənig e nətəmimi
rəfin,† kəni məhrun min nəfəniən nəmiəgəhiən itulin kəm lah min u, nətəm ik nəməfən min
ilah kəm in.
3 Kəni nəmiəgəhiən itulin u, nipətin u məmə nətəmimi okotəhrun ik, iətəm ik əmə u ik Uhgin
pəhriən,‡ kəni motəhrun min Iesu Kristo u, ik nəmahli=pa.§
4 Iəu iəməfəri nərgəm e nəhue niftəni u,* kəni inol rəfin uək iətəm ik nəməfa kəm iəu məmə
iəkol.†
5 Tatə, rəueiu əha, tinol nian rəham məmə onəkos iəu iəkuvnə mətatig kilau min ik. Əfəri
iəu məfa nepətian əhagəhag kəm iəu, təhmen əmə məmə inu, iəmos aupən kilau min ik e nian
niftəni u təmatikə əhanəh.‡

Iesu təməfaki o rəhan min

6 "Nətəmimi min u nətəm ik nəmos rəkis ilah o nəhue niftəni məfa ilah kəm iəu, iəu iəmatol
əpu nərgəm kəm lah, məmə ilah okotəhrun ik.§ Aupən, ilah rəham min nətəmimi, mətəu
rəueiu ik nəməfa ilah e nəhlmək, məmə ilah rəhak min nətəmimi. Ilah kəmautohtəu=pən
rəham nəghatiən,
7 kəni rəueiu əha, ilah kotəhrun məmə, natimnati min u ik nəməfa kəm iəu, ilah kautsipən
əmə ohnik.
8 Ilah kotəhrun natimnati min u, mətəu-inu ik nəməni=pa rəkis nəghatiən kəm iəu, kəni
iəu iəməni=pən kəm lah, kəni ilah kautos e nikilah. Kəni ilah motəhrun məmə nipəhriəniən
agin məmə iəu iəmsipinə lam, kəni məutəhatətə lak məmə ik nəmahli=pa iəu.
9 "Iəu iətəfaki o lah min u. Iəu iəsəfakiən o nətəmimi rəha nəhue niftəni, iətəfaki əmə o
nətəmimi min u nətəm ik nəməfa ilah kəm iəu, mətəu-inu ilah u rəham min.
10 Nətəmimi min u iatos, ilah rəfin rəham, konu ilah rəfin u nətəm ik natos, ilah rəhak.*
Kəni nətəmimi min u, ik nəmol ilah məmə nəmiəgəhiən rəhalah tətəfəri nərgək.
11 "Rəueiu əha iətuva ohnik, kəni təsuvəhiən iəu iəsatigiən u e nəhue niftəni u. Mətəu
nətəmimi min u, ilah okotatig əhanəh e nəhue niftəni u. Tatə, ik nəkəhruahru agin.
Onəkaskəlim nətəmimi min u kotatig vivi e nəsanəniən rəha nərgəm u ik nəməfa kəm iəu,
məmə ilah okotatig kətiəh əmə, təhmen e lau, kilau kətiəh.†

---

‡ **16:31** Jon 4:23 § **16:32** Sek 13:7; Mat 26:56; Mak 14:27 * **16:32** Jon 8:29 † **16:33** Jon 14:27 ‡ **16:33** Jon 15:18-21 § **16:33** Mak 13:9 * **16:33** Rom 8:37; 1Jon 4:4; 5:4; Nəh 2:7,11,17,26; 3:5,12,21; 21:7 * **17:1** Jon 12:23; 13:31,32 † **17:2** Dan 7:14; Mat 28:18; 1Kor 15:27-28 ‡ **17:3** Jon 17:25,26 § **17:3** Fil 3:8 * **17:4** Jon 13:31 † **17:4** Jon 19:30 ‡ **17:5** Jon 1:1-2; 8:58; 16:28; Fil 2:6-11 § **17:6** Jon 1:18 * **17:10** Jon 16:15 † **17:11** Jon 17:21-23; Sam 133:1; Jon 10:30

12 Nian iəu iəmətatig itimah min ilah, kəni mətəpali təuvir‡ o lah, e nəsanəniən e nərgəm əmə iətəm ik nəməfa kəm iəu. Iəu iəmateh vivi ilah, iəməsairəuauiən e kəti.§ Kətiəh əmə u iətəm nəti nərəkiniən, inko Uhgin otəkeikei mahli=pən e Nigəm Asoli.* Konu nati əha otol lanəha, məmə otol nəghatiən e Nauəuə Rəha Uhgin otuva mol nipəhriəniən.

13 “Rəueiu əha, iətuva ohnik, mətəu iətəni nəghatiən min u nian iətatig e nəhue niftəni, məmə ilah min, nikilah otagiən məri məriauəh, təhmen əmə məmə iəu nikik tətagiən.

14 Iəu iəməni pətigəm rəham nəghatiən min kəm lah. Kəni tol lanəha, nətəmimi rəha nəhue niftəni u, kəsotolkeikeiən ilah, kəutəməki e lah,† mətəu-inu ilah səniəmə nətəmimi rəha nəhue niftəni,‡ təhmen əmə məmə iəu səniəmə iətəmi rəha niftəni u.

15 “Iəu iəsətapuəhiən ohnik məmə onəkos rəkis ilah e nəhue niftəni u. Mətəu iəkolkeikei məmə ik onəkahtipəsig e iətəmi tərah u Setən, məmə otəsuvaiən mərəkin ilah. Ik nəkəpali təuvir§ o lah.*

16 “Iəu, səniəmə iətəmimi rəha nəhue niftəni u. Kəni tol lanəha, ilah min səniəmə nətəmimi rəha nəhue niftəni.

17 Rəham nəghatiən in nipəhriəniən rəfin. Onəkol rəham nəghatiən məmə in otol uək e nəmiəgəhiən rəhalah məmə ilah nətəmimi pəhriən rəham motasim motəhruahru.†

18 Ik nəmahli=pa iəu, iəkuva e nəhue niftəni u,‡ kəni təhmen əmə, iəu inətahli pətigəm min ilah, kautəhuvən e nəhue niftəni.§

19 Kəni iəu iətəfinə aru iəu məmə iəkasim o noliən nəlpəkauiən rəham,* məmə iəkasiru e nətəmimi min u, məmə ilah min okotasim motəhruahru, kəni ilah nətəmimi pəhriən rəham.†

Iesu təməfaki o nətəm okəpanotəhatətə lan

20 “Iəu iəsəfaki əməiən o nətəmi min u, mətəu iətəfaki min o nətəmimi min u nətəm okəpanotəhatətə lak e nəghatiən rəha nətəmimi min u.

21 Tatə. Iəu iətəfaki o lah, məmə ilah rəfin okəhuva kətiəh əmə, təhmen=pən əmə məmə inu kilau kətiəh əmə, kəni iətəhtul=pinə lam, kəni ik nətəhtul=pa lak. Iətəfaki məmə ilah okəhuva kətiəh əmə kitah min ik, məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni okotəhatətə məmə ik nəmahli=pa iəu.‡

22 Ik ninəfa rəkis nepətiən§ kəm iəu, kəni iəu iətəfən pəti nepətiən rəhak kəm lah, məmə ilah okəhuva kətiəh əmə təhmen əmə məmə kilau katuol kətiəh.*

23 Iətəhtul=pən e nikilah, kəni ik nətəhtul=pa lak. Tol lanəha, iətəfaki məmə, ilah okəhuva kətiəh əmə e natimnati min rəfin məmə nətəmimi min u rəha nəhue niftəni, ilah okoteruh motəhrun məmə ik nəmahli=pa iəu, kəni məmə ik nəmolkeikei rəham nətəmimi† təhmen əmə məmə inu, ik nəmolkeikei iəu mine.

24 “Tatə, ik nəməfa ilah u e nəhlmək məmə ilah rəhak min, kəni iəu iəkolkeikei məmə ilah okotəhrun nuvaiən ikin ko iətəm iəu min iəkuvən ikin,‡ məmə ilah okoteruh nepətiən əhagəhag rəhak§ iətəm iəu iatos. Nepətiən əhagəhag u, ik nəməfa kəm iəu, mətəu-inu ik nəmolkeikei iəu aupən agin nian niftəni u təmatikə əhanəh.*

25 “Tatə, ik nəkəhruahru agin.† Nətəmimi rəha niftəni u, ilah kotəruru ik,‡ mətəu iəu iəkəhrun ik. Kəni nətəmimi min u rəhak min, ilah kotəhrun məmə ik nəmahli=pa iəu.

26 Iəu iəmol əpu ik kəm lah, məmə ilah okotəhrun vivi ik,§ konu iəu, oiəkəkeikei matol əpu ik lanəha, məmə nolkeikeiən rəham otinpi vivi nikilah,* kəni məmə iəu aru oiəkatig e nikilah. Nolkeikeiən u iətəghati lan, in nolkeikeiən rəham, təhmen məmə inu ik nəkolkeikei iəu lan.”†

---

‡ **17:12** “Mətəpali təuvir,” nipətin u, iəmateh vivi məmə nati kəti təsərəkiniən, məsal vivi o lah. § **17:12** Jon 6:39 * **17:12** Inu Jutəs. Jon 6:70,71 † **17:14** Jon 8:23; 15:19 ‡ **17:14** 1Pitə 2:11 § **17:15** “Onəkəpali təuvir,” nipətin u, oteh vivi məmə nati kəti təsərəkiniən ilah. * **17:15** Mat 24:24; Jon 8:44; 1Pitə 5:8 † **17:17** Lev 11:44-45; Jon 15:3; 1Pitə 1:16 ‡ **17:18** Jon 3:17 § **17:18** Jon 20:21; Mat 28:18-20 * **17:19** Mak 14:24; Luk 22:19; Jon 6:51; 1Kor 11:24; Dut 15:19,21; Tait 2:14; Hip 9:14 † **17:19** Hip 10:10 ‡ **17:21** Jon 3:17 § **17:22** Jon 1:14 * **17:22** Jon 14:20 † **17:23** Jon 16:27 ‡ **17:24** Jon 12:26 § **17:24** Nətəm kəutəfaki kauteh nepətiən rəha Iesu nəuvetin u rəueiu, (Jon 1:14; 2Kor 3:18). Mətəu kitah kotəhrun məmə nəmə otitəlig=pa, kitah okotəhmen lan, mətəu-inu e nian əha, okoteruh əsas rəhan nepətiən əhagəhag e nəhmtitah (1Jon 3:2). Nepətiən əhagəhag rəha Iesu iətəm rəhan nətəmimi min ilah okoteruh, inu rəhan nepətian məmə in Uhgin, nepətian əhagəhag əha iətəm in təmos aupən niftəni təpənatig. * **17:24** Jon 1:1-3; 1:14; 1Pitə 1:20 † **17:25** Sam 119:137; Rom 3:26 ‡ **17:25** Jon 15:21; 16:3 § **17:26** Jon 17:6 * **17:26** E fes u, nipətin keiu. Kətiəh, Iesu tətəfaki məmə Tatə Uhgin otolkeikei rəhan min nətəmimi, təhmen əmə məmə in tatolkeikei Iesu. Mətəu in tətəfaki min məmə rəhan nətəmimi okotolkeikei ilah min təhmen əmə məmə Tatə Uhgin in tatolkeikei Iesu. † **17:26** Jon 15:9; Rom 5:5

18

Tikimir min rəha Iesu kəməhuva motaskəlim in
(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

1 Nian Iesu təmaupən məfaki rəkis, kəmohiet e taun u, kəni motohapumin=pən e nitəni=pən
e nipəg ləuahtəni kəti, nərgin u, Kitron. Kəni ikin əha, kəmərfei nigi olif tepət ikin. Kəni Iesu
mine rəhan min nətəmimi min kəməhuvən e niki nigi min əha.
2 Kəni Jutəs u, iətəmimi u uərisig in otəpanegəhan e Iesu kəm rəham min tikimir, in
tinəhrun rəkis ikin əha, mətəu-inu nian nəuvein, Iesu mine rəhan min nətəmimi ilah
kəutuhapumin ilah min ikin.*
3 Kəni pris asoli min mine Farəsi min kəmotahli=pən soldiə min nətəm kautəhtul o Nimə
Rəha Uhgin kəhuva moteh Jutəs. Kəni Jutəs təmit ilah mine soldiə min nəuvein rəha nətəm
Rom, mit ilah məhuvən e niki nigi olif əha. Ilah kautəmki nəuanisiə, mine lait min, mine
natimnati rəha nəluaginiən.†
4 Iesu tinəhrun rəkis məmə natimnati min u, in otuva tol lanu lan, mətəu in təmaliuək
muvən o lah, kəni mətapuəh o lah məmə, "Itəmah nəutəsal e pəh u?"
5 Ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, "Iətəm Nasərit kəti, nərgin u Iesu." Kəni in təni=pən kəm
lah məmə, "Mə Iəu u inu."‡§ (Kəni Jutəs, suah u iətəm təmegəhan=pən e Iesu e nəhlmilah, in
tətəhtul ilah min.)
6 Kəni nian Iesu təməni məmə, "Mə Iəu U Inu,"* ilah kəmotan e nəmtahlah mohtəlig,
moteiuaiu motəmei e niftəni.†
7 Kəni Iesu tatig mətapuəh min o lah məmə, "?Itəmah nəutəsal e pəh konu?"
Kəni ilah kotəni məmə, "Iətəm Nasərit kəti, nərgin u Iesu."
8 Kəni Iesu təni=pən məmə, "Inəni=pinə rəkis kəm təmah məmə, 'Mə Iəu u inu.'‡§ Nəmə
itəmah nəutəsal lak, kəni təuvir məmə nəkotəpəh nətəmimi min u, kautəhuvən lahuənu."
9 In təməni lanəha məmə nəghatiən u iətəm in tinəni rəkis in otol nipəhriəniən lan.
Nəghatiən u təməni məmə, "Tatə, nətəmimi min u nətəm nəmələhu=pən ilah e nəhlmək, ko
iəsairəuauiən e kəti."*
10 Saimon Pitə təmatələs rəhan kəti nau rəha nəluaginiən. Kəni əmeiko, in təmeuvi pətigəm
uəhai əmə rəhan nau, mauəh lan mohatuv rəkis nimatəlgi ioluək kəti rəha pris asoli agin,
nimatəlgin maru. Nərgi suah kəha, Malkəs.
11 Mətəu Iesu təni=pən kəm Pitə məmə, "Əfən rəham nau e nimein. Ik onəkəkeikei məhrun
məmə nahməiən u rəhak,† iətəm Tatə Uhgin in təməfa kəm iəu, kəni iəu iəkəkeikei mətəlig
əmə lan, mol."‡

Ilah kəmotələs Iesu məhuvən təhtul aupən e nəhmti Anəs
(Mat 26:57-58; Mak 14:53-54; Luk 22:54)

12 Kəni soldiə min rəha nətəm Rom mine iətəmi asoli rəhalah, mine soldiə min rəha nətəm
Isrel, kəmotaskəlim Iesu, kəni motəlis-ərain nəhlmin.
13 Kəni kəmotaupən motələs in məhuvən təhtul e nəhmti Anəs. Anəs u inu, in rəhn-
iəuaniən Kaiəfəs. Kaiəfəs u inu, in pris asoli agin e nu əha.§
14 Kəni Kaiəfəs u inu, in aupən təməni kəm nətəm asoli rəha nətəm Isrel məmə təuvir pik
məmə iətəmimi kətiəh əmə otimis o nətəmimi, tapirəkis məmə nətəmimi rəfin okohmis.*

Pitə təməni məmə
in təruru Iesu
(Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

---

* **18:2** Luk 21:37; 22:39 † **18:3** Uək 1:16 ‡ **18:5** "Iəu u inu." — Afin-to futnot e Jon 8:24. § **18:5** Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 8:6,8 * **18:6** "Iəu U Inu." — Afin-to futnot e Jon 8:24. † **18:6** Nəh 1:17 ‡ **18:8** "Iəu u inu." — Afin-to futnot e Jon 8:24. § **18:8** Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 18:6 * **18:9** Jon 6:39; 10:28; 17:12 † **18:11** Nian Iesu təni məmə, "Ik onəkəkeikei məhrun məmə nahməiən u rəhak," nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "?Oiəkəmnim-pən e kap u iətəm rəhak Tatə otəfa kəm iəu?" E nəghatiən Kris, "oiəkəmnim-pən e kap" in nəghatiən əuhlin, nipətin u, məmə Iesu tətegəhan lan məmə in otos nahməiən u iətəm otuva ohni nian Uhgin otol nalpiniən kəm in o noliən tərah min rəha nətəmimi rəfin. ‡ **18:11** Mat 20:22 § **18:13** E nian rəha Oltestimin, kətəfəri pris asoli agin min kautəhtul mətəuarus nian ilah okohmis. Mətəu e nian Jon təmətei nauəuə u lan, nətəm Rom kəmotəuhlin nətəligiən əha, motol məmə iətəmi tatol pris asoli agin, okəkeikei kətəfəri nitain, məmə iətəmi kəti in otəsarmənigiən nian təfəməh. E nu 6 AD, nətəm Rom kəmotəfəri Anəs məmə in otuva pris asoli agin, konu e nu 15 AD, kəmotosiahu in e rəhan uək, kəni motəfəri Kaiəfəs məmə tatos nimein. Mətəu Anəs in tatos əhanəh narmənigiən e nətəligiən rəha nətəm Isrel, kəni nətəm Isrel kəutəni əhanəh məmə in pris asoli agin. * **18:14** Jon 11:49-51

15 Kəni Saimon Pitə mine iətəmimi kəti min rəha Iesu, ilau kəmiauərisig e Iesu. Iətəmimi u kəti min rəha Iesu, pris asoli agin in təhrun vivi. Tol lanəha, in təmitəu=pən Iesu, muvən əpəha imə e iat rəha nimə rəha pris asoli agin u.
16 Mətəu Pitə in təmatəhtul əmə e ket. Kəni iətəmimi kəti min u rəha Iesu, iətəm pris asoli agin təhrun vivi, in təmiet muva ihluə, kəni məni=pən kəm pətan u iətəm tətəhtul o ket. Kəni in təmit Pitə mian imə.
17 Kəni əmeiko, pətan mitə u iətəm tətəhtul o ket, təmafu Pitə kəni tətapuəh ohni məmə, "?Ei, ik min u iətəmimi rəha suah kəha?"
Mətəu Pitə təni məmə, "Kəpə, səniəmə iəu rəhan iətəmimi."
18 Kəni e nian əha, in nian rəha nətəpuiən, kəni noluək min rəha pris asoli agin, mine soldiə min, ilah kəmotahli nigəm e nəmtahli nigəm, kəni mautəhtul titəlau lan, məutətogəm. Kəni Pitə min, in təmuvən matəhtul, matətogəm e nigəm.

Pris asoli agin təməghati
kəm Iesu
(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

19 Kəni pris asoli agin tətətapuəh e natimnati min o Iesu. Tətətapuəh o nətəmimi min rəhan mine nəghatiən min rəhan iətəm təmatəni mətəgətun ilah lan.†
20 Kəni Iesu tətəni=pən kəm in məmə, "Iəu iəmətəni rəhak nəghatiən min e nəhmti nətəmimi. Nian rəfin, iətəgətun nətəmimi lan, əpəha e nimə min rəha nuhapuminiən, kəni əpəha e Nimə Rəha Uhgin, iətəm nətəm Isrel kəutəharəg ikin nian rəfin. Iəu iəsəhluaigiən e rəhak nəghatiən min.
21 ?Təhro nəkətapuəh lanu lan kəm iəu? Təuvir məmə nəkuvən mətapuəh o nətəmimi kəmotətəu rəhak nəghatiən min. Ilah kotəhrun vivi natimnati min u iətəm iəməni."‡
22 Nian Iesu təmatəni nəghatiən əha, kəni soldiə kəti iətəm tətəhtul e Nimə Rəha Uhgin, in tətəhtul əha ikin, təmem nikapin, kəni məni məmə, "?Nətəni lanko e pris asoli agin o nak?"
23 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "Nəmə iəməni nəghatiən nəuvein kəsotəhruahruiən, təuvir nəkəni pətigəm. ?Mətəu nəmə rəhak nəghatiən min kotəhruahru əmə, təhro nəkem iəu?"
24 Kəni əmeiko Anəs tahli=pən Iesu tuvən o pris asoli agin u Kaiəfəs. Mətəu təmatəmki əhanəh niləuis u kəmələis-ərain lan.

Pitə tinəni min məmə
təruru Iesu
(Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

25 Kəni Saimon Pitə təhtul əhanəh mətətogəm e nigəm. Kəni kautətapuəh ohni məmə, "?Ei, ik min u, ik iətəmimi rəha iətəmi əha?"
Mətəu Pitə təni məmə, "Kəpə, səniəmə iəu rəhan iətəmimi."
26 Kəni əmeiko, ioluək kəti rəha pris asoli agin, in nəuaniləuis kəti rəha suah u Pitə təmətahtuv matəlgin aupən, in təməni məmə, "?Nikik təhti məmə iəmeruh ik itəmah min əpəha e niki nigi olif, uə kəpə?"
27 Mətəu Pitə təni məmə, "!Kəpə! Səniəmə iəu."
Kəni rəueiu agin min, mənig kəti təkakə.§

Iesu in təməhtul aupən
e nəhmti Pailət
(Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

28 Kəni ləplapin agin, kəmotələs Iesu mohiet e nimə rəha Kaiəfəs, məhuvən e nimə rəha Pailət. Pailət in iətəm Rom, mətəu in tatos narmənigiən asoli Isrel. Nətəm Isrel kautos nətuakəmiən kəti rəhalah, ilah kəsəhuvəniən e nimə rəha Ianihluə kəti. Nəmə okəhuvən imə, kəni ilah kəutəni məmə ilah kotamikmik e nəhmti Uhgin, kəni ilah ko kəsotuniən nauəniən rəha lafet rəha Pasova.*†
29 Nətuakəmiən u rəhalah, tol kəni Pailət in təmiet e rəhan nimə, muva ihluə məmə oteruh ilah. Kəni in təmətapuəh məmə, "?Nipəgnəmtin nak u itəmah nauteh=pən e suah u?"
30 Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, "! Nəmə suah u in təsatgəhliən lou, kəni iəsotələsiən məhuva ohnik!"

---

† **18:19** Nati əpnapin məmə Kaiəfəs in pris asoli agin e nu əha (fes 13), mətəu Anəs in tatos əhanəh nepətiən rəha pris asoli agin kəti, mətəu-inu in pris asoli aupən ikin. Kəni fes u tətəghati e Anəs. (Jon 18:24; Luk 3:2; Uək 4:5-6). ‡ **18:21** Lou rəha nətəm Isrel tətəni məmə iətəmimi kəti ko təsəni pətigəm aruiən in e kot. Mətəu pris asoli agin tətətapuəh o Iesu məmə otəni pətigəm aru in. § **18:27** Jon 13:38 * **18:28** E fes u, Jon tətəgətun məmə nətəmi asoli rəha Isrel ilah kəutalkut pik o nitəu-pəniən lou əlkələh min rəhalah, mətəu ilah kautol məmə ilah kəutohamu iətəmi kəti timis mətəu-inu kəsotolkeikeiən in. † **18:28** Jon 11:55

31 Kəni Pailət təni=pən kəm lah məmə, “Təuvir məmə itəmah onəkotələs in məhuvən, kəni itəmah motakil, titəu=pən lou min rəhatəmah.”
Mətəu ilah kotəni=pən kəm in məmə, “Mətəu nətəm Rom əmə ilah kotegəhan məmə kəhrun nohamuiən itəmi.”
32 Iesu təmətəni aupən məmə in otimis lanəha,‡ kəni natimnati min u kəmol məmə nəghatiən min u rəhan okəhuva motol nipəhriəniən.
33 Kəni əmeiko Pailət tuvən min imə, kəni mauin e Iesu tuva məhtul aupən e nəhmtin, kəni mətapuəh ohni məmə, “?Təhro? ?Ik kig rəha nətəm Isrel?”§
34 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “?Ik aru əmə nətətapuəh lankonu lan, uə nətətapuəh mətəu-inu nətəmimi kəutəni=pinə iəu kəm ik?”
35 Kəni Pailət təni=pən məmə, “?Təhro? !?Ik nikim təhti məmə iəu iətəm Isrel kəti u!? Nətəmimi imam ikin əmə mine pris asoli min rəham, ilah kəmotegəhan=pa lam e nəhlmək. ?Ik nəmol nati nak?”
36 Kəni Iesu təni məmə, “Iəu, iəsoliən kig rəha niftəni u. Nəmə iəu kig kəti təhmen e kig min rəha nəhue niftəni u, kəni rəhak nətəmimi min okotəluagin, motoh nətəmimi min u kotolkeikei məmə okotəfən iəu e nəhlmi nətəmi asoli rəha nətəm Isrel. Mətəu iəu səniəmə kig kəti rəha nəhue niftəni u.”*
37 Kəni Pailət təməni məmə, “Pəhriən. Ik kig kəti ko.”
Kəni Iesu təni məmə, “Ik nəməni məmə iəu kig kəti. Iəu iəmair=pa e nəhue niftəni u o nati kətiəh əmə, məmə iətəhtul pətigəm mətəni pətigəm nipəhriəniən.† Kəni iətəmimi iətəm nikin tagiən məmə otitəu=pən nipəhriəniən, kəni in tatətəlig e rəhak nəghatiən.”‡
38 Mətəu Pailət təni=pən kəm in məmə, “?Nak u, nipəhriəniən?”

Pailət təmakil məmə
Iesu təkeikei mimis
(Mat 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Kəni Pailət təmiet min muvən meh nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel, məni=pən kəm lah məmə, “Iəu iəseruhiən noliən tərah kəti mine e suah u, iətəm tətəni məmə suah u təmərəkin lou.§
39 Mətəu e noliən rəhatəmah, e nian rəha lafet rəha Pasova, nian rəfin iatitis suah kəti mahli pətigəm e kaləpus. ?Kəni təhro? ?Itəmah nəkolkeikei məmə iəu iəkegəhan lan kəni mitis kig rəha nətəm Isrel?”
40 Kəni ilah kotagət əfəməh motəni məmə, “!Kəpə! !Itimah iəkotəpəh suah ko, iəkotolkeikei Parəpəs!” Parəpəs u, in iakləh kəti, kəni in təmətəluagin mətohamu itəmi məmə otəhgi pətigəm kəpmən rəha Rom.*

19

1 Kəni Pailət təməfən Iesu e nəhlmi rəhan min soldiə min, kəni ilah kəmotalis.*
2 Kəni kəmotəmki niləuis iətəm tol nihlin nihlin, motol kəfəfau lan, təhmen e kəfəfau rəha kig, kəni motaharu=pən e rəhn-kapə. Kəni məhuvən=pən e kot əfəməh kəti kəm in, tol nəugi naris lan, təhmen e kot rəha kig.
3 Kəni ilah məhuva ohni, məutəuvsan lan, kəni məutəni məmə, “Ik u inu, kig rəha nətəm Isrel. Itimah iəkotəfən nisiaiən kəm ik.” Kəni ilah mautem=pən əmə nikapin.
4 Kəni Pailət tiet min muvən ihluə, kəni mətəni=pən kəm nətəmimi məmə, “Ei, nətəmimi. Iəu iəkahli pətigəm min suah u tuva ihluə, məmə itəmah onəkoteruh-to məmə iəu iəsehiən noliən tərah lan mine.”
5 Kəni Iesu təmiet min muva ihluə. In tətəfəfau e kəfəfau u kəmol e ləhi iətəm tol nihlin-nihlin, təhmen e kəfəfau rəha kig, kəni matuvən e kot əfəməh tol nəugi naris, təhmen e kot rəha kig, kəni Pailət təni=pən kəm lah məmə, “!Nətəmimi! !Oteh-to! Suah u inu!”
6 Mətəu nian pris asoli min mine soldiə min nətəm kəutəhtul o Nimə Rəha Uhgin kəmotafu, ilah kəmotagət əfəməh mautəni məmə, “!Okətu-pəri e nigi kəməluau! !Okətu-pəri e nigi kəməluau!”†
Kəni Pailət təməni=pən kəm lah məmə, “Intələh, itəmah pisin əmə, otos məhuvən, motətu-pəri e nigi kəməluau. Mətəu iəu iəseruhiən noliən tərah kəti mine lan.”
7 Mətəu ilah kotəni məmə, “Rəhatimah kəti əha ikin lou tətəni məmə in otəkeikei mimis, mətəu-inu in tətəni məmə in Nəti Uhgin.”‡

‡ **18:32** Iesu təməni məmə in otimis e nigi kəməluau (Mat 20:19; 26:2; Jon 3:14; 8:28; 12:32-33). Kəni nətəm Rom, ilah kautohamu nətəmi kautol nərahiən, mautətu-pəri ilah e nigi kəluau. Mətəu nətəm Rom kəsotegəhaniən məmə nətəm Isrel, ilah okotohamu itəmi iətəm tatol nərahiən. § **18:33** Mat 2:2; Luk 23:2-3 * **18:36** Luk 17:21; Jon 6:51 † **18:37** Jon 3:32 ‡ **18:37** Jon 8:47 § **18:38** Luk 23:4 * **18:40** Uək 3:14 * **19:1** Aes 50:6; 53:5 † **19:6** Uək 3:13 ‡ **19:7** Lev 24:16; Mat 26:63-66; Jon 5:18; 10:33

8 Kəni nian Pailət təmətəu nəghatiən u, in təməgin pik təhmin min.
9 Kəni in təmatig muvən min imə, mətapuəh o Iesu məmə, “?Ik iətəm iə?”§
Mətəu Iesu təsuhalpiniən rəhan nəghatiən.
10 Kəni Pailət təni=pən kəm in məmə, “?Təhro nəsəni=paiən kəm iəu? ?Ik nəsəhruniən
məmə iəu iətos nəsanəniən məmə iəkahli pətigəm ik, kəni matos min nəsanəniən məmə
okəhti=pən ik e nigi kəməluau?”
11 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nəmə Uhgin təməsoliən nati u, ko ik onəsos aginiən
nəsanəniən məmə onəkakil iəu.* Tol lanəha, noliən tərah rəha iətəmi u iətəm təməfinə iəu e
nəhlməm, in tərah mapirəkis rəham.”†
12 Kəni tətuəuin e nian əha, Pailət təmolkeikei məmə otəhlman e Iesu. Mətəu nətəmi asoli
min rəha nətəm Isrel kəutagət əfəməh mautəni məmə, “Nəmə nəkəhlman e suah u mahli
pətigəm, kəni ik səniəmə iətəmimi rəha Sisə. Iətəmi kəti u iətəm tətəni məmə in kig in tikimir
rəha Sisə.”
13 Kəni nian Pailət təmətəu nəghatiən u, kəni təmit Iesu muva min ihluə. Kəni in təmuvən
əha ikin kəti, nərgin u, Lou Kəpiel Epin-Epin, e nəghatiən Isrel, in Kapata,‡ kəni mətəharəg-
pəri e jeə rəha nakiliən.
14 Tinuəkir mitigar təhtul əhruahru, e nian əhruahru rəha nol əpenə-penəiən o noliən lafet
rəha Pasova.
Kəni Pailət təni=pən kəm nətəm Isrel məmə, “!Ei, nətəmimi min əpə! !Otafu-to! !Suah u in
kig rəhatəmah!”§
15 Mətəu ilah kəmotagət əfəməh, motəni məmə, “! Ohamu! ! Ohamu! ! Ətu-pəri e nigi
kəməluau!”
Kəni Pailət təməni=pən kəm lah məmə, “? Itəmah nəkotolkeikei mə iəu iəkətu-pəri kig
rəhatəmah e nigi kəməluau?”
Mətəu pris asoli min kotəni məmə, “!Sisə əmə u, in rəhatimah kig!”
16 Kəni Pailət təmegəhan=pən e Iesu tuvən e nəhlmilah, məmə soldiə min rəha Rom
okəhuvən motətu-pəri e nigi kəməluau.*

Soldiə min kəmotətu-pəri Iesu e nigi kəməluau
(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

Kəni ilah kəmotələs Iesu məhuvən.
17 In tatələs nigi kəməluau rəhan,† miet matuvən ikin kəti min, nərgin u, Kolkotə e
nəghatiən rəha nətəm Isrel. Nipətin u, “Louipil-uipil.”
18 Kəni ikin əha, kəmotətu-pəri Iesu e nigi kəməluau. Kəni kəmotatig motəhti=pən min
iətəmimi mil keiu e nigi kəməluau keiu min, kəti e nikalin maru, kəti e nikalin məuil, kəni
Iesu in tətəhkul e nəlugin e lau.
19 Kəni Pailət təməni kətei rəkis nəghatiən kəti, kələs kan kəhti=pən e rəhn-kapə nigi
kəməluau. Nəghatiən u tətəni məmə,

IESU
IƏTƏM NASƏRIT
KIG RƏHA NƏTƏM ISREL‡

20 Kəni nətəm Isrel tepət, ilah kotafin nəghatiən u, mətəu-inu ikin əha kəmotəhti=pən Iesu
ikin, in iuəkir əmə o taun.§ Kəni nəghatiən u, kəmətei rəkis e nəghatiən rəha nətəm Isrel,
mine nəghatiən rəha nətəm Rom, mine nəghatiən rəha nətəm Kris.
21 Kəni pris asoli min rəha nətəm Isrel, kəməhuvən motəni=pən kəm Pailət məmə,
“Onəsəteiən məmə, ‘Kig rəha nətəm Isrel.’ Təuvir mə onəkətei məmə, ‘Suah u in tətəni məmə
in kig rəha nətəm Isrel.’ ”*
22 Mətəu Pailət təni məmə, “!Kəpə! Nati iətəm iəmətei təməhli əmə lanəha.”

Soldiə min kəmotəuəri natimnati rəha Iesu

23 Kəni nian soldiə min kəmotəhti-pəri rəkis Iesu e nigi kəməluau, kəni motos rəhan napən,
kəni motəuəri nəhmtin kuvət, mətəu-inu soldiə min ilah kuvət. Mətəu kot əfəməh rəhan,
iətəmimi iətəm in təmol napən, təməsilpiniən napən lan, in təmol apiəpiə əmə napən əha.

---

§ **19:9** Pailət təmətapuəh lanəha o nəhruniən məmə nəmə təhro Iesu in uhgin əkəku kəti, uə nəmə təhro nikin tətəhti məmə Iesu in iətəm e nitəni pisin kəti kəni iətə-pisin kəti in otakil noliən rəhan (Luk 23:6-7). Iesu tinuhalpin rəkis nəghatiən rəhan, mətəu Pailət təməsəniən nipəhriəniən lan (Jon 18:36-38a; Aes 53:7). * **19:11** Rom 13:1 † **19:11** Jon 18:30; Uək 3:13 ‡ **19:13** Kapata in ikin kəti kəməlin kəpiel iətəm tepin-epin min ikin, kol təhmen əmə e simen. § **19:14** Jon 19:19,21-22 * **19:16** Pailət in təhrun əmə məmə Iesu nati tərah tikə lan, mətəu in təhrun min məmə nəmə təsoliən nikilah, okotol nərahiən, kəni Sisə u kig rəha Rom təhrun nərakiən lan e uək rəhan. † **19:17** Luk 14:27 ‡ **19:19** Jon 19:14,21 § **19:20** Hip 13:12 * **19:21** Jon 19:14

24 Kəni soldiə min u kinotəni-əni kəm lah min məmə, “Ei, təsəuviriən məmə okotearis nati
u. Təuvir məmə okotatu əmə e tais ohni. Kəni iətəmi tol win lan, in tos rəhan u kot.” Nati u
təmiet məmə otol nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgin tuva mol nipəhriəniən, u təməni məmə,
“Ilah kəmotəmki rəkis rəhak napən. Ilah kəmotəuəri e lah min.
Kəni ilah kəmotatu e tais məmə otəgətun məmə pəh otos napən min əha.”†
Kəni tol lanəha, soldiə min kəmotol pəhriən lanəha.‡

Iesu mine rəhan mamə

25 Kəni iuəkir əmə o nigi kəməluau rəha Iesu, nipətan kuvət kəmautəhtul əha ikin. Mamə
rəha Iesu, mine pia rəhan mamə, mine Meri kəti min, pətan rəha Klopəs, mine iahunin kəti
min Meri pətan Maktələ.§

26 Kəni nian Iesu təmeruh rəhan mamə mine suah u iətəm in tolkeikei pik* kautəhtul e
nikalin, kəni təni=pən kəm rəhan mamə məmə, “!Pətan, nətim ko!”
27 Kəni məni=pən kəm suah u məmə, “Ik rəham u mamə.” Kəni tətuəuin e nian əha, suah
u təmit pətan u mian iman ikin, kəni in təmateh vivi in, təhmen e rəhan əhruahru mamə.

Iesu tinimis
(Mat 27:45-56; Mak 14:33-41; Luk 23:44-49)

28 Kəni uərisig lan, Iesu təməhrun məmə uək min iətəm in təmuva məmə otol, tinol naunun
rəkis.† Kəni o noliən nəghatiən min e Nauəuə Rəha Uhgin tuva mol nipəhriəniən lan, in
təməni məmə “Inəuauə.”‡
29 Kəni nosinati əkəku kəti əha ikin tətəharəg, kəmiuvi=pən wain lanu tarfu, məni lan
nəhmtin teiuaiu. Kəni ilah kəmotələs nati kəti talus-alus təhmen e kotin, kəni motəfən e wain
u, kəni motətu=pən e nəhlmi nigi kəti kətəni məmə hisop, kəni motləfəri tuvən iuəkir o nohli
Iesu, məmə otəmnim.
30 Kəni nian in təməmnim wain u nəuvetin, kəni məni məmə, “! Natimnati rəfin tinol
naunun!”§
Kəni in təmarəg iahu e rəhn-kapə, mehag pətigəm e rəhan nehagiən tiet, kəni mimis.

Suah kəti təməu nikali Iesu

31 Nian əha rəha nol əpenə-penəiən, mətəu-inu okəni lauig lan, nian rəha Sapət. (Kəni
Sapət u, in Sapət keikei kəti.)* Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəsotolkeikeiən məmə
nipəti suah milahal əha okəhləhkul e nigi kəməluau mətəuarus=pən nian əha. Kəni o nati əha
inəha, ilah kəməhuvən motətapuəh o Pailət məmə otahli=pən rəhan min nətəmimi, kəhuvən,
motahtihli nəhlkilahal, pəh ilahal okihlimis uəhai əmə. Konu ilah okotələs rəkis nipətilahal.
32 Kəni soldiə min kəmotaupən motahtihli nəhlki suah mil u keiu iətəm kəmotəhti=pən
ilau e nigi kəməluau ilahal Iesu.
33 Mətəu nian kəməhuva o Iesu moteruh məmə in tinimis rəkis. Kəni əmeiko, ilah
kəsotahtihliən nəhlkin.
34 Kəni soldiə kəti təməu əmə nikalin e rəhan nirəu,† kəni rəueiu agin, nirə mine nəhu
kəmuaiu əhmen-əhmen əmə,‡ mətueiuaiu e nipətin.§
35 (Kəni suah kəti əha ikin tətəhtul,* in təmeh natimnati min u e nəhmtin. Kəni nəghatiən
min rəha suah u, in təhruahru, kəni in təhrun məmə in tətəni pəhriən. Kəni in tətəni pətigəm
məmə itəmah min onəkotəhrun motəhatətə lan.)
36 Natimnati min u kəməhuva məmə okotol nəghatiən e Nauəuə Rəha Uhgin tuva mol
nipəhriəniən lan,† u tətəni məmə, “Ko nikilkilin kəti təsitəgitiən.”‡
37 Kəni nəghatiən kəti min e Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, “Ilah okoteruh suah u iətəm
kəmotəu.”§

Josip mine Nikotiməs, ilau kəmiatənim Iesu

38 Kəni uərisig e natimnati min u, iətəm Aramatiə kəti, nərgin u, Josip. Josip u, in iətəmimi
kəti rəha Iesu, mətəu tətəhluaig e nati u, mətəu-inu tətəgin e nətəmi asoli rəha nətəm Isrel.*

---

† **19:24** Sam 22:18 ‡ **19:24** Jon 19:28,36,37 § **19:25** Luk 8:2; Jon 20:1,18 * **19:26** Jon tətəni aru əmə in məmə, “suah u iətəm in tolkeikei pik” (Jon 13:23). † **19:28** Jon 17:4 ‡ **19:28** Sam 69:21; Jon 19:29 § **19:30** Luk 12:50; Jon 4:34; 17:4 * **19:31** Sapət u, in Sapət keikei kəti, mətəu-inu təmuva əhruahru e nian rəha lafet rəha Pasova. † **19:34** Sek 12:10; Nəh 1:7 ‡ **19:34** Nian nirə mine nəhu kəmuaiu tətəgətun məmə Iesu təmimis pəhriən agin. § **19:34** 1Jon 5:6-8 * **19:35** Aposil Jon iətəm təmətei nauəuə u, in tətəghati aru əmə lan e fes 35 (Jon 19:26; 21:24). † **19:36** Jon 19:24,28,37 ‡ **19:36** Iesu in təhmen e Nəti Sipsip rəha lafet rəha Pasova kəni niran otosmiəgəh nətəmimi rəha Uhgin. (Jon 1:29; 1Kor 5:7; 1Pitə 1:19) Təhmen məmə kəməsatgəhliən nikilkili nenəti sipsip min iətəm katoh e lafet rəha Pasova (Eks 12:46; Nam 9:12), e noliən əhmen əmə, nikilkili Iesu kəti, təməsitəgitiən. Sam 34:20. § **19:37** Sek 12:10; Nəh 1:7 * **19:38** Jon 7:13

In təmuvən meruh Pailət, kəni tətapuəh ohni məmə otegəhan lan pəh tos rəkis nipəti Iesu. Kəni əmeiko, Pailət təmegəhan lan, kəni in təmuvən mos rəkis.

39 Kəni Nikotiməs, u aupən in təmuvən meruh Iesu lapin,† in təmuvən ilau Josip. In tatitol kətim kəti, təməriauəh e nati pien-pien min u mir mine alos. Kətim u təfigəm təhmen e tate kilo.

40 Kəni ilau kəmuos rəkis nipəti Iesu, muəuveg e napən təuvir kəti, nərgin u linən. Kəni ilau kəmuol=pən mir mine alos e napən u, təhmen əhruahru əmə məmə inu nətəm Isrel kəutəuveg nipəti iətəmimi mine lan, mautohtənim.

41 Kəni ikin əha kəmətu-pəri Iesu ikin e nigi kəməluau, nimai kəti əha ikin, kəni ikin əha, nipəg kəpiel kəti əha ikin, iətəm katitənim itəmi ikin. Kəni ikin əha, kəsitənim=pən əhanəhiən iətəmi kəti ikin.‡

42 Kəni ilau kəmuələhu=pən nipəti Iesu e nipəg kəpiel u, mətəu-inu nian əha in nian rəha nətəm Isrel kautol əpenə-penə lan o Sapət,§ kəni nipəg kəpiel iətəm katitənim itəmi ikin, in iuəkir əmə.

20

Iesu tinəmiəgəh min
(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

1 E Sante, ləplapin agin, tətapinəpu əhanəh, Meri u pətan Maktələ,* təmuvən e nipəg kəpiel. !Kəni meruh məmə kəpiel asoli u kəmahtipəsig e nipəg kəpiel lan, kəmisuə rəkis!
2 Tol lanəha, kəni in təmaiu mitəlig muvən o Saimon Pitə mine iətəmimi u kəti min rəha Iesu, u Iesu tolkeikei pik, kəni məni=pən kəm lau məmə, "Ilah kəmotələs rəkis nipəti Iərmənig əpəha e nipəg kəpiel. Kəni iəkotəruru məmə kəmotələhu=pən iə nipətin."
3 Kəni Pitə mine iətəmimi kəti min u rəha Iesu, kəmiaiet mətian məmə okueruh nipəg əha.
4 Kəmuaiu əsanən mian, mətəu suah u kəti in təmaiu maupən mapirəkis Pitə, maupən muvən əpəha nipəg u ikin.
5 Kəni in təməməhli-əməhli məsal=pən əpəha imə, kəni meruh napən təuvir u linən tətəməhli, mətəu in təməsuvəniən imə.
6 Kəni Saimon Pitə in təmiet pətigəm=pa min, kəni miuvig=pən uəhai əmə imə e nipəg kəpiel u, kəni meruh napən min u kautəməhli,
7 kəni meruh min napən u kəməuveg rəhn-kapə Iesu lan aupən. Napən u, in təsəməhli-pəniən ilah napən min u nəuvein, mətəu in kəmaiu-aiu vivi kələhu pisin.
8 Iətəmimi u rəha Iesu iətəm təmaupən, in min təmuvən imə e nipəg kəpiel, kəni in təmeruh natimnati min u, kəni in təməhatətə məmə Iesu tinəmiəgəh min.
9 (Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə Iesu otəkeikei məmiəgəh min e nimisiən, mətəu ilah kəsotəhrun vivi əhanəhiən nəghatiən əha.)†

Meri u pətan Maktələ in təmeruh Iesu
(Mak 16:9-11)

10 Kəni iətəmimi mil u rəha Iesu kəmiatəlig mətian imalau ikin,
11 mətəu Meri in tətəhtul iuəkir e nipəg kəpiel u mətasək. Kəni nian in təmətasək əhanəh, kəni məməhli-əməhli mətəsal=pən əpəha e nipəg.
12 Kəni əmeiko mafu agelo keiu əpəha imə. Napən rəhalau in təruən vivi. Ilau kətuəharəg əha kəmələhu=pən Iesu ikin. Kətiəh tətəharəg e nimei rəhn-kapə, kəni kətiəh e nimei nəhlkin.
13 Kəni ilau kəmuətapuəh ohni məmə, "Pətan. ?Ik nətasək o nak?"

Kəni in təməni=pən kəm lau məmə, "Ilah kəmotələs rəkis nipəti Iərmənig rəhak, kəni iəkəruru məmə kəmotələhu=pən iə."
14 Nian in tinəni rəkis nəghatiən u, kəni meirair, kəni meruh Iesu tətəhtul, mətəu in təruru məmə Iesu.
15 Kəni Iesu təmətapuəh ohni məmə, "Pətan. ?Nətasək o nati nak? Ik nətəsal e pəh?"

Mətəu pətan u, nikin təhti məmə məta iətəmi u tətafəl nati əha ikin əha, kəni in təməni=pən kəm in məmə, "Iətəmi asoli, nəmə ik nəmələs rəkis nipətin, kəni mələhu=pən ikin kəti, əui, əni=pa-to kəm iəu, pəh iəu iəkuvən mos."
16 Kəni Iesu təni=pən məmə, "Meri."‡

Kəni Meri təmeirair uəhai əmə, məsal=pən meruh, kəni məni məmə, "! Raponi!" (Inu nəghatiən rəha nətəm Isrel u, nipətin təni məmə, "Rəhak Iəgətun.")

---

† **19:39** Jon 3:1-2; 7:50 ‡ **19:41** Afin-to futnot e Jon 11:38 iətəm tətəghati e noliən rəha nitənimiən itəmi. § **19:42** Afin-to futnot e 19:31. * **20:1** Luk 8:2; Jon 19:25 † **20:9** Sam 16:10; Aes 53:11; Luk 24:25-27,46; Jon 2:22; Uək 2:24-28 ‡ **20:16** Iesu təmauin e nərgi Meri e nəghatiən Aram, u nəghatiən əhruahru rəhalau, konu in təhrun məmə Iesu. Məta ilau kətuəghati e nəghatiən Kris kəm lau min e fes 13-15.

17 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Saskəlimiən iəu, mətəu iəu iəsuvən əhanəhiən əpəha ilis o rəhak Tatə. Mətəu ik, uvən, meh piak min kəni məni=pən kəm lah məmə iəu inatitəlig=pən ilis o rəhak Tatə, kəni in min rəhatəmah Tatə. In Uhgin rəhak, kəni in Uhgin min rəhatəmah.”
18 Kəni Meri təmuvən meruh nətəmimi min rəha Iesu, kəni təni=pən kəm lah məmə, “! Nəsuah min əpə! !Iəu iəmeruh Iərmənig!” Kəni in təməni pətigəm nəghatiən min iətəm Iesu in təməni=pən kəm in.

Nətəmimi min rəha Iesu kəmoteruh in
(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

19 E Sante ləhnaiuv, nətəmimi min rəha Iesu kəmotuhapumin ilah min əpəha e nimə kəti, kəni motasisig e doə motol lok lan, mətəu-inu ilah kəutəgin e nətəmimi asoli rəha nətəm Isrel. Kəni əmeiko, Iesu təmuva məhtul e nəlugin e lah kəni məni=pən kəm lah məmə, “Pəh nəməlinuiən tətatig o təmah.”§
20 Kəni məgətun nəhlmin mine nəhlkin kəm lah, kəni nikilah təmagiən pik mətəu-inu kinoteruh Iərmənig.*
21 Kəni Iesu təni=pən min kəm lah məmə, “Pəh nəməlinuiən tətatig o təmah.† Tol mə rəhak Tatə təmahli=pa iəu,‡ e noliən əhmen əmə, iəu iətahli=pən itəmah.”§
22 Kəni nian in tinəni rəkis nəghatiən u, kəni in təmehag=pən e lah, kəni məni məmə, “Itəmah, otos Narmin Rəha Uhgin.*
23 Nəmə nəkotalu e noliən tərah rəha iətəmimi, kəni Uhgin min otafəl rəkis noliən tərah rəhan. Mətəu nəmə itəmah nəsotaluiən e noliən tərah rəha iətəmimi, kəni Uhgin otəsaluiən lan kəni məsafəl rəkisiən.”†

Iesu mine Toməs

24 Kəni iətəmi tueləf u kəti rəha Iesu, nərgin u Toməs, u kətauin lan məmə, Mil-Mil, in təmikə e nian Iesu təmiet pətigəm=pa o lah.
25 Kəni in min nəuvein, ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “! Ei, iəmoteruh rəhatah Iərmənig!”
Mətəu Toməs təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə iəkeruh nimei nil e nəhlmin mil, konu iəkek e nəuanəhlmək, konu meapən e nimei nirəu e nikalin, konu pəh iəkəni nipəhriəniən məmə in pəhriən məpanəhatətə lan. Mətəu nəmə iəsehiən, ko iəsəhatətəiən lan.”‡
26 Kəni tinos nəfakiən apiəpiə kətiəh rəkis, nətəmimi min rəha Iesu kəutəharəg min əpəha imə, e nimə kətiəh əmə, kəni motahtipəsig e doə, motol lok. Kəni Toməs əha ikin ilah min. Nati əpnapin kəmol lok e doə, mətəu Iesu tatig muva min məhtul e nəlugin e lah məni=pən məmə, “Pəh nəməlinuiən tətatig o təmah.”§
27 Kəni məni=pən kəm Toməs məmə, “Eruh-to nəhlmək. Va mek e nəuanəhlməm. Kəni muahru=pa e nəhlməm kəni meapən e nimei nirəu u e nikalik. Sənian neiuəian lan, mətəu ik onəkəkeikei məhatətə lak.”*
28 Kəni Toməs təni=pən kəm in məmə, “Ik rəhak Iərmənig, kəni ik rəhak Uhgin.”†
29 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Ik nəməhatətə lak, mətəu-inu nəmeruh iəu.‡ Mətəu nətəmimi min u kəsoteruhiən iəu, kəni ilah kəutəhatətə lak, ilah okotos nəuvirian pəhriən, nikilah tagiən pəhriən.”§

Nauəuə u, kəmətei məmə nətəmimi okotəhatətə e Iesu

30 Iesu təmol nəmtətiən min tepət e nəhmti rəhan nətəmimi, iətəm kəsətei rəkisiən e nauəuə u.*
31 Mətəu kəmətei natimnati min u e nauəuə u məmə itəmah onəkotəhatətə† məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa, inu Nəti Uhgin. Kəmətei lanəha, məmə itəmah onəkotos nəmiəgəhiən e nərgin, mətəu-inu itəmah nəutəhatətə lan.‡

21

Iesu təmol əpu in kəm rəhan nətəmimi ilah səpin

1 Uərisig e natimnati min u, Iesu təmol əpu min in o rəhan min nətəmimi,* əpəha e nipəkil e nikali nəhu asoli, kətəni məmə Lek Kaləli.† Kəni təmol əpu in lanu.

---

§ **20:19** Jon 20:21,26; Jon 14:27; 16:33 * **20:20** Jon 16:19-22 † **20:21** Jon 20:19,26 ‡ **20:21** Jon 3:17 § **20:21** Mat 28:19; Jon 17:18 * **20:22** Esik 37:9; Jon 7:39; Uək 2:38; 8:15-17; 19:2; Kəl 3:2 † **20:23** Mat 16:19; 18:18 ‡ **20:25** Mak 16:11 § **20:26** Jon 14:27; 20:19,21 * **20:27** Luk 24:40 † **20:28** Nəh 4:11 ‡ **20:29** Jon 3:15 § **20:29** 1Pitə 1:8-9 * **20:30** Jon 21:25 † **20:31** Jon 3:15 ‡ **20:31** Jon 19:35 * **21:1** Jon 21:14; Jon 20:19,26 † **21:1** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə “nəhu Lek Taipiriəs,” in nərgi nəhu Lek Kaləli kəti min.

2 E nian əha, nətəmimi min u rəha Iesu kəmotaliuək kətiəh: Saimon Pitə, mine Toməs u
kətauin lan məmə Mil-Mil, mine Nətaniəl u iətəm Kaləli iman lahuənu Kenə, mine nəti Səpəti
mil,‡ mine iətəmimi mil keiu min rəha Iesu.
3 Saimon Pitə təni=pən kəm lah məmə, "Iəu inatuvən iəkauəl e nəmu min."
Kəni ilah kotəni məmə, "Intəh, pəh kitah rəfin kəhuvən." Kəni ilah rəfin kəmoteiuaiu,
məhuvən e bot kəti. Kəni Pitə təməpeg rəhan napən o uək. Kəni ilah kəməhuvən, motəraki e
net, mətəuarus tian. Mətəu kəsotosiən nəmu kəti mine.§
4 Kəni tinatian, kəni Iesu tuva mətəhtul ipari, mətəu rəhan min nətəmimi, ilah kotəruru
məmə Iesu.*
5 In tətapuəh o lah məmə, "!Nəman! ?Nəsotosiən nəmu kəti?"
Kəni ilah kotəni məmə, "Kəpə, nəmu tikə."
6 Kəni in təni=pən kəm lah məmə, "Intəh, otəraki=pən-to e net e nəven maru ikin e nikali
bot, kəni onəkotiuvi nəmu nəuvein." Kəni əmeiko, kəmotəraki pətigəm e net, əmeiko,
minotəruru niuvi-pəriən, mətəu-inu net təri minəri minəriauəh e nəmu.†
7 Kəni suah u iətəmi Iesu tolkeikei pik, in təni=pən kəm Pitə məmə, "! Ei! ! Iərmənig
əhruahru əha!" Kəni nian Pitə təmətəu nəghatiən u, təmətəuti uəhai əmə e rəhan kot, kəni
miuvig pətigəm ləuantəhi, meai muvari.
8 Kəni nətəmimi min u nəuvein rəha Iesu, ilah kəməhuvari e bot, motiuvi net əpəha
təməriauəh e nəmu, mətəu-inu bot iuəkir əmə o nipəkil, təhmen əmə o hanrit mitə.
9 Kəni nian ilah kəməhuvari, moteruh nigəm əkəku kəti əha ikin, nəuanəmkeiuv tatuəu
əhanəh, kəni nəmu nəuvein əha ikin, kətuvan e nigəm, mine piret əha ikin.
10 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, "Otos nəmu min ko nəuvein iətəm nəmotos məhuva."
11 Kəni Saimon Pitə təmuvən min e bot, kəni miuvi kəkan net muvən əpəha ipari. Net
u təriauəh e nəmu asoli min, ilah rəfin uan-hanrit fifti-tri. Kəni nati əpnapin məmə net u
təməriauəh pau e nəmu, mətəu in təməsəhapuiən.
12 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Əhuva motauən." Kəni ilah nikilah təgin məmə
otətapuəh ohni məmə, "?Ik pəh u?" mətəu-inu ilah kinotəhrun əsas məmə in Iərmənig.
13 Kəni Iesu təmos piret muva məfən kəm lah, kəni məfən min nəmu.
14 Kəni inu, nian tatol kisil lan, iətəm Iesu təmol əpu in o rəhan min nətəmimi uərisig e
nian in təmimis, kəni məmiəgəh min.‡

Iesu mine Pitə

15 Nian ilah kinotauən rəkis, Iesu təmətapuəh o Saimon Pitə, məmə, "Saimon Pitə, nəti Jon.
?Ik nəkolkeikei iəu tapirəkis nətəmi min u?"
Pitə təni=pən kəm in məmə, "Əuəh, Iərmənig, ik nəkəhrun məmə iəu iəkolkeikei pik ik."§
Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "Intəh, ik onəkaugin rəhak nenəti sipsip min."
16 Kəni Iesu tatig mətapuəh min ohni məmə, "Saimon, nəti Jon. ?Ik nəkolkeikei iəu?"
In təni=pən kəm Iesu məmə, "Əuəh Iərmənig, ik nəkəhrun məmə iəkolkeikei ik."
Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "Intələh, ik onəkəsal vivi o rəhak min sipsip."*
17 Kəni mau kisil lan, Iesu tatig mətapuəh min ohni məmə, "Saimon, nəti Jon. ? Ik
nəkolkeikei iəu?"†
Kəni Pitə, nikin təmahmə, mətəu-inu Iesu təmətapuəh ohni mau kisil, məmə, "? Ik
nəkolkeikei iəu?" Kəni in təni=pən kəm in məmə, "Iərmənig, ik nəkəhrun rəfin natimnati.‡
Nəkəhrun məmə iəu iəkolkeikei ik."
Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "Intəh, ik ətaugin rəhak min sipsip.§
18 "Nipəhriəniən agin u iatəni kəm ik məmə, aupən, e rəham nətəm aluəiən, nəməteargin
aru rəham kətəuti, kəni mətaliuək matuvən ikin min rəfin iətəm nəkolkeikei məmə nəkuvən
ikin. Mətəu nian ik onəkauəhli, onəkuahru e nəhlməm, kəni iətə-pisin kəti otəlis-ərain rəham
kətəuti, kəni mit ik nəkian ikin ik nəsolkeikeiən məmə nəkuvən ikin."
19 E nəghatiən u, Iesu təmaupən mətəni pətigəm rəkis əmə, noliən iətəm Pitə otimis, kəni
rəhan nimisiən,* in otəfəri nərgi Uhgin.†
Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "Intəh, uərisig lak."‡

Iesu mine suah u
iətəm Iesu təmolkeikei pik

---

‡ **21:2** Nəti Səpəti mil keiu, ilau u Jemis mine Jon. Jon u inu in təmətei nauəuə u. § **21:3** Luk 5:5 * **21:4** Luk 24:16; Jon 20:14 † **21:6** Luk 5:4-7 ‡ **21:14** Jon 20:1,19,26 § **21:15** Mat 26:33-35; Jon 13:37-38 * **21:16** Esik 34:2; Mat 2:6; Jon 10:11; Uək 20:28; 1Pitə 5:2-3 † **21:17** Jon 13:38 ‡ **21:17** Jon 16:30 § **21:17** Nian Iesu tətəni məmə, "onəkaugin rəhak nenəti sipsip min," mine "onəkəsal vivi o rəhak min sipsip," mine "ətaugin rəhak min sipsip," kahləni nati kətiəh əmə e suaru pisin pisin e nəghatiən. * **21:19** Kətəni məmə e nu tate min tətuva, kəni kəpanətu-pəri Pitə e nigi kəməluau. † **21:19** Jon 13:36; 2Pitə 1:14 ‡ **21:19** Mat 4:19; 16:24

20 Kəni Pitə teirair meruh iətəmimi kəti rəha Iesu tətuərisig e lau, iətəmimi u Iesu tolkeikei pik. Iətəmi əha inəha, iətəm təmiəu-iəu muva iuəkir o Iesu e nian kəməutauən e lafet rəha Pasova, kəni mətətapuəh ohni məmə, "?Iərmənig, pəh u otegəhan=pən lam e nəhlmi rəham min tikimir?"§
21 Nian Pitə təmeruh in, kəni tətapuəh o Iesu məmə, "?Iərmənig, mətəu təhro e suah kəha?"
22 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "?Nəmə iəu iəkolkeikei məmə in otətəmiəgəh muvən mətəuarus nian iəkitəlig=pa min, ik onəkəhrun o nak? Ik u, ik onəkəkeikei muərisig lak."
23 Kəni tol lanəha o nati u Iesu təməni, nəghatiən kəti əha ikin kətəni titəlau-təlau e piatah min məmə, "Iətəmimi u rəha Iesu otəsimisiən," mətəu Iesu təməsəniən kəm Pitə məmə suah u otəsimisiən. In təməni əmə məmə, "? Nəmə, iəu iəkolkeikei məmə in otətəmiəgəh mətəuarus=pən iəkitəlig=pa min, ik onəkəhrun o nak?"
24 Iətəmimi u rəha Iesu in iətəmimi kətiəh əmə iətəm tətəni pətigəm natimnati min u,* kəni in mətei rəkis nəghatiən min u. Kəni itimah iəkotəhrun məmə nəghatiən min u tətəni, in nipəhriəniən əmə.†

Naunun nəghatiən

25 Kəni natimnati tepət min əpəha ikin iətəm Iesu təmol‡ kəni nəmə nətəmimi kəmotətei rəkis natimnati min u ilah rəfin e nauəuə min, iəu, nikik təhti məmə nəhue niftəni u təkəku o nəliniən nauəuə min u.

---

§ **21:20** Jon 13:23,25 * **21:24** Jon 15:27 † **21:24** Nian nəuvein, Jon tətəghati lanəha, mətəni məmə, "itimah," uə "in," məsəniən "iəu," mətəu in tətəni aru əmə in. (19:35; eruh-to 1Jon 1:1-4 mine Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Jon: **?Pəh təmətei nauəuə u?**). ‡ **21:25** Jon 20:30

Uək Min
Uək Min Rəha Aposil Min
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Uək Min

?Pəh təmətei nauəuə u? Luk təmətei nauəuə u. Afin e "Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Luk" o nəhruniən məmə Luk in pəh.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Luk təmətei nauəuə u tatuvən kəm in kəti, nərgin u Teofiləs, iətəm kətiəh əmə iətəm Luk təmətei nauəuə u "Nanusiən Təuvir Iətəm Luk Təmətei" tatuvən kəm in. Nərgin u, nipətin təni məmə, "Iətəmimi iətəm tolkeikei Uhgin." Luk təmətei nauəuə u tatuvən kəm suah u, mətəu in təhrun məmə nətəm Isrel tepət mine Ianihluə tepət okotafin min.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? Nauəuə min rəha Nanusiən Təuvir kəutəghati e nəmiəgəhiən mine nimisiən rəha Iesu. Nauəuə u tətəni pətigəm məmə niməfaki təməhro lanu mətuəuin. Nipilga nauəuə aupən nəuvetin u tətəghati tepət e uək rəha Pitə, kəni nipilga asoli iətəm tətuərisig lan tətəghati e nəmiəgəhiən mine uək rəha Pol.

? Təmətei nauəuə u o nak? Luk təmətei nauəuə u mətəni məmə niməfaki təməhro lanu mətuəuin, kəni təməhro min lanu niməfaki təmeviə. E nian əha, nətəm Isrel tepət kəsotatigiən e nitəni Isrel, mətəu kəutatig e nitəni min iətəm Rom tətarmənig e lah. Aposil min ilah rəfin nətəm Isrel. Nanusiən təuvir əha kəmaupən kəni=pən kəm nətəm Isrel mine Nanihluə* min u kəutohtəu=pən nəfakiən rəha nətəm Isrel. Kəni Pitə mine Pol mine ilah min nəuvein kinautos minautuvən kəm Nanihluə min əpnapin min. Təmə iərman tolkeikei məmə otitəu=pən nəfakiən rəha nətəm Isrel, in okəkeikei kəhgi=pən kəni mitəu=pən min lou əlkələh min tepət. Mətəu Pol mine Pitə rəueiu kinuəhrun məmə nəmə iətəmi tolkeikei məmə otəhatətə e Iesu, kəni ko nikin təsəhtiən məmə okəhgi=pən mine mitəu=pən lou əlkələh min əha. Nətəm Isrel tepət nian kəmotətəu nətəligiən u, ilah kinotəməki e Pol mine Pitə minautol nərahiən kəm lau. Mətəu ilau kəmuhalpin=pən nəghatiən rəhalah. Nian kəmotələs Pol məhuvən e kot, nətəmi asoli rəha Rom kəməsoteruhiən məmə in təmol nati kəti tərah. E naunun nauəuə u, Pol in tətatig əpəha e taun asoli u Rom, u iətəmi asoli agin rəha Rom tətatig ikin. Kəni Pol təmətəni pətigəm nanusiən təuvir, iətəmi tikə məmə otəniəhu.

Uhgin təməni məmə otahlipa Narmin rəhan

1 Teofiləs, e rəhak nauəuə iətəm iəmətei aupən, iəmətei noliən min rəha natimnati rəfin iətəm Iesu təmol mine mətəgətun nətəmimi lan.

2 Nauəuə əha tətəni pətigəm nian Iesu təmətuəuin rəhan uək mətəuarus Uhgin təmos rəkis muvən e Negəu e Neai. Mətəu aupən, nian təməsuvən əhanəhiən e Negəu e Neai, Narmin Rəha Uhgin təmasiru lan məmə otəgətun rəhan min aposil† min nati nak in tolkeikei məmə okotol.

3 E nian təməmiəgəh min e nimisiən, nian tepət tətuva o lah, kəni koteruh in e nian kətiəh kətiəh e nian fote, kəni matol əpu in kəm lah kəni məgətun ilah e noliən min tepət məmə in təməmiəgəh pəhriən e nimisiən. Kəni e nian min əha, təmətəgətun ilah e Narmənigiən Rəha Uhgin.

4 Iesu təmətatig əhanəh ilah min ilah, kəni nian kəti, nian təmətauən ilah min ilah, in təməni=pən nəghatiən kəti kəm lah məmə, "Itəmah onəsotaupəniən mohiet u Jerusiləm. Onəkotəkeikei məutatig motətəuarus onəkotos Narmin Rəha Uhgin, u rəhak tatə təməni əskasik rəkis məmə otəfən kəm təmah, təhmen lanu məmə iəu iəməni=pinə rəkis kəm təmah.

5 Aupən Jon təmatol bəptais e nətəmimi e nəhu, mətəu otəsuvəhiən, Uhgin in otol bəptais e təmah e Narmin Rəhan."

Əpəha e Nitəuət Rəha Nigi U Olif, Uhgin təmos Iesu muvən e Negəu e Neai

6 E nian min əha, aposil min kəməutatig ilah Iesu, kəmotətapuəh ohni məmə, "?Iərmənig, rəueiu əha tinəuvir məmə ik onəkol kitah nətəm Isrel okotarmənig e nitəni min rəhatah, uə kəpə?"

---

* **:** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. **1:1** Luk 1:3 † **1:2** "Aposil" in suah kəti iətəm Iesu Kristo təmahli=pən o nəni pətigəmiən rəhan nəghatiən. Nian nəkotafin nəghatiən əha "aposil" e nauəuə u, nipətin tətəni məmə nətəmimi tueləf rəha Iesu u kəməutaliuək ilah min. Kəni e nauəuə u, Pol təməni məmə in min aposil kəti rəha Iesu, mətəu in təməsaniən ilah nətəmimi tueləf min əha. Nauəuə u, in tətəghati tepət e aposil mil, Pitə mine Pol. **1:2** Mak 16:19; Luk 24:49-51 **1:3** Luk 24:36-49; Uək 10:41 **1:4** Luk 24:49; Jon 14:16-17; Uək 2:33 **1:5** Mat 3:11 **1:6** Luk 24:21

7 Mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmə, “E nian min rəha natimnati min əha, Tatə Uhgin
təməhluaig e natimnati o təmah, məmə ko nəsotəhruniən. In pisin əmə, tinitəpin rəkis e
rəhan nəsanəniən.
8 Mətəu nian Narmin Rəha Uhgin otuva mətig e təmah, itəmah onəkotos nəsanəniən. Kəni
itəmah onəkotəkeikei məhuvən motəni pətigəm rəhak nəghatiən əpəha Jerusiləm, mine ikin
min əpəha Jutiə, mine Səmeriə, kəni mine ikin min rəfin e nitənimtəni min.”
9 Nian təməni rəkis əmə nəghatiən əha kəm lah, kəni Uhgin tos rəkis in məri matuvən e
neai. Nian ilah kəmauteruh, kəni nəpuə kəti tuva məuveg, kəni ilah kəsoteruhiən min.
10 Nian kəməutəsal pəri əhanəh e neai məutəsəl lan, əmeiko suah mil keiu kəmuəfən napən
ruən kəmiaiet=pa e nəlugin e lah.
11 Kəni muəni=pən kəm lah məmə, “!Nətəm Kaləli! ?Təhro nəutəhtul u ikinu məutəsal pəri
lan əpətu lan e nəpuə? Iesu əha Uhgin təmos rəkis o təmah mos məri matuvən e neai, in
otəmanitəlig pa min təhmen=pən əmə lanəha, mə tətəri matuvən.”

Aposil min

12 Kəni aposil min kəmotsipən e nitəuət u kətəni məmə, Nitəuət Rəha Nigi U Olif, mo-
tohtəlig=pən Jerusiləm səniəmə isəu pik, iuəkir əmə.
13 Nian kəmohiet=pən Jerusiləm, məhuvən=pən imə e nəuan nimə kəti əpəha ilis lan, ikin
kəutatig ikin. Aposil min əha, nərgilah u Pitə mine Jon mine Jemis mine Antiru mine Filip
mine Toməs mine Patolomiu mine Matiu mine Jemis nəti Alfiəs mine Saimon Selot‡ mine
Jutəs nəti Jemis.
14 Nətəmi min əha mine nipətan min, mine Meri u məmə rəha Iesu, mine notəha Iesu min,
ilah kəutəhuva pəti-pəti e nikilah kətiəh məutəfaki nian rəfin.

Iətəmi u otos nimei Jutəs

15 Kəni nian kəti, nian nətəm kautəhatətə e Iesu kəməutəharəg, ilah tepət, təhmen e uan-
hanrit-tuenti ilah rəfin. Kəni Pitə təməhtul mətəghati kəm lah məmə,
16 “Piak min mine nəuvinik min. Nuvəh aupən Narmin Rəha Uhgin təməfən nəghatiən
kəti kəm Kig Tefit, kəni Kig Tefit təni pətigəm. Təməni məmə suah kəti otegəhan e Iesu kəm
nətəmimi, kəni ilah okotaskəlim motohamu. Nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgin otəkeikei
muva mol nipəhriəniən lan, kəni rəueiu nəghatiən o suah u tinuva mol nipəhriəniən rəkis
lan. Suah u in Jutəs.
17 Jutəs, in rəhan əha ikin uək məmə otasiru e tah, in kitah əmə.”
18 (Jutəs u inu təmos nəhmti niftəni kəti e məni u təmos e noliən tərah iətəm in təmol. E
niftəni əha, təməmei morin kəni nərfin təhapu nisigan tiet.
19 Kəni nətəm Jerusiləm kəmotətəu nəghatiən əha, kəni ilah kotauin e niftəni əha e
nəghatiən əha ikin məmə, “Akeltama,” nipətin u məmə Niftəni E Nirə.)
20 Kəni Pitə təməni məmə, “Natimnati iətəm Jutəs təmol təmuva mol nipəhriəniən lan
mətəu-inu e Nauəuə Rəha Nəpuən Min, nəghatiən kəti tətəni məmə,

‘Təuvir məmə rəhan nimə tətəhtul əpnapin əmə, pəh iətəmi kəti otəsatigiən ikin.’§

“Kəni nəghatiən kəti min tətəni lanu məmə,

‘Təuvir məmə iətəmi pisin kəti min otuva mos nimein.’

21-22 “Kəni tol lanəha, iətəmi kəti otəkeikei mos nimei Jutəs mətəni pətigəm kəm nətəmimi
itimah min, məmə Iərmənig Iesu təməmiəgəh min e nimisiən. Suah u, in suah kəti iətəm
itimah min iəmautan aupən e nian min u iətəm Iərmənig Iesu təmətaliuək lan. Suah u in
suah kəti iətəm təmətatig nian Jon təmətəni pətigəm nəghatiən rəha noliən bəptais e təmi,
muva mətəuarus=pən nian Uhgin təmos rəkis Iesu o tah mos məri muvən e Negəu e Neai.”
23 Kəni ilah kəmotəni nərgi iətəmi keiu, kəti nərgin u Josip u nian nəuvein kətauin lan
məmə Pasapəs Jastəs, kəni kəti min, nərgin u Matiəs.
24 Kəni ilah kəmotəfaki məutəni məmə, “Iərmənig ik nəkəhrun niki nətəmimi rəfin. Ik
əgətun e timah məmə suah mil u, in pəhruvən u ik ninitəpin rəkis
25 məmə otaskəlim uək u rəha aposil iətəm Jutəs təməpəh məmə otuvən e suaru iətəm tərah,
iman əhruahru ikin.”
26 Nian ilah kəmotəfaki rəkis, ilah kəmoturin kəpiel nəuvein, kotəhmen e tais, məmə
otəgətun məmə pəh otos uək əha, kəni kəpiel min kəmotəgətun nərgi Matiəs. Kəni ilah kotəfən
Matiəs məmə in aposil kəti, kəni rəueiu tinol min tueləf aposil ilah rəfin.

2

Narmin Rəha Uhgin təmuva e nəmiəgəhiən rəhalah

1:7 Mak 13:32 **1:8** Mat 28:19; Luk 24:48 **1:11** Mat 26:64; Luk 21:27 **1:12** Luk 24:50-53 ‡ **1:13** Eruh-to
futnot e Mat 10:4 **1:13** Mat 10:2-4 **1:16** Sam 41:9 **1:18** Mat 27:3-8 § **1:20** Nipəti nəghatiən u məmə, “pəh
otimis.” **1:20** Sam 69:25; 109:8 **1:21-22** Mak 1:9; 16:19; Jon 15:27

1 E nian rəha Pentekos,* lafet kəti rəha nətəm Isrel, nətəm u kəutəhatətə e Iesu kəməhuva
kətiəh.
2 Kəni rəueiu agin min, kəmotətəu nati kəti təmsipəri e neai təhmen e nimətagi asoli kəti
tətərkərik, kəni nati kəha kəmotətəu təmuva məri rəfin e nipəgnəua nimə əha kəutəharəg
ikin.
3 Kəni ilah kəmoteruh nati kəti təhmen e nəmnami nigəm tatuəu. Kəni nəmnami nigəm min
əha, kəmotiuvig motan-əhmen nətəmimi rəfin nətəm kəutəharəg əha imə.
4 Kəni ilah rəfin, Narmin Rəha Uhgin təmuva məriauəh mətatig e lah, kəni məfən nəsanəniən
kəm lah, mol ilah kinəutəghati e nəghatiən iki pisin min.
5 Kəni nətəmimi min nəuvein əha ikinu, nətəm Isrel nətəm kəutəfaki kəm Uhgin. Aupən,
ilah kəməhuvən e nitəni pisin pisin min məutatig ikin, kəni rəueiu kohtəlig=pa məutatig
Jerusiləm məmə okotol lafet rəha Pasova.
6 Nian ilah kəmotətəu nəghatiən min əha, nətəmimi min tepət kəməhuva. Kəni ilah
kəmotauit pik mətəu-inu kəmotətəu nəghatiən min rəhalah nətəmimi min əha kəutəni.
7 Kəmotauit pik agin kəni məutəni məmə, "!Ei! ?Nətəm Kaləli min əmə əha kəutəghati, uə
kəpə?
8 ?Təhro əpəha kitah rəfin kəutətəu rəhatah nəghatiən min ilah kəutəni?
9-11 Kitah u nətəmimi iki pisin pisin min tepət. Ikin u nətəm Patiə u ikin, mine nətəm Metiə,
mine nətəm Elam, mine nətəm Mesopotemiə, mine nətəm Jutiə, mine nətəm Kapatosiə, mine
nətəm Pontəs, mine nətəm Esiə, mine nətəm Fritiə, mine nətəm Pamfiliə, mine nətəm Ijip,
mine nətəm Lipiə e nikalin=pən əha Saerin ikin, mine nətəm Rom, nətəm Isrel əhruahru,
mine Nanihluə† min mətəu kitah kəutəfaki kəm Uhgin, mine nətəm Krit, mine nətəm Arepiə.
Mətəu kitah rəfin kəmotətəu ilah kəutəghati e nəghatiən iki pisin pisin min rəhatah, məutəni
pətigəm nati asoli min iətəm Uhgin təmol."
12 Narmilah təmiuvig pik, kəni kəmotətapuəh o lah min məmə, "!Ei! ?Nak u tol lanu?"
13 Mətəu nəuvein kəmotaləh əuvsan e lah, məutəni məmə, "Nati kəutapis əpəha."

Pitə təmuhamteipən nipəti nati əha

14 Kəni Pitə təməhtul ilah lepin aposil min, məghati əfəməh məni=pən kəm nətəmimi
məmə, "Nətəmimak min nətəm Isrel, mine nətəm iki pisin pisin min u nəutatig Jerusiləm,
otətəlig vivi-to lak, pəh iəkuhamtei=pinə nipəti nati əha kəm təmah.
15 Itəmah nəutəni məmə nətəmi min u kəutapis. Mətəu kəpə, kəsotapisiən. Nain klok əmə
əha rəueiu ləplapin. ?Kəni ilah kotəhra motapis?‡
16 "Mətəu mə tol lanu lan. Iəni rəha Uhgin aupən, nərgin u Joel, təməni rəkis nati u itəmah
nəuteruh. In təməni məmə,
17 'Uhgin təməni məmə,
"E naunun nian min, iəkəfən rəhak Narmin kəm nətəmimi rəfin. Ilah rəfin okotos
nəsanəniən lan. Nenətitəmah min, nəman mine nipətan, ilah okotəni pətigəm nəghatiən
min rəhak iətəm iəu iəkəfən kəm lah. Nətəm aluə min rəhatəmah, Uhgin otəfən nati
kəti təhmen e nəməhlairiən kəm lah. Kəni nauəhli min rəhatəmah okotəməhlair e
nəməhlairiən pisin pisin min.
18 Səniəmə nətəmi asoli min əmə, mətəu nəman mine nipətan ilah noluək min əmə rəhak,
kəni iəkəfən Narmin rəhak kəm lah e nian min əha. Kəni ilah okotəni pətigəm nəghatiən
min rəhak iətəm iəkəfən kəm lah.
19 Oiəkol nati apispis min əpəha e neai, mine nəmtətiən pisin pisin min e nitəni min.
Onəkoteruh nirə mine nigəm mine nahnigəm okotəri motol nəpuə lan.
20 Mitigar otaupən mapinəpu lan, kəni məuig otasiə təhmen e nirə.§ Kəni ko uərisig,
Nian asoli agin rəha Iərmənig otuva.
21 E nian əha, nətəmimi rəfin nətəm okotauin e Nərgək, iəu oiəkosmiəgəh ilah." '
22 "Nətəm Isrel, itəmah otətəlig e nəghatiən u. Itəmah nəkotəhrun vivi nati apispis min,
mine nəmtətiən pisin pisin min iətəm Iesu iətəm Nasərit təmol e nəsanəniən rəha Uhgin, u
itəmah nəmoteruh. Natimnati min əha tətəgətun məmə Uhgin in pisin əmə təmahli=pa Iesu
tuva.
23 E nəlpəkauiən rəha Uhgin u in təmol rəkis mələhu aupən, in təməfinə suah u e
nəhlmitəmah. Kəni itəmah nəmotuhamu in e nian nəmotegəhan=pən lan tuvən e nəhlmi
nətəm kəsotəfakiən. Kəmotuh u, kəmotətu-pəri e nigi kəməluau kəni timis.

---

* **2:1** Pentekos — Afin-to e tiksinəri. **2:1** Lev 23:15-21; Dut 16:9-11 **2:3** Mat 3:11 **2:4** Mak 16:17; Uək 4:31; 10:44-46; 19:6 † **2:9-11** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. ‡ **2:15** Nətəmi min əha kəsotəmnimiən wain ləplapin, kəni iətəmi tikə mə tapis ləplapin. § **2:20** Iəni min rəha Uhgin kəutəni nəghatiən min lanəha e natimnati əskasik min otəpanuva e Naunun Nian. **2:21** Joel 2:28-32

24 “Mətəu Uhgin təmitis Iesu e nahməiən rəha nimisiən, kəni mol in təmiəgəh min e nimisiən, mətəu-inu nimisiən, rəhan nəsanəniən tikə o naskəlimiən in.
25 Tefit təməni lanəha e Iesu aupən məmə,
‘Nian rəfin iəkəhrun məmə Iərmənig tətatig itimlau min. Ko iəsəginiən mətəu-inu tətatig e nikalik itimlau min.
26 Kəni tol lanəha, iəu nikik tətagiən pik, mətəni-vivi ik e nohlik. Kəni nikik təməlinu mətəu iəkəhrun məmə Uhgin otosmiəgəh nipətik.
27 Kəni ko nəsəpəhiən narmək otətatig ima nətəm kəmohmis ikin. Kəni ko nəsegəhan miniən nipəti rəham Iətəmimi Əhruahru məmə otəmnəmit.
28 Ik nəməgətun rəkis suaru rəha nəmiəgəhiən kəm iəu, kəni ik onəkol iəu nikik tətagiən pik nian iətatig kilau min ik.’ Inu nəghatiən Tefit təməni e Iesu aupən.
29 “Piak min. Iəkolkeikei məmə iəkəni nati əhruahru kəm təmah. Iauəhli u kəha rəhatah aupən, Kig Tefit, in təmimis rəkis, kəni kəmitənim, kəni rəhan suvət tətatig imatah ikin mətəuarus=pa u rəueiu.
30 Mətəu in iəni kəti rəha Uhgin, kəni in təhrun məmə Uhgin təmos nonauvil kəti kəm in məniəkis nəghatiən kəti kəm in məmə iətəmi kəti e niira rəhan otuərisig lan otəkeikei mol Kig.
31 Kig təmafu məmə nati u otəkeikei muva mol nipəhriəniən lan. Kəni in təməni məmə Kristo əha, iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa, Uhgin otol təmiəgəh min e nimisiən, kəni otəsəpəhiən narmin tətatig ima nətəm kəmohmis ikin, kəni nipətin ko təsəmnəmitiən.
32 Kəni nəghatiən u tətəghati e Iesu u Uhgin təmol rəkis təmiəgəh min e nimisiən. !Kəni itimah iəmoteh e nəhmtitimah!
33 Iesu, rəhan tatə təmos in məri muvən e nikalin maru ikin, imə nisiaiən mine nəsanəniən. Kəni təhmen=pən əmə məmə Uhgin təməni rəkis lan aupən, in təməfən Narmin rəhan kəm Iesu məmə Iesu otəfən kəm rəhan min. Kəni natimnati min u, nauteruh, məutətəu, Narmin Rəha Uhgin tatol.
34 Kig Tefit təməsuvəniən e Negəu e Neai təhmen e Iesu. Kəni Tefit təməsəghati aruiən lan nian in təməni nəghatiən min əha məmə,
‘Iərmənig. Ik Iərmənig rəhak. Uhgin Iərmənig təni kəm ik məmə, “Əharəg e nikalik maru, ikin imə nisiaiən mine nəsanəniən, mətəhtahnin.
35 Oiəkol rəham min tikimir min məmə okotəhmen e niməulul iətəm natevig-ərain e niftəni, kəni ik onəkarmənig e lah.” ’
36 Pəh nətəm Isrel rəfin kotəkeikei motəhrun vivi məmə Iesu əha iətəm itəmah nəmotətu-pəri e nigi kəməluau, inəha, Uhgin təmol məmə in Iərmənig mine Kristo — u iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa.”

Nətəmimi tepət kəmotəni nipəhriəniən e Iesu

37 Nəghatiən u rəha Pitə təmek pəhriən nikilah kəni nikilah təpəou. Kəni kəmotətapuəh o Pitə mine aposil min rəfin məmə, “Piatimah min. ?Oiəkotəhro lanu?”
38 Kəni Pitə təməni=pən kəm lah məmə, “Onəkotəkeikei motəuhlin nətəligiən rəhatəmah, kəni kol bəptais e təmah rəfin kətiəh kətiəh e nərgi Iesu Kristo, məmə Uhgin otafəl rəkis noliən tərah min rəhatəmah. Kəni Uhgin otəfinə Narmin u kəm təmah,
39 mətəu Uhgin təməni rəkis nəghatiən u o təmah, mine nenətitəmah min, mine namipitəmah min iətəm okəpanəhuva. Nəniəskasikiən u tətatig o nətəmimi rəfin min u iətəm Iərmənig Uhgin rəhatah tətauin e lah.”
40 Kəni Pitə təməni nəghatiən təuvir tepət məmə otiuvi=pa ilah kəhuva, kəni mətəni kəm lah məmə, “O nəkohiet rəkis e nətəmi min u, nəpiəh mine u nətəm kotərah məmə, Uhgin otəsoliən nalpiniən kəm təmah min ilah.”
41 Kəni ilah tepət u kəmotətəu nəghatiən rəha Pitə kəmotəni nipəhriəniən lan, kəni kəmol bəptais e lah. E nian əha, nətəmimi tepət təhmen e tri-tausin kəməhuva məhuərisig e lah u kəutəhatətə e Iesu.

Naliuəkiən rəha nətəmi min u kəmautəni nipəhriəniən e Iesu

42 Nian rəfin nətəmimi min u kəutəni nipəhriəniən e Iesu, kəutətəlig e nəghatiən iətəm aposil min kəutəgətun ilah lan. E naliuəkiən rəhalah kəməhuva kətiəh, e nauəniən mine Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu,* mine nəfakiən. Kəni nian rəfin nikilah tətəskasik məmə okotəkeikei mautol nati əha.
43 Aposil min kəmautol nati apispis mine nəmtətiən pisin pisin min e nəsanəniən rəha Uhgin. Kəni nətəmimi narmilah tatiuvig pik ohni.

2:28 Sam 16:8-11 **2:29** 1King 2:10 **2:30** 2Saml 7:12; Sam 89:3-4; 132:11 **2:31** Sam 16:10 **2:33** Uək 5:32; 7:55-56 **2:35** Sam 110:1 **2:36** Uək 5:30-31 **2:39** Aes 57:19 **2:41** Uək 2:47; 4:4 * **2:42** Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu — Afin-to e tiksinəri. **2:42** Uək 20:7

44 Nətəmimi min u kəutəhatətə e Iesu, nian rəfin kəutəhuva kətiəh məutəfən rəhalah min
natimnati kəm lah min;
45 kəmə iətəmi kəti rəhan nati kəti tikə, kəni kəti təfən rəhan natimnati mos məni lan, kəni
məuəri mətuati kəni masiru lan.
46 Nian rəfin kəutəhuvən məutəfaki pəti e Nimə Rəha Uhgin.† Kəni kəmautəhuvən e
nimə pisin pisin min məutəuəri nauəniən niglah e nagiəniən mine nikilah pəhriən, kəni
kəməutauən min e Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu.
47 Kəni nian rəfin kəutəni-vivi Uhgin, kəni nətəmimi kəutəni-vivi ilah o rəhalah noliən.
Kəni nian rəfin Iərmənig tatosmiəgəh nətəmimi, kəni ilah kəməutəhuva kətiəh ilah nətəm
kəutəhatətə e Iesu.

3

Uhgin təmol nati apispis e iətəmi u nəhlkin tərah

1 Nian kəti e tri klok ləhnaiuv, nian rəha nəfakiən, Pitə mine Jon kəmualiuək mətian e Nimə
Rəha Uhgin.
2 Suah kəti iətəm təsaliuəkiən e nian təmair mətəuarus=pa nian əha, kəmələs kəhuva kaharu
e namtihluə e Nimə Rəha Uhgin u kətəni məmə Namtihluə Təuvir. Nian rəfin təteasiə e məni
o nətəmimi kəutəhuvən imə.
3 Nian təmeruh Pitə mine Jon kinətian məmə okia imə, in təmətapuəh o lau məmə okuəfən
məni kəti kəm in.
4 Kəni Pitə mine Jon nəhmtilau təməhtul lan. Kəni Pitə təni məmə, "Əsal=pa meh itimlau."
5 Kəni təməsal=pən meruh ilau, nikin təhti məmə otos məni kəti o lau.
6 Mətəu Pitə təməni=pən kəm in məmə, "Rəhak məni tikə agin. Mətəu nati iətəm iəu iətos,
iəkəfinə kəm ik. !E nərgi Iesu Kristo iətəm Nasərit, iətəni=pinə kəm ik, əhtul maliuək!"
7 Kəni in təmasiru lan, mos nəhlmin maru miuvi-pəri məmə otəhtul. Kəni əmeiko rəueiu
agin min nəhlkin mil kəmuəhruahru.
8 Əmeiko təmətu-pəri məhtul minətaliuək, mətitəu=pən ilau mihluvən e Nimə Rəha Uhgin,
kəni minətaliuək matiuvig-iuvig-pəri mətəni-vivi Uhgin.
9 Kəni nətəmimi rəfin kəmoteruh in tətaliuək mətəni-vivi Uhgin.
10 Ilah kinotəhrun məmə suah əpələ inəha u iətəm təteasiə o məni nian rəfin e namtihluə
rəha Nimə Rəha Uhgin, kəni kəmotauit pik, narmilah təmiuvig o suah kəha mətəu-inu
nəhlkin tinəuvir.

Pitə təməghati kəm nətəmimi əpəha e Nimə Rəha Uhgin

11 Nian təmətəhkul=pən e Pitə mine Jon, nətəmimi rəfin narmilah təmiuvig ohni, kotaiu
məhuva məmə okotafu e lahal əha nəuvetin kəti e Nimə Rəha Uhgin u kətəni məmə Fərantə
rəha Kig Solomən.*
12 Nian Pitə təmeruh ilah, kəni təni=pən kəm lah məmə, "Nətəm Isrel. ?Təhro narmitəmah
tatiuvig pik o nati apispis u? ?Nauteruh itimahal nikitəmah təhti məmə itimlau iətəmi asim
mil keiu iəmol vi suah u e nəsanəniən əmə rəhatimlau? !Kəpə!
13 Nati apispis u iətəm nəmoteruh, Uhgin rəha Epraham, mine Aisək, mine Jekəp,
mine tipitah min rəfin, in təməfəri nərgi rəhan ioluək lan, Iesu. Inu iətəmi kətiəh əmə
Iesu u nəmotəfən məmə otuvən o nətəmi asoli rəha kəpmən məmə ilah okotuhamu,
kəni nati əpnapin Pailət təməni rəkis məmə okəsuhamuiən okəhlman lan, mətəu itəmah
nəmotəni=pən kəm Pailət məmə kəpə, kəni motəpəh in.
14 Itəmah nəmotəpəh Iesu u in iol əhruahru mine iətəm təuvir e nəhmti Uhgin, kəni
nəmotətapuəh o Pailət məmə otəhlman e suah kəha iohamu itəmi.
15 Kəni e noliən əha, itəmah nəmotuhamu Iesu, iətəm nəmiəgəhiən rəfin tatsipən ohni.
Mətəu Uhgin təmol təmiəgəh min e nimisiən. Kəni itimah iəmoteruh e nəhmtitimah məmə
nipəhriən.
16 "Suah u iətəmi itəmah nauteruh motəhrun, in təməsanən əmə mətəu-inu itimah
iəutəhatətə e Iesu mine nəsanəniən rəhan. In nəsanəniən rəha Iesu mine nəhatətəiən iətəm
təməfa kəm timah təmol vi suah u, kəni itəmah rəfin nəmoteruh.
17 "Piak min. Iəu iəkəhrun məmə nati u nəmotol e Iesu itəmah rəhatəmah nətəmi asoli
min, itəmah rəfin nəmotol mətəu-inu nəsotəhruniən məmə Iesu in pəh.
18 Mətəu suaru u inu rəha Uhgin o noliən rəhan nəghatiən u in təməni aupən, tinuva minol
nipəhriəniən lan. E nəghatiən rəha iəni min rəhan, in təməni rəkis məmə rəhan Kristo iətəm
təməni rəkis aupən məmə otahli=pa, in otəkeikei mətəu nahməiən e nipətin.

2:44 Uək 4:32-35 † **2:46** Nimə Rəha Uhgin — ikin nətəm Isrel kəutəhuva məutəfaki ikin kəm Uhgin. **2:47** Uək 6:7; 11:21 **3:4** Uək 14:9 **3:6** Uək 4:10; 16:18 * **3:11** Fərantə rəha Kig Solomən — ikin kəti imə e Nimə Rəha Uhgin. Ikin əha inəha, nian rəfin nətəmi asoli rəha Isrel kəutəghati e Lou rəha Uhgin **3:13** Eks 3:6,15; Luk 23:13-25; Uək 2:23 **3:17** Luk 23:34; 1Tim 1:13

19 “Intəh, rəueiu əha, onəkotəkeikei motəuhlin itəmah e rəhatəmah noliən tərah min, kəni motohtəlig=pa o Uhgin məmə in otafəl rəhatəmah noliən tərah min, kəni məmə Iərmənig Uhgin otəfinə nəmeigiən mine nəsanəniən vi e nəmiəgəhiən rəhatəmah,
20 kəni məmə in otahli=pa Kristo titəlig=pa min, iətəmi iətəm Uhgin təməni rəkis aupən. Kristo u iətəghati lan, in Iesu.
21 Mətəu Iesu otatig pipim e Negəu e Neai mətəuarus Uhgin otol vi min natimnati rəfin təhmen=pən e itəmi Uhgin təməni əskasik kəm təmah, iətəm rəhan min iəni min aupən agin kəmotəni pətigəm.
22 “Kəni iəni asoli Mosis təməni pətigəm məmə, ‘Iərmənig Uhgin otəfəri iəni kəti min e təmah təhmen lak. Onakotəkeikei məutətəlig e natimnati min rəfin in otəni kəm təmah mautol nəuian.
23 Nətəmi min u okotəhti nəuia iəni əha, Uhgin otos rəkis ilah o rəhan min nətəmimi kəni ilah okohmis.’
24 Kəni iəni min rəfin kəmotəni əmə nəghatiən kətiəh, təmətuəuin e iəni u Samuel, muva mətəuarus=pa u rəueiu, kəutəni əhanəh nian əha u rəueiu.
25 “Nəniəskasikiən u iətəm Uhgin təməni=pən kəm rəhan iəni min aupən, in rəhatəmah. Kəni nəniəskasikiən rəha nasiruiən iətəm Uhgin təməni kəm tipitəmah min aupən, in rəhatəmah min, mətəu-inu Uhgin təməni=pən kəm Epraham məmə, ‘Oiəkol təuvir kəm nətəmimi rəfin e niftəni, kəni nati kəti iətəm mipim Iosmiəgəh otol, otəfən nəuviriən əha kəm nətəmimi ərəfin.’
26 Nian Uhgin təməfəri rəhan ioluək u Iesu Iosmiəgəh, təmaupən mahli=pinə kəm təmah məmə in otəuhlin itəmah e rəhatəmah noliən tərah min, kəni e noliən əha, in otol təuvir kəm təmah.”

4

1 Nian Pitə mine Jon kəmətuəghati əhanəh kəm nətəmimi, kəni pris min, mine iətəmi tətarmənig e soldiə min u kəutəsal o Nimə Rəha Uhgin, mine Satusi min,* kəmohietigəm=pa.
2 Nikilah təmahmə pik mətəu-inu ilau kətuəgətun nətəmimi məmə Iesu təmimis kəni məmiəgəh min. Kəni inu təmol suaru məmə nətəmi min u kəmohmis, Uhgin otosmiəgəh min ilah.
3 Kəni kəmotaskəlim ilau, motləfən əmə ilau e kaləpus mətəu tinapinəpu rəkis, məmə ilau okuəməhli ikin lapin, kəni olauig lan kəmanuəhtul e kot.†
4 Mətəu nətəmimi min tepət nian kəmotətəu nəghatiən kəmuəni kəmotəni nipəhriəniən lan. Kəni nətəmimi rəfin u kəmotəni nipəhriəniən e Iesu, nəman əmə ilah iuəkir təhmen e faif-tausin.

Pitə mine Jon kəmuəhtul e nəhmti kaunsil

5 Kəməni lauig lan, pris min nəuvein, mine nətəmi asoli rəha Isrel min, mine nəgətun min rəha Lou rəha Mosis,‡ kəmotuhapumin ilah min əpəha Jerusiləm.
6 Kəmotəharəg ilah Anəs u pris asoli agin, mine Kaiəfəs, mine Jon, mine Aleksantə, mine nətəmimi min nəuvein e nəhlin rəha suah u pris asoli agin, kəmotəharəg e kaunsil.
7 Motəni Pitə mine Jon kian muəhtul aupən e lah, kəni kotətapuəh o lau məmə, “? Pəh təməfinə nepətiən kəm təlau megəhan e təlau məmə natuol nati u, uə nəmuol e nərgi pəh?”
8 Kəni Narmin Rəha Uhgin təməriauəh e niki Pitə, kəni Pitə təni=pən kəm lah məmə, “Itəmah u nətəmi nəutarmənig e nətəm Isrel, mine nətəmi asoli min.
9 Itəmah nəutəsal lan=pa o timlau məmə suah u iətəm nəhlkin təmərah təmos iə nəuviriən, uə itimlau iəmuəhro lanu muol vivi nəhlkin.
10 Itəmah rəfin u ikinu mine nətəm Isrel min rəfin, onəkotəkeikei motəhrun məmə suah u iətəm nəhlkin tinəuvir rəkis tətəhtul aupən e təmah e nəsanəniən əmə e nərgi Iesu Kristo, iətəm Nasərit. Suah kəha inəha, itəmah nəmotətu-pəri e nigi kəməluau, in təmimis. Mətəu Uhgin təmol təmiəgəh min.
11 Suah kəha inəha, iətəm Nauəuə Rəha Uhgin təməni lan məmə,

‘Kəpiel u iətəm itəmah nətəmimi rəha noliən nimə, nəkotəni məmə tərah kəni motəraki lan, mətəu rəueiu in tinuva kəpiel təuvir agin iətəm nimə təhtul-pəri lan.’

12 Suah kətiəh əmə təhrun nosmiəgəhiən nətəmimi, Iesu pisin əmə, kəni iətəmimi kəti min tikə agin e niftəni təhrun nosmiəgəhiən nətəmimi.”

3:19 Uək 2:38 **3:23** Dut 18:15,18-19 **3:25** Jen 22:18 **3:26** Uək 13:46 * **4:1** Eruh nəghatiən min əha e tiksinəri: pris min, mine soldiə min u kəutəsal o Nimə Rəha Uhgin, mine Satusi. † **4:3** Okuəməhli ikin muətəuarus=pən olauig mətəu inu Lou təməni məmə suah kəti təsuvəniən e kot lapin. **4:4** Uək 2:41 ‡ **4:5** “Lou rəha Mosis” — lou min iətəm Uhgin təməfən kəm Mosis əpəha e nitəuət Sainai **4:10** Uək 3:6,13-16 **4:11** Sam 118:22 **4:12** Mat 1:21

13 Nətəmi asoli rəha kaunsil kəmotauit pik nian kəmoteruh məmə kəsuəginiən e lah, nati
əpnapin kəsuoliən skul, ilau iətəmimi mil əmə. Kəmotəhrun əhruahru məmə suah mil əha
ilah pəhriən Iesu kəməutaliuək məutan.
14 Kəni kinotəruru nuhalpiniən nəghatiən rəhalau mətəu-inu suah u nəhlkin tinəuvir rəkis
ilahal min ilau.
15 Kəni kəmotəni=pən kəm lahal məmə okihliet mihluvən ihluə pəh ilah əmə kotəghati
pipim.
16 Kəni ilah kəmotətapuəh o lah min məmə, "? Okotəhro e suah mil əha? Nətəmimi
rəfin u Jerusiləm kinotəhrun rəkis məmə nati apispis u kəmuol e suah u, in iahgin pik, ko
kəsəniapiniən lan.
17 Mətəu pəh kotəniəhu əskasik ilau məmə okəsuəni pətigəm miniən nərgi Iesu kəm
nətəmimi, kəni nəghatiən e nati apispis əha otəsiet miniən nətəmimi kotətəu."

Kaunsil təmegəhan e lau
məmə okiaiet

18 Kəni kəmotauin e lahal kihluva imə, kəni motəni=pən kəm Pitə mine Jon məmə okəsuəni
pətigəm miniən nərgi Iesu, kəni məsuəgətun miniən nətəmimi lan.
19 Mətəu ilau kəmuəni=pən kəm lah məmə, "Itəmah əmə otakil məmə təhruahru e nəhmti
Uhgin məmə iəkuol nəuiatəmah uə nəuia Uhgin.
20 Mətəu itimlau ko iəsuakimiən nohlitimalau. Oiəkuəkeikei muəni pətigəm nati itimlau
iəmueruh e nəhmtitimlau kəni muətəu e nipəgtəlgitimlau."
21 Kəni kaunsil təməni=pən min kəm Pitə mine Jon məmə ilah okotol nalpiniən kəti kəm
lau nəmə ilau okətuəkeikei mətuəni pətigəm Iesu kəm nətəmimi, kəni motahli pətigəm ilau.
Kəmotahli pətigəm ilau mətəu-inu kinotəruru məmə okotoh əhro ilau. Kəmotəhrun məmə
nətəmimi nikilah otahmə nəmə ilah okotol nalpiniən kəm lau, mətəu-inu nətəmimi rəfin
kinəutəni-vivi Uhgin o nati apispis u Uhgin təmol e iətəm u.
22 Kəni suah u, nəhlkin təməpaiu nian təmair mətəuarus=pa əha rəueiu, kəni rəhan nu
tapirəkis fote.

Nəfakiən rəha nətəm kəmotəhatətə e Iesu

23 Nian nətəmi asoli rəha kaunsil kəmotegəhan e Pitə mine Jon məmə okətian, kəmiaiet
uəhai əmə mian əpəha nətəm kəutəhatətə e Iesu kəutatig ikin, kəni muəni pətigəm rəfin
nəghatiən iətəm pris asoli min mine nətəmi asoli rəha kaunsil kəmotəni=pən kəm lau.
24 Nian kəmotətəu nəghatiən əha, ilah rəfin kəməhuva kətiəh motəfaki=pən kəm Uhgin,
məutəni məmə, "Iərmənig Uhgin Asoli, ik nəmol neai, mine niftəni, mine nitəhi, mine
natimnati ərəfin e lah.
25 Ik nəməghati e nəsanəniən rəha Narmin rəham kəm tipitimah u aupən Kig Tefit, u in
rəham ioluək, kəni in təməni pətigəm rəham nəghatiən məmə,
'?Təhro nətəmimi e nitəni pisin pisin min nikilah tətahmə pik lanəha?
Təhro ilah nikilah tətəhti məmə okotol nərahiən min əha. Ko kotol pau ko kəsotoliən nati
kəti.
26 Nətəm kəutarmənig e nitəni min, kəmotol əpenə-penə o nəluaginiən,
kəni nətəmi asoli min kəutəhuva pəti-pəti,
məmə kotəluagin ilah Iərmənig Uhgin mine Iosmiəgəh iətəm in təməni rəkis.'
27 "Iərmənig Uhgin, in nipəhriəniən nəghatiən iətəm Kig Tefit təməni, tinuva miniet=pa,
mətəu-inu Kig Herot Antipas, mine Pontiəs Pailət, mine nətəm Isrel, mine Nanihluə min,
ilah rəfin kəməhuva kətiəh u ikinu lahuənu Jerusiləm, məutətei nəghatiən ekəu-ekəu məmə
okotuhamu Iesu, u in rəham ioluək əhruahru u ik nəmitəpin.
28 Mətəu natimnati rəfin iətəm kəmautol təmitəu=pən əmə rəham nəghatiən iətəm ik
nəməni rəkis e nəsanəniən mine nəhruniən rəham aupən.
29 Tol lanəha, Iərmənig, nikim tətəhti nəghatiən iətəm ilah kəmotəni məmə okotoh itimah,
ol itimah rəham noluək min məmə iəsotəginiən məmə iəkotəni pətigəm rəham nəghatiən.
30 Uahru=pa e nəhlməm əsanən məmə otol vi nətəmi kəutohmis, kəni mol nati apispis min
mine nəmtətiən pisin pisin min e nərgi Iesu, rəham ioluək əhruahru."
31 Nian kəmotəfaki rəkis, kəni nimə təmarigrig, kəni Narmin Rəha Uhgin təmuva məriauəh
mətatig e lah rəfin, kəni kinautəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin məsotəginiən.

Nətəm kəməutəni nipəhriəniən e Iesu kəutəuəri nautə rəhalah kəm lah min

32 Nətəmi kəutəni nipəhriəniən e Iesu rəhalah nətəligiən təmuva kətiəh. Kəti
təməsəhluaigiən e rəhan nautə, mətəu kəmautəuəri nautə rəhalah kəm lah min.

4:18 Uək 5:28 **4:19** Uək 5:29 **4:24** Eks 20:11; Neh 9:6; Sam 146:6 **4:26** Sam 2:1-2 **4:27** Mat 27:1-2; Luk 23:7-11; Uək 3:13 **4:28** Uək 2:23 **4:29** Efəs 6:19 **4:32** Uək 2:44

33 Kəni aposil min kəmotos nəsanəniən e Narmin Rəha Uhgin kəni məutəni pətigəm məmə
Iərmənig Iesu təməmiəgəh min e nimisiən. Kəni e nəuviriən rəha Uhgin, in tətasiru e lah rəfin
nətəm kəutəfaki.
34 Kəni ilah kəti, rəhan kəti nati kəti təməsikəiən, mətəu-inu nətəmimi nəuvein nətəm
rəhalah niftəni uə nimə tatig, kəmotol səlim lan, kəni motəfən məni kəm aposil min,
35 kəni ilah kəmotəuəri kəm nətəmi min u rəhalah nati kəti tikə.
36 Tol lanəha, suah kəti əha ikin nərgin u Josip, in nəuaniləuis rəha Lifai, iətəm Saiprəs,
aposil min kəmotəfən nərgin vi kəti kəm in, nərgin u Panəpəs, u nipətin təni məmə, "iətəm
tətasiru mətəfəri nətəligiən."
37 In təmol səlim e rəhan kəti niftəni, kəni mos məni lan muvən məfən kəm aposil min
məmə ilah okotəuəri kəm lah min.

5

Anənaiəs mine Səfairə

1 Mətəu suah kəti min əha ikin, nərgin u Anənaiəs, mine rəhan pətan nərgin u Səfairə. Ilau
min kəmos məni e niftəni kəti rəhalau.
2 In təmaskəlim oneuən məni nəuvetin, kəni rəhan pətan əmə təhrun. Kəni mos əmə nipilgan
muvən məfən kəm aposil min məmə məni rəfin rəha niftəni.
3 Mətəu Pitə təməni=pən kəm in məmə, "Anənaiəs. ?Təhro nətegəhan e iərmis u Setən tətuva
e nikim? Nəteiuə e Narmin Rəha Uhgin kəni mətaskəlim nipilga məni nəuvetin rəha niftəni
məmə rəham.
4 Uərisig nəmol səlim e niftəni u, in rəham pisin əmə. Kəni nian nəmol səlim rəkis lan, rəham
pisin əmə məni. ?Təhro natol lanəha? !Ik nəseiuəiən e iətəmimi mətəu nəteiuə e Uhgin!"
5 Nian Anənaiəs təmətəu nəghatiən əha, əmeiko misipəri morin rəhan nehagiən tiet. Kəni
nətəmimi min əha kəmotətəu nati əha, kəmotəgin motərəmrumin.
6 Kəni nətəm aluə min kəməhuva motəuveg nipətin motələs mohiet məhuvən mohtənim.
7 Iuəkir auə kisil təmuva muvən rəkis, kəni rəhan pətan Səfairə təmiet=pa məruru məmə
rəhan iərman tinimis rəkis.
8 Kəni Pitə təmətapuəh ohni məmə, "? Əni-to kəm iəu məmə məni rəfin əha e niftəni
rəhatəlau iətəm kəmos nəhmtin?"
Kəni in təməni məmə, "Əuəh. Nəhmtin rəfin u."
9 Kəni Pitə təməni=pən kəm in məmə, "? Təhro nəmuol oneuən nətəligiən kəti məmə
nəkueiuə e Narmin Rəha Iərmənig məmə ko təsəhruniən nati u nəmuol? !Ətəu-to! Nətəm
kəmohtənim rəham iərman, ilah u e namtihluə kəutəhuva məmə okotələs min ik."
10 Kəni əmeiko tisipəri min morin=pən əpəha e nəhlki Pitə ikin, nehagiən rəhan tiet kəni
timis. Nian nətəm aluə min kəməhuva imə, moteruh nimis rəkis, kəni kotələs mohiet
məhuvən mohtənim e nikali rəhan iərman.
11 Nian nətəmimi rəha nəfakiən mine nətəmi əpnapin kəmotətəu nati əha, kəmotəgin pik.

Aposil min kəmotasiru e nətəmimi tepət
motol vi rəhalah nimisiən

12 Kəni aposil min kəmotol nəmtətiən tepət mine nati apispis min e nəhmti nətəmimi.
Kəni nətəmimi min u kəutəni nipəhriəniən e Iesu kəməhuva kətiəh əmə e Fərantə rəha Kig
Solomən e Nimə Rəha Uhgin.
13 Nati əpnapin nətəmimi min u kəsotəniən nipəhriəniən e Iesu kəmotisiai ilah, mətəu
kəmotəgin e nuvəniən əha meruh ilah.
14 Mətəu nian rəfin nətəmimi tepət kəutəhuva məutəni nipəhriəniən e Iərmənig Iesu,
nəman mine nipətan, kəni ilah tatepət.
15 Mətəu-inu e nati apispis min iətəm aposil min kəmautol, nətəmimi min kautos rəhalah
min nimisiən məutəhuva, kəni məutəlin ilah kəutapili e rəhalah pet mine nimahan e suaru
məmə nian Pitə otaliuək mapikalin e lah, in otek nəuvein, uə nəmə nənipisiən rəhan əmə tos
nəuvein məmə okotəmiəgəh.
16 Kəni nətəmimi tepət tepət kəmotsipən lahuənu min iuəkir o Jerusiləm məhuva. Motos
rəhalah min nətəm kautohmis mine nətəmi min u narmin tərah tətatig e lah məhuva, kəni
aposil min kəmotəfaki e lah kəni ilah rəfin kotəuvir.

Nətəmi asoli min kəmotəmkipən aposil min e kaləpus

17 Kəni suah u pris asoli agin mine rəhan min nətəmimi Satusi min u, ilah e pati kətiəh,
niəməha təmol pik ilah mətəu-inu nətəmimi tepət kinəutəpəh ilah minautəhuvən o aposil
min.
18 Kəni kəmotauit motaskəlim aposil min motəmki=pən ilah e kaləpus.

4:34 Uək 2:45 **5:2** Uək 4:34-35 **5:3** Jon 13:2 **5:12** Uək 2:43; 14:3

19 Mətəu lapin lan, agelo kəti rəha Iərmənig təmuva merəh e doə e kaləpus mit ilah mohiet.
20 Kəni məni=pən kəm lah məmə, "Əhuvən e Nimə Rəha Uhgin motəni pətigəm nəghatiən
pəhriən rəha nəmiəgəhiən vi u kəm nətəmimi."
21 Kəni kəməni lauig lan, kəmotol nəuia agelo kəni mautəhuvən e Nimə Rəha Uhgin
minautəni pətigəm nərgi Iesu kəm nətəmimi.

Kəmləfən aposil min e kot

Kəni pris asoli agin mine rəhan min, kəsotəhrun əhanəhiən məmə ilau kəmiaiet rəkis e
kaləpus, kəni kəmotauin e nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel, kəni ilah kəməhuva kətiəh
məmə ilah okotəharəg e kaunsil* asoli rəha Isrel. Kəni motahli=pən nəghatiən kəm nətəm
kəutarmənig e kaləpus məmə okotahli=pa aposil min kəhuva e kot əpəha e kaunsil.
22 Mətəu nian soldiə min kəməhuvən e kaləpus, mətəu aposil min kohkə. Kəni kohtəlig=pa
e kaunsil motəni məmə,
23 "Nian iəməhuvən e kaləpus, motafu doə tahtipəsig, lok tətəhkul=pən vi əmə lan,
kəni soldiə rəha kaləpus kəutəhtul mauteruh vivi əmə namtihluə e kaləpus, mətəu nian
iəmoterəh e doə məhuvən imə, mətəu kikə-kikə əmə imə."
24 Iətəm tətarmənig e soldiə min iətəm kəutəsal o Nimə Rəha Uhgin, mine pris asoli min
kəmotətəu nəghatiən əha, kəni motauit pik, narmi lah təmiuvig, minotəruru əpnapin əmə
məmə nati nak otuva min.
25 Kəni əmeiko iətəmimi kəti tietigəm=pa məmə, "! Ei, nəman! ! Nətəmi min əpələ əpə
nəmotəmki=pən ilah e kaləpus, ilah əpəha e Nimə Rəha Uhgin kəutəgətun nətəmimi!"
26 Kəni iətəm tətarmənig e soldiə min təmit min soldiə min rəhan məhuvən motəmki aposil
min məhuva. Mətəu kəməsoteikəpaniən ilah mətəu-inu kinotəgin məmə nətəmi əpnapin
okotəhti ilah e kəpiel apin nəmə koteikəpan ilah.
27 Nian kəmotit ilah məhuva imə, kəni motəni məmə ilah okotəhtul aupən e nətəmi asoli
rəha kaunsil. Kəni pris asoli agin təməni=pən kəm lah məmə,
28 "Iəmotəniəhu əskasik agin itəmah məmə onəsotəgətuniən nətəmimi e nərgi suah kəha
Iesu. Mətəu nəgətuniən rəhatəmah tinaiu ərəfin əpəha Jerusiləm. Kəni mautol məmə
nətəmimi okotəni məmə itimah iəmotoh suah kəha Iesu."
29 Mətəu Pitə təməghati rəhalah aposil min lan məmə, "Itimah iəkotəkeikei mautol nəuia
Uhgin, mətəu səniəmə nəuia nətəmimi əmə.
30 Itəmah nəmotuhamu rəkis Iesu motətu-pəri e nigi kəməluau, mətəu Uhgin u rəha tipitah
min aupən təmol təmiəgəh min e nimisiən.
31 Uhgin u inu təməfəri rəkis Iesu məmə otuvən məharəg e nikalin maru, u ima nisiaiən
mine nəsanəniən, məmə in Iərmənig mine Iosmiəgəh. Uhgin təmol nati əha məmə in otol
suaru məmə nətəm Isrel min kotəhrun nəuhliniən ilah e rəhalah noliən tərah min, kəni in
otafəl rəkis noliən tərah min rəhalah.
32 Kəni itimah Narmin Rəha Uhgin iəutəni pətigəm natimnati min u, kəni Uhgin tətəfən
Narmin rəhan kəm nətəmimi kautol nəuian."
33 Nian nətəmimi rəha kaunsil kəmotətəu nəghatiən əha, təmiuvi pik rəhalah niəməha,
kəni kotolkeikei məmə okotuhamu əmə ilah.
34 Mətəu suah kəti təməhtul, nərgin u Kəmaliel, in Farəsi kəti mine iəgətun kəti rəha Lou,
u nətəmimi rəfin kəutisiai. Kəni təmətapuəh o soldiə min məmə okotit aposil min məhuvən
ihluə pipim.
35 Kəni in təməni kəm kaunsil məmə, "Nətəmimak min, nətəm Isrel. Otatətəlig vivi məmə
onəkotəhro e nətəmi min u.
36 Vi agin uəha suah kəti nərgin u Teutas, təmietigəm=pa mətəni məmə in iətəmi asoli kəti,
kəni iuəkir nətəmimi fo-hanrit kəmotuərisig lan. Mətəu kəmohamu in, kəni rəhan nətəmimi
kəmotan kətiəh kətiəh, kəni rəhan nətəligiən təmuvən mikə.
37 Uərisig lan, nian kəpmən təmatafin nətəmimi, suah kəti min u nərgin u Jutəs, iətəm
Kaləli, in min təmiuvi nətəmimi kəhuərisig lan. Mətəu nətəmimi nəuvein kəmotohamu min,
kəni rəhan nətəmimi kəmotan kətiəh kətiəh.
38 Kəni inu rəhak nətəligiən e nəniən u. ! Iəkəni kəm təmah, pəh nəkotəpəh əmə ilah
motegəhan e lah kohiet! Mətəu nəmə nati kautol, in rəha iətəmimi əmə, otəpanikə.
39 Mətəu nəmə tatsipən o Uhgin, ko nəsotosiən nəsanəniən məmə onəkotəniəhu ilah. Məta
onəkoteruh məmə itəmah Uhgin onəkotərgəhu."
40 Kəni ilah rəfin kəmotegəhan e rəhan nəghatiən.

5:19 Uək 12:7-10 * **5:21** "kaunsil" — nətəmi asoli rəha Isrel kəutiuvi pətigəm nətəmimi ikin məmə okotəhtul e nəhmtilah e kot. **5:28** Mat 27:25 **5:29** Uək 4:19 **5:31** Uək 2:33-34; Efəs 1:20; Hip 2:10; 12:2 **5:36** Uək 21:38

Kəni kəmotauin e aposil min məmə okəhuva imə, kəni motəni məmə soldiə min okotalis ilah. Kəni motəniəhu əskasik min ilah məmə okəsotəghati miniən kəm nətəmimi e nərgi Iesu kəni motəhlman e lah kohiet.

41 Kəni aposil min kəmohiet e kaunsil, nikilah təmagiən, mətəu-inu Uhgin nikin təmepət o lah kəni megəhan e lah məmə nətəmimi okotoh ilah mətəu inko kautəhuərisig e Iesu.†

42 Kəni nian rəfin e Nimə Rəha Uhgin mine nimə min, ilah kəməsotəpəhiən məutəkeikei məutəni pətigəm kəni məutəgətun nəghatiən təuvir məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa.

6

Kəməfəri dikon min səpin

1 Nian nəuvein tinuva rəkis muvən, kəni nətəmi rəha Iesu tinətəri minatepət. Nəuvein ilah nəuaniləuis rəha Isrel kəmotsipən ikin pisin pisin min, kəni məutəni əmə nəghatiən Kris, məsotəniən nəghatiən rəha Isrel. Kəni tepət, ilah nətəm Isrel əmə. Mətəu nəfaki min iətəm kəutəni əmə nəghatiən Kris kinəutəni nikali nəfaki min u nətəm Isrel, məutəni məmə nian kəutəuəri məni mine nauəniən kəm pətalimis min, mətəu kəsoteh viviən pətalimis min rəha nətəmi min u kəutəni nəghatiən Kris.

2 Kəni tueləf aposil min kəmotauin e nətəmimi rəha Iesu məmə okəhuva-to. Kəni kəmotəni=pən kəm lah məmə, "Piatimah min. Təsəuviriən məmə itimah iəkotəpəh nəni pətigəmiən mine nəgətuniən nəghatiən rəha Uhgin məmə itimah iəkəhuvnə motəuəri məni mine nauəniən kəm pətalimis min. Inu uək rəha dikon min.

3 Mətəu rəueiu, otəfətigəm-to itəmah səpin, nətəmi min u itəmah nəutisiai ilah, kəni motəhrun nati, mine Narmin Rəha Uhgin təriauəh e nəmiəgəhiən rəhalah. Kəni itimah iəkotəfən nati u kəm lah məmə ilah okotol.

4 Kəni pəh itimah oiəkəuteruh əmə nəfakiən kəm Uhgin mine nəni pətigəmiən mine nəgətuniən nəghatiən rəha Uhgin."

5 Kəni ilah rəfin nikilah təmagiən, kəni məutegəhan e nəghatiən əha. Kəni kəmotəfətigəm Stipin u rəhan nəhatətəiən təskasik e Uhgin, kəni Narmin Rəha Uhgin təməriauəh mətatig lan. Motəfətigəm min Filip, mine Prokorəs, mine Nikano, mine Timon, mine Pamenəs, mine Nikoləs iətəm Antiok u aupən təməpəh nəfakiən rəha nətəm iman ikin muva mətitəu=pən nəfakiən rəha nətəm Isrel.

6 Kəmotit ilah məhuvən kəm aposil min, kəni aposil min kəmotələhu=pən nəhlmilah e lah motəfaki e lah.

7 Kəni nətəmi rəha Iesu kəutəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin kəm nətəmimi, kəni nətəmi rəha Iesu u Jerusiləm kinautepət pik. E nətəmi min əha, pris min tepət kəmotəhatətə e Iesu.

Kəmotaskəlim Stipin

8 Kəni Stipin u iətəm təməriauəh e nəuviriən mine nəsanəniən rəha Uhgin, təmol nəmtətiən tepət mine nati apispis min e nəhmti nətəmimi.

9 Mətəu nətəmimi nəuvein e nimə rəha nuhapuminiən rəha Nətəm Kəmitis Ilah,* kəmotəghati ilah Stipin. Nətəmi min u nətəm Isrel u kəmotsipən Saerin mine Aleksantriə. Kəni nətəmimi nəuvein min u nətəm Isrel u kəmotsipən Silisiə mine Esiə, ilah kəməhuva kətiəh, minautorgəhu ilah Stipin. Kotəni məmə nəghatiən rəha Stipin təsəhruahruiən, mətəu rəhalah təhruahru.

10 Mətəu Narmin rəha Uhgin təmol Stipin teinatig pik, kəni nian in təghati, rəhan nəghatiən tapirəkis rəhalah.

11 Kəni ilah kəmotəou oneuən nətəmimi nəuvein məmə okotasiru e lah motəni pətigəm məmə, "Itimah iəmotətəu məmə Stipin təməni rah Mosis mine Uhgin."

12 Kəni rəhalah nəghatiən təmol niki nətəmimi, mine nətəmi asoli rəha Isrel, mine nəgətun min rəha Lou, kəmotəməki e Stipin. Kəni kəməhuvən motaskəlim motələs məhuvən məmə otəhtul e nəhmti kaunsil.

13 Kəni kəmotəmki nətəmimi nəuvein məhuva məmə okoteiuə e Stipin. Nətəmi min u kəmotəni məmə, "Nian rəfin tətəni nəghatiən tərah e Nimə Rəha Uhgin, kəni mətəni rah Lou rəha Mosis.

14 Itimah iəmotətəu in təməni məmə Iesu u iətəm Nasərit, in otələs iahu Nimə Rəha Uhgin, kəni məuhlin noliən min u Mosis təməfa kəm tah aupən ikin."

5:40 Uək 4:18 **5:41** Mat 5:10-12; 1Pitə 4:13 † **5:41** Nian kautos nahməiən nikilah tagiən, mətəu rəhalah Iərmənig təmos nahməiən. Rəueiu əha nian kəutətəu tərah, təgətun məmə ilah kətiəh əmə e Iərmənig. **6:1** Uək 4:35 **6:7** Uək 2:41; 16:5 * **6:9** "nimə rəha nuhapuminiən rəha Nətəm Kəmitis Ilah" — Nətəmi min əha, aupən ilah slef rəha suah kəti, mətəu rəueiu əha kəmitis ilah. **6:10** Luk 21:15

15 Kəni nətəmimi rəfin u kəmautəharəg e kaunsil kəmotəsal=pən əhruahru o Stipin, motafu məmə nəhmtin tinagəhag pəhriən təhmen e rəha agelo.

7

Stipin təməghati e Epraham

1 Kəni pris asoli agin təmətapuəh o Stipin məmə, "?Təhro? ?Nipəhriəniən e nəghatiən min əha kətətu=pən lam?"

2 Kəni Stipin təməni məmə, "Piak min mine tatə min. Otətəlig-to lak. Uhgin u iətəm in ilis ilis pik, təmietigəm=pa o tipitah Epraham nian in təmətatig əpəha Mesopotemiə, məsuvən əhanəhiən əpəha Haran.

3 Uhgin təməni=pən kəm in məmə, 'Əpəh rəham min, mine ikin nətatig ikin muvən e ikin kəti iətəm iəu o iəkəgətun lam.'

4 "Kəni Epraham təmiet əha Kaltiə muvən mətatig əpəha Haran. Nian təmətatig ikinu kəni rəhan tatə timis, kəni Uhgin təmos muva u e niftəni u itəmah nəutatig lan rəueiu.

5 Mətəu təməsəfən əhanəhiən niftəni əkəku agin nəuvetin kəm in məmə rəhan əhruahru. Mətəu Uhgin təməni əskasik kəm in məmə otəpanəfən rəfin nitəni əha kəm in mine namipin min. Kəni nitəni u otuva imalah agin ikin, nati əpnapin e nian əha Epraham təməsələsiən nətin kəti.

6 Nəghatiən u Uhgin təməni kəm in tol lanəha, in təməni məmə, 'O nian kəti, nəuaniləuis min rəham okəhuvən motatig e niftəni pisin kəti rəha nətəmimi pisin, kəni ilah okəhuva iapispis min, kəni nətəm ikin okotol ilah okotəhuva slef min, kəni mautol mirə kəm lah kətəuarus nu fo-hanrit.

7 Mətəu iəkol nalpiniən kəm nətəmimi min əha kəutarmənig e lah. Kəni uərisig, rəham min nətəmimi okohiet e nitəni əha məhuva motəfaki kəm iəu e nitəni u.'

8 "Kəni Uhgin təməni əskasik məmə in oteh vivi Epraham mine nəuaniləuis min rəhan. Kəni məni=pən kəm in məmə in otəhgi=pən nəsualkələh məmə in nəmtətiən kəti məmə ilah nətəmimi min rəha Uhgin. Kəni nian Epraham təmələs Aisək, kəni matig məhgi=pən nian təmos nian eit.* Kəni nian Aisək təmələs Jekəp, kəni matig məhgi=pən min. Kəni nian Jekəp təməmki nenətin min ilah tueləf, kəni məhgi=pən min ilah. Ilah tueləf əha, nəukəti niratah."

Tipilah min kəmotəpəh Josip

9 Kəni Stipin təməni=pən min kəm lah məmə, "Kəni nəukəti nirə min u rəhatah kəmautetet notəhalah u Josip, kəni motətuati=pən lan kəm nətəm Ijip, məmə otuva slef rəhalah. Mətəu ilau Uhgin e nian rəfin,

10 kəni Uhgin tos rəkis in e nərahiən rəfin rəhan. Nian təməhtul e nəhmti kig rəha nətəm Ijip, kəni Uhgin təməfən nəhruniən kəm in, kəni matig mol min məmə kig otolkeikei in, kəni mol in tarmənig e nitəni Ijip mine nətəmimi mine natimnati rəfin rəhan.

11 "Kəni əmeiko nəumis təman e nitəni əpəha Ijip mine Kenan mol nauəniən tikə, kəni nəumis natus nətəmimi, kəni tipitah min niglah nauəniən təmikə.

12 Nian Jekəp tinətəu məmə nauəniən əpəha Ijip, təmahli=pən nenətin min u tipitah min əha kəhuvən, kəni inu nətuəuiniən ilah kəməhuvən Ijip.

13 Kəni uərisig, ilah kəməhuvən min, kəni in təməni pətigəm in kəm lah, mətəu ilah kəsotəhruniən məmə in Josip pialah. Kəni kig rəha Ijip təmətəu nəniən o Josip mine pian min.

14 Kəni Josip təmahli=pən nəghatiən kəm rəhan tatə Jekəp mine rəhan min, məmə okəhuva motatig ilah min. E nətəmimi min əha, ilah rəfin səpinte faif.

15 "Kəni Jekəp mine rəhan min kəməhuvən Ijip, kəni kəməutatig məutatig, kəni Jekəp mine tipitah min kəmohmis ikin.

16 Kəni kəməmki ilah kan əpəha Sekəm e nitəni u rəhatah, kəni kitənim ilah ikin e nipəg kəpiel kəti Epraham təmos rəkis nəhmtin o nətəm Hamor."

Stipin təməghati e Mosis

17 Kəni Stipin təmətəkeikei mətəni=pən kəm lah məmə, "Tinatuva iuəkir məmə Uhgin otosmiəgəh rəhan min nətəmimi u təməni rəkis kəm Epraham, kəni nəuaniləuis min rəhatah u kəmautatig Ijip, rəueiu əha tinepət.

18 Kəni kig kəti min rəha Ijip təməhtul, in təsisiai aginiən Josip.

7:3 Jen 11:31; 12:1 **7:4** Jen 11:31–12:5 **7:5** Jen 12:7; 15:18; 17:8 **7:7** Jen 15:13-14; Eks 12:40 **7:7** Eks 3:12

* **7:8** Noliən rəha nətəm Isrel tol lanu, nian suakəku iərman tair, e nian eit, kətəhgi=pən. **7:8** Jen 17:9-14; 21:4 **7:9** Jen 37:11,28; 39:2,21-23 **7:10** Jen 41:37-44 **7:11** Jen 41:54; 42:1-2 **7:13** Jen 45:1-4,16 **7:14** Jen 45:9-11; 46:27 **7:15** Jen 46:1-7; 49:33 **7:16** Jen 23:2-20; 33:19; Jos 24:32 **7:18** Eks 1:7-8

19 In təmosiahu tipitah min e nətəligiən tərah min rəhan, matol nahməiən kəm lah. Kəni
in təmol lou kəti məmə okotəmki pətigəm nenətilah min iəpəou amrərə min ihluə məmə
okohmis.
20 "Kəni e nian əha, Mosis təmair, kəni in suakəku təuvir kəti e nəhmti Uhgin. Rəhan mamə
mine tatə kəmuəhluaig oneuən lan əpəha imə muos məuig kisil.
21 Nian kəmləfətigəm ihluə, nəti kig pətan təmeruh, kəni tələs məmə oteh vivi rəhan.
22 Kəmotəgətun in e neinatigiən rəfin rəha nətəm Ijip, kəni nian in təmepət, in təsanən e
nəghatiən mine noliən nati.
23 "Nian tinos nu fote, nikin təhti məmə otuvən-to meruh-to nətəmiman min, nətəm Isrel,
24 kəni mafu kəti iətəm Ijip kəti tatoh. Kəni in təmuvən məmə otasiru e in kəti əmeiko
mohamu iətəm Ijip əpəha.
25 Kəni Mosis nikin təməhti məmə məta in min, nətəm Isrel, okotəhrun məmə Uhgin
təmahli=pən in məmə otuvən məmkirəkis ilah e nahməiən katol e lah. Mətəu ilah kotəruru.
26 Kəni lauig lan tafu min iətəm Isrel mil keiu katuoh ilau min, kəni tuvən mə təghati kəm
lau məmə otos rəkis ilau, kəni məmə otol ilau kuol vi ilau min. Kəni məni=pən kəm lau məmə,
'Suah mil, itəlau əmə. ?Təhro natuoh itəlau min?'
27 "Mətəu suah u təmaupən mol nəukəti norgəhuiən təmətgi=pən Mosis isəu, kəni
məni=pən kəm in məmə, '?Pəh təməfəri ik məmə onəkarmənig kəni mətakil itimah?
28 !Iətəhrun məmə nəkolkeikei məmə onəkohamu min iəu təhmen e iətəm Ijip u nəmoh
nəniuv!'
29 Nian Mosis təmətəu nəghatiən əha, kəni təməgin kəni miet Ijip magim muvən əpəha isəu
ikin Mitian mətatig ikin məhmen e iapispis kəti. Nian təmətatig mətatig mit pətan ikin kəti,
kəni məlәs nətin keiu iərman mil.
30 "Nian təmətatig Mitian mos nu fote, kəni nian kəti tuvən mətan iuəkir o nitəuət əha
Sainai əpəha təpiə-məpiə ikin. Kəni agelo kəti təmiet=pən ohni e nigəm iətəm tatuəu e nigi
əkəku kəti.
31 Nian təmeruh nigəm əha, narmin təmiuvig pik ohni, kəni muvən iuəkir məmə oteruh
vivi, kəni mətəu Iərmənig Uhgin təməghati kəm in məmə,
32 'Iəu Uhgin rəha tipim min, Uhgin rəha Epraham, mine Aisək, mine Jekəp.' Kəni Mosis
təməgin minətərəmrumin minatəgin e nəsal-pəniən əha nigəm ikin.
33 "Kəni Iərmənig Uhgin təməni=pən kəm in məmə, 'Os rəkis rəham put e nəhlkəm mətəu-
inu niftəni ko ik nətəhtul ikin in tasim agin, mətəu iəu əha ikin.
34 Imeruh nərahiən iətəm katol e rəhak nətəmimi əpəha Ijip, iəmətəu nasəkiən rəhalah,
kəni mineiuaiu muva məmə iəkəmkirəkis ilah o nətəm Ijip. Va. Rəueiu əha iəkahli=pən ik
nəkitəlig muvən min Ijip.' "

Nətəmimi min rəha Isrel kəmotəpəh Mosis

35 Kəni Stipin təmətəkeikei mətəni məmə, "Inu iətəm kətiəh əmə Mosis iətəm ilah
kəmotəpəh nəuian nian ilah kəmotəni=pən məmə, '?Pəh təmləfəri ik məmə onəkarmənig kəni
makil itimah?' Mətəu Uhgin pisin əmə təmahli=pən suah kəha Mosis məmə otarmənig kəni
mosmiəgəh ilah. Təmahli=pən nian agelo təmiet=pən ohni e nigəm iətəm tatuəu e nigi əkəku
kəti.
36 Kəni Mosis təmit ilah mohiet Ijip, kəni in təmol nati apispis mine nəmtətiən tepət, təmol
əpəha Ijip, mine nian kəməutaliuək mautəhuvən=pən e nitəhi u kətəni məmə Nitəhi Ərarəuv,
mine nu fote e ikin təpiə-məpiə ikin.
37 "Inu iətəm kətiəh əmə Mosis u təməni=pən kəm nətəm Isrel məmə, 'Uhgin otləfəri iəni
kəti min e təmah təhmen lak.'
38 "Inu Mosis iətəm təmauin e tipitah min məmə okotuhapumin ilah min əpəha təpiə-məpiə
ikin, kəni agelo təməghati kəm in e Nitəuət Sainai, kəni Mosis u təməfən nəghatiən min u kəm
tipitah min. Kəni nəghatiən min u, ilah nəghatiən keikei min iətəm kəutəfən nəmiəgəhiən
kəm nətəmimi, kəni Mosis təməhlman tuva kəm tah.
39 "Mətəu nian in təmətatig əhanəh əpəha e Nitəuət Sainai, tipitah min kəmotəhti nəuian,
motəpəh nətəligiən, mətəu nikilah təmitəlig=pən o nati Ijip.
40 Kəni kəmotəni=pən kəm Eron məmə, 'Ol narmi nati nəuvein məmə okəhuva uhgin min
rəhatah mə okotit itah. Mətəu Mosis əha inəha, iətəm təməmki itah kohiet Ijip, kinotəruru
məmə in tinəhruvən.'
41 Kəni e nian əha, ilah kəmotol narmi nati məmə in otuva uhgin rəhalah, kəni kəmautol
sakrifais e nati miəgəh min məmə okotəfaki kəm in. Kəni kəmautol lafet rəha narmi nəti kau
iətəm ilah əmə kəmotol.

7:19 Eks 1:11-22 **7:20** Eks 2:2 **7:21** Eks 2:3-10 **7:24** Eks 2:11-15 **7:28** Eks 2:14 **7:29** Eks 2:21-22; 18:3-4 **7:34** Eks 3:1-10 **7:35** Eks 2:14 **7:36** Eks 7:3; 14:21; Nam 14:33 **7:37** Dut 18:15 **7:38** Eks 19:3 **7:40** Eks 32:1 **7:41** Eks 32:2-6

42 Mətəu Uhgin təməuhlin=pən nəmtahn kəm lah, kəni megəhan=pən e lah məmə
okotəfaki kəm mitigar mine məuig mine məhau min e nəpuə. Kəni nati əha tətəgətun əsas
əmə nəghatiən rəha Uhgin iətəm kəmətei e nauəuə rəha iəni min rəha Uhgin. Tətəni məmə,
'!Nətəm Isrel! ?Nian rəfin e nu fote əpəha ikin təpiə-məpiə ikin, itəmah nəmautoh nati
miəgəh min mautol sakrifais lan. ?Mətəu nikitəmah təhti məmə nəmautol kəm iəu? !Kəpə!
43 Mətəu e nikitəmah, itəmah nəmautələs Nima Tapolin rəha uhgin eiuə u Molek, mine
narmi məhau rəha uhgin eiuə u Refan. Nati mil u nəmautol məmə onəkotəfaki kəm lau. O
nati əha, iəkahli pətigəm itəmah nəkəhuvən isəu motapirəkis Papilon.' "

Stipin təməghati
e Nimə Rəha Uhgin
44 Stipin təmətəkeikei mətəni məmə, "Nian tipitah min kəməutatig ikin təpiə-məpiə ikin
aupən, ilah kəmotos rəhalah nati kəti, Nima Tapolin rəha Uhgin iətəm tətəgətun məmə Uhgin
tətatig ilah min. Kəni Mosis təmol Nima Tapolin əha tətitəu=pən əmə nətəligiən rəha Uhgin u
təməni=pən rəkis kəm in.
45 Kəni nu tepət uərisig, Josuə təmit ilah məhuva məmə okotos rəkis nitəni əha o nətəm
Kenan, nətəni u Uhgin təməhgirəkis nətəmimi ikin. Kəni ilah kəmotələs Nima Tapolin u
məhuvən motatig ilah min motətəuarus=pa e nian rəha Tefit təmol kig lan.
46 Uhgin təmol təuvir kəm Tefit, kəni Tefit təmətapuəh ohni məmə Uhgin otegəhan lan pəh
tol nimə kəti iətəm Uhgin otatig ikin.
47 Mətəu nimə əha, Kig Tefit təməsoliən, mətəu nətin Kig Solomən təmol.
48 "Mətəu Uhgin iətəm ilis agin, təsatigiən e nimə iətəm iətəmimi əmə təmol. Təhmen e
nəghatiən rəha Uhgin iətəm iəni rəhan təməni məmə,
49 'Ikin min rəfin e neai təhmen əmə lak məmə iəkəharəg ikin marmənig,
kəni nitəni min rəfin təhmen əmə məmə iəkəfu=pən nəhlkək ikin.
?Mətəu nimə nak iətəm nəkotəhrun noliən məmə otəhmen lak?
?Kəni ikin pəhruvən nəkotəhrun noliən məmə iəkuvən məmeig ikin?
50 Otəni-to. ?Pəh təmol rəfin natimnati min əha?
Iəu pisin əmə, iəu Uhgin iəmol rəfin ilah.' "

Nətəm Isrel kəmotəpəh iəni min rəfin rəha Uhgin,
mine Kristo
51 Kəni Stipin təmətəkeikei mətəni məmə, "! Itəmah u! Rəhn-kapə təmah təskasik.
Nikitəmah tapinəpu təhmen e rəha Nanihluə min. Matəlgitəmah talu o nətəuiən nəuia
Uhgin. ! Itəmah nəkotəhmen əmə e tipitəmah min nətəm kəməutəhti nəuia Narmin Rəha
Uhgin!
52 ? Iəni min rəha Uhgin aupən, pəh tipitəmah min kəməsotoliən nərahiən kəm in? !
Tikə! Kəmotol nərahiən kəm lah rəfin. Kəmotohamu min nətəmi min u kəməutəni pətigəm
nuvaiən rəha Iətəmi Əhruahru. Kəni itəmah nəmotegəhan=pən e Itəmi Əhruahru u e nəhlmi
rəhan min tikimir min kəni kotuhamu.
53 Itəmah nəmotos rəkis Lou rəha Uhgin u aupən nagelo min kəmotos məhuva, mətəu
itəmah nəməsotohtəu=pən aginiən Lou əha."

Kəmotahtimu Stipin
54 Nian kəməutətəu nəghatiən min rəha Stipin, nəhmtilah təmapinəpu, nikilah təmahmə
pik, kəni mautigət=pən nəhluvlah kəm in mətəu-inu nikilah nahmə agin.
55 Mətəu Narmin Rəha Uhgin təməriauəh e Stipin, kəni təsal pəri e Negəu e Neai mafu
nəhagəhagiən iətəm təsanən pik təmiet ima Uhgin ikin, kəni meruh Iesu tətəhtul e nikali
Uhgin maru, ikin ima narmənigiən mine nəsanəniən.
56 Kəni Stipin təməni=pən kəm lah məmə, "! Ei, nəman! Iətafu Negəu e Neai rəha
Uhgin taterəh, kəni Nəti Iətəmimi tətəhtul e nikali Uhgin maru, ikin ima narmənigiən mine
nəsanəniən."
57 Nian nətəmi asoli rəha kaunsil kəmotətəu nəghatiən əha, kəmotəmkəsgin matəlgilah
min e nəuanəhlmilah, kəni motearəg e Stipin e nəuialah rəfin motauit motaiu məhuvən
moteapən əhmen-əhmen əmə ohni,
58 moteikəpan kəni motəraki pətigəm lan e taun. Kəni nətəmimi u kəmotətəu nəghatiən
rəha Stipin, ilah kəmotəpeg rəhalah sot asoli min, motəlin=pən iuəkir e nəhlki iətəm aluə
kəti, nərgin u Sol. Kəni minəutəhti Stipin e kəpiel apin.
59 Nian kəmautəhti, kəni Stipin təməfaki məmə, "Iərmənig Iesu, os narmək."
60 Kəni təmeiuaiu misin nəulin kəni masək əfəməh məmə, "Iərmənig, afəl noliən tərah
iətəm ilah kautol lak." Nian təmol naunun e rəhan nəfakiən, kəni rəhan nehagiən tiet.

7:43 Amos 5:25-27 **7:45** Jos 3:14-17 **7:46** 2Saml 7:1-16 **7:47** 1King 6:1-38 **7:50** Aes 66:1-2 **7:51** Aes 63:10 **7:52** Mat 23:31 **7:55** Sam 110:1 **7:56** Kol 3:1 **7:60** Luk 23:34

8

1 Kəni Sol in təmatəhtul əmə nikin tətagiən məmə ilah kəmotahtimu Stipin.

Sol təmoh nətəm kəutəfaki

Mətuəuin e nian əha, nərahiən asoli kinotol e niməfaki əpəha Jerusiləm. Kəni ilah kəmohiet Jerusiləm motagim=pən Jutiə mine Səmeriə motəpəh pisin əmə aposil min kəutatig Jerusiləm.

2 Nətəmimi nəuvein nətəm kəutəfaki əskasik kəməhuva motələs Stipin məhuvən mohtənim, kəni ilah kəmotasək pik ohni.

3 Mətəu Sol təmətuəuin minətərəkin-ərəkin niməfaki, matuvən e nimə min mətiuvi pətigəm nəman mine nipətan iətəm kəutəfaki, kəni matəmki=pən ilah e kaləpus.

Filip təməni pətigəm nanusiən təuvir əpəha Səmeriə

4 Kəni nətəm kəutəfaki iətəm kəmohiet Jerusiləm motagim, kəmautəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin ikin min rəfin iətəm ilah kəutəhuvən=pən ikin.

5 Filip təmuvən e taun kəti rəha Səmeriə, kəni mətəni pətigəm nanusiən rəha Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa. 6 Nian nimənin nətəmimi kəmotətəu Filip, kəni motafu nati apispis min iətəm in tatol, ilah rəfin kəməutətəlig vivi lan e nak in tətəni.

7 Nətəmimi tepət narmin tərah min kəmohiet e lah. Nian narmin tərah min kəmohiet, kəmotasək əfəməh. Kəni nətəmimi tepət iətəm nipətilah təmimis, uə nətəm kəsotaliuəkiən, kəmotəuvir min.

8 Kəni nətəmimi rəfin e taun əha, ilah rəfin kəmotagiən.

Saimon u təmol natimnati
e nəsanəniən rəha iərmis min

9 Kəni e taun əha, suah kəti nərgin u Saimon, in təmatol nati apispis tepət e nəsanəniən rəha iərmis min, kəni nətəmimi rəfin e Səmeriə, narmilah təmiuvig. Təmol nuvəh nəuvetin. In mətəfəri aru əmə in məmə in iətəmi asoli kəti.

10 Kəni nətəmimi rəfin, nətəmi asoli mətəuarus=pa noluək min əmə, kəməutəsal=pən pik ohni kəni məutəni məmə, "Suah u in iətəmi kəti u in tatol uək e Nəsanəniən Asoli Rəha Uhgin."

11 Kəməutohtəu=pən in nuvəh nəuvetin mətəu-inu narmilah tatiuvig o natimnati min iətəm in tatol.

12 Mətəu nian nətəmimi kəmotətəu nəghatiən iətəm Filip tətəni pətigəm e nanusiən təuvir rəha Narmənigiən Rəha Uhgin mine nəghatiən rəha Iesu Kristo, kəmotəni nipəhriəniən lan, kəni kəmol bəptais e lah, nəman mine nipətan.

13 E nian əha, suah min u Saimon, təməni nipəhriəniən e Iesu, kəni kol bəptais min lan. Kəni in tətitəu=pən Filip ikin min rəfin. Narmin təmiuvig o nati apispis min mine nəmtətiən min iətəm in tateruh Filip tatol.

14 Nian aposil min əpəha Jerusiləm kəmotətəu məmə nətəm Səmeriə kinotəhatətə e nəghatiən rəha Uhgin, kəni kəmotahli=pən Pitə mine Jon məmə okian o lah.

15 Nian ilau kəmian miaiet=pən o lah, muəfaki o lah məmə Narmin Rəha Uhgin otəriauəh mətatig e lah,

16 mətəu-inu kəmol bəptais əmə e lah e nərgi Iərmənig Iesu, mətəu Narmin Rəha Uhgin təsəriauəh əhanəhiən e nəmiəgəhiən rəhalah.

17 Kəni Pitə mine Jon kəmuələhu=pən nəhlmilau e lah muəfaki e lah, kəni Narmin Rəha Uhgin təməriauəh e lah.

18 Nian Saimon təmafu məmə Narmin Rəha Uhgin tatuvən e nəmiəgəhiən rəha nətəmimi nian aposil mil kəmuələhu=pən nəhlmilau e lah muəfaki e lah, kəni in təfətigəm məni məmə otəfən kəm lau,

19 kəni məni=pən kəm lau məmə, "Uəfa min nəsanəniən u kəm iəu məmə nian iəkələhu=pən nəhlmək e nətəmimi, kəni ilah kotəhrun nosiən Narmin Rəha Uhgin."

20 Mətəu Pitə təməni=pən kəm in məmə, "! Ik mine rəham məni onəkian e nigəm asoli! Mətəu-inu nikim təhti məmə nəkəhrun nos nəhmti nati u iətəm Uhgin tətəfən kəm nətəmimi e məni.

21 Ko ik nəsoliən uək u nəuvetin mine, mətəu-inu rəham nətəligiən təsəhruahruiən e nəhmti Uhgin.

22 Əuhlin ik e rəham noliən tərah min kəni məfaki=pən kəm Iərmənig, məta tafəl rəkis rəham noliən tərah min iətəm nikim tətəhti ilah.

23 Iateruh məmə nian rəfin netetiən təməriauəh e rəham nətəligiən, kəni noliən tərah min kəmotəlis ik tiəkis."

8:3 Uək 9:1,13; 22:4; 26:9-11 **8:17** Uək 19:6

24 Kəni Saimon təməni=pən məmə, "! Əui! Uəfaki=pən kəm Iərmənig ohniəu məmə
natimnati iətəm itəlau nəmuəni, kəti otəsuvaiən ohniəu."
25 Kəni nian ilau kəmuəni pətigəm rəkis nəghatiən rəha Iərmənig mine natimnati iətəm in
təmol, kəni kəmətian Jerusiləm matuəhtul əgmagim e lahuənu min rəha Səmeriə matuəni
pətigəm min nanusiən təuvir rəha Iərmənig.

Filip təməghati kəm iətəm Itiopiə kəti

26 Kəni agelo kəti rəha Iərmənig təməni=pən kəm Filip məmə, "Əsəu-pesi muvən e suaru
tisipən Jerusiləm matuvən Kasa." (Suaru əha tətəməhli əpəha ikin təpiə-məpiə ikin.)
27 Kəni in təmatuvən əmeiko mafu iətəm Itiopiə kəti e suaru. Suah əha in iətəmi asoli kəti
rəha kwin rəha nətəm Itiopiə.* Kəni in təmətarmənig e məni rəha kwin. Suah u təmuvən
Jerusiləm məmə otəfaki,
28 kəni minatitəlig matuvən iman ikin. Kəni in təmətəharəg-pəri e nati kəti kətəni məmə,
"kat" iətəm hos tatiuvi. Kəni mətafin nauəuə iətəm iəni kəti rəha Uhgin təmətei, nərgin u
Aiseə.
29 Kəni Narmin Rəha Uhgin təməni=pən kəm Filip məmə, "Uvən maliuək=pən iuəkir o kat
əha."
30 Kəni Filip təmaiu muvən iuəkir ohni, mətəu suah u tətafin nauəuə iətəm iəni Aiseə
təmətei. Kəni təmətapuəh ohni məmə, "?Nəkəhrun nipəti nati u nətafin, uə kəpə?"
31 Kəni suah u təməni=pən kəm Filip məmə, "?Iəkəhra məhrun? Mətəu-inu iətəmi kəti tikə
mə otuhamtei=pa nipəti nəghatiən u kəm iəu." Kəni in mətapuəh məmə Filip otəri muvən
ilau min muəharəg.
32 In təmətafin nəghatiən u e Nauəuə Rəha Uhgin, tətəni məmə,
"Kəmit təhmen e sipsip kan məmə okuhamu.
Kəni təhmen e nəti sipsip, təsagətiən nian kətətei nimeimein,
Kəni in təməpnapin əmə, məsəghatiən.
33 Kəmol aulis in, kəni nian kəmakil e kot, kəsakil əhruahruiən.
Nian kəmotuhamu, in nəlugi iətəmimi əmə kəti, nətin tikə."
34 Kəni suah u təmətapuəh o Filip məmə, "?Kərmə Aiseə təmətəghati aru lan, uə iətəpisin
kəti?"
35 Kəni Filip təmətuəuin e nəghatiən kətiəh əmə iətəm təmafin, mətəni=pən nəniən təuvir
rəha Iesu.
36 Nian kəmətian e suaru miəuva ikin kəti nəhu əha ikin, kəni suah u təməni=pən kəm Filip
məmə, "!Afu-to! Nəhu kəti əpəha. ?Təhro? ?Pəh nəkol bəptais lak lan?" Kəni Filip təmegəhan
lan.†
38 Kəni təməniəhu kat məmə otəhtul, kəni ilau pəti kəmueiuaiu mian e nəhu, kəni Filip tol
bəptais lan.
39 Nian kəmuəri e nəhu miəuva ilis, Narmin Rəha Iərmənig tələs rəkis Filip. Kəni suah u
təməseruh miniən, mətəu təmatitəlig matuvən iman ikin e nagiəniən asoli e nikin.
40 Mətəu Filip təmafu məmə tətəhtul əpəha e nitəni pahav ikin əpəha Astot. Kəni in
təmatuvən, mətəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Iesu əpəha e taun min rəfin mətəuarus in
təmiet=pən əpəha Sisəriə.

9

Sol təmafu Iesu
e suaru rəha Təmaskis
(Uək 22:6-16; 26:12-18)

1 Kəni e nian əha, Sol təmətəghati əskasik mətəni əskasik məmə otohamu nətəmimi rəha Iesu.
In təmuvən meruh pris asoli agin
2 mətapuəh ohni məmə otətei nauəuə min kəm nimə min rəha nuhapuminiən rəha nətəm
Isrel əpəha Təmaskis, məmə nəmə oteruh kəti tatitəu=pən Suaru Rəha Iesu, nati əpnapin
iərman uə pətan, otaskəlim ilah məlis ilah məmki ilah muvən e kaləpus əpəha Jerusiləm.
Kəni təməfən nauəuə min kəm in.
3 Nian Sol təmuva iuəkir o Təmaskis, əmeiko nəhagəhagiən kəti təmsipəri e neai tatuəu
təhmen e noraipiən muva masiəgəpin in mine ikin min titəlau lan.

---

* **8:27** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə in suah kəti iətəm kəmitei. E nian əha, nəmə suah kəti tatol uək nian rəfin iuəkir o kwin kəti, kəni okitei məmə otəsitiən kwin. **8:33** Aes 53:7-8 † **8:36** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, "37 Kəni Filip təməni=pən kəm in məmə, 'Nəmə nəkəni nipəhriəniən e Iesu e nikim rəfin, iəkəhrun noliən bəptais lam.' Kəni təni məmə, 'Iəu iatəni nipəhriəniən e Iesu Kristo, məmə in Nəti Uhgin pəhriən.' " **8:36** Uək 10:47 **8:40** Uək 21:8 **9:1** Uək 8:3

4 Kəni in təmsipəri morin e niftəni, kəni mətəu nəuia suah kəti tətəni=pən kəm in məmə, "! Sol! !Sol! ?Təhro natol nərahiən kəm iəu?"
5 Kəni Sol tətapuəh məmə, "?Ik pəh, Iərmənig?" Kəni nəuia iətəmi u təməni=pən kəm in məmə, "Iəu Iesu iətəm ik natol tərah lak.
6 Mətəu rəueiu əhtul muvən əpəha e taun. Ikin əha, suah kəti əha ikin otəpanəni=pinə əmə məmə nati nak onəkol."
7 Kəni nətəmimi nətəm kautəhuərisig e Sol, kəmotauit kəni motəhtul məsotagətiən. Kəmotətəu əmə nəuia iətəmi u, mətəu kəməsoteruhiən iətəmi kəti.
8 Kəni Sol təhtul, mətəu nəhmtin tinəuau, tinəruru neruhiən nati. Kəni kəmotos əmə nəhlmin motit məhuvən Təmaskis.
9 Təmos nian kisil təməsehiən nati, kəni məsauəniən kəni məsəmnimiən nəhu mine.
10 Əpəha e Təmaskis, iətəmi kəti rəha Iesu əha ikin, nərgin u Anənaiəs. Iərmənig təmauin lan e nati kəti təhmen e nəməhlairiən, kəni məni=pən kəm in məmə, "!Anənaiəs!" Kəni in təmətam məmə, "Iərmənig, iəu əpə."
11 Kəni Iərmənig təni=pən kəm in məmə, "O nəkuvən əha e nimə rəha Jutəs e suaru asoli iətəm kətəni məmə Təhruahru, kəni mətapuəh o iətəmi kəti, iətəm Tasəs, nərgin u Sol. In tətəghati rəueiu kəm Uhgin e nəfakiən,
12 kəni Uhgin təməfən nəməhlairiən kəti, kəni təmeruh ik, Anənaiəs, nəmuva mələhu=pən nəhlməm lan məmə nəhmtin otair min."
13 Mətəu Anənaiəs təni məmə, "Iərmənig, iətətəu nəghatiən tepət e suah kəha e rəhan noliən tərah min iətəm tatol e nətəm kəutəhatətə lam əpəha Jerusiləm.
14 Kəni in təmuva u ikinu e nərgi pris asoli min məmə otaskəlim, mələs nətəm kəutəhatətə lam."
15 Mətəu Iərmənig təməni kəm Anənaiəs məmə, "! Uvən! Mətəu-inu suah u in rəhak iətəmimi iətəm inauin rəkis lan məmə otəni pətigəm nərgək kəm Nanihluə u səniə məmə nətəm Isrel, mine rəhalah kig min, mine nətəm Isrel min.
16 Kəni iəu iəpanəgətun in məmə otos nahməiən o nərgək."
17 Kəni Anənaiəs təmuvən lahuənu muvən imə, kəni mələhu=pən nəhlmin e Sol, məni=pən kəm in məmə, "Piak Sol. Iərmənig Iesu iətəm təmietigəm ohnik e suaru nian nəmətuva u ikinu, in təmahli=pa iəu məmə ik onəkeh min nati, kəni Narmin Rəha Uhgin otəriauəh matig lam."
18 Əmeiko, nati kəti təhmen e niviligi nəmu təmiet rəkis e nəhmti Sol, kəni tair min minateruh nati. Kəni minəhtul mətaliuək, kəni kol bəptais lan məmə in nəmtətiən rəha nəhatətəiən.
19 Kəni nian təmun nauəniən, kəni nipətin tuva məsanən min.

Sol tinətuəuin mətəni pətigəm nərgi Iesu əpəha Təmaskis

Kəni Sol təmatig mos nian nəuvein min ilah nətəmimi rəha Iesu əpəha Təmaskis.
20 Təmətuəuin min əmə e nian əha, mətəni pətigəm Iesu əpəha e nimə min rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel məmə Iesu in Nəti Uhgin pəhriən.
21 Kəni nətəmi rəfin nətəm kəmotətəu in, kəmotauit pik ohni, kəni məutəni məmə, "!Ei! ? Suah u inu təmatol nərahiən kəm nətəm kəutəhatətə e Iesu əpəha Jerusiləm aupən, uə kəpə? Kəni in təmuva ikinu məmə otaskəlim ilah məmki ilah muvən kəm pris asoli min. ?Mə inəha, uə kəpə?"
22 Kəni nəghatiən iətəm Sol tətəni pətigəm, in təsanən pik mapirəkis nəghatiən rəha nətəm Isrel iətəm kəutatig Təmaskis, kəni mətəgətun vivi məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa. Kəni ilah kəmotəruru məmə okotəhrəni.
23 Nian tepət təmuva muvən rəkis, kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəmotətei oneuən nəua kəti məmə okotohamu Sol,
24 mətəu Sol təmətəu nəua oneuən rəhalah. Kəni rəueiu e nərauiə mine lapin min, nətəm Isrel kəutəhtul pəsig əpəha e namtihluə e nipai kəmol e kəpiel məmə okotohamu Sol.*
25 Mətəu in min nəuvein kəmotələs lapin motaipei e kətim asoli kəti iətəm kəmətu=pən təulə lan, motiləfətigəm motəhlman-əhlman lan e nəmtah nipai ihluə ikin. Kəni in təmagim muvən Jerusiləm.

Sol əpəha Jerusiləm

26 Nian Sol təmietigəm=pa Jerusiləm, təmalkut məmə otuvən meruh nətəmi rəha Iesu mitəu=pən ilah, mətəu ilah kəutəgin, nikilah təhti məmə təteiuə əmə e lah məmə in iətəmi rəha Iesu.

9:15 Uək 26:2,6; 27:24; Rom 1:5 **9:16** 2Kor 11:23-28 **9:21** Uək 8:3 **9:22** Uək 18:28 * **9:24** E taun əha Təmaskis, təhmen e taun tepət, aupən aupən kəmol nikalin asoli e kəpiel titəlau e taun. **9:25** 2Kor 11:32-33 **9:26** Kəl 1:17-19

27 Mətəu Panəpəs təmit muvən miti=pən kəm aposil min, məni=pən kəm lah məmə
təməhrol lanu Sol təmeruh Iərmənig Iesu e suaru nian təmatuvən e Təmaskis. Kəni
təməni=pən min kəm lah məmə Iərmənig təməghati kəm Sol, kəni təhro lan in tinətəni
pətigəm nərgi Iesu əpəha Təmaskis, məsəginiən.
28 Kəni ilah Sol kəmotatig kəni in tatuvən ikin min əpəha Jerusiləm mətəni pətigəm nərgi
Iərmənig Iesu məsəginiən.
29 Təməghati ilah nətəm Isrel nətəm kəutəni nəghatiən Kris, kəmotoh ilah min e nəghatiən.
Kəni kinautol məmə okotohamu Sol.
30 Nian in min nəuvein nətəm kəutəfaki kəmotətəu, kəməhuvən motit Sol məhuvən
motəsəu-pah əpəha ləuahtəni iuəkir o nitəhi e taun əha Sisəriə, kəni motahli=pən məmə
otagim muvən əpəha isəu e taun əha Tasəs.
31 Kəni nətəm kəutəhatətə e Iesu əpəha Jutiə, mine Kaləli, mine Səmeriə kəmotatig e
nəməlinuiən, iətəmi tikə məmə otol nəginiən kəm lah. Kəni Narmin Rəha Uhgin təmətasiru
e lah mol ilah kəutəhtul əskasik, kəni ilah rəfin kəutatig mautisiai Iərmənig. Kəni ilah
tinatepət.

Pitə təmol nəhlki Aeneas
təuvir min

32 Pitə təmaliuək muvən ikin min məmə otəsal e nətəm kəutəhatətə e Iesu. E naliuəkiən
rəhan, təmuvən materuh nətəmimi rəha Iərmənig əpəha e taun əha Lita əpəha Jutiə.
33 Təmuvən ikin əha meruh suah kəti nərgin u Aeneas, nipətin təmimis tinos nu eit,
təməsaliuəkiən mətapili əmə e rəhan pet.
34 Kəni Pitə təməni=pən kəm in məmə, "Aeneas. Iesu Kristo təmosmiəgəh ik əha rəueiu e
rəham nimisiən. Əhtul, maiu-aiu rəham nimahan." Kəni rəueiu agin min, Aeneas təməuvir
min məhtul.
35 Kəni nətəmimi rəfin əha Lita mine ikin min rəfin əpəha Saron kəmoteruh suah u
təmaliuək mətan, kəni ilah rəfin kəmotəuhlin rəhalah nətəligiən kəni minəutəfaki kəm
Iərmənig.

Pitə təmol Tokəs təmiəgəh min

36 E taun kəti əha Jopə, pətan kəti əha ikin iətəm in tətəhatətə e Iesu, nərgin u Tapitə.† E
nəghatiən rəha nətəm Kris, kətəni məmə Tokəs. Pətan u, nian rəfin tatol təuvir kəm nətəmimi
kəni mətasiru min e nanrah min.
37 Mətəu e nian əha, nimisiən kəti təmol in kəni timis. Kəni ilah kəmotəueiu kəni
kəməhuvən=pən e rəhan napən, kəni motələhu e nəuan nimə əpəha ilis agin.
38 Ikin əha Lita in iuəkir əmə o taun əha Jopə. Kəni nian nətəmi rəha Iesu kəmotətəu məmə
Pitə əpəha Lita, kəmotahli=pən suah mil keiu məmə okian muəsəu-pah muəni=pən kəm in
məmə, "!Otuva uəhai əmə-to!"
39 Kəni Pitə təmitəu=pən ilau. Nian kəmhlietigəm=pən lahuənu, kəmotit məhuvən əpəha
ilis agin. Mətəu pətalimis min təriauəh əpəha ikin kəutasək ohni, kəni kəmotəgətun kəm Pitə
rəhalah natimnati iətəm pətan əha təməhli nian in təmatəmiəgəh.
40 Kəni Pitə təmahli pətigəm ilah, kəni meiuaiu misin nəulin kəni məfaki. Kəni məsal=pən
o pətan əha təmimis məmə, "Tapitə, əhtul." Kəni pətan əha təmair meruh Pitə, kəni məhtul
məharəg.
41 Kəni Pitə teapən ohni maskəlim nəhlmin miuvi-pəri məmə otəhtul e nəhlkin mil. Kəni
mauin=pən e nətəm kəutəhatətə e Iesu mine pətalimis min məmə okəhuva imə, kəni miti=pən
pətan əha iətəm tinəməmiəgəh kəm lah.
42 Kəni nəghatiən e nati əha təmaiu mitəlau e taun əha Jopə. Kəni tepət kəmotəni
nipəhriəniən e Iərmənig Iesu.
43 Kəni Pitə təmatig əha Jopə nəuvetin ilau suah kəti nərgin u Saimon iətəm tətol əpenə-
penə e nilosi kau.

10

Uhgin təməghati kəm Koniliəs

1 E taun Sisəriə, suah kəti əha ikin nərgin u Koniliəs. In iətəm Rom, kəni in iətəmi asoli rəha
soldiə min u ilah rəfin uan-hanrit. Kəni ilah kəutsipən e "Soldiə rəha Itali."
2 In iətəmi kəti in tatisiai Uhgin rəha nətəm Isrel, mətitəu=pən noliən rəha nəfakiən rəhalah,
in mine rəhan min, mine noluək min rəhan. In tətəfən rəhan məni tepət kəm ianrah min,
kəni mətəfaki kəm Uhgin rəha nətəm Isrel nian rəfin.

9:27 1Kor 9:1 † **9:36** Nipətin rəha nərgin u Tapitə təni məmə, "tia," u in nati miəgəh kəti.

3 Nian kəti əmeiko e tri klok ləhnaiuv e nian tətəfaki lan, təmeruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən. In təmafu vivi əmə agelo kəti rəha Uhgin tətuva ohni, kəni mauin lan məmə, "!Koniliəs!"

4 Nian nəhmti Koniliəs təməhtul lan, in təməgin kəni məni məmə, "?Iərmənig, təhro?"

Kəni agelo təməni=pən kəm in məmə, "Uhgin tinətəu rəkis rəham nəfakiən mineruh nəuviriən iətəm ik natol kəm nanrah min, kəni nikin tinagiən ohni.

5 Ahli=pən nətəmimi nəuvein kəhuvən əpəha Jopə, motos suah kəti məhuva, nərgin u Saimon Pitə.

6 In tətatig ilau suah kəti nərgin u Saimon u tatol əpenə-penə e nilosi kau. Rəhan nimə tətəhtul iuəkir o nitəhi."

7 Nian agelo təməghati rəkis kəm in təmitəlig, kəni Koniliəs təmauin e rəhan ioluək keiu mine soldiə kəti iətəm tatol uək kəm in, kəni in min iətəmi rəha nəfakiən.

8 In təməni=pən rəfin natimnati iətəm in təmeruh kəm lahal, kəni mahli=pən ilahal məmə okihluvən Jopə.

Uhgin təməghati kəm Pitə
e nəməhlairiən

9 Kəni kəməni lauig lan, nian mitigar tinalelin, kəni suah milahal əha kəmluva e suaru iuəkir o taun əha Jopə. E nian əha, Pitə in təmuvən əpəha ilis e nəhue nimə iətəm tepin-epin ikin məmə otəfaki kəm Uhgin.

10 Mətəu nəumis tinus, kəni nian kəmatol əhanəh nigin nauəniən, in təmair mətəu təmeruh nəməhlairiən kəti iətəm Uhgin təməfən.

11 E nəməhlairiən əha, təmeruh neai təmerəh, kəni nati təhmen e tapolin asoli kətaskəlim nififin min, kəni kəhlman-əhlman teiuaiu=pa e niftəni.

12 E nipəg nati əha, təmeruh nati miəgəh pisin pisin min əha ikin iətəm kəutaliuək mine mautəlkəu, mine mənig pisin pisin min.

13 Kəni nəuia iətəmi kəti təməni=pən kəm in məmə, "Pitə, əhtul. Ohamu nəuvein mun."

14 Mətəu Pitə təni məmə, "!Iərmənig, kəpə! E rəhak nəmiəgəhiən iətan məsun əhanəhiən nati kəti tol lanu iətəm Lou rəham təməniəhu məmə kəsuniən tamikmik e nəhmtəm."

15 Kəni nəuia iətəmimi təməghati min kəm in məmə, "Səniən məmə nati kəti tamikmik iətəm iəu Uhgin iatəni məmə təuvir əmə, təsamikmikiən."

16 Kəmuəghati o natimnati min əha mau kisil, kəni rəueiu agin min, tapolin əha təməri muvən əpəha e neai.

Pitə təmos
nipəti nəməhlairiən

17 Kəni Pitə nikin təməhti pik məmə otəhrun nipəti nati əha təmeh e nəməhlairiən u təmeruh. Mətəu suah milahal u iətəm Koniliəs təmahli=pən ilahal, kəmlətapuəh o nimə rəha Saimon, kəni minluva minleruh. Kəni minluvən məhləhtul əpəha e namtihluə.

18 Kəni məhlauin əfəməh məmə, "!Ei! ?Suah kəti u ikinu nərgin u Saimon Pitə uə?"

19 Kəni nian Pitə tətalkut əhanəh məmə otəhrun nipəti nati əha təmeh e nəməhlairiən, kəni Narmin Rəha Uhgin təməni=pən kəm in məmə, "!Ei, ətəu-to! Suah milahal kisil əpəha kələsal lam.

20 Əhtul uəhai meiuaiu muvən meruh ilahal. Nikim təsəhtiən məmə ko nəsuvəniən mitəu=pən ilahal mətəu-inu iəu iəmahli=pa ilahal məmə okiluva."

21 Kəni Pitə təmeiuaiu muvən məni=pən kəm lahal məmə, "Mə iəu u iətəm itəmahal nələsal lan. ?Nəklolkeikei iəu o nah?"

22 Kəni kihləni=pən kəm in məmə, "Əuəh. Iətəm tətarmənig e soldiə min, u Koniliəs, təmahli=pa itimahal məmə iəkluva. In suah kəti iətəm tatisiai Uhgin kəni in məhruahru e nəhmtin, kəni nətəm Isrel kəutisiai pik in. Agelo kəti rəha Iərmənig təməni=pən kəm in məmə in otahli=pa itimahal iəhkluva mihlit ik kəhuvən iman ikin, məmə ik nəkanus nəghatiən kəm in pəh tətəu."

23 Kəni Pitə təmit ilahal məhuvən imə məmə ilah okotapili əha ikin.

Pitə təmuvən
e nimə rəha Koniliəs

Kəni nian kəməni lauig lan, Pitə təmitəu=pən ilahal, kəni nəfaki min nəuvein əha Jopə, kəmohtəu=pən ilah.

24 Kəməni lauig min lan, kəmohiet=pən əpəha Sisəriə. Ikin əha Koniliəs təmətapuəh o rəhan min mine nətəmimi min nəuvein məmə okəhuva məutəhtahnin Pitə.

25 Nian Pitə təmətuəuin məmə tuva imə, kəni Koniliəs təmeiuaiu misin nəulin e nəhlki Pitə məmə otəfaki kəm in.

10:14 Lev 11:1-47; Esik 4:14 **10:15** Mak 7:15,19

26 Mətəu Pitə təmeapən kəni miuvi-pəri min kəni məni=pən kəm in məmə, “Əhtul, iəu
iətəmimi əmə təhmen lam.”
27 Kəni Pitə təmətəghati ilau Koniliəs kəni mian imə. Pitə təmeruh məmə nətəmimi tepət
kinəhuva rəkis məutəharəg.
28 Kəni Pitə təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah rəfin nəkotəhrun vivi məmə tasim e
Lou rəha nətəm Isrel məmə okəhuva motan kətiəh ilah nətəm səniə məmə nətəm Isrel, uə
okəhuvən motatig pəti. Mətəu Uhgin təməni kəm iəu e nəməhlairiən məmə iəsəniən məmə
suah kəti in tamikmik e nəhmtin.
29 Tol=pən lanəha, nian nəmotahli=pinə nəghatiən ohniəu, iəməsəniən nati kəti, nikik
təmagiən əmə məmə iəkuva. ?Mətəu iəkolkeikei məmə iəkətapuəh məmə nəmotahli=pinə
nəghatiən ohniəu məmə iəkuva o nak?”
30 Kəni Koniliəs təni məmə, “Nian kisil tinuvən rəkis təhmen əha rəueiu e tri klok ləhnaiuv,
iəmətəfaki əpəha e rəhak nimə. Kəni rəueiu agin suah kəti iətəm rəhan napən tagəhag
tətəhtul aupən lak,
31 Kəni məni məmə, ‘Koniliəs. Uhgin təmətəu rəkis rəham nəfakiən, kəni məsaluiən e nati
təuvir min iətəm ik natol kəm ianrah min.
32 Ahli=pən nətəmimi nəuvein kəhuvən əpəha Jopə o suah kəti əha ikin, nərgin u Saimon
Pitə məmə otuva. In tətatig e nimə rəha suah kəti, nərgin u Saimon, u tol əpenə-penə e nilosi
kau. Rəhan nimə tətəhtul e nikali nitəhi.’
33 Kəni iəkahli=pinə uəhai əmə nəghatiən ohnik. Kəni təuvir pik məmə ik nəkuva. Itimah
rəfin u ikinu e nəhmti Uhgin o iəkotətəlig lam məmə onəkəni=pa rəfin natimnati iətəm
Iərmənig təməfinə məmə onəkəni=pa kəm timah.”

Pitə təməghati

34 Kəni Pitə təməghati məni məmə, “Rəueiu inəhrun məmə səniəmə nətəm Isrel əmə iətəm
Uhgin nikin tətagiən matol təuvir kəm lah,
35 mətəu nikin tagiən o nətəmimi e ikin min rəfin u kəutisiai in mine mautol nati iətəm
təhruahru.
36 “Itəmah nəkotəhrun rəkis nəghatiən iətəm Uhgin təməfən kəm nətəm Isrel. Tətəni
nanusiən təuvir rəha nəməlinuiən ilah Uhgin e Iesu Kristo iətəm in Iərmənig rəha nətəmimi
ərəfin.
37 Itəmah nəkotəhrun natimnati min iətəm Iesu iətəm Nasərit təmol əpəha ikin e Jutiə
təmətuəuin e Kaləli. In təmol natimnati min əha uərisig e uək rəha Jon Bəptais iətəm tətəni
pətigəm kəm nətəmimi məmə okəkeikei kol bəptais e lah.
38 Iesu əha, Uhgin təmitəpin məfən Narmin Rəha Uhgin mine nəsanəniən kəm in, kəni
mətəu-inu Uhgin tətatig ilau min, in təmuvən e ikin min matol nati təuvir min, kəni matol
vivi nətəmimi rəfin iətəm Setən təmələs ilah.
39 “Itimah iəmoteruh natimnati iətəm in təmol əpəha Jerusiləm mine ikin min əpəha Jutiə.
Kəni itimah iəmoteruh nian nətəmimi kəmotoh motətu-pəri e nigi kəməluau kəni timis.
40 Mətəu Uhgin təmol təmiəgəh min e nian iətəm tatol kisil lan, kəni matol əpu in kəm
nətəmimi nəuvein məmə okoteruh məmə in təməmiəgəh min.
41 Səniəmə nətəmimi rəfin kəmoteruh in, mətəu nətəmi min əmə u iətəm Uhgin təmitəpin
ilah məmə okoteruh, itimah əha iəmotauən kətiəh itimah min nian təməmiəgəh min e
nimisiən.
42 “Kəni in təməni=pa kəm timah məmə iəkotəni Iesu kəm nətəmimi, kəni motəni pətigəm
məmə Uhgin təməfəri rəkis in məmə in otakil noliən rəha nətəmimi rəfin iətəm kautəmiəgəh
mine iətəm kinohmis rəkis.
43 Iəni min rəfin rəha Uhgin aupən kəmautəni pətigəm in məmə, nətəmimi rəfin iətəm
kotəni nipəhriəniən lan, Uhgin otafəl rəkis rəhalah min noliən tərah min e nərgi Iesu.”

Narmin Rəha Uhgin təmuva e Nanihluə min u səniəmə nətəm Isrel

44 Nian Pitə təmətəghati əhanəh, Narmin Rəha Uhgin təmuva məriauəh mətatig e lah rəfin
u nətəm kəutətəu nəghatiən əha.
45 Kəni nətəm Isrel min u kəutəni nipəhriəniən e Iesu iətəm kəmohtəu=pən Pitə əpəha Jopə
məhuva, kəmotauit pik nian kəmoteruh nati əha məmə Uhgin tətətuati min e Narmin Rəhan
kəm nətəmi min u səniəmə nətəm Isrel.
46 Kinotəhrun məmə təməfən Narmin Rəhan kəm lah mətəu-inu kəmotətəu nətəmimi
kəutəghati e nəghatiən iki pisin min məutəni-vivi nərgi Uhgin.
Kəni Pitə təni məmə,

10:26 Uək 14:13-15; Nəh 19:10 **10:34** Dut 10:17; Rom 2:11 **10:37** Mat 4:12-17 **10:41** Luk 24:42-43; Uək 1:8
10:42 Uək 17:31; 1Pitə 4:5 **10:43** Aes 53:5-6; Uək 2:38 **10:44** Uək 11:15; 15:8 **10:46** Uək 2:4; 19:6

47 “? Pəh təhrun nəniəhuiən nətəmi min u məmə ko kəsoliən bəptais e lah? Mətəu ilah kinotos rəkis Narmin Rəha Uhgin təhmen e tah.”
48 Kəni in təməni=pən məmə okol bəptais e lah e nərgi Iesu Kristo. Kəni ilah kəmotətapuəh o Pitə məmə otatig nəuvetin ilah min.

11

Pitə təmanus kəm nətəm kəutəfaki əpəha Jerusiləm

1 Kəni aposil min mine nətəm kəutəfaki əpəha ikin min e nitəni Jutiə kəmotətəu məmə Nanihluə min, ilah min kinəutəni nipəhriəniən e nəghatiən rəha Uhgin.
2 Kəni nian Pitə təməri muvən Jerusiləm, mətəu nətəmi rəha iəfaki min iətəm kəutəni məmə okəkeikei kəhgi=pən nətəmimi, ilah kinəutəni nikalin,
3 məutəni məmə, “? Təhro ik nəmuvən mətatig e nimə rəha nətəmi kəsəhgi-pəniən ilah, mətauən itəmah min ilah?”
4 Kəni Pitə tinətuəuin mətəni-vivi kəm lah nanusiən rəha natimnati rəfin əpəha Sisəriə,
5 təmətəni kəm lah məmə, “Nian iəmətatig əpəha Jopə mətəfaki meruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən. E nati əha, iəmeruh nati kəti təhmen e tapolin asoli kəti təmeiuaiu e neai kətaskəlim nififin min kətəhlman-əhlman təteiuaiu mətuva ohniəu.
6 Iəməsal=pən vivi e nipəgnəua nati əha meruh nati miəgəh pisin pisin min əha ikin iətəm kəutaliuək, mine məutəlkəu, mine nati arpin min, mine mənig pisin pisin min.
7 Kəni iəmətəu nəuia iətəmi kəti tətəni=pa kəm iəu məmə, ‘Pitə, əhtul muhamu nəuvein mun.’
8 “Mətəu iəkəni=pən kəm in məmə, ‘! Iərmənig, kəpə! E rəhak nəmiəgəhiən iəsuniən nati kəti tol lanko iətəm Lou rəham tətəniəhu məmə iəsuniən tamikmik e nəhmtəm.’
9 “Iəmətəu min nəuia iətəmi u təmsipən e neai mətəni=pa kəm iəu məmə, ‘Səniən məmə nati kəti tamikmik iətəm iəu Uhgin iətəni məmə təuvir əmə təsamikmikiən.’
10 Iəmuəghati o natimnati min əha muau kisil, kəni tapolin əha təməri muvən əpəha e neai.
11 “Kəni rəueiu agin e nian əha, suah milahal kisil kəmlietigəm=pa e nimə iətəm iəutatig ikin. Iətəm Sisəriə kəti təmahli=pa ilahal məmə okiluva ohniəu, mihlit iəu mihluva.
12 Kəni Narmin Rəha Uhgin təni=pa kəm iəu məmə iəkitəu=pən ilahal, nikik otəsəhtiən məmə ilahal Nanihluə min. Piatah min sikis u ilah kəmotətəu=pa iəu, iəməhuvən mohiet=pən əpəha e nimə rəha suah əha Koniliəs məhuvən imə.
13 Kəni in təməni=pa kəm timah məmə təməhro lanu in təmeruh agelo kəti rəha Uhgin təmuva miet=pən ohni məmə, ‘Ahli=pən nətəmimi nəuvein kəhuvən əpəha Jopə o suah kəti nərgin u Saimon Pitə.
14 In otəni=pinə nəghatiən kəti kəm təmah, kəni nian nəkotətəu nəghatiən əha, kəni Uhgin otosmiəgəh itəmah rəfin, ik mine rəham min, mine rəham min noluək min.
15 “Kəni nian iəmətuəuin mətəghati, Narmin Rəha Uhgin təmeiuaiu məriauəh matig e lah, Nanihluə min, təhmen əmə e inu təmuva e tah, nətəm Isrel, aupən mine.
16 Kəni nikik tətəhti nəghatiən iətəm Iərmənig təməni məmə, ‘Jon təmol bəptais e nətəmimi e nəhu, mətəu otəsuvəhiən Uhgin tol bəptais e təmah e Narmin Rəhan.’
17 Kəni nəmə Uhgin tətəfən kəm Nanihluə min Narmin kətiəh əmə iətəm təməfa kəm tah nətəm Isrel nian kitah kəmotəni nipəhriəniən e Iesu Kristo, iəu iətəmimi əmə u, ko iəsəniəhuiən Uhgin o nati nak iətəm in tolkeikei məmə otol kəm lah.”
18 Nian kəmotətəu nəghatiən rəha Pitə, ilah kəməsotagət miniən, mətəu kəmotəni-vivi Uhgin motəni məmə, “Nati əha tol lanəha məmə Uhgin tinol rəkis suaru rəha Nanihluə min məmə ilah min okotəuhlin ilah e rəhalah noliən tərah min məmə Uhgin otosmiəgəh ilah.”

Niməfaki əpəha Antiok

19 Nian Sol mine rəhan min kəmotuhamu Stipin, kəmotol tərah e nətəm kəutəni nipəhriəniən e Iesu. Kəni nətəm nəfaki min əha kəmotagim məhuvən isəu əpəha ikin min əpəha Fonisiə mine Saiprəs mine Antiok, məutəni pətigəm nərgi Iesu kəm nətəm Isrel min əmə u kəutatig əha ikin min əha.
20 Mətəu nəfaki min nəuvein, nətəm Saiprəs mine Saerin, kəməhuvən Antiok məutəni pətigəm min nanusiən təuvir rəha Iərmənig Iesu kəm nətəmimi əpnapin min əmə u Nanihluə min, səniəmə nətəm Isrel əmə.
21 Kəni Iərmənig təmol natimnati tepət e rəhan nəsanəniən kəni mətasiru pik e lah, kəni nətəmimi tepət tepət kəmotəuhlin ilah məutəni nipəhriəniən e Iərmənig Iesu.
22 Nətəm kəutəfaki əpəha Jerusiləm kəmotətəu nanusiən u, kəni ilah kəmotahli=pən Panəpəs məmə otuvən əpəha Antiok.

10:48 Uək 19:5 **11:3** Uək 10:28; Kəl 2:12 **11:14** Uək 16:31 **11:15** Uək 10:9-48 **11:15** Uək 2:4 **11:16** Uək 1:5 **11:18** Uək 13:48; 14:27 **11:19** Uək 8:1-4 **11:22** Uək 4:36

23 Nian təmiet=pən, meruh məmə Uhgin təmolkeikei pik ilah matol təuvir kəm lah, kəni nətəmimi tepət kəmotəni nipəhriəniən e Iesu, kəni Panəpəs nikin təmagiən masiru e lah məmə ilah okotəhtul əskasik e Iərmənig e nikilah rəfin.
24 Panəpəs in iətəmi təuvir kəti iətəm Narmin Rəha Uhgin təriauəh mətatig lan, kəni rəhan nəhatətəiən in təskasik e Uhgin. Kəni in təmasiru e nətəmimi tepət ikin əha məmə ilah okotəni nipəhriəniən e Iərmənig Iesu.
25 Kəni Panəpəs təmiet muvən Tasəs mətəsal e Sol.
26 Nian təmeruh Sol, tit mian əpəha Antiok, kəni muatig ikin o nu apiəpiə kətiəh mətuəfaki ilah nətəmi rəha niməfaki əha mətuəgətun nətəmimi tepət. Ikin əha Antiok kəmətuəuin kauin e nətəmi rəha Iesu Kristo məmə "Kristin."*
27 E nian əha, iəni min nəuvein rəha Uhgin kəmohiet Jerusiləm məhuvən əpəha Antiok.
28 Kəti nərgin u Akapus təməhtul məghati e nəsanəniən e Narmin Rəha Uhgin məmə nəumis otan e nitəni min rəfin iətəm Rom tətarmənig e lah. (Kəni təmuva mol nipəhriəniən lan. Nəumis təman nian Klotiəs təmətarmənig e nətəm Rom.)
29 Kəni nətəmi rəha Iesu əpəha Antiok kəmotolkeikei məmə okotasiru e nətəmi rəha Iesu əpəha Jutiə. Iətəmi kəti təhrun nəfəniən məni nak in təhrun nəfəniən.
30 Kəni kəmotol məni min əha, motəfən kəm Panəpəs mine Sol məmə okuos mian kəm eldə min rəha niməfaki əpəha Jerusiləm.

12

Kig Herot Akripə Uan təmol nərahiən kəm niməfaki

1 E nian əha, nian Panəpəs mine Sol kəmətuəgətun əpəha Antiok, Kig Herot Akripə Uan* təmahli=pən rəhan min soldiə min məmə okotaskəlim nətəmimi nəuvein rəha niməfaki əpəha Jerusiləm məmə otol ilah kotətəu nahməiən e nipətilah.
2 Təmahli=pən rəhan min nətəmimi kəməhuvən motaskəlim Jemis pia Jon kəni motohamu e rəhalah nau asoli.
3 Nian təmohamu Jemis, meruh məmə nətəm Isrel nikilah təmagiən pik. Kəni in təmatig maskəlim min Pitə. Təmatol nati u e nian kəmatol lafet mil lan Rəha Pasova mine Piret U Is Tikə Lan.
4 Nian təmaskəlim rəkis Pitə, kəni miləfən əpəha e kaləpus. Kəni Herot təni məmə soldiə sikistin okotəhtul pəsig lan, kuvət kuvət e auə min rəfin e nərauiə mine lapin. Kəni Herot tolkeikei məmə otiuvi pətigəm təhtul e nəhmti nətəmimi nian lafet tol naunun.
5 Mətəu nian Pitə təmətatig e kaləpus, kəni nətəmi rəha niməfaki kəməutəfaki=pən əskasik ohni kəm Uhgin.

Uhgin təməfətigəm Pitə e kaləpus

6 Lapin u mə olauig lan, kəni Herot tiuvi pətigəm, Pitə təmətapili e nəlugin e soldiə keiu, kəməlis nəhlmin mil e sen keiu, kətu=pən kəti e soldiə kəti, kəni kətu=pən kəti e soldiə kəti min. Kəni soldiə keiu kətuəhtul matueruh namtihluə e kaləpus.
7 Rəueiu agin, agelo kəti rəha Iərmənig tiet=pa, kəni təmasiə məgəhag e nipəgnəua kaləpus. Təmek-ek nikali Pitə kəni məhgi pəri. Kəni məni məmə, "!Əhtul uəhai!" Kəni sen mil kuəmtəh aru e nəhlmi Pitə mil.
8 Kəni agelo təni=pən kəm in məmə, "Uvən e rəham put mine natimnati." Kəni Pitə tuvən e lah. Kəni təni=pən kəm in məmə, "Uvən e rəham kot, kəni mitəu=pa iəu."
9 Kəni Pitə təmitəu=pən miaiet e nipəgnəua kaləpus, mətəu in təsəhruniən məmə natimnati min u agelo tatol lan ilah nipəhriəniən. Nikin təhti məmə təhmen e nati kəti təhmen e nəməhlairiən.
10 Kəmualiuək muapirəkis soldiə kəti iətəm tateh kaləpus, kəni mualiuək muapirəkis min soldiə kəti min, kəni kəmiəuva e naunun doə iətəm kəmol e aiən. Təuə u tətəuag=pən e taun asoli. Nian kəmiəuva iuəkir ohni kəni terəh aru kəni kəmiaiet=pən ikin. Nian kəmualiuək nəuvetin mian e suaru, kəni əmeiko agelo tikə aru əmə.
11 Kəni Pitə tinəhrun əha rəueiu məmə səniəmə nəməhlairiən, kəni təni məmə, "Rəueiu inəhrun əhruahru məmə Iərmənig təmahli=pa rəhan kəti agelo təmuva məlәs rəkis iəu e nətəligiən u iətəm Herot tolkeikei məmə otol lak iətəm nətəm Isrel kəmotolkeikei məmə okoteruh."

11:25 Uək 9:30 * **11:26** E nəghatiən Kris, nipəti nəghatiən u "Kristin" tətəni məmə "rəha Kristo." **11:28** Uək 21:10 **11:30** Uək 12:25 * **12:1** Iətəmi keiu e nauəuə u Uək Min nərgilau u Kig Herot Akripə. In aupən, kətauin lan məmə Kig Herot Akripə Uan, kəni nətin, kətauin lan məmə Kig Herot Akripə Tu. Afin-to "Herot" e tiksinəri. **12:10** Uək 5:19

12 Nian Pitə tinəhrun məmə Uhgin təmələs rəkis in, kəni təmuvən əpəha e nimə rəha Meri, mamə rəha Jon Mak. Nətəm kəutəhatətə e Uhgin tepət kəməhuva pəti məutəfaki=pən kəm Uhgin məmə otasiru lan.
13 Kəni Pitə təməhti-əhti doə e iat rəha nimə əha, kəni pətan ioluək kəti, nərgin u Rotə, təmaiu muvən məmə kərmə pəh əha tətəhti-əhti doə.
14 Nian təmətəu nəuia Pitə, kəni təhrun məmə Pitə pəhriən. Kəni nikin təmagiən pik agin kəni talu e nerəhiən e doə kəni maiu mitəlig muva meruh nətəmi min u kəutəfaki, kəni məni məmə, "!Ei, nətəmimi, Pitə əpəha ihluə e doə tətəhtul!"
15 Mətəu kotəni məmə, "Ik ialməli." Mətəu in təmətəkeikei mətəni məmə, "!Kəpə! Iatəni pəhriən." Kəni ilah kotəni, "Nəmə təhro rəhan agelo teh."
16 Mətəu Pitə tətəkeikei mətəhti-əhti doə. Kəni kəməhuvən moterəh e doə, kəni nian kəmoteruh in, nikilah təmauit pik ohni.
17 Mətəu Pitə təməfəri nəhlmin mətəniəhu ilah məmə okəsotagətiən. Kəni mətəni məmə təməhro lanu Iərmənig təmos rəkis in e kaləpus. Kəni məni=pən kəm lah məmə, "Otəni=pən nəghatiən u kəm Jemis notəha Iesu[†] mine piatah min e niməfaki." Kəni matig mitəlig min magim muvən iki pisin kəti min.
18 Kəni kəməni lauig lan, soldiə min nətəm kəmauteruh Pitə e kaləpus, kəmotətapuəh o lah min, mətəu kinotəruru əfəməh məmə Pitə təməhruvən.
19 Kəni nian Herot təmətəu məmə Pitə təmagim, kəni təmahli=pən soldiə min məmə okotəsal lan. Mətəu nian soldiə min kəməsoteruhiən, kəni Herot təmauin e soldiə min u kəmauteruh kaləpus mətapuəh o lah məmə Pitə təməhra magim. Mətəu ilah kotəruru, kəni in təməni məmə okəmki soldiə min u kan kəhuamu ilah. Kəni Herot təmiet Jutiə muvən e taun kəti Sisəriə matig ikin o nian nəuvein.

Kig Herot Akripə Uan
təmimis

20 E nian əha, Kig Herot Akripə Uan niəməha təməu pik kəni tətəməki e nətəm kəutatig e taun mil əha, Taea mine Saedon. Kəni nətəmi asoli min e taun mil əha kəməhuva pəti kəni məhuvən məmə okoteruh Kig məmə kotol vivi ilah min, mətəu-inu nətəm imalah ikin kautəhuvən məutos nəhmti nauəniən ima Kig ikin. Mətəu aupən ilah kəmautəhuvən məuteruh Kig, kəmotəghati ilah suah kəti nərgin u Plastus, u in iətəmi asoli kəti rəha Kig Herot, motiuvi=pən məmə otasiru e lah.
21 E nian Kig Herot təmos məmə otuvən meruh ilah, kəni təmuvən e rəhan napən təuvir u tətəgətun məmə in tətarmənig. Kəni təmuva məharəg e tron rəhan,[‡] kəni mətəghati kəm nətəmimi.
22 Kəni nətəmimi kəmotagət əfəməh məmə, "!Suah u tətəghati səniə məmə iətəmimi mətəu uhgin kəti!"
23 Kəni nian nətəmimi kəmotəfən nəni-viviən kəm Herot, mətəu in təsəfəniən nəni-viviən kəm Uhgin, kəni rəueiu agin min agelo kəti rəha Iərmənig təmoh e nimisiən əskasik kəti, kəni wom min kəmotun nisigan kəni in timis.
24 Kəni e nian əha, nətəm kəutəni nipəhriəniən e Iesu kəməutəkeikei məutəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin e ikin min tepət, kəni nətəmimi tepət kəməhuva məutəni nipəhriəniən e Iesu.
25 Nian Panəpəs mine Sol kəmuol naunun e rəhalau uək əpəha Jerusiləm, kəni miatəlig mian Antiok ilahal Jon Mak.

13

Uhgin təmitəpin Panəpəs mine Sol məmə okuol rəhan uək

1 E niməfaki əpəha Antiok, iəni min əha ikin mine nəgətun min. Ilah u Panəpəs mine Simion u kətəni məmə iətəmi apin, mine Lusiəs iətəm Saerin, mine Manaen u təmepət ilau Herot Antipas u təmətarmənig e Kaləli aupən, mine Sol.
2 E nian kəti ilah kəmotəpəh nauəniən kəni məutəfaki=pən kəm Iərmənig, kəni Narmin Rəha Uhgin təməni=pən kəm lah məmə, "Iəkolkeikei məmə rəueiu əha onəkotəfəri Panəpəs mine Sol məmə ilau okuol uək u iətəm iəmauin e lau ohni."
3 Kəni nian kəmotəpəh rəkis nauəniən məutəfaki, kəni motələhu=pən nəhlmilah e rəhn-kapə lau məmə okotəfəri ilau, kəni motahli=pən ilau məmə okian muol uək.

Panəpəs mine Sol kəmuəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin əpəha Saiprəs
(Eruh map rəha naliuəkiən rəha Pol e naunun nauəuə u.)

[†] **12:17** Jemis notəha Iesu, in təmuva iətəmi asoli rəha niməfaki əpəha Jerusiləm. **12:18** Uək 5:22-24 [‡] **12:21** "tron" – Ikin kig tətəharəg ikin mətarmənig e nətəmimi. **12:23** Dan 5:20 **12:24** Aes 55:11 **12:25** Uək 11:29-30; 15:37 **13:2** Uək 9:15 **13:3** Uək 6:6

4 Kəni Narmin Rəha Uhgin təmahli=pən ilau məmə okuol uək u, kəni ilau kəmian əpəha e taun Selusiə, kəni ikin əha kəmian e negəu kəti mian əpəha e nitəni kəti Saiprəs.
5 Nian kəmiaiet=pən e taun Saləmis, kəmian e nimə min rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel mətuəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin. Kəni Jon Mak tatitəu=pən ilau mətasiru e lau.
6 Kəni kəmlaliuək əmə mihlitəlau agin e nitəni u mətəuarus milietigəm=pən e taun Pafos. Ikin əha kəmleruh nəuaniləuis kəti rəha Isrel iətəm tatol nati apispis e nəsanəniən rəha iərmis min, kəni in iəni eiuə, nərgin u Elimas u nərgin kəti min Patisas.
7 Suah u tətaliuək nian tepət ilau Setias Polas u kəpmən asoli rəha nətəm Saiprəs. Setias Polas in teinatig, rəhan nətəligiən təuvir. Kəni in təmahli=pən nəghatiən məmə Panəpəs mine Sol okiəuva mueruh in, mətəu-inu tolkeikei məmə otətəu nəghatiən rəha Uhgin.
8 Mətəu suah u Elimas təmətəni rah ilau. (Nipəti nərgin təni məmə iətəmi tatol nati apispis e nəsanəniən rəha iərmis min). Kəni mətalkut məmə otəuhlin nətəligiən rəha Setias Polas məmə otəsəniən nipəhriəniən e Iesu.
9 Kəni Sol u kətauin lan min məmə Pol,* Narmin Rəha Uhgin təməriauəh e nikin, kəni təməsal=pən əhruahru o Elimas kəni məni məmə,
10 "!Ei! Ik nəti Setən. Ik tikimir rəha natimnati ərəfin iətəm kotəhruahru. Ik nəkəriauəh əmə e neiuəian mine nərahiən. ? Onəhgin nəmanəpəh nəni rahiən suaru pəhriən rəha Iərmənig iətəm nətəuhlin?
11 Rəueiu əha Iərmənig otol nalpiniən kəti kəm ik məmə nəhmtəm otəpis, onəseruhiən nəhagəhagiən kəti mine o nian nəuvein."
Kəni rəueiu agin min təmafu norəuiən mine napinəpuiən kəmiəuva muəuveg nəhmtin, kəni nəhmtin təməpis agin. Kəni təməhtul mateapən əpnapin əmə məmə suah kəti otasiru lan mit.
12 Nian kəpmən Setias Polas təmeruh nati əha, təni nipəhriəniən e Iesu mətəu-inu təmauit magiən o nəgətuniən rəha suah mil e Iərmənig.

Panəpəs mine Pol kəmian Antiok əpəha ikin Pisitiə

13 Kəni Pol mine rəhan min nətəmimi kəmohiet Pafos məhuvən e negəu kəti məhuvən əpəha taun Perka e ikin Pamfiliə. Ikin əha Jon Mak təməpəh ilah mitəlig=pən Jerusiləm.
14 Kəni ilah kəmohiet Perka məhuvən əpəha taun Antiok əha ikin Pisitiə. Kəni e nian rəha Sapət, kəməhuvən imə e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel məutəharəg.
15 Nian kəmotətəu nafiniən rəha Lou mine Iəni Min, kəni nətəmi asoli rəha nimə əha kəmotahli=pən nəghatiən kəm Pol mine Panəpəs motəni məmə, "Piak min. Okəmə itəmah kəti tatos nəghatiən təuvir məmə otəni tasiru e nətəmimi, təhtul məni pətigəm."
16 Kəni Pol təməhtul məfəri nəhlmin məmə okəsotagətiən kəni məni məmə, "Nətəm Isrel mine itəmah Nanihluə min nətəm nəutəfaki=pən kəm Uhgin, otətəlig-to lak.
17 Uhgin rəha nətəm Isrel u təmitəpin tipitah min aupən kəni mol ilah kotepət kəni motəskasik nian ilah kəməutatig əpəha Ijip. Kəni e nəsanəniən asoli rəhan, təmiti pətigəm ilah e nitəni əha.
18 Kəni mateh vivi ilah nati əpnapin kəmautol noliən tərah min o nu fote nian kəmautan əpəha ikin təpiə-məpiə ikin.
19 In təmol nəuaniləuis min rəha nətəm Isrel kəmotoh kəpmən min rəha nitəni səpin iətəm kəutatig e nitəni Kenan, kəni məfən nitəni əha rəhalah kəm tipitah min məmə rəhalah.
20 Natimnati min əha kəmol nu fo-hanrit-fifti tinuva minuvən rəkis.
"Uərisig e natimnati min əha, Uhgin təməfən kəm nətəm Isrel nətəmi asoli min məmə ilah okotarmənig e lah mətəuarus=pa e nian rəha iəni rəha Uhgin Samuel.
21 Kəni nətəmimi kəmotətapuəh kəm Samuel o kig, kəni Uhgin təməfən Sol kəm lah u nəti Kis, təmsipən e nəuaniləuis rəha Benjəmin. Kəni in təmarmənig e lah o nu fote.
22 Kəni nian Uhgin təmos rəkis Sol, kəni in təmol Tefit tuva kig. In təməni pətigəm nati kəti təuvir lan məmə, 'Iəmeruh suah kəti Tefit nəti Jese, in iətəmi əhruahru iətəm nikin tatitəu=pən rəhak nətəligiən. Kəni in otol natimnati rəfin iətəm iəu iəkolkeikei məmə otol.'
23 "Kəni Uhgin təmol məmə Iosmiəgəh kəti, inu Iesu, otsipən e nəuaniləuis rəha suah u Kig Tefit, məmə otosmiəgəh nətəm Isrel təhmen=pən əmə məmə in təməni rəkis.
24 Mətəu uərisig Iesu tətuəuin rəhan uək, Jon təmaupən məni pətigəm kəm nətəm Isrel məmə okotəkeikei motəlali e rəhalah noliən tərah min kəni kol bəptais e lah.

13:5 Uək 12:12; 15:39 * **13:9** Nərgin u Sol, in nəghatiən rəha nətəm Isrel u kətəni mə Hipru. Nərgin u Pol, in nəghatiən rəha nətəm Rom u kətəni mə Latin. Aupən e nauəuə rəha Uək Min, Luk in təmətauin e nərgin u Pol məmə Sol. Mətəu rəueiu əha təmauin ərəg-rəg lan mətəni məmə Pol. Inu nətuəuiniən e uək rəha Pol tatol mətəni pətigəm nanusiən təuvir kəm Nanihluə min, kəni Luk tətauin lan məmə Pol u nərgin rəha Nanihluə min. **13:11** Uək 9:8 **13:13** Uək 15:38 **13:17** Eks 1:7; 6:6; 12:51 **13:18** Nam 14:34; Dut 1:31-32 **13:19** Dut 7:1; Jos 14:1 **13:20** Jaj 2:16; 1Saml 3:20 **13:21** 1Saml 8:5,19; 10:20-24 **13:22** 1Saml 13:14; 16:12; Sam 89:20 **13:23** 2Saml 7:12-16 **13:24** Mat 3:1-2

25 Nian Jon təmətuva iuəkir o noliən naunun e rəhan uək, in təməni məmə, '?Nikitəmah təhti məmə iəu pəh? Iəu səniəmə iəu u Uhgin təməni rəkis. !Kəpə! In tətuərisig lak iətəm iəu iəsəhmeniən məmə iəkəpeg rəkis rəhan put.'†

26 "Piak min iətəm nəmotsipən e nəuaniləuis rəha Epraham, mine itəmah Nanihluə min iətəm nəutəfaki kəm Uhgin, otətəlig vivi, Uhgin təmahli=pa kəm tah nəghatiən u e Iesu məmə in otosmiəgəh itah.

27 Kəni nətəm kəutatig Jerusiləm, mine rəhalah nətəmi asoli min kəməsotəhruniən məmə iətəmi əha inəha Iesu, Uhgin təmahli=pa məmə otosmiəgəh ilah. Kəni nati əpnapin kəmətafin pətigəm kəm lah e Sapət min rəfin nəghatiən rəha iəni min rəha Uhgin iətəm kəməutəni e Iesu, mətəu ilah kəməsotəhruniən. Kəni motol nəghatiən rəha iəni min tuva mol nipəhriəniən lan, mətəu-inu ilah kəmotəni məmə okotuhamu Iesu.

28 Nati əpnapin kəməsoteruhiən nati kəti məmə otimis ohni, mətəu kəmotətapuəh məmə Pailət otuhamu.

29 "Nian kəmol rəfin natimnati iətəm Nəghatiən rəha Uhgin təməni məmə okol lan, kəni rəhan min nətəmimi kəmotələs iahu e nigi kəməluau motos məhuvən mohtənim e nipəg kəpiel.

30 Mətəu Uhgin təmol in təmiəgəh min e nimisiən.

31 Kəni e nian tepət tatiet=pən o rəhan min nətəmimi. Nətəmi min əha, ilah Iesu kəməutan aupən əpəha Kaləli mətəuarus=pa Jerusiləm. Kəni rəueiu əha nətəmi əha kəutəni pətigəm kəm piatah min u nəuaniləuis min rəha Isrel, məmə ilah kəmoteh pəhriən Iesu, kəni in təməmiəgəh pəhriən.

32 "Kəni rəueiu əha, itimah iəutəni=pinə kəm təmah nanusiən təuvir əha, məmə nəniəskasikiən iətəm Uhgin təmol kəm tipitah min aupən,

33 rəueiu əha, tinol rəfin nəghatiən rəhan kəm tah nəuaniləuis min rəhalah nian təmosmiəgəh Iesu e nimisiən. Təhmen=pən əmə e Nauəuə Rəha Uhgin e Nauəuə Rəha Nəpuən Min keiu tətəni məmə,

'Ik nətik. Rəueiu inuva rəham tatə əhruahru.'

34 "Uhgin təməni əskasik rəkis e rəhan Nauəuə məmə otəpanosmiəgəh Iesu e nimisiən, kəni ko təsimisiən, kəni nipətin otəsəmnəmitiən. Tətəni məmə,

'Nipəhriəniən, oiəkəfinə nati təuvir agin min kəm ik iətəm iəməni əskasik rəkis kəm Kig Tefit aupən.'

35 "Kəni e iki pisin min kəti min e Nauəuə Rəha Uhgin, Kig Tefit təməni kəm Uhgin e Iosmiəgəh məmə,

'Kəni onəsegəhaniən məmə nipəti Ioluək Əhruahru rəham otəmnəmit məpien.'

36 "Nian Tefit təmatəmiəgəh, təmol natimnati min iətəm Uhgin tolkeikei. Uərisig lan timis, kəni kəmitənim ilah tipin min, kəni nipətin təməmnəmit.

37 Kəni nəghatiən əha, təməsəghatiən e Tefit, mətəu təməghati e Iesu məmə in min təmimis, mətəu Uhgin təmol təmiəgəh min, kəni nipətin təməsəmnəmitiən.

38 "Tol lanəha piak min, iəkolkeikei məmə onəkotəhrun məmə rəueiu iətəni=pinə kəm təmah məmə e Iesu, Uhgin otos rəkis noliən tərah min rəhatəmah.

39 Kəni itəmah onəkotəkeikei motəhrun məmə e Iesu pisin əmə, Uhgin təhrun nos rəkisiən noliən tərah rəha nətəm kəutəhatətə lan. In otitis ilah e noliən tərah min rəhalah. Mətəu suaru rəha nitəu-pəniən Lou rəha Mosis təsəhmeniən o nosmiəgəhiən iətəmimi.

40 Kəni itəmah onəkotəkeikei məutətəu itəmah məmə nəghatiən rəha iəni min rəha Uhgin otəsuva miniən e təmah.

41 Kəni in tətəni məmə,

'Ei, otətəlig-to, itəmah nətəm nəutagət əuvsan məutəni rah natimnati rəfin. Onəkotauit kəni mohmis, mətəu-inu e nian nəutəmiəgəh, oiəkol nati kəti tərah pik o təmah iətəm ko nəsotəniən nipəhriəniən lan, nati əpnapin nəmə iətəmi kəti otəni əhruahru kəm təmah.' "

Nətəmimi kəmotagiən o nəniən təuvir

42 Nian Pol mine Panəpəs kinatiaiet e nimə rəha nuhapuminiən, nətəmimi kəmotətapuəh o lau məmə, "Əui, onəkiəuva min e Sapət u tətuva, muəni pətigəm min nəghatiən əha nəuvein kəm timah."

43 Kəni nian nətəmimi kəmohiet e nimə, ilah tepət kəmohtəu=pən Pol mine Panəpəs. Nətəmi min əha, nəuvein nəuaniləuis min rəha Isrel, kəni nəuvein Nanihluə min kəmotəpəh rəhalah nəhatətəiən kəni məutohtəu=pən noliən min rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel.‡

† **13:25** Ioluək rəha iətəmi asoli in tatəpeg rəkis put rəha iətəmi asoli rəhan. Uək u in ləhtəni agin. **13:25** Jon 1:20,27 **13:28** Mat 27:22-23 **13:29** Mat 27:59-60 **13:31** Uək 1:3,8 **13:33** Sam 2:7 **13:34** Aes 55:3 **13:35** Sam 16:10 **13:39** Rom 10:4 **13:41** Hab 1:5 ‡ **13:43** Nanihluə min əha u kəutohtəu=pən nəfakiən rəha nətəm Isrel, kəməhgi=pən ilah.

Kəni ilau kəmuəghati kəm lah mətuəni=pən əskasik kəm lah məmə, “Onəkotəkeikei motaskəlim nəhatətəiən rəhatəmah e Uhgin, məmə in otolkeikei pik itəmah mol təuvir kəm təmah.”

44 Kəni e Sapət iətəm tətuva, iuəkir nətəmimi rəfin e taun asoli əha kəməhuva məmə okotətəu nəghatiən rəha Uhgin.

45 Kəni nian nətəmi asoli rəha nətəm Isrel u kəsotolkeikeiən Pol kəmoteruh nimənin nətəmimi kəməhuva o nəghatiən rəhan, kəni kinəutohtgərah in o lah, kəni minotətuəuin məutəni rah Pol mine nati nak in tətəni.

46 Kəni Pol mine Panəpəs kəməsuəginiən kəmuəni məmə, “Itimlau oiəkuəkeikei muəni pətigəm nəghatiən u rəha Uhgin kəm təmah muaupən, nətəm Isrel min. Kəni itəmah nəmotəpəh nəghatiən rəha Uhgin, kəni nəghatiən aru əmə rəhatəmah tətəgətun məmə itəmah nəsotəhmeniən o nosiən nəmiəgəhiən itulin. Kəni rəueiu itimlau inətian məmə iəkuəni pətigəm nəniən təuvir u kəm Nanihluə min mətəu səniəmə nətəm Isrel,

47 kəni inu, inu nəghatiən iətəm Iərmənig təməfa rəkis kəm timlau məmə iəkuol, in tətəni e Nauəuə Rəha Uhgin məmə,

‘Iəu iəmol ik məmə onəkuva ik nəhagəhagiən kəti rəha Nanihluə min, məmə nətəni pətigəm kəm nətəmimi e ikin min rəfin məmə iəkolkeikei məmə iəkosmiəgəh ilah.’ ”

48 Nian Nanihluə min kəmotətəu nəghatiən əha, nikilah təmagiən ohni, kəni minəutəniəni kəm lah min məmə nəghatiən rəha Iərmənig Iesu in təuvir pik. Kəni nətəmi min Uhgin təmitəpin rəkis e lah məmə okotos nəmiəgəhiən iətəm ko təsikəiən, ilah kəmotəni nipəhriəniən lan.

49 Kəni nəghatiən rəha Iərmənig təmaiu mitəlau e nitəni rəfin əha iuəkir e taun əha.

Nətəm Isrel kəmotəhgi pətigəm Pol mine Panəpəs

50 Mətəu nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəməhuvən moteruh Nanihluə min rəha taun əha, inu nətəmi asoli, mine nipətan asoli min nətəm kəutəfaki məutohtəu=pən noliən rəha nətəm Isrel. Kəni motiuvi=pa məmə okotol niəməha kəm Pol mine Panəpəs. Kəni ilah rəfin kəmotəhgi pətigəm ilau əha imalah ikin.

51 Mətəu ilau kəmuohrapispis niftəni e nəhlkilau təhmen e nəmtətiən kəti məmə Uhgin təməuhlin nəmtahn kəm lah kəni ilau kəmiaiet mian e taun əha Ikoniəm.

52 Mətəu nətəmi rəha Iesu əpəha Antiok, Narmin Rəha Uhgin təməriauəh e lah, kəni ilah nikilah təmagiən pik.

14

Pol mine Panəpəs kəmian Ikoniəm

1 E Ikoniəm kəmian min əpəha e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel, kəni mətuəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin, kəni nəghatiən rəhalau təuvir pik, kəni təmiuvi=pa nətəmimi tepət məmə ilah kəmotəni nipəhriəniən e Iesu, inu nətəm Isrel tepət mine Ianihluə tepət min nətəm kəutohtəu=pən noliən rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel.

2 Mətəu nətəm Isrel min u kəməsotəniən nipəhriəniən e rəhalau nəghatiən, kəməhuvən o Nanihluə min, motol ilah kotəməki pik e nətəmi min u kəutəni nipəhriəniən e Iesu, məutol niəməha kəm lah.

3 Mətəu Pol mine Panəpəs kəmuatig təfəməh ikin, məsuəginiən e lah, mətuəkeikei matuəni pətigəm nəghatiən rəha nəuviriən rəha Uhgin kəm nətəmimi rəfin. Kəni Iərmənig təmol ilau kuol nati apispis mine nəmtətiən tepət məmə nətəmimi okotəhrun məmə rəhalau nəghatiən in nəghatiən pəhriən.

4 Kəni nətəm ikin əha, kəmotəhapu ilah min, nəuvein kəutohtəu=pən nətəm Isrel u kəsotəniən nipəhriəniən e Iesu, kəni nəuvein kəutohtəu=pən aposil mil əha, Pol mine Panəpəs.

5 Kəni nətəm Isrel mine Nanihluə min, mine nətəmi asoli min rəhalah min, kinautol nəghatiən oneuən kəti məmə okotərəkin ilau, kəni kotahtihmu ilau e kəpiel.

6 Mətəu nian kəmuətəu nəghatiən oneuən rəhalah, ilau kəmuagim mian əpəha e profens rəha Likaoniə, kəni mian əpəha e taun mil əha, Listra mine Terpe. Kəni e taun mil əha mine ikin min titəlau e taun mil əha,

7 ilau kətuəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Iesu Iosmiəgəh.

Pol mine Panəpəs əpəha Listra

8 Kəni əha Listra, suah kəti əha ikin. Nian təmair mətəu nəhlkin mil kəmuəpaiu təruru naliuəkiən, təmətəharəg əmə, kəni in təmətəharəg əha ikin

13:46 Uək 3:26; 18:6 **13:47** Aes 49:6 **13:51** Mat 10:14; Uək 18:6 **14:3** Mak 16:20; Hip 2:4 **14:5** Uək 14:19

9 matətəlig e nəghatiən rəha Pol. Pol təməsal=pən əhruahru o suah kəha, minəhrun məmə
in tinəhatətə rəkis məmə nəhlkin təhrun nəuvirən,
10 kəni magət əfəməh lan məmə, "!Ei piak, əhtul!" Kəni əmeiko, suah u təməhtul əhruahru
kəni minətaliuək.
11 Nian nimənin nətəmimi kəmoteruh nati əha iətəm Pol təmol, kəmotəni əfəməh e
nəghatiən Likaoniə məmə, "!Ei! Otafu-to. Uhgin min rəhatah kinotol nətəmimi e lah, kəni
minəhuva imatah ikin."
12 Kəni kəmotauin ərəg-rəg e nərgi Panəpəs məmə Sus u nipətin təni məmə in iərmənig
rəha uhgin min rəhalah. Kəni motauin ərəg-rəg min e nərgi Pol məmə Heremes, nipətin u
təni məmə in iətəm tətəghati rəha uhgin min rəhalah. Kəmotauin lan lanəha mətəu-inko Pol
tətəghati pik, mapirəkis Panəpəs.
13 Nimə rəha narmi nati rəha uhgin əha Sus, in tətəhtul ihluə e taun əha. Kəni pris rəha
uhgin əha Sus təmasig kau min nəuvein iətəm təmətu=pən rəkis nəuginigi e lah. Kəni məmki
ilah muva e namtihluə rəha lahuənu. Mətəu in mine nimənin nətəmimi kotolkeikei məmə
kotol sakrifais kəm lau motol nəni-viviən lan kəm Pol mine Panəpəs.
14 Mətəu nian aposil mil kəmuətəu nəghatiən e nati əha kəni muəhrun, kəmuəhapu
rəhalau napən.* Kəni kəmuaiu mian əpəha e nəlugin e lah. Kəni muagət əfəməh məmə,
15 "!Ei, nəman! ?Nəkotəni məmə nautol nak u? Itimlau iətəmimi əmə təhmen e təmah.
Iatuos nəniən təuvir mətiəuva kəm təmah, kəni iəkuolkeikei məmə iəkuəuhlin nətəligiən
rəhatəmah məmə nəkotəpəh nəfakiən kəm uhgin min u iətəm rəhalah nəsanəniən tikə. Mətəu
onəkotəfaki əmə kəm Uhgin iətəm tətəmiəgəh, mətatig itulin. In pisin əmə təmol neai, niftəni,
nitəhi, mine natimnati rəfin iətəm kəutatig ikin min rəfin.
16 "Aupən in təmegəhan məmə nətəmimi ikin min rəfin məmə ilah okotohtəu=pən aru əmə
suaru min rəhalah.
17 Mətəu nian rəfin in tatol suaru kəm lah məmə ilah kotəhrun neruhiən rəhan nəuvirən
iətəm in tatol. In tatol nuhuən tətəfuv, matol nauəniən min e nasumiən, kəni kautol nipətilah
e nian əhruahru rəhalah. In tətəfən nauəniən kəm təmah mol itəmah nəutətəu təuvir."
18 Mətəu kəmətuəni pau nəghatiən əha kəm lah, iuəkir əmə kəni kuəruru nəniəhuiən ilah
o noliən sakrifais o nəni-viviən ilau.
19 Kəni nətəmimi nəuvein e nəuaniləuis rəha nətəm Isrel kəmotsipən Antiok əha Pisitiə
mine Ikoniəm mohiet=pa Listra, kəni kəmotol nətəligiən rəha nətəmimi tepət məmə
okotəməki e Pol mine Panəpəs. Kəni kəmotələs Pol kəni motəhti e kəpiel, kəni moteikəpan
məhuvən motəraki pətigəm e taun motəpəh tətəməhli. Nikilah təhti məmə təmimis.
20 Mətəu nian nətəmi rəha Iesu kəməhuva motəhtul təlau lan, kəni təhtul əmeiko muvən
min əpəha imə e taun. Kəni kəməni=pa lauig lan, in mine Panəpəs kəmiaiet mian Terpe.

Pol mine Panəpəs kəmiatəligpən Antiok əha Siriə

21 Kəni Pol mine Panəpəs kəmuəni pətigəm nəniən təuvir e taun əha Terpe, kəni
kəmiavi=pa nətəmimi tepət kəhuva o Iesu. Kəni kəmiatəlig miəuva Listra, kəni uərisig miaiet
min miəuva Ikoniəm, kəni kiaiet min miəuva Antiok əha Pisitiə.
22 Kəni ikin əha, kəmətuəfu əskasik e nətəmi rəha Iesu. Kəni mətuəfən nəghatiən məmə
okotəhtul əskasik e nəhatətəiən e Iesu. Kəni matuəni məmə, "Kitah okotatig e nərahiən tepət
nian kəhuvən e suaru rəha nuvəniən matig ahgəl Narmənigiən Rəha Uhgin. Mətəu nati
əpnapin əmə, kitah okotəkeikei məutəhtul əskasik."
23 Kəni e niməfaki min ikin min rəfin iətəm ilau kətian ikin, mətuəfəri eldə min rəhalah.
Kəni mətuəpəh nauəniən matuol əmə nəfakiən, kəni mətuələhu e nəhlmi Iərmənig nətəmimi
nətəm kinotəni rəkis nipəhriəniən lan.
24 Kəni ilau kəmian=pən Pisitiə ikin muəsəu-pah mueiuaiu Pamfiliə ikin e taun əha Perka,
25 ikin əha ilau kəmuəni pətigəm nəniən təuvir ikin. Kəni ilau muəsəu-pah mueiuaiu=pa
min e taun kəti min Ataliə,
26 kəni kəmuos negəu ikin miatəlig=pa Antiok əha Siriə. Nətəm Antiok əha inəha, aupən
ikin ilah kəmotahli=pən Pol mine Panəpəs məmə okian muəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin,
kəni motəfaki məmə Uhgin oteh vivi ilau e ikin min iətəm ilau kətian ikin. Kəni rəueiu kinuol
naunun uək rəhalau.
27 Nian ilau kəmiatəlig=pa min, kəmuauin e nətəmimi rəha niməfaki məmə okəhuva
kətiəh. Kəni ilau kəmuəni pətigəm kəm lah natimnati rəfin iətəm Uhgin təmol ilau kuol e
nəsanəniən rəhan, kəni muəni məmə təməhro lanu Nanihluə min, ilah kəməhuva motəni
nipəhriəniən e Iesu.
28 Kəni ikin əha, ilau kəmuatig tuvəh nəuvetin ilah nətəmi rəha Iesu.

14:11 Uək 28:6 * **14:14** "kəmuəhapu rəhalau napən" məmə in ko kəmuətəu tərah pik e noliən əha. **14:15** Sam 146:6; Uək 10:26 **14:16** Uək 17:30 **14:17** Jer 5:24 **14:19** Uək 17:13; 2Kor 11:25 **14:22** Uək 15:32; 1Təs 3:3 **14:26** Uək 13:1-2 **14:27** Uək 15:4,12

15

Nəfaki min nəuvein kəmotəni məmə nətəmimi okotohtəupən lou rəha Mosis

1 Kəni nətəmimi nəuvein kəmotsipən Jutiə mohiet=pa Antiok məutəgətun piatah min
məutəni məmə, “Okəmə kəsəhgi-pəniən itəmah, təhmen e inu iətəm Lou rəha Mosis tətəni,
ko Uhgin təsosmiəgəhiən itəmah.”*
2 Kəni Pol mine Panəpəs ilah nətəmi əha kinəutahi ilah min o nəghatiən əha, kəni minəutagət
əfəməh e nəniən əha. Kəni uərisig, nətəmimi rəha niməfaki əha Antiok kəmotitəpin Pol mine
Panəpəs mine ilah min nəuvein məmə okəhuvən Jerusiləm moteruh aposil min mine eldə
min rəha niməfaki o nəniən əha.
3 Nətəmimi rəha niməfaki kəmotahli=pən ilah kəhuvən, kəni nian ilah kəmohiet=pən
Fonisiə mine Səmeriə, kəmotəni pətigəm məmə təməhro lanu Uhgin tatiuvi=pa Nanihluə min
kəutəhuva rəhan nətəmimi. Kəni nəghatiən əha təmol piatah min ikin əha nikilah tətagiən
pik.
4 Nian kəməhuva Jerusiləm, nətəmimi rəha niməfaki mine aposil min mine eldə min rəha
niməfaki, kəmotagiən məmə okotos ilah məhuvən imalah min ikin. Kəni Pol mine nətəmimi
əha kəmotəni pətigəm natimnati iətəm Uhgin təməfən nəsanəniən kəm lah məmə okotol.
5 Mətəu Farəsi nəuvein əha ikin iətəm kəutəni nipəhriəniən e Iesu, kəmotəhtul motəni
məmə, “Nanihluə min, okəkeikei kəhgi=pən ilah, kəni okotəkeikei motəgətun ilah məmə
okotohtəu=pən Lou rəha Mosis.”

Aposil min mine nətəmi asoli min kəmotəghati əpəha Jerusiləm

6 Kəni aposil min mine eldə min rəha niməfaki kəmotəharəg məutəghati e nəniən əha.
7 Kəni nian kəmotəghati nəfəməh nəuvetin, kəni Pitə təməhtul məni məmə, “Piak min.
Itəmah nəkotəhrun vivi məmə nuvəh rəkis Uhgin təmitəpin iəu e nikitəmah məmə iəkəni
pətigəm nanusiən təuvir rəha Iesu kəm Nanihluə min məmə okotəni nipəhriəniən lan.
8 Uhgin təhrun nətəligiən rəha nətəmimi, kəni in tinəgətun rəkis məmə nikin tagiən məmə
otosmiəgəh nətəmi min u kəsəniəmə nətəm Isrel əmə, mətəu-inu təməfa Narmin Rəha Uhgin
kəm lah təhmen əmə mə inu təməfa kəm tah.
9 In təməsol pisiniən əmə kəm lah. !Kəpə! In təmafəl rəkis rəhalah noliən tərah min mətəu-
inu kəutəni nipəhriəniən lan təhmen=pən əmə mə inu tinol rəkis kəm tah.
10 “?Mətəu təhro itəmah nəutəhuvən e suaru pisin məmə Uhgin nikin otahmə? ?Təhro
itəmah ninəutətu=pən Lou e nəhuvegilah məmə in nati figəm kəti iətəm ilah kəutələs? !Kəpə!
Itəmah, oteruh-to. Kitah mine tipitah min kitah rəfin kəsotəhmeniən məmə okotələs nati
figəm əha.
11 Mətəu kitah kəutəhatətə məmə Iesu in Iərmənig rəhatah, kəni in tatosmiəgəh itah e
rəhan nəuviriən əmə, kəni in mətol əmə lanəha kəm lah.”
12 Nəghatiən əha təmol ilah kotəruru nati okotəni, kəni məutətəlig e Pol mine Panəpəs
kinətuanus pətigəm nati apispis min mine nəmtətiən pisin pisin min iətəm Uhgin təmol ilau
kuol e nəhmti Nanihluə min.

Jemis təmahtipəsig e nəghatiən

13 Nian kəmuol naunun e nəni pətigəmiən uək min rəhalau, kəni Jemis† təhtul məni məmə,
“Piak min. Otətəlig vivi-to e rəhak nəghatiən.
14 Pitə təməni-vivi agin kəm tah məmə təməhro lanu Uhgin təmaupən miet=pən o Nanihluə
min məmkirəkis ilah nəuvein məmə rəhan min.
15 Kəni nati əha təhmen=pən əmə e nəghatiən iətəm iəni rəha Uhgin təməni iətəm kəmətei
e Nauəuə Rəha Uhgin. Uhgin tətəni məmə,
16 ‘Uərisig e natimnati min əha, oiəkitəlig=pa min.
Oiəkol vi nimə rəha narmənigiən rəha Kig Tefit u təməmnəmit aupən.
Nati əpnapin təməmnəmit, mətəu iəkləfəri mem mafəl mol təskasik min,
17 məmə nətəmi əpnapin e nitəni min u Nanihluə min, iətəm iəmitəpin rəkis ilah məmə rəhak
nətəmimi min, ilah okotəsal lak.
18 Iəu Iərmənig iətəni lanu, kəni iəmol nətəmimi kotəhrun rəkis nati əha nuvəh aupən.’ ”
19 Kəni Jemis təməni məmə, “Kəni tol lanəha, iəu iəkəni məmə rəueiu Nanihluə min tepət
kinautəuhlin nətəligiən rəhalah minəutəhuva o Uhgin. Kəni təsəuviriən məmə rəueiu əha
kitah okotol tiəkis pik min o lah.

---

* **15:1** Nəhgi-pəniən e Oltestimin in nəmtətiən məmə nətəmimi, ilah nətəmimi rəha Uhgin. Nanihluə min tepət, kəsəhgi-pəniən ilah. Rəha nətəm Tanna, nəhgi-pəniən in nəmtətiən məmə kətəfən nepətiən rəha kəlkələh min nəman. **15:1** Kəl 5:2 **15:2** Kəl 2:1 **15:4** Uək 14:27 **15:7** Uək 10:1-43 **15:8** Uək 10:44; 11:15 **15:10** Mat 11:30; Kəl 3:10 **15:11** Kəl 2:16; Efəs 2:5-8 † **15:13** Jemis u, in notəha Iesu, kəni in iətəmi asoli rəha niməfaki əpəha Jerusiləm. **15:13** Kəl 2:9 **15:18** Amos 9:11-12

20 Mətəu pəh okotətei nauəuə kəti tuvən kəm lah məmə okəsotuniən nauəniən min u kəmol rəkis sakrifais lan kəm narmi nati min u iərmis min, kəni kotamikmik e nəhmti Uhgin. Kəni məsotoliən təfagə e pətan. Kəni məsotuniən nati miəgəh iətəm kəmarin nentəui mətəu-inu niran əha ikin e nipətin. Kəni okəsotuniən nirə.

21 Okotəkeikei motəniəhu ilah lanəha o nələhuiən nəmələinuiən tətatig o iəfaki min, nətəm Isrel mine Nanihluə min, mətəu-inu nətəmimi kəutisiai Mosis, kəni təmətuəuin nuvəh rəkis e Sapət min rəfin, nətəmimi kəutafin Lou rəha Mosis əpəha e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel. Kəni kəutəni pətigəm nəghatiən min əha e taun min rəfin."

Kəmətei nauəuə kəm
nəfaki min u Nanihluə min

22 Kəni aposil min mine eldə min mine nətəmimi rəha niməfaki kəmotegəhan məmə okotahli=pən ilah min nəuvein kotohtəu=pən Pol mine Panəpəs məhuvən Antiok. Kəni kəmotətgi=pən Sailəs mine Jutəs u kətəni məmə Pasapəs. Suah mil əha nətəmimi kəutisiai ilau.

23 Kəni kəmotəfən nauəuə kəm lah məmə okotos məhuvən. Nauəuə tətəni məmə,

"Itimah aposil min mine eldə min rəha niməfaki, itimah piatimah u itəmah. Iəkotəni təuvir kəm təmah əpəha Antiok, mine Siriə, mine Silisiə u Nanihluə min, mətəu rəueiu ninəhuva piatimah min.

24 Itimah iəmotətəu məmə nətəmimi nəuvein u e nikitimah kəmotol tiəkis pik kəm təmah, kəni itəmah nəmotətəu tərah e nəghatiən rəhalah. Mətəu itimah iəməsotəfəniən nəghatiən məmə okəhuvən motəni lanəha.

25 Tol lanəha kəni itimah iəmotauin e nəghatiən kəti, kəni motegəhan məmə itimah nəuvein okotos nəghatiən rəhatimah muitəu=pən Pol mine Panəpəs u itimah iəkotolkeikei pik ilau.

26 Iuəkir kiamis o uək u rəha Iərmənig rəhatah, Iesu Kristo.

27 Kəni itimah iəutahli=pinə Jutəs mine Sailəs məmə okiauvnə mueh itəmah. Ilau okuəni əhruahru kəm təmah nəghatiən kətiəh əmə iətəm itimah iəmotətei.

28 Kəni Narmin Rəha Uhgin nikin tagiən mine nikitimah tagiən məmə iəsotəfinə miniən lou kəti kəm təmah məmə otəfigəm pik o təmah, mətəu in əmə u nəkotəkeikei motol:

29 onəsotuniən nauəniən min u kinol rəkis sakrifais lan kəm narmi nati min u iərmis min; kəni məsotuniən niran; kəni məsotuniən nati miəgəh u kəmarin nentəui mətəu-inu niran əha ikin e nipətin; kəni məsotoliən təfagə e pətan. Nəmə nəutohtəu=pən nəghatiən min əha, onəkəhuvən e suaru təuvir.

Inu naunun nəghatiən rəhatimah."

30 Kəni nətəmi asoli min əha kəmotahli=pən nətəmi əha ilah kuvət məmə okəhuvən əpəha Antiok. Nian kəmohietigəm=pən Antiok, kəmotauin e nətəmimi rəha niməfaki min əha ikin əha, kəni kəhuva kətiəh, kəni kotəfən nauəuə u kəm lah.

31 Kəni nian kəmotafin nauəuə u, nikilah təmagiən mətəu-inu nəghatiən əha təməfəri nikilah.

32 Jutəs mine Sailəs ilau iəni mil rəha Uhgin. Kəmuəghati təfəməh kəm piatah min əha mətuəfəri nətəligiən rəhalah mətuol ilah kəutəhtul əskasik.

33 Ilau kəmuatig təfəməh nəuvetin ikin əha, kəni piatah min kəmotauiəhruin ilau kəni motətapuəh məmə Uhgin otəfən rəhan nəmələinuiən kəm lau, kəni motahli=pən ilau kiatəlig=pən o nətəmi min u kəmotahli=pa ilau.

34-35 Kəni Pol mine Panəpəs kəmuatig təfəməh nəuvetin əpəha Antiok, kəni ilah nətəmimi tepət kəməutəni pətigəm nəghatiən rəha Iərmənig kəm nətəmimi məutəgətun ilah lan.

Pol mine Panəpəs kəmuəhapu ilau min

36 Nian nəuvein uərisig, Pol təməni=pən kəm Panəpəs məmə, "Təuvir məmə kiatəlig min mian mueruh pialau min e taun min rəfin u kəmuəni pətigəm nəghatiən ikin rəha Iərmənig kəm lah, mueruh-to məmə kəutəhratig."

37 Kəni Panəpəs təmegəhan kəni molkeikei məmə otit min Jon Mak.

38 Mətəu Pol təməniəhu əskasik məsolkeikeiən, mətəu-inu Jon Mak təməpəh rəkis ilau əpəha Pamfiliə mitəlig məsitəu-pəniən ilau mətəuarus kinuol naunun e uək.

39 Kəni kəmuəni təskasik e nian əha, əmeiko muəuəri ilau min. Kəni Panəpəs təmit Mak kəni muos negəu kəti mian əpəha Saiprəs.

40 Mətəu Pol təmit Sailəs ilau min. Kəni nətəm kəutəfaki kəmotəfaki məmə Iərmənig oteh vivi ilau e rəhan nəuviriən, kəni motahli pətigəm ilau.

41 Kəni kəmualiuək mian=pən Siriə mine Silisiə ikin kəni matuem əskasik niməfaki min.

15:20 Eks 34:15-17; Lev 17:10-16 **15:28** Mat 23:4 **15:37** Uək 12:12,25 **15:38** Uək 13:13; Kol 4:10

16

Timoti təmitəupən Pol mine Sailəs

1 Kəni Pol təmaliuək min muvən əpəha Terpe mine Listra. Kəni ikin əha, iətəmimi kəti əha
ikin rəha Iesu, nərgin u Timoti. Mamə rəhan in pətan Isrel in tatəhatətə e Iesu, mətəu rəhan
tatə in iətəm Kris.
2 Piatah min u kəutəhatətə e Iesu əpəha Listra mine Ikoniəm kəmotəni məmə Timoti in iətəmi
təuvir kəti.
3 Kəni Pol tolkeikei məmə otit ilau min. Kəni təməhgi=pən in mətəu-inu təməsolkeikeiən
məmə nətəm Isrel min əha ikin min əha, nikilah otəhti rah mətəu-inu ilah rəfin kotəhrun
məmə tatə rəha Timoti in iətəm Kris.*
4 Kəni nian ilahal kəmhluvən e taun min, məhləni pətigəm kəm nətəmimi rəha Uhgin
nəghatiən rəha aposil min mine eldə min iətəm kəmotələhu əpəha Jerusiləm. Kəni
məhləgətun ilah məmə okotəkeikei məutohtəu=pən nəghatiən min əha.
5 Kəni e noliən əha, niməfaki min kəmotəskasik e rəhalah nəhatətəiən, kəni nian rəfin
nətəmimi tatepət kəməutəhatətə e Iesu məutəhuva e niməfaki.

Pol təmeruh nəməhlairiən kəti rəha Uhgin

6 Kəni ilahal kəmhluvən=pən əpəha Fritiə mine Kəlesiə ikin, mətəu-inu Narmin Rəha Uhgin
təməsegəhaniən e lahal məmə okihluvən=pən Esiə məhləni pətigəm nəghatiən əha ikin əha.
7 Nian kəmhluva iuəkir e ikin Misiə mine ikin Pitiniə, məhlolkeikei məmə okihluvən
Pitiniə. Mətəu Narmin rəha Iesu təsegəhaniən məmə okihluvən.
8 Kəni kəmhlaliuək mihluvən=pən Misiə ikin, kəni mihleiuaiu=pa e taun əha Troas.
9 Kəni lapin lan, Pol təmeruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən. Təmeruh məmə iətəm
Masetoniə kəti tətəhtul mətətapuəh əskasik ohni məmə, "Pale, onəkuva Masetoniə masiru
e timah."
10 Nian Pol tineruh rəkis əmə nati əha, kəni inautol əpenə-penə məmə iəkəhuvən Mase-
toniə, mətəu-inu inotəhrun məmə Uhgin tətauin e timah məmə oiəkotəni pətigəm nanusiən
təuvir rəha Iesu kəm nətəmimi əha ikin.†

Litia əpəha Filipai təməni nipəhriəniən e Iesu

11 Kəni iəmotos negəu kəti mohiet əpəha Troas motaiu əhruahru əmə o nitəni Samotres.
Kəni kəməni lauig lan iəməhuvən məhuvari e taun Neapolis.
12 Kəni iəmohiet ikinu motaliuək əmə məhuvən əpəha e taun əha Filipai, u tətəməhli aupən
e nitəni asoli Masetoniə. Nətəmi ikin əha, nətəm Rom əhruahru. Kəni iəmotatig nəuvetin əha
ikin.
13 Kəni e Sapət, nian rəha nəfakiən, iəmohiet e taun əha kəni məhuvən əpəha ləuahtəni e
nəhu kəti iətəm nikitimah təməhti məmə nətəmimi okəhuva ikin məutəfaki. Kəni iəməhuvən
motəharəg məutəghati itimah nipətan u ilah kəmotaupən məhuva məutəharəg.‡
14 Kəni pətan Tuatirə kəti əha ikin tətətəlig e timah, nərgin u Litia. In pətan kəti tatol napən
u nəugi naris, kəni nian rəfin napən əha nəhmtin tiəkis pik. Pətan əha in Ianihluə kəti mətəu
in tatitəu=pən nəfakiən rəha nətəm Isrel, kəni Iərmənig təmol nikin timətmətig məmə otəni
nipəhriəniən e nəghatiən iətəm Pol tətəni.
15 Kəni kəmol bəptais lan mine rəhan min, mine rəhan min noluək min. Kəni in
təməni=pa kəm timah məmə, "Pale, onəkəhuva imak ikin kotatig nəuvetin mətəu-inu itəmah
ninotəhrun rəkis məmə iəu iətəni nipəhriəniən e Iərmənig." Kəni in təmətəkeikei kəm timah,
kəni iəkəhuvən iman ikin.

Kəmləfən Pol mine Sailəs e kaləpus əpəha Filipai

16 Kəni nian kəti, nian iəməhuvən ikin kətəfaki ikin, kəni pətəkəku kəti təmeruh itimah e
suaru. In ioluək rəha nətəmimi nəuvein nətəm kəmotos nəhmtin. Pətan əha narmin tərah
kəti tatig lan iətəm in tatol tətəni pətigəm natimnati iətəm otəpanuva. Kəni rəhan nətəmi
asoli min kəmotos məni tepət e pətan əha mətəu-inu nətəmimi kəutətəou ilah məmə ilah
okotətəu rəhan nəghatiən.
17 Kəni in təmatuərisig e timah Pol, kəni mətəni əfəməh məmə, "Nətəmi min u, nətəmimi
rəha Uhgin u ilis, ilis pik. Kəutəni=pinə kəm təmah suaru rəha Uhgin məmə in otosmiəgəh
nətəmimi lan."

16:1 Uək 14:6; 2Tim 1:5 **16:2** Fil 2:19-22 * **16:3** Nətəm Kris ilah Nanihluə min, kəsəhgi=pən ilah. **16:4** Uək 15:23-29 **16:6** Uək 18:23 † **16:10** E fes 10-17, koteruh nəghatiən rəha Luk u nipətin tətəni mə "itimah." Inu tətəni məmə Luk ilah Pol mine e naliuəkiən rəhan. Koteruh min nati kətiəh e japtə 20 fes 5 matuvən. ‡ **16:13** Nian Pol tatuvən e taun kəti, nian rəfin tatuvən e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel. Mətəu nəmə təhro, kəni tikə e taun u. Kəni tol lanəha, təmuvən əpəha e nəhu asoli, ikin məutəfaki ikin. **16:17** Mak 1:24

18 Təmatol lanəha e timah nian tepət, mətəuarus nian kəti Pol tinətəu tərah o nati əha
minəpəou lan. Kəni in təmeirair magət e narmin tərah əpəha məmə, "!E nərgi Iesu Kristo
iətəni=pinə kəm ik məmə onəkiet rəkis e pətəkəku u!" Kəni rəueiu agin min, narmin tərah
əpəha təmiet e pətəkəku əha.
19 Kəni nian rəhan nətəmi asoli nətəm kəutarmənig lan kinotəhrun məmə narmin tərah
tiniet rəkis lan, kəni rəhalah nətəligiən o nosiən məni lan, in təmiet e lah, kəni kəmotətəu
tərah. Kəni kəmotaskəlim Pol mine Sailəs motələs ilau məhuvən əpəha e taun əha kautol
makit ikin,
20 məmə okuəhtul e nəhmti nətəm Rom, nətəmi rəha kot. Kəni ilah kəmotəni məmə, "Suah
mil u ilau iətəm Isrel. Ilau katuol nati tərah tepət, matuol nətəmimi kəutan məhli pik u
imatah ikin.
21 Ilau kətuəni məmə kitah okotəkeikei motohtəu=pən suaru pisin min. Mətəu suaru min
əha kəsotohtəu-pəniən lou rəhatah. Kitah nətəm Rom. !Ko kitah kəsotoliən lanəha!"
22 Kəni nətəm ikin əha kəməhuva moteruh ilau minəutəni rah ilau. Kəni suah mil u rəha
kot kəmuəni=pən kəm soldiə min məmə okotəpeg rəhalau napən motalis ilau e nəuanigi.
23 Kəni kəmotalis ilau motau tepət, kəni uərisig motləfən ilau e kaləpus. Kəni motəni=pən
kəm iətəm tateh kaləpus məmə otateh vivi ilau məmə okəsiaietiən muagim.
24 Nian iətəmi rəha neruhiən kaləpus təmətəu nəghatiən əha, təmələs ilau muvən e nəuan
kəti əpəha imə agin, kəni mətu=pən nigi e nəhlkilau təhmen e hankap.

Iətəm tateh kaləpus təməni nipəhriəniən e Iesu

25 Kəni e nəlugi nian lapin, Pol mine Sailəs kətuəfaki, kəni ilau mətuani nəpuən min rəha
nəni-viviən Uhgin. Kəni nətəmimi min e kaləpus kəməutətəlig e lau.
26 Kəni rəueiu agin min, nəmig asoli kəti təmələuəl e niftəni kəni mol nimə kaləpus
təmələuəl pik, kəni doə min e kaləpus kəmoterəh, kəni sen u kəmələs nətəmimi lan kəmohtis.
27 Kəni nian iətəmi rəha nehiən kaləpus təmair, mafu məmə doə min rəha kaləpus
kəmoterəh, nikin təməhti məmə nətəmi kəutəməhli e kaləpus kinotagim rəfin. Kəni təmləfəri
rəhan nau məmə otagəmu aru in lan.§
28 Mətəu Pol təmagət əfəməh məmə, "!Ei! !Sagəmuiən ik! Itimah rəfin əpə ikin."
29 Kəni suah kəha təmauin məmə okələs lait kan, kəni in təmaiu muvən imə. Kəni
misin=pən nəulin əpəha e nəhlki Pol mine Sailəs ikin mətərəmrumin.
30 Kəni mit ilau mihluvən əpəha ihluə kəni mətapuəh o lau məmə, "!Suah mil! ?Oiəkəhro
lanu məmə Uhgin otosmiəgəh iəu?"
31 Kəni kəmuəni=pən kəm in məmə, "Onəkəkeikei məni nipəhriəniən e Iərmənig Iesu, ik
mine rəham min."
32 Kəni kəmuəni=pən nəghatiən rəha Iərmənig kəm in mine nətəmimi u kəutatig ilah min.
33 Nati əpnapin lapin agin, mətəu suah kəha təmit ilau muvən məueiu mafəl niməgim min
e nipəti lau iətəm kəmalis ilau ikin. Kəni e nian əmə əha kəmuol bəptais lan mine rəhan min.
34 Kəni in təmit Pol mine Sailəs muvən iman ikin məfən nauəniən kəm lau. Kəni in mine
rəhan min ərəfin nikilah təmagiən məriauəh mətəu-inu kəmotəni nipəhriəniən e Uhgin.
35 Nian təmian, iətəmi rəha kot mil əha kuəni=pən kəm soldiə min məmə, "Onəkəhuvən
moterəh e suah mil əha kətian."
36 Kəni suah kəha iətəmi rəha kaləpus təməni=pən kəm Pol məmə, "Iətəmi rəha kot mil
kəmuəni məmə okəsuol miniən nahməiən kəti kəm tələu, kəni iəkoterəh e tələu nəkətian,
kəni iaiet mətian kəni muatig mətig."
37 Mətəu Pol təməni=pən kəm soldiə min əha məmə, "?Ei, mətəu təhro əha? Mə itimlau
iətəm Rom mil.* Kəni iətəmi rəha kot mil əha kəməsueruhiən məmə iəmuol nati kəti tərah,
mətəu e nəhmti nətəmimi kəmotalis itimlau, kəni motləfən itimlau e kaləpus. ?Kəni rəueiu
kuolkeikei məmə oiəkiaiet oneuən əmə? !Kəpə! Ilau əmə okuəkeikei miəuva u ikinu kəni
muəfətigəm itimlau."
38 Kəni soldiə min əha kəməhuvən motəni=pən kəm iətəmi rəha kot mil əha. Kəni nian
kəmuətəu məmə Pol mine Sailəs ilau iətəm Rom mil, ilau kəmuəgin pik.
39 Kəni kəmian muəni=pən kəm Pol mine Sailəs məmə, "!Pale, kəsi! Iəmuol tərah e tələu."
Kəni ko miet ilau mohiet e kaləpus, kəni muəni=pən vivi kəm lau məmə okiaiet e taun əha.
40 Kəni Pol mine Sailəs, ilau kəmiaiet e kaləpus mian e nimə rəha Litia. Kəni mueruh
piatah min əha ikin əha mine nəuvinitah min rəha niməfaki, kəni muəghati nəuvetin kəm
lah mətuəfəri nikilah. Kəni uərisig lan, kiaiet mətian.

16:20 Mak 13:9 **16:22** 2Kor 11:25; 1Təs 2:2 § **16:27** E nian əha, nəmə soldiə kəti tairarəpən e iətəm tatol kaləpus tagim, okəkeikei kohamu soldiə əha. **16:27** Uək 12:18-19 **16:30** Uək 2:37 * **16:37** Nəmə suah kəti in iətəm Rom, mətəu katətu=pən nəghatiən kəti lan, kəni lou kəti əha ikin rəhalah məmə aupən kəpmən otol nalpiniən kəm in, mətəu in otəkeikei məhtul e kot məni pətigəm nəuveti nəghatiən katətu=pən lan. Afin e Uək 25:16.

17

Pol mine Sailəs kəmian əpəha Təsalonaikə

1 Kəni Pol mine Sailəs kəmualiuək mian=pən əha e taun mil əha Amfipolis mine Apoloniə,
miəuva miaiet=pa e taun əha Təsalonaikə. Ikin əha, nimə rəha nuhapuminiən kəti əha ikin
rəha nətəm Isrel.
2 Kəni Pol təmol məmə inu tatol nian min, təmuvən əpəha imə e nimə əha. Kəni e Sapət kisil
ilah nətəm Isrel əha ikin kəmotol nəghatiən tepət o Nauəuə Rəha Uhgin.
3 In tətəni kəm lah məmə, "Nauəuə Rəha Uhgin tətəni-vivi agin məmə Kristo iətəm Uhgin
təməni məmə otahli=pa, in otəkeikei mimis, kəni Uhgin otosmiəgəh min in e nimisiən. Iesu
u iətəm iətəni kəm təmah, in Kristo əha."
4 Ilah nəuvein kəmotəni nipəhriəniən e nəghatiən əha, kəni kəmohtəu=pən Pol mine Sailəs.
Kəni Nanihluə min tepət nətəm kəutəfaki kəm Uhgin, mine nipətan asoli tepət nətəm kotepət
e nipətan min, kəmohtəu=pən ilau.
5 Mətəu nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel əha ikin əha, kinəutohtgərah ilau, kəni məhuvən
motəmki=pa nətəm kotərah, əpəha e nikali suaru min mine ikin min nəuvein min, kəni
minautol nərahiən tepət əpəha e taun əha. Kəni məhuvən e nimə rəha Jeson, minautəhapu
doə e nimə, məutəsal e Pol mine Sailəs. Kəmotolkeikei məmə okotləfən ilau e nəhlmi kaunsil
əha ikin əha.
6 Nian kəməsotehiən ilau, kəni kotaskəlim Jeson mine piatah min nəuvein motəmki=pən
ilah məmə okotəhtul aupən e nətəmi asoli rəha kaunsil. Kəni kəmotagət əfəməh məutəni
məmə, "Suah mil əha Pol mine Sailəs kətiasuv nəməuiən e ikin min rəfin, kəni miniəuva e
taun rəhatah.
7 Kəni Jeson təmauin e lau kian iman ikin, mətəu ilah kəutatgəhli lou rəha Sisə iətəm
tətarmənig e nitəni min. Ilah kəutəni məmə Iərmənig kəti min əha ikin tətatig, nərgin u Iesu."
8 Nian nətəm Isrel kəmotəni nəghatiən əha, mautol nətəmimi mine nətəmi asoli min əha
nikilah tinəpiapei pik.
9 Kəni nətəmi asoli min əha kəmotol Jeson mine piatah min kəmotəfən məni kəti, məmə in
nəniəskasikiən kəti məmə okəsotol miniən nati əha, kəni motahli=pən ilah kəutəhuvən.

Pol mine Sailəs kəmian əpəha Perea

10 Nian tinapinəpu, kəni piatah min ikin əha kəmotahli=pən Pol mine Sailəs məmə okian e
taun əha Perea. Nian kəmiaiet=pa ikin əha, kəmian e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm
Isrel.
11 Nətəm Isrel əha ikin əha nətəligiən rəhalah təuvir, mapirəkis nətəm Təsalonaikə, mətəu-
inu kotolkeikei pik məmə okotətəlig e nəghatiən rəhalau. Kəni nian rəfin, kəutafin vivi e
Nauəuə Rəha Uhgin, məutəsal vivi məmə nəghatiən rəhalau təhruahru uə kəpə.
12 Mətəu-inu e noliən əha, kəni tepət kəmotəni nipəhriəniən e Iesu. Kəni nipətan asoli min
Kris tepət, mine nətəm Kris tepət kəmotəni nipəhriəniən e Iesu.
13 Mətəu nian nətəm Isrel əpəha Təsalonaikə kəmotətəu məmə Pol tətəni pətigəm min
nəghatiən rəha Uhgin əpəha Perea, kəni ilah kəməhuva min əpəha ikin minəutəhlili nətəm
Perea, minautol ilah məmə kotəhrun nohiən ilau.
14 Kəni nian əmə əha, piatah min kəmotahli=pən min Pol tuvən əpəha itəhi muvən e negəu
muvən Atens, məpəh əmə Sailəs mine Timoti kətuatig əpəha Perea.
15 Kəni nətəm kəmotit Pol məhuvən Atens, kəni Pol təməni=pən kəm lah məmə
okotəni=pən kəm Sailəs mine Timoti məmə okuauit uəhai əmə mian mueruh min in. Kəni
kəmohtəlig=pa min Perea.

Pol əpəha Atens

16 Nian Pol təmətəhtahnin Sailəs mine Timoti əpəha Atens, in təmətəu tərah pik mətəu-inu
nian tətaliuək mətan ikin əha, meruh məmə ikin əha təriauəh e narmi nati tərah əpnapin
min.
17 Mətəu-inu o nati əha, in təmuvən əpəha e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel
ilah nətəm Isrel, mine Nanihluə min nətəm ilah kəutəfaki kəm Uhgin, məutəghati pik o nati
əha mine nanusiən təuvir. Kəni nian rəfin in tatuvən ikin katol makit ikin mətəghati kəm
nətəmi əpnapin min əmə.
18 Kəni nəgətun min nəuvein nətəm Kris, kətəni ilah məmə Epikiuriən mine Sitoik,* ilah
min kəutəghati. Ilah nəuvein kəutəni məmə, "?Suah əha təmələs əmə nəghatiən kəti e suaru
mətəni, kəmə tətəni nak əpəha?"

17:7 Luk 23:2; Jon 19:12 **17:17** Uək 18:19 * **17:18** Epikiuriən mine Sitoik — Nəgətun min nəuvein iətəm kəutəsal e
nipəhriəniən. Ilah Epikiuriən kəutəni məmə natimnati iətəm tatol suah kəti nikin tətagiən, inu nəukəti nəmiəgəhiən təuvir.
Ilah Sitoik kəutəni məmə təuvir nəmə suah kəti təsətəuiən nagiəniən mine nahməiən e nikin.

Kəni nətəmimi nəuvein kəmotəni məmə, “Itimah iəutətəu məmə tətəghati e uhgin min rəha iki pisin pisin min.” Kəmotəni lanəha mətəu-inu Pol tətəghati e Iesu, mətəni məmə təmimis mətəu Uhgin təmosmiəgəh min.

19 Kəni kəutauin=pən e Pol məmə otuva məhtul e nəhmti kaunsil rəha nətəm kəutəharəg e nitəuət əha Areopakus. Kəni kaunsil əha təməni=pən kəm in məmə, “Iəkotolkeikei məmə iəkotəhrun nipəti nəghatiən vi u iətəm nətəni.

20 Nəghatiən min əha nəuvein iəmotətəu məmə tol pisin agin, kəni iəkotolkeikei məmə iəkotəhrun nipətin.”

21 Kəmotəghati lanəha mətəu-inu nətəm Atens mine ikin pisin min iətəm kəməhuva Atens, kəmotolkeikei məmə okotəharəg əmə motətəlig e nəghatiən vi min əha, kəni motəuhlin vivi nəniən lan.

22 Kəni Pol təhtul e nəhmti nətəmi rəha kaunsil əha məmə, “Nətəm Atens. Iəu ineruh rəkis məmə nikitəmah tatuvən pik o uhgin min.

23 Nian iəu iətaliuək u ikinu materuh ikin nəutəfaki min ikin mine narmi nati min, kəni meruh nəghatiən kəti iətəm nəmotətei=pən rəkis e kəpiel kəti məmə,

INU IKIN KƏTƏFAKI=PƏN KƏM UHGIN KƏTI IƏTƏM ITIMAH IƏKOTƏRURU.

Mətəu uhgin iətəm itəmah nəutəfaki=pən kəm in, iətəm nəkotəruru, Uhgin əha inəha iətəm iəu iatəni=pinə kəm təmah.

24 “Uhgin əha inəha təmol niftəni u, mine natimnati rəfin u kəutatig lan, kəni in tətarmənig e neai mine niftəni, in təsatigiən e niməfaki min iətəm kitah əmə nətəmimi kəmotol.

25 Nati kəti təsikəiən ohni u kitah nətəmimi kotəhrun noliən məmə kotəfən kəm in. Mətəu in pisin əmə tətəfa nəmiəgəhiən kəm tah kətiəh kətiəh, mətəfa natimnati min rəfin kəm tah.

26 Aupən, aupən agin, in təmol əmə iətəmi kətiəh əmə, kəni nətəmimi rəfin kəmotsipən əmə e suah kəha, kəni in pisin əmə təmələhu ilah rəfin e ikin min, kəni in pisin əmə təməni nian iətəm ilah okotan lan, mine niftəni min rəhalah.

27 Uhgin əmə təmol lanəha məmə kitah rəfin okotəkeikei motalkut motəsal məmə okoteh, təhmen e suah kəti iətəm təteapən mətəsal e nati kəti e napinəpuiən, mətəu-inu nikin təhti məmə məta tələs nati u in tolkeikei. Mətəu nipəhriəniən məmə Uhgin əha, səniəmə in isəu o tah.

28 Nipəhriəniən mətəu-inu təhmen e iətəmi kəti təməni aupən məmə, ‘In əmə tatol məmə kitah rəfin kəutəmiəgəh, məutaliuək, mautol natimnati rəfin.’ Kəni məhmen e suah kəti rəhatəmah iətəm təmətei rəkis nəpuən kəti məmə, ‘Kitah min, kitah nenətin min.’

29 “Mətəu-inu kitah nenəti Uhgin, ko kitah kəsotəniən məmə in təhmen e natimnati əpnapin əmə iətəm nətəmimi kautol ilah e aiən u kol tətoraip-oraip, mine silfə, mine kəpiel. In səniə məmə nati kəti iətəm suah kəti təhrun noliən e nəhlmin uə e rəhan nəhruniən. !Kəpə!

30 “E nian əha aupən nətəmimi kotəruru Uhgin, kəni təhmen e iətəm Uhgin təmahtipəsig e nəhmtin məmə otəseruhiən noliən tərah min əha. Mətəu rəueiu tətəni kəm tah rəfin e ikin min rəfin məmə, ‘Itəmah rəfin onəkotəuhlin itəmah e rəhatəmah min noliən tərah min.’

31 In təməni lanəha, mətəu-inu in təmitəpin rəkis nian in otakil noliən lan rəha nətəmimi rəfin, kəni in otol əmə e suaru iətəm təhruahru. Uhgin tinitəpin rəkis iətəmimi iətəm otakil noliən min rəha nətəmimi, kəni kinotəhrun rəkis məmə in pəh, mətəu-inu tinol rəkis suah kəha təmiəgəh e nimisiən.”

32 Nian ilah kəmotətəu nəghatiən məmə Uhgin təmol suah kəti təmiəgəh min e nimisiən, nəuvein kəmotaləh-əmu, mətəu nəuvein kotəni məmə, “Itimah iəkotolkeikei məmə iəkotətəu min rəham nəghatiən.”

33 Nəghatiən əha tinol naunun ikin əha, kəni Pol tietigəm e kaunsil.

34 Mətəu nətəmimi nəuvein kəməhuvən motəhkul=pən lan, məutəni nipəhriəniən e Iesu. Nətəmi əha kəti ikin nərgin u Taionisiəs, in iətəmi kəti rəha kaunsil əha, mine pətan kəti min nərgin u Tamaris, mine nətəmimi nəuvein min.

18

Pol təmuvən Korən

1 Uərisig e natimnati min əha, Pol təmiet əha Atens, muvən e taun pisin kəti min, nərgin u Korən. Taun mil əha kətuatig e nitəni Akaiə.

2 Ikin əha, təmeruh suah kəti, in iətəm Isrel, nərgin u Akuilə. Təmair əpəha Pontəs, mətəu təmuvən mətatig əpəha Itali e taun asoli əha Rom. Uərisig, kəni iətəm Rom əha, Klotiəs iətəm tətarmənig e ikin min rəfin rəha Rom, təmol lou kəti məmə nətəm Isrel min əha ikin okotəkeikei mohiet Rom. Kəni Akuilə mine rəhan pətan Prisilə kəmiaiet miəuva muatig

17:25 1King 8:27; Uək 7:48 **17:25** Sam 50:12 **17:27** Sam 145:18; Jer 23:23 **17:29** Aes 40:18-20; 44:10-17; Uək 19:26 **17:31** Sam 96:13

əpəha Korən. Kəməsuatigiən təfəməh kəni Pol tiet=pa, meruh Akuilə. Kəni Pol təmuvən imalau ikin.
3 Uək rəhan rəha nosiən məni təhmen əmə e uək rəhalau. Ilahal nətəmi rəha nəhliən nima tapolin. Kəni təmatig ilahal min ilau, kəni mahlol pəti uək.
4 Kəni e nian rəfin e Sapət, nian rəha nəfakiən, Pol mine nətəm Isrel mine nətəm Kris kautol nəghatiən tepət əpəha e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel, mətəu-inu Pol tolkeikei məmə otiuvi=pa ilah məmə okotəni nipəhriəniən e Iesu.
5 Kəni Sailəs mine Timoti kəmiaiet Masetoniə, kəni nian kəmiaiet=pa ikin əha, Pol təməpəh uək rəha nəhliən tapolin, kəni mətəni pətigəm əmə nian rəfin nanusiən təuvir kəm nətəm Isrel əha ikin məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa.
6 Mətəu ilah kəmotəməki, kəni məutahi. Kəni Pol təmorin-orin rəhan sot asoli e nəhmtilah. In nəmtətiən kəti məmə in otəpəh ilah. Kəni məni məmə, "Nəmə nəutatig e nərahiən lan nian Uhgin otakil nətəmimi e Naunun Nian, mətəu rəhatəmah aru, mətəu iəmətəni rəkis mətəu-inu itəmah nəutəpəh. Tətuəuin əha rəueiu, iəkuvən məni pətigəm nanusiən təuvir kəm Nanihluə min."
7 Kəni in təmiet e lah muvən mətatig e nimə rəha Ianihluə kəti mətəu tatitəu=pən nəfakiən rəha nətəm Isrel, nərgin u Titiəs Jastəs. Rəhan nimə in e nikali nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel.
8 Kəni Krispəs u in tətarmənig e nimə əha, in mine rəhan min, ilah kəmotəhatətə e Iərmənig. Kəni nətəm Korən tepət min kəmotətəu nəghatiən rəha Pol, kəni kəmotəhatətə e Iesu, kəni kol bəptais e lah.
9 Kəni nian kəti lapin, Pol təmeruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən. E nəməhlairiən əha, Iərmənig təməghati kəm in məmə, "Səginiən. Uvən məni pətigəm rəhak nəghatiən məsəmeigiən,
10 mətəu-inu kilau min ik. Nətəmimi ko kəsotərəkiniən ik, mətəu-inu nətəmimi tepət e taun əha, ilah rəhak nətəmimi min."
11 Kəni Pol təmatig ikin əha o nu kətiəh kəni məuig sikis, mətəgətun nətəmimi e nəghatiən rəha Uhgin.

Nətəm Isrel kəmotləfən Pol e kot

12 Kəni nian Kalio in kəpmən rəha nətəm Akaiə, kəni nətəm Isrel kəməhuva pəti kəni motaskəlim Pol motələs məhuvən e kot.
13 Kəni motəni məmə, "Suah u tətalkut məmə otiuvi=pən nətəmimi məmə okotəfaki kəm Uhgin e noliən kəti iətəm təsəhmeniən e Lou."
14 Kəni Pol təməhtul məmə otəghati, mətəu Kalio təməni=pən kəm lah məmə, "Nətəm Isrel. Otətəlig-to. Okəmə nati u in nati kəti təsəhruahruiən, uə təsitəu-pəniən lou, itəmah ninotəhrun rəkis məmə iəkəkeikei mətəu nəghatiən rəhatəmah.
15 Mətəu, nəghatiən u in nənikiliniən əmə kəti rəhatəmah e nərgin min mine natimnati min rəha Lou rəhatəmah, kəni tətatig əmə e təmah məmə onəkotəni motələhu vivi. Ko iəu iəsakiliən nati tol lanəha e kot."
16 Kəni in mahli pətigəm ilah e kot.
17 Kəni nian kəməhuvən ihluə, əmeiko kəni motaskəlim Sostənes u iətəmi asoli rəha nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel. Kəni motoh əpəha e namtihluə e nimə rəha kot. Mətəu Kalio təməsolkeikeiən məmə otol nati kəti məmə otəniəhu ilah.

Pol təmitəlig Antiok əpəha Siriə

18 Pol təmatig nian tepət əpəha Korən ilah piatah min. Kəni uərisig təpəh ilah muvən Kegkriə.* Aupən Pol təmol nəniəskasikiən kəti kəm Uhgin, kəni ikin əha in təmətei nəuanun matol naunun nəniəskasikiən lan rəhan. Kəni in təmos min negəu kəti ikin əha mitəlig=pa Siriə. Kəni Prisilə mine Akuilə kəmuitəu=pən in.
19-21 Nian kəməhuva e taun əha Efəsis, ilahal kihluvari. Kəni Pol təmuvən əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel, kəni məutəni nəghatiən tepət. Ilah kəmotətapuəh ohni məmə otatig nəuvetin ilah min ilah. Mətəu in təni məmə, "Ei kəsi, kəpə. Ko iəsatigiən." Mətəu nian in təmiet məni=pən kəm lah məmə, "Nəmə Uhgin tolkeikei məmə iəkuva min, kəni iəpanuva min meruh itəmah." Kəni in təmos negəu kəti miet Efəsis, mətəu təməpəh Akuilə mine Prisilə kətuatig ikin əha.
22 Nian Pol təmuva e taun əha Sisəriə, kəni muvari. Kəni maliuək muvən məmə oteruh nətəmi rəha niməfaki əpəha Jerusiləm. Kəni uərisig, titəlig=pa min əpəha Antiok.
23 Təmatig nəuvetin ikin əha, kəni miet min maliuək muvən=pən əpəha Kəlesiə mine Fritiə ikin matem əskasik nətəmi rəha Iesu.

18:2 Rom 16:3 **18:3** Uək 20:34 **18:5** Uək 17:14-15 **18:6** Uək 13:46,51; Uək 20:26 **18:10** Jos 1:9; Aes 41:10

* **18:18** Kegkriə in pasis rəha Korən. **18:18** Nam 6:18; Uək 21:24

Apolos təmuvən Efəsis mine Korən

24 Kəni suah kəti təmuva əpəha Efəsis, in iətəm Isrel kəti, nərgin u Apolos. In təmair əpəha
Aleksantriə, kəni in iətəm təuvir kəti rəha nəghatiən, kəni məhrun vivi min nəghatiən min e
Nauəuə Rəha Uhgin.
25 Kəməgətun rəkis in e suaru rəha Iərmənig. Kəni nian rəfin nigəm tatuəu e nikin o nəni
pətigəmiən nəghatiən rəha Uhgin. Kəni nəghatiən rəhan e Iesu in təhruahru məuvir. Mətəu
nati kətiəh əmə, in təhrun əmə noliən bəptais u Jon təmatol aupən.
26 Kəni in təmətəni əskasik nəghatiən rəha Uhgin əpəha e nimə rəha nuhapuminiən rəha
nətəm Isrel. Nian Prisilə mine Akuilə kəmuətəu in, kəmiet mihluvən əpəha e rəhalau nimə,
kəni muəni pətigəm vivi kəm in suaru rəha Uhgin, kəni təmətəlig vivi.
27 Kəni nian Apolos tolkeikei məmə otuvən əpəha Akaiə, kəni piatah min əpəha Efəsis
kəmotasiru lan motətei nauəuə kəti tuvən kəm nətəmi rəha Iesu əpəha Akaiə, məutətapuəh
o lah məmə kotəhrun nosiən Apolos məhuvən əpəha imalah ikin. Ilah min əha, kəmotaupən
rəkis motəhatətə e Iesu e nəuvirian rəha Uhgin. Kəni Apolos təmiet=pən Korən ikin Akaiə
masiru e lah lanəha mətəu-inu in iətəm təuvir kəti rəha nəghatiən.
28 Kəni mətəni pətigəm vivi e Nauəuə Rəha Uhgin məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgin təməni
məmə otahli=pa. Kəni e nəhmti nətəmimi, təmoh rəkis nəghatiən rəha nətəm Isrel.

19

Pol təmuvən min Efəsis

1 Nian Apolos təmətatig əhanəh əpəha Korən, taun kəti rəha Akaiə, Pol təmitəu suaru kəti
əpəha ilis ikin e nitəuət min miet=pa əpəha Efəsis. Ikin əha təmeruh nətəmimi nəuvein rəha
Iesu.
2 Kəni təmətapuəh o lah məmə, "?Təhro? ?Narmin Rəha Uhgin tinuva məriauəh mətatig e
təmah nian nəmotəhatətə e Iesu, uə kəpə?"
Kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, "Itimah iəməsotətəu aginiən məmə nati kəti min əha ikin
Narmin Rəha Uhgin."
3 Kəni Pol təmətapuəh o lah məmə, "?Mətəu kəmol bəptais əhro lanu e təmah?"
Kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, "Kəmol bəptais e timah e noliən bəptais iətəm Jon
təmatol."
4 Kəni Pol təni məmə, "Noliən bəptais iətəm Jon təmatol, katol e nətəmi min u kəutəuhlin
ilah e rəhalah noliən tərah min. Mətəu Jon təmətəni pətigəm məmə nətəmimi okotəkeikei
motəhatətə e iətəmimi iətəm otəpanuərisig lan. Suah u in Iesu."
5 Kəni nian nətəmimi kəmotətəu nəghatiən əha, kəni kəmol bəptais e lah e nərgi Iərmənig
Iesu.
6 Kəni nian Pol təmələhu=pən nəhlmin e rəhn-kapə lah, Narmin Rəha Uhgin təmuva
məriauəh mətatig e lah. Kəni kinəutəghati e nəghatiən iki pisin min, kəni məutəni pətigəm
nəghatiən iətəm Uhgin tətəfən kəm lah.
7 Kəni nətəmimi min əha, nəman ilah rəfin iuəkir e tueləf.
8 Kəni Pol təmatuvən e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel e məuig kisil mətəni
pətigəm əskasik nəghatiən e nanusiən təuvir rəha Uhgin məsəginiən. Kəni ilah min ilah,
kəmotol nəghatiən tepət mətəu-inu in tolkeikei məmə otiuvi=pa ilah e Narmənigiən Rəha
Uhgin.
9 Mətəu nətəmimi nəuvein, rəhn-kapə lah tiəkis pik məmə okotəni nipəhriəniən e rəhan
nəghatiən. Kəni kəmotəni rah suaru rəha Iərmənig rəhatah e nəhmti nətəmimi rəfin. Mətəu
e noliən min əha, kəni Pol təmiet e lah kəni mit nətəm kəutəhatətə e Iesu kəhuva məhuərisig
lan. Kəni nian rəfin ilah nətəmimi kəutəghati əpəha e nimə sikul asoli kəti u suah kəti, nərgin
u Tiranəs, təmətəgətun ikin aupən.
10 Kəni Pol təmatol uək əha o nu apiəpiə keiu. Mətəu-inu təmatol lanəha, kəni nətəmimi
nətəm kəutatig ikin əha Esiə, nətəm Isrel mine Nanihluə min, ilah rəfin kəmotətəu nəghatiən
rəha Iərmənig.

Nenəti Skefa min

11 Kəni Uhgin təməfən nəsanəniən kəm Pol məmə otol nati apispis min iətəm tol pisin agin.
12 Natimnati rəha Pol təhmen e hagkisif mine napən iətəm təmatuvən lan, nətəmimi
kautos məutəhuvən mautek nətəm kəutohmis lan. Kəni nimisiən min kəmotəuvir, kəni
narmin tərah min kəmohiet e lah.
13 Kəni nətəm Isrel nəuvein kəutəhuvən ikin pisin pisin min nəuvein, məutəhgi pətigəm
narmin tərah min e nətəmimi, kəni nətəmimi min əha kəmotalkut məmə okotol nati əha e

18:28 Uək 9:22 **19:1** 1Kor 3:6 **19:2** Uək 8:16 **19:4** Mat 3:11 **19:6** Uək 8:17; Uək 10:44,46 **19:11** Uək 14:3 **19:12** Uək 5:15

nərgi Iərmənig Iesu. Kəni kəmotəni=pən kəm narmin tərah min məmə, “E nərgi Iesu, iətəm kətiəh əmə iətəm Pol tətəni pətigəm, ohiet.”
14 Kəni nətəm kəmautol nati əha, səpin əha ikin nenəti suah kəti, nərgin u Skefa, u in pris asoli kəti rəha Isrel.*
15 Mətəu narmin tərah təməni=pən kəm lah məmə, “Iəkəhrun suah u Iesu, kəni məhrun min Pol. ?Mətəu itəmah nipəh min u?”
16 Kəni suah u narmin tərah tətatig lan, təməhtul məhti ilah mərəkin ilah, məhapu-əhapu rəhalah napən məpeg rəkis, kəni kotaiu piəpiə əmə mətagim e rəhan nimə motəmrə-kəmrə.
17 Nian nətəm Isrel əha ikin mine Nanihluə min kəmotətəu nati əha, kəmotəgin pik. Kəni nətəmimi kəmotəfəri nərgi Iərmənig Iesu təri pik.
18 Kəni nətəmimi tepət iətəm kəutəhatətə e Iesu, kəmotəni pətigəm kəm nətəmimi nati tərah min iətəm kəmotol.
19 Nəuvein nətəm kəmautol nərik, ilah min kəmotəmki nauəuə min rəhalah e nati əha məhuva, motuvan əhtuv e nəhmti nətəmimi. Nian nətəmimi kəmotafin nəhmti nauəuə min əha, təhmen e fifti-miliən vatu† ilah rəfin.
20 Kəni nəghatiən rəha Iərmənig təmaiu iahgin e nəsanəniən asoli rəha Uhgin.

Norgəhuiən asoli kəti əpəha nitəni Esiə e taun Efəsis

21 Kəni uərisig e nati əha, Pol tinəni e nikin məmə otitəlig=pən əpəha Jerusiləm, mətəu otuvən=pən Masetoniə mine Akaiə ikin. Kəni in təni məmə, “Nian iəkuvən rəkis Jerusiləm, iəkəkeikei muvən min Rom.”
22 Kəni in təmahli=pən Timoti mine Erastəs iətəm kətuasiru lan, məmə okuaupən mian əpəha Masetoniə. Mətəu in otətatig pipim nəuvetin əpəha ikin Esiə.
23 Kəni e nian əha, norgəhuiən asoli kəti təməri əpəha Efəsis o Suaru Rəha Iərmənig.
24 Suah kəti əha ikin iətəm tatol natimnati e aiən kətəni məmə silfə, nərgin u Temetrius. Ikinu nətəmimi tepət kəutəfaki kəm uhgin kəti pətan, nərgin u Atemis. Kəni Temetrius tatol narmi nimə əkəku min e silfə iətəm təhmen e nimə rəha narmi nati rəha Atemis. Kəni nətəmimi tepət kautos nəhmtin, kəni tatos məni asoli ilah rəhan min nətəmimi u kautol pəti uək.
25 Kəni təmauin e rəhan nətəmimi min mine nətəpisin iətəm kautol uək kətiəh əmə məmə okəhuva kətiəh. Kəni təni məmə, “Iəu min, nəkotəhrun rəkis məmə kəutos məni asoli e uək u rəhatah.
26 Mətəu itəmah nəmoteruh mine motətəu məmə suah u Pol tətərəkin nətəmimi tepət kəni kinəutohtəu=pən, səniə Efəsis əmə, mətəu iuəkir ikin min rəfin e nitəni əha Esiə. In tətəni pətigəm məmə uhgin min iətəm nətəmimi əmə kəmotol e nəhlmi lah, səniəmə uhgin min pəhriən.
27 Kəni rəueiu əha, iuəkir tinətərəkin suaru rəhatah o nosiən məni, kəni iuəkir min in tatol məmə nətəmimi okoteruh rah nimə rəha Atemis, u iətəm in ilis pik. Kəni naunun, nəmə təhro nəghatiən rəhan otərəkin nərgin Atemis iətəm ilis pik tuva mol nati əpnapin əmə lan. Mətəu ikinu Esiə mine ikin min rəfin, nətəmimi kəutəfaki kəm uhgin u rəhatah.”
28 Nian kəmotətəu nəghatiən əha, nikilah təmahmə pik, kəni əmeiko minautagət əfəməh məmə “!Ure e Atemis u Efəsis!”
29 Kəni nətəmimi rəfin e taun kinotapis e nalməliən. Kəni nətəmimi tepət kəməhuva kətiəh məhuvən motaskəlim iətəm Masetoniə mil əha iətəm kətualiuək ilahal Pol, nərgilau u Kaeəs mine Aristakəs. Kəni kəməhuvən pəti motiuvi=pən ilau əpəha ikin nian rəfin kəutuhapumin asoli ikin.
30 Kəni Pol tolkeikei məmə otuvən məghati kəm nətəmimi əha, mətəu nətəmi rəha Iesu kəsotegəhaniən.
31 Mine nətəmi asoli nəuvein rəha kaunsil asoli əpəha Esiə nətəm kotolkeikei Pol, kəmotahli=pən nəghatiən kəm in motəniəhu əskasik məmə otəsuvəniən əha nətəmi əha ikin.
32 Kəni ikin əha, nətəmimi kautol vilig vilig tepət məutagət əfəməh. Nəuvein kəutəni nati pisin, kəni nəuvein kəutəni nati pisin. Mətəu tepət kotəruru agin məmə kəməhuva o nati nak.
33 Kəni nətəm Isrel min əha ikin kəmotətgi=pən suah kəti nərgin u Aleksantə məmə otuvən məhtul aupən e lah. Kəni təməfəri nəhlmin məmə kəsotagətiən pəh təni pətigəm neruhiən rəhan.
34 Mətəu nian nətəmimi kəmotəhrun məmə in iətəm Isrel kəti, kəmotagət pəti-pəti əfəməh min məmə, “!Ure e Atemis əpəha Efəsis! !Ure e Atemis əpəha Efəsis!” Kəmotagət əfəməh motos auə keiu.

---

* **19:14** Nətəmi min u kotəhrun vi Baebol, kotəni məmə Skefa in səniəmə pris əhruahru, mətəu in aru əmə in tatol məmə in pris. **19:17** Uək 5:11 † **19:19** E nəghatiən əhruahru rəha Kris, tətəni “fifti-tausin koin məni kəmol e silfə.” Kəni koin məni kətiəh təhmen e 1,000 vatu. **19:21** Uək 23:11; Rom 1:13 **19:23** 2Kor 1:8 **19:29** Uək 20:4; 27:2; Kol 4:10; Flm 24

35 Kəni iətəmi asoli kəti in kəpmən asoli rəha taun Efəsis, təməhtul məniəhu ilah məmə, "! Sotagətiən-to!" Kəni məni məmə, "Ei, nətəmimi! Atemis u in uhgin rəhatah. Kəni nərgin in ilis. Kəni nətəmi ikin min rəfin kotəhrun məmə in uək rəhatah nətəm Efəsis məmə okoteruh vivi niməfaki rəhan, kəni moteh vivi kəpiel asim rəhan iətəm təmsipən e neai muva.
36 Kəni suah kəti tikə iətəm otəni məmə iəteiuə. Kəni tol lanəha, təuvir məmə nətəligiən rəhatəmah teiuaiu. Təsəuviriən məmə nəkotalməli lanko.
37 "Nəmotos suah mil u məhuva ikinu, mətəu ilau kəsuaklәhiən e nati kəti kəni məsuan kəskəsiən e nimə rəha narmi nati rəhatah, kəni məsuəghati rahiən e nərgi pətan əha, uhgin rəhatah.
38 Nəmə Temetrius mine rəhan noluək min kauteruh=pən nəghatiən tərah e suah kəti, nian əha ikin rəha kot mine nətəm rəha kot əha ikin. Təuvir məmə okəhuvən motəni pətigəm nəghatiən tərah min əha iətəm kəmotətəu kəm lah.
39 Mətəu nəmə nati kəti min əha ikin iətəm nəkotolkeikei, nəkotos məhuvən e nəharəgiən əhruahru rəhan. Mətəu nəharəgiən u tətəhti lou.
40 Timətig əmə məmə okotəfən kitah e kot o noliən u, məmə kəmotərgəhu pik u rəueiu. Iuəkir kotəməu təpiə əmə ikin. ? Kəni ko kəsotəniən nati kəti məmə kəməhuva ikinu e nəharəgiən u rəueiu o nak? Mətəu-inu nəharəgiən u, nipətin tikə, kəni təsitəu-pəniən lou."
41 Nian təməni rəkis nəghatiən əha, kəni məniəhu nəghatiən mahli=pən ilah məmə okotagim min.

20

Pol təmuvən əpəha Masetoniə mine Akaiə

1 Nian nərahiən əha təmol naunun, Pol təmauin e nətəmi rəha Iesu məmə okəhuva kətiəh. Kəni mətəghati kəm lah o nem əskasikiən ilah. Kəni uərisig lan, tauiəhruin ilah miet maliuək muvən əpəha Masetoniə.
2 Təmuvən əha ikin tepət ikin kəni mətəfən nəghatiən tepət kəm nətəmimi rəha Iesu matem əskasik ilah, kəni miet=pa Kris.
3 Matig mos məuig kisil ikin əha, kəni uərisig təni məmə otos negəu kəti mitəlig=pa Siriə. Mətəu təmətəu məmə nətəm Isrel min kinautol nəghatiən oneuən kəti məmə okotohamu əpəha e negəu. Kəni təməuhlin rəhan nətəligiən, kəni məpəh negəu mətaliuək əmə mitəlig=pən Masetoniə.
4 Nətəmimi nətəm kəməutohtəu=pən e nian əha, kəti u Sopata nəti Pirəs iətəm Perea, mine Aristakəs, mine Sekantəs, iətəm Təsalonaikə mil, mine Kaeəs iətəm Terpe, mine Timoti, mine nətəm Esiə mil u Tikikəs mine Trofimәs.
5 Kəni e Filipai, nətəmi əha kəmotaupən məhuvən məutəhtahnin itimah əpəha taun Troas Esiə ikin.
6 Nian Lafet rəha Piret U Is Tikə Lan təmol naunun, itimah iəmotos negəu kəti mohiet Filipai motaiu nian faif minəhuvən əpəha Troas, məhuvən moteruh ilah kəni motatig motos wik apiəpiə.

Iutikis təmimis kəni məmiəgəh min əpəha Troas

7 E Sarere lapin, iəməhuva kətiəh məmə iəkotəfaki, kəni motauən, kəni mautun Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu. Kəni Pol təməghati kəm nətəmimi mətəu-inu təhrun məmə olauig tatuvən məpəh ilah. Kəni təməghati mətəuarus nəlugi nian lapin.
8 Nipəgnəua nimə iətəm iəutəharəg ikin, in e nimə kəmol kilpin-ilpin təri. Kəni kəmasiəpən e lait tepət əha ikin.
9 Kəni iətəm aluə kəti, nərgin u Iutikis, tətəharəg e wintə ikin. Nian Pol tətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin mətəni mətəni, kəni Iutikis, napiliən təmos, əmeiko məmei pətigəm e wintə misipəri morin əpəha ləhtəni e niftəni. Kəni nipəg nəua nimə iətəm təməmei ikin, in tol kisil lan. Kəni nian kəmoteiuaiu məhuvən, mətəu tinimis rəkis.
10 Kəni Pol təmuvən misin nəulin e nikali iətəm aluə əha, kəni mələs məgəu=pa e nəhlmin mil, kəni məni=pən kəm lah məmə, "Nikitəmah təsahməiən. In tinəmiəgəh min."
11 Kəni Pol təməri min muvən əpəha ilis kəni mol Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu ilah min ilah, kəni ko motauən pəti. Kəni tətəghati min kəm lah mətəuarus tian, kəni məpəh ilah.
12 Kəni ilah kəmotit iətəm aluə u məhuvən lahuənu. Nikilah tətagiən mətəu-inu iətəm aluə təməmiəgəh min.

Kəmohiet Troas məhuvən Maelitəs

13 Kəni Pol təməni məmə otaliuək əmə muvən əpəha e taun əha Asos, mətəu itimah iəkəhuvən e negəu məhuvən mə iəkotələs əha ikin. Kəni itimah iəkotos negəu motaupən məhuvən əpəha Asos, kəni in tuərisig muva.
14 Nian təmiet=pa, iəkotit məhuvən e negəu. Kəni itimah rəfin məhuvən əpəha Mitilen.

15 Iəmotiet məhuvən ikin əha, kəni lauig lan iəkəhuva məutəməhli ihluə e nitəni əha Kios. Kəni lauig min iəkəhuva e nitəni əkəku Samos. Kəni lauig min iəpanəhuva Maelitəs kəni məhuvari ikin.
16 Pol təməni rəkis məmə iəsotəhtuliən Efəsis mətəu-inu təsolkeikeiən məmə iəkotan pik əha e nitəni Esiə. In təmalkut məmə iəkəhuvən uəhai Jerusiləm məmə in otuvən e lafet rəha Nauəniən Vi kətəni məmə Pentekos.

Pol təmauiəhruin nətəmi asoli min rəha niməfaki əpəha Efəsis

17 Kəni nian iəməhuvari əpəha Maelitəs, Pol təmahli=pən nəghatiən əpəha Efəsis məmə eldə min rəha niməfaki mə okəhuva-to moteh in.
18 Nian kəməhuva, təməghati kəm lah məmə, "Itəmah nəkotəhrun rəkis rəhak noliən iətəm iatol nian iəmuva apis ikinu Esiə mətəuarus=pa u rəueiu.
19 Iəu ioluək əmə rəha Iarmənig. Kəni rəhak nətəligiən in ləhtəni əmə. Kəni nian rəfin nəhu nəhmtək tətaiu o təmah. Kəni nian rəfin iətatig e nian əskasik min, mətəu-inu nətəm Isrel kotolkeikei məmə okotuhamu iəu.
20 "Itəmah nəkotəhrun məmə iəmətəghati kəm təmah mətəgətun itəmah e niki nətəmimi natimnati min iətəm otasiru e təmah, məsəhluaigiən e nati kəti o təmah. Iəməni=pinə rəfin e nipəgnəua nimə min kəni ihluə min e nəhmti nətəmimi.
21 Iətəni=pən əhruahru kəm nətəm Isrel mine Nanihluə min məmə okotəkeikei motəuhlin ilah e rəhalah nəmiəgəhiən məhuva o Uhgin, kəni motəhatətə e rəhatəmah Iarmənig Iesu Kristo.
22 "Kəni rəueiu əha, inatuvən Jerusiləm mətəu-inu Narmin Rəha Uhgin təməni kəm iəu məmə iəkuvən. Iəsəhruniən məmə oiəkəhratig əha ikin.
23 Nati kətiəh əmə iəkəhrun məmə taun min rəfin iətəm iətuvən=pən ikin, Narmin Rəha Uhgin tətəni=pa kəm iəu məmə nian iəkuvən ikin əha, iəkatig e nərahiən kəti kəni muvən e kaləpus.
24 Kəni iəu iəsəginiən e natimnati min əha. Nəmiəgəhiən rəhak in nati əpnapin əmə. Mətəu iəkolkeikei pik məmə iəkol naunun e uək u Iarmənig Iesu təməfa məmə iəkol o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir e nəuviriən rəha Uhgin.
25 "Otətəu-to. Iəməghati kəm təmah e Narmənigiən Rəha Uhgin, mətəu rəueiu əha iəkəhrun məmə itəmah rəfin onəsoteruh miniən iəu nian kəti.
26 Kəni iətəni=pinə kəm təmah əha rəueiu e nəhmti Uhgin məmə, nəmə itəmah kəti otuvən tərah ikin, mətəu rəhan aru, səniəmə iəu iəmol.
27 Iəməni=pinə natimnati min rəfin kəm təmah iətəm Uhgin tolkeikei məmə onəkotəhrun.
28 "Onəkotətəu vivi itəmah. Kəni nətəmimi nətəm Narmin Rəha Uhgin təməfən e nəhlmitəmah, inu niməfaki rəha Uhgin. Kəni onəkotəkeikei məuteh vivi ilah təhmen e iətəmi rəha sipsip min tateh vivi rəhan sipsip min. Ilah min əha, Uhgin təmos nəhmti lah e nira nətin nian təmimis e nigi kəməluau.*
29 Inəhrun rəkis məmə nian iəkiet rəkis e təmah, nətəmimi nəuvein iətəm kotəhmen e kuri arpin min okəhuva məmə okotus itəmah nətəmimi rəha Iesu.
30 Itəmah aru min əmə nəuvein okəpanotəhtul moteiuə motəgəu nəghatiən pəhriən məmə okotit rəkis nətəmimi rəha Iesu.
31 Kəni onəkotətəu vivi itəmah kəni məsotaluiən məmə e nu kisil iəməsəpəhiən nəni-pinəiən nəghatiən u kəm təmah e nian min rəfin. Kəni nian nəuvein, iəmətasək o təmah.
32 "Kəni rəueiu əha, iətəfən itəmah e nəhlmi Uhgin mine nəghatiən rəha nəuviriən rəhan kəm təmah. Nəghatiən u nəsanəniən lanəha ikin məmə otol itəmah nəkotəskasik, kəni məfinə nəuviriən iətəm Uhgin təməni rəkis məmə otəfən kəm rəhan min nətəmimi.
33 "Iəu səniəmə iətəmimi iəkolkeikei pik nautə rəha iətəpisin, məni rəhan uə napən iətəm katuvən lan.
34 Itəmah nəkotəhrun rəkis məmə iəu aru əmə, iatol uək o nosiən natimnati iətəm iəu mine nətəmimi kəutəhuərisig lak kotolkeikei o natigiən.
35 Nian nəmoteh rəhak noliən min, iəməgətun suaru min əha kəm təmah məmə onəkotol lanəha motasiru e nətəmimi u kəsotəskasikiən. Kəni onəsotaluiən e nəghatiən rəha Iarmənig Iesu iətəm təməni məmə, 'Təuvir agin o nətəmimi u nətəm kəutəfən kəm nətəmimi, mapirəkis in min u ilah kəutəhtahnin əmə məmə okəfən kəm lah.' "
36 Nian Pol təmol naunun e rəhan nəghatiən, təmeiuaiu misin nəulin kəni məfaki ilah min ilah.

20:17 Uək 18:21 **20:18** Uək 18:19–19:10 **20:23** Uək 9:16; 21:11 **20:24** Uək 21:13; 2Tim 4:7 * **20:28** Suaru kəti min o nəuhliniən nəghatiən u "nira nətin" in tol lanu: "niran aru." **20:28** 1Tim 4:16; 1Pitə 5:2-4 **20:29** Mat 7:15; Jon 10:12 **20:31** 1Təs 2:11 **20:34** 1Kor 9:11-12 **20:34** Uək 18:3; 1Təs 2:9

37 Kəni kəmotasək pik motaskəlim Pol məutəgətun nolkeikeiən rəhalah ohni, kəni motauiəhruin.
38 Kəmotətəu tərah pik məmə təməni kəm lah məmə okəsoteh miniən nəhmtin. Kəni ilah min kəmotaliuək məhuvən əpəha negəu ikin.

21

Pol təmuvən Jerusiləm

1 Nian iəmotauiəhruin rəkis ilah, iəməhuvən e negəu kəni mohiet, motaiu əhruahru əmə o nitəni əkəku əha, Kos. Kəni lauig lan iəkəhuva e nitəni əkəku əha, Rotes. Kəni iəmohiet min ikin əha məhuva min e ikin kəti kətəni məmə Patarə, kəni məhuvari ikin.
2 Ikin əha iəmoteruh negəu kəti, kinatəni məmə otiet muvən əpəha Fonisiə. Kəni iəkotiuvig=pən lan mohiet min.
3 Itimah iəməhuva moteruh nitəni asoli əha Saiprəs, kəni motohtəu=pən e nikalin u pesi ikin kəni motaiu e nitəni Siriə. Negəu əha təmuva e taun əha Taea məmə otəmki-pari natimnati ikin. Kəni iəkəhuvari ikin.
4 Ikin əha iəməhuvən moteruh nətəmi rəha Iesu. Kəni motatig itimah min ilah, motos nəfakiən apiəpiə kəti. Kəni Narmin Rəha Uhgin təghati kəm lah, kəni ilah kəmotəni=pən əskasik kəm Pol məmə otəsuvəniən Jerusiləm.
5 Mətəu nian rəhatimah natigiən ikinu tinol naunun, kəni iəkohiet minautəhuvən əpəha Jerusiləm, kəni nətəmi rəha Iesu ikin əha, mine rəhalah nipətan min, mine nətilah min kəmohtəu=pən itimah iəkəhuvən əpəha itəhi e nipəkil. Kəni motisin nəulitimah ikin motəfaki, kəni motauiəhruin itimah min.
6 Kəni iəkəhuvən e negəu, kəni ilah kohtəlig=pən imalah min ikin.
7 Kəni negəu təmiet Taea maiu o nitəni Toleme. Kəni iəkəhuvari məhuvən moteruh piatimah min, motos nian kətiəh.
8 Kəni lauig lan, iəkohiet min məhuvən məhuvari əpəha e taun Sisəriə kəni məhuvən məutatig e nimə rəha Filip u iətəm tatuvən ikin min mətəni pətigəm nanusiən təuvir. Kəni in tatol səpin lan e nətəmimi nətəm kəməfəri ilah aupən o nasiruiən e aposil min.
9 Nətin pətan kuvət kəsotohtəu-pəniən iərman. Nipətan min əha kəutəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgin tətəfən kəm lah.
10 Iəmotatig nian kisil uə kuvət ikin əha, kəni iəni kəti rəha Uhgin əpəha Jutiə təmuva, nərgin u Akapus.
11 Təmuva meruh itimah kəni mələs rəkis kətəuti rəha Pol, kəni məlis əpumin aru nəhlmin mine nəhlkin lan, kəni məni pətigəm məmə Narmin Rəha Uhgin təməni kəm in məmə, "Nətəmi asoli nəuvein rəha Isrel okotəlis lanəha suah kəha rəhan u kətəuti, kəni motəfən e nəhlmi Nanihluə min əpəha Jerusiləm."
12 Nian iəmotətəu nəghatiən əha, itimah nətəm ikin əha, iəmotəniəhu əskasik Pol məmə otəsuvəniən Jerusiləm.
13 Mətəu Pol təni=pa kəm timah məmə, "? Nəutasək onak? Nəkotol məutərəkin nikik o nuvəniən ikin əha. Iəu iəsəginiən o nuvəniən e kaləpus o nərgi Iərmənig Iesu, mətəu iətegəhan min məmə iəkimis ohni əpəha Jerusiləm."
14 Nian iəmoteruh məmə ko Pol təsəuhliniən rəhan nətəligiən, kəni iəkotəpəh əmə, məutəni məmə, "Pəh Iərmənig otol əmə məmə in tolkeikei mine."
15 Iəmotatig nəuvetin u ikinu, kəni uərisig iəkotaipei rəhatimah natimnati, motaliuək əmə məhuvən Jerusiləm.
16 Nətəmimi nəuvein rəha Iesu əpəha Sisəriə kəmohtəu=pa itimah motit itəmah məhuvən e nimə rəha iətəm Saiprəs kəti u in iətəmi rəha Iesu nuvəh rəkis mətəuarus=pa əha rəueiu, nərgin u Nason. Kəni motapili ikin.

Pol təmuvən meruh Jemis

17 Nian iəməhuva Jerusiləm, piatah min nikilah təmagiən pik məmə koteruh itimah.
18 Kəni lauig lan Pol mine itimah rəfin iəməhuvən məmə iəkoteruh Jemis. Kəni eldə min rəfin rəha niməfaki kəməhuva.
19 Pol təməni təuvir kəm lah kəni məni pətigəm vivi kəm lah natimnati rəfin agin e rəhan naliuəkiən iətəm Uhgin təmol kəm Nanihluə min.
20 Nian kəmotətəu nəghatiən əha, ilah rəfin nikilah təmagiən, kəni motəni-vivi Uhgin.
Kəni motəni=pən kəm Pol məmə, "Piak. Ik ninəhrun rəkis məmə rəueiu əha nətəm Isrel təhmen e tausin tepət kinotəhrun Iesu, kəni ilah rəfin kəutaskəlim pik Lou rəha Mosis.

21:4 Uək 20:23 **21:8** Uək 6:5; 8:40 **21:10** Uək 11:28 **21:11** Uək 20:23; 21:33 **21:13** Uək 20:24 **21:19** Uək 15:12 **21:20** Uək 15:1,5

21 Ilah kinotətəu rəkis nəghatiən nəuvein iətəm kətəni məmə nətəgətun nətəm Isrel əpəha
ikin min pisin pisin məmə okotəpəh Lou rəha Mosis. Kəni motətəu məmə ik nətəni məmə
okəsəhgi-pəniən nenətilah min, kəni məsotohtəu=pən miniən kastim rəhatah.*
22 Rəueiu əha ilah okotətəu məmə ik ninuva u ikinu mətatig. ?Kəni okotəhro lanu əha
rəueiu?
23 "Təuvir məmə onəkol nati u iətəm iəutəni=pinə kəm ik əha rəueiu. Nəman kuvət u ikinu
kəmotol nəniəskasikiən kəti ilah Uhgin.
24 Olauig nəkəkeikei mit ilah məhuvən, kəni mos nəhmti rəhalah nati miəgəh min rəha
sakrifais, kəni itəmah min ilah motol sakrifais rəha nafəliən iətəmi u Lou rəhatah tətəni.
Kəni ilah kotəhrun nakiən rəhn-kapə lah təpiə. Nian natol natimnati min rəfin əha, kəni
nətəmimi okotəhrun məmə kəteiuə lam, mətəu nipəhriəniən, ik nətaskəlim əhanəh Lou rəha
Mosis.
25 "Kəni rəueiu iəkəni Nanihluə min nətəm kəutəhatətə e Iesu. Itimah iəmotahli=pən rəkis
nauəuə kəti kəm lah. Nauəuə əha tətəni lanu rəhatimah nəghatiən məmə ilah okəsotuniən
nirə, mine nauəniən u katol sakrifais lan kəm narmi nati min, kəni məsotuniən nati miəgəh u
kəmarin nentəui mətəu-inu niran əpəha ikin e nipətin, kəni məsotoliən təfagə e pətan." Kəni
Pol təmegəhan e nəghatiən əha.
26 Kəni lauig lan, Pol mine nətəmi əha kuvət kəməhuvən motol natimnati iətəm Lou tətəni.
Kəni Pol təmuvən əpəha e Nimə Rəha Uhgin məmə otəni=pən kəm pris min məmə nian kuvəh
əha ikin tətatig əhanəh məmə Lou tətəni, kəni pris min okotol sakrifais kuvət təhmen e
nətəmi min əha.

Nətəm Isrel kəmotaskəlim Pol əpəha e Nimə Rəha Uhgin

27 Nian tinuva iuəkir o nian səpin iətəm sakrifais rəha nafəliən otol naunun lan, nətəm
Isrel nəuvein kəmotsipən Esiə aupən, kəmotafu Pol əpəha e Nimə Rəha Uhgin kəni kinautos
nətəmimi tepət əha ikin əha minautahli=pən min nigəm e nikilah, kəni nətəmimi min əha
kəmotaskəlim Pol,
28 məutagət əfəməh lan məmə, "!Ei, nətəm Isrel! !Əhuva motasiru e timah! Suah əpələ in
əpə iətəm tatuvən ikin min rəfin mətəgətun nətəmimi məmə okotəməki e tah mətəni kəm lah
min məmə Lou rəha Mosis in nati əpnapin əmə mine Nimə Rəha Uhgin. Kəni mit Nanihluə
min məhuva ikinu imatah pisin əmə ikin e Nimə Rəha Uhgin, kəni noliən əha təmatgəhli Lou
kəni minol tinamikmik u ikinu."
29 Kəmotəni lanəha mətəu-inu kəmoteruh suah kəha Trofiməs iətəm Efəsis təmətaliuək
ilau Pol əpəha i taun. Kəni nikilah təhti məmə kəta Pol təmit miəuva əha ikin əha e noan
rəha nətəm Isrel əmə əpəha e Nimə Rəha Uhgin.
30 Kəni nətəmimi rəfin e taun kəmotagət əfəməh o nati əha, motaiu məhuvən motaskəlim
Pol moteikəpan mohiet e Nimə Rəha Uhgin. Kəni pris min kotahtipəsig uəhai əmə e doə e
Nimə Rəha Uhgin.
31 Nian kəmotalkut məmə okotohamu Pol, kəni iətəmi asoli rəha soldiə min rəha Rom
əpəha Jerusiləm, təmos nəghatiən məmə katol nati asoli kəti əpəha i taun.
32 Kəni təmauit məmki rəhan min nəuvein soldiə min mine nətəmi asoli min lan motaiu
məhuvən əpəha ikin nətəmimi kəutoh Pol ikin. Nian nətəmimi kəmotafu ilah, ilah kotəpəh
nohiən Pol, motəhtul motəpnapin əmə.
33 Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min təmuva o Pol maskəlim, kəni magət e rəhan min soldiə
min kəhuva motəlis e sen keiu. Kəni motətapuəh o nətəmimi məmə, "?Iətəmi pəh u? ?Təmol
nati tərah nak?"
34 Kəni nimənin nətəmimi nəuvein kəutəni nəghatiən pisin, nəuvein kəutəni nəghatiən
pisin. Mətəu kinotəruru əhruahru nəukəti nəghatiən, kəni nəghatiən tinepət. Iətəmi asoli
rəha soldiə min tinəruru məmə kəməhro lanu, kəni magət e rəhan min soldiə min məmə
okotələs Pol məhuvən e nimə rəhalah.
35 Nian Pol tinatəpag-əpag pəri məmə otuvən imə, kəni soldiə min kəmoteapən ohni kəni
motləfəri, mətəu-inu nətəmimi nikilah tətahmə pik məmə okotoh.
36 Ilah rəfin kəmautəhuərisig məutəni əfəməh məmə, "!Otohamu! !Otohamu!"

Pol təməni nipilgan nəghatiən

37 Nian kəmotələs məhuvən məmə okotevig=pən imə, kəni Pol təni=pən kəm iətəmi asoli
rəha soldiə min e nəghatiən Kris məmə, "Iəkolkeikei məmə iəkəni nati kəti kəm ik."
Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min təni məmə, "?Nəkəhrun nəghatiən e nəghatiən Kris?

---

* **21:21** Inu nəghatiən eiuə məmə Pol təməni kəm nətəm Isrel məmə ilah okotəpəh nitəu-pəniən Lou, kəni
məsotəhgi-pəniən nətəmimi. Mətəu təməni kəm Nanihluə min məmə nikilah təsəhtiən məmə okotəkeikei motohtəu=pən
Lou mine kəkeikei kəhgi=pən ilah. **21:24** Nam 6:1-20; Uək 18:18 **21:25** Uək 15:29 **21:26** 1Kor 9:20 **21:29**
Uək 20:4 **21:36** Luk 23:18

38 Nikik təhti məmə ik iətəm Ijip u nəmətalkut məmə nəkələs iahu rəhatimah kəpmən aupən, kəni məmki nətəmimi fo-tausin u Nətəmi Rəha Nuhamuiən Nətəmimi, kəni məhuvən məutatig əpəha ikin təpiə-məpiə ikin. ?Ik uə kəpə?"

39 Mətəu Pol təni məmə, "Kəpə. Iəu iətəm Isrel u. Iəmair əpəha e nitəni Silisiə e taun asoli Tasəs, kəni iəu iətəmi kəti rəha taun əha. Pale, iəmə nəkegəhan lak pəh iəkəghati-to kəm nətəmi min əha."

40 Kəni tegəhan lan.

Kəni Pol təhtul pəri əpəha kətəgəpag-əgəpag ikin məfəri nəhlmin məmə okəsotagətiən. Nian kəməsotagətiən, kəni təghati kəm lah e nəghatiən Isrel məmə,

22

1 "Tatə min mine piak min. Otətəlig-to lak. Pəh iəkəni rəhak kəm təmah."

2 Nian kəmotətəu məmə təməghati kəm lah e nəghatiən əhruahru rəhalah, kəni nagətiən təmikə agin məutətəlig lan.

Kəni təni məmə,

3 "Iəu iətəm Isrel. Iəmair əpəha Silisiə e taun əha Tasəs, mətəu iəmepət u Jerusiləm. Kəmaliel təməgətun iəu. Təməgətun vivi iəu e Lou rəha tipitah min məmə iəkitəu=pən əhruahru. Kəni e nian əha, iəmətəsanən o noliən natimnati iətəm Uhgin tolkeikei təhmen e təmah u rəueiu.

4 "Aupən iəmatitəu məmə iəkol nərahiən kəm nətəmimi nətəm kautohtəu=pən Suaru Rəha Iesu. Kəni mətaskəlim ilah, nəman mine nipətan, mətəmki=pən ilah e kaləpus kəni mol nəuvein kohmis.

5 Nəghatiən min u pris asoli agin mine nətəmi asoli min rəha kaunsil rəhatah kotəhrun nəniən məmə nipəhriəniən. E nian əha, iəmos nəniən rəhalah e nauəuə mautegəhan lak məmə iəkuvən o nətəm Isrel əpəha Təmaskis. Iəu iəmuvən ikin əha məmə iəkaskəlim nətəmimi min əha rəha Iesu məlis ilah e sen məmki ilah muva məmki=pən ilah e kaləpus əpəha Jerusiləm məmə kol nalpiniən kəm lah.

Pol təməni pətigəm məmə təməhro lanu mitəupən Iesu
(Uək 9:1-19; 26:12-18)

6 "E nian mitigar tinalelin əmə, kəni inuva iuəkir o Təmaskis, kəni nagəhagiən kəti tatuəu təruən vivi, təmsipən e neai, masiəgəpin iəu.

7 Kəni iəksipəri morin e niftəni. Mətəu nəuia iətəmi kəti tətəni=pa kəm iəu məmə, '!Sol! ! Sol! ?Təhro natol tərah lanu lak?'

8 "Kəni iəkəmə, '?Mətəu Iərmənig ik pəh?'

"Kəni təni məmə, 'Iəu Iesu, iətəm Nasərit u iətəm ik natol tərah lan.'

9 Nətəm kəmautuərisig lak e suaru kəmoteruh nəhagəhagiən əha, mətəu kəməsotətəuiən nəuia suah kəha iətəm təməghati kəm iəu.

10 Kəni iəkətapuəh ohni məmə, '?Iərmənig, iəkəhro lanu əha rəueiu?'

"Kəni Iərmənig təni=pa kəm iəu məmə, 'Əhtul maliuək muvən əpəha Təmaskis. Kəni suah kəti əha ikin əha, in otəni=pinə kəm ik natimnati rəfin iətəm Uhgin tinəni rəkis məmə ik onəkol.'

11 Mətəu-inu nəhagəhagiən əha təsanən pik, kəni mol nəhmtək təpis, kəni nətəmimi nətəm kautəhuərisig lak kotos əmə nəhlmək motit iəu iəkəhuvən Təmaskis.

12 "Kəni suah kəti əha ikin əha, nərgin u Anənaiəs, in suah kəti iətəm tatos vivi Lou rəhatah, kəni nətəm Isrel əha ikin əha kautisiai pik.

13 In təmuva kəni meruh iəu məhtul=pa iuəkir ohniəu məmə, 'Piak Sol, rəueiu əha nəhmtəm otair min.' Kəni e nian əmə əha, nəhmtək təmair min kəni inateruh in.

14 Kəni təni=pa kəm iəu məmə, 'Uhgin rəha tipitah min aupən, in təmitəpin rəkis ik məmə ik onəkəhrun natimnati iətəm in tolkeikei. Kəni ik onəkeruh Iətəm Əhruahru kəni onəkətəu rəhan nəghatiən e nohlin.

15 Onəkəkeikei məni pətigəm kəm nətəmimi rəfin natimnati iətəm ik nəmətəu kəni meruh.

16 ?Kəni rəueiu əha, nətəhtahnin nak? Əhtul muvən məfaki=pən kəm Iesu, kəni kol bəptais lam, kəni in otafəl rəham noliən tərah min.' "

Uhgin təmahlipən Pol kəm Nanihluə min

17 Kəni təmatəni məmə, "Uərisig e nati u, kəni iəkuvən Jerusiləm. Nian iəmuvən ikin əha, iəmuvən e Nimə Rəha Uhgin mətəfaki, kəni meruh nəməhlairiən kəti iətəm Uhgin təməfa.

21:38 Uək 5:36-37 **22:3** Uək 5:34 **22:4** Uək 8:3

18 E nəməhlairiən əha, iəmeruh Iərmənig tətəni=pa kəm iəu məmə, ‘Əhtul uəhai əha rəueiu agin miet Jerusiləm. Mətəu-inu nətəmi u ikinu ko kəsotətəligiən e rəhak nəghatiən iətəm ik nətəni.’
19 “Mətəu iəkəmə, ‘Iərmənig, nətəmi min əha kotəhrun vivi məmə aupən iəmatuvən e nimə min rəha nuhapuminiən mətaskəlim nətəmi u kəutəhatətə lam muva mətalis ilah mətəmki=pən ilah e kaləpus.
20 Kəni nian nətəmimi kəmotahtimu Stipin, kəni niran təmaiu mətəu-inu təmatəni pətigəm ik. Mətəu iəu min, iəmatəhtul itimah milah. Kəni nikik tətagiən mətəu-inu kəutəhti Stipin e kəpiel, kəni mateh rəhalah natimnati.’
21 “Mətəu Iərmənig təməni=pa kəm iəu məmə, ‘Uvən. Mətəu-inu iəu iətahli=pən ik ikin əha kəm Nanihluə min məmə onəkəni pətigəm rəhak nəghatiən kəm lah.’ ”
22 Kəni kəmautətəlig vivi lan mətəuarus təni nəghatiən əha. Mətəu nian kəmotətəu nəghatiən əha, motetet motagət əfəməh məmə, “! Otiləfətigəm suah u, kotohamu! ! Təsəuvіriən məmə otəmiəgəh mətatig!”
23 Kəmautəkeikei məutagət əfəməh motəraki əpnapin əmə rəhalah napən, məutəmki niməulul məutəraki əpnapin əmə lan mətəu-inu niəməha tinol pik ilah.
24 Kəni iətəm Rom u in tepət e soldiə min təni məmə okələs kan əpəha e nimə rəha soldiə min. Kəni təni məmə okalis mətəu-inu tolkeikei məmə Pol otəni kəm in məmə nətəmimi kotagət pik lan lanəha onak.
25 Mətəu nian kəmautiuvi-ərain vivi Pol məmə okotalis, kəni təni=pən kəm nətəmi asoli min əha kəti rəha soldiə min u kəutəhtul iuəkir ohni məmə, “! Ei! Iəu iətəm Rom u. ? Təhruahru məmə onəkotalis iəu nian iəsuvən əhanəhiən e kot?”
26 Nian iətəmi asoli rəha soldiə min təmətəu nəghatiən əha, təmuvən meruh iətəmi asoli u in tepət e lah məni=pən kəm in məmə, “Ei! ?Nak u natol? !Suah u in iətəm Rom!”
27 Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min əha tətapuəh o Pol məmə, “!Ei! Əni-vivi-to məmə ik iətəm Rom pəhriən uə kəpə.”
Kəni Pol təni məmə, “Əuəh. Iatəni pəhriən.”
28 Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min təni məmə, “Iəmətəou məni asoli o negəhan-pəniən iəu məmə iəkuva iəu iətəm Rom.”
Mətəu Pol təni məmə, “Iəu iəsətəouiən nati kəti. Rəhak tatə in iətəm Rom. Kəni tol lanəha, iəu iətəm Rom.”
29 Kəni əmeiko soldiə min nətəm kəmautəhtul maru məmə okotalis Pol kəmotauit motan e nəmtahlah məhuvən isəu. Kəni nian iətəmi asoli əha təməhrun məmə Pol in iətəm Rom, kəni təməgin mətəu-inu tinəlis rəkis e sen, kəni inu tətəhti lou rəha Rom.

Pol təməhtul aupən e kaunsil

30 Kəni lauig lan, kəni iətəmi asoli rəha soldiə min əha tolkeikei məmə otəhrun əhruahru məmə təhro nətəm Isrel kautol lanəha e Pol. Kəni məni kitis rəkis sen lan, kəni mauin e pris asoli min mine nətəmi asoli rəha kaunsil rəha nətəm Isrel məmə okotəharəg motəghati, kəni muvən məlәs Pol muva təhtul aupən e lah.

23

1 Kəni Pol təməsal=pən əhruahru əmə o nətəmimi rəha kaunsil, kəni məni məmə, “Piak min. E rəhak nəmiəgəhiən aupən mətəuarus=pa u rəueiu, iəsitəu=pən aginiən e nikik məmə iəmol nati tərah kəti e nəhmti Uhgin.”
2 Kəni pris asoli agin Anənaiəs təni=pən kəm iətəmi kəti tətəhtul iuəkir ohni məmə, “Em=pən nohlin.”
3 Mətəu Pol təməni=pən kəm in məmə, “!Uhgin otol min lanko lam! Ik nəkəhmen e nimə iətəm kəmoh pik e al ruən əmə ihluə, mətəu tamikmik əpəha imə. ?Təhro nətəharəg u ikinu mətakil iəu e Lou rəhatah, mətəu ik nəməni məmə kəti otem iəu? Ik ninatgəhli rəkis Lou əha.”
4 Nətəm kəmautəharəg iuəkir o Pol kotəni məmə, “?Təhro nətəghati rah e pris asoli agin rəha Uhgin?”
5 Kəni Pol təni məmə, “Piak min. Iəu iəsəhrun aginiən məmə in pris asoli agin rəha Uhgin. Mətəu iəu iəkəhrun məmə Nauəuə Rəha Uhgin tətəni lanu məmə, ‘Səghati rahiən e nətəm kotepət lam.’ ”
6 Kəni təmafu məmə nikali kaunsil nəuvetin ilah Satusi min, kəni nikalin nəuvetin ilah Farəsi min. Kəni in təmagət əfəməh məmə, “Piak min. Iəu Farəsi kəti. Rəhak tatə mine tipik min, ilah Farəsi min. Mətəu nətəmi min u kotolkeikei əmə məmə okotiuvi pətigəm iəu e

22:18 Uək 9:29-30 **22:19** Uək 8:3; 26:9-11 **22:20** Uək 8:1 **22:21** Uək 9:15 **22:25** Uək 16:37 **22:29** Uək 16:38 **23:2** Jon 18:22-23 **23:3** Mat 23:27

kot mətəu-inu iəmələhu=pən rəhak nətəligiən e nəhatətəiən u rəhatah məmə iətəmi təmimis otəpanəmiəgəh min."

7 Nian təməni rəkis əmə nəghatiən əha, kəni Farəsi mine Satusi min kəmotagət asoli e lah min əpəha imə e kaunsil, kəni minautəhapu ilah min, minautol nəniən keiu.

8 Mətəu inko Satusi min kəutəni məmə nian iətəmimi timis, ko təsəmiəgəh miniən. Kəni məutəni məmə nagelo min kohkə, kəni narmin tikə. Mətəu Farəsi min kəutəni məmə, nati milahal əha, ilahal nipəhriəniən.

9 Mətəu-inu o nati əha, ilah kəmotagət pik ohni. Kəni nəghatiən rəhalah təməri muvən ilis.

Kəni nəgətun min nəuvein rəha Lou u Farəsi min, kəmotəni əskasik məmə, "Itimah iəsoteruh-pəniən nəghatiən tərah kəti mine e suah u. Nəmə təhro nipəhriəniən məmə narmin kəti ua agelo kəti təməghati kəm in."

10 Kəni nəghatiən təməskasik pik iuəkir kautoh ilah min. Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min əha, təgin məmə nətəmimi rəha kaunsil okotearis-earis Pol nəmə okotaskəlim. Kəni tahli=pən rəhan soldiə min məmə okəhuvən motələs rəkis Pol məhuvən min əpəha imalah ikin.

11 Kəni lapin əmeiko, Iərmənig təmuva o Pol məni=pən kəm in məmə, "Nati əha, nati əpnapin əmə. Səginiən. Ik nəməni pətigəm rəkis iəu u ikinu Jerusiləm. Kəni onəkol min əpəha Rom."

Nətəm Isrel nəuvein kəmotəni oneuən məmə okotohamu Pol

12 Kəni lauig lan, nətəm Isrel nəuvein kəmotəharəg e nəghatiən kəti, kəni motəni oneuən məmə okotohamu Pol. Kəni motol nəniəskasikiən kəti məmə okəsotauəniən mine motəmnim nəhu motətəuarus kotohamu Pol. Kəni nəmə okotatgəhli nəniəskasikiən əha, pəh Uhgin otoh ilah kohmis.

13 Ilah tapirəkis fote nətəm kəmotol oneuən nəghatiən əha.

14 Kəni kəməhuvən o pris asoli min, mine nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel, motəni=pən kəm lah məmə, "Iəmotol nəniəskasikiən kəti məmə iəsotauəniən mətəuarus iəkotohamu Pol.

15 Kəni itəmah mine nətəmi rəha kaunsil onəkotəkeikei motahli=pən nəghatiən kəm iətəmi asoli rəha soldiə min rəha Rom motətapuəh ohni məmə, otəkeikei mələs Pol muva u ikinu, kəni moteiuə lan məmə onəkoteruh o natimnati min əha rəhan. Kəni itimah oiəkotəhluaig e suaru məutəhtahnin məmə okotələs motəhuva, kəni iəkotaskəlim motohamu."

16 Mətəu rəhn iəuaniən Pol kəti iərman, nəti nəuvinin, təmətəu nəghatiən əha, kəni muvən əpəha ima soldiə min ikin məni pətigəm kəm Pol.

17 Kəni Pol taun e iətəmi asoli kəti rəha soldiə min tuva, kəni təni=pən kəm in məmə, "Pale, onəkit iətəm aluə u muvən teh iətəmi asoli rəha soldiə min. In tatos nəghatiən kəti məmə otəni kəm in."

18 Kəni soldiə əha tit mian o iətəmi asoli e lah. Kəni məni=pən kəm in məmə, "Suah u Pol iətəm tətatig e kaləpus, təmauin lak məmə oiəkit iətəm aluə u muva kəm ik. In tatos nəghatiən kəti məmə otəni kəm ik."

19 Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min əha, tos nəhlmi suah u mian əpəha ikin kəti ilau pisin əmə, kəni mətapuəh ohni məmə, "?Nati nak əha nəmə nəkeh iəu ohni?"

20 Kəni suah u təni məmə, "Nətəmi asoli min əpəha Isrel kəmotegəhan rəkis məmə olauig kəhuva motətapuəh ohnik məmə onəkit Pol mian əpəha e kaunsil rəhalah. Okoteiuə lam məmə kaunsil tolkeikei əmə oteruh vivi min-to nəghatiən min rəha suah kəha.

21 Mətəu pale, segəhaniən e lah kotiuvi=pən ik. Mətəu rəhalah nətəmimi tapirəkis fote okəhuva motəhluaig e suaru məutəhtahnin. Ilah kəmotol nəniəskasikiən kəti məmə okəsotauəniən məsotəmnimiən nəhu mətəuarus okotohamu Pol. Kəni minəutəhtul maru əmə əha rəueiu məmə okotol nati əha, məutəhtahnin əmə rəham nəghatiən."

22 Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min əha təni məmə, "Səni miniən kəm suah kəti məmə nəməni=pa nəghatiən u kəm iəu." Kəni mahli=pən tatuvən.

Kəmahlipən Pol kəm Filiks u kəpmən rəha Rom

23 Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min taun e rəhan iətəmi asoli keiu məni=pən kəm lau məmə, "Okian muəni kəm soldiə min ilah rəfin fo-hanrit-səpinte məmə okotəhtul maru o nuvəniən Sisəriə. Kəni tu-hanrit okotaliuək əmə, kəni səpinte okotasuə e hos, kəni tu-hanrit nətəm okotəmki nirəu okotaliuək əmə. Okohiet e nain klok əha rəueiu lapin.

24 Kəni motəkeikei kələs hos nəuvein məmə Pol otasuə e lah, kəni motələs məhuvən kəm kəpmən əha Filiks, kəni mauteruh vivi məmə okəsoliən nati kəti lan e suaru."

25 Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min təmətei nauəuə kəti məfən kəm lau məmə okuos mian muəfən kəm kəpmən asoli əha Filiks. Nauəuə u tətəni məmə,

---

23:6 Uək 26:5 **23:8** Mat 22:23 **23:11** Uək 27:24; 28:16,23 **23:15** Uək 25:3

26 “Filiks. Ik iətəm ilis pik pəhriən. Iəu Klotiəs Lisiəs iətətei nauəuə kəm ik iətəm nətarmənig e kəpmən, kəni iətəni təuvir kəm ik.
27 Suah u, nətəm Isrel kinotaskəlim rəkis, kəni iuəkir kotohamu. Mətəu iəmətəu məmə in iətəm Rom, kəni iəkuvən itimah rəhak soldiə min motələs rəkis o lah.
28 Iəmolkeikei məmə iəkeruh-to məmə nati nak təmol təsəhruahruiən koteruh=pən lan, kəni iəməni məmə rəhak soldiə min okotələs məhuvən e kaunsil rəhalah.
29 Kəni iəmeruh məmə in təsoliən nati kəti tərah mine məmə otimis ohni, uə tuvən e kaləpus ohni. Nəghatiən min əha kəutətu=pən lan, ilah natimnati min əmə e rəhalah əmə Lou.
30 Mətəu uərisig, suah kəti təmuva məni=pa kəm iəu məmə nətəm Isrel kautol oneuən nəghatiən kəti məmə okotohamu, kəni nikik təhti məmə təuvir məmə iəkahli=pinə kəm ik. Inəni=pən rəkis kəm nətəmi min əha kəutəməki lan məmə okəhuvnə motəni=pinə kəm ik nati tərah min iətəm kəuteh=pən lan.
Inəha naunun rəhak nəghatiən.”
31 Kəni soldiə min kəmotol əmə məmə inu mine iətəmi asoli rəhalah təməni. Kəmotələs Pol motəsəu-pah e taun əha Antipatris lapin.
32 Kəni lauig lan, soldiə min iətəm kəmotaiu e hos min, ilah əmə kotos Pol motəsəu-pah min. Kəni soldiə nəuvein min kəmohtəlig=pa imalah ikin.
33 Soldiə min u kəmotasuə e hos kəmotələs məhuvən əpəha Sisəriə, kəni motəfən nauəuə kəm iətəmi asoli əha Filiks, kəni motələhu=pən Pol e nəhlmin.
34 Nian kəpmən u təmafin nauəuə, kəni mətapuəh o Pol məmə, “?Ik iətəm iə?”
Kəni Pol təməni məmə, “Iəu iətəm e profens rəha Silisiə.”
35 Kəni kəpmən təməni məmə, “Nian nətəmimi okəhuva motəni pətigəm natimnati kauteruh=pən əhanəh lam, iəu oiəkəni kot otəharəg o nətəligiən u rəham, kəni iəu iəkakil.” Kəni məni=pən kəm rəhan min soldiə min məmə okotəfən Pol e nimə rəha kəpmən rəha Rom iətəm Kig Herot Asoli təmuvləkin aupən, məutaskəlim əha ikin.

24

Pol təməhtul aupən e Filiks e kot

1 Nian faif tinuvən rəkis, kəni pris asoli agin nərgin u Anənaiəs, təmuvən Sisəriə ilah nətəmi asoli min nəuvein rəha Isrel mine iətəm təhrun vivi lou kəti, nərgin u Tetaləs.* Nian kəmohiet=pa, kəni məhuvən motəhtul e nəhmti Filiks məmə okotəni nəghatiən min iətəm nikilah təhti məmə Pol təmol təsəhruahruiən.
2 Kəni kəmotauin e Pol məmə otuva imə e nəghatiən, kəni Tetaləs tətəni=pən nəghatiən min rəhalah kəm Filiks məmə, “Iətəmi asoli. Iautisiai pik ik mətəu-inu ik ilis pəhriən. Kəni noliən rəham e nəmkiən itimah in təhruahru vivi. Imatimah ikin təməlinu nuvəh rəkis mətəuarus=pa u rəueiu matuvən əhanəh. E narmənigiən rəham u ikinu nəmol vivi natimnati tepət məmə otol nəmiəgəhiən mine natigiən rəhatimah təuvir.
3 Kəni nian rəfin kitah kəutətəu təuvir e natimnati min əha, kəni iəkotəni-vivi pik ik ohni.
4 Iəsolkeikeiən məmə iəkaskəlim pik ik, mətəu iəkətapuəh ohnik məmə onəkasiru e timah mətəlig vivi-to e nəghatiən əkuəkir u rəhatimah.
5 “Itimah inotafu rəkis məmə suah kəha in iətəmi tərah kəti. In nəukəti nərahiən tepət e ikin min e nitəni min. In tatəhlili itimah nətəm Isrel məmə iəkotərəkin kəpmən, kəni iətəmi asoli rəha nətəm kəutuərisig e suah əpələ iətəm Nasərit.
6 Kəni in mətalkut məmə otol Nimə Rəha Uhgin tamikmik e nəhmti Uhgin, kəni iəkotaskəlim.†
8 Kəni nəmə nəkətapuəh ohni, nəkəhrun nətəuiən nəghatiən min u tiet e nohlin iətəm iətəni=pinə kəm ik.”
9 Kəni nətəm Isrel kəmotegəhan e nəghatiən rəha louiə əha məutəni məmə, “Nəghatiən min rəfin əha, in nipəhriəniən.”

Pol təmuhalpin nəghatiən

10 Kəni Filiks torin=pən rəhn-kapə kəm Pol məmə otəghati. Kəni Pol təghati məmə, “Iətəmi asoli Filiks. Iəu iəkəhrun vivi məmə ik nəmətakil e kot nətəmimi u ikinu imatimah ikin o nu tepət rəkis. Kəni tol lanu nikik tagiən məmə iəkəni pətigəm nipilgan nəghatiən rəhak kəm ik.

23:27 Uək 21:30-33; 22:25-27 **23:28** Uək 22:30 * **24:1** Iətəm təhrun vivi lou u in suah kəti iətəm tətəghati e kot. **24:5** Uək 17:6 † **24:6** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, “6 Kəni iəmotəni məmə iəkotohtəu=pən nəghatiən kəti lan e kot e noliən rəha Lou rəhatimah. 7 Mətəu Lisiəs iətəm tətarmənig e soldiə min, tinətəu nəniən rəhatimah, kəni ilah rəhan min nətəmimi kinautiuvi rəkis əsanən suah u o timah. 8 Kəni mələhu nəniən kəti məmə nətəmimi iətəm kauteruh=pən nərahiən kəti e suah u, otəkeikei muva məni=pinə kəm ik.” **24:6** Uək 21:28-30

11 Iəu iəmuvən Jerusiləm məmə iəkuvən məfaki. Kəni rəueiu əha nian tueləf əmə tinuva
minuvən rəkis. Kəni ik nəkəhrun nətapuəhiən o nati u məmə in nipəhriəniən uə neiuəiən.
12 Nətəmi min u kəutətu=pa nəghatiən u lak, kəsoteruhiən mine məmə iəkuərgəhu itimlau
suah kəti əpəha e Nimə Rəha Uhgin. Kəni məsoteruhiən məmə iatol nətəmimi kəutorgəhu
əpəha e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel, uə ikin min əpəha i taun. !Kəpə!
13 Kəni ko təsəgətun əhruahruiən kəm ik məmə nəghatiən iətəm kəutəni lak u rəueiu in
nipəhriəniən, mətəu-inu in neiuəiən.
14 "Mətəu iəkəhrun nəni-pinəiən kəm ik məmə nipəhriəniən məmə iatitəu=pən Suaru Rəha
Iesu iətəm nətəm Isrel kotəni məmə in nəfakiən eiuə. Mətəu iəu iətəfaki kəm Uhgin rəha
tipitimah min, kəni iəu iətəni nipəhriəniən e nəghatiən min iətəm kəmətei e Lou rəha Mosis
mine nəghatiən rəha iəni min rəha Uhgin aupən.
15 Iəu iatələhu=pən əmə rəhak nətəligiən kəm Uhgin məmə in otol kəm nətəmi kəmohmis
məmə okotəmiəgəh min, nətəmi min u kotəhruahru mine nətəm kəsotəhruahruiən. Inu
nətəligiən kətiəh əmə nikilah tətəhti.
16 Mətəu-inu tol lanəha, kəni iətalkut pik məmə iəkol nati iəu iəkəhrun məmə təhruahru e
nəhmti Uhgin mine nətəmimi.
17 "Uərisig e nu nəuvein nian iəmiet u ikinu Jerusiləm, kəni iəmitəlig=pa min məmə iəkos
məni muvən kəm nanrah min imak ikin, kəni mol sakrifais min əpəha e Nimə Rəha Uhgin.
18 Kəni nian iəmatol əhanəh nati əha, kəni inəhruahru rəkis e nəhmti Uhgin, kəmoteruh
iəu əpəha e Nimə Rəha Uhgin. Kəni səniəmə itimah nətəmimi tepət, kəni məsotorgəhu
miniən.
19 Mətəu nətəm Isrel nəuvein kəmotsipən Esiə, kəmautəhtul əha ikin e nian əha. Kəni nəmə
kəutos nəghatiən kəti tərah lak, təuvir əmə məmə ilah okəhuva motəhtul e nəhmtəm motəni
pətigəm.
20 Mətəu nəmə kəpə, təuvir məmə nətəm Isrel min u kəutəhtul u ikinu, okotəni=pinə
əhruahru kəm ik nəghatiən rəha kaunsil rəhalah nian iəməhtul e nəhmtilah. Pəh kotəni
məmə nati nak iəmol təsəhmeniən.
21 Kəmotəməki lak o nəghatiən kətiəh əmə məmə nian iəməhtul aupən e lah, magət əfəməh
e lah məmə, 'Itəmah nəutakil iəu u rəueiu mətəu-inu iəu iətəni nipəhriəniən məmə nətəm
kəmohmis okotəmiəgəh min.' "
22 Suah əha Filiks in təhrun vivi Suaru Rəha Iesu. Kəni təmasisig e nəghatiən əha məmə,
"Nian Lisiəs u iətəm tətarmənig e soldiə min otiet=pa ikinu, kəni iəmanəfinə nəghatiən e
nəharəgiən u rəueiu."
23 Kəni Filiks təməni=pən kəm iətəmi asoli e soldiə min məmə otaskəlim Pol, mətəu
otegəhan lan məmə in otol natimnati nəuvein. Kəni megəhan e rəhan min məmə kotəhrun
nosiən natimnati iətəm in tolkeikei məhuva kəm in.

Pol təməghati kəm Filiks mine rəhan pətan

24 Kəni uərisig e nian nəuvein, Filiks təmit rəhan pətan Trusilə muva u in pətan Isrel kəti.
Kəni Filiks təni=pən kəm lah məmə okotit Pol məhuva-to təhtul aupən lan. Kəni nian Pol
təmuva, kəni mətəghati kəm lau mətəni=pən noliən min rəha nəhatətəiən e Kristo Iesu.
25 Kəni Pol təməni pətigəm rəhan nipəgnəmtin min kəm lau məmə otiuvi rəhalau nətəligiən.
Kəni nian in təməghati e noliən rəha nəmiəgəhiən iətəm təhruahru, mine noliən iətəm suah
kəti tətarmənig e rəhan nətəligiən mine noliən min, mine nian Uhgin otakil nətəmimi lan,
kəni Filiks təməgin pik kəni məni məmə, "Tinəhmen. Iet-tə. Nəmə iəkos nian kəti min, kəni
iəmanauin min lam."
26 Kəni nian tepət tətəni=pən məmə Pol otuva mətuəghati, mətəu-inu in tolkeikei məmə
otətəu Pol, mətəu nati kəti min, nikin təhti məmə təhro Pol otəfən məni kəti kəm in pəh in
tahli pətigəm.
27 Kəni nian tinos nu keiu, Filiks təmeiuaiu e kəpmən, kəni suah kəti nərgin u Posiəs Festəs
təmos nimein. Mətəu Filiks təməpəh Pol tətatig əmə e kaləpus məmə otol niki nətəm Isrel
tagiən.

25

Pol təmətapuəh məmə
oteruh Sisə

1 Nian Festəs təmol kəpmən minos əmə nian kisil, kəni miet Sisəriə muvən əpəha Jerusiləm.
2 Ikin əha, pris asoli min mine nətəmi asoli min rəha Isrel kəmotəni=pən kəm Festəs nakiliən
rəhalah e natimnati nəuvein iətəm nikilah təhti məmə Pol təmol təsəhruahruiən.

24:15 Jon 5:28-29 **24:18** Uək 21:17-28 **24:21** Uək 23:6 **24:22** Uək 23:26 **25:2** Uək 24:1

3 Kəmotətapuəh o Festəs mə otəkeikei masiru e lah mol nəuialah, kəni motolkeikei məmə otahli=pən Pol titəlig=pən əpəha Jerusiləm, mətəu-inu ilah kəmotol oneuən nətəligiən məmə okotohamu Pol e suaru.
4 Mətəu Festəs təni məmə, "Pol otətatig əmə e kaləpus əpəha Sisəriə. Kəni otəsuvəhiən, iəkitəlig=pən əha ikin.
5 Kəni rəhatəmah nəuvein nətəmi asoli okotəkeikei motətəu=pa iəu iəkəhuvən Sisəriə, kəni nəmə Pol təmol nati kəti təsəhmeniən, kəni okotətu=pa kəm iəu."
6 Kəni Festəs təmatig mos nian eit uə ten ilah min ilah, kəni mitəlig muvən əpəha Sisəriə. Kəni kəməni lauig lan, kəni təmuvən məharəg e jeə iətəm iətəmi tətakil nəghatiən tətəharəg ikin. Kəni mahli=pən nəghatiən məmə okotit Pol məhuva, təhtul e kot.
7 Nian Pol təmuva imə, nətəm Isrel min u kəmotsipən Jerusiləm kəmotəhtul mohtəlau lan məutəni pətigəm nəghatiən əskasik nəuvein e Pol, mətəu suaru tikə təməgətun rəhalah nəghatiən məmə kəutəni nipəhriəniən.
8 Kəni Pol təmuhalpin nəghatiən rəhalah məmə, "Iəsoliən nati kəti tərah e Lou rəha nətəm Isrel, mine Nimə Rəha Uhgin, mine Sisə u tətarmənig e ikin min rəfin."
9 Mətəu Festəs tolkeikei məmə otol niki nətəm Isrel tagiən, kəni mətapuəh o Pol məmə, "? Nikim tagiən məmə onəkuvən Jerusiləm? ?Pəh iəkuvnə ikin makil rəham nəghatiən e nəniən min u?"
10 Kəni Pol təni məmə, "Iəu iətəhtul e kot kəti rəha Rom, iətəm rəhan iətəmi asoli in Sisə. Kəni təhruahru məmə rəhak nəghatiən kakil ikin. Kəni ik nəkəhrun rəkis məmə iəsoliən nati kəti tərah e nətəm Isrel.
11 Nəmə iəmatgəhli lou uə iəmol nati kəti tərah məmə iəkimis ohni, kəni ko iəsətapuəhiən ohnik məmə, nəkələs rəkis iəu e nati əha. Mətəu nəmə nəniən min əha kəutəni lak kəsotəhruahruiən, kəni suah kəti ko təsəfəniən iəu e nəhlmilah. Mətəu iəkolkeikei əmə məmə Sisə in otakil nəniən min u iətəm kəutəni lak."
12 Kəni Festəs təməghati e nəniən əha nəuvetin ilah rəhan min nətəmimi iətəm kəutakil nəghatiən. Kəni uərisig təni=pən kəm Pol məmə, "Ik nəməni məmə nəkolkeikei məmə onəkuvən meruh Sisə o nəghatiən u rəham. Kəni təuvir əmə. Ik onəkuvən meruh Sisə."

Pol təməhtul aupən
e Kig Herot Akripə Tu

13 Nian nəuvein min təmuva muvən, kəni Kig Herot Akripə Tu* mine nəuvinin nərgin u Pernis, ilau kəmuəsəu-pah Sisəriə məmə okueruh Festəs muəni təuvir kəm in.
14 Kəni nian kəmuatig ikin əha nian nəuvein, kəni Festəs təni=pən kəm kig natimnati nəuvein iətəm kətəni e Pol. In təməni məmə, "Suah kəti u ikinu e kaləpus, iətəm Filiks təmləfən.
15 Nian iəmuvən Jerusiləm, kəni pris asoli min mine nətəmi asoli rəha Isrel kəmotəni pətigəm nipəgnəmtin nəuvein lan məmə tatol kəsotəhruahruiən motətapuəh məmə iəkəni pətigəm məmə in təmol tərah kəni otos nalpiniən ohni.
16 "Mətəu iəməni=pən kəm lah məmə, 'Itimah nətəm Rom səniəmə noliən u rəhatimah məmə okotegəhan əmə e iətəmimi tuvən e nəhlmi nətəmimi iətəm kəutəni məmə təmol nati kəti təsəhruahruiən. Mətəu təkeikei məhtul aupən e lah muhalpin rəhalah nəghatiən iətəm kətətu=pən lan.'
17 Kəni nian nətəm Isrel min əha kəməhuva, iəmsiuvi=pən miniən, mətəu kəməni lauig əmə, kəni iəkəhuvən motəharəg e nimə kot kəni motauin min e Pol məmə otuva məhtul aupən.
18 Nian rəhan min tikimir min kəmotəhtul motəghati, mətəu kəsotəniən məmə təmol nati nak tərah iətəm nikik təmatəhti məmə okotəni.
19 Ilah kəmotəni pətigəm əmə norgəhuiən kəti rəhalah e nəfakiən rəhalah, kəni məutəni nəniən e iətəmi təmimis kəti, nərgin u Iesu, iətəm Pol tətəni məmə suah kəha təməmiəgəh.
20 E natimnati min əha, iəu iəsəhrun viviən suaru o nəhruniən lan nəuvetin, kəni mol iəkətapuəh o Pol məmə, '?Təhro, nikim tagiən məmə nəkuvən Jerusiləm? ?Pəh iəkuvnə ikin makil nəniən min iətəm kətəni lam?'
21 Mətəu Pol təməsegəhaniən lan, kəni mətapuəh məmə iəkahli=pən Rom kəm Sisə, pəh in otakil nəniən min əha iətəm kətəni lan. Kəni iəməni=pən məmə rəhak nətəmimi okotaskəlim vivi mətəuarus iəkeh suaru kəti, kəni mənahli=pən tuvən meruh Sisə."
22 Kəni Kig Akripə təməni kəm Festəs məmə, "Iəu min iəkolkeikei məmə iəkətəu nəghatiən rəha suah kəha." Kəni Festəs təni məmə, "Təuvir əmə. Olauig nəkətəu rəhan nəghatiən."
23 Kəməni lauig lan, kəni Kig Akripə mine Pernis kəmiəuva e nimə kot, kəni nətəmi asoli min rəha soldiə min, mine nətəmi asoli agin min e taun əha Sisəriə kəməhuva, kəni kəmotol

---

25:3 Uək 23:15 **25:7** Uək 24:5-6 * **25:13** Afin-to futnot e Uək 12:1 **25:14** Uək 24:27

noliən asoli min rəha nisiaiən. Kəni Festəs tahli=pən rəhan min soldiə min məmə okəhuvən motələs Pol məhuva.
24 Kəni Festəs təni məmə, "Kig Akripə mine itəmah rəfin u nəutəharəg u ikinu rəueiu. Suah u iətəm tətəhtul aupən e təmah, nətəm Isrel u ikinu mine Jerusiləm kəutəghati kəm iəu ohni nian rəfin. Nian rəfin kəutagət əskasik lak məmə təsəuviriən məmə iəkegəhan e suah kəha tətatig, mətəu təkeikei mimis.
25 Mətəu iəseruhiən nati kəti lan mine, mə iəkol nalpiniən kəm in e nimisiən. Mətəu nian in təmətapuəh məmə otuvən meruh Sisə əpəha Rom, kəni nikik təhti məmə iəkegəhan lan.
26 Mətəu iəsosiən nəghatiən əhruahru kəti mine e nati u məmə iəkətei nauəuə lan mahli=pən kəm Sisə. Kəni ko, iəkos muva məmə otəhtul aupən e nəhmtəm, Kig Akripə, mine itəmah rəfin. Iəkolkeikei məmə ik, Kig Akripə, u ik iətəm Isrel, onəkeh min-to kəni məhrun natimnati min əha, kəni nian kilau okuətapuəh ohni mueruh muəhrun natimnati min əha, kəni pəh iəkətei nauəuə lan kəti mahli=pən kəm Sisə.
27 Iəkəhrun məmə təsəhruahruiən məmə iəkahli=pən iətəm tatol kaləpus kəti kəm Sisə, kəni məsəni=pən əhruahruiən kəm in məmə nati nak təmol tərah."

26

Pol təməghati
e nəhmti Kig Akripə
1 Kəni Kig Akripə təni=pən kəm Pol məmə, "Ik nəkəhrun nəniən nəuvetin nəghatiən əha iətəm kətəni lam." Kəni Pol təməfəri nəhlmin e noliən rəha iətəm tətəghati, kəni muhalpin rəhalah nəghatiən məni məmə,
2 "Kig Akripə. Nikik tagiən pik agin rəueiu məmə iəkəhtul e nəhmtəm, kəni məni pətigəm rəfin nəniən min u nətəm Isrel kəutətu=pa lak.
3 Nikik tagiən mətəu-inu ik nəkəhrun vivi noliən min e kastim rəha nətəm Isrel e natimnati min iətəm ilah kəutəghati pik ohni. Kəni onəkətəlig mətig-to e rəhak nəghatiən.
4 "Nətəm Isrel rəfin kotəhrun natimnati rəfin e rəhak nəmiəgəhiən məmə təhro lanu e rəhak natigiən, nian iəmatəkəku e nətuəuiniən imak ikin e rəhak niftəni, mətəuarus=pa uərisig iəkuvən Jerusiləm.
5 Nətəmi min əha kotəhrun iəu nuvəh rəkis, kəni nəmə nikilah tagiən, kotəhrun nəniən məmə iəu Farəsi kəti nian iəmatəkəku rəkis mətəuarus=pa u rəueiu. Kəni nətəmi min əha Farəsi min, ilah kəutohtəu=pən vivi agin Lou rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel, mapirəkis nətəmimi min rəfin.
6 Kəni rəueiu u, iatəhtul ikinu məmə ik onəkakil rəhak nəghatiən min mətəu-inu iəu iatələhu=pən rəhak nətəligiən e nəniəskasikiən iətəm Uhgin təmol aupən ilah tipitimah min.*
7 Nəniəskasikiən u kətiəh əmə u rəhatimah tueləf nəuaniləuis min kəmautəfaki kəm Uhgin lapin mine e nərauiə məmə okotos. Kig Akripə, nətəm Isrel min u kəutəni=pinə nəghatiən min əha lak nati əpnapin iəu min, iətələhu=pən nətəligiən rəhak e nəniəskasikiən u.
8 ?Təhro tiəkis pik o təmah o nəniən nipəhriəniən məmə Uhgin təhrun noliən iətəm təmimis təmiəgəh min?
9 "Aupən, iəu aru nikik təməhti məmə iəkəkeikei mol natimnati tepət pəh mərəkin nərgi suah kəha Iesu, iətəm Nasərit.
10 Nati əha inəha iəmatol əpəha Jerusiləm. Pris asoli min kəmotegəhan lak kəni motəfa nepətiən. Kəni iəməmki=pən nətəmimi tepət rəha Iesu e kaləpus. Kəni nian kəmakil ilah e kot, iəu min iəməfən rəhak nətəligiən məmə okohamu ilah.
11 Nian tepət iətuvən e nimə min rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel matol nalpiniən kəm lah matol məmə ilah okotəni rah Iesu. Nikik təmətahmə pik mətəməki e lah, kəni mətəgəu rəkis ilah nian rəfin. Kəni kotagim məhuvən e taun isəu min ikin pisin pisin min, mətəu iəmətəgəu rəkis ilah."

Pol təməni pətigəm rəhan nuvaiən o Iesu
(Uək 9:1-19; 22:6-16)
12 Kəni Pol təmətəkeikei mətəni məmə, "Nian kəti iəmatuvən əpəha Təmaskis məmə iəkol nati əha. Pris asoli min kəmotegəhan lak, kəni motəni əskasik kəm iəu məmə iəkəkeikei mol, kəni motahli=pən iəu e nərgilah.
13 Kig Akripə, e nəlugi nian, iəmatuvən e suaru, kəni mafu nəhagəhagiən kəti təmsipən e neai muva masiəgəpin iəu mine nətəm kautəhuərisig lak. Nəhagəhagiən əha, tatuəu tapirəkis mitigar.

26:5 Fil 3:5-6 * **26:6** Pol nikin təhti məmə nipəti nəniəskasikiən məmə Uhgin otol nətəmimi kotəmiəgəh min e nimisiən. Afin e Uək Min 26:8; 23:6; 24:15. **26:7** Uək 23:6; 28:20 **26:9** Uək 8:3

14 Kəni itimah rəfin iəmotəmei pətigəm e niftəni, kəni iəu iəmətəu nəuia iətəmi təmsipəri e neai mətəghati kəm iəu e nəghatiən Isrel məmə, '!Sol! !Sol! ?Təhro natol tərah pik kəm iəu lanu? Noliən əha in tətərəkin aru əmə ik. Ik nəkəhmen e kau iətəm kəməu e nigi kəmsiplan tasilə, nian tətatu e nəhlkin, kəni nigi təməha mətəu, kəni matol naməhiən asoli aru əmə kəm in.'

15 "Kəni iəkətapuəh ohni məmə, '?Mətəu Iərmənig, ik pəh u?'

"Kəni Iərmənig təni=pa kəm iəu məmə, 'Iəu Iesu iətəm natol tərah lan.

16 Mətəu əhtul. Iəmitəpin rəkis ik məmə ik rəhak iətəmimi mine rəhak ioluək. Kəni onəkəni pətigəm kəm nətəmimi rəfin natimnati iətəm nəmeruh u rəueiu, mine natimnati iətəm iəmanol, ik nəkeruh.

17 Nətəm Isrel mine Nanihluə min okotol nərahiən kəm ik, mətəu iəu oiəkos rəkis ik e nəhlmilah min. Iəkahli=pən ik məmə onəkuvən məni pətigəm iəu kəm lah məmə,

18 onəkerəh e nəhmtilah məmə okotəuhlin ilah mohiet e napinəpuiən məhuva e nəhagəhagiən. Kəni mohiet e nəsanəniən rəha Setən məhuva o Uhgin. Kəni Uhgin otafəl rəhalah noliən tərah min, mətəu-inu kəmotəni nipəhriəniən e nəghatiən iətəm iatəni. Kəni ilah okəhuva imalah ikin ilah nətəmi u Uhgin tinitəpin rəkis ilah.' "

Pol təməni rəhan uək

19 Kəni Pol təməkeikei mətəni məmə, "Kig, iəu iatol natimnati iətəm Uhgin təməni kəm iəu nian in təməni kəm iəu lanəha.

20 Iəu iətəni pətigəm rəhan nəghatiən iəmətuəuin əpəha Təmaskis, kəni uərisig u iəkuvən mətəni pətigəm əpəha Jerusiləm, mine ikin min e nitəni Jutiə, mine ima nətəm ikin min rəfin u Nanihluə min. Kəni mətəni pətigəm kəm lah məmə okotəkeikei motəuhlin ilah e rəhalah noliən tərah min motəhatətə e Uhgin, kəni motol natimnati iətəm tətəgətun məmə kəmotəuhlin pəhriən ilah.

21 Mətəu nati u inu əmə, kəni nətəm Isrel kotələs iəu əpəha e Nimə Rəha Uhgin motolkeikei məmə okotohamu iəu.

22 "Mətəu Uhgin tətasiru lak nian rəfin mol iatəhtul ikinu rəueiu mətəni kəm nətəmi əpnapin min, mine nətəmi kautos narmənigiən, mətəni əmə natimnati iətəm Mosis mine iəni min rəha Uhgin kəmotəni məmə otəpanol lanəha.

23 Kəmotəni məmə Kristo əha iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa, in otətəu nahməiən e nipətin kəni manimis. Kəni mətəu-inu in iətəmimi təmaupən məmiəgəh min e nimisiən, kəni otəgətun nəhagəhagiən rəha Uhgin kəm nətəm Isrel mine Nanihluə min, məmə nəhagəhagiən u in suaru iətəm Uhgin otosmiəgəh ilah lan."

Pol təmalkut məmə Kig Akripə otəni nipəhriəniən e Iesu

24 Nian Pol təmətəghati əhanəh, Festəs təmagət əfəməh lan məmə, "! Pol ik ninətalməli! Rəham nəhruniən tinəfəməh pik agin, kəni rəueiu əha rəhm-kapə nətəlali!"

25 Mətəu Pol təni=pən kəm in məmə, "Iətəmi asoli rəhak Festəs, iəu iəsalməliən. Nəghatiən min u iatəni, kotəhruahru əmə, kəni ilah nipəhriəniən.

26 Iəu iəkəhrun nəghati əhruahruiən kəm kig, kəni ko iəsaulisiən mətəu-inu iəkəhrun məmə in təhrun rəkis natimnati min u. Iəkəhrun məmə in təmos rəfin nəghatiən min əha, kəni səniəmə in nati kəti iətəm kəmol oneuən=pən əha nətəmimi kohkə ikin.

27 ? Kig Akripə, təhro? ? Nəkotəni nipəhriəniən e nəghatiən iətəm iəni min rəha Uhgin kəmotətei? Iəkəhrun əmə ik nətəni nipəhriəniən e lah."

28 Mətəu kig təni=pən kəm Pol məmə, "?Pol. Nikim təhti məmə e nian əkuəkir əmə uəha rəueiu, nəkəhrun niuvi=paiən iəu məmə iəu iəkuva Kristin kəti?"

29 Mətəu Pol təni məmə, "Nati əpnapin əmə məmə in nian əkuəkir uə nian əfəməh, iətəfaki=pən kəm Uhgin məmə səniəmə ik pisin əmə, mətəu nətəmimi rəfin nətəm kəmotətəu rəhak nəghatiən rəueiu, Uhgin otosmiəgəh ilah, kəni mol məmə okotəhmen lak — mətəu sen əmə u iətəm kəməlis iəu lan, iəsolkeikeiən məmə okəlis itəmah lan."

30 Kəni Kig təməhtul ilah kəpmən u Festəs, mine Pernis, mine nətəmimi rəfin u kəutəharəg,

31 kəni mohiet, mautəni=pən kəm lah min məmə, "Suah əha təsoliən nati kəti tərah məmə in otimis ohni uə tuvən e kaləpus ohni."

32 Kəni Kig Akripə təni=pən kəm Festəs məmə, "Nəkəhrun nahli pətigəmiən suah kəha, mətəu in əmə u, in tinətapuəh rəkis məmə Sisə otakil nəghatiən rəhan."

27

Soldiə min kəmotit Pol məhuvən Rom

1 Nian kəmotegəhan məmə oiəkəhuvən Itali, kəmotələhu=pən Pol mine nətəm kautol kaləpus nəuvein min e nəhlmi iətəmi asoli kəti rəha soldiə min, nərgin u Juliəs. In tətarmənig e soldiə

26:18 Aes 42:16; Efəs 2:2; Kol 1:13 **26:23** Luk 24:44-47; 1Kor 15:20

uan-hanrit. In e soldiə u kətəni məmə “Soldiə Rəha Sisə.” 2 Kəni negəu kəti təmiet əpəha
Atramitiam mətuva, kəni matig minatitəlig=pən min əpəha Esiə, kəni iəkəhuvən lan. Kəni
iətəm kəti təmiuvig=pa itimah min, nərgin u Aristakəs, in iətəm Təsalonaikə əpəha e nitəni u
Masetoniə. Kəni negəu təmietigəm.
3 Kəni lauig lan iəkohiet=pa Saedon. Kəni Juliəs təmatol təuvir kəm Pol, kəni megəhan
məmə otuvari muvən meruh rəhan nəuvein nətəmimi iətəm in təhrun ilah. Kəni ilah
kəmauteruh vivi Pol.
4 Kəni iəmohiet min ikin əha, kəni məutaiu məutou pikin nimətagi, kəni motohtəlau e
nikali nitəni əha Saiprəs ikin nimətagi təsəskasik pikiən ikin.
5 Kəni iəmotaiu ihluə e Silisiə mine Pamfiliə, kəni mohiet=pa e taun Maerə əpəha e nitəni
u Lisiə.
6 Ikin əha, iətəmi asoli rəha soldiə min təmuvən meruh negəu kəti rəha taun Aleksantriə
əpəha nitəni u Ijip, kəni negəu tatuvən Itali. Kəni təmki=pən itimah lan.
7 Kəni iəmohiet min, mətəu e nian tepət negəu əha tətaiu mətig əmə. Iəmotalkut nəuvetin
məmə iəkotətəuarus taun Nitas, kəni iəməhuva iuəkir, mətəu tiəkis, mətəu-inu iautələs pikin
nimətagi, kəni ko iəsotaiuiən məhuvən min. Kəni iəkotaiu e nikalin pesi ikin e nitəni u Krit.
Iəmotitəlau e nipəgnəmtin nitəni əha kəti nərgin u Salmone. Kəni motohtəlau e nəuveti
niftəni əha,
8 iəmotaiu ipari ipari əmə, mətəu tiəkis əhanəh. Kəni iəkəhuva mohiet=pa e ikin kəti kətəni
məmə, Pasis Təuvir, iuəkir o taun əha Lasea.
9 Mətəu-inu iəmotalkut-ərəkin əmə nian tepət təmuva muvən, kəni nian təuvir o nuvəniən
e negəu tinol naunun, kəni otəsuvəhiən əha rəueiu, nian rəha nimətagi kəni nitəhi tərah.
Nian asoli rəha nətəm Isrel u kətəni məmə, Nian Rəha Nafəliən Təfagə, tinuva rəkis minuvən
e məuig Oktopa. Kəni Pol təməghati məmə okotətəu vivi ilah, mətəni məmə,
10 “Piak min. Iateruh məmə okotatig e nərahiən tepət e naliuəkiən u rəhatah. Nitəhi
otərəkin kako min u, mine negəu u, kəni nəmə təhro kitah min okohmis.”
11 Mətəu iətəmi asoli rəha soldiə min tatətəlig pik e iətəmi tatələs negəu mine iətəmi u rəhan
u negəu. Kəni məsətəlig pikiən e nəghatiən rəha Pol.
12 Kəni pasis əha təsəuvir pikiən məmə negəu otəhtul ikin e nian rəha nətəpuiən mətəu nian
əha, in nian nitəhi tatəsauəsau pik lan. Kəni ilah tepət kotəni məmə təuvir məmə okohiet.
Nikilah təməhti məmə okəhuvən əpəha e pasis əha Finiks motəhluaig ikin. Pasis əha in
pasis kəti əpəha Krit iətəm təmol nohlin keiu, kəti tatəuag=pən e nəven pahav ikin, kəni kəti
tatəuag=pən nəven pesi ikin. Kəni negəu təhrun nəməhliən ikin e nian rəha nəsəsauiən.

Nimətagi asoli təmoh ilah

13 Kəni nimətagi təuvir kəti tinatsipesi matelel nati, kəni nətəmimi e negəu, nikilah təhti
məmə nimətagi əha inəha kotolkeikei məmə okotaiu lan. Kəni motəni məmə pəh okohiet.
Kəni motiuvi-pəri agke, motiuvi nivən, kəni mohiet. Iəmotaiu ipari ipari əmə e nitəni əha
Krit.
14 Mətəu təsuvəhiən nimətagi asoli kəti tinuva min, nərgin u, Luətuəmlai,* tatsipən e nitəni
əha,
15 minatələs itimah, minatoh negəu. Kəni negəu tinəruru naiuiən mələs pikin nimətagi.
Kəni iəkotəpəh naiuiən məutətəlig əmə e nimətagi tatələs itimah.
16 Iəməhuva=pa nitəni Kauta ikin e nikalin pesi ikin. Iəmotəhluaig nəuvetin əha ikin əha,
kəni motalkut məmə iəkotiuvi-pəri bot əkəku rəha negəu u koteikəpan. Kəni nətəmi kautol
uək e negəu, kəmotəkeikei motəkeikei, kəni motləfəri bot e nəhue negəu.
17 Kəni motəmki=pən təulə nəuvein ləhtəni e negəu ikin, kəni kiuvi-ərain tiəkis məmə
otaskəlim negəu mol təskasik. Ilah kəmotəgin mətəu-inu ihluə e Lipiə, səniəmə lokamnim
pik, kəni nikilah təhti məmə negəu otələs pikin nipəkil ikin əha. Kəni kəmotiuvi iahu nivən
rəhalah, kəni motəpəh əmə nimətagi tələs negəu mətan.
18 Kəməni lauig lan kəni nimətagi tatol əmə lankonu lan, kəni kotəmki pətigəm kako
nəuvein e negəu.
19 Kəməni min lauig min, kotəmki pətigəm natimnati min kautol uək lan e negəu təhmen
e təulə mine nəuvein min nati əpnapin nati agin min rəha negəu.
20 Kəni nimətagi təməhtul o nian tepət nəuvetin kəni iəsotehiən mitigar lənian mine məhau
min lapin. Kəni nikitimah təhti məmə oiəsotəmiəgəh miniən.
21 Nian iəməsotauəniən o nian tepət nəuvetin, kəni Pol təhtul aupən e timah məni məmə,
“Nəman. Nəmə nəmotətəlig lak, ko kəməsohietiən Krit, kəni ko kəsotatigiən e nərahiən u kəni
məsotərəkiniən natimnati tepət.

27:2 Uək 19:29 * **27:14** E nəghatiən Kris, nimətagi u kətəni məmə Eurakulon, u nipətin təni məmə tatsipən Not Is.

22 Mətəu rəueiu iəkəni=pinə kəm təmah məmə sotəginiən. Ko kitah kəti u ikinu təsimisiən,
mətəu negəu əmə otərah.
23 Iəu iətəmi kəti rəha Uhgin kəni iatol rəhan uək. Kəni agelo kəti rəhan təməni=pa
nəghatiən u kəm iəu lapin məmə,
24 'Pol. Səginiən. Onəkəkeikei muvən məhtul e nəhmti Sisə əpəha Rom. Mətəu-inu Uhgin
təuvir, kəni nikin tagiən məmə otosmiəgəh nətəmimi min u ilah min ik nautasuə e negəu.'
25 Kəni Piak min, sotəginiən. Iəu iətəhatətə e Uhgin məmə natimnati min rəfin otol əmə
məmə inu mine agelo təməni=pa kəm iəu.
26 Mətəu nimətagi otləfəri kitah əpəha e nitəni əkəku kəti."

Nitəhi təmləfari negəu

27 Tinos nian ilah rəfin fotin, kəni lapin lan nimətagi tələs negəu muvən əpəha e nitəhi
asoli Metitereniən. Kəni e nəlugi nian lapin, nətəm kautol uək e negəu, nikilah təhti məmə
inəhuva iuəkir o nitəni kəti.
28 Kəni kəmotətu=pən nati figəm kəti əpəha e nipəgnəmti təulə kəhlman-əhlman məmə
lokamnim uə lokipari. Kəni moteruh məmə təhmen e nevigəpagiən tate-səpin ilah rəfin.
Kəni motaiu nəuvetin min kəni motəhlman-əhlman min, mətəu tinəhmen e nevigəpagiən
ilah rəfin tuenti-eit əmə.
29 Kəni nətəm kautol uək e negəu kəmotəgin məmə negəu otələs pikin kəpiel, kəni motəmki
pətigəm agke kuvət əpəha uərisig məutəfaki məmə otian uəhai əmə.
30 Kəni nətəm kautol uək e negəu kəmotalkut məmə okəhuvari motagim, kəni motələs iahu
bot rəha negəu moteiuə məmə okəhuvən əpəha e nohli negəu motəmki pətigəm min agke
nəuvein.
31 Mətəu Pol təni=pən kəm iətəmi asoli rəha soldiə min məmə, "Nəmə nətəmi min əha
okəsəutəharəgiən u e nəhue negəu, kəni nəkohmis."
32 Kəni soldiə min kotohatuv təulə, kəni bot tiet=pən itəhi.
33 Kəni tinuva iuəkir əmə o nianiən, kəni Pol təkeikei mətəni kəm lah məmə okotəkeikei
motauən. Təməni məmə, "Nian fotin nəməutəharəg məutəgin nian rəfin mətəu məsotuniən
nati kəti.
34 Kəni rəueiu əha iətəni=pinə məmə onəkotəkeikei motun nati kəti məmə onəkotəsanən.
Kitah rəfin okotəmiəgəh. Iətəmi kəti otəsatigiən e nərahiən."
35 Pol təməmki piret, kəni məhtul aupən e lah məfaki=pən kəm Uhgin, kəni məhapu mun.
36 Kəni ko nikilah tinəuvir minautos nauəniən minautun.
37 Itimah rəfin tu-hanrit-səpinte-sikis e negəu.
38 Nian ilah rəfin kəmotauən rəkis, kəni motəmki pətigəm pak nauəniən e negəu məmə
otəhvevig.

Negəu təmələs nipəkil

39 Kəni nian təmian, nətəm kautol uək e negəu kəmotafu məmə inəhuvari iuəkir o nitəni
əkəku kəti, mətəu kotəruru məmə nitəni nak. Kəni moteruh pasis kəti nipəkil kəti əha ikin.
Kəni nikilah təhti məmə okotləfəri negəu əha ikin.
40 Kəni kəmotətahtuv təulə e agke min motəpəh ilah kotamnim. Kəni mohtis rəkis təulə
min iətəm kəməlis-ərain nuveiə asoli min lan ikin katələs negəu ikin. Kəni motiuvi nivən
əpəha aupən məmə nimətagi otələs negəu muvari.
41 Mətəu ikin əha lokipari nəuvetin, kəni nohli negəu təməu nipəkil, negəu təməruru
nəlauəliən. Kəni nitəhi tinətəhapu-əhapu nəusi negəu uərisig.
42 Kəni soldiə min kinotəni məmə okohamu nətəm kautol kaləpus u e negəu tətəmki ilah
məta nəuvein kotagim.
43 Mətəu Juliəs u rəhalah iətəmi asoli tolkeikei məmə otosmiəgəh Pol kəni məniəhu məmə
okəsotoliən nati əha kəutəni. Kəni məni=pən kəm nətəmi min u kotəhrun neaiən məmə
okotaupən motiuvig=pən pətigəm ləuantəhi moteai pari.
44 Kəni məni=pən kəm lah rəfin əha ikin məmə okotəmki nipispisi timpə uə nəuveti negəu
min iətəm nitəhi təməhapu-əhapu moteai lan. Iəmotol lanəha kəni məhuvari rəfin, iətəmi
kəti təsimisiən.

28

Pol əpəha e nitəni Moltə

1 Nian iəməhuvari, kəni itimah rəfin iəkotəsanən əmə, kəni minotətəu məmə nitəni əha,
nərgin u Moltə.
2 Nətəm ikin əha kəmotəuvir pik o timah, kəni nikilah təmagiən o nosiən itimah. Kəni e nian
əha nuhuən təmatəfuv, nətəpuiən tepət. Kəni kotahli nigəm asoli kəti məmə otəhgi itimah.

27:24 Uək 23:11 **27:26** Uək 28:1 **28:2** 2Kor 11:27

3 Kəni Pol təməuəri nigi mətu nəuvein muva. Kəni nian tətəraki=pən nigi nəuvein e nigəm,
əmeiko sineik kəti iətəm tus iətəmi katimis, təgin e nahgi nigəm miet matus nəhlmin
məhkul=pən lan.
4 Nətəm ikin əha kəmoteruh sineik tətəhkul=pən e nəhlmi Pol, kəni motəni kəm lah min
məmə, "Nipəhriəniən suah u in iol təfagə kəti iohamu itəmi. Təməsimisiən ləuantəhi, mətəu
uhgin u nərgin u Nalpiniən otəsegəhaniən məmə otəmiəgəh."
5 Mətəu Pol təmorin=pən sineik əpəha e nigəm, kəni məsətəu aginiən məmə nipətin kəti
tahmə lan.
6 Nətəmimi nikilah təhti məmə nipəti Pol otasisi, uə otəsuvəhiən əha rəueiu, tsipəri morin
mimis. Kəmautəharəg mauteruh mətəu tinuvəh, mətəu təsoliən nati kəti mine. Kəni nikilah
təhti məmə nəmə təhro suah u in uhgin kəti.
7 Ikin əha səniəmə isəu o nitəni rəha suah kəti, nərgin u Pupliəs, iətəm tətarmənig e nətəmi
ikin əha. Təməmki itimah iəkəhuvən iman ikin, kəni meruh vivi itimah. Kəni iəkotatig iman
ikin motos nian kisil.
8 Kəni tatə rəha suah u Pupliəs, in tatimis matətəpu-ətəpu, kəni mətaiu e nirə. Kəni Pol
tuvən ohni əpəha iman ikin imə, mələhu=pən nəhlmin mil lan, kəni məfaki lan, kəni nimisiən
rəhan təuvir min.
9 Nian nətəmimi kəmotətəu nati əha, kəni ilah rəfin e nitəni u iətəm kautohmis kəməhuva
min o Pol. Kəni Pol təfaki e lah kotəuvir.
10 Nətəmi ikin əha, kəmotəfa natimnati tepət kəm timah. Nian inautol əpenə-penə məmə
iəkohiet, kəmotəmki=pən rəfin rəhatimah natimnati mine nauəniən əpəha e negəu iətəm
otasiru e timah e suaru.

Pol təmuvən Rom

11 Iəmotatig ikin əha motos məuig kisil, kəni iəməhuvən e negəu kəti rəha Aleksantriə iətəm
təməhluaig e nitəni əha e nian rəha nətəpuiən. E nohli negəu əha, kəməfu aupən narmi uhgin
mil əha mil-mil mil, nərgi lau u Kasto mine Polakis.
12 Iəməhuva əha taun Saerakus əpəha nitəni Sisili, kəni motəhtul ikin motos nian kisil.
13 Kəni mohiet ikin əha məhuva e taun kəti min, nərgin u Retiam əpəha nitəni Itali. Kəni
lauig lan, nimətagi iasipesi tinatelel nati, kəni iəkohiet motaiu o nian keiu, motələs=pən nati
əpəha Puteoli.
14 Ikin əha iəmoteruh piatah min nəuvein əha ikin nətəm kəutəhatətə e Iesu. Kəni
kotətapuəh məmə oiəkotatig itimah min ilah o nəfakiən kətiəh. Kəni uərisig iəmotaliuək əmə
məhuvən əpəha Rom. Kəni inu suaru rəhatimah iətəm iəmotaliuək lan mohiet=pa Rom.
15 Kəni nian piatah min iətəm kəutəfaki əpəha Rom kəmotətəu məmə iəməhuvən, kəni
kəməhuva məmə okoteruh itimah əpəha e suaru. Kəməhuva məutəharəg əpəha Apias, taun
kəti katol makit ikin. Ikin əha, hotel kisil əha ikin. Kəni nian Pol təmeruh ilah, təməni-vivi
Uhgin, kəni nikin təmagiən məri məriauəh.
16 Nian iəmohiet=pa Rom, kəni kəpmən təmegəhan məmə Pol otətatig pisin əmə e nimə
kəti, pəh soldiə kəti tateh.

Pol təməni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin əpəha Rom

17 Tinos nian kisil, kəni Pol tahli=pən nəghatiən kəm nətəmi asoli min rəha Isrel məmə
okəhuva o nəghatiən kəti. Nian kəməhuva, kəni təməni pətigəm kəm lah məmə, "Piak min,
iəu iəməsoliən nati kəti tərah e nətəm imatah ikin, mine kastim rəhatah iətəm tipitah min
kəmautəgətun itah lan aupən. Mətəu nətəm Jerusiləm kəmotaskəlim iəu kləfən iəu kəm
nətəm Rom.
18 Kəni nətəm Rom kəmotətapuəh o nəghatiən tepət ohniəu. Mətəu kəməsoteruhiən
nəghatiən kəti mine məmə oiəkimis ohni. Kəni kotolkeikei məmə okotahli pətigəm iəu.
19 Mətəu nətəm Isrel ikin əha kəsotolkeikeiən. Kəni iəu aru əmə iəkətapuəh məmə iəkuva
ikinu Rom məhtul e kot e nəhmti suah u Sisə, mətəu iəsəniən nəghatiən kəti tərah e nətəm
imak min.
20 "Mətəu-inu tol lanəha, kəni iəkolkeikei məmə iəkahli=pən nəghatiən o təmah məmə
iəkeruh itəmah məghati lan nəuvetin kəm təmah. Kəməlis iəu e sen u, mətəu-inu o Iosmiəgəh
əmə u, iətəm kitah nətəm Isrel kəutəni məmə otəpanuva."
21 Kəni kəmotəni=pən kəm Pol məmə, "Iəsotosiən nauəuə lan kəti mine iətəm təmsipən
Jutiə. Kəni kitah min nəuvein kəsotsipəniən ikin əha motos nəghatiən kəhuva məmə kətəni
nəghatiən tərah nəuvein lam.
22 Mətəu iəkolkeikei məmə iəkətəu-to məmə rəham nətəligiən təhro lanu. Mətəu-inu
iəkotəhrun məmə kinatəni rah noliən rəha nəfakiən u rəhatəmah əpəha ikin min rəfin."

28:5 Mak 16:18 **28:6** Uək 14:11 **28:18** Uək 26:31 **28:19** Uək 25:11 **28:20** Uək 26:6-7 **28:22** Uək 24:14

23 Kəni ilah kəmotələhu nian kəti o nəghatiən. Kəni e nian əha, ilah tepət min nətəm Isrel
kəməhuva əha Pol tətatig ikin. Kəni in təməghati kəm lah e nian apiəpiə əha, mətəni-vivi kəm
lah narmənigiən Rəha Uhgin. Kəni mətəni min Lou rəha Mosis mine iəni rəha Uhgin, məmə
otiuvi ilah kəhuva o Iesu.
24 Nəuvein kəmotətəu rəhan nəghatiən, motəni nipəhriəniən lan. Mətəu nəuvein
kəsotəniən nipəhriəniən lan.
25 Kəni minautorgəhu ilah min ilah minautol məmə okotagim min. Mətəu uərisig kohiet,
Pol təni=pən nəghatiən kəti min kəm lah məmə, "Nəghatiən iətəm Narmin Rəha Uhgin
təməfən kəm iəni rəha Uhgin u Aiseə məmə otəni pətigəm kəm tipitah min aupən, in
təhruahru əmə. Uhgin təməni kəm iəni məmə,
26 'Uvən məni pətigəm kəm nətəmi min əha məmə iəu Uhgin iatəni məmə,
"Onəutətəu məutətəu məutətəu,
mətəu ko nəsotəhruniən nian kəti mine.
Kəni onəkoteruh mauteruh mauteruh,
mətəu ko nəsotəhruniən nian kəti mine."
27 In tol lanəha mətəu-inu nikilah tiniəkis rəkis.
Kəmotasisig e matəlgilah mine nəhmtilah.
Mətəu kəmautol lanəha məmə,
okəsoteruhiən e nəhmtilah,
kəni okəsotətəuiən e matəlgilah,
kəni nikilah təruru nəhruniən.
Kəni məsəhuvaiən ohniəu məmə iəkosmiəgəh ilah.' "
28 Kəni Pol təni məmə, "Onəkotəkeikei motəhrun vivi məmə Uhgin təmol suaru u rəhan
o nosmiəgəhiən nətəmimi. Tinuvən rəkis o Nanihluə min. Kəni nətəmi min əha okotətəlig e
nəghatiən əha kəni motəni nipəhriəniən lan."*
30 Kəni e nu keiu apiəpiə, Pol təmətatig əmə e nimə əha kəni matol ren lan. Kəni nikin
tətagiən o nətəmimi min rəfin kəutəhuva məutəh.
31 In təməkeikei mətəni pətigəm narmənigiən Rəha Uhgin kəni mətəgətun əskasik ilah
e nanusiən təuvir rəha Iərmənig Iesu Kristo. Kəni suah kəti tikə məmə otəniəhu o nəni
pətigəmiən nəghatiən əha.

28:27 Aes 6:9,10 * **28:28** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, "29 Nian Pol təmol naunun e rəhan nəghatiən, kəni kəmohiet, nətəligiən rəhalah təman kətiəh kətiəh kəni məutorgəhu."

Rom
Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki min ikin Rom
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Rom

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tatuvən kəm nəfaki min iətəm ilah kəutatig e taun asoli u Rom.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? Pol tətei məmə in tolkeikei məmə otuvən meh nəfaki min əpəha rom, uərisig in təpanuvən e kəntri u Spen. Mətəu aupən ikin, in otəkeikei muvən mos məni kəti o nəfəniən kəm nanrah min e niməfaki rəha Jerusiləm. E niməfaki rəha Rom, Nanihluə* min tepət, mətəu nətəm Isrel tepət min.

?Təmətei nauəuə u o nak? Uərisig Pol tatuvən Rom, in tolkeikei məmə ilah okotaupən motəhrun in, kəni inəha, təmətei nauəuə u. Nətəm Rom kəsotos əhanəhiən nəgətuniən kəti rəha aposil kəti. Kəni inəha, in tolkeikei məmə otəni pətigəm suaru əhruahru rəha Uhgin o nosmiəgəhiən nətəmimi. Kəni in tolkeikei məmə otəni əhruahru məmə otəhro lanu, Nanihluə min mine nətəm Isrel, ilah rəfin okəhuva kətiəh əmə e niməfaki rəha Uhgin.

Pol təməni təuvir kəm lah

1 Iəu Pol, u iəu slef rəha Kristo Iesu†. Uhgin təmauin lak məmə iəu aposil, kəni təmitəpin məfəri iəu məmə iəkəni pətigəm nanusiən təuvir rəhan.

2 Nanusiən təuvir u, in tinəni rəkis nuvəh e rəhan iəni min iətəm kəmotətei=pən e Nauəuə Rəha Uhgin.

3-4 Nanusiən təuvir əha tətəghati e Nətin, Iesu Kristo rəhatah Iərmənig. In təmuva iətəmimi kəti, misipən e nəhlin rəha Kig Tefit. In təmimis, kəni Uhgin təməgətun məmə in Nətin əhruahru, inəha Nəti Uhgin, nian təmosmiəgəh in e nimisiən e nəsanəniən e uək rəha Narmin Asim.

5 E Kristo, Uhgin təmol təuvir kəm iəu, məfa kəm iəu uək təuvir məmə iəu aposil kəti. Təməfa uək u məmə iəkauin e nətəmimi e niki Nanihluə‡ mine e nəuaniləuis min rəfin məmə okotəni nipəhriəniən lan, kəni tol lanəha, mautol nəuian. Kəni nian kautol lanəha, otəfəri nərgi Iesu.

6 Kəni itəmah min əpəha Rom, Uhgin təmauin e təmah məmə itəmah rəha Iesu Kristo.

7 Kəni rəueiu iəkətei nauəuə kəm təmah rəfin. Uhgin tolkeikei itəmah, kəni təmauin e təmah məmə rəhan.

Pəh Uhgin Tatə rəhatah, mine Iərmənig Iesu Kristo okuətuati e rəhalau nəuviriən mine nəməlinuiən kəm təmah.

Pol təmolkeikei məmə otuvən meruh nətəm Rom

8 Uərisig iəpanəghati, iəkəni tagkiu kəm Uhgin o təmah rəfin agin, mətəu-inu nətəmimi rəfin e nəhue niftəni kəmotətəu nanusiən e nəhatətəiən rəhatəmah. Natimnati iətəm Iesu Kristo təmol kəm tah tatol tol lanəha məmə iəkəhrun nəniən tagkiu kəm Uhgin.

9 Kəni Uhgin təhrun məmə e nian rəfin iətəfaki, kəni məsaluiən e təmah. Iatol pik uək rəhan e nikik ərəfin o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir rəha Nətin.

10 Iəmətəhtahnin nuvəh məmə oiəkuvnə meruh itəmah. Kəni iətəfaki məmə rəueiu, nəmə in nətəligiən pəhriən rəha Uhgin, in oterəh e suaru kəti məmə iəkuvnə pəhriən.

11 Iəkolkeikei pik məmə iəkuvnə meruh itəmah məmə iəkəfinə kəm təmah nəuviriən kəti rəha Uhgin məmə otol itəmah nautəhtul əskasik təhmin min,

12 tol lanu, nəhatətəiən rəhatəmah təhrun nasiruiən lak, kəni rəhak min təhrun nasiruiən e təmah.

13 Piak min mine nəuvinik min, təuvir məmə nəkotəhrun məmə nian tepət, rəhak nətəligiən təhti məmə iəkuvnə məsal=pən e təmah. Mətəu nian rəfin natimnati tepət tətahtipəsig lak o nuvnəiən. Iəkolkeikei məmə rəhak uək otəuə e nəuan e nəmiəgəhiən rəhatəmah, təhmen e nəmiəgəhiən rəha Nanihluə min ikin pisin pisin min.

14 Iəkəkeikei məni pətigəm nanusiən təuvir kəm nətəmimi rəfin nətəm kəutatig ikin min Rom tətarmənig ikin, mine iki pisin min rəfin, kəni ilah nətəm kəmotol vivi skul, mine ilah nətəm kəsotol viviən skul. Əuəh, iəkəkeikei məni pətigəm kəm lah rəfin.

15 Kəni o nati əha, iəkolkeikei pik məmə iəkəni pətigəm nanusiən təuvir kəm təmah min əpəha Rom.

---

* **:** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. † **1:1** Afin-to "Iesu" e tiksinəri. **1:1** Uək 9:15 **1:2** Rom 16:25-26 ‡ **1:5** Nəghatiən u "Nanihluə" tətəghati e nətəmimi rəfin u səniəmə nəuaniləuis min rəha Isrel. **1:5** Uək 26:16-18; Kəl 2:7-9 **1:7** Nam 6:25-26 **1:10** Uək 19:21; Rom 15:23 **1:13** Uək 19:21

16 Iətəghati lanu mətəu-inu, iəu iəsaulis aginiən o nanusiən təuvir. Iəsaulisiən mətəu-inu
nanusiən təuvir in nəsanəniən rəha Uhgin o nosmiəgəhiən nətəmimi rəfin nətəm kəutəhatətə
lan, təmaupən muva o nətəm Isrel, uərisig ko, o Nanihluə min.
17 Tol lanəha, e nanusiən təuvir, Uhgin təmol əpu suaru rəhan məmə Uhgin tətəfən
rəhan əmə nəhruahruiən kəm nətəmimi. E nəhatətəiən əmə, Uhgin tatol məmə nətəmimi
kəhuva motəhruahru e nəhmtin. Kəni inu təhmen e Nauəuə rəha Uhgin iətəm tətəni
məmə, "Nətəmimi nətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgin e nəhatətəiən rəhalah, ilah okotos
nəmiəgəhiən itulin."

Niəməha tatol Uhgin
o təfagə tərah rəfin

18 Mətəu Uhgin e negəu e neai tətəgətun rəhan niəməha mine nalpiniən o nətəmimi rəfin
nətəm kəutəhti nəuian mautol noliən tərah min rəhalah. Ilah kəutəhtul pəsig e nipəhriəniən
rəha Uhgin e noliən tərah min rəhalah,
19 mətəu-inu ilah kotəhrun neruhiən əhruahru natimnati min rəfin iətəm nətəmimi
kotəhrun nəhruniən Uhgin lan. Tol lanəha mətəu-inu Uhgin aru təməgətun əhruahru ilah
lan.
20 Ko nətəmimi kəsoteruh əhruahruiən Uhgin e nəhmtilah. Mətəu təmətuəuin e nian
təmol neai, mine niftəni, mine natimnati rəfin, kəni nətəmimi rəfin kotəhrun neruhiən
e nəhmtilah, natimnati rəfin iətəm in təmol, kəni tol lanəha, kotəhrun neruhiən rəhan
nəsanəniən iətəm tatuvən əmə lanko naunun tikə, mine nipəhriəniən məmə in Uhgin, kəni
motəhrun nəhruniən məmə Uhgin in təhro lanu. O nati əha, iətəmimi kəti tikə iətəm təhrun
nəniən məmə in təruru məmə Uhgin təhro lanu.
21 Tol lanəha mətəu-inu, nati əpnapin ilah kəmotəhrun Uhgin tepət nəuan nəuvetin,
mətəu kəmotəpəh nisiaiən məmə in Uhgin, kəni məsotəniən kəm in məmə nikilah tagiən o
natimnati in təmol kəm lah. Mətəu nikilah təmatəhti nətəligiən alməli min məmə Uhgin təhro
lanu, kəni nətəligiən rəhalah təmuva mapinəpu, minotəruru suaru iətəm Uhgin tolkeikei
məmə okotəhrun.
22 Nati əpnapin ilah kəutəni məmə ilah koteinatig, mətəu ilah kəməhuva nalməli min,
23 kəni kəmotəpəh nəfakiən kəm Uhgin iətəm rəhan nepətiən təhagəhag, kəni otəsimisiən
məmnəmitiən, kəni tətatig itulin. Kəni minəutətuəuin məutəfaki kəm narmi nati min iətəm
təhmen e nətəmimi u okotimis motəmnəmit nian kəti, uə təhmen e mənig min, uə nati miəgəh
min kəutaliuək uə kəutəlkəu.
24 O nati u, Uhgin təməpəh ilah megəhan e lah məmə okotohtəu=pən əmə noliən tərah min
nikilah tolkeikei məmə okotol e nipətilah. Tol lanəha, ilah kəmotol noliən min e nipətilah
iətəm tol əmə naulisiən.
25 Ilah kəmotəpəh nipəhriəniən rəha Uhgin motaskəlim neiuəiən, kəni məutəfaki mautol
uək kəm natimnati tepət iətəm Uhgin təmol, mətəu kəmotəpəh nəfakiən kəm Uhgin. Mətəu
pəh kitah kotəni-vivi in nian rəfin naunun tikə. Əuəh.
26 O noliən min əha iətəm nətəmimi kəmotol kəm Uhgin, təməpəh ilah, megəhan=pən e lah
məmə okotohtəu=pən əmə noliən tərah min iətəm nikilah tolkeikei məmə okotol e nipətilah
iətəm tol naulisiən əmə. Nati əpnapin nipətan min, mətəu ilah kəutəpəh nitəu-pəniən rəhalah
nəman, mautit aru ilah min, kəni nati u in nati pisin e inu Uhgin təmələhu.
27 Kəni e noliən əhmen-əhmen əmə, nəman min, ilah kəutəpəh nitiən rəhalah nipətan min,
mautolkeikei pik nəman pisin min. Ilah kautit aru ilah min iətəm tol naulisiən. Kəni Uhgin
təməfən nalpiniən əhruahru kəm lah o rəhalah noliən tərah agin min.
28 Kəni nati kəti min. Mətəu-inu ilah kəsotolkeikeiən məmə okotəhrun Uhgin, in təməpəh
ilah megəhan=pən e lah məmə rəhalah nətəligiən təsəhruniən məmə nati kəti in təuvir uə
nati kəti in tərah, kəni megəhan=pən məmə okotol nati iətəm təsəhruahruiən məmə okotol.
29 Nikilah təməriauəh e noliən tərah pisin pisin rəfin, kəni ilah navərəs, kəni ilah kəutəsal e
suaru o nərəkiniən nətəmimi. Kəni nikilah təməriauəh e noliən tərah min əha: ilah kautetet
nətəmimi, ilah nohamu itəmi, ilah kautol natimnati iətəm kautiuvi=pa niəməha, ilah neiuə,
ilah kautol tərah kəm nətəmimi. Ilah kəutəni nikali nətəmimi,
30 mautəni rah nətəmimi, ilah kəutəməki e Uhgin, ilah nagət-rəkis, ilah nəfəri məutəghati
əfəri. Ilah kəutəsal e suaru o noliən təfagə tərah min iətəm nətəmimi kəsotəhrun əhanəhiən.
Ilah mautəhti nəuia tatə mine mamə.
31 Nikilah təsəhtiən nati, ilah nəghati pik, nolkeikeiən rəhalah tikə o nətəmimi, kəni nati
əpnapin ilah aru əmə nəuvein, ko təsətəligiən e nasəkiən o nasiruiən e nətəmimi.

1:16 Mak 8:38; Uək 13:46; 1Kor 1:18-24 **1:17** Hab 2:4; Rom 3:21-22 **1:19** Uək 14:15-17; 17:24-28 **1:20** Job 12:7-9; Sam 19:1 **1:21** Efəs 4:17-18 **1:22** Jer 10:14; 1Kor 1:20 **1:23** Dut 4:15-19; Sam 106:20 **1:27** Lev 18:22; 20:13; 1Kor 6:9

32 Ilah kotəhrun pau nəghatiən əhruahru rəha Uhgin iətəm tətəni məmə nətəmimi min u kautol noliən min əha, kotəkeikei mohmis. Mətəu ilah kəutəkeikei e noliən min əha, kəni ilah kautol noliən tərah tapirəkis nati əha, nikilah tagiən o nətəmimi min nəuvein min nətəm kautol noliən tərah min əha, kəni məutəfəri rəhalah nətəligiən məmə okotol.

2

Uhgin otələhu nəghatiən o nakiliən təfagə tərah

1 Tol lanəha, nati əpnapin itəmah nətəmimi nak, nəmə nəkotakil motələhu nəghatiən rəha suah kəti o noliən tərah kəti rəhan,* mətəu nəkotakil motələhu aru nəghatiən rəhatəmah. Kəni rəhatəmah nəghatiən tikə o nuhalpiniən, mətəu itəmah nətəm nautol lanəha, nautol noliən tərah min təhmen-əhmen əmə e lah.†

2 Kəni kitah kotəhrun məmə nian Uhgin tətakil mətələhu nəghatiən kəm nətəmimi nətəm kautol noliən min əha iətəm iəməni rəkis u, rəhan nəghatiən in təhruahru əmə.

3 Tol lanəha, nian itəmah nəutakil məutələhu nəghatiən rəha nətəmimi o nərahiən rəhalah, mətəu itəmah nautol noliən əhmen-əhmen əmə, kəni nəkotəkeikei motəhrun məmə ko nəsotagimiən nian otakil mələhu nəghatiən rəhatəmah.

4 ! Nikitəmah təsəhti pikiən noliən rəha Uhgin! In tatol təuvir pik kəm təmah, kəni məsəməki uəhaiən e təmah, kəni rəhan nətəligiən o təmah in təfəməh. Mətəu itəmah nautol nati əpnapin əmə e noliən təuvir min əha rəhan. Nəkotəhrun uə kəpə, məmə tatol noliən təuvir min kəm təmah məmə onəkotəuhlin itəmah e rəhatəmah noliən tərah min.

5 Mətəu rəhn-kapə təmah tiəkis, kəni məsotəuhliniən itəmah e rəhatəmah noliən tərah min. Kəni o nati u, nautoriarun niəməha mine nalpiniən rəha Uhgin o təmah. Kəni nati əpnapin məmə nəsoteruhiən niəməha mine nalpiniən əha rəueiu, mətəu onəkotos niəməha mine nalpiniən rəhan nian Uhgin otol əpu rəhan nələhuiən nəghatiən iətəm təhruahru.

6 Kəni Uhgin otəfən kəm nətəmimi kətiəh kətiəh titəu=pən əmə natimnati iətəm kəmotol.

7 Uhgin otəfən nəmiəgəhiən itulin kəm nətəmimi nətəm kautəhtul əskasik nian rəfin o noliən nati iətəm təhruahru. Nətəmimi min əha kəutalkut pik o noliən nati təuvir məmə Uhgin otəfən kəm lah nəni-viviən, mine nisiaiən, mine nəmiəgəhiən iətəm naunun tikə.

8 Mətəu in otəfən rəhan niəməha mine nalpiniən kəm nətəmimi nəuvein nətəm kautol əmə nati nikilah əmə tolkeikei, kəni məutəuhlin nəmtahlah e nipəhriəniən, kəni məutohtəu=pən noliən tərah min.

9 Nətəmimi min rəfin nətəm kautol noliən tərah, ilah okotos nərahiən mine nian iəkis min. Otaupən pipim e nətəm Isrel, uərisig ko Nanihluə min.

10 Mətəu nətəmimi min rəfin nətəm kautol noliən təuvir, Uhgin otəfən nəni-viviən, mine nisiaiən, mine nəməlinuiən. Otaupən pipim e nətəm Isrel, uərisig ko, kəm Nanihluə min.

11 Tol lanəha mətəu-inu Uhgin tatol təhmen-əhmen əmə kəm nətəmimi rəfin. Nati əpnapin ilah nətəm Isrel uə Nanihluə min, ilah rəfin okotos nati iətəm təhruahru o lah, inu nalpiniən uə nəuviriən.

12 Uhgin otəfən nalpiniən rəha Nanihluə min o noliən tərah min rəhalah, nati əpnapin kəməsotosiən Lou u Uhgin təməfən kəm Mosis. Kəni nətəm Isrel, nətəmimi nətəm kəmotos Lou, Uhgin otakil rəhalah noliən tərah min e nəghatiən rəha Lou, kəni məfən nalpiniən rəhalah lan.

13 Tol lanəha mətəu-inu səniəmə nətəmimi nətəm *kautətəu* Lou iətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgin, mətəu nətəmimi nətəm *kautol* nati iətəm Lou tətəni, ilah əha, Uhgin otəni məmə ilah kotəhruahru e nəhmtin.

14 Nipəhriəniən, Nanihluə min kəməsotosiən Lou rəha Mosis. Mətəu nian min nəuvein, kautohtəu=pən əmə rəhalah nətəligiən mautol nati iətəm təhruahru, təhmen-əhmen əmə e inəha Lou tətəni. Inu tətəgətun məmə lou kəti əha ikin e nikilah, kəni ilah kotəhrun nati əhruahru, mine nati iətəm in təsəhruahruiən, nati əpnapin ilah kəsotosiən Lou rəha Mosis.

15 Ilah kotəhrun məmə nipəti Lou əha ikin rəha Uhgin e nikilah mətəu-inu nian nəuvein, ilah kautol təuvir, kəni nikilah tətəhti məmə, "noliən u təuvir." Kəni nian tepət, kautol noliən tərah, kəni nikilah tətəhti məmə, "noliən u tərah."

16 Əuəh, nian kəti otəpanuva pəhriən iətəm Uhgin otəni məmə Iesu Kristo otakil muh mələhu nəghatiən rəha nətəmimi rəfin o noliən min iətəm nətəmimi kotəhrun neruhiən,

---

* **2:1** Nətəm Isrel kəmotəni məmə Nanihluə min, ilah rəfin nətəm kotərah mətəu-inu Nanihluə min kəsotosiən Lou rəha Mosis. **2:1** Mat 7:1-2; Jon 8:7 † **2:1** Fes min u e 2:1–3:8, Pol tətəghati əhruahru kəm nətəm Isrel. Tətəghati e noliən rəhalah iətəm nikilah təhti məmə kotəhruahru e nəhmti Uhgin mətəu-inu ilah nətəm Isrel, kəni kəutohtəu=pən Lou rəha Mosis. Kəni nətəligiən rəhalah məmə inu əmə təhmen məmə tatol ilah kotəhruahru. **2:4** Efəs 1:7; 2Pitə 3:15 **2:6** Sam 62:12; Prov 24:12; Mat 16:27; 2Kor 5:10 **2:7** Rom 8:17-18 **2:8** 2Təs 1:8 **2:14** Uək 10:35

mine noliən min mine nətəligiən oneuən min. Iətəni nəghatiən u kəm nətəmimi nian iətəni pətigəm nanusiən təuvir.

Nətəm Isrel mine Lou rəha Mosis

17 Mətəu pəh iəkəghati kəm təmah nətəm Isrel. Nautəni məmə itəmah nətəm Isrel məutəfəri
lan, kəni məutahgəl=pən e Lou məmə in suaru rəha Uhgin o nosmiəgəhiən itəmah lan, kəni
məutəghati əuvsan məmə itəmah əmə nəkotəhrun Uhgin, kəni in təhrun min əmə itəmah.
18 Kəni nautəni məmə nəkotəhrun rəkis nati nak iətəm Uhgin tolkeikei, kəni itəmah
nəkotəhrun suaru iətəm təhruahru vivi mətəu-inu Lou təməgətun itəmah lan.
19 Itəmah nautəni pik məmə nautit nətəmi nəhmtilah təpis, kəni itəmah nəutasiəgəpin
suaru rəha nətəmimi kəutaliuək tapinəpu ikin,
20 kəni məutəgətun nanməli min mine kəlkələh min.‡ Nautəni lanəha mətəu-inu itəmah
nautos Lou iətəm nəhruniən mine nipəhriəniən rəfin kəutatig lan.
21 Təuvir əmə nəutəgətun nətəmimi pisin pisin min. ?Mətəu təhro nəsotəgətun aruiən
itəmah? Itəmah nəutəgətun məmə nətəmimi okəsotakləhiən. ?Mətəu təhro nəutakləh?
22 Itəmah nəutəgətun məmə okəsakləhiən e pətan. ?Mətəu təhro itəmah nəutakləh e pətan?
Nautəməki e narmi nati min kəmətei e nigi. ?Mətəu təhro nəutakləh e natimnati e niməfaki
rəha narmi nati min?
23 Nəutəghati əfəri e Lou. ?Mətəu təhro nəutatgəhli Lou məutərəkin nərgi Uhgin?
24 Inu təhmen e Lou Rəha Uhgin iətəm tətəni məmə, "!Nətəm Isrel! Nanihluə min kəutəni
rah nərgi Uhgin o noliən tərah rəhatəmah."
25 Noliən rəha nəhgi-pəniən rəha nətəm Isrel in nati təuvir, mətəu in otəuvir əmə nəmə
nətitəu=pən Lou iətəm Uhgin təməfən kəm Mosis. Mətəu nəmə nəutatgəhli Lou, kəni təhmen
əmə məmə kəsəhgi-pəniən itəmah.
26 Nəmə Ianihluə kəti u kəsəhgi-pəniən, mətəu tatitəu=pən Lou, Uhgin oteruh suah kəha
məmə kinəhgi=pən rəkis, inəha in rəhan iətəmimi.
27 Kəni nətəmimi nətəm kəsəhgi-pəniən ilah e nipətilah, mətəu kautohtəu=pən Lou, ilah
okotakil motuh motələhu nəghatiən rəhatəmah mətəu-inu, nati əpnapin nəmotos pau Lou
iətəm kəmətei, kəni kəməhgi=pən itəmah, mətəu nəutəhti Lou.
28 Nəmə iətəmi kəti təmol noliən rəha nətəm Isrel, təsoliən məmə in təmuva iətəm Isrel
pəhriən. Kəni noliən pəhriən rəha nəhgi-pəniən, səniəmə nati kəti rəha nipətin.
29 Mətəu iətəmi kəti u in iətəm Isrel pəhriən, in iətəm Isrel e nikin. Kəni noliən pəhriən rəha
nəhgi-pəniən, in nati kəti rəha niki iətəmimi iətəm Narmin əmə Rəha Uhgin tatol, mətəu Lou
təsoliən. Kəni səniəmə nətəmimi nətəm kautəfəri nərgi iətəmi əha, mətəu Uhgin əmə təfəri
nərgin.

3

Nian rəfin Uhgin tatol rəhan nəghatiən

1 Kəmə təhro iətəmi kəti otəni məmə, "?Nəmə nipəti nəhgi-pəniən suah kəti e noliən rəha
nətəm Isrel, in səniəmə nati kəti rəha nipətin, kəni təhro nəutəni məmə nəhgi-pəniən u in
nati agin kəti? ?Kəni o nati nak in nati təuvir kəti məmə suah kəti in iətəm Isrel?"
2 !Kəni iəu iəkəni məmə okəmə suah kəti in iətəm Isrel, in nati təuvir agin e noliən min rəfin!
Nati tətaupən, Uhgin təmələhu=pən e nəhlmilah, nəghatiən əhruahru rəhan.
3 In nipəhriəniən məmə ilah nəuvein kəsotoliən nəghatiən rəha Uhgin. Mətəu noliən rəhalah
təsoliən məmə Uhgin otəsoliən rəhan nəghatiən.
4 ! Kəpə! Nati əpnapin nətəmimi rəfin e nəhue niftəni kəuteiuə, mətəu Uhgin təseiuəiən.
Təhmen əmə e Nauəuə Rəha Uhgin, tətəghati e Uhgin mətəni min lanu məmə,
"Nian nəkəghati, nəghatiən rəham otəgətun məmə ik nəkəhruahru.
Nian nətəmimi okotakil rəham noliən min, motəni məmə nəmol noliən tərah min, mətəu ik
onəkol win e nəghatiən rəhalah."
5 Mətəu nəmə təhro iətəmi kəti otəni e nətəligiən rəha iətəmimi əmə tol lanko lanu məmə,
"Nətəmimi kauteruh məmə kitah kautol təfagə tərah min, kəni uərisig mauteruh məmə
Uhgin in təhruahru agin. Tol lanu lan, təfagə tərah min rəhatah tətəgətun nəhruahruiən
rəha Uhgin, kəni in nati təuvir məmə nətəmimi kəuteruh nəhruahruiən rəha Uhgin. Tol
lanu, təsəhmeniən məmə Uhgin otakil itimah mol nalpiniən kəm timah o təfagə tərah min
rəhatimah mətəu-inu təfagə tərah min rəhatimah kəutəgətun rəhan nəhruahruiən."

‡ **2:20** Nian Pol tətəni "nətəmi nəhmtilah təpis," mine "nanməli min," mine "kəlkələh min," in tətəghati e Nanihluə min iətəm nətəm Isrel kəutəni məmə ilah kautol noliən min əha. **2:20** 2Tim 3:5 **2:21** Mat 23:3-4 **2:24** Aes 52:5 **2:26** Kəl 5:6 **2:29** Dut 30:6; Kol 2:11 **3:4** Sam 51:4

6 !Ei, kəpə, nətəligiən u tol lanu in rəha iətəmimi əmə, səniəmə rəha Uhgin. Kəni nətəligiən əha in neiuəiən! ?Nəmə nətəligiən əha in nipəhriəniən, kəni Uhgin otəhro min lanu makil muh mələhu nəghatiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni, (kəni kitah kotəhrun məmə in otol)?
7 Kəni nəmə təhro iətəmi kəti otəni məmə, "?Nəmə iəkeiuə, kəni rəhak neiuəiən otəgətun məmə Uhgin tətəni əmə nipəhriəniən, kəni nətəmimi kəutəni-vivi in ohni, kəni təhro lanu Uhgin otakil muh mələhu nəghatiən rəhak məmə iəmol təfagə tərah?"
8 Mətəu iəu iatəni məmə, nəmə kotohtəu=pən nətəligiən alməli min lanəha, nətəmimi kotəhrun nəniən məmə, "Pəh kotol noliən tərah min məmə rəhatah min noliən tərah min okotəuə e nəuvirian." Mətəu nəghatiən u tərah. Nipəhriəniən, nətəmimi nəuvein kəutəni rah nərgək məuteiuə məmə iəu iətəghati mətitəu=pən nətəligiən alməli min lanəha. Uhgin otakil muh mələhu nəghatiən rəhalah, kəni rəhan nəghatiən əha in təhruahru əmə.

Iətəmi kəti tikə
in təhruahru vivi agin

9 ?Kəni təhro? ?Kitah okotəni məmə nak əha rəueiu?* ?Nikitəmah təhti məmə Uhgin otol təuvir kəm nətəm Isrel mapirəkis Nanihluə min? !Kəpə! Iəməni rəkis məmə nəsanəniən rəha təfagə tərah tətarmənig e nətəmimi rəfin, nətəm Isrel mine Nanihluə min.
10 Inu təhmen e Nauəuə Rəha Uhgin iətəm tətəni məmə,
"Iətəmi kəti tikə iətəm təhruahru, kətiəh agin mine uəha tikə;
11 Iətəmi kəti tikə iətəm təhrun,
iətəmi kəti tikə iətəm tətəsal e Uhgin.
12 Nətəmimi min rəfin agin kəmotəuhlin nəmtahlah o Uhgin,
ilah kəsotəhruniən noliən nati kəti o noliən nəuia Uhgin,
iətəmi kəti tikə iətəm in tatol nəuviriən, kətiəh agin mine uəha tikə."
13 "Nəghatiən rəhalah təhmen e nəpieniən rəha suvət iətəm təməuag,
Narmilah təriauəh e neiuəiən."
"Poesin rəha sineik tatsipən e nohlilah."
14 "Nohlilah təriauəh e nəuiakəniən mine nəghatiən arfu."
15 "Kəutaiu uəhai əmə o nohamuiən itəmi;
16 ikin min rəfin kəutəhuvən=pən ikin, kəutərəkin natimnati, kəni mautol nətəmimi kautətəu tərah,
17 kəni ilah kotəruru agin suaru rəha nəməlinuiən."
18 "Ilah kəsotəginiən e Uhgin, kəni nisiaiən rəhan tikə agin e nətəligiən rəhalah."
19 Kitah kotəhrun məmə natimnati min rəfin iətəm Lou tətəni, in rəha nətəmi min u Uhgin təməfən Lou kəm lah. Tol lanəha məmə iətəmi kəti tikə təhrun nuhalpiniən nəghatiən iətəm Uhgin otəni. Kəni nətəmimi rəfin e nəhue niftəni, nətəm Isrel mine Nanihluə min, okotəkeikei motəhtul aupən e nəhmti Uhgin məmə in otakil muh mələhu nəghatiən rəhalah.
20 Tol lanəha, iətəmimi tikə agin iətəm Uhgin otəni pətigəm məmə in təhruahru e nəhmtin mətəu-inu in təmitəu=pən Lou. Kəpə, mətəu e Lou, kitah rəfin kotəhrun məmə kitah nol təfagə tərah.

Nəhruahruiən
e nəhmti Uhgin tətuva e nəhatətəiən əmə

21 Mətəu rəueiu, Uhgin tinol pətigəm rəkis rəhan suaru məmə nətəmimi okəhuva motəhruahru e nəhmtin. Suaru əha səniəmə inu okotohtəu=pən Lou. Mətəu nəghatiən min e Lou, mine nəghatiən rəha iəni min aupən, kəutəghati e suaru pisin əha rəha Uhgin.
22 Uhgin tatol iətəmi kəti tətəhruahru e nəhmtin nian tətəhatətə e Iesu Kristo. Kəni Uhgin otol kəm nətəmimi min rəfin nətəm kəutəhatətə lan. Nətəmimi min rəfin kotəhmen-əhmen əmə,
23 mətəu-inu nətəmimi rəfin kəmotol təfagə tərah kəni motəmkarəpən e suaru rəha nəhruahruiən rəha Uhgin iətəm təuvir məhagəhag,
24 kəni e nəuviriən rəhan, Uhgin tətəni əmə məmə ilah rəfin nətəm kəmotəhatətə lan, ilah kotəhruahru əmə e nəhmtin, məhuva nətəmimi rəhan, təhmen e nəlpəkauiən rəhan. Ilah kəsotətəouiən nati kəti məsotoliən nati kəti məmə okəhuva lanəha, mətəu Kristo Iesu təmətəou suaru rəhalah, mitis ilah e təfagə tərah min rəhalah e nimisiən rəhan.
25 Uhgin təmahli=pa Kristo məmə in sakrifais iətəm təmos nalpiniən mine niəməha rəhan o təfagə tərah min, nian nira Kristo təmaiu. Kəni Uhgin təmafəl təfagə tərah min rəha nətəmimi nian nətəmimi kotəhatətə məmə Kristo təmimis o lah. Uhgin təmol suaru əha

* **3:9** Rəueiu Pol tətəni nəghatiən kəti min e nətapuəhiən rəha fes 1, "?Kəni o nati nak in nati təuvir kəti məmə suah kəti in iətəm Isrel?" **3:9** Rom 1:18–2:24; 3:23 **3:12** Sam 14:1-3; Sam 53:1-3; Pri 7:20 **3:13** Sam 5:9 **3:13** Sam 140:3 **3:14** Sam 10:7 **3:17** Aes 59:8 **3:18** Sam 36:1 **3:20** Sam 143:2; Rom 7:7; Kəl 2:16 **3:22** Kəl 2:16 **3:24** Rom 5:1

məmə otəgətun məmə rəhan noliən in təhruahru agin, mətəu-inu e nətəligiən əfəməh rəhan, in təsoliən nalpiniən o təfagə tərah min iətəm nətəmimi kəmotol aupən.
26 Təmol lanəha məmə otəgətun rəueiu məmə noliən rəhan in təhruahru. In təməsalu əməiən e təfagə tərah min, mətəu təmahli=pa Iesu məmə in otos nalpiniən o təfagə tərah min. Kəni Uhgin aru əmə tətəni məmə nətəmimi nətəm kotəhatətə e Iesu, ilah okotəhruahru e nəhmtin.
27 ?Tol lanəha, iətəmimi kəti təhrun nəghati əuvsaniən o nati kəti iətəm təmol, məmə in təhruahru e nəhmti Uhgin, uə kəpə? Kəpə, nati tikə. ?Kəni iətəmimi təruru nəghati əuvsaniən o nak? Mətəu-inu iətəmimi kəti tikə iətəm təhrun nitəu-pəniən Lou məmə tuva məhruahru e nəhmti Uhgin. Uhgin tatol iətəmimi təhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən əmə rəhan.
28 Tol lanəha mətəu-inu kitah kautaskəlim əskasik nətəligiən məmə iətəmimi tətəhruahru e nəhmti Uhgin e rəhan nəhatətəiən, mətəu səniəmə e nitəu-pəniən Lou.
29 Uhgin, in səniəmə Uhgin rəha nətəm Isrel əmə. In Uhgin min rəha Nanihluə min,
30 mətəu-inu Uhgin kətiəh əmə, iətəm in otol nətəmimi kotəhruahru e nəhmtin e suaru kətiəh əmə, inu nəhatətəiən rəhalah. Təhmen-əhmen əmə o nətəm Isrel mine Nanihluə min.
31 ?Təhro əha rəueiu e Lou əha? ?Nəhatətəiən əha tatol Lou əha in nati əpnapin? !Kəpə! Mətəu nian kəutəhatətə əmə e Uhgin, kəni e noliən əha, kautohtəu=pən əhruahru suaru pəhriən rəha Lou.

4

Uhgin təmol Epraham təhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən

1 Epraham in nəukəti nəuaniləuis min rəha Isrel aupən.* Otətəlig-to e nati Epraham təmeruh məmə in suaru rəha nəhruahruiən e nəhmti Uhgin.
2-3 Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, “Epraham təməhatətə e Uhgin, kəni Uhgin təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən rəhan.” Tol lanəha, Uhgin təmol Epraham təhruahru e nəhmtin, mətəu səniəmə e suaru rəha noliən təuvir min rəha Epraham. Nəmə noliən təuvir min in suaru rəha nəhruahruiən, kəni Epraham təhrun nagət əfəriən ohni. Mətəu e nəhmti Uhgin, ko Epraham təsəfəriən ohni. Mətəu e nəhmti Uhgin, ko Epraham təsəfəriən o nati kəti.
4 Nian iətəmimi kəti tatol uək o nətəouiən, kəni rəhan iərmənig təsəniən məmə rəhan nətəouiən in neaniən kəti kəm in, mətəu iərmənig təkeikei məfən nətəouiən o rəhan uək.
5 Mətəu kitah kəsotoliən uək məmə okəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgin. Kitah kotəhatətə əmə e Uhgin, kəni in tatol məmə kitah kəhuva motəhruahru e rəhatah nəhatətəiən. Uhgin pisin əmə in tatol nətəmimi min u kotərah kəutəhuva məutəhruahru e nəhmtin.
6 Tefit in min təməghati e nati u nian in təməni pətigəm məmə nəuviriən pəhriən tatuvən o iətəmimi iətəm Uhgin tətəni məmə in təhruahru e nəhmtin, mətəu səniəmə e noliən təuvir iətəm iətəmi u təmol. In təməni məmə,
7 “Nəuviriən pəhriən tatuvən o nətəmimi u Uhgin təmafəl rəhalah noliən tərah,
kəni in təmalu e rəhalah təfagə tərah.
8 Nəuviriən pəhriən tatuvən o iətəmi u Iərmənig təsaskəlimiən e nikin rəhan təfagə tərah.”
9 Intəh. Kitah kəmotəghtati e noliən təuvir min, kəni rəueiu kotəghati e nəhgi-pəniən.
?Nikitəmah təhti məmə nəuviriən pəhriən əha in rəha nətəmi əmə u kəməhgi=pən ilah, nətəm Isrel, uə nəuviriən pəhriən əha, in min rəha nətəmi kəsəhgi-pəniən ilah, Nanihluə min? Əuəh, rəha Nanihluə min. Iəmatəni məmə, Uhgin təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin mətəu-inu e rəhan nəhatətəiən.
10 ? Kəni mətəu Uhgin təməni e nian pəhruvən məmə Epraham in təhruahru, nian kinəhgi=pən rəkis uə nian kəsəhgi=pən əhanəhiən? Uhgin *təmaupən* məni lanəha, *uərisig* kəpanəhgi=pən.
11 ?Kəni təməhgi=pən Epraham o nak? In nəmtətiən əmə iətəm təməgətun pəhriən məmə in tinəhruahru rəkis e nəhmti Uhgin e rəhan nəhatətəiən. *Tinəhruahru rəkis*, kəni uərisig kəmanəhgi=pən.
Kəni tol lanəha, in tatə rəha nətəmimi rəfin nətəm kəsəhgi-pəniən ilah, mətəu kəutəhatətə e Uhgin, kəni in tətəni məmə ilah kotəhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən rəhalah.

3:29 Rom 10:12 **3:30** Dut 6:4; Kəl 3:20 **3:31** Mat 5:17 * **4:1** E japtə u, Pol təmətəkeikei mətəghati kəm nətəm Isrel məmə noliən rəha Uhgin o noliən nətəmimi kəutəhuva məutəhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən, mətəu kəsəniən məmə e natimnati min iətəm ilah kautol. Uhgin təməfəri iətəmimi agin mil keiu, Epraham mine Tefit. Uhgin təmol ilau kuəhruahru e nəhatətəiən rəhalau. **4:2-3** Jen 15:6; Kəl 3:6 **4:2-3** 1Kor 1:31 **4:8** Sam 32:1-2 **4:11** Jen 17:10-11

12 Kəni in tatə rəha nətəmimi nəuvein min, ilah nətəm kəməhgi=pən ilah, inu nətəm Isrel. Mətəu in *səniəmə* rəhalah tatə mətəu-inu kəməhgi=pən ilah, mətəu in rəhalah tatə mətəu-inu ilah min kautohtəu=pən *suaru rəha nəhatətəiən.* Aupən ikin, rəhalah tatə Epraham təmitəu=pən suaru u nian kəsəhgi=pən əhanəhiən.
13 Uhgin təmol nəniəskasikiən kəm Epraham mine rəhan min nəuaniləuis min məmə niftəni otuva rəhan o nian kəti. Mətəu Lou səniəmə suaru iətəm nəniəskasikiən u otuva mol nipəhriəniən lan. In otuva mol nipəhriəniən e nəhruahruiən iətəm təmsipən e suaru rəha nəhatətəiən.
14 Tol lanəha mətəu-inu nəmə nəniəskasikiən u tətuva matol nipəhriəniən o nətəmimi nətəm kəutarəriə əmə e Lou, kəni nikilah təhti məmə ilah kotəhruahru lan, kəni suaru rəha nəhatətəiən in nati əpnapin əmə, kəni nəniəskasikiən tol nati əpnapin əmə lan.
15 Mətəu nəghatiən u, in nipəhriəniən: Lou tətəni məmə nalpiniən mine niəməha rəha Uhgin tatuvən o nətəmimi nətəm kəutatgəhli Lou, kəni ikin min rəfin Lou əha ikin, nətəmimi kəutatgəhli. Tol lanəha, noliən rəha nitəu-pəniən Lou rəha nətəm Isrel tatiuvi=pa nalpiniən mine niəməha rəha Uhgin, kəni təsoliən məmə nəniəskasikiən otuva mol nipəhriəniən.
16 Tol lanəha, nəniəskasikiən tətuva matol nipəhriəniən e nəmiəgəhiən rəhatah e suaru rəha nəhatətəiən məmə nəniəskasikiən otuva e nəuviriən iətəm Uhgin tətətuati lan kəm tah, kəni kitah kotəhrun pəhriən məmə rəhan nəniəskasikiən in rəha nəuaniləuis min rəfin rəha Epraham†, səniəmə rəha nətəmi min əmə u nətəm Uhgin təməfən Lou kəm lah, mətəu rəha nətəmimi min u, ilah min nətəm kautohtəu=pən suaru rəha nəhatətəiən rəha Epraham. In rəhatah ərəfin tatə.
17 Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgin iətəm tətəni məmə, "Iəmol ik nəkuva tipi nətəmimi tepət." E nəhmti Uhgin, Epraham in rəhatah tatə. In təməhatətə e Uhgin iətəm tətəfən nəmiəgəhiən kəm nətəm kəmohmis, kəni in təhrun noliən natimnati e nati agin tikə.
18 Uhgin təməniəkis kəm Epraham məmə in otuva tatə rəha nəuaniləuis min tepət, kəni namipin min okotepət motapirəkis. Kəni Epraham təməlehu=pən rəhan nətəligiən təskasik e Uhgin məhatətə iəkis lan məmə nəghatiən rəhan, in nipəhriəniən, nati əpnapin in tiəkis agin məmə nəniəskasikiən otuva mol nipəhriəniən.
19 Nəhatətəiən rəhan təseiuaiuiən, nati əpnapin in təhrun məmə nipətin tinauəhli minəhmen əmə o nimisiən mətəu-inu rəhan nu iuəkir o uan-hanrit, kəni təhrun məmə Serə tinapirəkis ikin katemək ikin kəni ko təseməkiən.
20 Epraham rəhan nəhatətəiən təməsauit-auitiən e nəniəskasikiən rəha Uhgin. Nipəhriəniən, rəhan nəhatətəiən təmeviə muva məskasik təhmin min, kəni mətəfən nəniviviən kəm Uhgin.
21 In təməhrun vivi e nikin məmə Uhgin tatos nəsanəniən o noliən rəhan nəniəskasikiən tuva mol nipəhriəniən.
22 O nati əha inəha, "Uhgin təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən rəhan."
23 Nəghatiən u iətəm tətəni məmə, "Uhgin təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin," kəməsəteiən məmə rəha Epraham pisin əmə,
24 mətəu kəmətei min məmə rəhatah, iətəm Uhgin otəni məmə kitah okotəhruahru e nəhmtin, kitah nətəm kəutəhatətə lan, inu Uhgin u təmosmiəgəh Iesu Iərmənig rəhatah e nimisiən.
25 Kəmegəhan=pa e Iesu tuva mimis o təfagə tərah min rəhatah, kəni Uhgin təmol in təmiəgəh min e nimisiən məmə in otol suaru məmə kitah okotəhruahru e nəhmtin.

5

Nəməlinuiən mine nagiəniən

1 Tol lanəha, Uhgin təməni məmə kitah kotəhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən, mətəu-inu kitah kəutəhatətə e nati u Iesu Kristo təmol o tah. Kəni rəueiu, kitah Uhgin kəutatig e nəməlinuiən.
2 Kitah kəməutəhatətə e Iesu Kristo, kəni in təmos itah kəhuva e nəhmti Uhgin məmə okotos nəuviriən iətəm Uhgin təmətuati lan kəm tah. Kəni nəuviriən əha, kəutatig lanəha rəueiu. Kəni kitah kotagiən mətəu-inu kitah kotəhrun vivi agin məmə okotos nepətiən əhagəhag rəha Uhgin.
3 Kəni nati kəti min, kitah kəutagiən əmə nian kəutatig e nian əskasik min mətəu-inu, kitah kotəhrun məmə nian əskasik min kəutasiru e tah məmə okotəhtul əskasik e nərahiən.

4:13 Jen 17:4-6; 22:17-18; Kəl 3:29 **4:14** Kəl 3:18 **4:15** Rom 3:20; 5:13 † **4:16** Inu nətəm Isrel mine Nanihluə min u nətəm kautohtəu=pən suaru rəha nəhatətəiən. **4:16** Kəl 3:7 **4:17** Jen 17:5 **4:17** Jon 5:21 **4:18** Jen 15:5 **4:19** Jen 17:17 **4:22** Jen 15:6 **4:25** Rom 4:19 **4:25** Aes 53:4-5 **5:3** Jem 1:2-3; 1Pitə 1:5-7

4 Kəni nian kəutəhtul əskasik, Uhgin, nikin tagiən o tah. Kəni nian kotəhrun məmə Uhgin
nikin tagiən o tah, kəni kitah kotələhu=pən rəhatah nətəligiən təskasik e Uhgin.
5 Kəni natimnati iətəm kautələhu=pən rəhatah nətəligiən təskasik e Uhgin ohni, kotəhrun
məmə okəhuva motol nipəhriəniən mətəu-inu, in təməfa Narmin Rəhan kəm tah, kəni
Narmin tətəfa nolkeikeiən rəha Uhgin təriauəh e nikitah.
6 Kəni aupən, rəhatah nəsanəniən təmatikə əhanəh o nosmiəgəh aruiən itah, mətəu e nian
əhruahru iətəm Uhgin təməni, kəni Kristo təmimis o nosmiəgəhiən itah nətəm kotərah u
kəsotisiaiən Uhgin.
7 E rəhak nətəligiən, in nati tiəkis agin məmə iətəmi kəti otegəhan məmə in otimis o iətəmi
kəti min nati əpnapin rəhan noliən təhruahru. Mətəu nəmə təhro iətəmi kəti otimis o iətəmi
kəti min iətəm rəhan noliən təuvir agin o nətəmimi.
8 Mətəu Uhgin təməgətun rəhan nolkeikeiən asoli kəm tah e noliən u məmə, nian kitah
nətəmi kəmautol əhanəh təfagə tərah, kəni Kristo timis o tah.
9 Tol lanəha, Uhgin təmol itah kotəhruahru e nəhmtin e nira Kristo iətəm təmaiu nian
təmimis o tah. Kəni mətəu-inu nati u in nipəhriəniən, kitah kotəhrun vivi məmə Kristo
otosmiəgəh itah e niəməha mine nalpiniən rəha Uhgin e naunun nian.
10 Nian kəmautol tikimir kitah Uhgin, mətəu in təmol itah kəhuva rəhn-niəli min mətəu-
inu Nətin təmimis. Kəni mətəu-inu təmol itah kəhuva rəhn-niəli min, nati kəti iətəm tapirəkis
inu məmə kitah kotəhrun vivi məmə Uhgin otosmiəgəh itah e nalpiniən mine niəməha
rəhan, mətəu-inu Kristo tətəmiəgəh.
11 Kəni nati kəti min, nikitah tagiən məmə kəməhuva kətiəh kitah Uhgin e Iərmənig rəhatah
Iesu Kristo, iətəm Uhgin təmiuvi=pa itah lan kəhuva rəhn-niəli min.

Atəm təmiuvipa nimisiən, kəni Kristo təmos nəmiəgəhiən

12 Aupən agin, suah u Atəm, təmol təfagə tərah, kəni tol lanəha, iətəmi kətiəh əmə u təmos
təfagə tərah muva e nəhue niftəni. Kəni təfagə tərah təmələs nimisiən muva ikin. Kəni tol
lanəha, nətəmimi rəfin okotəkeikei mohmis mətəu-inu ilah rəfin kautol təfagə tərah.
13 Nipəhriəniən, nətəmimi kəmotol təfagə tərah uərisig Uhgin təmanəfa Lou. Uhgin in
təməsakiliən rəhalah noliən məmə tərah, kəni məsətei rəkis-pəniən məmə rəhalah kəti təfagə,
mətəu-inu e nian əha lou tikə əhanəh məmə okotatgəhli.
14 Mətəu nati əpnapin Uhgin təməsətei rəkisiən təfagə tərah min rəhalah, nətəmimi nətəm
kəutatig e nian rəha Atəm mətəuarus=pa Mosis, ilah rəfin kəmohmis. Əuəh, nati əpnapin
nətəmi min əha kəməsotoliən təfagə tərah təhmen e təfagə tərah rəha Atəm iətəm təməhti
nəghatiən pəhriən rəha Uhgin, mətəu ilah rəfin kəmohmis.*
E noliən min nəuvein, Atəm in təhmen e Kristo iətəm təmuərisig lan, mətəu-inu nati nak
iətəm Atəm təmol, tatuvən o nətəmimi rəfin, təhmen=pən əmə məmə nati nak Kristo təmol
tatuvən o nətəmimi rəfin.
15 Mətəu nati nak Uhgin təməfa tol pisin agin e təfagə tərah rəha Atəm. Təfagə tərah rəha
suah kətiəh əmə u, Atəm, təmiuvi=pa nimisiən o nətəmimi tepət, kəni inu in nati asoli. Mətəu
nati asoli tapirəkis, in nəuviriən asoli rəha Uhgin iətəm in təmean pik kəm nimənin nətəmimi
tepət lan o nafəliən təfagə tərah rəhalah, kəni nati əha təmuva e nəuviriən rəha iətəmi kətiəh
əmə u, Iesu Kristo.
16 Iəkəni min məmə, nəuviriən asoli rəha Uhgin iətəm in təmətuati lan kəm nətəmimi, in
tol pisin agin e nəua təfagə tərah rəha iətəmi kətiəh əmə əha. Suah u təmol təfagə tərah kətiəh
əmə, kəni Uhgin təmakil muh mələhu nəghatiən lan məmə nətəmimi rəfin otəkeikei motos
nalpiniən o rəhalah təfagə tərah min. Mətəu uərisig, nati əpnapin nətəmimi tepət kəmautol
təfagə tərah tepət, aupən muvən mətəuarus rəueiu, kəni Uhgin təməfa nati təuvir agin kəm
tah, kəni təmol məmə kitah kotəhruahru e nəhmtin, kəni rəhatah nalpiniən tikə.
17 Nipəhriəniən məmə təfagə tərah rəha iətəmi kətiəh əmə, Atəm, təmol nimisiən tətarmənig
e nətəmimi rəfin, kəni inu nati asoli. Mətəu nati asoli kəti min tapirəkis məmə, nati iətəmi
kətiəh əmə təmol, inu Iesu Kristo. Nətəmimi rəfin nətəm kautos nəuviriən rəha Uhgin iətəm
in təmətuati əpnapin əmə lan kəm lah, kəni motəhatətə məmə Uhgin tatol ilah kəutəhruahru
e nəhmtin, ilah okotos nəmiəgəhiən itulin. Kəni ilah Kristo, okotarmənig e natimnati rəfin.
18 Əuəh, təfagə tərah kətiəh əmə rəha Atəm təmol məmə Uhgin təmakil muh mələhu
nəghatiən rəha nətəmimi rəfin məmə okotəkeikei motos nalpiniən. Kəni e noliən əhmen-
əhmen əmə, nati əhruahru kətiəh əmə rəha Kristo təmol suaru məmə nətəmimi kotəhrun
məhuva motəhruahru e nəhmti Uhgin. Kəni nəhruahruiən əha, tatol məmə nətəmimi rəfin
kotəhrun nosiən nəmiəgəhiən itulin.

5:8 Jon 3:16; 1Jon 4:10 **5:9** Rom 1:18; 2:5; Efəs 2:3-5 **5:12** Jen 3:6; Rom 6:23 **5:13** Rom 4:15 * **5:14** Təfagə rəha Atəm in nəhtiən nəghatiən əhruahru pəhriən rəha Uhgin. Uərisig, nətəmimi kautol təfagə tərah, mətəu Uhgin təməsəghati əhruahruiən kəm lah təhmen e Atəm. **5:14** Jen 3 **5:18** 1Kor 15:22

19 Nətəmimi tepət kəməhuva nol təfagə tərah min mətəu-inu iətəmi əha Atəm *təməhti* nəuia Uhgin. Mətəu nətəmimi tepət okəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgin mətəu-inu iətəmi kəti min, Kristo, *təmol* nəuia Uhgin.
20 Uhgin təməfa Lou məmə təfagə tərah otuva mol iahgin, kəni məmə nətəmimi okotəhrun noliən tərah min rəhalah. Mətəu nian təfagə tərah təmuva mol iahgin, nəuviriən iətəm Uhgin təmətuati əpnapin əmə lan təmuva iahgin təhmin min mapirəkis,
21 məmə nəuviriən otəri mapirəkis təfagə tərah min. Təfagə tərah təmətarmənig e nətəmimi rəfin matiuvi=pa nimisiən e lah. Mətəu rəueiu nəuviriən iətəm Uhgin təmətuati lan kəm tah otarmənig, kəni nəuviriən əha otol məmə nətəmimi okotəhruahru e nəhmti Uhgin, kəni motos nəmiəgəhiən itulin e Iesu Kristo rəhatah Iərmənig.

6

Nəsanəniən rəha təfagə tərah ko təsəlis-ərainiən itah

1 ?Kəni tol lanəha o nati əha, kitah okotəhrəni? Nətəmimi nəuvein okotəni məmə, "Təuvir məmə okotəkeikei əmə e noliən təfagə tərah mətəu-inu Uhgin otəfa rəhan nəuviriən tepət min kəm tah lan." ?Mətəu kitah okotəni nəghatiən təhmen e nati u?*
2 !Kəpə, təsəhruahruiən! Nian təfagə tərah tətalkut məmə otiuvi=pən itah tərah ikin, kəni nikitah təkeikei məhti məmə, təhmen əmə məmə kəmohmis rəkis lan e təfagə tərah, kəni ko kəsotoliən nəuian rəueiu.
3 Nəkotəhrun uə kəpə məmə, kəmol bəptais e tah, kəni bəptais əha tətəgətun məmə kitah kəməhuva kətiəh kitah Kristo. Kəni nian Kristo təmimis, təhmen əmə məmə kitah kəmohmis kitah min, u nipətin təni məmə nəmiəgəhiən rəhatah e noliən təfagə tərah, in təmimis.
4 Tol lanəha, nian kəmol bəptais e tah, in təhmen məmə kəmohmis, kəni kitənim itah kitah Kristo. Kəni Uhgin Tatə təmosmiəgəh Kristo e nimisiən e nəsanəniən asoli rəhan. Kəni təhmen-əhmen əmə məmə Kristo təmiəgəh min, kitah kotəhrun nitəu-pəniən suaru rəha nəmiəgəhiən vi.
5 Tol lanəha mətəu-inu, kəməhuva kətiəh kitah min e nimisiən rəhan, kəni okəhuva min kətiəh kitah min e noliən iətəm Uhgin təmosmiəgəh in lan e nimisiən.
6 Kitah kotəhrun məmə nian kəməhti=pən Kristo e nigi kəməluau, kəməhti=pən ilah rəhatah nəmiəgəhiən rəha noliən əuas min məmə, otərəkin noliən əuas rəhatah iətəm tolkeikei pik təfagə tərah, rəhatah nəmiəgəhiən rəha noliən əuas əha təmimis. Kəni təmol məmə təfagə tərah otəsarmənig miniən e tah,
7 mətəu-inu iətəmimi iətəm təmimis, nəsanəniən rəha təfagə tərah təsarmənig miniən lan.
8 Mətəu-inu kəmohmis kitah Kristo, kəni tol lanəha, kotəhatətə məmə okotəmiəgəh kitah min rəueiu, mine nian iətəm təpanuva.
9 Kotəhatətə lanəha mətəu-inu kotəhrun məmə Uhgin təmosmiəgəh Kristo e nimisiən, kəni tol lanəha ko təsimis miniən. Nimisiən təsarmənig miniən lan.
10 In təmimis mau kətiəh əmə, kəni e nimisiən rəhan təmos rəkis nəsanəniən rəfin rəha təfagə tərah. Mətəu tətəmiəgəh rəueiu, kəni e nəmiəgəhiən rəhan, in təməmiəgəh məmə otəfəri nərgi Uhgin.
11 Kəni e noliən əhmen əmə əha, nikitəmah təkeikei məhti itəmah məmə nəmohmis e təfagə tərah. Təfagə tərah, rəhan nəsanəniən tikə o niuvi-pəniən itəmah. Mətəu e nəmiəgəhiən rəhatəmah əha rəueiu, nikitəmah təkeikei məhti itəmah məmə nəutəmiəgəh e Uhgin mine noliən vi mətəu-inu nəmautol kətiəh itəmah Kristo Iesu, kəni noliən vi əha otləfəri nərgi Uhgin.
12 Tol lanəha, sotegəhaniən məmə təfagə tərah tətarmənig e nipətitəmah u nautos rəueiu iətəm otəpanimis nian kəti. Sotegəhaniən məmə onautol nəuia nətəligiən tərah rəha nipətitəmah.
13 Kəni sotegəhan miniən e nipətitəmah min məmə nautol təfagə tərah lan. Mətəu otegəhan=pən e nəmiəgəhiən rəhatəmah rəfin kəm Uhgin, mətəu-inu itəmah nətəmimi nətəm Uhgin təməmkirəkis itəmah e nimisiən məmki=pən itəmah e nəmiəgəhiən. Kəni otegəhan e nipətitəmah min məmə okotol noliən min iətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgin.
14 Tol lanəha mətəu-inu, təfagə tərah otəsarmənigiən e təmah mətəu-inu, nəsotatig ahgəliən Lou iətəm təsasiruiən e təmah məmə nəsotoliən təfagə tərah. Mətəu nəutatig ahgəl nəuviriən iətəm Uhgin tətətuati lan kəm təmah, kəni e nəuviriən əha, in otasiru e təmah məmə nəsotoliən təfagə tərah.

5:19 Aes 53:11 **5:21** Rom 6:23 * **6:1** Inu in nati asoli kəti u nətəm Isrel kəsotolkeikeiən e nəghatiən rəha Pol. In tətəni məmə Uhgin in tatosmiəgəh iətəmimi e nolkeikeiən rəhan, mətəu səniəmə e natimnati təuvir min nətəmimi kautol. Ilah kəutəni məmə nəmə tol lanəha, kəni nətəmimi okotol əpnapin əmə təfagə tərah min! Konu, ilah kəutəni məmə nətəligiən rəha Pol təsəhruahruiən. **6:3** Kəl 3:27 **6:6** Kəl 5:24 **6:11** 2Kor 5:15; Kəl 2:19 **6:12** Jen 4:7 **6:13** Rom 12:1 **6:14** 1Jon 3:6

Iol əhruin min rəha noliən əhruahru

15 ?Kəni rəueiu iətəni min məmə, kitah okotəhrəni? Nəmə iətəmi kəti otəni məmə, pəh
okotol təfagə tərah mətəu-inu, Lou təsarmənigiən e tah, mətəu nəuviriən əmə rəha Uhgin
iətəm tətətuati lan kəm tah tətarmənig e tah. !Kəpə, təsəhruahruiən!†
16 Nəkotəhrun uə kəpə məmə, nian nəutegəhan=pən e təmah kəm iətəmi kəti məmə nautol
nəuian, kəni itəmah rəhan nol əhruin min, kəni itəmah nol əhruin min rəha iətəmi u nautol
nəuian. Suaru keiu o nitəu-pəniən. E suaru kəti, nəutəhuva motəhmen e nol əhruin min rəha
təfagə tərah, kəni suaru u tatuvən o nimisiən. Kəni e suaru kəti min, nəutəhuva motəhmen
e nol əhruin min rəha noliən nəuia Uhgin, kəni suaru u tatuvən o nəhruahruiən e nəhmti
Uhgin.
17 Kitah kəutəni-vivi Uhgin məmə nati əpnapin aupən nəmautol motəhmen e nol əhruin
min rəha təfagə tərah, mətəu uərisig, nəmotəuhlin itəmah məmə onəkotol e nikitəmah rəfin
nəgətuniən iətəm iəmətəgətun itəmah lan.
18 Uhgin təmitis itəmah e təfagə tərah, kəni təfagə tərah, rəhan nəsanəniən tikə o
narmənigiən e təmah. Kəni nəməhuva motəhmen e nol əhruin min rəha noliən min iətəm
kotəhruahru e nəhmti Uhgin.
19 Iətəghati e nətəligiən min iətəm nətəmimi kotəhrun, inu iol əhruin mine iətəmi asoli,
mətəu-inu nətəligiən rəhatəmah təsəhmeniən o nəhruniən natimnati rəha Uhgin. Aupən
ikin, nəmotegəhan e nipətitəmah məmə ilah iol əhruin rəha noliən min iətəm tatol naulisiən
əmə, mine iol əhruin rəha nərahiən iətəm tətəri tepət. Mətəu rəueiu otegəhan=pən e lah
məmə ilah iol əhruin rəha noliən iətəm kotəhruahru, kəni nəkəhuva nətəmimi nətəm Uhgin
təmələhu kalin rəkis məmə rəhan min.
20 Nian itəmah nəmautol iol əhruin rəha təfagə tərah, noliən iətəm təhruahru e nəhmti
Uhgin təsarmənigiən e təmah.
21 ? Nəuan nəuviriən nak nəmotos e nəmiəgəhiən rəhatəmah e noliən tərah min iətəm
nəutaulis ohni əha rəueiu? !Nəuan noliən tərah min əha, in nimisiən əmə!
22 Mətəu rəueiu, Uhgin təmitis itəmah e təfagə tərah, kəni nəməhuva iol əhruin min rəhan,
kəni nəuan nəuviriən iətəm nəutəhli, tatit itəmah məmə nəkəhuva nətəmimi rəha Uhgin e
nikitəmah rəfin. Kəni uərisig lan, onautos nəmiəgəhiən itulin.
23 Tol lanəha, mətəu-inu nətəouiən rəha təfagə tərah in nimisiən, mətəu neaniən rəha Uhgin
in nəmiəgəhiən itulin e Kristo Iesu rəhatah Iərmənig, kəni Uhgin tətean ərəfin nəmiəgəhiən
itulin u e nikin agiən.

7

Lou təsarmənigiən e tah

1 Piak min mine nəuvinik min. Itəmah nəkotəhrun noliən rəha lou. Lou min kəutarmənig e
nətəmimi nian ilah kəutəmiəgəh əmə.
2 Təhmen e nati u. Nəmə pətan kəti iətəm təmol marit, lou tətəni məmə in rəhan əmə əha
iərman nian in tətəmiəgəh. Mətəu nəmə iərman əha timis, kəni lou rəha marit təsaskəlim
miniən pətan əha, kəni in təhrun nitəu=pən miniən iərman pisin kəti.
3 Mətəu nəmə in tatitəu=pən iərman pisin kəti nian rəhan iərman tətəmiəgəh əhanəh, kətəni
məmə in tətərəkin rəhan iərman. Mətəu nəmə rəhan iərman təmimis, lou əha rəha marit
təsaskəlim miniən pətan əha, kəni nati əpnapin tatitəu=pən iərman pisin, in təsərəkiniən
rəhan iərman aupən.
4 Piak min mine nəuvinik min. E noliən əhmen-əhmen əmə, mətəu-inu ninotol kətiəh
itəmah Kristo, təhmen əmə məmə itəmah nəmohmis itəmah min e nigi kəməluau. Kəni
mətəu-inu nəmohmis, Lou rəha Mosis təsaskəlim miniən itəmah əha rəueiu. Uhgin təmitis
itəmah o nitəu-pəniən əhruahru natimnati rəfin agin e Lou məmə Uhgin otosmiəgəh itəmah.
Kəni itəmah nəkotəhmen=pən əmə e pətan kəti iətəm rəhan iərman in təmimis, kəni rəueiu
in təsoliən marit, kəni in təhrun nitəu-pəniən iərman pisin. Rəhatəmah iərman aupən, in
Lou. Mətəu rəueiu, itəmah nəutohtəu=pən iətəmi pisin u Kristo, iətəm Uhgin təmosmiəgəh
e nimisiən. Kəni nəutohtəu=pən in məmə nəkotəuə nəuan təuvir, iətəm in noliən təuvir min
iətəm kəutisiai Uhgin.

5 Nian nətəligiən tərah rəha iətəmimi* tətarmənig e tah, nətəligiən tərah min rəhatah
kautiuvi=pən itah məmə okotol noliən tərah min e nipətitah. Kəni nian Lou tətəni məmə
okəsotoliən noliən tərah min əha, tol məmə nikitah tətəhti pik noliən tərah min, kəni

† **6:15** Afin-to e futnot e Rom 6:1. **6:16** Jon 8:34; 2Pitə 2:19 **6:23** Rom 5:12,15 **7:4** Rom 6:2,11 * **7:5** Nətəmimi rəfin kautol təfagə tərah mətəu-inu nətəligiən tərah rəha iətəmimi tətatig e tah rəfin. Nətəligiən tərah əha tatiuvi=pən itah məmə kautol təfagə tərah. Rəhatah nəsanəniən tikə məmə okəsotoliən təfagə tərah motol noliən təuvir. Uhgin əmə təhrun nəfaiən nətəligiən vi kəm tah.

kautolkeikei mautol təhmin noliən tərah min. Tol lanəha, kəmotol təfagə tərah tepət. Kəni nəua təfagə tərah min əha, in nimisiən əmə.

6 Mətəu rəueiu, kitah kəsotohtəu=pən miniən Lou rəha Mosis məmə okotos nəmiəgəhiən itulin, mətəu-inu təhmen əmə məmə kitah kəmohmis e Lou əha. Kəni tol lanəha, Lou təsarmənigiən e tah u rəueiu. Kəni rəueiu, kitah iol əhruin min rəha Uhgin, mətəu kəsotohtəu-pəniən suaru əuas o nitəu-pəniən Lou iətəm in nati kəti əmə iətəm kəmətei rəkis, mətəu kəutohtəu=pən suaru vi rəha Narmin Rəha Uhgin.

Lou tatol məmə nətəmimi kautol təfagə tərah

7 ?Kəni ko, kitah okotəhrəni? ?Lou in nati tərah mətəu-inu tatol məmə kitah kautol təfagə tərah? !Kəpə, təsəhruahruiən! Mətəu pəhriən, iəu iəkəhrun əmə məmə təfagə tərah təhro lanu mətəu-inu Lou tətəgətun iəu lan. Nəmə Lou in təməsəniən məmə iəsoliən noliən rəha nolkeikeiən nati kəti rəha iətəmi pisin, kəni ko iəsəhruniən noliən əha məmə təhro lanu.†

8 Mətəu təfagə tərah təmaskəlim nəghatiən rəha Lou, mol rəhan lan ioluək, kəni təmol məmə noliən rəha nolkeikeiən nati kəti rəha iətəmi pisin təmuva tepət e nikik. Mətəu nəmə Lou təmikə, kəni təfagə tərah rəhan nəsanəniən təmikə lanəha, təhmen məmə təmimis.

9 Aupən ikin, nian iəmətəruru əhanəh Lou, nikik təsəhtiən təfagə tərah rəhak, iəmətatig vivi əmə. Mətəu nian iəməhrun məmə Lou əha ikin, kəni nəsanəniən rəha təfagə tərah təmuva məmiəgəh məskasik, kəni inəhrun məmə inimis rəkis, inəha iəu isəu o Uhgin.

10 Kəni iəmeruh məmə Lou əha iətəm təmuva məmə otol iətəmimi təmiəgəh, mətəu nipəhriəniən təmiuvi=pa əmə nimisiən.

11 Tol lanəha mətəu-inu, təfagə tərah təmaskəlim nəghatiən rəha Lou, mol rəhan lan ioluək, kəni təmeiuə lak. Nikik təməhti məmə nəmə iəmalkut o nitəu-pəniən Lou rəha Mosis, kəni iəkos nəmiəgəhiən itulin. Mətəu inəruru noliən, kəni e nəghatiən rəha Lou, iəkəkeikei mimis o təfagə tərah min rəhak.

12 Tol lanko, iəməgətun məmə Lou tasim təmsipən e Uhgin, kəni nəghatiən min rəha Lou kəmotsipən e Uhgin motasim, motəhruahru, motəuvir motasiru e nətəmimi.

13 Kəni nəmə təhro iətəmi kəti otəni məmə, "?Təhro lanu məmə Lou in nati təuvir kəti, mətəu təmol məmə iəmimis, inəha iəu isəu o Uhgin?" !Mətəu kəpə, təsəhruahruiən! Nian iəməhrun nəghatiən rəha Lou iətəm in təuvir, nikik təmuvən o noliən təfagə tərah, kəni iəu iəmol təfagə tərah iətəm nəuan in nimisiən. Tol lanəha, təfagə tərah təmol məmə iəkimis. Kəni rəueiu iəkəhrun məmə noliən tərah min rəhak, ilah təfagə tərah pəhriən. Kəni nian iəmeruh nəghatiən rəha Lou, inəhrun məmə təfagə tərah in nati tərah agin.

14 Kitah kotəhrun məmə Lou təmsipən e Uhgin. Mətəu iəu, iəu iətəmimi əmə. Kəni kətuati lak məmə iəu iol əhruin kəti, kəni təfagə tərah in rəhak iətəmi asoli.

15 Nian min nəuvein, iəsəhruniən natimnati iətəm iatol, mətəu-inu nati təuvir min iətəm iəkolkeikei məmə iəkol, iəsoliən, mətəu iatol əmə nati iətəm iəsolkeikeiən.

16 Iəkəhrun vivi məmə təfagə tərah iətəm iatol in nati tərah, kəni iəsolkeikeiən məmə iəkol. Kəni nian iətətəu tərah e nikik o təfagə tərah u, in nəmtətiən kəti məmə Lou tatol rəhan uək, kəni Lou in nati təuvir kəti.

17 Tol lanəha, səniəmə iəu iətəm iatol təfagə tərah min, mətəu noliən rəha təfagə tərah iətəm tətatig e rəhak nətəligiən nian rəfin, tatol məmə iəkol noliən tərah min.

18 Iəkəhrun məmə nətəligiən tərah rəhak otəsegəhaniən məmə iəkol nati təuvir kəti. Iəkəhrun in nipəhriəniən mətəu-inu iəkolkeikei məmə iəkol nati iətəm təuvir, mətəu ko iəsoliən.

19 Nati nak iatol səniəmə in nati təuvir iətəm iəkolkeikei məmə iəkol, mətəu iatol əmə təfagə tərah iətəm iəsolkeikeiən məmə iəkol.

20 Kəni nəmə iəkol nati nak iətəm iəsolkeikeiən məmə iəkol, səniəmə iəu pəhriən u iatol, mətəu təfagə tərah iətəm tətatig lak tatol.

21 Tol lanəha, iateruh məmə noliən kəti tatol uək e nəmiəgəhiən rəhak nian rəfin. Noliən əha tol lanəha məmə, nian iəkolkeikei məmə iəkol nati təuvir, mətəu təfagə tərah uəha iuəkir ohniəu tatiuvi=pən iəu e təfagə tərah.

22 E nikik rəfin, iəkolkeikei Lou rəha Uhgin,

23 mətəu iateruh min lou kəti min iətəm tatol uək e nəmiəgəhiən rəhak iətəm tətəluagin ilau rəhak nəhruniən, məlis iəu, matol məmə iəu iol əhruin rəha təfagə tərah iətəm tatol uək e rəhak nəmiəgəhiən.

24 !Kəsi, iətətəu tərah pik agin! Nipətik tolkeikei məmə iəkol təfagə tərah. !Əui! ?Kəmə pəh otitis iəu e nolkeikeiən tərah min əha iətəm tatit iəu e nimisiən mol iəu iətatig isəu o Uhgin?

7:6 Rom 8:2; 6:4 † **7:7** E nəghatiən min rəha fes 7:7-25, nian Pol tətəni "iəu," mətəu nipəti nəghatiən u məmə in tətəghati e nətəmimi rəfin. **7:7** Eks 20:17; Dut 5:21; Jen 3 **7:10** Luk 10:28; Lev 18:5; Sam 19:7-10; Esik 20:11; Rom 10:5 **7:11** Jen 3:13 **7:12** 1Tim 1:8 **7:15** Kəl 5:17 **7:23** Kəl 5:17; 1Pitə 2:11

25 !Pəh kotəni-vivi Uhgin. Iesu Kristo rəhatah Iərmənig in otol!

Kəni tol lanəha, nəmiəgəhiən rəhak tol min lanu məmə, iəu iol əhruin rəha Lou rəha Uhgin e rəhak nətəligiən vi, mətəu e nətəligiən tərah rəhak, iəu iol əhruin rəha lou rəha təfagə tərah.

8

Noliən rəha nitəu-pəniən Narmin Rəha Uhgin

1 Kəni nəua nəghatiən rəfin min əha tol min lanu lan, məmə Uhgin tətəni məmə kitah kotəhruahru e nəhmtin mətəu-inu kəutəhatətə e nati iətəm Kristo təmol o tah. Kəni tol lanəha, Uhgin ko təsuhiən, kəni məsələhuiən nəghatiən məsoliən nalpiniən kəti rəha nətəmimi min u kəməhuva kətiəh ilah Kristo Iesu,

2 mətəu-inu nəsanəniən rəha Narmin, iətəm tətəfa nəmiəgəhiən vi kəm tah e Kristo Iesu, in təmitis itah e nəsanəniən rəha təfagə tərah mine nimisiən.

3 Lou təruru nitisiən lanəha itah, mol itah kotəhruahru e nəhmti Uhgin mətəu-inu, kitah nətəmimi əmə, kəni rəhatah nəsanəniən tikə o noliən nati iətəm Lou tətəni. !Mətəu nati iətəm Lou təruru noliən, Uhgin təmol! Inu, təmahli=pa Nətin əhruahru kəni təmuva iətəmimi məhmen e tah.

Kəni Uhgin təmakil muh mələhu nəghatiən mol nalpiniən o təfagə tərah iətəm kitah nətəmimi rəfin kautol. In təmol lanəha nian təmol Nətin təmuva sakrifais o təfagə tərah min rəfin rəhatah.

4 Uhgin təmol lanəha məmə, nəghatiən əhruahru min rəha Lou okəhuva motol nipəhriəniən e nəmiəgəhiən rəhatah iətəm kəsotohtəu-pəniən suaru rəha nətəligiən tərah rəha iətəmimi, mətəu kəutohtəu=pən suaru iətəm Narmin Rəha Uhgin tətəgətun itah lan.

5 Nətəmimi nətəm kautohtəu=pən nətəligiən tərah rəha iətəmimi, nətəligiən rəhalah tatuvən əmə o nati iətəm nətəligiən tərah rəhalah tolkeikei nian rəfin. Mətəu nətəmimi nətəm kautohtəu=pən noliən iətəm Narmin Rəha Uhgin tolkeikei, nətəligiən rəhalah tatuvən əmə o nati iətəm Narmin Rəha Uhgin tolkeikei.

6 Nəmə nətəligiən tərah rəha iətəmimi in tətarmənig lan, kəni iətəmi əha tatitəu=pən əmə suaru rəha nimisiən. Mətəu nəmə Narmin Rəha Uhgin tətarmənig e rəhan nətəligiən, kəni iətəmi əha tatitəu=pən suaru rəha nəmiəgəhiən mine nəməlinuiən.

7 Tol lanəha mətəu-inu, nətəligiən tərah rəha iətəmimi, tatol tikimir ilau Uhgin, mətəu-inu təsitəu-pəniən lou min rəha Uhgin, kəni in təruru agin nitəu-pəniən.

8 Nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən nətəligiən tərah rəha iətəmimi, ko kəsotoliən niki Uhgin tagiən.

9 Mətəu itəmah nəsotohtəu-pəniən nətəligiən tərah rəha iətəmimi. Nipəhriəniən məmə Narmin Rəha Uhgin tətatig e təmah, kəni nəutohtəu=pən noliən iətəm Narmin Rəha Uhgin tolkeikei. Iətəmimi iətəm Narmin Rəha Kristo təsatigiən lan, in səniəmə iətəmimi rəha Kristo.

10 Mətəu Kristo tətatig e təmah. Kəni nati əpnapin nipətitəmah otəkeikei mimis o təfagə tərah, mətəu narmitəmah tətəmiəgəh mətəu-inu itəmah nəkotəhruahru e nəhmti Uhgin.

11 Narmin Rəha Uhgin tətatig e təmah, inu Narmin Rəha Uhgin u iətəm təmol Kristo Iesu təmiəgəh min e nimisiən. Nipəhriəniən, nipətitəmah otimis nian kəti. Mətəu e Narmin Rəhan, Uhgin otəfinə min nəmiəgəhiən e nipətitəmah.

12 Piak min mine nəuvinik min. Mətəu e natimnati min əha, kitah kotəkeikei motatig motohtəu=pən nati iətəm Uhgin tolkeikei, mətəu kəsotatigiən motohtəu=pən nati iətəm nətəligiən tərah rəha iətəmimi tolkeikei məmə otol,

13 mətəu-inu nəmə nəkotatig motohtəu=pən nati iətəm nətəligiən tərah rəha iətəmimi tolkeikei, nəkotəkeikei mohmis. Mətəu nəmə e Narmin Rəha Uhgin nəkotuhamu noliən rəha iətəmimi, kəni onəkotəmiəgəh,

14 mətəu-inu nətəmimi rəfin nətəm Narmin Rəha Uhgin tatit ilah, ilah nenəti Uhgin min.

15 Itəmah nəkotəhrun məmə inu in nipəhriəniən mətəu-inu Uhgin təməfinə Narmin Rəhan kəm təmah, kəni Narmin təsoliən itəmah nəkotəgin min e Uhgin, təhmen e iol əhruin nati kəti tətəgin e rəhan iətəmi asoli. Kəpə, mətəu Narmin rəhan təmol məmə Uhgin təməhli itəmah. Kəni Narmin tatol məmə kitah kotəhrun nəniən kəm Uhgin məmə, "!Ik rəhatimah tatə!"

16 Kəni Narmin aru Rəha Uhgin tətəni kəm narmitəmah məmə kitah nenəti Uhgin min.

17 Kəni mətəu-inu kitah nenətin min, kitah okotos natimnati təuvir min iətəm Uhgin təməlehu kalin məmə rəhatah. Kəni kitah Kristo okotos natimnati min əha. Kitah kotəhrun məmə inu nipəhriəniən mətəu-inu kitah kautətəu nahməiən kitah min, kəni ko kotəhrun məmə Uhgin otəfa nisiaiən kəm tah təhmen e iətəm otol e Kristo.

7:25 1Kor 15:57 **8:3** Hip 4:15 **8:3** Uək 13:37-39; Hip 2:14; 7:18; 10:1-2; Fil 2:7 **8:4** Kəl 5:16,25 **8:9** 1Kor 3:16; 12:3 **8:10** Kəl 2:20 **8:13** Kəl 6:8; Kol 3:5 **8:15** Mak 14:36; 2Tim 1:7 **8:16** 2Kor 1:22 **8:17** Kəl 4:5-7; Nəh 21:7

Nepətiən əhagəhag
rəha Uhgin iətəm tətuva

18 Iəkəhrun məmə nahməiən iətəm kəutatig lan u rəueiu, okoteruh məmə ilah nati əpnapin
əmə nian Uhgin otol əpu nepətiən əhagəhag rəhan kəm tah.
19 Nipəhriəniən, natimnati rəfin iətəm Uhgin təmol, inu niftəni mine natimnati iətəm
kauteviə lan, mine neai, mine nati miəgəh min, ilah kəutəhtahnin motolkeikei pik məmə
okoteruh nian iətəm Uhgin otol pətigəm məmə nenətin min u nipəh min.
20 Kəutəsal=pən lanəha mətəu-inu Uhgin təmol məmə natimnati rəfin iətəm in təmol, ilah
kəutatig e nəhlmi nərahiən, motəruru noliən uək təuvir min iətəm rəhalah aupən ikin. Ilah
kəsotolkeikeiən lanəha, mətəu in Uhgin iətəm təmol lanəha e lah. Kəni in təmolkeikei məmə
ilah okotələhu=pən rəhalah nuhuiniən lan,
21 məmə in otitis ilah e nəmnəmitiən mine nimisiən iətəm ilah kəutatig pəhriən lan. Kəni
in otitis ilah lanəha məmə in təhrun nəfəniən nepətiən əhagəhag kətiəh əmə kəm lah iətəm
otəfən kəm nenətin min.
22 Kitah kotəhrun məmə aupən agin mətəuarus=pa əha rəueiu, natimnati rəfin iətəm
Uhgin təmol, kəutasək təhmen e pətan kəti iətəm tətətəu nahməiən məmə otələs nətin.
23 Kəni səniəmə natimnati min əmə iətəm Uhgin təmol, ilah kəutasək lanəha. Mətəu kitah
min kəutasək lanəha, nati əpnapin məmə Uhgin təməfa rəkis nati təuvir kəm tah, u Narmin
Rəhan. Kəni Narmin in nəuvetin rəha natimnati təuvir agin min iətəm Uhgin otəpanəfa nian
kəti. Kəni rəueiu kəutəhtahnin e nian əhruahru məmə Uhgin otegəhan=pa ərəfin kəm tah
natimnati iətəm təməhli itah ohni. Kəni in otitis nipətitah əuas min, məfa in vi min.
24 Təmətuəuin e nian Uhgin təmosmiəgəh itah, kitah kəutələhu=pən əskasik rəhatah
nuhuiniən e natimnati min əha. Pəhriən, kitah kəsotos əhanəhiən natimnati min u. Nəmə
kinotos rəkis, kəni kəsotuhuiniən ohni.
25 Mətəu kəutələhu=pən rəhalah nuhuiniən e nati kəti iətəm kəsotos əhanəhiən, kəni motol
rəhalah nətəligiən təfəməh məutəhtahnin mautəhtul əskasik.
26 Kəni təhmen məmə noliən rəha nuhuiniən əha tətasiru e tah, Narmin Rəha Uhgin
tətasiru e tah e rəhatah nəpəouiən, təhmen lanu məmə, kitah kotəruru məmə nati
nak kotəkeikei motəfaki ohni, mətəu Narmin Rəha Uhgin tətəni rəhatah lan nian kitah
kəutehkimis e noliən kəti iətəm nəghatiən tikə lan.
27 Kəni Uhgin iətəm in təhrun niki nətəmimi, in təhrun nati Narmin Rəhan tətəni, mətəu-
inu Narmin Rəhan tətəfaki e nəfaki min tatitəu=pən nətəligiən rəha Uhgin.

Nətəligiən rəha Uhgin

28 Kitah kotəhrun məmə, Uhgin tatol məmə natimnati rəfin iətəm kəutəhuva, inko nati
təuvir min mine natimnati tərah min, ilah rəfin kəutəhuva o nasiruiən e tah nətəm
kotolkeikei Uhgin, inu kitah nətəmimi nətəm in təmauin e tah e nətəligiən rəhan.
29 Tol lanəha mətəu-inu, aupən aupən agin, Uhgin tinitəpin rəkis itah, kəni e nian əha, in
təməni məmə noliən rəhatah otuva məhmen e Nətin məmə nətəmimi tepət okəhuva pian
min mine nəuvinin min, kəni in ilis e tah rəfin.
30 Kəni kitah u in təmaupən məni məmə okəhuva rəhan, in təmauin e tah. Kəni kitah u
nətəm təmauin e tah, in təmol itah kotəhruahru e nəhmtin. Kəni kitah u nətəm təmol itah
kotəhruahru, in otəfəri məfən nisiaiən mine nepətiən əhagəhag rəhan kəm tah.

Nolkeikeiən asoli rəha Uhgin

31 Natimnati min rəfin əha kəutəgətun itah məmə, Uhgin in tətəhtul=pa e tah, matol
natimnati rəfin məmə ilah natimnati təuvir min e nəmiəgəhiən rəhatah, kəni nati əpnapin
əmə nəmə pəh tatol tikimir kəm tah.
32 In təməsəginiən o Nətin əhruahru məmə otimis o tah rəfin, mətəu in təmegəhan əmə lan.
Kəni nəmə in təməfa Nətin kəm tah, kəni nati əkəku əmə məmə in otean itah e natimnati min
rəfin.
33 ?Pəh təhrun nətu=pa min nəghatiən kəti məmə kitah kəmotol tərah? Iətəmi kəti tikə,
mətəu-inu, in Uhgin iətəm təmol itah kotəhruahru, kitah nətəm in təmitəpin.
34 ?Kəni pəh təhrun nələhuiən nəghatiən məmə kitah kotəkeikei motos nalpiniən? Iətəmi
kəti tikə, mətəu-inu Kristo Iesu təmimis o tah, kəni nati kəti min, Uhgin təmosmiəgəh in e
nimisiən. Kəni rəueiu, in tətəharəg e nikali Uhgin maru, ikin ima nisiaiən mine nəsanəniən,
mətəfaki kəm Uhgin o tah.
35 ?Nak təhrun nələs rəkisiən itah e nolkeikeiən rəha Kristo o tah? ?Nərahiən, uə nian iəkis
min, uə nərahiən iətəm nətəmimi kautol kəm tah, uə nəumis, uə rəhatah nautə tikə, uə ikin
tasilə ikin, uə nətəmimi nətəm kəutərəkin motohamu kitah? Kəpə. !Nati kəti tikə!
36 Nəmiəgəhiən rəhatah təhmen e nati Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,

---

8:20 Jen 3:17-19 **8:23** 2Kor 5:2-4 **8:27** Sam 139:1 **8:28** Efəs 1:11 **8:29** Kol 1:18; Hip 1:6 **8:31** Sam 118:6 **8:33** Aes 50:8-9

“Uhgin. Nian rəfin, nətəmimi kautolkeikei məmə okotohamu itimah o nərgəm.
Itimah iəkotəhmen e sipsip min iətəm okohamu ilah.”
37 Nipəhriəniən, e natimnati min ərəfin əha, Kristo iətəm tolkeikei itah, tatol məmə kitah kotapirəkis agin.
38 Kəni iəkəhrun vivi agin məmə nati kəti tikə agin təhrun nos rəkisiən itah e nolkeikeiən rəha Uhgin, inu nimisiən, uə nəmiəgəhiən, uə nagelo min, uə iərmis min, uə natimnati iətəm tətuva əha rəueiu, uə natimnati iətəm otəpanuva, uə nəsanəniən min rəfin,
39 uə natimnati əpəha ilis, uə natimnati ipai agin, uə nati kəti e natimnati rəfin agin iətəm kotatig, ko ilah rəfin kəsotəhruniən nos rəkisiən itah e nolkeikeiən rəha Uhgin iətəm kautos e Iərmənig rəhatah Kristo Iesu.

9

Pol təmolkeikei pik məmə nətəm Isrel okotəhatətə e Kristo

1 Kəni rəueiu iəkolkeikei məmə iəkəghati e rəhak min nətəmimi u nətəm Isrel, məmə ilah tepət kəmotəpəh Kristo.

Iatəni pəhriən mətəu-inu itimlau Kristo kətiəh əmə, iəseiuəiən. Rəhak nətəligiən tətəni məmə nati u iətəni in nipəhriəniən, kəni Narmin Rəha Uhgin tətegəhan lan.

2 Nikik təmitəgit kəni mətahmə pik o lah nian rəfin.

3 Nəmə iəu iəkəhrun nosiən nalpiniən mine niəməha rəha Uhgin, kəni inu otasiru e nətəmimak min məmə okotəhatətə e Kristo, kəni nikik tagiən əmə. Nipəhriəniən, nikik tagiən nəmə Uhgin otos rəkis iəu e Kristo iətəm iəkolkeikei pik, nəmə in otasiru e nətəmimak min məmə okotəhatətə lan. Iəkəni nəghatiən u, “nətəmimak min,” mətəu-inu e nipətin, ilah nətəm Isrel təhmen lak.

4 Ilah nətəm Isrel, kəni natimnati təuvir min u rəhalah: Uhgin təməhli ilah məmə nenətin min, kəni təmol əpu rəhan nepətiən əhagəhag kəm lah, kəni məfən min nəniəskasikiən min rəha nasiruiən,* kəni məfən min Lou kəm lah, mine nəfakiən əpəha e Nimə Rəha Uhgin, mine nəniəskasikiən min.

5 Kəni tipilah min, ilah nətəmi asoli min rəha Uhgin aupən, kəni e nipətin ikin, Kristo təmsipən e lah, kəni in Uhgin iətəm in ilis e natimnati rəfin, iətəm okotəni-vivi əmə kətan naunun tikə. Əuəh.†

Suaru iətəm Uhgin təmitəpin nətəmimi lan

6 Nətəm Isrel kəməsotəhatətəian e Kristo, mətəu noliən əha təməsoliən məmə nəghatiən rəha Uhgin təmei.‡ Nətəmimi rəfin nətəm kəutəni məmə Jekəp in kəha tərah rəhalah, ilah kəutəni məmə ilah nətəm Isrel§. Mətəu səniəmə ilah rəfin u iətəm Uhgin tətəni məmə ilah nenətin min, nətəmimi pəhriən rəha Isrel.

7 Kəni e noliən əha inəha, ilah nətəm kəmotsipən e Epraham, ilah səniəmə nətəmi pəhriən rəha Epraham. Mətəu Uhgin təməni kəm Epraham məmə, “Namipim əhruahru otsipən e nira Aisək.”

8 Nipəti nati u məmə, ilah u kəmotsipən e Epraham səniəmə ilah rəfin nenəti Uhgin min. Mətəu nenəti Uhgin pəhriən, ilah nətəmimi nətəm kəmotair e nəniəskasikiən rəha Uhgin. Kəni ilah u namipi Epraham pəhriən.

9 Tol lanəha mətəu-inu Uhgin təməni əskasik kəm Epraham lanu, “E nian əhruahru lanu e nu iətəm tətuva, oiəkitəlig=pa, kəni Serə tinələs rəkis nətin kəti iərman.”

10 Mətəu nəghatiən təsoliən naunun u ikinu. Nəti Serə u Aisək təmit Rəpekə, kəni in təmələs mil-mil keiu. Rəhalau tatə u Aisək, kəha tərah rəha nətəm Isrel.

11 Mətəu nian mil-mil mil u kəməsuair əhanəhiən, kəni məsuol əhanəhiən nati kəti iətəm təuvir uə tərah, Uhgin təməni=pən nəghatiən kəti kəm Rəpekə. Kəni nəghatiən u tətəgətun vivi məmə Uhgin tətitəpin nətəmimi tatitəu=pən əmə rəhan nətəligiən,

12 mətəu səniəmə kitah kəmotol nati təuvir kəti uə nati tərah kəti. Uhgin təməni kəm Rəpekə məmə, “Nətim iətəmi asoli, otol əhruin kəm nətim in əkəku lan.”

8:36 Sam 44:22 **9:3** Eks 32:32 **9:4** Eks 16:10; 24:15-18; 33:12-23; 40:34-38 * **9:4** Nəniəskasikiən rəha nasiruiən nəuvein tol lanu lan: (Noa) Jen 9:8-17; (Epraham) Jen 12:2-4; 15:9-21; 17:1-27; (Isrel) Eks 19–24; (Finehas) Nam 25:10-13; (Tefit) 2Saml 7:5-16; (Isrel — in vi) Jer 31:31-34. † **9:5** Ikin min tepət e Niutestimin, Pol tətəni-vivi Uhgin nian təni məmə tətuəuin min nikin tətəhti in, təhmen e Rom 7:25; 8:31-39; 11:33-36. ‡ **9:6** Uhgin təməniəskasik kəm Epraham, Aisək, mine Jekəp məmə namipin tərah min rəhalahal okotos nəuvirian min rəha Uhgin. Nəuvirian min əha kəməhuva pəhrian e Iesu Kristo nian nətəmimi kəutəhatətə lan. § **9:6** Isrel in nərgin kəti min rəha Jekəp. **9:7** Jen 21:12 **9:8** Kəl 4:23 **9:9** Jen 18:14 **9:12** Jen 25:23

13 Kəni inu tatitəu=pən əmə nəghatiən e Nauəuə Rəha Uhgin iətəm tətəni məmə, “Iəmitəpin
Jekəp, mətəu iəməpəh Iso.”*
14 ?Okotəhrəni əha rəueiu? ?Okotəni məmə noliən rəha Uhgin təsəhruahruiən? !Kəpə!
Kotəhrun məmə in tatol təhruahru.
15 Uhgin təməni kəm Mosis məmə,
“Iəu pisin əmə iəkitəpin nətəmimi nətəm oiəkasək əhruin ilah,
kəni iəu pisin əmə iəkitəpin nətəmimi nətəm oiəkol nəuviriən kəm lah.”
16 Kəni tol lanəha, kitah kəsotosiən nəniəskasikiən rəha Uhgin o nati kəti iətəm kautol,
təhmen məmə kautolkeikei pik in, uə təhmen məmə kitah kautol uək ohni, kəpə. Kautos
əmə e nasəkəhruiniən rəha Uhgin.
17 E Nauəuə Rəha Uhgin, in tətəni kəm Fero, kig rəha Ijip məmə, “Iəmləfəri ik o nati kətiəh əmə
məmə nətəmimi okotafu rəhak nəsanəniən e nəmiəgəhiən rəham, məmə nətəmimi okotəni
pətigəm nərgək e nitənimtəni min rəfin.”
18 Kəni nipəti nati u məmə, Uhgin rəhan nasəkiən tepət o nətəmimi nəuvein mətəu-inu in
aru tolkeikei məmə otol lanəha. Kəni in tatol nətəmimi nəuvein məmə ilah kotəpəh nətəuiən
rəhan nəghatiən mətəu-inu in aru tolkeikei məmə otol lanəha.
19 Məta nəmə itəmah kəti otətapuəh ohniəu məmə, “Nəmə Uhgin tatol nətəmimi nəuvein
məmə ilah kotəpəh nətəuiən rəhan nəghatiən, kəni ilah okotəkeikei motol lanəha. ?Kəni
təhro Uhgin tətəni məmə ilah kəmotol təfagə tərah?”
20 Mətəu pəh iəkəni kəm ik məmə, ik iətəmimi əmə. Təhro nətagət rəkis əsanən e nəghatiən
rəha Uhgin. Nikitəmah təhti-to. Nilosi nati kəmol e nəuanəriəpig†, ko təsəniən kəm iətəmi
təmol məmə, “Nəməhro mol iəu məmə iəkol lanu lan?”
21 Iətəmimi iətəm təmol natimnati e nəuanəriəpig, in təhrun nosiən nəuanəriəpig kəti mol
nosinati lan keiu, kəti iətəm təuvir rəha noliən lafet, kəni kəti min rəha uək əpnapin əmə.
22 Kəni Uhgin təhrun nitəu-pəniən noliən əha e nətəmimi. Nəmə in tolkeikei, in təhrun
noliən ilah məmə otərəkin ilah. In tolkeikei məmə otol pətigəm məmə niəməha tatol o təfagə
tərah, kəni in otol nalpiniən asoli kəm nətəmimi nətəm kautol təfagə tərah. Mətəu nati
əpnapin in tatol lanəha, rəhan nətəligiən təfəməh məsol uəhaiən nalpiniən kəm lah nətəm
kautol məmə nikin otahmə.
23 Rəhan nətəligiən təfəməh lanəha məmə in otol pətigəm nəuviriən asoli rəhan kəm nətəmi
min u nətəm in tolkeikei məmə rəhan nasəkiən otepət o lah. In təmol əpenə-penə ilah aupən
aupən agin məmə ilah okotatig e nəuviriən rəha Uhgin əpəha e negəu e neai.
24 Inu kitah rəfin nətəm in təmitəpin, kəni səniəmə nətəm Isrel əmə, mətəu Nanihluə min.
25 Təhmen əmə e nati nak Uhgin təməni e Nauəuə u rəha Hoseə məmə,
“Nətəmi min əha u səniəmə rəhak min nətəmimi,
iəkauin e lah məmə, ‘rəhak min nətəmimi.’
Kəni nətəmimi nətəm iəməsolkeikeiən ilah aupən,
iəkauin e lah məmə, ‘nətəmimi nətəm iəkolkeikei.’
26 Kəni ikinu əhruahru, iətəm iəməni kəm lah məmə, ‘Itəmah səniəmə rəhak min nətəmimi,’
nətəmimi okotauin e lah məmə, ‘Ilah nenəti Uhgin iətəm tətəmiəgəh.’ ”
27 Kəni iəni Aiseə təmətəghati e nətəm Isrel min e nian tətəni pətigəm məmə,
“Nati əpnapin nəmə nətəm Isrel tepət təhmen e nipəkil e nikali nitəhi, mətəu Uhgin oto-
smiəgəh əmə ilah nəuan nəuvein,
28 mətəu-inu Iərmənig in otol rəfin uəhai əmə rəhan nəghatiən o nəfəniən nalpiniən kəm
nətəmimi e nitənimtəni min.”
29 Kəni təhmen e nəghatiən iətəm iəni Aiseə təməni aupən məmə,
“Nəmə Iərmənig Əsanən Pik Agin in təsegəhaniən e tah məmə rəhatah kəti nirə otəmiəgəh,
kəni kitah kəməhuva motəhmen e nətəm Sotəm mine Kəmorə iətəm in təmoh-apis
lah.”

Nətəm Isrel kəməsotəhatətəiən

30 ?Nipəti nəghatiən min u nak? Nipətin tol lanu məmə, Nanihluə min nətəm kəsotalkut
əskasikiən məmə okotəhruahru e nəhmti Uhgin, Uhgin təmol ilah kotəhruahru e nəhmtin e
nəhatətəiən rəhalah.
31 Mətəu nətəm Isrel kəmotalkut pik e suaru rəha nitəu-pəniən Lou məmə ilah
okotəhruahru e nəhmti Uhgin. Mətəu ilah kəsotəhruahruiən.

---

* **9:13** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “Imolkeikei Jekəp, mətəu iəməməki e Iso.” Mətəu nipətin məmə Uhgin təmitəpin Jekəp məmə in otol rəha nəniəskasikiən lan. **9:13** Mal 1:2-3 **9:15** Eks 33:19 **9:16** Efəs 2:8 **9:17** Eks 9:16 † **9:20** Əpəha Isrel, kəmotol sospən mine pilet mine pətəl mine e nəuanəriəpig. **9:20** Aes 29:16; 45:9 **9:21** Jer 18:6 **9:25** Hos 2:23 **9:26** Hos 1:10 **9:28** Aes 10:22,23 **9:29** Aes 1:9

32 ?O nak? Mətəu-inu ilah kəmotalkut pik məmə okotəhruahru e nəhmti Uhgin e noliən təuvir min rəhalah, mətəu kəsotohtəu-pəniən suaru rəha nəhatətəian. Ilah kautoh pikin
"Kəpiel Rəha Noh Pikiniən."
33 Inu təhmen e Nauəuə Rəha Uhgin iətəm tətəni məmə,
"!Oteruh-to! Iəmaharu Kəpiel kəti əpəha Jerusiləm‡ məmə nətəmimi okotoh pikin,
in Kəpiel iətəm otol ilah kotəmei.
Mətəu iətəmimi iətəm tətəhatətə e Iətəmi əha§, ko in otəsaulisiən nian təhtul e nəhmti Uhgin."

10

1 Piak min mine nəuvinik min. Iəkolkeikei pik məmə Uhgin otosmiəgəh nətəm Isrel, kəni nian rəfin iətəfaki ohni.
2 Iəu iətəni pətigəm kəm təmah məmə ilah kəutalkut pik o noliən natimnati iətəm otol niki Uhgin tagiən. Mətəu noliən rəhalah təsisipəniən e nəhruniən iətəm təhruahru.
3 Ko ilah kəsotohtəu-pəniən suaru rəha Uhgin məmə ilah okəhuva motəhruahru e nəhmtin, mətəu-inu ilah kotəruru suaru rəhan, kəni motalkut məmə okotohtəu=pən rəhalah aru suaru, suaru rəha nitəu-pəniən Lou.
4 Lou təmalkut pau məmə tol itah kotəhruahru e nəhmti Uhgin, mətəu e suaru u təruru noliən. Mətəu Kristo təmol naunun e suaru u. In təmol suaru təuvir məmə nətəmimi rəfin nətəm kəutəhatətə əmə lan, ilah rəfin okotəhruahru e nəhmti Uhgin.

Nəmiəgəhiən iətəm Uhgin tətəfa, in rəha nətəmimi ərəfin.

5 Mosis təmətei nəghatiən kəti o suaru rəha nitəu-pəniən Lou məmə iətəmi kəti tuva məhruahru e nəhmti Uhgin. In təməni məmə, "Iətəmimi iətəm tatol natimnati rəfin agin iətəm Lou tətəni, in otos nəmiəgəhiən itulin."
6 Mətəu suaru rəha nəhatətəian məmə iətəmi kəti tuva məhruahru e nəhmti Uhgin təpiə əmə, məmə kitah kəsotoliən nati kəti mətəu-inu Kristo tinol rəkis rəfin. Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgin iətəm tətəni məmə, "Səniəmə nəkəkeikei muvən e negəu e neai," məmə onəkəsal e Kristo məlәs meiuaiu muva məmə otasiru lam.
7 Kəni tətəni min məmə, "Səniəmə nəkəkeikei muvən əpəha ipai ikin ima nətəm kəmohmis," məmə nəkəfətigəm Kristo mol təmiəgəh min e nimisiən. Nipəhriəniən. Uhgin tinol rəkis natimnati min əha.
8 ? Mətəu, tətəni min nak? Tətəni məmə, "Nəghatiən Rəha Uhgin in iuəkir əmə ohnik. In əpəha e nohlim mine nikim." Nəghatiən u in nəghatiən rəha nəhatətəian iətəm iəutəni pətigəm.
9 Tol lanəha mətəu-inu, nəmə nəkəni pətigəm e nohlim məmə Iesu in Iərmənig, kəni nəmə nəkəhatətə e nikim məmə Uhgin təmosmiəgəh in e nimisiən, kəni Uhgin otosmiəgəh ik.
10 Kəni inu nipəhriəniən lanəha mətəu Uhgin tatol iətəmimi kəti tətəhruahru e nəhmtin nian iətəmi əha tətəhatətə pəhriən lan e nikin. Kəni Uhgin tatosmiəgəh iətəmimi kəti nian in tətəni pətigəm e nohlin məmə Iesu in Iərmənig rəhan.
11 Təhmen e Nauəuə rəha Uhgin iətəm tətəni məmə, "Nətəmimi rəfin nətəm kəutəhatətə e iətəmi əha, ilah okəsotaulisiən nian okotəhtul e nəhmti Uhgin."
12 Nəghatiən əha rəha nətəmimi rəfin, nati əpnapin nəmə ik iətəm Isrel, uə Ianihluə kəti, mətəu-inu Iərmənig kətiəh əmə u tətarmənig e nətəmimi rəfin, mətətuati e rəhan nəuviriən kəm nətəmimi rəfin nətəm kəutətapuəh ohni.
13 Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgin iətəm tətəni məmə, "Nətəmimi rəfin nətəm kotauin e nərgi Iərmənig məmə otosmiəgəh ilah, in otosmiəgəh ilah."
14 ? Mətəu nətəmimi okotəhro motauin e Iərmənig o nosmiəgəhiən ilah, nəmə kəsotəhatətəian lan? ? Kəni okotəhro motəhatətə lan nəmə kəsotətəuiən nanusiən lan kəti? ?Kəni okotəhro motətəu nanusiən nəmə iətəmi kəti təsəni pətigəmiən kəm lah?
15 ?Kəni nətəmimi okotəhro motəni pətigəm nanusiən təuvir nəmə Uhgin təsahli-pəniən ilah? Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgin iətəm tətəni məmə, "!In nati təuvir agin nian iətəmi kəti tətuva o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir!"
16 Kəni nipəhriəniən, nətəm Isrel mine Nanihluə min kinotətəu rəkis nanusiən u. Mətəu səniəmə nətəm Isrel rəfin nətəm kəmotos e nikilah nanusiən təuvir. Təhmen e nəghatiən iətəm Aiseə təmətei məmə, "Iərmənig, nətəmimi təkəku əmə kəmotəni nipəhriəniən e nəghatiən rəhatimah."

9:32 Aes 8:14 ‡ **9:33** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə Saion. "Saion" in nərgin kəti min rəha Jerusiləm. § **9:33** "Kəpiel" u mine "Iətəmi" kətuagətun Kristo. **9:33** Aes 8:14; 28:16 **10:5** Lev 18:5 **10:6** Dut 30:13 **10:7** Dut 30:13 **10:8** Dut 30:14 **10:11** Aes 28:16 **10:12** Efəs 3:8 **10:13** Joel 2:32 **10:15** Aes 52:7 **10:16** Aes 53:1

17 Kəni tol lanəha, nəhatətəiən tatsipən e nati iətəm natətəu, kəni nati iətəm natətəu tatsipən
e nanusiən iətəm kətəni e Kristo.
18 ?Mətəu iəkətapuəh min məmə, ilah kəmotətəu uə kəpə? Əuəh, kəmotətəu. Nauəuə rəha
Uhgin tətəni məmə,
“Nəghatiən təmuvən ikin min rəfin e nitənimtəni min,
təmuvən ikin min rəfin agin.”
19 ?Kəni iəkətapuəh əmə o nati kəti min məmə, nətəm Isrel kəmotəhrun, uə kəpə? Əuəh,
kəmotəhrun. Mosis təmaupən məni məmə,
“Iəkol itəmah nəkotetet nətəmimi e nitəni əpnapin əmə iətəm iəkol təuvir kəm lah,
kəni iəkol niəməha tol itəmah mətəu-inu iəkol təuvir kəm nitəni min iətəm kəmotalməli.”*
20 Kəni uərisig Aiseə təsəginiən o nəniən məmə,
“Nətəmimi nətəm kəsotəsaliən lak, kəmoteruh iəu;
Nətəmimi nətəm kəsotətapuəhiən lak, iəmol pətigəm aru iəu kəm lah.”
21 Mətəu Aiseə təməni nəghatiən rəha Uhgin kəm nətəm Isrel məmə,
“E nian rəfin, nian rəfin, iəmuahru e nəhlmək məmə iəkasiru e təmah,
itəmah nətəm nautəhti nəuiak məutəuhlin nəmtahtəmah kəm iəu.”

11

Uhgin tətasəkəhruin əhanəh nətəm Isrel

1 Pəh iəkətapuəh o nəghatiən kəti e nətəm Isrel. ?In pəhriən uə kəpə məmə Uhgin təməuhlin
nəmtahn o rəhan nətəmimi? !Kəpə! Oteh-to iəu. In təməsəuhliniən nəmtahn kəm iəu u iətəm
Isrel, iatsipən e Epraham, nirə rəha Benjəmin.
2 Aupən aupən agin, Uhgin təmitəpin nətəm Isrel məmə in otolkeikei ilah, kəni ilah okəhuva
rəhan min nətəmimi. Kəni in təməsəuhliniən nəmtahn kəm lah. Nəkotəhrun uə kəpə məmə
nati nak Nauəuə Rəha Uhgin tətəni e Elaijə. In təmətapuəh əskasik o Uhgin mətəni pətigəm
nərahiən iətəm Isrel təmol.
3 In təni məmə, “Iərmənig, kəmotohamu rəham iəni min motoh-əuaris-əuaris rəham oltə
min. Kəni iəu pisin əmə iətatig, kəni məutalkut min məmə okotohamu iəu.”
4 ?Mətəu Uhgin təməni=pən nak kəm in? In təməni məmə, “Iətaskəlim nətəmimi səpin-
tausin məmə rəhak min, nətəm kəsotəfakiən kəm uhgin eiuə u Paal.”
5 Kəni təhmen əmə əha rəueiu, nətəm Isrel nəuan nəuvein əha ikin nətəm Uhgin təmitəpin
ilah e rəhan nəuviriən.
6 Kəni mətəu-inu Uhgin tatosmiəgəh ilah e nəuviriən rəhan, kəni təməsoliən e natimnati
təuvir min iətəm ilah kautol. Mətəu nəmə təmosmiəgəh ilah mətəu-inu ilah kautol natimnati
təuvir min, kəni nəuviriən iətəm Uhgin tətətuati lan kəm lah, in tikə, təhmen məmə tətətəou
əmə ilah o rəhalah uək.
7 ?Kəni təhro? Nətəm Isrel tepət kəmotəsal pik o suaru rəha nuvaiən məhruahru e nəhmti
Uhgin, mətəu kəməsotosiən. Mətəu ilah Uhgin təmitəpin ilah, kəmotos. Mətəu ilah rəfin
kəməsotosiən, Uhgin təmol ilah məmə kotəpəh nətəuiən rəhan nəghatiən.
8 Təhmen əmə e iətəm Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
“Kəni mətəuarus=pa u rəueiu, Uhgin təmol məmə nətəligiən rəhalah tətapili alu,
kəni mol məmə nəhmtilah təpis,
kəni mol məmə nipəgtəlgilah talu.”
9 Kəni Kig Tefit təməni məmə,
“Pəh nauəniən rəhalah tepət otuva məhmen e nəuanikulu kəti, iətəm otoh-ərain ilah, mol
ilah kotəni məmə natimnati rəfin təuvir əmə.
Pəh rəhalah natimnati təuvir okəhuva kəpiel kəti rəha noh pikiniən mine nalpiniən kəm lah.
10 Pəh nəhmtilah tapinəpu məmə kəsoteruhiən nati,
Pəh nəkau e lah təgəu agin e nərahiən rəhalah nian rəfin.”

Suaru rəha Uhgin
o nosmiəgəhiən Nanihluə min

11 ?Kəni iəkətapuəh min məmə, nətəm Isrel kəmotoh pikin motəmei motorin məmə ko
kəsotəhtul miniən? !Kəpə! O rəhalah nəmkarəpəniən, Uhgin təmol suaru o nosmiəgəhiən
Nanihluə min məmə otol nətəm Isrel kotetet nətəmimi min əha, kəni motolkeikei rəhan
nəuviriən.

10:18 Sam 19:4 **10:19** Dut 32:21 * **10:19** Nipəhriəniən, nətəm Isrel kəmotəhrun nəghatiən rəha Uhgin, mətəu ilah kəməsotolkeikeiən məmə okotətəlig lan. Kəni tol lanəha, Uhgin təməfən nəghatiən kətiəh əmə kəm Nanihluə min məmə in otol nətəm Isrel kotetet ilah ohni. **10:20** Aes 65:1 **10:21** Aes 65:2 **11:1** 1Saml 12:22; Sam 94:14; Fil 3:5 **11:3** 1King 19:10 **11:4** 1King 19:18 **11:6** Kəl 3:18 **11:8** Dut 29:4; Aes 29:10 **11:10** Sam 69:22,23 **11:11** Uək 13:46

12 !Tol lanəha, nəmə Nanihluə min kəmotos nəuviriən rəha Uhgin mətəu-inu nətəm Isrel
kəmotəpəh nosmiəgəhiən rəha Uhgin, kəni nətəm Isrel rəfin nətəm Uhgin təmitəpin rəkis,
nian ilah okotəhatətə e Kristo, nəuviriən rəha Uhgin otuva mepət!
13 Rəueiu iətəghati kəm təmah Nanihluə min. Mətəu-inu iəu aposil rəhatəmah Nanihluə
min, iəu iətəni-vivi rəhak uək
14 məmə, iəu iəkol məta nətəmimak min nətəm Isrel kotetet Nanihluə min ohni, kəni e
noliən əha Uhgin otosmiəgəh nəuvein.
15 Nian Uhgin təməuhlin nəmtahn o nətəm Isrel, kəni in məmki=pa Nanihluə min kəhuva
məmə rəhan niəli min. Mətəu nian in otos nətəm Isrel kəhuva min ohni, inu in nati asoli
kəti, təhmen e nətəm kəmohmis kəmotəmiəgəh min.
16 Nəmə nətəmimi kətələhu kalin nəve piret rəha nauəniən vi məmə rəha Uhgin, kəni piret
apiəpiə, in min rəha Uhgin.* Kəni e nəghatiən rəha nigi, nəmə nəukətin rəha Uhgin, kəni
nəhlmin min, ilah min rəha Uhgin. Nəghatiən u, nipətin təni məmə nəmə Epraham mine
mipin min aupən, ilah rəha Uhgin, kəni nimənin min rəhalah, ilah min rəha Uhgin.
17 Mətəu nəhlmi nigi min nəuvein rəha nasumiən lan, Uhgin təmatgəhli rəkis, inu təhmen
e nətəmimi nəuvein rəha Isrel. Kəni itəmah Nanihluə min, nəkotəhmen e nəhlmi nigi u olif
əpnapin min e nikinati. Uhgin təmilpin itəmah e nəukəti nigi məmə nəkotos nimeilah, kəni
rəueiu nəkotos nəuviriən iətəm Uhgin təməniəkis kəm Epraham mine nətin min u in nəukəti
nigi.†
18 Mətəu itəmah Nanihluə min, nəsotəghati əuvsaniən məmə Uhgin təmilpin itəmah e nigi
iətəm təmatgəhli rəkis ikin, u təhmen e nətəm Isrel nəuvein. Sotaluiən məmə nəukəti nigi
tətaugin itəmah, mətəu səniəmə itəmah nəhlmi nigi nəutaugin nəukəti nigi.
19 Kəni nəmə iətəmi kəti otəfəri ohni məni məmə, "Uhgin təmatgəhli rəkis nəhlmi nigi min
nəuvein məmə otilpin iəu iəkos nimeilah."
20 In nipəhriəniən, mətəu tətatgəhli rəkis ilah mətəu-inu kəsotəhatətəiən e Uhgin. Kəni
itəmah nəkotəpeir=pən e nəukəti nigi e nəhatətəiən əmə rəhatəmah. Kəni tol lanəha sotagət-
əfəriən ohni, mətəu itəmah nəkotəkeikei motəgin,
21 mətəu-inu Uhgin təmatgəhli rəkis nəhlmi nigi nəuvein lanəha, kəni nəmə nəsotəkeikeiən
o nosiən nəhatətəiən əskasik lan, kəni in otatgəhli rəkis itəmah.
22 Otətəlig e noliən pəti mil rəha Uhgin kəm nətəmimi: in tatol təuvir kəm nəuvein, kəni
mətələhu nəghatiən əskasik kəm nəuvein min. In təmələhu nəghatiən əskasik o nətəmimi
nətəm kəmotəhti nəuian, mətəu in tatol təuvir kəm təmah, nəmə nəkotəkeikei məutəhatətə
lan e rəhan nəuviriən. Mətəu nəmə nəkotəpəh nəhatətəiən lan, kəni in otatgəhli rəkis min
itəmah.
23 Kəni nəmə nətəm Isrel kohtəlig=pa min məutəhatətə e Uhgin, kəni in otilpin min ilah e
nəukətin, mətəu-inu tatos nəsanəniən o noliən lanəha.
24 Kəni nipəti nəghatiən u məmə, itəmah Nanihluə min, itəmah nəkotəhmen e nəhlmi nigi
u olif əpnapin e nikinati iətəm Uhgin təmətei rəkis, kəni milpin=pən e nigi u olif e nasumiən
rəhan. Noliən əha səniəmə noliən əhruahru kəti rəha nigi, o nosiən nəhlmi nigi pisin kəti
milpin=pən e nigi pisin kəti. Mətəu nətəm Isrel, kotəhmen e nəhlmi nigi u olif əpəha e
nasumiən. Kəni rəueiu timətig məmə Uhgin otilpin min ilah e nəukətilah əhruahru.

Nasəkiən rəha Uhgin tepət
o nətəmimi rəfin

25 Piak min mine nəuvinik min. Iəkolkeikei məmə nəkotəhrun nati oneuən u məmə,
itəmah nəsotəfəri pikiən itəmah. Uhgin təmol məmə nətəm Isrel nəuvein kəmotəpəh
nətəuiən rəhan nəghatiən. Mətəu noliən əha otətatig əmə mətəuarus=pa Nanihluə min rəfin
nətəm Uhgin təmitəpin, ilah okotəhatətə lan.
26 Kəni e noliən əha, Uhgin otosmiəgəh rəfin nətəm Isrel. Təhmen əmə e nati Nauəuə Rəha
Uhgin tətəni məmə,
"Iətəmi otosmiəgəh nətəmimi otsipən e nətəm Isrel;‡
in otos rəkis noliən tərah rəha nətəm Isrel.
27 Kəni inu nəniəskasikiən rəha nasiruiən rəhak kəm lah məmə iəkafəl rəkis təfagə tərah
rəhalah."
28 Nətəm Isrel kəmotəpəh nanusiən təuvir rəha Iesu Kristo, kəni tol lanəha, ilah kəməhuva
tikimir min rəha Uhgin. Mətəu nati u in o nəuviriən rəhatəmah mətəu-inu rəueiu, Uhgin

---

* **11:16** Nəghatiən u rəha piret tatsipən e Oltestimin. In tətəghati e nian kautos nauəniən vi e nasumiən. Nətəmimi kautol piret lan, kəni motaupən məutəfən nəve piret nəuvetin kəm Uhgin. Kəni in tətəgətun məmə piret apiəpiə, in min rəha Uhgin, kəni ilah kotəhrun nuniən. Nam 15:20 † **11:17** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "Kəni rəueiu, nautos nəhu nigi təuvir rəha nəukəti nigi u olif." **11:17** Efəs 2:11-19 **11:22** Jon 15:2,4 ‡ **11:26** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "otsipən Saion." Saion in nərgin kəti min rəha Jerusiləm, kəni in tətəgətun=pən nətəm Isrel.

təməfinə rəhan nəuviriən kəm təmah Nanihluə min. Mətəu Uhgin tatolkeikei əhanəh nətəm Isrel mətəu-inu in təmitəpin ilah, kəni ilah nirə rəha Epraham, Aisək, mine Jekəp.
29 Tol lanəha mətəu-inu, nian Uhgin təmitəpin rəkis nətəmimi kəni mol təuvir kəm lah, ko in təsəuhlin miniən e rəhan nətəligiən.
30 Itəmah u Nanihluə min, aupən nəmautəhti nəuia Uhgin. Mətəu rəueiu, Uhgin təmasək o təmah mətəu-inu nətəm Isrel kəmotəhti nəuian.
31 Kəni təhmen-əhmen əmə, nətəm Isrel kəmotəhti nəuia Uhgin rəueiu, məmə nasəkəhruiniən rəha Uhgin təhrun nepətiən o lah. Tol lanəha mətəu-inu rəueiu ilah kauteruh məmə nasəkiən rəha Uhgin tepət o lah, kəni məta ilah okotolkeikei məmə Uhgin otol min lanəha e lah.
32 Nətəmimi rəfin kəutəhti nəuia Uhgin, kəni in tatol məmə rəhalah noliən tərah tətaskəlim ilah. In təmol lanəha məmə rəhan nasəkiən otepət o lah ərəfin.

Noliən rəha Uhgin in təuvir agin

33 !Otafu-to! !Nəuviriən rəha Uhgin o nətəmimi, mine nətəligiən rəhan mine nəhruniən rəhan, ilah rəfin kotepət agin! Kitah kotəruru agin noliən rəha nətəligiən rəhan, mine rəhan suaru min. Inu təhmen=pən əmə e Nauəuə Rəha Uhgin iətəm tətəni məmə,
34 “Iətəmi kəti tikə təhrun natimnati iətəm tətatig e nətəligiən rəha Uhgin.
Kəni iətəmi kəti tikə iətəm təhrun nəfəniən nəghatiən kəti məmə otasiru e Uhgin.”
35 “Iətəmi kəti tikə iətəm təhrun nəfən aruiən nati kəti rəhan kəm Uhgin mətəu-inu, natimnati rəfin agin rəha Uhgin rəkis.”
36 Tol lanəha mətəu-inu Uhgin təmol natimnati rəfin, kəni natimnati rəfin kəutatig mətəu-inu nəsanəniən rəhan tətaskəlim ilah, kəni natimnati rəfin in təmol məmə rəhan.
!Pəh kitah kotəfən nəni-viviən kəm in tatuvən matuvən naunun tikə! Əuəh.

12

Sakrifais iətəm nəmiəgəhiən tətatig lan

1 Piak min mine nəuvinik min. Mətəu-inu nasəkəhruiniən rəha Uhgin tepət o tah, iəkətapuəh əskasik o təmah məmə nəkotəfən nipətitəmah ərəfin kəm Uhgin təhmen e sakrifais kəti iətəm tətəmiəgəh, kəni nəkotələhu kalin məmə rəhan, kəni nikin tətagiən lan. Inu suaru əhruahru iətəm onəkotəfaki kəm Uhgin lan.
2 Sotosiən noliən rəha nətəmimi rəha niftəni u, mətəu pəh Uhgin otol nəkotəuiək-to e nətəligiən təuvir rəhatəmah məmə noliən rəhatəmah okəhuva motəuvir. Kəni tol lanəha, itəmah onəkotəhrun nakiliən, mine nəhruniən, kəni nitəpiniən noliən təuvir min iətəm Uhgin tolkeikei, inu noliən min iətəm təuvir, mine noliən min iətəm tatol nikin tətagiən, mine iətəm təhruahru.
3 Kəni e nəuviriən iətəm Uhgin təməfa kəm iəu, iətəni=pinə kəm təmah rəfin məmə sotəfəri aruiən itəmah. Mətəu e nətəligiən əhruahru, oteruh nəsanəniən min iətəm Uhgin təməfinə kəm təmah e nəhatətəiən rəhatəmah e Kristo. Kəni nian nəkoteruh nəsanəniən min əha, oteruh rəhatəmah noliən min, motakil moteruh məmə rəhatəmah noliən min təuvir məhmen motohtəu=pən nəsanəniən min iətəm Uhgin təməfinə kəm təmah, uə kəpə.
4 Nipəti iətəmimi, rəhan nəuəli-nəuəlin tepət, kəni nəuəli-nəuəli nipətin əha, rəhalah əha ikin uək pisin pisin min iətəm kautol.
5 Kəni təhmen=pən əmə e nətəm kəutəhatətə e Kristo. Kitah tepət, mətəu kəutəhuva nipətin kətiəh əmə lan, kəni motarəriə aru əmə e kitah min.
6 Kəni Uhgin təməfa nəsanəniən o noliən uək pisin pisin min tatitəu=pən nəuviriən rəhan iətəm təməfa kəm tah. Uhgin tətəfən kəm iətəmi kəti nəsanəniən o nəni pətigəmiən nəghatiən rəhan iətəm in tətəfən əhruahru kəm in. Kəni pəh iətəmi u otəni pətigəm nəghatiən min əha titəu=pən nəhatətəiən rəhan məmə Uhgin təməghati kəm in.
7 Nəmə iətəmi kəti tatos nəsanəniən o nasiruiən, pəh in tasiru; nəmə in tatos nəsanəniən o nəgətuniən, pəh in təgətun;
8 nəmə in tatos nəsanəniən o nəfəriən nətəligiən, pəh in otləfəri; nəmə in tatos nəsanəniən o nəfəniən məni, pəh in otəfən tepət; nəmə in tatos nəsanəniən o nitiən niməfaki, pəh in tol e nikin rəfin; nəmə in tatos nəsanəniən o nasəkəhruiniən, pəh in tol e nikin agiən.

Suaru rəha nolkeikeiən nətəmimi

9 Noliən rəha nolkeikeiən rəhatəmah o nətəmimi, otəkeikei mol nipəhriəniən lan. Otəməki e noliən tərah min, kəni motaskəlim əskasik noliən təuvir min.
10 Otolkeikei itəmah min təhmen məmə itəmah piatəmah min mine nəuvinitəmah min. Itəmah kətiəh kətiəh nəkotalkut pik məmə onəkotisiai itəmah min.
11 Otəkeikei nian rəfin o noliən uək rəha Uhgin e nikitəmah rəfin təhmen e nigəm tatuəu, kəni məsotəpəouiən.

12 Otagiən mətəu-inu nəmotələhu=pən əskasik rəhatəmah nuhuiniən e Uhgin. Kəni nian
nərahiən tuva, otol rəhatəmah nətəligiən tatəfəməh. Kəni motəghati kəm Uhgin e nəfakiən
nian rəfin.
13 Otəfən kəm nətəmimi rəha Uhgin nati nak iətəm rəhalah tikə. Otəkeikei motol təuvir
kəm iapispis min nətəm kəutəhuva imatəmah ikin.
14 Otətapuəh o Uhgin məmə otol nəuviriən kəm nətəm kautol nərahiən kəm təmah.
Sotəuiakəniən e lah, mətəu otətapuəh o Uhgin məmə otol nəuviriən kəm lah.
15 Otagiən itəmah nətəm kəutagiən. Kəni otasək itəmah nətəm kautasək.
16 Otol rəhatəmah nətəligiən təhmen-əhmen əmə e təmah min rəfin. Nikitəmah təsəhtiən
məmə itəmah nəuvein ilis, mətəu nikitəmah otagiən əmə məmə nəutan pəti əmə itəmah
nətəmi min u ləhtəni. Nikitəmah təsəhtiən məmə nəkotəhrun pik.
17 Nəmə iətəmi kəti tatol tərah e təmah, sotalpiniən rəhan noliən. Onəkotolkeikei motalkut
məmə nəkotol noliən iətəm nətəmimi rəfin okoteruh məmə təhruahru.
18 Otol natimnati rəfin iətəm nəkotəhrun noliən məmə itəmah nəkotatig e nəməlinuiən
itəmah nətəmimi rəfin.
19 Piak min mine nəuvinik min. Sotalpiniən nitai təfagə rəha iətəmi kəti, mətəu otəpəh əmə
məmə Uhgin otəpanələhu nalpiniən mine niəməha kəm in, mətəu-inu e Nauəuə Rəha Uhgin,
Iərmənig tətəni məmə, "In rəhak pisin əmə uək o nalpiniən nitai təfagə. Iəu iəkol lanəha."
20 Mətəu itəmah nautol əmə məmə Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
"Nəmə rəham tikimir nəumis tatus, əfən nauəniən kəm in;
nəmə in tətəuauə, əfən nati kəti in təmnim.
Nian nautol natimnati min u, in otaulis pik lan."
21 Sotegəhaniən məmə noliən tərah, otətəuarus itəmah məlәs iahu itəmah, mətəu otol məmə
rəhatəmah noliən təuvir otosiahu noliən tərah.

13

Narmənigiən rəha kəpmən

1 Pəh kitah rəfin okotəkeikei motatig ahgəl kəpmən, mətəu-inu nepətiən o narmənigiən rəfin
tatsipən e Uhgin, kəni kəpmən min rəfin iətəm kəutatig, Uhgin pisin əmə tətəfəri ilah.
2 Kəni tol lanəha, nəmə iətəmi kəti təhti nəuia kəpmən, in tətəhti nəuia nati iətəm Uhgin
təmələhu, kəni nətəmimi nətəm kautol lanəha, kəutiuvi=pa nalpiniən o lah.
3 Tol lanəha mətəu-inu kəpmən iətəm Uhgin təmələhu təsoliən nətəmimi nətəm kautol noliən
təuvir kotəgin, mətəu tatol əmə o nətəm kautol noliən tərah. Nəmə nəsotolkeikeiən məmə
nəkotəgin e nətəmi asoli min rəha kəpmən, nəkotəkeikei motol noliən təuvir min, kəni ilah
okotəfəri itəmah ohni.
4 Sotaluiən məmə ilah noluək min rəha Uhgin nətəm uək rəhalah məmə ilah okotos nəuviriən
məhuva o təmah. Mətəu nəmə nəkotol tərah, nəkotəkeikei motəgin, mətəu-inu ilah kautos
nəsanəniən o noliən nalpiniən. Ilah noluək min rəha Uhgin nətəm otol niəməha mine
nalpiniən rəha Uhgin kəm nətəm kautol tərah.
5 Tol lanəha, kitah rəfin okotəkeikei motatig ahgəl kəpmən, mətəu-inu kitah kəsotolkeikeiən
məmə kotos nalpiniən. Kəni kitah kotəhrun əmə məmə in noliən əhruahru.
6 Kəni o nati kətiəh min, otətəou=pən takis kəm kəpmən, mətəu-inu nətəmi asoli rəha
kəpmən, ilah noluək rəha Uhgin, kəni inu uək rəhalah.
7 Otəfən kəm nətəmimi rəfin, natimnati iətəm təhruahru məmə onəkotəfən. Nəmə takis
pisin pisin min, nəkotəkeikei motətəou ilah. Nəmə nisiaiən, otisiai ilah. Nəmə iətəmi tatos
narmənigiən, kəni otatig ahgəl.

Nolkeikeiən

8 Nəkotəkeikei motətəou rəhatəmah kauin min. Mətəu kauin kətiəh əmə tətəkeikei mətatig
o təmah, inu kauin rəha nolkeikeiən iətəm tatuvən kəm təmah min. Kəni nəkotəkeikei
mautətəou nian rəfin, naunun tikə, mətəu-inu iətəm tolkeikei in kəti, in tatol pəhriən
natimnati rəfin iətəm Lou tətəni.
9 Lou tətəni məmə, "Sotakləhiən e pətan," "Sohamuiən itəmi," "Sotakləhiən," "Nikim
təsuvəniən e natimnati rəha iətəmi kəti," kəni lou nəuvein min əha ikin. Mətəu nəghatiən
kətiəh əmə in nəukətilah rəfin, in tətəni məmə, "Olkeikei ik kəti təhmen əmə məmə na-
tolkeikei aru ik."
10 Nəmə iətəmi kəti tatolkeikei in kəti, ko təsoliən nərahiən kəm in. Kəni tol lanəha,
iətəmimi iətəm tatolkeikei nətəmimi, in tatol nipəti Lou rəfin.

Noliən əhruahru o nian rəha naunun nian

12:19 Dut 32:35; Mat 5:39 **12:20** Prov 25:21-22; Mat 5:44 **13:10** 1Kor 13:4-7

11 Nəkotəkeikei motol lanəha mətəu-inu itəmah nəkotəhrun vivi nian kəutatig lanu rəueiu. Nian tinətuva məmə nəkotəkeikei motair məsotapiliən, mətəu-inu nosmiəgəhiən rəhatah nian rəfin tinətuva iuəkir, mapirəkis nian kitah kinotəhatətə.

12 Napinəpuiən otəsuvəhiən tikə, kəni nəhagəhagiən otəsuvəhiən tuva. Kəni tol lanəha, pəh kotəpəh noliən rəha napinəpuiən, kəni motəluagin o noliən təuvir min rəha nəhagəhagiən təhmen=pən e soldiə kəti iətəm tətaskəlim vivi rəhan nau rəha nəluaginiən.

13 Pəh kitah kotol noliən təuvir min, təhmen e nətəmimi nətəm kəutaliuək e nəhagəhagiən kəni nətəmimi okoteruh. Okəsotoliən lafet tərah min, məsotapisiən, məsotit əpnapiniən itəmah min, kəni məsotoliən noliən alməli min, məsotorgəhuiən, məsotetetiən itah min.

14 Mətəu otegəhan əmə məmə Iərmənig Iesu otarmənig e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni sotətəligiən e suaru min o noliən təfagə tərah min iətəm nətəligiən tərah rəhatəmah tolkeikei.

14

Nəghatiən rəha nətəmi min u
rəhalah nəhatətəiən təsəskasikiən

1 Sotəuhlin-pəniən nəmtahtəmah o nəfaki min nəuvein nətəm rəhalah nəhatətəiən təsəkasikiən, kəni motəruru məmə niki Uhgin təsagiəniən uə kəpə e noliən min nəuvein iətəm nətəmimi nəuvein kəutəniəhu. Nəkotos ilah məhuva, mətəu iəsolkeikeiən məmə nəkotərgəhu o rəhalah nətəligiən min.

2 Iətəmimi kəti, e rəhan nəhatətəiən, təuvir məmə in otun nauəniən min rəfin. Mətəu iətəmimi kəti min, rəhan nəhatətəiən təsəskasikiən, kəni nikin təhti məmə in təhrun nuniən nauəniən e nasumiən əmə, məpəh nuniən nəhuvegi nati.

3 Iətəmimi u iətəm təhrun nuniən natimnati rəfin, təsəuviriən məmə in oteh rah iətəmi iətəm təsuniən natimnati min rəfin. Kəni iətəmi in təsuniən natimnati min rəfin, təsəuviriən məmə in otəni kəm iətəmimi u tatun natimnati min rəfin məmə, in tatol noliən tərah, mətəu-inu Uhgin nikin tagiən əmə ohni.

4 Təsəuviriən məmə ik nətəni məmə ioluək rəha suah kəti min təmol noliən tərah. Rəhan aru əmə iərmənig otəni məmə təmol təuvir uə tərah.* Kəni Uhgin otegəhan lan mətəu-inu Iərmənig təhrun nəfəniən nəsanəniən kəm in o noliən nati təuvir min.

5 Iətəmi kəti in təni məmə nian kətiəh əmə in rəha Uhgin tapirəkis nian rəfin, mətəu iətəmi kəti min təni məmə nian rəfin kotəhmen-əhmen əmə. Mətəu iətəmimi otəkeikei məhtul əskasik o rəhan nətəligiən o nati u.

6 Iətəmimi kəti iətəm tətəni məmə nian kətiəh əmə rəha Uhgin, in tatol o nisiaiən Iərmənig. Kəni iətəm tatun nəhuvegi nati, tatun o nisiaiən Iərmənig, mətəu-inu tətəni tagkiu kəm Uhgin o nigin nauəniən. Kəni iətəm tətəpəh əmə nuniən nəhuvegi nati, in min tətəpəh nuniən o nisiaiən Iərmənig, kəni in min tətəni tagkiu kəm Uhgin o nigin nauəniən.

7 Iətəmi kəti təsarmənig aruiən e nəmiəgəhiən rəhan, nati əpnapin in tətəmiəgəh uə in təmimis.

8 Nəmə kitah kəutəmiəgəh, kəutəmiəgəh o nisiaiən Iərmənig, kəni nəmə kohmis, kəmohmis o nisiaiən Iərmənig. Kəni tol lanəha, nəmə kəutəmiəgəh uə kəmohmis kitah rəha Iərmənig.

9 Kristo təmimis matig məmiəgəh min, məmə in Iərmənig rəha nətəmimi kəutəmiəgəh mine nətəmimi kəmohmis rəkis.

10 Kəni təsəuviriən məmə nəkəni nikali nətəm kəutəfaki kəti min məmə təmol noliən tərah e natimnati min əha. Kəni təsəuviriən məmə nəkeh iahu piam, mətəu-inu kitah rəfin okotəhtul aupən e nəhmti Uhgin məmə in otakil itah.

11 Təhmen e Iərmənig tətəni e Nauəuə Rəha Uhgin məmə,
"Inu nipəhriəniən, təhmen məmə in nipəhriəniən məmə iətəmiəgəh,
nətəmimi rəfin okotisin nəulilah kəm iəu,
kəni nətəmimi rəfin okotəni pətigəm e nohlilah məmə iəu, iəu Uhgin."

12 Kəni tol lanəha, kitah rəfin kətiəh kətiəh okotəhtul e nəhmti Uhgin o nəni pətigəmiən natimnati kəmotol.

13 Tol lanəha, pəh kotəpəh noliən rəha nəniən nikali iətəmi kəti məmə rəhan noliən in təfagə tərah kəti. Mətəu pəh kəutəni məmə okəsotoliən nati kəti iətəm otol piatah kəti təmei e rəhan nəmiəgəhiən.

14 Iəu iəmuva kətiəh itimlau Iərmənig Iesu, kəni o nati u, iəu iəkəhrun vivi məmə nauəniən rəfin kotəuvir o nuniən, kəsotoliən iətəmi kəti tamikmik e nəhmti Uhgin. Mətəu nəmə iətəmi kəti nikin təhti məmə nati kəti tamikmik e nəhmti Uhgin, nati əha tamikmik aru əmə ohni.

---

* **14:4** Fes 4 u, in eksampil kəti. "Ioluək" tətəgətun=pən kitah nəfaki min, kəni "iərmənig" tətəgətun=pən Uhgin. Nipəti nəghatiən məmə Uhgin otakil itah, mətəu təsəuviriən məmə kitah okotakil itah min.

15 Nəmə piam kəti tətətəu tərah pik o nati kəti iətəm natun, kəni nəmə natun əmə lanko, kəni nəsaliuəkiən e suaru rəha nolkeikeiən. Soliən məmə nati natun tətərəkin piam kəti iətəm Kristo təmimis ohni.
16 Segəhaniən məmə nati kəti iətəm ik nəkəni məmə təuvir, okəni məmə in nati tərah.
17 Tol lanəha mətəu-inu Narmənigiən Rəha Uhgin səniəmə nati rəha nauəniən mine nəmnimiən iətəm nati əpnapin əmə, mətəu in nati rəha nəhruahruiən e nəhmti Uhgin, mine nəməlinuiən, mine nagiəniən e Narmin Rəhan,
18 mətəu-inu iətəmi kəti iətəm tatol uək kəm Kristo e noliən əha, in tatol niki Uhgin tətagiən, kəni nətəmimi kauteh in məmə in iətəmi təuvir, kəni nikilah tagiən əmə ohni.
19 Kəni tol lanəha, pəh kitah kotalkut pik o noliən nati iətəm tətələs itah e suaru rəha nəməlinuiən, kəni matəfəri nətəligiən rəhatah rəfin.
20 Sərəkiniən uək rəha Uhgin o nauəniən əmə. Nauəniən rəfin kotəuvir, məsotoliən iətəmi kəti tamikmik e nəhmti Uhgin. Mətəu iətəmi kəti tatol təfagə tərah nian in tatun nati kəti iətəm tol pian tətəmei lan e rəhan nəmiəgəhiən.
21 Kəni tol lanəha, təuvir məmə nəsotuniən nəhuvegi nati, uə nəsotəmnimiən wain, uə noliən nati kəti min iətəm otol piatəmah otəmei e nəmiəgəhiən rəhan.
22 Kəni nəmə itəmah nautos nətəligiən kəti o natimnati min u, otaskəlim oneuən əmə itəmah Uhgin. Iətəmi kəti tətatig e nəuviriən pəhriən nian in tatol əmə natimnati iətəm in təhrun məmə təhruahru məmə in otol.
23 Mətəu iətəmimi iətəm rəhan nətəligiən tatol keiu o nati iətəm in tatun, məmə in təhruahru o nuniən uə kəpə, təuvir məmə in təsuniən. Mətəu nəmə in tatun, Uhgin otəni məmə noliən rəhan in təfagə tərah, mətəu-inu in tatun, mətəu nikin təsəhtiən məmə in nati əhruahru. Kəni nəmə iətəmi kəti tatol nati kəti iətəm nikin təhti məmə in tərah, in tatol təfagə tərah.

15

Nəfəriən nətəligiən
rəha nəfaki pisin pisin min
1 Kitah nəuvein, nəhatətəiən rəhatah təskasik, kəni kitah kotəhrun məmə nati əlkələh min əha, ilah nati əpnapin əmə. Mətəu kitah kəsotəkeikeiən o noliən natimnati min əha iətəm nikitah əmə tətagiən lan. Nikitah təkeikei məhti piatah min mine nəuvinitah min nətəm rəhalah nətəligiən keiu e natimnati min əha.
2 Kitah okotəkeikei motol noliən iətəm otol niki nətəpisin okotagiən lan, məmə otasiru e lah, mol nəhatətəiən rəhalah tuva məskasik.
3 Pəh kotol lanəha mətəu-inu Kristo min, in təməsoliən noliən kəti məmə in aru nikin otagiən lan. Mətəu in təmol natimnati rəfin agin iətəm Uhgin nikin tolkeikei, kəni natimnati min u, nətəmimi kəmotəni rah in ohni. Inu təhmen e Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, "Nəni rahiən min iətəm nətəmimi pisin pisin min kəutəni lam, tətərəkin iəu."
4 Natimnati min əha kəmətei aupən e Nauəuə Rəha Uhgin, kəmətei min məmə otəgətun itah, məmə okotələhu=pən əskasik nətəligiən rəhatah e Uhgin. Kəni kitah kotəhrun noliən əha mətəu-inu kautəhtul əskasik e nian iəkis min, kəni Nauəuə Rəha Uhgin tətəfəri nətəligiən rəhatah.
5 Uhgin pisin əmə tətasiru e tah məmə kəutəhtul əskasik e nian iəkis min, kəni in pisin əmə tətəfəri nətəligiən rəhatah. Kəni rəueiu, iatətapuəh ohni məmə in otasiru e təmah e nətəligiən rəhatəmah məmə otuva mol kətiəh əmə, təhmen əmə e noliən rəha Kristo Iesu.
6 Kəni iətətapuəh lanəha o təmah rəfin nətəm nautos nətəligiən kətiəh əmə, məmə nəuiatah təhrun nuvaiən məhmen e nəuia iətəmi kətiəh əmə o nəfəriən nərgi Uhgin, iətəm in Uhgin mine Tatə rəha Iərmənig rəhatah Iesu Kristo.
7 Otos nətəm kautəfaki min nəuvein e niki təmah agiən motol təuvir kəm lah təhmen əmə məmə Kristo təmos itəmah e nikin agiən. Otol lanəha məmə nətəmimi okotəni-vivi Uhgin lan.
8 Sotaluiən e nati u məmə, Kristo təmuva məhmen e ioluək rəha nətəm Isrel məmə otəgətun məmə Uhgin tatol rəhan nəghatiən, nəghatiən u məmə nəniəskasikiən min rəhan kəm tipi nətəm Isrel aupən, ilah kəməhuva motol nipəhriəniən e Kristo.
9 Kəni təmuva məmə Nanihluə min okotos nasəkəhruiniən rəha Uhgin motəni-vivi in ohni, təhmen e Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
"Tol lanəha, oiəkəfəri nərgəm e niki Nanihluə min,
oiəkani nəpuən min məni-vivi nərgəm."
10 Kəni tətəni min məmə,
"Otagiən, Nanihluə min, itəmah rəhan min nətəmimi."
11 Kəni tətəni min məmə,
"Itəmah Nanihluə min rəfin otəni-vivi Iərmənig,

kəni itəmah rəfin nətəmimi min rəfin rəha nəuaniləuis min rəfin e nəhue nitəni min, otəni-
vivi in."
12 Kəni Aiseə tətəni min məmə,
"Mipi Tefit* aupən otair muva,
kəni Uhgin otəfəri in məmə otarmənig e nətəmimi min rəfin rəha nəuaniləuis min rəfin e
nəhue nitəni min rəfin.
Kəni Nanihluə min okotələhu=pən əskasik nuhuiniən rəhalah lan."
13 Uhgin təmasiru e tah məmə okotələhu=pən əskasik rəhatah nuhuiniən lan. Pəh in otol
məmə nikitəmah otəri məriauəh e nagiəniən mine nəmələinuiən nian nəutəhatətə lan məmə,
e nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uhgin, onəkotələhu=pən əskasik pik təhmin rəhatəmah
nuhuiniən e Uhgin.

Pol in aposil
rəha Nanihluə min
14 Piak min mine nəuvinik min. Iəkəhrun vivi məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah təməri
məriauəh e nəuviriən, kəni nəmotos nəhruniən rəfin, kəni nəkotəhmen o nəgətuniən itəmah
min.
15 Mətəu e nauəuə u rəhak, iəməsəhluaigiən e nati kəti, iəməni pətigəm e nikik rəfin
natimnati min u kəm təmah, kəni molkeikei məmə nikitəmah otəkeikei məhti nəghatiən
min əha. Təhruahru əmə məmə iətəghati lanəha, mətəu-inu Uhgin təmasiru lak e rəhan əmə
nəuviriən
16 məmə iəu iəkuva ioluək rəha Kristo Iesu o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir kəm
Nanihluə min. Iəu iəkəhmen e pris kəti iətəm iətəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Uhgin
məmə, Nanihluə min nətəm kəutəhatətə e Kristo, okəhuva neaniən təuvir min nətəm Narmin
Rəha Uhgin təmafəl mələhu kalin məmə rəha Uhgin, kəni Uhgin nikin tagiən o nosiən.
17 Kəni e uək rəfin iətəm iatol o Uhgin, nikik tagiən pik lan mətəu-inu in Kristo Iesu əmə
iətəm tatol uək.
18 Ko iəsəghati əfəri əməiən o nati kəti min, iəkəghati əfəri əmə o natimnati təuvir iətəm
Kristo təmol nian iəmol rəhan uək o nosiən Nanihluə min kəhuva motol nəuia Uhgin. Kristo
təmol uək e rəhak nəghatiən, mine rəhak noliən min,
19 kəni təmol uək e nəsanəniən rəha nəmtətiən min mine nati apispis min, kəni təmol
ilah rəfin e nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uhgin. Kəni tol lanəha, iəməni pətigəm rəfin
nanusiən təuvir rəha Kristo, iəmətuəuin Jerusiləm muvən ikin min rəfin mətəuarus=pən
nitəni u Ilirikəm iətəm in isəu pahav ikin.
20 Nian rəfin e nətuəuiniən rəhak uək mətəuarus=pa u rəueiu, iəmolkeikei məmə iəkuvən
məni pətigəm nanusiən təuvir e ikin min nəuvein iətəm kəsətəu aginiən nərgi Kristo ikin.
Iəsolkeikeiən məmə iəkol uək e ikin kəti iətəm iətəmi kəti tinuvən rəkis ikin məni pətigəm
nanusiən təuvir.
21 Mətəu təhmen əmə e Nauəuə Rəha Uhgin iətəm tətəghati e Kristo məmə,
"Nətəmimi nətəm kəsəni pətigəmiən nanusiən təuvir kəm lah,
ilah okoteruh in,
kəni nətəmimi nətəm kəsotətəu əhanəhiən nanusiən təuvir, ilah okotəhrun."
22 Nian tepət, uək u rəhak o nuvəniən iki pisin pisin min tətahtipəsig lak o nuvnəiən meruh
itəmah.

Nətəligiən rəha Pol o nuvəniən Rom
23 Mətəu rəueiu, rəhak uək u ikinu tinol naunun, kəni e nu tepət rəkis, iəkolkeikei pik məmə
iəkuvnə meruh itəmah,
24 kəni tol lanəha, nikik təhti məmə iəkuvnə meh itəmah nian iəkuvən əpəha kəntri u Spen.
Kəni nian iəkuvnə kəni kotatig nian təkuəkir əmə, kəni iəkolkeikei məmə nəkotasiru lak e
rəhak naliuəkiən.
25 Mətəu rəueiu, iatuvən Jerusiləm o nasiruiən e nətəm kəutəfaki ikin,
26 mətəu-inu nətəm kəutəfaki əpəha nitəni mil u Masetoniə mine Akaiə, nikilah təmagiən
o nəfaiən məni məmə iəkasiru e nətəm kəutəfaki əpəha Jerusiləm.
27 Nikilah təmagiən əmə o noliən, kəni in təhmen məmə kautətəou kauin kəti iətəm nətəm
Isrel kəmotol kəm lah. Tol lanəha mətəu-inu nəmə Nanihluə min kəmotos nəuviriən rəha
Uhgin e suaru rəha nətəm Isrel, kəni Nanihluə min okotəkeikei motasiru e nətəm Isrel e
rəhalah məni.
28 Oiəkos məni u kəmotəfa, muvən məfən kəm nətəm kəutəfaki əpəha Jerusiləm. Kəni
nian iəkol naunun e uək u, kəni oiəkiet Jerusiləm muvən əpəha nitəni u Spen, kəni e rəhak
naliuəkiən oiəkuvnə meh itəmah.

* **15:12** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə "Mipi Jese." Jese in tatə rəha Kig Tefit.

29 Nian iəkuvnə mitəlau=pa imatəmah ikin, iəkəhrun məmə iəkos natimnati təuvir tepət e
Kristo məmə iəkəfinə kəm təmah, kəni itəmah onəkotətəu təuvir lan.
30 Piak min mine nəuvinik min, mətəu-inu kitah kəutəhatətə e Iərmənig rəhatah Iesu
Kristo, kəni Narmin Rəha Uhgin tatol məmə kitah kautolkeikei itah min, iəkətapuəh əskasik
o təmah məmə nəkotəfaki əskasik kəm Uhgin ohniəu, kəni e noliən əha, nəkotasiru lak e
nəluaginiən rəhak.
31 Otəfaki məmə Uhgin otasiru lak mahtipəsig e nətəm Jutiə nətəm kəsotəniən nipəhriəniən
e nanusiən təuvir məmə, okəsotərəkiniən iəu. Kəni otəfaki min məmə nian iəkuvən miet=pən
Jerusiləm, nətəmi min u kəutəhatətə e Kristo, nikilah otagiən o rəhak uək.
32 Kəni e noliən əha, nəmə Uhgin tolkeikei lanəha, iəkuvnə meruh itəmah e nagiəniən, kəni
kitah rəfin agin, nikitah otagiən.
33 Pəh Uhgin iətəm in nəukəti nəməlinuiən tətatig itəmah min. Əuəh.

16

Pol təmauiəhruin in min nəuvein

1 Iəu iətəni=pinə kəm təmah məmə nəuvinitah u Fipi, iətəm tatos uək rəha dikon e niməfaki
əpəha Kegkriə, in pətan təuvir kəti.
2 Iəkətapuəh o təmah məmə nian in otuvnə, onəkotagiən əmə ohni e nərgi Iərmənig rəhatah, e
noliən əhruahru məmə nətəmimi rəha Uhgin okotol lanəha. Nəmə rəhan nati kəti tikə, təuvir
məmə nəkotasiru lan, mətəu-inu in təmasiru lak mine nətəmimi tepət.
3 Otəni təuvir kəm Prisilə mine Akuilə, iətəm itimahal iəmahlol uək kətiəh rəha Kristo Iesu.
4 Kəmuəhtul maru məmə okiamis o nasiruiən lak. Səniəmə iəu pisin əmə, mətəu iəu mine
Nanihluə min rəfin u kəutəfaki, itimah iəkotəni-vivi Uhgin o lau.
5 Kəni otəni təuvir kəm niməfaki iətəm kəmotuhapumin e rəhalau nimə.
Otəni təuvir kəm iəu kəti u Epaenetəs, u iətəm təmaupən məhatətə e Kristo e profens əpəha
Esiə.
6 Otəni təuvir kəm Meri iətəm təmatol pik uək o timah.
7 Otəni təuvir kəm Antronikəs mine Juniəs, iətəmimak mil iətəm itimahal min ilau
iəmihluvən e kaləpus. Aposil min kəutisiai pik ilau, kəni ilau kəmuaupən lak muəhatətə
e Kristo.
8 Otəni təuvir kəm Ampliatəs, iətəm iəkolkeikei e nolkeikeiən rəha Iərmənig.
9 Otəni təuvir kəm Urpanəs, iətəm kitah kautol uək kətiəh e Kristo, kəni otəni təuvir kəm
iəu kəti u Stakis.
10 Otəni təuvir kəm Apeles iətəm təməhtul əskasik e Kristo e nian iəkis min.
Otəni təuvir kəm Aristopulus mine rəhan min nətəmimi, mine rəhan min noluək min.
11 Otəni təuvir kəm Herotiən, rəhak əhruahru.
Otəni təuvir kəm nətəmimi rəha Nasisəs mine rəhan noluək min nətəm kəutəfaki kəm
Iərmənig.
12 Otəni təuvir kəm Trifaenə mine Trifosə, pəta mil iətəm katuol pik uək rəha Iərmənig.
Otəni təuvir kəm iəu kəti u Persis, pətan kəti iətəm tatol pik uək rəha Iərmənig.
13 Otəni təuvir kəm Rufəs, iətəmi kəti rəha Iərmənig tətəfaki vivi, mine rəhan mamə iətəm
təmatol təuvir kəm iəu təhmen e rəhak əhruahru mamə.
14 Otəni təuvir kəm Asigkritəs, mine Filegon, mine Heremes, mine Patropəs, mine
Heremas, mine piatah min nətəm ilah min kəutatig.
15 Otəni təuvir kəm Filolokəs, mine Juliə, mine Nereəs mine nəuvinin, mine Olimpəs, mine
nətəm kəutəfaki min rəfin nətəm ilah min kəutatig.
16 Otəni təuvir kəm təmah min təhmen məmə itəmah kətiəh əmə e Kristo. Niməfaki rəfin
rəha Kristo kəutəni təuvir kəm təmah.
17 Piak min mine nəuvinik min. Iəkətapuəh əskasik o təmah məmə nəkotətəu vivi
itəmah o nətəmi kautol məmə nəkotəhapu itəmah min, kəni kautəgətun natimnati iətəm
kautol nətəmimi kəutəmkarəpən e nəhatətəiən rəhalah, kəni nəgətuniən əha tol pisin agin
e nəgətuniən iətəm nəmotos rəkis. Otəhtul isəu o lah,
18 mətəu-inu nətəm kotol lanəha, ilah kəsotoliən uək rəha Iərmənig Kristo, mətəu kautol
uək əmə o nati ilah əmə kautolkeikei. Ilah kəutəni-vivi nəghatiən, kəni nəghatiən rəhalah
tətəhiən, kəni ilah kəuteiuə, kəni məutərəkin nətəligiən rəha nətəmimi tepət nətəm kotəruru
nati.
19 Nətəmimi kinotətəu rəkis nanusiən məmə itəmah nautol nəuia Kristo. Tol lanəha, nikik
tagiən pik o təmah. Mətəu iəkolkeikei pik məmə nəkoteinatig e noliən əhruahru min, kəni
məmə nəsəhuvəniən e noliən tərah min.

15:30 2Kor 1:11; Kol 4:3; 2Təs 3:1 **16:17** Mat 7:15; Tait 3:10

20 Uhgin iətəm nəukəti nəməlinuiən, otəsuvəhiən in tevig-ərain e Setən, kəni in otatig əmə
ləhtəni e nəhlkitəmah.
Pəh nəuviriən rəha Iərmənig Iesu tətatig itəmah min.
21 Timoti iətəm itimlau min iatuol uək kətiəh, tətəni təuvir kəm təmah. Kəni Lusiəs, mine
Jeson, mine Sosipatə u natimak min, kəhləni min təuvir kəm təmah.
22 Iəu Tesiəs, iətəm iəmətei nəghatiən rəha Pol e nauəuə u, iəu iətəni təuvir kəm təmah u
kitah kətiəh e Iərmənig.*
23-24 Kaeəs tətəni təuvir kəm təmah. Iəu Pol, iətatig e rəhan nimə, kəni nətəmi rəha niməfaki
kəutuhapumin iman ikin.
Erastəs u iətəm tətarmənig e məni rəha taun əha, mine piatah Kuartəs, ilau min kətuəni
təuvir kəm təmah.
25 Pəh kotəni-vivi Uhgin. In təhrun noliən məmə itəmah nəutəhtul əskasik e nəhatətəiən
rəhatəmah. In otol lanəha e nanusiən təuvir rəha Iesu Kristo iətəm iətəni pətigəm. Nəghatiən
u təməhluaig nuvəh rəkis,
26 mətəu rəueiu, təmol əpu in. Kəni in Uhgin u iətəm tətəmiəgəh nian rəfin, kəni in təməni
məmə iəkotəni pətigəm nanusiən rəha Kristo iətəm iəni min aupən kəmotətei e nauəuə
min rəhalah, kəni nətəmimi okotəhrun. Iəkotəni pətigəm məmə nətəmimi min rəfin rəha
nəuaniləuis min rəfin e nitəni min rəfin, pəh ilah okotəhatətə e Uhgin, kəni tol lanəha mautol
əmə nəuian.
27 Uhgin pisin əmə in Uhgin, kəni in pisin əmə in teinatig. !Pəh kotəni-vivi Uhgin nian rəfin
naunun tikə, o nati iətəm Iesu Kristo təmol! Əuəh.

* **16:22** Pol təhrun əmə nəteiən nauəuə, mətəu e nian əha, nətəmimi tepət kəməutos iətəmi kəti min məmə otətətei nəghatiən min rəhalah. Suah kəti, nərgin u Tesiəs, təməharəg ilau Pol mətei nəghatiən rəhan.

1 Korən
Nauəuə iətəm Pol təmaupən mətei tuvən kəm nəfaki min ikin Korən
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 1 Korən

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm niməfaki rəha Korən.

?Natigiən təhro lanu lan nian təmətei? Korən in taun asoli kəti. Ikin əha, nətəmimi tepət kotos rəhalah kaku o noliən səlim lan, kəni nətəmimi tepət kəhuva məmə okotos nəhmtin. Nətəmimi nəuvein kəhuva e negəu, nəuvein kotaliuək əmə. In taun kəti təuvir pik e profens rəha Akaiə, iətəm tətatig e nitəni asoli u Kris. Mətəu taun u, narmi nati min kəmotəriauəh lan, kəni noliən tərah min tepət e taun əha. Niməfaki rəha Korən, Nanihluə* min kotepət lan. Pol təmətuəuin niməfaki u e nian rəha naliuəkiən iətəm tatol keiu lan. Mətəu rəueiu əha, nərahiən asoli min nəuvein tinatig e niməfaki. Nətəmimi nəuvein kautol noliən tərah min, kəni nəuvein kautos nətəligiən min iətəm kəsotəhruahruiən.

? Təmətei nauəuə u o nak? Niməfaki rəha Korən in tətatig e taun kəti iətəm noliən tərah min rəfin təməriauəh vivi lan. Noliən tərah min nəuvein kəməhuva imə e niməfaki. Kəmotətapuəh o Pol o natimnati min nəuvein iətəm ilah kəsotəhrun viviən, kəni in təmətei nauəuə u titəu=pən əhruahru əmə rəhalah nətəligiən. Pol təmətei nauəuə u məmə otəni pətigəm noliən tərah min iətəm tətatig e niməfaki, mine nərahiən pisin pisin min nəuvein min. Kəni təmətei nauəuə u məmə otələhu əhruahru noliən tərah min iətəm ilah nəuvein kəmautol. In təməni kəm lah məmə okotəhro min lanu motəkeikei mohtəlig=pa min o Uhgin, kəni noliən nak u təhruahru iətəm iətəmimi otol nəmə in iətəmimi rəha Iesu.

Pol təməni təuvir kəm lah

1 Iəu Pol, iətəm Uhgin təmauin lak kəni mitəpin e nəuian məmə iəu aposil rəha Kristo Iesu. Itimlau piatah Sostənes iətuəni təuvir kəm təmah.

2 Nauəuə u tatuvnə kəm təmah niməfaki rəha Uhgin əpəha Korən. Uhgin təmol asim itəmah e Kristo Iesu, kəni təmauin e təmah məmə rəhan min, nətəm nəutaliuək e noliən əhruahru itəmah mine nətəmimi e ikin min rəfin nətəm kəutəfaki kəm Iərmənig rəhatah Iesu Kristo iətəm in Iərmənig rəhatah rəfin.

3 Pəh Uhgin Tatə rəhatah mine Iərmənig Iesu Kristo, okuəfinə nəuviriən mine nəməlinuiən kəm təmah.

Pol təməni-vivi Uhgin e nəfakiən

4 Nian rəfin iatəni tagkiu kəm Uhgin mətəu-inu təməfinə rəhan nəuviriən kəm təmah e Kristo Iesu.

5 Təməfinə rəhan nəuviriən u tepət kəm təmah e noliən min rəfin, e nasiruiən o nəni pətigəm viviən natimnati min mine neinatigiən o nəhruniən nəghatiən rəhan.

6 Kəni noliən min əha kəutəgətun məmə nanusiən e Kristo in nipəhriəniən, kəni itəmah nəmoteruh.

7 Tol lanəha, nian nautəhtul maru mautəhtahnin nuvaiən rəha Iərmənig rəhatah Iesu Kristo, Uhgin təməfinə kəm təmah rəhan nəsanəniən e Narmin o noliən uək rəhan, nəsanəniən rəfin min əha iətəm kotəhruahru o nəmiəgəhiən rəhatəmah.

8 Kəni in otol itəmah nəutəhtul əskasik motətəuarus=pən naunun nian məmə okəseh-pəniən noliən tərah kəti e təmah e Nian rəha Iərmənig rəhatah Iesu Kristo, iətəm tətuva min lan.

9 Kəni Uhgin otol nati u kəm təmah mətəu-inu nian rəfin in tatol rəhan nəghatiən. In Uhgin iətəm təmauin e təmah nəkəhuva kətiəh itəmah Nətin Iesu Kristo u Iərmənig rəhatah.

Nətəmimi rəha niməfaki kəmotəhapu ilah min

10 Iətətapuəh əskasik o təmah, piak min mine nəuvinik min, e nərgi Iərmənig Iesu Kristo, məmə itəmah rəfin nəkotətəlig e təmah min, məsotoliən məmə nətəligiən kəti otuva məhapu itəmah, kəni mətəu nəkəhuva pəhriən motol kətiəh e nətəligiən mine nikin kətiəh.

11 Piak min mine nəuvinik min, iətəni lanəha mətəu-inu nətəmimi nəuvein rəha Kloe† kəmotəni pətigəm kəm iəu məmə itəmah nautorgəhu.

---

* **:** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. **1:8** 1Təs 3:13; 5:23 **1:9** 1Təs 5:24; 1Jon 1:3 **1:10** Fil 2:2

† **1:11** Kloe in pətan kəti iətəm rəhan nautə tepət, kəni nətəmimi kautisiai in. Pol əpəha Efəsis e nian təmətei nauəuə u, kəni nətəmimi rəha Kloe kəməhuvən motəsal=pən lan. Kəni motəni kəm in nətəligiən min əha e niməfaki Korən.

12 Nipəti nəghatiən iətəm iətəni tol lanu, itəmah nəuvein kotəni məmə, “Itimah
iautəhuərisig e Pol,” nəuvein kotəni məmə, “Itimah iautəhuərisig e Apolos,” nəuvein kotəni
məmə, “Itimah iautəhuərisig e Pitə,” nəuvein min kotəni məmə, “Itimah iautəhuərisig e
Kristo.”
13 Nian nəutəuəri lanko, təhmen e nəhapu-əhapuiən Kristo! Iəu Pol, iəməsəhkul-pəriən e
nigi kəməluau o təmah! Kəni nian kol bəptais e təmah, kəməsoliən e nərgək Pol. !Kəpə! !
Mətəu nautol lanko məmə nautəhuərisig lak Pol, uə Apolos, uə Pitə, mətəu itəmah nəsotoliən
məmə nəutohtəu=pən Kristo!
14 Iəu iəkəni tagkiu kəm Uhgin məmə iəmol bəptais əmə e Krispəs mine Kaeəs, mətəu
iəməsoliən bəptais e təmah kəti min.
15 Nikik tagiən lanəha mətəu-inu iətəmi kəti ko təsəniən məmə kəmol bəptais lan e nərgək
məmə otuva rəhak iətəmimi.
16 Ei əuəh, iəmalu, iəmol bəptais min e Stefənəs mine rəhan min. Uərisig e inəha, iəmalu
məmə məta iəmol bəptais min e iətəmi kəti uə kəpə.
17 Nipəti nəghatiən min u məmə, Kristo təsahli=paiən iəu məmə iəkol bəptais e nətəmimi,
təmahli=pa iəu məmə iəkəni pətigəm əmə nanusiən təuvir. Kəni iəsəni pətigəm əməiən e
nəghatiən einatig rəha iətəmimi mətəu-inu, iəsolkeikeiən məmə nəghatiən e nimisiən rəha
Kristo e nigi kəməluau in otəhvevig nəsanəniən tikə.
18 Nipəhriəniən, nəghatiən e nimisiən rəha Kristo in təhvevig malməli o nətəmimi u
kautohtəu suaru rəha nuvəniən e nigəm asoli. Mətəu kitah u nətəm Uhgin tatosmiəgəh itah,
in nəsanəniən əmə rəha Uhgin.
19 Kəni Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
“Iəu iəkərəkin agin neinatigiən rəha nətəm koteinatig,
kəni mahtipəsig e nəhruniən rəha nətəm kotəhrun pik nati.”
20 ?Nətəmimi koteinatig iə? ?Nəgətun min rəha Lou iə? Nətəmimi nətəm kotəhrun vivi
suaru rəha nəghatiən iə? Uhgin təmol neinatigiən rəha nəhue niftəni tinuva rəkis nalməliən
əmə.
21 Tol lanəha mətəu-inu, e neinatigiən rəha Uhgin, təmol məmə nətəmimi rəha nəhue
niftəni okəsotəhruniən in e nəhruniən əmə rəhalah iətəm kautəni məmə neinatigiən. Mətəu
in təmol məmə nəghatiən alməli min rəhatimah otosmiəgəh nətəmimi nətəm kəutəni
nipəhriəniən lan.
22 Nəuaniləuis min rəha Isrel kəutətapuəh e nati apispis min, kəni Nanihluə‡ min kəutəsal
e neinatigiən məmə okoteruh Uhgin,
23 mətəu kitah kəutəni pətigəm əmə nimisiən rəha Kristo e nigi kəməluau. Kəni nəghatiən
u in təhmen e kəpiel e suaru iətəm tatol nəuaniləuis min rəha Isrel kəutəmei, kəni in təhmen
e nalməliən o Nanihluə min.
24 Mətəu nətəmimi min u nətəm Uhgin təmauin e lah, nəuaniləuis min rəha Isrel nəuvein
mine Nanihluə min nəuvein ilau pəti, kəni Kristo in nəsanəniən rəha Uhgin mine neinatigiən
rəhan.
25 Tol lanəha mətəu-inu, noliən u iətəm nətəmimi kəutəni məmə in nalməliən rəha Uhgin,
mətəu nipəhriəniən in teinatig tapirəkis neinatigiən rəfin rəha nətəmimi, kəni nati u iətəm
nətəmimi kəutəni məmə in nəpəouiən rəhan, in təsanən tapirəkis nəsanəniən rəfin rəha
nətəmimi.
26 Piak min mine nəuvinik min, nikitəmah otəkeikei məhti məmə itəmah nətəmi əhro nian
Uhgin təmauin e təmah. Itəmah tepət nəsoteinatigiən e nəhmti nətəmimi, kəni məsotosiən
nəsanəniən, kəni səniəmə itəmah nenəti nətəmi asoli nəuvein.
27 Mətəu Uhgin tatitəpin nati alməli min e nəhue niftəni məmə okotol aulis nətəm
koteinatig, kəni mitəpin nati əpəou min e nəhue niftəni məmə okotol aulis nətəm kotəsanən.
28 In təmitəpin natimnati iətəm, e nətəligiən rəha nətəmimi, ilah nati əpnapin əmə, mine
iətəm nətəmimi kəsotolkeikei pikiən, mine natimnati iətəm ləhtəni agin. Kəni təmitəpin
natimnati min əha məmə ilah suaru məmə in tol nati keikei e nətəligiən rəha nətəmimi
kəməhuva nati əpnapin əmə.
29 Təmol lanəha məmə iətəmimi tikə otəghati əfəri e nəhmti Uhgin.
30 Mətəu-inu e nəuia Uhgin, itəmah nəməhuva kətiəh itəmah Kristo Iesu. Kəni Kristo
təmuva o tah məmə in rəhatah neinatigiən rəha Uhgin. Inəha e Kristo, Uhgin təmol itah
kotəhruahru e nəhmtin, kəni məlehu kalin itah məmə rəhan min, kəni mosmiəgəh itah.
31 Tol lanəha, təhmen e Nauəuə Rəha Uhgin tətəni, “Iətəmimi iətəm tətəghati əfəri, otəghati
əfəri əmə o nati iətəm Iərmənig təmol lan.”

1:12 Uək 18:24-28; 1Kor 3:4 **1:14** Uək 18:8; Rom 16:23 **1:16** 1Kor 16:15 **1:19** Aes 29:14 **1:20** Job 12:17; Aes 19:12; 33:18; 44:25 **1:21** Mat 11:25 ‡ **1:22** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. **1:23** Rom 9:32; 1Kor 2:14 **1:24** Kol 2:3 **1:25** 2Kor 13:4 **1:26** Mat 11:25; Jem 2:5 **1:30** Jer 23:5-6 **1:31** Jer 9:24

2

1 Piak min mine nəuvinik min. Nian iəmuvnə o təmah, iəməsəni pətigəmiən nəghatiən rəha
Uhgin e nəghatiən iətəm nətəmimi kəutəni məmə koteinatig, mine noliən rəha iətəmimi iətəm
təhrun vivi nəghatiən.
2 Kəni nian iəmətatig kitah min itəmah, nikik təskasik məmə iəkəni pətigəm əmə Iesu
Kristo, mine nimisiən rəhan e nigi kəməluau.
3 Iəmuva o təmah e nəpəouiən mine nəginiən mine nərəmruminiən asoli.
4 Kəni nian iəməni pətigəm rəhak nəghatiən e nanusiən təuvir, iəməsəniən e neinatigiən
rəha nətəmimi, mine nəghatiən asoli min iətəm otiuvi itəmah, mətəu nian iəməghati,
nəmoteruh nəsanəniən rəha Uhgin mine uək rəha Narmin Rəha Uhgin.
5 Iəmol lanəha məmə nəhatətəiən rəhatəmah otəsəhtul əməiən e neinatigiən rəha
nətəmimi, mətəu in otəhtul e nəsanəniən rəha Uhgin.

Neinatigiən
rəha Narmin Rəha Uhgin

6 Mətəu nipəhriəniən məmə itimah iəutəni pətigəm nəghatiən einatig kəm nətəm koteinatig
kəni minoteinatig rəkis e nəmiəgəhiən rəhalah. Mətəu səniəmə neinatigiən rəha nətəmimi
min rəueiu, uə nətəmimi nətəm kəutarmənig u rəueiu. Ilah okəhuva nati əpnapin min əmə.
7 Kəpə. Itimah iəutəghati e neinatigiən rəha Uhgin aupən iətəm təmətəməhli oneuən, kəni
in neinatigiən iətəm təmətəhluaig, kəni Uhgin təmol nəlpəkauiən aupən aupən agin məmə,
neinatigiən əha, in otol nəuviriən kəm tah e nəsanəniən mine nəhagəhagiən.
8 Nətəm kəutarmənig e niftəni əha rəueiu, ilah kinotəruru nəlpəkauiən əha rəha Uhgin,
mətəu nəmə ilah kəmotəhrun, ko kəsotətu-pəriən Iarmənig rəha nəsanəniən əhagəhag rəfin
e nigi kəməluau təhmen e iətəmimi kəti əpnapin əmə iətəm təmərəkin lou.
9 Mətəu Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
"Iətəmi tikə tətəteuh,
iətəmi tikə tətətəu,
iətəmi tikə təhrun,
nati nak iətəm Uhgin təmol əpenə-penə lan rəha nətəmi min u kotolkeikei in."
10 Mətəu Uhgin təmol əpu nəlpəkauiən oneuən əha rəhan kəm tah e Narmin. Kəni Narmin
təhrun natimnati rəfin, kəni məhrun min natimnati rəha Uhgin iətəm iətəmimi kəti ko
təsəhruniən.
11 ?Tol lanəha, iətəmimi pəh təhrun nətəligiən rəha iətəmimi kəti, mətəu narmin əmə? ?E
noliən kətiəh əmə, iətəmimi pəh təhrun nətəligiən rəha Uhgin, mətəu Narmin əmə?
12 Uhgin təməsəfaiən kəm tah nətəligiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni, mətəu təməfa Narmin
iətəm tatsipən ohni. In təməfa kəm tah məmə kitah okotəhrun nati nak iətəm Uhgin təməfa
əpnapin əmə kəm tah.
13 Inu nəghatiən iətəm itimah iəutəni, kəni neinatigiən rəha nətəmimi təsəgətuniən itimah
e nəghatiən min əha, mətəu Narmin Rəha Uhgin təməgətun itimah, kəni iəkotəni pətigəm
natimnati pəhriən rəha Narmin Rəha Uhgin e nəghatiən min iətəm təmsipən lan.
14 Iətəmimi iətəm Narmin Rəha Uhgin tikə lan, tətəpəh natimnati iətəm tatsipən e Narmin
Rəha Uhgin mətəu-inu ilah nati əpnapin min əmə ohni, kəni ko in təsəhruniən ilah mətəu-inu
Narmin Rəha Uhgin əmə təhrun nasiruiən e nətəmimi o nəhruniən natimnati rəha Uhgin.
15 Kitah nətəm kautos Narmin Rəha Uhgin kəmoteh motəhrun motakil natimnati min əha,
mətəu nətəmimi əpnapin, ko kəsoteruhiən məsotəhrun aginiən mine məsotakil aginiən itah.
16 Tol lanəha mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
"?Pəh u təhrun nətəligiən rəha Iarmənig
məmə in otəgətun in?"
Mətəu kitah kotəhrun nətəligiən rəha Kristo kəni tol lanu lan motəhrun natimnati min əha.

3

Nəhapu-əhapuiən e niməfaki

1 Piak min mine nəuvinik min. Nian iəmətatig kitah min itəmah, iəməsəghatiən kəm təmah
təhmen e nətəmimi nətəm kinotəskasik rəkis e nəmiəgəhiən rəhalah e Narmin Rəha Uhgin,
kəpə. Iəməghati kəm təmah məmə itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni əmə, kəni iəməghati
kəm təmah təhmen e kəlkələh min əmə e nəmiəgəhiən vi rəhatəmah e Kristo.
2 Nian iəmətəgətun itəmah, təhmen məmə iəmətaugin itəmah e milik əmə, iəməsəfinəiən
nauəniən əskasik kəm təmah mətəu-inu itəmah nəməsotəhmeniən o nuniən. Kəni
nipəhriəniən, itəmah nəsotəhmen əhanəhiən o nuniən,

2:3 Uək 18:9; 2Kor 10:1 **2:4** 1Təs 1:5 **2:9** Aes 64:4 **2:16** Aes 40:13 **3:2** Hip 5:12-13; 1Pitə 2:2

3 mətəu-inu noliən rəhatəmah təhmen əmə e rəha nətəmimi rəha nəhue niftəni. Tol lanəha mətəu-inu itəmah nautetet itəmah min, kəni mautorgəhu, kəni təhmen əmə məmə itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni əmə u. Nəkotəhmen e nətəmimi əpnapin min.
4 Nian iətəmi kəti tətəghati əfəri məni məmə, "Iəu rəha Pol," kəni kəti təni məmə, "Iəu rəha Apolos," noliən əha tətəgətun məmə itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni əmə.

5 Oteruh-to. ?Apolos in pəh, kəni Pol in pəh? Itimlau iəkuəhmen əmə e ioluək iətəm iəmuasiru e təmah o nuvaiən o Iesu. Itimlau iatuol əmə uək iətəm Iərmənig təməfa pisin pisin kəm timlau məmə iəkuol.
6 Təhmen əmə məmə iəu iəmərfei nikiti nati, kəni Apolos in təueiu e nəhu, mətəu Uhgin əmə tatol tateviə.
7 Tol lanəha, iətəmimi iətəm tətərfei nati, uə iətəmimi tətəueiu e nəhu, in nati əpnapin əmə, mətəu Uhgin pisin əmə in nati keikei iətəm tatol natimnati kəutəmiəgəh mauteviə.
8 Iətəm tətərfei, mine iətəm tətəueiu, ilau kuəhmen-əhmen əmə mətian əmə o nati kətiəh əmə. Kəni Uhgin otətəou ilau kətiəh kətiəh e rəhalau uək pisin pisin min.
9 Itimlau ioluək mil rəha Uhgin, kəni itəmah nəkotəhmen e nasumiən rəha Uhgin, uə nimə rəha Uhgin.

10 E nəuviriən iətəm Uhgin təməfa kəm iəu, iəmuvləkin vivi nəhlki nimə təhmen e iətəm təhrun vivi nuvləkiniən nimə. Kəni iətəmi kəti min tatuvləkin nimə nəuvetin. Mətəu ilah rəfin okotəkeikei mauteh vivi uək rəhalah rəha nuvləkiniən nimə,
11 Nəhlki nimə kətiəh əmə, inu Iesu Kristo. Iətəmi kəti tikə təhrun nuvləkiniən nəukəti nimə pisin kəti min.
12 Nəmə iətəmi kəti tuvləkin-pəri rəhan nimə iətəm nəhlki nimə in Iesu Kristo, kəni in təhrun nuvləkiniən nimə e aiən u kol tətoraip-oraip, uə e silfə, uə e kəpiel nəhmtin tiəkis, uə e nigi, uə e niuig, uə e nimaniə.*
13 Kəni nian kəti nətəmimi okoteruh uək rəhan, mətəu-inu e nian Iesu tuva min, rəhan uək otuva e nəhagəhagiən. Rəhan uək okələhu=pən e nigəm, kəni nigəm otəgətun məmə rəhan uək təuvir uə tərah.
14 Nəmə nigəm otəsusiən rəhan nimə, in otos rəhan nətəouiən.
15 Mətəu nəmə nigəm otus rəhan nimə, kəni rəhan natimnati rəfin təmikə. In əmə, Uhgin otosmiəgəh, mətəu təhmen-əhmen əmə e iətəmi kəti iətəm rəhan nimə nigəm tatus kəni tiuvig pətigəm maiu, kəni nigəm tus nimə mauəris.
16 ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, itəmah u Nimə Rəha Uhgin, kəni Narmin Rəha Uhgin tətatig e təmah?
17 Nəmə iətəmi kəti tərəkin Nimə Rəha Uhgin, kəni Uhgin otərəkin in, mətəu-inu Nimə Rəha Uhgin, in tasim rəhan pisin əmə. Kəni Nimə u Rəha Uhgin, itəmah.

18 Təsəuviriən məmə iətəmi kəti təteiuə aru əmə lan. Nəmə iətəmi kəti tətakil aru in e nətəligiən rəha nəhue niftəni, kəni nikin təhti məmə in teinatig u rəueiu, in otəkeikei muva ialməli kəti e nəhmtilah məmə in otuva ieinatig pəhriən.
19 Tol lanəha mətəu-inu neinatigiən rəha nətəmimi rəha nəhue niftəni, in talməli e nəhmti Uhgin. Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, "Uhgin tatol lalig e nəghatiən rəha iətəmi kəti iətəm tətəni məmə in teinatig vivi, kəni Uhgin taskəlim in."
20 Kəni Nauəuə Rəha Uhgin tətəni min məmə, "Iərmənig təhrun məmə, nətəligiən rəha nətəm koteinatig, ilah nati əpnapin əmə."

21 Kəni tol lanu lan, sotəniən məmə itəmah rəha suah u uə rəha suah kəha məmə onəkotləfəri aru itəmah ohni. Uhgin tətəfən itimah nətəmi asoli min rəfin kəm təmah məmə otasiru e təmah.
22 Tol lanu sotəfəriən itəmah kəni motəni məmə rəhatəmah u Pol uə Apolos uə Pitə.† Nipəhriən agin, Uhgin tinəfinə natimnati min rəfin e nəhue niftəni o nasiruiən e təmah. Kəni nəmiəgəhiən uə nimisiən, kəni natimnati min u kəutəhuva rəueiu uə natimnati min u kəmanəhuva nian kəti, natimnati rəfin min əha mine nətəmimi min əha okotasiru e təmah, təhmen əmə ilah rəfin rəhatəmah.

3:3 1Kor 1:10-11 **3:4** 1Kor 1:12 **3:6** Uək 18:4,11,27-28 **3:9** Mat 16:27; Efəs 2:20-22 **3:11** Aes 28:16; 1Pitə 2:4-6

* **3:12** Noliən rəha nitəu-pəniən Kristo təhmen e noliən rəha nuvləkiniən nimə. Iətəmi tətitəu=pən vivi noliən rəha Kristo, in təhmen e iətəmi kəti tatuvləkin vivi rəhan nimə. Noliən təuvir min rəhan təhmen e pos min əskasik rəha nimə, uə aiən u kol uə aiən u silfə. Iətəmi təsitəu=pən viviən noliən rəha Kristo, təhmen e iətəmimi kəti tatuvləkin rah rəhan nimə, təhmen əmə e nimauvluvl əmə kəti. Afin-to Mat 6:19-20. **3:13** 1Kor 4:5 **3:19** Job 5:13 **3:20** Sam 94:11

† **3:22** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, "Pol, uə Apolos, uə Kefəs..." Kefəs in nərgin kəti min rəha Pitə. Kəni e nauəuə u, e nəghatiən Kris əhruahru, Pol tətauin lan məmə "Kefəs," mətəu kəutəni əmə məmə Pitə.

23 Tol lanu lan, itəmah onəkotəkeikei motəfəri itəmah o Iesu pisin əmə, səniəmə o nətəmi asoli min rəhatəmah, mətəu-inu səniəmə itəmah rəha iətəmi asoli kəti, mətəu itəmah rəha Kristo, kəni Kristo in rəha Uhgin.

4

Aposil min rəha Kristo

1 Tol lanəha, nətəmimi okotəkeikei moteh itimah təhmen e noluək min rəha Kristo iətəm Uhgin təmələhu=pən e nəhlmitimah məmə itimah iəkotol əpu nəlpəkauiən oneuən rəha Uhgin.
2 Kəni nətəmimi nətəm kauteh natimnati rəha iətəmi asoli kəti, ilah kotəkeikei motol rəhalah uək təuvir e noliən iətəm iətəmi asoli tolkeikei.
3 Nati əpnapin əmə kəm iəu nəmə itəmah, uə nətəpisin nəuvein kotəni pətigəm nətəligiən rəhalah e rəhak uək. Kəni iəu aru iəsakiliən e rəhak uək.
4 E rəhak nətəligiən, məmə iəmol əmə nati iətəm in təuvir, mətəu nati u təsəniən məmə iəu iəkəhruahru. Iərmənig əmə təhruahru o nakiliən rəhak uək.
5 Tol lanəha, sotauit-auitiən o nakiliən natimnati, mətəu nautəhtahnin nian Iərmənig otuva lan. In otəfətigəm=pən e nəhagəhagiən natimnati iətəm kəutəhluaig e napinəpuiən, kəni in otəni pətigəm nati nak tətatig e niki nətəmimi o noliən min rəhalah. E nian əha Uhgin otənivivi ilah kətiəh kətiəh e noliən əhruahru.
6 Piak min mine nəuvinik min. Iəməni=pinə nəghatiən min əha kəm təmah itimlau Apolos məmə itəmah onəkotos nəhruniən ikin. Kəni nəmə nəkotos nipəti nəghatiən min u, “Nəkotəkeikei motol əmə nəghatiən min iətəm kinətei rəkis,” kəni nəsotəfəriən nətəmi asoli nəuvein motosiahu nəuvein.
7 ?Təhro? Itəmah nəsotepətiən motapirəkis nətəmimi min rəfin. Uhgin təməfinə kəm təmah natimnati min rəfin nətəm nəmautos. ?Kəni təhro nəutəghati əuvsan o natimnati iətəm Uhgin təməfinə kəm təmah təhmen əmə məmə inu itəmah əmə nəmotol natimnati min əha?
8 Nikitəmah təhti məmə ninotos rəfin rəkis natimnati rəha Uhgin. Nikitəmah təhti məmə ninotos rəfin rəkis nautə rəha Uhgin. Noliən rəhatəmah təhmen məmə nəməhuva kig min rəha Uhgin, mətəu itimah iəutatig ləhtəni əmə. !Mətəu kəpə, səniəmə nipəhriəniən! !Nəman! Nəmə nipəhriəniən məmə itəmah nəməhuva kig min rəha Uhgin, nikitimah otagiən pik, kəni nəmə tol lanəha, itimah min iəkotol kig kitah min itəmah. Mətəu təsoliən lanəha.
9 Itimah aposil min, mətəu nikik təhti məmə Uhgin təmələhu itimah əpəha ləhtəni agin, iəutatig təhmen e nətəm kəmakil rəkis məmə okotəkeikei mohmis. Nikitəmah tətəhti lanəha mətəu-inu təhmen məmə itəmah nətəmimi nətəm kəməsotoliən win e nəluaginiən, kəni məutəhtul e nəhmti nagelo min mine nətəmimi rəfin məmə ilah okoteruh məmə oiəkohmis.*
10 ! Nətəmimi tepət kəutəni məmə itimah nanməli min o nərgi Kristo, mətəu nikitəmah təhti məmə itəmah nəkoteinatig vivi e Kristo! Mətəu səniəmə nipəhriəniən. !Nətəmimi tepət kəutəni məmə rəhatimah nepətiən tikə, mətəu nəutəghati əfəri məmə rəhatəmah nepətiən iahgin! Mətəu səniəmə nipəhriəniən. Nətəmimi tepət kautisiai itəmah, mətəu kətəni rah itimah.
11 Mətəu, inu nipəhriəniən. Mətəuarus=pa u rəueiu matuvən, nəumis tatus itimah, kəni məutəuauə, kəni iautəhuvən e napən əhapu-əhapu, nətəmimi kautoh itimah, kəni rəhatimah nimə tikə.
12 Itimah aru əmə iautol pik uək e nəhlmitimah məmə iəkotos məni o nauəniən. Nian okotəni rah itimah, mətəu itimah iəkotəfaki o nəuviriən o lah. Nian nətəmimi kautol nərahiən kəm timah, mətəu itimah iəkotəpnapin əmə.
13 Nian nətəmimi kəutəni rah itimah, mətəu itimah iəutəghati vivi əmə kəm lah. Mətəuarus=pa u rəueiu matuvən itimah iəkotəhmen e nimənərik rəha nətəmimi rəfin, uə namikmikiən rəha nitəni min rəfin.

Ilah okotəkeikei motohtəupən noliən rəha Pol

14 Iəsəteiən nəghatiən u məmə iəkol itəmah nəkotaulis, mətəu mə otəhgi-pəri itəmah, mətəu-inu itəmah nenətik min nətəm iəkolkeikei itəmah.

4:2 Luk 12:42 **4:5** 1Kor 3:8 **4:6** Rom 12:3 **4:7** Rom 12:6 * **4:9** Nian kig kəti təmol win e nəluaginiən, minatitəlig matit rəhan soldiə min mine rəhan tikimir min. Rəhan soldiə min kautəhuərisig lan, kəni tikimir min kautəhuərisig e lah, kəni nətəmimi rəfin kotəhrun məmə tikimir min okohmis. Nətəmimi kəmotol lafet kəti, kəni nətəmimi rəfin kəutarfu e tikimir min kautoh aru ilah min, uə nəmə təhro kautəluagin ilah nati arpin min təhmen e laion. Kəni Pol tətəni məmə in mine rəhan min nətəmimi kotəhmen e tikimir min nətəm okohmis, kəni nətəmimi rəfin kauteruh.
4:11 2Kor 11:23-27 **4:12** Mat 5:44; 2Təs 3:8

15 Rəhatəmah nəgətun min tepət nətəm okotəgətun itəmah e Kristo, kəni nəmə təhro ilah
kotəhmen əmə e tatə kalin min ilah ten-tausin, mətəu rəhatəmah tatə əhruahru kətiəh əmə,
inu iəu, mətəu-inu e Kristo Iesu iəmuva rəhatəmah tatə əhruahru nian iəməni pətigəm
nanusiən təuvir kəm təmah aupən.
16 Tol lanəha, iəkətapuəh əskasik o təmah məmə onəkotohtəu=pa rəhak noliən min.
17 Mətəu-inu o nati u, iətahli=pinə nətik e Kristo u Timoti iətəm iəkolkeikei. In tətaiu
əskasik e Iərmənig matol vivi rəhan uək. In otəni min kəm təmah suaru rəha nəmiəgəhiən
rəhak e Kristo Iesu iətəm tətitəu=pən natimnati iətəm iətəgətun e niməfaki min ikin min rəfin.
18 Kəni itəmah nəuvein nəutagət əfəri pik o rəhatəmah nepətiən mətəu-inu nikitəmah təhti
məmə iəsuvnə miniən məsəghati əskasikiən kəm təmah o rəhatəmah noliən.
19 Mətəu otəsuvəhiən, iəkəkeikei muvnə meruh itəmah (nəmə Iərmənig tegəhan lak.) Kəni
oiəkəhrun nəmə nətəm kəutagət əfəri kautos pəhriən nəsanəniən rəha Uhgin, uə kəpə.
20 Mətəu-inu Narmənigiən Rəha Uhgin səniəmə in nati kəti rəha nəghatiən, mətəu in nati
kəti rəha nəsanəniən.
21 ?Kəni nəkotolkeikei nak? ?Iəkuvnə malis itəmah, uə iəkuvnə e nolkeikeiən u e nikik
teiuaiu əmə?

5

Pian kəti, rəhan noliən tərah agin

1 Kəməni pətigəm kəm iəu məmə iətəmi kəti u e nikitəmah tətakləh e pətan kəti, kəni təmol e
noliən tərah kəti iətəm tapirəkis noliən rəha nətəm kəsotəfakiən. In tətakləh e pətan vi rəha
rəhan tatə.
2 ! Kəni itəmah nəutəfəri o nəfakiən əskasik rəhatəmah! ! Kəsitin min! Mətəu nəfəriən
təsəhruahruiən, mətəu onəkotəkeikei motətəu tərah o təfagə tərah əha. Kəni nəsotahli
pətigəmiən iətəmi kəha iətəm təmol noliən tərah əha e nikitəmah. Mətəu onəkotəkeikei
motahli pətigəm.*
3 Nati əpnapin iəsatigiən kitah min itəmah, mətəu e narmin iətatig kitah min itəmah. Kəni
təhmen əmə nəmə kitah kəutatig, inəni rəkis e nərgi Iərmənig Iesu məmə təhro in təhruahru
məmə kitah okotol e iətəmi kəha.
4 Nian nəkəhuva kətiəh, kəni e narmin, iətatig kitah min itəmah, kəni nian nəsanəniən
rəha Iərmənig rəhatah Iesu inəha ikin kitah min,
5 kəni otəfən iətəmi u əha rəueiu e nəhlmi Setən məmə otərəkin nipətin. Mətəu Iərmənig
otosmiəgəh narmin nian in tətuva min e naunun nian.†
6 Rəhatəmah nagət əfəriən tərah. ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, is nəuan nəuvetin əmə tinpi
rəfin e niki flauə iətəm kəmalkin?‡
7 Otafəl rəkis is əuas min rəhatəmah, inu təfagə tərah min e nikitəmah, məmə itəmah flauə
vi iətəm kəmalkin u is tikə lan, kəni nipəhriəniən itəmah nəkotəhmen əhruahru e piret vi
əha. Tol lanəha mətəu-inu Kristo iətəm in nəti sipsip rəha lafet rəha Pasova, təmimis rəkis
təhmen e sakrifais o noliən tərah min rəhatah.
8 Tol lanəha, pəh kotol lafet əha, mətəu kəsotoliən e is əuas, iətəm təhmen e noliən
tərah min u nətəmimi kotolkeikei pik noliən kəm nətəmimi, mine noliən tərah min rəfin.
Mətəu pəh kotol lafet e piret u is tikə lan, təhmen e noliən rəfin iətəm kotol nipəhriəniən
motəhruahru.
9 Iəmətei rəkis nauəuə kəm təmah məmə nəsotan pətiən itəmah nətəm kəutakləh e
nipətan.§
10 Iəsəniəhuiən məmə nəsotaniən itəmah nətəm kəsotəfakiən nati əpnapin noliən rəhalah
tol lanəha: ilah kəutakləh e nipətan, ilah navərəs, ilah nakləh min e neiuəiən, kəni ilah
kəutəfaki kəm narmi nati min. Nətəmimi tepət agin kotol lanu lan u rəueiu e nəhue niftəni.
Nəmə nəsotaniən itəmah min ilah, kəni nəkotəkeikei mohiet agin ikinu e nəhue niftəni.

4:15 Kəl 4:19 **4:16** Fil 3:17 **4:17** Uək 19:22 **4:20** 1Kor 2:4 **5:1** Lev 18:7-8; Dut 22:30 * **5:2** Məta Pol tətəni u ikinu məmə təsəuvirian məmə ilah okotagian əmə kəni məutəfəri ilah nian təfagə tərah asoli kəti tətatig əha ilah ikin e niməfaki. **5:3** Kol 2:5 **5:5** 1Tim 1:20 † **5:5** Pol tətəni məmə kəraki lan e niməfaki. Kəni ihluə e niməfaki, suah u otuvən e nəhlmi Setən, kəni Setən otarmənig lan kəni mol nalpiniən kəm in e nipətin. Kəni məta, suah u təhrun nitəlig rəkisian e noliən tərah min rəhan, kəni Uhgin təhrun nosmiəgəhiən min in. ‡ **5:6** Təhmen əmə nian kətətei nati miəgəh kəti, nəmə kətarereh kuənkamik lan, otol=pən mərəkin rəfin nəhuvegin. Təhmen əmə nəmə iəfaki kəti e niməfaki tatol təfagə tərah. Təfagə tərah u tinpi rəfin niməfaki. **5:6** Kəl 5:9 **5:7** Aes 53:7; 1Pitə 1:19 **5:8** Dut 16:3 § **5:9** Nauəuə u Pol tətəghati lan e fes 9 tikə əha rəueiu. Pol təmətei nauəuə kuvət kəni mahli=pən kəm niməfaki Korən. Mətəu nauəuə aupən, mine nauəuə iətəm tatol kisil lan kiakə u rəueiu. Nauəuə iətəm tatol keiu lan, in 1 Korən, kəni nauəuə iətəm tatol kuvət lan, inu 2 Korən.

11 Mətəu nipəti nauəuə iətəm iəmətei kəm təmah məmə onəsotan pətiən itəmah iətəmi kəti iətəm tətəni məmə in piatəmah kəti, mətəu in tətakləh e pətan, uə in tətavərəs, uə in tətəfaki kəm narmi nati min, uə in tətəni rah nətəmimi, uə in tətapis nian tepət, uə in tətakləh e neiuəiən. Sotoliən nati kəti itəmah min ilah, nati əpnapin in nati əkəku əmə təhmen e nauən pətiən.

12-13 Səniəmə in rəhak uə mine rəhatəmah kəti uək məmə okotakil nətəmimi nətəm kəsotəfakiən. Uhgin otakil Nanihluə min. Mətəu in uək rəhatəmah məmə onəkotakil noliən rəha nətəmimi əpəha e niməfaki nətəm kautol təfagə e noliən min u. Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, "Otahli pətigəm e nikitəmah iətəm tatol noliən tərah."

6

Noliən rəha nakiliən itəmi

1 Nian nəmə itəmah kəti tatorgəhu ilau in kəti, tol naulisiən məmə otələs muvən kəm nətəmimi nətəm kəsotəfakiən məmə okotiuvi pətigəm ilau motakil rəhalau norgəhuiən. Mətəu nəkotəkeikei motos məhuvən kəm nəfaki min.

2 ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə nəfaki min, ilah okotakil nətəmimi rəfin e nəhue niftəni?* ? Kəni nəmə itəmah onəkotakil nətəmimi e nəhue niftəni, kəni təhro nikitəmah təhti məmə nəsotəhmeniən o nakiliən rəhatəmah norgəhuiən əlkələh min?

3 ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, kitah okotakil nagelo min? !Kəni natimnati min rəha nəhue niftəni, ilah kotimətig əmə o nakiliən!

4 ?Kəni tol lanəha, nəmə nautorgəhu o nətəligiən min nəuvein, təhro nəutəhuvən o nətəm ihluə məmə okotakil norgəhuiən rəhatəmah? Ilah kəsotosiən nisiaiən rəha niməfaki.

5 Iatəni lanəha məmə nəkotaulis lan. ?Təhro? ?Itəmah kəti tikə iətəm teinatig məmə in təhrun nələhuiən nəniən min əha?

6 !Mətəu kəpə! Itəmah piatəmah min nəutorgəhu, kəni mautəhuvən o nətəm ihluə məmə ilah okotakil rəhatəmah norgəhuiən min. Kəsi.

7 Itəmah nautəhuvən o iətəmi kəti məmə otakil rəhatəmah norgəhuiən. Inu tətəgətun məmə nəmotəmkarəpən agin e suaru rəha Uhgin e nəmiəgəhiən rəhatəmah. ?Təhro? Nəmə iətəmi kəti tatol tərah kəm ik, təuvir məmə nəkalu əmə lan. Nəmə təteiuə əmə lam mətakləh kəm ik, alu min əmə lan.

8 Mətəu kəpə. Nautol tərah pik! Itəmah piatəmah min əmə, mətəu itəmah aru nautol tərah kəm təmah min, kəni mauteiuə e təmah min məutakləh kəm təmah min.

9 Sotətəligiən e neiuəiən. Nəkotəkeikei motəhrun məmə, nətəmi kautol nərahiən, ko kəsəhuvəniən e Narmənigiən Rəha Uhgin: ilah nətəm kəutakləh e pətan, mine nətəm kəutəfaki kəm narmi nati min, mine nəman nətəm kinotol rəkis marit kəutakləh e pətan, mine nəman nətəm kautit aru ilah min,

10 mine nakləh min, mine navərəs min, mine nətəm kəutapis e wain, mine nətəm kəutəghati rah e nərgi nətəmimi, mine nətəm kəuteiuə məutakləh kəm nətəmimi, ilah min u ko kəsəhuvəniən e Narmənigiən Rəha Uhgin.

11 Kəni itəmah nəuvein, nəmautol lanəha. Mətəu, Narmin Rəha Uhgin rəhatah təmafəl itəmah, mələhu kalin itəmah məmə rəhan, mol itəmah nəkotəhruahru e nəhmtin e nərgi Iərmənig Iesu Kristo.

Noliən rəha nakləhiən
e pətan in təfagə tərah

12 Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə, "Natimnati rəfin təuvir əmə məmə iəkol." Mətəu, səniəmə ilah rəfin kotəhrun nasiruiən lak. Kəni, ko iəsegəhaniən məmə natimnati nəuvein okotarmənig e rəhak nəmiəgəhiən.

13 Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə, "Nauəniən mine nərfitəmi, kəmol o lau min," inu kotəhrun nuniən nauəniən min rəfin. Mətəu nauəniən mine nərfitəmi, Uhgin otol naunun e lau pəti, konu, nati mil u səniəmə nati kəti. Kəni nati u in nipəhriənian. Mətəu nəghatiən u səniəmə e nipətitəmi. Uhgin təməsoliən nipəti tah məmə kitah okotapili əpnapin kitah nəman uə nipətan min u sənіəmə nəman mine nipətan min rəhatah. Nipətitah mine Iərmənig, ilau rəhalau min. Uhgin təmol nipətitah məmə okotisiai Iərmənig, kəni ko otəsoliən naunun e lah, təhmen e nauəniən mine nərfitəmi.

5:11 2Təs 3:6; Tait 3:10 **5:12-13** Dut 13:5; 17:7 * **6:2** E Japtə 5 kəutafin məmə ko kəsotakiliən nətəmimi ihluə e niməfaki, mətəu e fes u tətəni məmə kitah okotakil ilah. Nipətin u təni məmə, RƏUEIU kitah okəsotakiliən nətəm ihluə e niməfaki, mətəu nian Kristo otuva min, nian əha inəha, kitah okotakil ilah. **6:2** Nəh 20:4 **6:10** Kəl 5:19-21; Efəs 5:5; Nəh 22:15 **6:11** Tait 3:3-7 **6:12** 1Kor 10:23 **6:13** 1Təs 4:3-5

14 Kitah okohmis. Mətəu o nian kəti e rəhan nəsanəniən, Uhgin otosmiəgəh min itah e nimisiən mol vivi nipətitah. Kəni inu təhmen əhmen əmə məmə nian Iərmənig təmimis, Uhgin təmosmiəgəh in e nimisiən mol vivi nipətin.
15 ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, nipətitah, ilah nəuəli-nəuəli nipəti Kristo? ?Kəni nikitəmah təhti məmə iəkəfən nipətik iətəm in kətiəh ilau Kristo, kəni mol kuol kətiəh ilau pətan rəha suaru? !Kəpə! Ko təsoliən lanəha.
16 Nipəhriəniən agin məmə iətəm tətan ilau pətan rəha suaru, ilau kətiəuva kətiəh əmə e nipətin. Mətəu-inu nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, "Ilau okiəuva nipətin kətiəh əmə."
17 Mətəu iətəmimi iətəm tatol kətiəh ilau Iərmənig, tətuva kətiəh ilau min e narmin. Kəni tol lanəha, nipətin tatol kətiəh ilau Iərmənig Kristo məmə rəhan. Kəni tərah agin nəmə otos rəkis e Kristo məfən kəm pətan kəti rəha suaru.
18 Otagim rəkis məhuvən isəu e noliən rəha nitəu-pəniən nipətan. Noliən tərah rəfin iətəm iətəmi kəti tatol iətəm tol pisin e inu, in ihluə e nipətin. Mətəu təfagə tərah u, in tatol kəm nipətin aru.†
19 Nəkotəkeikei motəhrun məmə nipətitəmah in nati asoli, nipətitəmah in nimə kəti rəha Uhgin iətəm Narmin Rəha Uhgin tətatig ikin, kəni Uhgin təməfinə Narmin kəm təmah, mətatig e təmah. Kəni itəmah səniəmə rəhatəmah aru u itəmah.
20 Uhgin təmətəou rəkis itəmah e nətəouiən iətəm nəhmtin tiəkis. Tol lanəha, otisiai Uhgin e noliən min rəha nipətitəmah.

7

Nəghatiən o marit

1 Rəueiu iəkəni=pinə nəniən e nauəuə rəhatəmah iətəm nəmotətei kəm iəu. Əuəh, in təuvir məmə iətəmimi kəti təsoliən marit.
2 Mətəu nətəmimi tepət nətəm kautohtəu=pən nipətan. Tol lanəha, təuvir məmə iətəmimi otəkeikei mos aru rəhan pətan, kəni pətan tatos rəhan iərman kəni muol marit.
3 Nian kuol marit, iərman otəkeikei mətapili ilau rəhan pətan nəmə pətan tolkeikei, kəni pətan otəkeikei mətapili ilau rəhan iərman nəmə iərman tolkeikei.
4 Pətan təsarmənig aruiən e nipətin, mətəu rəhan iərman tətarmənig lan. Kəni təhmen-əhmen əmə e iərman, in təsarmənig aruiən e nipətin, mətəu rəhan pətan tətarmənig lan.
5 Təsəuviriən məmə pətan uə iərman təgin o nipətin nəmə kəti tolkeikei. Mətəu nəmə ilau pəti kuegəhan məmə təuvir əmə okuəpəh napili pətiən nəmə kəti təni məmə otəfaki o nian nəuvein, kəni təuvir əmə. Mətəu okuəkeikei miəuva min kətiəh. Nəmə kəsuoliən, kəni Setən oteh suaru o nəfən-əfəniən kəm lau. Iatəni lanu mətəu-inu itəmah rəfin nəsotəskasikiən.
6 Nəghatiən əha məmə, "okuəpəh o nəfakiən o nian nəuvein," iətəni məmə iətegəhan lan, mətəu iəsəniən məmə in lou kəti.
7 E rəhak nətəligiən, təuvir məmə nətəmimi rəfin okəsotoliən marit təhmen lak. Mətəu Uhgin tatol suaru pisin pisin min kəm tah kətiəh kətiəh, kəni tatol məmə nəuvein kautol marit, kəni nəuvein kəutan əmə.

Nətəm kəmotol marit mine pətalimis min

8 Kəni iətəni kəm nətəm kəsotoliən marit mine pətalimis min məmə, təuvir məmə kəutan əmə məmə iəu mine.
9 Mətəu nəmə tiəkis o lah nətəm kəsotoliən marit məmə okotaliuək e suaru əhruahru kəti, inəha kəsotapiliən e pətan uə iərman kəti, kəni təuvir məmə okotəkeikei motol marit pəh nikilah təsəhti pikiən ilau pətan uə iərman nian min rəfin.

Nətəm kəmotol marit kəsotəhapuiən

10 Itəmah nətəm nəmotol marit, iəkəni=pinə nəghatiən u kəm təmah, səniəmə rəhak mətəu rəha Iərmənig məmə, pətan otəsəpəhiən rəhan iərman.
11 Mətəu nəmə in otol, kəni təuvir məmə otəsitəu=pən miniən suah kəti min, uə nəmə təhro, titəlig=pən min əmə o rəhan iərman. Kəni iərman otəsəpəhiən rəhan pətan.

Nəmə ilau kəti təsəfakiən

12 Pəh iəkəni nəghatiən kəti kəm təmah nətəm rəhatəmah nəman uə nipətan kəsotəfakiən. Inu rəhak əmə nəghatiən, səniəmə rəha Iərmənig əhruahru. Nəmə itəmah kəti, rəhan pətan təsəfakiən, mətəu tolkeikei məmə ilau kətuatig, iərman otəsəpəhiən.

6:14 Rom 8:11; 1Kor 15:20; 2Kor 4:14 **6:15** Efəs 5:30 **6:16** Jen 2:24; Mat 19:5 **6:17** Jon 17:21-23; Rom 8:9-11

† **6:18** Təfagə tərah u, in tatol kəm nipətin aru mətəu-inu tinuva rəkis kətiəh ilau Kristo, tol məmə tatol təfagə e Kristo.

6:20 1Kor 7:23; 1Pitə 1:18-19 **7:9** 1Tim 5:14; Prov 6:20-29 **7:10** Mat 5:32

13 Kəni nəmə itəmah kəti, rəhan iərman təsəfakiən, mətəu tolkeikei məmə ilau okuatig, pətan otəsəpəhiən.
14 Otol lanəha mətəu-inu nian pətan kəti tətəfaki, kəni Uhgin tətələhu kalin min rəhan iərman məmə rəha Uhgin. Kəni nian iərman kəti tətəfaki, kəni Uhgin tətələhu kalin min rəhan pətan məmə rəha Uhgin. Nəmə təsoliən lanu, kəni rəhatəmah kəlkələh min, ilah rəha nəhue niftəni əmə, mətəu tol lanəha, Uhgin tətələhu kalin ilah məmə rəhan min, mətəu-inu təmələhu kalin rəkis tatə mine mamə.
15 Mətəu nəmə iətəmi təsəfakiən tolkeikei məmə otəpəh rəhan pətan uə iərman iətəm tətəfaki, otegəhan əmə lan. Iətəm tətəfaki, iərman uə pətan, Uhgin təsaskəlimiən in e marit əha. Mətəu, Uhgin təmauin e tah məmə okotatig mətig e nəmələinuiən.
16 Pətan, kəmə təhro Uhgin otosmiəgəh rəham iərman e noliən təuvir rəham. Kəni iərman, nəmə təhro Uhgin otosmiəgəh rəham pətan e noliən təuvir rəham.

Otagiən əmə
o rəhatəmah nəmiəgəhiən

17 Mətəu in əmə u, nian Uhgin təmauin e təmah, nəmotatig e natigiən pisin pisin min iətəm Iərmənig təmələhu, kəni təuvir məmə nəkotatig əmə lan. Inu rəhak nəghatiən iətələhu kəm niməfaki min rəfin.
18 Nian Uhgin təmauin e suah kəti, nəmə kəməhgi=pən in, kəni otəsəhluaigiən e nəhgi-pəniən iətəm kəmol lan. Kəni nian Uhgin təmauin e suah kəti min, nəmə kəsəhgi-pəniən, kəni təuvir məmə təsalkutiən məmə okəhgi=pən.
19 In nati əpnapin əmə nəmə kəməhgi=pən suah kəti uə kəsəhgi-pəniən. Nati keikei məmə kitah kotohtəu=pən əmə nəghatiən min rəha Uhgin.
20 Nian Uhgin təmauin e təmah, nəmotatig e natigiən pisin pisin min, kəni təuvir məmə nəkotatig əmə e lah.
21 ?Nian Uhgin təmauin lam, ik slef əmə kəti? Nikim təsəhti pikiən, (mətəu nəmə nəkəhrun nitəu-pəniən suaru iətəm kəmitis slef min lan, itəu=pən əmə.)
22 Tol lanəha mətəu-inu iətəmi u slef əmə nian Iərmənig təmauin lan, in iətəmi rəha Iərmənig iətəm kəmitis rəkis. Kəni təhmen-əhmen əmə, iətəmi səniəmə slef kəti nian Iərmənig təmauin lan, in slef rəha Kristo.
23 Uhgin təmətəou rəkis itəmah e nətəouiən iətəm nəhmtin tiəkis. Sotoliən məmə itəmah nəkəhuva slef min rəha nətəmimi.
24 Piak min mine nəuvinik min, nian Uhgin təmauin e təmah, nəmotatig e natigiən pisin pisin min, kəni təuvir məmə nəkotatig əmə e lah itəmah Uhgin.

Nətəm vi nətəm nəsotol əhanəhiən marit

25 Inu nəghatiən kəti rəhatəmah nətəm vi nətəm nəsotol əhanəhiən marit. Iəsos əhruahruiən nəghatiən kəti o Iərmənig, mətəu iəkəni əmə rəhak nətəligiən. Mətəu itəmah nəkotəhrun məmə rəhak nəghatiən in nipəhriəniən, mətəu-inu Iərmənig təmasəkəhruin iəu.
26 Mətəu-inu nərahiən asoli u rəueiu iətəm nəutatig lan,* rəhak nətəligiən tol lanu lan məmə, nəkotatig əmə lanu lan məmə nəutatig lan u rəueiu.
27 ?Təhro? ?Nəmol marit? Səsaliən e suaru o nəpəhiən rəham pətan. ?Təhro? ?Nəsoliən marit? Səsaliən o nosiən rəham kəti pətan.
28 Mətəu nəmə natol marit, inu səniəmə təfagə tərah. Kəni nəmə pətan vi tatol marit, in təsoliən təfagə tərah. Mətəu nətəm kəmotol marit, okotatig e nərahiən tepət e rəhalah natigiən, kəni iəkolkeikei məmə nəsəhuvəniən e nərahiən min əha.
29 Piak min mine nəuvinik min, inu nipəti nəghatiən rəhak. Natigiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni in tinəkuəkir əmə. Kəni rəueiu mine matuvən, nətəm kəmotol marit, təuvir məmə okəsotətəlig pikiən e noliən rəha marit rəhalah.
30 Nəmə iətəmi kəti tətasək, uə tətagiən, uə tatos nəhmti nati kəti, kəni təuvir məmə otəsegəhaniən məmə rəhan nasəkiən, uə nagiəniən, uə rəhan nati vi otəriauəh e rəhan nətəligiən.
31 Kəni təuvir məmə nətəmimi nətəm kautol bisnis e nəhue niftəni, ilah okotətəlig lan məmə rəhalah bisnis in nati əpnapin əmə, mətəu-inu nəhue niftəni mine nəuviriən rəhan mine noliən min rəhan otəpanikə.
32 Iəkolkeikei məmə nikitəmah təsəhti pikiən nati kəti rəha nəhue niftəni u. Tol lanəha, nəmə iətəmi kəti təsoliən marit, nikin tətəhti pik uək rəha Iərmənig məmə təhro lanu mol Iərmənig nikin tagiən o uək iətəm in tatol.
33 Mətəu iətəm təmol marit, nikin təhti pik əmə natimnati rəha nəhue niftəni məmə otəhro lanu mol niki rəhan pətan tagiən,

---

7:15 Rom 14:19 **7:16** 1Pitə 3:1 **7:19** Rom 2:25; Kəl 5:6; 6:15 **7:22** Flm 16; 1Pitə 2:16 * **7:26** E nian əha, kəpmən rəha Rom tatol tərah e nətəm kəutəfaki. **7:31** 1Jon 2:17

34 kəni rəhan nətəligiən tatuvən o nati keiu, rəhan pətan mine uək rəha Iərmənig. Kəni pətan iətəm təsoliən marit, uə pətan mitə, nikin tətəhti pik uək rəha Iərmənig məmə təhro lanu in otətuakəm o Iərmənig e nipətin mine narmin. Mətəu pətan iətəm təmol marit, in tətətəlig pik əmə o natimnati rəha nəhue niftəni məmə otəhro lanu mol rəhan iərman nikin tagiən.
35 Iətəni=pinə nəghatiən min u o nəuviriən aru əmə rəhatəmah, səniəmə iətəniəhu itəmah, mətəu məmə nəkotohtəu=pən suaru rəha nəmiəgəhiən iətəm təhruahru, kəni nikitəmah tətəhti pik uək rəha Iərmənig.
36 Mətəu e nikalin rəha iərman vi kəti mine pətan vi kəti. Nəmə tol lanu lan məmə, kinəniəkis məmə ilau okuol marit. Uərisig, kəni iərman təni məmə okuəpəh pipim. Mətəu rəueiu, nikin təhti məmə təsoliən noliən əhruahru e pətan əha, kəni iərman nikin təhti məmə təkeikei mol-tə marit e pətan əha, kəni təuvir məmə, in təhrun noliən. In təsoliən təfagə tərah, mətəu təuvir məmə in otol marit.
37 Kəni e nikalin kəti min e rəha inu. Nəmə keiu min lanəha kuolkeikei məmə okuol marit. Mətəu iərman nikin tinəhti rəkis məmə okuəpəh marit. Kəni nati kəti tikə məmə otəkeikei kəm in məmə otol marit. Kəni iərman in tətarmənig vivi e nikin. Kəni nəmə nikin tinəhti rəkis məmə otəsoliən marit e pətan əha, kəni iətəmi əha, in min tatol noliən əhruahru.
38 Tol lanəha, iərman iətəm tatol marit e pətan vi, in tatol əhruahru, mətəu iərman iətəm təsoliən marit, in tatol təuvir mapirəkis agin.

Pətalimis min kotəhrun noliən marit

39 Pətan otəkeikei mətatig ilau rəhan iərman e nian rəfin, mətəu nəmə rəhan iərman timis, in təhrun noliən marit e suah kəti min iətəm in tolkeikei, mətəu nati kətiəh əmə, in təkeikei mol marit e iərman kəti iətəm tətəfaki kəm Uhgin.
40 Mətəu e rəhak nətəligiən, nəmə in tətatig əmə lanəha məsoliən marit, kəni nikin otagiən tapirəkis nəmə in tatol marit. Kəni nikik təhti məmə Narmin Rəha Uhgin tətatig min lak məfa nəghatiən u kəm iəu.

8

Nauəniən iətəm katol sakrifais lan kəm narmi nati min

1 Kəni rəueiu, iəkəghati e nauəniən min iətəm katol=pən sakrifais lan kəm narmi nati min. Kitah kotəhrun nəghatiən rəha nətəmimi nəuvein məmə, “Kitah rəfin kautos nəhruniən.” Mətəu “nəhruniən” in nati kəti iətəm iətəmi kəti tətəfəri ohni, mətəu nolkeikeiən tatuvləkin iətəmimi.
2 Nəmə iətəmi kəti nikin təhti məmə in təhrun pik nati, mətəu in təsəhrun əhanəhiən natimnati iətəm in otəkeikei məhrun.
3 Mətəu iətəmimi iətəm tolkeikei Uhgin, Uhgin təhrun in misiaiən in.
4 ?Kəni tol lanəha, təhro e nauəniən min iətəm katol=pən sakrifais lan kəm narmi nati min? Nipəhriəniən, kitah kəutəhrun məmə narmi nati in nati əpnapin əmə kəti e nəhue niftəni, kəni uhgin əlkələh min kohkə, mətəu Uhgin kətiəh əmə.
5 Kətəni məmə, “uhgin əlkələh” min mine “iərmənig əlkələh” min tepət əha ikin, kəni nipəhriəniən nətəmimi nəuvein kautəfaki kəm lah. Mətəu nati əpnapin nəmə uhgin əlkələh min əha ikin, əpəha e neai uə əpəha ləhtəni e nəhue niftəni,
6 o kitah, Uhgin kətiəh əmə pəhriən, Tatə Uhgin. Natimnati rəfin təmsipən lan, kəni təməfa nəmiəgəhiən kəm tah məmə kitah okotol nəuian. Kəni Iərmənig kətiəh əmə, Iesu Kristo, kəni Uhgin təmol natimnati rəfin agin e Kristo, kəni e Kristo kitah kautəmiəgəh.
7 Mətəu səniəmə nətəmimi rəfin kotəhrun nəghatiən u, kəni nətəmimi nəuvein, nikilah təhti məmə narmi nati kəutəmiəgəh pəhriən kəni ilah nati agin min. Aupən, nətəmimi nəuvein kəmotəfaki kəm narmi nati min nian rəfin. Kəni tol lanəha, rəueiu, nian kautun nəhuvegi nati iətəm kəmol sakrifais lan kəm narmi nati, nikilah təhti məmə kəutəfaki kəm uhgin əlkələh min pəhriən. Kəni ilah kautətəu məmə kautol təfagə tərah mətəu-inu nətəligiən rəhalah təsəskasikiən təhmen məmə natimnati min u ilah nati əpnapin əmə.
8 Mətəu nauəniən təsoliən itah kəutəhuva iuəkir o Uhgin. Nəmə kəsotuniən nəhuvegi nati əha, uə kotun nəhuvegi nati əha, nətəligiən rəha Uhgin o tah in təhmen əmə.
9 Təuvir əmə, nəkotəhrun nitəu-pəniən suaru iətəm nəkotolkeikei, mətəu nəutətəu itəmah. Sotoliən nati kəti iətəm nəkotolkeikei mətəu nati u otol məmə piatəmah kəti uə nəuvinitəmah kəti u nətəligiən rəhan təsəskasikiən təhmen, otəmei e rəhan nəmiəgəhiən.
10 Iətəni lanu mətəu-inu nəmə iətəmi kəti iətəm nətəligiən rəhan təsəskasikiən təhmen, in tateh itəmah nətəm nəutəni məmə nəutos “nəhruniən” əha məmə narmi nati min kəsotəmiəgəhiən, kəni nautəhuvən e nimə rəha narmi nati min məmə nəutauən, kəni təhro?

7:39 Rom 7:2-3 **8:1** Uək 15:29 **8:2** Kəl 6:3 **8:4** Dut 4:39; 6:4; Kəl 4:8 **8:6** Efəs 4:5,6 **8:9** Rom 14:13-15; Kəl 5:13

Tol lanəha rəhatəmah noliən otiuvi=pən rəhan nətəligiən, kəni in min otuvən mun nəhuvegi nati iətəm kəmol sakrifais lan kəm narmi nati min, kəni in tatol təfagə tərah kəti mətəu-inu nikin təhti məmə noliən əha tətəgətun məmə in tətəfaki kəm narmi nati matol in tamikmik e nəhmti Uhgin.

11 Kəni nəhruniən iətəm nikitəmah təhti məmə nautos, in tətərəkin iətəm nətəligiən rəhan təsəskasikiən təhmen. Mətəu in piatah kəti iətəm Kristo təmimis ohni.

12 Nian nautol noliən tərah kəm itəmah kəti e noliən əha, mautərəkin nətəligiən rəhan u təsəskasikiən təhmen, kəni nautol təfagə tərah e Kristo.

13 Tol lanəha, nəmə nati kəti əmə iətəm iatun tol piak tətəmei e rəhan nəmiəgəhiən, kəni təuvir məmə iəsun miniən nəhuvegi nati nian kəti min məmə otəsəmeiən e rəhan nəmiəgəhiən.

9

Pol təmuhalpin nəghatiən iətəm kətəni lan.

1 Nikitəmah təhti məmə iəkəhrun noliən nati nak iətəm iəkolkeikei, uə kəpə? !Əuəh! Iəu aposil kəti, uə kəpə? !Əuəh! ?Iəmeruh Iesu Iərmənig rəhatah e nəhmtək, uə kəpə? !Əuəh! ?Itəmah u nəua rəhak uək e Iərmənig, uə kəpə? !Əuəh!

2 Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə səniəmə iəu aposil, mətəu nipəhriəniən, itəmah nəsotəhruniən nəniən lanəha, mətəu-inu nəmiəgəhiən rəhatəmah e Iərmənig tətəgətun məmə iəu aposil kəti.

3 Iəkuhalpin nəghatiən rəha nətəmimi nəuvein nətəm kəutəni məmə iəu səniəmə aposil kəti. Kəutəni lanəha mətəu-inu e rəhalah neruhiən, iəsoliən noliən rəha aposil kəti, inəha itimah iəsotətapuəhiən o nati kəti o təmah məmə inəha aposil min nəuvein kautol.

4 ? Təhruahru məmə itimah aposil min oiəkotətapuəh o təmah o nauəniən mine nəmnimiən, uə kəpə? Əuəh, itəmah nəkotəhrun. !Mətəu iəu iəməsoliən!

5 Aposil min nəuvein, mine pia Iərmənig min, mine Pitə,* rəhalah nipətan nətəm kəutəfaki kautəhuərisig e lah nian ilah kəutaliuək mautol uək rəha Iərmənig. ?In təhruahru məmə kitah kotol təhmen-əhmen əmə, uə kəpə? Əuəh, itəmah nəkotəhrun. !Mətəu iəu iəməsoliən!

6 ?Uə nikitəmah təhti məmə iəu əmə mine Panəpəs, itimlau pisin əmə iəkuəkeikei muol aru uək o nauəniən rəhatimlau?

7 Otətəlig-to, tol lanəha. Pəh tatol uək rəha soldiə kəni məsosiən nətəouiən lan? ?Uə, pəh tətasum məsuniən nauəniən lan? ?Uə, pəh tətaugin nati miəgəh min məsuniən kəti mine?

8 ?Nikitəmah təhti məmə natimnati min iətəm iətəghati lan, kautsipən əmə e nətəligiən rəha nətəmimi? !Kəpə! Lou tətəni nati kətiəh əmə.

9 Kəmətei e Lou rəha Mosis məmə, "Nian nəkotasig kau məhuva məmə otol uək meuigeuig e wit, sotəlisiən nohlin. Pəh ton nipispisi wit nəuvein."† ?Təhro? ?Niki Uhgin tətəhti əmə kau min,

10 uə nikin tətəhti min itah? Əuəh, kəməfa lou u o rəhatah nəuviriən, mətəu-inu nətəmimi nətəm kəutaupən mautərfei nati e nasumiən, mine nətəm kautəhuərisig mautəulək ikin, ilah rəfin nətəligiən rəhalah kətiəh əmə məmə okotos pəti nauəniən e nasumiən u.

11 E uək min rəhatimah, təhmen əmə məmə iəmotasum kəti məmə itəmah nəkotauən ikin, inu nauəniən rəha narmitəmah. ?Kəni təhro, tiəkis o təmah məmə nəkotəfa nauəniən kəti rəha nipətin kəm timah?

12 Nətəpisin nəuvein kotəhrun nətapuəhiən o nauəniən o təmah, kəni in təhruahru əmə, mətəu ilah kautol uək rəha Uhgin. ? Kəni təhro e timah? ! Nətapuəhiən rəhatimah in təhruahru agin!

Itimah iəsotolkeikeiən məmə oiəkotol nati kəti məmə otəhtul pəsig e nanusiən təuvir rəha Kristo, tol lanəha iəsotətapuəhiən itəmah o nati kəti, nati əpnapin itimah iəkotəhrun noliən. Tol lanəha, itimah iəmotos pik nərahiən, mətəu iəməsotətapuəhiən itəmah o nati kəti mətəu-inu iəsotolkeikeiən məmə iəkotəhtul pəsig e nanusiən təuvir rəha Kristo.

13 ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, nətəmimi nətəm kautol uək e Nimə Rəha Uhgin, kautos niglah ikin nauəniən? Kəni nətəmimi nətəm kautol uək e oltə, ikin katol sakrifais ikin, kautos niglah ikin nauəniən.

14 E suaru kətiəh əmə, Iərmənig təməni əskasik məmə, nətəmimi nətəm kəutəni pətigəm nanusiən təuvir, rəhalah natimnati o natigiən otəkeikei misipən ikin.

8:11 Rom 14:15,20 **8:13** Rom 14:21 **9:1** Uək 22:17-18; 26:16; 1Kor 15:8-9 **9:2** 2Kor 3:2-3 **9:4** Luk 10:8

* **9:5** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "Kefəs" u nərgin kəti min rəha Pitə, kəni ikin pisin min e Niutestimin kətauin e Pitə məmə "Kefəs." † **9:9** "wit" — Afin-to e tiksinəri. **9:9** Dut 25:4; 1Tim 5:18 **9:10** 2Tim 2:6 **9:11** Rom 15:27 **9:12** Uək 20:34; 2Kor 11:9 **9:13** Dut 18:1-3 **9:14** Mat 10:10; Kəl 6:6

15 Mətəu iəsətapuəhiən kəm təmah o nati nak iətəm təhruahru əmə kəni iəkəhrun nətapuəhiən. Kəni iəməsəteiən nauəuə u məmə itəmah nəkotol natimnati min əha nəuvein kəm iəu. Iətəfəri nəuvetin məmə iətəni pətigəm nanusiən təuvir kəsətəouiən iəu lan. Kəni iəsolkeikei aginiən məmə iəkitəu=pən suaru pisin. !Nimisiən in təuvir tapirəkis suaru pisin!
16 Mətəu iəsəfəriən iəu məmə iətəni pətigəm nanusiən təuvir mətəu-inu, iəkəkeikei məni pətigəm. !Kəsi, nərahiən asoli otuva ohniəu nəmə iəsəni pətigəmiən nanusiən təuvir!
17 Nəmə iətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin mətəu-inu iəkolkeikei mol lanu lan, kəni təhruahru məmə iəkos nətəouiən lan. Mətəu in Uhgin əmə iətəm təmitəpin iəu məmə iəkol uək u, kəni tol lanəha, iəkəkeikei mol nati əpnapin katətəou iəu uə kəpə.
18 ?Kəni rəhak nətəouiən in nati nak? In əmə u, məmə nian iəkəni pətigəm nanusiən təuvir, rəhak nətəouiən tikə. Kəni tol lanəha iəsətapuəhiən o nati kəti, nati əpnapin in təhruahru məmə iəkol.
19 Suah kəti təsarmənigiən lak, mətəu iəu iəmosiahu aru iəu məmə iəu slef əmə rəha nətəmimi rəfin. Iatol lanu məmə iəkiuvi=pa tepət kəhuva o Kristo.
20 Nian iəmətan itimah nətəm Isrel nətəm kəutohtəu=pən Lou, iəmuva məhmen e nətəm Isrel məmə iəkiuvi=pa ilah kəhuva o Kristo. Kəni nati əpnapin Lou təsarmənigiən lak, nian iəmətan itimah nətəm kəutohtəu=pən Lou, inəha nətəm Isrel, kəni iəmuva məhmen e lah, məmə iəkiuvi=pa ilah kəhuva o Kristo.
21 Nian iəmətan itimah Nanihluə min nətəm kəsotohtəu-pəniən Lou, iəmuva məhmen e lah. (Mətəu iəsərakiən Lou rəha Uhgin, kəpə. Lou rəha Kristo tətarmənig lak.) Iəmol lanəha məmə iəkiuvi=pa ilah kəhuva o Kristo.
22 Nian iəmətan itimah nətəm rəhalah nəhatətəian təsəskasikiən, iəmuva məhmen e lah məmə iəkiuvi=pa ilah kəhuva o Kristo. Iəmuva məhmen e nətəmimi rəfin məmə e noliən min rəfin iəkiuvi=pa nəuvein kəhuva o Kristo.
23 Iatol lanəha o nanusiən təuvir məmə iəu min iəkos natimnati təuvir min rəhan.‡
24 ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, e naiuiən, nətəmimi rəfin kəutaiu, mətəu kətiəh əmə tatol win? Kəni təuvir məmə nəkotaiu e noliən rəha naiuiən iətəm nəutalkut pik məmə onəkotol win.
25 Nətəmimi nətəm kotolkeikei məmə kəhuvən e naiuiən, kotətuakəm əskasik o rəhalah naiuiən. Kautol məmə okotol win e nati kəti iətəm otəpanikə, mətəu kitah kautol məmə kitah okotol win e nati kəti iətəm tətatig itulin.
26 Tol lanəha, təhmen e naiuiən, iəsaiu əpnapiniən, kəni təhmen e boksig, iəsətahrə-pəniən təhmen e iətəm təhtəhti nimagəuagəu.
27 !Kəpə! Iətətuakəm əskasik o nipətik məmə otuva rəhak slef. Iatol lanəha məmə, nian iəməni pətigəm nanusiən təuvir kəm nətəmimi tepət rəkis məmə ilah okəhuva e naiuiən əha, kəni iəu iəsuvaiən məhmen e iətəmimi iətəm təmatgəhli lou rəha naiuiən kəni kəraki lan e naiuiən.

10

Pol təməni pətigəm
noliən rəha nətəm Isrel aupən
1 Piak min mine nəuvinik min, iəkolkeikei məmə nəkotəhrun məmə nian tipitimah min kəmohiet Ijip, ilah rəfin nəpuə təmətahgəl pəsig e lah, kəni ilah rəfin kəməhuvən=pən itəhi u kətəni məmə Nitəhi Ərarəuv.
2 Kəni e nəpuə mine nitəhi, Uhgin təmol bəptais e lah rəfin məmə okəhuva nətəmimi rəha Mosis.
3 Kəni ilah rəfin kəmotun nauəniən kətiəh əmə iətəm təmsipən e Narmin Rəha Uhgin,
4 kəni motəmnim nəhu kətiəh əmə iətəm təmsipən e Narmin Rəha Uhgin, mətəu-inu kəmotəmnim nəhu e kəpiel iətəm təmsipən e Narmin Rəha Uhgin iətəm təmətan ilah min, kəni kəpiel əha in Kristo.*
5 Nati əpnapin ilah kəmotol lanəha, mətəu Uhgin nikin təməsagiəniən o lah tepət nəuvetin, kəni ilah tepət kəmohmis əpəha ikin pisin pisin min təpiə-məpiə ikin.
6 Kəni Uhgin təmol natimnati min əha məmə ilah nəmtətiən min məmə otəhgi-pəri nikitah motəgətun itah, kəni kitah okəsotoliən nitai lah motələhu=pən rəhatah nətəligiən e noliən tərah min təhmen e natimnati iətəm kəmotol aupən.

9:16 Jer 20:9 **9:20** Uək 21:20-26 **9:22** 2Kor 11:29 ‡ **9:23** Pol tətəni min məmə nikin tagiən məmə in otəni pətigəm nanusiən təuvir nati əpnapin kəsətəouiən in lan. **9:25** Fil 3:14; 2Tim 2:4-5; 4:7-8 **9:27** Rom 8:13; 13:14
10:1 Eks 13:21-22; 14:22 **10:3** Jon 6:31; Eks 16:4,35 **10:4** Eks 17:6; Nam 20:11 * **10:4** "Kəpiel" u, kəsafiniən e Oltestimin. Nətəligiən u təmiet e nəghatiən min rəha nətəm Isrel. **10:5** Nam 14:29-30 **10:6** Nam 11:4,34; 1Kor 10:11

7 Sotohtəu-pəniən noliən rəha nəfakiən kəm narmi nati min təhmen e lah nəuvein
kəmotol aupən. Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, "Nətəmimi kəmotəharəg məmə okotauən
motəmnim, kəni motəhtul məmə okotol danis u tiuvi=pən ilah tərah ikin."
8 Tərah məmə kitah okotit oneuən nipətan təhmen e lah nəuvein kəmautol aupən, kəni
ilah rəfin tuenti-tri-tausin kəmohmis e nian kətiəh əmə.
9 Tərah məmə kitah okotol natimnati iətəm otiuvi niəməha rəha Iərmənig† təhmen e lah
nəuvein kəmautol aupən, kəni sineik tus ilah kohmis.
10 Tərah məmə nəkotəni nikali Uhgin təhmen e lah nəuvein kəmautol aupən, kəni agelo
rəha nimisiən tohamu ilah.
11 Kəni Uhgin təmol natimnati min əha məmə okəhuva e nəmiəgəhiən rəhalah, məmə ilah
nəmtətiən min, kəni kəmətei ilah məmə okotəhgi-pəri nikitah motəgətun itah, nətəm kəutatig
rəueiu məmə naunun nian tətuva iuəkir.
12 Kəni nəmə nikitəmah təhti məmə nəutəhtul əskasik, autətəu vivi itəmah, mətəu-inu
itəmah min nəkotəhrun nəmeiən e noliən tərah min əha.
13 Nəfeifeiən iətəm tətuva e nəmiəgəhiən rəhatəmah təhmen əmə e iətəm katol lan e
nətəmimi rəfin. Mətəu nian rəfin, kitah kotəhrun nəhatətəiən e Uhgin, kəni otəsegəhaniən
e nəfeifeiən otuva e nəmiəgəhiən rəhatəmah məmə in təskasik mapirəkis nəsanəniən
rəhatəmah. Mətəu nian nəfeifeiən tətuva e nəmiəgəhiən rəhatəmah, Uhgin otol suaru kəti
məmə onəkotəhrun nosiən nəhtuliən rəhatəmah, məmə nati əha otəsiuvi-pəniən itəmah e
nərahiən.

Narmi nati min mine nəfaki min

14 Tol lanəha rəhak min, otagim rəkis e noliən rəha nəfakiən kəm narmi nati min.
15 Itəmah nəkotəni məmə nəkoteinatig, kəni otakil aru nəghatiən rəhak məmə in təuvir uə
tərah.
16 Nian kitah kotauən e Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu, kəni motəni kəm Uhgin
məmə nikitah tagiən o nəmnimiən, kəni məutəmnim nəmnimiən əha, təhmen məmə kitah
kəutəhuva mautol kətiəh kitah Kristo e niran. ?Iətəni pəhriən, uə kəpə? Kəni nian kitah
kautun piret iətəm kəməmaris kəuəri, kitah kəutəhuva kətiəh kitah Kristo. ?Iətəni pəhriən,
uə kəpə?
17 Kitah u nətəmimi tepət, mətəu kotəhmen e nipətin kətiəh əmə, mətəu-inu piret kətiəh
əmə, kəni kitah rəfin kautun əmə piret əha.
18 Nikitəmah tətəhti noliən rəha nətəm Isrel. Nian iətəm tatol sakrifais kəm Uhgin, kəni
nətəmimi nəuvein kautun nəhuvegi nati iətəm kəmol sakrifais lan, təhmen əmə məmə ilah
rəfin kəməhuva kətiəh ilah Uhgin e sakrifais əha. ?Inu nipəhriəniən, uə kəpə? Əuəh, in
nipəhriəniən.
19 ?Nipəti nəghatiən min rəhak nak? ?Təhro? ?Iətəni məmə nəhuvegi nati iətəm katol
sakrifais lan kəm narmi nati min in nati agin kəti, uə nati əpnapin əmə? Ilah nati əpnapin
əmə. ?Uə təhro? ?Iətəni məmə narmi nati min, ilah nati agin min nəuvein, uə ilah nati
əpnapin əmə? Ilah nati əpnapin əmə.
20 Mətəu iətəni məmə nian nətəmimi kautol sakrifais kəm narmi nati min, kautol kəm
iərmis min, kəni nati u in nati kəti, kəni kəsotoliən kəm Uhgin. Kəni iəsolkeikeiən məmə
nəkəhuva kətiəh itəmah iərmis min.
21 Itəmah onəsəhuvəniən motos piret mine wain e Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu,
kəni motatig məhuvən min e niməfaki rəha narmi nati min motun sakrifais mine motəmnim
wain rəha iərmis min itəmah nətəm kəutəfaki lan.
22 ?Təhro? ?Nautol məmə Iərmənig otəməki e təmah təhmen e nətəm Isrel? ?Nikitəmah
təhti məmə nəsanəniən rəhatah tepət mapirəkis rəha Uhgin?
23 Itəmah nəutəni məmə, "Təuvir əmə məmə iəkol natimnati rəfin iətəm iəkolkeikei." Mətəu
iəu iəkəni məmə, səniəmə natimnati min rəfin kəutasiru e təmah motasiru e nəmiəgəhiən
rəhatəmah.
24 Təsəuviriən məmə itəmah kəti tətəsal aru e rəhan nəuviriən, mətəu təkeikei mətəsal min
e nəuviriən rəha nətəmimi min nəuvein.
25 Kəni təuvir əmə. Otun əmə nəhuvegi nati min rəfin iətəm katos e makit, kəni
məsotətapuəhiən e nəghatiən lan məmə kəmol sakrifais lan kəm narmi nati min, uə kəpə.
Kəni nikitəmah təsəhti pikiən.

10:7 Eks 32:4,6,19 **10:8** Nam 25:1-9 † **10:9** Tətəghati e noliən rəha nətəmimi nətəm kautol noliən tərah kəti, nati əpnapin ilah kotəhrun məmə Uhgin təməni məmə noliən əha in noliən tərah kəti. **10:9** Eks 17:2; Nam 21:5,6 **10:10** Nam 16:41-50; 17:5,10 **10:16** Mat 26:26-28 **10:17** Rom 12:5 **10:18** Lev 7:6 **10:19** 1Kor 8:4 **10:20** Dut 32:17; Nəh 9:20 **10:21** 2Kor 6:15-16 **10:22** Dut 32:21 **10:23** 1Kor 6:12 **10:24** Rom 15:1-2

26 Noliən əha təuvir əmə mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, “Niftəni mine
natimnati rəfin əha ikin ilah rəha Iərmənig.”
27 Kəni nəmə iətəm təsəfakiən kəti tətapuəh ik məmə nəkuvən e rəhan nimə muauən, kəni
nikim tagiən məmə onəkuvən, un əmə nauəniən nak iətəm tətəfinə, məsətapuəhiən məmə
kəmol sakrifais lan kəm narmi nati min uə kəpə. Nikim təsəhti pikiən.
28 Mətəu nəmə kəti təni=pinə kəm ik məmə, “Kəmol sakrifais e nəhuvegi nati u kəm narmi
nati min,” kəni təuvir məmə nəsuniən. Nikim otətəhti iətəmi u mətəu-inu e rəhan nətəligiən
təmol, kəni nəsuniən.
29 Səniəmə nati tərah kəti ohnik, mətəu in nati tərah e nətəligiən əmə rəhan. ?Mətəu
təhro nətəligiən rəha iətəmi kəti min otakil rəhak noliən iətəm iəkolkeikei məmə iəkol, kəni
mahtipəsig lak məmə iəsoliən nati kəti?
30 ?Nəmə iətəni kəm Uhgin məmə nikik tagiən o nauəniən, təhro okəni rah iəu e nati kəti
iətəm iəməni rəkis kəm Uhgin məmə nikik tətagiən ohni?
31 Nəukəti nəghatiən rəfin əha tol lanəha, nati nak iətəm onəkol, uə nəkauən, uə nəkəmnim,
nəkəkeikei mol ilah rəfin e noliən iətəm otləfəri nərgi Uhgin lan.
32 Soliən məmə iətəmi kəti təmei e rəhan nəmiəgəhiən, nəmə in nəuaniləuis rəha Isrel, uə
Ianihluə, uə iətəmi kəti e niməfaki rəha Uhgin.
33 Otol noliən əha təhmen e noliən rəhak iətəm iətalkut məmə iəkol niki nətəmimi rəfin
kotagiən e noliən min rəfin. Iatol lanəha mətəu-inu iəsəsal aruiən e rəhak nəuviriən, mətəu
rəha nətəmimi tepət, məmə Uhgin otosmiəgəh ilah.

11

1 Otisikəuvin iəu təhmen məmə iəu iatisikəuvin Kristo.

Noliən rəha nəfakiən

2 Iətəni-vivi itəmah mətəu-inu nikitəmah tətəhti iəu e natimnati rəfin iətəm iəmol kəni
məgətun, kəni nəutaskəlim nəgətuniən min təhmen əmə məmə iəməgətun itəmah lan.
3 Mətəu iəkolkeikei məmə itəmah rəfin nəkotəhrun məmə rəhn-kapə pətan in rəhan
iərman iətəm tarmənig lan, rəhn-kapə nəman rəfin in Kristo iətəm tarmənig e lah, kəni rəhn-
kapə Kristo in Uhgin iətəm tarmənig lan.
4 Iərman kəti tatol aulis Kristo nəmə tətəhtərain rəhn-kapə nian in tətəghati kəm Uhgin e
nəfakiən uə tətəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgin təməfən kəm in.
5 Mətəu pətan tatol aulis rəhan iərman nəmə təsəhtəriniən rəhn-kapə nian in tətəghati
kəm Uhgin e nəfakiən uə tətəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgin təməfən kəm in. Noliən əha
təhmen əmə məmə təmaki rəhn-kapə.*
6 !Nəmə pətan kəti təsolkeikeiən məmə otəhtərain rəhn-kapə lanəha, təuvir məmə otətei
əmə nəuanun! Mətəu nəmə in tətaulis o nəteiən nəuanun, uə nakiən rəhn-kapə, kəni təuvir
məmə otəhtərain rəhn-kapə.
7 Təuvir məmə iərman kəti təsəhtəriniən rəhn-kapə mətəu-inu nian Uhgin təmol iətəmimi,
iətəmimi təmos narmi Uhgin, kəni matol pətigəm nəuviriən rəha Uhgin; mətəu pətan tatol
pətigəm nəuviriən rəha iərman rəhan.
8 Tol lanəha mətəu-inu iərman təsisipəniən e pətan, mətəu pətan təmsipən e iərman,
9 kəni Uhgin təməsoliən iərman məmə in iasiru rəha pətan, mətəu təmol pətan məmə in
iasiru rəha iərman.
10 Tol lanəha, pətan otəkeikei məhtərain rəhn-kapə iətəm tətəgətun məmə tatisiai rəhan
iərman mətəu-inu nagelo min kauteruh.
11 Mətəu kitah u kəməhuva kətiəh kitah Iərmənig, pətan otəsatig aru əməiən e iərman, kəni
iərman min otəsatig aru əməiən e pətan,
12 mətəu-inu pətan təmsipən e iərman, kəni təhmen min əmə, pətan təmələs iərman. Mətəu
natimnati rəfin kəutsipən e Uhgin.
13 Otakil aru nati u. ?Otəhruahru məmə pətan iətəm tətəfaki kəm Uhgin təsəhtəriniən
rəhn-kapə, uə kəpə?
14 Nətəmimi rəfin kotəhrun məmə iərman iətəm nəuanun təfəməh, tatol aulis in.
15 Mətəu nəmə pətan kəti nəuanun təfəməh, nikin tagiən lan kəni katisiai in lan, mətəu
nəuanun əha Uhgin təməfən məmə otəhtərain rəhn-kapə.

10:26 Sam 24:1 **10:28** 1Kor 8:7 **10:30** 1Tim 4:4 **10:31** Kol 3:17 **10:32** Rom 14:13 **10:33** 1Kor 9:20-22 **11:1** 1Kor 4:16 **11:3** Jen 3:16; Efəs 5:23 * **11:5** Nəmə pətan kəti təmaki rəhn-kapə, in nati kəti rəha naulisiən. Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə in nəmtətiən kəti məmə katol nalpiniən kəti kəm in, kəni nətəmimi nəuvein kəutəni məmə in nəmtətiən kəti məmə in pətan rəha nəfəriən. **11:7** Jen 1:26-27 **11:9** Jen 2:18-23

16 Mətəu nəmə iətəmi kəti tolkeikei məmə otorgəhu o nati əha, kəni iətəni lanəha məmə
noliən kəti min tikə o nati u, kəni nimәfaki pisin pisin min rəfin kautol təhmen-əhmen əmə.†

Nauəniən Rəha
Nəmtətiən Rəha Iesu

17 Nəghatiən min iətəm iəkəni kəm təmah əha rəueiu, oiəsəni-viviən itəmah mətəu-inu
nəharəg pətiən rəhatəmah təsasiruiən, mətəu tətərəkin əmə itəmah.
18 Iəmaupən mətəu məmə nian nəutuhapumin itəmah min məmə nəkotəfaki, kəni
məutəhapu-əhapu itəmah min. Kəni nikik təhti məmə nəghatiən min əha, nəuvein
nipəhriəniən,
19 mətəu-inu nəhapu-əhapuiən min okotəkeikei məhuva məmə okeruh əhruahru məmə
pəh tətəfaki pəhriən.
20 !Nian nəutuhapumin itəmah min, mautəni məmə nautun Nauəniən Rəha Nəmtətiən
Rəha Iesu, mətəu oteruh-to noliən u rəhatəmah! Səniəmə Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha
Iesu,
21 mətəu-inu nian nəutauən, itəmah kətiəh kətiəh kautəkeikei əmə, məsotəhtahniniən ilah
min nəuvein. Kəti tinapis rəkis, kəni kəti min nəumis tatus əhanəh.
22 ?Rəhatəmah lahuənu tikə məmə nəkotaupən motauən ikin? ?Uə itəmah nəsotisiaiən
niməfaki rəha Uhgin, kəni mautol aulis nanrah min? ?Kəni iəkəni məmə nak kəm təmah? ?
Iəkəni-vivi itəmah o noliən əha? !Kəpə, tiəkis agin!
23 Mətəu-inu iəməgətun rəkis itəmah e nəgətuniən min iətəm təmsipən o Iərmənig. E nian
lapin əha uərisig kegəhan=pən lan e nəhlmi tikimir min rəhan, in təmos piret,
24 kəni məni tagkiu kəm Uhgin ohni, kəni məhapu, kəni məni məmə, “Inu nipətik iətəm
otitəgit o təmah.‡ Onəkotol lanu lan kəni nikitəmah tətəhti iəu.”
25 E noliən əhmen min əmə, nian kinotauən rəkis, in tos kap wain məni məmə, “Kap
wain u tətəgətun=pən nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən rəha Uhgin kəm nətəmimi, kəni
nəniəskasikiən vi u tətəhtul mətəmiəgəh e nirak iətəm otaiu o təmah. Nian rəfin nəkotəmnim
kap wain u, nikitəmah otəhti iəu.”
26 O nati əha, nian rəfin nəkotun piret u, uə nəkotəmnim kap u, onəkautəni pətigəm
nimisiən rəha Iərmənig mətəuarus titəlig=pa min.
27 Tol lanəha, iətəmimi pəh iətəm tatun piret, uə tətəmnim kap wain u rəha Iərmənig e
noliən kəti iətəm təsəhruahruiən, in tatol təfagə o nərəkiniən nipətin mine nira Iərmənig.
28 Iətəmimi otəkeikei maupən makil rəhan nəmiəgəhiən, uərisig təpanun piret mine
məmnim kap wain,
29 mətəu-inu iətəmimi iətəm tatun mine mətəmnim, mətəu nikin təsəhti viviən piret mine
wain məmə tətəgətun=pən nipəti Iərmənig, nuniən mine nəmnimiən iətəm in tatol tatiuvi=pa
aru əmə nalpiniən kəm in.
30 Mətəu o nati əha, itəmah tepət nəkotəpəou kəni mautohmis, kəni itəmah nəuan nəuvein
kinohmis rəkis.
31 Mətəu nəmə kitah kotakil aru noliən min rəhatah, Iərmənig təsakiliən itah mol nalpiniən
kəm tah.
32 Nian Iərmənig takil itah mol nalpiniən kəm tah, in tatol məmə kitah okotəhruahru,
məmə nian in otakil nətəmimi e nəhue niftəni məni nalpiniən rəhalah məmə okohmis, kəni
kitah okəsotosiən nalpiniən əha kitah min ilah.
33 Tol lanəha piak min mine nəuvinik min, nian nəkəhuva kətiəh məmə nəkotauən,
əutəhtahnin itəmah min.
34 Nəmə iətəmi kəti nəumis tus, təuvir məmə otauən iman ikin lahuənu, məmə nian
nəkotuhapumin, Uhgin otəsəfinəiən nalpiniən kəm təmah o noliən min əha rəhatəmah.
Nian iəkuvnə, oiəkəfinə suaru e natimnati pisin nəuvein min iətəm nəkotətapuəh ohni.

12

Nəsanəniən pisin pisin min rəha Narmin Rəha Uhgin

1 Piak min mine nəuvinik min, pəh iəkəghati e nəsanəniən pisin pisin min rəha Narmin Rəha
Uhgin iətəm tətəfa kəm tah, mətəu-inu iəkolkeikei məmə itəmah nəkotəkeikei motəhrun.

---

† **11:16** Nətəmimi nəuvein kotəni məmə nəniən min u o nəhtərainiən nəuanutəmi mine nəuanutəmi u təfəməh okətəkeikei katol rəueiu. Mətəu nəhtərainiən nəuanutəmi mine nəpəhiən nəuanutəmi təfəməh, nipəti lau e nian əha rəha Pol kuol pisin e nian u rəueiu. **11:18** 1Kor 1:10-12 ‡ **11:24** Rəhn-kapə lahuənu otəhapu (mətəu otəsəteian) piret tol nipispisin kəni məfən kəm rəhan min famli. Piret tətəgətun=pən nipəti Kristo, mətəu səniəmə nipətin əhruahru pəhriən. Mine wain tətəgətun=pən niran, mətəu səniəmə niran əhruahru pəhriən. **11:25** Eks 24:6-8; Hip 8:8-13 **11:26** Mat 26:26-29; Mak 14:22-25; Luk 22:14-20 **11:27** Hip 10:29 **11:32** Hip 12:5-6

2 Itəmah nəkotəhrun məmə aupən, nian nəməsotəfakiən kəm Uhgin, katiuvi=pən rəhatəmah
nətəligiən katit itəmah e suaru o nəfakiən kəm narmi nati min iətəm kəsotəghatiən.
3 Tol lanəha, iəkəni kəm təmah məmə iətəmi kəti tikə iətəm tətəghati e nəsanəniən rəha
Narmin Rəha Uhgin mətəni rah Iesu, kəni iətəmi kəti min ko təsəniən məmə, "Iesu in
Iərmənig," mətəu Narmin Rəha Uhgin, in əmə tol iətəmimi tətəni.
4 Nəkotəkeikei motəhrun vivi nati u məmə, nəsanəniən pisin pisin min rəha Narmin Rəha
Uhgin iətəm tətəfa kəm tah, mətəu kautsipən e Narmin Rəha Uhgin kətiəh əmə.
5 Kitah kautol uək pisin pisin min tepət o nasiruiən e nətəmimi, mətəu Iərmənig kətiəh əmə
iətəm kitah kautol uək rəhan.
6 Kitah kautol uək e noliən pisin pisin tepət, mətəu Uhgin kətiəh əmə iətəm tatol uək e
nəmiəgəhiən rəha nətəmimi rəfin məmə ilah okautol uək rəfin min əha.
7 Kəni Narmin Rəha Uhgin tətəfa rəhan nəsanəniən pisin pisin min kəm tah kətiəh kətiəh
məmə kitah okotasiru e tah min rəfin.
8 Iətəmi kəti, Narmin tətəfən nəghatiən rəha neinatigiən kəm in. Kəni kəti min, Narmin
kətiəh əmə tətəfən nəghatiən rəha nəhruniən nati kəm in.
9 Kəni kəti min, Narmin kətiəh əmə tətəfən nəhatətəiən kəm in. Kəni kəti min, Narmin kətiəh
əmə əha tətəfən nəsanəniən o nol viən nimisiən kəm in.
10 Kəni kəti min, tətəfən nəsanəniən o noliən nati apispis min kəm in. Kəni kəti min, tətəfən
nəghatiən min iətəm Uhgin tətəfa kəm in. Kəni kəti min, tətəfən nəsanəniən o nakiliən narmin
pisin pisin min kəm in. Kəni kəti min, tətəfən nəsanəniən rəha nəniən nəghatiən iki pisin pisin
min kəm in.* Kəni kəti min əha, tətəfən nəsanəniən o nəniən nipəti nəghatiən iki pisin pisin
min əha kəm in.
11 Nəsanəniən min əha ilah rəfin, kautsipən əmə e Narmin kətiəh əmə, kəni tətəfa kəm tah
kətiəh kətiəh e suaru min iətəm in əmə tolkeikei.
12 Nipəti iətəmimi kətiəh əmə, mətəu nəuəli-nəuəlin tepət; kəni nati əpnapin nəuəli-nəuəlin
pisin pisin min, ilah kautilpin e nipətin kətiəh əmə. Kəni tol lanəha, təhmen-əhmen əmə e
Kristo.
13 Kitah nəuvein, kitah nəuaniləuis min rəha Isrel, kitah nəuvein Nanihluə min, nəuvein
slef min əmə, nəuvein səniəmə slef min, mətəu Narmin Rəha Uhgin kətiəh əmə təmol bəptais
e tah rəfin agin mol məmə kəməhuva nipətin kətiəh əmə, kəni kitah kəmotos Narmin Rəha
Uhgin u kətiəh əmə.
14 Pəhriən. Nipəti iətəmimi kəməsoliən nəuəlin kətiəh əmə, mətəu nəuəlin tepət.
15 Nəmə nəhlkin təni məmə, "Səniəmə iəu nəhlmin, kəni tol lanəha, səniəmə iəu nəuəli
nipətin kəti," kəni nəghatiən rəhan təsoliən məmə nəhlkin in səniəmə nəuəli nipətin nəuvetin.
16 Kəni nəmə matəlgin təni məmə, "Səniəmə iəu nəhmtin, kəni tol lanəha, səniəmə iəu
nəuəli nipətin kəti," kəni nəghatiən rəhan təsoliən məmə matəlgin in səniəmə nəuəli nipətin
nəuvetin.
17 ?Nəmə nipətin in nəhmtin rəfin əmə, kəni otəhra mətəu nati? ?Kəni nəmə nipətin in
matəlgin rəfin əmə, kəni otəhra məmiəvin nati.
18 Mətəu kəpə, Uhgin təməuəri nəuəli-nəuəli nipətin ilah rəfin iətəm in tolkeikei məmə ilah
okotol lanəha.
19 Nəmə nipəti iətəmimi kəti in nəuəli-nəuəlin əmə kəti, təhmen e nəhlkin, mətəu səniəmə
in nipətin kəti pəhriən.
20 Mətəu nipəhriəniən, nəuəli-nəuəlin tepət, mətəu nipətin kətiəh əmə.
21 Nəhmtin ko təsəniən kəm nəhlmin məmə, "Iəu iəkəpəh ik, iəu inəhmen rəkis." Kəni rəhn-
kapə ko təsəniən kəm nəhlkin mil məmə, "Iəu iəkəpəh itəlau, iəu inəhmen rəkis."
22 Təsoliən lanəha. Kəni tapirəkis inu, nəuəli-nəuəli nipətitah iətəm nikitah təhti məmə ilah
kotəpəou agin, ilah nati keikei o nipətitah.
23 Kəni nəuəli-nəuəli nipətitah iətəm nikitah təhti məmə ilah nati əpnapin əmə, kautol
noliən rəha nisiaiən e lah. Kəni nəuəli-nəuəlin rəha naulisiən, kitah kauteh vivi ilah.
24 Mətəu nəuəli-nəuəli nipətitah iətəm təsoliən naulisiən, kitah kəsotoliən nati agin e lah.
Mətəu Uhgin təmuhapumin nəuəli-nəuəli nipətitah min, kəni matisiai nəuəli-nəuəlin min
iətəm kitah kauteh=pən əmə ilah.
25 Kəni e noliən əha, nəuəli-nəuəli nipətitah okəsotəhapu əhapuiən ilah min, mətəu ilah
okoteh vivi rəfin ilah min.
26 Nəmə nəuəlin nəuvetin tətətəu nahməiən, kəni nəuəlin min ilah rəfin okotətəu nahməiən
ilah min. Kəni nəmə nəuəlin nəuvetin kətəfən nisiaiən kəm in, kəni nəuəlin min rəfin
okotagiən ilah min.

12:2 Hab 2:18-19 **12:3** 1Jon 4:2-3 **12:4** Rom 12:6 * **12:10** Nəsanəniən rəha nəniən nəghatiən iki pisin pisin min, tətəghati e nəghatiən min iətəm iətəmi kəti təsəhruniən. Afin-to 1Kor 13:1, mine Uək 2:4. **12:11** 1Kor 7:7 **12:12** 1Kor 10:17 **12:13** Kəl 3:28

27 Nipəti nəghatiən u məmə itəmah nipəti Kristo, kəni itəmah rəfin kətiəh kətiəh itəmah
nəuəlin min rəha nipəti Kristo.
28 Kəni e niməfaki, Uhgin təmaupən mələhu=pən aposil min, kəni uərisig ko, iəni min, kəni
uərisig ko, nəgətun min. Kəni təmələhu=pən nətəm kautol nati apispis, mine ilah nətəm
kautol vivi nimisiən min, kəni nətəm kəutasiru e nətəmimi, kəni nətəm koteinatig nətəm
kəutasiru o nəniən rəha niməfaki, kəni nətəm kəutəghati e nəghatiən ikin pisin min.
29 ?Nətəmimi rəfin aposil min? ?Uə nətəmimi rəfin iəni min? ?Uə nətəmimi rəfin nəgətun
min? ?Uə nətəmimi rəfin kautol nati apispis min?
30 ?Uə nətəmimi rəfin kautol vivi nimisiən min? ?Uə nətəmimi rəfin kəutəghati e nəghatiən
ikin pisin min? ?Uə nətəmimi rəfin kəutəni pətigəm nipəti nəghatiən ikin pisin min? Kəpə,
təsoliən lanəha.
31 Mətəu təuvir məmə nəkotələhu=pən əskasik nətəligiən rəhatəmah o nosiən nəsanəniən
pisin pisin min iətəm Narmin Rəha Uhgin tətəfa, ilah min əha kotəuvir agin.
Mətəu rəueiu iəkəni=pinə suaru təuvir agin.

13

Nolkeikeiən

1 Nəmə iətəghati e nəghatiən rəha nətəm ikin pisin min, uə nəghatiən rəha nagelo min, mətəu
iəsosiən nolkeikeiən e nikik, rəhak nəghatiən in nəuian əpnapin əmə təhmen e nəuia dirəm
uə nəuia bel.
2 Nəmə iatos nəsanəniən iətəm Narmin Rəha Uhgin tətəfa o nəni pətigəmiən nəghatiən min
iətəm Uhgin tətəfa, mətəu iəsosiən nolkeikeiən e nikik, iəu nati əpnapin əmə. Kəni nəmə
iəkəhrun nati oneuən rəfin mine nəhruniən rəfin, mətəu iəsosiən nolkeikeiən e nikik, iəu
nati əpnapin əmə. Kəni nəmə rəhak nəhatətəiən təskasik məmə otol nitəuət kəti tiet, mətəu
iəsosiən nolkeikeiən e nikik, iəu nati əpnapin əmə.
3 Nəmə iəkəfən rəfin rəhak natimnati kəm nanrah min, uə iəkegəhan e nipətik məmə nigəm
otus, mətəu iəsosiən nolkeikeiən e nikik, iəsoliən win e nati kəti.
4 Noliən rəha nolkeikeiən tol lanu: iətəmi kəti rəhan nətəligiən təfəməh, kəni matol təuvir
kəm nətəmimi, kəni məsitgərahiən e nətəmimi, kəni məsəri pikiən, kəni məsəfəri aruiən in,
5 kəni məsol-pəniən nətəmimi, məsalkutiən o nərfin, kəni nikin təsahmə uəhaiən, kəni
məsaskəlim pikiən nərahiən iətəm iətəmi kəti tatol lan.
6 Kəni nikin təsagiəniən o noliən tərah min, mətəu nikin tagiən əmə o noliən təuvir min
rəha nipəhriəniən.
7 Noliən rəha nolkeikeiən tol lanu: nati əpnapin suaru rəha iətəmi kəti tiəkis, mətəu nian
rəfin iətəmi əha tatitəu=pən əmə, məsəhlmaniən e rəhan nəhatətəiən nian kəti, kəni nian
rəfin tətələhu=pən əskasik rəhan nətəligiən e Uhgin, rəhan nəhatətəiən tətəhtul əmə lanko
e nian rəha nərahiən.
8 Noliən rəha nolkeikeiən naunun tikə. Mətəu rəha nəni pətigəmiən nəghatiən iətəm Uhgin
tətəfa, otəpanikə. Rəha nəghatiən iki pisin min, okəpanohkə. Rəha nəhruniən nati, otəpanikə.
9 Tol lanəha mətəu-inu nəhruniən rəhatah nəuan nəuvetin əmə, kəni kəutəni pətigəm
nəghatiən iətəm Uhgin tətəfa mətəu nəghatiən u tatol əpu nəuan nəuvetin əmə.
10 Mətəu nian Iesu Kristo otuva min mol əhruahru natimnati min rəfin, kəni nəsanəniən
min iətəm Narmin Rəha Uhgin tətəfa rəueiu okohkə.
11 Nian iəmətəkəku, iəmətəghati təhmen e iəpəou, kəni nəhruniən rəhak təhmen e rəha
iəpəou, kəni noliən rəha nətəligiən rəhak təhmen e rəha iəpəou. Mətəu nian iəmuva mol
iətəmi asoli lak, iəməlahu noliən min rəha iəpəou e nəmtahk.
12 Rəueiu, kitah kauteruh nəuan nəuvetin əmə təhmen e iətəmi kəti tateh narmin e kilas
iətəm təuau. Mətəu e nian əha, kitah okoteruh əhruahru nəhmti Uhgin. Rəueiu, iəkəhrun
nəuan nəuvetin əmə, mətəu e nian əha, iəpanəhrun əhruahru natimnati rəfin, təhmen məmə
Uhgin təhrun ərəfin iəu mine əha rəueiu.
13 Kəni rəueiu, noliən milahal u kisil kələhtul: noliən rəha nəhatətəiən, noliən rəha
nuhuiniən e Uhgin, mine noliən rəha nolkeikeiən. Mətəu iətəm in təuvir pik agin e lahal,
in noliən rəha nolkeikeiən.

14

Nəni pətigəmiən nəghatiən iətəm Uhgin tətəfa, mine nəniən nəghatiən ikin pisin min

1 Otalkut əskasik məmə nolkeikeiən otarmənig e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni motalkut
əskasik məmə onəkotos nəsanəniən min iətəm Narmin Rəha Uhgin tətəfa, kəni otalkut pik
təhmin min o nəsanəniən rəha nəni pətigəmiən nəghatiən iətəm Uhgin tətəfa.

12:27 Rom 12:5 **12:28** Efəs 4:11-12 **12:31** 1Kor 14:1 **13:2** Mat 17:20 **13:6** Rom 12:9 **13:7** 1Pitə 4:8
13:13 1Təs 1:3 **14:1** 1Kor 12:31; 14:39

2 Iəkəni lanəha mətəu-inu itəmah kəti iətəm tətəghati e nəghatiən iki pisin min, təsəghatiən kəm nətəmimi, mətəu tətəghati əmə kəm Uhgin. Pəhriən, iətəmi kəti tikə iətəm təhrun nəghatiən iətəm in tətəni, mətəu in tətəni pətigəm nəghatiən oneuən min e Narmin Rəha Uhgin.
3 Mətəu nətəmimi rəfin nətəm kəutəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgin tətəfən e nəghatiən rəhalah, kəutəni kəm nətəmimi o nol əskasikiən ilah, o nəfəriən nətəligiən rəhalah, kəni o nasiruiən məfəri nikilah.
4 Iətəmimi iətəm tətəghati e nəghatiən ikin pisin min, tatol əskasik aru əmə in, mətəu iətəmimi iətəm tətəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgin tətəfən e nəghatiən rəhalah, tatol əskasik niməfaki.
5 Iəkolkeikei məmə itəmah rəfin agin nəkotəghati e nəghatiən iki pisin min, mətəu təuvir pik məmə nəkotəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgin tətəfinə. Iətəmimi iətəm tətəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgin tətəfən, in tətasiru pik e niməfaki tapirəkis agin iətəmimi iətəm tətəghati e nəghatiən ikin pisin min mətəuarus in təni nipətin məmə otol əskasik niməfaki.
6 Piak min mine nəuvinik min. ? Nəmə iətuva o təmah kəni mətəghati e nəghatiən iki pisin, təhro lanu iəu iəkəuvir o təmah? Mətəu nəmə iatol pətigəm nəghatiən nəuvein iətəm kəmautəhluaig aupən, uə iətos nəhruniən nəuvein, uə nəghatiən iətəm Uhgin tətəfa, uə nəghatiən rəha nəgətuniən, kəni oiəkasiru e təmah.
7 Otətəlig-to e natimnati təhmen e bambu iətəm kətahli, uə kitar iətəm katoh. Natimnati min əha kəsotəmiəgəhiən, iətəmimi əmə tatol ilah kəutagət. Mətəu nəmə kəsotagət əhruahruiən, kəni itəmah onəkotəruru məmə nəpuən nak ilah kəutani. 8 Kəni nəmə təui təsasək əhruahruiən, kəni nətəmimi okotəruru məmə kotəkeikei motol əpenə-penə o nəluaginiən.*
9 Mətəu təhmen əmə e təmah. ? Nəmə nəutəghati e nəghatiən iətəm nətəmimi kotəruru, okotəhro lanu motəhrun nipəti nəghatiən nəutəni? Itəmah onəkotəghati əmə kəm nimagəuagəu, mətəu nətəmimi kəsotosiən nipətin.
10 Pəhriən məmə nəghatiən min tepət e nəhue niftəni, mətəu ilah rəfin nipətilah əha ikin.
11 Kəni nəmə iəsəhruniən nipəti nəghatiən iətəm iətəmi kəti tətəni=pa kəm iəu, iəu iapispis ohni, kəni in iapispis ohniəu.
12 Təhmen əmə e təmah. Itəmah nəkotolkeikei nəsanəniən min rəha Narmin Rəha Uhgin, kəni tol lanəha, otalkut məmə nəkotuvləkin niməfaki e nəsanəniən min iətəm okotasiru pik lan.
13 Mətəu-inu o nati əha, okəmə itəmah kəti tətəghati e nəghatiən ikin pisin min, otəkeikei məfaki min məmə Uhgin otəfən nipəti nəghatiən u məmə otəni pətigəm kəm niməfaki.
14 Nəmə iətəfaki e nəghatiən ikin pisin min, nikik tətəfaki mətəu nətəligiən rəhak tətəhtul əpnapin əmə.
15 ? Kəni iəkəhro? Iəkəfaki e nikik, mətəu iəkəfaki min e nətəligiən rəhak e nəghatiən iətəm iəkəhrun. Kəni iəkani nəpuən e nikik, mətəu iəkani min nəpuən e nətəligiən rəhak e nəghatiən iətəm iəkəhrun.
16 ? Nəmə nətəni-vivi Uhgin e nikim e nəghatiən pisin, təhro iətəmi kəti iətəm təruru nəghatiən u in otəni "Əuəh" e rəham nəfakiən, mətəu-inu in təruru nati iətəm nətəni?
17 Nəmə təhro nətəni-vivi pəhriən Uhgin, mətəu nəsasiruiən e iətəmimi pisin kəti min.
18 Iətəni tagkiu kəm Uhgin məmə iətəghati e nəghatiən ikin pisin min tapirəkis itəmah rəfin.
19 Mətəu e niməfaki, nəmə iətəgətun nətəmimi e nəghatiən faif əmə iətəm kotəhrun, inu təuvir mapirəkis agin nəmə iəkəni nəghatiən ten-tausin e nəghatiən pisin iətəm kinotəruru.
20 Piak min mine nəuvinik min. Sotoliən nətəligiən rəhatəmah təhmen e kəlkələh min. E nəmiəgəhiən rəhatəmah, təuvir məmə nəkotəhmen e kəlkələh min nətəm kotəruru əhanəh noliən tərah. Mətəu e nətəligiən rəhatəmah, təuvir məmə nəkohmətə.
21 Kəmətei lanəha e Lou rəha Mosis məmə,
"Iəkol məmə nətəmimi kautəghati e nəghatiən ikin pisin min okotəni rəhak nəghatiən kəm
rəhak nətəmimi.
Kəni ilah okotətəu nəghatiən min rəha napispis min.
Mətəu nati əpnapin ilah okotətəu nati əha iətəm tol pisin, ko kəsotətəligiən lak.
Iərmənig tətəni lanu."
22 Tol lanəha, nəghatiən ikin pisin min, in nəmtətiən kəti rəha nətəmimi nətəm kəsotəfakiən, səniəmə nəmtətiən kəti rəha nəfaki min. Mətəu nian iətəmimi kəti tətəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgin tətəfən, in rəha nəfaki min, səniəmə rəha nətəm kəsotəfakiən.

* **14:8** E nian rəha Pol, soldiə kəti tətahli nati kəti təhmen e təui nian nərahiən tətuva təhmen e nəluaginiən. Nəpuən kəti, nipətin təni məmə, "Otol əpenə-penə o nəluaginiən!" Kəni nian nətəmimi kəutətəu, ilah kotol əpenə-penə o nəluaginiən.

14:20 Efəs 4:14 **14:21** Aes 28:11,12

23 ? Tol lanəha, nəmə niməfaki apiəpiə tətuhapumin, kəni nətəmimi rəfin kəutəghati e nəghatiən ikin pisin min, kəni ilah nəuvein nətəm kəsotəhruniən, uə nətəm kəsotəfakiən kəhuva imə, ilah okotəni məmə itəmah nəutalməli, uə kəpə?
24 Mətəu nəmə iətəmi təsəfakiən kəti, uə iətəmi təruru tuva imə nian nətəmimi rəfin kəutəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgin tətəfən, kəni nəghatiən rəhatəmah otek nikin, kəni in otəhrun məmə in iol təfagə tərah, kəni nəghatiən min əha okotakil rəhan noliən,
25 kəni rəhan təfagə tərah min iətəm kəutəhluaig otuva e nəhagəhagiən. O nati əha, in otasiəulin e nisiaiən məfaki kəm Uhgin, mətəni pətigəm məmə, "! Itəmah pəhriən Uhgin nəutan!"

Nələhu əhruahruiən noliən rəha nəfakiən

26 Piak min mine nəuvinik min. Pəh iəkəni nipəti rəhak nəghatiən min u rəueiu. Nian itəmah rəfin nəkəhuva kətiəh e nuhapuminiən o nəfakiən, itəmah rəfin kətiəh kətiəh rəhatəmah əha ikin uək o noliən, nəuvein kəutani nəpuən, nəuvein kəutəgətun ilah, nəuvein kautol əpu nəghatiən nəuvein u kəmotəhluaig aupən, nəuvein kəutəghati e nəghatiən ikin pisin min, nəuvein kəutəni nipəti nəghatiən min əha. Onəkotəkeikei mautol natimnati min əha o nuvləkiniən niməfaki təskasik.
27 Nəmə nətəmimi nəuvein kəutəghati e nəghatiən iki pisin, keiu uə kisil əmə okotəghati. Kəti otəni rəhan, uərisig kəti, konu kəti min təni rəhan, kəni iətəmi kəti otəkeikei məni nipəti nəghatiən min əha.
28 Nəmə iətəmimi tikə o nəni pətigəmiən nipəti nəghatiən min əha, iətəmimi iətəm otəghati e nəghatiən pisin, otəkeikei məsəghatiən e niməfaki, kəni məghati oneuən əmə kəm Uhgin.
29 Kəni iəni min, təuvir məmə iəni keiu uə kisil okotəghati, kəni nətəmimi nəuvein okotakil vivi nəghatiən kəutəni.
30 Kəni nəmə Uhgin tatol əpu nəghatiən kəti iətəm təmatəhluaig aupən tətuva o iətəmi kəti iətəm tətəharəg, təuvir məmə iətəm təmaupən mətəghati otəpəh nəghatiən.
31 Tol lanəha, itəmah nətəm nəutəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgin tətəfinə, kəti otaupən məghati, konu kəti min, ko kəti min məmə nəkotəgətun nətəmimi rəfin, motəfəri nətəligiən rəhalah.
32 Sotaluiən məmə iəni min kəutarmənig e nikilah məmə okotəhrun nəni pətigəmiən nəghatiən rəhalah e nian iətəm in təhruahru o nəniən,
33 mətəu-inu Uhgin səniəmə in Uhgin rəha noliən nəruruiən e nati, mətəu in Uhgin rəha nəməlinuiən, təhmen e niməfaki min rəfin.
34 Nian kətəfaki lan, nipətan okotəharəg mohkə agin, mətəu-inu təsəhruahruiən məmə okotəghati. Mətəu okotəkeikei məutətəlig e nətəmi asoli rəha niməfaki, təhmen əmə e iətəm Lou tətəni mine.
35 Nəmə kotolkeikei məmə kotəhrun nati kəti, okotəkeikei motətapuəh o rəhalah nəman min əpəha lahuənu, mətəu-inu tol naulisiən məmə pətan otəghati əpəha e niməfaki.
36 ?Təhro? ?Nikitəmah təhti məmə nəghatiən rəha Uhgin təmaupən miet pətigəm o təmah? ?Uə nikitəmah təhti məmə nəghatiən rəha Uhgin təmuva əmə o təmah?
37 Nəmə itəmah kəti nikin təhti məmə in iəni kəti, uə Narmin Rəha Uhgin təməfən nəsanəniən kəti kəm in, in otəkeikei məni nipəhriəniən e nəghatiən iətəm iətətei kəm təmah məmə in nəuia Iərmənig.
38 Nəmə təpəh nəniən nipəhriəniən e nəghatiən u, okəsəni miniən nipəhriəniən e rəhan nəghatiən.
39 Tol lanəha, piak min mine nəuvinik min, təuvir məmə nəkotəkeikei məmə nəkotəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgin tətəfinə, kəni məsotəhtul pəsigiən e nəniən nəghatiən ikin pisin min.
40 Mətəu e natimnati rəfin agin iətəm nautol e nəfakiən, otol e noliən iətəm in təhruahru o niməfaki, motohtəu=pən vivi noliən rəha nəfaki ən.

15

Kristo təməmiəgəh min e nimisiən

1 Piak min mine nəuvinik min. Iəkolkeikei məmə iəkəni pətigəm kəm təmah nanusiən təuvir iətəm iəmatəni pətigəm kəm təmah aupən, nəmotos e nikitəmah, kəni motos rəhatəmah ikin nəhtuliən lan.
2 Nəmə nəkotaskəlim əskasik nanusiən təuvir əhruahru iətəm iəu iəməni pətigəm kəm təmah, Uhgin otosmiəgəh itəmah lan. Mətəu nəmə nəkotəpəh nati əhruahru, motəhatətə e nəghatiən pisin, kəni nəhatətəiən rəhatəmah in nati əpnapin əmə.

14:23 Uək 2:13 **14:24** Jon 16:8 **14:26** 1Kor 12:8-10 **14:29** 1Təs 5:21 **14:34** 1Kor 11:3; 1Tim 2:12 **14:37** 1Jon 4:6

3 Inəni=pinə rəkis kəm təmah natimnati agin min iətəm iəmətəu məmə, Kristo təmimis o
rəhatah noliən tərah min təhmen e Nauəuə Rəha Uhgin təməni rəkis mine,
4 kəmitənim, kəni təmiəgəh min e nimisiən e nian iətəm tatol kisil lan təhmen əmə e Nauəuə
Rəha Uhgin təməni rəkis mine,
5 kəni təmaupən miet pətigəm o Pitə, uərisig ko, o rəhan min nətəmimi tueləf rəfin.
6 Uərisig lanko, in təmiet pətigəm min o piatah min tapirəkis faif-hanrit e nian kətiəh əmə,
u ilah tepət kautəmiəgəh əhanəh, mətəu nəuvein kinohmis rəkis.
7 Kəni uərisig, tiet pətigəm=pən o pian Jemis,* kəni mine o aposil min rəfin.†
8 Kəni uərisig e lah rəfin, in təmiet pətigəm min ohniəu, nati əpnapin iəu iəkəhmen e iəpəou
iətəm iəmair pahi. Iəmuva məmə iəu aposil e suaru pisin agin.
9 Tol lanəha, iəu ləhtəni agin e aposil min rəfin, kəni iəsəhmeniən məmə nətəmimi okotauin
lak məmə iəu aposil kəti, mətəu-inu iəu iəmatol nərahiən kəm niməfaki rəha Uhgin aupən.
10 Mətəu e nəuviriən iətəm Uhgin təməfa kəm iəu, iəmuva məhmen lanu rəueiu, kəni
nəuviriən əha təsuva əpnapiniən, mətəu nəuan əha ikin. !Nipəhriəniən, iəmol uək tapirəkis
rəfin aposil min! Mətəu səniəmə e rəhak əmə nəsanəniən, mətəu e nəuviriən əmə iətəm Uhgin
təməfa kəm iəu.
11 Nati əpnapin iəu iəməni pətigəm, uə ilah kəmotəni pətigəm nanusiən təuvir kəm təmah,
mətəu nəghatiən u inu iətəm iətəni pətigəm, nanusiən təuvir iətəm nəmotəni nipəhriəniən
lan.

Nəmiəgəhiən e nimisiən rəha nətəm kəmohmis

12 Iəmətəu məmə itəmah nəuvein nəutəni məmə nətəm kəmohmis ko kəsotəmiəgəh miniən.
?Mətəu nəmə kəmətəni pətigəm məmə Kristo təməmiəgəh min e nimisiən, kəni təhro itəmah
nəuvein nəutəni məmə nətəm kəmohmis ko kəsotəmiəgəh miniən?
13 Mətəu nəmə nəghatiən rəhatəmah in nipəhriəniən, məmə nətəm kəmohmis
kəsotəmiəgəh miniən, kəni ko Iesu min təsəmiəgəhiən e nimisiən.
14 Kəni nəmə Kristo təsəmiəgəhiən e nimisiən, kəni uək rəhatimah o nəni pətigəmiən
nanusiən təuvir, in nati əpnapin əmə, təhmen min əmə e nəhatətəiən rəhatəmah.
15 Nati kəti min lanəha, nəmə Kristo təsəmiəgəhiən e nimisiən, itimah iəmoteiuə e Uhgin
mətəu-inu iəmotəni pətigəm məmə Uhgin təmosmiəgəh Kristo e nimisiən. Mətəu nəmə nətəm
kəmohmis ko kəsotəmiəgəh miniən e nimisiən, təhmen itəmah nəuvein kəutəni, kəni ko
Uhgin təməsosmiəgəhiən Kristo e nimisiən!
16 Mətəu-inu nəmə nətəm kəmohmis ko kəsotəmiəgəh miniən e nimisiən, kəni ko Kristo
təsəmiəgəh miniən e nimisiən.
17 Kəni nəmə Kristo təsəmiəgəh miniən e nimisiən, kəni nəhatətəiən rəhatəmah nipətin tikə,
kəni itəmah nəutatig əhanəh e təfagə tərah min.
18 Kəni nətəmimi nətəm kəmotəni nipəhriəniən e Kristo nətəm kinohmis rəkis, ilah min
kəmotəmkarəpən rəkis e nəmiəgəhiən itulin.
19 !Nəmə kautələhu=pən əskasik rəhalah nətəligiən e Kristo o nəmiəgəhiən əmə rəha nəhue
niftəni, kəsi, təuvir əmə məmə nətəmimi okotətəu tərah o təmah tapirəkis agin nətəmimi rəfin
mətəu-inu, kəmotəmkakiəh! Kəni rəhatah nosiən nahməiən o Kristo otol nati əpnapin əmə
lan.
20 ! Mətəu kəpə! Nipəhriəniən məmə Kristo təməmiəgəh pəhriən min e nimisiən. In
təmaupən e nətəmimi rəfin nətəm kəmohmis kəni məmiəgəh min e nimisiən, kəni ko təsimis
miniən.‡
21 Otətəlig lan. Nimisiən tinuva e nəhue niftəni e iətəmimi kəti, kəni tol min əmə lanəha,
nəmiəgəh miniən e nimisiən təmuva e iətəmimi kəti.
22 Tol lanəha, nətəmimi rəfin okohmis mətəu-inu kəmotsipən e Atəm, kəni təhmen əmə,
nətəmimi rəfin nətəm kəməhuva kətiəh ilah Kristo okotəmiəgəh min.
23 Mətəu ilah min u, okotəmiəgəh min e nian əhruahru rəhalah. Kristo in təmaupən
məmiəgəh min, kəni nian in otuva min, rəhan min okotəmiəgəh min.
24 Kəni naunun nian otuva. In otərəkin narmənigiən min rəfin, mine nepətiən min rəfin,
mine nəsanəniən min rəfin. Uərisig lan, in otəhlman=pən e narmənigiən rəhan e nəhlmi
Uhgin Tatə.
25 Tol lanəha mətəu-inu, in təkeikei mətarmənig mətəuarus məmki=pa rəhan tikimir min
mevig-ərain e lah e nəhlkin.

15:3 Aes 53:5-12 **15:4** Mat 12:40; Uək 2:24-32 **15:5** Mat 28:16-17; Luk 24:34 * **15:7** Jemis, in pia Iesu, kəni rəueiu in təmuva iətəmi asoli rəha niməfaki əpəha Jerusiləm. † **15:7** Nian Pol tətəni "aposil min," nian nəuvein, tətəghati e nətəmimi min tueləf rəha Iesu, kəni nian nəuvein tətəghati e rəhan min nətəmimi tueləf mine nəuvein min. **15:7** Uək 1:3-4 **15:8** Uək 9:3-6 **15:9** Efəs 3:8; 1Tim 1:15 **15:10** 2Kor 11:23 ‡ **15:20** Kristo in təhmen e nəniəskasikiən rəha Uhgin məmə nətəmimi rəfin okotəmiəgəh min e nimisiən. **15:21** Rom 5:12 **15:23** 1Təs 4:16; Nəh 20:5 **15:25** Mat 22:44

26 Naunu rəhan tikimir iətəm otərəkin, in ko nimisiən. Kəni nimisiən otikə min,
27 mətəu-inu “tinəmki=pa natimnati rəfin mevig-ərain lan e nəhlkin.” Otətəlig-to lan, nian
tətəni məmə natimnati rəfin agin tinatevig-ərain e nəhlkin, nəkoteruh məmə səniəmə Tatə
Uhgin min əha ikin e nəhlkin. In Uhgin iətəm təmələhu=pən natimnati rəfin agin ləhtəni e
nəhlki Kristo.
28 Nian Uhgin tinol natimnati min əha, kəni Nətin aru otuva ləhtəni e Narmənigiən
Rəha Uhgin iətəm təmələhu=pən natimnati rəfin e nəhlkin, məmə Uhgin əmə otarmənig e
natimnati rəfin.
29 Otətəlig-to lan. ?Təhro e nətəmimi nətəm katol bəptais e lah o nətəm kinohmis rəkis? ?
Nəmə nətəm kəmohmis kəsotəmiəgəh miniən nian kəti, kəni təhro katol bəptais e nətəmimi
o lah?§
30 ? Kəni təhmen əmə e timah, təhro iautələs pikin nian əskasik min e nəmiəgəhiən
rəhatimah nian rəfin?
31 !Iatos nonauvil, piak min mine nəuvinik min, məmə nətəmimi kotalkut məmə okoto-
hamu iəu e nian tepət! Nəkotəhrun məmə inu nipəhriəniən təhmen əmə məmə iətasiru o
nəhatətəiən rəhatəmah e Kristo Iesu Iərmənig rəhatah.
32 ?Nəmə iəməluagin kəm nati miəgəh min iətəm kauton iətəmi əpəha Efəsis* o nətəligiən
rəha nətəmimi əmə, iəmol win e nak? Nəmə nətəm kəmohmis kəsotəmiəgəh miniən, pəh
kotol əmə təhmen e nəghatiən u iətəm tətəni məmə,
“Pəh kotauən motəmnim,
mətəu-inu olauig kohmis.”
33 Sotoliən nətəmimi koteiuə e təmah. Inu nipəhriəniən iətəm iətəmi kəti təməni, “Nian
nətəmimi rəhalah noliən təuvir kəutan ilah nətəm kotərah, nətəm kotərah kəutərəkin noliən
təuvir rəhalah.”
34 Ohtəlig=pa min motos əhruahru min nətəligiən rəhatəmah iətəm təhruahru, kəni
motəhlman e təfagə tərah min, mətəu-inu itəmah nəuvein kotəruru əhanəh Uhgin, kəni inu
nati kəti rəha naulisiən.

Nipəti iətəm təmimis tətəmiəgəh min

35 Mətəu nəmə nətəmimi nəuvein kotətapuəh məmə, “?Nətəm kəmohmis okotəmiəgəh əhro
lanu? ?Okotos nipəti nak məhuva?”
36 !Nəghatiən əha talməli! Nati u təhmen e nikiti nati iətəm kotəhrun rəkis. Nikiti nati iətəm
nəmərfei, otəkeikei maupən mimis, uərisig təpanəmiəgəh.
37 Nian nəkərfei nikiti nati, nəsərfeiən nəukətin iətəm otuva, mətəu nikiti nati əmə, nəmə
nikiti wit uə nati pisin kəti.
38 Mətəu Uhgin tol tateviə e nəukətin iətəm in tolkeikei, kəni nikiti nati rəfin, in əmə tətəfa
nipətilah.
39 Nipətilah rəfin kəsotəhmen-əhmeniən. Nipəti iətəmimi tol pisin e rəha nati miəgəh min,
mine mənig min, mine nəmu itəhi.
40 Əpəha e neai, natimnati əha ikin, kəni e nəhue niftəni natimnati min əha ikin tol pisin.
Nian koteruh nati əpəha ilis e neai məmə in təuvir, rəhan nəuviriən in tol pisin e nəuviriən
rəha nati əpəha ləhtəni e nəhue niftəni.
41 Kəni nəhagəhagiən rəha mitigar tol pisin e nimihliən rəha məuig mine nasiəiən rəha
məhau min. Kəni nasiəiən rəha məhau min nəuvein, kotol pisin e rəha nəuvein min.
42 Kəni təhmen əmə e nipəti nətəm kəmohmis nətəm kautəmiəgəh min. Nipətin iətəm
kəmitənim otəmnəmit, mətəu nian otəmiəgəh min, otəsəmnəmit miniən.
43 Nian katitənim, in nati kəti iətəm nətəmimi kəsotolkeikeiən, mətəu nian otəmiəgəh min,
in nati kəti iətəm nətəmimi okoteruh rəha nəuviriən. Nian katitənim, nəsanəniən rəhan tikə,
mətəu nian otəmiəgəh min, təsanən.
44 Nian katitənim nipətitah, in nati rəha nəhue niftəni, mətəu nian otəmiəgəh min, in nati
rəha negəu e neai.
Nəmə nipətin əha ikin rəha nəhue niftəni, rəha negəu e neai min əha ikin.
45 Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, “Iətəmi təmaupən agin, Atəm təmos nipətin miəgəh.”
Kəni naunun Atəm, inu Kristo, təmuva narmin u tətəfa nəmiəgəhiən.
46 Nati rəha narmin təməsaupəniən muva, mətəu nati rəha nəhue niftəni, uərisig lan nati
rəha narmin təpanuva.

15:26 Nəh 20:14 **15:27** Sam 8:6 § **15:29** Pol təsəni əhruahruiən məmə in tolkeikei məmə nətəmimi okotol bəptais e lah o nətəmimi nətəm kinohmis rəkis, mətəu təməni əmə məmə nətəmimi nəuvein kəmautol lanəha. Kəni kitah u rəueiu, tiəkis o nəhruniən nipəti nəghatiən u. **15:30** Rom 8:36 * **15:32** Pol tətəghati e tikimir min rəhan əpəha Efəsis, mətəu səniəmə nati miəgəh min pəhriən. **15:32** Aes 22:13 **15:36** Jon 12:24 **15:43** Fil 3:20-21 **15:45** Jen 2:7

47 Iətəm təmaupən agin, kəmol e niməulul rəha niftəni, mətəu iətəm təmuərisig u Kristo, təmsipən e negəu e neai.
48 Nətəmimi rəfin e nəhue niftəni, nipətilah təhmen e nipəti Atəm, mətəu nətəmimi nətəm okəhuvən e negəu e neai nipətilah otəhmen e nipəti Kristo, u təmsipən ikin.
49 Rəueiu kitah kotəhmen e Atəm u rəha nəhue niftəni, kəni tol lanəha, nian kəti okotəhmen e Kristo u rəha negəu e neai.
50 Iətəni pətigəm kəm təmah, piak min mine nəuvinik min məmə, nipətin mine nira iətəmimi təruru nuvəniən e Narmənigiən Rəha Uhgin, kəni təhmen əmə, nati iətəm otəmnəmit otəsosiən nati iətəm tətatig itulin.
51 Otətəlig-to, kəni oiəkəni nati oneuən məmə, səniəmə kitah rəfin okohmis, mətəu Uhgin otol nipətitah rəfin okotəuiək vivi,
52 in otol uəhai əmə təhmen e noraipiən, nian naunu təui rəha Uhgin otasək. Mətəu-inu təui otasək, kəni nətəm kəmohmis okotəmiəgəh min məsohmis miniən, nipətilah otəuiək. Kəni kitah u kəutəmiəgəh e nian əha, Uhgin otol nipətitah min təuiək vivi.
53 Tol lanəha mətəu-inu, nati iətəm otəmnəmit, inəha nipətitəmi, otəkeikei muvən e nati iətəm otəsəmnəmitiən, kəni nipətitəmi iətəm otimis otəkeikei muvən e nati iətəm otəsimisiən mətatig itulin.
54 Nian nati u tuva mol nipəhriəniən lan, kəni nəghatiən iətəm iəni Aiseə kəmətei otuva nipəhriəniən, tətəni məmə,
“Nəluaginiən tinol naunun. Uhgin təmol win agin. Nimisiən tinikə.”
55 “!Ei! !Nimisiən! ?Onəkəhro lanu lan mol win e timah?
!Ei! !Nimisiən! ?Onəkəhro lanu lan mus itimah?”
56 Rəueiu, təfagə tərah in təhmen e nati kəti tatus iətəmi kəni mətuva in nimisiən, kəni Lou tatol təfagə tərah nəsanəniən rəhan tatepət.
57 !Mətəu pəh kotəni-vivi Uhgin! Tatol məmə e Iərmənig Iesu Kristo, kitah kautol win.
58 Tol lanəha, piak min mine nəuvinik min, otəhtul əskasik. Sotegəhaniən məmə nati kəti təlauəl e təmah. Nian rəfin, otol uək rəha Iərmənig e nikitəmah rəfin, mətəu-inu nəkotəhrun məmə uək rəha Iərmənig iətəm nautol, səniəmə nati əpnapin əmə mətəu in nati agin.

16

Məni o nasiruiən e nəfaki min əpəha Jerusiləm

1 Rəueiu iəkəni məni o nasiruiən e nəfaki min əpəha Jerusiləm. Otol təhmen əmə məmə iəməni mine kəm niməfaki min əpəha profens əha Kəlesiə.
2 E Sante min rəfin, itəmah rəfin kətiəh kətiəh onəkotəkeikei motələhu kalin məni nəuvein. Iətəmimi iətəm in tatos məni asoli, otələhu kalin tepət, kəni iətəmimi iətəm tatos məni əkəku, otələhu kalin nəuan nəuvetin əmə. Tol lanəha, nian iəkuvnə, kəni kəsalkut miniən o noriaruniən rəfin məni.
3 Kəni otəfu pətigəm itəmah nəuvein məmə okotos məni məhuvən. Kəni nian iəkuvnə, iəkətei nauəuə məni pətigəm ilah kəm nətəm Jerusiləm, kəni mahli=pən ilah kotəmki məni məhuvən əpəha ikin.
4 Nəmə iəkeruh məmə təuvir məmə iəu min iəkuvən, kəni ilah okotohtəu=pa iəu.

Naliuəkiən min rəha nətəmi asoli min nəuvein

5 Uərisig iəmanuvnə məsal=pinə e təmah, iəkuvən=pən Masetoniə, mətəu-inu iəkaupən muvən məsal=pən e niməfaki min əpəha ikin.
6 Kəni nəmə təhro iəkatig nəuvetin min kitah min itəmah, mə kəmə təhro, kotatig əmə motətəuarus nətəpuiən tol naunun. Tol lanəha, nəkotəhrun nasiruiən lak e rəhak naliuəkiən iətəm iətuvən=pən ikin.
7 Iəsolkeikeiən məmə iəkuvnə meruh itəmah ko miet min uəhai əmə, mətəu iəkolkeikei məmə iəkuvnə kotatig nəuvetin nəmə Iərmənig tegəhan lak.
8 Mətəu iətatig əmə Efəsis mətəuarus nian rəha Pentekos, lafet rəha Nauəniən Vi,
9 mətəu-inu Uhgin təmerəh e suaru asoli ohniəu məmə iəkol uək təuvir iətəm otəuə e nəuan tepət, nati əpnapin nətəmimi tepət kəutalkut məmə kotaiu-əpəsig lak o noliən uək.
10 Nəmə Timoti tuvnə meruh itəmah, otol təuvir kəm in motəfən nisiaiən kəm in, sotoliən nati kəti iətəm otol nikin tərah o təmah, mətəu-inu in tatol uək rəha Iərmənig təhmen əmə lak.

15:51 1Təs 4:15-17 **15:52** Mat 24:31 **15:53** 2Kor 5:4 **15:54** Aes 25:8 **15:55** Hos 13:14 **15:56** Rom 7:13 **16:1** Rom 15:25-26; 2Kor 8:1-9 **16:5** Uək 19:21 **16:6** Rom 15:24 **16:9** Uək 19:8-10; 2Kor 2:12 **16:10** 1Kor 4:17

11 Sotoliən məmə itəmah kəti oteh iahu in. Otahli=pa tuva kəni motasiru lan e rəhan
naliuəkiən məmə otitəlig=pa ohniəu. Iətəhtahnin piatah min ilah Timoti məmə okəhuva
moteh iəu.
12 Kəni e piatah Apolos, iəmətapuəh əskasik məmə in otəkeikei mitəu=pən piatah min
muvnə meruh itəmah. In təsolkeikei pikiən məmə otuvnə əha rəueiu, mətəu in otuvnə e
nian iətəm otəhruahru ohni.
13 Onəkəutair, məutəhtul əskasik e nəhatətəiən rəhatəmah. Məsotəginiən, motol nətəligiən
rəhatəmah təskasik.
14 Natimnati rəfin agin iətəm itəmah nautol, otol e nolkeikeiən.
15 Itəmah nəkotəhrun məmə Stefənəs mine rəhan min, ilah kəmotaupən motəni
nipəhriəniən e Iesu əpəha Akaiə, kəni ilah kəutalkut əskasik o nasiruiən e nəfaki min. Iətəni
əskasik kəm təmah piak min məmə,
16 otisiai ilah motol nəuialah, mine nətəmimi rəfin nətəm kautol pik uək o niməfaki.
17 Nikik təmagiən nian Stefənəs, mine Fotunətəs, mine Akaekəs kəmhliet pətigəm, mətəu-
inu nati əpnapin itəmah nəkohkə, mətəu nian iəmeruh ilahal, təhmen əmə məmə iəmeruh
itəmah.
18 Ilahal kəmləfəri pik rəhak nətəligiən təhmen əmə məmə kəmhlol e təmah. Nətəmi kotol
lanəha, okəkeikei kisiai ilah.

Naunun nəghatiən rəha Pol

19 Niməfaki min u ikinu e profens əpəha Esiə kəutəni təuvir kəm təmah. Akuilə mine
Prisilə kuolkeikei pik məmə okuəni təuvir kəm təmah e nərgi Iərmənig ilah nəfaki min nətəm
kəmotuhapumin e nimə rəhalau.
20 Piak min rəfin ikinu kəutəni təuvir kəm təmah. Otəni təuvir kəm təmah min təhmen
məmə itəmah kətiəh əmə e Kristo.
21 Iəu Pol, iatos pen o iətəmi u tatətei nauəuə u, kəni matətei əmə e nəhlmək nəghatiən u
rəha nəniən təuvir kəm təmah.*
22 Nəmə iətəmi kəti təsolkeikeiən Iərmənig, pəh nalpiniən rəha Uhgin tatuvən ohni.
!Iərmənig rəhatimah, va-tə!
23 Pəh Iərmənig Iesu təfinə rəhan nəuviriən kəm təmah.
24 Iəkahli=pinə rəhak nolkeikeiən kəm təmah rəfin e Kristo Iesu. Əuəh.

16:11 1Tim 4:12 **16:12** 1Kor 3:6 **16:15** 1Kor 1:16 **16:19** Uək 18:2,18,26 * **16:21** E nian əha, nian tepət nətəmimi kotəhmen e Pol kəutəni rəhalah nəghatiən kəm iətəmimi kəti, kəni in tətei rəkis. E fes 21 u, Pol aru tatos pen mətətei nəghatiən rəhan. **16:22** Kəl 1:8-9; Nəh 22:20

2 Korən
Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki min ikin Korən
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 2 Korən

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm niməfaki rəha Korən, mine nəfaki min rəha Akaiə profens rəfin. Korən in əpəha Akaiə profens.

? Natigiən təhro lanu nian təmətei? Pol təmətei rəkis nauəuə kisil mahli=pən kəm niməfaki rəha Korən. Inu nauəuə iətəm tatol kuvət lan. Mətəu nauəuə iətəm tatol kətiəh, mine nauəuə iətəm tatol kisil, ilau kəmiakə. Nauəuə iətəm tatol keiu, kətəni məmə 1 Korən, kəni e nauəuə u in təməghati əskasik kəm lah məmə okotəgəu əhruahru noliən tərah min rəhalah, kəni in təməgətun min ilah e natimnati pisin min nəuvein. Ilah tepət e niməfaki kautətəu=pən nətəligiən rəha Pol iətəm təmətei e nauəuə 1 Korən. Mətəu nəuvein əha ikin, ilah kəutəni məmə Pol in səniəmə iətəmi asoli, kəni təsəhruahruiən məmə in otəghati lanəha. Kəni ilah kəutəni məmə in tatol uək rəhan o nosiən əmə məni.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol in təmətei nauəuə u mətəgətun məmə in aposil kəti, kəni Uhgin in təməfən uək u kəm in, kəni təhruahru əmə məmə in otəghati lanəha kəm lah. Kəni in tolkeikei məmə otəniəhu nəgətuniən eiuə min iətəm kəutatig Korən.

Pol təməni təuvir kəm lah

1 Iəu Pol, iətəm Uhgin təmitəpin e nəuian məmə iəu aposil rəha Kristo Iesu, iatətei nauəuə u itimlau piatah Timoti. Nauəuə u tatuvnə kəm təmah, niməfaki rəha Uhgin əpəha Korən, mine nəfaki min ilah rəfin əpəha ikin Akaiə.

2 Pəh Uhgin Tatə rəhatah mine Iərmənig Iesu Kristo, okuəfinə nəuviriən mine nəməlinuiən kəm təmah.

Uhgin iətəm tətəfəri nətəligiən rəha nətəmimi

3 Pəh kotəni-vivi Uhgin, u in Uhgin mine Tatə rəha Iərmənig rəhatah Iesu Kristo. In Tatə iətəm in nəukəti nasəkəhruiniən, kəni in Uhgin iətəm nasiruiən rəfin o nəfəriən nətəligiən tatsipən ohni.

4 In tətəfəri nətəligiən rəhatah e nərahiən rəfin rəhatah məmə kitah kotəhrun nəfəriən nətəligiən rəha nətəmimi e nərahiən pisin pisin min. Kəni kitah kotəfəri nətəligiən rəhalah e noliən rəha nəfəriən nətəligiən iətəm Uhgin təmol kəm tah.

5 Təhmen əmə e nahməiən iətəm Kristo təmos, təmuva min e nəmiəgəhiən rəhatah. Kəni e noliən əhmen əmə, Kristo in suaru məmə nasiruiən o nəfəriən nətəligiən rəhatah təmuva pik e nəmiəgəhiən rəhatah, kəni rəueiu nasiruiən rəhatah o nəfəriən nətəligiən tatuvən min o nətəmimi pisin pisin min.

6 Nəmə itimah iautətəu nahməiən, nahməiən əha tətuva o timah nian iəutəni pətigəm nanusiən təuvir, kəni nanusiən təuvir əha tətəfəri nətəligiən rəhatəmah mosmiəgəh itəmah. Nəmə Uhgin təməfəri nətəligiən rəhatimah, tatol məmə itimah iəkotəhrun nəfəriən nətəligiən rəhatəmah. Kəni nəuan rəha nəfəriən nətəligiən əha, tətəuə e nəmiəgəhiən rəhatəmah, məmə otətasiru e təmah məmə onəkotəhtul əskasik əmə lanko nian nəutatig e nahməiən kətiəh əmə iətəm kitah kəutatig lan.

7 Itimah iəmotələhu=pən əskasik rəhatimah nətəligiən e Uhgin o təmah məmə onəkotəhtul əskasik. Tol lanəha mətəu-inu kitah rəfin kəutatig e natigiən kətiəh əmə məmə, itəmah nəkotətəu nahməiən iətəm iəutatig lan. Kəni təhmen əmə məmə Uhgin otəfəri nətəligiən rəhatah, kəni in otəfəri min nətəligiən rəhatəmah.

8 Piak min mine nəuvinik min, iəkotolkeikei məmə nəkotəhrun vivi nian əskasik min iətəm iəmotatig lan e profens ikin Esiə. Nərahiən asoli min kəmotəfigəm pik o timah, tapirəkis nəsanəniən rəhatimah, təmol nikitimah təhti məmə no-iəkohmis.

9 Nipəhriəniən, itimah iəmotətəu məmə kəmegəhan rəkis e timah məmə iəkohmis. Mətəu nian əskasik min əha kəməhuva məmə iəsotarəriəian e timah, mətəu iəutarəriə e Uhgin iətəm tatol iətəmi təmimis təmiəgəh min.

10 In təmosmiəgəh itimah e nərahiən asoli əha iətəm təmatuvən o nimisiən, kəni in otosmiəgəh itimah e nərahiən iətəm otəmanuva. Iəmotələhu=pən əskasik rəhatimah nətəligiən lan məmə in otosmiəgəh min itimah.

11 Kəni in otol lanəha nian nəutəfaki o timah məmə, nətəmimi tepət okotəni-vivi Uhgin o natimnati təuvir iətəm in otol kəm təmah mətəu-inu nətəmimi tepət kəmotəfaki o timah.

1:3 Rom 15:5 **1:5** Sam 34:19 **1:8** Uək 19:23; 1Kor 15:32 **1:10** 2Tim 4:18

Pol təməuhlin rəhan nətəligiən o rəhan naliuəkiən

12 Rəueiu iəkəni nəghatiən u mətagiən əmə lan. Iəkotəhrun vivi e nikitimah məmə iəsotoliən nati kəti tərah e noliən rəhatimah. E noliən min rəfin iətəm iəmotol, itimah iəmotohtəu=pən suaru iətəm Uhgin təmitəpin məmə iəmotəghati əhruahru əmə mautəni tagəhag nəghatiən. Iəmotol noliən əha kəm nətəmi əpnapin əmə rəha nəhue niftəni, kəni mautol tapirəkis kəm təmah. Iəsotəghatiən e nəhruniən əmə rəhatimah rəha nəhue niftəni, mətəu iəmotarəriə əmə e nəuviriən rəha Uhgin.

13-14 Iatəni lanəha mətəu-inu, iəsotəteiən nəghatiən kəti iətəm tiəkis o təmah o nafiniən, uə nəhruniən nipətin. Rəueiu, nəkotəhrun nipilgan nətəligiən rəhatimah, mətəu iəkolkeikei pik məmə nian kəti onəkotəhrun rəfin. Kəni e noliən əha, nian Iərmənig Iesu otuva min, itəmah onəkotagiən o timah təhmen min məmə itimah iəutagiən o təmah.

15-16 Mətəu-inu inəhrun məmə nəkotagiən o timah, aupən ikin nikik təhti məmə nian iəkuvən Masetoniə, iəkaupən muvnə meruh itəmah, kəni nian iəkitəlig Masetoniə, iəkuvnə min meruh itəmah. Tol lanəha, nəkotos nəuviriən motau keiu. Kəni uərisig lanko itəmah min, onəkotasiru lak motahli=pən iəu iəkuvən e nitəni Jutiə.

17 ?Nikitəmah təhti məmə, nian iəmol nətəligiən min əha, mətəu iəmol əpnapin əmə? Uə, kəmə təhro nətəligiən rəhak təmsipən e noliən rəha nəhue niftəni, təhmen e nətəmimi nətəm kəutəni “əuəh” mine “kəpə” e nəghatiən kətiəh əmə?

18 Itəmah nəkotəhrun məmə Uhgin nian rəfin tatol rəhan nəghatiən, kəni iəu min, rəhak nəghatiən kəm təmah səniəmə, “əuəh” mine “kəpə,”

19 mətəu-inu rəhak nəghatiən o Nəti Uhgin Iesu Kristo, iətəm iəmhləni pətigəm kəm təmah itimahal Sailəs* mine Timoti, səniəmə, “əuəh” mine “kəpə,” mətəu e Kristo, nian rəfin rəhak nəghatiən in “əuəh,” in nipəhriəniən.

20 Tol lanəha mətəu-inu, nəniəskasikiən min rəfin iətəm Uhgin təmol, ilah rəfin kəutəhuva nipəhriəniən e Kristo, inu nəghatiən “əuəh” rəha Uhgin. Tol lanəha, e Kristo, kitah kəutəni “Amen, Əuəh” kəm Uhgin, kəni mautəfəri nərgin lan.

21 Uhgin əmə tatol itimah iəutəhtul əskasik e Kristo kitah min itəmah. In təmitəpin itah,

22 kəni təmol mak e nəmiəgəhiən rəhatah məmə kitah rəhan min, kəni təmələhu=pən rəhan Narmin e nikitah məmə kitah okotəhrun rəueiu məmə rəhan nəniəskasikiən min, ilah rəfin okəhuva nipəhriəniən e nəmiəgəhiən rəhatah o nian kəti.

23 Uhgin əmə təhrun məmə rəhak nəghatiən in nipəhriəniən. Iəməsuvaiən Korən, mətəu nəmə iəkuvnə, iəkəkeikei məfinə nəghatiən əskasik kəm təmah o noliən rəhatəmah, kəni iəməsolkeikeiən məmə iəkol lanəha.

24 Iəsotolkeikeiən məmə iəkotarmənig e nəhatətəiən rəhatəmah, kəpə. Mətəu iautol uək kitah min itəmah o nagiəniən rəhatəmah, mətəu-inu itəmah ninautəhtul əskasik rəkis e nəhatətəiən rəhatəmah.

2

1 Tol lanəha, inəni rəkis e nikik məmə ko iəsuvnə miniən meruh itəmah mol nikitəmah tahmə.

2 ?Iəməni lanəha mətəu-inu, nəmə iəkol nikitəmah tahmə, pəh u ikin ko otol iəu nikik tagiən? Itəmah əmə, nətəm iəkol nikitəmah tahmə.

3 Kəni iəmətei nauəuə əha, məmə nian iəkuvnə, iəsətəuiən tərah e nikik mətəu-inu nəmə məta iəkəkeikei məni nəghatiən əskasik kəm təmah. Iəsolkeikeiən məmə nətəmimi nətəm okotəkeikei motol nikik tagiən, ilah okotol məmə iəkətəu tərah. Iəmətei nauəuə kəha e noliən əha, mətəu-inu inəhrun məmə kitah kətiəh əmə, kəni nian nikik tagiən, kəni nikitəmah min tagiən.

4 Tol lanəha, nian iəmətei nauəuə əha kəm təmah, nikik təpəou pik o təmah, kəni nikik titəgit, nəhu nəhmtək taiəh o təmah. Iəsəteiən nauəuə əha məmə otol nikitəmah təpəou. ! Kəpə! Mətəu iəmətei məmə onəkotəhrun rəhak nolkeikeiən asoli o təmah.

Alu e noliən tərah min rəha nol təfagə

5 Iətəmimi iətəm təmol nərahiən, təmol iəu iəkətəu tərah, mətəu təmol itəmah rəfin nəkotətəu tərah pik, mətəu iəsolkeikeiən məmə nəghatiən rəhak e nati u in təskasik pik.*

6 Nalpiniən iətəm itəmah tepət nəmotəfən kəm in tinəhmen.

7 Mətəu rəueiu əha, nəkotəkeikei motalu e rəhan noliən tərah kəni motol vivi nikin, məmə nikin otəsəpəou pikiən mol təmei e rəhan nəmiəgəhiən.

1:13-14 2Kor 5:12; Fil 2:16 **1:15-16** 1Kor 16:5-6 * **1:19** Nəghatiən Kris tətəni nərgin u məmə, “Silfanus” iətəm in nərgin əkuəkir u “Sailəs.” **1:19** Uək 18:5 **1:20** Nəh 3:14 **1:22** 2Kor 5:5; Efəs 1:13-14 **1:24** 1Pitə 5:3 **2:1** 1Kor 4:21 **2:4** Uək 20:31 * **2:5** Nəmə təhro, Pol tətəghati e iətəmi kəti u təməni rah in nian in əpəha Korən. Uə nəmə təhro, tətəghati e iətəmi u e 1Kor 5.

8 Iətətapuəh əskasik o təmah məmə nəkəhuvən motol təuvir kəm in məmə in otəhrun
rəhatəmah nolkeikeiən ohni.
9 Iəmətei nauəuə əha kəm təmah məmə iəkeruh məmə onəkotol nəuiak e natimnati rəfin,
uə kəpə.
10 Nəmə itəmah nəkotalu e noliən tərah rəha iətəmi kəti, iəu min iəkalu e rəhan noliən.
Nəmə iətəmi kəti əha təmol nati tərah nəuvein məmə iəu iəkəkeikei malu e rəhan noliən,
mətəu inalu rəkis e rəhan noliən e nəhmti Kristo. Iəmol lanəha məmə otasiru e təmah
11 məmə Setən otəseiuəiən e tah kəni rəhan nərahiən min məmə təsərəkiniən itah lan,
mətəu-inu kitah kotəhrun rəkis rəhan nətəligiən o noliən nərahiən.

Nətəmimi nətəm kəutəni pətigəm nanusiən təuvir

12 Nian iəmuvən əpəha Troas o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir rəha Kristo, iəmeruh
məmə Iərmənig təmol suaru kəm iəu.
13 Mətəu iəsatig əməlinuiən e rəhak nətəligiən mətəu-inu, iəməseruhiən piak Taitəs ikin
əha.† Kəni iəmauiəhruin ilah, miet muvən Masetoniə.
14 Pəh kotəni-vivi Uhgin, mətəu-inu in təmol win e rəhan tikimir min e nəluaginiən. Kəni
təhmen e kig kəti iətəm təmol win e nəluaginiən minitəlig matit rəhan soldiə min mine rəhan
min tikimir, Uhgin tatit itimah e Kristo. Kəni itimah rəhan min nətəmimi nətəm iəutəni
pətigəm neinatigiən rəha Kristo, kəni neinatigiən əha in təhmen e nəmiəvi səntə kəti iətəm
tatuvən ikin pisin pisin min.
15 E nəhmti Uhgin, itimah iəmotəhmen e nəmiəvi səntə rəha Kristo kəm nətəmimi rəfin,
nətəmimi nətəm Uhgin tatosmiəgəh ilah, mine nətəmimi nətəm okəhuva e nalpiniən rəha
Uhgin.
16 Itimah nəmiəvin rəha nimisiən kəm nəuvein iətəm tətəgətun ilah məmə okohmis.
Kəni itimah nəmiəvin rəha nəmiəgəhiən kəm nəuvein, iətəm tətəgətun ilah məmə Uhgin
otosmiəgəh ilah. ?Kəni pəh u təhrun noliən uək asoli əha?
17 Mətəu itimah iəsotəhmeniən e nətəmi tepət min, nətəm kəutəni pətigəm nəghatiən rəha
Uhgin o nos əməiən məni. Kəpə, mətəu Uhgin təmahli=pən itimah, kəni e Kristo, itimah
iəutəni pətigəm nanusiən təuvir e nəhmti Uhgin, kəni nəghatiən rəhatimah təmsipən e
nikitimah iətəm təhruahru əmə.

3

1 Nəmə təhro nikitəmah təhti məmə inəutəfəri itimah* məmə itəmah onəkotegəhan lan.
Nətəmimi nəuvein okotəkeikei motos nauəuə kəti iətəm kəmətei e lah nian kautəhuvən o
nətəm kotəruru ilah. ?Təhro nikitəmah təhti məmə iətəmi kəti otəkeikei mətei nauəuə lanəha
e timah kəm təmah? ?Uə, təhro itəmah əmə nəkotolkeikei məmə onəkotətei? !Kəpə!
2 Itəmah aru əmə nəkotəhmen e nauəuə iətəm tatol əpu uək rəhatimah. Nauəuə kəha
kəmətei=pən e nikitimah. Nian nətəmimi kəuteruh itəmah, kəni kəutafin nauəuə u
mautəhrun.
3 Itəmah nəua uək rəhatimah. Kəni nəmiəgəhiən rəhatəmah tətəgətun məmə itəmah
nauəuə kətafin iətəm Kristo təmətei. Kristo təmətei nauəuə kəha e Narmin Rəha Uhgin iətəm
tətəmiəgəh, mətəu təsəteiən e nəhlmi iətəmimi. Kəni in təməsətei-pəniən e kəpiel epin-epin,
mətəu təmətei=pən e niki nətəmimi.†
4 Itimah iəsotəginiən o nəniən lanəha kəm təmah mətəu-inu itimah iəutatig e Kristo, kəni
məutəhatətə əskasik e Uhgin.
5 Nikitimah təsəhtiən məmə itimah əmə iəkotəhmen o noliən uək u, kəni mauteruh nəuan
rəha uək. Mətəu Uhgin əmə tatol məmə itimah iəkotəhrun noliən uək.
6 In təmol məmə itimah iəkotəhmen məmə iəkəhuva rəhan noluək min rəha nəniəskasikiən
vi rəha nasiruiən iətəm Uhgin təməni. Nəniəskasikiən vi əha təsisipəniən e Lou iətəm kəmətei,
mətəu təmsipən e Narmin Rəha Uhgin. Mətəu-inu Lou iətəm kəmətei tatol məmə nətəmimi
kautəhuvən e nimisiən, mətəu Narmin Rəha Uhgin tətəfa nəmiəgəhiən.

Nəhagəhagiən rəha Nəniəskasikiən Vi Rəha Nasiruiən

7 Otətəlig-to lan. Nian Uhgin təmətei Lou e kəpiel, məfən kəm Mosis, nəhagəhagiən əha ikin
rəha Uhgin, kəni nəhagəhagiən əha təmauveg nəhmti Mosis, kəni nətəm Isrel kəməsotafuiən

---

2:11 Luk 22:31 **2:12** Uək 14:27; 1Kor 16:9 † **2:13** Aupən ikin, Pol təmahli=pən Taitəs e Korən. Nəmə təhro, rəueiu Pol tolkeikei məmə Taitəs otos nəghatiən kəti rəha Korən. **2:13** Uək 20:1 **2:16** Luk 2:34; 2Kor 3:5-6 * **3:1** E fes 1, nian Pol tətəni "itimah," in tətəghati aru əmə lan. **3:1** Uək 18:27; 2Kor 5:12 **3:2** 1Kor 9:2 † **3:3** Nian Pol tətəghati e nəghatiən "kəməsətei-pəniən e kəpiel epin-epin," tətəghati e Lou iətəm Uhgin təməfən kəm Mosis, kəni Mosis təmətei=pən e kəpiel. **3:3** Eks 24:12; Jer 31:33; Esik 36:26-27 **3:6** Jer 31:31; Jon 6:63; 1Kor 11:25

nəhmtin, nati əpnapin nəhagəhagiən tinateiuaiu. Kəni uək rəha Lou in suaru iətəm tatuvən o nimisiən, kəni in təhagəhag.
8 Mətəu uək rəha Narmin Rəha Uhgin otəhagəhag pik.
9 !Nəmə uək iətəm tatol nətəmimi məmə okotəkeikei mohmis, in təhagəhag, kəni uək iətəm tatol nətəmimi kəutəhruahru e nəhmti Uhgin, in tətəhagəhag pik agin!
10 Nipəhriəniən, nəniəskasikiən əuas rəha nasiruiən iətəm təməhagəhag aupən, rəueiu in təsəhagəhagiən, mətəu-inu nəniəskasikiən vi iətəm təhagəhag pik agin, tinapirəkis in aupən.
11 !Kəni nəmə uək rəha Lou iətəm otəpanikə, tinuva e nəhagəhagiən, kəni uək rəha Narmin Rəha Uhgin iətəm otatig itulin, təhagəhag pik agin pəhriən!
12 Tol lanəha, mətəu-inu iəmotələhu=pən əskasik rəhatimah nətəligiən e uək əha rəha Narmin Rəha Uhgin, nətəligiən rəhatimah təskasik e Uhgin, kəni məsotəginiən o nəni pətigəm rəhan nəghatiən.
13 Itimah iəsotəhmeniən e Mosis, iətəm təmətəuveg nəhmtin e napən əgeiəgei məmə nətəm Isrel okəsoteruhiən məmə nipəhriəniən, nəhagəhagiən teiuaiu muvən mikə.
14 Mətəu Uhgin təmol nətəligiən rəhalah təskasik. Kəni mətəuarus=pa əha rəueiu, nati kəti tətəuveg nətəligiən rəhalah nian kotafin Nauəuə Rəha Nəniəskasikiən Əuas, kotəhrun nəniən məmə napən, təhmen e napən iətəm təmətəuveg nəhmti Mosis.‡ Napən əha təsiet rəkis əhanəhiən, mətəu-inu tiet rəkis əmə e Kristo.
15 Əuəh, mətəuarus=pa kəha rəueiu mine, nian kotafin Lou rəha Mosis, napən kəti tətəhtərain əhanəh nikilah.
16 Mətəu nəmə iətəmimi pəh təuhlin məsal=pən o Iərmənig, napən əha otiet rəkis.
17 Otətəlig-to, Iərmənig əha, in Narmin. Kəni ikin Narmin rəha Iərmənig tətatig ikin, in tatitis itah.
18 Kəni kitah, nətəm kəsotəhtərainiən nəhmtitah e napən, kauteruh nəhagəhagiən asoli rəha Iərmənig, kəni nətəmimi kauteruh nəhagəhagiən əha e nəmiəgəhiən rəhatah. Kəni in tətəuhlin nəmiəgəhiən rəhatah məmə okəhuva motəhmen lan. Kəni nəhagəhagiən rəha Iərmənig e nəmiəgəhiən rəhatah tətəri mətəri pik isəu. Kəni nəhagəhagiən əha təmsipən o Iərmənig iətəm in Narmin Rəha Uhgin.

4

Nati keikei e kipəhau əuas

1 Tol lanəha, nikitəmah təsəpəouiən o uək mətəu-inu itimah iəmotos e nasəkəhruiniən rəha Uhgin.
2 Iəsotoliən uək rəha Uhgin təhmen e nətəmimi nəuvein nətəm kautol e noliən tərah. Mətəu e noliən rəhatimah, iəsotegəhaniən e noliən iətəm tətəhluaig mine noliən aulis min. Ko iəsoteiuəiən məsotəuhliniən nəghatiən rəha Uhgin. !Kəpə! Mətəu itimah iəutəni əhruahru əmə nipəhriəniən, kəni e noliən əha, e nəhmti Uhgin, iəmotol pətigəm e nəhmti nətəmimi rəfin məmə rəhatimah noliən in təhruahru.
3 Kəni nəmə təhro nanusiən təuvir iətəm iətəni pətigəm in tətəhluaig o nətəmimi nəuvein, mətəu kəpə, tətəhluaig əmə o nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən suaru o nuvəniən e nigəm asoli.
4 Ilah kəsotəhatətəiən e Kristo, məutohtəu=pən suaru əha mətəu-inu Setən, u in Iərmis iətəm tətarmənig e nəhue niftəni u, təməuveg nətəligiən rəhalah, məmə kəsoteruhiən nəhagəhagiən təuvir rəha nanusiən təuvir iətəm tatuəu mətasiəgəpin ilah. Nəhagəhagiən əha təmsipən e Kristo. Kəni nian kitah koteruh Kristo, kəni kitah koteruh məmə Uhgin in təhro lanu.
5 Itimah iəsotəni pətigəm aruiən itimah, mətəu iəutəni pətigəm Iesu Kristo məmə in Iərmənig, kəni itimah noluək min rəhatəmah o nərgi Iesu.
6 Tol lanəha mətəu-inu Uhgin u təməni məmə, "Pəh nəhagəhagiən tuəu masiəgəpin ikin tapinəpu ikin," in təmasiəgəpin nikitah məmə kitah kotəhrun nehiən nepətiən əhagəhag rəha Uhgin, kəni kitah kauteh natimnati min əha e nəhmti Kristo.
7 Mətəu kitah kautos nati keikei əhanəh e kipəhau əuas, inu nipətitah.* Tol lanəha məmə otəgətun məmə nəsanəniən təuvir əha tapirəkis, təmsipən e Uhgin, təsisipəniən o təmah.
8 Nərahiən tepət kəutələs pikin itimah e suaru min rəfin, mətəu təsərəkiniən itimah. Nian nəuvein iəkotəruru suaru, mətəu iəsotəpəhiən nalkutiən.
9 Nətəmimi kautol nərahiən kəm timah, mətəu Uhgin təsəpəhiən itimah. Kautoh itimah, mətəu kəsotərəkiniən itimah.

3:7 Eks 34:29 **3:9** Dut 27:26; Rom 1:17 **3:13** Eks 34:33 ‡ **3:14** "Nauəuə Rəha Nəniəskasikiən Əuas" in "Oltestimin." **3:16** Eks 34:34 **3:17** Jon 8:36; Rom 8:2 **4:2** 2Kor 2:17; 1Təs 2:5 **4:4** Efəs 2:2; Kol 1:15; Hip 1:3 **4:6** Jen 1:3; Aes 9:2; 2Kor 3:18 * **4:7** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "kautos nati u e nilosi nati kəmol e nəriəpig." **4:7** 2Kor 5:1 **4:8** 2Kor 1:8; 7:5

10 Ikin pəhruvən iəutəhuvən ikin, katohamu nipətitimah təhmen e kəmohamu Iesu. Tol lanəha məmə, nətəmimi okoteruh nəmiəgəhiən rəha Iesu e nipətitah.
11 Kəni itimah nətəm iautəmiəgəh, nian rəfin iuəkir iəkohmis o nərgi Iesu. Tol lanəha məmə nətəmimi okoteruh rəhan nəmiəgəhiən e nipətitah iətəm otəpanimis nian kəti.
12 Konu, nian rəfin itimah iəutələs pikin nimisiən məmə itəmah onəkotəhrun nəmiəgəhiən itulin.
13 Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, "Iəməhatətə, kəni tol lanəha iətəghati." Kəni e noliən kətiəh əmə rəha nəhatətəiən, itimah min iəkotəhatətə, kəni tol lanəha iautəghati,
14 mətəu-inu itimah iəkotəhrun məmə, iətəmi təmol Iərmənig Iesu təmiəgəh min e nimisiən, in otol itimah min itəmah, kitah rəfin kotəmiəgəh min e nimisiən kitah Iesu, kəni məfu pətigəm itah e nəhmtin.
15 Natimnati rəfin u o nəuviriən rəhatəmah, kəni nian nəuviriən rəha Uhgin tatiuvi=pa nətəmimi tepət təhmin min okəhuva o Kristo, kəni okotəfən nəni-viviən tepət kəm Uhgin, kəni okotəfəri nərgin ilis ilis agin.
16 Tol lanəha, nikitimah təsəpəouiən. Nati əpnapin məmə nipətitah təteiuaiu əha rəueiu, mətəu Uhgin tatol nikitəmah tatuvi rəueiu matuvən nian rəfin əmə.
17 Tol lanəha mətəu-inu, nərahiən iətəm kəutatig lan, ilah nati əpnapin əmə, kəsotatigiən tuvəh. Mətəu nəualah in nəhagəhagiən təuvir iətəm otətatig itulin, kəni in təuvir məfigəm tapirəkis ilah.
18 Kəni tol lanəha, nəhmtilah kəsotəhtuliən e nati iətəm kateruh, mətəu kəutəhtul e nati iətəm kəsehiən. Mətəu-inu nati iətəm kateruh in nati rəha rəueiu əmə, otəpanikə, mətəu nati iətəm kəsehiən in naunun tikə.

5

Nipətin vi əpəha
e negəu e neai

1 Tol lanəha, kotəhrun məmə nipətitah təhmen e nimauvluvl* iətəm kitah kəutatig lan u ikinu e nəhue niftəni, kəni nian kəti otərah məmnəmit mikə. Kəni nian nimauvluvl əha tikə e nəhue niftəni, mətəu əpəha e negəu e neai, rəhatah nimə vi əha ikin iətəm səniəmə iətəmimi təmol, mətəu Uhgin əmə təmol, nipətitah vi iətəm otatig itulin.
2 Mətəu rəueiu e nipətitah rəha nəhue niftəni, kautəhgi nikitah, kəni kotolkeikei pik məmə nian otuva iətəm kitah okotos nipətitah vi o negəu e neai, təhmen mə kautəhuvən e napən vi.
3 Tol lanəha mətəu-inu səniəmə kitah okəhuva narmin əmə nipətin tikə, mətəu okotos nipətin vi rəha negəu e neai.
4 Nipətitah iətəm otimis tol itah kəutətəu tərah pik məutəhgi nikitah e nəpəouiən, mətəu səniəmə kautolkeikei əmə məmə okohmis kəni nipətitah otikə, kəpə. Mətəu kitah kotolkeikei məmə okəhuvən e nipətitah vi məmə nəmiəgəhiən itulin otəuiək agin e nipətitah rəha nəhue niftəni iətəm otimis.
5 Kəni Uhgin pisin əmə təmol itah o natimnati min əha, kəni təməfa Narmin Rəhan məmə otəgətun vivi kəm tah məmə rəhan nəniəskasikiən min otuva pəhriən.
6 Kəni tol lanəha, nətəligiən rəhatah təskasik, kəni kitah kotəhrun vivi məmə nian kəutatig əhanəh u ikinu mautos əmə nipətin rəha nəhue niftəni u, kitah kautəhtul əhanəh ihluə ima Iərmənig ikin rəhatah.
7 Iateruh nipətik, kəni nian rəfin tətauəhli kəni mətəpəou təhmen, mətəu rəhak nəhatətəiən in e Uhgin, kəni iəu iətatig nian min rəfin mətəhatətə lan, kəni mətəhatətə məmə in otəfa kəm iəu nipətik vi. Rəhatah nəhatətəiən tatit itah e nəmiəgəhiən u ikinu e nəhue niftəni, səniəmə natimnati iətəm kauteruh.
8 Iətəni məmə nətəligiən rəhatah təskasik, kəni kotolkeikei məmə kotəpəh nipətitah məhuvən e nipətin vi rəhatah, inəha nimə vi rəhatah, kitah Iərmənig.
9 Tol lanəha, nəmə kotatig e nipətitah u rəha nəhue niftəni u, uə nəmə kotəpəh nipətitah, kitah kotalkut pik məmə kotol natimnati iətəm kautol niki Iərmənig tagiən.
10 Kotol lanəha mətəu-inu kitah rəfin okotəkeikei motəhtul aupən e Kristo məmə in otakil rəhatah noliən min, kəni kitah kətiəh kətiəh okotos nətəouiən titəu=pən natimnati iətəm kəmotol e nəhue niftəni, nəmə nati təuvir uə nati tərah.

Iəni əhruin min rəha Uhgin

4:10 1Kor 15:31 **4:11** Rom 8:36 **4:13** Sam 116:10 **4:14** 1Kor 6:14 **4:16** Efəs 3:16 **4:17** Rom 8:17-18
4:18 Kol 1:16 * **5:1** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "nipətitah təhmen e nima tapolin." **5:1** 2Kor 4:7
5:2 Rom 8:23 **5:6** Hip 11:13-16 **5:8** Fil 1:23 **5:9** Kol 1:10; 1Təs 4:1 **5:10** Pri 12:14

11 Kəni rəueiu əha, mətəu-inu iəutəgin məutisiai Iərmənig, kəni motalkut məmə
iəkotiuvi=pa nətəmimi. Uhgin təhrun itimah mine uək rəhatimah, kəni iəkotolkeikei məmə
itəmah min onəkotəhrun vivi itimah.
12 Iəsotolkeikeiən məmə iəkotəfəri itəmah e nəhmtitəmah, mətəu iəkotəfinə rəhatimah
nətəligiən məmə nəmə təhro nikitəmah otagiən o timah. Kəni rəueiu, nəkotəhrun
nuhalpiniən nəghatiən rəha nətəmimi nətəm kəutəfəri o noliən iətəm nətəmimi kauteruh,
mətəu nikilah təsəhtiən nati iətəm tətatig e niki iətəmimi.
13 Nəmə itimah ialməli min, mətəu o nərgi Uhgin. Kəni nəmə rəhatimah nətəligiən
təhruahru əmə, in nati kəti iətəm otasiru e təmah.
14 Tol lanəha mətəu-inu, nolkeikeiən rəha Kristo tətarmənig e timah, mətəu-inu itimah
iəkotəhrun vivi məmə iətəmi kətiəh əmə təmimis o nətəmimi rəfin, kəni tol lanəha, nətəmimi
rəfin kinohmis.
15 Kəni təmimis o nətəmimi rəfin məmə ilah nətəm kautəmiəgəh, okotəpəh noliən natim-
nati iətəm ilah əmə kotolkeikei, mətəu ilah kotəkeikei motol noliən min iətəm Iesu tolkeikei,
u iətəm təmimis o lah kəni məmiəgəh min e nimisiən.
16 Tol lanəha, rəueiu mine, itimah iəsotakiliən nətəmimi e noliən iətəm nətəmimi rəha
nəhue niftəni kotakil nətəmimi lan. Nati əpnapin nian kəti iəmotakil Kristo e noliən əha,
mətəu rəueiu iəsotoliən.
17 Tol lanəha, nəmə iətəmi kəti təmuva kətiəh ilau Kristo, in təmuva iətəmimi vi. !Nati əuas
təmikə, kəni nati vi tinuva!
18 Natimnati rəfin min əha tatsipən e Uhgin. Aupən kitah tikimir min kitah Uhgin, mətəu e
Kristo, in təməmki itah kəhuva iuəkir ohni, mol itah rəhn-niəli min. Kəni təməfa kəm timah
uək u rəha niuvi=paiən tikimir min rəha Uhgin okəhuva rəhn-niəli min.
19 Inu tətəni məmə Uhgin təmiuvi=pa rəhan tikimir min e nəhue niftəni məmə okəhuva
rəhn-niəli min e Kristo, kəni məsafin miniən rəhalah noliən tərah min. Kəni təməfa kəm
timah nəghatiən u rəha niuvi=paiən tikimir min rəhan okəhuva rəhn-niəli min.
20 Tol lanəha, itimah iəni əhruin min rəha Kristo, kəni təhmen məmə Uhgin tətauin e
nətəmimi e nəuiatimah. Kəni iəutətapuəh əskasik o təmah e nərgi Kristo məmə nəkotəpəh
noliən tikimir, kəni məhuva niəli min rəha Uhgin.
21 Uhgin təmol iətəmi u rəhan noliən tərah tikə, məmə in sakrifais rəha noliən tərah min
rəhatah, məmə e Iesu, kitah okotəhruahru e nəhmti Uhgin.

6

1 Mətəu-inu itimah iautol uək kətiəh itimah Uhgin, iəkotətapuəh əskasik o təmah məmə
nian Uhgin tətafinə rəhan nəuviriən kəm təmah, nəsotosiən təhmen e nati əpnapin əmə,
2 mətəu-inu Uhgin tətəni məmə,
“E nian əhruahru, iəmətəu ik,
kəni e nian rəha nosmiəgəhiən, iəmasiru lam.”
Iəkəni kəm təmah, məmə rəueiu, in nian əhruahru rəha Uhgin, rəueiu in nian rəha
nosmiəgəhiən.

Nian əskasik min
e nəmiəgəhiən rəha Pol

3 Iəsoliən nati kəti iətəm iətəmi kəti otəmei lan e rəhan nəhatətəiən, mətəu-inu
iəsotolkeikeiən məmə okəni rah uək rəhatimah.
4 Mətəu noliən min rəfin e nəmiəgəhiən rəhatimah kautəgətun məmə itimah noluək min
pəhriən rəha Uhgin: itimah iəutəhtul əskasik e nian rəha nərahiən, mine nian iəkis min, mine
nian itimah iəkotətəu tərah.
5 Nətəmimi kəmotoh itimah, kəni kəmki=pən itimah e kaləpus, kəni katitəu itimah məmə
okoh itimah. Iəmotol pik uək, məsotapiliən lapin, kəni nəumis tus itimah.
6 Iəsotoliən noliən kəti iətəm tatol nikitimah tamikmik, itimah iəkoteinatig, nətəligiən
rəhatimah təfəməh, iautol təuvir kəm nətəmimi, Narmin Rəha Uhgin tətəri e nikitimah, kəni
iəkotolkeikei nətəmimi e nolkeikeiən pəhriən.
7 Iəutəni əmə nipəhriəniən, kəni nəsanəniən rəha Uhgin tətatig e timah. Soldiə min
kəutəmki natimnati min rəha nəluaginiən o nohiən mine nələhu pəsigiən. Mətəu nian kitah
kəutohtəu=pən suaru rəha Uhgin, noliən əhruahru min rəhatah kotəhmen e natimnati min
rəha nəluaginiən nian nətəmimi kəutəni rah nəghatiən rəha Uhgin.

5:14 Hip 5:9 **5:15** Rom 14:7-8 **5:17** Rom 8:1; Kəl 6:15 **5:18** Rom 5:10 **5:19** Rom 3:23-25 **6:2** Aes 49:8 **6:5** 2Kor 11:23-27 **6:6** 1Tim 4:12

8 Nətəmimi nəuvein kauteh iahu itimah, nəuvein kautisiai itimah, nəuvein kautəni rah
itimah, nəuvein kautəni-vivi itimah, nəuvein kautəni məmə itimah iauteiuə məmə itimah
noluək min rəha Uhgin, mətəu itimah noluək min pəhriən rəhan.
9 Nətəmimi nəuvein kəsotegəhaniən məmə itimah aposil min pəhriən, mətəu nətəmimi
tepət kautəni məmə itimah aposil min pəhriən. Nian rəfin nimisiən tətatu itimah, mətəu
iəutəmiəgəh əhanəh. Katoh itimah, mətəu kəsohamu əhanəhiən itimah.
10 Nikitimah təpəou, mətəu nian rəfin iəutagiən əhanəh. Rəhatimah nautə tikə, mətəu
itimah iəkotol nətəmimi tepət rəhalah nautə tepət. Rəhatimah nati kəti tikə, mətəu iautos
natimnati min rəfin.
11 Piak min əpəha Korən, iəmotəni rəfin nəghatiən kəm təmah məsotəpəhiən kəti, kəni
iəkotolkeikei itəmah e nikitimah rəfin.
12 Itimah iəsotahtipəsigiən e nolkeikeiən rəhatəmah o timah, mətəu itəmah nəutahtipəsig
e rəhatəmah o timah.
13 Rəueiu əha, iətəghati kəm təmah məmə itəmah nenətik əhruahru min. Təhruahru əmə
məmə itəmah min, nəkotolkeikei itimah e nikitəmah rəfin.
14 Sotəniən kəm nətəm kəsotəfakiən məmə nautol uək kəti itəmah min ilah. ? Noliən
əhruahru mine noliən tərah kuəhrun nol pətiən nati kəti? ? Uə, nəhagəhagiən mine
napinəpuiən kuəhrun niəuvaiən muəharəg pəti muəghati? !Kəpə!
15 Kəni e noliən kətiəh əmə, Kristo mine Setən, ko ilau kəsuəniən nəghatiən kətiəh nian kəti.
?Iəfaki mine iətəmi təsəfakiən kuəhrun noliən nati e nətəligiən kətiəh? Kəpə!
16 E Nimə Rəha Uhgin, ikin kəti tikə əha ikin o narmi nati min, mətəu-inu kitah u Nimə Rəha
Uhgin u iətəm tətəmiəgəh. Kəni Uhgin təməni məmə,
“Iəkatig itimah min ilah,
kəni maliuək itimah min ilah,
kəni iəkuva iəu Uhgin rəhalah,
kəni ilah okəhuva rəhak min nətəmimi.”
17 Kəni Iərmənig təməni məmə,
“Tol lanəha, ohiet rəkis e nətəm kəsotəfakiən, motan isəu o lah.
Kəni məsotekiən nati iətəm tamikmik e nəhmti Uhgin,
kəni nikik tagiən mə iəkos itəmah.”
18 “Kəni iəkuva rəhatəmah tatə,
kəni itəmah onəkəhuva nenətik min.”
Inu nəghatiən rəha Iərmənig iətəm in ilis agin tətaskəlim nəsanəniən min rəfin.

7

1 Rəhk-iəli min. Nəniəskasikiən min u rəhatah. Kəni tol lanəha, pəh kotafəl nikitah, motos
rəkis natimnati min rəfin iətəm kautol nipətitah mine narmitah kəutamikmik. Kəni pəh
kotələhu kalin itah məmə rəha Uhgin əmə motohtəu=pən rəfin suaru iətəm nikin otagiən lan.
Kəni okautol mətəu-inu kəutisiai Uhgin.

Niki Pol təmagiən o lah

2 Oterəh e nikitəmah kəm timah. Iəsotoliən tərah kəm iətəmi kəti, iəsotiuvi-pəniən iətəmi
kəti tərah ikin, iəsotalkutiən məmə iəkotos nati kəti rəhatəmah e noliən ekəu-ekəu.
3 Iəsəniən nəghatiən u məmə inu nəmotol noliən tərah. Iəməni rəkis kəm təmah məmə
iəkotolkeikei pik itəmah nian rəfin, kəni nati əpnapin nimisiən uə nəuviriən otuva e
nəmiəgəhiən rəhatimah, mətəu itəmah əpəha imə e nikitimah.
4 Iəu iətəhatətə əskasik e təmah. Iətəfəri o təmah. Itəmah nəmotəfəri pik rəhak nətəligiən.
Iəmos nərahiən tepət təmuva e rəhak nəmiəgəhiən, mətəu nikik tagiən mapirəkis o təmah.
5 Tol lanəha mətəu-inu, nian iəməhuva Masetoniə, iəsotəmeigiən, mətəu nian rəfin,
nərahiən tətələs itimah təmsipən ikin pisin pisin min. E nəmiəgəhiən rəhatimah, nətəmimi
kəmotorgəhu motol nərahiən kəm timah, kəni itimah iəkotəgin.
6 Mətəu Uhgin tatol vivi niki nətəmimi nətəm nətəligiən rəhalah təpəou, kəni təmol vivi
nikitimah e nuvaiən rəha Taitəs u təmsipinə e təmah.
7 Kəni səniəmə e nuvaiən əmə rəhan iətəm təmol nikitimah tagiən, mətəu e nəghatiən
təuvir rəha nol viviən iətəm nəmotəni=pən kəm in. In təməni=pa kəm timah məmə itəmah
nəkotolkeikei pik məmə nəkoteruh iəu, kəni məmə nikitəmah tətətəu tərah o nəghatiən
rəhak, kəni məni məmə nəkotolkeikei pik iəu mautəhtul əskasik o nərgək. Nian iəmətəu,
nagiəniən e nikik təməri məriauəh.

6:9 2Kor 4:10 **6:13** 1Kor 4:14 **6:16** Lev 26:12; Esik 37:27; 1Kor 3:16 **6:17** Aes 52:11; Esik 20:34,41; Nəh 18:4
6:18 2Saml 7:14; 7:8; Jer 31:9 **7:5** 2Kor 2:13

8 Nati əpnapin nəmə rəhak nauəuə aupən təmol itəmah nəkotətəu tərah, mətəu iəsətəuiən tərah ohni. Mətəu aupən, iəmotətəu tərah ohni, mətəu-inu iəmeruh məmə nauəuə u təmol itəmah nəkotətəu tərah, mətəu rəha nian əkuəkir əmə.
9 Mətəu rəueiu, nikik tətagiən, kəni səniəmə məmə nəmotətəu tərah, kəpə. Nikik tagiən məmə nian nəmotətəu tərah, e nian əkuəkir əmə, nəmotəuhlin itəmah e rəhatəmah noliən tərah min. Nipəhriəniən, Uhgin tolkeikei məmə kitah okotətəu tərah o noliən min lanu lan. Kəni mətəu-inu nəmotəuhlin itəmah, kəni natimnati iətəm iəmotəni aupən kəm təmah təməsoliən məmə itəmah nəmotəmkarəpən e rəhatəmah nəhatətəiən.
10 Kəni nian kautətəu tərah e noliən iətəm Uhgin tolkeikei, kəni kotəuhlin itah e rəhatah noliən tərah, kəni Uhgin tatosmiəgəh itah. Kəni nipəhriəniən nikitah otəsəpəouiən o noliən əha. Mətəu nian kautətəu tərah e noliən rəha nəhue niftəni, kəni noliən əha təsəuhliniən iətəmi kəti e rəhan noliən tərah titəlig=pən o Uhgin, kəni noliən əha tatiuvi=pən nətəmimi e nimisiən.
11 Oteruh-to nəmiəgəhiən rəhatəmah nian nəmotətəu tərah e noliən iətəm Uhgin tolkeikei. Noliən əha, nəuan tepət: narmitəmah təmiuvig nəmotauit motəgin e noliən tərah min, kəni motəməki e noliən tərah min, kəni motalkut əskasik məmə nəkotəgəu əhruahru rəhatəmah noliən tərah min, kəni nəkotolkeikei motalkut əskasik məmə nəkotol noliən əhruahru. Nəmotolkeikei məmə nəkoteruh min iəu, kəni nəmotolkeikei pik məmə nəkotəhtul əskasik o nərgək. Kəni nəmautəhtul maru məmə nəkotol nalpiniən kəm nətəm kautol noliən tərah. E noliən min rəfin rəhatəmah, nəmotəgətun məmə nəsotoliən nati kəti tərah e natimnati u.
12 Iətəmi kəti e niməfaki rəhatəmah təmol noliən tərah. Kəni iəmətei nauəuə u kəm təmah. Mətəu iəməsəteiən nauəuə u o iətəmi u iətəm təmol noliən tərah, kəni iəməsəteiən o iətəmi in təmərəkin.* Kəpə. Iəmətei pəhriən məmə iətəm onəkoteruh əsas e nəhmti Uhgin məmə nautəhtul əskasik o nərgək.
13 Natimnati rəfin min əha kautəfəri nətəligiən rəhatimah.
Səniəmə itimah əmə nətəm nəmautəfəri nətəligiən, mətəu nikitimah tagiən pik o Taitəs, mətəu-inu nikin tagiən məmə nəmautəfəri min nətəligiən rəhan.
14 Iəməni=pən kəm in məmə iətəfəri pik o təmah, kəni itəmah nəməsotoliən iəu iəkaulis. Natimnati rəfin iətəm iəmotəni kəm təmah, ilah nipəhriəniən. Kəni e noliən kətiəh əmə, natimnati rəfin iətəm iəmotəni kəm Taitəs e təmah, kəni motəfəri ohni, ilah min nipəhriəniən.
15 Taitəs, nikin tətəhti əhanəh məmə itəmah rəfin agin nəmotol nəuian, kəni mautəgin mautərəmrumin nian nəmotegəhan lan məmə otuva meruh itəmah. Kəni nian nikin tətəhti natimnati min əha, nolkeikeiən rəhan o təmah tətəri təhmin.
16 Nikik tagiən pik mətəu-inu iətəhatətə əskasik e təmah məmə nəkotol nak iətəm təhruahru.

8

Pol təmətapuəh məmə okotəfən məni kəm
nəfaki min əpəha Jerusiləm

1 Piak min mine nəuvinik min, iəkotolkeikei məmə nəkotəhrun nəuviriən rəha Uhgin iətəm təməfən kəm niməfaki min əpəha Masetoniə. Nəuviriən rəhan təmol məmə ilah kotəhrun nasiruiən e nətəmimi nəuvein min.
2 Ilah kəmotatig e nərahiən asoli kəti mine nian əskasik min, kəni nati əpnapin ilah nanrah, kəni rəhalah nautə tikə agin, mətəu nəmiəgəhiən rəhalah təriauəh vivi e nagiəniən. Kəni nanrahiən mine nagiəniən kəmuəuə e noliən təuvir. E noliən əha, kəmotəraki e məni tepət motəfən kəm nəfaki min əpəha Jerusiləm nətəm kəutatig ikin motolkeikei nasiruiən.
3 Iətəni pətigəm kəm təmah məmə ilah kəmotəfən tepət, tapirəkis iətəm nətəmimi nikilah təhti. Kəni ilah aru kəmotol.
4 Kəmotətapuəh pəhriən o timah məmə itimah iəkotegəhan pəh ilah kotasiru e uək rəha nəfəniən məni kəm nəfaki min əpəha Jerusiləm.
5 Kəmotaupən motəfən nəmiəgəhiən rəhalah kəm Iərmənig, kəni uərisig, kəm timah, e noliən iətəm Uhgin tolkeikei. Nikitimah təməsəhtiən məmə okotol tepət lanəha, mətəu kəmotol.
6 Kəni tol lanəha, iəmotuh niki Taitəs məmə otitəlig=pinə o təmah. In təmaupən məghati kəm təmah o noliən nati u, kəni tol lanəha, iəmotətapuəh məmə in otəghati kəm təmah məmə nəkotəkeikei motol naunun e uək təuvir rəha nəfəniən əha iətəm nəmotətuəuin.
7 E natimnati rəfin min u, itəmah nəmotol təuvir pik mapirəkis, inu nəhatətəiən rəhatəmah, mine nəghatiən rəhatəmah, mine nəhruniən rəhatəmah, mine noliən rəha nəhtul əskasikiən, mine nolkeikeiən rəhatəmah o timah. Kəni rəueiu, iəkolkeikei məmə nəkotol uək kəti min e noliən təuvir pik mapirəkis, inu uək təuvir rəha nəfəniən.

7:8 2Kor 2:4 **7:10** Mat 27:3-5; Hip 12:16-17 * **7:12** Iətəmi iətəm suah kəti təmərəkin, in Pol. **8:1** Rom 15:26; 2Kor 9:1-2 **8:7** 1Kor 16:1-2

8 Iəsəniən məmə nəkotəkeikei motol. Mətəu iəmotəgətun itəmah məmə nətəmi pisin pisin min nikilah tagiən o nasiruiən e uək əha. Kəni rəueiu əha, iəkolkeikei məmə iəkeruh vivi məmə nolkeikeiən rəhatəmah in nipəhriəniən təhmen e lah, uə kəpə.

9 Itəmah nəkotəhrun vivi nəuviriən rəha Iarmənig Iesu Kristo iətəm təməfinə kəm təmah, məmə nati əpnapin rəhan nautə tepət, mətəu təmol o təmah məmə in rəhan nautə tikə. Kəni mətəu-inu təmol məmə rəhan nautə tikə, kəni mol itəmah rəhatəmah nautə tepət e narmin e Iesu Kristo.

10 Kəni inu rəhak nətəligiən e natimnati min u, iətəm otasiru e təmah. Otol naunun e uək rəha nəfəniən rəhatəmah məni iətəm nəmotətuəuin e nu uərisig. E niməfaki min rəfin, nikitəmah təmaupən məhti məmə nəkotol uək əha, kəni itəmah nəmotaupən motətuəuin motol.

11 Tol lanəha, rəueiu otol naunun e uək rəha nəfəniən. Kəni rəhatəmah nətəligiən o noliən uək iətəm nəkotolkeikei pik məmə nəkotol, in otuva nipəhriəniən, kəni itəmah onəkotəfən məni iətəm nəkotəhrun nəfəniən e nahgitəmah.

12 Nəmə nikitəmah tagiən o nəfəniən, kəni Uhgin nikin tagiən əmə o nosiən natimnati nautos mətəfən. Kəni in otəsətapuəhiən e natimnati iətəm tikə o təmah.

13 Iəsolkeikeiən məmə nəmiəgəhiən rəha nətəmimi nəuvein otimətig mətəu-inu kəmotos rəhatəmah məni, kəni tol lanu lan, nəmiəgəhiən rəhatəmah otiəkis mətəu-inu nəmotasiru e lah. Kəpə. Iəkolkeikei məmə təhmen-əhmen əmə o təmah rəfin.

14 Rəueiu, itəmah nautos tepət kəni motəhrun nasiruiən e lah. Kəni o nian min nəuvein, ilah kotəhrun nəuəriən kəm təmah nəmə rəhatəmah tikə. Kəni itəmah nəkotəhmen-əhmen əmə,

15 təhmen e iətəm Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,

“Nətəmimi nətəm kəmotəulək tepət, təhmen əmə, təsapirəkisiən.
Kəni nətəmimi nətəm kəmotəulək təkəku, rəhan nauəniən təhmen əmə, təsikəiən.”

Taitəs təmuvən Korən otem əskasik ilah o nəfəniən məni

16 Iətəni-vivi Uhgin məmə təmələhu=pən e niki Taitəs nətəligiən o nasiruiən e təmah, təhmen-əhmen e rəhak.

17 Tol lanəha mətəu-inu, nian iəməni=pən kəm Taitəs məmə tuvnə meruh itəmah nikin tagiən. Kəni mətəu nikin tagiən mapirəkis agin o nasiruiən e təmah, kəni in rəhan əmə nətəligiən məmə in otuvnə meruh itəmah.

18 Kəni itimah iəutahli=pinə min piatah kəti min tuvnə ilau min. Suah u, nətəmimi e niməfaki min kəutisiai o rəhan uək o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir.

19 Kəni tapirəkis agin inu, niməfaki min kəmotitəpin məmə otuva itimah min o nosiən məni u muvən əpəha. Kəni itimah iəkotarmənig lan o nəuəriən məmə otəfəri nərgi Iarmənig, kəni mətəgətun məmə nikitimah otagiən pik o nasiruiən.

20 Itimah iəsotolkeikeiən məmə iətəmi kəti otəni rah itimah o noliən rəha nəuəriən məni asoli əha.

21 Tol lanəha, itimah iəutalkut pik məmə iəkotol nati əhruahru, mətəu səniəmə e nəhmti Iarmənig əmə, mətəu e nəhmti nətəmimi min.

22 Kəni iəutahli=pinə piatah kəti min ilahal suah mil u. Iətəmimi əha, e uək tepət mine noliən tepət, iəmoteruh vivi məmə in tolkeikei pik məmə otasiru. Kəni rəueiu, in tolkeikei pik məmə otasiru mətəu-inu in tətəhatətə pik e təmah məmə onəkotəfən məni tepət.

23 Kəni Taitəs, itimlau min iəkuol uək kətiəh əmə, kəni in min tatol uək e nikitəmah o nasiruiən e təmah. Kəni piatah mil u ilahal Taitəs, ilau iəni əhruin mil rəha niməfaki min, kəni noliən təuvir min e nəmiəgəhiən rəhalau kətiasiai Kristo.

24 Tol lanəha, otəfən tepət motəgətun kəm lahal məmə nəkotolkeikei pəhriən nəfaki min. Kəni ilahal okiləhrun məmə nak itimah nikitimah tagiən o təmah, kəni niməfaki min okoteruh min.

9

1 Nəmə iəsəteiən nauəuə u kəm təmah, in təuvir əmə mətəu-inu ninotəhrun rəkis uək u rəha nasiruiən e nəfaki min əpəha Jerusiləm.

2 Iatəni lanəha mətəu-inu iəu iəkəhrun məmə nəkotolkeikei məmə onəkotasiru. Kəni iəmətəfəri noliən təuvir rəhatəmah o nətəm Masetoniə, mətəni kəm lah məmə e nu iətəm tinuvən rəkis, itəmah əpəha Akaiə, nəmautəhtul maru o nəfəniən. Kəni nian kəmoteruh məmə nikitəmah tagiən pik o nasiruiən, təmol min ilah tepət kotolkeikei məmə okotasiru min.

8:9 Mat 8:20; Fil 2:6-7 **8:12** Mak 12:43-44 **8:15** Eks 16:18 **8:24** 2Kor 7:13-14 **9:1** 2Kor 8:1-7

3 Mətəu rəueiu, iətahli=pinə piatah milahal u məmə ilahal okihleruh itəmah məmə itəmah
onəkotol nati iətəm nəmotəni, təhmen əmə məmə iəməni mine, kəni tol lanəha rəhatimah
nəghatiən o nəfəriən noliən təuvir rəhatəmah, səniəmə nati əpnapin əmə.
4 Mətəu nəmə nəsotoliən, kəni nian iəkuvnə itimah nətəm Masetoniə nəuvein, kəni
okoteruh məmə itəmah nəsotol əhanəhiən, kəni noliən əha otol itimah iəkotaulis, mətəu-inu
itimah inəutəfəri rəkis itəmah. Kəni otol itəmah nəkotaulis tapirəkis.
5 Tol lanəha, nikik təhti məmə iəkəkeikei mətapuəh o piatah milahal məmə okihlaupən
mihluvnə rəkis pipim mihleruh itəmah, kəni mihlol naunun uək o nəmki=paiən məni asoli
iətəm nəmotəni-əskasik məmə nəkotəfən. Mətəu iəkolkeikei məmə in nəfəniən kəti iətəm
tatsipən aru e nikitəmah, səniəmə iətəmi kəti tətəkeikei kəm təmah məmə nəkotəfən.

Noliən rəha nəfəniən

6 Sotaluiən e nati u. Iətəm tətərfei nati nəuan nəuvetin, mətəulək e nəuan nəuvetin əmə.
Kəni iətəm tətərfei nati tepət, mətəulək lan tepət.
7 Itəmah kətiəh kətiəh nəkotəkeikei motəfən nati nak nəməni e nikim məmə nəkəfən. Nəmə
nikim təsagiəniən ohni, təsəuviriən məmə nəkəfən. Kəni nəmə nəkəfən mətəu-inu iətəmi kəti
tətəkeikei kəm ik məmə nəkəfən, in min təsəuviriən. Iəkəni lanəha mətəu-inu Uhgin tolkeikei
iətəmimi u tətəfən e nikin pəhriən.
8 Kəni Uhgin təhrun nəfəniən nəuviriən rəfin agin kəm təmah məmə e nian rəfin e
natimnati rəfin, nəkotos natimnati rəfin iətəm təhruahru məmə nəkotəkeikei motos, kəni
mautos tepət min əha ikin məmə nəkotəuəri kəm nətəmimi.
9 Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
"In tətəuəri rəhan natimnati tepət kəm nanrah min,
kəni rəhan noliən əhruahru tətatig itulin."
10 Kəni Uhgin iətəm tətəfinə nikiti nati o iətəm tətərfei, kəni mətəfinə nauəniən o nuniən, e
suaru kətiəh əmə in otəfinə nati tepət kəm təmah mol in tepət min məmə, itəmah nəkotəhrun
nasiruiən e nətəmimi nəuvein min, kəni in otol nəuan tepət iətəm təmsipən e noliən
əhruahru rəhatəmah.
11 E natimnati rəfin e nəmiəgəhiən rəhatəmah, Uhgin otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah
məmə itəmah nəkotəhrun nəfəniən nian rəfin. Kəni nian iatəuəri rəhatəmah nasiruiən,
nətəmimi okotəni-vivi Uhgin ohni.
12 Uək u iətəm itəmah nautol, tətəfən məni o nauəniən kəm nətəmimi rəha Uhgin u nəumis
tatus ilah, mətəu tatol nati təuvir kəti min tapirəkis, inu nəni-viviən iətəm təməri məriauəh
e niki nətəmimi matuvən o Uhgin.
13 Nian nəkotol uək u, natol pətigəm noliən rəhatəmah kəm nətəmimi tepət. Kəni ilah
okotəfəri nərgi Uhgin ohni, mətəu-inu itəmah nautol pəhriən noliən rəha nətəmimi nətəm
kautəni nipəhriəniən e nanusiən təuvir rəha Kristo. Kəni okotəfəri nərgi Uhgin o nəfəniən
rəhatəmah məni asoli kəm lah mine nətəmimi rəfin.
14 Kəni nian kautəfaki o təmah, nikilah tuvən o təmah mətəu-inu Uhgin təməfinə rəhan
nəuviriən kəm təmah tapirəkis agin məmə nəmotasiru pik e lah.
15 !Pəh kotəni kəm Uhgin məmə nikitah tagiən o Nətin iətəm təməfa kəm tah, u in nati təuvir
agin tapirəkis!

10

Pol təmuhalpin nəghatiən rəha nəgətun eiuə min
e rəhan uək

1 Kristo, in rəhan nətəligiən ləhtəni, kəni in iətəmi mətig. Kəni nətəmimi nəuvein kautəni
məmə nian kitah min itəmah, rəhak noliən in timətig əmə, mətəu nian iəkiet rəkis e təmah,
rəhak noliən təskasik pik agin. Iəu Pol, iəu aru, iətəkeikei e nati kəti kəm təmah e noliən mətig
rəha Kristo.
2 Iətətapuəh o təmah məmə, onəkotol noliən rəhatəmah təhruahru məmə nian iəkuvnə,
məsahi pikiən itəmah. Mətəu iəkəhrun məmə iəkahi nətəmimi nəuvein u kautəni məmə
iautohtəu=pən noliən rəha nəhue niftəni u,
3 mətəu-inu nati əpnapin iəutatig e nəhue niftəni u, itimah iəsotəluaginiən e noliən rəha
nəhue niftəni u.
4 Natimnati rəha nəluaginiən iətəm itimah iəutəluagin lan, səniəmə nati iətəm nəhue niftəni
tətəluagin lan. Kəpə, natimnati rəhatimah, ilah kautos nəsanəniən rəha Uhgin o nərəkiniən
ikin tiəkis o nuvəniən ikin ima tikimir min.

9:6 Prov 11:24-25 **9:9** Sam 112:9 **9:10** Aes 55:10 **9:11** 2Kor 1:11; 4:15 **10:1** 1Kor 2:3 **10:2** 1Kor 4:21
10:4 Efəs 6:13-17

5 Itimah iautosiahu nəghatiən eiuə min mine nətəligiən əfəri min, natimnati min u
kautəniəhu nətəmimi o nəhruniən Uhgin. Nətəligiən min rəfin u tikimir min rəha Uhgin,
itimah iəutəlis-ərain ilah, mautehpahu ilah, motol məmə ilah rəfin okotol nəuia Kristo.
6 Kəni nian itəmah nəkotohtəu=pən vivi nəuia Kristo, itimah iəutəhtul maru o noliən
nalpiniən kəm nətəmimi rəfin nətəm kəutəhti nəuian.
7 Itəmah nauteruh nati iətəm ihluə, mətəu nəkotəruru nikilah. Nəmə iətəmi kəti təhrun
pəhriən məmə in iətəmi rəha Kristo, kəni in otətəlig vivi min məmə itimah min rəha Kristo
təhmen lan.
8 Nati əpnapin iətəghati əfəri nəuvetin o nepətiən iətəm Iərmənig təməfa, ko iəsaulisiən
ohni. Təməfa o nuvləkiniən itəmah, səniəmə o nələs iahuiən itəmah.
9 Iəsolkeikeiən məmə nikitəmah təhti məmə iəkətei nauəuə min kəm təmah e noliən iətəm
nətəmimi nəuvein kautəni, məmə otol itəmah nəkotəgin.
10 Ilah kəutəni rah iəu məmə, "Rəhan nauəuə təfigəm kəni masilə, mətəu nian tətan kitah
min, in səniəmə iətəmi əskasik kəti, kəni rəhan nəghatiən in nati əpnapin əmə."
11 Nətəmimi kotol lanəha kotəkeikei motəhrun məmə, noliən rəhatimah iətəm kauteruh e
nauəuə min iəmotahli=pinə nian itimah isəu, mətəu nian iəkəhuvnə, iəkotol rəfin noliən min
əha.
12 Iəsotolkeikeiən məmə iəkoteruh əhmen itimah mine nətəmi pisin nəuvein nətəm
kəutəfəri aru ilah. !Kəsi, itimah iəsotəhmeniən! !Kəpə, iətəuvsan əmə! Nian ilah aru əmə
kauteruh əhmen ilah min, kəni kautakil aru əmə ilah min, tol rəhalah nəhruniən talməli.
13 Mətəu itimah, iəsotəghati əfəriən tapirəkis nepətiən rəhatimah, mətəu iəutəghati əfəri e
uək iətəm Uhgin təmələhu=pən məmə rəhatimah, kəni uək u, itəmah min əpəha ikin.
14 Kəni nəghatiən əfəri e nepətiən rəhatimah o təmah in təhruahru əmə, in təsepət
pikiən. Nəmə iəsəhuvnəiən o təmah, ko iəsotəghatiən lanu. Mətəu nipəhriəniən, iəmotaupən
məhuva motətəuarus=pa itəmah nian iəməutan məutəni pətigəm nanusiən təuvir rəha
Kristo.*
15 Nətəmimi nəuvein kəutəghati əfəri o uək iətəm iətəmi pisin təmol. Mətəu iəutəghati əfəri
əmə e uək iətəm Uhgin təmələhu=pən kəm timah. Itimah iəmotələhu=pən əskasik nətəligiən
rəhatimah məmə nəhatətəiən rəhatimah oteviə təhmin min, kəni tol lanəha, rəhatimah uək
e nikitəmah otol iahgin mepət,
16 kəni tol lanəha, iəkotəhrun nuvəniən motəni pətigəm nanusiən təuvir e ikin min e nikali
imatəmah ikin muvən təhmin min. Kəni e noliən əha, itimah iəsotoliən uək e ikin kəti iətəm
iətəmi kəti tinol rəkis uək ikin, kəni məsotəghati əfəriən o uək rəha iətəpisin, təhmen e noliən
rəha nəgətun eiuə min.
17 Mətəu Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, "Pəh iətəmimi tətəghati əfəri, in otəghati əfəri
əmə e natimnati iətəm Iərmənig təmol."
18 Iətəni lanəha mətəu-inu, kəsisiaiən iətəmimi iətəm tətəfəri aru in, mətəu katisiai əmə
iətəmimi iətəm Iərmənig tətəfəri.

11

Pol mine aposil eiuə min

1 Iəkolkeikei məmə nəkotegəhan lak pəh iəkəni rəhak nəuvetin nalməliən kəm təmah. Mətəu
pəhriən, nautol rəkis.
2 Iateh vivi itəmah, məsolkeikeiən məmə iətəmi kəti min otəmki rəkis itəmah e nəhlmək, kəni
noliən əha rəhak təmsipən əmə o Uhgin. Iəu tatə rəhatəmah, kəni itəmah nəkotəhmen e pətan
mitə kəti iətəm kinəni rəkis məmə okos rəhan kətim kan məmə otitəu=pən suah kətiəh əmə,
nərgin u Kristo. Kəni iateh vivi rəhak pətan mitə əha məmə iəkegəhan=pən lan kəm rəhan
iərman, kəni in təruru əhanəh iərman.
3 Mətəu iətəgin məmə onəkotəhmen e pətan u Iv iətəm Setən təmeiuə lan e nəghatiən
ətəhiən. Iətəgin məmə iətəmi kəti otiuvi=pən rəhatəmah nətəligiən tuvən ikin pisin, kəni
nəkotəpəh rəhatəmah nolkeikeiən e Kristo, iətəm in təhruahru məpiə vivi.
4 Iatəni lanəha mətəu-inu nian iətəmi kəti tətuva o təmah mətəni pətigəm Iesu iətəm tol
pisin e Iesu iətəm iəutəni pətigəm, uə nəmə itəmah nautos narmin iətəm tol pisin e Narmin
nəmotos rəkis, uə nəkotətəu nanusiən təuvir iətəm tol pisin e iətəm nəmotos rəkis, mətəu
itəmah ialməli min, nəkotegəhan əmə lan.
5 Aposil min əha nətəm itəmah nəutəni məmə ilah "aposil min ilis pik," mətəu e rəhak
nətəligiən, ilah ko kəsotapirəkisiən iəu e nati kəti.

10:8 2Kor 13:10 **10:13** Rom 12:3 * **10:14** Pol in təmətəni məmə nəgətun eiuə min ilah kəutagət əfəri o uək u səniəmə rəhalah, nəuvein e ikin min ilah kəsəhuvəniən ikin. **10:17** Jer 9:24; 1Kor 1:31 **10:18** 1Kor 4:4 **11:2** Efəs 5:26-27 **11:3** Jen 3:4,13 **11:4** Kəl 1:8-9 **11:5** 1Kor 15:10; 2Kor 12:11

6 Nəmə təhro kəsəgətun viviən iəu e nəghatiən, mətəu iəkəhrun vivi nəukəti nanusiən təuvir. Itimah iəmotəgətun nati əha kəm təmah e noliən min rəfin nian tepət.
7 Nian iəmotəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Uhgin kəm təmah, iəsoliən məmə nəkotətəou nati kəti. Iəu aru əmə iəmosiahu iəu o nəfəriən itəmah. ?Kəni təhro? ?Noliən əha in təfagə tərah kəti? !Kəpə!
8 Nian iəmatol uək kitah min itəmah, niməfaki min ikin pisin kəməutətəou iəu. Iuəkir təhmen məmə iəmakləh kəm lah məmə iəkasiru e təmah.
9 Kəni nian kəməutan, kəni rəhak nati kəti tikə, iəsətapuəhiən o iətəmi kəti o nasiruiən mətəu-inu piatah min nətəm kəmotsipən Masetoniə kəmotəfa natimnati iətəm rəhak tikə. Tol lanəha, iəsətapuəhiən o nati kəti o təmah, kəni məsəfinəiən uək əskasik kəm təmah o nehiən iəu, kəni iəkol lanəha nian rəfin.
10 Təhmen e nipəhriənian rəha Kristo tətatig lak, iətəni pəhriən məmə iətəmi kəti tikə ikin min rəfin əpəha Akaiə o nəniəhuiən iəu o nəghati əfəriən məmə iəməsətapuəhiən o təmah o nasiruiən.
11 ?Kəni təhro iəsətapuəhiən o nati kəti o təmah? Nikitəmah təhti məmə iəsolkeikeiən itəmah? !Kəpə! Uhgin təhrun məmə iəkolkeikei pik itəmah.
12 Nətəmimi nəuvein kotolkeikei məmə nikitəmah təhti ilah məmə kotəhmen e timah e uək iətəm kəutəghati əfəri ohni. Mətəu iətəkeikei o noliən rəha nəsətapuəhiən o natimnati məmə rəhalah nəghatiən otəmei.
13 Nətəmimi kotol lanəha, ilah aposil eiuə min, kəni kəuteiuə e nətəmimi e uək rəhalah. ! Kəni ilah kəutan təhmen məmə ilah aposil min pəhriən rəha Kristo, mətəu kəpə!
14 Mətəu kəsotauitiən e noliən əha, mətəu-inu Setən aru, tətan təhmen e agelo kəti rəha nəhagəhagiən.
15 Kəni səniəmə in nati kəti məmə okotauit lan, nəmə noluək min rəha Setən kotan təhmen məmə ilah noluək min rəha noliən əhruahru. E naunun nian, ilah okotos rəhalah nətəouiən titəu=pən əmə noliən rəhalah.
16 Iəkisimaru min. Pəh iətəmi kəti tikə nikin təhti məmə iəu ialməli. Mətəu nəmə nikitəmah təhti lanəha, kəni otegəhan lak pəh iəkol noliən rəha ialməli nəuvetin, kəni pəh iəkəghati əfəri nəuvetin.
17 Nəghatiən u rəhak səniəmə nati iətəm Iərmənig təməni=pa kəm iəu məmə iəkəni. Mətəu iətəghati əmə təhmen e ialməli kəti.
18 Nətəmimi tepət kəutəghati əfəri o noliən min rəha nəhue niftəni, kəni tol lanəha, iəu min, iəkəghati əfəri.
19 ! E! ! Nəkoteinatig vivi, kəni tol lanəha, motegəhan lan məmə nalməli min kotəgətun itəmah!*
20 Nəkotegəhan əmə məmə iətəmi əpnapin kəti tatol itəmah slef, uə nəmə tatos nati kəti rəhatəmah e noliən ekəu-ekəu, uə tətəfəri aru in, uə tatem=pən nəhmtitəmah.
21 !Iətaulis məmə nətəligiən rəhatimah təpəou pik məmə iəsotoliən noliən tərah min əha!
Rəhak nəghatiən in talməli, mətəu noliən nak iətəm nətəmimi min əha kotəni məmə okotəghati əfəri ohni, iəu min, iəkəghati əfəri ohni.
22 ?Təhro? ?Ilah kautəni məmə ilah nətəm Hipru? Iəu min. ?Kautəni məmə ilah nətəm Isrel? Iəu min. Kautəni məmə ilah namipi Epraham? Iəu min.
23 ?Kautəni məmə ilah noluək min rəha Kristo? Iəu min, mətəu iəkapirəkis ilah. Kəsi, iətəghati təhmen e ialməli kəti. Iəmol pik uək tapirəkis ilah, kəni kləfən iəu e kaləpus nian tepət tapirəkis ilah, kəni kəmalis iəu tapirəkis ilah, kəni iuəkir iəkimis nian tepət.
24 Nian faif, nətəm Isrel kəmotalis iəu motau tate-nain.†
25 Nian kisil, kəmalis iəu e nikilkil. Nian kəti kəməhti iəu e kəpiel apin. Nian kisil iəmuvən e negəu kəni negəu tamnim, kəni nian kəti iəmeai əpəha itəhi lokamnim o nian apiəpiə kəti, lapin mine nərauiə.
26 Nian rəfin iətaliuək o noliən uək rəhak. Kəni iuəkir naruəh asoli tələs iəu iəkimis, kəni iəmətatig ikin tasilə ikin ima nakləh min, kəni ikin tasilə ikin ima nətəmimak min nətəm Isrel, kəni ikin tasilə ikin ima Nanihluə min, kəni ikin tasilə ikin e taun asoli, kəni ikin tasilə ikin əpəha təpiə-məpiə ikin, kəni ikin tasilə ikin əpəha itəhi, kəni ikin tasilə ikin ima piak eiuə min.
27 Iəmol pik uək, kəni nian tepət iəsapiliən lapin. Nian min nəuvein, nəumis tus iəu, kəni mətəuauə, kəni nian tepət nəgək nauəniən tikə. Kəni nian tepət iətətəpu, kəni rəhak napən təsəhmeniən o nətəpuiən.

11:6 1Kor 2:1,13 **11:7** 1Kor 9:18 **11:9** 2Kor 12:13; Fil 4:15-16 * **11:19** E fes 19-21, Pol tətəghati əuvsan e lah. Nipəhriəniən, in tətəniəhu ilah. **11:22** Fil 3:5 **11:23** Uək 16:23 † **11:24** Lou rəha Mosis tətəni məmə nəmə kol nalpiniən kəm iətəmimi kəti məmə okalis, okəsalisiən motapirəkis motau fote. Iətəm tətakil iətəmi təsolkeikeiən məmə otatgəhli lou, kəni kol məmə nəmə kalis kəsapirəkisiən kau fote, kotalis kau tate-nain, nəmə məta kotəmkarəpən e nafiniən. **11:24** Dut 25:3 **11:25** Uək 16:22; 14:19 **11:26** Uək 9:23; 14:5

28 Kəni tapirəkis natimnati min əha, nian rəfin nikik təhti pik niməfaki min rəfin.
29 Nəmə iətəmi kəti rəha niməfaki rəhan nəmiəgəhiən teiuaiu, kəni iəu min, rəhak nəmiəgəhiən teiuaiu. Nəmə iətəmi kəti tatit iətəmi kəti min e təfagə tərah, kəni nikik tahmə pik ohni.
30 Nəmə iəkəkeikei məghati əfəri, kəni iəkəghati əfəri o nati iətəm tətəgətun məmə rəhak nəsanəniən tikə.
31 Kəni Uhgin, u in Uhgin mine Tatə rəha Iərmənig Iesu, iətəm kətəfəri nərgin nian min rəfin naunun tikə, in təhrun məmə iəu, iəseiuəiən.
32 Əpəha Təmaskis, iətəmi asoli rəha Kig Aretəs təməlin rəhan soldiə min o neruh viviən namtihluə rəha taun məmə okotəsal lak motaskəlim iəu motləfən iəu e kaləpus.
33 Mətəu kəmləfən iəu e kətim asoli kəti, kətu=pən niləuis lan, kləfən e wintə e nipai asoli kəmol e kəpiel, kəni kəhlman-əhlman teiuaiu muvən əpəha ləhtəni, kəni inəha suaru iəmagim lan.

12

Nihlin kəti mine nati təhmen e nəməhlairiən

1 Iəkəkeikei mətəghati əfəri, nati əpnapin təsoliən win e nati kəti ikin, mətəu iəkəkeikei mətəni natimnati min təhmen e nəməhlairiən mine nəghatiən vi min iətəm Iərmənig təmol əpu kəm iəu.
2 Iəkəhrun iəfaki kəti iətəm tətəhatətə e Kristo.* E nu fotin tinuvən rəkis, Uhgin təmələs muvən əpəha ilis e negəu e neai ima Uhgin.† Iəkəruru nəmə nipətin tinatuvən, uə narmin əmə, Uhgin əmə təhrun.
3 Kəni iəkəni min məmə iəkəruru nəmə nipətin tinatuvən, uə narmin əmə, Uhgin əmə təhrun. Mətəu iəkəhrun məmə iətəmi kəha,
4 Uhgin təmələs muvən əpəha iman ikin.‡ Kəni in təmətəu nati oneuən min iətəm təsəhruahruiən məmə iətəmimi rəha nəhue niftəni otəni.
5 Iəkəhrun nəghati əfəriən o iətəmi tol lanəha, mətəu iəsəghati əfəri aruiən ohniəu, mətəu iəkəghati əfəri əmə o rəhak noliən min iətəm nəsanəniən tikə e lah.
6 Mətəu nəmə iətəghati əfəri, ko iəsalməliən, mətəu-inu iətəghati e nipəhriəniən. Mətəu iəsəghati əfəriən lanəha, kəni tol lanəha, iətəmi kəti tikə iətəm otəfəri iəu ilis tapirəkis nati iətəm təhruahru. Iəkolkeikei məmə oteruh əhmen iəu e nati nak iətəm iəkəni, uə iəkol.
7 Uhgin təsolkeikeiən məmə iətəfəri o nəghatiən vi min iətəm in təmol əpu kəm iəu, kəni nəghatiən min əha kotəuvir motapirəkis. Kəni tol lanəha təmahli=pa nərahiən kəm iəu təhmen e nihlin kəti tətəu nipətik. Nərahiən əha in iol əhruin kəti rəha Setən məmə tol nahməiən e nipətik, kəni tol lanəha iəsəfəriən.
8 Iəmeasiə o Uhgin mau kisil məmə otos rəkis ohniəu.
9 Mətəu təni kəm iəu məmə, "Rəhak nəuvirian asoli təhrun naskəlimiən ik, mətəu-inu nian rəham nəsanəniən tikə, nəsanəniən rəhak təhrun nuvaiən mol iahgin e rəham nəmiəgəhiən." Tol lanəha, iətagiən pik məmə iəghati əfəri e rəhak nəmiəgəhiən iətəm nəsanəniən tikə, məmə nəsanəniən rəha Kristo otatig e nəmiəgəhiən rəhak.
10 O nati əha, iətagiən nian nəsanəniən tikə e nipətik, kəni iətagiən nian kətəni rah iəu, kəni iətagiən e nian iəkis min, kəni iətagiən nian katol nərahiən kəm iəu. Iətagiən e lah rəfin o nərgi Kristo, mətəu-inu nian rəhak nəsanəniən tikə, kəni iətəsanən.
11 Iəmol noliən rəha ialməli, mətəu itəmah əmə nəmotəkeikei kəm iəu məmə iəkol. Nəməsotəfəriən nərgək, mətəu təməuvir pik nəmə nəmotol, mətəu iəu səniəmə ləhtəni e "aposil min ilis pik min" e nati əkəku əmə kəti, nati əpnapin iəu iətəmi əpnapin əmə.
12 Nian iəmətan kitah min itəmah, iəmatol natimnati iətəm tətəgətun iəu məmə iəu aposil pəhriən kəti. Iəmatol nəmtətiən min, mine nati asoli min iətəm tol narmi nətəmimi tatiuvig, mine nati apispis min e nikitəmah, kəni iəmol e nətəligiən rəhak təfəməh nati əpnapin iəmətatig e nian iəkis min.
13 Nati kətiəh əmə iəməsoliən e nikitəmah, iəməsətapuəhiən e məni kəti o təmah. !Otalu e təfagə tərah u rəhak!§
14 Rəueiu iatəhtul maru məmə iəkuvnə məsal=pinə e təmah iətəm otol kisil lan. Kəni iəsətapuəhiən o məni kəti o təmah, mətəu-inu iəsolkeikeiən rəhatəmah nautə, mətəu iəkolkeikei əmə itəmah. Otətəlig-to. Səniəmə uək rəha iəpəou məmə oteh vivi rəhan tatə mine mamə. Mətəu in uək rəha tatə mine mamə okueruh vivi rəhalau iəpəou.

11:33 Uək 9:23-25 * **12:2** Pol tətəghati aru lan. † **12:2** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "neai tatol kisil lan." Mətəu nipətin tətəni məmə, "negəu e neai ima Uhgin." ‡ **12:4** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "Paradais" iətəm nipətin tətəni məmə "negəu e neai," ikin iətəm nətəmimi nətəm kotəhruahru kautəhuvən ikin nian okohmis. **12:7** Job 2:6 **12:9** Fil 4:11-13 **12:11** 2Kor 11:5 **12:12** Rom 15:19 § **12:13** Pol tatol əuvsan e lah e nəghatiən u. **12:13** 2Kor 11:9

15 Tol lanəha, nikik tagiən məmə iəkəfinə rəfin rəhak natimnati o təmah, kəni məfinə min
rəhak nəmiəgəhiən o təmah. Rəhak nolkeikeiən o təmah in tepət. Mətəu rəhatəmah ohniəu
in təkəku əmə. !Inu təsəhruahruiən!
16 Nəutegəhan məmə iəsətapuəhiən e məni o təmah. Mətəu itəmah nəuvein kautəni məmə
iəmos natimnati o təmah e noliən ekəu-ekəu.
17 ?Təhro? ?Iəu iəmos natimnati e noliən ekəu-ekəu nian iəmahli=pinə nətəmimi kəm
təmah, uə kəpə? !Kəpə!
18 Iəmuh niki Taitəs məmə otuvnə o təmah, kəni mahli=pinə piatah kəti ilau min. ?Taitəs
təsosiən natimnati o təmah e noliən ekəu-ekəu, uə kəpə? ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə,
rəhatimlau nətəligiən kətiəh əmə, kəni matuol noliən kətiəh əmə?
19 Nəmə təhro nikitəmah təhti məmə e nəghatiən min rəfin əha, iəmautalkut e nuhalpiniən
nəghatiən kəm təmah iətəm iətəmi kəti təməni kəm timah. Kəpə. E nəhmti Uhgin,
iəmautəghati təhmen e nətəmimi rəha Kristo. Kəni niəli min, natimnati rəfin iətəm kautol,
kautol məmə itəmah nəkotəsanən.
20 Iətəni lanu mətəu-inu iətəgin məmə nian iəkuvnə, kəni nəmə təhro iəkeruh məmə
nəsotoliən məmə inu iəkolkeikei. (Kəni itəmah min nəkoteruh məmə iəu iəsoliən məmə inu
nəkotolkeikei.) Iətəgin məmə iəkeruh itəmah nəuvein kotərgəhu, nəuvein kautetet, nəuvein
kəutəmərit e niəməha, nəuvein kəutəhapu-əhapu ilah min, nəuvein kautəni rah nətəmimi,
nəuvein kəutəni nikali nətəmimi, nəuvein kautəfəri, nəuvein kautol əpnapin nati.
21 Iətəgin məmə nian iəkuvnə min, rəhak Uhgin otələs iahu iəu e nəhmtitəmah, kəni
nikik otitəgit kəni oiəkasək o təmah nəuvein nətəm nəmotol noliən tərah aupən, kəni
məsotəuhliniən ilah e noliən tərah min rəhalah iətəm kautol nian rəfin, inu kautol noliən
tərah iətəm tol naulisiən o nəniən, kəni nəman mine nipətan kəutan oneuən, kəni kautol
lanəha əpnapin əmə.

13

Naunun nəghatiən rəha Pol
o nəhgi-pəriən ilah.
1 Inu rəhak naliuəkiən iətəm tatol kisil lan o təmah. Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, "Nian
iətəmi kəti tətətu=pən nəghatiən e iətəmi kəti min, iətəmimi keiu uə kisil okotəkeikei motəni
nəghatiən kətiəh, kəni tol lanəha nətəmimi kotəhrun məmə nəghatiən kautətu=pən lan, in
nipəhriəniən."*
2 Nian iəmuvnə o təmah iətəm tatol keiu lan, iəməni pətigəm rəkis nəghatiən o nəhgi-pəriən
e nətəmimi nətəm kautol təfagə tərah min mine itəmah rəfin məmə onəkotəpəh təfagə tərah
min. Kəni rəueiu iəkəni min nian iəu əpəha isəu. Nian iəkuvnə min, iəkol nalpiniən kəm lah
nətəm kəsotəpəhiən təfagə tərah.
3 Iatol lanəha mətəu-inu nikitəmah təhti məmə rəhak nəsanəniən tikə, kəni itəmah
nəkotəkeikei motəhrun əsas məmə nian iətəghati, in nəghatiən rəha Kristo əmə. In
təsəpəouiən o noliən uək itimah min, mətəu rəhan nəsanəniən tepət e nikitəmah.
4 Nipəhriəniən, nian kəmətu-pəri e nigi kəluau, rəhan nəsanəniən tikə e nipətin. Mətəu
tətəmiəgəh rəueiu e nəsanəniən rəha Uhgin. Kəni e noliən əhmen əmə, rəhatimah nəsanəniən
tikə e nipətitimah, mətəu itimah iəutəmiəgəh itimah Kristo e nəsanəniən rəha Uhgin, kəni
nian iəkəhuvnə motəghati kəm təmah, onəkoteruh nəsanəniən əha.
5 Itəmah aru, otakil vivi nəmiəgəhiən rəhatəmah. ?Nəhatətəiən rəhatəmah in pəhriən, uə
kəpə? Itəmah aru, nəkoteruh vivi rəhatəmah noliən. ?Nəkotəhrun uə kəpə, məmə Kristo
Iesu tətatig e nəmiəgəhiən rəhatəmah? !Mətəu nəmə rəhatəmah nəmiəgəhiən təsitəu-pəniən
noliən rəha nəhatətəiən, kəni Kristo təsatigiən e nəmiəgəhiən rəhatəmah!
6 Kəni iəmələhu=pən əskasik rəhak nətəligiən məmə nian nauteruh mətig nəmiəgəhiən
rəhatimah, kəni motəhrun məmə itimah aposil min pəhriən.
7 Kəni rəueiu, iəutəfaki kəm Uhgin məmə itəmah kəti təsoliən nati kəti tərah.
Iəsotolkeikeiən lanəha məmə otəgətun məmə rəhatimah uək e nikitəmah in təuvir
məhruahru. Mətəu iəkotolkeikei əmə məmə itəmah onautol noliən iətəm təhruahru,
nati əpnapin nətəmimi nəuvein kautəni məmə uək rəhatimah tərah.
8 Tol lanəha mətəu-inu ko itimah iəsotoliən nati kəti iətəm tahtipəsig e nipəhriəniən, mətəu
iəkotəhrun noliən əmə nati iətəm tətəfəri nipəhriəniən.
9 Nikitimah tagiən nian rəhatimah nəsanəniən tikə, mətəu itəmah nəkotəsanən. Kəni
nəfakiən rəhatimah o təmah məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah təhmen o nitəu-pəniən suaru
əhruahru.

12:18 2Kor 8:6,16-18 **12:21** 2Kor 13:2 * **13:1** Dut 19:15 Kəmə təhro, Pol tətəni məmə rəhan naliuəkiən kisil təhmen e nəghatiən rəha iətəmimi keiu uə kisil. **13:1** Dut 19:15; Mat 18:16; 1Tim 5:19 **13:4** Fil 2:7-8 **13:5** 1Kor 11:28

10 Nian iəu əpəha isəu o təmah, iəkətei lanəha o nati kəti. Iərmənig tinəfa rəkis nepətiən kəm
iəu, mətəu iəsolkeikeiən məmə nian iəkuvnə o təmah, məkeikei məfinə təfigəm kəm təmah e
nepətiən əha. In təməfa nepətiən əha məmə iəkəfəri itəmah, səniəmə məmə iəkərəkin itəmah
lan.

Naunun nəghatiən

11 Piak min mine nəuvinik min. Inu rəhak naunun nəghatiən. Otagiən. Otəuhlin
rəhatəmah noliən min. Otətəu rəhak nəghatiən. Əhuva e nətəligiən kətiəh. Otatig e
nəməlinuiən. Kəni Uhgin rəha nolkeikeiən mine nəməlinuiən otatig itəmah min.

12 Otəni təuvir kəm təmah min təhmen məmə itəmah kətiəh əmə e Kristo.

13 Nəfaki min rəfin kautəni təuvir kəm təmah.

14 Pəh Iərmənig Iesu Kristo otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin. Kəni pəh Uhgin
otəfinə rəhan nolkeikeiən kəm təmah rəfin. Kəni pəh Narmin Rəha Uhgin otol nikitəmah
rəfin tol kətiəh.

13:10 2Kor 10:8

Kəlesiə
Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki min ikin Kəlesiə
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Kəlesiə

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm niməfaki min u kəutatig pesi ikin e nitəni Kəlesiə, inu Ikoniəm, Listra, mine Terpe. Pol in təmətuəuin niməfaki min əha nian in təmaupən maliuək e rəhan naliuəkiən min.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? Nərahiən asoli kəti e niməfaki e nian əha rəha Pol. Nətəm Ianihluə tepət kəmautəni nipəhriəniən e Iesu Kristo. Kəni nətəm Isrel tepət kəutəni nipəhriəniən e Iesu. Mətəu nətəm Isrel nəuvein kəutəni məmə Nanihluə* min nətəm kotəni nipəhriəniən e Iesu, okotəkeikei motətəu=pən lou min rəha Mosis, təhmen e nəhgi-pəniən. Ilah kəmautəni məmə Nanihluə min okəkeikei kəhgi=pən ilah nəmə kotolkeikei məmə okəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgin. Nian Pol təmətei nauəuə u, in təmətəu tərah mətəu-inu nətəmimi nəuvein kəmotəni rah nərgin, məutəgətun nəghatiən eiuə min.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol in təmətei nauəuə u, məmə otəgəu əhruahru nətəligiən rəha nətəm Isrel nətəm kəutəni məmə Nanihluə min okotəkeikei motətəu=pən lou rəha Mosis nəmə ilah kotolkeikei məmə Uhgin in otosmiəgəh ilah. Pol tolkeikei məmə nəfaki min okotəhrun məmə nəhatətəiən in suaru iətəm Uhgin təmol məmə iətəmimi otəhruahru e nəhmtin, kəni in tatosmiəgəh ilah e nikin agiən. Mətəu noliən rəha nəhgi-pəniən, uə noliən rəha uək əskasik min, uə noliən rəha nitəu-pəniən lou, kəsotosmiəgəhiən iətəmimi. Nətəmi asoli rəha niməfaki u nətəm Isrel kəmautəharəg əpəha Jerusiləm məutəghati e nətəligiən min əha. Kəni mautəni məmə təuvir əmə məmə Nanihluə min okəsotohtəu-pəniən lou rəha Mosis. Afin e Uək Min 15:1-35.

Pol təmətuəuin mətəghati kəm lah

1-2 Piak min mine nəuvinik min nətəm kəutəfaki lahuənu pisin pisin min ikin Kəlesiə, iəu Pol, iəu aposil kəti rəha Uhgin, iətəm Iesu Kristo mine Tatə Uhgin kəmuəfəri iəu məmə iəu rəhalau aposil. Səniəmə iətəmimi əpnapin əmə kəti təmauin lak kəni məfəri iəu, mətəu Uhgin. Uhgin u, in təməfəri Iesu tair=pa min e rəhan nimisiən. !Tol lanəha, onəkotəkeikei motətəu!

Iəkətei nauəuə u, mətahli=pinə kəm təmah. Iəu mine piatah min nəuvein nətəm kautəfaki u ikinu, iəkotolkeikei məmə iəkotəni "təuvir" kəm təmah.

3 Pəh Uhgin, u Tatə rəhatah, mine Iesu Kristo, u Iərmənig rəhatah, ilau okuəfinə nəuviriən rəhalau kəm təmah, kəni muələhu nəmələinuiən tətatig o təmah.

4 Iesu Kristo təmegəhan aru lan məmə in otimis o noliən tərah rəhatah, kəni miuvi rəkis itah e noliən tərah min mine nətəligiən tərah min rəha nəhue niftəni. In təmimis mətəu-inu Tatə Uhgin tolkeikei məmə in otol lanəha.

5 Kəni tol lanəha, təuvir məmə kitah okotəni-vivi pik Uhgin u rəhatah, tatuvən, mətuvən, naunun tikə. Əuəh.

Nanusiən Təuvir kətiəh əmə

6 Iəmauit pik o təmah mətəu-inu rəueiu agin uəha Uhgin təmauin pau e təmah e nəuviriən rəha Iesu, təməfinə əpnapin əmə kəm təmah. Mətəu rəueiu itəmah ninotəpəh Uhgin, məutagim, mautohtəu=pən nəghatiən eiuə min.

7 Nəghatiən min əha səniəmə Nanusiən Təuvir rəha Uhgin. Nətəmimi nəuvein kəmotəuhlin Nanusiən Təuvir rəha Uhgin mautəni in pisin, kəni məutəni məmə nanusiən təuvir, kəni mautiuvi kalin itəmah lan, kəni məutərəkin rəhatəmah nətəligiən lan. !Mətəu Nanusiən Təuvir kətiəh əmə, kəni kəti min tikə!

8 Nati əpnapin nəmə iəu, uə agelo kəti rəha negəu e neai, uə nətəmi əpnapin kəutanus pətigəm nəghatiən kəti min, iətəm təsəhmeniən e inu iəmətəni pətigəm rəkis kəm təmah aupən, pəh Uhgin otləfən e nigəm asoli.

9 Kəni iəkisimaru min, mətəni məmə, nəmə iətəmi kəti otanus pətigəm nəghatiən pisin u, təsəhmeniən e Nanusiən Təuvir iətəm itəmah nəmotəhrun rəkis, pəh Uhgin otləfən e Nigəm Asoli.

10 Rəhak nəghatiən əha in təskasik, kəni nati əpnapin əmə nəmə nətəmimi nəuvein kəsotagiəniən ohniəu ohni. Iəkolkeikei əmə məmə niki Uhgin otagiən o nəghatiən rəhak.

---

* **:** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. **1:4** Kəl 2:20 **1:7** Uək 15:1,24 **1:8** 1Kor 16:22

Nəmə iətəghati əhanəh məmə nətəmimi nəuvein nikilah otagiən ohniəu ohni, kəni ko səniəmə iəu ioluək pəhriən kəti rəha Kristo.†

Uhgin təmauin e Pol

11 Piak min mine nəuvinik min, iəkolkeikei məmə iəkəni=pinə əhruahru kəm təmah məmə Nanusiən Təuvir iətəm iatəni pətigəm nian rəfin səniəmə nati kəti iətəm təmsipən e nətəligiən rəha iətəmimi əmə.

12 Nanusiən Təuvir u, səniəmə iətəmi kəti təməfa kəm iəu, kəni məgətun iəu lan, mətəu Iesu Kristo əmə in təmerəh e rəhk-kapə.

13 Itəmah ninotəhrun rəkis rəhak noliən min iətəm iəmatol aupən e nian iəmətəfaki itimah nətəm Isrel. Kəni iəməni məmə oiəkoh rəfin nətəmimi min rəha Iesu, mərəkin-ərəkin agin niməfaki, kəni matol nalpiniən əskasik kəm lah.

14 E nian əha, iəməhrun tapirəkis iəu min nəuvein, nətəm iəmotair əhmen. Kəni iəu iəmatəhtul əskasik o nəukəti kastim rəha nətəm Isrel, iətəm rəhak kəha min kəmotəgətun iəu lan aupən.

15 Nati əpnapin iəmətərəkin pau rəhan min nətəmimi, mətəu Uhgin təmasəkəhruin iəu. In təmitəpin rəkis iəu nian iəmətan əhanəh e nərfi rəhak mamə. Kəni təmuva e nian əhruahru rəhan, in təmauin lak məmə iəkuva iəu, rəhan iətəmimi.

16 Kəni Uhgin təmerəh e rəhk-kapə, məgətun iəu e nətin Iesu, məmə oiəkəhrun vivi in, kəni muvən manus pətigəm Nanusiən Təuvir rəhan kəm nətəmimi min u səniəmə ilah nətəm Isrel, kətəni ilah məmə Nanihluə‡ min. E nian əha, iəu iəməsuvəniən meh iətəmi kəti məmə otəgətun iəu e Nanusiən Təuvir əha.

17 Kəni iəu iəməsuvəniən əpəha ilis Jerusiləm məmə oiəkeruh nətəmimi min u kəmautol aposil aupən. Iəməsuvəniən məmə okotəgətun iəu e Nanusiən Təuvir rəha Iesu. E nian əha, iəu iəməsəu-pesi=pən əpəha ikin kəti Arepiə§, kəni matig tuvəh nəuvetin konu mitəlig=pa min muvən əmə lahuənu kəti, nərgin u Təmaskis.

18 Matuvən, matuvən nu kisil kinluva minluvən rəkis kəni ko, iəu iəmatig mitəlig=pən min Jerusiləm məmə iəkeh Pitə. Kəni iəməsatigiən tuvəh, iəmuatig muos nian fiftin əmə.

19 Kəni e nian əha, iəmeh əmə Jemis u, pia Iesu, Iərmənig rəhatah, mətəu iəməsehiən aposil min u nəuvein.

20 Iətəni pəhriən e nəhmti Uhgin məmə nəghatiən u, nipəhriəniən, səniəmə neiuəiən. Iəmos nəghatiən u o Uhgin əmə, mətəu səniəmə o iətəmi kəti.

21-22 Iəməsatigiən tuvəh əpəha ilis Jerusiləm. Kəni ko uərisig, iəmuvən əpəha nitəni Siriə mine Silisiə. Kəni e nian əha, nətəmimi nətəm kəutəfaki kəm Kristo lahuənu pisin pisin min e nitəni Jutiə, (nitəni asoli rəha Jerusiləm), ilah kəməsoteruh əhanəhiən iəu motəruru nəhmtək.

23 Mətəu kəmotətəu əmə nanusiən u, nətəmimi nəuvein kəmotəni məmə, "Suah əpəha in əpəha, rəhatah tikimir, təmatoh itah o nəfakiən, mətərəkin nəmiəgəhiən rəhatah, kəni mətalkut məmə otərəkin min rəhatah nəhatətəiən. !Mətəu rəueiu əha, in min tinətəni pətigəm Nanusiən Təuvir rəha Iesu!"

24 Kəni ilah kəmotəni-vivi pik Uhgin o natimnati min iətəm in təmol e rəhak nəmiəgəhiən, in təməuhlin iəu iəkol lanu.

2

Aposil min nəuvein kəmotegəhan e uək rəha Pol

1 Nian nu fotin təmuva muvən, kəni iəmuvən min əpəha ilis Jerusiləm itimlau Panəpəs, kəni miet Taitəs itimahal min mihluvən.

2 Iəmuvən mətəu-inu Uhgin təməni=pa rəkis kəm iəu məmə iəkəkeikei muvən ikin. E nian iəmhliet=pən kəni iəmotuhapumin itimah nətəmimi əmə nətəm kətəni məmə nətəmi asoli min rəha niməfaki. Nian iəmotəharəg e nuhapuminiən əha, iəu iəmətəni=pən vivi nəghatiən min iətəm iəkuvən mətəni pətigəm kəm Nanihluə min, ilah səniəmə nətəm Isrel. Iəməni=pən vivi natimnati min rəfin agin kəm lah mətəu-inu iəməsolkeikeiən məmə rəhak nəghatiən təsəhruahruiən, kəni uək rəfin rəhak tol nati əpnapin əmə lan.

3 Kəni e nian əha, nikik təməhti pik məmə kəta kotahi iəu məmə iəkəkeikei məni=pən kəm Nanihluə min, məmə okəkeikei kəhgi=pən ilah. Mətəu kəmosotəniən. Kəni iəu kəti u, Taitəs

---

1:10 1Təs 2:4 † **1:10** Nəghatiən rəha Pol u ikinu tətəgətun məmə in tətuhalpin nəghatiən eiuə min nəuvein. Nətəmimi nəuvein kəutəni lan məmə in tətəghati əmə məmə otol nətəmimi kəutətəu təuvir əmə lan. **1:11** Mat 16:17 **1:13** Uək 8:3 **1:14** Uək 22:3 **1:15** Aes 49:1; Kəl 2:7 ‡ **1:16** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. § **1:17** Məta nətəmimi nəuvein kəutəni məmə Pol təmos rəhan nanusiən təuvir o iətəmi pisin kəti, kəni tol lanəha rəhan nəghatiən təsəhruahruiən. Mətəu nian təmeruh rəkis Iesu, in təmuvən isəu kəti e nitəni Arepiə, kəni nətəmimi kohkə ikin məmə okotəfən nanusiən təuvir kəm in, mətəu Kristo əmə. **1:18** Uək 9:26-27 **1:21-22** Uək 9:30 **2:1** Uək 15:2

itimlau min, in iətəm Kris, səniəmə iətəm Isrel, kəsəhgi-pəniən əha. Mətəu ilah kəməsotəniən mə okəkeikei kəhgi=pən.

4 Nəniən rəha nəhgi-pəniən təmsipən e nətəmimi nəuvein kəmauteiuə əmə məmə ilah piatah min. Kəni ilah kəməutəsal vivi məmə okoteh to məmə itimah iautətəu=pən əhanəh Lou, uə kəpə. Mətəu itimah inohiet rəkis minəhuvən o Iesu Kristo, kəni minotol kətiəh itimah min, kəni itimah səniəmə slef rəha Lou. Mətəu nətəmimi min əha, nikilah təməsagiəniən o rəhatimah nəghatiən min u iətəm tətəni məmə təuvir əmə nəmə iəsitəu-pəniən Lou, kəni motolkeikei məmə okotəgəu=pən itah rəfin e Lou mine kastim rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel. Kəni kəmotəni məmə okəkeikei kəhgi=pən Nanihluə min təhmen e Taitəs.

5 Mətəu iəmotəniəhu ilah məsotoliən məmə ko rəhalah nəghatiən otəri mapirəkis rəhatimah. Kəni itimah iəmotaskəlim əskasik nəghatiən pəhriən tətatig e Nanusiən Təuvir, məmə itəmah onəkotətəu nəghatiən əhruahru u iətəm nətəmimi kəsotəuhliniən.

6 Kəni nətəmimi min əha, kətəni ilah məmə ilah nətəmi asoli min rəha niməfaki, (mətəu e nehiən rəhak, iətəmi tatos nərgin asoli, mine iətəm təsosiən nərgin asoli, ilau kuəhmen-əhmen əmə. Kəni e nəhmti Uhgin, in təseruhiən nərgin min əha). Kəni nətəmi min əha kəməsotəgətuniən iəu e nəghatiən vi kəti, məmə iəkuvən manus pətigəm.

7-8 ! Kəpə! Kəməsotoliən, mətəu-inko ilah kəmotəhrun əmə məmə, e nəsanəniən rəha Uhgin, in təməfəri iəu məmə iəu aposil, kəni mətahli-pəniən iəu məmə iəkuvən məni pətigəm Nanusiən Təuvir kəm Nanihluə min. Kəni e nəsanəniən əha, tinəfəri min Pitə lanəha, məmə in min in aposil, kəni otəni pətigəm Nanusiən Təuvir kəm nətəm Isrel.

9 Kəni Jemis mine Pitə* mine Jon, kətəni ilahal məmə nəukəti niməfaki milahal. Nian kəmleruh, kəni miləhrun məmə e nəuviriən rəha Uhgin, in təməfa uək u e nəhlmək. Kəni kihluva mihlalofə e timlau Panəpəs məmə itimah iəkotol əmə kətiəh. Kəni iəmotəni məmə iəkotəuəri uək min. Itimlau oiəkian muanus pətigəm Nanusiən Təuvir kəm Nanihluə min, kəni ilahal okihluvən məhləni pətigəm kəm nətəm Isrel.

10 Kəni ilah kəmotəni=pa əskasik nəghatiən kətiəh əmə məmə nikitimlau otəkeikei matəhti nanrah min əpəha Jerusiləm məmə iəkuasiru e lah. Mətəu, nikik tinagiən rəkis o uək əha.

Pol təmahi Pitə

11 Nian Pitə təmuərisig muva Antiok, iəu iəməhtul e nəhmtin, kəni mahi məniəhu əskasik, mətəu-inu in təməmkarəpən.

12 Pitə təmətauən ilah nətəm kəutəfaki, mətəu ilah Nanihluə min. Kəni nian nətəmimi min rəha Jemis, nətəm kəmotsipən Jerusiləm mohietigəm=pa, kəni Pitə təpəh nauəniən ilah Nanihluə min mətəu-inu ilah kəmotahi Pitə, motəni məmə, "Nanihluə min u, okəkeikei kəhgi=pən ilah." Kəni in təməgin e lah. Kəni nəghatiən u kəmautəni təmərəkin Pitə, mol taulis kəni məgin e nuvən miniən mauən ilah nətəmi kəsəhgi-pəniən ilah.

13 Kəni piatah min nəuvein u nətəm Isrel, ilah min kəmotəgin, kəni kəmotol kəuit kəsuə məhuərisig lan. Kəni Panəpəs min təmitəu=pən ilah mol kəuit kəsuə min.

14 Mətəu nian imeruh məmə ilah kəsotaliuəkiən e suaru əhruahru, titəu=pən Nanusiən Təuvir u, mol iəkagət əskasik e Pitə e nəhmtilah rəfin. Iəməni məmə, "Ik iətəm Isrel, mətəu nəmos rəkis noliən rəha Ianihluə. Ik nəsaskəlimiən noliən rəha nətəm Isrel. ?Təhro nətəkeikei kəm piatah min u səniəmə nətəm Isrel məmə okotos noliən rəha nətəm Isrel?"

Iətəmimi iətəm otəhatətə e Iesu, Uhgin otasiru lan

15 Kəni e nian əha, iəu iəməni=pən vivi kəm Pitə məmə nipəhriəniən məmə itimlau iəmiasipən əhruahru e nətəm Isrel. Itimlau səniəmə Ianihluə mil iətəm nətəm Isrel nikilah tətəhti məmə ilah rəfin nol təfagə mətəu-inu kəsotohtəu-pəniən lou.

16 Mətəu rəueiu iəkuəhrun məmə Uhgin təsafiniən iətəmimi kəti məmə in təhruahru e nəhmtin mətəu-inu in tətətəu=pən əhruahru Lou rəha nətəm Isrel. Iətəmimi iətəm tətəhatətə pəhriən e Iesu Kristo, in əmə u, u təhruahru e nəhmti Uhgin. Nətəligiən əha inəha, tol itimah min nətəm Isrel, iəkotəkeikei motəhatətə əmə e Iesu Kristo məmə iəkotəhruahru e nəhmti Uhgin. Uhgin təsafiniən itimah mətəu-inu iautohtəu=pən Lou, mətəu in tətafin əmə itimah mətəu-inu iəutəhatətə e Iesu Kristo. Ko iətəmimi kəti tikə otəhruahru e nəhmti Uhgin mətəu-inu in tatitəu=pən Lou.

17 Itimah u nətəm Isrel, kəni iəkotəhatətə e Iesu Kristo məmə iəkəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgin. Mətəu nətəm Isrel nəuvein, nikilah tətəhti məmə rəueiu itimah nol təfagə mətəu-inu iəsotohtəu-pəniən lou təhmen e nətəm e lah. !Inu təhmen məmə Kristo in tatol məmə itimah nol təfagə! !Kəpə! Səniəmə tol min lanəha.

2:4 Kəl 1:7; 5:1,13 **2:7-8** Uək 22:21 * **2:9** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni nərgi Pitə u ikinu məmə, "Kefəs." **2:10** Uək 11:29-30 **2:12** Uək 11:3 **2:16** Uək 15:10-11; Rom 3:20-28; Kəl 3:11

18 Mətəu təfagə pəhriən in tol min lanəha, nəmə iəkitəu=pən nətəligiən rəhalah mitəlig=pən min mətitəu=pən lou məmə iəkəhruahru e nəhmti Uhgin. Nəmə iatol min lanəha, kəni iəu iəsəhruahruiən e nəhmti Uhgin. Noliən əha tətəgətun pətigəm əmə məmə iəu iol təfagə tərah.
19 Lou təməni məmə iəkəkeikei mimis. Kəni tol lanəha e nikalin rəha lou, iəu iəmimis rəkis, in əha, iəsalkutiən məmə iatol nəghatiən min rəfin agin rəhan. Kəni rəueiu, nəmiəgəhiən rəhak in rəha Uhgin, kəni natimnati rəfin iatol, iatol rəhan.
20 Təhmen məmə kəmətu-pəri iəu e nigi kəməluau itimlau Kristo, kəni iəkimis itimlau min. Kəni rəueiu u, səniəmə iəu iatəmiəgəh, mətəu Kristo in tətəmiəgəh e nikik. Kəni e nəmiəgəhiən rəfin rəhak, iətəhatətə əmə e Nəti Uhgin, iətəm təmolkeikei pik iəu, kəni muva mimis mos miəgəh iəu.
21 Nolkeikeiən u, Uhgin təməfa kəm tah, in iahgin agin. Kəni ko iəsərəkiniən nolkeikeiən əha u Uhgin təməfa əpnapin əmə. Mətəu nəmə nəutohtəu=pən nəgətun eiuə min, motohtəu=pən Lou məmə otol itəmah nəkotəhruahru e nəhmti Uhgin, kəni itəmah nautol nati əpnapin əmə e nimisiən rəha Kristo.

3

Nətəm Kəlesiə kəmotəpəh suaru

1 !Nətəm Kəlesiə, itəmah ninotalməli pik! ?Pəh təmasig itəmah ninautəhuvən e suaru ekəuekəu lanko? Iəmotəni pətigəm vivi pau kəm təmah məmə Iesu təmos nahməiən e nigi kəməluau məmə otafəl rəkis təfagə tərah min rəhatəmah. ?Mətəu təhro? ?Nəmə təhro iətəmi kəti təmeiuə rəkis e təmah kəni miuvi rəkis itəmah mol itəmah ninotalməli pik?
2 !!Uhgin təsəfinəiən Narmin Rəhan kəm təmah mətəu-inu itəmah nautohtəu=pən Lou!! !! Kəpə!! In təməfinə kəm təmah mətəu-inu itəmah nəutəhatətə e Nanusiən Təuvir rəha Iesu Kristo.
3 ? Təhro? ? Nəutalməli pik lan əpətu lan? ! Itəmah nəmotətuəuin vivi nəmiəgəhiən vi rəhatəmah e Iesu Kristo e nasiruiən rəha Narmin Rəha Uhgin, kəni mətəu rəueiu, itəmah ninəutalkut məmə onəkotəpəh, kəni məhuva nətəmi əhruahru e rəhatəmah əmə nəsanəniən!
4 Nəmautətəu nahməiən tepət mətəu-inu nəmotəhatətə e Nanusiən Təuvir. ? Nəmautətəu nahməiən əha əpnapin əmə? !Kəpə! !Nahməiən əha səniəmə rəha nati əpnapin əmə!
5 Uhgin təməsəfinəiən Narmin Rəhan kəm təmah mol nati apispis min kəm təmah mətəu-inu nəutohtəu=pən Lou. In təmol mətəu-inu itəmah nəmotətəu Nanusiən Təuvir rəha Iesu Kristo kəni itəmah nəutəhatətə lan.

Nitəu-pəniən Lou,
mine nəhatətəiən e Iesu

6 Otətəlig-to e tipitah asoli, Epraham. Nauəuə Rəha Uhgin təməghati pətigəm rəkis lanu lan məmə:
“Epraham in təməhatətə əskasik e Uhgin, kəni tol lanəha, Uhgin təməni məmə in təhruahru e nəhmtin,”
7 Kəni təuvir, məmə itəmah onəkotəkeikei motəhrun məmə nətəmimi nətəm kəutəhatətə e Uhgin, ilah min u, in tətafin ilah məmə nenəti Epraham pəhriən min e narmin, mətəu səniəmə ilah nətəm kəutarəriə e Lou.
8 Nauəuə Rəha Uhgin təməni rəkis aupən məmə Uhgin otos Nanihluə min, kəhuva ohni mol ilah kotəhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən rəhalah. Aupən, Uhgin təməni pətigəm nanusiən təuvir kəm Epraham məmə:
“Iəu oiəkol nəuviriən tisipən lam muvən o nəuaniləuis min rəfin e nəhue nitəni min.”
9 Kəni Uhgin təməfən rəhan nəuviriən kəm Epraham mətəu-inu in təməhatətə əskasik lan. Kəni nətəmimi okotəhatətə pəhriən lan kotos nəuviriən təhmen lan.
10 Mətəu nətəmimi min u, nətəm nikilah təhti məmə ilah okotos nəmiəgəhiən mətəu-inu ilah kəutohtəu=pən rəfin nati nak iətəm Lou tətəni, nətəmimi min əha, ilah kinotatig rəkis e nəhlmi nərahiən. Tol lanəha mətəu-inu, Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə:
“Nətəmimi nətəm kəsotol əhruahruiən natimnati min rəfin iətəm kəutatig e nauəuə rəha Lou, ilah kinotatig rəkis e nəhlmi nərahiən, kəni okotəkeikei motos nalpiniən kəti.”
11 Kəni nati kəti min, təhlan vivi əmə o tah məmə iətəmi kəti tikə iətəm tətuva mətəhruahru e nəhmti Uhgin mətəu-inu in təmitəu=pən Lou. Mətəu in tətəhruahru mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgin tətəni min lanəha məmə:
“Iətəmimi iətəm tətəhatətə e Uhgin, iətəmimi əha inəha, in tətuva mətəhruahru e nəhmtin, kəni in otos nəmiəgəhiən pəhriən.”
12 Nəghatiən əha, tətəghati e nəhatətəiən rəhatah e Uhgin. Suaru rəha nitəu-pəniən Lou, in suaru rəha noliən natimnati, mətəu in təsəhmen-əhmeniən e suaru rəha nəhatətəiən e

2:20 Kəl 1:4 **3:6** Jen 15:6 **3:10** Dut 27:26 **3:11** Hab 2:4; Kəl 2:16

Uhgin. Inəha, mətəu-inu suaru rəha nitəu-pəniən Lou, təhmen=pən əmə lanəha, Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə:
"Iətəmimi iətəm tolkeikei məmə otos nəmiəgəhiən pəhriən mətəu-inu tətitəu=pən əhruahru
Lou, in otəkeikei mol natimnati min rəfin agin iətəm Lou tətəni."
13 Nətəmimi rəfin agin kəsotol əhruahruiən nati nak iətəm Lou tətəni. Tol lanəha, Lou in
təmələhu nalpiniən tətatig o tah rəfin, kəni kitah rəfin kəutatig e nəhlmi nərahiən. Mətəu Iesu
Kristo təmimis e nigi kəməluau, mos nalpiniən o tah, kəni miuvi rəkis itah e nəhlmi nərahiən
əha. Təhmen=pən əmə e Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
"Iətəmimi kəti, iətəm kəmohamu kətu-pəri e nigi, noliən əha tətəgətun=pən məmə Uhgin in
təmol nalpiniən kəm in."
14 Mətəu rəueiu, Iesu təmimis lanəha məmə Nanihluə min, ilah kotəhrun nosiən nəuviriən
iətəm Uhgin təməni kəm Epraham məmə, in otəfən kəm nəuaniləuis min rəhan. Kəni nati
əha tol lanəha məmə rəueiu u kitah nətəm kəutəhatətə e Iesu, kitah kotəhrun nosiən Narmin
Rəha Uhgin iətəm Uhgin təməni məmə otəfən kəm nətəmimi.

Uhgin təmaupən mol nəniəskasikiən rəhan,
mətəu Lou təmuərisig təsafəliən
15-16 Piak min mine nəuvinik min, pəh iəkəghati e natigiən rəhatah rəueiu. Kitah kotəhrun
noliən u rəha nəniəskasikiən. Nian iətəmi kəti tatol, ko kəsərəpei rəkisiən, kəsətu-pəniən
nəghatiən kəti min lan. Təhmen əmə lanəha, Uhgin təmol nəniəskasikiən kəti kəm Epraham
mine rəhan kəti nəuaniləuis. Kəni e nəghatiən əha, təməsəniən məmə Uhgin təməni kəm
nətəmimi tepət, mətəu təməni əmə kəm iətəmimi kətiəh əmə otsipən lan, iətəmimi u, in Iesu
Kristo.
17 Kəni rəhak nəghatiən, nipətin tol lanu lan məmə, aupən, Uhgin təməniəskasik məmə
otaskəlim nəghatiən rəhalau Epraham, mətəu uərisig nu fo-hanrit-tate təmuvən rəkis,
kəni Lou təmuva. Mətəu Lou əha, iətəm təmuərisig e nəniəskasikiən əha, ko təsərəkiniən
nəghatiən iətəm in təməni kəm Epraham, ko təsərəpei rəkisiən nəniəskasikiən rəhan, ko
təsətu-pəniən lan.
18 Kəni nəmə nipəhriəniən məmə kitah kəutatig e nəuviriən rəha Uhgin mətəu-inko kitah
kəutohtəu=pən Lou u, tətəgətun=pən məmə nəniəskasikiən iətəm Uhgin təmol aupən in nati
əpnapin əmə. Mətəu təsoliən lanəha. Mətəu-inu kitah koteruh Epraham in təmətatig e
nəuviriən min rəha Uhgin mətəu-inu in təmaskəlim iəkis nəniəskasikiən rəha Uhgin.

Lou rəhan əha ikin uək
19 Iətəmi kəti otəpanətapuəh məmə, "?Nəmə tol lanəha, kəni konu Uhgin təməfən Lou o
nak?" Kəni iəkəhrun nəniən kəm təmah u rəueiu məmə nəniəskasikiən iətəm Uhgin təmol
kəm Epraham in təmaupən matig, mətəu Lou in təmuərisig lan. Təmuva məmə otəgətun əmə
itah nətəmimi məmə okotəhrun məmə kitah nol təfagə tərah. Mətəu Uhgin təmələhu Lou əha
məmə otatig matuvən əmə lanko mətəuarus iətəmimi u otsipən e Epraham otair=pa o tah.
Kitah kotəhrun məmə Lou əha, rəhan uək təuvir, mətəu nikitah otəkeikei matəhti məmə Lou
əha, Uhgin təmaupən məfən kəm nagelo min, uərisig təmanəfən kəm iətəmimi kəti u Mosis.
Mosis, in suaru o nəfaiən min Lou kəm tah. Mətəu nian Uhgin təmol nəniəskasikiən ilau
Epraham, təməsoliən lanəha.
20 Kəni nian Uhgin təməghati kəm Epraham, təsəghatiən e suaru kəti təhmen e nagelo min
uə iətəmi kəti təhmen e Mosis. Mətəu in əhruahru əmə təməghati məni=pən nəniəskasikiən
rəhan e nəhmti Epraham əmə.
21 Kəni səniəmə Lou əha təmuva mə otərəkin nəniəskasikiən rəha Uhgin. Kəpə, təsoliən
lanəha. Nəmə Lou təhrun nəfaiən nəmiəgəhiən vi kəm tah, kəni kitah okotəhrun nəhuvaiən
motəhruahru e nəhmti Uhgin. Mətəu təsoliən lanəha.
22 Mətəu Lou kəti tol lanəha tikə. Mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə noliən tərah
təməlis rəfin itah, kəni otəkeikei mol pəhriən lanəha. Tol lanəha məmə, suaru kətiəh əmə
məmə kitah okotos nəuviriən min rəha Uhgin iətəm təməni əskasik rəkis. Kəni suaru u məmə
kəutəhatətə e Iesu Kristo.

Nian u rəueiu rəha nəhatətəiən e Iesu Kristo
23 Aupən, Lou iətəm Uhgin təməfən kəm Mosis, in təmaskəlim itah tiəkis, təhmen əmə
məmə kitah kəmotatig e kaləpus, mətəuarus=pa u rəueiu, Uhgin təmerəh e nəhmtitah
koteruh suaru rəha nəhatətəiən.
24 Kəni Lou əha, in təhmen əmə e hedmasta kəti iətəm tətarmənig e tah muva mətəuarus
kautol naunun e skul. Kəni təhmen əmə, Lou təmətarmənig e tah muva mətəuarus=pən nian

3:12 Lev 18:5 **3:13** Dut 21:23; Rom 8:3 **3:15-16** Jen 12:7; 13:15; 24:7 **3:17** Eks 12:40 **3:18** Rom 4:14
3:21 Rom 8:2-4 **3:23** Kəl 4:3

Kristo təmuva, məmə e nian əha, kitah kinəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgin, mətəu-inu, kitah kəmotəhatətə lan.
25 Mətəu rəueiu əha, Lou ko təsarmənig miniən e tah, mətəu-inu nian rəha nəhatətəiən e Iesu Kristo tinuva rəkis.

Itəmah rəfin kətiəh əmə
e Iesu

26 Kəni mətəu-inu itəmah nəmotəhatətə e Iesu Kristo, itəmah rəfin nenəti Uhgin min.
27 Kəni kinol bəptais rəkis e təmah, məmə itəmah nəkəhuva motol kətiəh əmə itəmah min. Tol lanəha məmə, itəmah ninotos noliən təuvir min rəha Iesu təhmen əmə məmə nəməhuvən e napən vi.
28 Kəni itəmah rəfin agin nəməhuva motol əmə kətiəh itəmah Iesu Kristo, kəni itəmah rəfin ninotəhmen əmə. Təuvir məmə kitah kəsotəuəri miniən nətəmimi, nati əpnapin nəmə in iətəm Isrel uə in Ianihluə kəti, in slef kəti uə in səniəmə slef kəti, in iərman kəti uə pətan kəti.
29 Itəmah rəfin nətəmimi rəha Iesu. Tol lanəha, itəmah nəuaniləuis pəhriən rəha Epraham. Kəni e suaru kətiəh əmə, nəuviriən min iətəm Uhgin təməni rəkis kəm Epraham, itəmah onəkotos motatig lan.

4

Kitah nenəti Uhgin

1 Rəueiu əha, oiəkəghati nəuvetin min e noliən rəhatah. Pəh iəkəghati lan e nəghatiən əuhlin. Nəmə iətəmi kəti in otimis, kəni nətin in otos rəhan nəuviriən min rəfin, mətəu nəmə nətin tətəkəku əhanəh, kəni ko təsos pipimiən nəuviriən rəhan. Nətin təhmen əmə e slef kəti, nati əpnapin rəhan nəuviriən min rəfin.
2 In otəkeikei mətatig əmə e nəhlmi rəhan min, mətəuarus=pən nian rəhan tatə təməni in təhrun nosiən natimnati min iətəm rəhan tatə təməlәhu kəm in.
3 Kəni kitah min kotəhmen=pən əmə lanəha. Aupən kitah kəmotəhmen əmə e suakəku əha. Kitah slef min rəha nəukəti lou* min iətəm tətəghati e natimnati rəha niftəni əmə.
4 Mətəu tinuva e nian əhruahru iətəm Uhgin təməni, kəni Uhgin təmahli=pa nətin tuva, pətan kəti təməlәs tair=pa e nəhue niftəni, kəni təkəkeikei mətitəu=pən Lou iətəm Uhgin təməfən kəm Mosis.
5 Tol lanəha məmə otitis rəkis itah u, Lou təməlis-ərain itah, konu Uhgin otəhli itah, məlәs rəkis itah təhmen əmə e nenətin əhruahru min.
6 Konu rəueiu əha, Uhgin tolkeikei məmə in otol pəh kitah kotəhrun məmə kitah nenətin min, kəni tol lanəha, təmahli=pa Narmin rəha Nətin təmuva e nikitah min rəfin, kəni matol itah kəutauin e Uhgin məmə, "Tatə."
7 Kəni inəha, kitah səniəmə slef min əmə, mətəu nenəti Uhgin pəhriən min. In tətəfa natimnati təuvir min kəm tah, iətəm in təməni rəkis məmə otəfən kəm nenətin min.

Pol nikin tətahmə
o nətəm Kəlesiə

8 Aupən itəmah nəmotəruru Uhgin. Itəmah nəməutəfaki əmə kəm natimnati min məmə rəhatəmah uhgin min. Ilah kəmotəlis-ərain itəmah, mətəu ilah, səniəmə ilah uhgin pəhriən min.
9 Mətəu rəueiu əha, ninotəhrun Uhgin. (Uə təuvir pəhriən məmə iəkəni lanəha məmə Uhgin tinəhrun rəkis itəmah.) !? Kəni təhro nautohtəlig=pən o nəukəti lou min o nak!? Rəhalah

---

3:24 Rom 10:4 **3:26** Jon 1:12 **3:27** Rom 6:3 **3:28** Rom 10:12 **3:29** Rom 4:13 * **4:3** "Nəukəti lou min" — E nian əha, Nanihluə min nikilah təhti məmə iətəmimi kəti təkeikei mitəu=pən suaru kəti mol lou min nəuvein, kəni "nəsanəniən min," ilah okəsotoliən nərahiən kəm in, mətəu okotol nəuviriən kəm in motəfən natimnati təuvir kəm in. "Nəsanəniən min" əha təhmen e uhgin min rəhalah, uə iərmis min, uə nati kəti əpəha e neai. Məta noliən təuvir min u iətəm suah kəha təkeikei mol kotəhmen məmə suah kəha təkeikei məfaki kəm narmi nati kəti, uə məta in təkeikei mətuakəm (afin-to fes 10), uə məta in təkeikei mohamu nati miəgəh kəti məfən kəm rəhan uhgin. Nətəligian rəhalah məmə iətəmimi təkeikei mol noliən min tol lanəha, kəni in otos nəuvirian min. Nətəm Isrel tepət, rəhalah nətəligian iuəkir əmə e nətəligian rəha Nanihluə min e nati u. Nikilah təhti məmə kəkeikei məhgi=pən suah kəti, kəni in təkeikei mitəu=pən lou min rəha Mosis. Kəni nian otitəu=pən noliən min u, kəni Uhgin otosmiəgəh in, mol təuvir kəm in. Kəni lou min əha kəutarmənig e nətəmimi, motol məmə nətəmimi min u slef rəhalah. Nətəmimi kəutəkeikei motol natimnati iətəm lou min kəutəni. Mətəu Pol təməni məmə nətəm Isrel u kəutalkut pik o nitəu-pəniən lou rəha Mosis mine Nanihluə min nətəm kəutalkut pik o noliən natimnati təuvir min, suaru mil u kəsuoliən nikitəmi kəti tatuvi min, məsoliən məmə in təhruahru e nəhmti Uhgin. **4:3** Kol 2:20 **4:5** Jon 1:14; Rom 1:3 **4:7** Rom 8:15-17

nəsanəniən tikə o nasiruiən e təmah, kəni ko kəsotoliən nati təuvir kəti kəm təmah nian kəti mine. Təhro nəkotəni məmə ilah okautəlis min itəmah?

10 ?Təhro itəmah nəutohtəu=pən nətuakəmiən rəhalah e nian min rəhalah, mine məuig min rəhalah, mine nian asim min rəhalah, mine nu min rəhalah? ?Nikitəmah təhti məmə ko Uhgin nikin tagiən o təmah ohni?

11 !Kəsi nəman! !Iəu iətəgin agin o təmah! !Nəmə təhro iəmol pik uək e təmah o nati əpnapin əmə!

12-13 Piak min mine nəuvinik, iəu iətəni əskasik kəm təmah məmə, aupən itəmah nəməsotatigiən e Lou kəti, kəni nian iəu iəmuva meh natigiən rəhatəmah, iəu iəmos noliən rəhatəmah. Iəməsitəu-pəniən Lou. Kəni rəueiu, iəkolkeikei məmə itəmah min onəkotos noliən rəhak, iəsoliən məmə Lou otaskəlim pik iəu tiəkis. Otətəlig e nati u məmə, aupən, iəmatimis kəni imətatig kitah min itəmah məmə oiəkəsanən. Kəni nian iəmətatig, mətəni pətigəm Nanusiən Təuvir kəm təmah. Mətəu nati əpnapin məmə iəu iəmatimis e nian əha, mətəu itəmah nəməsotoliən iəu iəkətəu tərah.

14 Nimisiən rəhak təmol mirə itəmah, mətəu nikitəmah təməsəhti rahiən iəu, kəni məsotəni rah miniən iəu. Itəmah nəmautos vivi iəu mautəhuvən e nimə min rəhatəmah, təhmen əmə məmə iəu agelo kəti rəha Uhgin, uə iəu, iəu Iesu Kristo.

15 Aupən itəmah nəmautolkeikei pik iəu, kəni mə nəkotəhrun noliən nati asoli agin kəti kəm iəu. Iəmeruh məmə ko nəmotəhrun noliən nati u, nəmotiəlgi rəkis nəhmtitəmah motəfa. ?Mətəu tinəhrol əha rəueiu?

16 Iəməni nəghatiən pəhriən min kəm təmah. !? Nati u tatol məmə iətuva tikimir rəhatəmah!?

17 Nəgətun eiuə min ko, kəutalkut pik məmə onəkotəuhlin rəhatəmah nətəligiən mautohtəu=pən ilah. Mətəu ilah kəsotoliən məmə okotasiru e təmah. Kotolkeikei əmə məmə okotiuvi rəkis itəmah ohniəu məmə itəmah onəkotalkut pik o nitəu-pəniən ilah.

18 ! Əui! In nati təuvir məmə nəkotalkut pik o noliən natimnati, mətəu nəkotəkeikei motalkut o nati iətəm təuvir, inu nəgətuniən rəhak, mətəu səniəmə rəhalah! Kəni onəkotəkeikei mautol nian min, nati əpnapin iətatig kitah min itəmah, uə iəsatigiən kitah min itəmah.

19 Iəu min nəuvein, iəu iətətəu tərah agin min o təmah, təhmen=pən əmə e pətan iətəm nəmtahn tinətahmə məmə otemək, matuvən mətəuarus itəmah nəkotos noliən əhruahru rəha Iesu Kristo e rəhatəmah nəmiəgəhiən.

20 Iəkolkeikei pik məmə iətatig kitah min itəmah u rəueiu mətəu-inu nəmə iətatig, ko iəsagət pikiən e təmah. Mətəu rəueiu iətatig isəu o təmah lanəha, kəni məruru məmə iəkəhro lanu masiru e təmah.

Namsu rəha Hekər mine Serə

21 Onəkotuhalpin-to rəhak nəghatiən. ? Nipəhriəniən məmə itəmah nəkotolkeikei pik nitəu-pəniən Lou? !Mətəu itəmah nəsotəhruniən nati Lou tətəni! Rəueiu pəh iəkəni kəm təmah.

22 Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə Epraham təmələs nətin iərman keiu. Kəti iətəm slef rəha pətan rəhan təmələs, kəni kəti rəhan pətan əhruahru təmələs, səniəmə in slef mətəu pətan əhanəh rəhan.

23 Suakəku iətəm pətan slef təmələs in təmair e nətəligiən əmə rəha nətəmimi. Mətəu suakəku iətəm pətan əhruahru əha rəhan təmələs, in təmair mətəu-inu Uhgin in təməni rəkis məmə pətan əha otələs, kəni in təmol nati apispis lan.

24-25 Kəni kitah kotəhrun nəniən namsu rəha pəta mil əha kəni motəuhlin=pa nipətin e tah. Pəta mil əha ilau kətuəgətun nəniən mil əha iətəm Uhgin təmol kəm nətəmimi. Pətan u Hekər, in mine nətin min ilah slef min əmə, okatol mirə ilah. Kəni pətan əha Hekər, in təhmen e nəniən iətəm Uhgin təmol e nitəuət Sainai əpəha e nitəni asoli Arepiə, ikin əha inəha Uhgin təməfən Lou ikin kəm Mosis. Kəni in təhmen min e taun asoli kəti u Jerusiləm iətəm nətəm ikin kəutaskəlim əskasik Lou, kəni ilah kotəhmen e slef min iətəm Lou tətəlis-ərain ilah.

26 Mətəu Jerusiləm kəti min əpəha ilis e neai, in təhmen e pətan iətəm səniəmə slef, iətəm Lou təsəlis-ərainiən, kəni in mamə rəhatah.

27 Inu nəghatiən kəti e Nauəuə Rəha Uhgin tətəni lanəha məmə,

"!Ik u inu, nəseməkiən. !Agiən!†

Ik u inu, nəməsosiən nahməiən kəti o neməkiən. !Agət əfəməh, mətəu-inu nikim tətagiən!

Ik nəməsələsiən iəpəou nian kəti mine, mətəu rəueiu əha, nenətim min tinol tepət pik agin,

tapirəkis nenəti pətan iətəm tətatig ilau rəhan iərman nian rəfin."

4:20 Jen 16 mine 21 † **4:27** Aes 54:1. Serə təməseməkiən mətəuarus təni məmə pətauəhli. Mətəu Hekər təmemək uəhai əmə.

28 Piak min mine nəuvinik min, itəmah nenəti Uhgin min mətəu-inko təməni əskasik məmə otol. Itəmah onəkotəhmen e Aisək u aupən, nəti Serə.
29 Kəni suakəku u Ismael, nəti Hekər, iətəm təmair e nətəligiən əmə rəha iətəmimi, in təmatərəkin pik suakəku u Aisək iətəm təmair e nahgin rəha Narmin Rəha Uhgin. Konu rəueiu əha mine, noliən əha tatuvən əmə lanəha, ilah nətəm slef min rəha Lou kəutərəkin itah nətəm kəmotair vi e Narmin Rəha Uhgin e nəhatətəiən.
30 ?Mətəu Nauəuə Rəha Uhgin təməni məmə nak? In təməni məmə,
"Ik onəkəkeikei mahli pətigəm pətan u slef mine nətin. Ilau kuagim rəkis u ikinu mətəu-inko, nəti pətan əha, in ko təsosiən nəuviriən kəti rəha tatə. Nəuviriən min rəfin rəha tatə otuvən kəm nəti pətan iətəm səniəmə slef."
31 Mətəu kitah u, kitah səniəmə nenəti pətan slef, kitah nenəti pətan iətəm səniəmə slef.

5

Iesu təmitis
rəhan min nətəmimi
1 Nian Iesu Kristo təmitis rəkis itah, təmol məmə nati kəti tikə təhrun nəlis-ərainiən min itah. O nati əha inəha, itəmah onəkotəkeikei motəhtul əskasik. Sotohtəu-pəniən Lou, məmə otarmənig e təmah. Lou əha, tatol mirə itəmah, məmə itəmah onəkəhuvən motol uək min rəhan.
2 Otətəlig-to lak. Iəu Pol iətəni nəghatiən u kəm təmah. Nəmə itəmah onəkotegəhan məmə ilah okotəhgi=pən itəmah, konu nati u iətəm Iesu təmol təsasiruiən agin e təmah.
3 Kəni iəu iətagət əskasik o təmah məmə iətəmimi iətəm otegəhan məmə okəhgi=pən* in, in otəfən aru əmə in e nəhlmi Lou. Kəni iətəmimi iətəm tətatig e nəhlmi Lou, otəkeikei mitəu=pən rəfin agin natimnati min iətəm Lou tətəni məmə otol.
4 Itəmah u, nətəm nəutalkut-alkut o nitəu-pəniən Lou məmə otol itəmah nəkotəhruahru e nəhmti Uhgin, itəmah ninotətei rəkis aru itəmah e Iesu Kristo. Itəmah ninotəuhlin=pən rəkis nəmtahtəmah o nəuviriən rəha Uhgin.
5 Kəni mətəu kitah u, okotələhu=pən əmə rəhatah nətəligiən e Uhgin, pəh in otol itah kotəhruahru e nəhmtin, mətəu-inu kitah kəutəhatətə əmə e Iesu Kristo. Narmin Rəha Uhgin, in otol itah kautəhtul əskasik kəni məutəhtahnin mətəuarus nati konu otiet pətigəm=pa.
6 Nian kitah kəhuva motəhkul=pən e Iesu Kristo, nati əpnapin nəmə iətəmimi kəməhgi=pən uə kəsəhgi-pəniən, mətəu nati asoli konu, in rəhatah əmə nəhatətəiən e Iesu Kristo. Nəhatətəiən əha, in tol itah kotolkeikei Uhgin, motatig mautol min nolkeikeiən kəm nətəmimi min.
7-8 Aupən, iəmeruh itəmah məhrun məmə itəmah nəutaiu əsanən e suaru əhruahru e nəmiəgəhiən rəhatəmah, məmə nəkotətəuarus mak, mətəu rəueiu, nəmohtəlig. Uhgin təmauin rəkis e təmah. ?Tol lanəha, iəkolkeikei məmə iəkətapuəh-to məmə, pəh min kəutaiu pəsig e rəhatəmah suaru, mautiuvi kalin itəmah məmə onəkotohtəu=pən min Lou? ! Iəkəhrun məmə ko Uhgin tisəniəhuiən itəmah lanəha!
9 In təhmen e nəghatiən kəti iətəm kətəni lanəha məmə, "Ilah kəmohsuv nəuan nigi tərah kəti, tinateviə, mətərəkin nətəligiən rəfin rəhatəmah."
10 Mətəu iəkəhrun məmə nipəhriəniən Iərmənig otol nətəligiən rəhatəmah tuva min mol kətiəh kitah min iəu. Kəni iəkəhrun vivi məmə iətəmimi u iətəm tətərəkin rəhatəmah nətəligiən lanko, nati əpnapin in iətəmi asoli uə in iətəmi əhro kəti, mətəu Uhgin otol nalpiniən kəm in.
11 Piak min mine nəuvinik min, nəghatiən nəuvein kətəni məmə iəu, iətəni pətigəm əhanəh məmə nətəmi kəmotəhatətə e Uhgin okəkeikei kəhgi=pən ilah məmə Uhgin otasiru e lah. Mətəu nəghatiən əha səniəmə nipəhriəniən. Nəmə iəu iətəni pətigəm lanəha, kəni nətəmimi min u nətəm kəutan itəmah min ilah, nikilah otagiən əmə ohniəu. ! Mətəu oteruh-to! Nətəm Isrel nəuvein, kəutərəkin əhanəh iəu, kəutohtəu iəu, mautoh iəu, mətəu-inu iəu iatəni pətigəm məmə nimisiən rəha Iesu e nigi kəməluau, in əmə u, in otosmiəgəh itah.
12 !E rəhak nətəligiən, nətəmimi min ko nətəm kəutərəkin nətəligiən rəhatəmah mautəni məmə okəkeikei kəhgi=pən itəmah, təuvir məmə ilah okəhuvən motətei motərəkin aru ilah min!
13 Mətəu piak min mine nəuvinik min, Uhgin təmauin e təmah, kəni mitis rəkis itəmah, məmə Lou iətəm Uhgin təməfən kəm Mosis in otəsələsiən itəmah. !Onəutətəu vivi itəmah! Nikitəmah otəsəhtiən məmə, "Təuvir, iəu inagim rəkis e Lou əha. Rəueiu əha, iəu iəkəhrun noliən natimnati rəfin iətəm nikik aupən tolkeikei." Itəmah, onəsotəniən lanəha. Mətəu

* **5:3** E nauəuə u, nian Pol tətəghati e noliən rəha nəhgi-pəniən, in tətəghati e noliən rəha nəhgi-pəniən rəha nətəm Isrel. Noliən rəhalah in tol pisin e noliən rəha nətəm Entəni. Afin-to "əhgi=pən" e tiksinəri.

nolkeikeiən rəhatəmah otəkeikei mol itəmah nikitəmah tagiən məmə onəkotasiru e təmah min.

14 Noliən əha, in tatitəu=pən vivi nəghatiən kəti rəha Lou, u iətəm tətəmkərain rəfin nəghatiən pisin pisin min rəha Lou, in tətəni məmə, "Ik, onəkolkeikei nətəmimi rəfin, kəni matol təuvir kəm lah, təhmen əmə mə ik natol aru kəm ik."

15 Itəmah onəkotəkeikei motətəu vivi itəmah. Nəmə itəmah nautol tərah kəm təmah min, nəkotəhmen əmə e kəi min, kautus aru əmə ilah min, kəni nəghatiən rəhatəmah otərəkin itəmah.

Noliən rəha
Narmin Rəha Uhgin mine
noliən rəha nətəmimi

16 Iəu, iəkolkeikei mə iəkəni nəghatiən kəti kəm təmah. Itəmah, Narmin Rəha Uhgin otəkeikei matit itəmah kəni itəmah nəkotohtəu=pən, kəni itəmah məsotələsiən noliən tərah aupən rəhatəmah, iətəm nəmotos motair mohietigəm=pa.

17 Noliən tərah aupən əha, inu u, nautol natimnati tərah iətəm nətəligiən əuas rəhatəmah tolkeikei. Mətəu noliən əha, in təməki e noliən rəha Narmin Rəha Uhgin in təsolkeikei miniən noliən tərah aupən kəmotos motair=pa mautol. Noliən mil əha katuol tikimir kəm lau min, kəni tatol məmə nəsotoliən noliən təuvir min iətəm nəkotolkeikei məmə onəkotol.

18 Sotaluiən e nati u. Nəmə Narmin Rəha Uhgin tatit itəmah, konu Lou in təsəlis-ərain miniən itəmah.

19 Kitah kotəhrun əmə noliən tərah aupən rəha nətəmimi nətəm kəmotos motair=pa mautol. Nipətan mine nəman mine, kautit oneuən ilah min; kəni ilah kautol noliən tərah rəfin iətəm tol naulisiən o nəniən; rəhalah nətəligiən tatuvən pik o noliən tərah min əha.

20 Ilah kəutəfaki kəm narmi nati min, məutəmki nərik, mautos təmafə tərah min, mautol kləpə, mine. Kəni mautol min timəti, mautəməu, mautetet, mautol niəməha, məutəfəri aru əmə ilah, mautəuəri ilah min, kəni nəmə rəhalah nətəligiən tol pisin pisin, kəni ilah kəutahi ilah min.

21 Nikilah tətaklәh e natimnati rəha nətəmimi pisin, məutəmnim nəmnimiən min məutapis lan, kəni mautol lafet məutagiən lan o noliən tərah min əmə, mautol min natimnati tepət min tol lanəha. !Iatəni min təhmen=pən əmə məmə iəməni aupən məmə, autətəu vivi itəmah! Mətəu nətəmimi kautol noliən min əha, ko ilah kəsəhuvaiən motatig ahgəl narmənigiən Rəha Uhgin iətəm tatol əpenə-penə lan.

22 Mətəu nəua Narmin rəha Uhgin iətəm tateviə e nəmiəgəhiən rəha nətəmimi rəha Uhgin, in tol lanu lan. Ilah kotolkeikei nətəmimi, kəni nikilah tətagiən, konu nəməlinuiən tətatig e nikilah, kəni rəhalah nətəligiən təfəməh, kəni məutasəkəhruin iətəmimi, kəni rəhalah noliən in təuvir pik. Kəni nətəmimi kotəhrun məmə ilah nətəmi əhruahru, kautol nəuə.

23 Kəni ilah nətəmi mətig min. Kəni ilah kəutarmənig e nətəligiən min mine noliən min rəfin rəhalah. Nəmə nautol noliən min u, kəni nautol natimnati min rəfin agin iətəm Lou tətəni!

24 Kitah u nətəmimi rəha Iesu Kristo, kitah kinotəpəh rəkis noliən tərah min rəhatah, u kəmautol natimnati min iətəm nətəligiən tərah əmə rəhatah tolkeikei. Təhmen əmə lanəha məmə, kəməhti=pən nətəligiən tərah min rəhatah e nigi kəməluau.

25 !Koteruh-to! Narmin Rəha Uhgin in təməfa rəkis nəmiəgəhiən kəti kəm tah, kəni təuvir məmə kitah okotaliuək e noliən təuvir min rəhan.

26 Tərah məmə kitah okotəfəri kəni motəfəri aru itah, motiuvi-pəri nərahiən, kəni mautetet itah min.

6

Təuvir məmə kotasiru
e katipə əfigəm rəhatah min

1 Piak min mine nəuvinik min, nəmə itəmah kəti təmei e rəhan nəmiəgəhiən, təuvir məmə itəmah ko, Narmin Rəha Uhgin tatit itəmah, onəkotəkeikei motasiru lan motəgəu əhruahru. Mətəu onəsotagət pikiən lan, onəkotəghati mətig əmə kəm in, motol məmə nikitəmah min tətahmə ohni. Mətəu autətəu min itəmah, məmə nati kətiəh əmə iətəm itəmah onəkotəniəhu itəmi ohni, otəsekəu=pa miniən o təmah.

2 Itəmah onəkotasiru lanəha e təmah min. Onəkotəlis pəti nati figəm rəhatəmah min. Nəmə nautol lanəha, kəni itəmah nəkotətəu=pən vivi nati nak iətəm Lou rəha Kristo tətəni.

3 Təsəuviriən məmə kitah okotəfəri aru itah. Nəmə iətəmi kəti nikin təhti məmə "Iəu, iəu iətəmi agin kəti," iətəmimi u, nikin təteiuə lan, mətəu in təruru məseruhiən məmə in nati əpnapin əmə.

4-5 Mətəu itəmah onəkotəkeikei moteruh vivi-to natimnati iətəm nautol. Tol lanəha məmə, ko nəsakil aruiən rəham uək mine uək rəha iətəmimi kəti min. Mətəu nateruh vivi əmə rəham uək. Mətəu-inu, nətəmimi rəhalah uək min tol pisin pisin. Kəni ilah kautos katipə figəm pisin pisin min e nəmiəgəhiən rəhalah kətiəh kətiəh. Mətəu təuvir məmə nikim otagiən o rəham uək, nəmə rəham uək təuvir əmə.

6 Itəmah u, təuvir məmə itəmah nəkotətuati e natimnati min nəuvein kəm rəhatəmah nəgətun min, nətəm kəutəgətun itəmah e nəghatiən rəha Uhgin.

7 Əutətəu itəmah, soteiuə aruiən e təmah min məmə itəmah nəkotəhrun noliən nati əpnapin kəti iətəm nikitəmah tərah aupən tolkeikei. Kəni ko nəsotoliən ialməli e Uhgin. Nikitəmah təsəhtiən məmə Uhgin otəsoliən nalpiniən kəm təmah. Ik nəmisuv nəua nigi nak e rəham nasumiən, kəni onəkəhli aru min nəuan, mun.

8 Iətəmimi iətəm tətasum e noliən tərah aupən, iətəm kəmotos motair=pa mautol, təhmen e nəua nigi tərah e rəhan nəmiəgəhiən, in otəkeikei məhli nəuan tərah mun, konu nəua nigi u, otəuə e nəuan, nipətin u, Nimisiən. Mətəu iətəmimi iətəm tətərfei nəua nigi təuvir, iətəm Narmin Rəha Uhgin təməfən, Narmin Rəha Uhgin otol təuə e nəuan təuvir kəti, kəni in otəhli. Nərgi nəua nigi u, in Nəmiəgəhiən Itulin iətəm naunun tikə.

9 Sotəpəouiən e noliən iətəm təuvir, mətəu-inu kitah okotəhli nəua nigi təuvir əha, e nian əhruahru rəhan, nəmə kəsotəpəhiən uək.

10 Kəni tol lanəha, nian min rəfin iətəm kotəhrun noliən, pəh kautol təuvir kəm nətəmimi rəfin, kəni motatig mautol tepət min kəm nətəmi min u kotəhmen e piatah min mine nəuvinitah min e Iesu Kristo.

Naunun nəghatiən rəha Pol

11 Oiəkətei rəkis naunun nəghatiən rəhak e nauəuə e nəhlmək əmə.* Itəmah onəkoteruh məmə letə min rəhak, ilah iahgin min.

12 Nətəm Isrel u kəutəni məmə okəkeikei kəhgi=pən itəmah, ilah kotolkeikei məmə okəutəfəri əmə e nəhmti ilah min nəuvein o nati u. Mətəu ilah kəutəni lanəha o nati kətiəh əmə. Nəmə kəutəni pətigəm məmə nimisiən rəha Kristo əmə əpəha e nigi kəməluau təhrun nosmiəgəhiən nətəmimi, kəni nətəm Isrel nəuvein min okautol nərahiən kəm lah.

13 Kəni mine nati kəti min, nətəmi min əha, kotolkeikei məmə okəhgi=pən itəmah mətəu-inu kəutəfəri əmə məmə okotiuvi kalin nətəligiən rəhatəmah lan. Kəni motiuvi kalin itəmah, nəkotohtəlig məhuvən min e nəhlmi Lou rəha nətəm Isrel. Mətəu oteruh-to, ilah min kəsotohtəu=pən viviən natimnati min iətəm Lou tətəni.

14 Mətəu iəu rəhak, iəu iəsəni-vivi aruiən iəu o nati kəti iəu iəmol. Mətəu iəkolkeikei məmə iəkəni-vivi əmə nati nak Iərmənig Iesu Kristo təmol e nian in təmimis e nigi kəməluau. Nati əha inəha, iəsolkeikei miniən nati kəti rəha nəhue niftəni u, kəni nətəmimi rəha nəhue niftəni u, kəsotolkeikeiən məmə kotəhrun iəu.

15 Nəmə Uhgin otol iətəmi kəti tuva in iətəmimi vi, kəni in otol iətəmi əha təhruahru e nəhmtin, nati əpnapin nəmə kəməhgi=pən uə kəməsəhgi-pəniən.

16 Kəni rəueiu, iətəfaki o nətəmimi min u kəutohtəu=pən vivi nəghatiən u, ilah nəuaniləuis əhruahru min rəha Uhgin. Iətəfaki məmə, pəh nəməlinuiən rəha Uhgin mine rəhan nasəkəhruiniən otatig o lah.

17 Rəhak u naunun nəghatiən. Iəu iəsolkeikeiən məmə iətəmi kəti otəni min nati tərah lak. Mətəu-inkonu iatəmki əhanəh nimei niməgim iətəm kəməhti iəu e kəpiel apin kəni kəmalis iəu. Nimei niməgim min u, tətəgətun məmə iəu, slef rəha Iesu.

18 Piak min mine nəuvinik min, iətəfaki məmə Iərmənig Iesu Kristo otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah. Əuəh.

---

* **6:11** Pol təhrun əmə nəteiən nauəuə, mətəu e nian əha, nətəmimi tepət kəməutos iətəmi kəti min məmə otətətei nəghatiən min rəhalah. Suah kəti təməharəg ilau Pol mətei nəghatiən rəhan. Kəni Pol aru təmətei fes 11 u.

Efəsis
Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki min ikin Efəsis
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Efəsis

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tatuvən kəm niməfaki əpəha Efəsis, kəni molkeikei məmə ilah okotafin kəni motahli=pən tuvən kəm niməfaki pisin pisin min iuəkir.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? Pol təmətuəuin niməfaki əpəha Efəsis, kəni mətatig ilah min ilah o nu kisil. Kəni in tolkeikei pik ilah, kəni ilah kotolkeikei pik in. Efəsis in taun asoli kəti e nitəni asoli u Esiə, kəni in ikin təuvir kəti məmə Pol otəni pətigəm nəghatiən ikin rəha Uhgin.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol tolkeikei məmə otəfəri nətəligiən rəhalah. In tolkeikei məmə otəni pətigəm noliən əhruahru, mine uək rəha niməfaki, kəni nəghatiən u tatuvən kəm niməfaki e ikin min rəfin.

1 Iəu Pol, u iəu aposil kəti rəha Kristo Iesu, iətəm Uhgin təmitəpin rəkis məmə iəu rəhan aposil. Iətəni təuvir kəm təmah rəfin nəfaki min əpəha Efəsis iətəm nautaskəlim əskasik nəhatətəiən rəhatəmah e Kristo Iesu.

2 Pəh Uhgin u Tatə rəhatah, mine Iərmənig Iesu Kristo, okuətuati e nəuviriən mine nəməlinuiən kəm təmah.

Nəuviriən iətəm Uhgin təməfən e Kristo

3 Nəni-viviən tatuvən o Uhgin u Tatə rəha Iərmənig Iesu Kristo rəhatah. E Kristo, in təmətuati e narmitah nəuviriən rəfin əha iətəm təmsipən e negəu e neai.

4 Tol lanu, mətəu-inu nian Uhgin təməsol əhanəhiən neai mine niftəni, mətəu in təmitəpin itah məmə kəhuva kətiəh kitah Kristo, kəni məmə e nəhmtin, kitah kotəhruahru kəni kəseh-pəniən noliən tərah kəti e kitah.

5 Mətəu-inu Uhgin tolkeikei pik itah, uərisig in təmol natimnati, mətəu in təmitəpin rəkis itah məmə okəhuva nenətin min e Iesu Kristo. Nati əha tatitəu=pən əmə nəuian mine nati nak iətəm in tolkeikei.

6 Təmol lanəha məmə kitah okotəni-vivi Uhgin o rəhan nəuviriən iətəm in təuvir tapirəkis, nəuviriən əha iətəm təmətuati əpnapin əmə kəm tah e Nətin iətəm in tolkeikei pik.

7 Mətəu-inu nira Kristo təmaiu, kitah kəməhuva kətiəh lan, kəni Uhgin təmitis itah e rəhatah noliən tərah min, inəha təmafəl rəkis noliən tərah min rəhatah. ! Nipəhriəniən, nəuviriən rəha Uhgin in iahgin tapirəkis!

8 Kəni təməfa nəuviriən əha iətəm təfigəm mapirəkis.

E neinatigiən mine nəhruniən min rəfin rəhan,

9 nikin tagiən məmə təmol əpu kəm tah nati oneuən e nəlpəkauiən e rəhan nəghatiən, iətəm in otol e Kristo.

10 Kəni inu nətəligiən rəha nəlpəkauiən inəha. O nian kəti, e nian əhruahru rəhan, in otəhlman e natimnati rəfin e neai mine niftəni okəhuva məutatig ahgəl e narmənigiən rəha Kristo.

11 Uhgin tatol natimnati rəfin tətuva təhmen əmə məmə inu təməni tol lanəha. Aupən aupən agin in təmitəpin itah məmə okəhuva rəhan min nian təmiuvi=pa itah kəhuva motol kətiəh kitah Kristo.

12 Təmol lanəha məmə itimah nəuaniləuis min rəha Isrel u iəmotaupən motəhatətə e Kristo, itimah iəkotol məmə nətəmimi okotləfəri nərgi Uhgin iətəm nəsanəniən asoli rəha nəhagəhagiən tətatig lan.

13 Kəni itəmah Nanihluə* min, nəməhuva kətiəh itəmah Kristo nian itəmah min nəmotətəu nəghatiən pəhriən, nanusiən rəha nosmiəgəhiən. Nəmotəhatətə lan, kəni Uhgin təfinə Narmin Rəhan kəm təmah təhmen e nəmtətiən kəti məmə itəmah rəhan min.

14 Mətəu-inu kitah kəmotos Narmin Rəha Uhgin, kəni kitah kotəhrun vivi məmə Uhgin otəfa natimnati təuvir min kəm tah iətəm in təməniəkis məmə in otol. Kitah okotos natimnati min əha nian Uhgin otitis itah u rəhan min. Inu otol məmə nətəmimi okotəni-vivi Uhgin mətəu-inu in ilis tapirəkis.

Nəni-viviən mine nəfakiən rəha Pol

15-16 Mətəu-inu o natimnati min u, iətəfaki o təmah nian rəfin mətəuarus=pa u rəueiu, kəni iatəni tagkiu kəm Uhgin o təmah nian rəfin. Noliən əha iəmətuəuin nian iəmətəu nanusiən e

---

1:1 Uək 18:19-21; 19:1 **1:3** Efəs 2:6 **1:4** Jon 15:16 **1:5** Jon 1:12 **1:7** Efəs 2:7; Kol 1:14 **1:9** Rom 16:25 **1:10** Kol 1:16,20 **1:11** Rom 8:28-29

* **1:13** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. **1:14** 2Kor 1:22

rəhatəmah nəhatətəiən e Iərmənig Iesu, mine rəhatəmah nolkeikeiən o nətəm kəutəfaki min rəfin.
17 Iətəfaki o təmah kəm Uhgin iətəm in Uhgin rəha Iərmənig Iesu Kristo rəhatah, kəni in Tatə iətəm kətəni-vivi katisiai pik agin. Iətəfaki məmə in otəfinə narmin rəha neinatigiən mine nəhruniən məmə nəkotəhrun vivi in təhmin min.
18 Kəni iətəfaki min məmə in oterəh e rəhatəmah nətəligiən məmə onəkotəhrun nati nak nəmotələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən lan, itəmah nətəm Uhgin təmauin e təmah. Kəni iətəfaki min məmə onəkotəhrun məmə Uhgin otəfinə nati təuvir tapirəkis kəm təmah u nəutəhatətə e Kristo.†
19 Kəni iətəfaki min məmə onəkotəhrun nəsanəniən rəhan məmə in iahgin pik agin, kəni nəsanəniən əha tatol uək e nəmiəgəhiən rəhatah nətəm kəutəni nipəhriən e Iesu. Kəni nəsanəniən əha in təhmen əmə e rəhan nəsanəniən asoli
20 iətəm təmol Iesu təmiəgəh min e nimisiən, kəni təmol məmə in təmuva mətəharəg e nikali Uhgin maru e negəu e neai, ikin ima nəsanəniən mine nisiaiən.
21 Kəni Iesu in ilis e nətəmi asoli min mine nepətiən min rəfin, mine narmənigiən min rəfin, mine nəsanəniən min rəfin, mine nərgin min rəfin, e nian u rəueiu, mine e nian iətəm otəpanuva.
22 Kəni Uhgin təmələhu=pən natimnati rəfin agin kəutatig ahgəl narmənigiən rəhan, kəni mol in tuva rəhn-kapə natimnati rəfin, kəni inu otasiru e niməfaki.
23 Kəni niməfaki in nipəti Iesu, kəni nəlpəkauiən rəha Uhgin e Kristo tətuva nipəhriəniən e niməfaki, kəni e noliən min əmə əha, nəlpəkauiən rəha Uhgin o natimnati rəfin tətuva pəhriən e Kristo.

2

Nəmiəgəhiən vi e Iesu

1 Itəmah u, aupən təhmen əmə məmə nəmohmis e narmitəmah mətəu-inu nəmotəhti nəuia Uhgin, kəni motol noliən tərah min.
2 Nəmautan mautol noliən tərah rəha niftəni, kəni mautol nəuia iətəmi tətarmənig e nəsanəniən rəha nərahiən rəha nimagəuagəu, u Setən. In əmə əha narmin tərah iətəm tatol uək rəueiu e nəmiəgəhiən rəha nətəmi u kəutəhti nəuia Uhgin.
3 Itimah min iəmautatig lanəha təhmen əmə e lah nian kəti aupən. Nikitimah tolkeikei noliən tərah min, kəni itimah iəmautol nərahiən əha iətəm kəmotol nikitimah tagiən. Nati nak iətəm təmsipən e nikitimah mine nətəligiən tərah min rəhatimah, mətəu itimah iəmautohtəu=pən əmə ilah. Kəni nian iəmotair, mətəu noliən tərah tinatig rəkis e nikitəmah, təhmen əmə məmə noliən tərah tinatig rəkis e nətəmi əpnapin min. Kəni niki Uhgin tətahmə o noliən tərah min rəhatimah, kəni in otəkeikei mol nalpiniən kəm timah.
4 Mətəu Uhgin, in təriauəh e nolkeikeiən o tah, kəni rəhan nasəkəhruiniən o tah in iahgin pik.
5 Kəni nati əpnapin e nian əha təhmen məmə kəmohmis e narmitah o noliən tərah min, mətəu in təmol itah kotəmiəgəh kitah Kristo mətəu-inu in tolkeikei pik itah. (Otətəlig-to lan. E nəuviriən rəhan, in təmosmiəgəh itəmah.)
6 Kəni Uhgin təməfəri itah, kitah Kristo, kəni təmol məmə kitah kotəharəg kitah Kristo e negəu e neai.
7 Uhgin təmol lanəha məmə e nian iətəm otəpanuva, in otəgətun rəhan nəuviriən iətəm in iahgin tapirəkis agin, kəni kitah kauteruh rəhan nəuviriən e noliən təuvir rəhan kəm tah e Kristo Iesu.
8 E nəuviriən asoli rəha Uhgin iətəm in təmətuati lan kəm təmah, in təmosmiəgəh itəmah e nəhatətəiən, kəni natimnati min əha, səniəmə itəmah aru nəmotol, mətəu in nati kəti iətəm Uhgin tətəfa əpnapin əmə kəm təmah,
9 səniəmə e uək kəti iətəm itəmah nəmotol, kəni tol lanəha ko iətəmi kəti təsəfəri aruiən in ohni.
10 Tol lanəha mətəu-inu in Uhgin iətəm tatol uək e nəmiəgəhiən rəhatah, kəni in təmol itah e Kristo məmə kitah okotol uək min iətəm kotəuvir. Uək min u, Uhgin tinol əpenə-penə rəkis lan məmə kitah okotol ilah.

Ilah kəməhuva kətiəh e Kristo

11 Tol lanəha, itəmah onəsotaluiən məmə nian nəmotair, kəni itəmah səniəmə nəuaniləuis rəha Isrel. Kəni nətəm Isrel nətəm kinəhgi=pən rəkis ilah, ilah kəmotəni məmə itəmah

1:17 Kol 1:9 † **1:18** Nati təuvir u tətəghati e nəmiəgəhiən itulin itəmah Uhgin əpəha e negəu e neai. **1:19** Kol 1:11 **1:20** Sam 110:1; 2Kor 13:4; Kol 2:12 **1:21** Kol 1:16; 2:10 **1:22** Sam 8:6 **1:23** Rom 12:5; Efəs 4:10,15; Kol 1:18 **2:2** Kol 3:7; Tait 3:3 **2:3** Kol 3:6 **2:5** Kol 1:21; 2:13 **2:6** Kol 2:12 **2:9** 1Kor 1:29-31; 2Tim 1:9 **2:10** Tait 2:14

Nanihluə min mətəu-inu kəsəhgi-pəniən itəmah. Mətəu nati u, in nati kəti iətəm katol əmə e nipəti iətəmimi, mətəu təsekiən nikilah.
12 Kəni onəsotaluiən məmə e nian əha, itəmah nəmotəhtul isəu o Kristo, itəmah səniəmə nətəm Isrel əhruahru, mətəu itəmah Nanihluə min əmə, kəni nəniəskasikiən min rəha nasiruiən rəha Uhgin kəm nətəm Isrel aupən iətəm kəməlis ilah lan e Uhgin, ko təsuvaiən məmə rəhatəmah. Nəmiəgəhiən rəhatəmah e nəhue nitəni u in təmol lanəha məmə, itəmah nəmotəruru agin Uhgin, kəni rəhatəmah nuhuiniən tikə agin məmə onəkəhuvən məutatig itəmah Uhgin əpəha e negəu e neai.
13 Mətəu itəmah min u aupən nəmotan isəu o Uhgin, nəməhuva kətiəh itəmah Kristo Iesu, kəni rəueiu nəməhuva pəhriən o Uhgin e nira Kristo.
14 Tol lanəha mətəu-inu Kristo pisin əmə təmələhu nəməlinuiən, təmələs nəuaniləuis rəha Isrel mine Nanihluə min kəhuva kətiəh məmə ilah nətəm kətiəh min əmə. Aupən, Lou rəha nəuaniləuis min rəha Isrel təməuəri ilah mine Nanihluə min matol məmə ilah kautol tikimir, təhmen=pən əmə e nipəgləuahtəniəkis kəti tətəuəri nətəmimi əpəha e nitəuət kəti mine nətəmimi əpəha e nitəuət kəti min. Mətəu Kristo təmirəuei nipəgləuahtəni əha.
15 Təmol lanəha nian in təmimis e nigi kəməluau, kəni təmol məmə kitah okotəpəh nitəupəniən Lou min rəfin rəha nətəm Isrel məmə okotəhruahru e nəhmti Uhgin. Kristo təmol lanəha məmə in otol nətəm Isrel mine Nanihluə min kəhuva kətiəh lan. Kəni e noliən əha, in təmələhu nəməlinuiən.
16 Kəni e nimisiən rəhan e nigi kəməluau, Kristo təmos ilah kəhuva kətiəh, kəni mit ilah mohtəlig=pən o Uhgin, kəni mol rəhalah timəti tamis.
17 In təmuva mətəni pətigəm nəməlinuiən kəm təmah u aupən nəməutatig isəu o Uhgin, kəni mətəni pətigəm nəməlinuiən kəm timah u iəməutatig iuəkir o Uhgin.
18 Kəni rəueiu e nati nak iətəm Kristo təmol, kitah rəfin nətəm Isrel mine Nanihluə min, kotəhrun nuvaiən o Tatə Uhgin e Narmin Rəhan kətiəh əmə.
19 Kəni tol lanəha, səniəmə itəmah iapispis min uə nətəm ihluə, mətəu rəueiu itəmah natig min e negəu e neai itəmah nətəm kəutəhatətə e Iesu, kəni itəmah nenəti Uhgin min.
20 Kitah kotəhmen e nimə kəti rəha Uhgin iətəm nəhlki nimə in Kristo Iesu, kəni aposil min mine iəni min, ilah nəhlmi nimə asoli min,
21-22 kəni Kristo tatilpin itəmah Nanihluə min e nimə əha təhmen e nəhlmi nimə min, kəni tatuvləkin nəhlmi nimə min rəfin məmə ilah okəhuva nimə əhruahru rəha nəfakiən kəm Iərmənig, iətəm Uhgin tətatig ikin e Narmin Rəhan.

3

Pol təməni pətigəm nəlpəkauiən oneuən rəha Uhgin

1 Iəu Pol, iəməni pətigəm nanusiən rəha Kristo Iesu kəm təmah Nanihluə min, kəni kəməfa iəu e kaləpus ohni, kəni iətatig ikinu rəueiu.
2 Itəmah nəkotəhrun rəkis məmə Uhgin təməfa uək asoli u kəm iəu məmə iəkəni pətigəm nəuviriən rəhan kəm təmah.
3 Təhmen e nəghatiən iətəm iəmətei rəkis kəm təmah, iətəni məmə Uhgin pisin əmə təmol əpu nati oneuən rəhan kəm iəu.
4 Nian onəkotafin nəghatiən əha, kəni onəkotəhrun rəhak nəhruniən e nipəti nəghatiən rəha nəlpəkauiən oneuən rəha Uhgin e Kristo.
5 Uhgin təməsol əpuiən nati u kəm nətəm aupən, mətəu rəueiu tinol əpu e Rəhan Narmin kəm rəhan min aposil min mine iəni min iətəm təmitəpin rəkis.
6 Nati oneuən əha məmə e nanusiən təuvir əmə, Nanihluə min, ilah min kəməhuva motəhmen e nətəm Isrel o nosiən nəuviriən rəha Uhgin, kəni ilah kəməhuva kətiəh, kəni kautos pəti nəuviriən rəha Uhgin e nəniəskasikiən rəhan e Kristo Iesu.
7 E nəuviriən asoli iətəm Uhgin təməfa əpnapin əmə kəm iəu e nəsanəniən asoli rəhan, in təməfa uək u rəha nəni pətigəmiən nanusiən təuvir əha.
8 Nati əpnapin iəu ləhtəni agin e nətəmimi rəfin rəha Uhgin, mətəu e nəuviriən rəhan, Uhgin təməfa uək u, məmə iəkəni pətigəm kəm təmah u Nanihluə min, nəuviriən min rəha Kristo iətəm ko kitah kəsotəhruniən ilah rəfin mətəu-inu ilah tepət naunun tikə,
9 kəni iəkol əpu kəm nətəmimi rəfin noliən iətəm Uhgin təmol rəhan nəlpəkauiən oneuən otuva miet pətigəm. Uhgin u təmol natimnati rəfin, in təmətəhluaig e nəlpəkauiən əha nuvəh rəkis.

2:12 Rom 9:4; Kol 1:21 **2:13** Kol 1:20 **2:14** 1Kor 12:13 **2:15** Kol 2:14 **2:16** Sek 9:10; Kol 1:20,22 **2:17** Aes 57:19 **2:19** Efəs 3:6 **2:20** 1Kor 3:11 **2:21-22** 1Kor 3:16; 1Pitə 2:5 **3:1** Fil 1:7,13 **3:2** Kol 1:25 **3:3** Efəs 1:9-10; Kol 1:26 **3:6** Efəs 2:13,16-19 **3:7** Kol 1:25 **3:8** 1Kor 15:9-10

10 In təmol lanəha məmə rəueiu in otol pətigəm kəm iərmənig min mine nepətiən min əpəha e magəuagəu rəhan neinatigiən iətəm suaru rəhan tepət tepət. Kəni ilah okoteruh rəhan neinatigiən nian okoteh niməfaki.
11 Inu nəlpəkauiən rəhan iətəm tətatig itulin, kəni təmuva nipəhriəniən e Kristo Iesu, Iərmənig rəhatah.
12 Kəni mətəu-inu e Kristo mine rəhatah nəhatətəiən lan, kitah kotəhrun nuvaiən nian rəfin otəhtul e nəhmti Uhgin məsotəginiən.
13 Tol lanəha, iəkətapuəh o təmah məmə sotoliən məmə nətəligiən rəhatəmah teiuaiu e nahməiən iətəm iətatig lan ikinu. Iətətəu nahməiən o təmah, kəni in otasiru e rəhatəmah nəmiəgəhiən.

Nəfakiən rəha Pol

14 Mətəu e natimnati min əha iətəm iəu iəməni rəkis, kəni iətasiəulin mətəfaki kəm Uhgin Tatə,
15 iətəm in təmol nətəmimi min rəfin e nəhue nitəni min mine əpəha e negəu e neai.
16 Nəsanəniən mine nolkeikeiən mine neinatigiən rəha Uhgin in tepət təuvir tapirəkis, kəni iəkətapuəh o Uhgin məmə Narmin Rəhan otol nikitəmah təsanən e nati təuvir min əha rəhan
17 məmə e nəhatətəiən rəhatəmah e Kristo, in otatig kətiəh e nikitəmah. Kəni iətəfaki min məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah oteiuaiu mamnim vivi e nolkeikeiən rəha Uhgin
18 məmə itəmah nətəmi rəfin iətəm nəutəhatətə e Kristo, onəkoteh vivi nolkeikeiən asoli rəha Kristo iətəm naunun tikə. In teiuaiu tapirəkis lokamnim apin. In təri tapirəkis məhau min. Suaru rəhan taiu tapirəkis suaru rəha mitigar. In iahgin tapirəkis nəhue niftəni rəfin agin.
19 Nolkeikeiən əha rəha Kristo, ko kəsotəhrun rəfiniən mətəu-inu in iahgin pik, mətəu iətəfaki məmə nəkotəhrun vivi nolkeikeiən əha məmə Uhgin otəriauəh e nəmiəgəhiən rəhatəmah e noliən təuvir min rəfin rəhan.
20 ! Kəni pəh kotəfəri nərgi Uhgin! E nəsanəniən rəhan iətəm tatol uək e nəmiəgəhiən rəhatah, in təhrun noliən natimnati tapirəkis agin natimnati rəfin iətəm nikitah tətəhti uə kəutətapuəh ohni.
21 Pəh kitah niməfaki kotol kətiəh kitah Kristo Iesu mautəni-vivi Uhgin nian rəfin matuvən matuvən əmə lanko naunun tikə. !Əuəh!

4

Kitah kətiəh e Kristo

1 Uhgin aru təmauin e təmah məmə itəmah nəkəhuva rəhan min nətəmimi, kəni təmauin itəmah məmə nəkəutaliuək e nəmiəgəhiən iətəm təhruahru agin. Tol lanəha, iəu Pol u iətatig e kaləpus o Iərmənig, iəkətapuəh əskasik o təmah məmə onəkotatig e nəmiəgəhiən təuvir kəti tol lanəha.
2 Otosiahu aru itəmah e natimnati rəfin, kəni məhuva itəmah nətəmi mətig, kəni nətəligiən rəhatəmah otəfəməh, kəni nian suah kəti otol nati kəti təsəhmeniən e nəhmtitəmah, kəni nikitəmah otəsahmə uəhaiən ohni e nolkeikeiən rəha Uhgin.
3 Narmin Rəha Uhgin təmuhapumin itəmah, tol lanəha onəkotalkut əskasik məmə nəkotatig kətiəh e nəməlinuiən.
4 Kitah nipətin kətiəh əmə, kəni Narmin Rəha Uhgin kətiəh əmə, kəni itəmah nautələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən e nati kətiəh əmə, nəuviriən iətəm Uhgin təmauin e təmah ohni.
5 Kəni Iərmənig kətiəh əmə, nəgətuniən kətiəh əmə, bəptais kətiəh əmə;
6 kəni kitah kəutəfaki kəm Uhgin kətiəh əmə u in rəhatah rəfin Tatə. In tətarmənig rəfin e tah, kəni tatol rəhan uək e nəmiəgəhiən rəfin rəhatah, kəni mətatig e nikitah rəfin.
7 Mətəu Kristo təməuəri rəhan nəsanəniən kəm kitah rəfin agin kətiəh kətiəh o noliən uək pisin pisin min.
8 Tol lanəha, Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
"Nian in təməri ilis agin,
kəni miti pətigəm rəhan tikimir min iətəm təmehpahu ilah.
Kəni təməfən nati təuvir kəm nətəmimi."
9 Eruh to nəghatiən əha məmə, "In təməri." Nipətin təni məmə, Kristo təmaupən meiuaiu ləhtəni agin, ikinu e nəhue niftəni.
10 Suah u iətəm təmeiuaiu=pa, in iətəmi kətiəh əmə iətəm in təməri min ilis agin mapirəkis neai məmə in otəriauəh e ikin min rəfin.

3:12 Jon 14:6; Rom 5:2 **4:2** Kol 3:12-13 **4:3** Kol 3:14-15 **4:6** 1Kor 12:6 **4:7** Rom 12:3,6 **4:8** Sam 68:18 **4:9** Jon 3:13

11 In iətəmi kətiəh əmə iətəm in təməfən nəsanəniən rəhan kəm nətəmimi pisin pisin min
məmə nəuvein okəhuva aposil min, nəuvein okəhuva iəni min, nəuvein okəhuva nətəmimi
rəha nəni pətigəmiən nanusiən təuvir, nəuvein okəhuva pastə min mine nəgətun min.
12 Kristo təmol lanəha məmə ilah okotasiru motol əpenə-penə e nətəmimi rəha niməfaki,
kəni nətəmimi rəha niməfaki okotol uək rəha Uhgin məmə nipəti Kristo otəskasik,
13 mətəuarus kitah rəfin kəhuva motol kətiəh e nəhatətəiən rəhatah, mine nəhruniən e Nəti
Uhgin, kəni motepət məhuva motəhmen e Kristo iətəm in təhruahru agin.
14 Kəni kitah okotəpəh noliən min rəha kəlkələh min u nian rəfin kəutəuhlin rəhalah
nətəligiən e nati kinotəhatətə rəkis lan, təhmen e kinu kəti iətəm naiəh tatos. Nətəligiən
rəhatəmah tatol lanəha mətəu-inu suah kəti tətəgətun nati pisin, uə suah kəti min tatiuvi
rəhatəmah nətəligiən e nəghatiən rəhan iətəm nikitəmah təhti məmə in təuvir, mətəu
nipəhriəniən, suah kəha təteiuə.
15 Mətəu kəpə, kitah okəsotoliən lanəha. E nolkeikeiən, okotəni əmə nipəhriəniən. Kəni e
noliən əha, e natimnati rəfin iətəm kautol, okotepət məhuva motəhmen e Kristo, iətəm in
rəhn-kapə niməfaki.
16 Kəni Kristo tatol məmə rəhan min nətəmimi kəhuva kətiəh, təhmen=pən əmə e
nəuaniləuis min iətəm kautilpin nipəti iətəmimi. Nian nəuəli-nəuəli nipətin kautol vivi uək
əhruahru rəhalah e nolkeikeiən, mol nipətin tatepət mətəskasik.

Noliən vi rəha iəfaki min

17 E nərgi Iərmənig iətəni əskasik kəm təmah məmə onəsotohtəu=pən miniən noliən rəha
nətəmi min u kəsotəniən nipəhriəniən e Uhgin. Nətəligiən rəhalah tol nati əpnapin lan.
18 Nəhruniən rəhalah tətan əmə əpəha tapinəpu ikin, kəni mautan isəu o nəmiəgəhiən
iətəm Uhgin tətəfa mətəu-inu rəhn-kapə lah tiəkis kəni kəsotolkeikeiən məmə okotəhrun
Uhgin, kəni kinotəruru nati.
19 Kəni məsotaulisiən e rəhalah noliən tərah min, kəni minotegəhan e noliən tərah min
kəutarmənig e nəmiəgəhiən rəhalah, təhmen e nitəuiən nipətan, mine noliən min lanəha.
Kəni nian rəfin kautolkeikei min məmə okotol təhmin min.
20 !Mətəu nian kəmotəgətun itəmah e Kristo, nəgətuniən əha in tol pisin agin e inəha!
21 Kəmətəgətun itəmah e noliən rəha Kristo, kəni itəmah rəhan min, kəni kəgətun itəmah
e nipəhriəniən iətəm tətatig lan.
22 Kəni kəməgətun itəmah məmə onəkotəhlman e rəhatəmah noliən əuas min u kotərah,
təhmen e nati pien kəti. Kəni motəpəh nətəligiən əuas min u kotərah. Nolkeikeiən tərah min
mine neiuə min koatərəkin noliən min mine nətəligiən min.
23 Nəmiəgəhiən mine nətəligiən rəhatəmah otəkeikei muva məuvir vivi min.
24 Kəni itəmah onəkotəkeikei məhuva nətəmimi vi min e noliən min mine nətəligiən min
rəhatəmah, iətəm Uhgin təmol məmə okotəhmen lan, inu noliən min iətəm nikin tətagiən
lan, mine noliən min əhruahru pəhriən.
25 Tol lanəha, itəmah rəfin nəkotəkeikei motəpəh noliən rəha neiuəiən, mətəu nəkotəni
nipəhriəniən kəm təmah min, mətəu-inu kitah nəuəli-nəuəli nipəti Kristo.
26 Nian nikim tətahmə, soliən noliən tərah, kəni alu uəhai əmə məsoliən niəməha tətatig
lam mətəuarus mitigar tuvən miuvig,
27 kəni məsəfəniən nəua nimahan kəti kəm Setən.
28 Iətəm tətakləh otəkeikei məhlan e noliən əha, mətəu in aru otəkeikei mol uək kəti e
nəhlmin məmə otos məni nəuvein iətəm təhrun nəfəniən nasiruiən kəm ianrah min.
29 Səniən nəghatiən tərah e nohlim, mətəu əni əmə nati təuvir iətəm otasiru e nətəmimi
nian kotaliuək e suaru pisin pisin min, məmə nəghatiən min əha otasiru e lah.
30 Sotoliən Narmin Rəha Uhgin tətəu nahməiən o noliən rəhatəmah, mətəu-inu in
nəmtətiən rəhatəmah məmə itəmah rəha Uhgin, kəni in otos rəkis itəmah e noliən tərah min
e nian rəha nosmiəgəhiən.
31 Kəni əraki rəfin e natimnati min u: nahməiən e nikitəmah iətəm tətatig tatuvəh o nati
kəti tərah iətəmi təmol e təmah; kəni əraki min e noliən niəməha; mine noliən rəha nəni
rahiən nətəmimi; mine noliən rəha nikitəmah mine nohlitəmah titatiperəh pik təhmen e
kaluəluə; mine noliən rəha norgəhuiən; mine noliən min rəfin iətəm okotol nərahiən kəm
nətəmimi.
32 Mətəu otəuvir o təmah min, kəni motol nikitəmah timətmətig o təmah min. Kəni nəmə
itəmah kəti otol nati tərah kəti kəm təmah kəti min, kəni otalu əmə lan, təhmen=pən əmə

4:11 1Kor 12:28 **4:13** Kol 1:28 **4:16** Kol 1:18; 2:19 **4:17** Rom 1:21; 1Pitə 1:14 **4:22** Rom 8:13; Kol 3:9
4:23 Rom 12:2 **4:24** Jen 1:26; Kol 3:10 **4:25** Sek 8:16; Kol 3:8-9 **4:26** Sam 4:4; Jem 1:19-20 **4:29** Kol 4:6
4:30 Aes 63:10; Efəs 1:13-14; 1Təs 5:19 **4:31** Kol 3:8

məmə Uhgin təmalu e rəhatəmah noliən tərah min mətəu-inu Kristo təmimis o təfagə tərah min rəhatəmah.

5

Nəmiəgəhiən e nəhagəhagiən

1 Tol lanəha, otalkut əskasik məmə onəkotisikəuvin Uhgin mətəu-inu itəmah nenəti Uhgin
min iətəm in tolkeikei pik itəmah.
2 Kəni otaskəlim əskasik noliən rəha nolkeikeiən, təhmen əmə məmə Kristo təmolkeikei itah
lan kəni muva mimis o tah, kəni nimisiən rəhan təhmen e sakrifais kəti iətəm kəmuvan e
nigəm nəmiəvi nahnigəm təuvir iətəm kətəfən kəm Uhgin mol nikin tagiən lan.*
3 Mətəu-inu itəmah nətəmimi rəha Uhgin iətəm nəkotəhruahru, kəni itəmah onəsotol
aginiən noliən nati kəti məmə okəni rah itəmah ohni. Iatəni noliən tərah min təhmen
e nipətan mine nəman mine, kautit oneuən ilah min; mine noliən tərah rəfin iətəm tol
naulisiən o nəniən; mine nətəmimi min u navərəs min.
4 Kəni təsəuviriən məmə nəkotəni nəghatiən iətəm taulis o nəniən, uə nəghatiən alməli min,
uə nəuvsaniən tərah, uə nəpauəiən. Təsəhruahruiən məmə nəkotəni nəghatiən tərah min
əha. Mətəu otəni nəghatiən təuvir min kəm Uhgin, məmə nikitəmah tagiən o natimnati iətəm
in təmol o təmah.
5 Kəni nəkotəkeikei motəhrun nati u məmə, nətəmimi nətəm kautohtəu nipətan, uə
nətəmimi nətəm kautol noliən tərah iətəm tol naulisiən o nəniən, uə nətəm kəutaumis, ilah
min əha ko kəsəhuvəniən e negəu rəha Kristo mine Uhgin, (nətəm kəutaumis kotəhmen e
nətəmimi kəutəfaki kəm narmi nati min, rəhalah nautə in uhgin rəhalah).
6 Sotegəhaniən məmə suah kəti otiuvi=pən itəmah e nəghatiən eiuə min rəhan u nipəhriən
lan tikə. Mətəu-inu o noliən tərah min əha, Uhgin nikin otərah kəni tol nalpiniən kəm
nətəmimi iətəm kəutəhti nəuian.
7 Tol lanəha, nəsəhuvəniən motan pəti itəmah min ilah motol noliən tərah min iətəm
kautol.
8 Nian kəti aupən, napinəpuiən təmatarmənig e təmah, mətəu rəueiu itəmah ninəhuva
o Kristo kəni nəhagəhagiən tinətarmənig e təmah. Tol lanəha, otəni təhmen e nətəmi rəha
nəhagəhagiən,
9 mətəu-inu nəhagəhagiən e nəmiəgəhiən rəhatəmah tətəuə e nəuviriən, mine
nəhruahruiən, mine nipəhriəniən.
10 Kəni otalkut məmə onəkotəsal motəhrun noliən min iətəm okotol Uhgin nikin tagiən lan.
11 Sotohtəu-pəniən nətəmimi rəha napinəpuiən motol noliən tərah min itəmah min ilah.
Nati təuvir min e noliən min əha tikə. Mətəu otəmki=pa noliən min əha e nəhagəhagiən, kəni
nətəmimi okotun məmə noliən min əha kotərah.
12 Noliən oneuən min rəha nətəmi u nətəm kəutəhti nəuia Uhgin, ilah noliən min rəha
naulisiən, kəni naulisiən asoli o nəni pətigəmiən noliən min əha.
13 Mətəu natimnati rəfin iətəm kəhuva e nəhagəhagiən, nətəmimi koteruh vivi məmə ilah
kotəhro lanu.
14 Tol lanəha mətəu-inu nian nəhagəhagiən tətasiəgəpin nati kəti, kəni nətəmimi kauteruh
əhruahru. O nati u kətəni məmə,
"Itəmah u nəutapili, otair-tə,
otəmiəgəh e nimisiən,
pəh Kristo otasiəgəpin itəmah."
15 Kəni əutətəu vivi itəmah o rəhatəmah noliən min, məsotatigiən məmə nətəm kəutalməli
mine, mətəu nəkotatig e neinatigiən,
16 kəni nian rəfin okəmə nəkoteruh suaru o noliən nəuviriən kəti, autol, mətəu-inu rəueiu
kəutatig e nian rəha nərahiən tepət.
17 Kəni tol lanəha, sotalməliən-tə, mətəu otəkeikei motalkut məmə onəkotəhrun nati nak
iətəm Iərmənig tolkeikei.
18 Sotapisiən e wain mətəu-inu otiuvi=pən itəmah e nalməliən, mətəu təuvir məmə
nəmiəgəhiən rəhatəmah otəriauəh əmə e Narmin Rəha Uhgin.
19 Otəghati kəm təmah min e nəpuən min e Nauəuə rəha Nəpuən, mine nəpuən min rəha
niməfaki, mine nəpuən min iətəm tatsipən e Narmin Rəha Uhgin. Otani, kəni otani nəpuən
min e nikitəmah kəm Iərmənig,

---

* **5:2** Uvən meruh e tiksinəri nəghatiən u "sakrifais."

4:32 Mat 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13 **5:1** Mat 5:48 **5:2** Eks 29:18; Hip 10:10 **5:5** 1Kor 6:9-10; Kol 3:5 **5:6** Rom 1:18; Kol 2:4,8 **5:8** Jon 12:36; Efəs 2:13; Kol 1:13; 1Pitə 2:9 **5:13** Jon 3:20-21 **5:14** Aes 26:19; Rom 13:11 **5:16** Kol 4:5 **5:18** Luk 21:34 **5:19** Kol 3:16

20 kəni nəkotəkeikei məutəni kəm Tatə Uhgin məmə nikitəmah tagiən o natimnati rəfin,
kəni otəni e nərgi Iərmənig Iesu Kristo.

Noliən rəha nətəm kəmotol marit

21 Nian itəmah kəti tətəghati, sotaskəlimiən e rəhatəmah əmə nətəligiən, mətəu otətəlig-to
e nəghatiən rəhan, kəni motol mətəu-inu nəkotisiai Kristo.
22 Itəmah nipətan nətəm ninotol rəkis marit, otətəlig kəni motol nəghatiən rəha nəman min
rəhatəmah təhmen məmə nautol kəm Iərmənig.
23 Otol lanəha mətəu-inu iərman in tarmənig e rəhan pətan təhmen e Kristo in tarmənig e
niməfaki u nipətin, kəni in rəhan Iosmiəgəh.
24 Niməfaki tətətəlig lan kəni matol nəghatiən rəha Kristo, kəni təhmen-əhmen əmə,
nipətan nətəm kinotol rəkis marit okotəkeikei mautətəlig lan kəni motol nəghatiən rəha
rəhalah min nəman e natimnati rəfin.
25 Kəni itəmah nəman nətəm ninotol rəkis marit, otolkeikei rəhatəmah nipətan təhmen
əmə məmə Kristo təmolkeikei niməfaki, kəni məfən rəhan nəmiəgəhiən ohni.
26 Təmol lanəha məmə in otol niməfaki otəhruahru, kəni təmeikuas lan e nəghatiən rəha
Uhgin, təhmen e nəhu təteikuas e nətəmimi.
27 Təmol min lanəha məmə Kristo təhrun nosiən rəhan niməfaki muva ohni, kəni niməfaki
u təhruahru vivi, kəni kəseh-pəniən noliən tərah kəti lan, kəni in təuvir məhagəhag.
Niməfaki əha in təhmen e pətan kəti iətəm kəmol=pən malə-malə kəm in məmə otol marit,
kəni nati kəti tikə e nipətin iətəm təsəhruahruiən.
28 Kəni təhmen əmə lanəha, nəman okotəkeikei motolkeikei rəhalah nipətan min təhmen
məmə kautolkeikei aru əmə nipətilah. Iətəmi u in tolkeikei pik rəhan pətan, tolkeikei aru in.
29 Otətəlig-to, iətəmi kəti tikə iətəm tətəməki aru e nipətin, mətəu in tətaugin vivi kəni
materuh vivi, təhmen əmə məmə Kristo tatol kəm niməfaki,
30 mətəu-inu kitah nəuvetin nipətin.
31 Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, "Kəni o nati əha, suah kəti otiet rəkis e rəhan tatə mine
mamə, kəni mol kətiəh ilau rəhan pətan, kəni ilau okiəuva matuol kətiəh e nipətilau mine
nəmiəgəhiən rəhalau."
32 Nəghatiən əha in nəghatiən təuvir kəti iətəm təfigəm, kəni nipətin tətəhluaig. Mətəu iətəni
məmə in nəghatiən əuhlin kəti məmə Kristo mine niməfaki, ilau kətiəh.
33 Mətəu nəghatiən əha tətuva min o təmah. Kəni itəmah nəman kətiəh kətiəh
onəkotolkeikei rəhatəmah nipətan min təhmen e nautolkeikei aru min itəmah. Kəni
nipətan, nəkotəkeikei motisiai rəhatəmah nəman.

6

Noliən rəha kəlkələh min mine tatə mine mamə

1 Itəmah kəlkələh min. Otol nəuia tatə min mine mamə min rəhatəmah mətəu-inu itəmah
rəha Iərmənig, kəni noliən u in təhruahru məmə itəmah onəkotol.
2 Nəghatiən kəti e Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, "Otəfən nisiaiən kəm rəhatəmah tatə mine
mamə." Nian Uhgin təməni lou u, məfən nəniəskasikiən tatig lan. Kəni lou u, təmaupən miet
e lah iətəm nəniəskasikiən tətatig e lah.*
3 Nəmə nəkotol lou əha, nəniəskasikiən əha tətəni lanəha məmə, "natimnati min e
nəmiəgəhiən rəhatəmah otaiu təuvir, kəni natigiən rəhatəmah e nəhue niftəni u otəfəməh."
4 Tatə min. Sotoliən təskasik e nenətitəmah min məmə otol nikilah təpəou mahmə, mətəu
oteh vivi ilah, motəgəu ilah e noliən rəhalah kəni motəgətun ilah e suaru rəha Iərmənig.

Noliən rəha slef min mine rəhalah iətəmi asoli min

5 Slef min. Onəkotol nəuia nətəmi asoli min rəhatəmah e nəhue nitəni u, onəkotol e
nisiaiən, mine nəginiən, kəni onəkotol e nikitəmah pəhriəniən təhmen əmə məmə rəhatəmah
iətəmi asoli in Kristo.
6 Kəni onəkotol nəuialah, mətəu səniəmə nian əmə iətəm ilah kauteruh itəmah lan məmə
nikilah otagiən o təmah. Mətəu onəkotol nəuialah təhmen məmə itəmah slef min rəha Kristo,
kəni mautol noliən min iətəm Uhgin tolkeikei e nikitəmah pəhriən.
7 Onəkotol rəhatəmah uək e nikitəmah rəfin, təhmen=pən əmə Iərmənig in rəhatəmah
iətəmi asoli, səniəmə iətəmimi kəti əmə in rəhatəmah iətəmi asoli,

---

5:20 Kol 3:17 **5:31** Jen 2:24; Mat 19:5 **6:1** Kol 3:20 * **6:2** Uhgin təməfən lou tepət, kəni nəuvein nəniəskasikiən tikə e lah. Mətəu nian təməni lou u, məfən nəniəskasikiən tatig lan. Uərisig e lou u, təməni lou min nəuvein iətəm nəniəskasikiən tətatig e lah. Mətəu lou u, təmaupən miet e lah iətəm nəniəskasikiən tətatig e lah. **6:3** Dut 5:16 **6:4** Sam 78:4; Prov 22:6; Kol 3:21 **6:5** Kol 3:22-23; Tait 2:9-10; 1Pitə 2:18

8 mətəu-inu nəkotəhrun məmə Iərmənig otəfinə nətəouiən kəm nətəmimi ərəfin e nati
təuvir min iətəm kəmotol, nati əpnapin nəmə in slef uə in iətəmi əpnapin əmə kəti.
9 Kəni itəmah nətəmi asoli min. Onəkoteh vivi min əmə rəhatəmah slef min lanəha.
Məsotəghati əskasikiən kəm lah məmə ilah okotol nəuiatəmah, mətəu-inu nəkotəhrun məmə
Iətəmi asoli rəhatəmah min ilah kətiəh əmə əpəha e negəu e neai, kəni in tatol təhmen-əhmen
əmə kəm nətəmimi rəfin.

Nuvəniən e natimnati
rəha Uhgin o nəluaginiən

10 Naunun nəghatiən rəhak tol lanu. Otəhtul əskasik e Iərmənig mine rəhan nəsanəniən
asoli.
11 Əhuvən e natimnati rəfin rəha Uhgin o nəluaginiən məmə nəkotəhrun nosiən nəhtuliən
rəhatəmah nian Setən tatol nəlpəkauiən eiuə o nohiən itəmah.
12 Iətəni lanu mətəu kitah kəsotəluaginiən kitah nətəmimi rəha niftəni, mətəu kəutəluagin
kitah nati pisin iətəm kəsotafuiən, inəha iərmənig min, mine nepətiən min, mine nati iətəm
kotəsanən e nərahiən rəha napinəpuiən rəueiu e niftəni, mine iərmis min mine narmin min
e nimagəuagəu.
13 Tol lanəha, əhuvən e natimnati rəfin rəha Uhgin o nəluaginiən məmə nian nərahiən
iətəm Setən tatol otuva, nəkotəhrun nəluaginiən o nərahiən əha, kəni nian nəmotol əpenə-
penə rəfin o nəluaginiən, nəkotəhrun nosiən nəhtuliən rəhatəmah.
14 !Kəni, otol əpenə-penə! Nian nəkotəhtul əskasik o nəluaginiən, rəhatəmah natimnati
rəha nəluaginiən tol lanu:
Otaskəlim əskasik nəghatiən pəhriən, inu təhmen e kətəuti iətəm nəmotəlis nəlugitəmah
lan.
Otol noliən rəhatəmah otəhruahru e nəhmti Uhgin e nəhatətəiən, inu təhmen e aiən iətəm
tatol pəsig e mankilahatəmi.
15 Otol rəhatəmah nətəligiən təskasik e nanusiən təuvir rəha nəməlinuiən, inu təhmen e
put əskasik iətəm tətasiru e təmah o nəhtul əskasikiən.
16 Kəni mine, nati kəti min, otəhatətə əskasik e Uhgin, inu təhmen e sil u in timpə asoli kəti
iətəm təhrun nəuiapisiən nifagə rəha Setən iətəm tatuəu.
17 Otəni nipəhriəniən məmə Uhgin təmosmiəgəh itəmah. Inu təhmen məmə natuvən e
kəfəfau əskasik kəmol e aiən iətəm tətəhtərain rəhn-kapə təmi.
Otəhrun vivi Nauəuə Rəha Uhgin, inu təhmen məmə natos e nau rəha nəluaginiən iətəm
Narmin Rəha Uhgin tətəfinə kəm təmah.
18 Kəni otegəhan=pən məmə Narmin Rəha Uhgin otit itəmah e rəhatəmah nəghatiən kəm
Uhgin e nian rəfin, kəni otəghati kəm Uhgin e nəfakiən e noliən pisin pisin min mine
nətapuəhiən min. Tol lanu, otəsal vivi, kəni motəfaki nian rəfin o iəfaki min rəfin.
19 Kəni otəfaki min ohniəu məmə nian rəfin iətəghati, kəni Uhgin otəfa nəghatiən kəm iəu,
məmə iəkəni pətigəm e nikin əsanən rəfin rəhak nati oneuən rəha nəniən təuvir iətəm Uhgin
təmol əpu kəm tah.
20 Kəni rəueiu, iəu iəni əhruin rəha Iesu Kristo, mətəu iətatig əmə e kaləpus kəməlis iəu e
sen u aiən, mətəu-inu iətəni pətigəm nəniən təuvir əha. Iəkəkeikei məni pətigəm nəniən təuvir
əha məsəginiən. Kəni otəfaki ohniəu məmə iəkol lanu.

Naunun nəghatiən rəha Pol

21-22 Iəu iəkolkeikei məmə itəmah nəkotətəu nəniən rəhak, kəni tol lanəha, iəkahli=pinə
Tikikəs tuvnə. In piatah keikei kəti iətəm tətaiu əskasik o uək rəha Iərmənig ikinu. In otəni
pətigəm nəniən rəhatimah kəm təmah məmə iəu iətəhratig lanu, kəni nəniən əha otəfəri
nətəligiən rəhatəmah.
23 Pəh Uhgin Tatə mine Iərmənig Iesu Kristo okuəfinə nəməlinuiən, mine nolkeikeiən, mine
nəhatətəiən.
24 Pəh Uhgin otətuati e nəuviriən rəhan kəm nətəmimi rəfin iətəm kotolkeikei rəhatah
Iərmənig Iesu Kristo e nolkeikeiən iətəm naunun tikə.

6:8 2Kor 5:10; Kol 3:24-25 **6:9** Rom 2:11; Kol 4:1 **6:11** Rom 13:12; 2Kor 10:4 **6:12** 1Pitə 5:8-9 **6:14** Aes 11:5; 59:17; 1Təs 5:8 **6:15** Rom 10:15 **6:17** Hip 4:12 **6:18** Luk 18:1; Kol 4:2; 1Təs 5:17 **6:19** Kol 4:3-4; 2Təs 3:1 **6:20** 2Kor 5:20; Flm 9 **6:21-22** Uək 20:4; Kol 4:7-8; 2Tim 4:12

Fiłipai
Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki min ikin Fiłipai
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Fiłipai

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.
?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm niməfaki əpəha Fiłipai.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? Nətəm Isrel, kəməhgi=pən ilah, mətəu Nanihluə* min tepət, kəməsəhgi-pəniən ilah. Pol in təmem niməfaki əpəha Fiłipai e rəhan naliuəkiən iətəm tatol keiu lan. Əpəha e niməfaki əpəha Fiłipai, nətəm Isrel mine Nanihluə min kəutəfaki pəti, nati əpnapin Nanihluə min tepət, kəməsəhgi-pəniən ilah. Mətəu e nian əha, nəgətun eiuə min nəuvein kəməhuva motəni məmə okəkeikei kəhgi=pən ilah, kəni nəmə kəsotoliən, Uhgin otəsosmiəgəhiən ilah.

?Təmətei nauəuə u o nak? 1. Nian Pol təmətatig e kaləpus əpəha Rom, nətəmimi rəha niməfaki əpəha Fiłipai, kəmotahli=pən Epafrotaetəs məmə otəmki məni nəuvein muvən kəm in. Niməfaki əha inəha, əpəha Fiłipai in təmaupən mahli=pən məni kəm Pol. Pol təmətei nauəuə u məmə otəni tagkiu o niməfaki əpəha Fiłipai o natimnati iətəm kəmotahli=pən kəm in. 2. E nauəuə u, Pol təmahtipəsig e nəgətun eiuə min u kəutəni məmə Nanihluə min okəkeikei kəhgi=pən ilah məmə Uhgin təhrun nosmiəgəhiən ilah. 3. Pol tolkeikei məmə otəfəri nətəligiən rəhalah, kəni məni=pən kəm lah məmə suaru kətiəh əmə məmə okotagiən lan. Iesu Kristo pisin əmə təhrun noliən nikilah tagiən, nati əpnapin məmə kəutatig e nian təuvir uə nian iəkis min.

Pol təməni təuvir kəm lah

1 Iəu Pol, mine Timoti, slef mil rəha Kristo Iesu, iəutəni təuvir kəm təmah rəfin nətəm kəutəfaki kəm Kristo Iesu əpəha Fiłipai, mine nətəmi asoli rəha niməfaki, mine dikon min.
2 Pəh Uhgin u Tatə rəhatah, mine Iərmənig Iesu Kristo, otətuati e nəuviriən mine nəməlinuiən kəm təmah.

Pol təməfaki o nətəm Fiłipai

3 Iəkolkeikei məmə iəkəni kəm təmah məmə nian min rəfin iətəm nikik tətəhti itəmah, iətəni kəm rəhak Uhgin məmə nikik tagiən o təmah.
4 Kəni nian rəfin e rəhak rəfin nəfakiən o təmah rəfin, iətəfaki əmə e nagiəniən,
5 mətəu inko rəhatəmah nasiruiən lak e uək rəha nəni pətigəmiən nanusiən təuvir, e nətuəuiniən, nian nəmotəhatətə e nanusiən təuvir, mətəuarus=pa u rəueiu.
6 Tol lanəha iəkəhrun vivi məmə Uhgin iətəm təmətuəuin uək təuvir e nəmiəgəhiən rəhatəmah, in otəkeikei matol lanəha, kəni otəpanol naunun lan e nian Kristo Iesu otitəlig=pa min.
7 Nian rəfin, iəkolkeikei pik itəmah, kəni iəkəkeikei mətəu nagiəniən lanu mətəu-inko Uhgin təməfa rəhan nəuviriən nian təməfa uək u kəm tah. E nian iəmətatig e kaləpus, mine nian iəmətan əmə mətəhtul pətigəm o nanusiən təuvir məmə in nipəhriəniən, mətəu itəmah nəmotasiru lak.
8 Uhgin təhrun məmə iətəni pəhriən məmə iəkolkeikei məmə iəkeruh itəmah, mətəu-inu iəkolkeikei pik itəmah təhmen əmə məmə Iesu Kristo tolkeikei itəmah.
9 Kəni inu rəhak nəfakiən məmə rəhatəmah nolkeikeiən oteviə təhmin min e nəhruniən nati mine neinatigiən rəfin
10 məmə itəmah onəkotəhrun neruhiən nati nak u in təuvir pik agin, kəni məmə onəkotəhruahru vivi, kəseruh-pəniən nati tərah kəti e təmah rəueiu mətəuarus nian iətəm Kristo otuva min lan.
11 Pəh rəhatəmah nəmiəgəhiən otəuə e nəuan nəuviriən mine nəhruahruiən iətəm Iesu Kristo tatol e nəmiəgəhiən rəhatəmah, o nəni-viviən mine nəfəriən nərgi Uhgin.

Nian Pol əpəha e kaləpus, nətəmimi kəmotətəu nanusiən təuvir

12 Iəu min nəuvein, iəkolkeikei məmə onəkotəhrun məmə nati əpnapin nahməiən u kəmol lak, mətəu təmasiru pik o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir kəm nətəmimi tepət,
13 mətəu-inu tol lanəha, soldiə min iətəm kautol kat o nimə rəha Sisə, mine nətəmi pisin pisin min tepət, kinotəhrun rəkis məmə iəu iətatig e kaləpus mətəu iəu ioluək rəha Kristo.
14 Kəni rəhak natigiən e kaləpus təmol məmə iəkəfaki min iuəkir ilah rəfin kəmotəhatətə əskasik təhmin min e Iərmənig, kəni matol nətəligiən rəhalah təskasik o nəni pətigəmiən nəghatiən rəha Uhgin məsotəginiən.

---

* **:** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. **1:6** 1Kor 1:8 **1:13** Uək 28:30

15 Nipəhriəniən, nəuvein kəmotəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Kristo mətəu-inu kəutetet iəu kəni motolkeikei məmə okotepət lak. Mətəu nəuvein kəutəni pətigəm əmə nanusiən təuvir rəha Kristo e nətəligiən əhruahru.
16 Nətəmi min u nətəligiən rəhalah təhruahru əmə, ilah kəutəni pətigəm nanusiən təuvir mətəu-inu kotolkeikei iəu, kəni motəhrun məmə Uhgin təmələhu=pən iəu ikinu e kaləpus məmə iatəhtul pətigəm o nanusiən təuvir məmə in nipəhriəniən.
17 Mətəu nəuvein iətəm kautetet iəu, kəsotəni pətigəmiən Kristo e nikilah pəhriən, mətəu kautol əmə mətəu-inu kotolkeikei məmə okəfəri aru ilah, kəni nikilah təhti məmə okotol nərahiən kəm iəu rəueiu, nian iətatig e kaləpus.
18 Mətəu nati əha, in nati əpnapin əmə. Nəmə kautol e nikilah pəhriən uə kəpə, mətəu nati asoli məmə kəutəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Kristo, kəni inu tatol nikik tətagiən.
19 Pəhriən, kəni nikik otagiən min mətəu iəkəhrun məmə e nəua nəfakiən rəhatəmah, mine nasiruiən rəha Narmin rəha Iesu Kristo, in otəmiəgəh iəu e nərahiən u,
20 təhmen əmə məmə iəkəhrun vivi kəni matələhu=pən rəhak nətəligiən məmə Uhgin otəsegəhaniən məmə oiəkol nati kəti iətəm otol aulis iəu e nəhmti Uhgin, kəni iəkəhrun mə iəu oiəsəginiən o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir rəha Kristo. Mətəu rəueiu mine nian min rəfin, nikik təskasik məmə, nəmə iatəmiəgəh uə iəkimis, mətəu iatisiai Kristo e nəmiəgəhiən rəhak.
21 Tol lanəha mətəu-inu nəmiəgəhiən rəhak in Kristo əmə, kəni nəmə iəkimis, in nati təuvir tapirəkis.
22 Okəmə iətəmiəgəh əhanəh, in təuvir o noliən uək nəuvetin min rəha Uhgin e nəhue nitəni. ?Kəni iəkitəpin iətəm pəhruvən? !Iəkəruru!
23 Rəueiu əha suaru keiu kətuəməhli aupən lak, mətəu iəkolkeikei ilau pəti. Iəkolkeikei pik məmə iəkəpəh natigiən u ikinu muvən meruh Kristo iətəm in təuvir agin mapirəkis natigiən u ikinu.
24 Kəni iəkafu məmə iəkəkeikei matəmiəgəh e nəhue nitəni u o nasiruiən e təmah.
25 Kəni mətəu-inu iəkəhrun məmə inu in nipəhriəniən, kəni iəkəhrun məmə oiəkəmiəgəh o nasiruiən e təmah məmə nəhatətəiən rəhatəmah oteviə, kəni onəkotagiən e nəhatətəiən rəhatəmah.
26 Kəni e noliən əha, nian iəkuva min meruh itəmah, nikitəmah otagiən nəkotəni-vivi Kristo Iesu, mətəu-inu iəu iəmitəlig=pa min o təmah.

Nəhtuliən əskasik

27 Kəni nati asoli, itəmah onəkotəkeikei motol məmə noliən min rəfin e nəmiəgəhiən rəhatəmah okotəfən nisiaiən kəm nanusiən təuvir rəha Iesu Kristo. Kəni nati əpnapin nəmə iəkuvnə uə iəsuvnəiən, pəh oiəkətəu məmə nəutalkut əskasik e nətəligiən kətiəh əmə, kəni məmə itəmah rəfin, itəmah nəutalkut e nətəligiən kətiəh əmə o nəhtul əskasikiən o nanusiən təuvir,
28 kəni məmə nəsotəginiən e rəhatəmah min tikimir. Inu nəmtətiən pəhriən kəti o lah məmə Uhgin otərəkin ilah, mətəu in otosmiəgəh itəmah. Uhgin otol natimnati min əha rəfin.
29 Otol lanəha mətəu-inu in təmegəhan məmə onəkotəhatətə e Kristo, kəni nati kəti min, məmə onəkotos min nahməiən ohni.
30 Kitah rəfin, nərahiən əhmen əmə tatos itah, iətəm itəmah nəmoteruh e rəhak nəmiəgəhiən aupən, kəni rəueiu nəutətəu məmə iətatig əhanəh lan.

2

Kotəkeikei məutohtəupən suaru rəha Iesu Kristo

1 ?Nikitəmah təskasik e Kristo mətəu-inu nautol kətiəh itəmah min, uə kəpə? !Əuəh! ?Nəutətəu təuvir e nolkeikeiən rəhan, uə kəpə? !Əuəh! ?Məutauilim itəmah Narmin Rəha Uhgin, uə kəpə? !Əuəh! ?Mautol təuvir kəm təmah min kəni məutasəkəhruin pik itəmah min, uə kəpə? !Əuəh!
2 Təuvir, pəh nətəligiən rəhatəmah tuva matol kətiəh; kəni motolkeikei itəmah min; kəni mautol pəti uək e nətəligiən kətiəh mine nikin təuvir. Konu, nəmə nautol natimnati min əha, in otol nikik tagiən pik agin.
3 E noliən kətiəh əmə, sotoliən nati məmə itəmah nəkotəuvir motapirəkis itəmah min nəuvein, kəni sotoliən nati kəti məmə nəkotəfəri aru itəmah lan. Mətəu otosiahu aru itəmah, kəni otətəlig pik e təmah min nəuvein tapirəkis itəmah əmə.
4 Kəni otasiru e təmah min e nəmiəgəhiən rəhatəmah. Təsəuviriən məmə suah kəti tateh aru əmə rəhan nəmiəgəhiən.
5 Rəhatəmah nətəligiən otəkeikei məhmen e nətəligiən rəha Kristo Iesu iətəm tol lanu lan:

1:19 2Kor 1:11 **1:21** Kəl 2:20 **1:23** 2Kor 5:8 **1:27** Efəs 4:1; 1Təs 2:12 **2:4** 1Kor 10:24

6 Kristo in təhmen əmə e Uhgin
mətəu in təməsalkutiən məmə in otaskəlim nepətiən rəha Uhgin,
7 mətəu təməpəh rəhan nepətiən, kəni təmuva məhmen e ioluək əmə kəti, kəni təmair e nəhue
niftəni muva iətəmimi əmə kəti.
8 Kəni nian in iətəmi kəti, nipətin təhmen əmə e tah, in təmosiahu aru in, mol nəuia Tatə
Uhgin e natimnati rəfin muva mətəuarus mimis. Kəni kəmol aulis in e nimisiən e nigi
kəməluau.
9 Mətəu-inu təmol lanəha, Uhgin təmləfəri agin in, kəni məfən nərgin kəm in iətəm tapirəkis
nərgin min rəfin,
10 məmə e nərgi Iesu, natimnati rəfin iətəm kəutəmiəgəh ikin min rəfin e neai, mine nəhue
niftəni, mine niki nitəni ləhtəni u ikin nətəmi kəmohmis ikin, okotasiəulin motəfən
nisiaiən kəm in,
11 kəni ilah rəfin okotəni pətigəm məmə Iesu Kristo in Iərmənig. Kəni noliən əha tətəfən
nisiaiən kəm Tatə Uhgin.

Itəmah nəkotəhmen e nəhagəhagiən

12 Rəhak nətəmimi min iətəm iəkolkeikei pik, nian kitah kəməutan, itəmah nəmautol
nəuiak nian min rəfin. Kəni rəueiu, mətəu-inu iətatig isəu o təmah, itəmah aru nəkotəkeikei
məutalkut pik təhmin məmə nəkotol nəuiak e natimnati min u: mətəu-inu ninotəhrun rəkis
noliən əha rəha Kristo, otalkut əskasik o nitəu-pəniən suaru rəha nosmiəgəhiən. Otitəu=pən
suaru əha e nəhmti Uhgin motərəmrumin motəgin.
13 Kəni otitəu=pən suaru əha mətəu Uhgin tatol uək e nəmiəgəhiən rəhatəmah məmə
onəkotolkeikei məmə nəkotol nəuian, kəni tətəfinə nəsanəniən kəm təmah məmə onəkotol
pəhriən nəuian.
14 E natimnati rəfin iətəm nautol, sotəgahti-əghatiən ohni, kəni məsotorgəhuiən itəmah
min ohni
15 məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah otəhruahru vivi, kəni kəseh-pəniən nərahiən kəti lan,
kəni itəmah nenəti Uhgin nətəm noliən ekəu-ekəu tikə e təmah, nian nəutatig e nəlugi nətəm
kotekəu-ekəu, iapinəpu min. Kəni itəmah nəkotagəhag təhmen e məhau min e nəhue niftəni,
16 nəutaskəlim vivi nəghatiən e nəmiəgəhiən. Kəni otol natimnati ərəfin məmə nian Kristo
tuva min, kəni iəkəfəri o təmah kəni oiəkəhrun məmə iəsaiu əpnapiniən, nahgik təsikəiən o
nati əpnapin əmə.
17 Noliən rəhatəmah rəha nəhatətəiən e Uhgin təhmen e sakrifais* kəti kəm Uhgin. Nəmə
iəkimis, kəni muva məhmen e sakrifais e wain iətəm katiuvi=pən ilau sakrifais rəhatəmah.
Mətəu nati əpnapin əmə, nikik tagiən əmə kitah min itəmah.
18 Kəni e noliən kətiəh əmə, nikitəmah təkeikei magiən kitah min itəmah.

Timoti mine Epafrotaetəs

19 Nəmə Iərmənig Iesu tegəhan, iəkolkeikei məmə iəkahli=pinə Timoti tuvnə meruh
itəmah məmə nian iəkətəu nanusiən e təmah, iəu min, nikik otagiən.
20 Suah kəti tikə min u ikinu rəhan nətəligiən təhmen e rəha Timoti, iətəm nikin təhti pik
itəmah.
21 Nətəmi pisin pisin kəutətəlig aru e uək min rəhalah, məsotətəligiən e uək rəha Iesu Kristo.
22 Mətəu itəmah nəkotəhrun məmə nian rəfin Timoti tatol əhro uək rəha Uhgin lanu, kəni
rəhan uək in təuvir, kəni təhmen e suakəku tatol uək ilau rəhan tatə, in təmasiru lak e uək
rəha nanusiən təuvir.
23 Mətəu-inu o nati əha, nikik tətəhti məmə nian oiəkəhrun məmə rəhak natigiən otəhro
lanu, oiəkahli=pinə uəhai əmə tuvən meh itəmah,
24 kəni iətəhatətə e Iərmənig məmə otəsuvəhiən iəu min iəkuvnə meh itəmah.
25 Mətəu nikik təhti məmə oiəkəkeikei mahli=pinə Epafrotaetəs titəlig=pinə meh itəmah.
In piak iətəm iətiəuva kətiəh matuol uək kətiəh, kəni mətuəluagin e nəluaginiən kətiəh rəha
Uhgin. Aupən, nəmotahli=pa e nərgitəmah məmə otuva məni pətigəm kəm iəu nanusiən
rəhatəmah, kəni məmə otasiru lak.
26 Mətəu rəueiu, in tolkeikei pik məmə oteruh rəfin itəmah, kəni mətətəu tərah pik mətəu-
inu itəmah ninotətəu rəkis məmə in tatimis.†

2:6 Jon 1:1-2; 17:5 **2:7** Jon 1:14; 2Kor 8:9 **2:8** Hip 5:8; 12:2 **2:9** Uək 2:33; Efəs 1:20-21; Hip 1:3-4 **2:10** Rom 14:11 **2:11** Rom 10:9 **2:16** Dan 12:3; Fil 1:10; 1Təs 2:19 * **2:17** Nian tepət nətəm Isrel kotoh nati miəgəh min məutuvan e nigəm əpəha e Nimə Rəha Uhgin məmə okotəfaki. Nian nəuvein kautiuvi=pən wain o nəhu e nati miəgəh iətəm nigəm tatus təhmen e nəfəniən kəm Uhgin. **2:18** Fil 3:1; 4:4 **2:21** 2Tim 4:10 **2:25** Fil 4:18 † **2:26** Məta Epafrotaetəs təmətəu tərah mətəu-inu təsolkeikeiən məmə nikilah otahmə ohni o rəhan nimisiən.

27 Pəhriən, in təmatimis pik, iuəkir əmə timis. Mətəu Uhgin təmasək əhruin pik in. Kəni masək əhruin min iəu, nian təmol vivi in e nimisiən rəhan. Mətəu nəmə təmimis pəhriən, otol nikik titəgit pik.
28 Mətəu-inu Uhgin təmol vivi in, kəni nikik tagiən pik o nahli-pinəiən məmə nikitəmah otagiən nian onəkoteruh, kəni məmə iəu iəkalu lan nikik təsəhti miniən nimisiən əha təmos.
29 Nikitəmah otəkeikei magiən məmə onəkoteruh min, təhmen məmə in piatəmah kəti e Iərmənig. Kəni otəfən nisiaiən kəm nətəmi kotəhmen əmə lan,
30 mətəu-inu iuəkir in timis o uək rəha Kristo, məsəginiən o rəhan nəmiəgəhiən e nian əskasik min məmə in otasiru lak nian rəhatəmah suaru tikə o nasiruiən.

3

Suaru pəhriən o nosiən noliən əhruahru

1 Rəhak min nətəmimi iətəm iəkolkeikei pik, pəh iəkəni nipilga nəghatiən nəuvetin min. Otagiən o Iərmənig. Kəni iəkətei min əmə nəghatiən kətiəh iətəm iəmətei kəm təmah aupən, mətəu səniəmə in nati tiəkis ohniəu, kəni in otasiru e təmah mahtipəsig e təmah o nəghatiən eiuə min.
2 Rəueiu, iətəni kəm təmah məmə, !Onəutətəu itəmah o nətəmi u kəutəni məmə okəkeikei kəhgi=pən suah kəti məmə in otəhruahru e nəhmti Uhgin! !Nətəligiən rəhalah tərah! !Ilah kəutuh məutərəkin əmə nəman! !Ilah kotəhmen e kuri arpin min!*
3 Mətəu kitah u nenəti Uhgin pəhriən min iətəm in təmətei rəkis noliən tərah min e nikitah, kəni Narmin Rəha Uhgin tatol məmə kitah kotəhrun nəfakiən kəm Uhgin e rəhatah nəmiəgəhiən. Kəni kitah okotəfəri pik itah o Kristo Iesu kəni moutarəriə əmə lan, mətəu səniəmə in nati kəti iətəm kitah aru kəmotol e nipətitah o nosmiəgəhiən itah.
4 Mətəu aupən, rəhak natimnati lanəha iətəm iəmətarəriə lan o nosmiəgəhiən iəu, nətəm Isrel kəmotakil məmə ilah kotəuvir agin.
Kəni nəmə suah kəti nikin təhti məmə təhrun narəriəiən əmə e natimnati tol lanəha, mətəu rəhak natimnati kotol lanəha tapirəkis agin.
5 Tipik min ilah nətəm Isrel əhruahru, kəni iəmsipən e nəuaniləuis rəha Benjəmin. Nian iəmos nian eit əhruahru, kəni kəhgi=pən iəu.† Nəmə kətəni nətəm Isrel əhruahru, mə iəu kəti u! Aupən, iəu Farəsi kəti, kəni iəmatitəu=pən vivi Lou.
6 Iəmolkeikei pik məmə nəfakiən kəm Uhgin in təhruahru agin, tol lanəha, iəmol nərahiən kəm nətəm kəutəhatətə e Iesu. Mətəu-inu e rəhak nətəligiən, ilah kəmotol nəfakiən kəm Uhgin tamikmik.‡ Kəməseh=paiən nati tərah kəti mine e nəmiəgəhiən rəhak mətəu-inu iəmitəu=pən rəfin lou min rəha nati Isrel.
7 Mətəu natimnati min rəfin əha iətəm iəmətarəriə e lah aupən, kəni nikik təhti ilah kotəuvir pik agin, mətəu rəueiu əha iateruh məmə ilah nati əpnapin əmə mətəu-inu inəhrun nati iətəm Kristo təmol.
8 Mətəu təsoliən naunun əha ikin əha. Kəni rəueiu iətakil məmə natimnati rəfin agin, ilah nati əpnapin əmə mətəu-inu iateruh nati kəti iətəm in təuvir pik agin, məmə iəkəhrun Kristo Iesu, Iərmənig rəhak. Iəməpəh rəfin ilah o Iesu. Iətakil ilah təhmen e nimənərik məmə iəkəhrun vivi Kristo,
9 kəni məmə iəkuol kətiəh itimlau min. Kəni nəmə iəu aru iətalkut məmə iəkitəu=pən Lou, kəni Uhgin təseruhiən iəu məmə iəkəhruahru. Mətəu nəmə iətəhatətə əmə e Kristo, kəni in təteruh iəu məmə iəkəhruahru. Uhgin tatol əmə iəu iətəmi əhruahru e nəhatətiən rəhak.
10 Iəkolkeikei məmə iəkəhrun təhmin min Kristo, mine nəsanəniən iətəm Uhgin təmol in təmiəgəh min e nimisiən. Kəni iəkolkeikei məmə iəkuva iuəkir ohni nian iəkətəu nahməiən təhmen e nahməiən iətəm in təmətəu. Kəni iəkolkeikei məmə iəkuva məhmen lan e nimisiən rəhan,
11 kəni e suaru əha, iəkəhrun nələhu-pəniən əskasik rəhak nətəligiən lan məmə, iəu min, Uhgin otol iəkəmiəgəh min.

Pol təmalkut əskasik məmə in otəhrun təhmin Kristo

12 Iəsəniən məmə inos rəkis natimnati min əha, kəni məmə e nəmiəgəhiən rəhak əha rəueiu, iəu iəkəhruahru vivi. Kəpə. Mətəu iəmitəu mətalkut pik məmə iəkos maskəlim

---

* **3:2** Nətəmimi nəuvein rəha Isrel kəməutəgətun niməfaki məmə okəkeikei kəhgi=pən suah kəti, kəni in təkeikei mitəu=pən Lou rəha nətəm Isrel məmə in otəhruahru e nəhmti Uhgin. Mətəu Pol təsolkeikeiən ilah mətəu ilah kəuteiuə məutərəkin nəhatətəiən rəha niməfaki. Nətəmi min əha kotəhmen e kuri arpin min u kautol nərahiən. **3:3** Rom 2:29 **3:4** Uək 22:3 † **3:5** Lou rəha nətəm Isrel tətəni məmə nian iəpəou iərman tinos nian eit əhruahru, kəni okəkeikei kəhgi=pən in. **3:5** Luk 1:59; Uək 23:6; 2Kor 11:22 ‡ **3:6** Aupən Pol nikin təhti məmə Iesu Kristo in ieiuə kəti, kəni tol lanəha, Pol təmol nərahiən kəm niməfaki. Afin-to Uək 8:3; 22:4; 26:9-11. **3:6** Uək 8:3 **3:7** Mat 13:44-46 **3:9** Rom 3:21-22 **3:10** Rom 6:3-5; 8:17

natimnati min əha rəhak, mətəu-inu Kristo Iesu təmitəu iəu kəni maskəlim tiəkis. Mol iəu rəhan, məmə iəkos natimnati min əha.
13 Piak min, iəsəniən məmə inos rəkis natimnati min əha. Kəpə. Mətəu iəu iəkəhmen e suah kəti tətaiu e naiuiən kəti, kəni nati kətiəh əmə iətəm iətalkut ohni, məmə iəkalu e natimnati e nəmtahk, mətalkut pik matos nəmnəhagiən o nati iətəm tətəməhli aupən lak,
14 kəni təhmen e suah kəti iətəm tətaiu məmə otaupən mos nətəouiən, kəni iəu iətaiu o nosiən nəua nalkutiən rəhak. Kəni nəua nalkutiən əha in nəmiəgəhiən vi e Kristo Iesu iətəm Uhgin təmauin lak məmə iəkos.
15 Kəni kitah rəfin nətəm kinotəskasik rəkis e nəmiəgəhiən rəhatah, okotəkeikei motaskəlim nətəligiən min əha. Mətəu nəmə itəmah nəuvein nətəligiən rəhatəmah tol pisin e nati u, pəh Uhgin otol tagəhag kəm təmah nətəligiən iətəm təhruahru.
16 Mətəu nati agin ko məmə kotohtəu=pən suaru iətəm kinotəhrun rəkis.
17 Piak min, əhuva kətiəh məutohtəu=pən nimei nəhlkək, iətəm iəu inol rəkis nəkoteruh, kəni moteruh mətig nətəm kəutohtəu=pən nimei nəhlkitimah.
18 Otitəu=pən nimei nəhlkitimah mətəu-inu inəni=pinə rəkis kəm təmah nian tepət, kəni rəueiu nəhu nəhmtək tətaiu ohni məmə, nətəmimi tepət rəhalah naliuəkiən tətəgətun məmə ilah tikimir min rəha nanusiən təuvir rəha Kristo məmə in təmimis e nigi kəməluau.
19 Uhgin otərəkin ilah. Kautətəlig pik əmə e natimnati min tərah u nikilah tolkeikei. Kəni natimnati min əha, in uhgin rəhalah, kəni məutəfəri ilah o noliən natimnati iətəmi tol naulisiən, kəni motəfəri ilah o natimnati rəha nəhue niftəni.
20 Mətəu kitah nətəmi rəha negəu e neai, kəutəhtahnin Iosmiəgəh iətəm otsipən e negəu e neai, u Iərmənig Iesu Kristo.
21 Kəni in otəuhlin nipətitah əpəou rəha nəhue niftəni u, kəni mol təhmen e rəha Kristo nian təməmiəgəh e nimisiən. In otol lanəha e nəsanəniən rəhan iətəm otələhu=pən natimnati rəfin e rəhan narmənigiən.

4

1 Tol lanəha, rəhak min, otəhtul əskasik lankonu lan e Iərmənig. Iəkolkeikei itəmah kəni molkeikei pik məmə iəkeruh min itəmah. Rəhak min nətəmimi, nəmiəgəhiən rəhatəmah iətəm təhruahru tatol nikik tətagiən, kəni itəmah nəua nalkutiən rəhak iətəm təuvir agin.

Pol təməfəri
nətəligiən rəhalah

2 Iuotiə mine Sintike, iəkəni=pinə əskasik kəm təlau məmə nəkuəpəh noliən u məmə nəsuətəligiən e təlau min, mətəu-inu Iərmənig rəhatəlau pəti.
3 Əuəh, kəni ik min,* iətəm kilau min ik kəmuol uək nuvəh rəkis, iəkolkeikei məmə nəkasiru e pəta mil u, mətəu-inu iəmol pik uək itimahal mil lau. Kəmuasiru lak mətuəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Iesu Kristo, itimah Klemən mine piak min nəuvein min iətəm kəmotasiru e uək. Uhgin təmətei nərgilah e nauəuə rəha nəmiəgəhiən.
4 Otagiən o Iərmənig nian rəfin. !Kəni iəkəni min, otagiən!
5 Otol kəm nətəmimi məmə okoteruh məmə itəmah nətəmi rəhatəmah nətəligiən timətig. Kəni məsotaluiən məmə otəsuvəhiən Iərmənig titəlig=pa min.
6 Nikitəmah təsəhti pikiən natimnati min, nati əpnapin in nati asoli uə nati əkəku əmə, mətəu e natimnati min rəfin, otəfaki=pən əmə kəm Uhgin o nati itəmah nəkotolkeikei. Kəni nian nəkotəfaki motətapuəh ohni, motəni kəm in məmə nikitəmah tagiən o rəhan nəuviriən.
7 Kəni Uhgin otəfinə kəm təmah nəməlinuiən iətəm iahgin pik tapirəkis nəhruniən rəfin rəha nətəmimi. Kəni nəməlinuiən əha otarmənig vivi e nikitəmah mine nətəligiən rəhatəmah mətəu-inu nəutəhatətə e Kristo Iesu.
8 Kəni rəueiu piak min, otətəlig e natimnati min iətəm tol nipəhriəniən, iətəm tətaskəlim nisiaiən, iətəm təhruahru, iətəm noliən tərah tikə lan, iətəm kitah kotolkeikei, iətəm nərgilah kotəuvir, iətəm kotəuvir pik, iətəm nətəmimi kəutəni-vivi. Otətəlig e natimnati min əha.
9 Otol nati nak iətəm iəməgətun itəmah lan, iətəm nəmotos e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni otol min nati nak iətəm iəu iəməni, kəni otol nati nak nəmoteh=pa lak. Nian nəkotol lanəha, kəni Uhgin iətəm tətəfinə nəməlinuiən kəm təmah, otətan itəmah min e nian min rəfin.

Pol nikin tagiən
o nasiruiən rəhalah

3:12 1Tim 6:12,19 **3:14** 1Kor 9:24 **3:15** 1Kor 2:6 **3:17** 1Kor 4:16 **3:19** Rom 16:18 **3:20** Efəs 2:6,19 **3:21** 1Kor 15:28,42-53 **4:1** 1Təs 2:19-20 * **4:3** Kəruru məmə iətəmi pəh u. Məta ioluək əha kəti rəha Pol, təhmen e Timoti uə Sailəs uə Luk uə suah kəti min. **4:3** Luk 10:20 **4:5** Hip 10:25; Jem 5:8-9 **4:6** Mat 6:25-34; Kol 4:2 **4:7** Aes 26:3; Jon 14:27; Kol 3:15 **4:9** Rom 16:20

10 Nikik tagiən iətəni-vivi Iərmənig mətəu-inu nuvəh nəuvetin nəməsotasiruiən lak, mətəu əha rəueiu nikitəmah təhti min iəu. Nipəhriəniən nəməutətəlig pik lak, mətəu suaru tikə məmə nəkotasiru lak.
11 Iəsəniən nati u mətəu-inu natimnati iətəm iəu iəkolkeikei tikə ohniəu, kəpə. Mətəu-inu rəueiu iəkəhrun suaru məmə nikik tagiən əmə nian rəfin, nati əpnapin rəhak natigiən in təuvir uə tərah.
12 Iəkəhrun suaru rəha nagiəniən nəmə rəhak natimnati tikə, uə nəmə rəhak natimnati tepət. Inəhrun rəkis suaru oneuən əha e nian rəfin, nəmə nəgək nauəniən tepət uə təkəku əmə, nəmə rəhak nautə tepət uə təkəku əmə.
13 Mətəu-inu Kristo tətəfa rəhan nəsanəniən kəm iəu, kəni iəkəhrun naliuəkiən e nəuviriən uə nərahiən.
14 Mətəu itəmah nəmotol noliən təuvir nian nəmotasiru lak e nərahiən iətəm iəmatig lan.
15 Nipəhriəniən, itəmah nətəm Filipai ninotəhrun rəkis məmə nian nəmotətuəuin mətətəu nanusiən təuvir e Iesu Kristo, nian iəmiet imatəmah ikin Masetoniə, itəmah əmə u nəmotasiru lak e məni. Niməfaki kəti min tikə iətəm təməfa natimnati nəuvein kəm iəu.
16 Kəni nian iəmuvən iuəkir əmə, e taun Təsalonaikə, mətatig əpəha ikin, nəmotahli=pa min məni kəm iəu, kəni səniəmə mau kətiəh əmə.
17 Səniəmə iətəsal e məni məmə nəkotəfa kəm iəu, mətəu iəkolkeikei məmə Uhgin oteruh nəuviriən əha kəni mətəou itəmah lan.
18 Iəmos rəfin məni iətəm nəmotahli=pa kəm iəu, kəni in təhmen mapirəkis, mətəu nian Epafrotaetəs təmos natimnati min u muva kəm iəu, rəueiu rəhak natimnati rəfin tepət. Itəmah nəmotəfən nati kəti kəm Uhgin təhmen e sakrifais iətəm nəmiəvin təuvir. In tatos əmə, nikin tətagiən ohni.
19 Kəni Uhgin rəhak in otəfinə kəm təmah natimnati rəfin iətəm təhruahru o nəmiəgəhiən rəhatəmah. Kəni rəhan rəfin nəfəniən kəutsipən e rəhan nautə tepət təuvir, kəni məutsipən e Kristo Iesu.
20 Pəh nətəmimi rəfin okotisiai Uhgin Tatə rəhatah tatuvən mətuvən naunun tikə. Əuəh.

Naunun nəghatiən rəha Pol

21 Iətəni təuvir kəm təmah rəfin iətəm nəutəhatətə e Kristo Iesu. Piatah min, itimah milah u ikinu kəutəni min təuvir kəm təmah.
22 Nətəmimi min rəfin iətəm kəutəhatətə e Kristo Iesu, kəutəni=pinə təuvir kəm təmah, kəni ilah min əpəha e nimə rəha Sisə kəutəni təuvir pik kəm təmah.
23 Pəh Iərmənig Iesu Kristo otətuati e rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin.

4:13 2Kor 12:10 **4:15** 2Kor 11:9

Kolosi
Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki min ikin Kolosi
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Kolosi

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm niməfaki əpəha Kolosi, taun asoli kəti əpəha nitəni asoli Esiə.

? Natigiən təhro lanu nian təmətei? Kətəni məmə nəmə təhro Epafras təmətuəuin niməfaki əha Kolosi. Pol təsuvəniən meruh niməfaki əha, mətəu nəgətun eiuə nəuvein kəməhuva e niməfaki. Kəutəni məmə okotəkeikei motohtəu=pən suaru nəuvein rəha nətuakəmiən rəha nauəniən mine nəmnimiən, kəni motəfaki kəm nagelo min, mautəni məmə Kristo in səniəmə ilis pik. Kautəni məmə kautos nəhruniən nəuvein iətəm kəutəhluaig, mautəni məmə nəhruniən mine noliən rəha iətəmimi in nati kəti iətəm tepət pik.

? Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u məmə otətei rəkis nəgətuniən eiuə min iətəm kəutatig e niməfaki. Molkeikei məmə otəni pətigəm məmə Kristo in ilis tapirəkis natimnati rəfin, kəni nəfaki min okəsotarəriə e nəgətuniən eiuə min əha, mətəu-inu ilah nati əpnapin əmə.

Pol təmətuəuin rəhan nəghatiən

1 Iəu Pol, u iəu aposil kəti rəha Kristo Iesu, iətəm Uhgin təmitəpin rəkis iəu. Itimlau piatah Timoti iətuatig,

2 kəni nikitimlau tətagiən məmə iəkuəghati kəm təmah e nauəuə u, iətəm iətuətei mətuahli=pinə kəm təmah nətəmimi rəha Uhgin əpəha Kolosi, inu piak min mine nəuvinik min e Kristo iətəm nəutəhatətə əskasik lan. Itimlau iətuəfaki məmə nəuviriən mine nəməlinuiən rəha Uhgin Tatə rəhatah in otəkeikei mətatig o təmah.

Pol təməni-vivi Uhgin o nətəm Kolosi

3 Nian iəkəutəfaki o təmah kəm Uhgin u tatə rəha Iərmənig Iesu Kristo, kəni nian rəfin iəutəni tagkiu kəm in o rəhan uək e nəmiəgəhiən rəhatəmah,

4 mətəu-inu itimah iəmotətəu məmə rəhatəmah nəhatətəiən təskasik ohni mine nolkeikeiən rəhatəmah tatuvən o nətəmimi nətəm kəutəfaki.

5 Nəhatətəiən mine nolkeikeiən rəhatəmah tol lanu lan mətəu itəmah nəkotəhrun vivi e nikitəmah məmə Uhgin otəfinə kəm təmah nati nak iətəm təmol əpenə-penə lan əpəha ilis e negəu e neai. Nəmotətəu rəkis natimnati min əha e nəghatiən pəhriən, inu nanusiən təuvir rəha Iesu Kristo.

6 Ikin min rəfin e nəhue nitəni min, nətəmimi kəutəni pətigəmiən nanusiən təuvir, kəni tətəuə e nəuan mateviə matol vivi nəmiəgəhiən rəha nətəmimi tepət. Tol əmə məmə inu nian itəmah nəmotətəu motəhrun nipəhriəniən əha e nəuviriən rəha Uhgin, kəni tateviə min matəuə e rəhatəmah nəmiəgəhiən.

7 Inu suah u Epafras, tinəni rəkis nəghatiən u kəm təmah. In iətəmimi təuvir kəti iətəm in slef kəti rəha Kristo itimlau min iətəm tatos rəhatimlau nəghatiən. In iətəmimi kəti tətəhtul əskasik o noliən uək rəha Kristo, kəni mətasiru e təmah.

8 In təməni kəm timlau nolkeikeiən rəhatəmah iətəm Narmin Rəha Uhgin təməfinə kəm təmah, kəni nautolkeikei nətəmimi lan.

9 Tol lanu, nian itimah iəmotətəu nanusiən əha, kəni iəutəfaki e nian rəfin o təmah. Iəutətapuəh o Uhgin məmə in otətəlmin itəmah e rəhan nətəligiən mine neinatigiən pəh nəkotəhrun vivi rəfin nəuian.

10 Iautəfaki lanu məmə naliuəkiən rəhatəmah otəfən nisiaiən kəm Uhgin pəh tol nikin tətagiən ohni, kəni məmə rəhatəmah nəmiəgəhiən otəuə e nəuan iətəm təuvir o uək rəfin rəha Uhgin iətəm nautol. Pəh Uhgin otasiru e təmah məmə nəkotəhrun vivi in.

11 Iəutəfaki məmə nəsanəniən asoli rəha Uhgin otol itəmah nəkotəsanən e nian nərahiən otuva. Pəh onəutəhtul əskasik kəni nətəligiən rəhatəmah təfəməh, kəni nagiəniən tətatig e təmah,

12 kəni nəkotəni kəm Tatə Uhgin məmə nikitəmah tətagiən o natimnati iətəm təmol. In təmol itəmah nəkotəhruahru, məmə nəkotəhrun nosiən nautə rəha Uhgin iətəm otəpanuva. Onəkotos rəhatəmah nautə təhmen e nətəmimi rəfin iətəm kəutəfaki mautaliuək e nəhagəhagiən rəha Uhgin.

13 Kəni Uhgin təmol lanəha nian in təmos rəkis itah e narmənigiən rəha napinəpuiən, minol itah kinəhuva e narmənigiən rəha Nətin iətəm in tolkeikei pik.

1:4 Efəs 1:15-16 **1:6** Efəs 1:13; 1Pitə 1:4 **1:8** Kol 4:12; Flm 23 **1:9** Efəs 1:16-17 **1:11** Efəs 1:19; 3:16 **1:13** Luk 22:53; Efəs 2:2

14 Nətin təmos nimeitah, mos nalpiniən rəhatah, kəni mitis itah e nalpiniən rəha təfagə,
inəha təmafəl itah e təfagə tərah min rəhatah.

Kristo in ilis tapirəkis natimnati rəfin

15 Nəti Uhgin iətəm nətəmimi kəmoteruh, in təhmen=pən əmə e rəhan tatə iətəm nətəmimi
kəsotehiən.
Aupən aupən agin, nian niftəni mine neai mine natimnati min rəfin kəmautohkə əhanəh,
mətəu Nətin, in təmaupən matig rəkis. Kəni tol=pən in, in ilis tətarmənig e natimnati
min rəfin u.
16 In ilis mətəu-inu in təmol natimnati min rəfin e nəhue niftəni u, mine neai, natimnati
iətəm kateh ilah uə kəsehiən ilah, u nagelo min, mine iərmis min, mine narmin tərah min,
mine iərmənig min rəfin. Kəni in təmol natimnati min rəfin u məmə rəhan.
17 Kəni in təmaupən matig rəkis e natimnati min rəfin. Kəni natimnati min rəfin kəutatig
mətəu-inu nəsanəniən rəhan tətaskəlim ilah.
18 Kəni in əmə tətəhtul aupən o niməfaki, kəni niməfaki in tatol uək təhmen=pən e nipətin,
kəni in rəhn-kapə.
Kəni in nəukəti niməfaki, inəha in iətəmi iətəm in təmaupən məmiəgəh itulin e nimisiən.
Tol lanəha, in ilis e natimnati min rəfin.
19 Uhgin nikin tagiən məmə e nətəligiən rəhan, nəmiəgəhiən mine nəsanəniən rəfin rəhan
tətatig əmə e Kristo, kəni tol lanəha Kristo in ilis e natimnati min rəfin.
20 Kəni e Kristo, Uhgin təmələhu nəməlinuiən nian nira Kristo təmaiu e nigi kəməluau, kəni
nətəmimi, mine nati miəgəh min, mine nagelo min, mine iərmis min, mine natimnati
min rəfin kəməhuva motuhapumin ilah min e Narmənigiən Rəha Uhgin.
E Kristo əmə Uhgin təmol natimnati min əha.
21 Aupən ikin, itəmah nəməutan isəu o Uhgin, kəni itəmah tikimir min rəhan e nətəligiən
rəhatəmah, kəni nəmautol təfagə tərah.
22 Mətəu rəueiu əha, Uhgin təmol məmə itəmah nəməhuva motol kətiəh e təmah min e
nimisiən rəha Kristo u nipətin təməhkul e nigi kəməluau. Uhgin təmol lanəha məmə otos
itəmah nəkəhuva iuəkir ohni, kəni məutəhruahru e nəhmtin, kəni rəhatəmah noliən tərah
min tikə, kəni Uhgin otəseruhiən nipəgnəmtin tərah kəti e təmah mətəu nəkotəpiə.
23 Natimnati min u tol lanəha nəmə itəmah nəutəhtul əskasik e rəhatəmah nəhatətəiən
e Iesu. Nəmotətəu nanusiən təuvir iətəm tətəgətun natimnati iətəm Uhgin otol kəm təmah
əpəha e negəu e neai, kəni rəhatəmah nətəligiən otəkeikei matəhtul əskasik e natimnati min
əha. Nanusiən təuvir u, iətəm nəmautətəu rəkis, kəmətanus pətigəm ikin min e nitəni min,
kəni iəu Pol, Uhgin təmauin lak məmə iətəni pətigəm nanusiən təuvir əha.

Pol tatol uək rəha niməfaki

24 Nikik tagiən məmə iəkətəu nahməiən e nipətik o rəhatəmah nəhatətəiən. Kristo təmətəu
nahməiən e nipətin məmə niməfaki otair. Kəni e suaru kətiəh əmə, iəu min iətətəu nahməiən e
nipətik o nipəti Kristo, u inu in niməfaki, məmə oteviə məskasik. Kəni tol lanu, uək iətəm Iesu
təmətuəuin, iəkolkeikei məmə iəkasiru e uək rəha Iesu o niməfaki, kəni mətətəu nəməhiən
ohni.
25 Uhgin əmə təmləfəri iəu məmə iəkol uək e niməfaki rəhan. Rəueiu əha, iəkəhrun
nasiruiən e təmah e uək iətəm Uhgin təmələhu=pən e nəhlmək. Rəhak uək məmə iətəni
pətigəm nəghatiən min rəfin rəha Uhgin pəh nəkotəhrun vivi,
26 nəghatiən əha in nəlpəkauiən oneuən rəha Uhgin iətəm təmətəhluaig o nətəmimi rəfin
aupən ikin, mətəu rəueiu əha Uhgin tinitis nipətin kəm rəhan min nətəmimi.
27 Kəni Uhgin nikin tagiən əmə məmə otəni pətigəm natimnati təuvir min rəha Iesu kəm
təmah, nətəm Nanihluə* min u kəsəniə məmə itəmah nətəm Isrel, məmə onəkotəhrun min.
Nəlpəkauiən oneuən iətəm təuvir rəha Uhgin, tol lanəha, Kristo təmos nikitəmah, kəni
nəkotəhrun motəhatətə lan məmə onəkotos rəhan nəuviriən iətəm təuvir agin u əpəha e
negəu e neai.
28 Kəni itimah iəutəni pətigəm Kristo kəm nətəmimi rəfin. Kəni iəutəni əskasik məutəhgi-
pəri nikilah lan, kəni məutəgətun ilah e neinatigiən təuvir, məmə ilah kəhuva nəfaki min
iətəm kəutəhtul əskasik e rəhalah nəhatətəiən e Kristo.
29 Iatol uək əskasik o nati əha, kəni nian rəfin iatol uək əskasik pik e nəsanəniən asoli rəha
Kristo iətəm tatol uək e nəmiəgəhiən rəhak.

1:14 Efəs 1:7 **1:15** Jon 1:18; 2Kor 4:4 **1:17** Jon 1:1; 8:58 **1:18** Uək 26:23; Efəs 1:22-23; Nəh 1:5 **1:19** Kol 2:9 **1:20** Efəs 1:10 **1:21** Rom 5:10; Efəs 2:12 **1:22** Rom 5:10; Efəs 5:27 **1:26** Rom 16:25-26; Efəs 3:2-9

* **1:27** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. **1:29** Efəs 3:7,20; Fil 4:13

2

Nəkotəkeikei mətəhatətə əskasik e Iesu

1 Iəkolkeikei məmə nəkotəhrun məmə iəu iatol uək əskasik agin o təmah nətəm Kolosi,
mine nətəm Laotisiə, mine nəuvein min nətəm kəutəfaki mətəu iəsehiən ilah.
2 Iatol uək lanu o nəfəriən nətəligiən rəhatəmah rəfin, kəni məmə nikitəmah rəfin otəsanən.
Iəkolkeikei məmə itəmah onəkotolkeikei itəmah min, kəni tol lanəha, onəkəhuva kətiəh e
nətəligiən mine nikin. Iatol uək o təmah məmə onəkotəhrun vivi motəhrun rəfin nəghatiən
pəhriən rəha Uhgin iətəm aupən təmətəhluaig mətəu rəueiu tinietigəm=pa. Kəni nəlpəkauiən
oneuən əha, in Kristo,
3 iətəm Uhgin təmoriarun neinatigiən mine nəhruniən təuvir min rəfin rəhan tətatig lan.
4 Iəu iətəghati lanu kəm təmah o nasisigiən e nəghatiən eiuə min rəha nətəmimi iətəm
tətəhiən o niuvi rəkisiən rəhatəmah nətəligiən.
5 Tol mə iətatig pau isəu o təmah, mətəu nikik təhti pik itəmah. Kəni nikik tagiən pik mətəu-
inu iəmətəu məmə rəhatəmah nətəligiən kətiəh əmə, kəni itəmah nəutəhatətə əskasik əmə e
Kristo.

Rəhatəmah nəmiəgəhiən otəkeikei mətatig əmə e Kristo.

6 Mətəu inko itəmah nəmotos Kristo Iesu məmə in Iərmənig rəhatəmah, kəni onəkotəkeikei
məutohtəu=pən əskasik in.
7 Otaskəlim Kristo tiəkis təhmen e noki nigi təteiuaiu mələs niftəni, kəni pəh rəhatəmah
nəmiəgəhiən teviə məskasik lan. Pəh rəhatəmah nəhatətəiən otəkeikei meviə mətəskasik e
nian rəfin, nəhatətəiən inu kəməgətun itəmah lan aupən. Kəni nian rəfin otəkeikei məutəni
kəm Uhgin məmə nikitəmah təməri məriauəh e nagiəniən o natimnati iətəm təmol o təmah.
8 Otətəu vivi itəmah məmə nətəmimi kəsotaskəlimiən kəni məsotiuvi miniən itəmah e
nəgətuniən eiuə min rəhalah. Nəgətun eiuə min əha tatitəu=pən nətəligiən rəha nətəmimi
əmə mine nəukəti lou min iətəm tətəghati e natimnati rəha niftəni əmə. Nəghatiən min əha
tatsipən e nətəligiən əuas min rəha nətəmimi, mətəu kəsotsipəniən e Kristo.
9 Kəni Kristo in Uhgin. Kəni in təmuva mos nipəti iətəmimi təhmen e tah, kəni natimnati
rəfin rəha Uhgin tətatig lan.
10 Kəni nian nəmotəhatətə e Kristo, kəni Uhgin in təməfən natimnati rəfin rəha nəuviriən
kəm təmah. Kəni Kristo tətarmənig e nətəmimi mine natimnati rəfin u kəutarmənig e nəhue
niftəni mine neai.
11 Kəni nati kəti min e Kristo. Nian itəmah nəmotəhatətə lan, kəni in təməhgi=pən itəmah.
Mətəu səniəmə nəhgi-pəniən rəha nipətin u nətəmimi kautol, mətəu nəhgi-pəniən rəha
nikitəmah iətəm Iesu təmol. In təmətei rəkis nətəligiən mine noliən tərah min e rəhatəmah
nəmiəgəhiən.
12 Kəni e nian kəməueiu itəmah e nəhu, in nəmtətiən kəti məmə nəmiəgəhiən aupən rəha
təfagə tərah rəhatəmah kəutohmis kəni katitənim ilah Iesu. Kəni Uhgin təməmiəgəh min
itəmah e nəmiəgəhiən vi min itəmah Iesu, mətəu-inu nəməutəhatətə e nəsanəniən asoli rəha
Uhgin iətəm təmol Iesu təmiəgəh min e nimisiən.
13 Aupən ikin, nian Uhgin təməsətei rəkis əhanəhiən noliən tərah min e nikitəmah, kəni
e nəhmtin, təhmen məmə itəmah nəmohmis rəkis e noliən tərah min əha.* Mətəu nian
nəməhuva motol kətiəh itəmah Iesu, kəni Uhgin təmosmiəgəh min itəmah min. Uhgin
təmafəl rəkis noliən tərah min rəhatah malu lan.
14 Nian kitah kəmautol noliən tərah, kəni kəmautəhti Lou rəha Mosis iətəm tətəni məmə
okohmis o noliən tərah min əha, kəni tatətu=pa nipəgnəmti nəghatiən min kəm tah. Mətəu
Uhgin təməhti=pən nəghatiən min əha e nigi kəməluau, kəni nəsanəniən rəhalah tikə.
15 E nigi kəməluau əha, Kristo in təmehpahu nəsanəniən rəha iərmənig min rəfin, kəni
təmərəkin narmənigiən rəha iərmis min təhmen=pən məmə in təmehpahu ilah e nəluaginiən
asoli kəti. Kəni rəueiu əha, in təmol rəhan tikimir min kəməhuva nati əpnapin əmə e nəhmti
nətəmimi.

Iesu tətarmənig e təmah

16 Tol min lanəha, nəsotətəligiən e nəghatiən rəha nətəmimi nətəm kəutələhu pəsig məmə
nəsotoliən natimnati nəuvein, məsotuniən nauəniən kəti uə məsotəmnimiən nəmnimiən
kəti. Sotətəligiən e nəghatiən rəhalah iətəm kəutəni məmə nəkol natimnati min u e nian asim
min, uə e nian rəha məuig vi min, uə e nian rəha Sapət.

2:3 1Kor 1:24,30 **2:4** Rom 16:18 **2:5** 1Kor 5:3 **2:7** Efəs 3:17 **2:9** Jon 1:14,16 **2:10** Efəs 1:21-22
2:11 Rom 2:29 **2:12** Rom 6:4 * **2:13** Nian iətəmimi kəti təsəhatətə əhanəhiən e Iesu Kristo, rəhan təfagə taskəlim
matig isəu o Uhgin. Rəhan nəmiəgəhiən pəhriən ilau Uhgin tikə, kəni təhmen məmə narmin təmimis. **2:13** Efəs 2:1,4-5
2:14 Efəs 2:14-16; 1Pitə 2:24 **2:16** Rom 14:1-13

17 Lou min u rəhalah əha kəutəghati lan, kəutəgətun=pən nipəhriəniən kəti iətəm tətuva, mətəu nipəhriəniən əha, in Kristo pisin əmə.
18 Nətəmimi nəuvein kəutəfəri pik mətəu-inu ilah kəutəni məmə kinauteruh nəməhlairiən min nəuvein iətəm nipətilah tatig. Ilah kəutəni kəm təmah məmə nəkotəkeikei motol natimnati nəuvein iətəm tətəgətun məmə rəhatəmah nətəligiən teiuaiu, kəni itəmah onəkotəkeikei məutəfaki kəm nagelo min. Sotohtəu-pəniən nətəligiən rəhalah. Nətəligiən min əha iətəmimi əmə tatol. Kəni nəmə nəkotohtəu=pən nəghatiən rəhalah, itəmah onəkotəmkarəpən e rəhatəmah nəmiəgəhiən. Mətəu nətəmi min əha kəutəfəri ilah o nati nipətin tikə.
19 Nətəmi min əha kəsotaskəlimiən nəgətuniən pəhriən rəha Kristo tiəkis məsotoliən kətiəh ilah Kristo. Mətəu Iesu təhmen=pən məmə in rəhn-kapə niməfaki konu niməfaki in nipəti Kristo. E noliən kətiəh min təhmen=pən e nipəti iətəmimi, u iətəm tatilpin ikin e nəuaniləuis min tatuvən e nikilkilin, kəni Kristo tatol min nati kətiəh e niməfaki rəhan məmə niməfaki otəskasik, kəni mateviə e nəmiəgəhiən vi iətəm Uhgin tatol tateviə.

Nəmotos nəmiəgəhiən vi mətəu itəmah nəmotol kətiəh e Kristo

20 Nian nəmotəhatətə e Kristo, in təhmen məmə nəmohmis itəmah min. Kəni mətəu-inu lou təsuvaiən o iətəmimi iətəm təmimis, kəni nəukəti lou min iətəm tətəghati e natimnati rəha nəhue niftəni əmə, nəsanəniən rəhalah tikə məmə okotarmənig e təmah. Tol lanəha, iətətapuəh o təmah məmə, təhro itəmah nautohtəu=pən lou min rəha nəhue niftəni mine, inəha nəghatiən əuas min iətəm kəutəni məmə,
21 "Saskəlimiən nati u," uə "Sun askəuviniən nati u," uə "Sekiən nati u."
22 Mətəu nəghatiən min u təmsipən e nətəligiən rəha iətəmimi. Ilah kəutəghati əmə e natimnati rəha nəhue niftəni u, təhmen=pən e nauəniən nəuvein, mine nəmnimiən nəuvein. Mətəu natimnati min u, ko təsasiruiən, kəni təsərəkiniən nikitəmah, mətəu-inu e nian onəkotos uə nəkotun, kəni tikə min.
23 Iəkəhrun məmə nian nəuteruh nəghatiən min əha, nəkotəni məmə kəta nəghatiən agin min nəuvein. Ilah kəutəni məmə nətəmimi okotəfaki lanu lan uə lanəha lan, kəni ilah kəutəni məmə okotol rəhalah nətəligiən teiuaiu lanu uə lanəha, kəni ilah kəutəni min məmə nətəmimi okotəkeikei məuteruh vivi nipətilah min lanu uə lanəha e noliən iətəm in tiəkis o nipətilah. Mətəu iətəni=pinə kəm təmah məmə nəghatiən min əha, rəhalah nəsanəniən tikə məmə otahtipəsig e nətəligiən tərah min mine noliən tərah min u nətəmimi kautol e nipətilah.

3

1 Mətəu-inu Uhgin təmosmiəgəh min itəmah min Kristo, kəni tol lanəha, rəueiu əha itəmah onəkotəkeikei mautol nikitəmah tətatig əskasik e natimnati iətəm tətatig əpəha e negəu rəha Uhgin, ikin əha Iesu tətəharəg ikin e nikali Uhgin maru, ikin əha, ikin ima nəsanəniən mine nisiaiən.
2 Itəmah onəkotəkeikei mautol rəhatəmah nətəligiən tətatig əmə e negəu rəha Uhgin, kəni pəh nətəligiən rəhatəmah otəsatigiən e natimnati rəha nəhue niftəni u,
3 mətəu-inu itəmah nəmohmis itəmah Kristo, inəha noliən rəha nəmiəgəhiən əuas rəhatəmah kəmohmis, kəni nəmiəgəhiən pəhriən rəhatəmah kəutəhluaig ilah Kristo iətəm tətatig e negəu e neai ilau Uhgin. Nəmiəgəhiən vi u, nətəmimi kəsoteruhiən.
4 Nəmiəgəhiən pəhriən rəhatəmah in e Kristo əmə. Kəni nian Kristo otitəlig=pa min, kəni Uhgin otəgətun Kristo kitah min kəm nətəmimi rəfin, kəni ilah okoteruh nəuviriən mine nəsanəniən rəhan.

Suaru əhruahru

5 Mətəu itəmah onəkotəkeikei motəpəh agin noliən tərah min rəha nəhue niftəni, noliən tərah tol min lanu; nipətan mine nəman mine, kautit oneuən ilah min; ilah kautol noliən tərah tol naulisiən o nəniən; ilah kotolkeikei pik ilah min o noliən tərah; təfagə tərah tepət e rəhalah nətəligiən; ilah navərəs, kəni noliən əha təhmen=pən məmə kəutəfaki kəm narmi nati min, inəha, kəutləfəri natimnati min rəha nəhue niftəni ilis tapirəkis Uhgin.
6 Noliən tərah min əha tatol niki Uhgin tətahmə, kəni in otol nalpiniən asoli kəm nətəmimi nətəm kautol noliən tərah min əha.
7 Aupən ikin, noliən tərah min əha kəutarmənig e rəhatəmah nəmiəgəhiən, nəmautol ilah nian rəfin.
8 Mətəu rəueiu əha, nəkotəkeikei motos rəkis ilah e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni otol min lanəha: niəməha təsol miniən itəmah; nikitəmah mine nohlitəmah təsatipahal-atipahal

2:17 Hip 8:5 **2:19** Efəs 2:21; 4:16 **2:21** Kəl 4:3,9; 1Tim 4:3 **2:22** Mat 15:9 **3:1** Mak 12:36; 16:19; Efəs 1:20 **3:2** Mat 6:33 **3:6** Rom 6:6,11; Efəs 4:19; 5:3-6

pikiən təhmen e kaluəluə; soliən tərah kəm nətəmimi; səni rahiən nətəmimi; səniə nəghatiən iətəm tol naulisiən o nəniən.
9 Soteiuəiən e təmah min mətəu-inu itəmah nəmotəpeg rəkis nətəligiən əuas rəhatəmah,
kəni motəpəh rəhan noliən tərah min,
10 kəni nəməhuvən e nətəligiən vi. Uhgin tətəfinə nəmiəgəhiən vi u kəm təmah, matol məmə
itəmah onəkəhuva motol əmə məmə in mine. Kəni pəh nəkotəhrun vivi in.
11 Mətəu e natimnati min əha, in nati əpnapin əmə nəmə ik iətəm Isrel, uə səniəmə ik
iətəm Isrel; nəmə kəməhgi=pən ik uə kəsəhgi-pəniən ik; nəmə nəmol vivi skul uə nəsol viviən
skul; nəmə ik slef əmə kəti uə ik səniəmə slef kəti. Mətəu nati asoli in Kristo, kəni tətatig e
nəmiəgəhiən rəhatah rəfin u kəutəhatətə lan.
12 Uhgin təmolkeikei itəmah, kəni mitəpin itəmah məmə rəhan min. Kəni tol min
lanu: nikitəmah otəkeikei matitəgit o nətəmimi; mautol təuvir kəm nətəmimi; rəhatəmah
nətəligiən otəkeikei mətatig ləhtəni; itəmah nətəm mətig; kəni nətəligiən rəhatəmah
otəfəməh. Otol nəghatiən min əha, təhmen=pən məmə nəutəhuvən e napən vi rəha Uhgin.
13 Nian suah kəti otol nati kəti otəsəhmeniən e nəhmtitəmah, kəni nikitəmah otəsahmə
uəhaiən ohni. Nəmə suah kəti tatol tərah e təmah kəti, pəh nəsotalpiniən motos əmə timis e
nikitəmah, mətəu nəkotəkeikei məutalu lan kəni mautol təuvir əmə kəm iətəmi u. Sotaskəlim
iəkisiən noliən tərah rəha iətəmimi təmol kəm təmah e nikitəmah, mətəu nəkotol təuvir kəm
in, təhmen=pən əmə məmə Iərmənig təsaskəlim iəkisiən noliən tərah rəhatah e nikin, mətəu
in tatol təuvir əmə kəm tah.
14 Nati agin u iətəm otəkeikei mətatig e nikitəmah, in nolkeikeiən. Otos məhuvən lan
təhmen=pən məmə napən təuvir rəha Uhgin. Nian onəkotolkeikei itəmah min, kəni tol
itəmah nəkəhuva kətiəh.
15 Otos nəməlinuiən rəha Kristo pəh in tətarmənig e nikitəmah, mətəu inko Uhgin təmauin
e təmah məmə nəkəhuva motol kətiəh, kəni məutatig əmə e nəməlinuiən. Kəni nian rəfin
otəni kəm Uhgin məmə nikitəmah tətagiən o natimnati iətəm in təmol kəm təmah.
16 Otəgətun itəmah min e nəghatiən rəha Kristo, kəni motəni e nətəligiən təuvir kəm təmah
min məmə nəkotəkeikei mautol, məsotəpəhiən. Otani nəpuən min e Nauəuə rəha Nəpuən,
mine nəpuən min rəha niməfaki, mine nəpuən min iətəm tatsipən e Narmin Rəha Uhgin.
Otani ilah rəfin təhmen=pən e nəni-viviən kəti iətəm tatsipən e nikitəmah matuvən kəm
Uhgin. Inəha e noliən min əha, pəh nəghatiən təuvir rəha Kristo tətatig matəmiəgəh mateviə
vivi e nikitəmah e nian min rəfin.
17 Kitah u nəhlmi Iərmənig Iesu min, kəni tol lanəha, natimnati rəfin u nautol, mine
nəghatiən min rəfin u nautəni, mətəu nəkotol əmə e nərgi Iərmənig Iesu. Kəni nian rəfin
itəmah onəkotəkeikei motəni kəm Uhgin, tatə rəhatah, məmə nikitəmah tətagiən o natimnati
iətəm Iesu təmol kəm təmah.

Noliən əhruahru rəha tatə, mine mamə, mine kəlkələh min

18 Nipətan, otisiai narmənigiən rəha nəman min rəhatəmah, təhmen=pən əmə məmə pətan
u in tətəfaki in otəkeikei mol lanəha.
19 Kəni nəman, otolkeikei rəhatəmah nipətan, kəni motol təuvir kəm lah, mətəu sotoliən
rəhatəmah narmənigiən məmə nəkotol=pən əmə rəhatəmah nipətan.
20 Kəlkələh min, otisiai rəhatəmah tatə mine mamə nian rəfin, mətəu-inu Iərmənig rəhatah
nikin otagiən o noliən əha.
21 Itəmah tatə min, sotoliən nalpiniən tapirəkis nərahiən iətəm kəlkələh min kautol, məmə
nikilah otahmə ohni. Mətəu nəmə nəkotol lanəha e lah, kəni rəhalah nətəligiən in oteiuaiu.

Noliən rəha slef mine rəhan iərmənig

22 Slef min, nian rəfin onəkotəkeikei motol nəuia nətəmi asoli min rəhatəmah, mətəu
səniəmə nian əmə iətəm ilah kəuteh itəmah lan məmə nikilah otagiən o təmah. Mətəu itəmah
onəkotəkeikei motol uək e nikitəmah pəhriən o nəfəniən nisiaiən kəm Uhgin.
23 Uək nak iətəm nautol, otol e nikitəmah rəfin təhmen əmə məmə nautol uək rəha
Iərmənig rəhatah, səniəmə nautol uək rəha iətəmimi əmə.
24 Mətəu-inu onəkotəkeikei motəhrun vivi məmə Iərmənig rəhatah in otəfinə nətəouiən
əhruahru rəha natimnati min iətəm nautol ilah. Nətəouiən əha Uhgin tinəni rəkis məmə
otəfinə kəm nenətin min. ?Kəni nəkotəhrun nati u? Nautol uək rəha suah əha Iərmənig
pəhriən rəhatah, in Iərmənig Kristo.
25 Mətəu iətəmimi iətəm tatol tərah, in otos əhruahru min nəuan nətəouiən rəhan o noliən
tərah, mətəu-inu Uhgin, in tatol təhmen-əhmen əmə kəm nətəmimi rəfin.

3:8 Efəs 4:25-29; 5:4 **3:9** Efəs 4:22,25 **3:10** Efəs 4:24 **3:11** Kəl 3:28 **3:13** Efəs 4:2,32 **3:17** 1Kor 10:31; Efəs 5:20 **3:18** Efəs 5:22 **3:19** Efəs 5:25 **3:20** Efəs 6:1 **3:21** Efəs 6:4 **3:22** Efəs 6:5-8 **3:25** Rom 2:11

4

1 Itəmah nətəmi asoli min u nəutarmənig, onəkotəkeikei mautol təhruahru kəni məhmen
o rəhatəmah slef min, mətəu-inu itəmah min nəkotəkeikei motəhrun məmə rəhatəmah min
Iətəmi asoli in tətatig min əpəha e negəu e neai.

Pol təməgətun ilah

2 Itəmah onəkotəkeikei məutəghati=pən kəm Uhgin e nəfakiən e nian rəfin. Kəni nian
onətəfaki, rəhatəmah nətəligiən otəkeikei mətatig lan, kəni nian rəfin agin nəkotəkeikei
məutəni kəm Uhgin məmə nikitəmah tətagiən o natimnati iətəm in təmol kəm təmah.

3 Kəni iəu iəkolkeikei məmə itəmah nəkotəkeikei mautəfaki min o təmah min, məmə Uhgin
oterəh e suaru məmə iəkotəni pətigəm nəlpəkauiən oneuən rəha Uhgin e Kristo. Iəmatəni
pətigəm nəghatiən u inu, kəni kahtipəsig=pən lak ohni e kaləpus.

4 Otəfaki məmə iətəni pətigəm nəghatiən əha təhruahru kəni məpiə vivi təhmen əmə məmə
iəkəkeikei mol lanəha.

5 Itəmah nətəm nəutəfaki, pəh nətəm kəsotəfakiən koteh=pən Iesu e noliən min rəhatəmah,
kəni e nian rəfin onəkotəkeikei mauteh vivi məmə noliən min mine nəghatiən min
rəhatəmah otiuvi Nanihluə min kəhuva o Iesu.

6 Itəmah nəkotəkeikei məutəghati vivi kəm lah e nəghatiən min əmə u iətəm təuvir
kəni mətəhiən, kəni pəh ilah okotətəu nəghatiən min əha məmə kotəuvir. Kəni itəmah
onəkotəkeikei mətəhrun vivi suaru min o nuhalpiniən nəghatiən min rəhalah iətəm
kəutətapuəh o rəhatəmah nəhatətəiən e Iesu.

Pol təmahlipən
suah mil kətian o lah

7-8 Iətahli=pinə piatah iətəm təuvir, Tikikəs, in tatuvnə o təmah o nati keiu əmə məmə in
otanus nəghatiən rəfin rəhatimah kəm təmah, kəni in otəfəri nətəligiən rəhatəmah. In piatah
kəti iətəm iəu iəkolkeikei pik. Nian rəfin in tətəhtul maru o nasiruiən lak e uək rəha Iərmənig.

9 In tatuvnə ilau piatah Onesimәs. Nian rəfin in tətəhatətə əskasik e Iesu, kəni itimah
iəkotolkeikei pik in. In iətəmi kəti rəhatəmah. Ilau okuəni kəm təmah nanusiən rəha
natimnati rəfin u ikinu.

Naunun nəghatiən rəha Pol

10 Aristakəs in tətatig e kaləpus itimlau min. In tətahli=pinə nəghatiən təuvir kəm təmah.
Kəni Mak, in pia Panəpəs, in min tətahli=pinə nəghatiən təuvir rəhan kəm təmah. Itəmah
nəmotos rəkis rəhak nəghatiən ohni. Nəmə in otuvnə imatəmah ikin, kəni nəkotit məhuvən
mauteruh vivi.

11 Kəni Josuə Jastəs, in min tətahli=pinə nəghatiən təuvir rəhan kəm təmah. E nəuaniləuis
min rəha Isrel iətəm kəutəhatətə e Iesu, suah milahal əmə əha, ilahal kəhlasiru lak e uək rəha
negəu rəha Uhgin. Kəni suah milahal əha, ilahal kəhlasiru pik lak e nian əskasik min iətəm
tətuva e rəhak nəmiəgəhiən.

12 Epafras in rəhatəmah kəti iətəmimi, in min tətahli=pinə nəghatiən təuvir kəm təmah.
In iətəmimi kəti nian rəfin tatol uək rəha Iesu Kristo, kəni e nian rəfin in tətəfaki əskasik o
təmah. In tətətapuəh o Uhgin məmə itəmah onəkotəhtul əskasik, kəni mohməhtə motəhrun
vivi natimnati rəfin iətəm Uhgin tolkeikei.

13 Iəkəhrun nəniən kəm təmah məmə suah u in tatol uək əskasik o nasiruiən e təmah, mine
nətəm Laotisiə, mine nətəm Hierapolis.

14 Toktə Luk iətəm kitah kotolkeikei pik, mine suah u Timəs, ilau min kətuahli=pinə
nəghatiən təuvir kəm təmah.

15 Otahli=pən min rəhak nəghatiən təuvir kəm piatah mine nəuvinitah min əpəha Laotisiə,
mine pətan əha Nimfa, mine nətəm kəutəfaki e nian min rəfin əha iman ikin.

16 Mətəu e nian onəkotafin rəkis rəhak u nauəuə, kəni motəkeikei motahli=pən kəm nətəm
Laotisiə məmə ilah okotafin min kəm nətəmimi rəha nimәfaki əha ikin. Kəni e noliən kətiəh
min, itəmah onəkotəkeikei motafin min nauəuə rəha nətəm Laotisiə.

17 Kəni itəmah nəkotəkeikei motəni=pən kəm Akipəs məmə in otəkeikei mol rəfin uək iətəm
Iərmənig rəhatah in təməfən kəm in məmə otol.

18 Iəu Pol, iatos pen mətətei əmə e nəhlmək nəghatiən u rəha nəniən təuvir kəm təmah.
Sotaluiən məmə kəməfən iəu e kaləpus, kəni kəlis iəu e sen, kəni iətatig əhanəh.

Pəh Uhgin otətuati e rəhan nəuviriən tətatig o təmah.

4:1 Efəs 6:9 **4:5** Efəs 5:15-16 **4:7-8** Efəs 6:21-22 **4:9** Flm 10-12 **4:10** Uək 12:12; 13:13; 15:37-39; 2Tim 4:11 **4:14** Kol 1:7; Flm 23-24 **4:17** Flm 2 **4:18** 1Kor 16:21

1 Təsalonaikə
Nauəuə iətəm Pol təmaupən mətei tuvən kəm nəfaki min ikin Təsalonaikə
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 1 Təsalonaikə

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm niməfaki əpəha Təsalonaikə.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? Pol təmətuəuin niməfaki əpəha Təsalonaikə e nu keiu o kisil əmə tinuvən rəkis, kəni in niməfaki vi kəti. Nətəmimi rəha niməfaki okotəkeikei moteviə e nəmiəgəhiən rəhalah. Ilah nəuvein, kəməhuvən e nian iəkis min mətəu-inu kəutəhatətə e Kristo. Kəni nəuvein kəsotəhrun viviən nian iətəm Iesu otitəlig=pa min lan e nəhue niftəni. Nəuvein nikilah təhti məmə Iesu otuva uəhai min əmə. Kəni motəruru məmə nətəmimi kəmohmis uərisig e Iesu titəlig=pa min, otəhro e lah.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u məmə otəfəri nətəligiən rəhalah, kəni mol nəhatətəiən rəhalah təskasik. Kəni molkeikei məmə otəfən nəgətuniən nəuvein iətəm təhruahru o nitəlig=pa miniən rəha Iesu Kristo.

Pol təməni təuvir kəm lah

1 Iəu Pol, mine Sailəs,* mine Timoti, iəhləni təuvir kəm təmah min u niməfaki ikin Təsalonaikə, u itəmah u nətəmimi rəha Tatə Uhgin mine Iərmənig Iesu Kristo.

Pəh Uhgin otətuati e rəhan nəuviriən mine nəməlinuiən kəm təmah.

2 Nian rəfin, iəhləni=pən kəm Uhgin məmə nikitimahal tətagiən o təmah rəfin, kəni məhləfaki o təmah e nəfakiən rəhatimahal.

3 Nian iəhləfaki kəm Tatə Uhgin, nikitəmahal tagiən mətəu-inu nian rəfin nikitimahal tətəhti nati kisil, kəti u rəhatəmah uək iətəm tatsipən e nəhatətəiən rəhatəmah, mine rəhatəmah uək əskasik o nasiruiən e nətəmimi iətəm tatsipən e nolkeikeiən rəhatəmah, mine noliən rəha nəhtul əskasikiən rəhatəmah e nian iəkis min iətəm kəutəhuva e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni nəkotol lanəha mətəu-inu nəmotələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən e Iərmənig Iesu Kristo.

4 Piak min mine nəuvinik min iətəm Uhgin tolkeikei itəmah. Nikitimahal tagiən min o təmah mətəu-inu iəkləhrun məmə Uhgin təmitəpin itəmah.

5 Kəni iəkləhrun nati u, mətəu-inu nanusiən təuvir iətəm iəməhləni kəm təmah, səniəmə təmuva e nəghatiən əmə, mətəu təmuva min e nəsanəniən, mine Narmin Rəha Uhgin, kəni kitah kotəhrun vivi məmə in nipəhriəniən. Kəni nian kitah kəməutatig, nəkotəhrun məmə noliən rəhatimah in təuvir məmə otasiru e təmah.

6 Kəni iəmleruh məmə itəmah nəmotisikəuvin itimahal mine Iərmənig e noliən u: nəmotos pau nahməiən asoli, mətəu nəmotos nəghatiən e nikin agiən iətəm Narmin Rəha Uhgin təməfinə.

7 Tol lanəha, e noliən rəhatəmah nəmotəgətun suaru təuvir kəti kəm nəfaki min əpəha Masetoniə mine Akaiə kotisikəuvin itəmah.

8 Nəmotəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin təhmen e təui təmasək kətəu ikin min rəfin, kəni səniəmə əpəha Masetoniə mine Akaiə əmə, mətəu nətəmimi ikin min rəfin kinotəhrun rəkis rəhatəmah nəhatətəiən. Tol lanəha, iəsləni pətigəmiən nanusiən rəha nəhatətəiən rəhatəmah,

9 mətəu-inu nətəmimi rəha Masetoniə mine Akaiə, ilah aru kəutəni pətigəm məmə nian iəməhuva moteruh itəmah, nikitəmah tagiən o nətəuiən nəghatiən rəhatimahal. Kəutəni pətigəm məmə itəmah nəmotəuhlin nəmtahtəmah e narmi nati min u kəmol əmə ilah, kəni mautəhuərisig e Uhgin iətəm tətəmiəgəh, kəni in Uhgin pəhriən,

10 kəni nəutəhtahnin Nətin məmə otitəlig=pa min e negəu e neai muva min e nəhue niftəni. Nətin u in Iesu, iətəm təmimis e nigi kəluau, kəni Uhgin təmosmiəgəh in e nimisiən. Kəni in otosmiəgəh itah e nalpiniən mine niəməha rəha Uhgin iətəm tətuva.

2

Uək rəha Pol
əpəha Təsalonaikə

1 Piak min mine nəuvinik min. Nəkotəhrun məmə nian itimahal iəmluva mihleruh itəmah, nuvaiən rəhatimahal, in səniəmə tol nati əpnapin əmə lan, mətəu təmol nəuan.

---

* **1:1** E nəghatiən Kris, nərgin u Sailəs in "Silfanus"

2 Kəni itəmah nəkotəhrun məmə inəha Filipai, nətəmimi kəmotol tərah e timahal, kəni
motahi motəni rah itəmahal, mətəu Uhgin rəhatah təmasiru e timahal, kəni itimahal
iəsləginiən e nəni pətigəmiən rəhan nanusiən təuvir kəm təmah, nati əpnapin nətəmimi
kəmotalkut məmə okotəniəhu itimahal.
3 Tol lanəha mətəu-inu rəhatimahal nəghatiən o niuviən rəhatəmah nətəligiən təsisipəniən e
nətəligiən tərah min uə nikin iətəm təsəhruahruiən, kəni iəslalkutiən o neiuəiən e təmah.
4 Kəpə, iəsloliən lanəha. Mətəu nian iəhləghati, iəkləhrun məmə Uhgin təməsal=pən rəkis
e nikitimahal, kəni məni məmə itimahal iəkləhmen məmə iəkləni pətigəm nanusiən təuvir,
kəni in təmələhu=pən e nəhlmitimahal. Kəni iəsləghatiən məmə nətəmimi nikilah otagiən
o timahal, mətəu iəhləghati məmə Uhgin nikin otagiən o timahal, kəni in Uhgin iətəm
tətəsal=pən e nikitimahal.
5 Nəkotəhrun məmə itimahal iəsluvaiən o təmah məmə iəkliuvi nətəligiən rəhatəmah e
nəghatiən ətəhiən min. Kəni iəsləni pətigəmiən nanusiən təuvir kəm təmah məmə iəklos
rəhatəmah məni. Kəni Uhgin, in təhrun nikitimahal məmə nəghatiən u in nipəhriəniən.
6 Itimahal iəsluvaiən məmə itəmah kəti uə iətəmimi əpnapin əmə kəti otəfəri itimahal.
7 Kəni nati kəti min, mətəu-inu itimahal aposil milahal rəha Kristo, iəkləhrun nəniən
məmə nəkotəkeikei motisiai itimahal təhmen e iətəmi asoli milahal, mətəu iəməsloliən. Nian
kəməutatig, noliən rəhatimahal timətig təhmen e mamə kəti iətəm tateh vivi nenətin min,
matol timətig o lah.
8 Nikitimahal tagiən məmə iəkləni pətigəm nanusiən təuvir, mətəu səniəmə məmə iahləni
pətigəm əmə, mətəu iəmhlol natimnati rəfin iətəm iəkləhrun noliən məmə otasiru e təmah.
In təhmen məmə iəmhləfinə nəmiəgəhiən rəhatimahal, mətəu-inu itimahal iəmhlolkeikei
itəmah, kəni nəməhuva rəhatimahal nətəmimi.
9 Piak min mine nəuvinik min. ?Nikitəmah təhti, uə kəpə, uək əskasik iətəm iəmahlol? Nian
itimahal iəməhləni pətigəm nanusiən təuvir rəha Uhgin kəm təmah, itimahal iəmahlol uək e
nəhlmitimahal ləplapin mətəuarus=pən lapin o nosiən məni məmə iəslətapuəhiən o məni o
təmah.
10 Itəmah mine Uhgin, nəmoteruh kəni motəhrun nəni pətigəmiən məmə nian iəməhlatig
kitah min itəmah nəfaki min, noliən rəhatimahal in təhruahru, kəni Uhgin tətagiən lan, kəni
iətəmimi kəti təsosiən nipəgnəmtin kəti iətəm tərah o timahal.
11 Itəmah nəkotəhrun məmə itimahal iəmahlol təuvir kəm təmah rəfin təhmen e tatə kəti
tateh vivi nenətin min.
12 Kəni e noliən kətiəh əmə, iahlem əskasik itəmah, kəni mahləfəri rəhatəmah nətəligiən,
məhlətapuəh əskasik məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah otəhruahru e nəhmti Uhgin, kəni nikin
tagiən lan. Uhgin u, tətauin e təmah məmə nəkəhuva e narmənigiən mine nəuviriən rəhan.
13 Kəni nian rəfin, itimahal iəhləni tagkiu kəm Uhgin mətəu-inu nian nəmotos nəghatiən
rəha Uhgin iətəm nəmotətəu o timahal, kəni motos tatig e nikitəmah, kəni nikitəmah
təsəhtiən məmə in nəghatiən rəha nətəmimi əmə, mətəu nikitəmah təhti məmə in nəghatiən
rəha Uhgin, kəni pəhriən in nəghatiən rəhan. Kəni nəghatiən u tatol uək e nəmiəgəhiən
rəhatəmah, u nətəm nəutəni nipəhriəniən lan.
14 Kəni piak min mine nəuvinik min. Nətəmimi imatəmah əhruahru ikin, kəmotol tərah
e təmah mətəu-inu nəməutəhatətə e Kristo Iesu. Itəmah nəkotəhmen e nətəmimi rəha
niməfaki min rəha Uhgin əpəha ikin Jutiə. Ilah nətəm Isrel əhruahru, mətəu rəhalah aru
nətəmi asoli min kəmotol nərahiən e lah nian kəmotəhatətə e Kristo Iesu.
15 Nətəmi asoli min u, kəmotuhamu Iərmənig Iesu, mine iəni min, kəni motəhgi pətigəm
itimah iəkohiet. Noliən rəhalah tatol niki Uhgin təsagiəniən, kəni ilah tikimir min o nətəmimi
rəfin,
16 mətəu-inu nətəmi asoli min u kəutalkut məmə okotəniəhu itimah o nəghatiən kəm
Nanihluə* min məmə Uhgin otosmiəgəh ilah. E noliən əha, ilah kotoriarun rəhalah noliən
tərah mətəuarus təhmen. Mətəu rəueiu əha, niəməha mine nalpiniən rəha Uhgin tinuva o
lah.

Pol təmolkeikei məmə oteruh ilah

17 Piak min mine nəuvinik min. Nian iəmhluvən isəu o təmah nian nəuan nəuvetin əmə,
mətəu iəmhlolkeikei pik məmə iəkleruh min itəmah. Nipəhriəniən, nipətitah isəu o tah min
mətəu nətəligiən rəhatah kətiəh. Kəni iəməhlalkut pik məmə iəklitəlig mihleruh itəmah,
18 mətəu-inu iəmhlolkeikei məmə iəkluvnə o təmah. Iəu, Pol, iəmalkut nian tepət, mətəu
Setən təmahtipəsig e suaru o timahal.

2:2 Uək 16:19-24; 17:1-9 **2:4** Kəl 1:10 **2:9** Uək 20:34 **2:12** Uək 20:31 **2:13** 2Təs 2:13 **2:14** Uək 17:5
2:15 Uək 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19 * **2:16** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri.

19 ? Təhro iəklolkeikei pik məmə iəkleruh min itəmah? ? Tol lanəha mətəu-inu, nian
Iərmənig Iesu otuva min, pəh min u iəmlələhu=pən nətəligiən əskasik rəhatimahal e lah
məmə ilah nəua uək təuvir rəhatimahal? ?Kəni nikitimahal otagiən min o pəh min? ?Kəni
pəh min u in rəhatimahal nətəuiən iətəm nikitimahal otagiən e lah? ?Itəmah, uə kəpə? Əuəh,
itəmah u.
20 Nipəhriəniən, itimahal iəhlətəu təuvir o təmah, kəni nikitimahal tagiən o təmah.

3

1 Tol lanəha, nian nikitimahal təməpəou kəni iuəkir nikitimahal titəgit, mətəu-inu itimahal
iəkləruru məmə nəutatig təuvir uə kəpə, kəni itimahal iəmhlegəhan məmə iəu mine Sailəs
iəkuatig Atens,
2 iəmuahli=pinə Timoti məmə in otuvnə meruh itəmah. In piatah kəti iətəm tatol uək rəha
Uhgin itimahal min o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir rəha Kristo. In təmuvnə o təmah
məmə otasiru e təmah məfəri rəhatəmah nətəligiən, kəni mol itəmah nəutəhtul əskasik e
rəhatəmah nəhatətəiən,
3 məmə nərahiən iətəm tətuva o təmah rəueiu, ko təsoliən nikitəmah təhti pik. Nəkotəhrun
rəkis məmə in nətəligiən rəha Uhgin məmə nətəmimi okotol tərah e tah lanəha.
4 Nipəhriəniən, nian iəməhlatig kitah min itəmah, iəməhləkeikei məhləni kəm təmah
məmə okol tərah e təmah. Kəni itəmah nəkotəhrun vivi məmə tinuva mol nipəhriən lan
təhmen əmə məmə itimahal iəmhləni mine.
5 Kəni o nati əha, nian iəməsəhruniən məmə natigiən rəhatəmah təhro, kəni nikik
təməpəou kəni iuəkir nikik titəgit, kəni iəmahli=pinə Timoti məmə otuvnə meruh-to
rəhatəmah nəhatətəiən, məmə tatəskasik əhanəh, uə kəpə. Iəməgin məmə e suaru kəti,
Setən u iətəmimi rəha nəfən-əfəniən, in təməfən-əfən kəm təmah, kəni nəkotəmkarəpən e
nəhatətəiən rəhatəmah, kəni uək rəhatimahal in tol nati əpnapin əmə.

Timoti təməni pətigəm nanusiən təuvir

6 Kəni rəueiu əha, Timoti təmitəlig=pa min o timlau, kəni matos nanusiən təuvir e
rəhatəmah nəhatətəiən mine nolkeikeiən. Təməni=pa kəm timlau məmə nikitəmah tətəhti
əhanəh itimahal, təhmen əmə məmə itimahal iəklolkeikei məmə iəkleruh itəmah.
7 Tol lanəha, piak min mine nəuvinik min, nati əpnapin iəmhlatig e nərahiən, kəni mihlətəu
nahməiən, mətəu nanusiən rəha nəhatətəiən rəhatəmah təməfəri rəhatimahal nətəligiən o
təmah.
8 Nian iəmlos nanusiən məmə nautəhtul əskasik əhanəh o Iərmənig, kəni iəklətəu məmə
inhlos min nəmiəgəhiən.
9 Nian iəkləhtul e nəhmti Uhgin, nagiəniən rəhatimahal o təmah in iahgin, kəni iəkləni kəm
Uhgin məmə nikitimahal tagiən pik o təmah.
10 E nian rəfin, lənian mine lapin, iəhləfaki əskasik məmə iəkleruh min itəmah, kəni
mihləgətun itəmah e nati nak nəkotəruru əhanəh məmə rəhatəmah nəhatətəiən oteviə
məskasik.
11 Kəni pəh rəhatah Uhgin aru, u Tatə rəhatah, mine Iərmənig Iesu rəhatah, kuol suaru
rəhatimahal məmə iəkluvnə mihleh itəmah.
12 Pəh Iərmənig otol nolkeikeiən rəhatəmah otepət məri məriauəh o təmah mine nətəmimi
rəfin, təhmen e nolkeikeiən rəhatimahal o təmah tepət.
13 Pəh in otol nikitəmah otəsanən məmə, nian Iərmənig Iesu tətuva min ilah rəhan min
nətəmimi, kəni nəkotəhtul e nəhmti rəhatah Uhgin u Tatə rəhatah, kəni nəkotəhlan kəni
noliən tərah tikə e təmah.

4

Nəmiəgəhiən rəhatəmah təkeikei mol Uhgin nikin tagiən

1 Piak min mine nəuvinik min, rəueiu iəkəkeikei məghati e natimnati min nəuvein.
Iəmləgətun rəkis itəmah e noliən iətəm nəkotol məmə Uhgin nikin otagiən o təmah. Kəni
pəhriən, onəkotol lanəha. Kəni rəueiu iəhlətapuəh o təmah kəni məhlətapuəh əskasik e
Iərmənig Iesu məmə nautol təhmin min lanko.
2 Otol lanəha mətəu-inu itəmah nəkotəhrun suaru iətəm iəmləgətun itəmah lan, kəni
Iərmənig Iesu təməfa nepətiən məmə iəkləgətun itəmah lan.
3 Nətəligiən rəha Uhgin məmə in təmələhu kalin itəmah məmə rəhan min məmə nəkotol
nati iətəm təhruahru vivi: sotohtəu-pəniən suaru rəha nipətan mine nəman iətəm kautit
oneuən ilah min.

2:19 Fil 2:15-16; 4:1; 2Təs 1:4 **3:1** Uək 17:15 **3:2** Uək 16:1-3 **3:3** 2Tim 3:12 **3:6** Uək 18:5 **4:3** 1Təs 5:23; 1Pitə 1:16

4 Itəmah kətiəh kətiəh nəkotəkeikei motarmənig e nipətitəmah e noliən iətəm təuvir məhruahru kəni kisiai.
5 Sotoliən noliən rəha nitəu-pəniən nətəligiən əskasik o nit oneuəniən pətan uə iərman. Noliən əha rəha nətəm kəsotəfakiən motəruru Uhgin.
6 Kəni e natimnati min əha, sotoliən tərah e piatəmah min e nakləhiən e pətan rəha iətəmi pisin. Iərmənig otol nalpiniən kəm nətəmimi min u iətəm kautol noliən min iətəm tol lanəha, kəni inhləni rəkis nati u kəm təmah o nəhgi-pəriən itəmah.
7 Tol lanəha mətəu Uhgin təməsauniən e tah məmə okotamikmik e nəhmtin, okotatig e nəmiəgəhiən iətəm kəmotələhu kalin məmə rəhan.
8 Tol lanəha, iətəm tətəuhlin nəmtahn e nəghatiən əha, səniəmə tətəuhlin nəmtahn kəm iətəmimi, mətəu tatəuhlin nəmtahn kəm Uhgin iətəm təməfa Narmin Rəhan kəm təmah.
9 Nəkotəhrun rəkis noliən rəha nolkeikeiən itəmah iəfaki min, kəni təsəhmeniən min məmə iəkətei e nauəuə, mətəu Uhgin tinəgətun rəkis itəmah o nolkeikeiən itəmah min.
10 Kəni pəhriən, nəkotolkeikei piatah min rəfin ikin Masetoniə. Mətəu, piak min mine nəuvinik min, iəklətapuəh əskasik məmə nəkautol təskasik təhmin lanko lan.
11 Itəmah nəkotəkeikei motalkut o nitəu-pəniən suaru rəha nəmiəgəhiən iətəm in təməlinu, kəni motol aru rəhatəmah uək, kəni nəkautol uək e nəhlmitəmah məmə nauəniən rəhatəmah mine natimnati min otəhmen, təhmen əmə məmə iəmhləni mine kəm təmah.
12 Otol lanəha məmə rəhatəmah nəmiəgəhiən otiuvi=pa nisiaiən rəha nətəm ihluə min, kəni itəmah nəsotarəriəiən e suah kəti.

Nuvaiən rəha Iərmənig

13 Piak min mine nəuvinik min. Iəklolkeikei məmə itəmah onəkotəhrun itəmah min nəuvein u kinohmis rəkis, məmə kinəhro e lah. Kəni iəslolkeikeiən məmə itəmah nəkotasək təhmen e nətəmimi nətəm kəsotələhu-pəniən rəhalah nətəligiən e Uhgin u təhrun nauməhtuliən e nətəmimi e nimisiən. Ilah okotəkeikei motasək pik. Mətəu kitah okəsotasək pikiən, mətəu inu
14 kitah kəutəhatətə məmə Iesu təmimis kəni məmiəgəh min, kəni nikitah təhrun məmə nian Iesu otuva min, kəni Uhgin otol məmə, nətəmi min u nətəm kinotəhatətə rəkis e Iesu nian kəmohmis, okəhuva min ilah Iesu.
15 Kəni iəhləni kəm təmah nəghatiən əhruahru rəha Iərmənig məmə, kitah u nətəm kəutəmiəgəh əhanəh məutatig mətəuarus nuvaiən rəha Iərmənig, pəhriən kitah okəsotaupəniən e nətəmi min u nətəm kəmotaupən mohmis.
16 Mətəu Iərmənig əhruahru əmə otsipəri e negəu e neai meiuaiu=pa, kəni məni pətigəm əfəməh, kəni iətəmi asoli rəha nagelo min otagət əfəməh, kəni nətəmimi okotətəu təui rəha Uhgin, kəni nətəmi min u nətəm kinotəhatətə rəkis Iesu nian kəmohmis, okotəmiəgəh motaupən motəri.
17 Kəni uərisig lan, kitah nətəm kəutəmiəgəh əhanəh, okotəri kitah min ilah e nimali nəpuə məmə okoteruh Iərmənig e magəuagəu. Kəni tol lanəha, okotatig kitah Iərmənig naunun tikə.
18 Tol lanəha, otəfəri nətəligiən rəhatəmah min e nəghatiən min u.

5

1 Piak min mine nəuvinik min. Təuvir əmə məmə iəsəteiən kəm təmah e nian əhruahru rəha natimnati min əha,
2 mətəu-inu itəmah nəkotəhrun rəkis məmə nian iətəm Iərmənig otuva min e nəhue niftəni u təhmen e iakləh iətəm tətuva lapin, nian nətəmimi əpnapin kotəruru məsotəhtul maruiən ohni.
3 Nian nətəmimi kəutəni məmə, "Natimnati rəfin təməlinu, kəni nərahiən tikə," kəni nalpiniən mine niəməha rəha Uhgin otuva uəhai əmə o lah, kəni ko nətəmimi kəsotagimiən, təhmen e pətan iətəm nəmtahn tətahmə o neməkiən, nahməiən tətuva uəhai əmə, kəni ko pətan əha otəsagimiən.
4 Mətəu piak min mine nəuvinik min, iateruh məmə nəsotəhtuliən e napinəpuiən e natimnati min əha, kəni nuvaiən rəha nian əha otəsoliən itəmah nəkotauit təhmen e nətəmimi u kotauit nian iakləh kəti təmuva.
5 Itəmah rəfin nenəti nəhagəhagiən mine nenəti nianiən. Kitah səniəmə nətəmimi rəha lapin mine napinəpuiən.

4:5 1Kor 6:13 **4:7** Hip 12:14 **4:8** Luk 10:16; 2Kor 1:22 **4:9** Jon 13:34 **4:11** Efəs 4:28 **4:14** Rom 14:9; 1Kor 15:3-4,12 **4:16** 1Kor 15:51-52 **5:2** Mat 24:42-43; 2Pitə 3:10; Nəh 3:3 **5:3** Mat 24:39; Luk 21:34-35 **5:5** Rom 13:12

6 Kəni tol lanəha, pəh kəsotoliən təhmen e nətəmi min u kəutapili, mətəu pəh kotair kəni
mauteruh vivi rəhatah nətəligiən mine rəhatah noliən min,
7 mətəu nətəmimi min u kəutapili, ilah kəutapili lapin, kəni nətəmi min u kəutapis, ilah
kəutapis lapin.
8 Mətəu pəh kitah kotarmənig e noliən min rəhatah, mətəu-inu kitah nətəmi rəha nianiən.
Pəh kotaskəlim noliən rəha nəhatətəiən mine nolkeikeiən məmə nəpaliən kəti, inu təhmen e
soldiə kəti iətəm tətəfən napən təhmen e aiən iətəm tətəməhli pəsig e nimankilahatəmi məmə
nəpaliən kəti. Kəni pəh kotələhu=pən əskasik rəhatah nətəligiən e Uhgin məmə nəpaliən kəti,
inu təhmen e soldiə kəti iətəm titaharu=pən kəfəfau əskasik kəmol e aiən iətəm tətəhtərain
rəhn-kapə təmi məmə nəpaliən kəti.
9 Pəh kotol lanəha mətəu Uhgin təməsauin rəkisiən e tah məmə niəməha mine nalpiniən
rəhan otuva o tah, mətəu təmitəpin itah məmə in otosmiəgəh itah e rəhatah Iərmənig Iesu
Kristo.
10 Təmimis o tah məmə kitah kotəhrun natigiən pəti kitah min nəmə kautəmiəgəh uə
kəmohmis.
11 Tol lanəha, onəkotəfəri rəhatəmah min nətəligiən, kəni otasiru e təmah min məmə
nəkotol nəhatətəiən rəhatəmah təskasik. Pəhriən, inu noliən itəmah nəkotol u rəueiu.

Naunun nəghatiən rəha Pol

12 Piak min mine nəuvinik min. Rəueiu iəklətapuəh o təmah məmə nəkotisiai nətəmi min
u kautol uək əskasik itəmah min ilah, kəni məutarmənig e təmah e Iərmənig, kəni məutagət
asoli e təmah nian nəkotəmkarəpən motol tərah.
13 Otisiai vivi ilah motolkeikei ilah o uək iətəm kautol, kəni motatig e nəməlinuiən kəni
məsotetetiən e təmah min.
14 Kəni piak min mine nəuvinik min, iəhlətapuəh əskasik məmə nəkotagət əskasik e nətəmi
min u kəutəlpah məsotoliən nati kəti. Otəfəri nətəligiən rəha nətəmi nikilah təpəou. Otasiru
e nətəmi rəhalah nəsanəniən tikə. Otol rəhatəmah nətəligiən təfəməh o nətəmimi rəfin.
15 Nəmə iətəmi kəti otol nati kəti təsəhmeniən e təmah, kəni itəmah nəsotalpiniən nitai
nərahiən, mətəu nian rəfin, itəmah nəkotəkeikei motalkut məmə nəkotol təuvir kəm təmah
min mine nətəpisin pisin min.
16 Nikitəmah otəkeikei mətagiən nian rəfin;
17 kəni motəghati kəm Uhgin e nəfakiən nian rəfin;
18 kəni nian rəfin otəni kəm Uhgin məmə nikitəmah tagiən, nati əpnapin nəkotatig e
nəuviriən, uə nərahiən. Otol nati milahal əha mətəu-inu ilahal nəuia Uhgin o təmah e Kristo
Iesu.
19 Sotalifu əpisiən nigəm rəha Narmin Rəha Uhgin;
20 sotəniən məmə nəghatiən iətəm Uhgin təməfən kəm iətəmi kəti in tol nati əpnapin əmə
lan.
21 Otaupən pipim moteruh kəni motakil vivi natimnati rəfin, kəni otaskəlim tiəkis nati
iətəm təuvir,
22 kəni motəpəh natimnati rəfin iətəm tərah.
23 Pəh Uhgin pisin əmə iətəm in Uhgin rəha nəməlinuiən, otol itəmah məmə rəhan pisin əmə
u itəmah. Pəh Uhgin otol məmə nəmiəgəhiən rəfin rəhatəmah okotəhruahru, e narmitəmah
mine e nətəligiən rəhatəmah mine e nipətitəmah. Kəni nipəgnəmtin kəti tikə mə otəhkul=pən
e təmah, nian rəhatah Iərmənig Iesu Kristo tətuva min.
24 Iətəm tətauin e təmah, nian rəfin tatol rəhan nəghatiən, kəni in otol natimnati min əha.
25 Piak min mine nəuvinik min. Otəfaki o timah.
26 Otəni təuvir kəm təmah min təhmen məmə itəmah kətiəh əmə e Kristo.
27 E nərgi Iərmənig, iətəni əskasik kəm təmah məmə nəkotafin nauəuə u kəm piak min mine
nəuvinik min rəfin.
28 Pəh rəhatəmah Iərmənig Iesu Kristo otətuati e rəhan nəuviriən kəm təmah.

5:8 Aes 59:17; Efəs 6:14,17 **5:10** Rom 14:8-9; 1Təs 4:14 **5:14** 2Təs 3:6,11 **5:15** Rom 12:17; 1Pitə 3:9 **5:16** Fil 4:4 **5:18** Efəs 5:20 **5:19** Efəs 4:30 **5:22** 1Jon 4:1 **5:23** 2Təs 3:3 **5:25** Kol 4:3; 2Təs 3:1

2 Təsalonaikə
Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki min ikin Təsalonaikə
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 2 Təsalonaikə

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm niməfaki əpəha Təsalonaikə.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? Nətəmimi tepət e niməfaki, kautol nəruruian e nuvaiən rəha Iesu. Kəutos nian iəkis tepət, kəni nəuvein nikilah təhti məmə inəha nəmtətiən iətəm tətəgətun məmə otəsuvəhiən, Iesu titəlig=pa min. Kəsotəhrun viviən nipəti nauəuə aupən rəha Pol (inu 1 Təsalonaikə). Kəni nəuvein kəutəni məmə Iesu otitəlig=pa uəhai əmə, kəni ko kəsotol uək pikiən. Mətəu ilah kəuteiuə əmə məutəlpah, məutəpəh noliən rəha uək. Kəni Pol tətəni kəm lah məmə ilah kotəkeikei mautol uək nian kəutəhtahnin nitəlig=paiən rəha Iesu.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u məmə otələhu əhruahru nətəligiən rəhalah e nitəlig=paiən rəha Iesu. Kəni in təmolkeikei məmə ilah okotəhtul əskasik mitəu=pən suaru əhruahru.

Pol təməni təuvir kəm lah

1 Iəu Pol, mine Sailəs*, mine Timoti, iəhləni təuvir kəm təmah u niməfaki ikin Təsalonaikə. Itəmah nəməhuva kətiəh o Uhgin rəhatah Tatə, mine Iərmənig Iesu Kristo.

2 Pəh Uhgin Tatə, mine Iərmənig Iesu Kristo okuətuati e rəhalau nəuviriən mine nəməlinuiən kəm təmah.

Nəni-viviən mine nəfakiən rəha Pol

3 Piak min mine nəuvinik min. Nian rəfin itimahal iəhlətəu məmə iəkləkeikei məhləni kəm Uhgin məmə nikitimahal tagiən o təmah. Kəni təhruahru əmə məmə iəklol lanəha, mətəu-inu nian rəfin nəhatətəiən rəhatəmah tətuva mətəskasik, kəni nian rəfin itəmah rəfin nautolkeikei pik itəmah min, kəni nolkeikeiən mine nəhatətəiən əha katueviə mətuəri mətuəskasik.

4 Tol lanəha, itimahal iəhləni pətigəm kəm nətəmimi rəha niməfaki rəha Uhgin e ikin min rəfin məmə nikitimahal tagiən pik o təmah. Itimahal iəhləni lanəha mətəu-inu nian rəfin, itəmah nautəhtul əskasik e nəmiəgəhiən rəhatəmah e Kristo, kəni məutaskəlim əskasik əhanəh nəhatətəiən rəhatəmah, nati əpnapin nətəmi ihluə kautol tərah e təmah, kəni mol itəmah nəutətəu nahməiən tepət.

5 Natimnati min əha tətəgətun məmə noliən rəha Uhgin o nakiliən nətəmimi, in təhruahru əmə. Nautos nahməiən o Narmənigiən Rəha Uhgin, kəni nəuan nəhtuliən əskasik e nərahiən rəhatəmah, okeruh=pən itəmah məmə itəmah nəkotəhruahru o nuvəniən e Narmənigiən Rəha Uhgin.

6 Tol lanəha mətəu-inu noliən rəha Uhgin in təhruahru, kəni in otol nalpiniən kəm nətəmi min u kautol nərahiən kəm təmah,

7 kəni o nian kəti in otəfinə nəmeigiən kəm təmah iətəm nautos nahməiən, kitah min itəmah. Natimnati min əha okəhuva motol nipəhriəniən nian Uhgin otol pətigəm Iərmənig Iesu iətəm otsipən e negəu e neai. In otuva e nigəm iətəm tatuəu pik ilah rəhan nagelo min iətəm kotəsanən.

8 In otol nalpiniən kəm iətəmi min u kotəruru Uhgin kəni məsotohtəu-pəniən nanusiən təuvir rəha Iərmənig Iesu rəhatah.

9 Uhgin otol nalpiniən kəm lah e nərahiən iətəm naunun tikə. Kəni otahtipəsig itulin ilah e nəhmti Iərmənig mine nəhagəhagiən asoli rəha nəsanəniən asoli rəhan.

10 Nati u otuva e nian Iesu tətuva min. In otos nəni-viviən o natimnati iətəm təmol kəm nəfaki min rəhan, kəni narmilah otiuvig ohni, itəmah min itəmah min ilah mətəu-inu nəmotəhatətə e rəhatimahal nəghatiən iətəm iəmhləni kəm təmah.

11 Kəni o natimnati min u, nian rəfin iəhləfaki o təmah məmə okeruh=pən itəmah məmə itəmah nəkotəhruahru o nuvəniən e Narmənigiən Rəha Uhgin. Kəni iəhləfaki məmə Uhgin otol uək e nəsanəniən rəhan məmə, nətəligiən təuvir iətəm nəkotolkeikei məmə nəkotohtəu=pən, mine uək min iətəm tatsipən e nəhatətəiən rəhatəmah, okotol nəuan.

---

* **1:1** E nəghatiən Kris, nərgin u Sailəs in "Silfanus." **1:2** Rom 1:7 **1:4** 2Kor 7:4; 1Təs 2:19 **1:6** Rom 12:19 **1:7** 1Təs 3:13 **1:8** Aes 66:15 **1:9** Aes 2:10 **1:10** Kol 3:4 **1:11** Kol 1:9; 1Təs 1:2-3

12 Itimahal iəhləfaki lanəha məmə kəfəri nərgi Iərmənig Iesu o natimnati iətəm təmol e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni in otəfəri itəmah. Natimnati min əha otuva e nəuviriən rəha Uhgin rəhatah mine Iərmənig Iesu Kristo.

2

Iətəmi Tatol Təfagə Tərah Agin Nian Rəfin

1 Piak mine nəuvinik min. Pəh iəkləghati o nian rəha Iərmənig Iesu Kristo otuva min lan, kəni Uhgin otuhapumin kitah min Kristo lan.
2 Iəhlətapuəh məmə nikitəmah təsəhti pikiən, kəni məsotauitiən e nəghatiən eiuə kəti u nətəmimi nəuvein kətəni məmə Nian Rəha Uhgin tinuva rəkis.* Kəpə, neiuəiən əmə. Mətəu kətəni məmə itimahal iəmhlətei nəghatiən u e nauəuə kəti, uə məhləni pətigəm nəghatiən kəti rəha Uhgin, uə məhləni pətigəm nanusiən kəti. Mətəu kəpə, nəghatiən əha təsisipəniən e timahal.
3-4 Sotoliən iətəmimi kəti teiuə e təmah e nəghatiən kəti e Nian Rəha Uhgin, mətəu-inu nian əha otəsuvaiən mətəuarus nian nətəmimi okəhuva tikimir min rəha Uhgin motol nəluaginiən ilah min. Kəni Uhgin otol pətigəm Iətəm Tatol Təfagə Tərah Agin Nian Rəfin, In otuva tikimir e natimnati min rəfin iətəm nətəmimi kəutəfaki ohni, mine natimnati rəfin iətəm kəutəni məmə rəhalah uhgin min. In əmə u otəfəri aru in ilis e natimnati min rəfin. Kəni in otuvən məharəg e Nimə Rəha Uhgin, kəni məni məmə in Uhgin. Mətəu Uhgin otərəkin pəhriən tətəu=pən əmə rəhan nəlpəkauiən aupən rəkis.
5 ?Təhro? ?Nəmotalu məmə nian iəmətatig kitah min itəmah, iəmətəni=pinə natimnati min u?
6 Kəni ninotəhrun nati nak iətəm tətahtipəsig e iətəmi əha rəueiu, məmə Uhgin otol pətigəm in e nian əhruahru rəhan.
7 Nəsanəniən oneuən rəha Təfagə Tərah Agin tinatol rəkis uək. Mətəu iətəmi iətəm tətahtipəsig e nəsanəniən əha, in otol lanəha mətəuarus=pən Uhgin otos rəkis.
8 Kəni Uhgin otol pətigəm Iətəm Tatol Təfagə Tərah Agin Nian Rəfin. Nian Iərmənig Iesu otuva min, in otərəkin suah u e nimətagi e nohlin, kəni mərəkin agin e nəhagəhagiən rəhan.
9 Iətəm Tatol Təfagə Tərah Agin Nian Rəfin otuva mol uək rəha Setən e nəsanəniən rəhan, kəni in otol nati apispis eiuə min, mine nəmtətiən eiuə min, mine nati eiuə min iətəm otol narmi nətəmimi tiuvig,
10 mine nərahiən pisin pisin min rəfin iətəm kəuteiuə e nətəmi min u kəutaliuək e suaru tatuvən e nalpiniən. Uhgin otərəkin ilah mətəu-inu kəmotəni əskasik məmə kəsotolkeikeiən nipəhriəniən iətəm təhrun nosmiəgəhiən ilah.
11 O nətəligiən əha, Uhgin tahli=pən kəm lah nati kəti təsanən iətəm tatol nətəligiən rəhalah tətalməli məmə okotəni nipəhriəniən e neiuəiən.
12 Kəni tahli=pən məmə otəni pətigəm nalpiniən rəha nətəmimi rəfin nətəm kəsotəniən nipəhriəniən e nipəhriəniən, mətəu kautətəu təuvir agin e noliən tərah min.

Nəfaki min okotəkeikei motəhtul əskasik

13 Piak min mine nəuvinik min iətəm Iərmənig tolkeikei itəmah. Nian rəfin iəkləkeikei məhləni tagkiu kəm Uhgin o təmah, mətəu-inu e nətuəuiniən Uhgin təmitəpin itəmah məmə otosmiəgəh itəmah. In otol lanəha e uək rəha Narmin Rəhan iətəm tatələhu kalin itəmah məmə rəhan, kəni otosmiəgəh itəmah e nəhatətəiən rəhatəmah e nipəhriəniən.
14 Uhgin təmauin e təmah o natimnati min əha e nanusiən təuvir iətəm iəhləni pətigəm, məmə kitah kəhuva kətiəh kitah rəhatah Iərmənig Iesu Kristo e rəhan nisiaiən, mine nəsanəniən, mine nəhagəhagiən.
15 Tol lanəha, piak min mine nəuvinik min, otəhtul əskasik kəni motaskəlim nəgətuniən iətəm iəmhləfinə kəm təmah e nəghatiən iətəm təmiet e nohlitimahal, mine nəghatiən iətəm nəmotafin e nauəuə iəmlahli=pinə.
16 Uhgin rəhatah Tatə təmolkeikei itah, kəni e nəuviriən rəhan təməfəri nikitah naunun tikə, kəni təmol məmə kitah okotələhu=pən əskasik rəhatah nətəligiən lan. Kəni pəh rəhatah Iərmənig Iesu Kristo aru ilau Uhgin Tatə,
17 okuəfəri nikitəmah kəni muol itəmah nəkotəsanən e noliən təuvir min rəfin iətəm nautol, mine nəghatiən təuvir min rəfin iətəm nautəni.

3

Pol təmətapuəh o nəfakiən

---

* **2:2** Nian Rəha Uhgin, in nian iətəm Iərmənig Iesu Kristo otitəlig=pa min lan makil nətəmimi rəfin. **2:3-4** 1Tim 4:1; 1Jon 2:18; 4:3 **2:3-4** Esik 28:2; Dan 11:36 **2:8** Aes 11:4; Nəh 19:15 **2:13** Efəs 1:4; 2Təs 1:3

1 Piak min mine nəuvinik min. Inu naunun nəghatiən. Otəfaki o timahal məmə nəghatiən
rəha Iərmənig otuvən uəhai əmə ikin min rəfin, kəni nətəmimi okotisiai motohtəu=pən,
təhmen əmə e təmah nətəm nəmotisiai in məutohtəu=pən.
2 Kəni otəfaki o timahal məmə Uhgin otos rəkis itimahal o nətəm kotərah, mətəu-inu səniəmə
nətəmimi rəfin kəutəhatətə e Iərmənig.
3 Mətəu Iərmənig, nian rəfin tatol rəhan nəghatiən, kəni in otol itəmah nəkotəsanən, kəni
mateh vivi itəmah o Setən məmə otəsərəkiniən itəmah.
4 Kəni kitah kotəhrun vivi e Iərmənig məmə rəueiu itəmah nautol nati nak itimahal
iəmhləni=pinə kəm təmah, kəni onəkotəkeikei mautol lankonu.
5 Pəh Uhgin otit nikitəmah e suaru rəha nolkeikeiən rəha Uhgin mine noliən rəha Kristo o
nəhtul əskasikiən nian nərahiən otuva.

Soliən noliən rəha nəlpahiən

6 Piak min mine nəuvinik min. E nərgi Iərmənig Iesu Kristo, iəhləni əskasik kəm təmah
məmə nəkotəhtul isəu o piatah min iətəm kautol noliən rəha nəlpahiən, kəni məsotatigiən
mətitəu=pən nəgətuniən iətəm nəmotos o timahal.
7 Itəmah aru nəkotəhrun məmə nəkotəkeikei məutohtəu=pən noliən iətəm iəmahlol. Nian
iəməhlatig kitah min itəmah, iəməslələpahiən,
8 kəni iəmlos nəhmti nauəniən o nətəmimi, iəməslos əpnapiniən. Mətəu iəmahlol uək pik,
lapin mine lənian, iəmahlol uək e nəhlmitimahal mahlos məni o nauəniən məmə iəsləfinəiən
uək əskasik o təmah e nehiən itimahal.
9 Təhruahru o təmahal məmə iəklətapuəh o təmah məmə nəkoteruh itimahal, mətəu
itimahal iəməsloliən lanəha mətəu-inu itəmahal iəklolkeikei məmə iəkləgətun itəmah e
noliən iətəm təhruahru məmə nəkotohtəu=pən.
10 Kəni nian iəməhlatig əha kitah min itəmah, iəmhləfinə lou u məmə, "Nəmə iətəmi təlpah,
kəni kəsəfəniən nauəniən kəm in."
11 Iəhləni lanu mətəu-inu iəmlətəu məmə nətəmimi nəuvein ko itəmah min ilah kəutəlpah,
ilah kəsotoliən uək kəti, ilah kəutəfən rəhalah kərəsei məmə kotəu rəkis nəghatiən min lan,
mətəu kəsotoliən uək.
12 E nərgi Iərmənig Iesu Kristo, iəhləni kəni məhləkeikei kəm nətəmimi iətəm kotol
lanəha məmə okotəkeikei motəpəh negəsiən motatig mətig əmə, kəni motol uək o nətəouiən
nauəniən niglah
13 Kəni itəmah piak min mine nəuvinik min, sotəpəouiən e noliən nati əhruahru.
14 Nəmə nətəmimi nəuvein kəsotohtəu-pəniən rəhatimahal nəghatiən e nauəuə u, kəni
nəkotəkeikei motol məmə nətəmimi okotəhrun məmə ilah pəh. Kəni məsotəghatiən agin kəm
lah pəh nəkotol ilah kotaulis o nəlpahiən rəhalah.
15 Mətəu nəsoteruhiən ilah məmə rəhatəmah tikimir min, mətəu ilah piatəmah min, kəni
təuvir məmə nəkotagət asoli e lah məmə okotair asoli e rəhalah nətəligiən.

Naunun nəghatiən

16 Kəni pəh Iərmənig rəha nəməlinuiən, in pisin əmə otəfinə nəməlinuiən nian rəfin e noliən
min rəfin. Pəh Iərmənig tətatig itəmah min itəmah.
17 Iəu Pol, iatos pen mətətei əmə e nəhlmək nəghatiən u rəha nəniən təuvir kəm təmah.
Kəni e nauəuə min rəfin iəkətei lanu məmə nəkotəhrun in rəhak nauəuə. Inu noliən rəha
nəteiən rəhak.
18 Pəh rəhatah Iərmənig Iesu Kristo otətuati e rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin.

3:4 2Kor 7:16; Kəl 5:10 **3:6** Rom 16:17 **3:7** Fil 3:17 **3:8** 1Təs 2:9 **3:9** 1Kor 9:4; 1Təs 1:6 **3:11** 1Tim 5:13 **3:12** 1Təs 4:11 **3:13** Kəl 6:9 **3:15** 1Təs 5:14

1 Timoti
Nauəuə iətəm Pol təmaupən mətei tuvən kəm Timoti
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 1 Timoti

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm Timoti. Timoti in iətəm aluə kəti iətəm təmair e taun u Listra. Mamə rəhan in nəuaniləuis kəti rəha Isrel, kəni rəhan tatə in Ianihluə* kəti. Timoti in niəli kəti rəha Pol, kəni nian rəfin kətian əpəha ikin min matuəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Iesu Kristo. Pol tolkeikei pik Timoti, tol lanəha kəni in tətauin e Timoti məmə təhmen e nətin əhruahru.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? Pol təmətəu məmə nəgətun eiuə nəuvein e niməfaki əpəha Efəsis, kəni mol in tahli=pən Timoti məmə otuvən məlәhu əhruahru neiuəiən əha. Nəmə təhro, Timoti təmuva təhmen e pastə rəha niməfaki əha Efəsis, nati əpnapin məmə in iətəm aluə əmə. Nəgətun eiuəiən min əha kautəgətun məmə nətəmimi okotəkeikei motətəu=pən nətəligiən rəhalah e noliən rəha nətəmimi o nosiən nəmiəgəhiən iətəm naunun tikə. Kəutəni məmə nətəmimi okotəkeikei motəhrun nipəti nəghatiən oneuən min, kəni motol natimnati nəuvein iətəm ilah kəmautəni.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u mətəni pətigəm nətəligiən nəuvein rəhan kəm Timoti mətəfəri rəhan nətəligiən, kəni məmə otasiru e niməfaki rəha Efəsis. Pol tətəghati e noliən təuvir min rəha nəfakiən, mine neruh viviən nətəm kəutəfaki. Kəni mətəni pətigəm noliən təuvir min iətəm nətəmi asoli min rəha niməfaki mine nəfaki min u okotohtəu=pən. Kəni naunun nəghatiən iətəm Pol təməni kəm Timoti tətəni məmə, in otəkeikei muva iətəmi təuvir kəti rəha noliən uək rəha Iesu Kristo. Kəni rəhan noliən otəkeikei məhruahru vivi.

Pol təməni təuvir kəm Timoti

1 Timoti. Iəu Pol, iatəni təuvir kəm ik. Kəni iəu aposil kəti rəha Kristo Iesu mətəu-inu Uhgin u iətəm təmosmiəgəh itah, mine Kristo Iesu iətəm tətəfa nuhuiniən, ilau əmə kəmuahli=pa iəu məmə iəkol uək u.

2 Rəhalau nəhatətəiən e Kristo təhmen-əhmen əmə, kəni tol lanəha, in təhmen=pən əmə məmə ik nətik pəhriən.

Pəh Uhgin Tatə rəhatah ilau Kristo Iesu, Iərmənig rəhatah, okuətuati e rəhalau nəuviriən kəm ik, kəni muasəkəhruin ik, kəni muəlәhu nəməlinuiən tətatig ohnik.

Pol təmolkeikei məmə Timoti otahtipəsig
e nəgətun eiuə min

3 Aupən ikin e nian iəmatuvən Masetoniə, kəni iəu iəməni kəm ik məmə iəu iəkolkeikei pik məmə onətatig Efəsis, kəni rəhak nətəligiən tatol əmə lankonu lan. Nətəmimi nəuvein əha ikin kəutatig nətəm ilah kəutəgəu nəgətuniən pəhriən rəha Uhgin məutəgətun nətəmimi lan. Mətəu ik onakahtipəsig e lah məmə okəsotoliən noliən əha.

4 Ilah okotəkeikei motəpəh noliən min əha iətəm kəutəni namsu eiuə min mautos nərgi lus min aupən min ikin mautol məmə nərgi lus min rəhalah təfəməh. Kəni okotəfəri ilah aru lan. Nəghatiən min əha kautiuvi=pa əmə timəti, mətəu inko kəsotasiruiən e nətəmimi məmə ilah okotəhrun nəlpəkauiən rəha Uhgin inu okotəhatətə əmə lan.

5 Mətəu nəua nəghatiən u rəhalau məmə nolkeikeiən tətəri e nikitəmah. Nolkeikeiən tətəri e niki iətəmi kəti nian noliən tərah min rəfin iətəm təhrun məmə kəməutatig lan aupən, in təməpəh rəkis ilah, nikin təuvir vivi, kəni tətəhatətə pəhriən əmə e Iesu.

6 Nətəmimi nəuvein kinotəpəh noliən əhruahru u, kəni ilah kinotəruru rəkis rəhalah suaru, mətəu kəutohtəu=pən nəghatiən alməli min əha.

7 Ilah kotolkeikei məmə nətəmimi kəutəni məmə ilah koteinatig vivi e Lou rəha Uhgin, mətəu ilah kəsotəhrun aginiən nipəti nəghatiən iətəm kəutəni, nati əpnapin nikilah təhti məmə kotəhrun agin.

8 Kitah kotəhrun vivi lou rəha Uhgin məmə təuvir nəmə kitah kotəhrun vivi uək rəha Lou kəni mautohtəu=pən e noliən iətəm Uhgin tolkeikei.†

9 Nian rəfin kitah okotəkeikei motəhrun məmə Lou təməsuvaiən o nətəm kotəhruahru, mətəu Lou təmuva məmə otəgətun kəm nətəmimi məmə ilah nətəmimi rəha nol rahiən: nətəm kəsotisiaiən Uhgin mine nol təfagə tərah; nətəm rəhalah noliən tekəu-ekəu kəutəuhlin

---

* **:** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. **1:2** Uək 16:1-3; Tait 1:4 **1:4** 1Tim 4:7; Tait 1:14 † **1:8** Nəgətun eiuə min əha, nian rəfin kəutəghati pik e Lou. Kəni məutəni məmə ilah kəutəhruahru mətəu-inu ilah kotəhrun vivi Lou. Mətəu nol rah nati min, Uhgin təməfən Lou kəm lah məmə Lou otəgətun ilah məmə ilah nətəm kotərah. **1:8** Rom 7:12,16

nəmtahlah o nəfakiən; nətəm kəmotuhamu rəhalah tatə mine mamə; nətəm kəutuhamu əhanəh itəmi;
10 nəman mine nipətan nətəm kinotol rəkis marit, mətəu kautan əpnapin; nəman kautit
aru ilah min kəni nipətan kautit aru ilah min; nətəmimi kəutələs iətəmi kəti motaskəlim
mautol səlimin təhmen e iol əhruin; mine nətəm kauteiuə e nian kəutəghati e kot; mine
nətəm kauteiuə əpnapin əmə; mine nətəm kautol noliən tərah pisin min nəuvein. Əuəh, in
nipəhriəniən məmə Lou in rəha nətəmimi nətəm kautol natimnati rəfin əha iətəm tətərəkin
nəghatiən əhruahru min.
11 Nəghatiən əhruahru min u, kəutəni pətigəm nanusiən təuvir rəha nəsanəniən əhagəhag
rəha Uhgin, Uhgin u iətəm təuvir məhruahru. Nanusiən u in təməfa kəm iəu məmə iəkəni
pətigəm.

Pol nikin təmagiən o Kristo

12 Iəu iətəni tagkiu kəm Kristo Iesu, Iərmənig rəhatah, iətəm tətəfa nəsanəniən kəm iəu
o uək u, mətəu-inu in tateh iəu məmə iəkaskəlim vivi rəhan uək məsəpəhiən, kəni in
təmələhu=pa uək u mətahli=pa iəu məmə iəkol.
13 Aupən iəmətəghati rah e nərgin, kəni iəmatoh nətəm kəutəfaki matol tərah e Iesu. Nati
əpnapin iəu iəmatol pau lanu lan, mətəu in təmasək ohniəu mətəu-inu iəməsəni əhanəhiən
nipəhriəniən lan, kəni iəməruru məmə nati nak iətəm iəu iəmatol in tərah.
14 Mətəu nolkeikeiən rəha Iərmənig rəhatah in iahgin pik ohniəu, mapirəkis noliən tərah
min rəhak. Kəni tatətəlmin nikik o nəhatətəiən lan mine nolkeikeiən iətəm tatsipən e Kristo
Iesu.
15 Inu nəghatiən tətəni pəhriən, kəni kitah kotəkeikei motəni nipəhriəniən lan: Kristo
Iesu təmuva e nəhue niftəni məmə otosmiəgəh nətəm kotərah. Kəni iəu iətəmi iəkərah agin
mapirəkis rəfin ilah.
16 Mətəu Uhgin təmasək ohniəu, iətəm iəkərah agin, təhmen e nəmtətiən kəti iətəm
tətəgətun məmə nətəligiən rəhan təfəməh, naunun tikə, tatuvən o nətəm kotərah, pəh
nətəmimi nəuvein koteruh kəni məhuərisig e suaru kətiəh əmə məmə okotəhatətə e Iesu kəni
in tosmiəgəh ilah məfən nəmiəgəhiən itulin kəm lah.
17 ! Kotəni-vivi Uhgin! Pəh kotisiai Uhgin rəhatah. In Iərmənig itulin; in təsimisiən;
kəseruhiən in; kəni in pisin əmə in Uhgin. Pəh kotəfəri nərgin tatuvən matuvən matuvən
naunun tikə. Əuəh.
18 Kəni inəha nətik Timoti. Inu rəhak nəghatiən təhmen=pən e nəghatiən rəha iəni min
nətəm kəmautəni kəm ik aupən. Ik onəkəkeikei maskəlim nəghatiən min əha pəh tol rəham
nətəligiən təskasik, kəni ik onəkəluagin vivi e nəluaginiən rəha nəhatətəiən.
19 Askəlim rəham nəhatətəiən təskasik, kəni ol noliən iətəm ik nəkəhrun məmə in
təhruahru e nəhmti Uhgin. Mətəu nətəmimi nəuvein ilah kautol noliən nəuvein iətəm ilah
kotəhrun məmə tərah, kəni kəmotərəkin rəkis rəhalah nəhatətəiən, təhmen e iətəmi kəti
təmləfən negəu təri e nimas təhapu-əhapu agin mərah.
20 Suah mil u Haemeneəs mine Aleksantə ilau kəmian motol kətiəh əmə ilah nətəmi min
u. Iəu inegəhan=pən rəkis e lau e nəhlmi Setən məmə okuəhrun məmə okuəkeikei məsuəni
rahiən Uhgin.

2

Noliən rəha nəfakiən

1 Nati aupən iətəm iəkolkeikei məmə iəkəni, in tol lanu lan. Iəu iətəni əskasik kəm təmah
məmə itəmah nəkotəkeikei motəfaki kəm Uhgin o nətəmimi rəfin, kəni motəni tagkiu kəm
Uhgin o natimnati iətəm in təmol ilah.
2 Kəni e nian rəfin itəmah onəkotəkeikei mautəfaki o nətəm kəutarmənig mine nətəmi asoli
min rəhatah məmə kitah rəfin okotatig e nəməlinuiən kəni motatig mətig, pəh kitah kotisiai
vivi Uhgin kəni rəhatah naliuəkiən in təhruahru.
3 Noliən rəha nəfakiən min u in təuvir pik, kəni in otol Uhgin Iosmiəgəh rəhatah nikin
otagiən lan.
4 Uhgin u, in tolkeikei məmə otosmiəgəh nətəmimi rəfin, kəni molkeikei məmə ilah
okotəhrun motəni nipəhriəniən e nəghatiən pəhriən rəhan.
5 Otəfaki o nətəmimi rəfin məmə ilah okotəhatətə e Uhgin mətəu-inu Uhgin kətiəh əmə
tətatig, kəni suah kətiəh əmə tətəhtul in suaru o nosiən nətəmimi muvən motol kətiəh ilah
Uhgin, iətəmimi əha Kristo Iesu.

1:12 Uək 9:15; 1Kor 15:9-10; Kəl 1:15-16 **1:13** Uək 8:3; 9:1-5 **1:15** Luk 19:10 **1:20** 1Kor 5:5; 2Tim 4:14-15

6 E nian əhruahru, in əmə təməfa rəhan nəmiəgəhiən o nətəouiən suaru rəha nətəmimi
rəfin məmə otitis ilah e təfagə tərah rəhalah. Kəni inu tətəgətun məmə Uhgin tolkeikei məmə
otosmiəgəh nətəmimi rəfin.
7 Kəni e nəghatiən əha, Uhgin təməfəri iəu məmə iəu aposil kəti rəhan o nəni pətigəmiən
nanusiən təuvir u kəm Nanihluə* min, nətəmimi nətəm kəsəniə məmə nətəm Isrel, kəni
təməfəri iəu məmə iəgətun kəti rəha nəhatətəiən pəhriən. Iəu iatəni pəhriən, iəseiuəiən.
8 Kəni ikin min rəfin, iəkolkeikei məmə nəman okotəghati kəm Uhgin e nəfakiən. Kəni nian
kautəfəri nəhlmilah məmə okotəfaki kəm Uhgin, iəkolkeikei məmə nəmiəgəhiən rəhalah
otəhruahru, kəni nikilah təsahməiən, kəni məsotahiən ilah min.
9 Kəni iəu iəkolkeikei məmə nipətan u nəfaki min okəhuvən e rəhalah napən iətəm
təhruahru kəni mətəhtərain vivi ilah, məsotiuviən nətəligiən rəha nəman, kəni məsotoliən
məmə nətəmimi okoteh o nəfəriən. Kəni ilah kəsotoliən nəuanulah məmə okotəfəri ohni.
Kəni ilah kəsəhuvəniən e natimnati min o niuviən nətəligiən rəha nətəmimi, iatəni natimnati
min təhmen=pən e napən min iətəm nəhmtilah tiəkis, uə nati kəti kəmol e aiən u kol tətoraip-
oraip, uə nati kəti kəmol e perəl inu kəpiel iətəm nəhmtin tiəkis.
10 Mətəu iəkolkeikei məmə nipətan u nəfaki min, rəhalah nətəligiən otəsuvəniən o malə-
malə rəha nipətilah məmə okeruh, mətəu okotol malə-malə e nəmiəgəhiən rəhalah, inəha
ilah okotol noliən min iətəm otasiru e nətəmimi, noliən min iətəm təhruahru o nipətan nətəm
kəutəni məmə ilah kəutəfaki kəm Uhgin.
11 Nian nəman okotəgətun e niməfaki, nipətan okotəkeikei mautətəlig məsotagətiən, kəni
motəkeikei motosiahu ilah, kəni motisiai nəgətun min, kəni motətəu=pən nəgətun min əha
nətəm kəutəgətun.
12 Iəu iəsegəhaniən e nipətan məmə okotəgətun kəni motarmənig e nəman. Ilah
okotəkeikei məsotagətiən,
13 mətəu-inu aupən ikin, Uhgin təmaupən mol Atəm, uərisig ikin təpanol Iv.
14 Kəni səniəmə Atəm u Setən təmeiuə lan aupən kəni tol nəuian, mətəu Iv u təmol nəuia
Setən kəni matgəhli lou rəha Uhgin.
15 Mətəu Uhgin otosmiəgəh nipətan nian ilah kautol əhruahru uək rəhalah, inu neməkiən
mine neh viviən kəlkələh min. Mətəu ilah kotəkeikei məutaskəlim əskasik noliən rəha
nəhatətəiən, mine noliən rəha nolkeikeiən nətəmimi, mine noliən rəha nəmiəgəhiən iətəm
təhruahru.

3

Nətəmi asoli min rəha niməfaki

1 Inu nəghatiən tətəni pəhriən məmə, "Nəmə iətəmimi kəti tolkeikei məmə in otuva iətəmi
asoli kəti rəha niməfaki, kəni uək u, in uək təuvir agin kəti iətəm in tolkeikei."
2 Kəni iətəmi asoli tol lanəha:
okəkeikei kəseh-pəniən noliən tərah kəti lan;
in məsol-pəniən rəhan pətan;
in təhrun nəni aruiən e nikin məmə otəpəh noliən natimnati iətəm tərah kəni mol əmə nati
iətəm təuvir;
tatol natimnati e nəhruniən;
katisiai in;
tateh vivi nətəmimi nətəm kautəhuvən iman ikin;
in iəgətun təuvir kəti;
3 səniəmə iətəmimi kəti rəha napisiən uə nəhtiən itəmi;
mətəu in iətəmi mətig;
səniəmə in iətəmi rəhan nəghatiən titatiperəh pik təhmen e kaluəluə;
nikin təsuvən pikiən e məni;
4 in otəkeikei mətarmənig vivi e rəhan min, kəni mol məmə rəhan kəlkələh min kautol
nəuian mautisiai vivi.
5 ?Mətəu nəmə in təruru narmənig viviən o rəhan min, kəni in otəhro əhanəh marmənig e
niməfaki rəha Uhgin?
6 Iətəmimi tətəhatətə vi əmə e Iesu, in təsəhmeniən məmə otos uək u, məta in tətəfəri pik in,
kəni Uhgin tol nalpiniən kəm in təhmen e inəha təmol e Setən u iəfəri pik.
7 Kəni iətəmi asoli, rəhan noliən otəkeikei məuvir məhruahru məmə nətəm kəsotəfakiən
okotəni məmə in iətəmi təuvir. Nəmə təsoliən, məta nəuanikulu rəha Setən toh pikin,
kəni nərgin otərah.

2:6 Rom 3:29-30; Kəl 1:4 * **2:7** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. **2:7** Uək 9:15; Kəl 2:7-8; 2Tim 1:11 **2:9** 1Pitə 3:3-5 **2:10** 1Tim 5:10 **2:12** 1Kor 14:34 **2:13** Jen 2:7,21-22; 1Kor 11:8-9 **2:14** 2Kor 11:3; Kəl 3:1-6 **2:15** Jen 3:6-16 **3:6** Tait 1:6-9 **3:7** 2Kor 8:21

Dikon min,
nətəm kəutasiru e niməfaki
8 E noliən əhmen əmə, dikon min, rəhalah nəmiəgəhiən otəkeikei məhruahru vivi,
kəni məutəni əmə nipəhriəniən e nian rəfin. Nətəm kəutapis uə kotolkeikei pik məni,
kəsotəhmeniən o naskəlimiən uək u.
9 Ilah nətəmimi nətəm kotəhrun məmə noliən tərah kəti təsatigiən e lah, kəni mautaskəlim
əskasik nəghatiən pəhriən min rəha Iesu Kristo iətəm Uhgin təmol əpu.
10 Nətəmimi kotol lanəha, niməfaki otəkeikei makil vivi rəhalah nəmiəgəhiən, nəmə kəseh-
pəniən nati kəti tərah e lah, kəni ilah okotos uək rəha dikon.
11 Kəni təhmen-əhmen əmə, nipətan rəha dikon min,* ilah min okotəkeikei motol rəhalah
nəmiəgəhiən təhruahru vivi. Təsəuviriən məmə ilah nipətan nətəm kəutəni nikalitəmi, uə
nipətan rəha napisiən, mətəu ilah nipətan nətəm nətəmimi kəutəhatətə e lah e nian rəfin.
12 Suah kəti iətəm tatos uək rəha dikon, in otəkeikei mos rəhan pətan kətiəh əmə, kəni in
otəkeikei mətarmənig vivi e rəhan min kəlkələh min mine rəhan lahuənu.
13 Nətəmimi nətəm kautol vivi uək rəha dikon, nərgilah in təuvir lan, kəni rəhalah
nətəligiən in otəskasik pik o naskəlimiən nəhatətəiən rəhalah e Kristo Iesu.

Nəukəti nəhatətəiən rəhatah
14 Rəueiu əha, nian iətətei nauəuə u kəm ik, nikik tətəhti məmə, otəsuvəhiən kəni iəkuvnə
meruh ik.
15 Mətəu nəmə iəsuvnə uəhaiən, kəni nauəuə u in otəni natimnati rəfin iətəm kitah nenəti
Uhgin okotohtəu=pən. Inu kitah u nətəm kəutəfaki, kəni Uhgin rəhatah tətəmiəgəh mətatig
naunun tikə. Kitah nətəm kəutəfaki u kəutaskəlim nəghatiən pəhriən, kəni mauteh vivi.
16 Nipəhriəniən, nəghatiən pəhriən rəha Iesu Kristo iətəm Uhgin təmol əpu, in nati apispis
iətəm in iahgin, kəni tol lanəha:
Kristo in təmuva iətəmimi kəni nətəmimi kəmoteruh.
Kəni Narmin Rəha Uhgin tətəgətun vivi məmə Iesu təhruahru vivi pik.
Kəni nagelo min kəmoteruh in.
Kəni nətəmimi kəutəni pətigəm nanusiən təuvir rəhan kəm nətəmimi ikin pisin pisin min.
Kəni nətəmimi rəha nəhue niftəni u kəutəhatətə lan.
Kəni Uhgin təmos muvən ilis e neai mətatig ilau min.

4

Nəgətun eiuə min
1 Narmin Rəha Uhgin tətəni pətigəm vivi məmə e nian min uərisig Iesu otəpanuva lan,
nətəmimi nəuvein okotəpəh nitəu-pəniən noliən pəhriən rəha nəhatətəiən e Uhgin. Ilah
okotohtəu=pən narmin eiuə min kəni motohtəu=pən nəgətuniən rəha iərmis min.
2 Nəgətuniən min əha kautsipən e nəgətun min nətəm kəutəni məmə rəhalah nəghatiən
in nipəhriəniən, mətəu ilah kəuteiuə, kəni məsotoliən nati iətəm kəutəni. Nətəmi min əha,
nətəligiən rəhalah tekəu-ekəu agin, kəni kinotəruru nakiliən məmə nəghatiən pəhriən iə,
kəni nəghatiən eiuə iə.
3 Ilah kəutəgətun nətəmimi məutəni məmə okəsotoliən marit, kəni məutəgətun ilah məmə
okəsotuniən nauəniən min nəuvein. Mətəu Uhgin təmol nauəniən min əha məmə okotun
ilah. Kəni kitah u kəutəfaki kotəhrun nipəhriəniən, kotəhrun nosiən, motəfaki motəni
tagkiu kəm Uhgin ohni, kəni motun,
4 mətəu-inu natimnati rəfin iətəm Uhgin təmol ilah kotəuvir əmə. Nati kəti tikə məmə
okəsotuniən. Kitah kotəhrun nuniən natimnati rəfin nəmə kitah kotəfaki motəni tagkiu kəm
Uhgin ohni,
5 mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə ilah kotəuvir, kəni kitah kəutəfaki ohni. Kəni
rəueiu, nauəniən min əha kotəuvir əmə.

Ioluək təuvir rəha Kristo Iesu
6 Nəmə nətəni pətigəm nəghatiən u kəm piatah min mine nəuvinitah min, kəni ik ioluək
təuvir kəti rəha Kristo Iesu. Kəni tətəgətun məmə ik iətəmimi kəti iətəm natun nəghatiən
təuvir min rəha nəhatətəiən mine nəgətuniən əhruahru, kəni mətəmiəgəh lan, kəni rəham
nəmiəgəhiən tatitəu=pən nəghatiən rəfin min əha.
7 Əpəh, sətəligiən e nəghatiən eiuə min iətəm nətəligiən rəha Uhgin tikə lan, nəghatiən min
təhmen e namsu əpnapin min iətəm nipətin tikə. Mətəu əgətun aru rəham nəmiəgəhiən
məmə tətitəu=pən Nauəuə Rəha Uhgin.

---

* **3:11** Suaru keiu o nəuhliniən nəghatiən u "nipətan" e fes u. 1. Nipətan rəha dikon min 2. Nipətan nətəm kautos uək rəha dikon. **3:11** Tait 2:3 **3:16** Mak 16:19; Kol 1:23; 1Jon 2:18 **4:3** Jen 9:3; Rom 14:6; 1Kor 10:30-31 **4:4** Jen 1:31 **4:7** 1Tim 1:4

8 Noliən rəha neruh viviən nipətim məmə in otəsanən, in təuvir o natimnati min nəuvein,
mətəu nəmə natəgətun aru rəham nəmiəgəhiən e noliən rəha Uhgin, kəni in təuvir məmə
otasiru e natimnati rəfin e nəmiəgəhiən rəha nəhue niftəni u, mine rəha nəmiəgəhiən itulin.
9 Inu nəghatiən tətəni pəhriən, kəni kotəkeikei motəni nipəhriəniən lan.
10 Konu kitah kautol pik uək o nəgətun aruiən rəhatah nəmiəgəhiən e noliən əha, mətəu-
inu kinotəhatətə rəkis e Uhgin u tətəmiəgəh kəni mətatig itulin, kəni in Iosmiəgəh mətəhan
nəhlmin kəm nətəmimi rəfin, mətəu in tatosmiəgəh əmə nətəmi min u nətəm kəutəhatətə lan.
11 Əgətun natimnati min əha kəm nətəmimi, kəni məni=pən kəm lah məmə okotəkeikei
mautohtəu=pən.
12 Segəhaniən lam məmə nətəmimi okoteh iahu ik mətəu-inu ik iətəm aluə əmə kəti. Mətəu
ol rəham nəmiəgəhiən təhruahru vivi məmə nətəmimi okoteruh məmə ik iətəm təmiməhtə,
kəni ilah kotəhrun nitəu-pəniən ik e nəghatiən min, mine naliuəkiən, mine nolkeikeiən,
mine nəhatətəiən, mine nol əhruahruiən.
13 Ol natimnati min əha, kəni nati kisil min əha ikin. Onəkəkeikei mol vivi ilahal
mətəuarus iəkuvnə: afin Nauəuə Rəha Uhgin kəm nətəmimi, kəni məni pətigəm Nauəuə Rəha
Uhgin, kəni məgətun Nauəuə Rəha Uhgin.
14 Timoti. Uhgin təməfinə rəhan nəsanəniən kəm ik o noliən uək rəhan nian eldə min rəha
niməfaki kəmotələhu=pən nəhlmilah lam, kəni iəni min nəuvein rəhalah kəmotəni pətigəm
nəghatiən iətəm Uhgin təməni lam. Səpəhiən nəsanəniən əha, mətəu ol uək rəha Uhgin lan.
15 Ik onəkəkeikei matol uək min u, kəni rəham nətəligiən otəkeikei mətatig əskasik e
natimnati min u pəh nətəmimi kotəhrun nehiən məmə rəham nəmiəgəhiən mine rəham uək
tateviə vivi.
16 Ateh vivi noliən min e nəmiəgəhiən rəham, kəni ol rəham nəgətuniən məmə in
tətəhruahru e nian rəfin. Onəkəkeikei mətalkut əskasik məmə onəkol natimnati min əha,
mətəu-inu nəmə nəkol, kəni onəkosmiəgəh itəmah nətəm kəutətəlig lam.

5

Noliən rəha nisiaiən
o nəghatiən kəm nətəmimi

1 Sagət əskasikiən e nauəhli min, mətəu əghati kəm lah e nisiaiən məmə nəkiuvi rəhalah
nətəligiən, təhmen əmə məmə ilah rəham tatə əhruahru min. E noliən kətiəh min əmə, ol
təhmen əmə kəm nətəm aluə təhmen əmə məmə ilah piam əhruahru min.
2 Əghati mətig e nisiaiən kəm nipətauəhli min təhmen məmə rəham mamə əhruahru min.
Rəham nəghatiən mine noliən min kəm nipətan mitə otəkeikei məhruahru agin, təhmen
məmə ilah nəuvinim min.

Noliən rəha neruh viviən nipətalimis min

3 Niməfaki otəkeikei mateh vivi nipətalimis min u kəmimis ərin ilah, kəni iətəmi kəti tikə
mə otateruh ilah.
4 Mətəu pətalimis kəti u nenətin min əha ikin uə namipin min əha ikin, ilah okotəkeikei
motaupən motəhrun məmə uək rəha nətəm kəutəfaki, ilah okotaupən moteh vivi aru
rəhalah min. Noliən u təhmen əmə məmə kəutəfən nitai nati kəm mamə mine tatə mine kəha
min, kəni nati u tatol niki Uhgin tətagiən ohni.
5 Mətəu pətalimis iətəm tətatig pisin agin əmə, iətəmimi tikə o neruhiən, in tətələhu=pən
əskasik rəhan nuhuiniən tətatig e Uhgin. Inəha e nian rəfin, lapin mine e nərauiə, in tətəfaki
kəm Uhgin məmə otətasiru lan. Pətalimis tol lanəha, təhruahru agin məmə niməfaki otasiru
lan.
6 Mətəu pətalimis u tətətəlig pik e natimnati rəha niftəni o nətəuiən təuvir lan, in tətəmiəgəh,
mətəu e narmin in tinimis rəkis.
7 Ik onəkeikei məni=pən nəghatiən min əha kəm niməfaki məmə ilah okotəkeikei motol
pəh nətəmimi kəsotəni rahiən ilah.
8 Suah kəti otəkeikei meh vivi rəhan min, kəni maupən meh vivi rəhan əhruahru min.
Mətəu nəmə in təsoliən, tətəgətun məmə təməuhlin nəmtahn e noliən rəha nəfakiən, in tərah
mapirəkis iətəm təsəfakiən.
9 Nəmə nəkətei=pən nərgi pətalimis kəti e nauəuə rəha nasiruiən məmə niməfaki otasiru
lan, rəhan nu in otəkeikei mos sikiste, pətan u təmətatig vivi ilau rəhan u iərman.
10 Kəni in pətauəhli kəti iətəm nətəmimi kautisiai in o rəhan noliən təuvir mine nasiruiən
min iətəm in tatol, təhmen məmə in tateh vivi rəhan nəsualkələh; kəni nian iapispis min

4:10 1Tim 2:3-4 **4:12** Tait 2:15 **4:14** 2Tim 1:6

okəhuva iman ikin, tatol təuvir kəm lah; kəni matosiahu aru in mətasiru e nətəm kautəfaki;* kəni mətasiru e ianrah; kəni rəhan nətəligiən təskasik məmə otol uək min iətəm təuvir.

11 Mətəu sətei-pəniən nərgi pətalimis min nətəm kəsotəpətauəhli əhanəhiən e nauəuə rəha nasiruiən, mətəu-inu uərisig nəmə nətəligiən rəha nol miniən marit tinuva məskasik e nikilah e Kristo, kəni ilah kotəni məmə okotol min marit.

12 Kəni Uhgin in otakil mol nalpiniən kəm lah mətəu-inu kəmotatgəhli rəhalah nonauvil iətəm kəmotol kəm in aupən.†

13 Kəni nati tərah kəti min, məta ilah kotəlpah kəni motos noliən rəha nuvəniən e nimə min rəfin mautəni nəghatiən iətəm nipətin tikə. Uərisig ilah kəhuva motərah pik o nosiən musmus e nəghatiən rəha iətəpisin, kəni ilah kotolkeikei məmə okotəni pik nəghatiən rəha nətəpisin, kəni ilah kəutəni nəghatiən min nəuvein iətəm təsəhmeniən məmə okotəni.

14 Kəni iəu iətəni kəm nipətan mitə min kəmimis ərin ilah məmə təuvir ilah okotol min marit, kəni motos nətilah min, kəni moteh vivi ilah. Kəni nəmə kotol lanəha, kəni məsotəfəniən nəua nimahan kəm tikimir məmə okotəni rah itah.

15 Mətəu pətalimis nəuvein kinotalelin ilah e suaru təuvir kəni minautohtəu=pən Setən.

16 Nipətan min u kəutəfaki okotəkeikei mauteruh vivi pətalimis min rəhalah, məsotəhlman-pəniən e lah kəm niməfaki məmə oteruh ilah. Kəni niməfaki in otateruh əmə pətalimis min u rəhalah nətəmimi kohkə agin məmə okauteruh ilah.

Uək rəha nətəmi asoli rəha niməfaki

17 Eldə min nətəm kəutarmənig vivi e uək rəha niməfaki, niməfaki otəkeikei misiai ilah, kəni motətəou ilah. Kəni nəgətun min mine nətəm kəutəni pətigəm Nauəuə Rəha Uhgin, ilah kautəhtul aupən məmə okisiai ilah kətəou ilah.

18 Mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, "Nian nati miəgəh kəti tatol rəham uək, kəni nakəkeikei maugin."‡ Kəni tətəni min məmə, "Nian iətəmi kəti tatol uək, mətəu okəkeikei kətəou in lan."

19 Sətəligiən e nəghatiən rəha iətəmimi kətiəh əmə iətəm tətəni məmə eldə kəti rəha niməfaki təmol noliən tərah, mətəu nəmə iətəmimi keiu uə kisil kəhləni, kəni nətətəlig e rəhalahal nəghatiən.

20 Kəni nəmə iətəmi asoli kəti rəha niməfaki tatol nati kəti tərah, kəni nətagət əskasik lan e nəhmti nətəmimi rəfin rəha niməfaki, kəni tol lanəha nətəmimi okotəgin e noliən nati tərah min.

21 E nəhmti Uhgin, mine Iesu, mine nagelo min iətəm Uhgin təmitəpin rəkis ilah, iəu iətəni əskasik kəm ik məmə ik onəkəkeikei mətətəu=pən nəghatiən rəhak e noliən iətəm in təhruahru. Ik onəsoliən noliən kəti kəm iətəmi kəti, kəni matig mol noliən pisin min kəm iətəmi kəti min. Mətəu onəkol təhmen-əhmen əmə kəm lah rəfin.

22 Səfəri uəhaiən iətəmi kəti məmə in otos uək kəti rəha niməfaki, inu mə nəkotələhu=pən nəhlmitəmah motəfaki lan. Mətəu-inu nəmə in iətəmi kəti iətəm rəhan əha ikin noliən tərah, kəni rəhan noliən tərah otatig lam, təhmen lanu məmə ik min nəmos rəhan noliən tərah. Mətəu ol əmə rəham nəmiəgəhiən tətəuvir vivi mətəhruahru e nian rəfin.

23 Səmnim əməiən nəhu. Os wain nəuan nəuvetin mol o rəham nimisiən, pəh otasiru e nərfəm.

24 Nətəmimi nəuvein kitah rəfin kotəhrun məmə ilah nolrah nati, kəni kotəhrun məmə Uhgin otol nalpiniən kəm lah. Mətəu nətəmimi nəuvein min, rəhalah təfagə tərah tətəhluaig əhanəh əha rəueiu, mətəu uərisig okəpaneruh.

25 Kəni təhmen-əhmen əmə, nian tepət uək təuvir min, kitah kotəhrun əmə. Mətəu nəuvein əha ikin iətəm kəutəhluaig əha rəueiu, mətəu nipəhriəniən, okəmaneruh ilah.

6

Noliən əhruahru o slef min

1 Slef min nətəm kəutəfaki okotəkeikei motisiai nətəmi asoli min rəhalah. Noliən əha in otahtipəsig e nətəmimi u kəsotəfakiən məmə kəsotəni rahiən nərgi Uhgin, mine nəgətuniən rəhatah.

---

* **5:10** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "Kəni təteikuas e nəhlki nətəmimi rəha Uhgin." — Noliən əha tətəgətun məmə in pətan kəti tatosiahu aru in; kəni nikin tagiən o nasiruiən e nətəmimi. † **5:12** E nian əha, pətalimis min nəuvein kəmotos nonauvil rəhalah kəm Uhgin məmə okəsotoliən marit, kəni ilah okol əmə uək rəha niməfaki. Kəni nəmə pətalimis kəti tolkeikei məmə in otol min marit, kəni in otatgəhli rəhan nonauvil iətəm təmol kəm Uhgin. **5:13** 2Təs 3:11 **5:14** 1Kor 7:9 ‡ **5:18** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, "Nian kau kəti tatol uək rəham tatevig-evig e nəua wit, kəni nəmə tolkeikei məmə otun kəti, kəni səlis-ərainiən nohlin." Eruh mafin e tiksinəri e noliən rəha nətəm Isrel e noliən uək e wit. Pol tətəghati e nati miəgəh, mətəu nipəhriəniən, nipəti nəghatiən tətəghati e nətəmimi. **5:18** Dut 25:4; Mat 10:10; 1Kor 9:9 **5:19** Dut 17:6; 2Kor 13:1 **5:20** Efəs 5:11 **6:1** Efəs 6:5

2 Mətəu slef min nətəm rəhalah nətəmi asoli ilah min nəfaki, ilah okəsotoliən noliən əha
u kotəni məmə, “Ei. Iətəmi asoli əha in piatah əmə kəti,” kəni ilah məsotisiai viviən. Mətəu
ilah okotəkeikei motol əhruin pik nati kəm lah e nikilah pəhriən, mətəu-inu rəhalah nətəmi
asoli min ilah nəfaki min nətəm noluək min kotolkeikei ilah.

Nəgətuniən neiuəiən min
mine natimnati vivi min pəhriən

Natimnati min u, ik onəkəkeikei mətəgətun nətəmimi lan. Kəni e nian rəfin, ik onəkəkeikei
mətəghati əskasik kəm lah o nitəu-pəniən.

3 Mətəu nətəmimi nəuvein kəutəgətun nəghatiən nəuvein iətəm tol pisin e nəghatiən əha
rəhak, kəni ilah kəutəni məmə nəgətuniən rəha Iərmənig rəhatah Iesu Kristo, in neiuəiən,
mautəni məmə nəgətuniən rəha noliən rəha nəmiəgəhiən iətəm Uhgin tolkeikei, in neiuəiən.

4 Nətəmimi min əha kautol lanəha ilah kəsotəhrun aginiən nati kəti, kəni ilah nətəm
kəutəfəri pik ilah. Ilah kəutalməli o nuvəniən məghati pik o nəghatiən min iətəm tatiuvi=pa
niəməha, o nəghatiən min iətəm nətəmimi kəutəməki e lah min ohni. Noliən u in tatol
nətəmimi kəutitgərah ilah min, kəni məutəhapu-əhapu ilah min, kəni məutəghati rah e
nərgilah min, kəni məutətəlig rah e lah min.

5 Kəni e nian rəfin ilah kautol timəti. Inu noliən rəha nətəmimi nətəm rəhalah nətəligiən
tərah, ilah kəutəluei e nəghatiən pəhriən. Ilah, nikilah təhti məmə noliən rəha nəhatətəiən e
Uhgin in noliən kəti o nosiən məni mine nautə min.

6 Mətəu nati təuvir pik səniəmə kitah kautos məni mine nautə. Nati təuvir pik məmə kitah
okotaliuək e noliən iətəm Uhgin tolkeikei. Kəni məutagiən əmə, nati əpnapin nəmə rəhatah
nautə təkəku uə tepət,

7 mətəu-inu nian kitah kəmotair=pa e nəhue niftəni u, kəni kəməsotosiən nati kəti məhuva.
Kəni e nian okohmis lan, ko kəsotos miniən nati kəti mohtəlig.

8 Mətəu nəmə nigtah nauəniən mine napən təhmen əmə, kəni kitah kotagiən.

9 Nətəmimi nətəm kotolkeikei pik məmə rəhalah nautə otepət, timətig əmə o lah məmə
okotol noliən tərah min tepət. In təhmen=pən e nalig kəti iətəm otələs ilah e nəuan nalməliən
rəha nərahiən, kəni ilah kotolkeikei məmə okotol natimnati tepət rəha nalməliən, kəni
natimnati tepət iətəm tərah o lah. Kəni nolkeikeiən rəha natimnati tərah min əha okotərəkin-
ərəkin nəmiəgəhiən rəhalah.

10 Mətəu-inu noliən rəha nolkeikei pikiən məni, in nəukəti natimnati tərah tepət. Kəni
nətəmimi nəuvein ilah kautəhtul iəkis o nitəu-pəniən suaru u, kəni ilah kinəhuvən rəkis
isəu o noliən rəha nəhatətəiən, kəni ilah kautol natimnati min nəuvein iətəm tətərəkin aru
nikilah, kəni kautos nərahiən tepət lan.

Nəghatiən təuvir rəha Pol tatuvən kəm Timoti

11 Mətəu ik Timoti, iətəmi rəha Uhgin, aiu=pən isəu o noliən tərah min əha. Ik
onəkəkeikei malkut pik o nitəu-pəniən noliən əhruahru, iətəm Uhgin tolkeikei. Rəham
nəhatətəiən otəkeikei məskasik, kəni ik onəkəkeikei molkeikei nətəmimi. Askəlim əmə
rəham nəhatətəiən lanko, tatuvən naunun tikə. Kəni onəkeikei muva ik iətəmi mətig kəti.

12 Onəkəluagin vivi e nəluaginiən rəha nəhatətəiən. Kəni maskəlim vivi nəmiəgəhiən itulin
iətəm Uhgin təmauin lam ohni. Aupən rəkis, in təmauin lam ohni nian nəməni pətigəm
nəhatətəiən rəham e Iesu e nəhmti nətəmimi tepət.

13 E nəhmti Uhgin, iətəm tətəfa nəmiəgəhiən kəm natimnati rəfin, kəni e nəhmti Kristo Iesu
iətəm təməni pətigəm vivi nəghatiən pəhriən e nəhmti Pontiəs Pailət, iətəghati əskasik kəm
ik lanu lan:

14 Ol natimnati min u, kəni məsəpəhiən kəti mətəuarus=pən Iərmənig rəhatah Iesu Kristo
otuva

15 e nian əhruahru iətəm Uhgin təməni. Uhgin iətəm kitah okotəkeikei mautəni-vivi e nian
rəfin, in pisin əmə tətarmənig e natimnati rəfin. In Kig rəha kig min rəfin, kəni Iərmənig rəha
iərmənig min rəfin.

16 In əmə təsimisiən mətatig itulin, rəhan nətuəuiniən tikə, kəni naunun tikə. Ikin
tətatig ikin, nəhagəhagiən tasiə matitəlau lan, kəni ko kəsaniən iuəkir ohni. Suah kəti
təseh əhanəhiən in, kəni ko iətəmi kəti təsəhruniən nehiən nian kəti. Nian rəfin ki-
tah okotəkeikei motisiai in, kəni məutəni pətigəm rəhan nəsanəniən mine narmənigiən
mautəhuvən mautəhuvən naunun tikə. Tol lanəha lan. Əuəh.

Nəfaki min u rəhalah nautə tepət

6:2 Flm 16 **6:3** Kəl 1:6-9 **6:5** 2Tim 3:8; 4:4; Tait 1:14 **6:6** Fil 4:11-12; 1Tim 4:8; Hip 13:5 **6:7** Job 1:21
6:10 Efəs 5:5 **6:11** 2Tim 2:22 **6:12** 1Kor 9:25-26; 2Tim 4:7 **6:13** Jon 18:36-37 **6:15** Nəh 17:14

17 Əghati əskasik kəm nətəm kautəfaki nətəm rəhalah nautə rəha nəhue niftəni u tepət. Əni
məmə ilah okəsotəfəri pikiən ilah, kəni kəsotəhatətəiən e rəhalah məni u tepət. Məni in rəha
rəueiu əmə, mətəu olauig mine tikə min. Ilah okotəkeikei motəhatətə əmə e Uhgin iətəm tətəfa
natimnati təuvir tepət kəm tah məmə kitah okotətəu təuvir lan.
18 Əghati əskasik kəm lah məmə rəhalah noliən təuvir min, mine rəhalah nasiruiən təuvir
min otepət. Kəni nikilah otəkeikei magiən o nətuatiən kəm nətəmimi.
19 E noliən əha, in təhmen məmə ilah kautələhu natimnati təuvir min tepət, təhmen=pən
əmə məmə kəmotasə təuvir o nəmiəgəhiən iətəm otəpanuva. Kəni ilah kotəhrun nosiən
nəmiəgəhiən, iətəm nəmiəgəhiən pəhriən.

Naunun nəghatiən rəha Pol

20 Timoti, ik onəkəkeikei mateh vivi natimnati min iətəm Uhgin təmələhu=pən rəkis e
nəhlməm. Əpəh kəni məhtul isəu o nəghatiən min iətəm nipətilah tikə kəni kəsotəfəniən
nisiaiən kəm Uhgin, kəni nəghatiən min iətəm kəsotəhruahruiən e Nauəuə Rəha Uhgin.
Nəghatiən min əha kətəni məmə kautəfa nəhruniən, mətəu kəpə, kauteiuə.
21 Mətəu nətəmimi nəuvein kautəhuərisig e nəghatiən eiuə min əha, kəni minotəmkarəpen
e suaru rəha nəhatətəiən pəhriən.
Pəh Uhgin otətuati e rəhan nəuviriən kəm təmah.

6:17 Luk 12:20-21 **6:19** Mat 6:20 **6:21** 1Tim 1:6; 2Tim 2:18

2 Timoti
Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Pol təmətei tuvən kəm Timoti
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 2 Timoti

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm Timoti. Kəni in molkeikei məmə ilah min əpəha e niməfaki rəha Efəsis, məmə okotafin. Afin e "Nəghatiən Əkuəkir Rəha Nauəuə u 1 Timoti" o nəhruniən məmə Timoti in pəh.

?Natigiən təhro lanu lan nian təmətei? Nian kəpmən rəha Rom tətaskəlim Pol əpəha Rom, in təsatigiən e kaləpus, mətəu in təmətatig e rəhan kəti nimə, kəni soldiə min kəmautatig ilah min mauteruh vivi məmə in otəsagimiən. Naunun japtə rəha Uək Min tətəghati e nian min əha. Kəni əmeiko kəpmən təmahli pətigəm in, kəni taliuək əmə mətan o nu keiu. Mətəu rəueiu əha, tinuvən min e kaləpus əpəha Rom, kəni kaləpus əha in tərah pəhriən ikin. Nauəuə rəha Uək Min təsəghatiən e nian əha, nauəuə tinol naunun rəkis. Kaləpus əha in tətəpu ikin, kəni tiəkis o nətəmimi o nuvəniən məsal=pən lan. Luk əmə ilau min. Pol təmolkeikei məmə Timoti otuva meh mətəu-inu in rəhan niəli təuvir. Kəni in molkeikei məmə Timoti in otəmki nauəuə min rəhan.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təməhrun məmə otəsuvəhiən kohamu in timis. Tol lanəha, in təmətei nauəuə u o nələhu-pəniən niməfaki e nəhlmi nətəmi asoli pisin min nəuvein təhmen e Timoti. Nian iəkis min kəutəhuva o niməfaki, kəni Pol in tolkeikei məmə Timoti otətaskəlim Nanusiən Təuvir, kəni matəhtul əskasik e nəhatətəin rəhan, kəni məsəginiən e nəni pətigəmiən Nanusiən Təuvir, kəni in otəhtul maru o nətəuiən nahməiən e nipətin nəmə nərahiən otuva.

Pol təməni təuvir kəm Timoti

1 Iəu Pol, u iəu aposil kəti rəha Kristo Iesu, iətəm Uhgin təmitəpin rəkis iəu məmə rəhan, kəni
mahli=pa iəu məmə iəkəni pətigəm rəhan nəniəskasikiən rəha nəmiəgəhiən itulin e Kristo
Iesu.
2 Iətəni təuvir kəm ik Timoti, nətik iətəm iəkolkeikei pik ik.
Pəh Uhgin Tatə mine Kristo Iesu rəhatah Iərmənig okuəfinə rəhalau nəuviriən, mine
nasəkəhruiniən, mine nəməlinuiən kəm ik.

Pol təməfəri nətəligiən rəha Timoti

3 Nian rəfin lapin mine lənian, iətəfaki ohnik, kəni mətəni tagkiu kəm Uhgin ohnik. Kəni
iatol uək rəhan təhmen=pən əmə e tipik min, kəni iəkəhrun məmə noliən tərah kəti təsatigiən
lak.
4 Nikik tətəhti nəhu nəhmtəm, kəni iəkolkeikei pik məmə iəkeruh min ik pəh nikik otagiən.
5 Nikik tətəhti nəhatətəiən pəhriən rəham iətəm təhmen=pən əmə e nəhatətəiən iətəm
təmaupən mətatig e rəham kəha Lois mine rəham mamə Iunis, kəni iəkəhrun pəhriən məmə
rəueiu in tinatig lam.
6 Kəni tol lanəha, iətəni min kəm ik məmə onəkelel nigəm rəha nəsanəniən iətəm Uhgin
təməfinə o noliən rəhan uək. Uhgin təməfinə nəsanəniən əha nian iəmələhu=pən nəhlmək
mətəfaki=pinə lam.
7 Ol uək e nəsanəniən əha, mətəu-inu Uhgin təsəfaiən kəm tah nikin rəha nəginiən, mətəu
təməfa nikin rəha nəsanəniən, mine nikin rəha nolkeikeiən, mine nikin iətəm tatol noliən
min iətəm in təhrun məmə kotəhruahru.
8 Kəni inəha, saulisiən o nəni pətigəmiən Iərmənig, kəni saulisiən lak iətəm iətatig e
kaləpus o nərgin. Iətətəu nahməiən o nanusiən təuvir, kəni nəmə nian əskasik tətuva ohnik,
nəkəkeikei mol məmə iəu mine e nəsanəniən iətəm Uhgin tətəfinə kəm ik.
9 Uhgin təmosmiəgəh itah kəni mauin e tah məmə kitah okəhuva rəhan min nətəmimi
nətəm kotasim, kəni təməsoliən o nati kəti iətəm kitah kəmotol, mətəu in təmol e rəhan
aru əmə nətəligiən, mine nəuviriən. Nian Uhgin təməsol əhanəhiən niftəni mine, mətəu in
təmələhu rəkis nəlpəkauiən məmə in otəfən rəhan nəuviriən kəm tah e Kristo Iesu,
10 mətəu rəueiu, in təmol əpu nəuvirian əha kəm tah e nuvaiən rəha Iosmiəgəh rəhatah,
Kristo Iesu. Kəni Kristo təmohapis nimisiən mine rəhan nəsanəniən, kəni təmasiəgəpin mol
əpu suaru rəha nəmiəgəhiən u naunun tikə, kəni kitah kauteh e nanusiən təuvir əha.
11 Kəni Uhgin təmitəpin iəu məmə iəu iəgəhati, mine aposil, mine iəgətun o nanusiən təuvir
əha.

1:2 Uək 16:1; 1Tim 1:2 **1:3** Uək 23:1 **1:5** Uək 16:1 **1:6** 1Tim 4:14 **1:7** Rom 8:15 **1:9** Efəs 2:8-9; Tait 3:5 **1:10** Hip 2:14 **1:11** 1Tim 2:7

12 Tol lanəha iətətəu pik nahməian ohni u ikinu e kaləpus. Mətəu iəsaulisiən, mətəu-inu
iəkəhrun məmə pəh u iətəhatətə lan, kəni məhrun vivi məmə in təhrun neh viviən nati nak
iətəm in təmələhu=pa e nəhlmək o naunun nian.*
13 Ɨtəu=pən əmə suaru rəha nəgətuniən u təhruahru iətəm iəməni kəm ik, kəni ol nati u e
nəhatətəian mine nolkeikeiən e Kristo Iesu.
14 E nasiruiən rəha Narmin Rəha Uhgin iətəm tətatig e nikitah, kəni ateruh vivi nati təuvir
iətəm Uhgin təmələhu=pən e nəhlməm.
15 Nəkəhrun məmə rəhak min nətəmimi əpəha Esiə, ilah Fukeləs mine Hermokenəs, ilah
rəfin kəmotagim rəkis motəpəh iəu.
16 Pəh Iərmənig otasəkəhruin Onesiforəs mine rəhan min, mətəu-inu nian tepət təmasiru
lak mətəfəri rəhak nətəligiən. Kəni təməsaulisiən məmə iəmətatig e kaləpus.
17 Nipəhriəniən, nian in təmuva Rom, təməsal pik lak mətəuarus meruh iəu.
18 !Pəh Iərmənig otasəkəhruin in e naunun nian! Ik nəkəhrun vivi natimnati təuvir min
iətəm təmol kəm iəu əpəha Efəsis.

2

Soldiə təuvir rəha Kristo Iesu

1 Ik u nətik, pəh Uhgin otol nikim təsanən e nəuviriən iətəm tatsipən e Kristo Iesu.
2 Nəmətəu rəkis natimnati min u iətəm iəməgətun ik lan e nəhmti nətəmimi tepət. Kəni os
rəhak nəghatiən məlәhu=pən e nəhlmi nətəmimi nəuvein nətəm nətəni nipəhriəniən e lah,
kəni ilah okotəhrun nəgətuniən nətəmimi nəuvein min lan.
3 Nian nərahiən otuva, mətəu əhtul əskasik kitah min ik, təhmen e soldiə təuvir kəti rəha
Kristo Iesu.
4 E nian rəha nəluaginiən, soldiə kəti təsoliən natimnati rəha nətəmimi əpnapin əmə, mətəu
tatol əmə uək rəha soldiə mətəu-inu, in tolkeikei məmə rəhan iətəmi asoli rəha soldiə min,
nikin otagiən lan.
5 Kəni e noliən əhmen əmə lanəha, iətəmi tətaiu məmə in otol win, in otəkeikei mitəu=pən
lou min rəha naiuiən, mətəu nəmə təsoliən, kəni in otəsosiən nətəouiən rəha nol winiən.
6 Təhruahru əmə min lanəha məmə iətəmi tatol pik uək e nasumiən, in otaupən məulək lan.
7 Ətəlig vivi e nati nak iətəni kəm ik. Iərmənig otasiru lam o nəhruniən nipəti nəghatiən min
u.
8 Ətətəlig e Iesu Kristo u nəuaniləuis rəha Tefit, kəni Uhgin təmosmiəgəh in e nimisiən. Kəni
inu nanusiən təuvir iətəni pətigəm.
9 Kəni iətətəu nahməian o nanusiən təuvir əha, kəni nipəhriəniən, kəməlis iəu e sen
təhmen=pən məmə iəu iakləh kəti uə iohamu itəmi. Mətəu kəsəlisiən nəghatiən rəha Uhgin.
10 Tol lanəha, iətəhtul əskasik e nahməian min rəfin rəhak o nasiruiən e nətəmimi nətəm
Uhgin təmitəpin ilah, məmə in otosmiəgəh ilah e Kristo Iesu, kəni ilah okotatig e nəuviriən
əhagəhag rəha Uhgin, iətəm naunun tikə.
11 Inu nəghatiən tətəni pəhriən məmə,
Okəmə kəhuva kətiəh e Kristo e nimisiən rəhan,
kəni okotəmiəgəh min kitah min.
12 Okəmə kautəhtul əskasik e nian əskasik min,
kəni kitah okotarmənig min kitah min.
Okəmə kitah kotəniapin lan,
kəni in otəniapin e tah.
13 Okəmə kitah kəsotoliən rəhatah nonauvil,
mətəu in tatol rəhan nonauvil,
mətəu-inu Uhgin otəkeikei matol rəhan noliən nian rəfin.

Ioluək təuvir rəha Uhgin

14 Natimnati min u, onəkəkeikei mətəni mətisimaru lan kəm rəham min nətəmimi. Əni
əskasik kəm lah lanəha məmə, “Iatəni e nərgi Uhgin məmə itəmah nəsotorgəhuiən o nipəti
nəghatiən min.” Norgəhuiən lanəha təsasiruiən e iətəmi kəti, mətəu tətərəkin əmə nətəmimi
nətəm kəutətəu.
15 Alkut əskasik məmə onəkuva ioluək təuvir iətəm nian Uhgin tateruh rəham uək,
in təhrun nəniən məmə, “Əuəh, nəmol təuvir,” kəni nəsaulisiən o rəham uək, mətəu-inu
nətəgətun əhruahru nəghatiən rəha nipəhriəniən.

---

* **1:12** Suaru pisin o nəuhliniən fes 12b: “kəni məhrun vivi məmə in təhrun neh viviən nati nak iətəm iəu iəmələhu=pən
e nəhlməm o naunun nian.” **1:14** 1Tim 6:20 **2:3** 2Tim 1:8 **2:5** 2Tim 4:8 **2:6** 1Kor 9:7 **2:8** Rom 1:3;
1Kor 15:4 **2:9** Efəs 3:1,13; Fil 1:12-14 **2:11** 2Kor 4:11 **2:12** Mat 10:33 **2:13** Rom 3:3-4; Tait 1:2 **2:14**
1Tim 6:4; Tait 3:9 **2:15** 1Tim 4:6

16 Mətəu əpəh nəghatiən min u tol tanpən əmə iətəm kotərah məsotisiaiən Uhgin, mətəu-
inu nətəmimi nətəm kəutəghati lanəha, nəmiəgəhiən rəhalah tatuvən matuvən əmə o noliən
min iətəm Uhgin təməki lan.
17 Nəgətuniən rəhalah in təhmen=pən əmə e niməgim pien iətəm tətəmahali matepət matol
iahgin. Suah mil u kuol lanu lan, ilau u Haemeneəs mine Filitəs,
18 iətəm kinəmkarəpən rəkis e suaru rəha nipəhriəniən. Katuəni məmə Uhgin təmol itah
kotəmiəgəh min rəkis e nimisiən, kəni ko Uhgin təsəfa miniən nipətitah vi nian Iesu tuva min.
Kəni suah mil u kətuərəkin nəhatətəiən rəha nətəmimi nəuvein.
19 Mətəu tol pau lanəha, nimə iətəm Uhgin tatuvləkin tətəhtul tiəkis, kəni təmətei=pən lan
məmə, "Iərmənig təhrun nətəmi min u rəhan min," mine, "Nətəmi min u kəutəni məmə ilah
nətəmimi rəha Iərmənig okotəkeikei motəpəh noliən tərah min."
20 Ətəlig-to lan. E nimə rəha iətəmi rəhan nautə tepət, kətim pisin pisin min tepət. Kəməu
nəuvein e nimaniviuv təuvir agin. Kəməu nəuvein e nimasiə mətu.* Uək rəha kətim vi, in
uək asoli iətəm katisiai. Kəni uək rəha kətim əuas, in uək əpnapin əmə iətəm tol naulisiən
təhmen əmə o nosiən nimənərik.
21 Okəmə iətəmi kəti tatol rəhan nəmiəgəhiən tətəhlan vivi mətəpəh noliən rəha naulisiən,
in təhrun noliən uək asoli iətəm katisiai, kəni Uhgin otələhu kalin məmə rəhan pisin əmə,
kəni mol əpenə-penə məmə otol uək təuvir min.
22 Aiu muvən isəu o noliən tərah min iətəm tateviə e niki nətəm aluə. Kəni itəu=pən vivi
suaru rəha natimnati min u: noliən iətəm təhruahru, mine nəhatətəiən, mine nolkeikeiən,
mine nəməlinuiən. Ɨtəu=pən suaru əha itəmah nətəmi min u nətəm kautətapuəh o nasiruiən
rəha Iərmənig e nikilah iətəm təuvir.
23 Əpəh magim rəkis e nəghatiən alməli min iətəm nipətilah tikə. Nəghatiən min əha
kautiuvi=pa əmə norgəhuiən.
24 Ioluək rəha Iərmənig, ko in təsorgəhuiən, mətəu in otəkeikei matol təuvir kəm nətəmimi
rəfin, kəni otəkeikei muva iətəmi rəha nəgətuniən, kəni rəhan nətəligian təfəməh.
25 Okəmə nətəmimi nəuvein kəutəni rah rəhan nəgətuniən, kəni in otəkeikei məgətun vivi
ilah e noliən mətig əmə. Kəni nəmə təhro Uhgin otegəhan məmə ilah okotəuhlin rəhalah
nəmiəgəhiən, məmə ilah okotəhrun nipəhriəniən.
26 Kəni ilah okəhuva min e nətəligiən təuvir, kəni motagim rəkis e lalig rəha Setən, iətəm
təmaskəlim ilah kəni kautol nəuian.

3

Noliən tərah min iuəkir o Naunun Nian

1 Mətəu onəkəkeikei məhrun nəghatiən u məmə nian əskasik min okəhuva iuəkir o Naunun
Nian.
2 Tol lanəha mətəu-inu, nətəmimi okautətəlig aru əmə e lah min, kəni ilah okotolkeikei
pik məni. Nətəmimi nətəm kəutəni aru əmə nati, məutəfu aru ilah min, məutəni rah
nətəmimi mine Uhgin, məutəhti nəuia tatə mine mamə, məutəpəh nəniən tagkiu e nikilah,
kəni okəsotisiaiən Uhgin.
3 Rəhalah nolkeikeiən otarfu, məsotaluiən e nərahiən kəti okol e lah. Okəsotarmənigiən e
noliən min rəhalah. Nikilah otagiən o nərəkiniən nətəmimi mine nərgilah. Okotəməki e nati
iətəm təuvir.
4 Ilah kəuit kəsuə min, kəni okotol natimnati tərah nəuvein mətəu kəsotətəligiən məmə nati
nak otiet lan. Kəni ilah okotəfəri aru ilah, kəni ilah okotolkeikei pik natimnati o nətəuiən
təuvir e nipətilah, mətəu ilah okəsotolkeikeiən Uhgin.
5 Okotol noliən min rəha nəfaki min məmə nətəmimi okoteruh, mətəu ilah okəsotolkeikeiən
məmə nəsanəniən rəha Uhgin otəuhlin nikilah. Uvən isəu o nətəmimi min u.

6 Əpəh əmə ilah mətəu-inu nəuvein kauteh suaru o nuvəniən lahuənu min, kəni mautiuvi
rəkis nətəligiən rəha nipətan nətəm rəhalah nətəligiən təsəskasikiən. Təfagə tərah min rəha
nipətan min u, in tiəkis pik o lah, kəni noliən tərah min tepət iətəm ilah kautolkeikei,
kautiuvi=pən ilah.
7 Kəni nipətan min əha kautətəlig vivi e nəghatiən min rəfin rəha nətəmi min əha, mətəu
ko kəsotəhruniən nəghatiən rəha nipəhriəniən.

2:16 1Tim 4:7 **2:17** 1Tim 1:20 **2:19** Nam 16:5; Aes 52:11; Jon 10:14; 1Kor 8:3 * **2:20** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, "E nimə rəha iətəmi rəhan nautə tepət, pilet pisin pisin min tepət. Kəmol nəuvein e aiən u kol tətoraip-oraip, nəuvein e silfə, nəuvein e nigi, nəuvein e niftəni." **2:22** 1Tim 6:11 **2:23** 1Tim 4:7 **3:1** 1Tim 4:1 **3:5** Mat 7:15,21; Tait 1:16

8 Aupən ikin, Janes mine Jampres kəmətuəməki e Mosis,* kəni e noliən əhmen əmə lanəha,
nətəmimi min əha kautəhti nəghatiən rəha nipəhriəniən. Nətəmimi min u, rəhalah nətəligiən
təriauəh e noliən tərah min, kəni noliən rəha nəhatətəiən rəhalah in neiuəiən əmə in əmə.
9 Mətəu nəgətuniən eiuə rəhalah, ko təsəhtuliən tuvəh, mətəu-inu nətəmimi rəfin okoteruh
məmə ilah kəsotəhruniən nati iətəm kəutəghati lan, kotəhmen=pən əmə e suah mil əha.

Nəghatiən rəha Pol kəm Timoti

10 Mətəu ik, Timoti, ik nəmətəu=pən rəhak nəgətuniən, mine noliən rəha nəmiəgəhiən
rəhak, mine nati nak iətəm iəkolkeikei məmə iəkol, mine rəhak nəhatətəiən, mine noliən rəha
nətəligiən rəhak iətəm təfəməh, mine rəhak nolkeikeiən, mine nəhtul əskasikiən rəhak,
11 kəni nəkəhrun nian əskasik min iətəm tətuva e rəhak nəmiəgəhiən, mine noliən tərah
min iətəm katol lak. Kəni nəkəhrun noliən əskasik min iətəm kəmol lak əpəha Antiok, mine
Ikoniəm, mine Listra. Mətəu Iərmənig təmos rəkis iəu e natimnati min rəfin əha.
12 Nipəhriəniən, nətəmimi rəfin nətəm kotolkeikei məmə okotol noliən iətəm Uhgin
tolkeikei, kəni motol e Kristo Iesu, nətəmimi okotol tərah kəm lah,
13 mətəu nian kətiəh min əmə, nol təfagə tərah min mine nətəmimi rəha neiuəiən,† ilah
okotol noliən tərah məhuvən motol nətəm kotərah agin. Ilah nətəm kəteiuə e lah,‡ kəni ilah
okoteiuə pik agin e nətəmimi.
14 Mətəu ik, Timoti, onəkeikei mətitəu=pən əmə natimnati təuvir min iətəm kəməgətun
ik lan nətəm nəməni əskasik rəkis nipəhriəniən lan, mətəu-inu ik nəkəhrun vivi nətəmimi
nətəm kəmotəgətun ik lan.
15 Kəni nian nəmatəkəku mətəuarus=pa u rəueiu, nəməhrun Nauəuə Rəha Uhgin iətəm
təhrun nəfinəiən neinatigiən məmə nəkəhrun nosiən nəmiəgəhiən itulin lan o nəhatətəiən e
Kristo Iesu.
16 Nəghatiən min rəfin e Nauəuə Rəha Uhgin, kəmotsipən əmə e nohli Uhgin, kəni kəutasiru
e tah. Kəutəgətun itah natimnati tepət. Mautəni əpu noliən tərah min rəhatah, mautəgəu
əhruahru itah, kəni məutəgətun itah e noliən min iətəm kotəhruahru.
17 Kautol əpenə-penə itah u nətəmimi rəha Uhgin məmə kitah kəhuva nətəmimi nətəm
kotəhrun noliən uək təuvir min rəfin.

4

1 Timoti, oiəkəni=pinə nəghatiən keikei kəti kəm ik e nəhmti Uhgin mine Kristo Iesu
iətəm otakil noliən rəha nətəmimi rəfin, nətəm kautəmiəgəh mine nətəm kəmohmis, kəni
oiəkəni=pinə nəghatiən u mətəu-inu in otuva min mətarmənig. Kəni inəha, iətəkeikei
mətəuvahag əskasik mətəni kəm ik məmə,
2 əni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin, kəni əhtul maru o nəni pətigəmiən, nati əpnapin məmə
otimətig əmə, uə tiəkis. Uhalpin nati məgəu əhruahru noliən rəha nətəmimi, əniəhu noliən
tərah rəha nətəmimi, kəni məuvahag məfəri nətəligiən rəha nətəmimi. Kəni nian natol uək
min u, rəham nətəligiən otəkeikei məfəməh, kəni rəham nəgətuniən otəkeikei məhruahru
vivi məuvir.
3 Nəkəkeikei mol lanəha mətəu-inu, nian iətəm tətuva, nətəmimi okəsotolkeikeiən məmə
okotətəlig e nəghatiən pəhriən. Mətəu nikilah əmə otit ilah min, kəni ilah okotos iəgətun
pisin pisin min motolkeikei məmə nəgətun min okotəhli matəlgilah motəgətun nəghatiən
min iətəm ilah əmə kotolkeikei.
4 Kəni ilah okotəuhlin nimatəlgilah o nətəligiən e nəghatiən pəhriən, kəni məhuvən
məutətəlig e nonagei eiuə min.
5 Mətəu ik, ateh vivi rəham nətəligiən mine rəham noliən min e nian min rəfin, nati
əpnapin nati pisin pisin min kəutəhuva e rəham nəmiəgəhiən, kəni əhtul əskasik nian
nərahiən tətuva, kəni uvən məni pətigəm nanusiən təuvir, kəni ol rəfin uək iətəm Uhgin
təməfinə kəm ik məmə onəkol.
6 Timoti, ol natimnati min əha, mətəu-inu otəsuvəhiən, iəu iəkimis. Kəni rəueiu
nəmiəgəhiən rəhak təhmen e wain iətəm kinatiuvi=pən e oltə məmə okol sakrifais lan.*

---

* **3:8** Janes mine Jampres, ilau iəmki nərik mil rəha kig rəha Ijip. Nərgilau tikə e Nauəuə Rəha Uhgin, mətəu ilau əha ikin e nauəuə pisin min rəha nətəm Isrel. **3:8** Eks 7:11 **3:11** Uək 13:50; 14:5; 14:19 **3:11** Sam 34:19 **3:12** Mat 16:24; Jon 15:20; Uək 14:22 † **3:13** "nətəmimi rəha neiuəiən" — Nipətin məmə ilah nətəmimi nətəm kəutəni məmə ilah kautol nati kəti məmə okoteiuə e nətəmimi nəuvein. Inu təhmen e nətəmimi nətəm Pol tətəni kəm Timoti. Ilah kəutəni məmə ilah nəgətun min rəha niməfaki, mətəu kəpə, kəuteiuə. Səniəmə rəha niməfaki. Kəutəni əmə rəhalah əmə nətəligiən min məmə okoteiuə e nətəmimi. ‡ **3:13** Setən uə nətəmimi pisin min okoteiuə e lah. **3:16** Rom 15:4 **4:3** 1Tim 4:1 **4:6** Fil 2:17 * **4:6** Nian nəuvein, nian nətəm Isrel kautol naunun e lafet, kəni məutauvəregin wain məmə kautol sakrifais lan tatuvən kəm Uhgin. Təsuvəhiən nəmiəgəhiən rəha Pol tol naunun, kəni in təməni məmə nəmiəgəhiən rəhan təhmen e wain u tatol naunun e lafet lan.

7 E rəhak nəluaginiən təuvir rəha nəhatətəiən, iəmatu vivi e nəhlmək, kəni e rəhak naiuiən,
iəu iəmaiu vivi rəkis mətəuarus=pa naunun naiuiən, kəni iəu iəmətaskəlim vivi noliən
əhruahru rəha nəhatətəiən kəni iəməsəpəhiən uək rəha nəni pətigəmiən nanusiən təuvir.
8 Kəni rəueiu, Iərmənig iətəm rəhan nakiliən təhruahru vivi, in təmol əpenə-penə e
nətəouiən rəhak, inu kəfəfau rəha iətəm tatol win e rəhan naiuiən, kəni in otəfəfau=pa kəm
iəu e nian rəha nakiliən mətəu-inu in təmakil iəu məmə rəhak nəmiəgəhiən təhruahru. Kəni
səniəmə iəu pisin əmə, mətəu otəfən kəm nətəmimi rəfin nətəm kotolkeikei mautəhtahnin
məmə in otuva min.

Pol təməni pətigəm nanusiən rəha in min nəuvein

9 Əsal uəhai əmə rəham suaru məmə onəkuva meh iəu,
10 mətəu-inu Timəs, u tolkeikei pik nati rəha niftəni u, in tinəpəh iəu minuvən Təsalonaikə.
Kresens tinuvən rəkis Kəlesiə, kəni Taitəs tinuvən rəkis Talmesiə.
11 Mətəu Luk pisin əmə itimlau min. Təuvir məmə nian nətuva, onəkit Mak itəlau min,
mətəu-inu in təhrun nasiruiən e uək rəhak.
12 Iəmahli=pən rəkis Tikikəs tuvən əpəha Efəsis.
13 Kəni nian nəkuva, onəkos rəhak kot iətəm iəmələhu kəm Karpəs əpəha Troas, kəni
onəkos min rəhak nauəuə min iətəm kəmaiu-aiu,† kəni iəkolkeikei pik min məmə onəkos
nauəuə min u kəmol e nilosi sipsip.
14 Suah u Aleksantə u iətəmimi rəha noliən uək e aiən, in təmatol tərah lak. Iərmənig otəfən
nitai nətəouiən rəhan o natimnati min əha.
15 Kəni ik min, atətəu ik o suah konu, mətəu-inu tətahtipəsig e nəghatiən min rəhatah.
16 Nian iəmaupən məhtul e kot məmə iəkəni pətigəm nəghatiən min rəhak, suah kəti
təməsəhtul pətigəmiən masiru lak, mətəu nətəmimi rəfin kəmotagim motəpəh iəu. Pəh Uhgin
nikin otəsəhtiən natimnati rəfin iətəm ilah kəmotol.
17 Mətəu Iərmənig təməhtul e nikalik məfa nəsanəniən kəm iəu məmə iəkəni pətigəm vivi
nəghatiən rəhan, kəni pəh Nanihluə‡ min okotətəu. Kəni təmləfətigəm iəu e nohli laion.§
18 Iərmənig otos rəkis iəu e nərahiən min rəfin iətəm okol kəm iəu, kəni in otaskəlim vivi
iəu, kəni mos iəu iəkuvən e negəu e neai, ikin tətarmənig ikin. Pəh okətəfəri nərgin tatuvən
matuvən naunun tikə. Əuəh.

Naunun nəghatiən

19 Iatəni təuvir kəm Prisilə mine Akuilə, mine Onesiforəs mine rəhan min.
20 Erastəs təməsitəu=paiən iəu, in əpəha Korən. Kəni nian iəmiet Maelitəs, mupəh Trofiməs
tətatig mətəu-inu in tatimis.
21 Alkut pik məmə nəkuva uəhai əmə u ikinu, uərisig nian rəha nətəpuiən. Iupuləs tətəni
təuvir kəm ik, kəni Putens, mine Linus, mine Klotiə, mine piatah min rəfin u ikinu kəutəni
təuvir kəm ik.
22 Pəh Iərmənig tətatig itəlau min. Pəh Uhgin otəfinə rəha nəuviriən kəm təmah.

4:7 1Tim 6:12 **4:8** 1Kor 9:24-25 **4:11** Uək 15:37-39; 2Kor 8:23; Kol 4:14 † **4:13** E nian əha, nauəuə rəfin kəmaiu-aiu. Kotos mapepe əfəməh kəti kəni kəmaiu-aiu. **4:13** Uək 20:6 **4:14** Aes 59:18; Rom 2:6 ‡ **4:17** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. § **4:17** Nəghatiən min nəuvein e fes min 9-17, təhmen əmə e nəghatiən min nəuvein e Sam 22. **4:19** Uək 18:2; 2Tim 1:16-17 **4:20** Uək 19:22; 20:4; Rom 16:23

Taitəs
Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm Taitəs
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Taitəs

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Pol təmətei nauəuə u tatuvən kəm Taitəs. Taitəs in Ianihluə* kəti iətəm təməhatətə e Kristo. Pol təmiuvi=pa in o Kristo, kəni Taitəs təmol uək tepət ilau Pol təhmen əmə e Timoti. Kauteh nərgin nian tepət e Niutestimin.

?Natigiən təhro lanu lan nian təmətei? Pol mine Taitəs kəmian e nitəni u Krit, kəni ilau kəmuətuəuin niməfaki kəti u ikinu. Pol təmiet min, mətəu təməni=pən kəm Taitəs məmə in otətatig mol rəfin uək iətəm tətatig ikin əha. Krit in nitəni kəti iətəm təriauəh vivi e noliən tərah min, nətəmimi kauteiuə pik nian rəfin, məutauən pik, kəni məutəlpah. Nəuvein kautəhuva e niməfaki kəni məutəni nəghatiən kəuteiuə tepət məmə okotos məni lan.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol tolkeikei məmə otasiru e Taitəs e rəhan min uək əpəha e niməfaki əpəha Krit. Taitəs otəkeikei məfəri nətəmimi məmə okəhuva eldə min o nehiən niməfaki. Kəni Pol tətəghati e noliən rəha nəghatiən kəm nətəmimi min u kəsotohtəu-pəniən nətəligiən rəha Taitəs. Kəni məfən nəgətuniən nəuvein rəha nəhatətəiən mine naliuəkiən əhruahru. Kəni in təməni məmə Taitəs otasisig viviən e nəgətuniən eiuə min. Naunun nəghatiən təməni məmə otahli=pa iətəmimi kəti tuva masiru e niməfaki, kəni Taitəs in otəkeikei muva min masiru e Pol.

Pol təməni təuvir kəm Taitəs

1 Taitəs. Iəu Pol, iətətei nauəuə u kəm ik. Iəu slef kəti rəha Uhgin, kəni iəu aposil kəti rəha Iesu Kristo. Təmahli=pa iəu məmə iəkasiru e nətəmimi nətəm Uhgin təmitəpin rəkis ilah məmə rəhan min, məfəri nəhatətəiən rəhalah, masiru e lah məmə okotəhrun nəgətuniən pəhriən. Nian nətəmimi kəutohtəu=pən nəgətuniən pəhriən əha, kəni rəhalah nəmiəgəhiən otəhruahru kotəhmen=pən e noliən iətəm Uhgin tolkeikei.

2 Kitah kotəhrun nipəhriəniən əha, kəni motəhatətə lan. Kəni e noliən əha, rəhatah nətəligiən tətatig əskasik rəkis məmə okotos nəmiəgəhiən itulin. Aupən rəkis agin iətəm Uhgin təməsol əhanəhiən natimnati rəfin, mətəu Uhgin tinəni rəkis nəmiəgəhiən itulin əha, məmə in otol lanəha. Kəni kitah kotəhrun əmə in təseiuəiən nian kəti mine.

3 Kəni e nian əhruahru iətəm Uhgin təməni, in təmol məmə nətəmimi okotəhrun nəghatiən rəhan. Ilah kotəhrun mətəu-inu Uhgin Iosmiəgəh rəhatah təməni mələhu nəghatiən kəti məmə təməfa uək u tətatig e nəhlmək məmə iəu iəkəni pətigəm nəghatiən əha rəha nəmiəgəhiən itulin.

4 Taitəs, rəhalau nəhatətəiən kətiəh, kəni e noliən rəha nəhatətəiən, in təhmen əmə məmə ik nətik pəhriən.

Rəhak nəfakiən məmə Uhgin Tatə rəhatah ilau Kristo Iesu, Iosmiəgəh rəhatah, pəh okuəfinə rəhalau nəuvirian kəm ik, kəni muələhu nəməlinuiən tətatig ohnik.

Uək rəha Taitəs əpəha Krit

5 E nian iəmiet Krit, kəni iəmələhu ik nətatig məmə onəkol rəfin uək iətəm tətatig, kəni məmə onəkəfəri eldə min rəha niməfaki min, e taun min rəfin e nitəni Krit təhmen əmə mə inu iəməni mine kəm ik.

6 Eldə min rəha niməfaki, nəmiəgəhiən rəhalah otəkeikei məhruahru agin, kəni noliən tərah kəti tikə lan. Kəni ilah məsotol-pəniən rəhalah min nipətan, kəni rəhalah kəlkələh min okotəkeikei motəhatətə e Uhgin, kəni məsotan əpnapiniən motol natimnati təsəhmeniən, kəni məsotəhtiən nəuia rəhalah tatə mine mamə məmə nətəmimi okotəni rah ilah ohni.

7 Nəmiəgəhiən rəha eldə min rəha niməfaki otəkeikei məhruahru vivi mətəu-inu ilah kautos uək asoli rəha Uhgin. Ilah nətəm kəuteh vivi nətəmimi, okotəkeikei motol lanəha məmə kəsotəfəri aruiən ilah, məutəkeikei kəm nətəmimi məmə okotohtəu=pən nətəligiən rəhan kəni nikilah təsəmei uəhaiən. Kəni okəsotol uəhaiən niəməha. Səniəmə ilah nətəmimi rəha napisiən uə nəməuiən, kəni səniəmə ilah nəumis min nətəm kautolkeikei pik məni məutaiu e noliən tərah min məmə okotos.

8 Mətəu nəmiəgəhiən rəhalah in otəkeikei mol min lanu. Ilah okotəkeikei mauteruh vivi nətəmimi nətəm kəutəhuva imalah ikin. Ilah nətəm kotolkeikei məmə okotol əmə natimnati iətəm təuvir, kəni noliən rəhalah in tətəgətun məmə ilah nətəm mətəh, kəni koteinatig. Ilah nətəmi rəha nitəu-pəniən nəghatiən rəha Uhgin. Rəhalah nəmiəgəhiən in otəkeikei

* **:** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. **1:2** Kol 1:27 **1:4** Rom 1:7; 2Kor 8:23; Kəl 2:3

məhruahru vivi e nəhmti Uhgin. Ilah kotəhrun nəni aruiən e nikilah məmə okotəpəh noliən natimnati iətəm tərah kəni mautol əmə nati iətəm təuvir.
9 Ilah okotəkeikei motəhatətə əskasik e nəghatiən rəha nanusiən təuvir məmə in nipəhriəniən təhmen=pən məmə kəməgətun ilah lan. Kəni inəha, ilah koteinatig vivi o nəgətuniən nətəmimi e nəgətuniən pəhriəniən iətəm in təhruahru məmə ilah okotohtəu=pən. Kəni nian nətəmimi nəuvein okotəni nəghatiən min iətəm tol pisin e nəgətuniən pəhriən, kəni nətəmi asoli min rəha niməfaki okotəgətun əhruahru ilah motəni=pən kəm lah məmə rəhalah nəgətuniən in neiuəiən.
10 Iətəghati min lanu mətəu-inu nətəmimi tepət e niməfaki əpəha Krit kotəməki e nipəhriəniən u. Ilah, nəghatiən rəhalah tətatiperəh pik təhmen e kaluəluə, mətəu nuhuən lan tikə, kəni mautiuvi rəkis nətəmimi nəuvein e nəgətuniən eiuə min rəhalah. Nətəmimi tepət rəha Isrel nətəm kəutəhatətə e Kristo, ilah kəutəhtul əskasik o Lou rəhalah, məutəni məmə okəkeikei kəhgi=pən nətəmimi məmə Uhgin otosmiəgəh ilah. Ilah nəgətun eiuə min.
11 Ahtipəsig e nəghatiən rəhalah məmə okəsotəgətuniən e niməfaki nəgətuniən əha kotərah iətəm kəsotəhruahruiən məmə okotəgətun, mətəu-inu nəgətuniən rəhalah tətərəkin-rəkin nəhatətəiən rəha nəuaniləuis min rəfin rəha nətəmimi nəuvein. Ilah kautəgətun neiuəiən əha mətəu-inu kotolkeikei məmə okotos məni lan, mətəu kəsotaulisiən ohni.
12 Iətəm Krit kəti aupən, in iəni kəti rəhalah, in min təməni min lanu məmə, "Nətəm Krit, ilah nətəmi rəha neiuəiən nian rəfin. Kəni ilah kotəhmen e kuri arpin min. Kəni ilah nəlpah, nian rəfin ilah kotolkeikei əmə məmə kəutauən."
13 Mətəu nəghatiən rəha iəni u, in tol əmə nipəhriəniən. Kəni tol lanəha, ahi ilah məni=pən kəm lah məmə rəhalah nəgətuniən in neiuəiən, pəh ilah okotəhatətə əmə e nəghatiən pəhriən,
14 kəni ilah okəsotohtəu-pəniən nonagei rəha nətəm Isrel mine nəghatiən rəha nətəm kəutəpəh nəghatiən pəhriən.
15 Kəni nəkotəhrun məmə nətəmimi nətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgin, nati tikə iətəm otol ilah kotamikmik. Mətəu nətəmimi nətəm kəutamikmik e nəhmti Uhgin mətəu-inu ilah kəsotəhatətəiən e Iesu, kəti noliən kəti tikə iətəm otol ilah kotəhruahru. Kəni tol lanəha, nətəligiən mine nikilah pəti kəsuəhruahruiən, kəni ilah kotəruru nakiliən nati iətəm təuvir, mine nati iətəm tərah.
16 Ilah kəutəni məmə kotəhrun Uhgin, mətəu noliən rəhalah tətəgətun məmə kəuteiuə, ilah kəutəuhlin nəmtahlah kəm Uhgin. Nətəmimi min əha kotərah agin, motalməli məutəhti nəuia Uhgin, kəni ko ilah kəsotoliən nati təuvir kəti mine.

2

Nəgətuniən iətəm təhruahru
1 Mətəu ik Taitəs, ik onəkeikei məgətun vivi nətəmimi e nəgətuniən iətəm tətitəu=pən nəghatiən əhruahru e Iesu.
2 Ik onəkəkeikei nəgətun nauəhli min məmə e naliuəkiən rəhalah, ilah okotan mətig, kəni məsotəmnim pikiən wain, kəni noliən rəhalah otəkeikei məhruahru vivi pəh nətəmimi okotisiai ilah, kəni ilah okotəkeikei mautəni aruiən e nikilah məmə kotəpəh noliən natimnati tərah kəni mautol əmə nati iətəm təuvir. Nəhatətəiən rəhalah otəkeikei mamnim vivi e nəghatiən rəha Uhgin. Kəni ilah okotəkeikei motolkeikei nətəmimi. Kəni motəkeikei motəhtul tiəkis e nian iəkis min u kəutəhuva e rəhalah nəmiəgəhiən.
3 Kəni e noliən əhmen əmə lanəha, nəkəkeikei məgətun vivi nipətauəhli min məmə ilah okotəkeikei motol noliən iətəm təhruahru məmə otəfən nisiaiən kəm Uhgin. Kəni ilah okəsotəniən nikali nətəmimi. Kəni səniəmə nipətan rəha napisiən. Mətəu ilah okotəkeikei motəgətun nəmiəgəhiən əhruahru.
4 Inəha, ilah okotəgətun nipətan min e suaru iətəm ilah okotolkeikei rəhalah min nəman mine nenətilah min.
5 Ilah okotəkeikei motəgətun nipətan məmə ilah nipətan mətig nətəm kotəhrun nəni aruiən e nikilah məmə kotəpəh noliən natimnati tərah kəni mautol əmə nati iətəm təuvir. Kəni ilah kəsotan əpnapiniən, kəni mautisiai rəhalah min nəman, kəni mauteh vivi natimnati min rəha lahuənu, kəni ilah mautol təuvir kəm nətəmimi. Nian kautol noliən tol min lanəha, kəni motəniəhu nətəmimi məmə kəsotəni rahiən nəgətuniən rəha Uhgin.
6 Kəni təhmen əmə min, otəghati əskasik kəm nətəm aluə məmə ilah kotəhrun nəni aruiən e nikilah məmə kotəpəh noliən natimnati tərah kəni mautol əmə nati iətəm təuvir.
7 Kəni ik, e natimnati rəfin, onəkol əmə nati əhruahru min, pəh ilah okotətəu=pən nati nak natol. Nian onəkəgətun, nəmiəgəhiən rəham otəkeikei məhruahru, mol nəghatiən rəham təfigəm.

1:9 1Tim 3:2-7; 2Tim 2:24-26 **1:10** 1Tim 4:7 **1:11** 2Tim 3:5-6; 1Pitə 5:2 **1:13** 2Tim 4:2 **1:14** 1Tim 4:7 **1:16** 1Jon 1:6; 2:4 **2:3** 1Tim 3:11 **2:7** 1Tim 4:12

8 Ik onəkəkeikei mətəni əmə nəghatiən pəhriən, məmə nətəmimi okəsotəniən neiuəiən lan. Pəh in otol rəham tikimir min okotaulis lan mətəu-inu ilah kəsoteh-pəniən noliən tərah kəti mine lam, kəni məsotəniən nati tərah kəti e tah.

9 Əgətun vivi slef min məmə ilah okotol nəuia rəhalah iətəmi asoli min e natimnati rəfin, məmə nikilah otagiən o uək rəhalah. Slef min okəsotəniən nitai nəghatiən rəha nətəmi asoli min rəhalah,

10 kəni məsotaklәhiən kəm lah, mətəu nian rəfin ilah okotəkeikei mautol natimnati əhruahru min, məmə rəhalah nətəmi asoli min okotəni nipəhriəniən e rəhalah uək. Kəni okəkeikei motəhrun məmə nian rəfin uək rəhalah otəkeikei mətəuvir. E noliən iətəm okotol e natimnati rəfin, otəgətun məmə nəgətuniən rəha Uhgin Iosmiəgəh rəhatah, in təhruahru məuvir, kəni nətəmimi okotolkeikei məutohtəu=pən.

11 Ik onəkəkeikei məgətun natimnati min rəfin əha mətəu-inu Uhgin təmerəh rəkis e suaru o nətəmimi rəfin məmə otosmiəgəh ilah lan nian otəfən rəhan nəuviriən kəm lah.

12 Nəuviriən əha rəha Uhgin tətəgətun məmə nian kitah kəutatig əhanəh e nəhue niftəni, kotəkeikei motəpəh nitəu-pəniən noliən tərah min mine natimnati tərah min rəha nəhue niftəni iətəm kauteviə e nikilah, mətəu okotan mətig, kəni nəmiəgəhiən rəhatah otəhruahru vivi motəhmen=pən məmə kitah nətəmimi rəha Uhgin.

13 Nəmiəgəhiən rəhatah in otəkeikei matol min lanu lan nian kitah okautəhtahnin nian Iesu Kristo, rəhatah Uhgin əsanən mine rəhatah Iosmiəgəh, in otuva min lan e nepətiən əhagəhag rəhan. Nian əha in təuvir pik agin, kəni kitah kotəhrun məmə otəpanuva, kəni matol nikitah tətagiən.

14 Iesu nikin təmagiən məmə otimis o tah, kəni mətəou nəmiəgəhiən rəhatah mos rəkis e nəsanəniən rəha noliən tərah min rəfin, kəni mafəl vivi itah məmə kitah okəhuva rəhan min nətəmimi nətəm kotolkeikei məmə kautol əmə nati iətəm təuvir.

15 Natimnati min u, onatəgətun ilah e niməfaki. Əfəri nətəligiən rəhalah məmə okautohtəu=pən Iərmənig, kəni məghati əskasik kəm nətəm kəutohtəu=pən nəghatiən eiuə min. Uhgin təməfinə uək əha kəm ik, kəni əghati min lanu lan. Soliən məmə iətəmimi kəti otəni rah ik. Segəhaniən məmə iətəmi kəti otəni məmə rəham nəghatiən in nati əpnapin əmə. Nətəmimi rəfin okotəkeikei motisiai rəham nəghatiən.

3

Noliən rəha nəfaki min

1 Taitəs, əni=pən vivi min kəm rəham nətəmimi məmə okotisiai nətəmi asoli mine kəpmən rəhalah. Okotəkeikei mautol nəuialah, kəni mautəhtul maru e nian rəfin o noliən uək iətəm otasiru e nətəmimi.

2 Kəni ilah okəsotəghati eiuəiən o nərəkiniən nərgi nətəmimi, kəni okəsotoliən timəti, mətəu ilah nan mətig əmə kəni mautol təuvir kəm nətəmimi, kəni mautosiahu rəhalah nətəligiən mautisiai nətəmimi rəfin.

3 Kautol min lanu mətəu aupən kitah kotərah kəmotəhmen əmə e lah. Kəni Uhgin təmasiru e tah nian kitah min kəmautol noliən tərah min əha, kitah ianməli min. Kəməsotoliən nəuia Uhgin. Nəfən-əfəniən rəha nərahiən təmərəkin itah. Kəni noliən tərah min rəhatah iətəm kitah kəmautolkeikei, kəmautarmənig e tah. Kitah kəmautol əmə nəuialah, kəni kəmautol noliən tərah rəfin. Kəni kəmautolkeikei natimnati min rəha nətəpisin. Noliən tərah rəhatah təmol məmə nətəmimi kotəməki e tah, kəni kitah kəmautəməki e tah min.

4 Mətəu nian nolkeikeiən mine nəuviriən rəha Uhgin Iosmiəgəh rəhatah təmietigəm=pa,

5 kəni in təmosmiəgəh itah, mətəu səniəmə təmol mətəu-inu kitah nətəmi əhruahru. !Kəpə! In təmosmiəgəh itah mətəu-inu təmasəkəhruin itah. In təmosmiəgəh itah nian Narmin Rəha Uhgin təmafəl rəkis noliən tərah min, kəni kotair vi min, kəni Narmin təməuiək e nikitah.

6 Iesu Kristo Iosmiəgəh rəhatah, in suaru iətəm Uhgin tatətəlmin nikitah tətəri e Narmin Rəhan, kəni tatol e nikin agiən.

7 In təmol itah kotəhruahru e nəhmtin e nəuviriən rəhan məmə okotəhatətə e rəhan nəghatiən iətəm təməni kəm tah məmə o nian kəti, kitah kotatig itulin kitah min.

8 Inu nəghatiən kəti in nəghatiən pəhriən.

Kəni iəu iəkolkeikei məmə onəkəgətun vivi nətəmimi lan məmə okotəhrun vivi. Nəgətuniən min əha okotasiru e nəfaki min məmə rəhalah nətəligiən otətatig əskasik əmə e noliən natimnati iətəm təuvir. Nəgətuniən min u ilah kotəuvir kəni okotasiru vivi e nətəmimi.

2:8 1Pitə 2:15 **2:9** 1Tim 6:1 **2:12** 1Jon 2:16 **2:14** Eks 19:5; Dut 7:6; Esik 37:23; Kəl 1:4; 1Pitə 2:9 **2:15** 1Tim 4:12 **3:1** Rom 13:1-7; 1Pitə 2:13-14 **3:3** 1Kor 6:9-11; Efəs 2:1-2; 5:8 **3:5** 2Tim 1:9; Hip 10:22 **3:6** Uək 2:17-18

9 Mətəu nəkəpəh nəghatiən alməli min iətəm nətəmimi kəutəni tol min lanu lan: kautos nərgi lus min aupən min ikin mautol məmə nərgi lus min rəhalah təfəməh, kəni okotəfəri ilah aru lan; kəni mautetet ilah min kəni mautəniəhu ilah min o nipəti nəghatiən rəha Lou rəha Mosis. Əpəh əmə nəghatiən min u mətəu-inu ko təsasiruiən e iətəmi kəti mine, kəni rəhan nəuviriən tikə.

10 Nəmə iətəmi kəti tatol nətəmimi kəutəuəri ilah min o nəghatiən tol min lanəha, onəkuvən məghati əskasik kəm in kəni məniəhu. Mətəu nəmə tatol min, kəni nəkuvən min məniəhu min. Nəmə nəməniəhu pau mau keiu, mətəu in tatəkeikei e rəhan noliən, kəni otəhtul=pən isəu ohni motəpəh.

11 Mətəu ik nəkəhrun məmə iətəmi kəti tol lanu lan, rəhan nətəligiən tərah kəni tatol kekəu-ekəu, kəni matol təfagə tərah e nəhmti Uhgin. Rəhan əmə noliən tətəgətun məmə in iol rah nati.

Naunun nəghatiən rəha Pol

12 Oiəkahli=pinə suah mil u kəti, Ateməs uə Tikikəs otuvnə meh ik. Nian otuvnə, ik onəkəkeikei məsal uəhai əmə e suaru mə onəkuvnə meh iəu əpəha taun Nikopolis, mətəu-inu iəu iəmolkeikei məmə iəkuvən matig ikin e nian rəha nətəpuiən.

13 Kəni iətəmimi keiu, Apolos mine Sinəs u in ieinatig e lou,* ilau katualiuək e rəhalau naliuəkiən, mətəu ik onəkasiru e lau məmə natimnati rəfin rəhalau otəkeikei matig.

14 Rəhatah nətəmimi okotəkeikei motəhrun vivi suaru o noliən uək kəni mautol nati iətəm təuvir məmə ilah kotəhrun nasiruiən e nətəmimi nəuvein nətəm rəhalah natimnati təsəhmeniən. Təsəuviriən məmə ilah kotatig əpnapin əmə.

15 Nətəmi min u nətəm itimah iəutatig kəutahli=pinə nəghatiən təuvir kəm təmah. Kəni əni təuvir kəm nəfaki min nətəm kotolkeikei itimah.

Pəh Uhgin otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah.

3:9 2Tim 2:14,16 **3:10** Mat 18:15-17 **3:12** Efəs 6:21-22; Kol 4:7-8 **3:13** Ieinatig e lou — Suah kəti iətəm təhrun vivi lou rəha kot, kəni in tətəghati rəha nətəmimi nətəm kautəhuvən e kot. * **3:13** Uək 18:24; 1Kor 3:5-6 **3:14** Efəs 4:28

Filimon
Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm Filimon
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Filimon

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm Filimon əpəha e niməfaki ikin Kolosi. Ilau niəli təuvir mil. Filimon in iətəmimi kəti iətəm tatos slef min.

?Natigiən təhro lanu lan nian təmətei? E nian əha, nətəmimi tepət kautos slef. Kəni nəfaki min nəuvein min, ilah min kautos slef min. Filimon, rəhan kəti əha ikin slef, nərgin u, Onesimәs. Mətəu Onesimәs, məta in təmaklәh e məni nəuvein rəha Filimon, kəni əmeiko, in magim. Nəmə Filimon oteruh Onesimәs, lou rəha Rom tətəni məmə Filimon təhrun nohamuiən timis. Mətəu Onesimәs təmeruh Pol əpəha e kaləpus ikin Rom, kəni Pol təməni pətigəm Nanusiən Təuvir kəm in, kəni təməhatətə e Iesu Kristo. Kəni Onesimәs in təmasiru e Pol. Kəni Pol təmahli=pən in titəlig=pən o Filimon. Pol təməni kəm Filimon məmə nati əpnapin Onesimәs in slef rəhan, mətəu rəueiu in pian e Iesu Kristo.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u mətətapuəh o Filimon məmə otalu e noliən rəha Onesimәs, kəni mos in titəlig=pa min. Nati əpnapin məmə in rəhan slef, mətəu Pol tolkeikei məmə Filimon oteruh Onesimәs təhmen əmə məmə in pian kəti e Iesu Kristo. Nətəmimi nəuvein, nikilah təhti məmə Apia (fes 2) in pətan rəha Filimon, kəni Akipәs in nətin.

1 Iəu Pol, iətəm iətatig e kaləpus o Kristo Iesu, itimlau piatah Timoti, iətuəni təuvir kəm ik
Filimon. Ik iətəmi keikei iətəm iəkuolkeikei pik, kəni kitahal kahlol uək kətiəh əmə rəha Iesu.
2 Kəni iətuəni təuvir kəm nəuvinitah Apia, mine Akipәs iətəm kitah soldiə min kəutəluagin
rəha Uhgin, kəni iətuəni təuvir kəm nətəmimi rəha niməfaki nətəm kəutəhuva mautəfaki e
rəham nimə.
3 Pəh Uhgin u Tatə rəhatah, mine Iərmənig Iesu Kristo okuəfinə nəuviriən mine
nəməlinuiən kəm təmah.

Nəfakiən rəha Pol

4 E nian min rəfin iətəm iətəfaki ohnik, mətəni tagkiu kəm Uhgin ohnik,
5 mətəu-inu iəmətəu nəhatətəiən rəham e Iərmənig Iesu, mine nolkeikeiən rəham iətəm
tatuvən o niməfaki min rəfin.
6 Kəni iateruh noliən rəham, məmə nətəfən e nikim agiən mətəu-inu e rəham nəhatətəiən.
Kəni iətəfaki məmə noliən əha otasiru lam məmə onəkəhrun vivi, kəni mos nati vi min rəfin
rəha Uhgin iətəm tətəfa kəm tah e Kristo.
7 Piak, iətəfaki lanu lan mətəu-inu rəham nolkeikeiən təmol niki nətəm kəutəfaki kotətəu
təuvir, kəni nian iəmətəu, iəu min, nikik təmagiən kəni tətəfəri rəhak nətəligiən.

Nətapuəhiən rəha Pol

8 Tol lanəha, e Kristo iəsəginiən o nəniən kəm ik məmə onəkol nati kəti iətəm nəkəkeikei
mol,
9 mətəu iəsoliən lanəha. Iətətapuəh əmə e nolkeikeiən. Iəu Pol iauəhli kəti iətatig e kaləpus
o Kristo Iesu.
10 Iətətapuəh e suah kəti e rəhak nipəhriəniən məmə nəkos e nikim agiən. Iətəmi əha in
təmuva təhmen=pən e nətik nian iəmətatig e kaləpus, inu Onesimәs, rəham slef.
11 Aupən, in təməsol viviən uək kəm ik, mətəu rəueiu in təhrun nol viviən uək təuvir kəm
lau pəti.*
12 Kəni rəueiu, iətahli=pinə min suah u, iətəmimi iətəm iəkolkeikei pik.
13 Nəmə tətatig itimlau min, nikik tagiən ohni, kəni in otatos nimeim mətasiru lak nian
iətatig u ikinu e kaləpus o nanusiən təuvir.
14 Mətəu iəsolkeikeiən məmə iəkol nati kəti ik nəsegəhaniən lan. Kəni nəmə natol nati
təuvir, iəkolkeikei məmə tatsipən əmə e nikim agiən, mətəu səniəmə nati iəu iatəkeikei kəm
ik məmə nəkol.
15 Iəsəhruniən, nəmə təhro Onesimәs təmagim o nian əkuəkir məmə onəkos min in
titəlig=pa min nəutatig agin,
16 mətəu səniəmə in otol min əmə slef rəham, kəpə. Mətəu rəueiu əha, in iətəmimi təuvir
tapirəkis agin slef kəti, in pialau təuvir. Iəu iəkolkeikei pik in, mətəu ik onəkolkeikei pik in
tapirəkis, mətəu-inu in slef rəham, kəni in piam e Iərmənig.

1:2 Kol 4:17; 2Tim 2:3 **1:7** 2Kor 7:4 **1:10** 1Kor 4:15; Kol 4:9 * **1:11** Nərgin u "Onesimәs" in təni məmə, "iətəmimi iətəm təhrun noliən uək təuvir." **1:16** 1Tim 6:2

17 Nəmə nateruh iəu məmə kilau kəmiəuva kətiəh e uək mine nolkeikeiən rəha Kristo, kəni
tol lanəha, iətətapuəh məmə nian in otuvnə, nəkos in e nikim agiən təhmen=pən əmə lak.
18 Nəmə təmol nati kəti tərah lam, uə təmos nati kəti rəham kəni məsətəouiən, pəh
nəkələhu=pən tətatig e kauin rəhak.
19 Kəni inəha rəueiu, Iəu Pol, iətətei e nəhlmək — *pəh iəu iəpanətəou.*† Mətəu təuvir məmə
nəsaluiən e rəham kauin asoli agin ohniəu, u tol lanu məmə, iəmasiru lam kəni nəmos rəham
nəmiəgəhiən itulin.
20 Piak, iəkolkeikei məmə onəkətuəuin matətəou rəham kauin kəm iəu, kəni ol nati u
iətətapuəh ohni e nərgi Iərmənig, kəni ol nikik tətəu təuvir e Kristo.
21 Iətətei nauəuə u kəm ik mətəu-inu iəkəhrun məmə onəkol nəuiak, kəni onəkol tapirəkis
nati nak iətəm iətətapuəh ohni.
22 Kəni nati kəti min, ol əpenə-penə rəhak kəti rum mətəu-inu iəmələhu=pən rəhak
nətəligiən e Uhgin məmə in otos iəu iəkitəlig=pinə min o təmah, inu nəua nəfakiən rəhatəmah.

Naunun nəghatiən rəha Pol

23 Epafras, itimlau min iətuatig e kaləpus o nərgi Kristo Iesu, kəni in tətəni təuvir kəm
təmah.
24 Kəni Mak, mine Aristakəs, mine Timəs, mine Luk, nətəm itimah iautol pəti uək, ilah min
kəutəni=pinə təuvir kəm təmah.
25 Pəh Iərmənig Iesu Kristo otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin.

† **1:19** Pol təhrun əmə nəteiən nauəuə, mətəu e nian əha, nətəmimi tepət kəməutos iətəmi kəti min məmə otətətei nəghatiən
min rəhalah. Suah kəti təməharəg ilau Pol mətei nəghatiən rəhan. Kəni Pol aru təmətei fes 19 u. **1:22** Fil 1:25; 2:24
1:23 Kol 1:7 **1:24** Kol 4:10-14

Hiprus
Nauəuə iətəm kəmətei tuvən kəm nətəm Isrel
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Hiprus

? Pəh təmətei nauəuə u? Kitah kotəruru məmə pəh təmətei nauəuə u. Iətəm təmətei nauəuə u təməsəniən nərgin e nauəuə. Iətəm təmətei təməsehiən Iesu Kristo. Mətəu təmətəu Nanusiən Təuvir o nətəmimi pisin pisin min nətəm kəmoteruh Iesu. Kəni iətəmi u, in təhrun nəghatiən rəha Oltestimin, mine noliən rəha nətəm Isrel aupən. Kəmə təhro Panəpəs uə Apolos kəti təmətei nauəuə u mətəu-inu ilau kuəhrun natimnati min əha. Kəni ilau kuepət e niməfaki. Nətəmimi nəuvein, nikilah təhti məmə Pol təmətei, mətəu nikitah təsəhtiən lanəha mətəu-inu e letə tepət rəha Pol, təmələhu=pən nərgin, mətəu nərgin tikə e nauəuə u.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u kəm nətəm Isrel nətəm kəutəhatətə e Kristo Iesu, mətəu nəmə təhro nəuvein kəmohtəlig=pən nəuvetin e noliən rəha nitəu-pəniən Lou rəha Mosis. Nəmə təhro ilah kəsotəhrun viviən nəukəti Nanusiən Təuvir.

? Natigiən təhro lanu nian təmətei? E nian əha, nətəm Isrel kautərəkin nətəm Isrel nətəm kəutəhatətə e Iesu Kristo. Nikilah təpəou ohni. Təuvir məmə ilah okotətəu məmə nəhatətəiən rəhalah in nipəhriəniən, kəni Iesu in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa.

Təmətei nauəuə u o nak? E nian əha nətəmimi nəuvein e niməfaki, nikilah təhti məmə noliən rəha nitəu-pəniən Lou rəha Mosis e Oltestimin, in ilis tapirəkis noliən rəha nəhatətəiən e Iesu Kristo. Mətəu noliən min lanəha rəha Oltestimin, ilah narmin min əmə rəha natimnati min iətəm Iesu otol. Kəmotətei nauəuə u məmə nətəmimi okoteruh motəhrun məmə Iesu Kristo in ilis tapirəkis natimnati min rəfin, təhmen e iəni min, mine nagelo min, mine Mosis, mine Eron mine pris min. Noliən rəha nəhatətəiən e Iesu Kristo in təuvir pik tapirəkis noliən rəha nitəu-pəniən lou rəha Mosis. Inu, in nipəhriəniən mətəu-inu natimnati rəfin rəha Oltestimin təmuva mol nipəhriəniən lan e Iesu Kristo. Kəni nimisiən əmə rəhan in təhmen əmə məmə otos rəkis noliən tərah min rəha nətəmimi.

Kristo təmol əpu Uhgin kəm tah

1 Aupən ikin, Uhgin təmətəni* nəghatiən rəhan, mətəu təmətəni asoli əmə kəm tipitah min e iəni min e nian tepət mine e suaru pisin pisin min.
2 Mətəu rəueiu əha, kinotevig=pən e naunun nian,† kəni tinətəghati əhruahru kəm tah e Nətin, iətəm in təməfəri məmə otarmənig e nautə rəfin rəha tatə rəhan.‡ Kəni e Nətin əha, in təmol natimnati rəfin e nəhue niftəni.§
3 Nəti Uhgin in nəhagəhagiən rəha nəuviriən mine nəsanəniən rəha Uhgin.* In təməru əhruahru əmə rəhan tatə e natimnati rəfin.† In tətəmkərain natimnati rəfin e nəsanəniən rəha nəghatiən rəhan.‡ Nian in təmimis rəkis məmə otafəl rəkis rəhatah noliən tərah min,§ kəni in təməharəg e nəven maru rəha kig, ikin ima rəha nepətiən mine nisiaiən, e negəu e neai.*

Nəti Uhgin u, in ilis tapirəkis nagelo min

4 Tol lanəha, Uhgin təməfəri rəkis Nətin u, kəni in ilis tapirəkis nagelo min, təhmen=pən məmə nərgin u iətəm Uhgin təməfən kəm in, in ilis pik tapirəkis nərgilah rəfin.†
5 Uhgin təməsəni aginiən kəm agelo kəti rəhan məmə,
“Ik nətik.
Rəueiu inuva rəham tatə əhruahru.”‡
Mətəu in təməghati lanəha kəm Iesu. Kəni Uhgin təməsəni aginiən kəm agelo kəti məmə,
“Iəu tatə rəham,
kəni ik onəkuva nətik.”
Mətəu in təməghati lanəha kəm Iesu.§
6 Mətəu e nian Uhgin tahli=pa Nətin iətəm təmaupən mair* tuva e nətuəuiniən, kəni in təni məmə,
“Pəh rəhak rəfin nagelo min,

---

* **1:1** Hip 2:2 † **1:2** 1Pitə 1:20 ‡ **1:2** Sam 2:8 § **1:2** Jon 1:1-3; Kol 1:16 * **1:3** Jon 1:14; 12:41; Aes 6:1-4 † **1:3** Jon 14:9; Fil 2:6-7; Kol 1:15; 2Kor 4:4 ‡ **1:3** Kol 1:17 § **1:3** Tait 2:14 * **1:3** Fil 2:5-11; Kol 1:15-18. † **1:4** Efəs 1:20-21; Fil 2:9 ‡ **1:5** Sam 2:7; Uək 13:33; Hip 5:5; 1Kron 17:13 § **1:5** Mat 3:17 * **1:6** Kətəni məmə in təmaupən mair mətəu-inu tatos nepətiən mine nisiaiən lanəha təhmen e iəpəou iətəm təmaupən mair. Kəni natimnati min rəfin, rəhan əmə. Kolosi 1:15 tətəni məmə, “Aupən aupən agin, nian niftəni mine neai mine natimnati min rəfin kəmautohkə əhanəh, mətəu Nətin, in təmaupən matig rəkis. Kəni tol=pən in, in ilis tətarmənig e natimnati min rəfin u.” Sam 89:27; Hip 2:10; Rom 8:29.

nipənəgilah tek niftəni e nisiaiən, motəni-vivi in.”
7 Nian Uhgin tətəghati e nagelo min, in tətəni məmə,
“Iəu iəmol rəhak nagelo min
ilah kotəhmen e nimətagi iətəm tətan ikin min rəfin, matol rəhak uək.
Ilah noluək min rəhak, təhmen e nigəm.”†‡
8 Mətəu təmətəghati e Nətin kəni mətəni məmə,
“Uhgin, rəham narmənigiən otətatig itulin, naunun tikə.
Nətarmənig maskəlim neim rəham, kəni rəham narmənigiən in təhruahru agin.
9 Ik nəmolkeikei əmə nəhruahruiən
kəni mətəməki e noliən ekəu-ekəu min.
Tol lanəha, iəu u, rəham əhruahru Uhgin,
iəu iəmələhu aupən ik, kəni ik ilis e ik min nəuvein.
Kəni iəmol=pən kaliku e rəhm-kapə e nisiaiən,
matol nikim tagiən tapirəkis ik min nəuvein.”§
10 Kəni Uhgin tətəni=pinə min kəm in məmə,
“Iərmənig, e nətuəuiniən, ik nəmol natimnati min e nəhue niftəni u,
mol in təskasik.
Kəni e nəhlməm aru əmə,
ik nəmol natimnati rəfin iətəm kəutatig e neai.
11 Natimnati min rəfin u, ilah okəpanohkə,
ilah okotəuas təhmen e napən iətəm təməmnəmit,
mətəu ik nətatig itulin əmə.*
12 Ik onəkaiu-aiu ilah,
təhmen əmə məmə iətəmimi təmaiu-aiu rəhan napən.
Ik onəkəuhlin natimnati min u,
təhmen e iətəmimi təmitis rəhan napən,
məmə in otətəuti e in pisin.
Mətəu ik, nətatig itulin əmə lanko,
kəni ko nəsimisiən nian kəti.”†
13 Uhgin təməsəni=pən aginiən kəm agelo kəti rəhan məmə,
“Ik əharəg e rəhak maru, ikin ima rəha nepətiən mine nisiaiən,
kəni mətəhtahnin.
Pəh iəu iəkosiahu rəham min tikimir min,
mol ilah kotəhmen e napən kəti iətəm nətafəl nəhlkəm lan.”‡§
14 Mətəu nagelo min, ilah noluək min əmə. Nagelo min, ilah narmin min nətəm Uhgin təmahli=pa ilah məmə kəutəsal o nətəmimi nətəm otosmiəgəh ilah.

2

Nəniəhuiən iətəmi
o nuvəniən e naiəh

1 Iesu in ilis pik. Tol lanəha, təuvir məmə kitah okotətəlig vivi e nati nak iətəm kitah kəmotətəu,* məmə nəghatiən eiuə min u otəsələsiən itah təhmen e naiəh rəha nitəhi tatəlәs nəhlin.
2 Nəghatiən rəha Lou† iətəm nagelo min kəmautəni pətigəm‡ in nipəhriəniən, kəni nətəmimi ilah okotos nalpiniən o nəhtiən nipilga Lou nati əpnapin iahgin uə təkəku agin.
3 ? Tol lanəha, kəni kitah okotəhro lanu motagim nəmə kitah kautol nati əpnapin əmə e nosmiəgəhiən asoli əha rəha Iesu? Nosmiəgəhiən u, Iərmənig Iesu təmaupən məni pətigəm, kəni nətəmimi min u nətəm kəmotətəu, ilah kəmotəgətun kəm tah məmə in nipəhriəniən.§
4 Uhgin təmatig mol min nəfigəmiən o nəghatiən əha e noliən nəmtətiən min, mine natimnati min iətəm narmi nətəmimi tatiuvig ohni, mine nati apispis min, mine nəfaiən nəsanəniən min rəha Narmin Rəha Uhgin o noliən uək.*

Iesu təmuva məhmen e pian min

---

† **1:7** Sam 104:4 ‡ **1:7** Nimətagi mine nigəm kəmiəuva nian Uhgin təməfa Lou. Hip 2:2; 12:18-21. § **1:9** Sam 45:6-7 * **1:11** Aes 34:4; 51:6; Nəh 6:12-17 † **1:12** Sam 102:25-27 ‡ **1:13** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “iəkol rəham tikimir min ilah kotəhmen e nati kəti iətəm nətəharəg mətəfu-pəri nəhlkəm lan,” kəni nipətin u məmə, “Oiəkol ik ilis agin tapirəkis rəham tikimir min.” § **1:13** Sam 110:1 * **2:1** Rom 11:22 † **2:2** Nəghatiən u tətəghati lan, in Lou rəha Mosis. ‡ **2:2** Nətəm Isrel, ilah kəutəni məmə nagelo min ilah suaru Uhgin təmaiu lan kəni məfən Lou kəm Mosis, kəni məutəni məmə ilah nagelo min ilis pik pəhriən. Tol lanu, kitah koteruh nəghatiən asoli tətəgətun məmə Iesu in ilis pik agin tapirəkis nagelo min. Uək 7:53. § **2:3** Hip 10:28-29; 12:25 * **2:4** Mak 16:20

5 Nagelo min ko kəsotarmənigiən e nəhue niftəni iətəm otəpanuva, iətəm kəutəghati lan.†
6 Mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
“Iətəmimi in nati əpnapin əmə,
mətəu ik, nikim tətəhti in, ik nəsaluiən lan,
kəni ik nateh vivi nəti iətəmimi.‡
7 Ik nəmosiahu in, teiuaiu ləhtəni məkəku e nagelo min,
konu məfən narmənigiən mine nepətiən mine nisiaiən kəm in.
8 Kəni ik məfən nepətiən məmə in otarmənig e natimnati rəfin.”§*
Rəueiu əha, tətəni məmə, “natimnati rəfin,” nipətin u məmə Uhgin təsəpəhiən nati kətiəh mine məmə iətəmimi təsarmənigiən lan. Mətəu kitah kəsoteh əhanəhiən natimnati min əha kəhuva.
9 Mətəu nati kətiəh kitah kauteh, inu Iesu, iətəm “e nian əkuəkir əmə nəmosiahu in teiuaiu ləhtəni məkəku e nagelo min,” kəni rəueiu əha “kinəfən nepətiən mine nisiaiən kəm in” mətəu-inu in təmos nahməiən mimis o tah. Əuəh, e nəuviriən rəha Uhgin, Iesu təmimis o nətəmimi rəfin e nəhue niftəni.†
10 Uhgin təmol natimnati min rəfin mətəu-inu in təmolkeikei lanəha, kəni natimnati rəfin kəutatig=pən e nəhlmin.‡ Tol lanəha, in təuvir agin mine məhruahru məmə Uhgin təmol məmə Iesu otuva suaru o nosmiəgəhiən nimənin nətəmimi tepət kəhuva nenəti Uhgin məhuva motatig e nəhagəhagiən rəha nəuviriən mine nəsanəniən rəhan. Kəni təuvir məhruahru məmə e nətəligiən rəha Uhgin, Iesu təkeikei mətəu nahməiən e nimisiən məmə in otuva iətəmi təhmen agin məmə otosmiəgəh ilah.§*
11 Iesu in tatol rəhan nətəmimi kotasim, məmə rəha Uhgin əmə, kəni mətafəl rəhalah noliən tərah min.† Kəni Iesu mine rəhan min nətəmimi, rəhalah tatə kətiəh əmə. Tol lanəha, kəni Iesu in təsaulisiən məmə otauin e lah u məmə pian min mine nəuvinin min.‡
12 In təməni=pən kəm Uhgin məmə,
“Iəu, oiəkəni pətigəm ik mine natimnati min iətəm ik nəmol kəm piak min mine nəuvinik
min.
Oiəkani nəpuən məni-vivi ik e nuhapuminiən asoli e nəhmtilah.”§
13 In tətəni min məmə,
“Iəu oiəkələhu=pən nəhatətəiən rəhak e Uhgin.”*
Kəni mətəni min məmə,
“Iəu u, itimah kəlkələh min iətəm Uhgin təməfa kəm iəu.”†
14 Kəlkələh min əha, Iesu tətəghati e lah, ilah nipətilah mine niralah əha ikin. Ilah u nətəmimi agin min. O nati u, Iesu təməkeikei muva e nəhue niftəni mos nipətin mine niran təhmen əmə e lah, məmə in otuva pialah pəhriən.‡ Təmol lanəha məmə in otimis, kəni nimisiən rəhan, in otoharis oharis nəsanəniən rəha Iərmis u Setən, iətəm tətaskəlim nəsanəniən rəha nimisiən.§
15 Nətəmimi kəutəgin e nimisiən,* nəginiən rəhalah tətaskəlim-ərain ilah nian rəfin, təhmen əmə məmə ilah slef min. Mətəu Iesu in təmimis məmə otiuvi rəkis nətəmi min u, məmə səniəmə ilah slef min. In təmitis ilah.
16 Kotəhrun əsas məmə səniəmə in təmasiru e nagelo min, mətəu in təmasiru e nəuaniləuis min rəha Epraham.†
17 Iesu təkeikei mos nipətin mine niran lanəha, məmə in otuva mol təhmen e pian min e noliən min rəfin,‡ məmə in təhrun nasəkəhruiniən§ itah, kəni kəutarəriə lan. In otəkeikei muva mol lanəha, təgətun məmə in pris asoli agin pəhriən, tatol uək rəha Uhgin, kəni məmə in otilpin niəməha rəha Uhgin.
18 Kəni rəueiu əha, nian Setən təfən-əfən kəm lah, kəni Iesu təhrun nasiruiən e lah, mətəu-inu in min, in tinətəu rəkis nahməiən nian Setən təməfən-əfən=pən kəm in.*

---

† **2:5** Nətəm Isrel ilah kəutəni məmə nipəhriəniən məmə nagelo min ilah kəutarmənig rəueiu ikin min rəfin e nəhue niftəni.
‡ **2:6** “nəti iətəmimi” — nipətin keiu: 1. iətəmimi 2. Iesu. § **2:8** Sam 8:4-6 * **2:8** Jen 1:26; Nəh 20:4,6; 22:5 † **2:9** Fil 2:8-9 ‡ **2:10** Rom 11:36 § **2:10** Iesu Kristo in otəkeikei mos nahməiən məmə otəgətun məmə in tatuərisig e Uhgin nian rəfin. (Hip 5:8-9) In təmos nahməiən kəni mine nian iəkis, kəni in mimis. Mətəu nian rəfin, in tətəhatətə e Uhgin, kəni matol nəuian, kəni təməni-vivi Uhgin. In təməsəhti aginiən nəuia Uhgin nian kəti mine, nian rəfin in tətitəu=pən əmə nəuia Uhgin nati əpnapin in tətatig e nərahian. In təmuvən e nərahiən asoli tepət, mətəu in təmatol noliən təuvir min əmə, konu in təhmen məmə otuva Iosmiəgəh rəhatah, mine in təhmen o nitiən itah məmə kəhuva nenəti Uhgin əhruahru min, məmə kəhuva motol məmə in mine. (Hip 8:1-2; 12:2-3) * **2:10** Hip 5:8-9; Luk 24:26; Rom 8:17; 2Təs 2:14; 1Pitə 5:1; Hip 2:7; 4:15 † **2:11** Hip 13:12; Efəs 5:26 ‡ **2:11** Mat 28:10 § **2:12** Sam 22:22 * **2:13** Aes 8:17 † **2:13** Aes 8:18; Jon 10:29 ‡ **2:14** Jon 1:14 § **2:14** Jen 3:15; 1Kor 15:54-57; 2Tim 1:10; 1Jon 3:8 * **2:15** 2Tim 1:7 † **2:16** Aes 41:8-9; Luk 3:8 ‡ **2:17** Fil 2:7; Hip 2:10; 4:15; 5:1,8-9 § **2:17** Hip 5:2 * **2:18** Hip 4:15

3

Iesu in tapirəkis Mosis

1 Piak min mine nəuvinik min, Uhgin təmauin* pəti e tah o nuvəniən e negəu e neai, kəni
mol məmə kitah nətəmi asim. Mətəu-inu Iesu tətasiru lanəha e tah, itəmah onəkotəkeikei
motətəlig pik e Iesu əha, in aposil† kəni in pris asoli agin rəha nəfakiən rəhatah iətəm kitah
kautəni pətigəm.
2 Uhgin təməfəri Iesu məmə in otol uək u, kəni in təmol nəuia Uhgin e natimnati rəfin, təhmen
e Mosis aupən təmol nəuia Uhgin e rəhan uək min rəfin, məmə in tateh vivi nimə rəha Uhgin,
inu nətəmimi rəha Uhgin.‡
3 Ilau pəti katuol nəuia Uhgin, mətəu iətəmi təmuvləkin nimə, nətəmimi kautəfəri nərgin ohni
tapirəkis nimə iətəm in təmol. Kəni e noliən əhmen əmə, təhruahru məmə Uhgin otəfəri Iesu
tapirəkis Mosis.
4 Kəni nimə min rəfin, nətəmimi kautuvləkin, mətəu Uhgin in təmuvləkin natimnati rəfin
iətəm tətatig.
5 Mosis in ioluək kəti e nipəgnəua nimə rəha Uhgin, iətəm tatol nəuia Uhgin, mateh nimə
rəhan, inu nətəmimi rəha Uhgin. Kəni nəmiəgəhiən rəha Mosis tətəgətun=pən natimnati
iətəm Uhgin otəpanəgətun.
6 Kristo, in min tatol nəuia Uhgin. Mətəu səniəmə in ioluək əmə kəti təhmen e Mosis. In
Nətin, kəni tatos nepətiən o narmənigiən e rəhan nimə. Kəni nəmə kitah kəsotəginiən, kəni
motalkut məmə okotəhtul əskasik§ o nati u iətəm kitah kəmotələhu=pən nətəligiən rəhatah
lan, kəni motəfəri ohni, kəni nipəhriəniən məmə kitah u, nətəmimi rəhan, kitah rəhan nimə.*

Auteh məha-məha itəmah e nəhatətəiən rəhatəmah

7 Nəghatiən u inu, Narmin Rəha Uhgin təməni kəm iətəmi u təmətei e Nauəuə Rəha Uhgin,
kəni Uhgin təməni məmə,
"Rəueiu əmə, onəkotəkeikei məutətəlig e nəuiak,
8 məsotoliən rəhn-kapə təmah təskasik pik,
təhmen e tipitəmah min ilah kəmautol lanəha aupən məutəhti nəuiak, Uhgin rəhalah,
nian ilah kəmautek askəuvin iəu, Uhgin rəhalah, əpəha ikin təpiə-məpiə ikin. †
9 Ikin əha, tipitəmah min kəmotəkeikei kəm iəu məmə okoteruh rəhak nəsanəniən,
nati əpnapin ilah kəmoteruh pau natimnati min iətəm iəmatol o nu fote.‡
10 Kəni iəu iəmol niəməha kəm lah, kəni mətəni məmə,
'Nikilah tətan isəu ohniəu nian rəfin.
Kəni ilah motəpəh noliən nati iətəm iətəni kəm lah.'
11 Niəməha təmol iəu,
kəni iəmos nonauvil kəti məni məmə,
'Ilah ko kəsəhuvəniən ikin katos nəmeigiən ohniəu ikin.' "§*
12 Piak min mine nəuvinik min, auteh vivi itəmah min o nati u. Otol məmə nikitəmah
aru otəsərahiən kəni kəti təsəpəhiən nəhatətəiən, mol məmə nəkotəuhlin=pən itəmah isəu o
Uhgin iətəm tətəmiəgəh məsanən agin.
13 Uhgin təməni "Rəueiu əmə," kəni nian u "rəueiu" tətatig əhanəh. Tol lanəha,
nəkotəkeikei məutəghati rəueiu kəm təmah min, mauteh məha-məha itəmah min nian rəfin,
məmə noliən tərah otəseiuəiən e təmah kəti mol rəhn-kapə təskasik o Uhgin.
14 Mətəu-inu nəmə kitah kotəhtul məha-məha motətəuarus=pən naunun, motəhatətə e
Uhgin təskasik miəkis, təhmen əmə məmə inu kəmotətuəuin motəhatətə vi əmə lan, kəni
tətəgətun məmə kitah kinautos pəti natimnati min rəha Kristo.
15 Mətəu sotaluiən e nəghatiən iətəm kəməni məmə,
"Rəueiu əmə, onəkotəkeikei motətəlig e nəuiak
məsotoliən rəhn-kapə təmah təskasik pik,
təhmen e tipitəmah min ilah kəmautol lanəha aupən
mautəhti nəuiak, Uhgin rəhatəmah."†
16 ?Kəni pəh min u nətəm kəmotətəu pau nəuia Uhgin, məsotoliən? Ilah u Mosis təmit rəkis
ilah Ijip.‡
17 ?Nipəh min u kəmotol Uhgin niəməha tol o nu fote? Ilah u, nətəm kəmotol noliən tərah,
kəni motəmei mohmis mautəməhl-məhli əpnapin əmə əpəha təpiə-məpiə ikin.§

---

* **3:1** Rom 8:28 † **3:1** Eruh nipəti nəghatiən u "aposil" e tiksinəri. ‡ **3:2** Nam 12:7 § **3:6** Hip 3:14; 4:14; Rom 11:22 * **3:6** 1Kor 3:16; 1Pitə 2:5 † **3:8** Eks 17:1-7; Nam 20:2-5 ‡ **3:9** Nam 14:3; Dut 1:3; Uək 7:36 § **3:11** Nam 14:21-23 * **3:11** Sam 95:7-11 † **3:15** Sam 95:7-8; Hip 3:7-8 ‡ **3:16** Nam 14:1-35 § **3:17** Nam 14:29; 1Kor 10:1-13

18 ?Kəni nipəh min u Uhgin təmətəghati e lah, matos nonauvil məmə ilah okəsəhuvəniən
mohiet pətigəm ikin katos nəmeigiən ohni ikin? In təmətəghati kəm nətəmimi nətəm
kəmotəhti nəuian.*
19 Kəni kitah koteruh məmə kəməsegəhaniən e lah məmə okohiet pətigəm ikin katos
nəmeigiən ikin ohni, mətəu-inu ilah kəsotəhatətəiən lan.

4

Ikin katos nəmeigiən o Uhgin ikin

1 Mətəu kitah u, Uhgin təməni-əskasik rəkis məmə kitah kotəhrun nuvəniən ima ikin katos
nəmeigiən ohni ikin, kəni nəniəskasikiən u, tətəhtul əhanəh, materəh o tah. Tol lanəha, pəh
kitah kotətəu itah, kəni motəgin məmə kitah kəti kol məta təsosiən nəmeigiən əha,
2 mətəu-inu kitah kinotətəu rəkis nanusiən təuvir məmə Uhgin təmol əpenə-penə ikin kəti o
nəmeigiən rəhatah, təhmen əmə məmə inu nətəmi aupən kəmotətəu nəghatiən lan. Mətəu
nəghatiən əha, təməsasiruiən e lah, mətəu-inu ilah kəmautətəu əmə, məsotəhatətəiən lan.
3 Kitah nətəm kəmotəhatətə əmə lan, kitah kotəhrun nuvəniən imə, ikin katos nəmeigiən
ohni ikin. Mətəu rəha nətəmimi min u nətəm kəsotəhatətəiən lan, Uhgin təməni məmə,
“Niəməha təmol iəu, kəni iəkos nonauvil kəti, məni məmə,
‘Ilah ko kəsəhuvəniən ikin katos nəmeigiən ikin ohniəu ikin.’ ”*
Təməni lanəha, nati əpnapin məmə tinol əpenə-penə rəkis ikin katos nəmeigiən ohni ikin
nian in təmətuəuin matol nəhue niftəni.
4 Kitah kotəhrun məmə tinol əpenə-penə rəkis lan, mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgin in tətəghati
e Sapət, mətəni məmə, “Təmol nəhue niftəni, kəni e nian səpin lan, Uhgin təməmeig e rəhan
uək.”†
5 Mətəu ikin min nəuvein e Nauəuə Rəha Uhgin, Uhgin tətəni məmə, “Ilah ko kəsəhuvəniən
ikin katos nəmeigiən ohniəu ikin.”‡
6 Tol lanəha, ikin katos nəmeigiən o Uhgin ikin əha, in tətatig əhanəh məmə nətəmimi
okəhuvən ikin. Mətəu nətəmimi min u aupən nətəm kəmotətəu nanusiən təuvir, ilah
kəmotəmkarəpən e nuvəniən ikin katos nəmeigiən ohni ikin, mətəu-inu kəmotəhti nəuia
Uhgin.
7 Konu, uərisig lan, tol=pən Uhgin təmələhu min nian kəti min o nuvəniən ikin katos
nəmeigiən ohni ikin. Nian əha, inu rəueiu. Uhgin təməni pətigəm nati u kəm Tefit məmə,
“Rəueiu əmə, onəkotəkeikei motətəlig e nəuian
məsotoliən rəhn-kapə təmah təskasik pik.”§
8 Nikitəmah təhti to suah u Josuə* aupən. Nəmə Josuə təməfən nəmeigiən pəhriən kəm lah
nian in təmit ilah məhuvən Kenan, konu Uhgin ko təsəni miniən məmə otələhu nian kəti min
məmə in nian rəha nuvəniən ima ikin katos nəmeigiən ohni ikin.†
9 Kəni tol lanəha, kəni in təməni nian pisin kəti min, nian əha ikin tətatig əhanəh o rəhan
nətəmimi məmə okəhuvən motos nəmeigiən, e noliən kətiəh əmə iətəm Uhgin təməmeig
lanəha e rəhan uək min aupən, e nian rəha Sapət.
10 Mətəu-inu iətəmi tatuvən imə məmə otos nəmeigiən u, in otəmeig e rəhan uək, təhmen əmə
e Uhgin iətəm təməmeig e rəhan uək aupən.‡
11 O nati u, kitah okotalkut əskasik məmə okəhuvən imə motos nəmeigiən u. Təsəuviriən
məmə kitah kəti, otitəu=pən noliən rəha nətəm aupən nətəm kəmotəhti nəuia Uhgin,
motəmei.
12 Mətəu-inu Nəghatiən Rəha Uhgin,§ in tətəmiəgəh məsanən e uək rəhan.* Kəni in təhmen
e nau rəha nəluaginiən tasilə e nikalin pəti mil.† In təhrun nətarerehiən materuh əhruahru
nətəligiən min mine nikin pisin pisin min e nətəmimi, təhmen əmə e nau iətəm tətətarereh
materuh ikin tətəhtərain min ikin e nikilkilitəmi mine nəhu imə ikin. In tətakil nətəligiən
min mine noliən oneuən min e nikitəmi.‡
13 Uhgin tateruh natimnati min rəfin e nəhue niftəni tətəməhli pətigəm əmə e nəhmtin.
Kəni kitah okotəkeikei motəni pətigəm rəfin agin natimnati iətəm kəmotol kəm Uhgin u inu.§

Iesu in təmuva pris asoli agin iətəm təuvir mapirəkis

---

* **3:18** Nam 14:22-23; Sam 95:11; Hip 3:11 * **4:3** Sam 95:11; Hip 3:11 † **4:4** Jen 2:2 ‡ **4:5** Sam 95:11 § **4:7** Sam 95:7-8; Hip 3:7-8 * **4:8** Josuə in nərgin kəti e nəghatiən rəha Isrel. Kəni nərgin u Iesu, nərgilau təhmen-əhmen əmə e Josuə e nəghatiən rəha nətəm Kris. Nian Josuə təməfən nəmeigiən kəm nətəm Isrel əpəha Kenan, nəmiəgəhiən rəha Josuə in tətəgətun nati iətəm Iesu otəpanol, məfa nəmiəgəhiən pəhriən kəm tah. † **4:8** Dut 31:7; Jos 22:4 ‡ **4:10** Jen 2:2; Hip 4:4 § **4:12** 1Pitə 1:23; Aes 49:2; Nəh 19:13-15; Jon 12:48 * **4:12** Aes 55:11; Jer 23:29 † **4:12** Efəs 6:17 ‡ **4:12** 1Kor 4:5 § **4:13** Nəh 2:23

14 Tol lanəha, pəh kitah kotaskəlim əskasik nəhatətəiən rəhatah iətəm kinotəni pətigəm rəkis, mətəu-inu kitah kautos pris asoli agin kəti rəhatah in iahgin. Inu Iesu, Nəti Uhgin, iətəm tinuvən rəkis imə e negəu e neai.*
15 Rəhatah pris asoli agin, in Pris kəti iətəm tətətəu vivi nikitah, mətətəu vivi məmə otəhro itah kəsotəhmeniən; mətəu-inu natimnati rəfin iətəm tatek askəuvin itah e nəmiəgəhiən rəhatah, natimnati kətiəh min əmə, kinotek askəuvin rəkis in e rəhan nəmiəgəhiən. Rəhatah pris asoli agin, in tinəhrun rəkis rəhatah nəpəouiən min.† (Mətəu nati kətiəh əmə ko, in təsoliən nati tərah kəti.)
16 O nati u, pəh kitah kəsotəginiən o nuvəniən iuəkir o jeə rəha kig u,‡ tətəfən rəhan nəuviriən kəm tah. Kəni ikin əha, in otasəkəhruin itah, kəni məfa nəuviriən kəm tah e nikin agiən, e nian rəha nərahiən otuva o tah.§

5

1 Kitah kotəhrun məmə nian rəfin Uhgin tatitəpin suah kəti kəni mətəfəri in məmə otuva pris asoli agin, məmə in suaru rəha nətəmimi okəhuvən o Uhgin. In suaru rəhalah o nəfəniən natimnati kəm Uhgin, kəni in matol sakrifais o rəhalah noliən tərah min.*
2 Rəueiu əha, pris asoli agin u, in iətəmimi kəti, kəni in təhrun noliən timətig əmə o nətəmimi,† nətəm kotəruru agin nati iətəm təhruahru, ilah kotagim rəkis e suaru. In təhrun noliən timətig o nətəmimi mətəu-inu in min təsəhmeniən, mətəu-inu in min təhrun noliən təfagə tərah.‡
3 In tatol təfagə tərah lanəha, kəni tol məmə e nian rəha sakrifais, in otəkeikei mol sakrifais o rəhan aru təfagə, kəni matig mol min rəha nətəmimi min.§
4 Iətəmi kəti ko təsəniən məmə in otol uək rəha pris asoli agin, mətəfəri aru in. Kəpə, Uhgin otəkeikei mauin e rəhan kəti iətəmimi məmə in otol uək u, təhmen əmə məmə inu təmauin e Eron aupən.*†
5 Tol lanəha, Kristo in təməsəfəri aruiən in məmə in pris asoli agin. Mətəu Uhgin in təmitəpin, kəni məni=pən kəm in məmə,
“Ik nətik.
Rəueiu inuva rəham tatə əhruahru.”‡
6 Kəni ikin kəti min e Nauəuə Rəha Uhgin,§ in tətəni məmə
“Ik pris kəti təhmen e Melkisitek aupən,*†
kəni ik onəkol uək rəha pris nian rəfin,
matuvən matuvən naunun tikə.”
7 E nəmiəgəhiən rəha Kristo e nəhue niftəni u, in tətəfaki kəm Uhgin, mətətapuəh o nasiruiən, mətasək əfəməh, nəhu nəhmtin tətaiəh. Uhgin tatos nəsanəniən o nosmiəgəhiən in e nimisiən. Kəni in təmatisiai Uhgin, kəni matol nəuian,‡ kəni o nati u, Uhgin təmətəu in.§
8 Nati əpnapin məmə Kristo in Nəti Uhgin, mətəu in təmətəu nahməiən. Tol lanəha, nahməiən rəha Iesu, təmol in təhrun vivi nipəti noliən nəuia Uhgin,*
9 kəni təmuva iətəmi təhmen agin rəha noliən uək rəha pris asoli agin rəhatah. Kəni in təmol suaru o nosmiəgəhiən itulin rəhan nətəmimi min u kautol nəuian, matos vivi ilah, matuvən matuvən naunun tikə.
10 Kəni Uhgin təməfən nərgin u kəm in, məmə in pris asoli agin təhmen əmə e suah u Melkisitek aupən.†

---

* **4:14** Hip 7:25 † **4:15** Hip 2:17 ‡ **4:16** Jeə rəha kig u, in Uhgin tətəharəg ikin, kəni mətarmənig, mətəu o natimnati min iətəm Iesu təmol, jeə rəha kig u, in tətuva təhmen e Ikin Katilpin Niəməha rəha Uhgin Ikin iətəm Oltestimin tətəghati lan (Onəkafin e Eks 25:18-22; Lev 16:1-15). Ikin əha inəha, iətəm Uhgin tətasəkəhruin konu mətəhlman e nəuviriən rəhan ikin kəm tah kəni mətafəl rəkis noliən tərah min rəhatah. In təhrun noliən e nira Iesu iətəm təmaiu o tah, kəni təmosiahu rəhan niəməha. § **4:16** Eks 25:18-22; Lev 16:2,14,15; Hip 9:5 * **5:1** Hip 2:17; 7:27; 8:3; 9:9 † **5:2** Hip 2:17-18 ‡ **5:2** Hip 4:15; 7:28 § **5:3** Lev 9:7; 16:6-15; Hip 7:27; 9:7 * **5:4** Hip 5:1-4 kəutəghati əhruahru e uək iətəm pris asoli agin min kəmotol aupən, muva mətəuarus nian nətəm Rom kəmotərəkin Nimə Rəha Uhgin e nu fote tinuvən rəkis uərisig Iesu təpanimis. † **5:4** Eks 28:1; Nam 18:7 ‡ **5:5** Sam 2:7; Uək 13:33; Hip 1:5 § **5:6** Sam 110:4 * **5:6** Jen 14:18-20; Sek 6:13; Hip 5:10; 6:20; 7:1-22 † **5:6** Melkisitek (Jen 14:18) in kig rəha Salem (Salem u, nipətin u, Nəməlinuiən) kəni in pris rəha Uhgin Ilis Pik. In təmətatig e nian rəha Epraham. Kristo in təhmen e Melkisitek mətəu-inu in pris mine in kig min. Mətəu nəuaniləuis rəha Eron min, ilah pris min əmə, mətəu səniəmə kig min; Kəni Melkisitek in pris itulin iətəm Uhgin təməfəri aupən agin, uərisig təfəri Eron. Hip 7:2. ‡ **5:7** Luk 22:42 § **5:7** Mat 26:36-46; Mak 14:32-42; Luk 22:39-46 * **5:8** Fil 2:6-8 † **5:10** Sam 110:4; Hip 5:6

11 Itimah iəmotos nəghatiən tepət məmə iəkotəni=pinə kəm təmah, məmə Iesu in pris asoli agin təhmen e Melkisitek. Mətəu tiəkis pik o nəni-viviən ilah rəfin kəm təmah, mətəu-inu itəmah nəutəlpah pik o nətəuiən nati kəti kəni motəhrun.
12 Itəmah nəmotəhatətə nuvəh rəkis, kəni təuvir məmə itəmah ninəhuva rəkis nəgətun min rəha nəghatiən rəha Uhgin. Mətəu kəpə, itəmah nautol əmə lanəha. Rəueiu əha, kəkeikei kəgətun min itəmah, tətuəuin min, e nəukəti nəghatiən min rəha Uhgin. Nipəhriəniən u, itəmah nəsotəhmeniən o nuniən nauəniən əskasik min, mətəu nəkotəhmen əmə məmə nəutəmah əhanəh.‡
13 Mətəu e nətəmimi min u nətəm kəutəmah əhanəh lanəha, ilah u iəpəou mətmətig min, kəutəkəku əhanəh, kəsoteinatig vivi əhanəhiən o nəhruniən nəgətuniən min rəha noliən əhruahru.
14 Mətəu nauəniən əskasik in nig nətəmi rəhalah nəhruniən tiniməhtə rəkis, nətəm kəmotəgətun rəhalah nətəligiən o nəhruniən natimnati pisin pisin min iətəm təhruahru mine iətəm tərah, kəni ilah mautol iətəm təuvir,§ in əmə in əmə.

6

1 Tol lanəha, təuvir məmə kitah okəsotəgətun miniən nəukəti* nəgətuniən rəha nəhatətəiən e Kristo, mətəu pəh kitah okautəkeikei mautol məmə okohməhtə e Iesu Kristo. Kitah kinotəuhlin rəkis itah e noliən min iətəm kotəhrun niti-pəniən itəmi e nimisiən.† Kitah kinotəhatətə rəkis e Uhgin. Təhmen əmə məmə kinotafəl rəkis nimei nimə. Nian əha rəueiu in rəha nuvləkiniən nimə.
2 Kitah kinotəhrun rəkis nəgətuniən min rəha noliən pisin pisin min rəha nəueiuiən mine nələhu-pəniən nəhlmitəmi e rəhn-kapə iətəmimi o nəfakiən lan. Kəni kitah kinotəhrun rəkis məmə kitah okotauməhtul min e nimisiən, kəni motəhrun min məmə Uhgin otakil nətəmimi, kəni məfən nalpiniən itulin rəhan kəm nətəm kautol təfagə tərah. Natimnati min u, kitah kinotəghati rəkis lan, təsəuviriən məmə kitah kəutisimaru e nəghatiən kətiəh min əmə nian rəfin.
3 Kəni kitah okəhuva nətəmimi nətəm kinohmətə rəkis okəmə Uhgin təmegəhan e tah.
4 ?Okotalkut məmə okotol lanu lan, mətəu təhro e nətəmimi nətəm kəməhuva o Uhgin mətəu rəueiu kinotəpəh Uhgin motəuhlin min nəmtahlah o Kristo? Ilah kəha, ilah nətəm kəmoteh nəhagəhagiən,‡ kəni kinotun askəuvin rəkis nauəniən e negəu e neai iətəm Uhgin tətəfa,§ kəni minautəhrun məmə in təuvir, kəni minautos rəkis o Narmin Rəha Uhgin.*
5 Kəni ilah u, nətəm kinotəhrun askəuvin rəkis məmə nəghatiən rəha Uhgin in təuvir,† ilah kinotətəu rəkis nəsanəniən rəha Narmənigiən Rəha Uhgin iətəm otəsuvəhiən tuva.
6 Mətəu nəmə ilah kəmotəuhlin nəmtahlah o Uhgin, suaru kəti tikə min məmə okotəuhlin=pa min ilah o Uhgin.‡ Ilah kəmotərəkin aru əmə ilah, mətəu-inu təhmen=pən əmə məmə kinotəhti=pən min əmə Nəti Uhgin e nigi kəməluau, motəfəri min e nəhmti nətəmimi, kəni ilah minəutəuvsan min lan, məutərəkin.
7 Nikim təhti-to nati u. Niftəni u tatos vivi nuhuən iətəm tətəfuv, in nauəniən tepət lan rəha nətəmi min u kautol uək ikin. Uhgin nikin tagiən pik ohni, kəni nəuviriən rəhan tətatig lan.
8 Mətəu niftəni iətəm kapili-apili mine manuvehli tateviə əmə ikin, in təsəuviriən o nati kəti. Tinətaiu əmə o nərəkiniən. E naunun, nigəm otus natimnati iətəm kəutatig lan.
9 Piak min, nati əpnapin iəu iətəghati lanu kəm təmah, mətəu iəkəhrun vivi məmə itəmah nəsotəhmeniən e niftəni tərah kəha. Iəkəhrun vivi məmə itəmah nautos natimnati min u iətəm təuvir mapirəkis, iətəm Uhgin təməfinə kəm təmah mətəu-inko in tatosmiəgəh itəmah.
10 Uhgin ko təsaluiən e rəhatəmah uək min nəmotol mətəu-inu Uhgin rəhan noliən təhruahru əmə nian rəfin. Kəni ko in təsoliən nati əpnapin e noliən təuvir rəha nolkeikeiən iətəm nəmotol kəm in, kəni mautol əhanəh, nian nəmotasiru e rəhan min nətəmimi.§
11 Itimah iəkotolkeikei məmə itəmah rəfin nəkautəkeikei mautos nolkeikeiən iətəm nəkautol, mautol məmə otatuvən e naunun, kəni itəmah nəkotos nati konu iətəm nəmautələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən lan.*
12 Itimah iəsotolkeikeiən məmə nəkotəlpah, mətəu iəkotolkeikei məmə onəkotos noliən† rəha nətəmimi min ko nətəm kəmotaiu aupən. Ilah kəmotəhatətə əskasik e Uhgin kəni mautol rəhalah nətəligiən təfəməh.‡ Mautol lanəha, kəni rəueiu, ilah kinotos rəkis natimnati iətəm Uhgin təməni əskasik rəkis məmə rəhalah.§

Rəhatah agke tətatig e negəu e neai

‡ **5:12** 1Pitə 2:2 § **5:14** Rom 16:19 * **6:1** Hip 5:12 † **6:1** Hip 9:14 ‡ **6:4** Hip 10:32 § **6:4** Efəs 2:8 * **6:4** Kəl 3:2 † **6:5** Sam 34:8 ‡ **6:6** 2Pitə 2:21 § **6:10** Mat 10:40,42 * **6:11** Hip 3:6 † **6:12** Hip 13:7 ‡ **6:12** Jem 1:3; Nəh 13:10; 14:12 § **6:12** Hip 10:36

13 Nəniəskasikiən kəti tol lanu, iətəm Uhgin təməni kəm Epraham aupən. Nian Uhgin
təmol nəniəskasikiən rəhan, kəni nərgin kəti tikə min məmə in otos mol nəniəskasikiən lan
rəhan təfigəm. Mətəu-inu nərgin in ilis tapirəkis nərgin min rəfin. Tol lanəha, Uhgin təmos
nonauvil aru əmə e nərgin, mətəni məmə,*
14 "Iəu oiəkəhlman e rəhak nəuviriən kəm ik, iahgin. Iəu oiəkol rəham nəuaniləuis otepət."†
15 Mətəu-inu Epraham rəhan nətəligiən təfəməh, in təmətəhtahnin matuvən matuvən,
mətəuarus nian in təmos natimnati min u iətəm Uhgin təməniəkis məmə otəfən kəm in.‡
16 Nian iətəmimi tatos nonauvil e nərgi iətəmi asoli kəti rəhan,§ kəni nonauvil u rəhan
tətəlis rəhan nəghatiən təfigəm. Kəni nətəmimi okotəkeikei motəhatətə e rəhan nəghatiən,
ko kəsorgəhu miniən ohni.*
17 Uhgin təmos nonauvil e nərgin lanəha, mətəu-inu in tolkeikei məmə otol nətəmimi min
u nətəm okotos natimnati min iətəm in təməniəskasik,† ilah okotəhrun vivi məmə rəhan
nəlpəkauiən, ko təsəuhliniən nian kəti.‡
18 Uhgin tatos nonauvil lanəha məmə otəfəri nətəligiən rəhatah u, nətəm kinohiet rəkis
motagim kəni məutarəriə lan. Kəni pəh kitah kotaskəlim əskasik noliən əha iətəm Uhgin
tinəfa rəkis kəm tah, məmə kitah okotarəriə əskasik e nəniəskasikiən min rəhan. Nati mil u,
nəniəskasikiən mine nonauvil rəhan, ilau ko kəsuəuhlin miniən nian kəti, mətəu-inu Uhgin,
təseiuəiən nian kəti.
19 Kitah kotələhu=pən rəhatah nətəligiən təskasik o nosiən natimnati min əha, tol lanəha,
mol məmə nuhuiniən u, in təhmen e agke kəti iətəm tətaskəlim vivi rəhatah nəhatətəian,§
məmə nati kəti otəsəlauəliən lan kəni məsiuvi rəkis miniən itah. Nuhuiniən u tatiti=pən itah
kautəhuvən=pən e napən rəha Ikin Tasim Agin Ikin mautəhuvən ikinu ima Uhgin əpəha ilis
e negəu e neai.*
20 Ikin əha, Iesu tinuvən rəkis ikin rəhatah lan, məmə oterəh e suaru rəhatah.† In təmuva
rəkis pris asoli agin‡ təhmen əmə e pris u Melkisitek§ aupən, kəni in otatos uək u nian rəfin,
naunun tikə.

7

Melkisitek

1 Suah u, Melkisitek,* in kig rəha Salem,† kəni in pris rəha Uhgin u Ilis Pik Agin. Aupən,
nian Epraham təmuvən e nəluaginiən ilah kig min, kəni in təmol win e lah. Kəni in minitəlig
minətuva. Melkisitek, in təmuvən meruh Epraham e suaru, kəni in təməfaki mətapuəh=pən
kəm Uhgin məmə otəhlman e nəuviriən kəm Epraham.
2 Kəni Epraham, təmos rəkis tait‡ e rəhan natimnati min iətəm təmol win lan e nəluaginiən,
kəni məfən kəm Melkisitek. Melkisitek u, nipəti nərgin konu, "Kig rəha Nəhruahruiən."
Kəni nərgin kəti min u, kətauin lan məmə Kig rəha Salem, nipətin u məmə, "Kig rəha
Nəmələinuiən."
3 Nauəuə Rəha Uhgin təməsəghatiən e rəhan tatə mine mamə mine nəuaniləuis min. Kəni
təsəniən nian təmair lan, mine nian iətəm təmimis lan. Təhmen əmə məmə in təməsimisiən,
in tatol əhanəh uək rəha pris. Tol lanəha, nəkeruh məmə in təhmen nəuvetin e Nəti Uhgin u
in pris itulin kəti.§
4 Nikim təhti-to Melkisitek. In iətəmi asoli kəti. Nati əpnapin məmə tipitah u Epraham in
iətəmi asoli, mətəu in təmətisiai pik Melkisitek, mətəfən rəhan tait kəm in rəha natimnati
min iətəm təmol win lan e nəluaginiən.*
5 Kitah kotəhrun məmə, e nu min rəfin, nətəm Isrel ilah kotəkeikei mautəfən rəhalah tait
kəm nəuaniləuis min rəha Lifai, ilah u pris min, təhmen=pən əmə məmə inu Lou rəha Uhgin
tətəni mine. Nati əpnapin məmə pris min əha ilah min nəuaniləuis min rəha Epraham,
təhmen e nətəmimi min rəfin rəha Isrel, mətəu pialah min u nətəm Isrel, kotəkeikei mautəfən
tait kəm lah.

---

* **6:13** Jen 22:16 † **6:14** Jen 22:17 ‡ **6:15** Jen 21:5 § **6:16** E noliən rəha nəlisiən nəghatiən təskasik, nəmə kitah kəti tolkeikei məmə otol lanəha, kəni in tatos nonauvil e nəmanin uə nəuvinin. Mətəu nətəm Isrel aupən, ilah kəmautos nonauvil e nərgi iətəmi asim kəti, uə nati kəti iətəm tasim, kəni nian nətəmimi nəuvein kəutətəu, kəni ilah kəutəhatətə e nəghatiən iətəm kautəni. Ko kəsotorgəhu miniən ohni, mətəu-inu nərgin əha kəmotəni, in tətəlis-ərain nəghatiən təskasik.
* **6:16** Eks 22:11 † **6:17** Rom 4:16 ‡ **6:17** Nam 23:19; Tait 1:2 § **6:19** Fil 3:12 * **6:19** Lev 16:2; Hip 9:2,3,7
† **6:20** Hip 4:14 ‡ **6:20** Hip 2:17 § **6:20** Hip 5:16 * **7:1** Jen 14:17-20 † **7:1** Nərgin əha, Salem, in nərgin əuas rəha Jerusiləm aupən. Nərgin əha, Salem, nipətin u "nəmələinuiən." ‡ **7:2** Tait u məmə: Nəmə iətəmi kəti tatos nati ilah ten, nəmə pikəh uə nəuanigi uə məni, kəni tos rəkis kətiəh e natimnati ten konu məmə təfən kəm Uhgin uə kəm iətəmi kəti, nati kətiəh konu kəutəni məmə "tait." § **7:3** Sam 110:4 * **7:4** Jen 14:20

6 Melkisitek u, in səniəmə nəuaniləuis kəti rəha Lifai. Mətəu in təmos tait min u rəha
natimnati rəha Epraham. Kəni in təməfaki=pən kəm Uhgin məmə otəhlman e nəuviriən
rəhan† kəm Epraham u, Uhgin təməfən rəhan nəniəskasikiən kəm in.
7 Kəni təhruahru agin məmə iətəmimi iətəm tatos nərgin asoli otəfaki məmə Uhgin
otəhlman e nəuviriən tatuvən e iətəmimi iətəm ləhtəni əmə lan.
8 Kəni pris min nətəm kautos tait u, ilah nətəmimi əmə, nətəm okəmanohmis. Mətəu
Melkisitek u, in tatos tait, kətəni məmə in tətəmiəgəh.‡§
9 Epraham təmətəou rəhan tait tatuvən kəm Melkisitek lanəha, kəni kəhrun nəniən məmə
Lifai iətəm tatos tait rəha Isrel, in min təməfən tait kəm Melkisitek mətəu-inu Lifai in mipin
tərah rəha Epraham.
10 Mətəu-inu nian Melkisitek təmeruh Epraham, Lifai təməsair əhanəhiən. Mətəu nian
Epraham təmətəou lanəha tait tuvən kəm Melkisitek, in təhmen əmə məmə rəhan u
nəuaniləuis, Lifai, in min təmətəou=pən tait kəm Melkisitek, mətəu-inko in tinətatig rəkis e
nipəti rəhan kəha.*

Kristo təhmen e Melkisitek

11 Pris min rəfin rəha Isrel kəmotsipən e nəuaniləuis rəha Lifai. Uhgin təməni məmə pris
min kəha okautol natimnati pisin pisin min. Kəni uək rəhalah, in nəukəti Lou iətəm Uhgin
təməfən kəm nətəm Isrel. Mətəu uək min rəfin iətəm pris min kəmotol, kəsotəhmeniən† o
noliən rəfin natimnati iətəm Uhgin tolkeikei e nətəligiən mine niki nətəmimi.‡ Tol lanəha,
pris kəti min təkeikei muva. In təsisipəniən e nəuaniləuis rəha Lifai mine Eron,§ mətəu-inu
uək rəha pris min əha təsəhmeniən. Kəpə. Pris pisin kəti təkeikei muva iətəm in təhmen e
Melkisitek.
12 Nian noliən rəha nitəpiniən pris tətəuhlin, kəni Lou okəkeikei kəuhlin min.
13 Otəkeikei mol lanu lan mətəu-inu, kitah kəutəghati e Iərmənig rəhatah, iətəm təmsipən
e nəuaniləuis pisin kəti iətəm iətəmi kəti tikə e nəuaniləuis əha təmol uək e oltə təhmen e pris
kəti.
14 Kitah kinotəhrun rəkis məmə Iərmənig rəhatah in təmsipən e nəuaniləuis rəha Juta,*
kəni nian Lou rəha Mosis təmətəghati e uək rəha pris min, in təməsəghati aginiən e
nəuaniləuis u.
15 Mətəu təuvir əmə, mətəu-inu kitah kinotəhrun məmə pris kəti min təmuva rəkis, iətəm
təhmen e Melkisitek.
16 Lou təməni məmə pris min kotəkeikei motsipən e nəuaniləuis rəha Lifai, kəni nati
əpnapin Iesu təsisipəniən e nəuaniləuis əha, mətəu in təmuva pris kəti. Kəni in təmos uək
rəha pris e nati kəti iətəm təsanən mapirəkis Lou, mapirəkis nəuaniləuis rəha Lifai. In təmos
uək rəha pris e nəsanəniən rəha nəmiəgəhiən u rəhan iətəm naunun tikə. †
17 Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
“Ik pris kəti təhmen e Melkisitek‡ aupən,
kəni ik onatol uək rəha pris nian rəfin,
matuvən matuvən naunun tikə.”
18 Kəmələhu kalin Lou aupən, mətəu-inu rəhan nəsanəniən tikə, in təsasiruiən, ko təsoliən
nati kəti.§
19 Mətəu-inu Lou əha, təruru nələhu əhruahruiən nati kəti.* Kəni rəueiu əha, noliən pisin
kəti iətəm təuvir mapirəkis, in tinos nimein, məmə kitah okotələhu=pən rəhatah nətəligiən
lan. Kəni in suaru rəhatah u, o nuvəniən iuəkir o Uhgin.†
20 Uhgin təməni əskasik məmə Kristo in otol uək rəha pris matuvən matuvən naunun tikə,
kəni təmos nonauvil ohni, məmə rəhan nəghatiən otəfigəm. Mətəu təməsosiən nonauvil
lanəha o pris min aupən.
21 Mətəu Uhgin təmos əmə nonauvil nian Iesu təmuva pris. Nauəuə Rəha Uhgin tətəni
məmə,
“Iərmənig təmos nonauvil kəti,

---

† **7:6** Jen 14:19,20 ‡ **7:8** Kətəni məmə Melkisitek tətəmiəgəh mətəu inu Nauəuə Rəha Uhgin təsəniən məmə təmimis nian kəti mine. Hip 7:3 § **7:8** Hip 5:6 * **7:10** Nati kisil kəhləgətun məmə Melkisitek in ilis tapirəkis pris min u nəuaniləuis rəha Lifai. Kətiəh u, Melkisitek in təməsimisiən, tətəmiəgəh əmə. Keiu u, tipi Lifai u Epraham, in təmatəfən tait rəhan kəm Melkisitek. Kisil u, Melkisitek təməfaki=pən kəm Uhgin məmə otəhlman e nəuviriən rəhan kəm Epraham, mətəu səniəmə Epraham təməfaki=pən rəha Melkisitek. † **7:11** Hip 7:18,19; 8:7 ‡ **7:11** Hip 10:1 § **7:11** Nian Uhgin təməfən Lou kəm Mosis, təməni məmə pris min rəfin okohiet e nəuaniləuis rəha Lifai. Eron in təmsipən e nəuaniləuis rəha Lifai, kəni in təmaupən pris asoli agin rəha Isrel. * **7:14** Jen 49:10; Mat 1:3; 2:6; Nəh 5:5 † **7:16** Jon 1:4; 5:26; Hip 7:25 ‡ **7:17** Jen 14:18; Sam 110:4; Sek 6:13; Hip 5:6,10; 6:20; 7:1-22 § **7:18** Rom 8:3; Kəl 3:21; Hip 9:9; 10:1 * **7:19** Rom 3:20 † **7:19** Hip 4:16; 10:22; Jem 4:8

kəni ko otəsəuhliniən nətəligiən rəhan.‡
In tətəni məmə,
'Ik onəkol uək rəha pris nian rəfin,§
matuvən matuvən naunun tikə.' "
22 Uhgin təmos nonauvil lanəha, matol məmə Iesu tuva mol suaru iətəm tatol kitah kotəhrun əsas məmə nəniəskasikiən rəha nasiruiən in təuvir, mapirəkis nəniəskasikiən u aupən.*
23 Aupən, pris min ilah tepət, mətəu-inu kətiəh tol uək matuvən matuvən mimis ko, kəti tos nimein, mol uək matuvən matuvən, mimis mautol əmə lanəha. Ilah kəsotol itulinian uək.
24 Mətəu Iesu, in otos uək rəha pris rəhatah matuvən matuvən naunun tikə, mətəu-inko, in tətatig itulin.
25 Tol lanəha, in təhrun nosmiəgəh itulin aginiən itah u, kotilpin itah min məmə kəhuvən o Uhgin, mətəu-inu in tətəmiəgəh itulin mətəghati rəhatah lan kəm Uhgin.†
26 O nati u inu, in pris asoli agin‡ iətəm in təhmen o nasiruiən e tah. In tasim, kəni məhruahru vivi, in təsoliən noliən tərah. In tol pisin agin e nətəm kautol təfagə tərah, kəni in ilis tapirəkis ilah əpəha e negəu e neai.
27 In tol pisin e pris asoli agin min u aupən. Nian rəfin, e nian ilah kautol sakrifais rəha nian əha, kotəkeikei motaupən mautol sakrifais o nafəl rəkisiən təfagə tərah rəhalah.§ Uərisig lanko, ilah kəpanotol min sakrifais kəti min, o nafəl rəkisiən təfagə tərah rəha nətəmimi min.* Mətəu nian Iesu tategəhan məmə in otol sakrifais aru e rəhan nəmiəgəhiən, o noliən tərah min rəha nətəmimi,† kəni mau kətiəh əmə‡ in təhmen məuaou.
28 Lou in tətəfəri pris min nətəm kəsotəhmeniən.§ Mətəu nonauvil rəha Uhgin, iətəm tatuərisig e Lou, in tətəfəri Nətin u,* iətəm təuvir məhmen agin† o noliən uək u, matuvən naunun tikə.

8

Iesu in pris asoli agin təuvir mapirəkis

1 Kitah kəutəghati e nati u,* mətəu nəukətin tol lanu. Kitah kautos pris asoli agin kəti, təhruahru əmə e iətəmi u iəmatəni.† In tinətəharəg rəkis‡ e nikalin maru rəha Iətəmi asoli əpəha ilis e negəu e neai, ikin ima rəha nepətiən mine nisiaiən.
2 In tatol uək əpəha Ikin Tasim Ikin e negəu e neai, inu Nima Tapolin pəhriən§ iətəm Uhgin əmə təmiuvi. Səniəmə iətəmimi iətəm təmiuvi Nima Tapolin əha.*†
3 Kəməfəri rəfin pris asoli agin min u aupən, məmə okautəfən natimnati min kəm Uhgin, kəni mautol sakrifais. E suaru kətiəh əmə, rəhatah u pris asoli agin, in min otəkeikei məfən sakrifais kəti kəm Uhgin.‡
4 Nəmə in tətatig əha e nəhue niftəni u, kəni ko səniəmə in pris kəti, mətəu-inu pris min əpəha ikin kəutatig nətəm kautəfən natimnati kəm Uhgin, təhmen əmə məmə inu Lou təməni mine.
5 Pris min u, ilah kautol rəhalah uək e narmi nimə əmə iətəm tatisikəuvin§ natimnati min iətəm tətatig e negəu e neai. Tol lanəha nian Uhgin təməni=pən kəm Mosis aupən, məmə otem Nima Tapolin Asim, in təməni məmə,

"Onəkəkeikei mateh vivi məmə onəkol natimnati min u təhruahru təhmen əmə e rəhak mak iətəm iəmol mətəgətun rəkis ik lan əpəha ilis e nitəuət asoli."*

6 Mətəu rəueiu, Iesu, pris asoli agin u rəhatah, in tinos rəhan uək iətəm təuvir pik agin mapirəkis uək rəha pris min aupən. Kəni e noliən kətiəh əmə, Iesu in suaru rəha nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən u iətəm in təuvir mapirəkis nəniəskasikiən əuas rəha nasiruiən, mətəu-inu nəniəskasikiən vi u, in tətəhtul-pəri e nəghatiən min iətəm kotəuvir motapirəkis.†
7 Nəmə nəniəskasikiən əuas təməhmen pəhriən agin, kəni Uhgin təməsəniən məmə nəniəskasikiən vi otuva mos nimein. Mətəu nəniəskasikiən u əuas təsəhmeniən,‡ tol lan əha, nəniəskasikiən vi təkeikei muva.

---

‡ **7:21** 1Saml 15:29; Mal 3:6 § **7:21** Sam 110:4; Hip 5:6; 6:20; 7:17 * **7:22** Luk 22:20; Hip 8:6; 12:24 † **7:25** Rom 8:34; 1Jon 2:1 ‡ **7:26** Hip 2:17; 4:14; 6:20; 8:1 § **7:27** Lev 9:8; 16:6, * **7:27** Lev 9:15; 16:15; Hip 5:1,3 † **7:27** Efəs 5:2 ‡ **7:27** Rom 6:10; Hip 9:12,26,28; 10:10; 1Pitə 3:18 § **7:28** Hip 5:1-2 * **7:28** Hip 1:2 † **7:28** Hip 2:10 * **8:1** Hip 1:3; 2:17; 3:1; 4:14; 6:20; 7:26; 9:11; 10:12; 12:2 † **8:1** Hip 7:24-28 ‡ **8:1** Afin-to futnot e 1:3 § **8:2** Hip 3:6; 10:21; 1Pitə 2:5; Nəh 13:6 * **8:2** Nəkeruh məmə e nauəuə u iətəmi təmətei in tətəsal uərisig=pən e Nima Tapolin Rəha Uhgin aupən, in aupən e Nimə Rəha Uhgin rəha Solomən. In tətəghati nəkeruh nəmə inu katol əhanəh sakrifais kətan lanko, nati əpnapin in tətətei nauəuə uərisig e AD 70, mətəu-inu in təmitəlig=pən uərisig e nətəligiən rəhan e nətuəuiniən rəha natimnati min əha. † **8:2** Hip 9:11,24 ‡ **8:3** Hip 9:14 § **8:5** Kol 2:17; Hip 9:23 * **8:5** Eks 25:40 † **8:6** Hip 8:8-13; Luk 22:20; Hip 7:22; 9:15; 12:24 ‡ **8:7** Hip 7:11,18; 10:1

8 Mətəu Uhgin təmeruh nərahiən rəha nətəmimi, kəni məni məmə,
“Nian əha ikin otəpanuva,
iətəm iəu, oiəkol nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən rəha nəuaniləuis min rəha Isrel mine
nəuaniləuis min rəha Juta.
9 Nəniəskasikiən rəha nasiruiən u,
in otol pisin agin e nəniəskasikiən əuas rəha nasiruiən,
iətəm iəu iəmol kəm tipilah min aupən,
e nian u iətəm iəu iəmos nəhlmilah matit ilah mohiet rəkis Ijip.
Oiəkol nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən,
mətəu-inu ilah kəməsotaskəlimiən nəniəskasikiən u iətəm iəu iəmol kəm lah aupən,
kəni tol məmə iəu iəməpəh ilah məuhlin=pən nəmtahk kəm lah.§
10 Kəni iəu, Iərmənig, iətəni pətigəm məmə,
e nian iətəm otəpanuva,
iəu oiəkol nəniəskasikiən vi kəti rəha nasiruiən* kəm nəuaniləuis min rəha Isrel.
Oiəkəfən rəhak lou min e rəhalah nətəligiən,
kəni iəkətei rəkis=pən e nikilah,†
kəni iəu iəkuva mol Uhgin əhruahru rəhalah,
kəni ilah okəhuva motol rəhak əhruahru nətəmimi.‡
11 Ilah kəti ko təsuvəniən məgətun nətəm iman ikin məmə,
‘Ik onəkəkeikei məhrun Iərmənig u.’
Kəni iətəmimi kəti ko təsuvəniən məni=pən nəghatiən u kəm pian,
mətəu-inu ilah rəfin okotəhrun iəu,§
tətuəuin e nətəmi əpnapin min
muvən mətəuarus=pən nətəm kautos nərgin asoli min.
12 Mətəu-inko, iəu, oiəkasəkəhruin ilah o rəhalah noliən min iətəm təsəhruahru aginiən.
Iəu oiəkafəl rəkis noliən tərah min rəhalah,
kəni iəu oiəkalu e noliən tərah min rəhalah.”*†
13 Nian Uhgin tətəghati e nəniəskasikiən rəha nasiruiən u, məmə in nəniəskasikiən vi, in tətəni məmə tateruh nəniəskasikiən rəha nasiruiən aupən, tinəuas rəkis, məmə ko təsoliən min nati kəti əha rəueiu. Kəni nati u tinəuas u ko təsol miniən nati kəti, otəsuvəhiən təsatig miniən.

9

Ikin Tasim Ikin e nəhue niftəni mine Ikin Tasim Ikin e negəu e neai

1 Kəni e nəniəskasikiən rəha nasiruiən iətəm təmaupən matig, nətəm Isrel kəmotəkeikei motohtəu=pən suaru əhruahru min o nəfakiən. Kəni Nima Tapolin Asim, in rəha nəhue niftəni əmə u.
2 Nətəmi aupən u, kəmotiuvi Nima Tapolin Asim u,* mautol nəuan kəti əpəha nəlugin əhruahru, kəmotətihli nəuan keiu. Nəuan iətəm tətaupən lan, kautəni məmə Ikin Tasim Ikin.† E nəuan əha, kəmotələhu=pən nati kətaharu-pəri lait lan‡ ikin, mine tepil kəti iətəm kəmələin-pəri piret asim min lan.§
3 Kəmiuvi pəsig=pən napən e nəuan uərisig, kəni nəuan əha, kətəni məmə, “Ikin Tasim Agin Ikin.”*
4 Ikin əha, nati kəti əha ikin kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, iətəm katəmki=pən nati pien-pien lan, katuvan. Kəni ikin əha, Bokis rəha Nəniəskasikiən Rəha Nasiruiən† tətəharəg əha ikin. Bokis u kəmol e nigi, kəni kəuveg e aiən u kol tətoraip-oraip. Kəni e nipəgnəua Bokis əha, pətəl kəti əha ikin kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, kəmargin=pən piret u mana,‡ nəuan nəuvetin ikin. Konu kəmələhu=pən min kasikin rəha Eron e Bokis u, kasikin u aupən Uhgin təmol teviə min.§ Kəni kəpiel mil keiu əha ikin, iətəm kuepin-epin, kəmətei rəkis=pən Lou ilah ten e lau.*

---

§ **8:9** Eks 19:5-6 * **8:10** Rom 11:27 † **8:10** Lou əuas min u, kəmətei=pən e kəpiel keiu kuepin-epin. 2Kor. 3:3; Hip 10:16 ‡ **8:10** Esik 11:20 § **8:11** Aes 11:9; Jon 6:45 * **8:12** Aes 43:25; 64:9; Maeka 7:19; Hip 10:17; Jer 31:31-34 † **8:12** Hip 10:16 * **9:2** Eks 25:8,9 † **9:2** Eks 26:33,34 ‡ **9:2** Eks 25:31-40; Jon 8:12; Nəh 1:20 § **9:2** Eks 25:23-29; Jon 6:35,48 * **9:3** Eks 26:31-33 † **9:4** Bokis rəha Nəniəskasikiən Rəha Nasiruiən u, in “Covenant Box,” uə “Bokis we i Saen blong Promes.” Eks 25:10-22 ‡ **9:4** E nian rəha Mosis, Uhgin təməfən piret təmsipən e neai, nərgin u mana. Eks 16:31-33; Jon 6:48-51. § **9:4** Nam 17:1-10 * **9:4** Eks 31:18

5 Kəni ilis e rəhn-kapə Bokis u, narmi Jerəb rəha Nəhagəhagiən,† ilau keiu əha ikin. Kətiauvi pəsig nimələlilau o Ikin Katilpin Niəməha rəha Uhgin Ikin.‡§ Mətəu ko iəsəniən natimnati min u, mətei əlkələh.

6 Nian kəmotəlin vivi rəfin natimnati min u, pris min kotəhrun nuvəniən imə miet e nəuan iətəm tətaupən nian ilah kautol uək rəha nəfakiən.*

7 Mətəu pris asoli agin, in əmə təhrun nuvəniən imə e Ikin Tasim Agin Ikin. Mətəu ko təsuvəniən nian rəfin.† In təhrun nuvəniən nian kətiəh əmə e nu min rəfin.‡ Kəni nian in tatuvən, in təkeikei mos nirə, kəni mol sakrifais lan o noliən tərah rəhan,§ kəni matig mol min o noliən tərah rəha nətəmimi,* iətəm ilah kotəruru məmə kautol təfagə tərah.

8 Kəni e natimnati min u, Narmin Rəha Uhgin tətəgətun məmə, nian Nima Tapolin Asim aupən təmətəhtul əhanəh, kəni suaru† tikə əhanəh o tah o nuvəniən e Ikin Tasim Agin Ikin.

9 In təhmen əmə e narmi nati kəti‡ iətəm tətəgətun e nian u iətəm kotatig lan u rəueiu. Natimnati min iətəm pris min kautəfən kəm Uhgin, mautol sakrifais lan kəm in,§ natimnati min u, kəsotəhmeniən o nələhu əhruahruiən niki nətəmimi nətəm kəutəhuva o nəfakiən.

10 Mətəu-inu nəfakiən əuas aupən, in tətəgətun əmə suaru min iətəm kautəni pik noliən rəha nauəniən* mine nəmnimiən† mine neikuasiən.‡ Natimnati min u, ilah nati rəha nipətitəmi əmə. Mətəu noliən min əha, ilah katipə figəm əmə kəti rəha nətəmimi, matuvən mətəuarus=pən nian Uhgin otəuhlin natimnati min rəfin kəhuva motivi min.§

Nimisiən rəha Iesu
in sakrifais kəti iətəm in təuvir mapirəkis agin

11 Mətəu rəueiu əha, Kristo tinuva rəkis, kəni in pris asoli agin iətəm təməmki natimnati təuvir min, minuva.* Kəni in təmuvən imə e Nima Tapolin Asim iətəm təuvir təhmin min, mapirəkis iətəm təmaupən.† Nimə əha, in səniəmə nati kəti iətəm nətəmimi kəmotol, kəni səniəmə nati kəti rəha nəhue niftəni u.

12 Nian Kristo təmuvən imə e Ikin Tasim Agin Ikin, təməsuvəniən e nu min rəfin, təhmen e pris asoli agin min aupən kəmautol. In təmol mau kətiəh əmə, kəni təhmen, mətəu-inu in təsosiən nira nəni mine nira kau muvən imə məmə otos rəkis təfagə tərah. Kəpə, in təmos aru əmə niran, muvən imə, kəni in əmə təmətəou nəhmtitah mitis itah e təfagə tərah min.‡

13 E noliən rəha nəniəskasikiən rəha nasiruiən aupən, kəmol=pən nira nəni mine kau, uə nəuanəhmtau e kau iətəm kəmuvan əhtuv e oltə, kol=pən e iətəmi kəti iətəm tamikmik e nəhmti Uhgin məmə nipətin taruətuəh, namikmikiən tikə lan.

14 Mətəu nira Iesu§ in tatos nəsanəniən asoli tapirəkis natimnati min u.* Kristo in təmol aru sakrifais lan, e nəsanəniən rəha Narmin iətəm tətatig itulin. In sakrifais kəti iətəm təhruahru agin, nərahiən kəti tikə lan. Tol lanəha, kəni niran in tatos nəsanəniən, təhmen o nafəliən nikitəmah† o noliən min iətəm kotəhrun niti-pəniən itəmi e nimisiən, məmə itəmah onəkotəfaki əmə kəm Uhgin iətəm tətəmiəgəh.‡

15 O natimnati min u iətəm Iesu təmol, in suaru o nosiən nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən.§ Uhgin təmauin e nətəmimi rəhan, kəni məni əskasik kəm lah məmə natimnati təuvir min u, in rəhalah. Kəni natimnati min u, ko kəsohkəiən nian kəti,* mətəu okəutatig itulin. Ilah okotos natimnati min u, mətəu-inu rəueiu nimisiən rəha Kristo in tinətəou rəkis nəhmti təfagə tərah rəha nətəmimi min u nətəm kəmotatgəhli Lou rəha nəniəskasikiən rəha nasiruiən iətəm təmaupən matig.

16 Nəmə Iesu təsimisiən lanəha, kəni rəhan nətəmimi okəsotosiən natimnati təuvir min iətəm in təməniəkis məmə rəhalah. Mətəu-inu nəmə iətəmi kəti tol nəniəskasikiən kəti məmə

† **9:5** Jerəb mil u ilau, kətəni məmə Jerəb mil rəha Nəhagəhagiən, mətəu-inu nəhagəhagiən asoli rəha nəuviriən mine nəsanəniən rəha Uhgin tətatig e nəlugin e lau. Nian nəuvein ilau katuos nəhagəhagiən rəha Uhgin mətian əha kəti. (Esik 1:4-21; 10:9-22; Sam 18:10) ‡ **9:5** Ikin Katilpin Niəməha rəha Uhgin Ikin, inko, rəhn-kapə Bokis rəha Nəniəskasikiən ilis ikin. Ikin əha, nəhagəhagiən asoli rəha nəuviriən mine nəsanəniən rəha Uhgin tətatig ikin. Nətəmimi kotəruru nuvəniən imə Ikin Tasim Agin Ikin məmə okeruh nati min u, mətəu pris asoli agin əmə. Kəni in təsuvəniən nian rəfin. Nian kətiəh əmə e nu kətiəh tatuvən. Pris asoli agin təhrun nuvəniən imə Ikin Tasim Agin Ikin, in təmki nirə rəha sakrifais kəni muvən kəni mol nirə təfələfəl=pən e rəhn-kapə bokis u. Noliən əha, in nəmtətiən təuvir kəti, iətəm tətəgətun məmə nətəmimi okotəkeikei mohmis o rəhalah noliən tərah min. Mətəu e nimisiən rəha sakrifais iətəm nirə in nəmtətiən lan, in tatilpin niəməha rəha Uhgin. § **9:5** Eks 25:17-22; Hip 4:16 * **9:6** Nam 28:2-4 † **9:7** Lev 16:2 ‡ **9:7** Lev 16:34 § **9:7** Lev 16:3,11,14; Hip 5:3 * **9:7** Lev 16:15 † **9:8** Luk 23:45; Jon 14:6; Hip 10:19-20 ‡ **9:9** Hip 10:1-2 § **9:9** Hip 5:1; 8:3 * **9:10** Lev 11:2-23 † **9:10** Nam 6:3; Kolosi 2:16 ‡ **9:10** Lev 11:25,28,40 § **9:10** "Nian Uhgin otəuhlin natimnati min rəfin kəhuva motivi min" tətəghati e nian Kristo təmimis o noliən tərah. * **9:11** Hip 10:1 † **9:11** Hip 8:2; 9:24 ‡ **9:12** Rom 3:25 § **9:14** 1Pitə 1:2,18-19 * **9:14** Hip 10:4 † **9:14** Sek 13:1; Hip 10:2,22; 1Jon 1:7 ‡ **9:14** Tait 2:14 § **9:15** Luk 22:20 * **9:15** Hip 10:34

rəhan natimnati otuvən o iətəmi pisin kəti nian in otimis, kəni iətəmi u in otəkeikei mimis pipim, konu nəniəskasikiən rəhan in otətatig mətəmiəgəh.
17 Nəniəskasikiən kəti tol lanəha, təsatigiən məsəmiəgəhiən nian iətəmimi təməni tətatig əhanəh. Rəhan nəniəskasikiən in otətatig matəmiəgəh əmə nian in tinimis rəkis.
18 O natimnati min u, e nəniəskasikiən rəha nasiruiən aupən, nira nati miəgəh kəti təkeikei maiəh, təgətun məmə nati kəti təmimis, kəni otol məmə nəniəskasikiən in tətəmiəgəh mətatig.
19 Tol lanəha, nian Mosis in təməni pətigəm rəkis nəghatiən min rəfin rəha Lou kəm nətəmimi, kəni uərisig lan, in təmos nimeimei sipsip kəmol tərarəuv mine nəhlmi nigi u hisop, məuveri=pən e nira nəti kau mine nira nəni mine nəhu, kəni morarəgrəg=pən nirə e nauəuə rəha Lou mine nətəmimi min.†
20 Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Inu nira nati miəgəh kəti iətəm təmimis o noliən nəniəskasikiən rəha nasiruiən rəha Uhgin tətatig mətəmiəgəh. Kəni itəmah nəkotəkeikei mautisiai, mautol nəuian.”‡
21 E noliən kətiəh əmə, Mosis təmol=pən nirə e Nima Tapolin Asim mine natimnati min iətəm kəmos o nəfakiən.
22 Lou tətəni məmə pris otəkeikei matol=pən nirə e natimnati tepət, iuəkir natimnati rəfin, məmə ilah okotasim. Kəni nəmə nirə təsaiuiən ohni, kəni Uhgin ko təsafəliən təfagə tərah.§
23 Tol lanəha, nirə rəha noliən sakrifais, in təmaiəh o noliən natimnati min u kotasim. Mətəu Nima Tapolin Asim mine natimnati min rəhan əha ikin, ilah narmi natimnati min əmə* iətəm tatəpsen=pən natimnati iətəm kəutatig e negəu e neai. Mətəu nəfakiən o natimnati iətəm tol nipəti nati agin min, iətəm kəutatig e negəu e neai, nira nati miəgəh təsəhmeniən o noliən ilah kotasim. Okəkeikei kol sakrifais kəti iətəm təuvir mapirəkis.
24 Iesu in təsuvəniən imə e Ikin Tasim Ikin rəha nəhue niftəni u, iətəm nətəmimi əmə kəmotol. Nimə kəha, in narmi nati əmə rəha Ikin Tasim Ikin pəhriən əpəha ilis e negəu e neai. Mətəu Iesu təmuvən e negəu e neai, kəni rəueiu əha in tətəhtul e nəhmti Uhgin, kəni nimisiən rəhan in sakrifais rəhatah matos nimeitah.†
25 Kəni nian Iesu təmol aru sakrifais e rəhan nəmiəgəhiən, in rəhan noliən tol pisin e pris asoli agin u aupən. E nəniəskasikiən rəha nasiruiən u aupən, pris asoli agin otəkeikei muvən imə e Ikin Tasim Agin Ikin kəni mos nira nati miəgəh, səniəmə niran aru, mol sakrifais lan. Təkeikei matol lanəha e nu min rəfin. Mətəu Kristo təmuvən e Ikin Tasim Agin Ikin e negəu e neai, təmos aru niran kəni mol sakrifais lan mau kətiəh əmə kəni tinəhmen.
26 Nəmə Kristo təmatol sakrifais lanəha e nu min rəfin, təhmen e pris min u aupən, in otəkeikei mətəu nahməian nian tepət tətuəuin e nian Uhgin təmol niftəni. Mətəu rəueiu, kitah kinotatig e naunun nian, in təmiet pətigəm=pa mau kətiəh əmə,‡ məmə otol aru sakrifais e rəhan nəmiəgəhiən o nos rəkisiən təfagə tərah. Kəni rəhan sakrifais, in naunun.
27 Kitah nətəmimi, Uhgin tinələhu nian əhruahru rəhatah kətiəh kətiəh məmə okohmis lan, mau kətiəh əmə. Kəni uərisig lanko, in otakil rəhatah noliən min.§
28 Kəni Kristo təmol aru sakrifais lan, mau kətiəh əmə,* məmə in otatipə e təfagə rəha nətəmimi tepət.† Kəni uərisig, nian otatitəlig=pa min,‡ in otəsuvaiən min o nos rəkisiən təfagə tərah. Kəni nətəmimi nətəm kəutəhtahnin, nəumis tus ilah ohni, ilah u, Kristo otəsuva miniən məmə in otakil ilah, mətəu otuva min məmə in otosmiəgəh ilah.§

10

Sakrifais rəha Iesu, təmol nian kətiəh əmə, kəni in tinəhmen

1 Natimnati min rəha Lou, ilah kotəhmen e narmi nati* iətəm otəsuvəhiən kəhuva, mətəu ilah səniəmə nipəti nati. E nu kətiəh kətiəh min rəfin pris min kotəkeikei mautol əmə sakrifais lanko. Mətəu nati əpnapin məmə ilah kautol sakrifais, mətəu Lou in təruru noliən nəfaki min nətəm kəhuva o Uhgin kotəhruahru e nəhmtin, mətəu-inu ilah narmi sakrifais agin əmə, mətəu ilah səniəmə nipəti nati.
2 Nəmə sakrifais min ilah kotəhmen, motəhrun noliən nətəmimi kotəhruahru. Kəni nəfaki min kotəhrun nələhuiən motəpəh noliən rəha sakrifais, mətəu-inko nikilah tinəruən rəkis mau kətiəh əmə təhmen. Kəni nəmə tinafəl rəkis nikilah lanəha, kəni ilah kəsotətəu miniən tərah o rəhalah noliən tərah. Mətəu, kəpə, ilah kautətəu əhanəh tərah.
3 Tol lanəha, e nu min rəfin, ilah kautol pau sakrifais, mətəu nati u tatol əmə məmə ilah ko kəsotaluiən e noliən tərah min rəhalah,
4 mətəu-inu nira nəni mine kau in təruru agin nos rəkisiən təfagə tərah.†

† **9:19** Eks 24:6-8 ‡ **9:20** Eks 24:8; Luk 22:20 § **9:22** Lev 17:11 * **9:23** Hip 8:5 † **9:24** 1Jon 2:1; Rom 8:34 ‡ **9:26** Hip 9:12,28 § **9:27** 2Kor 5:10 * **9:28** Hip 7:27; 9:12,26; 10:10 † **9:28** Aes 53:12 ‡ **9:28** Mat 16:27 § **9:28** 2Tim 4:8 * **10:1** Kol 2:17; Hip 8:5 † **10:4** Hip 9:12-14

5 Tol lanəha, nian Kristo tuva e nəhue niftəni, in təməni=pən kəm Uhgin məmə,
“Ik nəkəpəh sakrifais min mine natimnati min kəutəfinə kəm ik.
Mətəu ik nəmol=pən nipətik kəti məmə iəkuvən lan.”‡
6 Kəmotuvan əhtuv natimnati e oltə təhmen e nəfakiən rəhalah otuvnə ohnik,
kəni mautol sakrifais o nafəl rəkisiən təfagə.
Mətəu nati əpnapin kautol lanəha,
mətəu kəsotoliən məmə nikim tagiən o lah.
7 Kəni iəu iətəni məmə,
“Kəmətei nəghatiən kəti tətatig e Nauəuə Rəha Uhgin iətəm tətəghati lak məmə,
‘Uhgin, iəu u, iəmuva o noliən rəham nətəligiən.’ ”§
8 E nəghatiən u aupən ikin, Kristo təmaupən məni məmə,
“Ik nəkəpəh sakrifais min
mine natimnati min iətəm kautəfinə kəm ik,
mine natimnati min iətəm katuvan əhtuv e oltə,
mine sakrifais min iətəm katol o nafəl rəkisiən təfagə.
Natimnati min u, ik nəkəpəh,
kəni kəsoliən məmə nikim tagiən o lah,”
(nati əpnapin məmə ilah kautohtəu=pən suaru iətəm Lou təməni.)
9 Kəni uərisig, Kristo tətəni min məmə, “Iəu u, iəmuva məmə iəkol nətəligiən rəham.” E nəghatiən u rəhan, in tatoh rəkis nəniəskasikiən əuas rəha nasiruiən, məmə in otələhu nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən kəti.
10 Kəni Iesu Kristo təmol nətəligiən rəha Uhgin tol lanu. In təmol sakrifais aru e nipətin,* mau kətiəh əmə,† məmə otol kitah kotasim, kitah u rəhan min nətəmimi.‡
11 Nian rəfin, pris min ilah kautəhtul mautol uək rəha nəfakiən, mautol sakrifais, mautol nati kətiəh əmə nian rəfin, o nafəl rəkisiən noliən tərah. Mətəu sakrifais min u, ilah kəsotəhmen aginiən o nos rəkisiən təfagə tərah nian kəti.
12 Mətəu pris u rəhatah, tinol rəkis rəhan sakrifais mau kətiəh əmə, kəni sakrifais əha in təhmen məuaou o nafəl rəkisiən noliən tərah rəha nətəmimi tatuvən matuvən naunun tikə. Kəni nian tinələhu rəkis lanəha rəhan sakrifais, kəni in tinətəharəg§ e nəhlmi Uhgin maru, ikin ima nepətiən mine nisiaiən.
13 Kəni ikin əha, in tətəhtahnin əmə məmə Uhgin otol rəhan tikimir min kotəhmen e napən iətəm tətafəl nəhlkin lan,*
14 mətəu-inu e noliən sakrifais mau kətiəh əmə əha, Kristo təmol məmə rəhan nətəmimi nətəm Uhgin təmələhu məmə rəhan, ilah min u kinotəhruahru e nəhmtin, matuvən matuvən, naunun tikə.
15 Kəni Narmin Rəha Uhgin, in min tətəni-vivi natimnati min u kəm tah. In təməni məmə,
16 “Iərmənig tətəni məmə,
‘Nian iətəm otəpanuva,
oiəkol nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən kəm rəhak nətəmimi tol lanu lan.
Iəu oiəkəfən lou min rəhak e nikilah,
kəni oiəkətei rəkis=pən e nətəligiən rəhalah.’ ”†
17 Kəni in tətəni min məmə,
“Iəu oiəkalu e rəhalah noliən tərah min,
kəni nikik otəsəhti miniən noliən min rəhalah nətəm kəutatgəhli Lou.”‡
18 Nian Uhgin tətafəl rəkis noliən tərah min rəha iətəmi kəti, kəni tol məmə ko təsəhmeniən, məmə in otol min sakrifais tuvən kəm Uhgin ohni.

Pəh kotəhtul əskasik
e rəhatah nəhatətəian

19 Piak min mine nəuvinik min. Tol lanəha, kəni nira Iesu təmol məmə kitah kotəhrun nuvəniən imə Ikin Tasim Agin Ikin, kəni məsotəginiən.
20 Rəueiu əha, Iesu in təmətei suaru vi kəti, iətəm tətəmiəgəh. In təməhapu napən iətəm tətəhkulpəsig Ikin Tasim Agin Ikin, tətəgətun=pən nipətin. Kəni mol suaru vi u rəhatah məmə kitah kotəhrun nuvən-pəniən ikin, məhuvən o Uhgin.§
21 Kəni pris asoli agin rəhatah, in iətəmi asoli iətəm tətarmənig* e nimə rəha Uhgin, inu

‡ **10:5** Hip 2:14; Sam 40:6-8 § **10:7** Mat 26:39 * **10:10** Hip 2:14 † **10:10** Hip 7:27 ‡ **10:10** Hip 10:14; Efəs 5:26
§ **10:12** Pris min, ilah kautəhtul əmə nian ilah kinotol rəkis sakrifais min rəhalah, mətəu-inko rəhalah sakrifais min ko təsoliən naunun nian kəti. Mətəu Iesu in təməharəg, mətəu-inu in, rəhan sakrifais, tatol nian kətiəh əmə o nafəliən rəhatah noliən tərah min. Rəhan sakrifais in təhmen agin mapirəkis. Kəni Iesu tətəharəg itulin. Eruh min-to Hip 1:3; 7:26-27; 9:12; 9:25-26; 10:11-14. * **10:13** Afin-to futnot e Hip 1:13 † **10:16** Jer 31:33; Hip 8:10 ‡ **10:17** Jer 31:34; Hip 8:11
§ **10:20** Lev 16:2; Mat 27:51; Efəs 2:18; Hip 9:8 * **10:21** Sek 6:13

rəhan nətəmimi.†
22 Tol lanu, pəh kəhuvən iuəkir e nəhmti Uhgin,‡ e nikitah iətəm təriauəh e nəhatətəiən pəhriən. Mətəu-inu Kristo təmol=pən niran e nikitah məmə kitah okotasim.§ Kəni in təməueiu rəkis nipətitah e nəhu əhlan, in əmə in əmə.*
23 Kitah kotəni məmə kəmotələhu=pən nətəligiən rəhatah e Kristo. Tol lanəha, pəh kotəhtul məha-məha lan, məsotəlauəl-auəliən, mətəu-inu kitah kotəhrun nahgəliən e rəhan nəghatiən min iətəm təməni əskasik rəkis kəm tah.
24 Pəh kotəhgi-pəri nətəligiən rəhatah min, məmə kitah okotolkeikei kitah min, kəni mautol təuvir agin kəm tah min tatuvən təhmin min lanəha.
25 Təsəuviriən məmə okotəhlman e noliən rəha nuhapuminiən kitah min. Nətəmimi nəuvein ilah kautol lanəha, mətəu pəh kitah kautem məha-məha itah min nian rəfin.† Kəni rəueiu koteruh məmə nian rəha nuvaiən rəha Iesu tətuva iuəkir, təuvir məmə kitah kautəkeikei e nem əskasikiən itah min, mautol tətəri təhmin min.
26 Təuvir məmə kautem əskasik itah min lanəha, mətəu-inu nəmə kitah kinotəhrun rəkis pau nipəhriəniən, mətəu kitah kautohtəpin suaru pisin mautəkeikei e noliən tərah, kəni tatol məmə sakrifais kəti min tikə agin o nos rəkisiən təfagə tərah rəhatah.‡
27 Kəni nəmə sakrifais kəti min tikə məmə otos rəkis təfagə tərah rəhatah lanəha, kəni nati kətiəh əmə əha ikin tətatig. Inko, kitah kautəgin, məutərəmrumin, mətəu-inko kitah kotəhrun vivi məmə kitah kautəhtahnin əmə nalpiniən əskasik, mine nigəm asoli rəha niəməha rəha Uhgin iətəm otəkeikei mus rəhan tikimir min.§
28 E Lou əuas rəha Mosis aupən, nəmə iətəmi kəti tatol nati əpnapin e Lou matgəhli, kəni iətəmi keiu uə kisil oklәni pətigəm in, kəni iətəmi u təkeikei mimis. Ko kəsəginiən ohni.*
29 ?Mətəu təhro e iətəmimi u iətəm tatevig-ərain Nəti Uhgin?† Uhgin təmol nəniəskasikiən rəha nasiruiən kəm tah, kəni nira Kristo təmol nəniəskasikiən u tətatig mətəmiəgəh.‡ Niran əmə u, təhrun noliən iətəmimi tasim, kəni in iətəmimi rəha Uhgin.§ ?Mətəu təhro e iətəmimi iətəm tateh əpnapin nirə u, məmə in səniəmə nati asim kəti? ?Narmin Rəha Uhgin in tətəuəri nəuviriən rəhan kəm nətəmimi, mətəu təhro e iətəmimi iətəm tətərəkin əfəməh Narmin əha, mətəu mətəuhlin=pən nəmtahn lan məpəh nəuviriən rəhan? Iətəmi u, təhruahru agin əmə məmə nalpiniən rəhan in otəskasik mapirəkis nalpiniən rəha iətəm tətatgəhli Lou rəha Mosis.*
30 Mətəu-inu kitah kinotəhrun rəkis Uhgin u iətəm təməni məmə,
“Nalpiniən nitai nati, inu uək əmə rəhak.
Kəni iəu oiəkalpin nitai noliən rəhalah təhmen əhmen əmə.”†
Kəni in təməni məmə,
“Iərmənig in otakil noliən rəha nətəmimi rəhan.”‡
31 Uhgin u iətəm tətəmiəgəh mətəsanən agin, tətatig mətatig. Kəni nəmə kitah kotatig əhanəh e təfagə tərah, kəni in otələs itah e nəhlmin mol nalpiniən kəm tah. Nati u in nati kəti məmə okəgin pəhriən lan.
32 Təuvir məmə nikitəmah təhti nian u aupən, nian nəhagəhagiən təmətasiəgəpin itəmah aupən. E nian u, itəmah nəmotatig e nəluaginiən asoli e nəmiəgəhiən, kəni in nian iəkis kəti, iətəm nəmotatig e nahməiən asoli.§ Mətəu itəmah nəmautəhtul əskasik.
33 Nian nəuvein nətəmimi kəutəni rah itəmah e nəhmti nətəmimi,* kəni mautol min natimnati tərah min nəuvein e təmah. Nian nəuvein, itəmah nəmotos mautəhtul=pən o nətəmi min ko nətəm katol tərah e lah lanəha.
34 Itəmah nəmotos mautəhtul=pən o lah lanəha, kəni nian kəməhuvən e kaləpus, kəni itəmah nəmotasiru e lah motətəu tərah o lah e nian iəkis min rəhalah.† Kəni nian nətəmimi kəmotaklәh e natimnati min rəhatəmah, kəni itəmah nikitəmah təmagiən əmə, ‡ mətəu-inu itəmah nəmotəhrun rəkis məmə rəhatəmah natimnati nəuvein əha ikin kəutatig e neai, iətəm kotəuvir motapirəkis. Kəni natimnati min u, ko kəsohkəiən nian kəti.§
35 Inəha, in nətəouiən asoli rəhatəmah iətəm Uhgin otəpanəfinə kəm təmah. Kəni mətəu-inko o nati təuvir min əha iətəm kautəməhli aupən e təmah, təsəuviriən məmə onəkotəmkarəpən e nəhatətəiən əskasik rəhatəmah.

---

† **10:21** Hip 3:6 ‡ **10:22** Hip 7:19; Efəs 3:12 § **10:22** Esik 36:25; Hip 9:14; 12:24 * **10:22** 1Pitə 3:21 † **10:25** Hip 3:13 ‡ **10:26** Hip 6:4-8; 2Pitə 2:20-21 § **10:27** 2Təs 1:7-9; Hip 12:29 * **10:28** Dut 17:6,7 † **10:29** Hip 6:6 ‡ **10:29** Mat 26:28 § **10:29** Nəh 1:5 * **10:29** Nəmə nətəmimi nəuvein u kəmotəhatətə rəkis e Iesu, konu motatig mohtəlig=pən min e noliən aupən mautol noliən tərah, ilah kautol noliən tərah e fes u tətəghati lan. † **10:30** Dut 32:35 ‡ **10:30** Dut 32:36; Sam 135:14 § **10:32** Fil 1:29,30 * **10:33** 1Pitə 4:14 † **10:34** Hip 13:3 ‡ **10:34** 1Pitə 4:13 § **10:34** Hip 11:16; 1Pitə 1:4,5

36 Itəmah nəkotəkeikei motol rəhatəmah nətəligiən təfəməh,* məmə nəkotol natimnati iətəm Uhgin tolkeikei. Kəni itəmah onəpanotos natimnati min iətəm in təməni əskasik məmə otəfinə kəm təmah.†
37 Mətəu tol lanu lan, inko Uhgin təməni mine məmə,
"Otəsuvəhiən, kəni iətəmi u iətəm tətuva,
in otiet pətigəm=pa, otəsan təlig-təligiən.‡
38 Mətəu rəhak iətəmimi iətəm təhruahru e nəhmtək,
in otətəkeikei e rəhan nəhatətəiən.§
Mətəu nəmə iəkeruh məmə təpəh iəu,
minətan təlig-təlig,
kəni nikik otəsagiəniən ohni."
39 Mətəu kitah u, kəsotoliən lanəha. Kitah ko kəsotan təlig-təligiən məmə Uhgin otərəkin itah. Kəpə. Kitah nətəmimi rəha nəhatətəiən e Uhgin, məmə kitah kautos nəmiəgəhiən.

11

Nəhatətəiən

1 ?Nati nak u, in nəhatətəiən? Kitah kotələhu=pən rəhatah nətəligiən e natimnati min u, iətəm otəpanuva, konu nəhatətəiən rəhatah in tatol məmə kitah okotəhrun vivi məmə natimnati min u, ilah nipəhriəniən. Nati əpnapin məmə kəsotehiən* natimnati min u, mətəu kitah kotəhrun vivi məmə kitah okotos mətəu-inko nəhatətəiən tətəgətun lanəha kəm tah.
2 Kəni Uhgin təməni-vivi nətəmi min u aupən o rəhalah nəhatətəiən.

3 Nəhatətəiən tatol məmə kitah kotəhrun vivi məmə natimnati rəha nəhue niftəni u, Uhgin təməghati əmə, kəni ilah kəmotatig.† Natimnati iətəm kauteruh u rəueiu, in təməsosiən nati kəti iətəm tinatig rəkis mol ilah lan.
4 Epil in təməhatətə əskasik e Uhgin, tol lanəha in təməfən nati kəti kəm Uhgin iətəm təuvir mapirəkis rəha Ken.‡ Kəni mətəu-inu in təməhatətə əskasik e Uhgin lanəha, kəni Uhgin təməni pətigəm məmə in iətəmi əhruahru kəti, kəni nikin tagiən o nosiən rəhan natimnati. Kəni nati əpnapin məmə iətəmi u təmimis rəkis, mətəu noliən rəha nəhatətəiən rəhan in tətəghati əhanəh kəm tah.§
5 Kəni Inok təməhatətə əskasik e Uhgin, tol lanəha in təməsimisiən. Uhgin təmos rəkis in e nəhue niftəni u, məmə otuvən əpəha ilis e negəu e neai. Nətəmimi kəsoteh miniən, mətəu-inu Uhgin təmos rəkis in.* Mətəu nian Uhgin təməsos rəkis əhanəhiən, Uhgin təməgətun kəm in məmə nikin tagiən ohni.
6 Mətəu nəmə iətəmimi təsəhatətəiən e Uhgin, in təsoliən Uhgin nikin tagiən ohni, mətəu-inu nian iətəmi kəti tolkeikei məmə otuva o Uhgin,† in otəkeikei məhatətə məmə Uhgin tətatig, kəni mətətəou nətəmimi min ko nətəm kotalkut o nəhruniən in.
7 Noa in təməhatətə əskasik e Uhgin. Tol lanəha, nian Uhgin təmatəni=pən natimnati min kəm in aupən, iətəm nətəmimi kəsoteruh əhanəhiən,‡ Noa təmatisiai matol nəuian. Kəni in təmuvləkin negəu asoli kəti§ məmə otosmiəgəh rəhan min. E rəhan nəhatətəiən, təhmen əmə məmə Noa təmətakil nətəmimi. Kəni e rəhan nəhatətəiən, Uhgin təmol in təhruahru e nəhmtin.*
8 Epraham in təməhatətə əskasik e Uhgin. Tol lanəha, e nian Uhgin təmauin rəkis lan məmə otuvən e nitəni pisin kəti, in təmol nəuia Uhgin. Niftəni əha, Uhgin təməni əskasik rəkis kəm in məmə otəfən kəm in. Kəni Epraham təmiet, mətəu in təruru məmə tatuvən iə mine.
9 Təməhatətə əskasik e Uhgin lanəha, kəni mətatig e niftəni u iətəm Uhgin təməni əskasik aupən məmə otəfən kəm in.† Mətəu təmətatig ikin əha e nima tapolin əmə, təhmen e iapispis kəti. Kəni Aisək mine Jekəp iətəm Uhgin təməfən nəniəskasikiən u kəm lahal pəti, ilau min kəmətuatig əmə e nima tapolin.‡
10 Epraham təmol lanəha, mətəu-inu in tətəhtahnin məmə otuvən e taun kəti§ iətəm nəukətin tiəkis, otətatig təfəməh.* Taun u, Uhgin təmol plan ohni, mol mak e nəmein muvləkin mələhu, kəni minol rəkis tətatig.†

---

* **10:36** Rom 5:3,4; Hip 12:1; Jem 1:3,4,12; 5:11 † **10:36** Hip 6:15; 9:15 ‡ **10:37** Nəh 22:20 § **10:38** Hab 2:3-4; Rom 1:17; Kəl 3:11 * **11:1** 2Kor 4:18 † **11:3** Jen 1 ‡ **11:4** Jen 4:4-5 § **11:4** Hip 12:24 * **11:5** Jen 5:21-24 † **11:6** Hip 7:19 ‡ **11:7** Hip 11:1 § **11:7** Jen 6:13-22 * **11:7** Jen 6:9 † **11:9** Uək 7:5 ‡ **11:9** Jen 12:1-8 § **11:10** Hip 12:22; 13:14 * **11:10** Nəh 21:2,14 † **11:10** Hip 11:16

11 Serə təməhatətə əskasik e Uhgin nati əpnapin məmə in tinəpətauəhli agin, mətəu Uhgin təməfən nəsanəniən kəm in məmə in otemək. In təmələs nətin u, mətəu-inu in təməhatətə lan məmə otol nəniəskasikiən rəhan tuva miet pətigəm.‡ §

12 Epraham tinauəhli rəkis təsuvəhiən timis,* mətəu nəuaniləuis min tepət kəmotsipən lan. Nati əpnapin məmə in iətəmimi kətiəh əmə, mətəu nəuaniləuis min əha rəhan, ilah tepət pik, təhmen əmə e məhau min e neai mine nipəkil e nikalkali nitəhi kəruru nafiniən.†

13 Nətəmi min u, ilah kəmotəhatətə əskasik e Uhgin, mətəu nian kəmohmis, ilah kəməsotos əhanəhiən natimnati min u iətəm Uhgin təməni əskasik məmə otəfən kəm lah.‡ Ilah kauteruh natimnati min u məmə natimnati min kautan isəu əhanəh o lah, mətəu nikilah tagiən məmə okoteruh.§ Kəni ilah mautəni pətigəm məmə kautatig e nəhue niftəni u mətəu ilah kotəhmen əmə e iapispis min əmə.* Nəhue niftəni u, səniəmə in imalah pəhriən ikin.

14 Nian nətəmimi kəutəghati lanəha, in tətəgətun əsas əmə, məmə ilah kəutəsal e imalah əhruahru ikin.

15 Rəhalah nətəligiən təsitəlig-pəniən e niftəni rəhalah aupən, iətəm kinotəpəh rəkis. Nəmə nikilah təhti lanəha, kotəhrun nitəligiən min, mətəu təsoliən lanəha.†

16 Ilah kotolkeikei imalah iki pisin kəti iətəm təuvir mapirəkis, inu e negəu e neai.‡ Kəni o nati u, in təsaulisiən§ məmə okəni məmə in rəhalah Uhgin.* Kəni Uhgin təmol əpenə-penə rəkis e taun kəti† ikin əha o lah.

17-18 Epraham təməhatətə e nəniəskasikiən min iətəm Uhgin təməni=pən kəm in. Kəni nəghatiən kəti iətəm Uhgin təməniəkis kəm in tol lanu, “Kəni okəni Aisək u məmə in nəuaniləuis əhruahru rəham,‡ kəni e Aisək u, oiəkol rəham nəuaniləuis otepət otepət.” Mətəu e nəhatətəian rəha Epraham, nian Uhgin təmek askəuvin in, in təməhtul maru əmə məmə tohamu nətin nəuan kətiəh əmə§ u Aisək məmə otol sakrifais lan kəm Uhgin.*

19 Mətəu-inu Epraham nikin tətəhti məmə Uhgin təhrun noliən iətəmimi təmiəgəh min e nimisiən.† Kəni in təmos min nətin, iuəkir əmə təhmen məmə in təmiəgəh min e nimisiən.

20 Aisək təməhatətə əskasik e Uhgin, kəni tol lanəha, təməfaki məmə Uhgin otəhlman e nəuviriən rəhan tuvən kəm Jekəp mine Iso, mətəni pətigəm natimnati min iətəm otəpanuva nian kəti.‡

21 Jekəp təməhatətə əskasik e Uhgin. Tol lanəha, nian iuəkir əmə in timis, in təməfaki məmə Uhgin otəhlman e nəuviriən kəm nəti Josip mil.§ In təməfu kasikin, məhtul əməhli-əməhli, kəni in mətəni-vivi Uhgin.*

22 Josip təməhatətə əskasik e Uhgin. Tol lanəha, iuəkir əmə in timis, kəni in təmətəghati e nian nəuaniləuis min rəha Isrel kəpanohiet Ijip. Kəni in təmətəni rəkis əmə kəm lah məmə okotəhro e nikilkilin.†

23 Tatə mine mamə rəha Mosis kəmuəhatətə əskasik e Uhgin. Tol lanəha, nian Mosis təmair,‡ ilau kəmueruh məmə in suakəku təuvir kəti, kəni ilau kəmətuəhluaig lan o məuig kisil. Kəni ilau kəməsuəginiən e natgəhliən nəghatiən rəha kig.§

24 Mosis təməhatətə əskasik e Uhgin. Tol lanəha, nian in təmol iahgin, kəni təməsolkeikeiən məmə okəni məmə in nəti pətan Ijip kəti u rəhan tatə in Fero, kig rəha Ijip.*

25 In təməsolkeikeiən məmə otətatig e nagiəniən rəha təfagə tərah mətəu-inu nagiəniən rəha təfagə, in tətatig o nian əkuəkir əmə. In nikin təmagiən məmə otuvən məutatig ilah nətəmimi rəha Uhgin, mautətəu tərah ilah min ilah.

26 Nikin təmatəhti məmə nəmə nətəmimi okotaləh əmu† in mətəu-inu in tətəhatətə e Kristo iətəm otəpanuva, kəni in ko təsaulisiən. In nikin otagiən təhmin min o nati u tapirəkis agin məmə otatətəu təuvir e natimnati təuvir min e nəmiəgəhiən əpəha Ijip.‡ In təmatol lanəha mətəu-inu nian rəfin in tətəsal=pən o nətəouiən iətəm Uhgin otəfən kəm in.§

---

‡ **11:11** Suaru kəti min rəha nəuhliniən nəghatiən u tol lanu. “Epraham təməhatətə əskasik e Uhgin, nati əpnapin Serə tinəpətauəhli rəkis. Mətəu Uhgin təməfən nəsanəniən kəm in məmə otol nərfin. In təmələs nətin u mətəu-inu Epraham təməhatətə e Uhgin məmə in otol rəhan nəniəskasikiən tuva miet pətigəm.” § **11:11** Jen 17:19; 18:11-14; 21:2 * **11:12** Rom 4:19 † **11:12** Jen 22:17 ‡ **11:13** Hip 11:39 § **11:13** Mat 13:17 * **11:13** Jen 23:4; Lev 25:23; Fil 3:20; 1Pitə 1:17; 2:11 † **11:15** Jen 24:6-8 ‡ **11:16** 2Tim 4:18 § **11:16** Mak 8:38 * **11:16** Jen 26:24; 28:13; Eks 3:6,15 † **11:16** Hip 11:10; 13:14 ‡ **11:17-18** Jen 21:12; Rom 9:7 § **11:17-18** Nati əpnapin nətin kəti min u Ismael, rəhan slef təmələs, mətəu nətin u Aisək kətəni məmə in nəuan kətiəh əmə mətəu-inu Uhgin təməni rəkis aupən məmə otəfən kəm Epraham, kəni in nəti pətan əhruahru rəhan u Serə. Afin-to e Jon 3:16. * **11:17-18** Jen 22:1-10; Jem 2:21 † **11:19** Rom 4:21; Jon 5:21 ‡ **11:20** Jen 27:27-29,39,40 § **11:21** Jen 48:1,8-22 * **11:21** Jen 47:31 † **11:22** Josip təməni məmə nian nətəm Isrel okautohiet Ijip, kotos nikilkilin məhuvən e niftəni Uhgin təməniəkis məmə otəfən kəm lah. Inu kətəgətun məmə Ijip səniəmə imalah əhruahru ikin. Jen 50:24,25; Eks 13:19; Jos 24:32 ‡ **11:23** Eks 2:2 § **11:23** Eks 1:16,22 * **11:24** Eks 2:10 † **11:26** Hip 13:13 ‡ **11:26** Luk 14:33 § **11:26** Hip 10:35

27 Mosis in təməhatətə əskasik lanəha e Uhgin, kəni təmagim Ijip* məsəginiən e kig u iətəm niəməha tatol pik. In təməseirairiən mitəlig, in təməkeikei matuvən, təhmen məmə inu tateruh Uhgin u, iətəm iətəmimi təseruhiən e nəhmtin.

28 Təməhatətə əskasik e Uhgin lanəha, kəni in təmətuəuin noliən lafet rəha Pasova. In təməni pətigəm kəm nəuaniləuis min rəha Isrel məmə okotəkeikei motorin=pən nira sipsip e doə e nimə min rəhalah. Okotol lanəha məmə agelo iətəm Uhgin otahli=pa o nuhamuiən iətəmi,† in otəsuhamuiən nenətilah min u nəman,‡ iətəm kəmotaupən motair.

29 Nəuaniləuis min rəha Isrel kəmotəhatətə əskasik e Uhgin. Tol lanəha, ilah kotəhrun nohapuminiən e Nitəhi Ərarəuv, iətəm təməuəri, kəni kotaliuək lan təhmen əmə e nitəni asik. Mətəu nian nətəm Ijip kəmotalkut o nitəu-pəniən ilah, kəni nitəhi təmelərmin ilah, kəni kotamnim.§

30 Nəuaniləuis min rəha Isrel kəmotəhatətə əskasik e Uhgin, kəni tol lanəha, ilah kotaliuək mohtəlau e nipai asoli e Jeriko. Nipai asoli u, kəmol e kəpiel. Ilah kəmautohtəlau, mautohtəlau e nipai asoli əha, motətəuarus nian səpin, kəni əmeiko nipai asoli u, titəgit miməris-məris.*

31 Rehap u, pətan e suaru, təməhatətə əskasik e Uhgin. Kəni tol lan əha, nikin təmagiən məmə otos suah mil u nəuaniləuis mil rəha Isrel, iətəm kəmiəuva oneuən məmə okueruh kəni muəhrun vivi natimnati ikin. Ilau kəmiəuva e rəhan nimə.† Kəni o nati u, nəuaniləuis min rəha Isrel kəməsotohamuiən pətan u nian ilah kəmotohamu nətəm ikin əha nətəm kəmotəhti nəuia Uhgin.‡

32 Mətəu ko iəsəniən tuvən təhmin. Ko iəsəghatiən təfəməh məni Kition,§ mine Pərak,* mine Samsin,† mine Jefatə,‡ mine Tefit,§ mine Samuel,* mine iəni min.

33 Ilah u kəmotəhatətə əskasik e Uhgin, kəni tol lanəha, ilah kəmotol natimnati tepət. Ilah kəmotit nəuaniləuis min rəha Isrel məhuvən motəluagin ilah nətəm iki pisin pisin min, kəni mautol win e lah.† Ilah kəmautol noliən əhruahru min, kəni mautos natimnati təuvir min iətəm Uhgin təməni-əskasik məmə otəfən kəm lah. Kəmotahtipəsig e nohli laion min məmə okəsotuniən ilah,‡

34 kəni ilah kəmotohapis nigəm asoli iətəm tatuəu,§ kəni ilah motagim rəkis e nətəm kotəni məmə okotohamu ilah e nau u nisə rəha nəluaginiən.* Ilah rəhalah nəsanəniən tikə, mətəu Uhgin təməfən nəsanəniən kəm lah.† Kəni ilah kautol win e soldiə min rəha nitəni pisin pisin min.‡

35 Nipətan nəuvein əha ikin nətəm kotəhatətə əskasik e Uhgin, kəni tol lanəha Uhgin tatol nenətilah kotair=pa min e nimisiən.§

Mətəu nətəmimi nəuvein əha ikin nətəm kotəhatətə əskasik e Uhgin, ilah kotegəhan e rəhalah tikimir min kautol nərahiən mine nahməiən kəm lah e nipətilah, kəni nikilah təsəhtiən nati u. Ilah kəməsotəpəhiən rəhalah nəhatətəiən, məmə rəhalah tikimir min okohtis ilah. Ilah kəutəhatətə məmə Uhgin in otol ilah kotəmiəgəh min e nəmiəgəhiən kəti iətəm təuvir mapirəkis.

36 Kəni ilah nəuvein, nətəmimi kəutaləh əuvsan e lah, kəni kautalis ilah.* Kəni ilah nəuvein, nətəmimi kəutəlis-ərain ilah e sen, kəni mautəmki=pən ilah e kaləpus.†

37 Ilah nəuvein, kəmahtimu ilah e kəpiel apin,‡ kəni ilah nəuvein, nətəmimi kəmoteatuv ilah e so kohmis. Kəni ilah nəuvein, kəmətamu ilah e nau u nisə rəha nəluaginiən.§ Kəni ilah nəuvein kautəhuvən əmə e nilosi nəni mine sipsip.* Ilah nanrah min agin, nian rəfin nətəmimi kautərəkin ilah, mautol tərah agin e lah.

38 Ilah, nətəmi təuvir min. Nəhue niftəni u, təsəhmeniən məmə ilah okotatig ikin. Mətəu ilah kəmautatig əpnapin əmə, əpəha ikin təpiə-məpiə ikin mine e nitəuət min, mine e nipəg kəpiel min,† mine nipəg min əpəha e niftəni.

39 Nətəmimi min u, ilah rəfin kəmotəhatətə əskasik lanəha e Uhgin, kəni in təməfən nərgin təuvir kəm lah.‡ Mətəu ilah kəməsotos əhanəhiən nati u iətəm Uhgin təməni əskasik rəkis

---

* **11:27** Eks 12:50-51 † **11:28** 1Kor 10:10 ‡ **11:28** Eks 12:21-23 § **11:29** Eks 14:21-31 * **11:30** Jos 6:12-20 † **11:31** Jos 2:1-16 ‡ **11:31** Jos 2:1,9-14; 6:22-25; Jemis 2:25 § **11:32** Jaj 6-8 * **11:32** Jaj 4-5 † **11:32** Jaj 13-16 ‡ **11:32** Jaj 11-12 § **11:32** 1Saml 16:1,13 * **11:32** 1Saml 1:20; 3:19–4:1 † **11:33** 2Saml 8:1-3 ‡ **11:33** Dan 6:22 § **11:34** Dan 3:19-27 * **11:34** Eks 18:4 † **11:34** 2King 20:7; Jaj 16:28 ‡ **11:34** Jaj 15:8 § **11:35** 1King 17:22,23; 2King 4:36-37 * **11:36** Jer 20:2; 37:15 † **11:36** Jen 39:20 ‡ **11:37** 2Kron 24:21 § **11:37** 1King 19:10; Jer 26:23 * **11:37** 2King 1:8 † **11:38** 1King 18:4; 19:9 ‡ **11:39** Hip 11:2,4

məmə otəfən kəm lah,§ *
40 mətəu-inu in tinol rəkis nəlpəkauiən kəti rəhan, məmə in otol təuvir mapirəkis kəm tah. Kəni e nətəligiən rəhan, in tolkeikei məmə otilpin kitah min ilah u aupən, məmə kitah min ilah min u əmə, otol pəti itah kotəhruahru agin.†‡

12

Uhgin tətəgəu əhruahru nenətin min

1 Kəni nətəmi min u, ilah tepət pik, kəutatig titəlau e tah, kautəhtul pətigəm o Uhgin, məutəhatətə əskasik lan, kəni rəhalah nəmiəgəhiən in tətləfəri nəhatətəiən rəhatah. O nati u, pəh kotəlin rəfin nati figəm iətəm otaskəlim-ərain itah məmə kəsotaiu pikiən, mine təfagə tərah iətəm tatəpeir=pən e tah. Kəni pəh kitah kotaiu* məsotəpəouiən† e naiuiən iətəm Uhgin təmələhu aupən e tah.
2 Kotəhrun noliən nian nəhmtitah otəhtul=pən əmə e Iesu,‡ iətəm in nəukəti nəhatətəiən rəhatah,§ kəni inko iətəm otol məmə kitah kotətəuarus mak e nəhatətəiən rəhatah. Pəh kitah nikitah otəhti noliən rəha Iesu, inkonu in rəhan nətəligiən təfəməh, nian in təmimis e nigi kəməluau, kəni mətəu nahməiən.* Mətəu in təmol nati əpnapin lan, megəhan e naulisiən rəha nimisiən e nigi kəməluau, mətəu-inu təmol rəhan nətəligiən təskasik o nagiəniən iətəm in otəpanos. Kəni rəueiu, in tətəharəg e nəhlmin maru rəha Uhgin u in Kig,† ikin nepətiən mine nisiaiən tətatig ikin.
3 Təuvir məmə nikitəmah otəhti Iesu, mine rəhan nəhtul əskasikiən e nian nol təfagə min kəmotəraki=pən e nəghatiən tərah min kəm in, məmə nikitəmah otəsəpəouiən‡ kəni motəpəh nəhatətəiən rəhatəmah.
4 Iəkəhrun məmə itəmah, nəutəluagin o noh rəkisiən təfagə tərah e nəmiəgəhiən rəhatəmah, mətəu itəmah kəti tikə əhanəh iətəm niran təmaiu o nəluaginiən u.§
5 Itəmah ninotalu rəkis e nəghatiən iətəm tətəfəri nətəligiən rəhatəmah. E nəghatiən u, Uhgin təməghati lanu kəm təmah, təhmen e nenətin əhruahru min, mətəni məmə,
"Nətik, nian Iərmənig tətəgəu əhruahru ik,
mətagət pik lam,
kəni soliən nikim təpəou,
məsoliən nati əpnapin lan.
6 Mətəu-inu nəmə Iərmənig tolkeikei pik iətəmi kəti,
mos in məmə nətin,*
kəni in otəkeikei məgəu əhruahru iətəmi u,
məkeikei mətalis."†
7 Tol lanəha, otəhtul məha-məha e nian iəkis min. Uhgin tətəfa nian əskasik min u o nəgəu əhruahruian itəmah. Itəmah nenəti Uhgin min, mol məmə in tətəgəu əhruahru lanəha itəmah.‡ ?Mətəu suakəku nak ko iətəm tatə rəhan in təsəgəu əhruahruian?
8 Uhgin tətəgəu əhruahru rəfin nenətin əhruahru min.§ Nəmə Uhgin təsoliən lanəha e təmah, kəni nipətin u məmə səniəmə itəmah nenətin əhruahru min, itəmah kəlkələh min e suaru.
9 Rəhatah tatə min e nəhue niftəni u, kəutəgəu əhruahru itah. Kəni kitah, kautisiai ilah. ?Kəni okotəhro lanu lan e tatə rəha narmitah* iətəm tətatig e negəu e neai? Təuvir məmə okotosiahu agin itah, kəni motatig ahgəl.† Kəni e noliən əha, kitah okotos nəmiəgəhiən.‡
10 Rəhatah min tatə, kəutəgəu əhruahru itah o nian əkuəkir əmə, e rəhalah əmə nətəligiən. Mətəu Uhgin tətəgəu əhruahru itah məmə otasiru e tah, konu otol itah kotasim təhmen lan.§
11 Nəmə Uhgin tətəgəu əhruahru itah, in təhmen e nati kəti iətəm nian kitah kəmotun, mətəu tisiu, kəni marfu. Mətəu uərisig, nəmə kotegəhan məmə nəgəu əhruahruian əha otiuvi asilə e rəhatah nətəligiən, kəni in otəuə e nəuan təuvir, inu nəməlinuian* iətəm tatsipən e noliən əhruahru.

---

§ **11:39** E fes 33 kitah koteruh məmə nətəmi min u nəuvein kəmautos natimnati təuvir min iətəm Uhgin təməni əskasik məmə otəfən kəm lah. Mətəu nəniəskasikiən kəti əha ikin iətəm kəsotos əhanəhiən. Ilah kotəsal=pən o nian iətəm Uhgin otahli=pa Kristo tuva, mətəu ilah u, kəməsotehiən e rəhalah nəmiəgəhiən, * **11:39** Hip 11:13; 10:36 † **11:40** Nəh 6:11; Hip 2:10 ‡ **11:40** Suaru kəti min rəha nənian "məmə kitah min ilah min u əmə, otol pəti itah kotəhruahru agin," tol lanəha, "məmə kitah min ilah min u, okotətəuarus əhmen əhmen əmə mak e naunun naiuiən." * **12:1** 1Kor 9:24 † **12:1** Hip 10:36 ‡ **12:2** Sam 25:15 § **12:2** Hip 2:15 * **12:2** Fil 2:8,9; Hip 2:9 † **12:2** Mak 16:19 ‡ **12:3** Kəl 6:9; Nəh 2:3 § **12:4** Hip 10:32-34 * **12:6** Sam 94:12; 119:75; Nəh 3:19 † **12:6** Prov 3:11-12 ‡ **12:7** Dut 8:5; 2Saml 7:14; Prov 13:24 § **12:8** 1Pitə 5:9 * **12:9** Nam 16:22; 27:16 † **12:9** Jem 4:7 ‡ **12:9** Aes 38:16 § **12:10** 2Pitə 1:4 * **12:11** Aes 32:17; Jem 3:17,18

12 Tol lanəha, nati əpnapin məmə itəmah nəutatig e nian iəkis, mətəu otləfəri nəhlmitəmah
iətəm təpəou, məmə otəsanən. Mine nəulitəmah iətəm tətərəmrumin, kəni nəkotol məmə
təsanən o naiuiən.†
13 "Otol suaru rəhatəmah təhruahru vivi,‡
məmə pəh u iətəm nəutaliuək pəti, nəhlkin təmimis,
nəhlkin ko təsərah aginiən, miet rəkis,§
mətəu in otəpanəuvir min."*

Iətəmi təsəhatətəiən e Uhgin, in otəkeikei mos nalpiniən

14 Otalkut məmə onəkotatig vivi itəmah nətəmimi rəfin e nəməlinuiən.† Kəni motalkut
məmə nəkotol itəmah məmə rəhatəmah nəmiəgəhiən tasim.‡ Iətəmimi iətəm təsasimiən, ko
təseruhiən nəhmti Iərmənig nian kəti.§
15 Autətəu vivi itəmah məmə məta itəmah kəti iətəm tətaiu matuvən otəpəou e nəlugi
suaru, kəni məsosiən nəuviriən rəha Uhgin.* Autətəu vivi itəmah məmə noki nigi akonə kəti†
in otəsuvəniən e nikitəmah, kəni meviə, mol nəuan tepət e nəmiəgəhiən rəhatəmah. Kəni
nəhuin təhrun nərəkiniən nəmiəgəhiən rəha nətəmi asim nəuvein min.
16 Autətəu vivi itəmah məmə iətəmi kəti təsit əpnapiniən iərman uə pətan.‡ Itəmah kəti
otəsəhmeniən e Iso u rəhan nəmiəgəhiən təsəhruahruiən, in tatol nati əpnapin e Uhgin. In
təmaupən mair, mətəu in təmətuati e nepətiən rəha suakəku iətəm təmaupən mair.§ Mətəu
nəhmti nati u in təmətuati lan, in nauəniən iətəm təmun mau kətiəh əmə.
17 Itəmah nəkotəhrun məmə uərisig, nikin təmanuvən min e nepətiən rəha suakəku iətəm
təmaupən mair. Kəni təmalkut pik məmə rəhan tatə otəfaki məhlman e nəuviriən kəti kəm
in. Mətəu nati əpnapin məmə təmətasək pik pau ohni,* mətəu nati u iətəm təmol, in təruru
nəuhliniən mol nati pisin. Kəni rəhan tatə ko təsəfakiən məhlman e nəuviriən kəm in,
məruru məfən kəm in nepətiən rəha suakəku iətəm təmaupən mair.

Lou təhro lanu lan mol pisin e nanusiən təuvir

18 Aupən nətəm Isrel kəməhuva e nitəuət asoli Sainai, nitəuət u e nəhue niftəni u
iətəm nətəmimi kotəhrun neruhiən mine nekiən. Kəmoteruh nəmnami nigəm tatuəu,
napinəpuiən, mine norəuiən mine nimətagi asoli,
19 kəmotətəu təui təmasək əfəməh,† kəni motətəu nəuian kəti tətəghati kəm lah.‡ Kəni nian
kəmotətəlig e rəhan nəghatiən min, kəni ilah kəmautəni əskasik məmə ilah kotəpəh agin
nətəu miniən nəuian u.§
20 Kəmotəgin pik e nəghatiən u, təməni məmə, "Nəmə nati miəgəh əmə kəti otuvən e nitəuət
u, mətəu itəmah onəkotəkeikei motahtimu e kəpiel apin timis."*
21 Nian Mosis təmeruh natimnati min u, in min təmətəu tərah kəni məni məmə, "Iəu inəgin
u inəgin, minətərəmrumin."†
22 Mətəu itəmah nəsəhuva miniən u ikinu, e nitəuət kəti rəha nəhue niftəni.‡ Itəmah
ninəhuva rəkis e nitəuət u Saion,§ mine taun asoli* u imə Uhgin ikin iətəm tətəmiəgəh, tətatig
itulin. Inu Jerusiləm vi əpəha ilis e negəu e neai,† u nagelo min tausin tausin kəmuhapumin
ilah ikin o nagiəniən asoli.
23 Kəni itəmah nəməhuva e nuhapuminiən asoli rəha nətəmimi rəha Uhgin, iətəm
kotəhmen e nətəm kəmotaupən motair u rəhan min,‡ nərgilah kəmətei rəkis e negəu e neai.§
Kəni itəmah nəməhuva o Uhgin, iətəm otəpanakil nətəmimi min rəfin.* Itəmah nəməhuva
motol kətiəh itəmah narmi nətəmi əhruahru nətəm kinohmis rəkis, kəni Uhgin tinol ilah
kinotətəuarus mak.†‡
24 Itəmah nəməhuva o Iesu u, in suaru rəha nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən u iətəm Uhgin
təmol kəm tah. Kəni nəməhuva o nira Iesu, iətəm in təmol=pən§ mol itəmah nəkotasim. Nirə
əha in tətəni pətigəm natimnati min u iətəm kotəuvir motapirəkis natimnati min iətəm nira
Epil təməni pətigəm.*†

---

† **12:12** Aes 35:3 ‡ **12:13** Prov 4:26 § **12:13** Kəl 6:1 * **12:13** Aes 35:3; Hip 10:36-39; 12:1-3; Prov 4:26 † **12:14** Rom 14:19 ‡ **12:14** Rom 6:22 § **12:14** Mat 5:8 * **12:15** Hip 3:12; 4:1 † **12:15** Dut 29:18; Hip 3:12 ‡ **12:16** 1Kor 6:18 § **12:16** Jen 25:29-34 * **12:17** Jen 27:30-40 † **12:19** Eks 19:12-22; 20:18; Dut 4:11 ‡ **12:19** Dut 4:12 § **12:19** Eks 20:18-19; Dut 5:5,25; 18:16 * **12:20** Eks 19:12,13 † **12:21** Dut 9:19 ‡ **12:22** Eks 19:16-19; 20:18-21; Dut 4:11-12 § **12:22** Aes 24:23; 60:14; Nəh 14:1 * **12:22** Hip 11:10; 13:14; Mat 16:16 † **12:22** Kəl 4:26 ‡ **12:23** Eks 4:22 § **12:23** Nəh 20:12 * **12:23** Jen 18:25; Sam 94:2 † **12:23** Fil 3:12 ‡ **12:23** Suaru kəti min o nəuhliniən nəghatiən u, "Uhgin tinol ilah kinotəhruahru agin." § **12:24** Hip 9:19; 10:22; 1Pitə 1:2 * **12:24** Jen 4:10; Hip 11:4 † **12:24** Nira Epil in təməni pətigəm məmə Uhgin otol nalpiniən, mətəu nira Iesu tətəni pətigəm məmə Uhgin otoh rəkis nalpiniən.

25 O natimnati min u, autətəu vivi itəmah, məmə itəmah onəsotəuhliniən nəmtahtəmah
o Uhgin‡ u tətəghati kəm təmah.§ Kitah kotəhrun məmə nətəmi aupən kəməsotətəligiən e
nəghatiən rəha Mosis o nəhgi-pəriən ilah. Kəni nati əpnapin məmə in iətəmimi əmə rəha
nəhue niftəni, mətəu ilah kəməsotagim rəkisiən e nalpiniən rəhalah. ?Kəni nəmə tol lanəha,
kəni okəhro itah nəmə kəsotətəligiən e nəghatiən rəha Uhgin iətəm təmsipən e negəu e neai
muva məmə otəhgi-pəri itah?* ?Kitah okotagim rəkis əhro lan lanu?
26 Nian aupən, nəuia Uhgin təmarigrig e niftəni.† Mətəu rəueiu əha, təməni əskasik kəm tah
məmə, “Nian kəti min əha ikin, iəu iəkarigrig min e nəhue niftəni. Kəni o nian əha, səniəmə
nəhue niftəni əmə iəkarigrig lan tarigrig, mətəu neai min otarigrig.”‡
27 Nian Uhgin tətəghati məmə, “Nian kəti min əha ikin,” nipətin u məmə in otarigrig§ e
natimnati rəha nəhue niftəni əmə iətəm in təmol, məmə otoh rəkis ilah. Otoh rəkis lanəha
natimnati, məmə natimnati iətəm okəsotəlauəl-əlauəliən, ilah okotatig, kəni inu, natimnati
iətəm okotatig itulin.
28 O nati u, təuvir məmə kitah kotəni tagkiu o Uhgin, mətəu-inu kitah kautos negəu rəha
Uhgin u, kəruru nəlauəl-əlauəliən lan, kəni ko təsietiən nian kəti.* Təuvir məmə kitah
kotəfaki kəm in, e noliən iətəm nikin tagiən lan, məmə kitah okotisiai, kəni motəgin min,†
29 mətəu-inu Uhgin rəhatah, in təhmen e nigəm asoli kəti iətəm tətuvan əhtuv natimnati
rəfin.‡

13

Naunun nəghatiən

1 Təuvir məmə nəkotəkeikei mautol nolkeikeiən kəm təmah min təhmen e piatəmah min.*
2 Sotaluiən e nehiən iapispis min nətəm kəutəhuva imatəmah ikin.† ! Nəmə təhro ilah
nagelo min! Nətəmimi nəuvein nətəm kəmautol lanu, ilah kəmauteruh vivi nətəmimi,
məsotəhruniən məmə ilah nagelo min.‡
3 Sotaluiən e nətəm kəutatig e kaləpus.§ Nikitəmah otatəhti ilah, mətahmə o lah təhmen
əmə məmə inu ik min nətatig e kaləpus. Otətəu pəti nahməiən e nikitəmah, itəmah nətəmi
min ko nətəm katol tərah e lah, təhmen əmə məmə inu ik natətəu nahməiən e nipətim aru.
4 Pəh nətəmimi rəfin kotisiai natigiən rəha marit, məmə in tasim nian rəfin.* Pəh nətəmimi
rəfin kotəgin o pet rəhalah min, məsotoliən tamikmik. Uhgin otakil iətəm aluə mine pətan
mitə iətəm kətuapili pəti, kəni makil min iərman mine pətan iətəm kətuapili pəti, iərman
iətəm tətapili ilah pətan u səniəmə rəhan pətan, mine pətan iətəm tətapili ilau iərman u
səniəmə rəhan əhruahru iərman.†
5 Əhtul=pən isəu o nolkeikeiən rəha məni.‡ Nikim təkeikei magiən əmə o rəham natimnati
natos təhmen§ mətəu-inu Uhgin tətəni məmə,
“Ko iəsəpəhiən ik,
məsəhlmaniən lam nian kəti.”*
6 Kəni tol lanəha kitah kotəhrun əsas, kəni mautəni məmə,
“Iərmənig in iasiru rəhak,
tol lanəha iəsəginiən.
Oiəsəginiən e nati kəti iətəm iətəmimi əmə otol kəm iəu.”†
7 Nikitəmah otəkeikei matəhti nətəmi asoli min u rəhatəmah‡ nətəm kəmotaupən
motəgətun itəmah e nəghatiən rəha Uhgin. Otətəlig-to e natimnati təuvir min iətəm təmiet e
nəmiəgəhiən rəhalah, kəni motəhatətə e Iərmənig təhmen əmə e lah.§
8 Iesu Kristo in tatol əmə lankonu lan, nəniuv, mine rəueiu, kəni otəpanatig əmə lankonu
lan, naunun tikə.*
9 Sotoliən məmə nəgətuniən vi pisin pisin min tiuvi rəkis itəmah e suaru əhruahru.† Itəmah
otəsal=pən əmə o Uhgin, iətəm tətasiru e təmah e nikin agiən məmə otol rəhatəmah nətəligiən
təskasik.‡ Təsəuviriən məmə kitah okotohtəu=pən nətuakəmiən rəha nauəniən,§ məmə in
otol itah kotəskasik, mətəu-inu in nipəhriəniən, nətuakəmiən əha, ko təsasiruiən e nətəm
kautol.

---

‡ **12:25** Hip 3:12 § **12:25** Hip 1:1 * **12:25** Hip 2:2,3; 10:29 † **12:26** Eks 19:18 ‡ **12:26** Hag 2:6 § **12:27** Aes 34:4; 54:10; 1Kor 7:31; Hip 1:11,12; 2Pitə 3:10; 1Jon 2:17 * **12:28** Sam 15:5; Dan 2:44 † **12:28** Mal 2:5; 4:2 ‡ **12:29** Eks 24:17; Dut 4:24; 9:3; Sam 97:3; Aes 33:14; 2Təs 1:7 * **13:1** Rom 12:10 † **13:2** Job 31:32; Mat 25:35; Rom 12:13 ‡ **13:2** Jen 18:1-33 § **13:3** Mat 25:36; Hip 10:34 * **13:4** Mal 2:15 † **13:4** Dut 22:22 ‡ **13:5** 1Tim 3:3 § **13:5** Fil 4:11; 1Tim 6:6-8 * **13:5** Dut 31:6,8; Jos 1:5 † **13:6** Sam 118:6,7 ‡ **13:7** Hip 13:17,24; 1Kor 16:16 § **13:7** Hip 6:12 * **13:8** Sam 102:27; Hip 1:12 † **13:9** Efəs 4:14 ‡ **13:9** Kol 2:7 § **13:9** 1Kor 8:8; Hip 9:10

10 Rəhatah oltə tatig. Mətəu pris min nətəm kautol uək rəhalah əpəha imə e tapolin rəha
nəhue niftəni u,* ilah u, kəsegəhaniən e lah məmə okotun† nauəniən‡ kəti e oltə u rəhatah.§
11 E noliən rəha pris asoli agin, nian in tohamu rəkis nati miəgəh, kəni matos niran kəni
muvən əpəha imə e Ikin Tasim Agin Ikin, kəni məfən kəm Uhgin o nafəl rəkisiən təfagə rəha
nətəmimi.* Mətəu uərisig, katiləfətigəm nati miəgəh u əpəha ihluə ikin e nima tapolin min
rəhalah, motuvan əhtuv.†
12 E noliən əhmen əmə, Iesu təmiet rəkis e taun,‡ kəni ikin əha in təmətəu nahməiən e
nipətin, kəni mimis ikin əha, məmə niran§ təhrun nafəl rəkisiən təfagə tərah rəha nətəmimi,
mol ilah kotəhruahru, motasim, məmə ilah rəha Uhgin.*
13 Tol lanəha, pəh kitah kotol məmə inu okohiet ihluə imatah ikin, motol kətiəh kitah min
əpəha ihluə.†‡ Kəni okotəkeikei motəhtul maru məmə nətəmimi okotol naulisiən kəm tah,
təhmen əmə mə inu, kəmotol lan.§
14 E nəhue niftəni u, rəhatah kəti lahuənu əhruahru imatah ikin tikə, iətəm otətatig itulin.*
Mətəu kitah kəutəsal maru əhanəh o rəhatah lahuənu əhruahru iətəm kotəhrun məmə
otəpanuva.†
15 Tol lanəha, e nasiruiən rəha Iesu, pəh kitah kotəfən sakrifais rəhatah kəm Uhgin nian
rəfin.‡ Sakrifais min u rəhatah, inu, okautəfəri nərgi Uhgin nian rəfin, məutəni pətigəm
nərgin.§
16 Sotaluiən məmə nautol nol əhruiniən təuvir mine nətuatiən e natimnati rəhatəmah kəm
nətəmi min u rəhalah nati kəti tikə,* mətəu-inu in min təhmen e sakrifais† iətəm niki Uhgin
tagiən ohni.‡
17 Otol nəuia nətəmi asoli min e niməfaki,§ kəni motatig ahgəl ilah. Ilah u, kəutəsal
vivi o nəmiəgəhiən rəhatəmah,* məsotəmeigiən, mətəu-inu ilah kotəhrun məmə okotəkeikei
motəni=pən kəm Uhgin məmə ilah kəmotol uək u, təhro lanu lan. Itəmah nəkotəkeikei motol
nikilah tagiən o uək u. Nəmə itəmah nautol nikilah təsagiəniən ohni, noliən u ko təsasiru
aginiən e təmah.
18 Otəfaki o timah,† mətəu-inu iəkotəhrun əsas məmə rəhatimah noliən in təhruahru əmə,‡
kəni iəkotolkeikei agin məmə nian rəfin itimah iautol noliən təuvir əmə.
19 Iəu iəkolkeikei pik məmə itəmah onəkotəkeikei motətapuəh o Uhgin, məmə iəu iəkəhrun
nitəlig=pa uəhai miniən əmə o təmah.
20 Iətəfaki min o təmah min məmə, Uhgin otasiru e təmah. Uhgin u, in nəukəti
nəmələinuiən.§ Kəni in təmol rəhatah Iərmənig Iesu təmiəgəh min e nimisiən,* mətəu-inu
niran təmaiu o noliən nəniəskasikiən itulin† in tətatig mətəmiəgəh.‡ Iesu əha, in iətəmi təuvir
mapirəkis o neh viviən sipsip min rəhan.§ Iətəfaki məmə Uhgin u,
21 in otəfinə natimnati təuvir min rəfin kəm təmah, iətəm otol itəmah nəkotəhmen o noliən
nati iətəm in tolkeikei. Kəni iətəfaki məmə, Uhgin otol uək e nəmiəgəhiən rəhatah kətiəh
kətiəh,* kəni e nasiruiən rəha Iesu Kristo, in otol rəhatah noliən təuvir vivi, kəni nikin
otagiən pik ohni. Kəni pəh kotəfəri nərgi Kristo ilis nian rəfin, matuvən matuvən naunun
tikə. Əuəh.†
22 Piak min mine nəuvinik min. Nauəuə u rəhak təsəfəməh pikiən. Mətəu iəkətapuəh
əskasik o təmah məmə, otol-to rəhatəmah nətəligiən təfəməh min məmə nəkotətəlig e rəhak
nəghatiən min iətəm otəfəri nətəligiən rəhatəmah.
23 Iəkolkeikei məmə onəkotəhrun məmə piatah u Timoti, ilah kəmotiləfətigəm e kaləpus.
Nəmə in otuva uəhai əmə, kəni itimlau min, iəkiauvnə.
24 Itəmah otəni təuvir kəm nətəmi asoli min rəhatəmah, mine nəfaki min u imatəmah ikin.
Nətəm Itali kotəni təuvir kəm təmah.
25 Pəh Uhgin otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin. Əuəh.

---

* **13:10** Hip 8:5 † **13:10** 1Kor 9:13; 10:18 ‡ **13:10** Jon 6:48-58 § **13:10** "Nauəniən" iətəm katol sakrifais lan e "rəhatah oltə" inu Kristo pisin əmə (Jon 6:48-58). Pris min aupən, ilah kəmotəhrun nuniən nəhuvegi nati miəgəh min e sakrifais min nəuvein ilah kautol o nəfəniən kəm Uhgin. Mətəu kəsegəhaniən e lah o "nuniən" Kristo, nipətin u məmə kəsotosiən ohni. * **13:11** Lev 16:15 † **13:11** Eks 29:14; Lev 4:12,21; 9:11; 16:27 ‡ **13:12** Jon 19:17 § **13:12** Rom 3:25 * **13:12** Efəs 5:26 † **13:13** Luk 9:23 ‡ **13:13** Nipəti nati u məmə, pəh kotəpəh nitəu-pəniən noliən rəha sakrifais rəha nətəm Isrel məmə kitah kotəhruahru e nəhmti Uhgin, kəni pəh kəhuvən o Iesu motəhatətə lan motəhatətə məmə nimisiən rəhan in sakrifais iətəm tatol itah kotəhruahru e nəhmti Uhgin. § **13:13** Hip 11:26 * **13:14** Hip 12:27 † **13:14** Fil 3:20; Hip 11:10; 12:22 ‡ **13:15** 1Pitə 2:5 § **13:15** Sam 50:2-15; Hos 14:2; Aes 57:19 * **13:16** Rom 12:13 † **13:16** Fil 4:18 ‡ **13:16** Sam 50:21-15; Hos 14:2 § **13:17** Hip 13:7,24 * **13:17** Aes 62:6; Uək 20:28 † **13:18** 1Təs 5:25 ‡ **13:18** Uək 23:1 § **13:20** Rom 15:33 * **13:20** Uək 2:24 † **13:20** Jen 17:7,13,19; Aes 55:3; 61:8; Esik 37:26; Mat 26:28 ‡ **13:20** Hip 9:20 § **13:20** Jon 10:11 * **13:21** Fil 2:13 † **13:21** Rom 11:36

Jemɨs
Nauəuə iətəm Jemɨs təmətei
Nəghatiən əkuəkɨr rəha nauəuə u Jemɨs

?Pəh təmətei nauəuə u? Jemɨs, u in nəuətəha Iesu, in təmətei nauəuə u. In iətəmi asoli rəha nimәfaki əpəha Jerusiləm.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Jemɨs təmətei nauəuə u tatuvən kəm nətəm Isrel nətəm kəutəhatətə e Iesu Kɨristo motatɨg e nɨtəni pɨsɨn mɨn rəha Nanihluə* mɨn.

?Natɨgiən təhro lanu nian təmətei? Nətəmi asoli mɨn rəha nətəm Isrel kəmotohamu Stipɨn, uərisɨg kotol noliən tərah mɨn e nimәfaki mɨn əpəha Jerusiləm. Kəni nətəmi tepət nətəm kəutəhatətə e Iesu kəmohiet əha Jerusiləm məhuvən ikɨn pɨsɨn pɨsɨn mɨn. Mətəu kəutatɨg e nian əskasɨk mɨn tepət.

?Təmətei nauəuə u o nak? Jemɨs təmətei nauəuə u mətəu-inu nətəmimi nəuvein kautol nərahiən kəm nətəmimi rəha nimәfaki, kəni nәfaki mɨn kəutatɨg e nian əskasɨk mɨn. Kəni Jemɨs tolkeikei məmə otəfəri nətəlɨgiən rəhalah. Kəni nati kəti mɨn, in molkeikei məmə otəgətun ilah e nəukəti nəhatətəiən iətəm təhruahru. Nian iətəmimi kəti tətəhatətə pəhriən e Iesu Kɨristo, kəni rəhan noliən tərah mɨn kəutəuhlin məhuva motəuvɨr. Tətəpəh noliən tərah mɨn, kəni matol noliən təuvɨr mɨn.

Jemɨs təmәni təuvɨr kəm lah

1 Iəu Jemɨs, iəu slef rəha Uhgɨn mɨne Iesu Kɨristo, Iərmənɨg rəhatah. Iətəni təuvɨr kəm təmah nəuaniləuis mɨn rəha Isrel u tueləf nətəm nəutəhatətə e Iesu, nətəm nəmohiet məutatɨg ikɨn mɨn rəfin e nəhue nɨftəni.

Nəhatətəiən mɨne neinatɨgiən

2 Piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn. Nian nərahiən pɨsɨn pɨsɨn mɨn kəhuva e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni oteh natimnati mɨn əha təhmen e natimnati iətəm nɨkitəmah tətagiən pɨk əmə lan.

3 Kəni nɨkitəmah tətagiən əmə mətəu-inu, itəmah nəkotəhrun məmə nian nərahiən mɨn kautələs pɨkɨn rəhatəmah nəhatətəiən e Uhgɨn, kəni nian nautol win lan, ilah okotol məmə nəkotəhrun nəhtul əskasɨkiən nəuvetɨn mɨn.

4 Kəni nian onəkotəhtul əskasɨk e nərahiən mɨn əha, kəni onəkəhuva motəskasɨk e nəhatətəiən, kəni nɨkitəmah tɨməhtə, noliən mɨn mɨne nətəlɨgiən mɨn rəfin rəhatəmah okotəhruahru motəsanən, kəni nəkotaskəlɨm noliən təuvɨr mɨn rəfin.

5 Nəmə itəmah kəti, rəhan neinatɨgiən təsəhmeniən, kəni tolkeikei məmə in otəhrun natimnati mɨn iətəm Uhgɨn tolkeikei məmə otol, pəh in tətapuəh lan o Uhgɨn, kəni Uhgɨn otəfən kəm in e nɨkin agiən. Uhgɨn tətəfən natimnati mɨn kəm nətəmimi rəfin e nɨkin agiən, kəni məsagət rəkɨsiən e lah o nati kəutətapuəh ohni.

6 Nian iətəmi kəti in tətapuəh o Uhgɨn lanəha, in otəkeikei məhatətə lan, kəni rəhan nətəlɨgiən otəsoliən keiu. Mətəu iətəmi rəhan nətəlɨgiən keiu, rəhan nətəlɨgiən tətan əpnapɨn əmə, in təhmen e peau-peau mɨn əpəha itəhi nɨmətagi tatos ilah.

7 Nəmə təhro nɨkin tətəhti məmə Iərmənɨg otəfən nati kəti kəm in, mətəu kəpə, otəsosiən.

8 Iətəmimi iətəm tatos nətəlɨgiən keiu lanəha, ko təsəhtul əskasɨkiən e nati kəti iətəm nɨkin tətəhti məmə otol.

9 Piatah kəti uəha in tanpən-tanpən əmə, kəni rəhan nautə tɨkə, nɨkin otəkeikei magiən mətəu-inu in iətəmi asoli e nəhmtɨ Uhgɨn.

10 Kəni pəh iətəmi u rəhan nautə tepət, nɨkin tagiən mɨn o nati u in təhrun məmə in nipəhriəniən, məmə Uhgɨn otosiahu, mətəu-inu in təhmen e nəugɨnɨgi iətəm otəpanɨkə.

11 Nian mɨtigar tətəri, nəpiapeiən rəhan tepət pɨk, kəni təhgi nəugɨnɨgi taukei məmei, kəni rəhan nəuvɨriən təmɨkə. Təhmen əmə e nətəmimi rəhalah nautə tepət. Nian kautol rəhalah uək mɨn mautos nautə tepət lan, kəni ilah mɨn okəpanohkə.

12 Iətəmimi iətəm tətəhtul əskasɨk nian nərahiən tətuva e rəhan nəmiəgəhiən, in tətatɨg e nəuvɨriən pəhriən, mətəu-inu, nian tɨnol win e nərahiən mɨn əha, kəni Uhgɨn otəfən rəhan nətəouiən kəm in, inu nəmiəgəhiən itulɨn. Uhgɨn təməni əskasɨk rəkɨs məmə nəmiəgəhiən itulɨn u, in rəha nətəmimi nətəm kotolkeikei in.

13 Nian nati kəti tatiuvi=pən iətəmi kəti məmə in otol təfagə tərah, ko in təsəniən məmə Uhgɨn tətəfən-əfən kəm in o noliən təfagə tərah mɨn, mətəu-inu ko nati kəti təsiuvi-pəniən

---

* **:** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. **1:1** Mat 13:55; Uək 15:13; Kəl 1:19; 1Pitə 1:1 **1:2** Rom 5:3-5 **1:3** 1Pitə 1:7 **1:11** Aes 40:6-8

nətəligiən rəha Uhgin məmə in otol təfagə tərah, kəni Uhgin təsəfən-əfəniən təfagə tərah kəm iətəmimi.
14 Mətəu nətəligiən tərah rəha iətəmimi aru əmə, in tətəfən-əfən kəm in, kəni matiuvi=pən
in məmə in otatətəlig lan.
15 Nətəligiən tərah tətəuə e təfagə tərah, kəni nian təfagə tərah tinuva minepət, kəni tətəuə
e nimisiən.
16 Piak min mine nəuvinik min nətəm iəkolkeikei pik itəmah. Sotegəhaniən məmə iətəmi
kəti oteiuə e təmah məmə Uhgin in iətəmi rəha nəfən-əfəniən kəm nətəmimi o noliən təfagə
tərah.
17 Natimnati təuvir min rəfin mine natimnati rəfin iətəm kotəhruahru, kautsipən əmə o
Uhgin. In təsol pisiniən kəti. Nian rəfin tatol təuvir kəm tah. In təsəhmeniən e nəhagəhagiən
min iətəm in təmol əpəha ilis e neai.† Ilah kəutaliuək e neai, kəni nian kəti kotasiə, nian kəti
kəsotasiəiən. Mətəu Uhgin təhmen əmə nian rəfin.
18 Kəni e rəhan əmə nətəligiən, Uhgin təmitəpin itah məmə kəməhuva nenətin min nian
kəmotəhatətə e nəghatiən pəhriən rəhan. In təmol lanəha məmə e nətəmimi rəfin nətəm
təmol, kitah kəmotaupən məhuva rəhan pisin əmə.

Ətəlig lan kəni mol nəghatiən rəha Uhgin

19 Piak min mine nəuvinik min nətəm iəkolkeikei pik itəmah. Nikitəmah otəkeikei mətəhti
nəghatiən u. Pəh itəmah kətiəh kətiəh onəkotəkeikei motətəlig vi nian nətəmimi kəutəghati,
mətəu onəsotauit-auit pikiən o nəghatiən, sotoliən məmə niəməha tatol uəhai əmə itəmah,
20 mətəu-inu nian niəməha tatol iətəmi kəti, niəməha u, təsəuəiən e nəuan iətəm təhruahru
Uhgin tolkeikei.
21 Otərəkin rəkis noliən min rəfin iətəm tamikmik, mine təfagə tərah min u kotepət e
nəmiəgəhiən rəhatəmah. Uhgin təmələhu=pən rəhan nəghatiən e nikitəmah, kəni nəghatiən
əha rəhan təhrun nosmiəgəhiən itəmah. Kəni təuvir məmə nəkotosiahu rəhatəmah
nətəligiən, kəni motətəlig vivi e nəghatiən u.
22 Sotətəligiən əmə e nəghatiən rəha Uhgin, mətəu otətəlig lan kəni motol nati nak iətəm
tətəni. Okəmə nautətəlig məsotoliən nəghatiən u, kəni nauteiuə aru əmə e təmah məmə
nəutəfaki pəhriən.
23 Iətəm tətətəu kəni məsoliən nəghatiən u, in təhmen=pən e iətəmimi iətəm tətəsal=pən
vivi e kilas materuh narmin,
24 kəni nian tineruh rəkis magim, malu min uəhai əmə məmə nəhmtin təhro lanu.
25 Mətəu iətəmimi iətəm tətəsal=pən əskasik e lou iətəm təhruahru agin u tatitis nətəmimi,‡
matol e nian min rəfin, məsaluiən nati iətəm təmətəu, mətəu in tatol, in otətatig e nəuviriən
pəhriən nian in tatol lanəha.
26 Nəmə iətəmi kəti nikin təhti məmə in tatitəu=pən vivi noliən min rəha nəfakiən,
mətəu tətəghati=pən əmə, təruru naskəlimiən rəhan nəghatiən, kəni rəhan noliən min rəha
nəfakiən in nati əpnapin əmə. In təteiuə aru əmə lan məmə rəhan noliən rəha nəfakiən in
təuvir agin.
27 Noliən min rəha nəfakiən iətəm rəhatah Tatə Uhgin tateruh məmə in təhruahru vivi kəni
nərahiən tikə lanko lanu: iəfaki kəti təkeikei materuh vivi kəlkələh min u kəmimis ərin mine
pətalimis min e nərahiən rəhalah. Kəni mətəkeikei mateh vivi nəmiəgəhiən rəhan məmə
noliən tərah min rəha nəhue niftəni otəsoliən məmə in otamikmik lan.

2

Sotehiən nətəmimi nəuvein məmə ilah ilis kotapirəkis nətəmimi nəuvein

1 Piak min mine nəuvinik min. Itəmah nəutəhatətə e Iesu Kristo, Iərmənig rəhatah iətəm ilis
agin kəni katisiai pik in. Tol lanəha, təsəuviriən məmə nəkəuteh iətəmi kəti məmə in ilis, kəni
mautol təuvir kəm in; mətəu mauteh iahu iətəmi kəti min mautol tərah kəm in.
2 Tol mə inu mine. Iətəmimi keiu kətiəuva e niməfaki rəhatəmah. Kəti tatuvən e napən təuvir
min u nəhmtilah tiəkis, mine nəuanati min kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip. Kəni suah kəti
min tatuvən e napən tərah min əmə.
3 Təsəuviriən məmə nəkotəfən nisiaiən kəm iətəmimi iətəm tatuvən e napən təuvir min,
motəni=pən məmə, "Va, məharəg u ikin təuvir ikin." Mətəu iətəm tatuvən e napən tərah min,
nəkotəni=pən kəm in məmə, "Əhtul=pən əpəha," uə "Əharəg əmə e niftəni."

---

† **1:17** Nəghatiən u "nəhagəhagiən min" tətəghati e mitigar, mine məuig, mine məhau min. **1:18** Jon 1:13 **1:20** Pri 7:9 **1:22** Mat 7:24-26; Rom 2:13 ‡ **1:25** Nəghatiən u, "lou iətəm təhruahru agin u tatitis nətəmimi," tətəghati e suaru rəha nəhatətəian məmə iətəmi kəti otuva məhruahru e nəhmti Uhgin. Kəni nəmə iətəmi kəti tətətəu=pən suaru əha, Uhgin tatitis in e nəsanəniən rəha təfagə tərah, kəni tatitis in e nalpiniən iətəm in təkeikei mos. Afin-to Kəl 5:13-14. **1:25** Rom 8:2; Jem 2:12 **2:1** Uək 10:34-35; Jem 2:9

4 Nian nautol noliən tol min lanəha, nauteh nətəmimi nəuvein məmə ilah ilis tapirəkis nətəmimi nəuvein min, kəni nəutakil nətəmimi e rəhatəmah nətəligiən tərah.

5 Piak min mine nəuvinik min iətəm iəkolkeikei pik. Otətəlig-to. Uhgin təmitəpin rəkis nanrah min rəha nəhue niftəni məmə rəhalah nəhatətəiən e Kristo otepət. Kəni təmitəpin min ilah məmə okotos Narmənigiən Rəha Uhgin iətəm təməni rəkis məmə rəha nətəmimi nətəm kotolkeikei in.

6 Mətəu itəmah nəmoteh iahu nanrah min. ?Mətəu nətəmimi pəh min u kautol nahməiən kəm təmah, kəni mautiuvi=pən itəmah e kot? ?Nətəmi rəhalah nautə tepət, uə kəpə? Əuəh, ilah kəha.

7 Kəni nətəmimi min u kəutəghati rah e nərgin u ilis, nərgi Iesu iətəm rəhan u itəmah.

8 Lou rəha Kig iətəm tətatig e Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, "Olkeikei ik kəti təhmen əmə məmə nəkolkeikei aru ik." Nəmə nəutətəu=pən pəhriən nəghatiən u, nautol noliən əhruahru.

9 Mətəu təfagə tərah kəti tol lanu, nəmə nauteh nətəmimi nəuvein məmə ilah ilis tapirəkis nətəmimi nəuvein min. Kəni nəghatiən rəha Lou tətəni məmə nətəmimi kautol lanəha, ilah nətəmi rəha natgəhliən Lou.

10 Tol lanəha mətəu-inu, nəmə iətəmimi kəti tətatgəhli nəghatiən kətiəh əmə rəha Lou, uə nəmə in tətatgəhli nəghatiən min rəfin agin rəha Lou, kəni e nəhmti Uhgin, in iol təfagə,

11 mətəu-inu, Uhgin u iətəm tətəni məmə, "Sakləhiən e pətan," in Uhgin kətiəh əmə iətəm tətəni məmə, "Sohamuiən itəmi." Kəni nəmə nəsotakləhiən e nipətan, mətəu nəmotohamu nətəmimi, itəmah nətəmimi nətəm nəmotatgəhli Lou.

12 Nəghatiən mine noliən rəhatəmah otəkeikei mitəu=pən lou iətəm təmitis itəmah. Motol noliən rəha nətəmimi nətəm kotəhrun məmə Uhgin otakil ilah e lou əha.

13 Otol lanəha mətəu-inu nəmə itəmah nəsotasəkəhruiniən nətəmimi, kəni Uhgin otəsasəkəhruiniən itəmah nian in otakil nətəmimi. Mətəu nəmə itəmah nəutasəkəhruin nətəmimi, kəni Uhgin otasəkəhruin itəmah, kəni məni=pinə məmə onəsotosiən nalpiniən e nian in otələhu=pən nəghatiən rəha nalpiniən kəm nətəmimi.

Nəhatətəiən mine uək təuvir min

14 Piak min mine nəuvinik min. Nəmə iətəmi kəti tətəni məmə tətəhatətə e Iesu Kristo, mətəu in təsoliən uək təuvir min, kəni rəhan nəhatətəiən tol lanəha, ko təsosmiəgəhiən iətəmi kəha.

15 Tol mə inu mine. Piatah kəti uə nəuvinitah kəti, rəhan napən tikə, kəni nigin nauəniən təsəhmeniən.

16 Itəmah kəti tətəni=pən kəm in məmə, "Atuvən, pəh Uhgin otasiru lam, kəni onəsətəpuiən, onəkauən vivi." ?Mətəu nəmə in təsoliən nati kəti məmə otasiru lan, in təmol nati təuvir nak?

17 E noliən əha inəha, nəmə iətəmi kəti tatos nəhatətəiən pisin əmə, mətəu təsoliən uək təuvir kəti titəu=pən, kəni rəhan nəhatətəiən təmimis, nipətin tikə.

18 Mətəu nəmə təhro iətəmi kəti otəni məmə, "Nətəmimi nəuvein kautos nəhatətəiən, kəni nətəmimi nəuvein kautol uək təuvir min."

Mətəu iətəni kəm ik lanu lan məmə, "Nəmə iəsehiən rəham uək təuvir min, kəni iəsəhruniən nəmə rəham nəhatətəiən in nipəhriəniən, uə kəpə. Mətəu nian onəkeruh uək təuvir min rəhak, kəni tətəgətun məmə nəhatətəiən rəhak in nipəhriəniən."

19 Nətəni məmə nəhatətəiən rəham in nipəhriəniən mətəu-inu nətəni nipəhriəniən e nəghatiən u məmə, "Uhgin kətiəh əmə." !Təuvir ohnik! Mətəu nati əpnapin iərmis min, ilah min kəutəni nipəhriəniən e nəghatiən əha, mətəu ilah kəutərəmrumin məutəgin pik mətəu-inu kotəhrun məmə Uhgin otol nalpiniən kəm lah.

20 ! Ik rəhm-kapə tikə! Iətəmimi iətəm tətəhatətə, mətəu təsoliən uək təuvir min, rəhan nəhatətəiən in nipətin tikə. Pəh iəkəgətun ik e nati kəti iətəm otəni kəm ik məmə inu nipəhriəniən.

21 Nikim otəhti tipitah u Epraham. Uhgin təmeruh məmə in təhruahru e nəhmtin e uək iətəm təmol, mətəu-inu təmos nətin u Aisək, muvən mələhu-pəri e oltə.

22 Kəni rəhan nəhatətəiən mine rəhan uək min katuol nati kətiəh əmə, kəni rəhan nəhatətəiən təməuə e nəuan, inu rəhan uək min.

23 Kəni nəghatiən u rəha Nauəuə Rəha Uhgin təmuva mol nipəhriəniən, tətəni məmə, "Epraham təməhatətə e Uhgin, kəni Uhgin təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin o nəhatətəiən əha." Kəni kətəni məmə niəli rəha Uhgin.

2:5 Mat 5:3; Luk 6:20; 1Kor 1:26-28 **2:8** Mat 19:19; Kəl 5:14 **2:11** Eks 20:13-14; Rom 13:9 **2:12** Jem 1:25; 1Pitə 2:16 **2:13** Mat 5:7; 18:21-35 **2:15** 1Jon 3:17 **2:18** Kəl 5:6 **2:21** Jen 22:9-12 **2:23** Jen 15:6

24 Kəni rəueiu nəkəhrun nehiən məmə, nəhatətəiən pisin əmə təsəhmeniən məmə otol nətəmimi kotəhruahru e nəhmtɨ Uhgin, mətəu nətəmimi kotəkeikei motol min noliən təuvir min, inəha noliən təuvir min iətəm tatsipən e nəhatətəiən pəhriən.*

25 Kəni e noliən əha inəha, Uhgin təmeruh məmə Rehap u, pətan rəha suaru, in təmuva məhruahru e nəhmtɨ Uhgin o uək iətəm təmol, Iətəmimi mil keiu rəha Isrel kəmian oneuən əpəha Jeriko məmə oteruh vivi taun əha. Kəni Rehap u, təmateh vivi ilau, kəni mahli=pən ilau e suaru pisin kiatəlig mətian.

26 Nipəti iətəmimi, nəmə nəmiəgəhiən tikə lan, təmimis. Kəni təhmen əmə, kitah kəti iətəm tatos nəhatətəiən, mətəu təsoliən uək təuvir min, rəhan nəhatətəiən təmimis.

3

Namitəmi mine rəhan uək

1 Piak min mine nəuvinik min. Təsəuviriən məmə itəmah tepət nəkəhuva nəgətun min rəha niməfaki, mətəu-inu nəkotəhrun məmə Uhgin in oteruh vivi kəni makil nəmiəgəhiən rəhatəmah nəgətun min, tapirəkis məmə oteruh vivi kəni makil nəmiəgəhiən rəha nətəmimi əpnapin.

2 Nipəhriəniən, kitah rəfin kəutəmei e nəmiəgəhiən rəhatah nian tepət. Mətəu nəmə iətəmi kəti təsəmeiən e rəhan nəghatiən, nati u tətəgətun məmə in iətəmimi tiniməhtə, kəni nətəligiən rəhan təhrun neh viviən rəhan min noliən min rəfin.

3 Tol məmə nati min u mine. Kətətu=pən pit e nohli hos məmə otol nəuia iətəmimi, kətealelin rəhn-kapə, kəni tətəuhlin nipətin rəfin.

4 Kəni negəu, in iahgin, kəni nimətagi asoli tətarəg lan, mətəu stiə in nati əkəku kəti iətəm nian kaptin tətalelin, kəni nipəti negəu asoli rəfin tatuvən=pən əha kaptin tolkeikei məmə okian=pən ikin.

5 E noliən əha inəha, namitəmi in nati kəti təkəku, mətəu təhrun niuvi=paiən nati asoli min. Nikitəmah təhti-to, nəmtahli nigəm əkəku kəti təhrun nuəuiən mol nəmegəm asoli lan mus nati.

6 Kəni nipəhriəniən, namitəmi in təhmen e nigəm. Namitəmi in nəuəli nipəti iətəmimi iətəm nərahiən min rəfin rəha nəhue niftəni u kotəriauəh vivi lan. Kəni nərahiən min rəhan kəutərəkin nəmiəgəhiən rəfin rəhatah. Kəni Setən əmə tətahli=pən nigəm e namitəmi. Kəni namitəmi tətahli=pən nigəm tərah e suaru rəfin e nəmiəgəhiən rəhatah.

7 Nətəmimi kotəhrun noliən nati rarpin min məmə okəhuva motəpəou, u natimiəgəh min, mine mənig min, mine natimnati min u kəutəlkəu, mine natimnati min kəutan ləuantəhi. Nətəmimi kəmotol ilah kotəpəou.

8 Mətəu iətəmi təruru noliən namitəmi təpəou. In nati rarpin tatol uaiəl, məriauəh e nərahiən mine nakonəiən rəha nimisiən.

9 E namitah, kəutəni-vivi Iərmənig Tatə Uhgin rəhatah, kəni e namitah kəutəni rah nətəmimi lan iətəm Uhgin təmol ilah kotol məmə in mine.

10 Nohlitəmi kətiəh əmə tətəni pətigəm nəni-viviən mine nəni rahiən. Piak min mine nəuvinik min. Pəh okəsoliən min lanəha.

11 Nəhu təuvir mine nəhu arfu, ko kəsiasipəniən e nəhmtɨ nəhu kətiəh.

12 Piak min mine nəuvinik min. ?Nigi u fik otəuə e nəua olif? ?Kəni niləuis u krep otəuə e nəua fik? !Kəpə! Kəni nəhmtɨ nəhu arfu təsəfaiən nəhu təuvir.

Neinatigiən təuvir iətəm tatsipən o Uhgin

13 ?Iətəmimi kəti əha ikin e nəlugin e təmah iətəm nikin təhti məmə in teinatig vivi kəni məhrun nati nak iətəm Uhgin tolkeikei? Təuvir. Kəni pəh in otol uək təuvir min e noliən iətəm tatsipən e neinatigiən, inəha noliən rəha iətəmimi iətəm rəhan nətəligiən ləhtəni. Kəni noliən əhruahru rəhan otəgətun neinatigiən mine nəhruniən rəhan.

14 Mətəu nəmə nikitəmah təhti məmə nəkoteinatig, mətəu nikitəmah təriauəh e netetiən, kəni nəutətəlig aru əmə e təmah o nəfəriən itəmah, tol lanəha, nəuteiuə aru əmə e təmah. Sotəghati əfəri pikiən o neinatigiən eiuə rəhatəmah min, mətəu-inu səniəmə noliən u rəha iətəmimi u teinatig.

15 Neinatigiən tol lanəha təsisipəniən e negəu e neai, mətəu rəha nəhue niftəni əmə u, mine nətəligiən rəha iətəmimi, mine rəha Setən.

16 Tol lanəha mətəu-inu nian nətəmimi kautetet motolkeikei məmə kautəfəri aru ilah, kəni nətəmimi kəutohtəu=pən əmə rəhalah aru nətəligiən mautol nərahiən, kəni noliən tərah rəfin kohiet pətigəm.

---

* **2:24** Noliən təuvir min iətəm kautsipən e nəhatətəiən pəhriən rəha suah kəti tətəgətun məmə rəhan nəhatətəiən in nipəhriəniən. **2:25** Jos 2; Hip 11:31 **3:8** Rom 3:13

17 Mətəu iətəmimi iətəm tatos neinatigiən iətəm tatsipən e negəu e neai, rəhan noliən tol lanu lan. Nati aupən, rəhan nəmiəgəhiən in təhruahru vivi, kəni in tolkeikei pik nəməlinuiən, kəni in iətəmi mətig, in tatisiai nətəligiən rəha nətəmimi pisin pisin min, kəni in təriauəh e nasəkəhruiniən, kəni matəuə e nəuan tepət e nəmiəgəhiən rəhan, in tateh nətəmimi məmə kotəhmen-əhmen əmə, kəni nian tətəni nati kəti mə otol, matol əmə.

18 Nətəmimi rəha nəniən nəməlinuiən, kotəhmen=pən e nətəmimi nətəm kəmotərfei nikiti nati e nasumiən, kəni tateviə mətəuə e nəuan. Nəmə kotol natimnati min əha motasiru e nətəmimi o nələhuiən nəməlinuiən, kəni ilah okoteruh nəuan məmə in nəhruahruiən.

4

Noliən rəha nuvaiən iuəkir o nəhue niftəni, uə Uhgin

1 ? Nak u nəukəti nəməuiən mine norgəhuiən rəhatəmah? Natimnati min əha kəutəhuva mətəu-inu itəmah nəkotolkeikei nətəuiən təuvir e nipətitəmah, kəni nətəligiən min əha rəha nətəuiən təuvir, ilah kəutəluagin e nikitəmah kətiəh kətiəh məmə okəhuva nətəmi asoli min e nəmiəgəhiən rəhatəmah.

2 Nikitəmah tatuvən o natimnati rəha iətə-pisin, mətəu nəsotosiən, kəni nautorgəhu məutəməu ohni. Nautolkeikei natimnati nəuvein, mətəu nəsotosiən. Kəni məta onəkohamu nətəmimi ohni. Nəsotosiən natimnati mətəu-inu nəsotətapuəhiən lan o Uhgin.

3 Kəni nian nəkotətapuəh lan, mətəu nəsotosiən, mətəu-inu nəmotətapuəh lan e nətəligiən tərah məmə otol itəmah aru əmə nəkotətəu təuvir lan.

4 Itəmah nəmotəpəh Uhgin kəni mautohtəu=pən natimnati rəha nəhue niftəni, təhmen e pətan iətəm təsisiaiən rəhan iərman, məpəh kəni mətitəu=pən əpnapin əmə nəman. Nəkotəhrun uə kəpə məmə, iətəmimi iətəm tolkeikei pik natimnati rəha nəhue niftəni, in tətəməki e Uhgin. Kəni iətəmimi kəti iətəm tatitəpin məmə otolkeikei natimnati rəha nəhue niftəni, in tətuva məmə in tikimir rəha Uhgin.

5 Kəni nəghatiən u rəha Nauəuə Rəha Uhgin səniəmə nəghatiən əpnapin əmə. Tətəni məmə, "Uhgin tolkeikei pik məmə nikitah iətəm in təməfa kəm tah, otolkeikei pik in matuvən əmə ohni."

6 Mətəu Uhgin tətəfa əuau rəhan nəuviriən tətuva kəm tah məmə otasiru e tah. Kəni tol lanəha, Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
"Uhgin tətahtipəsig e nətəmimi min u kəutəfəri,
mətəu tətəfən rəhan nəuviriən kəm nətəmimi min u kautosiahu rəhalah nətəligiən."

7 Kəni tol lanəha, otosiahu itəmah kəni mautol nəuia Uhgin. Otəhtul əskasik nian Setən tətuva mətəfən-əfən kəm təmah, kəni in otaiu muvən isəu o təmah.

8 Əhuvən iuəkir o Uhgin, kəni in otuva iuəkir o təmah. Itəmah u nol təfagə tərah, otafəl nəhlmitəmah. Kəni itəmah u rəhatəmah nəhtuliən keiu, otol nikitəmah tuva kətiəh məhruahru.

9 Təuvir məmə nikitəmah otahmə məpəou, kəni nəkotasək əfəməh o rəhatəmah təfagə tərah. Otəuhlin rəhatəmah naləhiən otuva nasəkiən, kəni rəhatəmah nagiəniən otuva misiu.

10 Otosiahu rəhatəmah nətəligiən tuvən kəm Iərmənig, kəni in otəfəri itəmah.

11 Piak min mine nəuvinik min. Sotəni rahiən itəmah min. Nəmə iətəmi kəti tətəghati rah e pian kəti, uə in tətələhu nəghatiən kəti məmə in təmol təfagə tərah kəti,* kəni iətəmi kəha, in tətəni rah lou† mətələhu nəghatiən məmə lou təsəhmeniən məmə otol rəhan uək, uə lou in nati əpnapin əmə. Kəni nian nəkotələhu=pən lou məmə in təsəhmeniən, itəmah nəsotohtəu-pəniən lou, mətəu nəmotəri motəharəg-pəri e lou, kəni məsotatig ahgəliən lou.

12 Uhgin əmə in təməfa lou, kəni in əmə tətakil nətəmimi mətələhu nəghatiən lan. Kəni in təhrun nosmiəgəhiən, kəni məhrun nərəkiniən. ?Mətəu itəmah, nikitəmah təhti məmə itəmah Uhgin min, məmə nəkotakil təfagə tərah min rəha piatəmah min motəni pətigəm nalpiniən rəhalah? !Kəpə!

Nəghatiən əfəri

13 Otətəlig-to, itəmah nətəmimi nəutəni məmə, "Rəueiu uə olauig, kəhuvən itaun u uə taun əha, motatig o nu kəti, motol bisnis ikin, kəni motol məni."

14 ? Nəkotəhra motəhrun məmə nak otuva olauig? ? Nəmiəgəhiən rəhatəmah in nak? Itəmah nəkotəhmen e nahnigəm iətəm otəmanikə min.

3:18 Mat 5:9 **4:1** Rom 7:23 **4:4** Rom 8:7; 1Jon 2:15 **4:6** Prov 3:34; 1Pitə 5:5 **4:7** Efəs 6:12 **4:8** Aes 1:16; Sek 1:3; Mal 3:7 **4:10** Job 5:11; 1Pitə 5:6 * **4:11** Nəghatiən u rəha Jemis nipətin təsəniən məmə kitah okəsotəgətuniən təfagə tərah rəha nətəmimi. Nəghatiən min tepət e Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə kitah kotəkeikei motəgətun təfagə tərah rəha nətəmimi məmə okohiet rəkis lan. Mətəu kotəkeikei motol e nətəligiən təuvir. Kəl 6:1; Luk 17:3; 2Tim 3:16; Jem 5:20; Kəl 5:21; 1Təs 5:14; 2Təs 3:15; Tait 3:10. † **4:11** "lou" e fes u tətəghati e "lou rəha nolkeikeiən." Eruh e Jemis 2:8. **4:12** Rom 2:1; 14:4 **4:14** Sam 39:5,11; Prov 27:1

15 Mətəu nəghatiən iətəm təhruahru məmə onəkotəni in tol lanu, nəkotəkeikei motəni
məmə, “Nəmə in nəuia Iərmənig pəhriən, kəni iəkotatig kəni motol natimnati min u, uə
natimnati min əha.”
16 Mətəu rəueiu, nəutagət əfəri məutəfəri pik itəmah. Kəni nəghatiən min əha iətəm
nautəni, ilah rəfin kotərah.
17 Tol lanəha, in təfagə tərah kəti nəmə iətəmimi təhrun nati kəti təuvir iətəm təkeikei mol,
mətəu təsoliən.

5

Nəghatiən tatuvən o nətəmimi rəhalah nautə tepət

1 Itəmah nətəm rəhatəmah nautə tepət. Otətəlig-to e nəghatiən u. Təuvir məmə nəkotətəu
tərah motasək əfəməh o nərahiən iətəm tətuva o təmah.
2 Rəhatəmah nautə tinəmnəmit rəkis, kəni uvni min kinəutoarehre rəhatəmah napən.
3 Namrəiən tatus rəhatəmah aiən u kol tətoraip-oraip, mine silfə. Kəni namrəiən in otəni
pətigəm noliən tərah min rəhatəmah kəni motus nipətitəmah təhmen e nigəm. Nian rəha
naunun nian tətuva iuəkir, mətəu itəmah nəmotoriarun rəhatəmah nautə min.
4 !Otətəlig-to e nati u! Rəhatəmah noluək min kəmotəulək e rəhatəmah nasumiən min, mətəu
nəməsotətəouiən e məni nəuvetin rəhalah. Kəni nətəouiən iətəm nəməsotəfəniən kəm lah,
kəutəni pətigəm rəhatəmah noliən tərah min. Iərmənig Əsanən Pik Agin, tinatətəu nasəkiən
rəha noluək min rəhatəmah.
5 E nəhue niftəni u, itəmah nəmotatig e natigiən iətəm timətig əmə, nəmotol nikitəmah tagiən
o rəhatəmah nautə e nian iətəm otəsuvəhiən Uhgin otakil rəhatəmah noliən min. Itəmah
nəkotəhmen e nati miəgəh min iətəm kətaugin ilah, kəni kotasisi o nian rəha nuhiən ilah.
6 Nəmotiuvi pətigəm nətəmimi nətəm kotəhruahru e kot, kəni motakil ilah motəni nalpiniən
rəhalah, kəni mautohamu ilah, kəni ilah kəməsotoliən nati kəti məmə okotəniəhu itəmah.

Nətəligiən əfəməh
e nian rəha nərahiən

7 Piak min mine nəuvinik min. Otol məmə rəhatəmah nətəligiən otəfəməh nian
nəutəhtahnin Iərmənig otitəlig=pa min. Nikitəmah tətəhti noliən rəha iətəmi kəti rəha
nasumiən. Tətəhtahnin nian əhruahru rəha nəteiən nimai, kəni mətəhtahnin nian rəha
nərfeiən, kəni mos rəhan nətəligiən təfəməh nian mətəhtahnin mətəuarus=pən timəhtə, kəni
matəulək e rəhan nauəniən təuvir agin.
8 E noliən əha təhmen əmə, itəmah min, otol məmə rəhatəmah nətəligiən otəfəməh, kəni
motəhtul əskasik, mətəu-inu otəsuvəhiən Iərmənig otitəlig=pa min.
9 Piak min mine nəuvinik min. Sotəghati-əghatiən uə nəni rahiən itəmah min məmə
nikitəmah təsagiəniən o natimnati min nəuvein. Nəmə nautol lanu lan, Uhgin otakil
nəghatiən o rəhatəmah noliən tərah min. !Rəueiu əha in tətəhtul maru, kəni otəsuvəhiən
tuva mol!
10 Piak min mine nəuvinik min. Nikitəmah tətəhti-to iəni min aupən nətəm kəməutəni
pətigəm nəghatiən min e nərgi Iərmənig. Rəhalah nəmiəgəhiən tətəgətun itah məmə rəhatah
nətəligiən otəkeikei məfəməh e nian nərahiən tətuva.
11 Kəni nəkotəhrun inu, kətəni məmə nətəmimi nətəm kəutəhtul iəkis e nian nərahiən
tətuva, ilah kautatig e nəuviriən pəhriən. Nəmotətəu nanusiən rəha Job məmə təməhtul
əskasik e nian iəkis min, kəni motəhrun nəlpəkauiən təuvir rəha Iərmənig o Job, kəni uərisig
e nian tepət rəha nərahiən, Iərmənig təmol təuvir agin kəm in. Kəni tol lanəha, sotaluiən
məmə niki Iərmənig təməri məriauəh e nasəkəhruiniən itah, kəni nikin tepət o tah.
12 Piak min mine nəuvinik min. Nati u in nati keikei, məmə nəsotosiən nonauvil.
Sotosiən nonauvil e negəu e neai, uə nəhue niftəni, uə nati kəti min. Nian rəfin, otəni əmə
nipəhriəniən. Nian itəmah kəti otəni məmə, “Əuəh,” kəni rəhan nəghatiən otəkeikei mol
nipəhriəniən. Kəni nian itəmah kəti otəni məmə, “Kəpə,” kəni rəhan nəghatiən otəkeikei
mol nipəhriəniən. Nəmə iətəmi kəti təsoliən lanəha, kəni Uhgin otələhu=pən nəghatiən rəha
nalpiniən kəm in.

Nəfakiən iətəm nəuan əha ikin

13 Nəmə itəmah kəti tətatig e nərahiən, təuvir məmə otəghati kəm Uhgin e nəfakiən. Nəmə
itəmah kəti nikin tagiən, təuvir məmə otani nəpuən min rəha nəni-viviən.
14 Nəmə iətəmi kəti tatimis, təuvir məmə otauin e eldə min rəha niməfaki məmə okəhuva
motəfaki lan, kəni motol=pən oiel e nərgi Iərmənig.

4:17 Luk 12:47 **5:2** Mat 6:19 **5:4** Dut 24:14-15 **5:5** Luk 16:25 **5:7** Dut 11:14; Jer 5:24 **5:8** Rom 13:11-12; 1Pitə 4:7 **5:11** Eks 34:6; Job 1:21-22; 2:10; Sam 103:8 **5:12** Mat 5:34-37 **5:14** Mak 6:13

15 Kəni nian ilah kəutəhatətə məmə Uhgin otol vivi iətəmi əha, kəni motəfaki lan, rəhalah
nəfakiən in suaru məmə Iərmənig otol məmə iətəm tatimis otətəu təuvir min. Kəni nəmə in
təmol təfagə tərah kəti iətəm tatiuvi=pa nimisiən, kəni Uhgin otafəl rəhan təfagə tərah.
16 Tol lanəha, təuvir məmə nəkotəni pətigəm rəhatəmah noliən tərah min kəm təmah min,
kəni motəfaki o təmah min pəh motəmiəgəh. Iətəmimi kəti iətəm təhruahru, rəhan nəfakiən
in təsanən, kəni təuə e nəuan.
17 Inu təhmen e Elaijə u aupən. In iətəmimi kəti təhmen əmə e tah. Kəni in təməfaki pik
məmə otəsəfuviən, kəni nuhuən təməsəfuviən mos nu kisil mine məuig sikis.
18 Kəni təməfaki min, kəni Uhgin təmahli=pa nuhuən tuva min, kəni nasumiən rəfin,
nauəniən təmatig min e lah.

Iuvipa min nətəmimi kəməhuvən isəu
e rəhalah nəhatətəiən

19 Piak min mine nəuvinik min. Nəmə itəmah kəti tatekəu mətəpəh suaru rəha
nipəhriəniən, kəni nəmə iətəmi kəti min tatiuvi=pa min,
20 təuvir məmə nəkotəhrun nati u məmə, iətəmimi u iətəm otol iol təfagə otitəlig=pa min e
suaru rəha nipəhriəniən, in otosmiəgəh iol təfagə u e nimisiən, kəni tol suaru məmə Uhgin
otafəl rəkis təfagə tərah min tepət rəha iətəmi kəha.

5:15 Mat 17:18-20 **5:17** 1King 17:1; 18:1 **5:18** 1King 18:42-45 **5:19** Kəl 6:1

1 Pitə
Nauəuə iətəm Pitə təmaupən mətei
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 1 Pitə

?Pəh təmətei nauəuə u? Pitə təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tatuvən kəm nətəmimi rəha Uhgin nətəm kəutatig ikin pisin pisin min e profens min rəha Pontəs, mine Kəlesiə, mine Kapətosiə, mine Esiə, mine Pitiniə (1Pitə 1:1). Rəueiu kətəni nərgin nitəni min əha məmə Teki.

?Natigiən təhro lan nian təmətei? E nian əha, iətəmi asoli rəha Rom, nərgin u Niro, təmərəkin pik niməfaki. Təmoh nəfaki min nəuvein kohmis, kəni moh nəuvein. Otəsuvəhiən toh Pitə.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pitə tolkeikei məmə otəfəri nətəligiən rəha nəfaki min nətəm kəutatig e nərahiən. In tolkeikei məmə okotəhtul əskasik e rəhalah nəhatətəiən kəni mautol nati kəti iətəm təuvir, nati əpnapin nərahiən tətuva.

Pitə təməni təuvir kəm lah

1 Iəu Pitə, iəu aposil kəti rəha Iesu Kristo. Iətəni təuvir kəm təmah nətəmi rəha Uhgin nətəm nəutatig ikin min rəfin e profens min u Pontəs, mine Kəlesiə, mine Kapətosiə, mine Esiə, mine Pitiniə. Uhgin təmitəpin rəkis itəmah, kəni imatəmah ikin səniəmə nəhue niftəni u, itəmah napispis min əmə u ikinu.

2 Tatə Uhgin təmitəpin itəmah mətəu-inu, aupən aupən agin, təmol rəhan nəlpəkauiən mələhu, kəni in təməhrun rəkis suaru min rəfin rəha nəmiəgəhiən rəhatəmah. Kəni Narmin Rəhan tatol itəmah nəutəhtul pisin motasim məmə, nəkotol nəuia Iesu Kristo, kəni niran tafəl itəmah e noliən tərah min rəhatəmah.*

Pəh Uhgin otəfən rəhan nəuviriən mine nəməlinuiən tepət kəm təmah.

Otəni-vivi Uhgin
o nəlpəkauiən rəhan

3 ! Pəh kotəni-vivi Uhgin iətəm in Uhgin mine Tatə rəha Iərmənig Iesu Kristo rəhatah! E nasəkəhruiniən asoli rəhan, in təmol məmə kitah kotair=pən e nəmiəgəhiən vi, kəni məutələhu=pən əskasik rəhatah nətəligiən lan. Tətuva min lanəha mətəu-inu Iesu Kristo təməmiəgəh min e rəhan nimisiən.

4 Kəni e nəmiəgəhiən vi u, kitah okotos natimnati təuvir min əpəha e negəu e neai iətəm Uhgin təmələhu pisin məmə rəhatah. Kəni nati u ko təsəmnəmitiən, kəni ko təsamikmikiən, kəni ko rəhan nəhagəhagiən təsikəiən.

5 E nəhatətəiən rəhatəmah, nəsanəniən rəha Uhgin tətəhtul pəsig e təmah mətəuarus=pa in otosmiəgəh itəmah, kəni Uhgin otol əpu rəhan nosmiəgəhiən e naunun nian.

6 Nikitəmah tətagiən o nati u, nati əpnapin nəmə nian iəkis pisin pisin min kəhuva pau e rəhatəmah nəmiəgəhiən. Mətəu kəhuva o nian əkuəkir əmə.

7 Nian iəkis min əha kəutəhuva məmə okotəgətun məmə itəmah nəutəhatətə pəhriən. Aiən u kol tətoraip-oraip, in nati kəti iətəm nigəm tatus mətafəl rəkis iətəm tərah min lan. Kəni nian iəkis min əha kotəhmen e nigəm iətəm tatus rəhatəmah nəhatətəiən mətafəl rəkis iətəm tərah min lan. Aiən u kol, in nati təuvir, mətəu otəpanikə min nian kəti. Mətəu rəhatəmah nəhatətəiən, in nati təuvir tapirəkis aiən u kol. Kəni e rəhatəmah nəhatətəiən, Uhgin otəni-vivi itəmah, məfəri nərgitəmah, məfən nisiaiən asoli kəm təmah e nian Iesu Kristo otuva mietigəm=pa lan.

8 Nati əpnapin nəməsoteruh pauiən Iesu Kristo, mətəu nautolkeikei in. Kəni nati əpnapin nəsotehiən u rəueiu, mətəu nəutəhatətə lan. Kəni nikitəmah təməri məriauəh e nagiəniən iətəm in təuvir pik agin tapirəkis, kəni ko iətəmi kəti təruru nəni ərəfiniən nəuviriən rəha nagiəniən əha.

9 Nikitəmah tətagiən lanəha mətəu-inu itəmah nautos nati u iətəm nəutəhatətə lan, u məmə Uhgin otosmiəgəh rəhatəmah nəmiəgəhiən.

10 Suaru rəha Uhgin o nosmiəgəhiən nətəmimi lan, in nati kəti iətəm iəni min aupən kəmotolkeikei pik məmə okotəhrun tuvən təhmin min, kəni tol lanəha kəmotafin motəsal vivi e nəghatiən min lan. Kəni ilah kəməutəghati e nəuviriən u iətəm otuva o təmah.

---

* **1:2** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, Uhgin "təmorin=pa nira Iesu tafəl-afəl itah" u nipətin məmə təteikuas e təmah e noliən tərah min. Afin min e nəghatiən min u "təmorin=pa niran tafəl-afəl" mine "niran təteikuas e nətəmimi": Lev 14:6-7; Sam 51:7; Eks 24:5-8; Hip 9:19; 1Jon 1:7. **1:4** Kol 1:12 **1:5** Jon 10:28; 17:11 **1:6** Jem 1:2; 1Pitə 5:10 **1:7** Prov 17:3; Sek 13:9; Mal 3:3; Jem 1:3 **1:8** Jon 20:29; 2Kor 5:7 **1:10** Mat 13:16-17

11 Narmin rəha Kristo təmətatig ilah min, kəni mətəghati kəm lah, kəni aupən ikin mətəni
pətigəm nahməiən iətəm otuva e nəmiəgəhiən rəha Iesu, kəni uərisig lan e nəsanəniən asoli
rəhan. Mətəu iəni min kəmotalkut o nəhruniən suaru iətəm natimnati min əha okəhuva lan,
mine rəhalah nian əhruahru.
12 Uhgin təmol əpu kəm iəni min aupən məmə, nəghatiən min iətəm ilah kəmotəni,
kəməsotəghatiən e nian iətəm ilah kəmotatig lan, mətəu kəmotəghati əmə e nian rəhatah.
Kəni rəueiu, nətəmimi kinotəni pətigəm nəghatiən rəha nanusiən təuvir kəm təmah e
nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uhgin iətəm tatsipən e negəu e neai. Kəni natimnati min
u kotəuvir agin məmə nagelo min, ilah min kotolkeikei məmə okoteruh kəni motəhrun
natimnati min rəha nosmiəgəhiən e Kristo iətəm kəməhuva.

Noliən rəha nəmiəgəhiən iətəm təhruahru

13 Tol lanəha, nəkotəkeikei motol rəhatəmah nətəligiən təhtul maru o noliən uək, kəni
motəgətun vivi rəhatəmah nətəligiən. Otələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən e nəuviriən
iətəm Uhgin otəfinə kəm təmah nian Iesu Kristo otuva min.
14 Otol nəuia Uhgin təhmen=pən əmə məmə kəlkələh min nətəm kotəuvir kautol nəuia tatə
min. Aupən rəkis, itəmah nəməsotəhruniən nipəhriəniən rəha Uhgin, kəni nəmautol noliən
tərah min iətəm nikitəmah əmə tolkeikei. Mətəu rəueiu, sotegəhaniən e nətəligiən min əha
okotiuvi rəkis min itəmah.
15 Uhgin u iətəm təmauin e təmah, in tasim məhruahru. Kəni ko itəmah min, onəkotəkeikei
motasim motəhruahru e natimnati rəfin iətəm nautol.
16 Nəkotəkeikei motol lanəha mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, "Nəkotəkeikei
motasim motəhruahru mətəu-inu Iəu iəkasim məhruahru."
17 Itəmah nəkotətapuəh e nasiruiən o Uhgin u təhmen məmə in rəhatəmah Tatə, mətəu
nəsotaluiən məmə Uhgin tətakil noliən min rəha nətəmimi rəfin, kəni in tatol əmə e noliən
iətəm təhmen-əhmen əmə. Tol lanəha, nəsotaluiən məmə itəmah iapispis min əmə e nəhue
niftəni u. Sotohtəu-pəniən noliən min rəhan. Mətəu nian nəutəmiəgəh əhanəh e nəhue
niftəni u, onəkotəgin motisiai Uhgin e noliən təuvir min rəhatəmah.
18 Nəkotəkeikei motol lanəha mətəu-inu itəmah nəmotəhrun rəkis nati keikei iətəm Uhgin
təmətəou rəkis itəmah lan. Otətəlig-to e noliən rəha nəmiəgəhiən rəhatəmah aupən iətəm
nipətin tikə u təmsipən o tipitəmah min. Mətəu Uhgin təmitis rəkis itəmah e noliən tərah kəha.
Kəni Uhgin təməsosiən nəhmti nəmiəgəhiən rəhatəmah e nati kəti rəha nəhue niftəni iətəm
otəpanikə, təhmen e silfə mine aiən u kol tətoraip-oraip,
19 mətəu in təmos nəhmti təmah e nira Kristo iətəm in nati keikei təuvir pik agin. Kristo in
təhmen e nəti sipsip təuvir iətəm nimisiən uə nərahiən tikə agin lan.†
20 Aupən aupən agin, nian Uhgin təməsol əhanəhiən nəhue niftəni u, təmitəpin rəkis Kristo
məmə otol uək əha. Mətəu rəueiu iuəkir o naunun nian, Uhgin təmol əpu in, məmə otuva
masiru e təmah.
21 Kəni e natimnati min əha Iesu təmol, itəmah nəkotəhatətə e Uhgin, iətəm təmosmiəgəh
Iesu Kristo e nimisiən, kəni məfəri in məfən nəsanəniən iətəm təhagəhag mine nisiaiən kəm
in. Kəni tol lanəha, nəkotəhatətə e Uhgin, kəni mautələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən
lan.
22 Nəmoteikuas e rəhatəmah nəmiəgəhiən tinuva miniivi min rəkis mətəu-inu
nəmotətəu=pən nəghatiən rəha nipəhriəniən. Kəni o natimnati min u, nəkotos nolkeikeiən
pəhriən tətuva o təmah min nəuvein. Kəni tol lanəha, otolkeikei pik itəmah min e nikin
pəhriən.
23 Otol lanəha mətəu-inu, nəmotair vi rəkis min, kəni nəmiəgəhiən vi rəhatəmah
təmsisipəniən o nətəmimi nətəm ilah rəfin okəpanohmis. Mətəu nəmiəgəhiən vi u rəhatəmah
in otətatig naunun tikə, mətəu-inu təmsipən e nəghatiən kəti iətəm tətəmiəgəh mətatig
naunun tikə, inu nəghatiən rəha Uhgin.
24 Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
"Nətəmimi rəfin kotəhmen e nimali nimanuvehli,
kəni nəuviriən rəfin rəhalah təhmen əmə e nəuginigi əpəha e nikinati.
Nimanuvehli əha tətaukei, kəni nəuginigi min kəutəmei,
25 mətəu nəghatiən rəha Iərmənig tətatig itulin naunun tikə."
Kəni inu nəghatiən rəha nanusiən təuvir iətəm nətəmimi kəmotəni pətigəm rəkis kəm təmah.

1:11 Sam 22; Aes 53; Luk 24:26-27 **1:14** Rom 12:2; Efəs 2:3; 4:17-18 **1:16** Lev 11:44,45; 19:2; 20:7 **1:17** Rom 2:11; Nəh 2:23 † **1:19** E nian rəha Oltestimin, nətəmimi kəmautol sakrifais kəm Uhgin o təfagə tərah min e nəti sipsip min iətəm nərahiən tikə e lah. Afin e Eks 12:5. **1:19** Uək 20:28; Hip 9:12-14 **1:20** 2Tim 1:9-10 **1:21** Jon 14:6; Rom 5:1-2 **1:22** Jon 13:34; Rom 12:10 **1:25** Aes 40:6-8

2

1 Mətəu-inu o nəghatiən min əha, otəraki e noliən min u kohiet rəkis e rəhatəmah
nəmiəgəhiən: noliən rəfin rəha nəməkiən e nətəmimi kəni matol nərahiən kəm lah; noliən
rəfin rəha neiuəiən; noliən rəha nətəm kəutəni pik nati, mətəu kəsotoliən; noliən rəha
netetiən; noliən rəfin rəha nəni rahiən nətəmimi.
2-3 Itəmah nəmotəhrun rəkis məmə Iərmənig təmol təuvir kəm təmah. Təhmen=pən məmə
nəmotun askəuvin nəua nigi iətəm tətəhiən. Kəni rəueiu nəkotəkeikei məhuva motəhmen e
iəpəou mətmətig min u kəutasək o nəmahiən. Itəmah nəkotəkeikei motolkeikei pik nauəniən
mine nəmnimiən iətəm təhruahru məuvir məmə nəkotaugin nikitəmah lan. Kəni natimnati
min əha okotol nəkotepət e rəhatəmah nəmiəgəhiən iətəm Uhgin təmosmiəgəh itəmah lan.

Kəpiel miəgəh
e Nimə Rəha Uhgin

4 Uhgin tolkeikei məmə otuvləkin rəhan kəti nimə e tah nətəmimi. Kəni təmitəpin Kəpiel
kəti iətəm nətəmimi kəmotəpəh, mətəu in kəpiel keikei tətəmiəgəh məmə Uhgin otətuəuin
nimə lan. Kəni nian nəkəhuva o kəpiel u Kristo e suaru rəha nəhatətəiən,
5 itəmah min, nəkotəhmen e kəpiel miəgəh min iətəm Narmin Rəha Uhgin tatos itəmah
matuvləkin Nimə lan Rəha Uhgin. Kəni itəmah pris asim min, nətəm nautəfən sakrifais min
kəm Uhgin iətəm nikin tətagiən ohni mətəu-inu o natimnati iətəm Iesu Kristo təmol.
6 Təhmen=pən e Nauəuə Rəha Uhgin tətəni lanu məmə,

"Oteruh-to. Iətələhu kəpiel əpəha Jerusiləm,*
inu kəpiel keikei pik agin iətəm iəu iəmitəpin,
kəpiel u in rəha nətuəuiniən nimə,
kəni iətəmimi iətəm otəhatətə lan,
in otəsaulisiən."

7 Kəpiel u in nati keikei o təmah nətəm nəutəhatətə lan. Mətəu o nətəmimi min nətəm
kəsotəhatətəiən lan, kəpiel u in təhmen=pən e nəghatiən u e Nauəuə Rəha Uhgin iətəm tətəni
məmə,
"Kəpiel u iətəm nətəmimi rəha nuvləkiniən nimə kəmotəraki lan,
mətəu Uhgin təmol tuva kəpiel rəha nətuəuiniən nimə,"
8 kəni Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
"Kəpiel u tatol nətəmimi kautələs pikiən,
kəni in kəpiel iətəm tatol məmə nətəmimi kəutapitətəl lan mautəmei."
Ilah kəutələs pikin kəpiel u mətəu-inu kautəhti nəuia nəghatiən, kəni inu nəlpəkauiən iətəm
Uhgin təmol o lah.
9 Mətəu Uhgin tinitəpin rəkis itəmah məmə rəhan min, kəni itəmah pris min rəha Kig, kəni
itəmah nətəmi asim min nətəm Uhgin tətarmənig e təmah, kəni itəmah nəuaniləuis min kəti
iətəm Uhgin təmaskəlim məni məmə rəhan. In təmol itəmah lanəha məmə nəkotəhrun nəni
pətigəmiən nəni-viviən iətəm tətəfəri in o rəhan nəuviriən mine natimnati iətəm in təmol.
In təmauin rəkis e təmah məmə onəkohiet e napinəpuiən məmə nəkəhuvən e nəhagəhagiən
təuvir rəhan.
10 Aupən rəkis, itəmah nətəmimi əpnapin min əmə, mətəu rəueiu, itəmah nauəniləuis
min rəha Uhgin. Aupən ikin, nəməsotəhruniən nasəkəhruiniən rəha Uhgin, mətəu rəueiu,
nəkotəhrun nasəkəhruiniən rəha Uhgin.
11 Rəhak min nətəmimi, nikitəmah otəkeikei mətəhti məmə nəhue niftəni u səniəmə
imatah əhruahru ikin. Kitah kotəhmen e iapispis min mine Nanihluə† min ikinu. Tol lanəha,
iətəni əskasik kəm təmah məmə nəkotəhtul əskasik isəu o noliən tərah min iətəm nətəligiən
rəhatəmah tolkeikei. Nətəligiən min əha, ilah tikimir min rəhatəmah kəni kəutəluagin e
nikitəmah.
12 Nian rəfin kitah kəutatig e nəlugin e nətəmimi nətəm rəhalah nəhatətəiən tikə.
Kəni nəmiəgəhiən rəhatəmah in otəkeikei məhruahru vivi agin məmə nati əpnapin ilah
okotətu=pinə nəghatiən tərah e təmah, mətəu okoteruh noliən təuvir min rəhatəmah, kəni
ilah okotəfən nisiaiən kəm Uhgin e nian in otuva min makil nətəmimi lan.

Nisiaiən nətəmi asoli

13 Kitah nətəmimi rəha Iərmənig, kəni kotolkeikei məmə okotisiai nərgin. Tol lanəha,
nəkotol nəuia nətəmi asoli min rəfin nətəm nətəmimi kəutəfəri ilah məmə okotarmənig.
Iətəghati e nətəmi asoli təhmen e kig, iətəm in iətəmi asoli agin,

---

2:1 Efəs 4:22; Jem 1:21 **2:2-3** Sam 34:8 **2:5** Rom 12:1; Efəs 2:21-22; Nəh 1:6 * **2:6** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "Saion," nərgin kəti min rəha Jerusiləm. **2:6** Aes 28:16; Efəs 2:20 **2:7** Sam 118:22 **2:8** Aes 8:14 **2:9** Dut 7:6; 14:2; Aes 9:2; Uək 26:18; Efəs 5:8 † **2:11** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. **2:11** Kəl 5:17,24 **2:12** Mat 5:16 **2:13** Tait 3:1

14 uə təhmen e rəhan nətəmi asoli min iətəm tətahli pətigəm ilah o noliən rəhan uək. Ilah
okəhuvən motələhu nalpiniən kəm nətəmimi nətəm kəutəhti lou rəhalah, kəni məutəni-vivi
nətəm kautol noliən təuvir.
15 Nautol lanəha mətəu-inu Uhgin tolkeikei məmə rəhatəmah noliən təuvir min
okotəniəhu nəghatiən alməli min rəha nətəmimi min u rəhalah nəhruniən tikə kəni tətəni
rah itəmah.‡
16 Itəmah səniəmə slef min rəha təfagə tərah min, mətəu-inu Uhgin təmitis rəkis itəmah. Tol
lanəha, otətəu=pən noliən rəha iətəmi kəti lanəha. Mətəu sotəniən məmə, "Uhgin təmitis rəkis
iəu, kəni tol lanəha, iəkəhrun noliən nati nak iətəm iəkolkeikei, nati əpnapin in təfagə tərah."
Kəpə. Itəmah slef min rəha Uhgin, kəni tol lanəha, otətəu=pən noliən min iətəm kotəhruahru.
17 Otəfən nisiaiən iətəm təhruahru kəm nətəmimi rəfin. Otolkeikei nəfaki min, inu
nətəmimi min rəha Uhgin, kəni onəkotəgin motisiai Uhgin, kəni otisiai kig.
18 Itəmah slef min, onəkotəkeikei motol nəuia rəhatəmah nətəmi asoli min, kəni motəfən
nisiaiən kəm lah. Nəkotol lanəha kəm lah rəfin, nətəm kautol timətig kəni motəuvir o təmah,
mine nətəmi min u kautol noliən əskasik min kəm təmah.
19 Nəmə təhro nautol əmə nati əhruahru min əmə, mətəu rəhatəmah nətəmi asoli min
kautol tərah e təmah kəni nəutətəu tərah lan. Uhgin otəni-vivi itəmah nəmə nəutos əmə nian
iəkis min əha kəutəhuva mautohmis əmə e nikitəmah mətəu-inu nəutəsal=pən əmə o Uhgin.
20 Mətəu kəsəniən məmə itəmah nətəm nəkotəuvir nəmə nautol noliən tərah kəti, kəni
nətəmi asoli kautoh itəmah ohni, kəni nəsotaiuiən motagim. Nalpiniən u, in rəhatəmah aru
əmə. Mətəu Uhgin otəni-vivi itəmah nəmə nautos nahməiən mətəu-inu nautol nati təuvir
əmə, kəni məsotagimiən.
21 Uhgin təmauin e təmah məmə nautol noliən təuvir u, mətəu-inu Kristo təmos nahməiən
o təmah. In təmaupən məgətun noliən əhruahru əha məmə itəmah nəkotohtəu=pən əmə
nimei nəhlkin.
22 Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
"In təməsoliən təfagə tərah kəti,
kəni in təməsəniən nəghatiən eiuə min nian kəti mine."
23 Nian nətəmimi kəmotəghati rah lan, mətəu in təməsahiən ilah. Nian in təmətəu nahməiən
e nipətin, mətəu in təməsəniən məmə in otalpin nitai nərahiən. Mətəu in təmələhu=pən
natimnati rəfin e nəhlmi Uhgin iətəm nian rəfin rəhan nakiliən in təhruahru əmə.
24 Nian Iesu təməhkul e nigi kəməluau, kəni təmos nalpiniən rəha təfagə tərah min rəfin
rəhatah e nipətin. In təmimis məmə təfagə tərah min okohmis e nəmiəgəhiən rəhatah, kəni
kitah okotəmiəgəh məmə okotohtəu=pən suaru rəha nəhruahruiən. Təmosmiəgəh itah e
nahməiən rəha niməgim e nipətin.
25 Aupən, itəmah nəkotəhmen e sipsip min iətəm kəmotəluei. Mətəu rəueiu, nəmotəuhlin
itəmah məhuva o Iətəm Tateh Vivi Sipsip, inu Iətəm Tateh Vivi nəmiəgəhiən rəhatəmah.

3

Noliən təuvir rəha iərman mine pətan u kəmuol marit

1 Kəni e noliən əhmen əmə rəha nisiaiən Iərmənig, itəmah nipətan nəkotəkeikei motol nəuia
rəhatəmah min nəman mətəu-inu o nati u. Nəmə ilah kəsotəhatətəiən e nəghatiən rəha
Uhgin, kəni rəhatəmah noliən təuvir min əmə okotiuvi=pən rəhalah nətəligiən o Uhgin.
Noliən təuvir min rəhatəmah kotəhmen, motapirəkis nəmə nəutəghati kəm lah.
2 Nian ilah koteruh məmə noliən rəhatəmah in təhruahru vivi, kəni kauteruh nisiaiən e
nəmiəgəhiən rəhatəmah, inu təhmen əmə məmə otiuvi=pa ilah kəhuva o Uhgin.
3 Pəh malə-malə rəhatəmah in səniəmə rəha nipətitəmah, təhmen e noliən rəha nəlisiən
nəuanutəmi, uə nuvəniən e natimnati kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip,* uə nuvəniən e
napən vi min.
4 Mətəu otol malə-malə e nikitəmah iətəm nəuviriən rəhan ko təsikəiən. Malə-malə u tol lanu,
in noliən əpəou əmə, mine noliən mətig nəmələinuiən əha ikin. Noliən əha in noliən keikei
kotəuvir e nəhmti Uhgin.
5 Inu noliən rəha nipətan nəfaki min aupən nətəm kəmotələhu=pən əskasik rəhalah
nətəligiən e Uhgin. Ilah kəmotol nəuia rəhalah min nəman, kəni noliən əha, kəmautol malə-
malə e nikilah,

---

‡ **2:15** E nian rəha Pitə, nətəmimi nəuvein kəmotəməki nətəm kəutəfaki motətu=pən nəghatiən min e lah məmə ilah kəmautol nati pisin pisin min iətəm kəməutatgəhli e lou. **2:15** 1Pitə 3:16 **2:17** Rom 12:10 **2:18** Efəs 6:5 **2:20** 1Pitə 3:14,17 **2:21** Mat 16:24; Jon 13:15 **2:22** Aes 53:9; Jon 8:46; 2Kor 5:21; 1Jon 3:5 **2:23** Aes 53:7; 1Pitə 3:9 **2:24** Aes 53:5-6; Rom 6:11 **2:25** Esik 34:5-6; Mat 9:36; Jon 10:14; Hip 13:20-21 **3:1** Efəs 5:22 * **3:3** Nati kətəuan kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, uə iəring, uə ring, uə nəuanati katəlis nəhlmitəmi lan. **3:3** 1Tim 2:9

6 təhmen e Serə iətəm təmol nəuia Epraham, kəni mətauin lan məmə in rəhan iətəmi
asoli. Kəni itəmah nenəti Serə nəmə itəmah nautol noliən min iətəm kotəhruahru, kəni
məsotəginiən.
7 Kəni itəmah nəman nətəm nəmotol marit, e noliən əha inəha rəha nisiaiən Iərmənig,
nəkotəkeikei motos neinatigiən o neruh viviən rəhatəmah min nipətan e nəmiəgəhiən
rəhatəmah mətəu-inu, ilah kəsotosiən nəsanəniən təhmen e təmah. Kəni motisiai ilah e
rəhatəmah noliən min mətəu-inu ilah min okotos min nati təuvir u, nəmiəgəhiən itulin. Otol
lanəha məmə nati kəti otəsasisigiən e rəhatəmah nəfakiən.

Nəfaki min rəfin

8 Naunun nəghatiən əha. Itəmah rəfin nəkotəkeikei motol noliən min u: otos nətəligiən
kətiəh, otasəkəhruin itəmah min, otolkeikei itəmah min, otol nikitəmah timətig o təmah min,
otosiahu rəhatəmah nətəligiən.
9 Nəmə nətəmimi kautol tərah e təmah, mətəu nəsotalpiniən nitai nərahiən. Nəmə
nətəmimi kəutəghati rah e təmah, mətəu nəsotalpiniən. Mətəu otəfaki motəni=pən kəm
Uhgin məmə in otol təuvir kəm lah. Nəkotol lanəha mətəu-inu Uhgin təmauin e təmah məmə
onəkotol noliən əha, pəh onəkotos nəuviriən rəhan.
10 Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
"Iətəmimi iətəm tolkeikei nəmiəgəhiən təuvir,
kəni molkeikei məmə otətəu təuvir nian rəfin,
in otəkeikei məsəniən nəghatiən tərah min,
kəni in otəkeikei məsəniən neiuəiən.
11 In otəkeikei məuhlin in, miet rəkis e noliən tərah min,
kəni mol əmə natimnati min iətəm kotəuvir.
In otəkeikei malkut pik məmə otatig ilah nətəmimi rəfin e nəməlinuiən.
12 In otəkeikei mol lanəha mətəu-inu Iərmənig tateh vivi nətəm kotəhruahru,
kəni matətəlig vivi e rəhalah nəfakiən,
mətəu tatol tikimir ilah nətəm kautol təfagə tərah."
13 ? Nəmə nəkotalkut pik o noliən natimnati min iətəm kotəuvir, pəh otol nərahiən kəm
təmah?
14 Mətəu nəmə nipəhriəniən nautətəu nahməiən o noliən əhruahru rəhatəmah, kəni nəutatig
e nəuviriən pəhriən. Sotəginiən e nərahiən iətəm nətəmimi kotəhrun noliən kəm təmah, kəni
pəh nikitəmah təsəhti pikiən.
15 Mətəu e nikitəmah, otisiai Kristo məmə in Iərmənig. Otəhtul maru e nian rəfin
o nuhalpiniən nəghatiən rəha iətəmimi pəh iətəm tətətapuəh o təmah məmə təhro
nəutələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən e Iesu. Mətəu otəghati mətig kəm lah e nisiaiən.
16 Kəni nian rəfin nəkotəkeikei motəhrun e nətəligiən rəhatəmah məmə rəhatəmah noliən in
təhruahru əmə. Kəni nəmə nətəmimi kotəghati rah e noliən təuvir min rəhatəmah mətəu-inu
itəmah rəha Kristo, ilah okotaulis e nəghatiən tərah min rəhalah.
17 Nian nautol noliən təuvir min, mətəu nautos nahməiən lan, kəni nahməiən u, in nati
təuvir nəmə nahməiən u in nətəligiən rəha Uhgin. Mətəu nəmə nautol noliən tərah min, in
nati tərah, nati əpnapin məmə nautos nahməiən lan.
18 Tol lanəha mətəu-inu, Kristo təmimis o təfagə tərah min, təmimis nian kətiəh əmə
tinəhmen, ko təsimis miniən nian kəti. In iətəmi in təhruahru agin, mətəu təmimis o nətəm
kəsotəhruahruiən məmə otos itəmah muvən kəm Uhgin. Kəmotuhamu in kəni nipətin timis,
mətəu Uhgin təmol məmə in təmiəgəh min e nimisiən, e nəmiəgəhiən kəti rəha negəu e neai.
19 Kəni e nəmiəgəhiən əha, təmuvən məni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin kəm narmi nətəm
kəmohmis u kəutatig e kaləpus,†
20 ilah u kəmautəhti nəuia Uhgin aupən aupən agin nian Uhgin təmatos rəhan nətəligiən
əfəməh mətəhtahnin ilah e nian suah u Noa təmatuvləkin negəu. E nian əha rəha nəhu
asoli, Uhgin təmosmiəgəh nətəmimi eit əmə nətəm ilah kəməutatig e negəu nian negəu
təmuvən=pən e nəhu.

3:6 Jen 18:12 **3:7** Efəs 5:25 **3:12** Sam 34:12-16 **3:14** Aes 8:12-13; Mat 5:10; 1Pitə 2:20; 4:14 **3:16** 1Pitə 2:12 † **3:19** Nətəmimi nətəm kotəhrun vivi Baebol, kəutəni məmə suaru keiu o nəhruniən fes 19 u. Suaru 1: Aupən suah u Noa təmətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin kəm nətəmimi. Nian in təmətəni pətigəm nəghatiən təhmen lanu, təhmen əmə məmə ilau Iesu kəmətuan. Kəni nəghatiən rəha Noa in təhmen əmə e nəghatiən rəha Iesu. Mətəu nətəmimi e nian əha kəmotəuhlin=pən nəmtahlah e nəghatiən rəhan, kəni rəueiu əha ilah kəutəməhli e kaləpus. Suaru 2: Kəmotətu-pəri Iesu e nigi kəməluau e Fraide. Kəni e Sarere, nian nipətin təmətəməhli əhanəh e nipəg, mətəu narmin rəhan təmuvən meruh nətəmimi min u ilah kəutəməhli e kaləpus u fes 19 tətəni. Kəni məghati kəm lah. In təmuvən məmə təni=pən kəm lah məmə in təmol win e rəhan uək. Mətəu in təməsegəhaniən e lah məmə okotəuhlin rəhalah nətəligiən kəni motəhatətə lan, mətəu ilah kəmotəmkarəpən rəkis. **3:20** Jen 6–7

21 Kəni nəhu əha, in narmi noliən bəptais iətəm tatosmiəgəh itəmah min rəueiu. Noliən
bəptais u, nipətin səniəmə tətafəl rəkis nəmit e nipəti iətəmimi, mətəu in təhmen məmə
nəkotətapuəh o Uhgin məmə in otəfa kəm təmah nəhruniən məmə rəhatah təfagə tərah min
təmikə. Kəni nəsanəniən asoli iətəm Uhgin təmol Iesu Kristo təmiəgəh min e nimisiən lan, in
nəsanəniən iətəm tatosmiəgəh itəmah e noliən bəptais.
22 Kəni Iesu Kristo tinuvən rəkis əpəha e negəu e neai, kəni mətatig e nikali Uhgin maru,
ikin nisiaiən tətatig ikin, mine nəsanəniən, mine nepətiən. Kəni Uhgin təmol məmə nagelo
min, mine natimnati rəfin iətəm kautos nepətiən mine nəsanəniən, ilah rəfin kəutatig ahgəl
narmənigiən rəha Iesu.

4

Suaru rəha noliən nəuia Uhgin

1 Tol lanəha natimnati min əha, itəmah onəkotəkeikei motos nətəligiən rəha Kristo kəni
mautəhtul maru o nətəuiən nahməiən e nipətitəmah, mətəu-inu in təmətəu nahməiən asoli e
nipətin. Nautol lanəha mətəu-inu nəmə itəmah ninotətəu tərah e nipətitəmah, nati əpnapin
nautol noliən təuvir min, kəni tətəgətun məmə ninotəpəh noliən rəha təfagə tərah.
2 Tol lanəha, nian itəmah nəutatig e nəhue niftəni u, nəsotohtəu-pəniən suaru rəha noliən
natimnati tərah min iətəm tətatig e rəhatəmah nətəligiən, mətəu onəkotohtəu=pən suaru
rəha noliən nəuia Uhgin.
3 Nəmotərəkin rəkis nian tepət o nitəu-pəniən noliən min rəha nətəmimi min u kəsotəniən
nipəhriəniən e Uhgin. Aupən, itəmah nəmautit əpnapin nipətan; kəni nətəligiən rəhatəmah
təmatuvən o natimnati tərah min; kəni nəməutapis; kəni nəmautol lafet rəha nitəuiən
nipətan; kəni nəməutəmnim alikol məutapis məutalməli; kəni nəməutəfaki kəm narmi nati
min iətəm in noliən tərah agin.
4 Nətəmimi min əha kəsotəniən nipəhriəniən e Uhgin, narmilah təmiuvig mətəu-inu itəmah
nəmotəpəh nitəu-pəniən ilah məhuvən motamnim e təfagə tərah rəhalah iətəm təhmen e
naruəh asoli iətəm tətaiu. Kəni ilah kəutəni rah pik itəmah ohni.
5 Mətəu ilah okotəkeikei motəni pətigəm natimnati min rəfin e nəmiəgəhiən rəhalah
kəm Uhgin iətəm in tətəhtul maru məmə otakil məni nəghatiən rəha nalpiniən rəha nətəm
kəmohmis, mine nətəm kəutəmiəgəh.
6 Tol lanəha, nətəmimi min u nətəm kəmohmis rəkis, ilah kəmotətəu nanusiən təuvir*
məmə nati əpnapin kəmohmis təhmen e nətəmimi rəfin, mətəu Uhgin təhrun noliən ilah
okotəmiəgəh min e narmin, təhmen lan.
7 Kitah kəutəhuva iuəkir e nian rəha naunun natimnati rəfin. Tol lanəha, otol rəhatəmah
nətəligiən otərman-ərman məmə nəkotəhrun nəghatiən kəm Uhgin e nəfakiən iətəm təsanən.
8 Kəni nati keikei in ilis tapirəkis natimnati rəfin məmə, nəkotolkeikei itəmah min e
nikitəmah rəfin mətəu-inu e nian nautol lanəha, kəni nian rəfin, nəutəhtul maru o naluiən
e noliən tərah min rəhatəmah.
9 Kəni nəkotəkeikei motit itəmah min məhuvən lahuənu min rəhatəmah məmə nəkotauən
itəmah min, kəni motəgətun ikin nətəmimi okotapili ikin. Kəni məsotoliən məmə nikitəmah
təsagiəniən ohni.
10 Uhgin təməfinə nəsanəniən pisin pisin min kəm təmah kətiəh kətiəh. Təuvir məmə
nəkotol uək e nəsanəniən min əha məutasiru e təmah min. Kəni otol uək əha e noliən rəha
noluək min nətəm kautol uək əhruahru rəha Uhgin nian rəfin. Onəkotəuəri nəuviriən rəhan
e suaru pisin pisin min iətəm in tətəfinə.
11 Tol lanu, nəmə Uhgin təməfən kəm iətəmi kəti nəsanəniən rəha nəni pətigəmiən, kəni
təuvir məmə in otəni pətigəm təhmen əmə məmə rəhan nəghatiən in rəha Uhgin. Nəmə Uhgin
təməfən kəm iətəmi kəti nəsanəniən rəha nasiruiən, kəni təuvir məmə in otasiru e nətəmimi
e nəsanəniən iətəm Uhgin təməfən məmə, e natimnati rəfin, nətəmimi okotəni-vivi Uhgin o
nati iətəm Iesu Kristo təmol. Pəh kitah kəutəni pətigəm rəhan nəuviriən mine nəsanəniən
əmə lanko matuvən naunun tikə. Əuəh.

Nəfaki min okotos nahməiən e nipətilah

12 Iəu min nəuvein nətəm iəkolkeikei pik itəmah, iəkəhrun məmə rəueiu nərahiən əskasik
tatələs pikin itəmah təhmen e nigəm, kəni nautətəu nahməiən asoli lan. Mətəu təsəuviriən
məmə narmitəmah otiuvig pik o nərahiən min əha. Nərahiən min əha kəutəhuva o nətəmimi
tepət, səniəmə itəmah əmə.

4:1 Rom 6:2,7 **4:3** Efəs 2:2-3 **4:5** Uək 10:42 * **4:6** Nəmə təhro nəghatiən u, "Nətəmimi min u nətəm kəmohmis rəkis," tətəghati e nətəmimi nətəm kəmotəhatətə e Kristo, kəni uərisig lan kohmis. Uə nəmə təhro tətəghati e nətəmimi nətəm kəmohmis e nian rəha Noa (eruh-to 3:19). **4:7** 1Pitə 1:13; 5:8; Rom 13:11-12 **4:8** 1Pitə 1:22 **4:11** Rom 12:6-8

13 Mətəu təuvir məmə nikitəmah otətagiən əmə mətəu-inu nəutətəu nahməiən təhmen=pən
əmə e Kristo. Kəni nəmə nautol lanəha, kəni nikitəmah otagiən pik agin nian in otol əpu
rəhan nəhagəhagiən asoli rəha nəuviriən mine nəsanəniən rəhan.
14 Nəmə nətəmimi kəutəni rah itəmah o nərgi Kristo, kəni onəkotatig e nəuviriən pəhriən,
mətəu-inu nian kəutəni rah itəmah o Kristo, inu tətəgətun məmə Narmin Rəha Uhgin iətəm
təsanən məhagəhag mətatig o təmah.
15 Tərah məmə itəmah kəti otol noliən rəha nohamuiən itəmi, uə nakləhiən, uə natgəhliən
lou, uə təfagə tərah əkəku kəti təhmen e nəghati pikiən. Nəmə in tatos nalpiniən mətətəu
nahməiən ohni, kəni təhruahru əmə.
16 Mətəu nəmə itəmah nautos nahməiən mətəu-inu itəmah Kristin min, sotaulisiən ohni,
mətəu nəkotəkeikei motəni-vivi Uhgin məmə nautos nərgin u Kristin.
17 Tol lanəha mətəu-inu nian rəha nakiliən nətəmimi rəha Uhgin tinətuəuin. !Kəni nəmə
nakiliən əha tinətuəuin e nətəmimi rəha Uhgin, kəni okəmanəhro e nətəmimi min u kəutəhti
nanusiən təuvir rəha Uhgin!
18 Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
“Nəmə in tiəkis o nətəm kotəhruahru məmə Uhgin otosmiəgəh ilah,
kəni otiəkis pik o nətəmimi kotəruru Uhgin mautol təfagə tərah məmə in otosmiəgəh ilah.”
19 Kəni tol lanəha, nətəmimi nətəm kautətəu nahməiən mətəu-inu in nətəligiən rəha Uhgin,
təuvir məmə ilah okotələhu=pən nəmiəgəhiən rəhalah e nəhlmi Uhgin iətəm təmol neai min
niftəni mine natimnati rəfin, kəni nian rəfin in tatol rəhan nəghatiən. Kəni təuvir məmə ilah
okautəkeikei mautohtəu=pən min əmə suaru rəha noliən təuvir.

5

Nəghatiən tatuvən kəm eldə min mine nətəm aluə

1 Kəni rəueiu, iəkolkeikei məmə iəkəghati nəuvetin kəm təmah eldə min rəha niməfaki. Iəu
eldə kəti iəkəhmen e təmah, kəni iəu əhruahru iəmeruh nahməiən rəha Kristo, kəni Uhgin
otəfa kəm tah rəhan nəuvetin nəhagəhagiən asoli rəha nepətiən mine nəsanəniən rəhan,
iətəm in otol əpu.
2 Inu rəhak nəghatiən kəm təmah məmə, otol uək rəha neh viviən nətəmimi rəha Uhgin
nətəm kəutatig e nəhlmitəmah, təhmen e iətəmi rəha sipsip iətəm tateh vivi rəhan sipsip
min. Kəni otol e nikin agiən mətəu-inu nəkotolkeikei məmə nəkotol. Inu nətəligiən iətəm
Uhgin tolkeikei. Mətəu təsəuviriən məmə nəkotol nikitəmah təsagiəniən məmə nəkotol. Kəni
sotoliən mətəu-inu nikitəmah təhti məmə onəkotos pik məni lan. Mətəu otol əmə mətəu-inu
nikitəmah tətagiən məmə onəkotasiru.
3 Kəni təsəuviriən məmə itəmah nəkəhuva motəhmen e iətəmi asoli iətəm tatol təskasik kəm
rəhan noluək min, mətəu itəmah onəkotol noliən iətəm in təhruahru məuvir məmə iəfaki
min kotəhrun neruhiən kəni motohtəu=pən noliən rəhatəmah.
4 Iətəmi asoli rəha nətəmi kəutəsal vivi o sipsip min otiet pətigəm=pa min, kəni e nian əha,
in otəfinə nətəouiən təuvir rəha nisiaiən kəm təmah iətəm ko rəhan nəuviriən təsikəiən.
5 Kəni e noliən kətiəh əmə, itəmah nətəm aluə, otisiai motol nəuia eldə min rəha niməfaki.
Kəni itəmah rəfin agin onəkotosiahu rəhatəmah nətəligiən teiuaiu mautisiai itəmah min
rəfin. Otol lanəha mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
“Uhgin təsagiəniən e nətəm kəutəfəri mətahtipəsig e lah,
mətəu tətəfən rəhan nəuviriən kəm nətəm kautosiahu aru ilah.”
6 Kəni tol lanəha, otosiahu aru itəmah motatig ahgəl nəhlmi Uhgin əsanən, məmə in otəfəri
itəmah e nian əhruahru rəhan.
7 Kəni otos rəfin natimnati min nəutətəlig lan məhuva motələhu=pən kəm Uhgin mətəu-inu,
in tolkeikei itəmah mateh vivi itəmah.
8 Otair mauteh vivi mətəu-inu rəhatəmah tikimir Setən in təhmen=pən e laion kəti iətəm
tətaiu oneuən kəni nikin tətərkərik mətəsal e iətəmimi məmə otun.
9 Otəhtul əskasik e nəhatətəiən rəhatəmah nian Setən tətuva o təmah, mətəu-inu itəmah
nəfaki min nəuvein əpəha ikin min rəfin e nəhue niftəni, kautos əmə nahməiən əhmen əmə.
10 Mətəu uərisig lan nəmotətəu rəkis nahməiən e nian əkuəkir əmə, kəni Uhgin otol
nəkotətəu təuvir min e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni mol nəkotəsanən e rəhatəmah
nəhatətəiən, motəhtul əskasik, kəni nati kəti otəsiuvi rəkisiən itəmah. Nəuviriən min rəfin
tatsipən əmə o Uhgin, kəni in təmauin e təmah nəkəhuva e Kristo məmə nəkəhuvən e
nəhagəhagiən asoli rəha nəuviriən rəhan, mine rəhan nəsanəniən iətəm tətatig itulin.

4:13 Uək 5:41; Jem 1:2; 1Pitə 1:6-7 **4:14** 1Pitə 2:20 **4:18** Prov 11:31 **5:1** Rom 8:17-18; 2Kor 1:5-7; Efəs 3:13; Fil 1:29 **5:2** Jon 21:15-17; Uək 20:28 **5:3** 2Kor 1:24; Fil 3:17; Tait 2:7 **5:5** Prov 3:34; Efəs 5:21; Jem 4:6 **5:6** Mat 23:12; Luk 14:11; Jem 4:10 **5:7** Mat 6:25-30 **5:8** 1Təs 5:6 **5:9** Efəs 6:10-18; Jem 4:7 **5:9** Efəs 6:11-13; Jem 4:7

11 Pəh kotəni pətigəm nəsanəniən rəha narmənigiən rəhan, tatuvən əmə lanko naunun tikə.
Əuəh.

Naunun nəghatiən

12 Sailəs* itimlau min, təmasiru e nauəuə u, kəni iateh məmə in piak təuvir kəti, kəni
rəhak nipəhriəniən tətatig lan. Iətətei nauəuə əkuəkir u kəm təmah məmə iəkəfəri rəhatəmah
nətəligiən, kəni iatəni pətigəm məmə natimnati iətəm iəmətei rəkis, kəutəghati e nəuviriən
pəhriən rəha Uhgin. Otəhtul əskasik lan.
13 Piatəmah min mine nəuvinitəmah min e niməfaki u ikinu Rom kəutəni təuvir kəm
təmah.† Uhgin təmitəpin itəmah min ilah. Kəni nətik u Mak, in min tətəni təuvir kəm təmah.
14 Otəni təuvir kəm təmah min təhmen məmə itəmah kətiəh əmə e Kristo.
Pəh Uhgin otəfinə rəhan nəməlinuiən kəm təmah rəfin u nətəmimi rəha Kristo.

* **5:12** Nəghatiən Kris tətəni nərgin u məmə, "Silfanus" iətəm in nərgin əkuəkir u "Sailəs." **5:12** Uək 12:2,25; 13:13; 15:22,30 † **5:13** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "Pətan iətəm tətatig Papilon," mətəu nipətin məmə "niməfaki əpəha Rom." E nian rəha Oltestimin, Papilon in taun asoli kəti iətəm nepətiən mine nəsanəniən rəfin rəha nəhue niftəni tətatig lan, kəni nətəmimi ikin kautol tikimir kəm nətəmimi min rəha Uhgin. Kəni təhmen=pən əmə e nian rəha Pitə, Rom tətarmənig e lahuənu min rəfin mətəməki e nətəm kəutəfaki kəm Uhgin. **5:13** Uək 12:2; 2Tim 4:11

2 Pitə
Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Pitə təmətei
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 2 Pitə

?Pəh təmətei nauəuə u? Pitə təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm nətəmimi rəha niməfaki ikin min rəfin.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? Pitə təhrun məmə otəsuvəhiən timis, kəni molkeikei məmə otəfən rəhan naunun nəghatiən kəm niməfaki.

?Təmətei nauəuə u o nak? Tolkeikei məmə otəhgi-pəri kəni məgətun nətəmimi rəha niməfaki məmə nəgətun eiuə min okəhuva e nəlugin e lah. Mətəu niməfaki otəkeikei matəhtul əskasik mətitəu=pən əmə nəgətuniən iətəm təhruahru. Kəni molkeikei məmə nəhatətəiən rəhalah e Iesu otəkeikei muva məskasik, kəni nəhruniən rəhalah e Iesu otəkeikei meviə.

Pitə təməni təuvir kəm lah
(Jut 4-13)

1 Iəu Saimon Pitə, iəu slef mine aposil rəha Iesu Kristo. Iətəni təuvir kəm təmah nətəm nəmotos nəhatətəiən iətəm in təuvir təhmen e rəhatimah. Nəmotos nəhatətəiən əha e suaru rəha Iesu Kristo iətəm təhruahru. In rəhatah Uhgin mine Iosmiəgəh.

2 Pəh Uhgin otəfinə rəhan nəuviriən mine nəməlinuiən tapirəkis agin kəm təmah nian rəhatəmah nəhruniən rəha Uhgin mine Iesu rəhatah Iərmənig tətevia matepət.

Uhgin təmauin e lah məmə rəhan min nətəmimi

3 E nəsanəniən rəha Uhgin, təməfa kəm tah natimnati rəfin iətəm okotəkeikei motos məmə kitah kautos nəmiəgəhiən, kəni məmə kəutaliuək e suaru əhruahru iətəm Uhgin tolkeikei. Tətəfa e nəhruniən rəhatah ohni. In təmauin e tah e rəhan aru əmə nəsanəniən mine nəuviriən.

4 Kəni e nəsanəniən mine nəuviriən rəhan, in təməfa rəhan nəniəskasikiən min iətəm iahgin kəni məuvir pik. Təməfa lanəha məmə e nəniəskasikiən min əha, nəkotəhrun nuvaiən motol kətiəh e noliən rəha Uhgin, kəni motagim rəkis e nərahiən rəha nəhue niftəni iətəm təmsipən e nolkeikeiən tərah min e niki nətəmimi.

5 Kəni tol lanəha, nəkotəkeikei motalkut pik məmə noliən rəhatəmah otuva məuvir agin. Rəhatəmah nəhatətəiən əha ikin, kəni nəkotəkeikei motol min noliən min u: otol təuvir kəm nətəmimi, kəni otos nəhruniən,

6 oteh vivi rəhatəmah nətəligiən min, kəni otəhtul əskasik e Uhgin nian nərahiən tətuva, kəni otəfən rəhatəmah nəmiəgəhiən rəfin kəm Uhgin kəni motol nəuian,

7 kəni otolkeikei nəfaki min, kəni otolkeikei nətəmimi rəfin.

8 Təuvir məmə nəkotol noliən min əha, mətəu-inu nian nautol mautol mautol ilah, kəni rəhatəmah nəhruniən e rəhatah Iərmənig Iesu Kristo otəuə e nəuan tepət min e nəmiəgəhiən rəhatəmah.

9 Mətəu nəmə iətəmimi kəti təsoliən natimnati min əha, kəni in təmalu məmə Uhgin təmafəl rəkis noliən tərah min rəhan aupən, kəni tətəgətun məmə in təhmen e iətəmi kəti iətəm in təruru nəsal-pəniən isəu, uə nəmə təhro nəhmtin təpis.

10 Tol lanəha piak min mine nəuvinik min, nəkotəkeikei motalkut əskasik məmə nəkotol noliən min əha, kəni ilah okotəgətun məmə nipəhriəniən, Uhgin təmitəpin itəmah, kəni mauin e təmah məmə rəhan nətəmimi. Mətəu-inu nəmə nəkotol natimnati min əha, kəni ko nəsotəmeiən nian kəti,

11 kəni Uhgin nikin otagiən məmə oterəh e doə o təmah məmə nəkotəhrun nuvəniən ikin iətəm Iesu Kristo, rəhatah Iərmənig mine Iosmiəgəh, in otarmənig itulin ikin.

12 Tol lanəha, nian rəfin iəkəkeikei mətəni=pinə natimnati min u kəm təmah məmə nikitəmah otəhti min, nati əpnapin nəkotəhrun ilah, kəni motəhtul tiəkis e nipəhriəniən iətəm nəmotos rəkis.

13 E nian iətəmiəgəh əhanəh e nəhue niftəni u, nikik təhti məmə təhruahru məmə iəkəni pətigəm min natimnati min əha məmə nikitəmah otəhti min,

14 mətəu-inu iəkəhrun məmə otəsuvəhiən iəkimis, təhmen məmə rəhatah Iərmənig Iesu Kristo təmol əpu əhruahru kəm iəu.

15 Kəni iəkəkeikei malkut pik rəueiu məmə onəsotaluiən natimnati min u nian oiəkimis rəkis.

1:6 Kəl 5:22-23 **1:14** Jon 21:18-19; 2Kor 5:1

16 Nian iəmotəni pətigəm kəm təmah məmə Iesu Kristo otuva min e nəsanəniən, iəməsəniən namsu min iətəm iətəmi kəti təmol e rəhan əmə nətəligiən, mətəu itimahal iəmleruh əhruahru e nəhmtitimahal məmə rəhan nəsanəniən min nəhagəhagiən in ilis agin.
17-18 Itimah Iesu əpəha ilis e nitəuət rəha Uhgin nian Uhgin Tatə təməfən nisiaiən kəm in, kəni mol in nəhagəhagiən tasiə miet e nipətin, kəni təmətəu nəuia Uhgin u Nəhagəhagiən Asoli təməni kəm in məmə, "Inu nətik iətəm iəkolkeikei, nikik tagiən pik ohni." Itimahal min iəmhlətəu nəuian əha təmsipən e negəu e neai.
19 Natimnati min əha təmol itimah iəkotəhrun vivi məmə nəghatiən rəha iəni min aupən in nipəhriəniən. Nəghatiən əha təhmen e lait kəti tətasiə e napinəpuiən. Kəni təuvir məmə itəmah min onəkotətəu vivi nəghatiən əha mətəuarus=pən Iesu Kristo otuva min. Kəni Iesu Kristo təhmen e fətukai iətəm tətəri, kəni nian rəhan otuva min lan, təhmen e nəhagəhagiən rəha nianiən. Kəni nəhagəhagiən rəhan otasiə e nikitəmah məgətun vivi Uhgin kəm təmah.
20 Kəni nati asoli e natimnati min u, nəkotəkeikei motəhrun məmə nəghatiən rəha iəni min e Nauəuə Rəha Uhgin, səniəmə nətəligiən mine nəghatiən əmə rəhalah,*
21 mətəu-inu nəghatiən rəha iəni min təsisipəniən e nətəligiən rəha nətəmimi əmə, mətəu nətəmimi kəmotəni pətigəm nəghatiən iətəm təmsipən e Uhgin nian Narmin Rəhan təmek nikilah masiru e lah o nəghatiən.

2

Nəgətun eiuə min

1 Mətəu iəni eiuə min əha ikin e niki nətəm Isrel aupən, kəni e noliən kətiəh əmə, nəgətun eiuə min okəhuva min e nikitəmah. E noliən oneuən, okotəni pətigəm nəgətuniən eiuə min iətəm otərəkin rəhatəmah nəhatətəiən, kəni tapirəkis nati u, ilah okotəuhlin nəmtahlah e rəhalah Iətəmi asoli, nati əpnapin in təmos nəhmti lah. Kəni otəsuvəhiən, Uhgin otərəkin ilah e nalpiniən iətəm ilah aru əmə kautiuvi=pa.
2 Kəni nətəmimi tepət okotohtəu=pən noliən tərah min rəhalah iətəm tol naulisiən. Kəni tol lanəha, nətəmimi tepət okotəni rah suaru rəha nipəhriəniən.
3 Kəni mətəu-inu ilah kotolkeikei pik məni, kəni okotos rəhatəmah natimnati e noliən ekəu-ekəu e nəuanagei min iətəm kəmotsipən əmə e nətəligiən aru əmə rəhalah. Nuvəh agin, Uhgin təməni pətigəm nalpiniən rəhalah, kəni otəsuvəhiən in otərəkin ilah.
4 Itəmah nəkotəhrun məmə in otol nalpiniən əha mətəu-inu nəmoteruh noliən rəhan aupən. Nian nagelo min kəmotol təfagə, Uhgin təsaskəlim əməiən rəhalah nalpiniən, mətəu təməraki=pən e lah e nipəg asoli teiuaiu agin, ima nətəm kotərah, kəni təməlis ilah e sen, kəni kəutatig e napinəpuiən mətəuarus=pa in otələhu nəghatiən o nalpiniən rəhalah.
5 Kəni Uhgin təməsaskəlim əməiən nalpiniən rəha nətəmimi aupən nətəm kəmautəhti nəuian e nian rəha Noa, mətəu təmohamu ilah e naruəh asoli iətəm təmaiu. Mətəu Noa təmətəni pətigəm nəghatiən rəha noliən iətəm təhruahru e nəhmti Uhgin, kəni Uhgin təmosmiəgəh in, mine rəhan nətəmimi səpin.
6 Kəni Uhgin təmol nalpiniən o nərahiən rəha nətəm Sotəm mine Kəmorə, kəni təmuvan taun mil əha e nigəm, kuol nəhmtahu e lau. Inu tətəgətun nati nak iətəm otol kəm nətəmimi min u nətəm kautəhti nəuian.
7 Mətəu in təmosmiəgəh iətəmi u Lot. In iətəmi əhruahru e nəhmti Uhgin, kəni nikin tətahmə o noliən tərah min iətəm tol naulisiən rəha nətəmi min əha ikin əha u kəmautəhti nəuia Uhgin.
8 Kəni in təmətatig ilah min ilah, kəni nian rəfin in təmeruh noliən tərah min rəhalah, kəni mətətəu nəghatiən tərah min rəhalah, kəni nian rəfin əmə, nikin iətəm təhruahru əmə, təmahmə pik o noliən tərah min rəhalah.
9 Natimnati min əha tətəgətun məmə Iərmənig Uhgin təhrun nosmiəgəhiən nətəmimi nətəm kotəhatətə lan, kəni təhrun nəmki rəkisiən ilah e nərahiən iətəm kəutatig lan. Mətəu nətəmimi nətəm kəsotəhruahruiən, Uhgin təhrun naskəlimiən mol nalpiniən kəm lah rəueiu muvən mətəuarus nian in otələhu nəghatiən o nalpiniən rəha nətəmimi.
10 Uhgin otol nalpiniən kəm nətəm kotərah rəfin, mətəu in otol nalpiniən asoli kəm nətəmimi nətəm kautol natimnati rəha naulisiən iətəm nipətilah tolkeikei məmə okotol, kəni natimnati u kautol ilah tamikmik, kəni nətəmimi min əha kəsotolkeikeiən məmə iətəmimi kəti uə Uhgin otarmənig e lah.

1:17-18 Mat 17:5; Mak 9:7; Luk 9:35 **1:19** Nəh 22:19 * **1:20** Suaru kəti min o nəuhliniən nəghatiən Kris e 1:20 tol lanu: "Kəni nati asoli e natimnati min u, nəkotəkeikei motəhrun məmə iətəmi kəti tikə məmə, in pisin əmə otəni nipəti nəghatiən rəha iəni min iətəm kəmətei e Nauəuə Rəha Uhgin," **1:21** 2Tim 3:16; 1Pitə 1:11-12 **2:1** Mat 24:11; Jut 4 **2:4** Jut 6 **2:5** Jen 6–8; 2Pitə 3:6 **2:6** Jen 19:24; Jut 7 **2:7** Jen 19:1-16 **2:10** Jut 7-8,16

Nəgətun eiuə min əha kəutəfəri məsotəginiən nati kəti, kəni məsotəginiən nəni rahiən natimnati e negəu e neai iətəm kautəmiəgəh u ilah ilis pik.
11 Nati əpnapin nagelo min u ilah kotəsanən kəni nahgilah tepət tapirəkis nətəmimi min
əha, mətəu nagelo min kəməsotahiən nəgətun eiuə min əha,* məsotətu-pəniən nəghatiən kəti
e lah e nəhmti Iərmənig Uhgin.
12 Mətəu nəgətun eiuə min əha kəutəni rah natimnati min iətəm ilah kəsotəhruniən. Ilah
kotəhmen e nati arpin min, iətəm rəhalah nətəligiən tikə, mətəu kautol əmə nati iətəm
nipətilah tolkeikei. Nati arpin min əha kəmotair məmə nətəmimi okotaiu o lah motohamu
ilah. Kəni Uhgin otərəkin min nətəm kotərah min əha təhmen e nətəmimi motarpin kəni
motohamu nati rarpin min əha.
13 Uhgin otətəou ilah e nərahiən mətəu-inu ilah kəmotol nərahiən kəm nətəmimi.
Kəni nəgətun eiuə min əha, nikilah tagiən məmə okotauən mine motəmnim pik, səniəmə
lapin əmə mətəu e nərauiə. Ilah kotəhmen e napiniən e napən, uə kotəhmen e niməgim iətəm
tatol aulis itəmah, mautərəkin nərgi niməfaki. Kəhuva motauən itəmah min ilah, mətəu
kəuteiuə e təmah, mautol noliən tərah.
14 Nian rəfin rəhalah nətəligiən tatuvən o nakləhiən e nipətan u rəhalah nətəligiən timətig
əmə. Kəni nian rəfin kautol təfagə tərah məsotəpəhiən. Kautiuvi kalin rəkis nətəmimi nətəm
rəhalah nətəligiən təsəskasikiən kautəhuvən o noliən tərah. Ilah kəutəgətun aru ilah e noliən
rəha navərəsiən. Uhgin təməni rəkis nalpiniən rəhalah.
15 Ilah kəmotəpəh suaru iətəm təhruahru, kəni motekəu motohtəu=pən suaru rəha Paləm
nəti Peor, iətəm təmolkeikei pik nosiən məni e noliən tərah.
16 Mətəu togki kəti təmahi o rəhan noliən tərah min. Kitah kotəhrun məmə togki min
kəsotəghatiən, mətəu Uhgin təmol togki rəha Paləm təghati e niki iətəmimi məmə otəniəhu
noliən ekəu-ekəu rəha iəni u.
17 Nəgətun eiuə min əha kotəhmen e nəhmti nəhu iətəm təmamir, uə kotəhmen e nəpuə
iətəm nimətagi asoli təməmki rəkis kəni nuhuən tikə lan, mətəu-inu nəgətuniən rəhalah
kotərah. Uhgin təmələhu kalin napinəpuiən asoli məmə okotatig lan.
18 Ilah kəutagət əfəri e nəghatiən iətəm nipətin tikə. Kəutəghati e nəghatiən min rəha noliən
min iətəm nipəti nətəmimi kotolkeikei, kəni mautiuvi=pa nətəmimi kəhuva e nərahiən iətəm
kəmohiet vi əmə lan.
19 Kəutəni əskasik məmə nətəmimi kotəhrun nitəu-pəniən natimnati iətəm ilah ko-
tolkeikei, lou kəti tikə lan. Mətəu ilah aru slef min rəha nolkeikeiən tərah min rəhalah,
mətəu-inu iətəmi kəti in slef rəha nati nak iətəm tətarmənig lan.
20 Mətəu nəmə kotagim rəkis e nərahiən rəha nəhue niftəni nian kotəhrun Iərmənig mine
Iosmiəgəh rəhatah Iesu Kristo, kəni uərisig lan kohtəlig e noliən rəha təfagə tərah, məhuva
slef rəhan, ilah kotatig e nərahiən iətəm in tərah tapirəkis in aupən.
21 Nəmə ilah kəmotəruru agin suaru rəha nol-əhruahruiən, kəsi, in nati tərah nəuvetin o
lah. Mətəu tərah pik agin o lah nəmə ilah kinotəhrun suaru əha rəha nol-əhruahruiən, kəni
uərisig lan kotəuhlin nəmtahlah e nəghatiən rəha Uhgin iətəm təməfən kəm lah.
22 Noliən rəhalah kotəhmen e nəghatiən əuhlin mil u keiu, “Kuri kəti təmitəlig muvən
maton nati iətəm in təmeuə rəkis lan,” mine “Pikəh iətəm təmaig, kəni mitəlig min muvən
mətaig e nəmit.”

3

Nian rəha Iərmənig

1 Rəhk-iəli min, inu rəhak nauəuə iətəm tatol keiu lan tatuvnə o təmah. Iəmətei ilau pəti
məmə nikitəmah otəhti min natimnati min əha, kəni məmə okuəhgi-pəri itəmah muol
nətəligiən rəhatəmah təhruahru.
2 Iəkolkeikei məmə onəkotətəlig min e nəghatiən min iətəm iəni min rəha Uhgin kəmotəni
aupən, mine nəghatiən rəha Iərmənig Iosmiəgəh rəhatah iətəm rəhatəmah aposil min
kəmotəni pətigəm kəm təmah.
3 Nati kəti iətəm nəkotaupən motəhrun məmə, e nian Naunun Nian tətuva iuəkir, nətəmimi
nəuvein okəhuva nətəm kəutətəu=pən əmə nati nipətilah tolkeikei məmə okotol, kəni ilah
okotagət əfəri motəni rah nəghatiən rəha Uhgin.
4 Okotəni məmə, “?Təhro? ?Təməni-əskasik rəkis məmə otuva min, mətəu in iə? E nian
iətəm tipitah min kəmohmis mətəuarus=pa u rəueiu, natimnati rəfin təsol pisiniən kəti

---

* **2:11** Suaru kəti min o nəuhliniən fes u təhmen inu: Nati əpnapin nagelo min u ilah kotəsanən kəni nahgilah tepət tapirəkis nətəmimi min əha, mətəu nagelo min kəməsotahiən natimnati ilis pik əha. **2:11** Jut 9 **2:12** Jut 10 **2:15** Nam 22:7; Jut 11; Nəh 2:14 **2:16** Nam 22:28-35 **2:17** Jut 12-13 **2:20** Mat 12:45 **2:21** Luk 12:47-48 **2:22** Prov 26:11 **3:2** Jut 17 **3:3** 1Tim 4:1; Jut 18

tatol əmə lanko. Kəni aupən aupən agin, nian Uhgin təmol niftəni mətəuarus=pa rəueiu, natimnati rəfin kautol əmə nati kətiəh."

5 Kəutəni lanəha, mətəu ilah kəsotolkeikeiən məmə okotətəlig e nipəhriəniən u məmə Uhgin təməghati, kəni təmol neai mine niftəni e nəghatiən rəhan. Kəni mol niftəni tiet e nəlugi nəhu, kəni mos nəhu mol ikin min rəfin e nəhue niftəni.

6 Kəni təmatig mos min nəhu əha mauitarmin mərəkin niftəni aupən ikin lan.

7 Kəni nəghatiən əha rəha Uhgin tətaskəlim neai min niftəni kətuatig rəueiu, kəni ilau okuatig muətəuarus=pa nian in otuvan ilau e nigəm e nian rəha nakiliən mine nalpiniən rəha nətəm kəutəhti nəuia Uhgin.

8 Mətəu iəu min nəuvein, sotaluiən e nati kətiəh u məmə, e nətəligiən rəha Iərmənig Uhgin, nian kətiəh in təhmen e nu uan-tausin, kəni nu uan-tausin in təhmen e nian kətiəh.

9 Nətəmimi nəuvein, nikilah təhti məmə Uhgin təpəou o nol uəhaiən nəniəskasikiən min rəhan, mətəu səniəmə tol lanəha. Rəhan nətəligiən təfəməh o təmah, kəni nikin təsagiəniən məmə in otəkeikei mol nalpiniən kəm nətəmimi, mətəu tolkeikei məmə nətəmimi rəfin okotəuhlin nəmtahlah e noliən tərah min rəhalah mohtəlig=pən ohni.

10 Mətəu Nian Rəha Iərmənig otuva təhmen e iətəmimi təmuva məmə otakləh, otuva e nian iətəmi təruru. E nian əha, kotətəu nərkərikiən asoli, kəni neai otikə. Kəni nigəm otus nəhue niftəni mine natimnati min rəfin kəutatig lan, kohkə agin.

11 Kəni mətəu-inu Uhgin otərəkin rəfin agin natimnati min əha e noliən əha, itəmah nəkotəkeikei motətəlig e noliən rəha nəmiəgəhiən rəhatəmah. Nəkotəkeikei motohtəu=pən suaru iətəm nəmiəgəhiən rəhatəmah otəhruahru e nəhmti Uhgin motasim.

12 Nikitəmah otəkeikei magiən o nian əha iətəm tətuva, kəni motol natimnati iətəm okotol nian əha otuva uəhai əmə. E nian əha, nigəm otus mərəkin neai, kəni nəpiapeiən otol mitigar, mine məuig, mine məhau min okotaiəh mohkə.

13 Mətəu Uhgin təməniəkis məmə otol neai vi mine niftəni vi, ikin rəha nətəmimi nətəm kotəhruahru e nəhmtin. Kəni kəutəhtahnin nati əha o nəniəskasikiən əha.

14 Tol lanəha, iəu min nəuvein. Kəni mətəu-inu nəkəutəhtahnin nian əha iətəm tətuva, otalkut əskasik o nati milahal u məmə, aupən Uhgin otəsehiən napiniən kəti e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni uərisig məmə təfagə tərah kəti tikə lan, kəni naunun nəkotatig e nəməlinuiən itəmah min.

15 Nəkotəkeikei motos e rəhatəmah nətəligiən nati u məmə, noliən rəha nətəligiən əfəməh rəha Iərmənig o tah, tatol məmə in otosmiəgəh nətəmimi nəuvein min. Inu təhmen e nəghatiən iətəm piatah təuvir Pol təmətei kəm təmah e neinatigiən iətəm Uhgin təməfən kəm in.

16 Tətəghati e natimnati min əha e nauəuə min rəfin rəhan. E nauəuə min əha, natimnati nəuvein əha ikin iətəm tiəkis məmə okotəhrun. Kəni nətəmi kotenəu-enəu məsotəhruniən nati, kəni rəhalah nətəligiən tətaliuək-aliuək, ilah kautəuhlin nəghatiən min rəha Pol, e noliən kətiəh əmə iətəm kautəuhlin nəghatiən rəha nauəuə nəuvein min rəha Uhgin. Kəni Uhgin otərəkin ilah ohni.

Naunun nəghatiən

17 Kəni tol lanəha, iəu min nəuvein. Mətəu-inu nəkotəhrun rəkis nati u, otair məmə nəghatiən almәli rəha nətəmimi nətəm kəutəhti nəuia Uhgin, okəsotiuvi rəkisiən itəmah e ikin rəhatəmah nəhatətəiən təskasik ikin, kəni nəkotəmei e rəhatəmah nəhatətəiən.

18 Mətəu otol rəhatəmah nəhatətəiən teviə məskasik e nəhruniən rəha Iərmənig mine Iosmiəgəh rəhatah Iesu Kristo, kəni teviə min e nəuviriən iətəm təməfinə kəm təmah. !Pəh kotəni-vivi in nian rəfin, rəueiu tatuvən matuvən əmə lanko naunun tikə! Əuəh.

3:5 Jen 1:6-9 **3:6** Jen 7:11; 2Pitə 2:5 **3:8** Sam 90:4 **3:9** Hab 2:3; 1Tim 2:4 **3:10** Mat 24:29,35; Luk 12:39; 1Təs 5:2 **3:15** Rom 2:4 **3:17** Mak 13:33; 1Kor 10:12

1 Jon
Nauəuə iətəm Jon təmaupən mətei
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 1 Jon

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Jon təmətei nauəuə u. In pia Jemis, kəni ilau nəti Səpəti mil. In kəti rəha nətəmi tueləf rəha Iesu. Kəni in iətəmi u iətəm Iesu tolkeikei pik. In təmətei nauəuə min u: Nanusiən Təuvir Iətəm Jon Təmətei, 1 Jon, 2 Jon, 3 Jon, mine Nol Əpuiən.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tatuvən kəm nətəmimi rəha niməfaki min ikin min rəfin. In tolkeikei məmə nətəmimi ikin kətiəh kətiəh okotafin, kəni motahli=pən nauəuə u tatuvən e niməfaki min ikin pisin pisin min.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? Nətəmimi nəuvein kotəni məmə Iesu Kristo səniəmə in Nəti Uhgin pəhriən iətəm təmuva iətəmimi pəhriən kəti. Kəutəni məmə narmin rəha Kristo təmuva e nipəti suah kəha Iesu nian Jon Bəptais təmol bəptais lan. Kəni narmin rəha Kristo tiet e nipəti Iesu, uərisig timis e nigi kəməluau. Mətəu nəgətuniən əha in neiuəiən. Kəni mautəgətun məmə noliən tərah in tikə. Ilah nəuvein kotəni məmə təuvir əmə məmə nətəmimi okotol əpnapin əmə noliən tərah mətəu-inu e rəhalah nəgətuniən, nipəti iətəmimi in nati əpnapin əmə. Nərgi nəgətuniən min əha, kətəni məmə "Nostisisim."

? Təmətei nauəuə u o nak? Təmətei nauəuə u məmə otəgətun min nəghatiən iətəm təhruahru, kəni məmə otəni pətigəm neiuə miniən rəha nəgətun eiuə min. Kəni təməgətun məmə nolkeikeiən in nati asoli. Kəni molkeikei məmə otasiru, kəni mol nəhatətəiən rəha nəfaki min tuva məskasik kəni motəhrun vivi məmə Uhgin təmosmiəgəh pəhriən ilah, kəni ilah mautos nəmiəgəhiən itulin.

Nəghatiən Miəgəh

1 Nəghatiən iətəm in Nəukəti Nəmiəgəhiən* təmaupən matig e nətuəuiniən nian,† inu, itimah‡ iəmotətəu kəni moteruh e nəhmtitimah əhruahru.§ Iəmoteh, kəni motek e nəhlmitimah əhruahru.* Inu u, in Nəghatiən iətəm in Nəukəti Nəmiəgəhiən iətəm iəutəghati lan, məutəni pətigəm.

2 Nəukəti Nəmiəgəhiən əha təmietigəm=pa;† iəmoteruh kəni mautəhtul pətigəm o nəni pətigəmiən,‡ kəni məutəni=pinə kəm təmah məmə in nəmiəgəhiən itulin, in təmətatig ilau Tatə Uhgin kəni təmiet=pa o timah.§

3 Iəutəni pətigəm kəm təmah natimnati min iətəm iəmoteh kəni motətəu rəkis, məmə itəmah min onəkəhuva motol kətiəh kitah min itəmah. Okəhuva kətiəh kitah Tatə Uhgin mine Nətin, Iesu Kristo.*

4 Iautətei natimnati min u məmə otol nagiəniən e nikitimah təri məriauəh.

Okotaliuək e nəhagəhagiən

5 Nəghatiən u inu, itimah iəmotətəu ohni kəni iəutəni=pinə kəm təmah, məmə Uhgin in nəhagəhagiən,† kəni napinəpuiən tikə agin lan.

6 Nəmə kitah kotəni məmə kinautol kətiəh kitah min, mətəu kitah kəutaliuək əhanəh e napinəpuiən,‡ kəni kitah kəuteiuə, kəni məsotatigiən e nipəhriəniən.§

7 Mətəu in tətatig e nəhagəhagiən, kəni nəmə kotaliuək e nəhagəhagiən təhmen lan,* kəni kitah kautol kətiəh kitah min, kəni nira Nətin, Iesu, tətaruətuəh e tah o noliən tərah min rəfin.†‡

8 Nəmə kitah kotəni məmə səniəmə kitah nol təfagə tərah,§ kitah kauteiuə aru əmə e tah min, kəni nipəhriəniən tikə e tah.*

---

* **1:1** Jon 14:6 † **1:1** Jon 1:1,3 ‡ **1:1** Nauəuə u, Aposil Jon in təmətei. Nati əpnapin məmə in tətəni pik "itimah," mətəu Jon pisin əmə təmətei. Nian təmətei nəghatiən u "itimah," nian nəuvein tətəghati aru əmə lan, kəni nian nəuvein tətəghati aru lan mine aposil min nəuvein. § **1:1** Luk 24:48; Jon 1:14; 19:35; 2Pitə 1:16; 1Jon 4:14 * **1:1** Jon 20:27 † **1:2** Jon 1:1-4; 11:25; 14:6 ‡ **1:2** Jon 15:27 § **1:2** Jon 1:1-4 * **1:3** 1Kor 1:9 † **1:5** 1Tim 6:16 ‡ **1:6** Jon 3:19-21; 8:12; Efəs 5:8; 1Jon 2:11 § **1:6** 1Jon 2:4; 4:20 * **1:7** Aes 2:5 † **1:7** Nəmə kəutəhlan vivi e nəhmti Uhgin, okotəni pətigəm əmə təfagə tərah min kəmautol kəsotəhmeniən e nəhmti Uhgin. Mətəu səniəmə təhmen e naruətuəhiən iətəm kətaig e nien o nos rəkisiən nətuakəmian kəti e nipətitəmi. Nira Iesu otəkeikei maruətuəh e tah, məmə in otos rəkis noliən tərah min rəhatah. (Nipəti nəghatiən u "nira Iesu" tətəni məmə Iesu təmimis təhmen e sakrifais kəti təmol o təfagə tərah min.) Tol lanəha, kitah kəutəhlan vivi, motəhruahru e nəhmti Uhgin, kəni in təseruhiən noliən tərah rəhatah, mətəu-inu nira Iesu təmafəl rəkis. ‡ **1:7** Hip 9:14; Nəh 7:14 § **1:8** Jer 2:35; Rom 3:9,19; Jem 3:2 * **1:8** 1Jon 2:4

9 Uhgin in iətəm kitah kotəhrun narəriən lan, kəni rəhan noliən in təhruahru əmə.† Tol
lanəha, nəmə kitah kotəni=pən noliən tərah min rəhatah kəm Uhgin,‡ kəni in otafəl itah kəni
malu e rəhatah noliən tərah min, kəni maruətuəh rəkis e noliən tərah min rəfin rəhatah
məmə okotəhruahru e nəhmtin.§
10 Mətəu nəmə kitah kotəni məmə kəsotol aginiən noliən tərah, kəni kitah kəutəni məmə
Uhgin tateiuə, kəni rəhan nəghatiən təsatig aginiən e nəmiəgəhiən rəhatah.*

2

Iesu Kristo in iətəmi rəha nasiruiən e tah

1 Rəhak min kəlkələh min,* iətətei natimnati min u kəm təmah, mətəniəhu itəmah məmə
onəsotoliən təfagə tərah. Mətəu nəmə iətəmi kəti otol təfagə tərah, rəhatah kəti əha ikin iətəm
tətəghati rəhatah lan kəm Tatə Uhgin,† inu Iesu Kristo in Iətəmi Təhruahru.
2 In ko, iətəm təmol sakrifais aru e rəhan nəmiəgəhiən o rəhatah noliən tərah min, kəni o
nati u, niəməha otəsol miniən Uhgin.‡§ Kəni təməsoliən o rəhatah pisin əmə noliən tərah
min, mətəu rəha nətəmimi min rəfin agin e nəhue niftəni.*
3 Kitah okotəhrun əsas məmə kotəhrun Uhgin† nəmə kitah kautol nəuian.‡§
4 Iətəmi u tətəni məmə "Iəkəhrun Uhgin,"* mətəu təsoliən nəuian, in ieiuə, kəni
nipəhriəniən tikə lan.†‡
5-6 Mətəu iətəmi u tatol rəhan nəghatiən,§ nolkeikeiən rəha Uhgin təmatig minpi vivi
pəhriən e nikin.* Iətəmi u tətəni məmə tətəhtul=pən lan,† otəkeikei mitəu suaru kətiəh əmə
iətəm Iesu təmitəu.‡ Noliən u tətəgətun əsas§ məmə kitah kautatig lan.*

Kitah kotəkeikei motol nolkeikeiən kəm tah min

7 Nikik keikei min, iəu iəsəteiən nəghatiən vi kəti kəm təmah məmə onəkotol, kəni
mətəu iətətei in əuas† iətəm nəmotos rəkis e nətuəuiniən, nian nəmotətəu nanusiən təuvir;‡
nəghatiən əuas u in nəghatiən ninotəhrun rəkis məmə nəkotolkeikei itəmah min.
8 Mətəu e neruhiən kəti min, nəghatiən u iətəm iətətei tatuvnə o təmah məmə onəkotol, in
tətəuhlin məmə nəghatiən vi,§ mətəu-inu kineruh e suaru vi kəti e nəmiəgəhiən rəha Iesu
mine rəhatəmah. Mətəu-inu rəueiu, napinəpuiən tinətagim,* konu nəhagəhagiən pəhriən†
tinətasiə rəkis.‡
9 Kəni iətəmi u tətəni məmə in tətatig e nəhagəhagiən mətəu tətəməki e pian,§ in tətatig
əhanəh e napinəpuiən.*
10 Iətəmi u iətəm tolkeikei pian, in tətəhtul e nəhagəhagiən,† kəni nati kəti tikə e nikin məmə
otapitətəl lan, morin.‡
11 Mətəu iətəmimi u iətəm tətəməki e pian, in tətatig e napinəpuiən,§ kəni mətan
e napinəpuiən, kəni məruru ikin tatuvən=pən ikin, mətəu-inu napinəpuiən tətəuveg
nəhmtin.*
12 Rəhak kəlkələh min, iətətei nauəuə u kəm təmah,
mətəu-inu Uhgin təmafəl rəkis noliən tərah min rəhatəmah e nati u iətəm Iesu təmol.
13 Tatə min, iətətei nati u kəm təmah,
mətəu-inu itəmah nəkotəhrun in, iətəm təmaupən matig e nətuəuiniən.†

---

† **1:9** Uhgin tətalu təfagə tərah min rəha nol təfagə min, mətəu in tatol e nəhruahruiən, mətəu-inu nimisiən rəha Iesu in
təmətəou rəkis noliən tərah min. Tol lanəha, təhruahru məmə Uhgin otalu noliən tərah min rəhatah mətafəl rəkis. ‡ **1:9**
Sam 32:3-5; 51:2; Prov 28:13 § **1:9** Jer 31:34; Maeka 7:18-20; Hip 10:22 * **1:10** Jon 5:38 * **2:1** 1Təs 2:11
† **2:1** Rom 8:34; 1Tim 2:5; Hip 7:25 ‡ **2:2** Rom 3:25; 1Jon 4:10 § **2:2** Iesu in təmol sakrifais aru e nəmiəgəhiən
rəhan o rəhatah noliən tərah min, kəni nati əha, niəməha təsoliən miniən Uhgin. Iesu in sakrifais, kəni in pris min iətəm
təmol sakrifais u. Iesu təsətapuəhiən o Uhgin məmə otəni məmə kitah kəməsotoliən noliən tərah kəti, mətəu təmətapuəh o
Uhgin məmə oteruh itah məmə kitah nətəmimi rəhalah noliən tərah min kəmotos rəkis nalpiniən. Inu nətəligiən min rəfin
rəha Uhgin, kəni nati u, in təməhmen. * **2:2** Jon 3:17 † **2:3** 1Jon 4:13; 5:2 ‡ **2:3** Noliən nəuian u, təsoliən
itah kotəhruahru, mətəu tətəgətun əmə məmə kitah kotəhrun Uhgin. § **2:3** Jon 14:15 * **2:4** Tait 1:16; 1Jon 3:6;
4:7,8 † **2:4** Nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən Nostisisim, kəutəni məmə ilah kəutəhrun vivi Uhgin, mətəu noliən rəhalah
təsəhruahruiən. Afin-to e Nəghatiən əkuəkir Rəha Nauəuə u 1 Jon məmə nəkəhrun nətəligiən rəha Nostisisim. ‡ **2:4** 1Jon
1:6,8 § **2:5-6** Jon 14:15 * **2:5-6** 1Jon 4:12 † **2:5-6** Nian tətəni məmə suah iətəmi kəti tətəhtul=pən e Iesu, nipətin
u məmə in tətatig lan məsietiən, tatsipən lan, tatos rəfin nəsanəniən rəhan ohni, tətahgəl lan, tatilpin ilau min. ‡ **2:5-6**
Mat 11:29 § **2:5-6** 1Jon 2:3 * **2:5-6** Jon 15 † **2:7** Dut 6:5; Lev 19:18 ‡ **2:7** 1Jon 2:24; 3:11,23; 4:21; 2Jon 5,6
§ **2:8** Jon 13:34 * **2:8** Rom 13:12 † **2:8** Jon 1:9 ‡ **2:8** Efəs 5:8; 1Təs 5:5 § **2:9** 1Jon 3:10,15,16; 4:20,21
* **2:9** 1Jon 1:5 † **2:10** 1Jon 3:14 ‡ **2:10** Sam 119:165 § **2:11** 1Jon 1:6 * **2:11** Jon 11:9; 12:35 † **2:13** Jon
1:1

Nətəm aluə min, iətətei nati u kəm təmah,
mətəu-inu itəmah nəmotehpahu rəkis‡ iətəmi tərah, Setən.
14 Kəlkələh min, iətətei nati u kəm təmah,
mətəu-inu nəkotəhrun Tatə Uhgin.
Tatə min, iətətei nati u kəm təmah,
mətəu-inu itəmah nəkotəhrun in, iətəm təmaupən matig e nətuəuiniən.§
Nətəm-aluə min, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu itəmah nəkotəsanən,*
kəni nəghatiən rəha Uhgin tətatig e nikitəmah,
kəni nəmotol win e iətəmi tərah, Setən.†

Sotolkeikeiən natimnati rəha nəhue niftəni

15 Sotolkeikeiən nəhue niftəni‡ uə natimnati min rəha nəhue niftəni. Nəmə iətəmi kəti tatolkeikei nəhue niftəni, kəni nolkeikeiən rəha Tatə Uhgin təsatigiən e nikin.§
16 Mətəu-inu natimnati rəfin u rəha nəhue niftəni, ilah u, kəsotsipəniən o Tatə Uhgin, mətəu kautsipən e nəhue niftəni əmə. Natimnati rəfin u rəha nəhue niftəni, ilah u, nolkeikei pikiən natimnati rəha nəhuvegin əmə,* kəni nolkeikeiən natimnati iətəm tatiuvirəkis nəhmtitəmi,† mine nəfəriən o rəhalah nautə, mine nepətiən.
17 Kəni nəhue niftəni u otəpanikə. Kəni nolkeikei pikiən nautə min otəpanikə. Kəni nolkeikei pikiən o noliən min rəha nəhue niftəni iətəm kautiuvi nətəligiən rəha nətəmimi otəpanikə.‡ Mətəu iətəmimi iətəm tatol nəuia Tatə Uhgin,§ in otətatig itulin.

Tikimir min rəha Kristo kinəhuva rəkis

18 Kəlkələh min, kinotevig=pən e naunun nian.* Nəmotətəu məmə Tikimir rəha Kristo† otuva.‡ Kəni rəueiu tikimir min rəha Kristo tepət, kinəhuva rəkis.§ Tol lanəha, kitah kotəhrun məmə, kinotevig=pən e naunun nian.
19 Nətəmi min u, kəmotəpəh rəhatah niməfaki min* mətəu ilah səniəmə rəhatah agin min, aupən agin mətəuarus=pa u rəueiu mine. Nəmə rəhatah agin min, kəməsohietiən e tah. Mətəu ilah kəmohiet e tah, kəni tətəgətun məmə ilah səniəmə rəhatah min əhruahru.
20 Mətəu itəmah ko, Iətəmi Əhruahru, in təmaliku=pinə† kəm təmah e Narmin Rəha Uhgin,‡ kəni itəmah rəfin nəkotəhrun nati u.
21 Iətətei nati u kəm təmah, səniəmə nəkotəruru nipəhriəniən, mətəu itəmah ninotəhrun rəkis nipəhriəniən, kəni motəhrun məmə nipəhriəniən təsəuəiən e neiuəiən.§
22 ?Pəh u in ieiuə? Iətəmimi u iətəm tətəni məmə Iesu səniəmə in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa. Iətəmimi u inu, tikimir rəha Kristo. In təsəniən nipəhriəniən e Tatə Uhgin mine Nətin.*
23 Iətəmi təsəniən nipəhriəniən e Nətin təruru nosiən Tatə. Iətəmi tətəni nipəhriəniən e Nətin, in tatos min Tatə Uhgin.†
24 Otaskəlim tiəkis mautol nati nak nəmotətəu e nətuəuiniən, nian nəmotətəu nanusiən təuvir. Nəmə nautol, kəni itəmah onəkotəhtul=pən e Nətin, mine Tatə Uhgin.‡
25 Kəni nati u inu, nəmiəgəhiən itulin, in təməni əskasik məmə otəfa kəm tah.
26 Iətətei nəghatiən min u kəm təmah mətəni pətigəm nətəmimi min u nətəm okotiuvi rəkis itəmah.§
27 Mətəu Narmin Rəha Uhgin iətəm nəmotos e Kristo,* in tətatig əhanəh e nikitəmah. ?Tol lanəha, pəh min təhrun nəgətuniən nati vi kəti kəm təmah? Narmin Rəha Uhgin tətəgətun natimnati rəfin kəm təmah,† kəni nəgətuniən əha rəhan, in nipəhriəniən, səniəmə neiuəiən. Tol lanəha, otəhtul=pən əskasik e Kristo,‡ təhmen=pən əmə məmə Narmin rəhan təməgətun itəmah məmə nəkotol.

---

‡ **2:13** Jon 16:33 § **2:14** Jon 1:1 * **2:14** Efəs 6:10 † **2:14** 1Jon 2:13; Sam 119:9-11; Jon 5:38; Hip 4:12; 1Jon 1:10 ‡ **2:15** Rom 12:2 § **2:15** Jem 4:4 * **2:16** Jen 3:6; Rom 13:14; Efəs 2:3 † **2:16** Prov 27:20 ‡ **2:17** Hip 12:27 § **2:17** Mat 12:50 * **2:18** Rom 13:11 † **2:18** Tikimir rəha Kristo in "antichrist" e Inglis. ‡ **2:18** 1Jon 2:22; 4:3; 2Jon 1:7 § **2:18** 1Jon 4:1 * **2:19** Uək 20:30 † **2:20** Nətəm Isrel kəutaliku=pən e rəhn-kapə pris min e oiel, mautol kəni tətəgətun məmə ilah u, səniəmə nətəmimi əpnapin əmə, mətəu ilah u, nətəmimi rəha Uhgin əmə, nətəm in təmitəpin o noliən uək u. Kəni e noliən əhmen əmə, Iesu in tətəfa Narmin Rəha Uhgin kəm nətəmimi min əha nətəm kəutəni nipəhriəniən lan, mətəgətun məmə Kristo təmitəpin ilah məmə rəhan əmə. Nətəmimi min u nətəm kautos nalikuiən e Narmin Rəha Uhgin, in təhmen e nəmtətiən kəti məmə ilah u, rəhan min nətəmimi. Tətaliku=pən e Narmin Rəha Uhgin e lah məmə ilah kotəhmen o noliən uək rəhan. ‡ **2:20** 1Jon 2:27; 2Kor 1:21-22 § **2:21** 2Pitə 1:12 * **2:22** 1Jon 4:3; 2Jon 1:7 † **2:23** Jon 8:19; 14:7; 1Jon 4:15; 5:1; 2Jon 1:9 ‡ **2:24** Jon 14:23; 15:4; 1Jon 1:3; 2Jon 9 § **2:26** 1Jon 3:7 * **2:27** 1Jon 2:20 † **2:27** 1Kor 2:12 ‡ **2:27** Jon 15:4

28 Kəni rəueiu əha, kəlkələh min, otəhtul=pən lan, məmə nian in otuva§ kəni kitah
kəsotəginiən məsotaulisiən e nəhmtin* e rəhan nuvaiən.
29 Nəmə nəkotəhrun məmə in təhruahru,† onəkotəhrun əsas məmə nətəmimi rəfin nətəm
kautol noliən əhruahru, ilah u, nenətin min.‡

3

Kitah u nenəti Uhgin min

1 !Oteh-to! !Nolkeikeiən asoli agin Tatə Uhgin təmolkeikei itah lan,* məmə tətauin e tah
məmə nenətin min!† Kəni nipəhriəniən məmə kitah əha. Nətəmimi rəha nəhue niftəni
kəsotəhruniən məmə kitah nenətin min,‡ mətəu-inu ilah kotəruru Uhgin.§
2 Nikik min, kitah nenəti Uhgin min u rəueiu. Kitah kəsotəhruniən məmə okotəhro lanu
motol pisin nian Kristo otitəlig=pa. Mətəu kitah kotəhrun məmə nian otitəlig=pa,* kitah
okotəhmen lan,† mətəu-inu e nian əha, okoteruh əhruahru məmə in tol lanəha.‡
3 Kəni iətəmimi iətəm tatuhuin məmə otəhmen e Kristo, in otəkeikei mol nəmiəgəhiən rəhan
təhlan məuvir§ aru noliən min rəhan,* mətəu-inu Kristo in min in təhruahru vivi agin.
4 Iətəmimi iətəm tatol noliən tərah, in tətatgəhli min lou rəha Uhgin, mətəu-inu nəghatiən
u noliən tərah, nipətin u, natgəhliən lou rəha Uhgin.
5 Kəni itəmah nəkotəhrun məmə Kristo təmuva məmə otos rəkis rəhatəmah noliən tərah
min,† kəni noliən tərah tikə lan.‡
6 Tol lanəha, nəmə kitah kəutəhtul=pən lan, tol=pən ko kəsotəkeikeiən e noliən tərah min.
Mətəu nətəmimi min u nətəm kautəkeikei e noliən tərah min, tol=pən kotəruru agin in,
məsoteruhiən in.§
7 Kəlkələh min, sotoliən iətəmi kəti teiuə e təmah e nati u. Iətəmi tatol nati əhruahru,
nipətin u məmə in iətəmi əhruahru təhmen e Kristo məmə in iətəmi əhruahru.
8 Mətəu iətəmimi iətəm tatəkeikei əhanəh e noliən tərah min, tətəgətun məmə in rəha Setən,
u iətəm təmatol noliən tərah e nətuəuiniən mətəuarus=pa u rəueiu mine.* Mətəu Nəti Uhgin
təmuva o nərəkiniən uək min əha rəha Setən.†
9 Nətəmimi min u nətəm kəmotair vi min məhuva nenəti Uhgin min,‡ ilah ko
kəsotəkeikeiən e noliən tərah,§ mətəu-inu ilah kautos nian mitə rəha Uhgin. Kəni o nati u,
ko ilah kəsotəkeikeiən e noliən tərah, mətəu-inu ilah nenəti Uhgin min.*
10 Tol mə, kotəhrun nəniən məmə pəh min u nenəti Uhgin,† kəni pəh min u nenəti Setən.‡
Iətəmimi u iətəm təsol əhruahruiən, kəni in məsolkeikeiən pian kəti,§ in səniəmə nəti Uhgin
kəti.

Kitah kotəkeikei motolkeikei itah min

11 Nəghatiən u inu, nəmotətəu e nətuəuiniən e nanusiən təuvir,* məmə kitah okotəkeikei
motolkeikei itah min.†
12 Sotoliən nitai Ken, iətəm in iətəmimi rəha Setən kəni təhuamu pian.‡ ?Kəni təmohamu
pian o nak? Təmohamu mətəu-inu rəhan noliən min tərah, konu rəha pian, noliən min in
təhruahru.§
13 Piak min, narmitəmah təsiuvig pikiən nəmə nətəmimi rəha nəhue niftəni u kəutəməki e
təmah.*
14 Nəmə kitah kotolkeikei piatah min, tətəgətun məmə kitah kinotapirəkis rəkis nimisiən,
minotevig=pən e nəmiəgəhiən.† Mətəu iətəmi u nolkeikeiən tikə lan, in tətatig əhanəh e
nimisiən.‡
15 Iətəmimi u iətəm tətəməki e pian§ in təhmen e iətəm tətəhuamu iətəmi,* kəni itəmah
nəkotəhrun məmə iətəm tətəhuamu itəmi, in təsosiən nəmiəgəhiən itulin.†

---

§ **2:28** 1Jon 3:2; Kol 3:4 * **2:28** Efəs 3:12 † **2:29** 1Jon 3:7 ‡ **2:29** Jon 1:13 * **3:1** Jon 3:16 † **3:1** Jon 1:12 ‡ **3:1** Jon 15:21; 16:2,3 § **3:1** Jon 15:21; 16:2,3 * **3:2** Kol 3:4; 1Jon 2:28 † **3:2** Rom 8:29; 2Pitə 1:4 ‡ **3:2** Jon 17:24; 2Kor 3:18 § **3:3** Təhlan məuvir, nipətin u, tətafəl rəkis. * **3:3** 2Kor 7:1; 1Jon 1:7; 2Pitə 3:13,14 † **3:5** 1Jon 3:8 ‡ **3:5** 2Kor 5:21 § **3:6** 1Jon 3:9; 2:4; 5:18; 3Jon 1:11 * **3:8** Jon 8:44 † **3:8** Hip 2:14 ‡ **3:9** Jon 1:13 § **3:9** 1Jon 5:18 * **3:9** Nikiti nati tatevia mətəuə e nəuan. E suaru əhmen əmə, Uhgin tatələhu=pən rəhan nian mitə e iətəmi kəti, kəni in tatevia təhmen e nikiti nati iətəm kəmərfei e nəmiəgəhiən rəha iətəmimi u, kəni mətəuə e nəuan e noliən min rəha Uhgin. Tol lanəha, nətəmimi min u nətəm kəmotair vi min motuva nenəti Uhgin min, ilah kəsotəkeikeiən e noliən tərah. † **3:10** 1Jon 3:1,2; Jon 1:12 ‡ **3:10** 1Jon 3:8 § **3:10** 1Jon 2:9; 4:8 * **3:11** 1Jon 2:7 † **3:11** Jon 13:34-35; 15:12; 1Jon 4:7,11,21; 2Jon 1:5 ‡ **3:12** Jen 4:8 § **3:12** Prov 29:10 * **3:13** Jon 15:18,19; 17:14 † **3:14** Jon 5:24 ‡ **3:14** 1Jon 2:9 § **3:15** 1Jon 2:9 * **3:15** Mat 5:21,22; Jon 8:44 † **3:15** Kəl 5:20,21

16 Kitah kotəhrun vivi məmə nolkeikeiən in tol lanu, mətəu-inu Iesu təməfa rəhan
nəmiəgəhiən o tah.‡ Kəni təhmen əmə lanəha, təuvir məmə kitah min kotəfən nəmiəgəhiən
rəhatah o piatah min.§
17 ?Nəmə iətəmi kəti rəhan natimnati tepət kəni pian kəti rəhan nati kəti tikə, mətəu in
təsolkeikeiən məmə təhrun e pian,* məsoliən nati agin lan, nolkeikeiən rəha Uhgin otəhro
lanu matig e iətəmi u?†
18 Nenətik min, pəh kitah kəsotəniən nolkeikeiən e nohlitah əmə, mətəu okotol əpu
nolkeikeiən pəhriən e noliən min rəhatah.‡
19 Noliən min rəhatah kautəgətun məmə kitah nətəmimi rəha nipəhriəniən, kəni tol
lanəha, nian okotəhtul e nəhmti Uhgin, kəni kəsotəginiən.
20 Kəni nati əpnapin nəmə kotətəu=pən e nikitah məmə okotos nalpiniən o natimnati
nəuvein, mətəu Uhgin in ilis tapirəkis nikitah, kəni in təhrun natimnati rəfin, kəni otəni
məmə kitah kotəhruahru uə kəpə.
21 Piak min, nəmə kotətəu=pən e nikitah məmə okəsotosiən nalpiniən, kitah okəsotəginiən
e nəhmti Uhgin,§
22 kəni motos natimnati rəfin ohni iətəm kəutətapuəh=pən ohni,* mətəu inu kitah kautol
nəuian† kəni mautol noliən iətəm in tolkeikei.‡
23 Konu nəghatiən u rəhan tətəni məmə kotəkeikei motəhatətə e Nətin,§ Iesu Kristo,* kəni
motolkeikei itah min, təhmen məmə inu in təməni kəm tah.†
24 Nətəmimi min u nətəm kautol nəuian,‡ ilah kautəhtul=pən vivi lan,§ kəni in
tətəhtul=pən vivi e lah. Kəni kitah kotəhrun məmə in tətatig e nikitah, mətəu-inu Narmin
Rəha Uhgin iətəm in təməfa, in tətəgətun kəm tah.*

4

Onəkakil meruh mətig narmin min

1 Nikik min, nəmə iətəmimi kəti tətəni məmə Narmin rəha Uhgin tətatig lan, matol in tətəni
pətigəm rəhan nəghatiən, kəni təuvir pik məmə onəkoteruh vivi motakil mətig məmə narmin
əha tətatig lan, in rəha Uhgin pəhriən, uə səniəmə rəha Uhgin.* Kitah okotəkeikei moteh vivi
mətəu-inu iəni eiuə min tepət kinohiet rəkis məutəghati e nəhue niftəni.†
2 Tol lanəha, itəmah onəkotəhrun vivi məmə in Narmin Rəha Uhgin iətəm tətatig e iətəmimi
kəti, inu, Narmin iətəm tətəni pətigəm məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə
otahli=pa, kəni in təmuva e nipətin,‡ narmin əha in Narmin əhruahru rəha Uhgin.§*
3 Mətəu iətəmimi kəti iətəm təsəni pətigəmiən məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə
otahli=pa, narmin rəha iətəmimi əha, səniəmə rəha Uhgin. Inəha, in narmin rəha tikimir
rəha Kristo,†‡ iətəm nəmotətəu rəkis məmə in otəpanuva, kəni rəueiu tinətatig rəkis e nəhue
niftəni.§
4 Kəlkələh min, itəmah nətəmimi rəha Uhgin min, kəni nəmotəhgi rəkis iəni eiuə min əha,*
mətəu-inu Narmin iətəm tətatig e nikitəmah in tapirəkis narmin iətəm tətatig e nəhue niftəni
u.†
5 Ilah nətəmimi rəha nəhue niftəni u,‡ tol lanəha, nəghatiən min rəhalah kəutəni, ilah rəha
nəhue niftəni əmə, kəni nətəm kəutətəlig e lah, ilah min nətəmi rəha nəhue niftəni u.
6 Mətəu itimah rəha Uhgin. Tol lanəha, nətəmimi nətəm kotəhrun Uhgin, ilah kotətəlig e
timah. Mətəu nətəmimi nətəm ilah səniəmə rəha Uhgin, ilah kəsotətəligiən e təmah.§ Kəni tol
lanəha rəueiu, kitah okotəhrun əhruahru nətəmimi nətəm Narmin rəha nipəhriəniən tətatig
e lah,* mine nətəmimi nətəm narmin rəha neiuəiən tətatig e lah.†

Nolkeikeiən rəha Uhgin mine rəhatah

‡ **3:16** Jon 10:11 § **3:16** Jon 15:13; 1Təs 2:8 * **3:17** Dut 15:7,8; Jem 2:15,16 † **3:17** 1Jon 4:20 ‡ **3:18** Esik 33:31; Rom 12:9 § **3:21** Efəs 3:12; 1Jon 5:14 * **3:22** Mat 7:7 † **3:22** Jon 14:15 ‡ **3:22** Hip 13:21 § **3:23** Jon 6:29 * **3:23** Jon 1:12; 3:18; 20:31 † **3:23** Jon 13:34 ‡ **3:24** 1Jon 2:3 § **3:24** 1Jon 2:6; 4:15 * **3:24** 1Jon 4:13 * **4:1** Jer 29:8 † **4:1** Mat 7:15; 1Jon 2:18 ‡ **4:2** Jon 1:14; 1Jon 2:23 § **4:2** Jon təməni tol lanu mətəu-inu nətəmimi nətəm kəməutohtəu=pən Nostisisim, nəgətuniən rəhalah tətəni məmə Iesu, nipətin pəhriən tikə, mətəu in narmin əmə, kəni in təmos narmi iətəmi kəti. Mətəu nipəhriəniən, nipətin əha ikin. Nipəhriəniən, Iesu Kristo in iətəmimi pəhriən, kəni in min Uhgin pəhriən. * **4:2** 1Kor 12:3 † **4:3** 1Jon 2:22; 2Jon 1:7 ‡ **4:3** E Inglis, kətəni məmə "antichrist," kəni nipətin u məmə in tikimir rəha Kristo. § **4:3** 1Jon 2:18 * **4:4** Jon 16:33 † **4:4** 2King 6:16; Rom 8:31 ‡ **4:5** Jon 15:19; 17:14,16 § **4:6** Jon 8:47 * **4:6** Jon 14:17 † **4:6** Mak 13:5

7 Nikik min, pəh kitah kotəkeikei mautolkeikei itah min,‡ mətəu-inu nolkeikeiən in
tatsipən e Uhgin, kəni iətəm tatol nolkeikeiən, in təmair vi min muva nati Uhgin kəti,§ kəni
təhrun Uhgin.*
8 Mətəu iətəmi u rəhan nolkeikeiən tikə, in təruru Uhgin, mətəu-inu Uhgin in nəukəti
nolkeikeiən.
9 Uhgin təmol əpu rəhan nolkeikeiən kəm tah lanu, məmə in təmahli=pa Nətin nəuan
kətiəh əmə,† tuva e nəhue niftəni, məmə kitah okotos nəmiəgəhiən ohni.‡
10 Nati u in nolkeikeiən pəhriən, səniəmə kitah kəmotolkeikei Uhgin, mətəu in təmolkeikei
itah.§ Uhgin təmahli=pa Nətin tuva, kəni in təmol sakrifais aru e rəhan nəmiəgəhiən o
rəhatah noliən tərah min, məmə niəməha otəsol miniən Uhgin.*
11 Piak min, Uhgin təmolkeikei pik itah lanu,† kəni tol lanu lan, kitah min okotəkeikei
motol min nolkeikeiən əha kəm tah min.‡
12 Iətəmi kəti təsehiən Uhgin nian kəti mine.§ Mətəu nəmə kitah kotolkeikei itah min, kəni
Uhgin tatig e nikitah, kəni nolkeikeiən rəhan təmatig minpi vivi pəhriən e nikitah.*
13 Kitah kotəhrun† məmə kitah kotatig lan, kəni in tətatig e tah, mətəu-inu tinəfa rəkis
rəhan Narmin kəm tah.‡
14 Kəni itimah iəmoteruh rəkis məutəni pətigəm§ məmə Tatə Uhgin in təmahli=pa Nətin
məmə in Iosmiəgəh rəha nəhue niftəni.*
15 Iətəmimi iətəm tətəni pətigəm məmə Iesu in Nəti Uhgin, kəni Uhgin tətatig lan, kəni in
min tətatig=pən e Uhgin.†
16 Kəni tol lanəha, kitah kotəhrun nolkeikeiən rəha Uhgin o tah, kəni məutarəriə lan.
Uhgin in nolkeikeiən.‡ Iətəmi tətatig e nolkeikeiən, tətatig=pən e Uhgin, kəni Uhgin min
tətatig lan.§
17 Nian kəutatig lanəha e Uhgin, kəni nolkeikeiən rəhan təmatig minpi vivi pəhriən e
nikitah,* məmə kitah kəsotəginiən† e nian Uhgin otakil itəmi, mətəu-inu e nəhue niftəni u
rəhatah noliən təhmen e Kristo.
18 Iətəmi u təriauəh e nolkeikeiən, ko təsəginiən e Uhgin. Mətəu-inu nolkeikeiən pəhriən
u, iətəm tinatəuə rəkis e nikitah, tətəhgi rəkis nəginiən.‡ Nətəligiən rəha nosiən nalpiniən
tatol itah kəutəgin, kəni nati u tətəgətun məmə rəhan nolkeikeiən pəhriən təsəuə əhanəhiən
e nikitah.
19 Kitah kotolkeikei itah min mine Uhgin mətəu-inu Uhgin təmaupən molkeikei itah.
20 Mətəu nəmə iətəmi kəti təni məmə, “Iəu iəkolkeikei Uhgin,” mətəu tətəməki əhanəh e
pian u tətəhatətə min e Kristo,§ in ieiuə,* mətəu-inu iətəmi təsolkeikeiən pian u in tateh e
nəhmtin,† ko təsolkeikeiən Uhgin, iətəm in təsehiən.‡§
21 Kəni in təməfa rəhan nəghatiən kəm tah məmə: iətəmimi pəh tolkeikei Uhgin in
otəkeikei molkeikei min pian.*

5

Kitah kautol win mətəu-inu kitah kəutəhatətə e Iesu

1 Iətəmimi iətəm tətəhatətə* e Iesu məmə in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa,
iətəmi inu, in nəti Uhgin,† kəni iətəmimi iətəm in tolkeikei Tatə Uhgin, in tolkeikei min
nenətin min.‡
2 Kəni nəmə kotolkeikei Uhgin kəni mautol nəuian,§ konu kitah kotəhrun məmə kotolkeikei
min nenətin min.*
3 Mətəu-inu nəmə kotolkeikei Uhgin, nipətin u məmə, okotol nəuian.† Kəni rəhan nəghatiən
otəhmen e katipə iətəm təhvevig əmə.‡

---

‡ **4:7** 1Jon 3:11 § **4:7** Jon 1:15 * **4:7** 1Jon 2:4 † **4:9** Jon 1:18 ‡ **4:9** Jon 3:16,17; 1Jon 5:11 § **4:10** Rom 5:8,10 * **4:10** Rom 3:25 † **4:11** Jon 3:16 ‡ **4:11** Jon 15:12; 1Jon 3:11 § **4:12** Jon 1:18 * **4:12** 1Jon 4:17; 2:5 † **4:13** 1Jon 2:3 ‡ **4:13** 1Jon 3:24 § **4:14** Jon 15:27 * **4:14** Luk 2:11; Jon 3:17 † **4:15** 1Jon 3:24 ‡ **4:16** 1Jon 4:8 § **4:16** 1Jon 3:24 * **4:17** 1Jon 4:12; 2:5 † **4:17** Efəs 3:12 ‡ **4:18** Rom 8:15 § **4:20** 1Jon 2:9 * **4:20** 1Jon 1:6; 2:4 † **4:20** 1Jon 3:17 ‡ **4:20** Rəhatah noliən tətəgətun əhruahru nati nak tətatig e nikitah. Nəmə iətəmimi kəti in tolkeikei pik Uhgin, nolkeikeiən rəha Uhgin tatig e nikin, kəni ko in otolkeikei min nətəmimi, kəni in otol noliən təuvir min əmə kəm lah. Mətəu nəmə kitah kəsotolkeikeiən Uhgin, kəni ko kitah kəsotolkeikeiən miniən nətəmimi. Kəni nəmə kitah kəsotolkeikeiən nətəmimi, tətəgətun məmə kəsotolkeikeiən Uhgin § **4:20** 1Jon 4:12; Jon 1:18 * **4:21** 1Jon 2:7,9 * **5:1** Jon 3:15 † **5:1** Jon 1:13; 1Jon 2:22; 1Jon 2:23 ‡ **5:1** 1Jon 2:23 § **5:2** 1Jon 2:3 * **5:2** 1Jon 3:14 † **5:3** Jon 14:15 ‡ **5:3** Mat 11:30

4 Nətəmi min u ilah nenəti Uhgin min,§ ilah kautol win e noliən min rəha nəhue niftəni. Konu
nəhatətəiən rəhatah in tətəfa nəsanəniən o noliən win e noliən min rəha nəhue niftəni.
5 ?Pəh min u ilah kəutəhtul əskasik motol win e noliən min rəha nəhue niftəni u? Ilah əmə
əha, nətəm kəutəhatətə məmə Iesu in Nəti Uhgin.

Iəruəsan kisil kahlol əpu Iesu Kristo kəm tah

6 Iesu Kristo, in iətəmi u iətəm təmuva, kəni nəhu mine niran* katuol əpu in kəm tah
məmə in Nəti Uhgin. Səniəmə nəhu əmə iətəm tatol əpu in, mətəu nəhu mine niran. Narmin
Rəha Uhgin in tətəruəsan nəghatiən mil u rəha nəhu mine nirə, mətəni pətigəm, kəni rəhan
nəghatiən in nipəhriəniən mətəu-inu Narmin Rəha Uhgin in nipəhriəniən.
7 Kəni nuhapuminiən kisil kəhləruəsan ilahal min.†
8 Ilahal u, Narmin Rəha Uhgin, mine nəhu, mine nirə. Kəni ilahal u, kəhlegəhan lan mahlol
əpu nəghatiən rəhalahal min.
9 Nian min, kitah kautətəu nəghatiən min iətəm nətəmimi kəutəni pətigəm, məutəhatətə e
lah.‡ Mətəu nian Uhgin tətəni pətigəm nati kəti, in iahgin tapirəkis, kəni kitah okotəhrun
nəhatətə təhmin min e rəhan nəghatiən, mətəu-inu in Uhgin,§ kəni in tətəhtul pətigəm o
Nətin.
10 Iətəmimi iətəm tətəhatətə e Nəti Uhgin, in tətəni nipəhriəniən e nikin o nəghatiən u rəha
Uhgin. Mətəu iətəmimi iətəm təsəhatətəiən e nəghatiən u rəha Uhgin, təhmen əmə məmə in
tətəni məmə Uhgin in ieiuə əmə,* mətəu-inu Uhgin təməhtul pətigəm o Nətin, məni pətigəm
Nətin kəm in, mətəu in təsəniən nipəhriəniən lan.
11 Konu nəghatiən iətəm Uhgin təməni pətigəm o Nətin, in tol lanu. Uhgin təməfən
nəmiəgəhiən itulin† kəm tah, konu nəmiəgəhiən u, katos o Nətin.‡
12 Iətəm tatos Nəti Uhgin, in tatos nəmiəgəhiən. Mətəu iətəm təsosiən Nəti Uhgin, in təsosiən
nəmiəgəhiən.§

Naunun nəghatiən

13 Iətətei nəghatiən min u kəm təmah nətəm nəutəhatətə e Nəti Uhgin, məmə onəkotəhrun
məmə itəmah nəkotos nəmiəgəhiən itulin.*
14 Pəh kəsotəginiən,† mətəu kotəskasik o nətapuəhiən o nati kəti e nəhmti Uhgin. Nian
okotətapuəh o nati kəti kəm in iətəm təuvir e rəhan nətəligiən, kəni kitah kotəhrun vivi məmə
in otətəu rəhatah nəfakiən.‡
15 Kəni nəmə kotəhrun məmə in otətəu itah, kəni nati nak okoteasiə=pən ohni, kəni
kinotəhrun rəkis məmə okotos.§
16 Nəmə koteh piatah kəti tatol noliən tərah, mətəu səniəmə noliən tərah iətəm təhrun
niti-pəniən e nimisiən, ik onəkəfaki ohni, kəni Uhgin otəfən nəmiəgəhiən kəm iətəmi u.*
Mətəu noliən tərah kəti əha ikin iətəm tatiti=pən iətəmi e nimisiən,† kəni iəu iəsəniən məmə
onəkotəfaki o nətəmi min iətəm kautol noliən əha.‡§
17 Noliən tərah min rəfin, ilah təfagə tərah,* kəni mətəu təfagə tərah min əha ikin iətəm
kəsotiti-pəniən iətəmi e nimisiən.†
18 Kitah kotəhrun məmə iətəm tətair e Uhgin‡ təsəkeikeiən e təfagə tərah, mətəu-inu Nəti
Uhgin tətaskəlim-ərain vivi in, kəni iətəmi tərah u Setən, təruru nekiən.§
19 Kitah kotəhrun məmə kitah nenəti Uhgin min,* mətəu nətəmimi rəha nəhue niftəni
rəfin, ilah u kəutatig e nəhlmi Setən.†
20 Kitah kotəhrun min məmə Nəti Uhgin təmuva kəni məfa neinatigiən kəm tah,‡ məmə
kitah okotəhrun in, u in nipəhriəniən.§ Konu kitah kautəhtul=pən e Uhgin u in nipəhriəniən,
mətəu-inu kitah kautəhtul=pən e Nətin Iesu Kristo. In u, in Uhgin pəhriən, kəni in nəukəti
nəmiəgəhiən itulin.*

---

§ **5:4** Jon 1:13 * **5:6** Jon 19:34,35 † **5:7** Jon 14:17 ‡ **5:9** Jon 5:33,34 § **5:9** Mat 3:16,17; Jon 5:32,37; 8:17,18 * **5:10** Jon 3:33; 1Jon 1:10 † **5:11** Mat 25:46 ‡ **5:11** Jon 1:4 § **5:12** Jon 3:15,16,36 * **5:13** 1Jon 5:11 † **5:14** Efəs 3:12; 1Jon 3:21 ‡ **5:14** Mat 7:7 § **5:15** 1King 3:12 * **5:16** Jem 5:15 † **5:16** Hip 6:4-6; 10:26 ‡ **5:16** Jer 7:16; 14:11 § **5:16** E fes u, mine fes 17, Jon tətəghati e təfagə tərah iətəm tatiti=pən itəmi e nimisiən. Jon tətəghati e təfagə tərah iətəm kətəuhlin nəmtahtəmi o Kristo. Noliən tərah əha, tətəgətun məmə nətəmimi kautol ilah kəsotosən nəmiəgəhiən itulin, konu nəuvetin min u məmə narmilah tinimis. Nati u inu, Jon tətəni əhagəhag kəm tah e 1Jon 5:12 mine 1Jon 3:14. E Mat 12:31-32 kitah kəutafin nəuvetin min e nol təfagə u, nəni rahiən Narmin Rəha Uhgin. * **5:17** 1Jon 3:4 † **5:17** 1Jon 5:16; 1Jon 2:1 ‡ **5:18** Jon 1:13 § **5:18** Jon 14:30 * **5:19** 1Jon 4:6 † **5:19** Jon 12:31; 14:30; 17:15 ‡ **5:20** Luk 24:45 § **5:20** Jon 17:3 * **5:20** 1Jon 5:11

21 Nenətik min, otagim rəkis e natimnati min iətəm okotos nimei Uhgin e nikitəmah.†‡

† **5:21** 1Kor 10:14; 1Təs 1:9 ‡ **5:21** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “onəkagim e narmin nati min.” Mətəu Jon tətəghati e təfagə tərah, məmə in təhmen e narmi nati. Nəmə kotolkeikei rəhatah təfagə tərah, kəni in təhmen e narmi nati. In tatos nimei Uhgin e nikitah.

2 Jon
Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Jon təmətei
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 2 Jon

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Jon təmətei nauəuə u.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm pətan kəti rəha niməfaki. Mətəu nəmə təhro nəghatiən u "pətan," nipətin təni məmə niməfaki kəti. Kəni "nenətin min," ilah nətəmimi rəha niməfaki. Jon təmətei nəghatiən min əha, təhmen e nəghatiən kəti tətəhluaig. Təsolkeikeiən məmə otəni pətigəm nərgin mətəu-inu, kol məta nətəmimi nəuvein kotol noliən tərah e lah.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? E nian əha, nəgətun min tepət kəutaliuək e ikin pisin pisin min. Nətəmimi nətəm kəmotətəu nəghatiən rəhalah kinotəfən nauəniən kəm lah. Kəni motəfən ikin min rəha napiliən, kəni məutasiru e lah. Mətəu nəgətun eiuə min kautəhuvən əpnapin min o niuvi rəkisiən nətəmimi rəha niməfaki məmə okotəpəh nəghatiən pəhriən.

?Təmətei nauəuə u o nak? Nian nəgətun eiuə min kəutəhuva, Jon təni məmə nətəmimi nətəm kəutəhatətə e nəghatiən pəhriən rəha Uhgin, okotəkeikei motahtipəsig e nəgətun eiuə min əha, kəni motəpəh noliən mine nəgətuniən rəhalah, kəni məsotasiruiən e lah. Mətəu Jon tolkeikei məmə nətəmimi rəha niməfaki okotəkeikei motolkeikei nətəmimi pəhriən rəha niməfaki. Inu nəlpəkauiən rəha Uhgin.

Nətuəuiniən

1 Nauəuə u rəha eldə tatuvən kəm pətan Uhgin təmitəpin* mine nenətin min. Nipəhriəniən məmə iəkolkeikei pik itəmah. Mətəu səniəmə iəu pisin əmə iəkolkeikei itəmah, mətəu nətəmimi min rəfin u nətəm kotəhrun min nipəhriəniən,† kotolkeikei itəmah.

2 Kəni iəkotolkeikei itəmah, mətəu-inu o nipəhriəniən iətəm tətatig e nikitah‡ kəni otatig itulin e nikitah.

3 Pəh Tatə Uhgin mine Nətin Iesu Kristo okuəfinə rəhalau nəuviriən, mine nasəkəhruiniən, mine nəməlinuiən kəm tah nətəm kotohtəu=pən suaru rəha nipəhriəniən mine nolkeikeiən.

Kitah okotohtəupən nəghatiən pəhriən min

4 Nikik təmagiən asoli nian iəmeruh nenətim min nəuvein, kəni meruh məmə kəutaliuək e suaru rəha nipəhriəniən,§ təhmen əmə məmə inu, Tatə Uhgin təməni kəm tah məmə kotəkeikei motol.

5 Kəni rəueiu əha, nəuvinik, iəu iəsəteiən nəghatiən vi kəti kəm təmah, mətəu in əmə u kinotətəu rəkis e nətuəuiniən.* Kəni iəkətapuəh məmə okotol əmə nolkeikeiən kəm tah min.

6 Kəni nolkeikeiən u, nipətin u noliən nəuia Uhgin. Kəni in tətəni məmə kitah okotəkeikei motohtəu=pən suaru rəha nolkeikeiən, təhmen əmə məmə inu nəmotətəu e nətuəuiniən.

7 Mətəu-inu nəgətun eiuə min tepət kəutan e nəhue niftəni.† Ilah kəsotəhatətəiən məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa,‡ in təmuva iətəmimi pəhriən, e nipətin pəhriən.§* Iətəmimi tol lanəha in ieiuə kəni in tikimir rəha Kristo.†

8 Tol lanəha, autətəu itəmah məmə nəsotəmkarəpəniən e nəua uək asoli rəhatah, pəh itəmah onəkotos nətəouiən rəfin lan.‡

9 Nəmə iətəmi tətətu=pən aru əmə nəgətuniən kəti rəhan e nəgətuniən rəha Kristo, kəni məsəkeikeiən e nəgətuniən rəha Kristo,§ noliən rəhan tətəgətun məmə Uhgin təsatigiən e nikin. Mətəu iətəmimi pəh iətəm tətatig əskasik e nəgətuniən rəha Kristo, in tatos Tatə Uhgin mine Nətin ilau pəti e nikin.*

10 Nəmə iətəmi kəti tuva ohnik, kəni məsəniən nəgətuniən əhruahru rəha Kristo, nəsitiən in muvən imam ikin, məsəniən "təuvir" kəm in.†

11 Mətəu-inu iətəmi tətəni "təuvir" kəm in, tətasiru lan matol suaru o rəhan nəgətuniən tərah.‡

Naunun nəghatiən

---

* **1:1** 1Pitə 5:13 † **1:1** Jon 8:32 ‡ **1:2** Jon 14:17 § **1:4** 3Jon 1:3,4 * **1:5** 1Jon 2:7 † **1:7** 1Jon 4:1 ‡ **1:7** 1Jon 2:22; 4:2,3 § **1:7** Jon təməni tol lanu mətəu-inu nətəmimi nətəm kəməutohtəu=pən Nostisisim, nəgətuniən rəhalah tətəni məmə Iesu, rəhan nipətin pəhriən tikə, mətəu in narmin əmə, kəni in təmos narmi iətəmimi kəti. Mətəu nipəhriəniən, nipətin əha ikin. Nipəhriəniən, Iesu Kristo in iətəmimi pəhriən, kəni in Uhgin pəhriən e nian kətiəh əmə. * **1:7** Jon 1:14 † **1:7** 1Jon 2:18 ‡ **1:8** 1Kor 3:8; Hip 10:35,36; 11:26 § **1:9** Jon 8:31 * **1:9** 1Jon 2:23 † **1:10** Rom 16:17 ‡ **1:11** 1Tim 5:22

12 Iatos nəghatiən tepət məmə iəkətei kəm təmah, mətəu iəsolkeikeiən məmə iəkətei e
nima nauəuə mine pen. Mətəu nikik tətəhti pik məmə iəkuva meruh itəmah kəni məghati
əhruahru kəm təmah e nəhmtitəmah, pəh nagiəniən rəhatah otəriauəh.§
13 Nenəti piam* nətəm Uhgin təmitəpin, ilah kəutəni təuvir kəm ik.

§ **1:12** Jon 3:29 * **1:13** Pia pətan əha in niməfaki kəti min, Jon in tətatig ikin əha. Kəni nenəti pian u, ilah nimənin rəha niməfaki əha.

3 Jon
Nauəuə iətəm tatol kisil lan iətəm Jon təmətei
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 3 Jon

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Jon təmətei nauəuə u.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm Kaeəs u in iətəmi asoli kəti rəha niməfaki, kəni in təhrun Jon.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? E nian əha, nəgətun min rəha niməfaki kautəhuvən iki pisin pisin min, kəni məutəgətun. Nətəmimi nətəm kautətəu rəhalah nəgətuniən kəutəfən nauəniən kəm lah, kəni məutəfən ikin rəha napiliən, kəni mətasiru e lah.

?Təmətei nauəuə u o nak? Kaeəs, in iətəmimi kəti iətəm tətasiru e nəgətun min iətəm kəutaliuək iki pisin pisin min. Jon təmətəu nanusiən kəti e noliən təuvir rəha Kaeəs, kəni Jon təmətei nauəuə u məmə otəfəri nətəligiən rəhan.

Nətuəuiniən nəghatiən

1 Kaeəs, ik piak keikei kəti. Iəu, eldə* rəha niməfaki, iətətei nauəuə u kəm ik. Nipəhriəniən u, məmə iəu iəkolkeikei pik ik.†
2 Piak keikei, iəu inəhrun rəkis məmə nikim təsanən məuvir e nəhmti Uhgin, kəni iətəfaki məmə onəsimisiən mətatig vivi əmə, kəni natigiən rəfin rəham otəuvir.
3 Nikik təmagiən pik nian iəmətəu piatah min nəuvein kəməhuva məutəni məmə nətəhtul əskasik o nipəhriəniən, kəni mətəkeikei mətaliuək e nipəhriəniən.‡
4 Nian iətətəu məmə nenətik min kautaliuək e nipəhriəniən, kəni nikik tagiən pik məriauəh mətapirəkis natimnati min rəfin.

Kaeəs təmol uək təuvir

5 Piak ruən, ik nətəhtul əskasik o nati nak iətəm ik natol kəm piatah min nətəm kautəhuvnə, nati əpnapin məmə ilah nətəm iki pisin.§
6 Ilah kəmotanus rəham nolkeikeiən u ikinu e niməfaki. Ik nəmol təuvir kəm lah, masiru e lah. Kəni nian okautəhuvən e rəhalah suaru, təuvir məmə onəkasiru e lah* e noliən iətəm Uhgin tolkeikei,
7 mətəu-inu ilah kəutaliuək o nəni pətigəmiən nəghatiən rəha Iesu Kristo, kəni məsotosiən nasiruiən kəti o nətəm kəsotəfakiən.
8 Tol lanəha, kəni kitah u, kotəkeikei motasiru e nətəmi kotol lanəha, məmə kitah okotos nəhlmitah min kətiəh o nəni pətigəmiən nipəhriəniən.

Tiotrefes mine Temetrius

9 Iəmətei nauəuə kəti kəm niməfaki rəham, mətəu Tiotrefes, in tolkeikei pik məmə otəfəri aru in, məmə in iətəmi asoli kəti, kəni in təsətəligiən e timah.
10 Nəmə iəu iəkuvnə, kəni iəu oiəkanus əhruahru natimnati min nəuvein iətəm in tatol, mine nəni oneuəniən nikalitimah iətəm in tətəni. In səniəmə təsitiən əmə piatah min muvən iman ikin, mətəu tətəniəhu min nətəmi min u nətəm kotolkeikei məmə okotit piatah min məhuvən imalah ikin, kəni mətahli pətigəm ilah e niməfaki.
11 Piak ruən, sosiən o noliən tərah rəha nətəmimi, tərəkin ik. Os əmə o iətəmimi iətəm rəhan noliən təuvir. Ətəlig-to lan məmə nətəmimi min u nətəm kautol təuvir, tətəgətun məmə ilah nenəti Uhgin min,† mətəu nətəmimi min əha nətəm kautol tərah, tətəgətun məmə ilah kotəruru Uhgin.
12 Mətəu Temetrius, nətəmimi rəfin kəutəni-vivi in.‡ Kəni rəhan noliən min u nian rəfin kəutəgətun min məmə tatitəu=pən nəghatiən pəhriən. Kəni itimah min iəutəni pətigəm kəm nətəmimi məmə in iətəmi təuvir, kəni nəkotəhrun məmə itimah iəutəni nipəhriəniən.§

Naunun nəghatiən

13 Iatos nəghatiən tepət məmə oiəkətei məni=pinə kəm ik, mətəu iəsolkeikeiən məmə oiəkətei e pen,
14 mətəu-inu nikik tətəhti pik məmə otəsuvəhiən iəkeruh ik, kəni kilau kuəghati əhruahru kəm lau min.
15 Iətəfaki məmə pəh Uhgin otəfinə kəm təmah rəhan nəməlinuiən.*

---

* **1:1** 2Jon 1:1 † **1:1** Inu nauəuə rəha aposil Jon, mətəu in təsəni pətigəmiən in, mətəu təmətəhluaig lan, təhmen=pən əmə e noliən kətiəh əmə iətəm in təmol e Nanusiən Təuvir iətəm Jon Təmətei. ‡ **1:3** 2Jon 1:4 § **1:5** Rom 12:13; Hip 13:2 * **1:6** 1Kor 16:11; 2Kor 1:16 † **1:11** 1Jon 2:29 ‡ **1:12** 1Tim 3:7 § **1:12** Jon 19:35; 21:24 * **1:15** Rom 1:7; Efəs 6:23

Ik mɨn nəuvein kəutəni=pɨnə “təuvɨr” kəm ik. Kəni onakəni=pən “təuvɨr” rəhatɨmah kəm piatah mɨn nəuvein ko ikɨn ko.

Jut
Nauəuə iətəm Jut təmətei
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Jut

?Pəh təmətei nauəuə u? Jut təmətei nauəuə u. In pia Jemis mine Iesu. Nətəmimi nəuvein, nikilah təhti məmə Jut təmos nauəuə rəha 2 Pitə, kəni mafin nian in təmətei nauəuə u rəhan.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Kitah kotəruru əhruahru məmə Jut təmətei nauəuə u tatuvən kəm pəh. Nəmə təhro təmətei tatuvən kəm nətəm Isrel nətəm kəutəni nipəhriəniən e Iesu Kristo.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? E nian əha, nəgətun eiuə min nəuvein kəməhuvən motaliuək iki pisin pisin min, məutəgətun nətəmimi. Mətəu ilah kəməutəgətun rah ilah, məutəni məmə təuvir əmə məmə nətəmimi rəha niməfaki kautol noliən tərah əpnapin min. Ilah kəutəni məmə təuvir əmə o noliən lanəha, mətəu-inu nəuviriən rəha Uhgin in iahgin, kəni ko təsoliən nalpiniən kəm lah.

?Təmətei nauəuə u o nak? Jut tolkeikei məmə iəfaki min ikin min rəfin okotətəu məmə nəghatiən rəha nəgətun eiuə min in tərah, kəni in neiuəiən əmə. Kəni tolkeikei məmə niməfaki otəhtul əskasik e nəghatiən iətəm in nipəhriəniən.

Jut təməni təuvir kəm lah

1 Iəu Jut, slef rəha Iesu Kristo, kəni iəu pia Jemis, iətəni təuvir kəm təmah u Uhgin təmauin e təmah. Uhgin Tatə tolkeikei pik itəmah, kəni Iesu Kristo taskəlim vivi itəmah.

2 Pəh nasəkəhruiniən, mine nəməlinuiən, mine nolkeikeiən rəha Uhgin otəri məriauəh e nəmiəgəhiən rəhatəmah.

Noliən min rəha nətəm kəutəuhlin nəmtahlah e Uhgin
(2Pitə 2:1-17)

3 Iəu min nəuvein, aupən, iəmolkeikei pik məmə iəkətei nauəuə u tuvnə o təmah o nəghatiən e suaru iətəm Uhgin tatos o nosmiəgəhiən itah. Mətəu rəueiu, iətətəu məmə iəkəkeikei mətei nəghatiən u tuvnə o təmah məmə iəkol əskasik nikitəmah məmə onəkotəluagin əskasik o naskəlimiən nəghatiən pəhriən rəha nəhatətəiən rəhatah. Uhgin təməlehu=pən nəghatiən u e nəhlmi iəfaki min e nian kətiəh əmə, kəni ko təsəuhliniən.

4 Iatəni lanu mətəu-inu nətəmimi nəuvein kəməhuva oneuən e nikitəmah. Kəmətei aupən agin məmə ilah okotos nalpiniən. Ilah kəutəhti nəuia Uhgin, kəni mautəuhlin nəghatiən pəhriən rəha nəhatətəiən rəhatah mautəni məmə tətegəhan e nakləhiən e pətan mine noliən əhmen min lanu nəuvein. Kəni kəmotəuhlin nəmtahlah e Iesu Kristo iətəm in pisin əmə in Kig mine Iərmənig rəhatah.

5 Nəghatiən u, nəkotəhrun rəkis ilah rəfin, mətəu iəkolkeikei məmə iəkəni misimaru min kəm təmah məmə Iərmənig təmosmiəgəh rəhan nətəmimi mohiet Ijip, mətəu uərisig təmərəkin ilah u nətəm kəsotəhatətəiən lan.

6 Kəni otətəlig-to e nagelo min nətəm kəmotəmkarəpən e nepətiən rəhalah, mətəu kəmotəpəh ikin əhruahru rəhalah. Uhgin təməlis ilah e sen iətəm ko təsitəgitiən nian kəti, kəni mahtipəsig e lah e napinəpuiən mətəuarus=pa Nian Asoli iətəm okakil ilah lan, kəni mol nalpiniən kəm lah.

7 Kəni təhmen əmə e Sotəm mine Kəmorə mine taun min titəlau e lau. Nətəmimi ikin min əha kəmotəpəh noliən əhruahru mautəhuvən e noliən rəha nakləhiən e pətan mine noliən rəha nəman kautit aru ilah min mine nipətan kautit aru ilah min. Kəni Uhgin təmol nalpiniən kəm lah e nigəm iətəm ko təsəpisiən nian kəti mine, məmə nətəmimi okoteruh nəua noliən tərah min əha kəni məutəgin e nalpiniən rəha Uhgin.

8 Nati əpnapin nətəmimi min əha kotəhrun natimnati min əha, mətəu e noliən kətiəh əmə, ilah kəutəni məmə kəmoteruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən iətəm təmegəhan e noliən tərah min rəhalah, kəni tol lanəha kotəni məmə təuvir əmə məmə kautol noliən tərah e nipətilah mautəhuvən əmə lanəha, kəni kəutəpəh narmənigiən min rəfin, kəni kəutəni rah nagelo min u ilah ilis pik.

9 Mətəu Maikil, nati əpnapin in iətəmi asoli rəha nagelo min, təməsoliən lanəha nian in mine Setən kəmatuorgəhu o nipəti Mosis. Təməsahiən Setən məsətu-pəniən nəghatiən kəti lan, mətəu təməni əmə məmə, "!Pəh Iərmənig otəni rəham nalpiniən!"

1:1 Mat 13:55 **1:4** Kəl 2:4; 2Pitə 2:1 **1:5** Eks 12:51; Nam 14:29-30 **1:6** 2Pitə 2:4 **1:7** Jen 19:1-25; 2Pitə 2:6,10 **1:9** Dan 10:13,21; 12:1; Sek 3:2; 2Pitə 2:11; Nəh 12:7

10 Mətəu nətəmi min əha kəutəni rah nətəmimi nətəm kotəruru. Kəni e noliən rəha nati miəgəh min, ilah kautol natimnati min iətəm nipətilah tolkeikei məmə okotol, kəni noliən əha tatərəkin ilah.
11 ! Kəsi, nərahiən asoli o lah! Ilah kautohtəu=pən suaru iətəm nəti Atəm u Ken təmitəu=pən. Kəni ilah kinotəfən rəfin nikilah e noliən tərah iətəm Paləm təmol aupən mətəu-inu in tolkeikei pik məni. Kəni ilah kəmotol noliən rəha Kora məutəhti nəuia nətəmi asoli min, kəni e noliən əmə əha iətəm Uhgin təmərəkin Kora mine rəhan min, Uhgin otərəkin ilah.
12 Nian nautol lafet təuvir min mətəu-inu itəmah nəkotolkeikei itəmah min, kəni ilah kəhuva motauən pik əpnapin əmə itəmah min ilah, nikilah təsəhtiən nətəmimi nəuvein, mətəu ilah kotəhmen e nimas kəti əpəha ihluə iətəm tətəhluaig iətəm negəu təhrun nələs pikiniən kəni məhapu. Ilah nətəm kəsoteruhiən sipsip min, mətəu kautun pik əmə sipsip min. Ilah kotəhmen e nimali nəpuə iətəm nimətagi təmələs muva, mətəu ko nuhuən təsəfuvіən. Ilah kotəhmen e nigi min iətəm tinuva e nian əhruahru rəhalah məmə okotəuə, mətəu kəsotəuəiən, kəni in təhmen əmə məmə kəmohmis, kəni nətəmimi kotiuvi-pəri ilah kəni kohmis agin.
13 Peau-peau ləuantəhi kəutorasilig məutəruən əpnapin əmə, kəni kitah rəfin kəuteruh əmə. Kəni təhmen əmə, kəuteruh naulisiən rəha nətəmimi əha nətəm kautol pətigəm əmə noliən tərah e rəhalah nəmiəgəhiən. Ilah kotəhmen e məhau min iətəm kəmotəmkarəpən e suaru rəhalah. Tol lanəha, Uhgin tətaskəlim imalah ikin əpəha e napinəpuiən iətəm nəhagəhagiən tikə agin ikin.
14 Suah u Inok u aupən, in nəuaniləuis iətəm tatol səpin lan e nəuaniləuis min rəha Atəm, təməni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin iətəm təməfən kəm in məmə, “Oteruh-to, Iərmənig tətuva ilah rəhan min nagelo min tausin tausin min tepət pəhriən,
15 tətuva məmə otakil nətəmimi rəfin, kəni otəni pətigəm nalpiniən rəha nətəmimi rəfin min u nətəm kəutəhti nəuian. In otol nalpiniən mətəu-inu kəmotol nərahiən tərah min e noliən tərah pik, kəni nol təfagə min əha kəmotəraki e nəghatiən min iətəm tərah kəm Uhgin.”
16 Nian rəfin, nətəmimi min əha kəməutəghati-əghati kəm lah min məmə nikilah təsagiəniən o natimnati, kəni məutəni rah natimnati rəfin. Ilah kəutətəu=pən aru nətəligiən tərah e nikilah iətəm ilah aru kotolkeikei məmə okotol, kəni məutəghati əuvsan e lah min, kəni kəutəghati e nəghatiən tətəhiən məmə okotol nətəmimi okotohtəu=pən rəhalah nətəligiən.

Nəghatiən o nəhgi-pəriən ilah

17 Mətəu rəhak min nətəmimi, nikitəmah tətəhti nati nak aposil min rəha rəhatah Iərmənig Iesu Kristo kəmotəni aupən, məmə otuva.
18 Kəmotəni kəm təmah məmə, “E nian iətəm naunun nian tətuva iuəkir, nətəmimi nətəm kəutəghati əuvsan məutəni rah natimnati rəfin, ilah okotohtəu=pən aru əmə rəhalah nətəligiən tərah e nikilah iətəm ilah aru kotolkeikei məmə okotol.”
19 Inu nətəmimi nətəm kəutəhapu itəmah. Ilah kəutohtəu=pən aru əmə rəhalah nətəligiən rəha nəhue niftəni, kəni Narmin Rəha Uhgin tikə e lah.
20 Mətəu itəmah, rəhak min nətəmimi, otol itəmah motəsanən e rəhatəmah nəhatətəiən iətəm təhruahru vivi, iətəm təmsipən o Uhgin. Kəni otəghati kəm Uhgin e Narmin Rəhan.
21 Kəni motos nolkeikeiən rəha Uhgin tətatig o təmah nian nəutəhtahnin nasəkəhruiniən rəha Iərmənig Iesu Kristo məmə in otos itəmah nəkəhuvən e nəmiəgəhiən itulin.
22 Onəkotasəkəhruin nətəmimi min u nətəm rəhalah nəhatətəiən təsəskasik pikiən motəruru nəgətuniən nak in nipəhriəniən.
23 Motəmkirəkis uəhai nətəm kəutatig iuəkir o nigəm asoli motosmiəgəh ilah. Otasəkəhruin nəuvein min, mətəu nəkotəgin pik e noliən tərah min rəhalah, iətəm kautol nəmiəgəhiən rəhalah rəfin tamikmik. Autətəu itəmah məmə noliən tərah rəhalah otəsekiən nəmiəgəhiən rəhatəmah.

Nəfakiən o nəni-viviən Uhgin

24 Pəh kotəni-vivi Uhgin iətəm in təhrun naskəlimiən itəmah məmə onəsotəmeiən, kəni təhrun noliən itəmah məmə nimei təfagə tərah tikə agin e nəmiəgəhiən rəhatəmah, nian otos itəmah nəkəhuvən e nəhagəhagiən rəha nəhmtin, kəni nikitəmah otagiən pik agin ikin əha.
25 Uhgin kətiəh əmə, kəni in Iosmiəgəh rəhatah. Kəni Iesu Kristo rəhatah Iərmənig in suaru rəhan o nosmiəgəhiən itah. Pəh kotəni məmə nəni-viviən, mine nepətiən, mine nəsanəniən, mine narmənigiən rəfin agin, in rəha Uhgin, aupən agin mətəuarus=pa u rəueiu, matuvən naunun tikə. !Əuəh!

1:10 2Pitə 2:12 **1:11** Jen 4:7-8; Nam 16:1-35; 2Pitə 2:15; 1Jon 3:12 **1:12** 2Pitə 2:13,17 **1:14** Jen 5:18,21-24 **1:18** 2Pitə 3:3 **1:20** Kol 2:7 **1:23** Sek 3:2; Nəh 3:4 **1:25** Rom 16:27; 2Pitə 3:18

Nəhan-əhaniən
Nəhan-əhaniən natimnati kəm Jon
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Nəhan-əhaniən

?Pəh təmətei nauəuə u? Iətəmi kəti nərgin u Jon təmətei nauəuə u. Məta suah u inu in aposil Jon, uə məta Jon pisin kəti təmətei. Kəsotəhrun viviən.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? In təmətei nauəuə u tatuvən kəm niməfaki səpin, ilah kəutatig e nitəni min ikin Esiə, (rəueiu, kətəni ikinu məmə Wes Teki — Western Turkey), mine matuvən min kəm niməfaki min ikin min rəfin.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? Nian u iətəm təmətei nauəuə lan, kəpmən rəha Rom təməni məmə nətəmimi okotəkeikei motəfaki kəm iətəmi asoli rəha kəpmən təhmen əmə məmə in uhgin rəhalah. Mətəu nətəmimi rəha niməfaki kəmotəni məmə iətəmimi kətiəh əmə in ilis agin, iətəmimi u in Iesu Kristo. In əmə u, in Iərmənig. Kəni kəutəni məmə okəsotəfakiən kəm iətəmi asoli rəha Rom. Tol lanəha, kəpmən rəha Rom tinol nərahiən kəm nəfaki min. Kəmotahli=pən Jon tuvən isəu e nitəni kəti u, kətəni məmə Patmos, məmə otətatig pisin əmə. Uhgin təfən nəməhlairiən təuvir agin kəti kəm Jon məmə oteruh Iesu Kristo əpəha e negəu e neai. Kəni in mafu min natimnati iətəm otəpanuva, təhmen əmə məmə inu: noliən iətəm Uhgin otol win e Setən mine rəhan min nətəmimi e nəluaginiən; mine noliən rəha Uhgin o nakiliən nətəmimi e naunun nian.

?Təmətei nauəuə u o nak? In təmətei nauəuə u məmə otol əpu məmə Iesu Kristo in Iərmənig, konu məgətun rəhan nəsanəniən. Kəni in tolkeikei məmə otəni kəm nəfaki min məmə okotəhtul əskasik nəmə nian iəkis min okəhuva, konu ilah okəsotəfakiən kəm iətəmi asoli rəha Rom məmə in Uhgin. Otəsuvəhiən konu Setən otol nərahiən kəm nəfaki min mətəu ilah okotəkeikei motəhtul əskasik, kəni in tolkeikei məmə otəfəri nətəligiən rəha nəfaki min mine nətəmimi u ilah kəutatig e nian iəkis min u rəueiu. Nian Iesu Kristo otitəlig=pa min, kəni in otəfəri ilah, mol nalpiniən kəm rəhan tikimir min.

Nəghatiən min mine nətəligiən min tepət kəutafin e nauəuə u Nəhan-əhaniən kautsipən e nauəuə min u rəha Oltestimin: Isikiəl, Daniəl, Aisəə, mine Jerimaiə.

?Okafin əhro nauəuə u? Nauəuə u, in tol pisin e nauəuə min e Niutestimin mətəu-inu Iesu təməgətun natimnati tepət e Jon u kotol pisin agin. Tol lanəha, in otəkeikei mos narmi nati kəti məghati lan. Nəghatiən min u ilah nipətilah tatig, təhmen e nəghatiən əuhlin. Konu, nian kitah kotafin nauəuə u, koteruh nəghatiən əuhlin min u, təuvir məmə kitah kotətəlig e nipətilah min kətiəh kətiəh. Təuvir məmə kotafin futnot ko ləhtəni e nimali nauəuə o nəhruniən məmə narmi nati min nipəti lah təni məmə nak. Kəni kotəkeikei motaupən motətəlig e nipəti nəghatiən min u Kristin min e nian əha kəmotəhrun vivi.

Nauəuə u səniəmə in təhmen e suaru kəti uə kalendə, məmə kotəhrun neruhiən məmə nati nak otuva e nu nak, konu nati nak min otuva e nu təm tətuva, mətuva mətəuarus nian Iesu otuva min lan. Mətəu e nauəuə u, kotəhrun neruhiən nəukəti nətəligiən asoli tol lanu lan:

- Uhgin in ilis in tepət pik mine nəsanəniən rəhan tepət, mine rəhan nətəligiən təuvir e natimnati min rəfin;
- Setən in tatol nahməiən asoli e nəhue niftəni;
- Kristin min okotəkeikei motəhtul əskasik e rəhalah nəhatətəiən məmə okəsotəginiən, nati əpnapin ilah kəutatig e nian rəha nərahiən;
- otəsuvəhiən Uhgin otələs iahu Setən kəni məfən nalpiniən kəm Setən mine iərmis min rəhan;
- e Nian Uərisig, Uhgin o tol nalpiniən kəm nətəmimi min kəsotəhatətəiən e Iesu;
- Iesu Kristo otarmənig e natimnati min rəfin;
- Iesu otos nətəmimi rəhan məhuvən məutatig e neai, ikin tətatig ikin.

Nətuəuiniən nəghatiən

1 Nauəuə u, in tətəghati e natimnati min iətəm Iesu Kristo təmol əpu.* Natimnati min u, Uhgin təməfən kəm Iesu, məmə in otəgətun kəm rəhan noluək min natimnati iətəm otəsuvəhiən təkeikei muva. Kristo təmahli=pən rəhan kəti agelo tuva, kəni məgətun natimnati min u kəm rəhan ioluək, Jon.

2 Jon təməhtul pətigəm o nəni əhruahruiən natimnati rəfin iətəm in təmeruh, kəni mətei rəkis ilah e nauəuə u. Natimnati min u iətəm in təmeruh, in nəghatiən rəha Uhgin mine nəni pətigəmiən rəha Iesu Kristo.

---

* **1:1** "Təmol əpu," nipətin u, məmə tətəgətun nati kəti iətəm aupən, nipətin tətəhluaig. E Bislama, kətəni məmə, "rivilem" uə "soem."

3 Iətəmi u iətəm tətafin pətigəm nəghatiən min u, iətəm Uhgin təməfa, in otatig e nəuviriən pəhriən. Kəni nətəmimi min u nətəm kəutətəu kəni mautos e nikilah kəni mautol, okotatig min e nəuviriən pəhriən, mətəu-inu nian rəha natimnati min u nauəuə u tətəghati e lah, tinuva iuəkir agin.

Jon təmətei nauəuə
kəm niməfaki min ilah səpin

4 Iəu Jon, iətahli=pinə nauəuə u tatuvnə kəm niməfaki min ilah səpin əpəha e nitəni Esiə.
Pəh Uhgin u iətəm tətatig u rəueiu, təmətatig itulin, kəni otəpanatig itulin min, in otəfinə rəhan nəuviriən mine nəməlinuiən kəm təmah. Kəni pəh narmin ilah səpin† iətəm kəutatig aupən e jeə rəha kig, ilah min okotol lanko e təmah.

5 Kəni Iesu Kristo min, in otəfinə min lanko kəm təmah. Kristo ko təməhtul pətigəm əskasik o nipəhriəniən, konu inəha, in iətəmimi iətəm in təmaupən məmiəgəh itulin e nimisiən,‡ kəni in tətarmənig e kig min rəha nitəni min.§
Pəh nəni-viviən tuvən o Iesu Kristo u, in təmolkeikei itah, kəni niran təmaiəh məmə otitis itah e noliən rəha təfagə tərah.

6 In Kig rəhatah, kəni təmol məmə kitah kotatig ahgəl rəhan narmənigiən, kəni mol itah kəhuva pris min rəha Uhgin rəhan, kautol uək rəha Tatə rəhan. !Pəh nəni-viviən o rəhan nepətiən mine nəsanənəniən tuvən o Iesu Kristo, naunun tikə! !Pəh in otarmənig itulin! Pəh otol lanu lan. Əuəh. Amen.

7 !Oteruh-to! In tətuva e nəpuə, * kəni nətəmimi rəfin okotəsal=pən moteruh e nəhmtilah əhruahru, kəni nətəmi min aupən u kəmotəni məmə okəu, okoteruh min, kəni nətəmimi e nəuaniləuis min rəfin e nitəni min, nikilah otahmə, motasək əfəməh mətəu-inu kəmotafu.†
In otəkeikei mol lanu lan. !Əuəh! !Amen!

8 Iərmənig Uhgin tətəni məmə, "Iəu Nəukətin mine Naunun.‡ Iəu u iətatig rəueiu, kəni iəmətatig itulin, kəni iəpanətatig itulin min, kəni iəu u, Nahgik Tepət Pik Agin."

Jon təmeruh Nəti Iətəmimi

9 Iəu Jon, piatəmah u, iətəm kitah kautos pəti nəhlmitah min kətiəh e Iesu o nahməiən, mine natigiən e narmənigiən rəhan, mine nəhtul əskasikiən e nian rəha nahməiən. Kəməraki=pən lak e nitəni u Patmos,§ mətəu-inu iətəni pətigəm nəghatiən min u iətəm Uhgin təməfa, kəni mətəhtul pətigəm o Iesu.

10 In Nian rəha Iərmənig rəhatah,* kəni iəmériauəh e Narmin Rəha Uhgin, u rəhan nəsanəniən təmol kəm iəu, kəni iəkətəu nəuian asoli kəti e nəmtahk, təhmen əmə e təui,

11 kəni nəuian u tətəni məmə, "Ətei rəkis e nauəuə natimnati min rəfin iətəm nateruh, kəni mahli=pən kəm niməfaki səpin. Nauəuə min u okəhuvən kəm Efəsis, kəni Smanə, kəni Perkaməm, kəni Tuatirə, mine Satis, mine Filitelfiə, mine Laotisiə."

12 Kəni əmeiko, iəkeirair məmə iəkeruh-to, məmə pəh tətəghati kəm iəu. Kəni nian iəmeirair, mafu nati kətətu-pəri lait lan, ilah səpin, kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, 13 kəni e nəlugi nati kətaharu-pəri lait min u lan, mafu suah kəti təhmen e Nəti Iətəmimi,† rəhan napən təfəməh u təfəməh pəhriən. Kəni kəməlis mankilahan e kətəuti, kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip.‡

14 Rəhn-kapə mine nəuanun təruən təruən təhmen e nəuaui nitəhi,§ * kəni nəhmtin təhmen e nəmnami nigəm.†

15 Nəhlkin təhmen e prons,‡ iətəm kəmuvan e nigəm məmə otaiəh rəkis e namrəiən, mafəl iətəm təuvir, kəni uərisig ko, kərəpei məmə otəuvir mətoraip-oraip. Kəni nəuian iahgin təhmen e nitəhi asoli kəti tatitəgit e nimas;

16 In tatos məhau ilah səpin e nəhlmin maru, konu nau kəti rəha nəluaginiən in tasilə e nikalin pəti mil,§ tatsipən e nipəgnəuan, kəni iətəmi u təhagəhag mətasiə, təhmen e mitigar əpə e nərauiə.

---

† **1:4** Narmin ilah səpin iətəm kəutatig aupən e rəhan tron, (Nəh 3:1; 4:4; 5:6), nəmə təhro in suaru rəha nəniən Narmin Rəha Uhgin; mətəu nəmə təhro ilah nagelo səpin u kotəsanən (Nəh 1:20; 8:2) iətəm kəutatig aupən e tron. Nəmpə səpin u, kəmeh kau fifti-fo e nauəuə u Nəhan-əhaniən. E Nauəuə Rəha Uhgin, nian nəuvein tətəni "ilah səpin" mətəu nipətin məmə ilah rəfin agin. ‡ **1:5** Kol 1:18; Sam 89:27 § **1:5** Sam 89:27; Nəh 17:14; 19:16 * **1:7** Dan 7:13; Uək 1:9 † **1:7** Sek 12:10 ‡ **1:8** Nəghatiən əhruahru u rəha Iesu tətəni məmə, "Iəu u, Alfə mine Omekə." Alfə u, in letə tətəhtul aupən e alfəbit rəha nəghatiən Kris, kəni Omekə u, in letə iətəm tatol naunun lan, təhmen e A mine Z e Inglis. § **1:9** Nitəni u Patmos, in ailən kəti isəu agin o ima Jon. * **1:10** Nian rəha Iərmənig u, in Sante. † **1:13** Kitah kəuteruh nərgin u "Nəti Iətəmimi" e nauəuə rəha Daniel (Dan 7:13), mine e nauəuə min rəha Matiu, Mak, Luk, Jon, Uək mine Ol Sam. ‡ **1:13** Napən əha kətəni, in napən rəha pris asoli agin. Iesu in rəhatah pris asoli agin. § **1:14** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "in təruən təruən təhmen e sno." * **1:14** Dan 7:9 † **1:14** Esik 1:28 ‡ **1:15** Prons, in aiən kəti, kalə rəhan təhmen e kol. § **1:16** Hip 4:12; Jon 12:48

17 Nian iəmafu iətəmi əha, iəmeiuaiu morin iəu əha e nəhlkin, təhmen əmə məmə iəmimis.* Mətəu in təmea=pa mek iəu e rəhan maru kəni məni məmə, "Səginiən. Iəu u, iəu iəmaupən matig, kəni iəu matol naunun agin.

18 Iəu u, Iətəm Tətəmiəgəh.† !Iəmimis aupən, kəni mətəu eruh-to, iatəmiəgəh itulin! Kəni iəu iatos ki rəha Nimisiən mine ki rəha Nəuan=pən.‡

19 "Tol lanəha, ətei rəkis nati nak iətəm nateruh, inu natimnati min rəha rəueiu, mine natimnati nəuvein min iətəm tətuva.

20 Mətəu iəkuahpik e nipəti nati təməhluaig, u məhau min ilah səpin iətəm nəmeruh iatos e nəhlmək maru, mine nati kətaharu-pəri lait lan, ilah səpin, kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip. Məhau min u ilah səpin, nipətin u nagelo min rəha niməfaki səpin. Konu nati kətaharu-pəri lait lan, ilah səpin, kəmol e kol, nipətin u, niməfaki min u ilah səpin.

2

Nəghatiən təmuvən
kəm nəfaki min ikin Efəsis

1 "Ətei nauəuə u kəti tuvən o agelo* rəha niməfaki e taun Efəsis, məni=pən məmə,

Nəghatiən u rəhan, iətəm tatos məhau səpin e nəhlmin maru† kəni mətaliuək e nəlugin e nati kətaharu-pəri lait lan,‡ u iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, kəni ilah səpin.

2 Iəu iəkəhrun rəhatəmah noliən min. Iəkəhrun nalkut pikiən o uək min rəhatəmah, kəni məhrun min məmə nautəhtul əskasik. Iəkəhrun məmə itəmah nəsotagiəniən o nətəm kautol noliən tərah. Nəmotakil nətəmimi min u nətəm ilah kotəni məmə ilah aposil min, mətəu səniəmə ilah aposil pəhriən min, kəni nəmoteruh rəkis məmə ilah neiuə min.

3 Iəkəhrun min məmə itəmah nautos nətəligiən əfəməh. Nərahiən təməlәs pau itəmah, mətəu nautəhtul əskasik o nərgək, məsotəpəouiən.

4 Mətəu iateh nipəgnəmtin kəti əha ikin nəmotol, təsəhmeniən e nəhmtək. Nəmotəpəh nolkeikeiən§ aupən rəhatəmah.

5 Nikitəmah təhti-to nolkeikeiən iətəm nəməutatig lan aupən. Otəuhlin itəmah, kəni motol natimnati min u nəmautol aupən. Nəmə nəsotoliən, kəni iəkuva, məlәs rəkis rəhatəmah nati kətaharu-pəri lait lan e nimein.

6 Mətəu nati kətiəh əha ikin, nautol təuvir. Itəmah nəkotəməki e noliən tərah min rəha nətəmimi rəha Nikoləs,* təhmen əmə lak, təhmen mə inu iatol mine.

7 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmin Rəha Uhgin tətəni=pinə kəm niməfaki min. Iətəm otol win e nəluaginiən u, iəu iategəhan lan məmə in otun nəuanigi rəha nəmiəgəhiən iətəm tateviə e nasumiən rəha Uhgin."†

Nəghatiən təmuvən
kəm nəfaki min ikin Smanə

8 Kəni in tətəghati əhanəh mətəni=pa kəm iəu məmə, "Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Smanə, məni=pən məmə,

Nəghatiən u rəhan, iətəm təmaupən matig, kəni in otol naunun agin. In təmimis kəni məmiəgəh min,‡ kəni in tətəni məmə,

9 Nətəm Smanə, iəkəhrun rəhatəmah nahməiən. Iəkəhrun məmə itəmah nanrah min, mətəu səniəmə itəmah nanrah min pəhriən. ! Itəmah, rəhatəmah nautə tepət agin! Iəkəhrun məmə neiuə min nəuvein nətəm kautəni nəghatiən mautauvlək e təmah lan, məutəni məmə ilah nətəm Isrel, mətəu kəpə.§ Rəhalah nimə rəha nuhapuminiən in nuhapuminiən rəha Setən əmə.*

10 Sotəginiən e nahməiən min iətəm otəsuvəhiən kəhuva e təmah. Iətəni=pinə kəm təmah, məmə Setən otəpanəmki=pən itəmah nəuvein e kaləpus məmə otek askəuvin

---

* **1:17** Dan 8:17; 10:15; Mat 17:6 † **1:18** Sam 42:2 ‡ **1:18** "Iəu iatos ki rəha Nimisiən mine ki rəha Nəuan=pən," nipətin u məmə iatos nepətiən o nahtipəsigiən mine nerəhiən e ket rəha Ima Nətəm Kəmohmis Ikin, kəni mol nətəmimi kəmohmis ilah kotəmiəgəh min. * **2:1** Nian iətəmi u tətəni "agelo," nəmə təhro tətəghati e agelo pəhriən, uə nəmə təhro tətəghati e pastə rəha niməfaki. † **2:1** Nəh 1:16 ‡ **2:1** Nəh 1:12-13 § **2:4** Jon 13:35; Jer 2:2-5 * **2:6** Nətəmimi rəha Nikoləs min əha, kitah kəsotəhrun viviən natimnati tepət e lah uə rəhalah iətəmi asoli. Ilah nətəmimi nəuvein rəha niməfaki, mətəu ilah kautəni məmə kəhrun nəfakiən kəm narmi nati min, konu kəhrun nit əpnapiniən itəmi. Ilah kautəni məmə noliən min əha, təsərəkinian narmitəmi. † **2:7** Jen 2:9; 3:22-24; Luk 23:43; Rom 5:12,18; 6:23; Nəh 22:2 ‡ **2:8** Nəh 1:17-18 § **2:9** ?Nəghatiən u, "məutəni məmə ilah nətəm Isrel, mətəu kəpə," nipətin nak? In tətəghati əhruahru nətəmi min u nəuaniləuis rəha Isrel. Mətəu nian Iesu tətəni məmə ilah səniəmə nətəm Isrel pəhriən, nipətin u məmə nətəmimi pəhriən rəha Uhgin, inu, nətəmi kəutəfaki kəm in, mətəu səniəmə "nəuaniləuis min rəfin rəha Isrel" u ilah nətəmimi min əhruahru rəha Uhgin. (Kəl 6:15-16). * **2:9** Jon 8:33-47

nəhatətəiən rəhatəmah, kəni itəmah onəkotatig e nahməiən o nian ilah ten.† Otəhtul əskasik, nati əpnapin nəmə itəmah nəuvein okohmis, kəni iəu iəkəfinə rəhatəmah nətəouiən, təhmen=pən əmə məmə kətəfəfau=pən e nati kəti e rəhn-kapə iətəm təmol win e naiuiən, kəni rəhatəmah nətəouiən in nəmiəgəhiən itulin.

11 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmin Rəha Uhgin tətəni=pinə kəm niməfaki min. Nətəmimi okotol win e nəluaginiən u, nian nimisiən tisimaru min muva, ko kəsohmis miniən. Inəha, okəsəhuvəniən e nəmnami nigəm asoli, inu nimisiən tatol keiu."‡

Nəghatiən təmuvən kəm niməfaki min ikin Perkaməm

12 Kəni in tətəghati əhanəh mətəni=pa kəm iəu məmə, "Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Perkaməm, məni=pən məmə,

Nəghatiən u rəhan, iətəm tatos nau rəha nəluaginiən kəti iətəm tasilə e nəven pəti mil.§

13 Iəkəhrun ikin nəutatig ikin. Ikin əha, Setən tətəharəg, mətarmənig ikin.* Mətəu itəmah nautəhtul iəkis ohniəu. Nəməsotəuhliniən rəhatəmah nəhatətəiən lak. Imatəmah Setən tətatig ikin, kəni kəmohamu rəhak iətəmimi Antipas, iətəm təməhtul əskasik o nəni pətigəmiən iəu. Nati əpnapin məmə nian əha təmiəkis pau o təmah, mətəu itəmah nəmotəhatətə əskasik lak.

14 Mətəu in əmə ko, iateh nipəgnəmtin min nəuvein iətəm itəmah nautol iətəm təsəhruahruiən e nəhmtək. Itəmah nəuvein u ko ikin ko, nəutəgətun nətəmimi ko ikin ko məmə okotos nəgətuniən rəha Paləm. Paləm u, in təmol suaru kəm Kig Palək məmə in otəfən-əfən kəm nətəm Isrel, kəni pəh ilah kotol noliən tərah, mautun nauəniən iətəm kəmol sakrifais lan tatuvən kəm narmi nati iətəm kəmisikəuvin e nigi, kəni mautit əpnapin ilah min.†

15 Kəni e noliən kətiəh əmə ilah nətəm Isrel min əha, itəmah nəuvein u ikin nautohtəu=pən nəghatiən rəha nətəmimi rəha Nikoləs.‡

16 !Tol lanəha, onəkotəkeikei motəuhlin uəhai əmə nətəligiən rəhatəmah e noliən tərah min rəhatəmah! Nəmə nəsotoliən, otəsuvəhiən oiəkuvnə o təmah, kəni iakoh nətəmimi min ko, kəni mətei ilah e nau rəha nəluaginiən iətəm tatsi=pən e nipəgnəuak.

17 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmin Rəha Uhgin tətəni=pinə kəm niməfaki min. Iətəmimi iətəm tatol win e nəluaginiən, iəu iəkəfən nauəniən oneuən u mana§ kəm in. Oiəkəfən min kəpiel ruən kəti kəm in, iətəm kəmətei=pən nərgin vi lan, kəni in pisin əmə kəha iətəm otos, təhrun nərgin."

Nəghatiən təmuvən
kəm nəfaki min ikin Tuatirə

18 Kəni in tətəghati əhanəh mətəni=pa kəm iəu məmə, "Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Tuatirə, məni=pən məmə,

Nəghatiən u, in nəghatiən rəha Nəti Uhgin. Nəhmtin təhmen e nəmnami nigəm, mine nəhlkin təhmen e prons* iətəm tətoraip-oraip.† Tətəni məmə,

19 Inəhrun rəkis noliən min rəhatəmah, nətəm Tuatirə. Iəkəhrun rəhatəmah nolkeikeiən mine nəhatətəiən, mine nasiruiən e nətəmimi, kəni iəkəhrun min məmə nətəligiən rəhatəmah təfəməh o nəhtul əskasikiən. Iəkəhrun məmə noliən min rəhatəmah nautol u rəueiu, təuvir mapirəkis agin noliən min rəhatəmah aupən.

20 Mətəu iateh nipəgnəmtin kəti əha ikin nautol iətəm təsəhruahruiən e nəhmtək. Itəmah nautegəhan e noliən rəha pətan əha iətəm təhmen e pətan aupən u, Jesepel.‡ In tətəni məmə in iəni kəti, mətəu nəgətuniən rəhan tatit rah rəhak min noluək, matol məmə ilah kautit əpnapin ilah min, kəni mautun nauəniən u iətəm katol sakrifais lan kəm narmi nati iətəm kəmisikəuvin e nigi.

21 Iəmətəhtahnin pətan əha məmə in otəuhlin rəhan noliən rəha nitəu=pən əpnapiniən nəman, mətəu in təpəh.

22 Tol lanəha, rəueiu əha, iəkol in timis pik e rəhan pet. Kəni nətəmimi min u nətəm kəmotit əpnapin ilah min, ilah Jesepel u, nəmə ilah kəsotəuhliniən ilah e nosiən noliən rəha pətan əha, oiəkol ilah min kotətəu tərah pik, kəni misuə e lah e pet u rəha nahməiən.

---

† **2:10** "Nian ten" nipətin ko, məmə nian rəha nahməiən otəkeikei mol naunun mətəu-inu Uhgin təməni lanəha. ‡ **2:11** Nəh 20:11-15; 21:8 § **2:12** Nəh 1:16 * **2:13** Iətəmi asoli rəha Rom, kətəni məmə Empərə, in təhmen e kig asoli kəti. Nətəmimi tepət tepət kəutəfaki kəm in əha Perkaməm. † **2:14** Nam 22-24; 25:1-2; 31:16 ‡ **2:15** Afin-to futnot e Nəh 2:6. § **2:17** Jon 6:31-33,35,48,51 * **2:18** Prons, in aiən kəti, mətəu rəhan kalə təhmen e kol. † **2:18** Dan 10:6; Nəh 1:14-15 ‡ **2:20** Jesepel u aupən, in pətan rəha Kig Ehap (1King 21:25-26). In təmit nətəmimi e suaru kəti məmə okotol sakrifais kəm narmin nati min, kəni motohtəu=pən noliən rəha nit əpnapin nəman mine nipətan. Pətan kəti rəha Tuatirə təmol noliən əha, kəni Jon tətəni lan məmə Jesepel. Nəmə təhro noliən rəhan təhmen e Nikoləs iətəm təməni e Nəh 2:6,15.

23 Kəni oiəkau kətiəh əmə e nenətin min, moh ilah kohmis.§ Tol lanəha, kəni niməfaki
min rəfin okotəhrun məmə iəu əmə u, iəkəhrun nətəligiən min rəha nətəmimi, mine
nikilah. Kəni iəu iəkəfinə nətəouiən rəhatəmah tətəu=pən əmə rəhatəmah noliən min iətəm
nəmautol.*
24 Mətəu itəmah u, nətəm Tuatirə nətəm nəməsotosiən o nəgətun min rəha Jesepel əha,
iətəghati kəm təmah rəueiu. Iəkəhrun məmə itəmah nəməsotosiən natimnati iətəm kətəni
məmə nati agin min rəha Setən iətəm tətəhluaig e nəmtahn. Iəsələhu-pəniən nati figəm kəti
min kəm təmah, mətəu iəkolkeikei məmə nəkotol nati kətiəh əmə, inko,
25 otaskəlim tiəkis əmə e nati iətəm ninotos rəkis, mətəuarus iəu iəkitəlig=pa.
26-27 Iətəm tatol win e nəluaginiən u, kəni tətəhtul əskasik o noliən nəuiak, matuvən,
matuvən mətəuarus naunun, kəni iəu iəkəfən nepətiən u kəm in, iətəm rəhak tatə təməfa
kəm iəu, məmə in otarmənig e kəntri pisin pisin min. Kəni in otos rəhan neim iətəm in
nəmtətiən rəha nərgin asoli rəhan, kəmol e aiən, kəni in otatgəhli-atgəhli nətəm e nəhue
niftəni, təhmen=pən əmə məmə aiən iətəm təmohaplis-ohaplis sospən kəmol e nəriəpig.
28 Kəni iəu iəkəfinə min məhau u fətukai kəm in.†
29 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm
Narmin Rəha Uhgin tətəni=pinə kəm niməfaki min.

3

Nəghatiən təmuvən
kəm nəfaki min ikin Satis

1 "Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun u Satis, məni=pən məmə,
Nəghatiən u rəhan, iətəm tatos narmin rəha Uhgin ilah səpin,* kəni matos min məhau
səpin.† Nəghatiən u rəhan iətəm tətəni=pinə kəm təmah məmə,
Iəkəhrun rəhatəmah noliən min. Iəkəhrun məmə kətəni məmə itəmah nautəmiəgəh,
mətəu kəpə, itəmah ninohmis rəkis.
2 ! Otair-tə! Noliən təuvir min rəhatəmah nəmautol aupən, otəsuvəhiən tikə agin.
Mətəu itəmah nəkotəkeikei motalkut məmə onəkotəfəri min noliən rəhatəmah, motol tuva
məskasik, mətəu-inu rəhatəmah noliən təuvir min iətəm təhruahru e nəhmti Uhgin, iəseh
əhanəhiən kəti iətəm nəmotol məhuvən motol naunun lan.
3 Tol lanəha, nikitəmah təhti nəghatiən iətəm nəmotos, kəni mautətəu aupən. Otol, kəni
motəuhlin itəmah. Mətəu nəmə nəkotapili alu, oiəkiet pətigəm o təmah təhmen e iakləh, kəni
itəmah ko nəsotəhruniən məmə nian nak iəkuvnə o təmah.
4 Mətəu itəmah nəuan nəuvein əmə ko Satis, iətəm kəməsotoliən napən rəhalah
tamikmik. Ilah kotəhruahru, motəhmen o naliuəkiən itəmah min iəu e napən ruən.‡
5 Iətəm in otol win e nəluaginiən, in otuvən lanəha e napən ruən. Kəni ko iəsafəl rəkisiən
nərgin e nauəuə rəha nəmiəgəhiən, kəni iəu iəkəni pətigəm nərgin e nəhmti rəhak Tatə mine
rəhan nagelo min, məmə in rəhak əhruahru iətəmimi.§
6 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm
Narmin Rəha Uhgin tətəni=pinə kəm niməfaki min."

Nəghatiən təmuvən
kəm nəfaki min ikin Filitelfiə

7 "Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun u Filitelfiə, məni=pən məmə,
Nəghatiən u rəhan, Iətəm Tasim, kəni in Nipəhriəniən. Kəni in tatos ki rəha Tefit u
aupən.* Nəmə in terəh e doə kəti, kəni ko iətəmi kəti təsahtipəsigiən. Kəni nəmə in
tahtipəsig e doə kəti, kəni ko iətəmi kəti təserəhiən lan.† Nəghatiən u rəhan iətəm in
tətəni=pinə kəm təmah məmə,
8 Iəkəhrun rəhatəmah noliən min, nətəm Filitelfiə. Iəkəhrun məmə rəhatəmah
nəsanəniən in nəuan nəuvetin əmə, mətəu itəmah nəmautol nəuiak məsotəpəhiən, kəni
məsotəhluaigiən məmə rəhak u itəmah. Oteruh-to. Iəmerəh e doə o təmah. Ko iətəmi kəti
təsahtipəsigiən.

---

§ **2:23** Nəghatiən u "nenətin min" tətəgətun nətəmimi u kəutohtəu=pən in. * **2:23** Jer 17:10 † **2:28** Nəh 22:16
* **3:1** Afin-to futnot e Nəh 1:4 † **3:1** Nəh 1:16 ‡ **3:4** E fes u, "napən" tətəgətun noliən min rəhalah. § **3:5** Mat
10:32; Luk 12:8; Mak 8:38; Luk 9:26; 1Jon 2:23 * **3:7** "Ki rəha Tefit" u, tətəgətun=pən nepətiən iətəm otos e Jerusiləm
vi. In ko, in tatos nepətiən məmə oterəh kəni mahtipəsig e iətəmi kəti iətəm tatuvən imə; Nəh 1:18. † **3:7** Aes 22:22

9 Oteruh-to. Nətəmimi min ko e Nuhapuminiən rəha Setən, ilah kautəni məmə ilah
nətəm Isrel, mətəu kəpə. Ilah neiuə min.‡ Oteruh-to. Oiəkol ilah kəhuva motasiəulin-pinə
e nəhlkilah e nisiaiən, kəni okotəni məmə nipəhriəniən iəu iəkolkeikei itəmah.§
10 Iəməni=pinə kəm təmah məmə itəmah onəkotos nətəligiən əfəməh o nəhtul əskasikiən,
təhmen əmə lak, kəni itəmah nəmautol rəhak nəghatiən.* O nati u, iəu oiəkəpali vivi o təmah
e nian iətəm nərahiən otəsuvəhiən tuva e nəhue niftəni min rəfin,† məmə otek askəuvin-to
nətəmimi rəha nəhue niftəni.
11 Otəsuvəhiən iəkuva. Otaskəlim iəkis natimnati min iətəm itəmah ninotos rəkis, məmə
iətəmi kəti otəsosiən rəham nətəouiən‡ iətəm ninol win rəkis lan.
12 Iətəm otol win e nəluaginiən, kəni iəu oiəkol in təhmen e nigi asoli kəti iətəm tətəruəsan
Nimə Rəha Uhgin rəhak. Kəni in ko təsietiən e Nimə əha nian kəti. Kəni iəu, iəkətei=pən nərgi
Uhgin rəhak lan, mine nərgi taun rəha Uhgin rəhak lan. Taun u, in Jerusiləm vi, iətəm Uhgin
rəhak otahli=pa, otisi-pəri e negəu e neai, meiuaiu=pa. Kəni iəu oiəkətei=pən min nərgək vi
e iətəmi u.
13 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm
Narmin Rəha Uhgin tətəni=pinə kəm niməfaki min."

Nəghatiən təmuvən
kəm nəfaki min ikin Laotisiə

14 "Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Laotisiə, məni=pən məmə,
! Nəghatiən u rəhan, iətəm kətəni məmə in Nipəhriəniən! In ko, in iətəm kəhrun
narəriəiən lan məmə tətəhtul pətigəm o nəni pətigəmiən nipəhriəniən əmə, kəni in nəukəti
natimnati rəfin iətəm Uhgin təmol.§ * Nəghatiən u rəhan iətəm in tətəni=pinə kəm təmah
məmə,
15 Iəkəhrun rəhatəmah noliən min, nətəm Laotisiə. Iəkəhrun məmə nəmiəgəhiən
rəhatəmah təhmen e nəhu iətəm tareuən əmə. Təuvir məmə onəkotəhtul əmə e kətiəh,
onəkotətəpu uə onəkotəpiapei.
16 Itəmah nəutəhtul əmə e nəlugin, nəkotareuən əmə — nəsotəpiapeiiən məsotətəpuiən
— tol lanəha, oiəkagəh rəkis e təmah rəueiu,
17 mətəu-inu itəmah nəkotəni məmə, 'Rəhatimah nautə tepət, iautos məni asoli,
rəhatimah nəmiəgəhiən təuvir, natimnati rəfin tatig, kəni nati kəti təsikəiən o timah.' Mətəu
itəmah nəkotəruru məmə itəmah ninotatig rəkis e nərahiən; nətəmimi okotasəkəhruin o
təmah; rəhatəmah nautə tikə agin; nəhmtitəmah təpis; kəni nəutaiu piəpiə əmə.†
18 O nati u, iətəni=pinə əhruahru kəm təmah, təuvir məmə onəkotos nəhmti aiən u kol
tətoraip-oraip ohniəu, iətəm kəmuvan e nigəm tus rəkis namrəiən lan,‡ kəni pəh itəmah,
rəhatəmah nautə otepət. Kəni onəkotos nəhmtin min napən ruən o nuvəniən lan, məmə
onəkotəuveg nipətitəmah ko, iətəm tol naulisiən. Kəni mautos nəhmtin min mərsin ohniəu,
motol=pən e nəhmtitəmah, məmə nəhmtitəmah otəhlan, nəkoteruh vivi nati lan.
19 Nətəmimi min ko rəfin nətəm iəkolkeikei pik ilah, iəu iətəghati əskasik kəm
lah mətəgəu əhruahru ilah. Tol lanəha, təuvir məmə nikitəmah otimis=pa lak, kəni
motəuhlin=pa e noliən tərah min rəhatəmah.
20 !Otətəlig-to! Iəu iatəhtul e namtihluə, mətəhti-əhti doə o nuvnəiən imə. Nəmə iətəmi
kəti tətəu nəuiak kəni terəh e doə, kəni iəkuvən imə kəni mauən itimlau min.
21 Iəu iəmol win e nəluaginiən kəni mətəharəg-pəri itimlau rəhak Tatə e rəhan jeə,
mətuarmənig. Kəni e noliən kətiəh əmə, iətəmi otol win e nəluaginiən, iəu iəkegəhan məmə
otəharəg itimlau min e rəhak jeə, mətuarmənig itimlau min.
22 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm
Narmin Rəha Uhgin tətəni=pinə kəm niməfaki min."

---

‡ **3:9** Nəghatiən u "kautəni məmə ilah nətəm Isrel, mətəu kəpə," in tətəghati əhruahru e nətəmi min u nəuaniləuis rəha Isrel min. Mətəu nian Iesu tətəni məmə ilah səniəmə nətəm Isrel pəhriən, nipətin ko məmə nətəmimi pəhriən rəha Uhgin, inu, nətəm kəutəfaki kəm in. Mətəu səniəmə nəuaniləuis rəha Isrel u ilah nətəmimi min əhruahru rəha Uhgin (Kəl 6:15-16).
§ **3:9** Jon 8:44; Nəh 2:9 * **3:10** Hip 12:1-3 † **3:10** Jon 17:15 ‡ **3:11** "Nətəouiən" əha, tətəghati lan, in kəfəfau kəti kəmol e nimali nigi, uə narmi nimali nigi kəmol e kol, kəni kətəfəfau=pən e rəhn-kapə iətəm təmol win e naiuiən. Kəni Kristo otəfəfau=pinə kəfəfau e rəhn-kapə iətəmimi o rəhan nəhtul əskasikiən. Iətəmimi u otəkeikei mateh vivi o nətəmi min ko nətəm kotolkeikei məmə okotos rəkis ohni. Inu, in nəghatiən əuhlin məmə ilah okəsotəpəhiən nəhtul əskasikiən məmə ilah okəsotəmkarəpəiən e nətəouiən rəhalah, inu, nəmiəgəhiən itulin ilah Kristo. § **3:14** "Nəukəti natimnati rəfin iətəm Uhgin təmol," nipətin keiu e nəghatiən Kris. Iesu in Nəukətin, nipətin ko, in təmol natimnati rəfin; kəni in min in Iərmənig e natimnati rəfin. * **3:14** Jon 1:1-3; Kol 1:16; Nəh 1:17 † **3:17** Jon tətəni nəghatiən əuhlin u nipətin təni məmə, e nəhmti Uhgin, nəmiəgəhiən rəhalah təsəhruahruiən məsəhmeniən. ‡ **3:18** Job 23:10; Mal 3:2-3; 1Pitə 1:6-9

4

Nəfakiən e negəu e neai

1 !Uərisig e natimnati min u, iəməsal=pən əha, kəni mafu doə kəti təmerəh=pən əpəha e neai! Kəni nəuian kətiəh əmə iətəm iəmətəu aupən, inko iətəm in iahgin iahgin təhmen əmə e təui, tinatəghati min kəm iəu, kəni tətəni=pa məmə, "Əri-to muva ikinu, iəkəgətun ik e natimnati min u, iətəm okəpanol."

2 E nian kətiəh əmə, nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uhgin təmol kəm iəu, kəni iəkəsal=pən əpəha aupən mafu kig, tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətarmənig e negəu e neai.*

3 Kəni iətəmi tətəharəg ikin əha, iəmeruh in təuvir matəlu, mətoraip-oraip, təhmen e kəpiel təuvir keiu nərgilau ko jaspə mine kanilian. Kəni mərai-mərai kəti təmuvən mitəlau e jeə rəhan, kəni mərai-mərai əha tətasiə təhagəhag təhmen e kəpiel təuvir kəti u, emirəl.†

4 Kəni mitəlau e jeə asoli rəha kig əha, jeə nəuvein min ilah tuenti-fo, kautəhtul, kəni nətəmi asoli min nətəm kəmotəhuitən, ilah tuenti-fo, kəutəharəg-pəri e jeə. Kəməhuvən e napən ruən, kəni motəfəfau e hat min rəha nisiaiən, iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip.

5 Kəni ikin əha, jeə rəha kig tətatig ikin, tətoraip, kəni kaluəluə titatiperəh matiet ikin. Aupən e jeə rəha kig, nəuanisiə ilah səpin kautohuəu. Inəha, narmin rəha Uhgin ilah səpin.‡

6 Kəni ikin əha aupən e jeə rəha kig, nati kəti min əha ikin təhmen e nitəhi, mətəu təhmen e kilas, iətəm tatəlu, mətoraip-oraip.

E nəlugin ikin əha, kəni titəlau e jeə rəha kig u, nati nəuvein əha ikin, ilah kuvət, iətəm kautəmiəgəh, kautəhtul. Kəni nəhmtilah tepət tepət, tatəpeir=pən əmə e nərfilah mine nəmtahlah mine.

7 In aupən, təhmen e laion, kəni iətəm tol keiu lan, təhmen e kau iərman nahgin tepət, kəni iətəm tatol kisil lan, rəhn-kapə təhmen e iətəmimi, kəni iətəm tatol kuvət lan, təhmen e məlikim iətəm tatiuvig.

8 Nati min əha iətəm kautəmiəgəh, ilah kuvət, mətəu nimələlilah kətiəh kətiəh ilah sikis, kəni nəhmtilah tirəuei əpnapin əmə ilah, muvən əpəha e nəve nimələlilah ləhtəni ikin mine. Nian rəfin ilah kəutani nəpuən lapin mine lənian, məsotəmeigiən, kəutani məmə:

"!Iərmənig Uhgin Nahgin Tepət Pik Agin
in tasim, tasim, tasim pik agin,
iətəm in tətatig rəueiu,
təmətatig itulin,
otəpanatig itulin!"§

9 Kəni nati min kəha u kəutəmiəgəh, kautəni nipəhriəniən e nepətiən rəha Uhgin, kəni mautəfən nisiaiən kəm in, kəni mautəni tagkiu kəm kig iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətarmənig, mətatig itulin, naunun tikə.

10 Kəni nian nati min kəha u kəutəmiəgəh kautol lanəha, kəni nətəmi asoli nətəm kəmotəhuitən, ilah tuenti-fo, koteiuaiu mautisin nəulilah kəm in, iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətarmənig, kəni mautəfaki kəm in iətəm tətatig itulin, naunun tikə. Ilah kəutisin nəulilah kəm in, kəni nipənəgilah təou niftəni, kəni ilah kautəpeg rəkis rəhalah kəfəfau min rəha nisiaiən, kəni mautəlin aupən e rəhan jeə, kəni mautəni məmə,

11 "Rəhatimah Iərmənig Uhgin,
Ik nəkəhruahru, məhmen agin məmə onəkos nəni-viviən rəfin,
mine nisiaiən rəfin,
mine nəsanəniən rəfin,
mətəu-inu ik nəmol natimnati rəfin.
Ik nəmol ilah mətəu-inu ik nəmolkeikei məmə ilah okotatig.
Kəni mətəu-inu ik nəmolkeikei lanəha lan, ilah kəutatig əhanəh."

5

Nəti sipsip təmuahru
e nauəuə iətəm kəmaiu-aiu

1 Kəni əmeiko, iəmafu kig tətəharəg-pəri e rəhan jeə, kəni matos nauəuə kəti e nəhlmin maru iətəm kəmaiu-aiu, kəni nauəuə ko kəmətei=pən nati e nikalin pəti mil, kəni kəmaiu-aiu kuvan-ərain kau səpin məmə otaskəlim tiəkis.*

---

* **4:2** Esik 1:26-28 † **4:3** Jaspə nəmə təhro in kəpiel əmehmtə, kəni kanilian nəmə təhro in kəpiel ərarəuv. Emirəl min əha, kəpiel əmehmtə min. Kitah kotəruru əhruahru kalə rəhalah iətəm in tətəni, mətəu nati nak iətəm Jon təmeruh, inko, kalə təuvir min, kotəuvir, mautoraip-oraip. ‡ **4:5** Afin-to futnot e Nəh 1:4. § **4:8** Eks 3:14 * **5:1** E nian əha, nauəuə rəfin kəmaiu-aiu. Kotos mapepe əfəməh kəti kəni kaiu-aiu. Kəni nəmə iətəmi asoli kəti tolkeikei məmə nətəmimi əpnapin əmə okəsotafiniən, kəni in tuvan-ərain=pən nati kəti e nififin, məmə taskəlim tiəkis mapepe.

2 Kəni iəmeruh agelo əsanən kəti tətagət əfəməh mətəni pətigəm məmə, "?Pəh u in təhmen
məhruahru məmə otoh rəkis nati iətəm kəmuvan-ərain e nauəuə u lan, kəni migaru lan?"
3 Mətəu iətəmimi kəti tikə u ilis e negəu e neai, uə ləhtəni e nəhue niftəni, uə niki niftəni, kəti
ko in təsəhruahruiən o nigaruiən e nauəuə u, mafin.
4 Kəni iəmətasək mətasək, mətəu-inu kəsehiən iətəmimi kəti iətəm təhmen məhruahru o
nigaruiən e nauəuə u mafin.
5 Kəni eldə asoli min u kəti iəhuitən təni=pa kəm iəu məmə, "!Sasəkiən! Məsal=pən-to meruh,
Laion rəha Nəuaniləuis rəha Juta,† in nəukəti Tefit,‡ in tinol win rəkis e nəluaginiən rəhan.
Tol lanəha, in təhruahru agin o nigaruiən e nauəuə kəha, kəni meatuv rəkis nati əha ilah
səpin iətəm kəmuvan-ərain lan."
6 Kəni əmeiko iəkafu Nəti Sipsip, tətəhtul əpəha e nəlugin e jeə rəha kig mine nati kuvət
u kəutəmiəgəh mine nətəmi asoli min nətəm kəmotəhuitən. Nəti Sipsip u, nəkafu məmə
kəmohamu rəkis. Kəni rəhnəpati ilah səpin,§ kəni nəhmtin ilah səpin min, ilah kəha,
kəutəhtul o narmin rəha Uhgin ilah səpin iətəm təmahli pətigəm ilah kəhuvən e nəhue
niftəni.
7 Nəti Sipsip əha, təmuvən meapən mos rəkis nauəuə u e rəhn maru kig iətəm tətəharəg-
pəri e rəhan jeə.
8 Kəni nian in tinaskəlim nauəuə kəha, kəni nati min əha u kəutəmiəgəh ilah kuvət, mine
nətəmi asoli nətəm kəmotos nəhuitən ilah tuenti-fo, ilah kəutasiəulin nəulilah o Nəti Sipsip,
moteiuaiu, nipənəgilah tatek niftəni. Ilah rəfin kautos hap* min mine pesin min iətəm kəmol
e aiən u kol tətoraip-oraip, təriauəh e nati pien-pien min iətəm nəmiəvin təuvir. Kəni nati
pien-pien u, in təhmen e nəfakiən min rəha nətəmimi rəha Uhgin.†
9 Kəni nati min kəha kautəmiəgəh ilah kuvət mine nətəmi asoli nətəm kəmotəhuitən,
kəmautani nəpuən vi kəti məmə,
"Ik nəkəhruahru, məhmen agin o nələsiən nauəuə u,
kəni meatuv rəkis nati min iətəm kəmuvan-ərain lan,
mətəu-inu kəmohamu ik,
kəni məmos nəhmti nətəmimi e niram
məmə ilah rəha Uhgin.
Kəni ilah kəmotsi=pən e nəuaniləuis min rəfin,
mine nəghatiən min rəfin,
mine nitəni mine rəfin,
mine nətəmi nilosilah tol pisin pisin min,
10 kəni nəmol ilah kotatig ahgəl rəhan narmənigiən,
kəni ilah rəham pris min,
kautol uək rəha Uhgin rəhatimah.
Ilah okotarmənig e nəhue nitəni."
11 Kəni iəkəsal-pen min mafu, kəni mətəu min nəuia nagelo min tepət tepət, ko kəruru
nafiniən. Kəmotəhtul, motitəlau e jeə rəha kig, mine nati min iətəm kəutəmiəgəh, mine
nətəmi asoli min nətəm kəmotəhuitən.
12 Kəni ilah kəutani əfəməh nəpuən məmə:
"!Nəti Sipsip iətəm kəmohamu,
in təhruahru məhmen agin məmə kotəni-vivi in,
mətəu-inu tatos rəfin nəsanəniən,
mine nautə, mine neinatigiən,
mine nahgin, mine nepətiən əhagəhag!
!Təuvir agin məmə kautisiai in!"
13 Kəni iəmətəu min natimnati rəfin iətəm Uhgin təmol e negəu e neai, mine nəhue niftəni,
mine Ima Nətəm Kəmohmis Ikin, mine e niki nitəhi, mine natimnati min rəfin iətəm kautatig
e lah, ilah rəfin kautəni məmə:
"Pəh nəni-viviən mine nisiaiən tatuvən o kig iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə mine Nəti
Sipsip,
mətəu-inu in tatos nepətiən əhagəhag mine narmənigiən.
!Pəh nəni-viviən mine nisiaiən tuvən o lau,
kəni tatuvən, matuvən, matuvən, naunun tikə!"
14 Kəni nati min kəha ilah kuvət u kəutəmiəgəh, kotəni məmə, "! Əuəh!" kəni nətəmi
asoli min nətəm kəmotəhuitən kotisin nəulilah ohni, məuteiuaiu, nipənəgilah tatek niftəni,
məutəfaki kəm in.

† **5:5** Jen 49:9-10 ‡ **5:5** Aes 11:1 § **5:6** Afin-to futnot e Nəh 1:4 * **5:8** "Hap," in nati kəti katoh tətani nəpuən, təhmen e kitar. † **5:8** Sam 141:2

6

Nəti Sipsip təmatgəhli nati iətəm kəmuvan-ərain
e nauəuə iətəm kəmaiu-aiu lan

1 Kəni iəmeruh Nəti Sipsip nian in təmatgəhli rəkis nati kəti iətəm kəmuvan-ərain e nauəuə
kəmaiu-aiu lan. Kəni əmeiko, nati kəutəmiəgəh u kəti ilah kuvət tagət əfəməh e nəuian kəti
təhmen e kaluəluə, məmə, "!Va-to!"
2 Iəkəsal-pəri mafu əhos kəruən kəti. Iətəm tətasuə lan tatələs nifagə, kəni kəməfəfau=pən e
hat rəha nisiaiən kəm in, təhmen e hat rəha iətəm tinol win rəkis e nəluaginiən. In təmaiu
matuvən təhmen e iətəm təmol win e nəluaginiən, kəni matuvən min məmə otol min win.
3 Nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol keiu lan, iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan,
kəni iəmətəu nati miəgəh u iətəm tatol keiu lan təni məmə, "!Va-to!"
4 Kəni əhos pisin kəti min iətəm tərəuvarəuv təhmen e nirə, təmaiu muva. Iətəmi tətasuə
lan, kəməfən nisə asoli rəha nəluaginiən kəm in. Kəni Uhgin təmegəhan=pən e nepətiən
məmə otos rəkis nəməlinuiən iətəm tətatig e nəhue niftəni, məmə nətəmimi kəutəluagin əmə
mautohamu ohamu ilah min ikin min rəfin.
5 Kəni nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol kisil lan, kəni iəkətəu nati miəgəh iətəm
tatol kisil lan, təni məmə, "!Va-to!" Kəni iəkəsal-pəri mafu əhos kapin kəti. Iətəm tətasuə lan
tətələs skel* kəti.
6 Konu iəmətəu nəuian kəti tatsi=pən e nəlugin e nati kəutəmiəgəh min ilah kuvət,
mətəni məmə, "Uvən, kəmegəhan lam məmə nəkəhrun nosiən nəumis e nitəni min, kəni
ilah okotəkeikei motərəkin məni asoli o nosiən nauəniən nəuan nəuvetin əmə. Mətəu
onəsərəkiniən nəukəti nigi olif min iətəm katol oiel e nəuan, kəni nəsərəkiniən nəukəti niləuis
u krep iətəm katol wain lan."
7 Nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol kuvət lan, iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan,
kəni iəkətəu nati miəgəh iətəm tatol kuvət lan, tətəni məmə, "!Va-to!"
8 !Kəni iəkəsal-pəri mafu əhos kəhmtau kəti! Iətəm tətasuə lan, nərgin u Nimisiən, ilau
iətəmimi kəti, nərgin u, Nəuanpən tatuərisig lan mətian. Kəmuos nepətiən məmə okohamu
nətəmimi e nau mine nəumis mine nimisiən mine nati miəgəh arpin min. Kəmuos nepətiən
lanəha, təhmen e nəven nəhue niftəni kətiəh, muəpəh əmə nəuvetin kisil.
9 Kəni nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol faif iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan,
iəkəsal=pən əpəha e nəve oltə,† ləhtəni ikin, mafu nətəm kəmohamu ilah mətəu-inu ilah
kəmotəhtul əskasik o nəni pətigəmiən nəghatiən rəha Uhgin.
10 Ilah kəutauin əfəməh mautəni=pən kəm Uhgin məmə, "Ik nəkarmənig e natimnati
rəfin, ik nəkasim, kəni ik nipəhriəniən. ?O nəhgin mine kəni ik onəkələhu nəghatiən məmə
nətəmimi rəha nəhue niftəni kəmotol tərah, kəni mol nalpiniən kəm lah o nati iətəm kəmotol
e timah? ?Onəhgin nəkalpin nitai niratimah e nətəmi min əha?"
11 Kəmotəni lanəha, kəni kəməfən napən ruən kəm lah rəfin. Mətəu kəməni=pən kəm lah
məmə okotəmeig min nəuan nəuvetin əmə mətəuarus nəmpə apiəpiə rəha pialah min mine
nəuvinilah min, otuva pipim məhmen. Pialah min mine nəuvinilah min u, nətəmimi min
rəha Iesu, nətəm okəpanohamu ilah o rəhalah nəhatətəiən.
12 Kəni nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol sikis iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan,
kəni əmeiko, nəmig asoli kəti təmələuəl. Mitigar təmapinəpu agin, kəni məuig təmərarəuv
agin təhmen e nirə.‡
13 Kəni məhau min əpəha ilis e neai kəmotəmei=pən e nəhue niftəni, təhmen e nəua nigi
iətəm nimətagi asoli təmarigrig e nəuan pikis timərəgrəg.
14 Kəni neai təmikə təhmen e napən kəmaiu-aiu kələs kagim.§ Kəni nitəuət min mine
niftəni min kəmotagim e nimeilah min.
15 Kəni nətəmimi rəfin agin, inu kig min rəha nəhue niftəni mine iərmənig min, nətəmi
asoli min rəha soldiə min, nətəmi rəhalah nautə tepət, mine nətəmi kautos nepətiən, mine
slef min rəfin, mine nətəmi səniəmə slef min, ilah rəfin kəmotəhluaig e nipəg kəpiel asoli min,
mine nikali kəpiel asoli min, mine nikali kəpiel min əpəha e nikalkali nitəuət asoli min.*
16 Kəni ilah kəmotasək əfəməh=pən o nitəuət min mine kəpiel asoli min məmə, "Okotəmei,
motoh-ərain itimah, motəhluaig e timah o nəhmti kig u iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə,
mine o niəməha rəha Nəti Sipsip,†
17 mətəu-inu nian asoli kəgin agin lan rəha niəməha rəhalau tinuva. ?Kəni pəh u in təhrun
nəhtuliən?"‡

---

* **6:5** E nian rəha nəumis, kəni nətəmimi kotakil natimnati o nəuərian nauəniən. † **6:9** Oltə u, in tepil kəti tətəhtul əpəha e Nimə Rəha Uhgin, kəni katol sakrifais min ikin. Kəni nətəmi min u, nəmə təhro ilah kotəhmen əhruahru e sakrifais kəti iətəm tatuvən o Uhgin. ‡ **6:12** Joel 2:31; Uək 2:20 § **6:14** Aes 34:4 * **6:15** Aes 2:10,19-22 † **6:16** Hos 10:8 ‡ **6:17** Joel 2:11; Mal 3:2

7

144,000 kəmol mak e lah
məmə rəha Uhgin

1 Kəni əmeiko iəkafu agelo kuvət kəutəhtul=pən e kaugə ilah kuvət e nəhue niftəni.
Kəmotəmkərain rəfin nimətagi kuvət e kaugə kuvət rəha nəhue niftəni, məmə nimətagi otikə
e nəhue niftəni, mine nitəhi, mine nigi min.*
2 Kəməfən nəsanəniən kəm lah o nərəkiniən niftəni mine nitəhi. Kəni iəkəsal=pən mafu agelo
kəti min tatsi-pah, tatələs nati kəti iətəm Uhgin u iətəm tətəmiəgəh, otos o noliən mak rəhan
lan. Kəni in tətəghati əfəməh=pən kəm nagelo min u kuvət, məmə,
3 "!Otəpəh pipim! Sotəhlmaniən e nimətagi məmə otəsərəkiniən nəhue niftəni mine nitəhi
mine nigi min, pəh iəkotol=pən pipim mak rəha Uhgin rəhatah e nipənəgi noluək min
rəhan."†
4-8 Kəni iəmətəu nəmpə rəha nətəm kəmotos mak u rəha Uhgin. Nətəmimi 144,000
kəmohiet rəkis e nəuaniləuis min rəha Isrel, ilah kəmotos mak əha:‡

rəha Juta	12,000
rəha Rupin	12,000
rəha Kat	12,000
rəha Aser	12,000
rəha Naptali	12,000
rəha Mənase	12,000
rəha Simion	12,000
rəha Lifai	12,000
rəha Isəkar	12,000
rəha Sepulun	12,000
rəha Josip	12,000
rəha Benjəmin	12,000

Nimənin nətəmimi nətəm kəməhuvən e napən ruən

9 Uərisig e natimnati min u, iəməsal=pən əpəha aupən, mafu nimənin nətəmimi tepət tepət,
ko kəruru nafiniən.§ Ilah kautsi=pən e nitəni min rəfin, mine nəuaniləuis min rəfin, mine
nəghatiən min rəfin, kəni nilosilah tol pisin pisin min. Ilah kautəhtul aupən e jeə rəha kig,
mine Nəti Sipsip. Ilah kautəhuvən e napən ruən min, kəni mautos nimali nəmil e nəhlmilah.
10 Kəni mautagət əfəməh mautəni məmə,
"Uhgin rəhatah iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətarmənig, ilau Nəti Sipsip, ilau əha
kəmuol suaru o nosmiəgəhiən itah."
11 Nagelo min rəfin ilah kautəhtul motitəlau e jeə rəha kig, kəni mitəlau min e nətəmi asoli
min nətəm kəmotos nəhuitən, mine nati kəutəmiəgəh min u, ilah kuvət. Ilah mautisin=pən
nəulilah aupən e jeə rəha kig, moteiuaiu, nipənəgilah tatek niftəni, kəni məutəfaki kəm
Uhgin,
12 mautəni məmə:
"!Əuəh! !Amen! !Nipəhriəniən! Rəhatah Uhgin təuvir pik, mətəhagəhag vivi.
!In teinatig teinatig, təsanən, nahgin tepət!
!Pəh kotəni-vivi in, motisiai in, kəni motəni tagkiu kəm in mautəhuvən mautəhuvən naunun
tikə! !Əuəh!"
13 Kəni əmeiko, nətəmi asoli nətəm kəmotos nəhuitən min u kəti tətapuəh ohniəu məmə,
"?Pəh min əha kautəhuvən e napən ruən? ?Kəni ilah kəmotsi=pən iə?"
14 Kəni iəkuhalpin məmə, "Iətəmi asoli. Ik əmə nəkəhrun."
Kəni in təni məmə, "Nətəmi min əha, ilah kəha kəmohiet rəkis e nahməiən asoli; ilah
kəmoteikuas e rəhalah napən kəni motol təruən e nira Nəti Sipsip.
15 Kəni tol lanəha,
ilah kautəhtul aupən e nəhmti Uhgin, iətəm tətəharəg mətarmənig,
kəni mautəfaki kəm in e nərauiə mine lapin e Rəhan Nimə;
kəni kig u Uhgin iətəm tətəharəg-pəri e jeə,
in otahgəl kəm lah min nian rəfin.

---

* **7:1** Nimətagi kuvət əha, ilah nimətagi rəha nərəkiniən təhmen əmə e inəha e Dan 7:2 mine Jer 49:36-38. † **7:3** 2Kor 1:22; Efəs 1:13 ‡ **7:4-8** 144,000=12×12×1000. Nəmpə u 12 tətəgətun nətəmimi rəha Uhgin, təhmen e nəuaniləuis min rəha Isrel e Oltestimin, mine 12 aposil min e Niutestimin. 1,000=10×10×10. Kəni nəmpə u 10 tətəgətun nətəligiən u "təməhmen vivi." Kəni ko tol lanu məmə 144,000 tətəgətun "nətəmimi min rəfin rəha Uhgin." § **7:9** Jen 15:5

16 Ilah, ko nəumis təsus miniən ilah,
kəni ko kəsotəuauə miniən.
Kəni nərauiə təsəhgi miniən ilah,
nəpiapeiən asoli rəha mitigar otəsəhgi miniən ilah,
17 mətəu-inu, Nəti Sipsip iətəm tətəharəg e nəlugin e jeə rəha kig,
in otateh ilah təhmen e iətəmimi rəha nehiən sipsip.
In otit ilah, matuvən o nəhmti nəhu miəgəh,*
kəni Uhgin otafəl rəfin nəhu nəhmtilah."

8

Pesin rəha nati pien-pien

1 Nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol səpin iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, kəni nagətiən təmikə əpəha e negəu e neai o nian əkuəkir kəti, təhmen e uan haf auə.*
2 Kəni əmeiko iəkafu nagelo min səpin u kəutəhtul aupən e nəhmti Uhgin, kəni ilah rəfin kautos təui.†
3 Kəni agelo kəti min, in tatitol pesin kəti iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, kəməmki=pən nati pien-pien lan. Təmitol muva məhtul aupən e oltə. Kəməfən nati pien-pien tepət‡ kəm in, məmə otol=pən e nəfakiən min rəha nətəmimi rəha Uhgin, kəni məfən ilau kəm Uhgin, muvan əpəha e oltə kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, iətəm tətəhtul aupən e jeə rəha kig.
4 Nəhanigəm rəha nati pien-pien min, mine nəfakiən min rəha nətəmimi rəha Uhgin, iətəm agelo tətəmki e nəhlmin, kəmotəri məhuvən o Uhgin.
5 Kəni əmeiko agelo təmitol pesin, kəni məmki=pən nigəm lan, iətəm tatuəu e oltə, kəni mauvəregin pətigəm e nəhue niftəni. Kəni əmeiko, kaluəluə təmatiperəh, kəni nəmig təməlauəl.§

Təui min

6 Kəni nagelo səpin nətəm kautos təui min, kəmotəhtul maru o nahliən təui.
7 Kəni agelo iətəm tətaupən, təmahli rəhan təui. Kəni əmeiko, nipispisi ais mine nigəm iətəm kəmol filəh-filəh ilahal nirə, kəmauvəregin=pən e nəhue niftəni. Təmuəu mus nəuveti niftəni kətiəh, məpəh əmə nəuvetin keiu, konu təmuəu mus nigi min nəuvetin kətiəh, məpəh əmə nəuvetin keiu, kəni təmuəu mus nimanuvehli mitə tuəu rəfin.
8 Kəni agelo iətəm tatol keiu lan in təmahli rəhan təui, kəni nati kəti təhmen e nitəuət asoli, iətəm tatuəu, kəməraki=pən lan əpəha itəhi. Kəni nəuveti nitəhi kətiəh təmol nirə, məpəh əmə nəuvetin keiu.
9 Kəni təmərəkin nati miəgəh min iətəm kautatig itəhi nəuvetin kətiəh, məpəh əmə nəuvetin keiu, kəni mərəkin min negəu min nəuvetin kətiəh, məpəh əmə nəuvetin keiu.
10 Kəni agelo iətəm tatol kisil lan, təmahli rəhan təui. Kəni məhau asoli kəti təmsipəri, matuəu təhmen e nəuanisiə. Təmsipəri əpəha ilis e neai, meiuaiu mimərəgrəg mus nəuveti nəhu min mine nəhmti nəhu min nəuvetin kətiəh, məpəh əmə nəuvetin keiu.
11 Məhau u, nərgin u Tarfu Tarfu. Kəni əmeiko, nəhu min nəuvetin kətiəh kəmotarfu, motarfu, məpəh əmə nəuvetin keiu. Kəni nətəmimi tepət nətəm kəmotəmnim nəhu arfu, kəmohmis.
12 Agelo iətəm tatol kuvət lan, təmahli rəhan təui. Kəni nati kəti təmoh mitigar, mine məuig mine məhau min, mol nəuveti mitigar kətiəh təmapinəpu, məpəh əmə nəuvetin keiu kətiauəu. Kəni nəuveti məuig kətiəh təmapinəpu, məpəh əmə nəuvetin keiu kətiauəu, kəni nəuveti məhau min kətiəh kəmohmis, kəni nəuvetin keiu əmə kautohuəu. E nərauiə, kəni tətərauiə e nəuvetin keiu əmə, məpəh kətiəh. Kəni nian lapin, tatimihli e nəuvetin keiu əmə, məpəh kətiəh.*
13 Kəni əmeiko iəməsal=pən, kəni mətəu məlikim kəti tatiuvig ilis e nəpuə, kəni mətasək əfəməh mətəni məmə, "!Əui! !Əui! !Əui! !Mətəu-inko nagelo kisil min əha ikin okəpanəhlahli min rəhalahal təui rəueiu, mənahlol nərahiən asoli okəpanluva e nətəmimi rəha nəhue niftəni!"

9

Agelo iətəm tatol faif lan təmahli təui

---

* **7:17** Sam 23:2; Aes 49:9-10; Jon 4:10; 7:37-38; Nəh 22:1,17 * **8:1** Hab 2:20; Sef 1:7-8; Sek 2:13 † **8:2** Təui min e Baebol, səniəmə nilosi nati itəhi, mətəu təui əha kəmol e rəhnəpati nati kəti. Mətəu kəruru məmə e negəu e neai kəmol təui e nak. ‡ **8:3** Nati pien-pien təhmen e nigipisi, kəni kətuvan məmə nəhanigəm lan otos nəmiəvin u iətəm tətəpien vivi muvən o Uhgin. § **8:5** Eks 19:16-18 * **8:12** Aes 13:10; Mak 13:24

1 Agelo iətəm tatol faif lan, təmahli rəhan təui, kəni iəmafu məhau kəti iətəm tinsi-pəri e neai
məmei=pən e nəhue niftəni. Kəməfən ki kəti kəm məhau kəha, o nerəhiən e nipəg asoli iətəm
teiuaiu agin.
2 Nian təmerəh e nipəg əha, nəhanigəm təməri, təhmen e nəhanigəm rəha iəhuei. Mitigar
mine nəpuə kəmuapinəpu e nəhanigəm rəha nipəg asoli.
3 Konu nati kəti təhmen e pitu, ilah tepət agin əha, kəmohiet rəkis e nəhanigəm əha,
moteiuaiu e niftəni, kəni kəməfən nəsanəniən kəm lah o nusiən itəmi e nipikilah kəni
tətahmə tətahmə.
4 Kəməni=pən kəm pitu min məmə kəsotərəkiniən nimanuvehli mine nigi min, mine
natimnati iətəm kauteviə e nəhue niftəni, mətəu okotərəkin əmə nətəmi min ko nətəm
kəsotosiən mak rəha Uhgin e nipənəgilah.
5 Kəni kəmegəhan e nəsanəniən kəm lah məmə okotus nətəmimi motol nahməiən kəm lah
o məuig faif, mətəu kəsotohamuiən ilah. Kəni nahməiən əha, iətəm ilah okotətəu tərah lan,
tapirəkis agin nəmə nipiki velau tətei itəmi, kətahmə.*
6 E nian min əha, nətəmimi okotəsal e suaru o nimisiən, mətəu ko kəsotehiən. Okotolkeikei
məmə okohmis, mətəu ko kəsohmisiən.
7 Iəmafu pitu asoli min əha, ilah kotəhmen e əhos min iətəm kəmotəhtul maru o
nəluaginiən. Ilah kəmotəfəfau e nati kəti təhmen e kəfəfau rəha kig iətəm kəmol e aiən u
kol tətoraip-oraip, kəni rəhn-kapə lah təhmen e rəha iətəmimi.
8 Nəuanulah təfəməh təhmen e nəuanu pətan, kəni nəhluvlah tasilə təhmen e nəhluv laion.
9 Nilosilah tikimkim təhmen e nati katuvən lan o nəluaginiən, kəmol e aiən, kəni
nimələmələilah kəutəlipə təhmen e nilək-ləkitiən rəha əhos min kautiuvi jariot min tepət
kəutaiu e nəluaginiən.
10 Nipikilah tatus itəmi kətahmə tapirəkis agin nian velau tətei itəmi e nipikin.† Ilah kautos
nəsanəniən e nipikilah o noliən nahməiən kəm nətəmimi o məuig faif.
11 Ilah, rəhalah kəti əha ikin iətəmi asoli, in iərməniɡ rəha nipəg asoli iətəm teiuaiu agin. E
nəghatiən rəha nətəm Isrel, kətəni nərgin məmə Apaton, nipətin u Iərəkin, kəni e nəghatiən
Kris, kətəni məmə Apolion.
12 ! Əui! Nərahiən aupən tinol naunun, mətəu əui, əui, nərahiən keiu min əha ikin
okəpaniəuva.
13 Kəni əmeiko, agelo iətəm tatol sikis lan təmahli rəhan təui. Kəni iəmətəu nəuian kəti
təmsi=pən əpəha e niki rəhnəpati ilah kuvət rəha oltə u kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip,
kəni tətəhtul aupən e nəhmti Uhgin.‡
14 Kəni nəuian əha təməni=pən kəm agelo iətəm tatol sikis lan u tətələs təui, məmə, “Ɨtis
nagelo min u ilah kuvət iətəm kəmələs ilah kəmki=pən əpəha e nəhu asoli Iufretis.”
15 Tol lanəha, təmitis ilah. Nagelo min əha, ilah kuvət, kəmələin ilah kautəhtul maru u
rəueiu o auə əhruahru u, mine nian əhruahru u, mine məuig əhruahru u, mine nu əhruahru
u, məmə okotohamu nətəmimi rəha nəhue niftəni nəuvetin kətiəh, motəpəh keiu.
16 Kəni iəmətəu nəmpə rəha soldiə min rəhalah, nətəm kəutasuə e əhos, kəni ilah rəfin tu-
hanrit-miliən nətəmimi.
17 Kəni e nəməhlairiən rəhak, iəmafu əhos min əha mine nətəmimi kəutasuə e lah kotol
lanu lan. Rəhalah aiən iətəm tətəuveg nimankilahalah, in tərəuvarəuv təhmen e nigəm, mol
vivi nəugi naris, kəni mauiəh. Rəhn-kapə əhos min u, kotəhmen e rəhn-kapə laion min, kəni
nigəm mine nəpieniən tərah§ mine nəhanigəm kəhalisi=pən e nipəgnəualah.
18 Kəni nərahiən asoli milahal u iətəm kəmhliet e nipəgnəualah, ilahal kəmlohamu
nətəmimi e nəhue niftəni nəuvetin kətiəh, miləpəh əmə nəuvetin keiu.
19 Nəsanəniən rəha əhos min əha, tatsi=pən e nipəgnəualah mine nipikilah. Mətəu-inu
nipikilah təhmen e sineik, iətəm rəhn-kapə tətatig e nipikilah. Kəni əhos min əha, kautus
min nətəmimi e nipikilah.
20 Kəni nətəmimi min u, nərahiən milahal əha kəməsohamuiən ilah, ilah
kəməsotəuhliniən nətəligiən rəhalah e natimnati min iətəm ilah kautol. Kəməsotəpəhiən
nəfakiən kəm iərmis min mine narmi nati min iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, mine
silfə, mine prons,* mine kəpiel, mine nigi, nati əpnapin məmə, ilah u narmi nati əmə, iətəm
kəsotafuiən nati, mine məsotətəuiən nati, mine məsotaliuəkiən.
21 Kəni ilah kəməsotəuhliniən nətəligiən rəhalah o nohamuiən itəmi, nəmkiən nərik,
noliən kləpə, noliən masig, nitəuiən iərman mine nipətan, mine nakləhiən.

---

* **9:5** Nəghatiən Kris əhruahru təməsəniən nahməiən rəha nipiki velau. In təməni nahməiən rəha “skopion,” in nati kəti tətəu itəmi e nipikin. † **9:10** Afin-to futnot rəha Nəh 9:5. ‡ **9:13** Oltə u, in tepil kəti tətəhtul əpəha e Nimə Rəha Uhgin, kəni katol sakrifais min ikin. Rəhnəpati min əpəha e kaugə min. § **9:17** Nəpieniən tərah əha, in təhmen e nəmiəvi nərəuas. * **9:20** Prons, in aiən kəti, mətəu rəhan kalə təhmen e kol.

10

Agelo iətəm təmos nauəuə əkəku

1 Kəni əmeiko iəkafu agelo kəti min nahgin tepət tatsi-pəri e negəu e neai. Tatuvən e nəpuə təhmen e rəhan napən, kəni mərai-mərai titəlau e rəhn-kapə. Kəni in təhagəhag mətasiə, təhmen e mitigar, kəni nəhlkin təhmen e pos asoli mil u kətiauəu e nigəm.
2 In tatos nauəuə əkəku kəti iətəm kineg rəkis tətəməhli=pən e nəhlmin. In təməfu=pən nəhlkin maru e nitəhi kəni məfu=pən nəhlkin məuil e niftəni,
3 kəni in təmagət əfəməh, nəkətəu nəuian təhmen e laion. Nian təmagət əfəməh, kəni kaluəluə təmatiperəh mau səpin, məutuhalpin.
4 Kəni nian kaluəluə təmatiperəh mau səpin məutuhalpin rəhan nəghatiən, kəni nikik natəhti məmə oiəkətei rəkis nəghatiən iətəm in tətəni. Mətəu inətəu nəuian kəti tatsi-pəri e negəu e neai mətəni məmə, "Əhluaig e nəghatiən u iətəm kaluəluə tətəni, sətei rəkisiən."
5 Kəni əmeiko, agelo əpəha iətəm iəmafu tətəhtul=pən e nitəhi mine niftəni, tiləfəri nəhlmin maru, mətəgətun pəri e negəu e neai.
6 Kəni matos nonauvil e iətəmi tətatig itulin, iətəm təmol negəu e neai mine natimnati rəfin iətəm kəutatig lan, mine nitəhi mine natimnati rəfin iətəm kəutatig lan, kəni məni məmə, "! Uhgin otəsəhtahnin miniən!
7 Mətəu nian agelo iətəm tatol səpin lan otahli rəhan təui, kəni nəlpəkauiən oneuən rəhan Uhgin iətəm tətəhluaig lan, in otuva mol nipəhriəniən lan u rəueiu. In otiet pətigəm=pa təhmen əmə məmə in təməni pətigəm aupən kəm rəhan noluək min u, iəni min rəhan."
8 Kəni əmeiko, iəkətəu min nəuian əha təmsi=pən e negəu e neai, mətəni=pa min kəm iəu məmə, "Uvən, mələs nauəuə iətəm kəmeg tətəməhli=pən e nəhlmi agelo iətəm tətəhtul=pən e nitəhi mine niftəni."
9 Kəni əmeiko, iəkuvən mətapuəh o agelo məmə otəfa nauəuə əkəku kəm iəu. In təni=pa kəm iəu məmə, "Os mun. Nati u otərəkin nərfəm, mətəu nian onəkun, tətəhiən təhmen e sukəpak."
10 Kəni əmeiko iəkələs rəkis e nəhlmi agelo, kəni mun mərgei. Iəmun mətəu taurehi taurehi, təhmen e sukəpak, mətəu nian iəmərgei, təmərəkin nərfək, nərfək təmərah lan.
11 Kəni kəməni=pa kəm iəu məmə, "Ik onəkəkeikei məni pətigəm min nəghatiən iətəm Uhgin təməfinə kəm ik kəm nətəmimi nilosilah tol pisin pisin min, mine nətəmimi e nitəni pisin pisin min, mine nətəmimi kəutəni nəghatiən pisin pisin min, mine kig min."

11

Iətəmimi mil iətəm kəmuəhtul pətigəm o Iesu

1 Kəni əmeiko kəməfa nəua niuig kəti rəha nosiən mak e nati, kəni kəni=pa kəm iəu, məmə "Uvən, mos mak e Nimə Rəha Uhgin, mine oltə, konu mafin rəfin nətəmi kəutəfaki əha imə.
2 Sosiən mak e iat, mətəu natos əmə mak e nimə. Sosiən mak lan mətəu-inko kinəfən rəkis iat əha kəm Nanihluə min. Ilah okotevig əpevin e rəhak taun asim mautəhuvən mautəhuvən motos məuig ilah fote-tu.*
3 Kəni iəu iəkəfən nəsanəniən kəm rəhak iətəmimi mil iətəm kətuəhtul pətigəm ohniəu. Kəni okatuos əmə nati apin, matuəhtul pətigəm o nəni pətigəmiən rəhak nəghatiən min o nian uan-tausin tu-hanrit sikiste."
4 Ilau u, nəukəti nigi olif mil, mine nati kətaharu-pəri lait mil lan, iətəm kətuəhtul aupən e Iərmənig rəha nəhue niftəni.
5 Nəmə iətəmi tətalkut o nərəkiniən ilau, kəni nəmnami nigəm otisi=pən e nohlilau, kəni mus rəhalau tikimir min.† Iətəmimi iətəm tolkeikei nərəkiniən ilau, in otəkeikei mimis lanəha.
6 Iətəmimi mil u, ilau katuos nəsanəniən o nahtipəsigiən e nəpuə məmə nuhuən otəsəfuviən nian ilau okatuəghati matuəni pətigəm nəghatiən min rəha Uhgin.‡ Kəni ilau matuos min nəsanəniən məmə okuəuhlin nəhu min kəhuva nirə§, konu muəhrun min nərəkiniən nətəmimi rəha nəhue niftəni e nərahiən pisin pisin min iətəm ilau kuolkeikei məmə okuol.*
7 Konu nian ilau kinətuəhtul pətigəm rəkis, kinuəni rəkis natimnati rəfin, kəni nati miəgəh† iətəm otəri=pa e nipəg teiuaiu agin, məriauəh kəni moh ilau, mol win e lau mohamu ilau.

---

* **11:2** "Məuig fote-tu" (11:2; 13:5), in təhmen əmə e "nu kisil mine nipilgan," kəni kuəhmen əhmen min e "nian uan-tausin tu-hanrit sikiste (1,260)," kəni kihləhmen əhmen e "nian kətiəh, mine nian keiu min, mine nian nipilgan" (12:14). Nəmpə u təsəghatiən e nəmpə əhruahru əmə kəti, mətəu tətəgətun=pən məmə nian kəti tətuva o nian rəha nian iəkis min mine nərahiən, mətəu otol naunun nian kəti. † **11:5** 2King 1:10,12 ‡ **11:6** 1King 17:1 § **11:6** Eks 7:17-21 * **11:6** Suah mil u rəhalau nəsanəniən təhmen e Mosis mine Elaijə. † **11:7** Dan 7

8 Nipətilau otəməhli əpəha e suaru rəha taun asoli əha, ikin əha kəməhti=pən min rəhalau
Iərmənig e nigi kəməluau‡ ikin, kəməuhlin nərgin, məmə Sotəm uə Ijip, tətəgətun=pən noliən
tərah ikin əha.
9 Kəni nətəmimi nilosilah pisin pisin min, nətəmimi e nəuaniləuis rəfin, mine nətəmimi e
nəghatiən min rəfin, mine e kəntri min rəfin, okotarfu əmu nipətilau, motos nian apiəpiə
kisil, kəni mine nipilgan, kəni okəsotegəhaniən məmə kitənim ilau.
10 Kəni nətəmimi rəfin rəha nəhue niftəni okotol lafet, motagiən mətəu-inu ilau kiniamis,
kəni məutəfən natimnati kəm lah min, məutagiən mətəu-inu iəni mil iətəm kəmatuol pik
nərahiən kəm lah, kiniamis.
11 Mətəu uərisig e nian apiəpiə kisil mine nipilgan tinuvən rəkis, kəni Uhgin təməfən
nehagiən e nipətilau kəni ilau kəmuəhtul e nəhlkilau. Kəni nətəmimi rəfin nətəm kəmoteruh
ilau, nəhmtilah təməpis, narmilah tikə.
12 Kəni ilah kəmotətəu nəuian asoli kəti təmsipəri e negəu e neai, mətəni=pən kəm lau
məmə, “Uəri miəuva u ikin u.” Kəni nəpuə təməlәs ilau məri muvən e neai. Kəni rəhalau
tikimir min kəmotəhtul mauteruh ilau.
13 Kəni e nian əhruahru əha, nəmig asoli kəti təman mərəkin nipilga lahuənu əha kətiəh
mupəh əmə nain. Nəmig təmohamu nətəmimi ilah rəfin səpin-tausin, kəni nətəmimi rəfin
nətəm kəməsohmisiən, kəmotəgin motərəmrumin, kəni motəni nipəhriəniən məmə Uhgin e
negəu e neai tatos nepətiən.
14 !Əui! Nərahiən asoli iətəm tatol nəmpə tu lan, tinol naunun. Mətəu, nərahiən iətəm tatol
kisil lan otəsuvəhiən tuva.

Agelo iətəm tatol səpin lan təmahli təui

15 Agelo iətəm tatol səpin lan təmahli rəhan təui, kəni əmeiko nəuian asoli min
kəmotsi=pən e negəu e neai motəni məmə,
“Narmənigiən e nəhue niftəni rəfin agin tinuva rəha Iərmənig Uhgin rəhatah mine rəha
Kristo rəhan. Kəni in otarmənig itulin, naunun tikə.”
16 Kəni nətəmi asoli nətəm kəmotos nəhuitən min ilah tuenti-fo, nətəm kəutəharəg-pəri e
rəhalah jeə min aupən e nəhmti Uhgin, ilah kəmotisin nəulilah, məuteiuaiu, nipənəgilah
tatek niftəni, kəni məutəfaki kəm Uhgin,
17 motəni məmə,
“Iəkotəni tagkiu kəm ik, Iərmənig Uhgin Nahgim Tepət Pik Agin, iətəmi ko ik nətatig ko iətəm
nətatig rəueiu, kəni nəmətatig aupən,
mətəu-inu ik nəmos rəham nəsanəniən asoli, kəni minətuəuin mətarmənig.
18 Kəntri min, kautol pik niəməha, mətəu ik rəham niəməha asoli tinuva.
Nian tinuva o nakiliən nətəm kəmohmis.
Kəni onəkətəou iəni min u ilah rəham noluək min, kəni mətəou min nətəmimi rəham, mine
nətəm kautisiai ik, ilah rəfin, nati əpnapin nəmə ilah kautos nepətiən asoli uə nepətiən
əkəku.
Kəni nian u rəham, o nərəkiniən nətəmi min u kəutərəkin nətəmimi e nəhue niftəni.”
19 Nian kəmerəh e Nimə Rəha Uhgin əpəha ilis e neai, kəni kəmafu Bokis rəha
Nəniəskasikiən Rəha Nasiruiən§ tətəharəg əpəha imə. Kəni təmatoraip mətasiə, kəni
kaluəluə təmatatiperəh, kəni iəmətəu nagətiən asoli min, kəni təmatəmig, kəni ais
təmimərəgrəg.

12

Pətan mine ialkitə asoli

1 Kəni nəmtətiən asoli kəti təmiet e neai. Pətan kəti təmuvən e mitigar təhmen e napən, kəni
təməharəg məfu-pəri nəhlkin e məuig, kəni mətəfəfau e hat rəha nisiaiən kəti, kəmol=pən
məhau tueləf lan.
2 In tətasək əfəməh, tətəu nahməiən mətəu-inko in tinamki-amki otəsuvəhiən temək.
3 Kəni əmeiko nəmtətiən kəti min təmiet min əpəha ilis e neai, iətəm tuhapispis ohniəu.
Inəha, ialkitə asoli kəti, tərəuvarəuv, təhmen e nigəm, rəhn-kapə təmisim-isim ilah səpin,
kəni rəhnəpati ilah ten, kəni kəməfəfau=pən hat ilah səpin e rəhn-kapə min, kəni hat min
əha rəha kig asoli agin.
4 Nipikin tatoh rəkis məhau min əpəha ilis e neai, mətəmkiahu=pa ilah nipilgan kətiəh e
nəhue niftəni, məpəh nipilgan keiu. Kəni e nian əha, ialkitə əha təmuva məhtul aupən e
pətan u iətəm otəsuvəhiən temək, məmə nəmə nətin tinair, kəni in ton.*

‡ **11:8** “Ikin əha kəməhti=pən min Iərmənig e nigi kəməluau,” tətəghati e Jerusiləm. § **11:19** Bokis rəha Nəniəskasikiən Rəha Nasiruiən u, in “Ark of the Covenant.” Eks 25:10-22. * **12:4** Mat 2:13-14

5 Pətan əha təmələs nətin iərman, iətəm in otarmənig e kəntri min rəfin, konu nəmtətiən
rəha narmənigiən rəhan təhmen e neim kəti kəmol e aiən. Mətəu Uhgin təmiuvi rəkis
suakəku u o ialkitə, miləfəri ilis e rəhan jeə, məmə otarmənig.
6 Pətan u, təmagim=pən əpəha ikin təpiə-məpiə ikin, iətəm Uhgin təmol əpenə-penə lan
məmə otətatig ikin, kəni kateh, kətəuarus=pən nian uan-tausin tu-hanrit sikiste (1,260)
tinuva minuvən rəkis.†
7 Kəni əmeiko, nəluaginiən kəti tinəhtul əpəha e negəu e neai. Maikil ‡ mine rəhan nagelo
min, kinautəluagin ilah ialkitə, kəni ialkitə mine rəhan min nagelo kinautoh min ilah.
8 Mətəu ialkitə, nahgin tikə, təsəhmeniən. Kəni əmeiko, Maikil mine kinotol win e lah, kəni
kəmahli pətigəm ilah əpəha e negəu e neai.
9 Kəmotələs ialkitə asoli kəha, motəraki iahu=pən e nəhue niftəni. Kəni inu, in sineik nuvəh
əha aupən,§ kətəni məmə Iərmis, uə Setən, iətəm təmeiuə e nəhue niftəni rəfin agin. Kəməraki
pətigəm lan,* tuva e nəhue niftəni, ilah rəfin nagelo min rəhan.
10 Kəni əmeiko iəmətəu nəuian asoli kəti əpəha ilis e negəu e neai. Təmə,
"!Rəueiu əha, Uhgin rəhatah in tinosmiəgəh itah!
!Rəueiu əha in tinol pətigəm məmə in tatos nəsanəniən,
kəni rəueiu əha, in tinətarmənig!
Kəni rəueiu əha, Kristo rəhan təmol məmə in tatos min nəsanəniən mine nepətiən e
natimnati min rəfin.
Tol lanəha mətəu-inu rəueiu əha, kinəraki iahu e Setən e nəhmti Uhgin. Setən u, iətəm
tətəni rah piatah min lapin mine lənian, mətəni pətigəm nipəgnəmtin min rəhalah
mətatu=pən e lah e nəhmti Uhgin.
11 Kəni piatah min kəmotəməu ilah min,
kəni motol win rəkis lan e nəsanəniən rəha nimisiən rəha Nəti Sipsip o nosmiəgəhiən
nətəmimi nian niran təmaiu e nigi kəməluau,
motatig motol win min lan e nəhtul əskasikiən o nəni pətigəmiən nəghatiən rəha Nəti Sipsip.
Motol win min lan mətəu-inu nikilah təməsəhti pikiən nəmiəgəhiən rəhalah,
mətəu kəmotəhtul maru əmə məmə okohmis.
12 !Negəu e neai, mine itəmah u nəutatig ikin, otagiən mətəu-inu kinəraki pətigəm e ialkitə!
!Mətəu əui, kəsi o nəhue niftəni mine nitəhi,
mətəu-inu Setən təmeiuaiu muvnə ohnik!
In, niəməha təməu pik,
mətəu-inko in təhrun məmə nian rəhan təkuəkir əmə."
13 Nian ialkitə asoli u, təmafu minəhrun məmə kinəraki pətigəm lan tuvən e nəhue niftəni,
əmeiko minatitəu pətan u iətəm təmələs nətin iərman.
14 Kəni kəməfən niməlməli məlikim keiu kəm pətan u, məmə in otos miuvig lan muvən
əpəha ikin kəmol əpenə-penə rəkis ikin təpiə-məpiə ikin. Ikin əha, otətatig ikin, kəni in
tətagim o sineik, kəni kateh vivi in o nian kətiəh, mine nian keiu min, mine nian nipilgan.
15 Kəni sineik u, təmeuə təhmen e naruəh asoli kəti, məmə otelərmin pətan u mələs magim.
16 Mətəu niftəni təmasiru e pətan u. Niftəni təməuag kəni mərgei rəfin nəhu iətəm ialkitə
təmeuə lan e nipəgnəuan.
17 Kəni əmeiko, ialkitə əpəha, niəməha təmol təmol o pətan u, kəni in tagim muvən
məmə otəluagin ilah rəhan min nəuvein nəuaniləuis, ilah u nətəm kautol nəuia Uhgin, kəni
mautəhtul əskasik o nəni pətigəmiən məmə ilah nətəmimi rəha Iesu Kristo.
18 Kəni in təməhtul əpəha e nipəkil itəhi.

13

Nati miəgəh
iətəm təmagərerə nitəhi məri
1 Konu iəmafu nati miəgəh asoli kəti təməhapu nitəhi məri. Rəhnəpati ten, rəhn-kapə
təmisim-isim ilah səpin, kəməfəfau=pən e hat min rəha kig asoli agin e rəhnəpati min. Kəni
kəmətei=pən nərgin min e rəhn-kapə lah kətiəh kətiəh, nərgin min u kotəuiakən e Uhgin e
rəhn-kapə min.
2 Nati miəgəh əha iəmafu, təhmen e pusi asoli agin kəti, lepət, mətəu nəhlkin min kotəhmen
e nati miəgəh kəti u, beə. Kəni nipəgnəuan təhmen e laion. Kəni ialkitə u, təməfən rəhan
nəsanəniən mine narmənigiən mine nepətiən asoli kəm nati miəgəh u.
3 Rəhn-kapə nati miəgəh u kəti, nati kəti təmol, kəni nəkafu məmə tinatol pau o nimisiən,
mətəu nəuvir min. Kəni əmeiko, nətəmimi rəfin e nəhue niftəni narmilah təmiuvig pik ohni,
kəni mautəhuərisig e nati miəgəh kəha.

---

† **12:6** Afin-to futnot rəha Nəh 11:2. ‡ **12:7** Dan 10:13,21; 12:1 § **12:9** Jen 3:1 * **12:9** Jen 3:14-15; Luk 10:17-18; Jon 12:30-31; Kol 2:15

4 Kəni ilah rəfin kəmotəfaki kəm ialkitə, mətəu-inu təməfən nepətiən rəhan kəm nati miəgəh u. Kəni ilah kəmotəfaki min kəm nati miəgəh u, kəni motəni məmə, "?Pəh in təhmen e nati miəgəh u? ?Pəh təhrun nohiən?"

5 Kəni kəmegəhan e nati miəgəh u, məmə in otəghati əfəri, mətəuiakən e Uhgin. Kəni kəmegəhan=pən e nepətiən kəm in, məmə təhrun noliən nati nak in tolkeikei o məuig fotetu.*†

6 Kəni in təməni nəghatiən tərah tepət e Uhgin, mine nərgin,‡ mine nətəmimi nətəm kəutatig e negəu e neai,§ ilah u rəhan niməfaki.

7 Kəməfən min nəsanəniən kəm in, məmə otəluagin ilah nətəmimi rəha Uhgin, kəni mol win e lah. Kəni kəməfən min nepətiən kəm in o narmənigiən e nətəmimi e nəuaniləuis min rəfin, mine nətəmimi nilosilah tol pisin pisin min, mine nətəmimi e nəghatiən min rəfin, mine kəntri min rəfin.

8 Nətəmimi rəfin rəha nəhue niftəni, okotəfaki kəm nati miəgəh u, inəha, nətəmimi rəfin nətəm kəməsəteiən nərgilah e Nauəuə rəha Nəmiəgəhiən, nian nəhue niftəni təmatikə əhanəh. Nauəuə u, in nauəuə rəha Nəti Sipsip iətəm kəmohamu.

9 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u.

10 Nəmə iətəmi kəti otuvən e kaləpus,
pəh in otuvən əmə.
Nəmə okohamu iətəmi kəti e nau,
pəh okohamu əmə e nau.
Nəghatiən u, nipətin u məmə nətəmimi rəha Uhgin okotəkeikei motol tikuvhuv, kəni motəhatətə əmə e Uhgin.

Nati miəgəh
iətəm təməhapu niftəni məri

11 Kəni əmeiko, iəmafu min nati miəgəh kəti min iətəm təməhapu niftəni məri. Rəhnəpati keiu təhmen e nəti sipsip kəti, mətəu tətəghati, nəuian təhmen e ialkitə kəti.

12 Nati miəgəh iətəm rəhn-kapə səpin, tətəfən rəfin rəhan nepətiən kəm in, kəni nian nati miəgəh iətəm rəhn-kapə keiu tətatig ilah nati miəgəh rəhn-kapə səpin, in tatol nəuian. Kəni nati miəgəh iətəm rəhn-kapə keiu tətəkeikei kəm nətəmimi rəfin e nəhue niftəni, məmə ilah okotəfaki kəm nati miəgəh iətəm təmaupən, iətəm rəhn-kapə kəti tinol pau o nimisiən mətəu tinəuvir min.

13 Kəni nati miəgəh u iətəm rəhn-kapə keiu, tatol nəmtətiən asoli min mine nati apispis min tepət, matig mol min nigəm tatsi-pəri e neai, mətuva e nəhue niftəni, matol e nəhmti nətəmimi.

14 Uhgin təmegəhan=pən e nəsanəniən kəm nati miəgəh u iətəm rəhnəpati keiu, məmə təhrun noliən nəmtətiən min nian tətatig ilah nati miəgəh rəhn-kapə ilah səpin. Kəni in təmateiuə e nətəmimi rəha nəhue niftəni e nəmtətiən min əha in təmol, kəni məni=pən kəm lah məmə okotəkeikei motətei narmin iətəm tatisikəuvin nati miəgəh əha iətəm rəhn-kapə səpin, nati miəgəh u, iətəm kəməu pau rəhn-kapə e nisə, mətəu tətəmiəgəh.

15 Kəni Uhgin təmegəhan=pən e nəsanəniən kəm nati miəgəh iətəm rəhnəpati keiu, məmə otehag=pən e narmin iətəm kəmisikəuvin e nigi, pəh təghati. Kəni narmin iətəm kəmisikəuvin e nigi kəha, təməghati, məni əskasik məmə okəkeikei kohamu nətəmimi rəfin nətəm kəsotəfakiən kəm in.

16 Kəni in təmətəkeikei kəm nətəmimi rəfin məmə okotos mak kəti rəhan e nəhlmilah maru uə e nipənəgilah. Nətəmimi rəfin agin kotəkeikei motos, ilah u, nətəmimi asoli min, mine nətəmimi əpnapin əmə, nətəmimi rəhalah nautə tepət, mine nətəmi rəhalah nautə tikə, slef min, mine nətəmi səniəmə slef min, məmə okotos mak kəti rəhan e nəhlmilah maru uə e nipənəgilah.

17 Nəmə iətəmi təsosiən mak u, təruru nosiən nəhmti nati kəti, mine noliən səlim mətəuarus in təkeikei mos mak rəhan. Mak u, in nərgi nati miəgəh iətəm rəhn-kapə ilah səpin, uə nəmpə iətəm tətəgətun=pən nərgin.

18 O nati u, onəkeikei mos neinatigiən tepət o nəhruniən nəmpə rəha nati miəgəh u. Kəni nəmə ik nəkeinatig təhmen, kəni nəkəhrun nəniən nipətin. Kəni nəmpə u, in sikis-hanrit-sikiste-sikis (666), kəni in tətəgətun=pən iətəmimi kəti.*

---

* **13:5** Afin-to futnot e Nəh 11:2. † **13:5** 2Təs 2:1-12 ‡ **13:6** Dan 8:10-11 § **13:6** Efəs 2:6 * **13:18** E nian əha ilah kəməsəteiən nəmpə min u 1, 2, 3, təhmen e tah u rəueiu, mətəu ilah kəmautos əmə letə min rəha nəmpə; kəni ko nərgi nətəmimi rəfin tatos nəfigəmiən rəha nəmpə. Nərgin u Niro in tatos nəfigəmiən rəha sikis-hanrit sikiste sikis (666). Niro u in iətəmi asoli rəha Rom e nian əha. Suah u in təmatol nərahiən asoli kəm nətəm kəutəfaki kəm Iesu.

14

Nəti Sipsip mine nətəmimi 144,000

1 Kəni əmeiko, iəkəsal=pən əpəha aupən lak mafu nəti Sipsip tətəhtul-pəri əpəha e Nitəuət Saion, kəni nətəmimi 144,000 kautəhtul ilah min. Kəni kəmətei=pən nərgi Nəti Sipsip mine rəhan Tatə e nipənəgilah.*

2 Kəni iəkətəu nati kəti əpəha ilis e negəu e neai tətagət, nəuian təhmen e nitəhi tatem nəuanaluəluə, kəni məhmen min e kaluəluə titatiperəh, kəni iəkətəu təhmen min e nəuia hap† tepət, nətəmimi kautoh.

3 Kəni ilah kəutani nəpuən vi kəti əpəha aupən e jeə rəha kig, mine nati min kəutəmiəgəh kuvət, mine nətəmi asoli nətəm kəmotos nəhuitən min. Iətəmi kəti təsəhruniən nəpuən əha, nətəmimi min əmə kəha ilah 144,000 nətəm Uhgin təmos nəhmti lah,‡ mos rəkis ilah e nəhue niftəni. Nətəmi min əmə kəha ilah əmə, ilah kotəhrun naniən nəpuən əha.

4 Nətəmi min u ilah u, nətəm kəmoteh vivi rəhalah nəmiəgəhiən, məmə namikmikiən tikə e lah, kəni ilah kəməsotitiən pətan, ilah nətəmi vi.§ Ilah kautəhuərisig e Nəti Sipsip u, mautəhuvən ikin min rəfin iətəm in tatuvən ikin. Uhgin tinos rəkis nəhmti nətəmimi min əha. Ilah rəha Uhgin əmə, mine Nəti Sipsip u. Ilah kotəhmen e nauəniən iətəm kəməfaki vi əmə e nasumiən, iətəm kətəfən kəm Uhgin mine Nəti Sipsip.

5 Ilah kəsoteiuəiən e nian kəti mine, kəni nati əkəku kətiəh mine tikə məmə tol ilah kotamikmik e nəhmti Uhgin.

Nagelo kisil

6 Kəni əmeiko iəkatig mafu min agelo kəti min, tatiuvig əpəha ilis e nimagəuagəu. In tətəni pətigəm nanusiən təuvir iətəm otətatig naunun tikə* kəm nətəmimi rəha nəhue niftəni, e kəntri min rəfin, e nəuaniləuis min rəfin, mine nəghatiən min rəfin, mine nətəmimi nilosilah tol pisin pisin min.

7 In tətəni əfəməh məmə, "Otəgin motisiai Uhgin, kəni motəni nipəhriəniən e rəhan nepətiən, mətəu-inu nian əhruahru rəhan tinuva, o nəfəniən nalpiniən kəm nətəmimi. Otəfaki kəm in, iətəm təmol natimnati rəfin agin: neai mine niftəni, nitəhi mine nəhmti nəhu min."

8 Kəni agelo kəti min, iətəm tatol nəmpə tu lan, tətitəu=pən mətəni məmə, "! Papilon təməmei! !Papilon təməmei! !Papilon Əsanən Nahgin Tepət təməmei, meiuaiu! In təhmen e pətan rəha suaru iətəm təmiuvi=pa nəman e kəntri min rəfin kəhuva motəmnim wain ilah min. Wain u nimin, inko, nitəuiən nalməliən min, mətəkeikei kəm nətəmimi məmə kautol noliən tərah ilah min. Kəni nian nəman kotəmnim wain u, ilah kautiuvi=pa niəməha rəha Uhgin o lah."

9 Kəni agelo kəti min, iətəm tatol kisil lan, tatuərisig e lau, kəni mətəni əfəməh məmə, "Nəmə iətəmi kəti təfaki kəm nati miəgəh əha rəhn-kapə səpin, mine narmi nati iətəm kəmisikəuvin e nigi, kəni matos rəhan mak e nipənəgin uə nəhlmin,

10 kəni in təkeikei məmnim min wain u inu, in niəməha rəha Uhgin. Wain u inu, kəməsəgələkləkiən e nəhu. In otətəu nahməiən e nigəm mine nərəuas iətəm tatuəu okios in əpəha e nəhmti nagelo asim min mine Nəti Sipsip.

11 Kəni nəhanigəm rəha nigəm iətəm tatus ilah matol nahməiən kəm lah u, in tətəri nian rəfin, naunun tikə. Nətəmimi min kəha kəutəfaki kəm nati miəgəh rəhn-kapə ilah səpin mine narmin iətəm kəmisikəuvin e nigi, kəni motos mak rəha nərgin, ilah okəsotəmeigiən e nərauiə mine lapin."

12 Nəghatiən u, nipətin u məmə nətəmimi rəha Uhgin nətəm kəutohtəu=pən nəuia Uhgin, kəni məutəhatətə e Iesu, ilah kotəkeikei motəhtul əskasik.

13 Kəni əmeiko iəmətəu nəuian kəti təmsipəri e negəu e neai mətəni məmə, "Ətei rəkis nati u: rəueiu mine matuvən, nətəmimi rəha Iərmənig, mətəu nəmə okohmis, ilah okotatig e nəuviriən pəhriən."

Kəni Narmin Rəha Uhgin təni məmə, "! Əuəh! Ilah okotəmeig e rəhalah uək, mətəu-inu okotos nəua rəhalah uək min."

Nəuləkiən e nətəmimi e nəhue niftəni

---

* **14:1** Afin-to e futnot rəha Nəh 7:8. In təhmen əmə e inu. Nəmpə u 144,000 tətəgətun "nətəmimi min rəfin rəha Uhgin."

† **14:2** Hap min əha, nati katoh ilah o naniən nəpuən, təhmen e kitar. ‡ **14:3** 1Pitə 1:19 § **14:4** Inu təsəniən məmə nətəmimi min u kəmotol marit ko kəsəhuvəniən e negəu e neai, kəpə. Inu in nəghatiən əuhlin min kəti. Inu tətəni məmə, nətəmi kəutəfaki okəsotamikmikiən e noliən tərah min təhmen nətəmimi nətəm kəutəfaki kəm narmi nati min. Mətəu kəutaskəlim məha-məha Iesu əmə. Ilah kotəhmen e iətəmimi kəti u in təsapiliən ilah nipətan əpnapin min, in təhlan əmə. 2Kor 11:2; Efəs 5:25-27; Nəh 21:9 * **14:6** Kətəghati lanəha məmə Nanusiən Təuvir naunun tikə mətəu-inu in tətəghati e nəlpəkauiən itulin min rəha Uhgin, kəni mətəu-inu in tətəni nipəhriəniən nian rəfin.

14 Iəməsal=pən min əpəha aupən lak mafu nimali nəpuə kəti təruən, kəni iətəmi kəti
tətəharəg-pəri e nimali nəpuə kəha. Iətəmi u, təhmen e Nəti Iətəmimi. In tətəfəfau e hat rəha
kig, kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, kəni mətələs nau ekəu kəti iətəm tasilə.
15 Kəni əmeiko agelo kəti min təmsipən əpəha e Nimə Rəha Uhgin muva, kəni mauin
əfəməh e iətəmi u, tətəharəg-pəri e nimali nəpuə məmə, "Os rəham nau ekəu mos muvən
məuləк, mətəu-inu nian rəha nəuləkiən tinuva, kəni nauəniən əpəha e nəhue niftəni
tinimahtə."
16 Kəni əmeiko iətəmi u iətəm tətəharəg-pəri e nimali nəpuə, təmauəh e nəhue niftəni e
rəhan nau ekəu, kəni məuləк e nətəmimi e nəhue niftəni, təhmen e nauəniən iətəm tinimahtə
o nosiən.
17 Kəni agelo kəti min təmiet e Nimə Rəha Uhgin əpəha e negəu e neai. In tatələs min rəhan
kəti nau ekəu iətəm tasilə.
18 Agelo kəti min, iətəm tatos nepətiən rəha nigəm e oltə, təmsi=pən əpəha e oltə, kəni
mauin əfəməh e agelo iətəm tətələs nau ekəu məmə, "Ələs rəham nau ekəu ko, muvən e
nəhue niftəni, kəni mətei rəkis nətəmimi nətəm kotəhmen e nəua krep marəg u nəmiəvin
min, əpəha e nəukətin. Nəhue niftəni təhmen e nəukətin."
19-20 Tol lanəha, agelo kəha təmauəh e rəhan nau ekəu, tuvən e nəhue niftəni, kəni mətei
rəkis nətəmi min əha kotəhmen e nəua krep iətəm tinimarəg rəkis. Kəni in məraki=pən
e ikin katevig-evig e nəua krep min ikin, məmə nəhuin otiet. Ikin əha, in ihluə e taun,
Uhgin tətəfətigəm rəhan niəməha, kəni matol nalpiniən ikin kəm nətəmimi. Kəni katevig-
ərain nətəmimi min u, kəni niralah iətəm tətaiəh mətaiu ikin əha, in təhmen e nəhu asoli
kəti nəfəməhiən rəhan təhmen e 1,600 statiə,† kəni mol lokamnim agin lan. Nəmə əhos kəti
tiuvig=pən ikin, nirə təhrun nəriən mek nohlin.‡§

15

Nətəmimi rəha Uhgin kəmotəni-vivi in

1 Iəməsal=pən əpəha e negəu e neai mafu min nəmtətiən kəti min iətəm tuhapispis ohniəu.
Nagelo ilah səpin kautos naunu nalpiniən min, ilah səpin. Nalpiniən min əha, ilah kautol
niəməha apiəpiə rəha Uhgin tol naunun lan.
2 Kəni əmeiko, iəmafu nati kəti təhmen e nitəhi, mətəu kəmol e kilas mine nigəm filəh-filəh,
kəni nətəmimi nəuvein kautəhtul e nikalkali nitəhi u, ilah kəha nətəm kəmotəluagin ilah nati
miəgəh kəha rəhn-kapə səpin mine narmin iətəm kəmisikəuvin e nigi, kəni kotol win e lau,
mine nəmpə iətəm tətəhtul o nərgin. Kəni Uhgin təməfən hap* min kəm lah,
3 kəni kautoh, məutani nəpuən rəha Nəti Sipsip mine Mosis u, ioluək rəha Uhgin, kəutani
məmə,
"Iərmənig Uhgin Nahgim Tepət Pik Agin
Rəham noliən min kotuhapispis e timah.
!Kig itulin, noliən min rəham kotəhruahru pəhriən!
4 ?Pəh otəsəginiən lam, Iərmənig?†
?Kəni pəh otəsəfinəiən nəni-viviən o nərgəm?
Mətəu-inu ik pisin əmə nəkasim.
Nətəmimi e kəntri min rəfin okəhuva
kəni motəfaki e nəhmtəm,
mətəu-inkonu nəmol pətigəm rəham noliən əhruahru min."
5 Kəmotani rəkis nəpuən əha, iəməsal-pəri e negəu e neai, mafu kəmerəh=pən Ikin Uhgin
Tətatig Ikin, inu, Nima Tapolin rəha Uhgin.
6 Nagelo min ilah səpin kəmohiet e Ikin Uhgin Tətatig Ikin, kautos nalpiniən min ilah səpin.
Ilah kautəhuvən e napən təuvir u, linən, iətəm tatipitipit, kəni kəmələs nimankilahalah e
kətəuti iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip.
7 Kəni əmeiko, nati miəgəh min kəha ilah kuvət kəti təməfən pesin min iətəm kəmol e aiən
u kol ilah səpin, kəm nagelo min u səpin. Pesin min u, kotəriauəh e niəməha rəha Uhgin u,
iətəm tətatig itulin.‡

---

† **14:19-20** 1,600 statiə təhmen e 300 kilomitə. 1,600=4×4×10×10. Nəmpə u 4 tətəgətun "nəhue niftəni rəfin." Kitah kotafin e nauəuə u kaugə 4 rəha nəhue niftəni, mine nimətagi 4. Nəmpə u 10 tətəgətun "ilah rəfin." Ko nəghatiən e fes u tətəgətun apiəpiə rəfin nalpiniən rəha Uhgin tatuvən o nətəmimi rəfin ikin min rəfin e nəhue niftəni iətəm ihluə e taun rəha Uhgin.
‡ **14:19-20** Nətəm Isrel ilah kautevig-evig e nəua krep məmə nəhuin otiet; inu katos nəmtətiən lan məmə tətəgətun nalpiniən rəha nətəm kotərah. § **14:19-20** Aes 63:1-6 * **15:2** Hap min kəha, nati katoh ilah o naniən nəpuən, təhmen e kitar. † **15:4** Jer 10:7; Sam 86:9-10 ‡ **15:7** Təuvir məmə koteruh məmə, nati ilah səpin iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, təui səpin, mine təhro lanu, pesin səpin rəha nalpiniən; ilahal kəhləgətun məmə nati kətiəh əmə kətsimaru kəni o noliən təhagəhag o nəhruniən. Inəha tətəni nalpiniən rəha Uhgin.

8 Kəni nəhanigəm təməriauəh əha Ikin Uhgin Tətatig Ikin, nəhanigəm in nepətiən əhagəhag
rəha Uhgin mine nəsanəniən rəhan, kəni ko iətəmi kəti təsuvəniən əha imə e Ikin Uhgin
Tətatig Ikin mətəuarus nalpiniən min ilah səpin iətəm nagelo səpin kautəmki, okotol
naunun.

16

Pesin ilah səpin, kəmotəriauəh
e niəməha rəha Uhgin

1 Kəni əmeiko, iəmətəu nəuian kəti təmagət əfəməh əpəha e Ikin Uhgin Tətatig Ikin,
mətəni=pən kəm nagelo min u səpin məmə, "Əhuvən, motauvəregin pətigəm e nəhue niftəni
pesin ilah səpin iətəm kəmotəriauəh e niəməha rəha Uhgin."
2 Agelo iətəm tətaupən, təmuvən mauvəregin pətigəm pesin rəhan e niftəni. Kəni əmeiko,
nətəmimi nətəm kautos mak rəha nati miəgəh e rəhn-kapə lah səpin, kəni mautəfaki kəm
narmin iətəm kəmisikəuvin e nigi, niməgim təməmirəuei nipətilah.
3 Kəni agelo nəmpə tu, təmauvəregin pətigəm rəhan pesin əpəha itəhi. Kəni nitəhi təmol
nirə lan, təhmen e nira iətəmi təmimis. Kəni nati itəhi min rəfin kəmohmis.
4 Kəni agelo nəmpə tri, təmauvəregin pətigəm rəhan pesin e nəhmti nəhu min mine nəlugi
nəhu min, kəni ilah kəməhuva motol nirə e lah.
5 Kəni əmeiko iəmətəu agelo iətəm tətarmənig e nəhu min təni məmə,
"Ik pisin əmə ik Uhgin, nəkəhruahru,
ik ko iətəm nətatig kəni nəmətatig,
kəni təhruahru əmə məmə onəkol nalpiniən kəm lah lanəha.
6 Rəhalah aru əmə,
mətəu-inu ilah kəmotiuvi nira rəham nətəmimi min mine iəni min,
kəni ik nəkəfən nira nimlah məmə okotəmnim."
7 Kəni iəkətəu oltə tətəghati əfəməh məmə,
"!Əuəh! Iərmənig Uhgin Nahgin Tepət Pik Agin, rəham nəghatiən nəmoh nətəmimi lan, in
təhruahru agin, kəni nipəhriəniən."
8 Kəni əmeiko, agelo nəmpə fo, təmauvəregin pətigəm rəhan pesin e mitigar, kəni kəməfən
nəsanəniən kəm mitigar məmə otəhgi nətəmimi təhmen e nigəm.
9 Kəni nəpiapeiiən təmus ilah, kəni kotəuiakən e nərgi Uhgin, iətəm in tətarmənig e
nalpiniən min u, mətəu ilah kotəpəh nəuhliniən nətəligiən rəhalah, kəni motisiai rəhan
nepətiən.
10 Kəni agelo nəmpə faif tauvəregin pətigəm rəhan pesin əpəha nati miəgəh tətarmənig
ikin, kəni əmeiko, ikin min rəfin in tətarmənig ikin in təmapinəpu. Kəni nətəmimi kautətəu
nahməiən, mautus namilah məutauəhtuv-auəhtuv.
11 Kəni ilah məutəuiakən e Uhgin əpəha e negəu e neai o nahməiən min mine niməgim min
rəhalah, mətəu ilah kəməsotəuhliniən nətəligiən rəhalah o nati iətəm kəmotol.
12 Kəni agelo nəmpə sikis, təmauvəregin rəkis rəhan pesin e nəhu asoli, nərgin u, Iufretis,
kəni əmeikonu nəhu təmamir mol suaru rəha kig min kotaliuək lan mautsipah.
13 Kəni əmeiko, iəkəfu min narmin tərah kisil kihləhmen e firok. Kəti təmiet e nipəgnəua
ialkitə, kəti tiet e nipəgnəua nati miəgəh rəhn-kapə lah səpin, kəni kəti tiet e nipəgnəua iəni
eiuə.*
14 Ilahal narmi iərmis min, iətəm kautol nəmtətiən min, kəni ilahal kihliet mihluvən o kig
min e nəhue niftəni rəfin, məhluhapumin ilah məmə okotəluagin e Nian Asoli rəha Uhgin
Nahgin Tepət Pik Agin.
15 Kəni Iesu təməni məmə, "!Əsal=pa-to! !Iətuva təhmen e iakləh! Iətəmimi iətəm təsapiliən
mətair, məsəpegiən rəhan napən o napiliən məmə in otəsaiu piəpiəiən kəni maulis ohni, in
otatig e nəuviriən pəhriən."†
16 Kəni ilah kəmotoriarun rəfin kig min əpəha ikin kəti, kətəni e nəghatiən rəha nətəm Isrel,
məmə, "Armaketon."
17 Kəni naunu agelo iətəm in nəmpə səpin, təmauvəregin rəkis=pən rəhan pesin əpəha e
nimagəuagəu, kəni əmeiko əpəha e Ikin Uhgin Tətatig Ikin, nəuian asoli kəti tisipən əpəha e
jeə rəha kig məmə, "!Tinol naunun!"
18 Kəni əmeiko təmoraip, kəmətəu nagətiən asoli, kəni kaluəluə təmatiperəh atiperəh, kəni
nəmig asoli təməlauəl e niftəni. Nəmig u, in iahgin iahgin, kəseh əhanəhiən nəmig kəti iahgin
tol lanəha nian kəti.

---

* **16:13** "Iəni eiuə" u, in nati miəgəh iətəm təməhapu niftəni məri, rəhnəpati keiu, iətəm təməghati lan e Nəh 13:11-18.

† **16:15** Inu nəghatiən əuhlin. Noliən rəha nəfəniən napən in tətəgətun məmə iətəmimi in tatol noliən təuvir mine mətəhtul maru o Iesu nian otitəlig=pa. Mətəu noliən rəha nəpegiən napən tətəgətun noliən rəha təfagə tərah.

19 Kəni taun asoli təməhapu nəuvetin kisil, kəni taun min e kəntri min rəfin kəmohmərəgrəg motol nati tikə e lah. Uhgin, nikin təməhti noliən tərah min rəha Papilon Asoli, kəni təfən kap iətəm təməriauəh e wain e niəməha rəhan, təməkeikei kəm in məmə otəmnim rəfin agin.
20 Nitəni əlkələh min rəfin kəmotagim, mohkə, kəni nitəuət min kəseh miniən ilah.
21 Ais u iətəm təhmen e kəpiel asoli kautisi=pən e nimali nəpuə, kəmotəmei=pən e nətəmimi. Ais u, kətiəh əmə təhmen e fifti kilo, kəni nətəmimi kəmotəuiakən e Uhgin o nahli=paiən ais iətəm təməmei=pən e lah, mətəu-inu nalpiniən u in tərah tərah agin.

17

Pəta-ionəhan tərah agin

1 Kəni əmeiko, agelo min səpin əha kəti u kəutəmki pesin ilah səpin təmuva məni=pa kəm iəu məmə, "Va-to, pəh iəkəgətun kəm ik nalpiniən rəha pəta-ionəhan* tərah agin, iətəm tətəharəg=pən e nəhu tepət.
2 Pətan əha, kig min rəha nəhue niftəni ilah kəmautit, kəni nətəmimi rəha nəhue niftəni ilah kəmautəmnim nimin wain, məutapis ilah min kəni mautit."
3 Kəni nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uhgin təmol kəm iəu, kəni agelo təmit rəkis iəu iəkian əpəha ikin təpiə-məpiə ikin. Kəni ikin əha, iəmafu pətan əha tətasuə e nati miəgəh ərarəuv kəti. Kəmətei=pən nərgin min iətəm tətəni rah Uhgin, tirəuei rəfin nipətin, kəni rəhn-kapə təmisim ilah səpin, konu rəhnəpati ten.
4 Pətan əha, tatuvən e napən iətəm tol nəugi naris mine mərarəuv təhmen e kwin kəti, in təmol malə-malə e nipətin, tətəuan nəuanati mine iəring, iətəm kəmol e aiən u kol, mine kəpiel iətəm nəhmtin tiəkis, mine nati kəti təuvir pik u, perəl.† Kəni in tatos kap kəti e nəhlmin, iətəm kəmol e aiən u kol, kəni təriauəh e nati tərah min, iətəm kotamikmik agin e nəhmti Uhgin, kəni ilah kəha nəua noliən tərah rəhan.
5 Kəni inəha e nipənəgin, kəmətei=pən nərgin kəti əha ikin, iətəm nipətin tətəhluaig u, tətəni məmə,

TAUIN ƏSANƏN NAHGIN TEPƏT U PAPILON.
IN ITI NIPƏTA-IONƏHAN MIN RƏFIN.
KƏNI IN NƏUKƏTI NOLIƏN NATI KOTAMIKMIK AGIN MIN.

6 Kəni iəkafu məmə pətan u, in tinapis e nira nətəmimi min rəha Uhgin, nira nətəmimi kəmautəhtul pətigəm o nəni pətigəmiən Iesu.

Nian iəmafu, kəni narmək təmiuvig pik pəhriən.
7 Kəni əmeiko agelo təməni=pa kəm iəu məmə, "?Narməm tatiuvig lankonu lan o nak? Iəu iəkitis nəghatiən oneuən e pətan u mine nati miəgəh iətəm tətasuə-pəri lan, iətəm rəhn-kapə təmisim ilah səpin kəni rəhnəpati ten.
8 Nati miəgəh iətəm nəmeruh, təmətatig, kəni təsatigiən rəueiu, kəni otəsuvəhiən otəri e nipəg asoli iətəm teiuaiu agin, kəni tinətaiu matuvən məmə Uhgin otərəkin.

"Kəni nətəmimi rəha nəhue niftəni nətəm kəməsəteiən nərgilah e nauəuə rəha nəmiəgəhiən, ilah, narmilah otiuvig pik nian okotafu nati miəgəh u, mətəu-inu aupən in təmətəmiəgəh, mətəu təsatigiən əha rəueiu, mətəu in otiet pətigəm min.
9 "Iətəmimi otəkeikei mos neinatigiən o nəhruniən nipəti nəghatiən u. Rəhn-kapə nati miəgəh u, ilah səpin, kəutəgətun=pən nitəuət min iətəm pətan əha tətəharəg-pəri e lah.‡
10 Kautəgətun=pən min kig ilah səpin. Kig faif ilah kinohiet rəkis, kətiəh tətəmiəgəh rəueiu, kəni kəti min təsuva əhanəhiən. Mətəu nian tuva, in otəkeikei mətatig o nian əkuəkir əmə.
11 Nati miəgəh u iətəm təmətatig, kəni rəueiu in təsatigiən, in min in kig kəti, iətəm tatol nəmpə eit lan, mətəu in min in kig kəti rəha kig min u ilah səpin, kəni tinətaiu minatuvən e naunun suaru kəti məmə Uhgin otərəkin mau kətiəh lan.
12 "Rəhnəpati ilah ten iətəm nəmafu ilah, kəutəgətun=pən kig ilah ten, iətəm ilah kəsotos əhanəhiən narmənigiən rəhalah. Mətəu ilah okəpanotos nepətiən məmə ilah kig min, motarmənig ilah nati miəgəh, mətəu o nian əkuəkir əmə.
13 Nətəligiən rəhalah kətiəh əmə o nəfəniən rəhalah nəsanəniən mine nepətiən kəm nati miəgəh.
14 Ilah okotəluagin ilah Nəti Sipsip, mətəu Nəti Sipsip otol win e lah, mətəu-inu Nəti Sipsip in Iərmənig rəha iərmənig min, mine Kig rəha kig min. Kəni in otuva ilah min nətəmi min u təmitəpin ilah, kəni ilah kautəhtul əskasik e rəhalah nəhatətəiən."

---

* **17:1** Pəta-ionəhan, nipətin pətan rəha suaru. † **17:4** Perəl u, in kəpiel təuvir əpəha e niki kəuvin. ‡ **17:9** Nətəmimi tepət nikilah təhti məmə nati u tətəgətun Rom, in kəmuvləkin-pəri e nitəuət ilah səpin lan.

15 Kəni əmeikonu, agelo təni=pa min kəm iəu məmə, “Nəhu min u nəmafu, iətəm pəta-
ionəhan tətəharəg-pəri e lah, tətəgətun=pən nətəmimi nilosilah tol pisin pisin, nimənin
nətəmimi, kəntri min, mine nəghatiən pisin pisin min.
16 Nati miəgəh mine rəhnəpati ilah ten iətəm nəmafu, ilah okotəməki e pəta-ionəhan u.
Kəni ilah okotərəkin in, motol in taiu piəpiə. Ilah okoton nipətin kəni motuvan aru nipətin e
nigəm.
17 Okotol lanəha, mətəu-inu Uhgin təmələhu=pən nati u e nikilah, məmə okotol nətəligiən
rəhan, kəni mol nikilah kətiəh əmə o nəfəniən rəhalah nəsanəniən kəm nati miəgəh, məmə
in otarmənig, mətəuarus nəghatiən rəha Uhgin tuva mol nipəhriəniən lan.
18 “Pətan əha nətafu, in taun nahgin tepət iətəm tətarmənig e kig min rəha nəhue niftəni.”

18

Papilon təməmei

1 Uərisig e natimnati min u, iəmafu agelo kəti min təmsipəri e neai. In tatos nepətiən asoli,
kəni in tətasiəgəpin rəfin nəhue niftəni e rəhan nəhagəhagiən.
2 Təməmərit əfəməh e nəuian kəti iətəm iahgin, məmə,
“!Təməmei! !Papilon Əsanən Nahgin Tepət təməmei!
Iərmis tərah min kinəhuva motatig ikin.
In nəuaniprasin rəha narmin tərah min.
In nəuaniprasin rəha mənig tərah min, kəsuniən,
iətəm kotamikmik e nəhmti Uhgin.
3 Mətəu-inko kəntri min rəfin kinotapis e nimin wain u, mautitəu nalməliən, mautit in.
Kig min rəha nəhue niftəni kəmotit min,
kəni nətəmi kautol səlim e natimnati min e nəhue niftəni,
rəhalah nautə nepət rəkis e rəhan noliən iətəm
tətaumis o natimnati rəhan.”
4 Kəni əmeiko iəmətəu nəuian kəti min e negəu e neai təni məmə,
“Ohiet rəkis lan, rəhak min nətəmimi,
məmə rəhan noliən tərah otəsələs pikiniən itəmah,
kəni itəmah nəsotosiən rəhan kəti nalpiniən,
5 mətəu-inko in təmətoriarun rəhan noliən tərah təri iuəkir əmə tek neai, mol Uhgin təsaluiən
e rəhan noliən tərah min.
6 Otalpin nitai nati təhmen e iətəm in təmol kəm rəham nətəmimi.
Otəfən rəhan nətəouiən mau keiu.
Otiuvi rəkis nimin wain iətəm in tarfu məskasik,
rəhan nəsanəniən tepət mapirəkis iətəmi ko iətəm in təməfən kəm lah.
7 Pətan konu, təmatəfəri aru in, mətətəu təuvir e nautə rəhan,
mətəu rəueiu əha, əfən nətəouiən rəhan e nahməiən mine nasəkiən,
mətəu-inu tətəghati əfəri e nikin mətəni məmə, ‘Iəu kwin kəti. Ikinu iətəharəg, mətarmənig.
Səniəmə iəu pətalimis. Ko iəsasəkiən nian kəti.’
8 O nəfəriən rəhan, rəhan nalpiniən min otələs in o nian kətiəh əmə.
In otatimis, mətətəu tərah mətasək.
Kəni in otatig e nian iəkis o nosiən nauəniən,
kəni nigəm otus in,
mətəu-inu Iərmənig Uhgin əha, nahgin tepət,
in tətəfən rəhan nalpiniən.”
9 “Kəni nian kig min rəha nəhue niftəni nətəm kəmautit kəni mautos pəti nautə min rəhan,
koteruh nəhanigəm e nigəm iətəm tatus, kəni ilah okotasək, mautətəu tərah ohni.
10 Rəhan nahməiən otol ilah kotəgin, kəni motəhtul=pən əmə isəu məutəni məmə,
‘!Kəsi! !Kəsi o taun asoli!
!Əui, Papilon, taun iətəm təmətəsanən pik! Mətəu rəueiu agin uəha, kəmau kətiəh əmə lan, in
tinatos rəhan nalpiniən!’
11 “Nətəmimi kautol səlim e natimnati e nəhue niftəni, ilah min okotasək motasək o pətan
u, mətəu-inu iətəmimi kəti min tikə o nosiən nəhmti rəhalah natimnati.
12 Iətəmi kəti min otəsosiən nəhmti aiən u kol, mine silfə, mine kəpiel təuvir min, mine
perəl* rəhalah, kəni iətəmi kəti otəsosiən nəhmti napən təuvir u linən, mine napən təuvir
u silik, mine napən u iətəm tətərarəuv, iətəm nəhmtilah tiəkis agin. Iətəmimi otikə o
nosiən nəhmtin nigi pisin pisin min iətəm kəutəpien vivi, mine natimnati min iətəm katol e

* **18:12** Perəl u, in kəpiel təuvir əpəha e niki kəuvin.

rəhnəpati eləfən, mine nigi əskasik min u nəhmtin tiəkis agin, mine prons,[†] mine aiən, mine kəpiel təuvir kəti u, mapil.
13 Iətəmimi otikə o nosiən nəhmti nati nəmiəvilah tətəpien vivi min, inu sinəmon, mine səntə, mine insens, mine frankinsens, mine fomat u mir. Nətəmimi okohkə o nosiən nəhmti wain mine oiel mine flauə mine wit rəhalah. Kəni iətəmimi otikə min o nosiən nəhmti kau min, mine sipsip min, mine əhos min, mine kat min, mine slef min rəhalah.
14 "Kəni nətəmimi rəha noliən səlim e natimnati min, ilah okotasək pik, nikilah tahmə. Ilah okotəni məmə, 'Nəua uək asoli min rəham iətəm ik rəham nətəligiən təmuvən pik lan, kəni nəmatol, ilah kinotagim motəpəh ik. Rəham nautə min mine malə-malə min rəham kinotagim, ko nəsos miniən ilah.'
15 Nətəmimi kautol səlim e natimnati min rəhalah kəm pətan u, mautos nautə asoli min lan, ilah kautəhtul=pən isəu ohni, məutərəmrumin o rəhan nahməiən. Ilah nikilah otahmə kəni kotasək motasək əfəməh,
16 motəni məmə,
'!Əui, kəsi! Taun əsanən iətəm təmatuvən e napən təuvir min u linən, iətəm tatol nəugi naris
min tərarəuv mine, kəni matol malə-malə e nipətin tətəuan nəuanati mine iəring,
iətəm kəmol e aiən u kol, mine kəpiel min nəhmtin tiəkis, mine nati təuvir min u perəl
mine.
17 Mətəu rəueiu agin uəha, kəmau kətiəh əmə lan, kəmərəkin rəfin nautə asoli min rəhan.'
"Kəni əmeikonu nətəmi kautələs negəu min rəfin, nətəmi kəutaliuək e negəu, mine kiru min rəha negəu, mine nətəmimi rəfin iətəm kautos məni rəhalah o natigiən e nəhue nitəhi, ilah okotəhtul=pən isəu ohni.
18 Nian kotafu nəhanigəm lan tatuəu, kəni ilah okotəni məmə, '!Kəsehiən taun kəti təsanən təhmen e taun asoli u!'
19 Kəni ilah okotatu rəhn-kapə lah e niməulul, tətəgətun=pən məmə nikilah tətahmə, kəni motasək pik məmə,
'!Əui, kəsi! !Taun asoli u iətəm nətəmimi rəfin iətəm kautos negəu min itəhi, ilah rəhalah
nautə təmepət e rəham natimnati!
Mətəu rəueiu agin uəha, kəmau kətiəh əmə lam, kəmərəkin agin ik.'
20 !Mətəu itəmah e negəu e neai, itəmah nətəmimi rəha Uhgin, mine aposil min mine iəni
min,
itəmah nikitəmah təkeikei magiən,
mətəu-inu Uhgin təmos rəkis neim e təmah mələ̈hu=pən o pətan u!"
21 Kəni əmeiko, agelo əsanən kəti təmələs kəpiel asoli kəti, matu=pən e nahgin rəfin əpəha itəhi, kəni məni məmə,
"Kəməraki=pən lanəha Papilon Əsanən Nahgin Tepət əpəha itəhi.
Kəni okol in təsəhtul miniən.
22 Kəni ko kəsətəu miniən nəuia hap[‡] mine nəpuən min, mine nəuia nahliən nau mine təui u
ikin u.
Iətəmimi rəha nəlpəkauiən təuvir e natimnati otikə u ikin u,
kəni okəsətəu miniən nərkərikiən rəha kəpiel min iətəm kətəuei əris-əris wit katol flauə lan.[§]
23 Nəhagəhagiən rəha lait min ko kəsotasiə miniən,
kəni ko kəsətəu miniən nəuia pətan mine iərman iətəm katuol nəniəskasikiən rəhalau e nian
rəha marit,
mətəu-inu aupən, nətəmimi u kautol səlim e natimnati rəham,
ilah kautol win e nəhue niftəni min rəfin,
kəni ik nətaugin asim nətəmimi e kəntri pisin pisin min məmə kəhuva o rəham narmənigiən,
e noliən masig rəham.
24 Taun asoli u Papilon in təmos nalpiniən
mətəu-inu kəmatiuvi nira iəni min mine nətəmimi min rəhan Uhgin ikin min rəfin e nəhue
niftəni.
Nipəhriəniən, nira nətəmimi rəfin nətəm kəmohamu ilah,
in tətatig e taun asoli u."

19

Nətəmimi ilis e negəu e neai
kəmotəni-vivi Uhgin

[†] **18:12** Prons in aiən kəti, mətəu rəhan kalə təhmen e kol. [‡] **18:22** Hap in nati kəti katoh o naniən nəpuən, təhmen e kitar. [§] **18:22** Aupən ikin, kəmotos kəpiel keiu, motələhu=pən nikiti wit e nəlugilau motəuei əris-əris nikiti wit lan məmə otol niauin mol flauə lan. Suaru kəti o nəuhliniən fes u məmə, "kəni okəsətəu miniən kakiəh nien."

1 Uərisig e nəghatiən rəha agelo kəha, iəkətəu nəuian asoli kəti təhmen e nətəmimi tepət tepət
kəutagət əfəməh, əpəha e negəu e neai, mautəni məmə,
"!Aleluiə! !Pəh kotəni-vivi Iərmənig!
!In Uhgin u, təmosmiəgəh itah!
Nepətiən əhagəhag mine nəsanəniən in rəhan pisin əmə,
2 mətəu-inu nakiliən rəhan in təhruahru pəhriən.
Rəhan nəghatiən tinoh rəkis pəta-ionəhan u, iətəm təmit əpnapin nətəmimi,
kəni tinətalpin nira rəhan noluək min."
3 Kəni kəmotagət əfəməh min motəni məmə,
"! Pəh kotəni-vivi Iərmənig Uhgin! Nəhanigəm e nigəm iətəm tatus pətan u, tətəri tətəri
naunun tikə."
4 Nətəmi asoli nətəm kəmotəhuitən min ilah tuenti-fo, mine nati miəgəh ilah kuvət,
kəmotasiəulin nəulilah kəm Uhgin. Ilah kəmoteiuaiu, nipənəgilah tek niftəni, motəfaki kəm
in, iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətarmənig. Kəni ilah motəni məmə,
"!Əuəh! !Pəh Kotəni-vivi Iərmənig!"

Marit rəha Nəti Sipsip

5 Kəni əmeiko, nəuian kəti təmsi=pən əpəha e jeə rəha kig, mətəni məmə,
"!Otəni-vivi Uhgin rəhatah!
!Itəmah rəhan noluək min rəfin, otəni-vivi in!
!Itəmah u, nəutisiai, mautəgin e Uhgin, otəni-vivi in!
!Nati əpnapin nəmə itəmah nautos nepətiən asoli min, o nətəmi əpnapin əmə, mətəu otəni-
vivi Uhgin!"
6 Kəni əmeiko iəmətəu nəuia nati kəti təhmen e nətəmimi tepət kəutagət, kəni məhmen min
e nitəhi iətəm tatem nəuanaluəluə, mine kaluəluə tətatiperəh atiperəh motəni məmə,
"!Pəh kotəni-vivi Iərmənig!
Mətəu-inu Iərmənig Uhgin rəhatah, Nahgin Tepət Pik Agin, in tinətarmənig.
7 Pəh nikitah təriauəh e nagiəniən,
kəni motəni nipəhriəniən e rəhan nepətiən,
mətəu-inu tinuva e nian əhruahru rəha marit rəha Nəti Sipsip.
Kəni rəhan pətan tətəhtul maru mətəhtahnin əmə.
8 Kəni Uhgin təməfən napən təuvir kəm in, məmə otuvən lan.
Napən təuvir u linən, tətoraip-oraip, məruən."
(Napən təuvir u linən, tətəgətun=pən noliən əhruahru rəha nətəmimi rəha Uhgin.)
9 Konu agelo u, təni=pa kəm iəu məmə, "Ətei rəkis natimnati min u. 'Nətəmi min u inu
nətəm kəmauin e lah məmə okəhuvən e nauəniən rəha marit rəha Nəti Sipsip, ilah okotatig
e nəuviriən pəhriən.' "
Kəni matig məni məmə, "Nəghatiən min u, ilah nəghatiən pəhriən rəha Uhgin."
10 Təməni lanəha, kəni iəmisin=pən nəulik e nəhlkin, meiuaiu, nipənəgək tek niftəni, məmə
iəkəfaki kəm in. Mətəu in təni=pa kəm iəu məmə, "!Səfakiən kəm iəu! Kilau min ik ioluək mil
əmə, kitah piam min nətəm ilah kautəhtul əskasik o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir rəha
Iesu. Əfaki əmə kəm Uhgin, mətəu-inu nəhtul-pətigəmiən rəha Iesu, in nəukəti nəghatiən min
rəha iəni min."

Iətəm təmasuə e əhos kəruən

11 Kəni əmeiko iəkafu negəu e neai təmerəh, kəni mafu əhos kəruən kəti. Iətəm tətasuə-pəri
lan, nərgin ko, "Iətəmi Kəhrun Nəhatətə Əskasikiən Lan, kəni in Nipəhriəniən." In tətəməu,
kəni mətəfən nalpiniən kəm nətəmimi e noliən iətəm təhruahru əmə.
12 Nəhmtin təhmen e nəmnami nigəm, kəni kəməfəfau=pən kəfəfau tepət tepət e rəhn-kapə,
kəfəfau min u, ilah kəfəfau min rəha kig asoli agin. Kəmətei=pən nərgin kəti lan, mətəu iətəmi
kəti təsəhruniən nərgin əha, in pisin əmə təhrun.
13 In tatuvən e napən kəti iətəm kəmel e nirə,* kəni nərgin kəha, Nəghatiən Rəha Uhgin.†
14 Kəni soldiə min rəha negəu e neai kautəhuərisig lan. Ilah rəfin kəutəharəg e əhos kəruən
min, kəni mautəhuvən e napən təuvir u, linən, təruən məuvir.
15 Iətəmi kəha, rəhan kəti əha ikin nau iətəm tatsipən e nipəgnəuan.‡ Kəni in otətamu
nətəmimi e kəntri min e nau əha. "In otarmənig e lah, kəni nəmtətiən rəha nepətiən u, in
neim iətəm kəmol e aiən."§ In otol təskasik agin kəm lah, təhmen əmə məmə katol e nəua
krep min iətəm nətəmimi kautevig-evig lan məmə nəhuin otaiəh kəni kol wain lan. Noliən
əha inəha, Uhgin Nahgin Tepət Pik Agin tatol pətigəm rəhan niəməha asoli.
16 Kəmətei=pən nərgin e rəhan napən, mine nuvan, məmə,

---

* **19:13** Aes 63:1-6 † **19:13** Jon 1:1,14 ‡ **19:15** Aes 49:2; Hip 4:12; Nəh 1:16; 2:12 § **19:15** Sam 2:9

KIG RƏHA KIG MIN MINE IƏRMƏNIG RƏHA IƏRMƏNIG MIN*

17 Kəni əmeikonu iəkəsal=pən mafu agelo kəti tətəhtul=pən e mitigar, in tətasək əfəməh mətəni=pən kəm mənig min iətəm kautiuvig əpəha e nimagəuagəu, məmə, "Əhuva, motuhapumin itəmah min o nauəniən asoli rəhan Uhgin,

18 məmə itəmah onəkoton nəhuvegi kig min, mine nətəmi asoli rəha soldiə min, mine nətəmi nahgilah tepət, mine əhos min, mine nətəmi kəutasuə-pəri e lah, mine nəhuvegi nətəmimi rəfin, nətəmi səniəmə slef, mine slef min, nətəmi kautos nepətiən asoli min, mine nətəmi əpnapin əmə."

19 Kəni əmeikonu, iəkatig mafu min nati miəgəh əpələ, mine kig min rəha nəhue niftəni, mine rəhalah soldiə min. Ilah kəmotuhapumin ilah min məmə okotəluagin ilah iətəm tətasuə e əhos kəruən, mine rəhan soldiə min.

20 Mətəu kəmotaskəlim nati miəgəh kəha, mine iəni eiuə min iətəm təmatol nəmtətiən apispis min nian təmətatig ilau nati miəgəh. In təmatol nəmtətiən min əha, o neiuəiən e nətəmimi min u nətəm kautos mak rəha nati miəgəh, kəni məutəfaki kəm narmin iətəm kəmisikəuvin e nigi. Kəmotəraki=pən ilau pəti kətuəmiəgəh əmə, əpəha e nipəgnəua nəmnami nigəm asoli iətəm təpiapei matuəu matəpien.

21 Iətəm tətasuə e əhos kəruən, təmohamu kig min mine soldiə min rəfin e nau rəha nəluaginiən iətəm tatsipən e nipəgnəuan kəni mənig min rəfin kəmoton nipətilah, moton, nərfilah tasisi vivi.

20

Kristo təmuva mol Kig kəni marmənig e nətəmimi mətəuaruspən nu uan-tausin

1 Kəni əmeikonu, iəmafu agelo kəti tatsipəri e negəu e neai, tatos ki rəha nipəg asoli iətəm teiuaiu agin,* mine sen asoli kəti.

2 Kəni in təmaskəlim ialkitə asoli u, sineik nuvəh əpələ aupən, in Iərmis, uə Setən, kəni məlisərain o nu uan-tausin.

3 Təməraki=pən lan e nipəg asoli iətəm teiuaiu agin, kəni mahtipəsig lan tiəkis, məmə in otəseiuə miniən e nətəmimi rəha kəntri min mətəuarus=pən nu uan-tausin otol naunun. Nu uan-tausin otol naunun rəkis, okəkeikei kerəh min lan o nian əkuəkir min əmə.

4 Kəni əmeiko, iəkafu jeə rəha kig min nəuvein, kəni nətəmimi nətəm kəutəharəg-pəri e lah. Uhgin təməfən nepətiən kəm lah məmə ilah okotakil nətəmimi. Kəni iəkafu min nətəmimi nətəm kəmətahtuv nentəuilah mətəu kəmotəhtul pətigəm o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir rəha Iesu mine nəghatiən rəha Uhgin. Ilah kəməsotəfakiən kəm nati miəgəh mine narmin iətəm kəmisikəuvin nati miəgəh mine narmin iətəm kəmisikəuvin e nigi, kəni məsotosiən rəhan mak e nipənəgilah mine nəhlmilah. Kəni rəueiu ilah kəmotəmiəgəh min, kəni məutarmənig ilah Kristo u nu uan-tausin.

5 Nati əha, in nair=pa miniən e nimisiən iətəm otaupən. Mətəu nətəmimi min nəuvein nətəm kəmohmis rəkis, ilah kəmotos mak rəha nati miəgəh əpəha, kəməsotəmiəgəh miniən mətəuarus nu uan-tausin.

6 Nətəmimi min kəha, nətəm kəmaupən kos ilah e nair=pa miniən e nimisiən, ilah okotatig e nəuviriən pəhriən, mətəu-inu ilah nətəmi asim min rəha Uhgin. Ilah okəsəhuvəniən e nəmnami nigəm asoli, mətəu ilah okəhuva motol pris min rəha Uhgin mine rəha Kristo, kəni ilah okotarmənig ilah min o nu uan-tausin.

Uhgin təmol nalpiniən kəm Setən

7 Nian nu uan-tausin tinol naunun, okahli pətigəm min Setən e nipəg asoli.

8 Kəni in otuvən əpəha e kaugə kuvət rəha nəhue niftəni, o nətəmimi iətəm kətəni məmə Kok mine Makok,† məmə oteiuə e lah, kəni mos rəfin ilah moriarun ilah o nəluaginiən. Ilah rəfin otepət otepət, nəmpə rəhalah in təhmen e nipəkil əpəha e nikali nitəhi.

9 Ilah kəmotaliuək məhuvən isəu isəu min mohrəuei rəfin nəhue niftəni. Kəni ilah kəmotəhtul mohtəlau e ikin nətəmimi rəha Uhgin okotatig ikin, mine taun asoli u iətəm Uhgin tolkeikei pik.‡ Mətəu nigəm kəti təmsipəri e negəu e neai, muva mus ilah.

10 Kəni kəməraki=pən e Iərmis iətəm təmətəfən-əfən kəm lah, kəməraki=pən əpəha e nəmnami nigəm asoli iətəm tətəpien. Ikin əha, kəməraki=pən rəkis nati miəgəh mine iəni eiuə. Ilahal okəhlətəu nahməiən itulin e nərauiə mine lapin, naunun tikə.

Naunun nakiliən

11 Kəni əmeiko iəkafu min jeə asoli kəti, təruən. Kəni kig tətəharəg-pəri lan. Nəhue niftəni mine neai kəmuagim e nəhmtin, miakə agin.

---

* **19:16** 1Tim 6:15; Nəh 17:14 * **20:1** Nəh 1:18 † **20:8** Esik 38:2,9,15 ‡ **20:9** "Taun asoli u, iətəm Uhgin tolkeikei pik," in tətəghati e Jerusiləm.

12 Kəni əmeikonu iəkafu nətəmi kəmohmis, nətəmi kautos nepətiən asoli, mine nətəmi
əpnapin əmə. Ilah rəfin kəutəhtul aupən e jeə rəha kig u, kəni kəmeg nauəuə min.§ Kəni
kəmeg min nauəuə kəti, inu nauəuə rəha nəmiəgəhiən. Okeh nakiliən rəha nətəm kəmohmis
e nauəuə min u, kəni kinətakil ilah kətiəh kətiəh o nati ilah kəmotol.
13 Nitəhi təməhlman e nətəmimi kəmohmis=pən itəhi, kəni Nimisiən mine Nəuanpən
kəmuəhlman min lah, ilah kinohiet rəkis e lau, kəni kinətakil ilah kətiəh kətiəh o nati ilah
kəmotol.
14 Kəni kəmələs Nimisiən mine Nəuanpən, kəraki=pən e lau e nəmnami nigəm asoli.
Nəmnami nigəm asoli u, in nimisiən mau keiu.
15 Nəmə kəsehiən nərgi iətəmi kəti e nauəuə rəha nəmiəgəhiən, kəni okəraki=pən lan e
nəmnami nigəm asoli.

21

Jerusiləm vi

1 Kəni əmeiko iəkafu neai vi mine nəhue niftəni vi, mətəu-inu neai əuas mine nəhue niftəni
əuas kiniakə. Kəni nitəhi təmikə min.
2 Kəni əmeiko iəkafu taun asim rəha Uhgin, inko Jerusiləm vi, tatsi-pəri o Uhgin e negəu e
neai məteuaiu=pa. Kəmol malə-malə lan təhmen e pətan iətəm kəmol malə-malə kəm in
məmə otuvən meh rəhan iərman muol marit.
3 Kəni əmeikonu iəkətəu nəuian asoli kəti təmsipəri əpəha e jeə rəha kig mətəni məmə, "!Afu-
to! Rəueiu əha, Uhgin tinol lahuənu rəhan ilah nətəmimi. In otətatig ilah min, kəni ilah
okəhuva rəhan min nətəmimi. Kəni Uhgin əhruahru otətatig ilah min, kəni in rəhalah Uhgin.
4 In otafəl rəkis rəfin nəhu nəhmtilah. Nimisiən mine nasəkiən mine nahməiən min okohkə.
Natimnati nuvəh min u, ilah kinəhuvən rəkis, ko kəsəhuva miniən."
5 Kig iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, təni məmə, "Iatəuhlin natimnati min rəfin kəhuva
motuvi." Kəni məni məmə, "Ətei rəkis natimnati min u, mətəu-inu nəghatiən min u, kəhrun
narəriən e lah məmə nipəhriəniən."
6 Kəni matig məni=pa min kəm iəu məmə, "Kinol naunun e natimnati rəfin. Iəu Nəukətin
mine Naunun.* Iəu nətuəuiniən, kəni iəu iatol naunun lan. Nətəmimi nətəm kautəuauə, iəu
oiəkəfən nəhu kəm lah, nətəmimi okotəmnim məsotosiən nəhmtin. Kəni nəhu u tatsipən e
nəhmti nəhu iətəm tətəri mətəfən nəmiəgəhiən itulin.†
7 Iətəmimi iətəm otatəhtul iəkis mol win e nəluaginiən rəhan, iəu iəkəfən natimnati iətəm
iəməni iəkis rəkis kəm in. Iəu iəkuva rəhan Uhgin, kəni in otuva nətik.
8 Mətəu nətəmi kəutəgin, nətəmi kəsotəhtul əskasikiən e rəhalah nəhatətəiən məutəpəh iəu,
nətəmi kotamikmik, nətəmi kautohamu itəmi, nətəmi kautit oneuən əmə ilah min, nətəmi
kautol kləpə, nətəmi kəutəmki nərik, nətəmi kəutəfaki kəm narmi nati min, mine neiuə
min rəfin, imalah əhruahru u in nəmnami nigəm asoli, tatəpien ikin. Nati u, in nəmpə tu
nimisiən."
9 Kəni əmeikonu, agelo aupən u kəti tətəghati kəm iəu. In agelo səpin min u kəti iətəm
kəməutəmki pesin ilah səpin iətəm kotəriauəh e naunu nalpiniən ilah səpin iətəm Uhgin otol
kəm nətəmimi. In təmuva məni=pa kəm iəu məmə, "Va-to, pəh iəkəgətun pətan rəha Nəti
Sipsip kəm ik, iətəm okuol marit ilau min."
10 Kəni nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uhgin təmol kəm iəu, əmeiko agelo tit rəkis iəu
iəkian əpəha e nitəuət asoli kəti, nitəuət kəha, in ilis ilis pəhriən. Kəni in təgətun kəm iəu
Taun Asim rəha Uhgin u, Jerusiləm vi, iətəm təmsipəri o Uhgin əpəha ilis e negəu e neai.
11 In təhagəhag e nepətiən rəha Uhgin. Tatipitipit təhmen e kəpiel təuvir kəti u jaspə, iətəm
təhlan məhmen e kilas.
12 Nikalin təfəməh məri ilis, mitəlau e taun, ket lan ilah tueləf. Nagelo min tueləf kautəhtul
o ket min u. Kəmətei=pən nərgi nəuaniləuis rəha nenəti Isrel ilah tueləf e ket min u.
13 Ket kisil e nikalin pah ikin, ket kisil min e nikalin pahav ikin, ket kisil min e nikalin pesi
ikin, kəni ket kisil min e nikalin pari ikin.
14 Nəukəti nikali taun u kəmotəhtul pəri e kəpiel asoli ilah tueləf. Konu kəmətei rəkis=pən
nərgi tueləf aposil rəha Nəti Sipsip e kəpiel min u.
15 Agelo iətəm tətəghati kəm iəu, in tatos nati kəti kəmol e aiən u kol, o nosiən mak rəha
taun əha, mine ket min, mine nikalin rəhan.

---

§ **20:12** Natimnati rəfin iətəm nətəmimi kəmotol, kəmətei rəkis e nauəuə min u. * **21:6** Nəghatiən əhruahru u rəha Iesu, "Iəu u, Alfə mine Omekə." Alfə ko, in letə tətəhtul aupən e alfəbit rəha nəghatiən Kris, kəni Omekə ko, in letə iətəm tatol naunun lan, təhmen e A mine Z e Inglis. † **21:6** Aes 55:1-2; Jon 4:10; 6:35; 7:37-39

16 Taun u, kaugə lan kuvət. Mak rəha nikalin min rəfin kotəhmen əhmen əmə. Taun əha təfəməh, kəni mak rəha nikalin min rəfin mine nəfəməhiən rəhan, ilah rəfin tueləf-tausin (12,000).‡

17 Nikalin u, tikimkim, mak rəhan nəhlmin uan-hanrit-fote-fo (144).§ Agelo əha, təmos mak lan e noliən rəha nətəmimi, nətəm ilah kautos mak lanəha e nati.

18 Nikalin u, kəmol e kəpiel təuvir u jaspə, kəni kəmol taun e aiən u kol, in əmə in əmə. Kəni kol u in təuvir, in təhlan məmə kilas.

19 Kəpiel min iətəm kəmuvləkin nəukəti nikalin lan, kəmol malə-malə e lah e kəpiel təuvir min. Kəmotaupən motəlin=pən kəpiel təuvir min u jaspə; kəni nəmpə tu lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir min u safaia; kəni nəmpə tri lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir min u akat; kəni nəmpə fo lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir min u emirəl.

20 Nəmpə faif lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u oniks; kəni nəmpə sikis lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u kanilian; kəni nəmpə səpin lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u krisolait; kəni nəmpə eit lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u malakait; nəmpə nain lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u topəs. Kəni nəmpə ten lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u kalsetoni; kəni nəmpə lepin lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u takuoes; kəni nəmpə tueləf lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u ametis.

21 Ket asoli min u kəmol e perəl ilah tueləf. Kəmol ket kətiəh kətiəh e perəl* kətiəh kətiəh. Kəni suaru min əpəha imə e taun u, kəmol e aiən u kol in əmə in əmə, təhlan vivi, təhmen e kilas.

22 Ikin əha, iəməsafuiən nimə kəti okətəfaki ikin kəm Uhgin, mətəu-inu Uhgin əmə, iətəm Nahgin Tepət Pik Agin, mine Nəti Sipsip, ilau nimə rəha nəfakiən.

23 Kəni ikin əha, nikitəmi təsəhtiən mitigar mine məuig, mətəu-inu nepətiən əhagəhag rəha Uhgin in tətasiəgəpin rəfin taun u, konu Nəti Sipsip kəha, in lait rəhan.†

24 Kəni kəntri min e nəhue niftəni okotaliuək e nəhagəhagiən rəhan, kəni iərmənig min rəha nəhue niftəni okəhuva, kəni motos rəhalah nautə təuvir min, məhuva e nisiaiən motələhu e taun u.

25 Kəsasisigiən e rəhan ket min nian kəti, mətəu-inu lapin tikə ikin əha.

26 Nətəmimi e kəntri pisin pisin min e nəhue niftəni, okotos nautə təuvir min rəhalah, ilah okotəmki məhuva o nisiaiiən, motələhu e taun u.

27 Mətəu natimnati min iətəm kotamikmik e nəhmti Uhgin, mine nətəmimi nətəm kautol nati iətəm tol naulisiən, mine nətəm kəuteiuə, nətəmi min u ko ilah kəsəhuvəniən imə e taun asoli u. Nətəmi min əmə ko nətəm kəmətei rəkis=pən nərgilah e nauəuə rəha nəmiəgəhiən iətəm Nəti Sipsip tatos, ilah əmə kəha kotəhrun nuvəniən imə.

22

Nəhu miəgəh

1 Kəni nian agelo təməgətun rəkis taun vi kəm iəu, kəni təməgətun min nəhu miəgəh kəm iəu iətəm tətaiu. In təhlan təhlan təhmen e kilas. Tatsi=pən əpəha e jeə rəha Uhgin mine Nəti Sipsip,

2 maiu matuvən mətələs nəlugi suaru asoli rəha taun u. Nigi rəha nəmiəgəhiən tətəhtul u e nikalkali nəhu u, in tətəuə mətau tueləf e nu min rəfin, e məuig min rəfin. Kəni nətəmimi e kəntri min rəfin kautol nimalin o nol viviən nimisiən.

3 Nati tikə agin ikin əha iətəm təkeikei mos nalpiniən rəha Uhgin. Kəni jeə rəha Uhgin mine Nəti Sipsip in əha ikin əha, kətuarmənig ikin. Kəni rəhan noluək min okotəfaki kəm in.

4 Ilah okotafu nəhmtin,* kəni okətei=pən nərgin e nipənəgilah.

5 Nian lapin otikə. Nikilah otəsəhtiən lait kəti o nasiəpəniən lan, kəni nikilah otəsəhtiən min nəhagəhagiən rəha mitigar, mətəu-inu Iərmənig Uhgin in lait rəhalah. Ilah okotarmənig itulin, naunun tikə.

6 Kəni agelo təni=pa kəm iəu məmə, "Nəghatiən min u inu, kəhrun narəriəiən e lah məmə nipəhriəniən. Iərmənig Uhgin təməni=pən kəm rəhan iəni min aupən natimnati min iətəm

---

‡ **21:16** Nəghatiən əhruahru təni məmə "tueləf-tausin (12,000) statiə," təhmen e tu tausin tu-hanrit-tuenti kilomitə (2,220 km). Mak əhruahru rəha nəfəməhiən səniəmə nati kəti, mətəu nəmpə u 12,000, nipətin əha ikin. Nətəmimi nəuvein kotəni məmə nəmpə u tətəgətun məmə taun u in iahgin iahgin kəni təuvir pik agin, məhruahru agin. Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə nəmpə u tətəgətun nətəmimi rəfin agin rəha Uhgin. 12,000=12×1,000=12×10×10×10. Nəmpə min u 12 mine 10, ilau nəmpə kətuəgətun nati təuvir əhruahru agin kəti. Afin-to Nəh 7:8.

§ **21:17** Mak u "nəhlmin uan-hanrit-fote-fo (144)" təhmen e sikiste-faif mitə (65 m). "Nəhlmin," in mak tətuəuin e nəuanəhlmin mətəuarus nikinəhlmin, təhmen e 500 cm. 144=12×12. Nəmpə u 12 tətəgətun nətəmimi rəha Uhgin. Kəni mine nəmpə u 144 tətəgətun nətəmimi rəfin agin rəha Uhgin.

* **21:21** Perəl u, in kəpiel təuvir əpəha e niki kəuvin

† **21:23** Aes 60:19

* **22:4** Mat 5:8; 2Kor 4:6

okəpanəhuva, kəni in təmahli=pən rəhan agelo məmə otəgətun kəm rəhan noluək min natimnati min iətəm otəsuvəhiən təkeikei muva."
7 Kəni əmeiko, Iesu təməni məmə, "!Otətəlig-to! !Otəsuvəhiən iəkiet pətigəm=pinə! Nətəmi min u nətəm kəutaskəlim mautol nəghatiən iətəm Uhgin təməni pətigəm aupən e nauəuə u, ilah okotatig e nəuviriən pəhriən."
8 Iəu Jon, iəu u iəmətəu kəni mafu natimnati min u. Kəni nian iəmətəu kəni mafu rəkis ilah, kəni iəmisin nəulik e nəhlki agelo iətəm təmit iəu muvən mətəgətun ilah kəm iəu. Kəni iəmeiuaiu, nipənəgək tek niftəni, məmə iəkəfaki kəm in.
9 Mətəu in təni=pa kəm iəu məmə, "!Səfakiən kəm iəu! Kilau min ik u ioluək mil əmə rəha Uhgin, kitah piam min u iəni min, mine nətəmi min u nətəm kəutaskəlim nəghatiən min e nauəuə u. !Əfaki əmə kəm Uhgin!"
10 Kəni in təməni=pa kəm iəu məmə, "Suvan-ərainiən nati kəti e nauəuə u məmə otaskəlim tiəkis, mətəu-inu natimnati min u, otəsuvəhiən, kohiet pətigəm=pa.
11 Nətəmi kautol nərahiən, pəh ilah kotəkeikei mautol nərahiən. Nətəmi rəhalah nətəligiən tamikmik, pəh ilah kotəkeikei e nətəligiən amikmik rəhalah. Mətəu nətəmi kotəuvir, pəh ilah kotəkeikei e noliən əhruahru. Kəni pəh nətəmi asim rəha Uhgin, okotəhruahru nian rəfin, motəkeikei e nasimiən rəhalah."
12 Kəni Iesu tatig məni min kəm iəu, "!Afu-to! !Otəsuvəhiən iəkuvnə! Kəni iatos rəhak nətəouiən təuvir kəni iəkəfən kəm nətəmimi min rəfin u, titəu=pən natimnati min iətəm ilah kəmotol.
13 Iəu Nəukətin mine Naunun.† Iəu iəmaupən matig, kəni iəu oiəkol naunun agin. Iəu nətuəuiniən, kəni iəu iatol naunun lan.
14 "Nətəmimi nətəm koteikuas e rəhalah napən təruən, ilah okotatig e nəuviriən pəhriən, məmə inu, okegəhan e nepətiən kəm lah məmə kotun nəua nigi rəha nəmiəgəhiən, kəni məhuvən=pən e ket min rəha taun u.
15 Mətəu nətəmimi nəuvein min əha ikin nətəm ko kəsəhuvaiən imə. Ilah u, nətəm kotamikmik, mine nətəmi min ko nətəm kautol kləpə mine mautəmki nərik, mine kautit oneuən ilah min, mine mautohamu itəmi, məutəfaki kəm narmi nati min, mine nətəmi rəfin nətəm kotolkeikei neiuəiən.
16 "Iəu Iesu, iəmahli=pinə rəhak agelo məmə otəni pətigəm natimnati min u kəm niməfaki min. Iəu u, Nəukəti Tefit, mətəu Nəuaniləuis min rəhan. Iəu iəkəhmen e məhau u fətukai iətəm tətasiə vivi."
17 Narmin Rəha Uhgin ilau Pətan rəha Nəti Sipsip kətuəni məmə, "!Va!" Kəni pəh nətəmi min u kotətəu, ilah min kotəni məmə, "!Va!" Iətəmimi pəh iətəm tətəuauə, pəh in tuva. Kəni iətəmimi pəh iətəm in tolkeikei, pəh in otəmnim nəhu miəgəh kəsosiən nəhmtin.‡
18 Iəu Jon, iətəghati əskasik mətəni kəm nətəmimi nətəm kəmotətəu nəghatiən rəha Uhgin iətəm tətatig e nauəuə u. Nəmə iətəmimi kəti tətu=pən aru nəghatiən kəti rəhan e nauəuə u, Uhgin otəfən nalpiniən min u nauəuə u tətəghati, kəni milpin=pən e nalpiniən rəha iətəmi u.
19 Nəmə iətəmimi kəti tatos rəkis nəghatiən nəuvein e nauəuə u, Uhgin otos rəkis nəuviriən min iətəm nauəuə u in tətəghati lan məmə rəha iətəmimi u. Inu, nəua nigi rəha nəmiəgəhiən, kəni məsegəhaniən məmə otatig e taun asim əha.
20 Iətəmimi iətəm tətəni pətigəm natimnati min u, təni məmə, "Əuəh, otəsuvəhiən iəkuvnə."
!Əuəh! Va-tə Iərmənig Iesu.
21 Pəh Uhgin tətuati e nəuviriən rəha Iərmənig Iesu tuvən kəm nətəmimi rəhan. Pəh otol lanəha. Əuəh.

† **22:13** Nəghatiən əhruahru u rəha Iesu, "Iəu ko, Alfə mine Omekə." Alfə ko, in letə tətəhtul aupən e alfəbit rəha nəghatiən Kris, kəni Omekə ko, in letə iətəm tatol naunun lan, təhmen e A mine Z e Inglis. ‡ **22:17** Aes 55:1; Jon 7:37

Nauəuə Asim Rəha Uhgɨn Nəmtətiən Vi

Nauəuə Asim Rəha Uhgɨn Nəmtətiən Vi

White=sands Tanna

TIKSƗNƏRI

əhgi=pən, nəhgi-pəniən Nəhgi-pəniən in noliən kəti nətəm Isrel kəmautol nuvəh muva mətəuarus=pa u rəueiu. Tol pisin e kastim rəha nətəm Entəni. Aupən agin, Uhgin təmol nəniəskasikiən kəti ilau Epraham məmə in rəhan Uhgin, kəni Epraham mine namipin min ilah nenəti Uhgin min. Uhgin təməni=pən kəm in mine namipin min mine rəhan min noluək min məmə okəkeikei kəhgi=pən ilah. Okəkeikei kəhgi=pən ilah kol məmə nəmtətiən kəti məmə ilah kotaskəlim mautegəhan e nəniəskasikiən əha. Kəni noliən rəha nəuaniləuis min rəha Isrel, nian rəfin ilah kotaskəlim əskasik nəniəskasikiən iətəm Uhgin təmol kəm rəhalah kəha tərah. Nian suakəku iərman kəti tair mos nian eit, kəni kəhgi=pən, katətei katol mak lan tətəgətun məmə in nəuaniləuis kəti rəha Epraham. Kəni in min otaskəlim nəniəskasikiən əha rəha Uhgin. Kəni kətauin e nərgin. Afin e Jenesis 17.

Nian Iesu Kristo təmuva, natimnati min u təməuhlin. Nəhgi-pəniən təsoliən məmə iətəmi kəti in təhruahru e nəhmti Uhgin. Mətəu nian iətəmi kəti tətəhatətə e Iesu Kristo, kəni in tətuva iətəmimi kəti rəha Uhgin. Mətəu nəfaki min nəuvein u ilah nətəm Isrel, ilah kəmautəni əhanəh məmə Nanihluə min okəkeikei kəhgi=pən ilah məmə ilah okotəhruahru e nəhmti Uhgin. Aposil Pol təmə, kəpə. Iətəmi kəti tətuva mətəhruahru e nəhmti Uhgin nian in tətəhatətə əmə e Iesu Kristo.

aposil In iətəmi kəti iətəm Uhgin təmahli=pa o nəni pətigəmiən rəhan nəghatiən, təhmen e iəni əhruin. (Mat 10:1-4; Mak 3:13-19; Luk 6:12-16) Iesu təmauin e nətəmimi min nəuvein məmə ilah okotaliuək ikin pisin pisin min e nəhue niftəni. Uək kisil rəha aposil min: 1. Ilah kəmoteruh e nəhmtilah məmə Iesu in təmimis məmiəgəh min e nimisiən. 2. Ilah kəmotəni pətigəm Nanusiən Təuvir, kəni kəmotətuəuin niməfaki vi min, kəni nian tepət, ilah kəmotol nati apispis min. 3. Ilah kəməhuva nətəmi asoli min rəha niməfaki, kəni mautəni nəgətuniən əhruahru mine noliən rəha niməfaki.

Nian Iesu təməmiəgəh min e nimisiən, təmuva meruh Pol, kəni mauin lan məmə in otos uək rəha aposil. Nətəmimi kətiəh kətiəh min əha ikin təhmen e Panəpəs iətəm nətəmimi kəutauin e lah məmə aposil, nati əpnapin ilah kəməsoteruhiən Iesu Kristo.

aruətuəh, naruətuəhiən Nətəm Entəni kəutol kaliku e nien məmə okotaruətuəh. Mətəu e nian rəha Iesu, nətəmimi kəutaig e nəhu. Kəni inu nəmtətiən kəti o nətəligiən asoli kəti məmə kəutafəl rəkis noliən tərah min rəhalah.

Bokis Rəha Nəniəskasikiən Rəha Nasiruiən Bokis u, in nəmtətiən rəha nəniəskasikiən iətəm Uhgin təmol kəm nətəm Isrel (Eks 25:10-22; 9:4). Kəmuvləkin e timpə kəni kəhtərain e aiən u kol tətoraip-oraip. Əpəha imə e bokis u, kəməhluaig=pən e kəpiel mil iətəm kuepin-epin, kəmətei rəkis=pən Lou ilah ten e lau. Kəni kəməhluaig=pən e piret nəuvein iətəm Uhgin təməfən kəm lah iətəm kətəni məmə "mana" (Eks 16:31-33). Kəni kəməhluaig=pən e kasikin rəha Eron (Hip 9:4).

Nian nətəm Isrel kəmohiet ikin kəti məhuvən əpəha ikin kəti min, kəni ilah kəmotələs bokis u. Nian kotatig ikin kəti, kəni kotələhu=pən bokis e Nima Tapolin Asim. Bokis u mine natimnati min əha kəməfən ilah ikin imə, ilah rəfin kotasim mətəu-inu ilah nəmtətiən rəha nəniəskasikiən rəha Uhgin. Nian kəmotuvləkin Nimə Rəha Uhgin əpəha Jerusiləm, kəni bokis u tinətəharəg əpəha Ikin Tasim Agin Ikin e imə Rəha Uhgin. [Eruh-to narmin e Hip 9:4, pej #/, mine map rəha Nimə Rəha Uhgin.]

dikon Iətəmi tətasiru e uək rəha niməfaki (Fil 1:1; 1Tim 3:8,10-12; Rom 16:1).

Epikiuriən mine Sitoik Ilah u nətəm Kris. Ilah nəgətun min nəuvein nətəm kəutəsal e nipəhriəniən. Nətəm Kris tepət kəmautətəu=pən nəgətuniən rəhalah. Ilah Epikiuriən kautəni məmə nəukəti nəmiəgəhiən təuvir məmə nətəmimi okotəsal e natimnati iətəm tatol iətəmi kəti nikin tətagiən. Ilah Sitoik kautəni məmə təuvir nəmə iətəm kəti təsətəuiən nagiəniən mine nahməiən e nikin, nati əpnapin nəuviriən o nərahiən tətuva e nəmiəgəhiən rəhan.

Fərantə Rəha Kig Solomən Inu ikin kəti imə e Nimə Rəha Uhgin. Ikin əha inəha, nian rəfin nətəmi asoli rəha nəuaniləuis min rəha Isrel kəutəghati lan e Lou rəha Uhgin. E nian rəha Iesu, kəmaharu kəpiel titəlau e Nimə Rəha Uhgin. In əha imə kəmol fərantə kəti e nikalin rəfin. E nikalin Is ikin, kətəni məmə Fərantə rəha Kig Solomən. Kəmol pos tepət e kəpiel o naskəlim əskasikiən nəhgi fərantə. Ikin əha, nətəmimi kautos nəhmti nati miəgəh min o nohamuiən o sakrifais min. Kəni ikin əha, kautol jenis e məni ikin. (Luk 9:45-16; Jon 2:14-16) [Eruh-to narmin e Jon 10:23, pej #/.]

Farəsi Farəsi min, mine nəgətun min rəha Lou, ilah nətəmi asoli min Isrel e nian rəha Iesu. Ilah kotəhrun vivi lou min rəfin agin iətəm Uhgin təməfən kəm Mosis. Kəni mautəgətun məmə nətəmimi kotəkeikei məutətəu=pən əskasik ilah rəfin e noliən əhruahru məhruahru vivi. Kəni kəməutəgətun noliən min mine lou min nəuvein iətəm kəmotilpin e Lou iətəm Uhgin təməfən. Ilah kəutəfəri pik, kəni nikilah təhti məmə ilah ilis e nətəmimi rəfin.

Kəmautəni məmə noliən rəhalah in təuvir, mətəu ilah tepət, nipəhriəniən nikilah tamikmik, kəni kəmotol təfagə tərah tepət. Kəmotəməki e Iesu, kəni motolkeikei məmə okotohamu Iesu. Afin min nəghatiən u "Satusi" e tiksinəri u.

fik, nigi u fik Nigi fik min, ilah nigi katu min e nasumiən ikin Isrel. Nətəmimi kautun nəualah, kəni məutəharəg ahgəl pik nigi fik iuəkir o nimə rəhalah kəni məutəfaki məmə nikilah otətəhti nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgin. [Eruh-to narmin e pej #/(PicDict p09b).]

frankɪnsens Nigi kəti katol səntə lan. (Mat 2:11)

hap Hap in nati kəti təhmen e kitar. Katoh o naniən nəpuən.

hat rəha nɪsiaiiən Inu hat kəti kəmol e nimali nigi uə narmi nimali nigi kəmol e kol, kəni kətəfəfau=pən e rəhn-kapə iətəm təmol win e naiuiən. Hat kəti min, in rəha Kig iətəm kəmol e aiən u kol.

Herot E Niutestimin kətauin e nətəmimi kuvət nərgilah u Herot.

1. *Herot Asoli* — In kig rəha nitəni Jutiə nian Iesu təmair. In təmalkut məmə otohamu Iesu nian in iəpəou (Mat 2:1-22; Luk 1:5)
2. *Herot Antipas in nəti Herot Asoli* — In tətarmənig e nitəni u Kaləli nian Iesu təmətaliuək mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin matol nati apispis min. In təmol marit e pətan u Herotiəs, kəni in təmahli=pən soldiə kəti məmə otətei rəkis rəhn-kapə Jon Bəptais nian in təmətəməhli e kaləpus (Mak 6:14-29).
3. *Herot Akripə Uan* — In nəti Aristopulus u in pia Antipas. In təmol nərahiən kəm nəfaki min nian Iesu tinəmiəgəh rəkis min e nimisiən. Təmohamu Jemis u pia Jon (Uək Min 12:23).
4. *Herot Akripə Tu* — in nəti Herot Akripə Uan. Uərisig Pol təmuvən Rom məmə otəhtul e kot rəha Sisə, Herot u təmətəu nəghatiən rəha Pol e kot rəha Festəs (Uək 25:13–26:19,27-32).

hisop Hisop in nigi kəti katos o naruətuəhiən e nəfakiən rəha nətəm Isrel (Hip 9:19).

hosanə Aupən ikin, nipəti nəghatiən u "Hosanə" təmə, "Asiru, Uhgin, osmiəgəh itimah," mətəu e nian rəha Iesu, nəghatiən u, ilah kəməutəuhlin məmə nipətin tətəni məmə, "Əni-vivi Uhgin!"

iətəmi asoli rəha soldiə min E Nimə Rəha Uhgin, soldiə min nəuvein kauteh vivi Nimə Rəha Uhgin mətəu-inu nətəmimi tepət kəutəhuva mautəhuvən nian rəfin. Nəmə iətəmi kəti tatol nati tərah kəti, mətəu ilah kotəhrun nələhu əhruahruiən, kəni motəmki=pən nətəmimi nətəm kautol nati tərah e kaləpus. Iətəm tətarmənig soldiə min əha, in nəuaniləuis kəti rəha pris min rəha Uhgin.

Ianihluə, Nanihluə Nanihluə min, ilah nətəmi min u səniəmə nəuaniləuis əhruahru rəha Isrel. Nətəm Isrel kəutəfəri pik mətəu-inu Uhgin təmauin e lah məmə rəhan. Kəni məsotolkeikeiən Nanihluə min. E nətəligiən rəha nətəm Isrel, Nanihluə min ilah rəfin kotərah, mətəu-inu kəsotohtəu-pəniən lou rəha nətəm Isrel.

Iesu Nipəti nərgin u Iesu təmə "iosmiəgəh," uə "Uhgin in iosmiəgəh rəhatah." Uhgin təmauin e nəti Meri məmə Iesu, mətəu-inu in otosmiəgəh nətəmimi e noliən tərah min rəhalah (Mat 1:21). Nərgin min nəuvein rəha Iesu kətəni məmə: Iesu Kristo, Nəti Uhgin, Nəti Iətəmimi, Nəti Tefit.

Iesu Kristo — Nian nəuvein e Niutestimin, kəutafin "Iesu Kristo" uə "Kristo Iesu." Nərgin mil u kətuəghati e iətəmimi kətiəh əmə, Iesu, Nəti Uhgin. Nəmə təhro, iətəmimi u təmətei nauəuə tolkeikei məmə kitah kotətəlig e nati keiu nian kəutafin nərgi Iesu. Nian nəuvein, nəmə kəutafin "Iesu Kristo," tolkeikei məmə kotətəlig e Iesu təhmen əmə məmə in iətəmimi. Nian nəuvein, nəmə kəutafin "Kristo Iesu," tolkeikei məmə kotətəlig e Iesu təhmen əmə məmə in "Kristo," uə Məsaiə, iətəmimi iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa.

Ikin Katilpin Niəməha Ikin rəha Uhgin Ikin Katilpin Niəməha Ikin rəha Uhgin, inəha, rəhn-kapə Bokis rəha Nəniəkisiən Rəha Nasiruiən ilis ikin. Ikin əha, nepətiən əhagəhag mine nəsanəniən rəha Uhgin tətatig ikin. Nətəmimi əpnapin ko kəsəhuvəniən imə Ikin Tasim Agin Ikin məmə okoteruh natimnati min u, mətəu pris asoli agin əmə. Kəni in təsuvəniən nian rəfin. Tatuvən ikin nian kətiəh əmə e nu min rəfin. Pris asoli agin təhrun nuvəniən imə Ikin Tasim Agin Ikin, in tatos nira sakrifais kəni matuvən, kəni matol=pən nirə e rəhn-kapə bokis u. Noliən əha, in nəmtətiən təuvir kəti, iətəm tətəgətun məmə nətəmimi okotəkeikei kimis o rəhalah noliən tərah min. Mətəu e nirə kəha rəha sakrifais, in tatilpin niəməha rəha Uhgin (Hip 9:5). Aupən agin, nətəm Isrel kəmautol noliən əha, mətəu rəueiu, kitah kəsotohtəu-pəniən noliən u mətəu Iesu Kristo təmos nimei pris asoli, kəni təmos nimei nati miəgəh min iətəm kəmotohamu o sakrifais.

ikin təpiə məpiə ikin Nian kətəghati e ikin təpiə məpiə ikin e Niutestimin, nipətin təmə ikin əha, nətəmimi kohkə ikin, kəni ikin əha tasik ikin, kəni tol lanəha, natimnati nəuan nəuvein əmə tateviə ikin.

Ikin Tasim Agin Ikin Nəuan asim agin əpəha e Nimə Rəha Uhgin. Afin "Nimə Rəha Uhgin" e tiksinəri.

Ikin Tasim Ikin Nəuan kəti e Nimə Rəha Uhgin iətəm kətuvan nati pien pien tatuvən o Uhgin. Afin "Nimə Rəha Uhgin" e tiksinəri.

Isrel Jekəp in nəti Aisək mine Rəpekə, kəni Aisək in nəti Epraham. Uhgin təmauin ərəgrəg e Jekəp mauin=pən e Isrel kəm in. Isrel u təmələs nətin nəman ilah tueləf, kəni ilah u tipi nəuaniləuis rəha Isrel. Ikin iətəm kəutatig ikin, kətauin lan məmə Isrel. Aupən ikin, nərgi nitəni u Kenan, kəni rəueiu nərgin kəti min u Paləstain.

kaməl Inu nati miəgəh kəti iətəm kətasuə lan təhmen e əhos, mətəu in iahgin min e əhos. Təhmen o naliuəkiən əpəha təpiə məpiə ikin. Tətələs nati figəm min. Katol napən e nimeimein. [Eruh-to narmin e pej #/(PicDict p3, 12).]

kaunsil Kaunsil, in kot kəti rəha Isrel. Nətəmi asoli səpinte-uan rəha Isrel kəutəharəg lan. Ilah nəuvein, pris asoli agin min aupən, kəni ilah nəuvein nətəmi asoli rəha Isrel, nəuvein nəgətun min rəha Lou uə Farəsi min uə Satusi min. Kaunsil in tətəsal vivi o natigiən rəha nəuaniləuis min rəha Isrel. Nian nəuvein kəutəghati e noliən rəha nəfakiən, kəni nian nəuvein kəutakil nətəmimi nətəm kəutatgəhli lou. Pris asoli agin in tətarmənig e nuhapuminiən min rəhalah. Kaunsil u inu təməni məmə Iesu Kristo otəkeikei mimis, kəni mahli=pən kəm Pailət u in kəpmən rəha Rom, məmə otətu-pəri Iesu e nigi kəməluau. (Mat 26:59; Mak 14:55; 15:1; Luk 22:47; Wək Min 4:15; 5:21; 6:12; 22:30; 23:1; 24:20)

lafet rəha Nauəniən Vi kətəni məmə Pentekos Afin "Pentekos" e tiksinəri.

lafet rəha Noliən Nimauvluvl Lafet rəha Noliən Nimauvluvl in lafet kəti tol nati agin lan o nətəm Isrel. Lafet u, katol əpəha Jerusiləm e nitəni asoli u Jutiə. E lafet əha, nətəm Isrel kəutəhli nəua krep mine nəua olif, məutəfaki lan. Kəni ilah məutapili e nimauvluvl mitə mitə min. Kautol məmə nikilah tətəhti rəhalah kəha min nətəm kəməutatig ikin təpiə məpiə ikin o nu fote (Lev 23:33-36; 39-43; Dut 16:13-16). Nətəm Isrel tepət kəmohiet mautəhuvən Jutiə mautəhuvən e tauin u Jerusiləm məmə okotol pəti lafet u. Lafet u katol katos nian eit, kəni katol e məuig iətəm tatol sikis lan, uərisig e lafet rəha Pasova.

lafet rəha Pasova Lafet rəha Pasova in lafet asoli rəha nətəm Isrel. E lafet u, nikilah tətəhti nian aupən ilah slef min əpəha nitəni Ijip. E nian əha, Uhgin təməni məmə otitis ilah məhlman pətigəm e lah e nitəni Ijip məmə ilah okəhuvən e nitəni kəti rəhalah əmə. Uhgin təməni məmə in otahli=pən rəhan agelo məmə otohamu iərman min nətəm kəmotaupən motair e nimə min rəfin əha Ijip, inu kəlkələh min muvən mətəuarus iauəhli min mine nati miəgəh min. Mətəu in təməni kəm nətəm Isrel məmə ilah okotəkeikei motohamu nəti sipsip min, kəni motos niralah motol=pən e nikali doə min rəhalah, mine ilis ikin. Kəni nian agelo rəha nimisiən oteruh nirə, in otiuvigegəu e nimə kəha, məpəh, kəni məsohamuiən iərman kəti əha ikin. Kəni kəməni=pa lauig lan, nətəm Isrel kəmohiet Ijip. Kəni Uhgin təməni məmə ilah okotol lafet kəti e nu min rəfin məmə nikilah otətəhti nian lapin əha. Tol lanəha, e məuig əhruahru rəhan, nətəm Isrel kəutohamu nəti sipsip min, məutuvan, mautun pəti. (Luk 22:7-8; Eks 12:21-30; Dut 16:1-8).

lafet rəha Piret U Is Tikə Lan Inu lafet rəha nətəm Isrel iətəm tətaupən lafet rəha Pasova. Nian nətəm Isrel kəmohiet Ijip, kəmotol piret u is tikə lan məmə ilah okotol uəhai əmə məmə okohiet Ijip, mətəu-inu piret u is tikə lan tətapə uəhai əmə. Nati kəti min, is in nəmtətiən kəti rəha namikmikiən, kəni ilah kəmotəraki rəfin e nimə rəhalah, təhmen e nəmtətiən məmə ilah kəmotəraki rəfin e nərahiən e nəmiəgəhiən rəhalah. (Mat 26:17; Mak 14:1,12; Luk 22:1,7).

Lek Kaləli, Lek Taipiriəs Inu nəhu asoli əpəha pahav e nitəni u Isrel. Nəfəməhiən rəhan təhmen e 22 kilomitə, kəni nepətiən rəhan təhmen e 12 kilomitə. Nərgin kəti min kətəni məmə Lek Kenesəret e Luk 5:1.

leprosi E Nauəuə Rəha Uhgin, nəghatiən u "leprosi" tətəghati e nimisiən pisin pisin min rəha nilositəmi. Nimisiən min u tətərəkin nilositəmi, kəni Lou rəha Mosis tətəni məmə iətəmi kəti iətəm təmos nimisiən lanəha, in tamikmik e nəhmti Uhgin. Kəni in təkeikei matig isəu o nətəmimi rəfin. Nəmə nimisiən təmikə lan, in təkeikei muvən meh pris məmə in otəni pətigəm kəm nətəmimi rəfin məmə nimisiən tinikə mine namikmikiən tikə. Afin Levitikas iətəm tepət 13-14.

Lifait Ilah nətəmimi min u kəutasiru e pris min e uək rəhalah, kəni kautol uək pisin pisin min əpəha e Nimə Rəha Uhgin. Ilah səniəmə pris min, mətəu ilah kautsipən e nəuaniləuis rəha Lifai aupən təhmen əmə e pris min.

Lou; Lou rəha Mosis Nəghatiən əha "Lou," iətəm kəmətei asoli, nipətin u təmə Uhgin təməfən lou min kəmə nətəm Isrel. Nian rəfin kətəni "Lou" məmə nərgi nauəuə faif iətəm tətatig e Oltestimin, nərgilah u, Jenesis, Eksodas, Levitikas, Namba, mine Dutronome. Nauəuə min u faif, ilah kotəhmen e nəukəti lou min rəfin rəha nətəm Isrel.

mastət Mastət in nigi kəti iətəm katol=pən nikitin e nauəniən məmə təpien vivi. Nikitin in natiəkəku agin (Mat 13:31).
nəghatiən Kris, Aram, Hipru E nian rəha Iesu, nəghatiən Kris təhmen e Bislama rəha nətəmimi min rəfin ikin min Rom tətarmənig lan. Aupən ikin, kəmətei Niutestimin e nəghatiən Kris, kəni nəghatiən kətiəh kətiəh əmə e Niutestimin kəmətei e nəghatiən Aram (Aramaik). Nətəmimi rəfin e Isrel e nian rəha Iesu kəməutəghati e nəghatiən Aram. Kəmətei Oltestimin e nəghatiən Hipru, iətəm aupən ikin nətəmimi rəha Isrel kəmotəghati lan.
nəhgi-pəniən Afin nəghatiən u "əhgi=pən" e tiksinəri.
Nəniəskasikiən rəha Nasiruiən Nəniəskasikiən asoli keiu e Nauəuə Rəha Uhgin, kəti u kətəni məmə Nəniəskasikiən Əuas (Oltestimin) mine kəti min u kətəni məmə Nəniəskasikiən Vi (Niutestimin). Uhgin təmol Nəniəskasikiən Əuas əpəha e nitəuət Sainai. In təməni əskasik məmə in otol nətəm Isrel məmə kəhuva ilah rəhan min nətəmimi nəmə ilah okotətəu=pən əhruahru lou min iətəm in təməni kəm Mosis. Mətəu iətəmimi tikə iətəm təhrun noliən əhruahru ilah rəfin, kəni tol lanəha, iətəmi kəti tikə iətəm tuva mətəhruahru e nəhmti Uhgin e noliən rəha nitəu-pəniən lou. Nəniəskasikiən Vi tətəni məmə Iesu Kristo təmimis e nigi kəməluau o noliən tərah min rəha nətəmimi. In aru təmos nalpiniən rəhatah. Nian iətəmi kəti tətəhatətə e Iesu məmə in təmol lanəha, kəni Uhgin tatol məmə iətəmimi əha in tətəhruahru e nəhmtin, təhmen əmə məmə in təməsoliən noliən tərah kəti. (Nəniəskasikiən Əuas — Luk 1:72, Uək 3:25; 7:8; Kal 3:17; Hip 9:1. Nəniəskasikiən Vi — Mat 26:28; Mak 14:24; Luk 22:20; Rom 11:27; 1Kor 11:25; 2Kor 3:14; Hip 7:22; 8:6-13; 10:16; 29; 12:24; 12:20). Nəniəskasikiən rəha nasiruiən nəuvein tol lanu lan: (Noa) Jen 9:8-17; (Epraham) Jen 12:2-4; 15:9-21; 17:1-27; (Isrel) Eks 19–24; (Finehas) Nam 25:10-13; (Tefit) 2 Sam 7:5-16; (Isrel — in vi) Jer 31:31-34.
nətəligiən tərah rəha iətəmimi Nətəmimi rəfin kautol təfagə tərah mətəu-inu nətəligiən tərah rəha iətəmimi tətatig e tah rəfin. Nətəligiən tərah əha tatiuvi=pən itah məmə kautol təfagə tərah. Rəhatah nəsanəniən tikə məmə kəsotoliən təfagə tərah motol noliən təuvir. Uhgin əmə təhrun noliən nətəligiən tərah rəha iətəmimi tuva mətuva vi min. (Rom 7:5).
Nəti Sipsip rəha Uhgin Jon Bəptais təmauin e Iesu Kristo məmə nəti sipsip rəha Uhgin (Jon 1:29,36). E nian rəha Oltestimin, nətəm Isrel kəmautos nəti sipsip min məutəhuvən e Nimə Rəha Uhgin məmə pris kəti otətuhamu ilah mətəfən kəm Uhgin. In təmol sakrifais lan məmə Uhgin otafəl noliən tərah rəhalah min. Nəti sipsip u təmos nimei iətəm Isrel, mos nalpiniən rəhan. Kəni nian nira nəti sipsip təmaiu, kəni nəti sipsip timis, kəni iətəmimi u təmos muva, Uhgin tətafəl noliən tərah min rəhan. Kətauin e Iesu məmə nəti sipsip mətəu-inu təməfən nəmiəgəhiən rəhan təhmen e sakrifais kəti iətəm təhruahru vivi, kəni sakrifais u otafəl noliən tərah min rəha nətəmimi rəfin nətəm kəutəhatətə lan. E nauəuə rəha Nəhan-əhaniən, japtə 5, Jon təmafu Iesu təhmen e nəti sipsip.
Nanihluə Afin-to "Ianihluə" e tiksinəri u.
nard Nard in nati kəti nəmiəvin tətəpien vivi, təhmen e nigipisi.
Narmənigiən Rəha Uhgin Nətəmimi nətəm kəutəhatətə e Iesu Kristo kəni mautitəu=pən in, ilah nətəmimi rəha Uhgin, kəni ilah kəutəhuva məutahgəl e narmənigiən rəha Uhgin. In kig rəhalah. In tateh vivi ilah, mətəfən natimnati kəm lah rəha nəmiəgəhiən rəhalah, matit ilah e noliən iətəm in təuvir o lah, kəni mətarmənig e lah. Aupən agin nətəmimi rəfin kəutəhtul isəu o Uhgin mətəu-inu ilah rəfin nol təfagə min. Mətəu nian Iesu təmimis e nigi kəməluau, kəni məmiəgəh min e nimisiən, in təmol suaru vi məmə nətəmimi kotəhrun nitəlig=pa miniən o Uhgin. Nian nətəmimi kəutəhatətə e Iesu Kristo, kəni Uhgin tatol məmə ilah kəutəhruahru e nəhmtin, matol ilah nenətin min, kəni rəueiu ilah kotəhrun nəghatiən kəm in e nəfakiən, kəni motəhrun nətəuiən nəuian, kəni motəhrun nitəu-pəniən in.
narmi nati min E Bislama, kətəni narmi nati lanu məmə, "aedol." Narmi nati min nəuvein kəmisikəuvin nati miəgəh min lan təhmen e kau. Kəni nəuvein kəmisikəuvin nətəmimi lan, uə uhgin əlkələh min, uə nati pisin kəti. Narmin nati in nati kəti nətəmimi kautol e nigi uə aiən kəti. Nətəmimi kautol, kəni mautəfaki kəm narmi nati min, mautol sakrifais min kəm lah məmə narmi nati otasiru e lah, nati əpnapin in nigi əmə uə aiən əmə iətəm təsətəuiən nati, kəni rəhan nəsanəniən tikə.
naruətuəhiən Afin-to "aruətuəh" e tiksinəri u.
nasumiən rəha krep Niləuis kəti nərgin u, krep. In niləuis kəti nətəmimi kəməutərfei e nian rəha Baebol, kəni kətərfei əhanəh kətəuarus=pa u rəueiu. Nəuan tətəhiən kəni təuvir o nuniən. Nian nəuvein kətətərauiə lan tasik məmə təhrun nəməhliən tuvəh nəuvetin. Kəni katol wain e nəuan. Iuəkir nətəmimi e nian əha ilah kəutəmnim wain. Nian rəha noliən wain, ilah kautos nəuan nati u tepət, kəni motauvəregin=pən e nipəg kəmol e kəpiel. Konu motevig-evig lan məmə nəhun otiet. Kəni ko, kotos pətəl min iətəm kəmol e nilosi nəni, uə nilosi nati kəmol e nəriəpig, kəni motətəlmin=pən nəhu nati u lan, konu motaharu məmə otuva mol wain lan. Nian nəuvein, kotol nimə əpəha e nasumiən rəha krep. Nəfəməhiən

rəhan təhmen e 5 mitə, kəni nikalin təhmen e 2 mitə. Konu motol=pən nəhgi nimə. Iətəmimi kəti otəkeikei mətəharəg əha ikin məta nakləh min kotakləh lan, uə nati miəgəh kəti, uə mənig tuvən imə e nasumiən. E Mat 21:33, Mak 12:1, mine Luk 20:9, Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti mətəghati e nasumiən kəti rəha krep. Iətəmi kəti təmol nasumiən kəti lanu, uərisig təhlman=pən lan kəm nətəmimi nəuvein məmə okəutəsal vivi ohni. Nian nəuan niləuis u timarəg, ilah okotəkeikei motəfən kəti kəm in mətəu-inu rəhan nasumiən, konu motaskəlim rəhalah nipilgan məmə rəhalah nətəouiən. Nian kəti kotəhrun nəfəniən krep, uə wain, uə vatu. [Eruh-to narmin e Mat 21:33, pej #/(PicDict pp 3,7).]

Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu Uərisig Iesu otimis e nigi kəməluau, in təmauin e rəhan nətəmimi kəməhuva motauən ilah min e Lafet Rəha Pasova. Təmos piret məgəuvahli, (e nian əha, kəsəteiən e nau, mətəu kətəghali əmə), kəni məni məmə, "Inu təhmen e nipətik." Piret u tətəgətun=pən nipəti Iesu iətəm təmimis o tah. Kəni təmos wain, kəni məni məmə, "Inu təhmen e nirak iətəm otaiu o nosmiəgəhiən nətəmimi." Kəni piret mine wain, kətuəgətun=pən nimisiən rəha Iesu. Kəni təməni məmə nian okotun piret kəni motəmnim wain əha, kitah nətəmimi rəha niməfaki, kitah nikitah otəkeikei mətəhti nimisiən rəhan e nigi kəməluau. (Mak 14:12-26; Mat 26:17-30; Luk 22:7-23; 1Kor 11:23-25). [Eruh-to narmin e Mat 26:20-29, pej #/.]

nauəuə kəmaiu-aiu E nian əha, nauəuə rəfin kəmaiu-aiu. Kotos mapepe əfəməh kəti kəni kaiu-aiu. Kəni nəmə iətəmi asoli kəti tolkeikei məmə nətəmimi əpnapin əmə okəsotafiniən, kəni in tuvan-ərain=pən nati kəti e nififin, məmə taskəlim tiəkis mapepe.

negəu e neai E Bislama, kətəni məmə "heven." Inu ikin iətəm kitah nəfaki min okəhuvən motatig ikin kitah Uhgin o nian kəti. Negəu e neai səniəmə neai u iətəm kitah kəutafu məuig mine məhau min lan, kəpə. Negəu e neai in ikin iətəm Uhgin tətatig ikin.

nimə rəha nuhapuminiən E tauin kətiəh kətiəh rəha Isrel, nimə rəha nuhapuminiən əha ikin. Kəni nimə min əha, nəuan əha ikin rəha nətəmimi nətəm kəutuhapumin ilah min ikin o nəfakiən kəm Uhgin, kəni məutafin Nauəuə Rəha Uhgin. Ikin əha, kətəghati min o natimnati pisin pisin min, təhmen əmə e iməim. Nətəm Isrel kəmotuvləkin min nimə min u e tauin min iətəm ihluə e nitəni u Isrel, təhmen e Rom. [Eruh-to narmin e pej #/(PictDict p2)]

Nimə Rəha Uhgin Inu ikin nətəm Isrel kəutəhuva məutəfaki ikin kəm Uhgin. Inu əpəha Jerusiləm. Iat asoli kəti titəlau e Nimə Rəha Uhgin. Nətəmimi rəha kəntri min rəfin kotəhrun nuvəniən ikin. Kəni əpəha imə agin e iat u, in iat kəti min iətəm nətəm Isrel əmə kotəhrun nuvəniən ikin. Kəni əpəha imə e iat u, in iat kəti min iətəm iərman min əmə kotəhrun nuvəniən ikin. Kəni əpəha imə e iat u, in iat kəti min iətəm pris min əmə kotəhrun nuvəniən ikin. Ikin əha, kautoh nati miəgəh min, məuteikuas e lah, kəni mautol sakrifais lan e oltə. Nimə əhruahru tətatig e iat əha. Nəuan keiu əha ikin, Ikin Tasim Ikin mine Ikin Tasim Agin Ikin. Nəuan iətəm tətaupən lan, kautəni məmə Ikin Tasim Ikin. E nəuan əha, kəmotələhu=pən nati kətaharu-pəri lait lan ikin, mine tepil kəti iətəm kətəlin-pəri piret asim min lan. Kəni kətuvan nati pien-pien ikin. Nəuan iətəm tətuərisig lan, kautəni məmə Ikin Tasim Agin Ikin. Ikin əha, Bokis Rəha Nəniəskasikiən Rəha Nasiruiən tətatig ikin. Pris asoli agin əmə təhrun nuvəniən ikin, kəni tatuvən ikin nian kətiəh əmə e nu min rəfin, matos nirə sakrifais kəti o noliən tərah min rəhan, mine noliən tərah min rəha nətəm Isrel.

Əpəha e iat asoli titəlau e Nimə Rəha Uhgin, nətəmimi rəha kəntri min rəfin kotəhrun nuvəniən ikin. Mətəu nətəm Isrel kəmotol u ikinu tuva məmə makit kəti, məmə nətəmimi kotəhrun nosiən nəhmti nati miəgəh min, oiel, wain, mine sol o noliən sakrifais lan. Nətəmimi nətəm kəmotsipən isəu məhuva matos məni pisin pisin min e profens min rəhalah. Tol lanəha okotəkeikei motos məni əhruahru rəha Nimə Rəha Uhgin. Konu nətəmimi nəuvein ilah kautol bisnis e noliən jenis e məni. Nətəmimi tepət kautsipən isəu məutəhuva məmə kotol sakrifais, kəni kautəkeikei mautos nəhmti natimnati pisin pisin min. Konu inu ikin u e Nimə Rəha Uhgin tuva məmə ikin təuvir kəti ikin məmə kol makit ikin, nati əpnapin məmə ikinu in ikin kəti rəha nətəmimi e nitəni min rəfin məmə kotəfaki ikin.

Kitah kəutafin e Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; mine Jon 2:13-22 məmə ikin əha, Iesu təməgəu pətigəm nətəmimi nətəm kəmautol səlim e nati miəgəh min rəha sakrifais mine nətəm kəməutaliuvə e məni. Nian kotol lanu lan, nəghatiən rəha iəni Səkaraea tuva matol nipəhriəniən lan. (Sek 14:21. Afin min e Jer 26:1-15; Hos 9:15-16; mine Mal 3:1-5).

E nu AD 66, nətəm Isrel kəmotorgəhu e kəpmən rəha Rom, kəni ami rəha Rom kəmotol win, kəni motərəkin agin Nimə Rəha Uhgin. [Eruh-to map rəha Nimə Rəha Uhgin e pej #/.]

noliən rəha nitənimiən iətəmimi Nətəm Isrel e nian əha kəsotitənimiən iətəmimi e niftəni. Ilah kəuteikuas e nipətilah, kəni motəuveg ilah e napən u kəmotol=pən nati pien-pien u tətəpien təuvir (Afin-to Jon 12:7; 19:39-40), konu motəfən e nipəg kəpiel, kəni motahtipəsig=pən nipəg e kəpiel asoli kəti. [Eruh-to narmin e Luk 23:53, pej #/, mine kalə foto rəha nipəg kəpiel.]

pauis Pauis, in bokis əkəku kəti kəmol e nilosi kau. Kəmotətei rəkis əlkələh nəghatiən nəuvein rəha Nauəuə Rəha Uhgin motuveipei lan (Eks 13:1-10,11-16; Dut 6:4-9; 11:13-21). Nətəmimi kəmotol lanəha mətəu-inu kotolkeikei məmə okotol nəghatiən iətəm tətatig e Dut 6:8 mine 11:18. Kəni nətəm Isrel rəfin u nəman nətəm kinotos rəkis nu tatin, ilah okotol pauis min əha nian tepət, kəni nian rəfin e nian rəha nəfakiən. Kəutəlis=pən min e nipənəgilah mine nəhlmilah məuil. E nəghatiən Inglis, kətəni paus əha məmə, "Phylactery."
Pentekos In lafet kəti rəha nətəm Isrel. Ilah kautol lafet asoli əha nian ilah fifti uərisig e lafet rəha Pasova. E nian rəha Iesu, nauəniən asoli əha, in nian iətəm kətəni-vivi Uhgin o nauəniən vi rəha nasumiən. Rəueiu, kitah kautol lafet rəha Pentekos Sante mətəu-inu e nian əha Narmin Rəha Uhgin təmuva mirəuei nətəmimi rəha Iesu (Uək 2:1-4; 20:16; 1Kor 16:8). [Eruh-to narmin e Uək 2, pej #/.]
perəl Perəl u, in kəpiel təuvir əpəha e niki kəuvin. [Eruh-to narmin e Mat 13:46, pej #/.]
pris Nətəmimi u, ilah suaru rəha nətəm Isrel o nuvəniən o Uhgin. Ilah kautos nəfakiən, kəni kautol sakrifais min mautoh nati miəgəh min e Nimə Rəha Uhgin o nəfəniən kəm in. Pris min nəuvein kautol uək pisin min. Nəuvein kəutasiəpən e lait min, nəuvein kəutuvan nati pien pien min.
pris asoli Inu pris kəti iətəm tətarmənig e pris min nəuvein rəha nətəm Isrel.
pris asoli agin Inu pris kətiəh əmə iətəm in ilis e pris min rəfin. E nu min rəfin, e nian kətiəh əmə, in tatos nira sakrifais matuvən Ikin Tasim Agin Ikin e Nimə Rəha Uhgin məmə otafəl noliən tərah min rəha nətəm Isrel. [Eruh-to narmin e Hip 9:7, pej #/.]
prons Prons, in aiən kəti, mətəu rəhan kalə tauiəh təhmen e kol. Nian kəmətəruru əhanəh aiən, kəni kəmaupən katol natimnati e prons.
Səmeriə, iətəm Səmeriə Nətəm Isrel kəutəməki e nətəm Səmeriə. E nian əha, tiəkis o nətəm Isrel məmə okəhuvən ima nətəm Səmeriə, mətəu-inu e rəhalah nehiən, nətəm Səmeriə ilah kotamikmik e nəhmti Uhgin. Nəmə okəhuvən imalah ikin, kəni ilah min okotamikmik.
sakrifais E nian rəha Oltestimin, Uhgin təməni kəm nətəm Isrel məmə ilah okotəkeikei motol sakrifais min kəm in. Sakrifais pisin pisin min. Nətəmimi kəmautol sakrifais min nəuvein o nəniən tagkiu o Uhgin o rəhan nəuviriən kəm lah. Kəni kautol sakrifais kəti məmə Uhgin otafəl noliən tərah min. Iətəmimi iətəm tatol noliən tərah, otəkeikei mos nalpiniən, kəni nalpiniən u in nimisiən. Nian Iesu Kristo təməsuva əhanəhiən e nəhue niftəni, nətəm Isrel kəmautos nati miəgəh min mautəhuvən e Nimə Rəha Uhgin. Kəni nati miəgəh u otos nimeilah, kəni pris min okotohamu. Nətəmi əpnapin əmə kəsotohamuiən nati miəgəh min əha, mətəu pris min əmə. Nati miəgəh min u təhmen e sipsip uə nəni uə kau iətəm təuvir. Nəmə nati miəgəh tatos niməgim uə in tatimis, kəni ko kəsotosiən o sakrifais.
Sapət Sapət in nian iətəm nətəm Isrel kəutəfaki lan. Sapət tatətuəuin e 6 klok lapin e Fraide nian mitigar tineiuaiu rəkis, muvən mətəuarus 6 klok lapin e Sarere. E Sapət, nətəmimi kəsotoliən uək kəti mine. Ilah kəutəmeig əmə. Nian u, in nian asim rəha nətəm Isrel. Nəghatiən u Sapət, e nəghatiən rəha nətəm Isrel aupən, nipətin tətəni məmə, "əmeig." Nian Uhgin təmol nəhue niftəni aupən, Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə in təmol uək nian sikis, kəni nian tatol səpin lan, rəhan uək təmol naunun. Kəni in təməmeig. Konu tol u, in təmələhu nian tatol səpin lan e wik, məmə in nian təuvir kəti rəhan. Kəni e Lou min iətəm in təməfən kəm Mosis, in tətəni pətigəm məmə nian tatol səpin lan, in nian asim rəhan, iətəm rəhan nətəmimi min okəsotoliən uək kəti lan. Kəni noliən iətəm nətəmimi okotəmeig e nian əha, in tətəgətun rəkis ilah məmə ilah nətəmimi rəha Uhgin.

E Niutestimin, Iesu in təməni pətigəm məmə in Nəti Iətəmimi, kəni in tepət mapirəkis nian rəha Sapət. In Iərmənig rəha nian rəha Sapət. Mətəu nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, ilah kautol niəməha kəm in, mətəu in tatol vivi nətəmimi nətəm kautohmis e nian rəha Sapət, kəni ilah kəmotəni məmə noliən u in uək, kəni uək təmatgəhli lou rəha nəmeigiən. Kəni matol min natimnati min nəuvein iətəm nikilah təhti məmə təsəhruahruiən məmə okol e nian u.
Satusi Ilah u nətəmimi nəuvein rəha nətəmi asoli min rəha Isrel. E nian rəha Iesu, pris min tepət, ilah Satusi min. Satusi min, ilah kotol pisin e Farəsi min. E nətəligiən rəhalah, kəutəhatətə əmə e Nauəuə Min Rəha Mosis, ilah u, Jenesis, Eksodas, Levitikas, Namba, Dutronome. Kəsotəniən nipəhriəniən e nəghatiən məmə nian kəti nətəmimi rəfin okotəmiəgəh min e nimisiən, mine nəghatiən məmə e naunun nian, Uhgin otol nalpiniən kəm nətəmimi o noliən tərah min rəhalah, kəni otətəou nətəmimi o noliən təuvir min. Kəni Satusi min kəutəni məmə nagelo min mine narmin tərah min kohkə.
Selot Selot in pati kəti rəha nətəm Isrel nətəm kotolkeikei məmə otahli pətigəm nətəm Rom, kəni Selot min əha kautol nəluaginiən lanəha kəm nətəmi Rom.
Setən Nəghatiən u Setən, tatsipən e nəghatiən Hipru, nəghatiən rəha nətəm Isrel, kəni nipətin tətəni məmə, "tikimir." Setən u, aupən in agelo kəti rəha Uhgin, mətəu Uhgin təmahli pətigəm in e Negəu e Neai mətəu-inu in təmətəluagin ilau Uhgin məmə in otarmənig e Uhgin. Afin min Aes 14:12-15; Esik 28:11-19; Mat 13:38-40; Luk 11:15; Jut 6, Nəh 12.

skopion Skopion in nati kəti təhmen e tupə əkəku kəti iətəm tətəlkəu e niftəni. Tatus iətəmi, kəni tətahmə pik agin tapirəkis nilpat uə pitimar. (Luk 10:19) [Eruh-to narmin e pej #/.]
slef Slef in iətəmimi kəti iətəm iətəmi kəti təmos nəhmtin, kəni mətarmənig lan. Slef tatol uək kəm rəhan iətəmi asoli, mətəu iətəmi asoli təsətəouiən in. Mətəu slef in otəkeikei mol natimnati rəfin iətəm rəhan iətəmi asoli tətəni. Iətəmi asoli rəhan təhrun noliən səlim lan, uə nohamuiən, təhmen əmə e rəhan kəti nati miəgəh.
soldiə min nətəm kəutəhtul o Nimə Rəha Uhgin Soldiə min nəuvein kəutəhtul o nəsal viviən o Nimə Rəha Uhgin mətəu-inu nətəmimi tepət kəutəhuva mautəhuvən nian rəfin. Nəmə iətəmi kəti tol nati tərah kəti e Nimə Rəha Uhgin, mətəu ilah kotəhrun nələhu əhruahruiən, kəni motələs iətəmi iətəm tatol nati tərah min məhuvən e kaləpus. Iətəmi iətəm tətarmənig e soldiə min əha, in nəuaniləuis kəti rəha pris min rəha Uhgin, kəni in iətəmi asoli kəti.
tənariəs E nian rəha Iesu, iətəmi kəti tatol uək nian apiəpiə kətiəh, kəni kətətəou e koin məni kəti, nərgin u "tənariəs," təhmen e 1,000 vatu.
tait Tait u tol lanu lan: Iətəmi kəti tatos nati ilah ten, nəmə pikəh uə nəuanigi uə məni. Kəni tos rəkis kətiəh e natimnati ten konu məmə təfən kəm Uhgin uə kəm iətəmi kəti. Nati kətiəh konu kəutəni məmə "tait." Tol lanu lan məmə iətəmi kəti tatos 100 vatu, in tətəfən 10 vatu kəm Uhgin. Uə tatos 1,000 vatu, tətəfən 100 vatu kəm Uhgin. Uə tatos 10,000 vatu, tətəfən 1,000 vatu kəm Uhgin.
wit Wit in nati kəti təhmen e rais. Nian tateviə, təhmen e manuvehli kəti iətəm tatol nəuan ilis agin. Nian tiniməhtə vivi, kəni nətəmimi kotətei motəlin məmə otimətu vivi. Konu motəmki manuvehli məhuvən ikin okəhli nəualah ikin. Noliən rəha nəhliən nəua wit tol lanu lan. Kotasig kau min kəutaliuək e lah. Kəni nəua wit tiet rəkis e nikilin. Kəni kəutəraki pəri e nəua wit məmə nimətagi otahlifu rəkis nilosilah məpəh nipətin. Kəni kəhrun nuniən nəuan. Nian nəuvein, katol flauə lan rəha noliən piret. Nian nəuvein kautuvin e sospən o noliən sup. [Eruh-to narmin e pej #/.]

Nəukəti nəghatiən min e Nauəuə Rəha Uhgin

Dick Lloyd mine Ross Webb kəmuətei

Nəghatiən tətaupən

Inu nauəuə tətəni nəukəti nəghatiən pisin-pisin min kətafin e ikin pisin-pisin min e Nauəuə Rəha Uhgin. Nəukəti nəghatiən min nəuvein kəmotsipən e nauəuə u *One Hundred Bible Lessons* u Alban Douglas təmətei. Nəuvein min kəmotispən e nauəuə u *The Topical Bible Concordance* u D M Miller təmətei. Nəuvein min kəmotsipən e nauəuə u *Let's Look in the Bible* u Barbara Arnold təmətei (CBM PNG 1990). Nəuvein min kəmotispən e nauəuə u *The Treasury of Scripture Knowledge* u kampani Bagster, London təmətei.

Nəukəti nəghatiən min e Nauəuə Rəha Uhgin

1. Uhgin tol mə nak
   Uhgin tətəlig e natimnati, mətətəu nərahiən, kəni mətəghati
   Uhgin təhmen e nimətagi, in nipətin tikə
   Uhgin in kətiəh
2. Nahgi Uhgin
   Uhgin nətuəuiniən lan tikə mine naunun lan tikə
   Uhgin in tatol əmə lanko kəni mətatig itulin
   Uhgin in nəukəti nəhagəhagiən mine natimnati ərəfin
   Uhgin u ikinu, mine əpəha, mine ikin min rəfin
   Uhgin təhrun vivi agin natimnati min rəfin
3. Noliən min rəha Uhgin
   Nati nak Uhgin tatol in tatol mətəuei-pən
   Uhgin in tasim agin
   Uhgin in təhruahru agin
   Uhgin təsalpiniən nitai təfagə rəhatah
   Uhgin nikin tətəhti pik itah e rəhan nolkeikeiən
   Nati nak Uhgin tətəni in otol, in matol əhruahru
4. Kətəni lanu e Uhgin; Timin, Nətin, Narmin
   In tətatig naunun tikə
   In nəukəti nəhagəhagiən mine nəsanəniən
   In nəukəti nəhruniən rəfin
   Inu ikinu, əpəha, mine ikin min rəfin
   In tasim agin, kəni məhruahru agin
   In nəukəti nəghatiən əhruahru
   In nəukəti nəuviriən
   In nəukəti natigiən e nikitəmi (nəməlinuiən)
5. Nəti Uhgin ko Kristo, In iətəmi Uhgin təmitəpin
   Aupən aupən agin Uhgin təmənioskasik məmə otol nati u
   Kristo in Uhgin
6. Kristo təmuva iətəmimi
   Iesu rəhan əha ikin nəuaniləuis min
   Iesu təmuva matig e nipətin
   Nətəmimi kəutətəlig mine mautol natimnati, kəni Iesu təhmen əmə
7. Kristo təmimis
8. Kristo təməmiəgəh min e nimisiən
9. Kristo in tətəghati o rəhan min nətəmimi
   Kristo təmegəhan e nipətin mə timis o nosmiəgəhiən rəhan nətəmimi
   Kristo tətəfa nasiruiən pisin pisin min tepət
10. Kristo otuva min
    ?Onəhgin tuva?
    ?E nian əha, nati nak otiet=pa?
    ?Otuva əhruahru əhro lanu?
11. Nəukəti nəniən e Narmin Asim
12. Narmin Asim in Uhgin
    Narmin Asim təhmen e nimətagi
    Narmin Asim təhmen e nəhmti nəhu
13. ?Uək nak Narmin Asim tatol e nikalin rəhatah?
14. ?Kotəhrun nosəhroiən Narmin Asim?

15. Noliən pəhriən rəha Narmin Asim tətəfa o nəfəriən nəmiəgəhiən rəhatah
16. Nəsanəniən Narmin Asim tətəfa kəm tah kətiəh kətiəh u kitah kəutəhatətə
17. Nagelo min
18. Setən
19. Nətəmimi rəha Setən
20. Nəghatiən rəha Uhgin
21. Kitah okotəgin motisiai Uhgin əmə
22. Suaru o noliən təfagə
23. Nəghatiən o nimisiən rəhatah
24. Nauməhtuliən min e nimisiən
25. Nian asoli rəha nosiən nətəouiən o noliən təuvir uə noliən tərah
26. Nəmnami nigəm asoli
27. Negəu e Neai
28. Nəghatiən o Uhgin in tətəpəh nalpiniən təfagə
    Uhgin tətələhu nəmələinuiən o nətəmimi
    ?Nian nəməkiən rəhatah min Uhgin otikə, kəni nati nak otuva?
    Afin nəghatiən u kəni mol əhruahru nati tətəni.
29. Nəniən o nitəligiən e noliən tərah
30. ?Nəmə iətəmi tələhu=pən rəhan nəhatətəiən e Iesu, kəni nati nak otuva ohni?
31. Nəghatiən rəha nian Uhgin təni pətigəm məmə kitah kinotəhruahru
32. Uhgin otəfən kəm rəhan min nətəmimi nəhtul əskasikiən
    Naliuəkiən məha-məha e suaru rəha nəhatətəiən o nəhtul əskasikiən
33. Nian Uhgin tətəsal vivi o tah, ko tikimir təsərəkiniən itah
34. Natigiən e nəhatətəiən təhmen e nəluaginiən
35. ?Nati nak kəutaliuək məha-məha ohni, kəni məutəhtahnin nak?
36. Nəghatiən o tah o nəpəhiən nalpiniən təfagə rəha nətəmimi kautol e tah
    Suaru nak okotohtəu=pən o nəpəhiən nalpiniən rəhalah təfagə
37. Nəghatiən o nuərisigiən e Iesu
38. Nəghatiən o natigiən u tasim
39. Nimənin min rəha Iesu
40. Nəghatiən o nəfaki min, nətəm kəutəsal mine nətəm kautol uək
41. Nəpəhiən nətəligiən mine nautə rəha nəhue niftəni, mine natigiən u iətəm in tasim
42. Nəghatiən o naliuək kaliniən e təfagə tərah
43. ?Kotəhro lanu motaliuək kalin e nəfən-əfəniən?
44. Nəghatiən o nəgəu əhruahruiən iəfaki kəti u rəhan natigiən tekəu
45. Nəfakiən kəm Uhgin
46. Suaru rəha Uhgin o nitəu-pəniən
47. Suaru rəha nəuia Uhgin
    Iesu təmol əhruahru nəuia rəhan tatə
    Nətəmimi kəutəhatətə pəhriən okotol min lanəha
48. Kitah okotolkeikei Uhgin mine Iesu
49. Suaru rəha nəfəniən məni
50. Suaru rəha nəfəniən e nikin agiən
    Uhgin in nəukəti nəfəniən e nikin agiən
    Kəni nətəm kəutəhatətə okotol təhmen əmə, kotohtəu=pən suaru əhmen əmə
51. Təmə Uhgin təfa nati təuvir əkəku kəti kəm tah, nikitah otagiən əmə ohni
52. Nikin agiən
53. Nəghatiən o nəniən tagkiu o Uhgin
54. Okəsotəginiən
55. Nətəm kəutəhatətə okotos nahməiən o nəhatətəiən rəhalah
56. Nagiəniən e nian rəha nərahiən
57. Nimisiən min
58. Nəghatiən o nəghatiən iətəm tatsipən e nohlitah
    Nəghatiən təuvir
    Nəghatiən tərah
    Nəghatiən eiuə
59. Kitah nəfaki min okəsotəlpahiən motol pik uək
    Nəghatiən o nətəm kəutəlpah
60. Nəmiəgəhiən o natigiən rəha iərman mine pətan u kəmuol marit
61. Famli min okotəhratig lanu
62. Nəghatiən o Uhgin u tətarmənig kəni mətəsal vivi o uək
63. Nəghatiən o noliən o nepətiən mine natigiən e nisiaiian

64. Nəghatiən o nosiən nətəlig təuvir
65. Nəghatiən o iəni eiuə min
66. Nəniəskasikiən min nəuvein rəha Uhgin
Uhgin təseiuəiən — nati nak təməni məmə otol, in tatol
Nəghatiən o nati asoli min nəuvein Uhgin təməni məmə otəpanol
Natimnati min nəuvein Uhgin təməniəskasik məmə otol kəm tah

Fes min rəha nəukəti nəghatiən min

1. Uhgin tol mə nak

Jen 1:1	Jon 1:18	1Jon 4:12	Eks 33:20
Jon 17:3			

Uhgin tətəlig e natimnati, mətətəu nərahiən, kəni mətəghati

Uək 14:15	1Təs 1:9	Sam 94:11	Jer 10:10

Uhgin təhmen e nimətagi, in nipətin tikə

Jon 14:15	1Tim 1:17	1Tim 6:16	

Uhgin in kətiəh

Dut 6:4	Aes 44:6		

2. Nahgi Uhgin
Uhgin nətuəuiniən lan tikə mine naunun lan tikə

Sam 90:2	1Tim 1:17	Jen 1:1	

Uhgin in tatol əmə lanko kəni mətatig itulin

Jem 1:17	1Saml 15:29	Mal 3:6	

Uhgin in nəukəti nəhagəhagiən mine natimnati ərəfin

Jen 1:1	Jen 1:3	Sam 33:9	Hip 11:3
Job 26:7	Job 42:2	Jer 32:27	

Uhgin u ikinu, mine əpəha, mine ikin min rəfin

Sam 139:7-9	Efəs 1:23	Jer 23:23,24	

Uhgin təhrun vivi agin natimnati min rəfin

Sam 94:11	Sam 139:4	Dan 2:20	Aes 40:28
1Kron 28:9	2Kron 16:9		

3. Noliən min rəha Uhgin
Nati nak Uhgin tatol in tatol mətəuei-pən

Sam 94:11	Sam 139:4	Dan 2:20	Aes 40:28
1Kron 28:9	2Kron 16:9		

Uhgin in tasim agin

1Pitə 1:16	Eks 15:11	1Saml 2:2	Aes 6:3

Uhgin in təhruahru agin

1Pitə 1:16	Eks 15:11	1Saml 2:2	Aes 6:3

Uhgin təsalpiniən nitai təfagə rəhatah

Sam 103:8	Rom 9:18	1Pitə 1:16	Eks 15:11
1Saml 2:2	Aes 6:3		

Uhgin nikin tətəhti pik itah e rəhan nolkeikeiən

1Jon 4:8-16	Jon 3:16	Jon 16:27	

Nati nak Uhgin tətəni in otol, in matol əhruahru

1Kor 1:9	2Tim 2:13	Dut 7:9	

4. Kətəni lanu e Uhgin; Timin, Nətin, Narmin

Mat 3:16-17	Mat 28:19	2Kor 13:14	Jen 1:1
Jon 1:1,3	Jen 1:2	Jen 1:26	Efəs 2:18
Efəs 1:13	Hip 9:14		

In tətatig naunun tikə

Sam 90:2	Nəh 1:8-17,18		

In nəukəti nəhagəhagiən mine nəsanəniən

1Pitə 1:5	2Kor 12:9	Rom 15:19	

In nəukəti nəhruniən rəfin

Jer 17:10	Nəh 2:23	1Kor 2:11	

Inu ikinu, əpəha, mine ikin min rəfin

Jer 23:24	Mat 18:20	Efəs 1:23	Sam 139:7

In tasim agin, kəni məhruahru agin

Nəh 15:4	Uək 3:14	Luk 1:15	Luk 1:35

In nəukəti nəghatiən əhruahru

Jon 7:28	Nəh 3:7	1Jon 5:6	

In nəukəti nəuviriən

Rom 2:4	Efəs 5:25	Uək 10:38	Neh 9:20

In nəukəti natigiən e nikitəmi (nəməlinuiən)

1Jon 1:3	2Kor 13:14		

5. Nəti Uhgin ko Kristo, In iətəmi Uhgin təmitəpin
Aupən aupən agin Uhgin təməniəskasik məmə otol nati u

Hos 11:1	Mat 2:15	Aes 53:4-6	2Kor 5:21
Sek 9:9	Mat 21:2-5	Sam 69:21	Mat 27:34
Sam 34:20	Jon 19:33-36	Eks 12:46	Jon 19:33-36
Sam 22:18	Jon 19:24	Sam 22:1	Mak 15:34
Sam 16:10	Uək 2:31		

Kristo in Uhgin

Jon 1:1	Sam 110:1	Mat 22:41-46	Mak 12:35,36
Luk 20:39-44	Uək 2:34	Aes 7:14	Aes 9:6,9
Jon 10:30	Maeka 5:2	Eks 3:14	Jon 10:9,11
Jon 8:50	Mak 2:5,7	Mat 28:19	2Kor 13:14
Mat 18:20	Jon 1:3	Rom 1:4	

6. Kristo təmuva iətəmimi

1Tim 2:5	Hip 2:17	Kəl 4:4,5	1Kor 15:21
Mat 1:29	Luk 19:10		

Iesu rəhan əha ikin nəuaniləuis min

Luk 2:7	Uək 13:23	Mat 1:1-16	Luk 3:23-38

Iesu təmuva matig e nipətin

Jon 1:14	Hip 2:14	1Jon 4:2	Luk 2:40,52
Hip 5:8	Hip 2:18	Hip 2:10	Mak 6:3
Mat 4:1	Mak 1:13		

Nətəmimi kəutətəlig mine mautol natimnati, kəni Iesu təhmen əmə

Mat 4:2	Jon 19:28	Jon 4:6	Mat 8:24
Mak 10:21	Mat 9:36	Mak 3:5	Jon 11:33
Jon 11:35	Mat 14:23	Mak 15:37	Hip 4:15

7. Kristo təmimis

Aes 53:8	Dan 9:26	Sek 13:7	Mat 26:31
Mak 14:27	Aes 53:6	Aes 53:10	Uək 2:23
Rom 5:11	1Jon 2:2	Jon 10:11	1Pitə 1:18,19
Rom 5:10	Mat 20:28	Mat 27:35	Mak 15:14
Luk 23:33	Nam 21:8	Jon 3:14	Hip 12:2
Kəl 3:13	Jon 10:18	Rom 6:23	Esik 18:4
1Tim 4:10	Hip 9:22	Mat 16:21	1Pitə 2:24

8. Kristo təməmiəgəh min e nimisiən

1Kor 15:16-19	Mat 16:21	Mat 28:6	Luk 24:3
Luk 24:34	1Kor 15:5	Mak 16:9	Jon 20:14
Luk 24:15	Jon 20:28	Jon 20:24-28	Luk 24:39,42
1Kor 15:6	Uək 7:56	Uək 9:5	Uək 1:3
Luk 24:25	Fil 3:21	Rom 6:9	1Kor 15:44
Jon 20:19	Uək 2:24	Jon 10:18	1Pitə 3:18
Rom 1:4	Fil 3:10	Efəs 1:19,20	1Kor 15:55

9. Kristo in tətəghati o rəhan min nətəmimi

Hip 7:25			

Kristo təmegəhan e nipətin mə timis o nosmiəgəhiən rəhan nətəmimi

Jon 10:18	Jon 10:11	Hip 9:14	Hip 9:12
Hip 10:12	Hip 7:27	Jon 19:30	Jon 17:4
Hip 5:6	Hip 9:24	Hip 7:24,25	

Kristo tətəfa nasiruiən pisin pisin min tepət

2Kor 12:9	Jon 17:11	Jon 17:15	1Jon 1:9
Uək 1:8	Rom 8:29	1Jon 2:1	Hip 4:15,16
Hip 2:17,18	Luk 22:31		

10. Kristo otuva min

Mak 13:26	Mat 25:31	Luk 17:24,26	Jon 14:3
Uək 1:9-11	Fil 3:20	1Tim 6:14	1Təs 1:10
1Təs 3:13	1Təs 4:14,16,17	1Pitə 1:7	2Pitə 3:13,14
Jem 5:7	Taet 2:13	1Jon 2:28	Nəh 1:7,8

?Onəhgin tuva?

Mat 24:36	Mat 25:13	Mak 13:32	Luk 12:20
Uək 1:7	1Təs 5:2,3	1Tim 6:15	

?E nian əha, nati nak otiet=pa?

Hip 9:28	2Təs 1:10	1Kor 4:5	2Tim 4:1
Nəh 11:15	Jon 14:3	1Kor 15:25,26	

?Otuva əhruahru əhro lanu?

1Təs 5:2	Mat 24:44,50	Mak 13:33	Nəh 1:7
Mat 24:30	1Təs 4:17	Mat 24:30	Mat 16:27
Mat 25:31	1Təs 4:16	1Təs 3:13	Mak 13:36
2Təs 1:7,8	2Tim 3:1-7	Mat 24:5-7	Mat 24:12-38
Rom 11:25,26	Mat 24:14	2Təs 2:3-8	Nəh 22:20

11. Nəukəti nəniən e Narmin Asim

Jon 15:26	Jon 16:8	Jon 16:13	Jon 16:14
1Kor 12:11	Neh 9:20	Jon 14:26	Jon 16:12-14
1Kor 2:10-12	Uək 1:8	Rom 15:30	Efəs 4:30
Aes 63:10	Nəh 2:7	Kəl 4:6	Rom 8:26
Jon 15:26	Rom 8:14	Uək 16:6,7	Uək 13:2
Uək 20:28	Jon 14:16	Uək 5:3	Uək 7:51
1Təs 5:19,20	Hip 10:29	Mat 12:31,32	

12. Narmin Asim in Uhgin

Hip 9:14	Sam 139:7-10	1Kor 2:10,11	Luk 11:13
1Jon 5:6	1Kor 6:11	Jon 6:63	2Pitə 1:21
Jon 16:8-11	Jon 16:13,14	Luk 11:13	Jon 3:6
Aes 11:2	Aes 61:1	2Kor 3:3	Rom 8:9
Kəl 4:6	Fil 1:19	Uək 16:7	Rom 1:4
Efəs 1:13	Jon 14:16	Jon 15:26	Jon 16:13
Rom 8:2	Aes 11:2	Hip 10:29	1Pitə 4:14

Narmin Asim təhmen e nimətagi

Jon 3:8				

Narmin Asim təhmen e nəhmti nəhu

Jon 4:14	Jon 7:38,39		

13. ?Uək nak Narmɪn Asim tatol e nɪkalɪn rəhatah?

2Kor 1:22	Rom 8:11	Efəs 1:13,14	Efəs 5:18
Uək 1:4-8	1Pitə 1:2	2Təs 2:13	Jon 14:16
1Kor 2:13	Jon 14:26	Jon 15:26	Jon 16:13,14
Rom 8:2-4	Kəl 5:18	2Kor 3:17	Rom 8:13
Rom 8:26,27	Kəl 5:16,17	Kəl 5:22,23	Efəs 4:30
Jem 4:7	1Kor 12:3	Rom 5:5	Efəs 3:16
Rom 14:17	1Kor 2:1-4	Efəs 2:18	1Kor 12:7-11

14. ?Kotəhrun nosəhroiən Narmɪn Asim?

Uək 2:38	Kəl 4:6	Jon 7:37-39	Kəl 3:13,14
Uək 5:32	Luk 11:9-13	Uək 4:31	Jon 1:12
Jon 3:3-8	Efəs 1:13,14	2Kor 1:22	2Kor 5:5
Efəs 1:13	Rom 8:9	1Kor 12:13	Luk 4:18
2Kor 1:21	1Jon 2:20,27	Uək 2:4	Efəs 5:18

15. Noliən pəhriən rəha Narmɪn Asim tətəfa o nəfəriən nəmiəgəhiən rəhatah

Kəl 5:22,23	1Jon 4:16	1Kor 13	Fɪl 4:4
Kol 3:15	2Tim 2:25	Jon 12:24	Jon 15:2
Luk 13:9	Mat 12:33	Mat 7:16-20	Jem 3:9-12
Jon 15:4	Kol 1:10		

16. Nəsanəniən Narmɪn Asim tətəfa kəm tah kətiəh kətiəh u kitah kəutəhatətə

1Kor 12:8-10	1Kor 12:28	Efəs 4:11-16	Rom 12:6-8
1Kor 12:11	Efəs 1:21,22	1Kor 12:7	1Kor 12:31
1Kor 14:1,39	1Kor 7:7	1Tim 4:14	2Tim 1:6
Kol 1:29			

17. Nagelo mɪn

Jen 16:7	Hip 1:14	Sam 104:4	Uək 12:6,7
Uək 5:19	Jaj 13:20	Sam 103:20	2King 19:35
2Saml 24:15,16	Nəh 20:1,2	Jut 9	Dan 10:12,21
Luk 20:35,36	Mat 22:30	Nəh 5:11	Hip 12:22
2King 6:17	Mak 8:38	Luk 9:26	1Tim 5:21
2Pitə 2:4	Jut 6	Mat 25:41	Nəh 5:12
Nəh 8:3,4	Mat 18:10	Uək 8:26	Mat 4:11
Luk 22:43	Luk 16:22	Mat 25:31	Hip 2:2
Mat 22:30	1Kor 6:3	Nəh 22:8,9	Hip 1:4-6

18. Setən

Kol 1:16	Esik 28:12-17	Aes 14:12-17	Job 1:6
Mat 4:1-11	Mat 13:19	2Kor 11:3	Jon 8:44
Nəh 12:9	2Kor 11:13-15	1Pitə 5:8	Efəs 2:2
Kol 1:13	Jon 14:30	2Kor 4:4	Nəh 9:11
1Pitə 5:8	Mat 13:25	Mat 13:30	2Kor 4:4
Nəh 12:10	Luk 22:31	1Kor 5:5	Nəh 12:7
Nəh 12:12	Nəh 20:1-3	Nəh 20:7,8	Nəh 20:9,10
Nəh 12:11	Jem 4:7	Efəs 6:10-18	Rom 13:14
Efəs 4:27	Luk 11:21,22		

19. Nətəmimi rəha Setən

Nəh 9:20	Mat 8:16	Mak 1:23,24	Efəs 6:12
Mak 5:10	Mat 10:1	Nəh 12:10	Luk 13:16
Nəh 16:13-16	Nəh 12:4-7	Efəs 6:12	Mat 12:26
Nəh 9:11	Mat 8:29	Mat 25:41	Lev 20:6,27
1Saml 28:7,8	2Kron 33:6	Esik 21:21	Jen 41:8
Aes 47:12,13	Aes 8:19	Kəl 5:20	1Saml 15:23
1Jon 4:3	Nəh 12:11		

20. Nəghatiən rəha Uhgin

2Tim 3:16	2Pitə 1:21	1Kor 2:13	2Pitə 3:2 Jut 17
Hip 4:12	Jer 23:29	Mat 24:35-109	Mak 13:31
Luk 21:33	1Pitə 1:23-25	Jem 1:23,25	Jer 20:9
Sam 119:105	Sam 119	1Pitə 2:2	Hip 5:12-14
1Kor 3:2	Rom 10:17	Aes 40:8	1Pitə 1:24,25
2Kor 7:1	1Jon 5:13	1Təs 4:18	Uək 17:11
Jer 15:16			

21. Kitah okotəgin motisiai Uhgin əmə

Jer 7:23	Maeka 6:8	1Jon 5:3	Dut 6:13
Sam 34:9	Sam 128:1	Jer 32:39	Uək 9:31
1Pitə 1:17	Jos 22:5	1Pitə 1:16	Mat 22:37
Mak 12:29	Mak 12:33	Rom 8:28	1Jon 2:15
Hip 12:28	Sam 36:1	Sam 40:3	Sam 64:9
Sam 66:16	Sam 67:7	2Kor 5:11	1Pitə 2:17
Nəh 14:7–19:5			

22. Suaru o noliən təfagə

Aes 14:12-14	Jem 1:14,15	Rom 5:12	Jen 3:1-6
1Jon 3:4	Sam 51:1	Sam 51:9	1Jon 5:17
Rom 3:23	1Tim 1:9	Hip 3:12	1Kor 6:9,10
Rom 1:29-31	1Tim 1:9,10	Kol 3:5-8	Kəl 5:19-21
Mak 7:20-23	Hip 5:12-14	1Kor 3:2	Rom 10:17
Aes 40:8	1Pitə 1:24,25	2Kor 7:1	1Jon 5:13
1Təs 4:18	Uək 17:11		

23. Nəghatiən o nimisiən rəhatah

Luk 16:23	Luk 16:22	Luk 23:43	Jen 2:17
Efəs 2:1	Jen 4:8	Jem 1:15	Esik 18:20
Rom 6:23	Hip 9:27	Jon 11:11	1Təs 4:14
Luk 12:20	2Kor 5:1	2Pitə 1:14	Job 16:22
Luk 16:31	Sam 115:17	Luk 23:46	2Təs 1:9
Hip 9:27	Jon 5:24	Hip 2:9	Luk 24:46
1Kor 15:1-4	Sam 116:15	Esik 33:11	Pri 12:7

24. Naumahtuliən min e nimisiən

Job 19:26	1Kor 15:20	Jon 11:25	Jon 20:17
Mak 16:1-3	Luk 24:34	1Kor 15:5	Luk 24:16
Luk 24:33,36	Uək 1:23-26	Jon 20:25-28	1Kor 15:5
Jon 21:1	Mat 28:16,17	1Kor 15:6	Luk 24:36-51
Uək 1:8-12	1Kor 15:17,18	1Kor 15:20	Jon 5:28,29
Nəh 20:5	Nəh 20:13	1Kor 15:35	1Kor 15:37
1Kor 15:38	1Jon 3:2	1Kor 15:41,42	1Kor 15:42
1Kor 15:43	1Kor 15:44	Luk 24:39,42,43	1Kor 15:51
1Kor 15:52	1Kor 15:53	1Kor 15:54-57	1Təs 4:13-18
Fil 3:10,11			

25. Nian asoli rəha nosiən nətəouiən o noliən təuvir uə noliən tərah

Mat 25:32-34	Hip 9:27	Uək 10:42	1Kor 6:2
2Kor 5:10	2Tim 4:1,8	1Pitə 5:4	2Pitə 3:7
Luk 14:14	Mat 16:27	Hip 9:27	Hip 10:17
1Jon 1:9	1Kor 3:12,13	Mat 12:36,37	Rom 2:16
Kəl 6:7,8	1Kor 3:14,15	Uək 24:15,16	1Kor 4:5
Pri 12:14	Jon 5:22,28,29	Uək 17:31	Rom 2:5,6,11
Rom 14:10,12	Jut 6,15	Nəh 6:17	Nəh 16:7
Nəh 20:4,12	Hip 2:3	1Pitə 4:5,17	

26. Nəmnamɪ nɪgəm asoli

2Pitə 2:4	Sam 9:17	2Təs 1:9	Luk 16:23
Esik 32:18	Esik 32:27	Mat 25:41	Aes 5:14
Mat 25:46	Mat 13:42	Nəh 20:10,15	Nəh 14:10
Mat 3:12	Aes 33:14	Mat 13:50	Mak 9:44,46-48
Luk 16:23	Luk 24:27	Rom 6:23	Hip 9:27
Mak 9:42-50	Mat 18:8,9	Mat 18:25-46	Mat 10:15
Mak 6:11	Luk 10:12	Hip 2:3	

27. Negəu e Neai

2Kor 5:1	Jon 14:2	Mat 6:9	Efəs 5:5
Hip 4:9	2Kor 12:3,4	Luk 23:43	Jer 31:37
Aes 57:15	Sam 20:6	Nəh 7:17	Nəh 21:1,2,4
Nəh 21:22,23,27	Nəh 22:3-5,14	Nəh 7:16	Nəh 21:7
Uək 3:21	Mat 18:10,11	Mat 26:53	1Təs 4:14
Nəh 22:1,2			

28. Nəghatiən o Uhgɪn in tətəpəh nalpɪniən təfagə

Aes 1:18	Hip 8:12	Jem 31:34	Hip 10:4
Lev 17:11	Hip 9:22	Hip 10:4	Sek 13:1
1Jon 1:7	Dan 9:9	Mak 2:7	1Jon 1:9
Uək 5:31	Mak 2:5	Luk 7:48	Mak 2:9
Luk 1:77	Uək 13:38	Mat 26:28	Rom 3:25
Kol 1:14	1Jon 2:12	Sam 78:38	1Jon 1:9
Efəs 1:7	Aes 43:25	Neh 9:17	Aes 55:7
Rom 5:20	Sam 103:3	Kol 2:13	Mat 12:31
1Jon 2:12	Efəs 1:7	Luk 7:36-50	Rom 4:7
Mat 6:12	Luk 11:4	Jem 5:15	1Jon 5:16
Sam 103:12	Aes 44:22	Sam 32:1,2	Uək 3:19
Maeka 7:19	Rom 4:8	Hip 10:17	Uək 5:31
Uək 2:38	Luk 7:50	Uək 10:43	1Jon 1:9
Sam 32:5	Mat 6:15	Efəs 4:32	Mat 1:21-35
Mak 11:26	Luk 6:37	Jon 8:21,24	Luk 13:2-5
Hip 10:26,27	1Jon 5:16	Luk 18:14	Nəh 21:27

Uhgɪn tətələhu nəmələnuiən o nətəmimi

Efəs 2:16	Kol 2:14	2Kor 5:19	Hip 2:17
Rom 5:10	Efəs 2:16	Kol 1:21,22	Efəs 2:13
Kol 1:20	Kol 1:21	Rom 5:10	2Kor 5:18,19
2Kor 5:20			

?Nian nəməkiən rəhatah mɪn Uhgɪn otikə kəni nati nak otuva?

Efəs 2:16,17	Efəs 2:18	Efəs 2:14	Kol 1:20
Efəs 1:10	Rom 5:10		

Afin nəghatiən u kəni mol əhruahru nati tətəni

Mat 5:24-26			

29. Nəniən o nɨtəligiən e noliən tərah

Uək 20:21	Uək 11:18	2Kor 7:10	Hip 12:17
Mat 21:28-32	Mat 4:17	Mak 1:15	Luk 24:47
Uək 3:19	Uək 17:30	Mat 3:1,2	Mak 6:12
Uək 2:38-45	Uək 20:21	2Pitə 3:9	Luk 13:3
2Kor 7:9	1Təs 1:9	Uək 26:18	2Tim 2:25
Rom 2:4	Nəh 3:19	Luk 15:7,10	Aes 55:7
Uək 2:38			

30. ?Nəmə iətəmi tələhu=pən rəhan nəhatətəiən e Iesu, kəni nati nak otuva ohni?

Efəs 2:18	Efəs 3:12	Kəl 4:5	Efəs 1:5
Rom 8:17	Kəl 3:29	Jon 1:12	1Jon 3:1
1Pitə 1:2	Efəs 1:4	Jon 15:16	Fɨl 3:20
Uək 26:18	2Kor 5:17	Rom 6:22	1Pitə 2:9
1Pitə 2:5	Rom 5:10	Efəs 2:12,13	1Kor 6:11
Uək 26:18	Efəs 1:6	1Kor 12:13	Kəl 3:27
Rom 6:4	Kol 3:3	Jon 17:9	Uək 16:31
Uək 4:12	Nəh 3:20	Jon 14:23	Jon 10:28
1Jon 5:13	Jon 14:27	Fɨl 4:7	Jon 15:15
Luk 10:20	Fɨl 4:3	Nəh 13:8	Efəs 2:6
Taet 2:13	1Jon 1:3	Jon 14:2	Jon 3:3,7
Jon 3:5	1Pitə 1:23	1Jon 2:27	Jon 14:26
Jon 16:13	1Kor 6:19	1Kor 12:11	Rom 8:16
Rom 8:9	Efəs 1:13	Luk 7:48	Efəs 1:7
Rom 5:1	Rom 4:5	Nəh 5:9	1Pitə 1:18,19
1Jon 2:1	1Jon 5:4	2Kor 5:20	Efəs 1:3

31. Nəghatiən rəha nian Uhgɨn təni pətigəm məmə kitah kɨnotəhruahru

Esɨk 18:4	Eks 23:7	Aes 5:22,23	Luk 16:15
Rom 2:13	Rom 3:23	Rom 4:3	Rom 4:5
Maeka 7:18,19	Uək 13:38,39	Rom 3:22	Kəl 2:16
Rom 3:26	Rom 4:5	Rom 8:33	Rom 3:24
Rom 5:9	Rom 4:25	Taet 3:7	Jem 2:21,23
Aes 53:11	Rom 5:1	Rom 5:2	Rom 5:3
1Kor 6:9-11			

32. Uhgɨn otəfən kəm rəhan mɨn nətəmimi nəhtul əskasɨkiən

Jon 10:28,29	Jon 1:12	Jon 3:16	Jon 3:36
Rom 8:16	Kəl 4:6	1Jon 5:10	1Jon 5:12-13
Jon 5:24	Uək 13:39	Luk 7:48	Rom 10:13
1Jon 3:14	2Kor 5:17	Jon 7:37-39	Efəs 5:18
1Jon 1:9			

Naliuəkiən məha-məha e suaru rəha nəhatətəiən o nəhtul əskasɨkiən

Hip 3:6	Hip 3:14	Hip 4:11	Hip 6:11
Hip 10:23	Hip 10:35	Hip 10:39	Mat 10:22
Mat 24:13	Kol 1:22,23	Nəh 2:25	Nəh 3:11
Rom 12:12			

33. Nian Uhgɨn tətəsal vivi o tah, ko tɨkɨmɨr təsərəkɨniən itah

1Pitə 1:5	Jut 24	1Təs 5:23,24	2Təs 3:3
Sam 127:1	Sam 46:1	Dut 31:6	Jon 1:5
Jon 10:28-30	2Kor 12:9	Sam 121:3	Aes 41:10
Aes 50:7	Sam 121:8	1Saml 17:45	2Kron 14:11
Prov 1:33	2Kron 16:9	Sam 14:6	Sam 9:9
Sam 48:3	Sek 2:5	Lev 26:14,15,17	Mat 23:37,38
Sam 145:20	2Tim 4:17	Sam 37:17,23,24	Sam 63:8
1Saml 2:9	Prov 3:25,26	2Təs 3:3	Jut 24
Eks 23:20	Nəh 3:10	Prov 14:26	Aes 4:6
Aes 32:2	Dut 33:27	1Kor 10:13	2Pitə 2:9
Luk 21:16-19	Sam 57:1	Sam 59:16	Sam 91:3-6
Jen 28:15	2Kron 16:9	Sam 3:5	Sam 4:8
Prov 3:24	Sam 23:4	Sam 18:2	Sam 62:2
Sam 17:8	Aes 51:9	Sam 5:11	Dut 32:37,38
Aes 46:7	Sam 146:3	Prov 11:4,28	Sef 1:18
Jos 11:4,6,8	Sam 33:16,17	Prov 21:31	Dut 32:11
Sam 125:1,2	Prov 18:10	Aes 25:4	Aes 31:5
Luk 13:15,16	Jen 15:1	Sam 18:1,2	Dan 6:22
Uək 12:4-7	Uək 18:10	Uək 26:17	

34. Natigiən e nəhatətəiən təhmen e nəluaginiən

2Kor 10:3,4	1Tim 1:18,19	1Tim 6:12	2Kor 2:11
2Kor 4:4	Efəs 6:12	Jem 4:7	1Pitə 5:8
Nəh 12:17	Efəs 4:26,27	Rom 7:23	1Kor 9:25-27
2Kor 12:7	Kəl 5:17	1Pitə 2:11	Sam 38:19
Sam 56:2	Sam 59:1,2	Jon 16:33	1Jon 5:4,5
1Kor 15:26	Hip 2:14,15	Maeka 7:6	Mat 10:35,36
Hip 2:10	Sam 60:4	1Tim 1:18,19	1Kor 16:13
1Pitə 5:9	Hip 10:23	Jut 3	1Pitə 5:8
1Təs 5:6	2Tim 2:3,10	1Kor 9:25-27	Sam 27:1-3
Sam 35:1-3	Efəs 6:18	2Tim 2:4	Fil 1:30
Efəs 6:13,14	1Tim 6:12	Jut 3	Aes 41:11,12
Aes 51:12	Maeka 7:8	1Jon 4:4	Sam 118:13
Aes 41:13,14	Sam 140:7	2Kor 7:5,6	Aes 41:10
2Kor 13:9	2Tim 4:17,18	Rom 7:25	1Kor 15:57
Efəs 6:14	Efəs 6:15	Efəs 6:16	Efəs 6:17
1Təs 5:8	Efəs 6:11	2Kor 6:7	Rom 13:12
2Kor 10:4,5	Efəs 6:13	Rom 13:12,14	Efəs 6:11
2Kor 6:7	2Kor 2:14	1Kor 15:57	Rom 7:25
Nəh 12:11	2Kor 12:9	Hip 11:33-37	1Jon 5:4,5
Rom 16:20	1Jon 2:14	Rom 7:24,25	Kəl 5:24
1Jon 5:4,5	2Kor 10:5	Aes 25:8	Aes 26:19
1Kor 15:54,55	Rom 8:37	2Kor 10:5	Nəh 2:7
Nəh 2:11	Nəh 2:17	Nəh 2:26	Nəh 2:28
Nəh 3:5	Nəh 3:12	Nəh 3:21	Nəh 21:7

35. ?Nati nak kəutaliuək məha-məha ohni, kəni məutəhtahnin nak?

Sam 25:3,5	Sam 31:24	Sam 33:17-22	Sam 42:5
Rut 1:12	Job 8:13	Job 13:15	Job 27:8
Sam 62:5	Sam 69:6	Sam 130:7	Aes 42:4
Jer 14:22	Mat 12:21	Uək 26:6	Rom 4:18
Rom 5:2,4,5	Rom 8:24	Rom 15:13	1Kor 13:13
2Kor 1:10	Kəl 5:5	Kol 1:5	Kol 1:23
Kol 1:27	1Təs 1:3	1Təs 4:13	1Təs 5:8
2Təs 2:16	1Tim 4:10	1Tim 5:5	1Tim 6:17
Taet 1:2	Taet 2:13	Taet 3:7	Hip 3:6
Hip 6:11,19	Hip 10:23	1Pitə 1:13,21	1Pitə 3:15

36. Nəghatiən o tah o nəpəhiən nalpiniən təfagə rəha nətəmimi kautol e tah

Luk 23:34	Mak 11:25	Rom 12:19	Mat 18:22
Luk 17:4	Luk 6:36	Mak 11:25	Efəs 4:32
Kol 3:13	Prov 19:11		

Suaru nak okotohtəu=pən o nəpəhiən nalpiniən rəhalah təfagə

Kol 3:13	Jen 45:5-11	Rom 12:20	Mat 5:44
Mat 6:14	Luk 6:37	Mat 6:15	Jem 2:13
Mat 18:23-25	Uək 7:60	2Tim 4:16	

37. Nəghatiən o nuərisigiən e Iesu

Mat 4:17,19	Mat 6:24	Mat 7:14,21	Mat 10:37,38
Mat 11:28-30	Mat 16:16	Mat 22:37	Mak 10:43
Luk 5:8	Luk 6:46	Luk 9:61,62	Luk 14:33
Luk 17:10	Luk 22:42	Jon 1:12	Jon 3:7
Jon 6:60,65,66	Jon 8:31	Jon 14:6	Jon 15:5
Rom 8:9,29	Rom 10:17	Rom 12:1,2	1Kor 2:12
1Kor 4:2	1Kor 6:20	2Kor 3:18	Kəl 5:16,22
Efəs 2:10	Efəs 4:13,15	Efəs 6:11	Fil 2:5
Kol 3:16	1Təs 5:17,18	2Tim 3:12	Hip 6:1
Hip 10:24	Hip 12:11	1Pitə 2:21	1Pitə 4:8
1Pitə 5:6	1Jon 2:3	1Jon 5:3	1Jon 5:4
Nəh 12:11			

38. Nəghatiən o natigiən u tasim

Hip 12:14	1Təs 4:3	2Tim 2:21	1Təs 5:23,24
Efəs 5:26	2Təs 2:13	Jon 17:17	Hip 13:12
Hip 12:10,11	Rom 6:19	2Kor 7:1	1Kor 6:11
1Jon 3:2	Fil 3:12-14	Hip 10:14	Rom 6:22
Jem 4:7	Uək 26:18	1Təs 5:24	

39. Nimənin min rəha Iesu

1Kor 1:2	1Kor 1:2	1Kor 11:20-34	1Kor 12:1-31
1Kor 15:9	1Təs 5:9-11	2Kor 11:2	Uək 20:28
Uək 1:8	Uək 10:47,48	Uək 2:38-47	Uək 20:7
Uək 22:16	Uək 8:36-40	Kol 1:18	Kol 2:19
Kol 4:15	Efəs 1:22,23	Efəs 1:4-6	Efəs 2:20,21
Efəs 3:8	Efəs 3:21	Efəs 4:11-15	Efəs 5:25
Efəs 5:7	Efəs 5:25-27	Hip 10:25	Hip 10:36
Jon 17	Jon 3:29	Mat 16:16-18	Mat 28:18-20
Mak 16:15,16	Flm 2	Fil 4:3	Fil 3:12-15
Nəh 2:7	Nəh 19:7	Nəh 21:27	

40. Nəghatiən o nəfaki min, nətəm kəutəsal mine nətəm kautol uək

1Kor 12:28-29	1Kor 3:7,9	1Kor 4:1	1Kor 9:16,18
1Pitə 5:1-3	1Təs 2:4	1Tim 1:7	1Tim 3:1-12
1Tim 4:16	2Kor 10:8	2Kor 3:6	2Kor 5:20
2Tim 2:2	2Tim 2:24	2Tim 4:2	2Tim 2:5
3Jon 1:1	Uək 14:22	Uək 20:28	Uək 13:2
Uək 20:19-21	Efəs 4:11	Hip 13:7-8	Hip 5:4
Jem 3:1	Kol 1:24-27	Mak 12:38	Mat 20:26
Mat 23:13	Nəh 4:10	Nəh 5:14	Rom 12:8
Rom 1:1	Rom 10:14,17	Taet 1:6-7	

41. Nəpəhiən nətəligiən mine nautə rəha nəhue niftəni, mine natigiən u iətəm in tasim

Dut 18:10	Dut 18:14	1Jon 2:15	1Jon 2:16
Jon 12:1,2	Luk 7:36	Mak 6:31	2Kor 6:14-17
1Kor 7:39	1Tim 6:11	1Tim 1:4	1Tim 4:7
Kəl 3:2	2Jon 9-11	1Pitə 1:16	1Kor 8:13
Rom 14:21	Uək 24:16	Kol 3:17	Jem 4:17
Rom 14:23	Aes 1:18	1Kor 6:19,20	1Pitə 2:21
Rom 12:2	Jem 4:4	Hip 11:25	2Kor 6:17

42. Nəghatiən o naliuək kaliniən e təfagə tərah

1Jon 5:4	Jon 7:37,38	Jon 10:10	Rom 6:14
2Kor 2:14	1Kor 10:13	Rom 8:37	Kəl 5:16
Rom 1:17	Kəl 3:11	Hip 10:38	2Kor 12:9
Rom 6:4-6	Kəl 2:20	Rom 6:8-13	Rom 6:16-18
Kol 1:27	1Jon 1:9	Kəl 2:20	

43. ?Kotəhro lanu motaliuək kalin e nəfən-əfəniən?

Mat 6:13	Jem 1:12	1Kor 10:13	Jem 1:13
Job 1:12	Job 2:6	Mat 4:1	Jem 1:14
1Jon 2:16	Prov 1:10	Mat 16:22,23	Jem 1:2,3
Jen 22:1	Prov 30:9	Nam 22:17	Sam 42:11
1King 19:4	Job 2:9	Mat 4:6,7	Mat 4:9
Dan 4:30	2Tim 4:10	Uək 8:19	Jen 19:17-26
Jos 7:21	2Saml 11:2-4	Jon 12:6	Jon 13:27,28
Jon 18:3	1Tim 6:9	Nəh 3:10	1Kor 1:9
Mat 4:1-11	Luk 22:31,32	Mat 26:41	2Tim 2:22
Jem 4:7	1Jon 1:9		

44. Nəghatiən o nəgəu əhruahruiən iəfaki kəti u rəhan natigiən tekəu

1Kor 6:1-3	Mat 18:15-17	Taet 1:13	1Tim 5:20
1Kor 5:1-5	1Kor 5:13	1Tim 1:20	1Kor 10:12
Mat 7:3-5	1Kor 13:4	Kəl 6:1	Uək 20:28

45. Nəfakiən kəm Uhgin

Sam 95:6	Sam 32:5	Fil 4:6	1Tim 2:1
Uək 12:5	Jon 14:13	Efəs 6:18	1Tim 2:8
Mat 6:6	Luk 18:10	Sam 26:12	Luk 18:1
1Təs 5:17	Sam 5:3	Sam 55:17	Sam 86:3
Mat 6:9-13	Jem 5:13-16	1Tim 2:1-4	Aes 38:1-5
Dan 6:18-23	1King 3:5-9	Mat 6:25-34	Rom 1:10
Kol 1:28	Mat 5:38-48	1Təs 5:12,13	Rom 8:26,27
Hip 11:6	Luk 18:1-8	Luk 11:1-13	2Kron 7:14
Rom 8:27	Mat 26:39	Mak 11:24,25	Jem 1:6,7
1Jon 3:22	Jon 15:7	Jut 20	Jon 16:24
Sam 66:18	Jem 4:3	Mak 11:24	Jon 15:7
1Jon 5:14,15	Efəs 3:12,20	Fil 4:19	Fil 4:6
Mat 7:7,8	Luk 11:9-13	Hip 4:16	Aes 65:24
2Kor 12:7-10	Luk 18:13	2Pitə 3:9	Sam 5:3
Luk 6:12	Mat 14:23	Efəs 6:12,13	Sam 46:10
Sam 51:17	Sam 50:15		

46. Suaru rəha Uhgin o nitəu-pəniən

Hip 10:7	Uək 22:14	Sam 32:8	Sam 37:23
Aes 58:11	Aes 30:21	Rom 12:2	Jer 10:23
1Təs 4:3,4	1Təs 5:17,18	1Pitə 2:12-15	1Pitə 4:2
Sam 37:3-5	Sam 37:7	Rom 12:1,2	Rom 16:13
Uək 16:9,10	Efəs 6:6	Mat 7:26	Efəs 5:6-17
Jon 5:30			

47. Suaru rəha nəuia Uhgin
Iesu təmol əhruahru nəuia rəhan tatə

Hip 10:5-7	Aes 50:6	Mat 3:15	Jon 4:34
Jon 6:38	Jon 15:10	Fil 2:8	Jon 8:29
Jon 12:49	Jon 14:31		

Nətəmimi kəutəhatətə pəhriən okotol min lanəha

Sam 103:18	Sam 119:4,5	Sam 119:44	Sam 119:57
Sam 119:60	Sam 119:100,101	Sam 119:129	Mat 19:17
Mat 28:20	Mak 1:27	Mak 4:41	Luk 11:28
Jon 14:15	Jon 14:21	Jon 14:23	Jon 14:24
Jon 17:6	Uək 5:29	Uək 5:32	Uək 7:39
Uək 7:53	Rom 1:5	Rom 2:13	Rom 5:19
Rom 6:12	Rom 6:16,17	Rom 15:18	Rom 16:19
Rom 16:26	2Kor 9:13	2Kor 10:5	Kəl 5:7
Efəs 6:1	Efəs 6:5,6	2Təs 1:8	1Tim 3:4
Taet 3:1	Hip 4:2	Hip 5:8,9	Hip 11:8
Hip 13:17	1Pitə 1:2	1Pitə 1:14	1Pitə 1:22
1Pitə 3:6	1Pitə 4:17	1Jon 2:3	1Jon 2:5
1Jon 3:22-24	1Jon 5:3	2Jon 1:6	Nəh 3:3
Nəh 14:12			

48. Kitah okotolkeikei Uhgin mine Iesu

Eks 20:6	Dut 6:5	Dut 30:20	Sam 5:11
Sam 18:1	Sam 116:1	Sam 145:20	Mat 22:37
Mat 24:12	Jon 5:42	Jon 14:21	Jon 15:10
Jon 17:26	Jon 21:15	Rom 8:35	1Kor 2:9
1Pitə 1:8	1Jon 4:18,19	1Jon 5:3	Nəh 2:4

49. Suaru rəha nəfəniən məni

2Kor 8:7	Uək 20:35	Mat 2:1-11	Rom 12:1
1Tim 4:15	1Tim 4:13	Hip 2:1	Uək 6:4
1Təs 5:18	2Kor 8:2-4	1Kor 16:2	2Kor 9:7
Luk 21:1-4	Fil 4:18	Mat 6:20	Mal 3:10
Jem 1:27	Mat 5:42		

50. Suaru rəha nəfəniən e nikin agiən
Uhgin in nəukəti nəfəniən e nikin agiən

Efəs 2:7	Efəs 1:7	Efəs 3:8	Eks 33:19
Eks 34:6,7	Sam 51:1	Sam 86:5	Sam 86:15
Sam 103:8	Sam 103:11	Sam 145:8	Aes 55:6,7
Maeka 7:18	Luk 1:78	Rom 2:4	1Tim 1:14
1Pitə 1:3	Dut 7:8	Jer 31:3	Jon 3:16,17
Rom 5:8	Rom 9:15	Taet 3:4	1Jon 4:10,11
1Jon 4:16	1Jon 4:18		

Kəni nətəm kəutəhatətə okotol təhmen əmə, kotohtəu=pən suaru əhmen əmə

1Jon 3:16,17	1Jon 3:21	1Jon 3:23	1Jon 4:11
1Jon 4:19	Mat 18:32	Mat 18:33	Jon 13:34
Jon 15:12,13	Efəs 4:32	Efəs 5:1,2	Kol 3:13
Kəl 6:2	1Jon 2:9,10	1Jon 3:14,15	1Jon 3:18
Lev 19:18	Lev 19:34	Sam 16:3	Sam 119:63
Rom 12:10	1Kor 12:26,27	1Kor 13:4-7	Kəl 5:6
Kəl 5:13,14	Kəl 5:22	Kəl 6:10	Fɪl 2:2-4
Kol 3:13	1Təs 3:12	2Təs 1:3	Hip 13:1
Jem 2:8	1Pitə 1:22	1Jon 4:7,8	1Jon 5:1

51. Təmə Uhgɪn təfa nati təuvɪr əkəku kəti kəm tah, nɪkitah otagiən əmə ohni

Luk 3:14	Fɪl 4:11,12	1Tim 6:6,8,9	Hip 13:5
1Kor 4:11,12	Fɪl 3:8	Hip 10:34	Mat 6:31-34
Sam 37:3	Sam 55:22	Sam 78:30,31	1Pitə 5:7
Pri 4:8			

52. Nɪkin agiən

Sam 2:11	Sam 5:11	Sam 9:2	Sam 9:14
Sam 31:7	Sam 32:11	Sam 33:21	Sam 34:2
Sam 35:9	Sam 64:10	Sam 68:3	Sam 96:11
Sam 97:1	Sam 97:12	Sam 104:34	Sam 105:3
Sam 118:24	Sam 119:14	Sam 119:162	Rom 12:12
Rom 5:2,3	1Təs 5:16-18	Jem 1:2	Fɪl 3:1
Fɪl 4:4	2Kor 6:10	Luk 10:20	1Jon 1:4
Jon 16:24	Jon 16:33	Jon 17:13	Rom 15:13
2Kor 1:24	Efəs 5:18	Fɪl 1:25	1Pitə 1:8

53. Nəghatiən o nəniən tagkiu o Uhgɪn

Sam 7:17	Sam 28:7	Sam 30:12	Sam 35:18
Sam 69:30	Sam 75:1	Sam 95:2	Sam 100:4
Sam 105:1	Sam 106:1	Sam 107:1	Sam 118:21,28
Sam 147:7	Jona 2:9	Mak 14:23	Luk 2:38
Rom 1:21	Rom 6:17	Rom 7:25	Rom 14:6
1Kor 10:16	1Kor 15:57	2Kor 2:14	2Kor 4:15
2Kor 9:11,12	2Kor 9:15	Efəs 1:16	Efəs 5:4,20
Kol 1:12	Fɪl 4:6	Kol 3:16,17	1Tim 2:1
1Tim 4:3,4	1Təs 5:18	Nəh 4:9	Nəh 7:12
Nəh 11:17			

54. Okəsotəgɪniən

Jen 15:1	Jen 22:12	Jen 26:24	Eks 14:13
Eks 20:20	Lev 26:6	Dut 1:29	Dut 3:22
Dut 31:8	1Saml 12:20	2King 6:16	Sam 3:6
Sam 23:4	Sam 27:1	Sam 34:4	Sam 46:2
Sam 56:3,11	Aes 44:8-51:12	Mat 10:28	Mat 10:31
Mat 14:27	Mak 4:40	Mak 5:36	Luk 12:4
Luk 12:32	Uək 18:9	Uək 27:24	Rom 8:15
Efəs 6:19,20	Fɪl 1:14	Hip 2:15	Hip 10:27
1Pitə 3:14	1Jon 4:18	Nəh 2:10	

55. Nətəm kəutəhatətə okotos nahməiən o nəhatətəiən rəhalah

Mak 4:17	Uək 8:1	Uək 11:19	Uək 13:50
1Təs 3:7	Hip 10:33	Nəh 2:10	Luk 6:22
Jon 15:18,19	Jon 17:14	1Jon 3:13	Mat 10:39
Mat 5:11	Jon 15:21	Uək 9:16	2Kor 4:11
Nəh 2:3	Mat 24:13	Nəh 2:10	

56. Nagiəniən e nian rəha nərahiən

Luk 6:23	Uək 5:41	Uək 16:25	Rom 5:3
2Kor 4:17	Fil 2:17	Kol 1:24	Jem 1:2
1Pitə 4:13	Rom 12:12	Rom 5:3	Jem 1:2-4
1Pitə 4:13			

57. Nimisiən min

Jen 3:16	Eks 15:26	Job 2:7; 42:11	Sam 38:3
Sam 41:3	Sam 41:10	Sam 102:23	Sam 103:3
Uək 5:5,10	Uək 12:23	Uək 13:11	1Kor 11:30
2Kor 12:7	2Tim 4:20	Mat 4:24	Mat 8:15
Mat 9:29	Mat 10:1	Mak 1:25	Mak 10:52
Luk 9:42	Luk 11:14	Jon 9:3	Jon 11:4
Uək 5:16	Uək 14:9	Rom 8:23	2Kor 1:4
2Kor 12:9,10	Hip 12:5-11	Jem 5:10,14	1Pitə 1:7

58. Nəghatiən o nəghatiən iətəm tatsipən e nohlitah
Nəghatiən təuvir

Sam 19:14	Sam 141:3	Prov 12:25	Prov 15:23
Prov 24:26	Efəs 4:15,29	Fil 1:4	Kol 3:17
1Təs 5:17	1Tim 4:12	2Tim 4:2	Taet 3:2
Nəh 12:11			

Nəghatiən tərah

Eks 20:7	Nam 11:1	Sam 5:9	Sam 35:11
Sam 74:10	Prov 21:9	Mat 12:36	Mat 15:8
Mat 26:74	Mak 7:21	Efəs 4:25,29,31	Efəs 5:4,6
Kol 3:8,9	1Tim 1:13,20	1Tim 6:1	Taet 3:2
Jem 3:4	1Jon 3:18	Jut 16,18	Nəh 13:6

Nəghatiən eiuə

Eks 20:6	Sam 52:3	Sam 119:63	Prov 12:17,19
Prov 13:5	Prov 14:5	Prov 30:8	Jer 23:25
Jon 8:44	Uək 5:3,4	Rom 1:25	Efəs 4:25
Kol 3:9	1Tim 4:2	1Jon 1:6	1Jon 2:4
Nəh 2:2	Nəh 21:8	Nəh 2:15	

59. Kitah nəfaki min okəsotəlpahiən motol pik uək

Efəs 4:28	1Təs 4:11	Jen 2:15	Jen 3:17-19
Eks 29:10	Uək 20:34	1Təs 2:9	Uək 20:35
Prov 13:11	Prov 6:6-8	Uək 9:39	Uək 18:3
2Təs 3:6-15	Rom 12:11	Hip 6:12	

Nəghatiən o nətəm kəutəlpah

2Təs 3:10	Prov 12:27	Prov 26:15,16	Prov 10:4
Prov 20:13	Prov 20:4	Prov 19:15	Prov 12:24
Prov 13:4	Pri 10:18	1Tim 5:13	Mat 25:18,26

60. Nəmiəgəhiən o natigiən rəha iərman mine pətan u kəmuol marit

Jen 1:28	Jen 2:18	Jen 2:22-25	Efəs 5:31
Prov 18:22	2Kor 6:14-17	Efəs 5:22	Efəs 5:25
Taet 2:4	Dut 24:5	Eks 20:14	Eks 20:17
Lev 20:10	Eks 21:10	Mat 19:9	1Kor 6:9-10
Kol 3:5	Uək 15:20	Mat 19:8	Mat 19:6
Mat 19:9	Rom 1:26	Rom 1:27	1Təs 4:3-5
Hip 13:4	1Kor 7:3-5	1Kor 7:10	1Kor 7:15
1Kor 7:39	Prov 5:18,19	Sing 2:6,7	

61. Famli mɪn okotəhratɪg lanu

1Kor 11:7	Efəs 5:23	Efəs 5:25	Luk 14:26
Efəs 5:28,29	Efəs 5:22	1Pitə 3:6	1Tim 2:11-15
1Tim 2:9	1Pitə 3:4,5	Efəs 5:33	Kol 3:18
Efəs 5:22-24	Kol 3:19	Efəs 5:25-33	Sam 127:3
1Təs 2:11	Mat 19:13,14	Prov 22:6	Dut 6:2,7
Prov 22:15	Prov 23:13	Prov 29:15	Efəs 6:4
Kol 3:21	Eks 20:12	Luk 2:51	Prov 17:6
Pri 11:9	Kol 3:20	Efəs 6:1-3	1Tim 5:8
Taet 2:9,10	Kol 3:22-25	Efəs 6:5-8	Kol 4:1
Efəs 6:9			

62. Nəghatiən o Uhgɪn u tətarmənɪg kəni mətəsal vivi o uək

Mat 12:28	Mat 19:24	Mat 21:31	Mat 21:43
Mak 1:15	Mak 4:11	Mak 4:26	Mak 4:30
Mak 9:1	Mak 9:47	Mak 10:14	Mak 10:15
Mak 10:23,24	Mak 12:34	Mak 14:25	Mak 15:43
Luk 4:43	Luk 6:20	Luk 7:28	Luk 8:1
Luk 9:27	Luk 9:60	Luk 9:62	Luk 10:9
Luk 10:11	Luk 11:20	Luk 13:28	Luk 13:29
Luk 14:15	Luk 16:16	Luk 17:20,21	Luk 18:29
Luk 19:11	Luk 21:31	Jon 3:3	Jon 3:5
Uək 1:3	Uək 8:12	Uək 14:22	Uək 28:23
Rom 14:17	1Kor 4:20	1Kor 6:9,10	1Kor 15:50
Kəl 5:20,21	Kol 4:11	2Təs 1:5	

63. Nəghatiən o noliən o nepətiən mɪne natɪgiən e nɪsiaiiən

Sam 18:27	Sam 25:9	Sam 45:4	Sam 51:17
Sam 138:6	Sam 147:6	Sam 149:4	Aes 57:15
Mat 5:3,4,5	Mat 11:29	Mat 23:8-12	Mat 25:44
Mat 27:55	Mak 9:35	Mak 10:43,45	Luk 1:51-53
Luk 14:8-11	Luk 18:14	Jon 18:36	Uək 20:19
Rom 15:1	1Kor 13:4,5	Kəl 5:22,23	Kəl 6:2
Efəs 4:2	Fɪl 2:3	Kol 2:18	Kol 3:12
Taet 3:2	Jem 1:9	Jem 1:21	Jem 3:13,16,17
Jem 4:6,10	1Pitə 3:8–5:6	1Pitə 4:11	1Pitə 5:3,5

64. Nəghatiən o nosiən nətəlɪg təuvɪr

Jen 3:6	Dut 4:6	1Kron 3:1	1Kron 3:9
Sam 51:6	Sam 53:2	Sam 111:10	Sam 119:66
Sam 119:104	Sam 119:169	Prov 8:1	Prov 9:1
Prov 9:6	Prov 9:9	Prov 9:10	Prov 9:10
Prov 9:11	Prov 9:12	Aes 9:6	Aes 11:2
Jer 23:5	Dan 12:3	Amos 5:13	Mat 11:19
Luk 2:40	Luk 10:7	Luk 11:31	Luk 12:42
Luk 20:4	Jon 17:22	Uək 6:3	Uək 6:10
Uək 7:10	Uək 7:22	Uək 9:22	Rom 2:19
Rom 8:6	Rom 12:2	Rom 12:2	Rom 14:13
Rom 15:14	1Kor 1:24	1Kor 2:5	1Kor 2:6
1Kor 3:1	1Kor 3:3	1Kor 3:18	1Kor 3:19
1Kor 7:32	1Kor 12:2	2Kor 6:6	Efəs 1:17
Efəs 5:16	Fɨl 1:9	Fɨl 3:15	Kol 1:9
Kol 2:3	Kol 3:16	1Təs 4:7	1Tim 2:15
1Tim 3:2	2Tim 2:22	Hip 10:22	Jem 1:5
Jem 3:17	Jem 4:3	2Pitə 1:3	1Jon 2:27

65. Nəghatiən o iəni eiuə mɨn

Sam 12:3	Mat 7:15	Mat 18:6	Mat 18:7
Mat 24:11	Mak 9:42	Luk 13:15	Uək 20:29-31
Rom 1:29	1Kor 6:9	2Kor 4:2	2Kor 5:12
2Kor 6:8	2Kor 10:5	2Kor 11:13	Kəl 2:4
Efəs 4:14	Kol 2:8	2Təs 2:9	2Təs 2:10
1Tim 4:1-3	2Tim 3:1-9	2Tim 3:13	Taet 1:10-11
Taet 2:7	2Pitə 2:1	2Pitə 2:12,14	2Pitə 2:17,18
1Jon 4:1	1Jon 4:4,5	2Jon 1:7-9	Jut 1:16
Nəh 12:8	Nəh 16:13	Nəh 18:23	Nəh 19:20
Nəh 20:10			

66. Nəniəskasɨkiən mɨn nəuvein rəha Uhgɨn
Uhgɨn təseiuəiən — nati nak təməni məmə otol, in tatol

Mat 24:35	Rom 3:4	1Kor 1:9	Nəh 3:4
2Tim 2:13	Taet 1:2	1King 8:23,24	Jos 23:14,15
Sam 119:140	Aes 49:7	Aes 55:11	Hip 6:18

Nəghatiən o nati asoli mɨn nəuvein Uhgɨn təməni məmə otəpanol

Jen 15:18	Jen 18:19	Jen 21:1	Jen 22:18
Jen 26:3	Jen 28:15	Eks 6:4	Dut 8:15
Dut 30:9	Dut 30:16	Aes 25:8	Aes 45:23
Aes 61:8	Jer 1:8	Jer 23:4	Jer 31:31-34
Jer 33:14-16	Esik 34:15	Esik 34:24	Amos 5:16
Luk 1:71-72	Uək 1:4	Uək 2:30	Uək 2:39
Uək 3:25	Rom 4:16	Rom 4:18	Kəl 3:14
Kəl 3:22	Efəs 1:13	Efəs 1:18	Efəs 3:6
2Tim 1:1	Taet 1:2	Hip 7:21	Hip 8:6
Hip 10:23	Hip 10:36	Hip 11:13	Hip 11:39
Jem 1:12	Jem 2:5	2Pitə 1:4	

Natimnati mɨn nəuvein Uhgɨn təməniəskasɨk məmə otol kəm tah

Sam 23	Sam 33:20	Sam 54:4	Mat 6:25-34
Mat 10:42	Mat 19:29	Mat 28:20	Mak 8:35
Mak 16:16	Jon 1:12	Jon 6:37	Jon 10:28-29
Jon 14:2,3	Rom 8:28-35	Rom 8:32	Rom 10:9
1Kor 2:9,10	1Kor 10:13	2Kor 5:1	Fɨl 1:6
Fɨl 2:13	1Təs 4:16,17	1Tim 4:16	Hip 13:5,6
Hip 15:5	Jem 4:7,8	1Pitə 1:5	2Pitə 2:9
2Pitə 3:13	1Jon 2:1	1Jon 5:14,15	1Jon 5:18
Nəh 7:16,17	Nəh 22:5	Nəh 22:12	